8. X 7.

No.

BOSTON
MEDICAL LIBRARY
ASSOCIATION,
19 BOYLSTON PLACE,

Received May 28, 1889.

By ~~Gift of~~ purchase.

8. X. 4.

NOSOLOGIA METHODICA
SISTENS
MORBORUM CLASSES
Juxtà Sydenhami mentem & Botanicorum ordinem.

AUCTORE

FRANCISCO BOISSIER DE SAUVAGES
Regis Conſiliario ac Medico, in Monſpelienſi Univerſitate Medicinæ, olimque Botanices, Profeſſore Regio; Academiæ Scientiarum Monſpelienſis, Londinenſis, Upſalienſis, Berolinenſis; Florentinæ, Phyſico-Botanicæ, Suecicæ, Naturæ curioſorum, & Inſtituti Bononienſis Socio.

Editio ultima, auctior, & emendatior.

TOMUS PRIMUS.

Si morbi cujuslibet hiſtoriam diligenter perſpectam haberem, par malo remedium numquam non ſcirem adferre. *Sydenham.*

AMSTELODAMI,
Sumptibus FRATRUM DE TOURNES.

MDCCLXVIII.

CATALOGUED.
E. J. C.

AD LECTOREM
TYPOGRAPHI.

VERBIS ageremus quod facto jam comprobatum eſt, ſi in laudes divagaremur, & encomia libri, non citiùs in lucem editi quàm venditi caneremus. Paucis igitur monebimus authorem noſtrum integro triennio nervos intendiſſe in caſtigando & augendo opere, quod perductum, ad eum quo nunc proſtat maturitatis gradum, publici juris facere geſtiebat, cùm morte præreptus, meritis honoribus lauris apollinaris defraudatus eſt. Porrò ſcientiæ medicæ amantes arcebantur a colligendâ ſegete alterâ, opimâ quidem, quam noviſſimè demeſſam poſt ſe relinquebat VIR CELEBERRIMUS; Aſt providus, tantæ obſtitit jacturæ colendus amicus noſter JOHANNES ANTONIUS CRAMER Medicinæ Doctor, qui licet praxi valedixerit, theoriæ intentus non deſtitit de arte benè

mereri. Ille eſt LECTOR BENEVOLE cui acceptas referre debeas poſteriores D. D. FRANCISCI BOISSIER DE SAUVAGES diſquiſitiones in meliorem ordinem redactas, defœcatas & indice perſpicuo ac fideli exornatas : Quare etiam æquum eſt CRAMERUS veniat in partem grati animi ſensûs, quo nos ergà authorem principalem affectos profitemur, Lectores quoslibet ergà utrumque affecturos iri non dubitamus.

Atque ut nihil deſiderandum ſupereſſet, authoris ſubjunximus panegyrin exaratam & nobiſcùm humaniſſimè communicatam à D. DE RATTE celeberrimo Academiæ Monſpelienſis Scribâ. Tot commoda in hanc editionem cumulata nos perſuaſos habent, eam non minùs ac prima Publico gratam eſſe futuram, & magis magiſque ejuſdem benevolentiam in nos converſuram eſſe.

Dabamus Calendis Januarii 1768.

DEDI-

DEDICATIO
AB AUTHORE PRIMÆ EDITIONI PRÆFIXA.

DOCTISSIMÆ ET NOBILISSIMÆ MARI-ANGELÆ ARDINGHELI APUD NEAPOLITANOS ÆVI ET SEXUS SUI DECORI AC ORNAMENTO SALUTEM.

MULTUM *tibi debent, Illuſtriſſima ARDINGHELI, Medicinæ & Phyſices cultores, quòd eximia Haleſii opera Italicæ Linguæ leporibus, doctiſſimiſque tuis notis ditaveris. Quæcumque ſunt in Philoſophiâ & Matheſi pulchra & utilia, crepundiorum vice, vix annos ſexdecim nata tractaſti; ſtyli tui gratiis, Muſarum floribus, ſimiliter meos de febre, de inflammatione & de hæmaſtaticâ Commentarios hac ætate adornaſti; hinc factum eſt ut exemplo tuo ductus Ill. Profeſſor Manetti Florentinus meas de aëre & de medicamentis Diſſertationes doctis ſuis commentariis auxerit, aliique eruditi viri opuſculum de electricitate Medicâ, de Bombycibus Italâ Linguâ donaverint, & demum tuo ſuffragio commoti tùm Florentinæ & Phyſico-Botanicæ, cùm Inſtituti Bononienſis Academiæ Socii, me antea ignotum & peregrinum in ſuorum ſodalium numerum cooptarint, pro quâ benignitate ipſis quidem multùm, tibi verò non parùm debeo, ne mireris itaque illuſtriſſima MARI-ANGELA quod pro tuis beneficiis, tibi grates publicas rependam. Vale.*

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Open Knowledge Commons and Harvard Medical School

http://www.archive.org/details/nosologiamethodi01bois

INDEX
CLASSIUM, ORDINUM ET GENERUM
MORBORUM &c.

INDEX TOMI I.

Prolegomena. 1
Noſologiæ hiſtoricæ fundamenta. 11
De Methodo Noſologica. 12
Conſpectus Methodi Jonſtoni & Sennerti. 14
Nomenclatura Noſologica. 26
Noſologiæ Philoſophicæ fundamenta. 34
de Viribus animatis. 49
de Viribus inanimatis. 60
de Morborum principiis. 70
Clavis Claſſium. 79
Methodus morbi detegendi. 81
Lectori Philiatro. 84
Synopſis Claſſium & Ordinum. 92

CLASSIS I Synopſis, p. 96.

VITIA p. 96.

ORDO I. *Maculæ* p. 124.
Leucoma. 125
Vitiligo 127
Ephelis. 128
Gutta-roſea. 129
Nævus. 130
Ecchymoma. *ibid.*

II. *Efflorescentiæ*. p. 131.
Puſtula, Papula, Phlyctæna, Varus. 131
Herpes. 132
Epinyctis. 134
Pſydracia. 135
Hidroa. 136

III. *Phymata*, p. 137.
Erythema. 137
Oedema. 141

** Em-

Emphyſema. 142
Scirrhus. 143
Phlegmone. 144
Bubo. 145
Parotis. 146
Furunculus. *ibid.*
Anthrax. 147
Cancer. 148
Paronychia. 149
Phimoſis. 151

IV. *Excreſcentiæ* p. 153.

Sarcoma. 153
Condyloma. 154
Verruca. 155
Pterygium. 156
Hordeolum. 157
Bronchocele. *ibid.*
Exoſtoſis. 158
Gibboſitas. 160
Lordoſis. 161

V. *Cyſtides.* p. 162.

Aneuryſma. 162
Varix. 163
Mariſca. 164
Hydatis. 165
Staphyloma. *ibid.*
Lupia. *ibid.*
Hydarthrus. 166
Apoſtema. *ibid.*
Exomphalus. 168
Oſcheocele. *ibid.*

VI. *Ectopiæ*, p. 171.

Exophthalmia. 173
Blepharoptoſis. 176
Hypoſtaphyle. 179
Paragloſſe. 180
Proptoma. 181
Exania. 182
Exocyſte. 184
Hyſteroptoſis. 185
Enterocele. 189
Epiplocele. 201
Gaſtrocele. 206
Hepatocele. 208
Splenocele. 209
Hyſterocele. *ibid.*
Cyſtocele. 211
Encephalocele. 217
Hyſteroloxia. 220
Parorchidium. 222
Exarthrema. 224
Diaſtaſis. 230
Loxarthrus. 232

VII. *Plagæ*, p. 234.

Vulnus. 235
Punctura. 236
Excoriatio. 238
Contuſio. *ibid.*
Fractura. 239
Fiſſura. 240
Ruptura. *ibid.*
Amputatura. *ibid.*
Ulcus. *ibid.*
Exulceratio. 241

Sinus

Sinus. 241
Fiſtula. ibid.
Rhagas. ibid.
Eſchara. ibid.
Caries. 242
Arthrocace. 243

CLASSIS II Synopſis, 243

FEBRES p. 245.

ORDO I. *Continuæ*, p. 281.

Ephemera. 289
Synocha. 297
Synochus. 301
Typhus 308
Hectica. 317

II. *Remittentes*, p. 320.

Amphimerina. 322
Tritæophya. 333
Tetartophya. 342

III. *Intermittentes*, p. 343.

Quotidiana. 347
Tertiana. 349
Quartana. 355
Erratica. 359

CLASSIS III Synopſis, 364.

PHLEGMASIÆ p. 364.

ORDO I. *Exanthematicæ* p. 411

Peſtis. 414
Variola. 422
Pemphigus. 430
Rubeola. 432
Miliaris. 435
Purpura. 446
Eryſipelas. 449
Scarlatina. 453
Eſſera. 454
Aphthæ. 455

II. *Membranoſæ*, p. 457.

Phrenitis. 458
Paraphrenitis. 463
Pleuritis. 466
Gaſtritis. 476
Enteritis. 478
Epiploitis. 480
Metritis. 481
Cyſtitis. 483

III. *Parenchymatoſæ*, p. 483.

Cephalitis. 484
Cynanche. 487
Carditis. 494
Peripneumonia. 495
Hepatitis. 500
Splenitis. 503
Nephritis. 504

CLASSIS IV Synopſis, 506

SPASMI. p. 506.

ORDO I. *Tonici partiales*, p. 526

Strabiſmus, 527
Triſmus, 530
Oſtipitas, 536
Contractura, 537

Crampus. 540
Priapiſmus. *ibid.*

II. *Tonici generales*, p. 541.

Tetanus, 541
Catochus. 545

III. *Clonici partiales*, p. 547.

Nyſtagmus. 548
Carphologia. 549
Pandiculatio. *ibid.*
Apomyttoſis. 550
Convulſio. *ibid.*
Tremor. 557
Palpitatio. 560
Claudicatio. 565

IV. *Clonici generales*, p. 567.

Rigor. 567
Eclampſia. 569
Epilepſia. 577
Hyſteria. 585
Scelotyrbe. 590
Beriberia. 592

CLASSIS V Synopſis, 594.

ANHELATIONES. p. 596.

ORDO I. *Spaſmodicæ*, p. 628.

Ephialtes. 628
Sternutatio. 631
Oſcedo. 632
Singultus. 634
Tuſſis. 647

II. *Oppreſſivæ* p. 655.

Stertor. 656
Dyſpnœa. *ibid.*
Aſthma. 661
Orthopnœa. 670
Angina. 677
Pleurodyne. 682
Rheuma. 686
Hydrothorax. 688
Empyema. 693

CLASSIS VI Synopſis. 696.

DEBILITATES p. 690.

ORDO I. *Dyſæſtheſiæ*, p. 718.

Cataracta. 719
Caligo. 724
Amblyopia. 730
Amauroſis. 745
Anoſmia. 750
Agheuſtia 751
Dyſecœa. *ibid.*
Paracuſis. 755
Cophoſis, 757
Anæſtheſia. 763

II. *Anepithymiæ* p. 765.

Anorexia. 765
Adipſia. 770
Anaphrodiſia. *ibid.*

III. *Dyſcineſiæ*, p. 772.

Mutitas. 775

Apho-

Aphonia. 779
Pſelliſmus. 780
Paraphonia. 783
Paralyſis. 788
Hemiplegia. 791
Paraplexia. 797

IV. *Leipopſychiæ* p. 799.

Aſthenia. 801
Lipothymia. 808
Syncope. 809
Aſphyxia. 815

V. *Comata* &c. p. 822.

Catalepſis. 824
Ecſtaſis. 828
Typhomania. 830
Lethargus. 832
Cataphora. 835
Carus. 837
Apoplexia. 845

INDEX TOMI II.

CLASSIS VII Synopſis, p. 1.

DOLORES. p. 4.

ORDO I. *Vagi* p. 18.

Arthritis. 18
Oſtocopus. 26
Rheumatiſmus. 28
Catarrhus. 35
Anxietas. 37
Laſſitudo. 39
Stupor. 41
Pruritus. 42
Algor. 44
Ardor. 46

II. *Capitis* p. 47.

Cephalalgia. 49
Cephalæa. 53
Hemicrania. 55
Ophthalmia. 58
Otalgia. 71
Odontalgia. 73

III. *Pectoris*, p. 78.

Dyſphagia. 78
Pyroſis. 83
Cardiogmus. 85

IV. *Abdominales interni* p. 88.

Cardialgia. 88
Gaſtrodynia. 93
Colica. 99
Hepatalgia. 107
Splenalgia. 111
Nephralgia. 112
Dyſtocia. 117
Hyſteralgia. 122

V. *Partium externarum*, p. 128.

Maſtodynia. 128
Rachialgia. 131
Lumbago. 138

Iſchias. 141
Proctalgia. 145
Pudendagra. 147

CLASSIS VIII Synopſis, 150

VESANIÆ p. 152.

ORDO I. *Hallucinationes* p. 164.
Vertigo. 166
Suffuſio. 174
Diplopia. 190
Syrigmus. 193
Hypochondriaſis. 199
Somnambuliſmus. 205

II. *Moroſitates* p. 208.

Pica. 211
Bulimia. 215
Polydipſia. 218
Antipathia. 220
Noſtalgia. 221
Panophobia. 223
Satyriaſis. 224
Nymphomania. 226
Tarantiſmus. 229
Hydrophobia. 232

III. *Deliria* p. 238.

Paraphroſyne. 240
Amentia. 248
Melancholia. 251
Dæmonomania. 260
Mania. 264

IV. *Veſaniæ anomalæ* p. 268
Amneſia. 269
Agrypnia. 271

CLASSIS IX Synopſis, 275.

FLUXUS p. 278. 421.

ORDO I. *Sanguifluxus*, p. 282.
Hæmorrhagia. 284
Hæmoptyſis. 287
Stomacace. 295
Hæmatemeſis. 296
Hæmaturia. 300
Menorrhagia. 306
Abortus. 312

II. *Alvi fluxus ſanguinolenti*, p. 315
Hepatirrhœa. 321
Hæmorrhois. 323
Dyſenteria. 324
Melæna. 332

Alvi fluxus non ſanguinolenti.

Nauſea. 334
Vomitus. 336
Ileus. 344
Cholera. 350
Diarrhœa. 354
Cœliaca. 360
Lienteria. 361
Teneſmus. 362

III. *Se-*

III. *Seri fluxus* p. 365.

Ephidroſis. 369
Epiphora. 372
Coryza. 376
Ptyaliſmus. 377
Anacatharſis. 382
Diabetes. 383
Enureſis. 386
Dyſuria. 388
Pyuria. 394
Leucorrhœa. 397
Gonorrhœa. 401
Dyſpermatiſmus. 404
Galactirrhœa. 411
Otorrhœa. 413

IV. *Aëri fluxus*, p. 413.

Flatulentia. 413
Ædopſophia. 417
Dyſodia. 418

CLASSIS X Synopſis, 440

MORBI CACHECTICI, p. 433.

ORDO I. *Macies*, p. 445.

Tabes. 446
Phthiſis. 451
Atrophia. 460
Aridura. 464

II. *Intumeſcentiæ*, p. 465.

Polyſarcia. 467
Pneumatoſis. 468
Anaſarca. 470
Phlegmatia. 474
Phyſconia. 478
Graviditas. 491

III. *Hydropes partiales*. p. 495.

Hydrocephalus. 495
Phyſocephalus. 497
Hydrorachitis. 497
Aſcites. 498
Hydrometra. 510
Phyſometra. 512
Tympanites. 513
Meteoriſmus. 518
Iſchuria. 520

IV. *Tubera*, p. 539.

Rachitis. 539
Scrophula. 542
Carcinoma. 547
Leontiaſis. 549
Malis. 550
Frambæſia. 554

V. *Impetigines*. p. 557.

Syphilis. 558
Scorbutus. 563
Elephantiaſis. 567
Lepra. 572
Scabies. 575
Tinea. 578

VI. *Icteritiæ*, p. 582.

Aurigo, 584
Melaſicterus. 591
Phœnygmus. 594

Chlo-

Chloroſis. 596

VII. *Cachexiæ anomalæ*, p. 602

Phthiriaſis. 602
Trichoma. 603
Alopecia. 606
Elcoſis. 609
Gangræna. 614
Necroſis. 625

CLASSES MORBORUM ÆTIOLOGICÆ, 629.

Claſſium ætiologicarum ſynopſis. 636

Classis I. Morbi venenati. 638
II. Morbi virulenti. 643
III. Morbi exanthematici. 646
IV. Morbi metaſtatici. 650
V. Morbi febricoſi. 652
VI. Morbi miaſmatici. 654
VII. Morbi phlogiſtici. 659
VIII. Morbi ſanguinei. 661
IX. Morbi milioſi. 663
X. Morbi ſaburrales. 665
XI. Morbi pituitoſi. 668
XII. Morbi catarrhales, 670
XIII. Morbi lactei. 671
XIV. Morbi ſeroſi. 672
XV. Morbi flatulenti. 675
XVI. Morbi purulenti. 677
XVII. Morbi acrimonioſi. 680
XVIII. Morbi organici. 682
XIX. Morbi vulnerarii. 684
XX. Morbi emphractici. 686
XXI. Morbi verminoſi. 688
XXII. Morbi calculoſi. 690
XXIII. Morbi ſpaſmodici. 691
XXIV. Morbi atoni. 695
XXV. Morbi morales. 698

METHODUS ANATOMICA MORBORUM. p. 702

Classis I. Morbi Cutanei univerſales. 702
II. Morbi cutanei partiales. 703
III. Morbi artuum. 704
IV. Morbi ſexuum. 705
V. Morbi ſenſuum. *ibid.*
VI. Morbi capitis. 706
VII. Morbi pectoris. 707
VIII. Morbi abdominis. 708
IX. Morbi ætatum. 709
Table des noms françois des maladies. 71[illegible]

ÉLOGE
DE MONSIEUR
DE SAUVAGES.

ELOGE

DE MONSIEUR

DE SAUVAGES,

Lu dans une Aſſemblée publique de la Société Royale des Sciences de Montpellier, par M. DE RATTE, Secretaire perpétuel de cette Compagnie.

FRANÇOIS BOISSIER DE SAUVAGES DE LA CROIX, ſixieme fils de François Boiſſier, Seigneur de Sauvages, ancien Capitaine au Régiment de Flandres, & de Gillette Blanchier, naquit à Alais le 12 Mai 1706, jour fameux dans l'Hiſtoire de la Société royale par une éclipſe totale de ſoleil, époque de nos premiers travaux. Ce qu'il y eût ici de plus remarquable, c'eſt qu'il vint au monde au moment précis où le ſoleil diſparut entiérement; circonſtance qui n'eût pas paſſé pour indifférente dans ces temps où les aſtres, prépoſés par l'aveugle ignorance au gouvernement des choſes d'ici-bas, préſidoient particuliérement à la naiſſance des hommes célebres, & ſe faiſoient un devoir aux yeux du préjugé d'annoncer leurs deſtinées.

Les diſpoſitions naturelles de M. de Sauvages firent naître en ſa faveur des préſages plus ſûrs que tous ceux qu'on tiroit autre-

fois des cometes & des éclipſes. Il fut aiſé de s'appercevoir qu'il méritoit une excellente éducation : celle qu'il reçut à Alais fut cependant aſſez défectueuſe ; on n'y avoit pas encore établi de College public, & il n'eût pour guide dans les Humanités & la Philoſophie que des Maîtres d'un mérite obſcur, plus propres à nuire qu'à contribuer aux progrès de leurs Diſciples. Ce déſavantage, très-grand en lui-même, le fut moins pour l'Académicien que nous regrettons : ſes talents ſurent le réparer ; ils applaniſſoient par d'heureux efforts les difficultés les plus conſidérables, & embelliſſoient les différentes routes qu'il étoit obligé de ſe frayer.

Ces premiers ſuccès exciterent vivement la tendreſſe d'un pere dont les ſoins pour l'éducation de ſes enfants ſe trouvoient malheureuſement bornés par ſa fortune, qu'un procès de trente ans, qu'on lui avoit injuſtement ſuſcité, avoit fort dérangée. Dans cette ſituation, il oſoit eſpérer, & ce n'étoit pas ſans fondement, que le mérite & les talents, ſuppléant par eux-mêmes à l'imperfection de leur premiere culture, releveroient une famille originairement noble & très-bien alliée, pleine d'honneur & de vertu, jouiſſant depuis plus de trois ſiecles de l'eſtime & de la conſidération publique, comme par un droit héréditaire.

Déterminé par un penchant qu'on étoit bien éloigné de combattre, Mr. de Sauvages, après la Philoſophie, vint étudier en Médecine à Montpellier : ce fut au commencement de 1722. L'Univerſité de cette Ville comptoit alors, entre les Profeſſeurs à qui le dépôt de ſa réputation avoit été confié, Mrs. Aſtruc, Deidier, Haguenot, Chicoyneau. Mr. de Sauvages ſaiſit avidement & recueillit avec ſoin les inſtructions de ces grands Maîtres ; & l'on peut dire qu'après la nature, ils eurent, à certains égards, la gloire de l'avoir formé.

Du caractere dont il étoit, il ne pouvoit ſe permettre des progrès médiocres ; il eût voulu tout épuiſer, du moins tout approfondir. L'Anatomie, la Chymie, la Botanique, pour laquelle il prit une forte paſſion, toutes les connoiſſances, qui ſont la baſe naturelle de la profeſſion qu'il devoit exercer, ne lui ſuffiſoient pas. Des recherches, que beaucoup d'autres négli-

geoient ſans ſcrupule, lui paroiſſoient importantes & même néceſſaires : par-tout il découvroit des rapports plus ou moins ſenſibles avec l'art de guérir. Il ſuivit la Phyſique dans toutes ſes branches & juſques dans ſes moindres détails ; & à l'égard des Mathématiques, dont ſon frere ainé, qui ne ſe contente pas d'en connoître le prix, lui avoit déjà communiqué le goût, il les apprenoit de lui-même, & s'y livroit totalement dans le temps des vacances qu'il alloit paſſer à Alais : il ſe rendoit inſenſiblement la Géométrie aſſez familiere pour être en état de l'appliquer à la Médecine, comme il a fait depuis avec tant de ſuccès dans une multitude d'Ecrits.

Il fut reçu Docteur de Montpellier en 1726. Sa Theſe de Licence fit du bruit ; il agita cette queſtion : *Si l'amour peut être guéri par des remedes tirés des plantes* ; matiere très-ſuſceptible d'agrément, & dont le choix ſeul pouvoit indiquer un amateur de la Botanique. La maladie, dont il oſoit attaquer les funeſtes ſymptomes, ſouvent plus dangereuſe que les fievres les plus violentes, n'eſt pas communément compriſe dans ce qui fait proprement l'objet de la Médecine : il eſt vrai que le Médecin du jeune Antiochus découvrit la folle paſſion de ce Prince par l'application des regles de ſon art ; mais il ne s'aviſa nullement de ſoupçonner que les plantes en pareil cas puſſent avoir l'honneur de la guériſon, & le remede qu'il propoſa, comme ſeul infaillible, s'offrit ſans doute plus naturellement. Comme tout intéreſſe dans la vie des hommes d'un mérite rare & diſtingué, nous ne ferons nulle difficulté de dire ici que la Theſe de M. de Sauvages lui valut pour quelque temps le ſurnom de *Médecin de l'amour*. Ce n'eſt pas ſous ce titre que l'Allemagne, l'Italie, l'Angleterre & les autres Pays ſçavants l'ont connu depuis.

M. de Sauvages, dans ſa patrie plus qu'ailleurs, fut le Médecin de l'amour : il eut dans ſa jeuneſſe, ou parut avoir le cœur tendre ; il faiſoit des vers, & on ne parloit à Alais que des piéces de Poéſie qui lui échappoient fréquemment, pour ou contre le beau ſexe, ſelon qu'il en étoit bien ou mal traité. Les pieces qu'un peu de dépit lui arrachoit, tenoient ſouvent lieu de remede pour une guériſon que les plantes n'auroient pas opérée, & juſtifioient en quelque ſorte le nom dont on l'avoit

décoré. On peut juger de ſon talent pour les vers par pluſieurs morceaux de ſa compoſition inſérés dans les Mercures de ce temps-là : ce ſont des Madrigaux, des Epigrammes, des Sonnets, des Elégies, & d'autres Ouvrages de cette eſpece, tous aſſez bons pour permettre à leur Auteur d'aſpirer à la réputation de Poëte ; mais il eût le courage de renoncer à cette gloire, dont l'appas eſt ſi ſéduiſant. Sa profeſſion, qu'il ne perdoit point de vue, l'occupa bientôt plus que jamais ; il regarda comme des diſtractions importunes tout ce qui pouvoit le détourner de cet objet principal : les petits vers furent ſacrifiés à ſon devoir ; il les bannit impitoyablement de ſes amuſements, & le Dieu du Parnaſſe ne fut plus pour lui que le Dieu de la Médecine.

Les grands talents doivent ſe perfectionner dans la Capitale. M. de Sauvages, qui s'y rendit vers 1730, y paſſa environ quinze mois au milieu des Sciences & des Sçavants, & probablement il s'y ſeroit fixé, ſi les attaques fréquentes d'un mal d'yeux, mal trop cruel pour un homme de lettres, ne l'euſſent ramené malgré lui dans ſa patrie. Il attribuoit à l'air & au climat de Paris cette incommodité qui, en ſe diſſipant, lui laiſſa le reſte de ſes jours un peu de foibleſſe dans l'organe de la vue : peut-être devoit-il s'en prendre à ſa grande application au travail, prodigieuſement redoublée dans la Capitale par les occaſions plus multipliées de s'inſtruire ; mais il eſt rare que ceux qui ont commis des excès en ce genre, s'en accuſent de bonne foi.

Ce qui eſt certain, c'eſt que pendant ce ſéjour de Paris il conçut & exécuta l'heureuſe idée d'un Ouvrage, où les maladies, exactement diſtinguées par leurs genres & leurs eſpeces, ſe trouvent diſtribuées en différentes claſſes, ſuivant la méthode employée pour les plantes par les Botaniſtes. Il avoit d'abord communiqué ſon plan à l'illuſtre M. de Boerhaawe, qui, en louant le projet, n'avoit point diſſimulé les difficultés de l'exécution ; mais les obſtacles, loin de rebuter M. de Sauvages, ſervoient à l'animer. Il pourſuivit ſon entrepriſe avec vivacité ; il lut une infinité de livres que les nombreuſes bibliotheques de Paris lui fourniſſoient ; il conſulta les perſonnes les plus expérimentées dans la profeſſion ; il amaſſa des matériaux ; il les

mit en œuvres. Tout cela ſe fit en peu de temps ; & à peine fut-il de retour en Province, que le Public reçut de lui le Traité des Claſſes des Maladies, en un volume *in*-12, composé en françois.

Ici commence la réputation de M. de Sauvages parmi ſes Confreres & dans le monde ſçavant. Son livre, qui n'eſt que le germe d'un autre beaucoup plus conſidérable qu'il a publié dans la ſuite ſur la même matiere, le fit connoître dès-lors avantageuſement. Il n'eut pas beſoin d'un autre titre pour monter au grade de Profeſſeur en Médecine dans l'Univerſité de Montpellier, ſans paſſer par les épreuves ordinaires du concours & de la diſpute. Les Claſſes des Maladies parurent en 1731, & trois ans après le Roi lui donna la ſurvivance de la Chaire qu'occupoit dans cette Univerſité feu M. Marcot, l'un de nos Académiciens, premier Médecin ordinaire de S. M. & Médecin des Enfants de France.

Placé à 28 ans à côté de ceux qu'il avoit eu pour Maîtres, deſtiné à former comme eux de dignes Eleves, il jugea bientôt que, pour donner ſur toutes les parties de la Médecine d'utiles inſtructions, il falloit en rectifier d'abord la théorie, étrangement défigurée par pluſieurs opinions, dont la raiſon & l'expérience conſpirent également à démontrer la fauſſeté. Ces opinions, on eſt forcé de le dire, dominoient dans l'Univerſité de Montpellier : M. de Sauvages les y avoit trouvées lorſqu'il étoit venu pour y étudier en Médecine ; lui-même, dans les commencements, les avoit peut-être adoptées ſur la foi d'autrui ; mais au moins on lui doit cette juſtice, qu'il s'étoit bientôt détrompé, ſans abandonner, ſur une infinité d'autres points très-eſſentiels, la doctrine conſtante de cette même Ecole, doctrine qu'il avoit reçue avidement & ſoigneuſement recueillie, comme nous l'avons déjà dit. Il eſt néceſſaire d'obſerver que les opinions ſpéculatives, qui le choquoient tant, n'étoient point particulieres à cette Ecole ſi renommée ; c'étoient les dogmes favoris de beaucoup d'autres Facultés, enſeignés par des hommes célebres, à qui la Médecine a d'ailleurs les plus grandes obligations. Ces autorités reſpectables n'impoſoient plus à M. de Sauvages : l'erreur lui parut

au contraire plus dangereuſe par le crédit que lui prêtoient des noms révérés.

Les Médecins, qui ſoutenoient avec le plus de confiance la fauſſe doctrine dont nous parlons, ſe paroient volontiers du titre de Médecin Méchaniciens, ſe diſtinguant par là de ceux de leurs prédéceſſeurs qui n'avoient vu, dans les phénomenes de l'économie animale, qu'une fermentation imaginaire, un combat chimérique des alkalis avec les acides. Pour eux, ils faiſoient profeſſion de n'admettre que des idées claires, des principes diſtinctement connus. Ils appelloient à leurs ſecours la Phyſique expérimentale, la méchanique hydraulique, la Géométrie; mais par malheur ils en abuſoient, & c'étoit la ſource de leurs égarements. Ils tiroient ſouvent d'une expérience certaine ou d'un principe vrai, de fauſſes conſéquences: ſouvent auſſi la mépriſe & l'erreur venoit du principe même. On mettoit ſur le compte des Méchaniques & de la Géométrie, des théorêmes prétendus, des axiomes qui ne le furent jamais; eſpece d'outrage que l'on faiſoit impunément à des ſciences dont le partage eſt la certitude.

On avançoit avec une entiere aſſurance qu'un fluide, mu par une force donnée, reçoit toujours ſur ſon paſſage un accroiſſement de vîteſſe, à meſure que ce paſſage eſt plus rétréci: on ſoutenoit que les machines augmentent les forces, tandis qu'elles ne font que les appliquer & les modifier: on ne vouloit tenir aucun compte des pertes cauſées par les frottements: on admettoit des reſſorts ſupérieurs à la force qui les avoit comprimés, des mouvements ſans moteurs, des effets plus grands que leurs cauſes. Ainſi, quand il étoit queſtion d'expliquer comment le mouvement du ſang continue, nonobſtant les réſiſtances accumulées qui devroient, ce ſemble, en peu d'inſtants l'anéantir; on diſoit qu'en vertu de la ſtructure particuliere du cœur, ce mouvement une fois imprimé devoit, à l'aide des aliments que nous prenons, de l'air qui nous environne & que nous reſpirons, durer toute la vie: & ſi l'on ſentoit malgré cela la néceſſité de remonter la machine, on attribuoit cette fonction au fluide nerveux, qui s'en acquittoit miraculeuſement; car on

étoit

étoit bien éloigné de penſer que ce fluide, qui, empruntant ſa vîteſſe du ſang, n'a pu prendre d'ailleurs, dans les ſuppoſitions les plus favorables, qu'une petite portion de la force que le ſang a perdue, ne peut lui rendre, ſelon les loix ordinaires de la nature, plus de mouvement qu'il n'en a reçu. Pour rendre raiſon de l'augmentation du mouvement du ſang dans la fievre, on diſoit que les obſtructions des petits vaiſſeaux, de cela ſeul qu'elles rétréciſſoient & gênoient le paſſage de ce liquide, lui donnoient plus de vîteſſe; & ſi l'on avoit quelque honte de faire naître ſi mal adroitement la force de la réſiſtance même, on faiſoit réagir les vaiſſeaux ſur le ſang, en ſuppoſant dans le tiſſu de leurs fibres un reſſort ſi merveilleux & ſi parfait, que nul effort n'étoit capable de tenir ces vaiſſeaux diſtendus, ou du moins de les empêcher de ſe rétablir. La théorie ordinaire de l'inflammation n'étoit pas moins vicieuſe : la même illuſion regnoit par-tout; les mêmes principes, par un enchaînement néceſſaire, mais malheureux, ramenoient toujours les mêmes conſéquences.

L'amour de la vérité dominoit dans M. de Sauvages. Il ſuivit la pente de ſon caractere, quand il prit la généreuſe réſolution de combattre ces erreurs, depuis long-temps accréditées. Quelque déterminé qu'il fût à les pourſuivre ſans relâche, & s'il étoit poſſible, juſqu'à leur entiere extinction, il cacha d'abord une partie de ſon projet par égard pour les Profeſſeurs, ſes Confreres, qu'il voyoit tous plus ou moins attachés à ces fauſſes explications. Rien de plus ſimple en apparence que ſon début : il propoſoit avec la modeſtie d'un nouveau venu quelques difficultés en forme d'éclairciſſements. Bientôt il ſe montra plus hardi, & comme on avoit dû le prévoir, on ne fut pas long-temps ſans en venir de part & d'autre à une guerre déclarée. M. de Sauvages attaquant toujours, & ſes adverſaires mettant en œuvres tout ce qu'ils avoient de reſſources pour ſe défendre, la diſpute s'anima de plus en plus, les ſubterfuges & le bruit de l'école troublerent plus d'une fois la marche compaſſée & géométrique de M. de Sauvages; mais il ne ſe contentoit pas d'argumenter ſur les bancs, il expoſoit ſes prétentions dans pluſieurs Diſſertations imprimées, qui ſe ſuccédoient

les unes aux autres avec rapidité, enſorte que ceux qui avoient refuſé de l'écouter, ſe trouvoient forcés de le lire. Inſenſiblement il gagnoit du terrein ; ſes adverſaires, malgré la bonne contenance qu'ils affectoient, étoient pouſſés de poſte en poſte : leur embarras, dans de certains moments, étoit extrême ; ils ne vouloient pas reſſuſciter la fermentation pour jamais abolie, & ils ne ſavoient guere plus où ſe refugier.

Il fallut reconnoître que M. de Sauvages avoit raiſon ſur bien des points, & que pluſieurs des explications qu'il combattoit, pouvoient ſans le moindre inconvénient lui être ſacrifiées ; on lui demanda ſeulement ce qu'il prétendoit mettre à la place. Il pouvoit répondre, & il le fit d'abord, qu'une erreur n'eſt ni plus ni moins erreur, ſoit qu'on la remplace ou non par des vérités ; mais il comprit bientôt que, dans la poſition où il étoit, cette réponſe, ſi ſolide, ſi vraie, ne ſeroit pas long-temps ſatisfaiſante. Le perſonnage de ſimple deſtructeur n'eſt pas toujours propre à ſoumettre ou à gagner les eſprits : on n'habite pas volontiers ſur un tas de ruine ; on cherche un petit édifice, où l'on puiſſe loger avec quelque ſûreté. Preſſé par cette conſidération, il ſe réſolut enfin à mettre au jour ſon ſentiment ſur toute cette matiere, tel que nous allons l'expoſer.

Les phénomenes de l'économie animale, en préſentant à chaque inſtant une force qui croît comme la réſiſtance même, ſe montrent ſupérieurs aux loix ordinaires de la méchanique ; il eſt d'ailleurs fort naturel que des puiſſances animées augmentent leur effort à meſure qu'on leur réſiſte, & dans l'homme corporel & ſpirituel tout enſemble, il exiſte certainement une puiſſance de cette eſpece. L'ame, de l'aveu de tout le monde, eſt le principe des mouvements volontaires du corps humain ; elle l'eſt auſſi, ſelon M. de Sauvages, des mouvements involontaires & naturels. Excitée par le ſentiment confus de ſes beſoins, occupée en tout temps de la conſervation du corps auquel elle eſt unie, pouſſée par le deſir inné d'éloigner le terme fatal qui doit rompre cette union, elle agit dans cette vue par une eſpece d'inſtinct, ſans ſe rendre ſenſiblement témoignage de ſon action ; elle eſt le moteur qui remonte la

machine ; elle combat efficacement les réſiſtances ordinaires, qui tendent à ſupprimer le cours de nos liquides ; elle fait circuler le ſang : à de nouveaux obſtacles, elle oppoſe de nouveaux efforts, & c'eſt dans ces ſortes d'efforts redoublés que conſiſte la fiévre ; efforts heureux ou malheureux ſelon les circonſtances ; efforts dont l'unique but eſt notre guériſon même : on reconnoît ici cette nature, dont le Médecin doit étudier la marche & ſeconder les opérations. Tel eſt le ſyſtême que M. de Sauvages ſe fit une gloire d'adopter. A peine s'étoit-il expliqué dans une Diſſertation qui en promettoit beaucoup d'autres, que ſes adverſaires, à qui la guerre défenſive avoit aſſez mal réuſſi, furent aggreſſeurs à leur tour, ſe flattant de prendre bientôt leur revanche. Les objections ne manquerent pas : ils oppoſerent à M. de Sauvages que ſon opinion le conduiſoit à donner non ſeulement aux bêtes, mais aux plantes même, une ame intelligente ; il répondit, & de vive voix, & dans pluſieurs Theſes ou Diſſertations imprimées, qu'il n'avoit jamais cru que les bêtes fuſſent de pures machines, & qu'à l'égard des phénomenes de la végétation, on ſavoit aſſez que la chaleur du ſoleil, celle des feux ſouterreins, l'action des ſucs de la terre, en étoient, ſans autre principe moteur, les véritables cauſes ; on lui nia que l'ame peut agir ſans s'appercevoir de ſon action. Il eut recours alors à tout ce que la Métaphyſique pouvoit lui fournir ſur les perceptions obſcures & les affections confuſes de l'ame ; il cita l'exemple des paſſions, dont les effets les plus ſoudains & les plus indépendants de la volonté ſont ſi ſenſibles ſur nos organes. Si l'obſcurité du ſujet faiſoit naître des objections, elle les rendoit moins concluantes. L'incertitude des coups portés pendant la nuit eſt ſouvent une reſſource heureuſe pour les éviter : on eſt vivement preſſé, & l'on échappe à la faveur des ténebres.

M. de Sauvages n'avoit pas le premier propoſé cette opinion, qui étoit celle de pluſieurs modernes, ſans parler de tous les ſectateurs qu'elle a eu dans l'antiquité ; mais, s'il n'eſt pas l'inventeur du ſyſtême, il ſe l'eſt rendu propre, en lui donnant une nouvelle forme, en cherchant à l'appuyer par

des preuves nouvelles, en travaillant plus que perſonne à le mettre en crédit : il s'en eſt occupé dans la plupart de ſes ouvrages, il y revenoit continuellement ; il en a tant parlé qu'il nous a mis dans la néceſſité d'en parler beaucoup nous-mêmes.

Après pluſieurs années que dura cette diſpute, les eſprits agités ſe calmerent. Qu'a-t-il enfin réſulté de cette controverſe d'école ? Rien d'utile pour la pratique, il le faut avouer : les Médecins, *Animiſtes* ou non, emploient dans les mêmes occaſions les mêmes remedes ; & la nature de ſon côté, l'ame, ſi l'on veut, n'en fait ni plus ni moins. Pour la Théorie de la Médecine, M. de Sauvages l'a réformée, comme il l'avoit projetté ; la fauſſe doctrine qu'il a combattue, eſt aujourd'hui totalement décréditée à Montpellier, & il n'y a pas d'apparence qu'elle s'y releve jamais. A l'égard du ſyſtême qui attribue à l'action de l'ame le mouvement même du cœur & la circulation du ſang, on peut croire auſſi qu'il ne ſera jamais univerſellement reçu : il eſt plus aiſé de le défendre, quand on a bonne envie de le ſoutenir, que de perſuader ceux qui qui ſeront naturellement portés à le rejeter. La plupart des Médecins ſe contenteront de reconnoître en général un principe des mouvements vitaux, ſupérieurs au méchaniſme ordinaire : quel que ſoit ce principe, il exiſte, c'eſt aſſez ; la curioſité bien réglée ſe diſpenſera d'aller plus loin.

Et au fond, c'eſt ici la marche & l'eſprit de la Phyſique moderne ; tout s'y réduit en derniere analyſe à quelques principes d'expérience, inconnus en eux-mêmes, ainſi que dans leur liaiſon avec la cauſe premiere, & manifeſtés ſeulement par leurs effets. De-là le reproche de renouveller les qualités occultes ; reproche dont on eſt aujourd'hui fort peu touché. M. de Sauvages admettoit trois principes de ce genre : l'impulſion ; elle eſt obſcure, quoiqu'elle tombe ſous les ſens : l'attraction ; la raiſon & l'expérience l'avoit fait Neutonien, avant que la mode même invitât de l'être : la faculté motrice de l'ame ; elle ſe découvre dans les mouvements volontaires, & nous avons vu qu'il faiſoit dépendre de la même cauſe les mouvements néceſſaires & naturels.

Pendant qu'il étoit le plus occupé de la conteſtation dont nous venons de rendre compte, il ſe ménageoit du temps pour apprendre l'Anglais, devenu ſi utile à ceux qui ambitionnent la gloire d'exceller dans les ſciences; &, en l'apprenant, il traduiſit en François l'Hémaſtatique, ou la Statique des Animaux du célebre M. Hales. Il y joignit un Commentaire, qui fut imprimé à Geneve en 1744, avec la traduction du texte, & deux Diſſertations du Traducteur, l'une ſur la fievre, & l'autre ſur l'inflammation. L'inſuffiſance des explications prétendues méchaniques eſt démontrée dans ces Diſſertations, où l'ame, principe des mouvements du cœur, paroît jouer le principal rôle. M. de Sauvages développe ici les mêmes idées qu'il vouloit faire régner dans l'école, & il les expoſe à l'Univers ſçavant.

Sa Traduction de l'Hémaſtatique ne pouvoit être d'ailleurs que favorablement accueillie. Elle fut, avec tout ce qui l'accompagne, miſe à ſon tour en Italien par une jeune Napolitaine, & en Allemand à Leipſick, avec les notes particulieres que Mademoiſelle Ardingheli, c'eſt le nom de cette ſçavante Italienne, avoit ajoutées à celles du Traducteur François.

En 1740, M. de Sauvages fut nommé par le Roi pour faire, à la place de M. Chicoyneau le fils, qui venoit de mourir, les démonſtrations des plantes au Jardin royal de cette Ville, alternativement avec M. Fitz-Gerald, qui, étant mort lui-même en 1748, le laiſſa pour pluſieurs années chargé de tout ce travail. Il eut en 1752 un Brevet de Sa Majeſté, qui, avec le titre de Profeſſeur royal de Botanique, lui en attribuoit plus particuliérement les fonctions pendant la jeuneſſe de celui que ces mêmes fonctions regardoient naturellement. C'étoit ſervir M. de Sauvages que de fournir de l'aliment & de l'exercice au goût qu'il avoit toujours témoigné pour la Botanique. Ses leçons ſur cette ſcience eurent beaucoup d'éclat: on couroit en foule pour l'entendre; on le ſuivoit dans ſes herboriſations à la campagne, d'où il rapportoit de temps en temps différentes plantes, dont ce pays s'étoit cru juſqu'alors dépourvu. Il en faiſoit venir en même temps quantité d'étrangeres. Avec nos richeſſes, croiſſoit le nombre de ceux qu'il rendoit capa-

bles d'en faire uſage : on voyoit naître ſur ſes pas des plantes & des Botaniſtes.

Il fit paroître en 1751 ſon Ouvrage, intitulé *Methodus Foliorum*, ou Expoſition d'une nouvelle Méthode pour connoître les eſpeces par les feuilles. Là ſe trouve le Catalogue d'environ 500 plantes des environs de Montpellier, qui manquent dans le *Botanicum Monſpelienſe* de M. Magnol. Ce même Catalogue, ſous le nom de *Flora Monſpelienſis*, eſt encore inſéré dans le IV tome des *Amœnitates Academicæ* de M. Linnæus. Cet illuſtre Chef des Botaniſtes de nos jours, déjà depuis long-temps en correſpondance avec M. de Sauvages, marquoit publiquement en toute occaſion l'eſtime qu'il avoit pour lui. Il faut remarquer que des 500 plantes dont nous parlons, il y en a pluſieurs que M. de Sauvages a caractériſées & nommées. Il a fait cinq genres nouveaux, le *Trianthemum*, l'*Ebenus*, le *Camphoroſma*, le *Buffonia* & le *Reaumuria*; ces deux derniers ſont conſacrés à deux hommes célebres : les Botaniſtes ſont dans l'uſage de faire de ces ſortes de préſents, non ſeulement à leurs pareils, mais encore à d'autres perſonnes diſtinguées. Il étoit juſte que M. de Sauvages en eut un de cette eſpece; il le dût à M. Linnæus, qui donna le nom de *Sauvageſia* à une plante venue de la Cayenne. M. Boerhaawe avoit de même autrefois gravé ſur une plante le nom de feu M. Niſſolle, un des plus ſçavants Botaniſtes de cette Compagnie.

L'ordre chronologique des productions de M. de Sauvages nous conduit à ſes Elémens de Phyſiologie & à ſa Pathologie méthodique, deux Traités où la force motrice de l'ame n'eſt pas oubliée, compoſés en Latin pour l'inſtruction principalement des Etudiants en Médecine, & publiés en 1755 & 1759. Nous trouvons de plus, en négligeant ou confondant les dates, un grand nombre de Diſſertations latines ſur des ſujets particuliers très-intéreſſants. Tantôt il y ouvre de nouvelles ſources de pronoſtics pour les maladies; tantôt il examine les avantages que peut avoir la maniere dont on pratique la Médecine chez les Chinois : ici ſon objet eſt d'établir l'influence des aſtres ſur le corps humain; influence phyſique, bien

différente de celle que nous avons traitée, au commencement de cet Eloge, d'aveugle ſuperſtition : là, voulant dévoiler la nature du fluide nerveux, il imagine le premier, & prouve, autant qu'on le peut, par la plus exacte analogie, que ce fluide eſt le même que le fluide électrique ; ſentiment adopté depuis preſque univerſellement, & qui compte entre ſes partiſans le fameux Phyſicien de Philadelphie, M. Franklin, dont le ſuffrage, dans tout ce qui concerne l'Electricité, ne peut être que d'un grand poids.

On trouvera dans le quatrieme tome de la Collection de M. de Haller une Diſſertation de M. de Sauvages (*a*), où il a raſſemblé tout ce qu'il avoit dit ailleurs de plus fort pour établir ſon ſyſtême de l'action de l'ame, comme principe des mouvements du cœur. Cet Ecrit lui attira une critique très-polie de M. Eberhard, Profeſſeur de Mathématiques à Wittemberg, & aujourdhui de Médecine à Hall en Saxe. M. de Sauvages répondit avec la même politeſſe, auſſi éloignée de l'ancien ton des Ecoles, qu'aſſortie au ton moderne des Académies.

Il avoit pris ce ton de bonne heure, & il avoit aiſément acquis toute la perfection. Il s'étoit vu dès 1731 attaché, ſous le titre de Correſpondant, à la Société royale des Sciences, qui, l'ayant nommé Adjoint quelque temps après, l'avoit enfin élevé en 1740 au grade d'Aſſocié dans la claſſe des Botaniſtes. Peu d'Académiciens, nous pouvons le dire, ont été plus aſſidus que lui, & ce qui eſt tout autrement important, plus utiles à nos Conférences. Il ſe préſentoit rarement les mains vuides ; il rendoit la plupart de nos Séances intéreſſantes, ou par ſes propres ouvrages, ou par ceux que lui envoyoient continuellement divers Sçavants de l'Europe, ſes Correſpondants.

Un caractere d'utilité, plus prochaine & plus ſenſible, diſtingue, entre tous les différents Mémoires que nous avons

(*a*) Cette Diſſertation eſt intitulée : *De Naturâ redivivâ ſeu de imperio animæ in cor.*

de lui, ſon Ecrit ſur la maladie des Bœufs du Vivarais, ſes Obſervations ſur les Eaux minérales d'Alais, le détail qu'il nous a donné des guériſons opérées à Montpellier par le moyen de l'Electricité, ſon Mémoire ſur la maniere d'élever les vers à ſoie, ſujet qu'il abandonna bientôt à M. l'Abbé de Sauvages, ſon frere, qui l'a traité, comme l'on ſait, avec le plus grand ſuccès.

Les Recueils de l'Académie des Sciences de Paris offrent deux Mémoires de M. de Sauvages, envoyés en 1739 & 1742 pour notre tribut annuel. L'un de ces Mémoires met en évidence les qualités nuiſibles de certaines plantes; l'autre eſt la Relation de la maladie d'une fille, tout à la fois ſomnambule & cataleptique.

Un fait particulier à notre Académcien, c'eſt qu'après la mort de M. de Plantade, la place de Secretaire ayant vaqué dans la Compagnie environ un an & demi, il en fit durant ce temps-là les fonctions, ſans que le ſoin qu'il prenoit de raſſembler & de mettre en ordre les productions des autres, l'empêchât de produire beaucoup lui-même.

Quoique ſes recherches ſe ſoient étendues ſur preſque toutes nos Sciences, nos volumes prouveront que, même dans l'Académie, l'application des Mathématiques à la Médecine fut toujours un de ſes grands objets; ce qui lui donna plus d'une fois occaſion de nous entretenir de ſes diſputes avec les Profeſſeurs, ſes Confreres, dont pluſieurs étoient auſſi les nôtres, comme Académiciens. La Société, priſe pour juge de certains points conteſtés, décida toujours en faveur de M. de Sauvages, en s'abſtenant de toucher à des queſtions métaphyſiques, qui ne ſont nullement de ſon reſſort.

Les Compagnies ſçavantes étrangeres ornerent leurs liſtes du nom de M. de Sauvages. Il étoit des Sociétés royales de Londres, d'Upſal & de Stockolm, de l'Académie de Berlin, de celle de l'Inſtitut de Bologne, des trois Sociétés établies à Florence, de l'Académie Impériale des Curieux de la Nature, qui, en l'aggrégeant, lui donna le nom de Straton ſecond.

Ces différentes adoptions académiques, en le rendant plus célebre,

célebre, augmentoient le nombre de ceux qui recherchoient ſa correſpondance. On ne finiroit point, ſi l'on vouloit ſimplement nommer les Sçavants, tant du Royaume que des Pays étrangers, qui ſe faiſoient honneur d'être en commerce avec lui.

Aux Académies empreſſées de ſe l'aſſocier, il faut joindre celles qui couronnerent ſes travaux. Il remporta le prix en 1748, au jugement de l'Académie des Sciences & Belles-Lettres de Toulouſe, par une Diſſertation ſur la rage. Deux ſçavants Traités, dont l'un a pour objet l'action des médicaments, & l'autre, les effets de l'air ſur le corps humain, lui firent décerner les mêmes récompenſes littéraires par l'Académie de Bordeaux. Celle de Rouen lui donna une ſemblable couronne pour l'Ecrit qu'il lui avoit envoyé ſur les animaux venimeux de France. Il concourut pour le prix propoſé par l'Académie de Berlin, ſur la queſtion célebre de la cauſe du mouvement muſculaire, & l'Ouvrage qu'il avoit préſenté fut imprimé à la ſuite de celui qui avoit eu la préférence.

Nous ne faiſons qu'indiquer des Ecrits ſuffiſamment connus. Les deux Diſſertations couronnées à Bordeaux, ont été traduites en Italien, & commentées par M. Manetti, ſçavant Profeſſeur de Florence. La Diſſertation ſur la rage a reçu juſqu'à trois fois l'honneur des éditions poſtérieures.

On demandoit à M. de Sauvages depuis long-temps une nouvelle édition du Traité des Claſſes des Maladies qui étoit devenu rare, & il avoit promis de la donner : il fit bien plus que de tenir ſimplement ſa parole, lorſqu'il publia ſon grand Ouvrage, intitulé : *Noſologia methodica ſiſtens Morborum claſſes, genera & ſpecies, &c.* en cinq volumes *in*-8°. imprimé à Amſterdam en 1763.

Il eſt viſible en effet que ce dernier Ouvrage l'emporte infiniment ſur celui que l'on avoit redemandé : c'eſt toujours le même projet d'une diſtribution méthodique des maladies en claſſes, en genres & en eſpeces; mais ici la matiere s'eſt prodigieuſemeut accrue dans l'exécution, & la forme eſt preſque nouvelle. L'arrangement total eſt mieux entendu ; les obſervations ſont en bien plus grand nombre & plus variées. L'Auteur

indique les ſources où il a puiſé : il a reçu des ſecours d'un de ſes Confreres dans l'Académie, M. Cuſſon, Docteur en Médecine de Montpellier, qui lui a fourni l'idée & les principaux détails d'une des Claſſes, avec certaines eſpeces & certains genres dans les autres Claſſes, & quelques ordres particuliers.

Dix claſſes comprennent 295 genres, ſous leſquels viennent ſe ranger environ 2400 eſpeces de maladies juſqu'ici obſervées. Quel nombre prodigieux d'ennemis! M. de Sauvages ne ſe flattoit cependant pas de les connoître tous.

Sa Noſologie eſt dédiée à la ſavante Mademoiſelle Ardingheli : il ſe ſouvenoit d'avoir été traduit par elle, & même embelli.

On peut dire avec vérité que M. de Sauvages a donné, dans ſa Noſologie méthodique, un Dictionnaire des maladies univerſel & raiſonné ; une introduction générale à leur connoiſſance ; un Traité, qui tient le milieu entre la Pathologie, qui conſidere nos maux, & la Thérapeutique, qui s'applique à les guérir ; un Ouvrage vraiment claſſique, néceſſaire aux Commençants, & que les plus expérimentés dans l'Art doivent eux-mêmes ſans ceſſe conſulter ; le Bréviaire des Médecins, comme on a dit autrefois d'une des Tragédies du grand Corneille, qu'elle étoit le Bréviaire des Courtiſans.

Doit-on s'étonner après cela que la réuſſite de cet Ouvrage ait été des plus marquées ; qu'on l'ait imprimé déjà plus d'une fois ; que pluſieurs fameux Profeſſeurs ſe ſoient empreſſés d'en adopter entiérement l'eſprit & la méthode ; que le célebre M. Linnæus ait pris la Noſologie méthodique pour baſe de ſes leçons de Médecine dans l'Univerſité d'Upſal.

Ce Savant Suédois, l'un de nos Aſſociés étrangers, avec qui M. de Sauvages entretenoit toujours une exacte correſpondance, doit fixer ici plus particuliérement notre attention. Il admiroit les Ouvrages dont nous avons parlé ; il aimoit tendrement & même paſſionnément l'Auteur, qui de ſon côté lui avoit voué les mêmes ſentiments : c'eſt une eſpece de phénomene que cette vive amitié de deux perſonnes, qui ne s'étoient jamais vues. Nous ne doutons point que M. Linnæus

n'ait donné des larmes ſur une perte que nous avons tant de ſujets de déplorer. Il parloit ſans ceſſe de M. de Sauvages, comme d'un des plus grands ornements qu'ait jamais eu la Faculté de Montpellier ; il le préféroit ſans héſiter à des hommes ſublimes, qui ont fait auſſi la gloire de ce ſiecle. En lui écrivant, c'étoit tantôt, *au grand*, *à l'illuſtre Sauvages* ; tantôt, *au Prince des Médecins*. Il ſavoit bien qu'il bleſſeroit par-là l'extrême modeſtie de ſon ami ; mais il ne pouvoit ſe réſoudre à ſupprimer l'hommage qu'il croyoit devoir en toute occaſion à un mérite ſi éminent.

Il étoit ordinaire à notre Académicien de recevoir ces épithetes honorables des étrangers, dont pluſieurs, voyageant dans d'autres parties de la France, ſe détournoient pour le venir voir à Montpellier, où ſa chaire de Profeſſeur le fixoit.

On ſe ſouvient encore d'un Seigneur Pruſſien, qui, en arrivant dans cette ville, demanda qu'on le conduiſît chez celui qu'il appelloit *le Grand Sauvages*, & qui témoigna ſa ſurpriſe & ſon indignation même, en voyant que ceux à qui il s'adreſſoit, ne ſavoient d'abord à quel perſonnage il donnoit ce nom.

Les Ecrits qui lui avoient acquis cette réputation, étoient les réſultats précieux de ſa vaſte lecture, de ſes méditations profondes, de ſes obſervations ſur ſon art, de ſes calculs mathématiques, d'un grand nombre d'expériences de Phyſique & d'Hydraulique, ſouvent faites par lui-même. Il compoſoit du reſte avec une extrême facilité. Dès qu'il avoit une fois conçu & bien médité ſon ſujet, il laiſſoit aller ſa plume avec une rapidité prodigieuſe ; de là des négligences dans ſon ſtyle, qui pourroit en général être plus châtié. Il ſuivoit d'ailleurs très-ſcrupuleuſement, en écrivant ſur les Sciences, certains principes rigoureux qu'il s'étoit faits ; il rejetoit, au mépris de ſon ancienne Poéſie, la plupart des expreſſions figurées, pluſieurs métaphores même, dont l'uſage eſt familier, & qui donnent au diſcours plus d'agrément & de vivacité : ce défaut d'ornements étoit au fond un inconvénient aſſez mé-

diocre, & les étrangers ſur-tout n'en ont jamais paru choqués.

Quelqu'attaché qu'il fût à ſon cabinet, à ſes livres, à ſes expériences, il quittoit tout pour les malades qui réclamoient ſon ſecours. Ils furent d'abord en petit nombre : ce n'eſt pas qu'il n'eût du talent pour la pratique; mais il ignoroit entiérement l'art de ſe faire valoir, & il falloit du temps pour réduire au ſilence ceux qui prétendoient borner ſon mérite à la ſimple ſpéculation. Les étrangers lui rendirent bientôt juſtice : il lui venoit de toutes parts un nombre infini de conſultations, & même il commençoit à pratiquer dans la ville plus qu'aupararavant, lorſque la mort nous l'a enlevé.

Sa maladie, qui dura près de deux ans, ſe manifeſta par une difficulté de reſpirer, qui, réſiſtant à tous les remedes, & augmentant toujours, ne l'empêcha pas néanmoins de vaquer, pendant un temps, à ſes travaux ordinaires. Il continua de fréquenter & les Ecoles de Médecine & l'Académie; il prépara quelques augmentations pour une nouvelle édition de la Noſologie méthodique; il mit la derniere main à un grand nombre de Mémoires, deſtinés par cette Compagnie à l'impreſſion : ces Mémoires, ainſi perfectionnés, me furent remis par lui-même deux mois avant ſa mort.

Il étoit alors obligé de garder la chambre, & enfin il fut forcé de s'alliter : ſa poitrine, vivement attaquée, fit prononcer qu'il étoit ſans reſſource. Il ne s'occupa bientôt plus que de l'autre vie; & muni des ſecours de la Religion, il mourut dans les diſpoſitions les plus édifiantes, le 19 Février 1767, âgé de 60 ans & 9 mois. Il avoit enſeigné la Médecine dans la Faculté de Montpellier pendant près de 33 ans, ſoit en qualité de ſurvivancier de M. Marcot, ſoit après la mort de ce dernier, comme Profeſſeur Titulaire.

Les ſentiments qu'il a fait paroître en finiſſant, étoient la ſuite de ceux qu'il avoit eu toute ſa vie. Les vérités de la Foi le trouverent dans tous les temps plein de reſpect & de ſoumiſſion. Il avoit étudié les preuves du Chriſtianiſme, pour être en état de montrer, dans l'occaſion, qu'elles ſont dans

leur genre auſſi concluantes que les démonſtrations géométriques : il ne s'en étoit pas tenu, ſur cette importante matiere, à la théorie ; & long-temps avant ſa mort, on l'a vu vivre, non ſeulement en honnête homme, mais encore en très-bon Chrétien.

Il étoit ſimple dans ſes mœurs comme dans ſon caractere. Il communiquoit ſans peine ce qu'il ſavoit, & il recevoit des autres auſſi volontiers ce qu'ils étoient en état de lui apprendre. Ses connoiſſances paſſoient ſans faſte dans ſes converſations ; nulle envie d'étaler. Il portoit quelquefois dans le monde cet air que l'on prend dans le Cabinet, & qui s'oppoſe ſi ſouvent malgré nous à l'enjouement & aux graces.

Il avoit épouſé en 1748 Jeanne Yolande Foucard d'Olimpies, fille de Nicolas Foucard d'Olimpies, Capitaine au Régiment Dauphin, Dragons, Chevalier de Saint Louis, & ſœur de Monſieur le Lieutenant de Roi de Montpellier, avec laquelle il a vécu dans la plus parfaite union. Il en a laiſſé deux fils & quatre filles.

Pluſieurs freres qu'il avoit ſe ſont tous diſtingués dans différentes profeſſions : on a déjà parlé du goût de l'aîné pour les Mathématiques. M. l'Abbé de Sauvages, l'un d'entr'eux, connu par pluſieurs Ouvrages, eſt Aſſocié Vétéran dans cette Compagnie : il eſt fâcheux pour nous que, retenu par d'importants devoirs, il ne puiſſe nous conſoler par ſa préſence de la perte d'un frere dont nous regretterons long-temps, & les talents ſublimes, & l'utile aſſiduité.

F I N.

PROLEGOMENA.

1. NUllus eſt qui, vulgaribus Medicinæ principiis imbutus, animum paulo attentiùs ad praxim appulerit, cujus ob oculos infinitæ ferè quotis diebus non obverſatæ fuerint difficultates, quemque vel morborum diverſitas, vel ſignorum confuſio, vel nova ſymptomatum facies, vel Auctorum diſſenſio, ut millena alia mittam, hærentem & ancipitem non detinuerint. Ego quidem ad has redactus anguſtias, ſi Collegas conſulebam, ad longiorem uſum & diuturniorem experientiam brevi dimittebar: ſi Auctores evolvebam, in ipſorum ſcriptis bene multa quidem inveniebam, ſed ad rem non attinentia: id enim ſolemne nimis eſt, quidquid in libris illis non quæritur, illud ubique obvium eſt; quidquid verò quæritur, hoc nuſquam adeſt. Demum reperi fortè Practicos eximios, ſimulque antiquæ fidei viros qui ſe ſimilibus olim nodis irretitos fuiſſe dicebant, & ita his oppreſſos, ut ferè Medicinæ vale dixiſſent, niſi vel amica quædam manus ſuppetias tuliſſet, aut ſe communi omnibus novitiis infortunio laborare ſenſiſſent. Hoc eſt utique exiguum, ſed unicum fermè miſeris ſolatium, quod tamen mentem meam hoc onere non penitus liberavit, unde ſedulus ſemper ariadneum quoddam inquiſivi filum, cujus ope ab illo praxeos labyrintho me poſſem extricare.

2. Primam in cognoſcenda morbi curandi ſpecie ſitam eſſe difficultatem ſenſi facilè; alteram in detegenda indicatione, aut methodo ad eam ſpeciem curandam accommodatâ, jacere non difficiliùs intellexi: verùm deficere libros ex quibus morbi cujuſvis ſpecies pateat, & propria cuilibet medendi methodus deduci poſſit, hoc nemo Medicorum inficiabitur; notum ſiquidem eſt hunc eſſe, ſi Auctoribus fides ſit, uſum theoriæ Medicæ, ut in diverſis & infinitis caſibus, quos praxis exhibet, Medici greſſus dirigat, atque obſervationum penuriam ſuppleat, ita ut hujus ope munitus tyro, quotquot ſpecies morborum reperit, poſſit ex ſuo ſyſtemate non ſolùm aptè diſtinguere, ſed etiam deductis ex eodem fonte indicationibus curare: tantùm autem invaluit hæc opinio, ut omnis candidatus, vix è ſcholis egreſſus, verbis, diſtinctionibus, & quibuſdam hypotheſibus munitus, omnes ferme ſpernat Auctores,

Hippocratem & *Galenum* derideat, ſeque in mediam morborum aciem, velut omnes vi ſuæ theoriæ ſuperaturus, audacter immittat. Aſt imbellem tot hoſtes circumdant, tot ſiſtunt obices, ut brevi temeritatem ſuam ſentiat, terga vertere tamen erubeſcat, ad artis magiſtros reverti neſciat; quid fit? ex deſperatione creſcit audacia, maximè ſi medicaſtros, planos, ſibi famam & opes verboſis ſtrophis, & arte veteratoriâ comparantes, obſervaverit, quod heu! nimis frequens eſt; ille eamdem init viam tyrunculus, & vultu, geſtu ad gravitatem compoſito, ſuam tùm ignorantiam tùm diffidentiam, fictâ velans audaciâ, venales phraſes ore doctorali profundit, & cùm diu aliis ſciens & volens impoſuerit, ſemetipſum tandem deludit, ipſe fallitur, & ſe magni momenti perſonam exiſtimat.

3. Qui non ſtupore vulgi ſibi quæſtum facere, ſed Artis prudentiam honeſtis ſtudiis comparare contendunt, illi non à quacumque theoriâ in Medicinæ praxim duci ſe patientur, nec omnem Empyricorum inſtar theoriam abjicient: hanc quidem ſedulò vites, cujus principia precaria ex phantaſia, potiùs quàm ex repetita experientia, deducuntur, quæque in poſſibilitatibus ſubſiſtens, factis ſeu experimentis indubitatis non undequaque fulcitur: ea etenim pro baſi artis Medicæ non licet aſſumere, de quibus uſque adeò ſumus incerti, ut nemo de bonis ſuis tam incertus eſſe velit; non enim vitæ minor quàm pecuniæ habendæ debet eſſe cura: non itaque pro certis obtrudenda ſunt de quibus inter viros & mathematicè Doctos, & minimis præjudiciis irretitos diſputatur, ſive quæ ſenſu perceptis certitudine ſe non exæquant, ut monet *Pitcarnius.*

4. Sed quantum abeſt ut ſimilibus principiis hactenus ſuperſtructa ſit theoria Medica! eam, antequam detecta fuiſſet circulatio, falſam & erroribus plenam fuiſſe facilè concedetis. O ſyſtematici! eam ante hocce ſæculum furnorum Chymicorum fumo obnubilatam, & à veritate multùm alienam eſſe clamabitis omnes, qui hodie primas tenetis, mechanicæ ſectæ fautores; ſupereſt itaque ut veſtra theoria, mechanicæ titulo condecorata, veritatis ſcopum certiùs attigerit, & ita tuta ſit, ut praxi viam brevem & planam ſternat, quam tyronibus, non operoſo & longo uſu eruditis, ſequi ſufficiat. Inde tamen ſequitur veteres ſaltem theorias, utpotè fallaces & erroneas, praxi Medicæ promovendæ inutiles fuiſſe, adeoque hallucinatos eſſe harum ſectarum patronos qui ad hæc uſque tempora Medicinæ culmen attigiſſe putabant, ut gloriantur hodierni Mechanici.

5. Si tamen quod res eſt effari liceat, utcumque Neotericis concedam paulò feliciorem eſſe noſtris quàm antiquis temporibus praxim Medicam, hoc tamen theoriæ præſtantiori tribuendum non eſt, ſed tantùm annoſiori, & cumulatæ ſenſim practicorum experientiæ; principia ſiquidem quæ pro mechanicis jactantur, ita ſunt à veris mechanices principiis aliena, ita ſunt erronea, ut ea veterum Galenicorum & potiſſimùm *Ballonii*, *Dureti*, ac *Riverii* principiis nequaquam anteponenda videantur: cordis machinam adinſtar mobilis perpetui ſine motore moveri & proinde à fluidorum inertia & viſcoſitate, vaſorumque affrictibus nequaquam retardari, quin à reſiſtentiis motum

motum adaugeri, vulgò pronunciant Neoterici; elaſtica corpora cum prementibus repagulis minimè æquilibrari, ſed quò fortiùs diſtenduntur, eò faciliùs reſtitui putant; fluida verò in locis anguſtioribus non reſpectivè, ſed abſolutè majorem velocitatem obtinere contendunt, quanquam vis pellens ſolito major non fuerit: ex legibus ſympathiæ, ſtimulorum, nullibi promulgatis, ſed commentitiis, œconomiam animalem regi, ſeu quod idem eſt, fato quodam cœco gubernari volunt nuperi, & hanc lepidam theoriam, licet mechanicæ in Scientiarum Academiis cognitæ prorsùs contrariam, mechanicæ epitheto condecorant.

6. Nec mirum eſt ipſos Neotericos, licèt eidem ſectæ mancipatos, inter ſe tantùm diffidere, quantùm omnes à veris Geometris diffident, & non ſolùm in diverſis Regionibus, ſed etiam in eâdem Scholâ, circa eumdem morbum, ipſorum ſententias ſibi invicem repugnare. Febris, morborum claſſis, in exemplum afferatur: hanc ab irritato & vellicato corde primus; alter ab eo corde intùs preſſo & à ſanguine diſtenſo; tertius ab obſtructis extremis ſanguiductibus; quartus à lymphaticis arterioſis impeditis; quintus à venis majoribus compreſſis; ſextus à fluidi nervei pravâ indole; ſeptimus à ſyſtematis nervei tenſione & commotione, &c, deducere conatur. Quænam ex illis eſt theoria quæ, inconcuſſis Anatomiæ & Hydraulicæ principiis innixa, cunctis ſatisfaciat phænomenis, & praxi ſolidam, tutamque baſim ſternat? Omnes à decennio circiter caput extulere; controvertuntur à Geometris ſingulæ; nullam ex his ſufficienti tempore, praxi utilem aut neceſſariam eſſe probavit experientia, quæ rerum eſt magiſtra; imò qui diverſa ſentiunt in theoriâ, non indè diverſis auxiliis in praxi febrem impugnant; idem enim Medicus, ſi ex lanionum turbâ fuerit, febrem repetitis phlebotomiis aggreditur; quam ſi ſtercorarius ſit, ut cum *Gedeone Harveyo* loquar, repetitis catharticis & clyſmatis inſequetur, licèt eam neuter à plethorâ, nec à cacochyliâ, ſed à minimorum vaſorum obſtructione factam arbitretur. Eximium & non pridem fato functum hìc novimus practicum (*D. Verny*) qui, licèt omnes morbos tùm acutos tùm chronicos chylo craſſiori tribueret, hos tamen eâdem oppugnabat methodo, qua cæteri, diverſis omninò opinionibus imbuti, quales Illuſtriſſimi *Vieuſſens* & *Chirac*, qui morbos omnes fermentationi, & Illuſtr. *Deidier*, qui eos turbatæ circulationi, tanquam cauſæ accenſebant.

7. Nulla eſt ergo hactenus inter theoriam & praxim connexio; praxis traditione comparatur, & nemo ita de ſuis principiis theoreticis certus eſt, ut ab illis, dum de corio humano agitur, dirigi ſe patiatur; & meritò quidem, cùm hactenus pauca ſint principia de quibus ita parum dubitari poſſit ac in re gravi & ſeriâ neceſſum eſſet: undenam verò accidit ut Ars Medica, omnium nobiliſſima & antiquiſſima, tam exiguos progreſſus fecerit, ut theoria nondùm ad praxim candidatos manuducere poſſit, ſeu tam pauca principia certa & indubitata ſuppeditet? hocce infortunium & Artis difficultatem ſummam, & artificum negligentiam & incuriam fortè majorem arguit. Non multi ſunt artifices qui veram ſcientiam ſibi comparare debitâ ſaltem methodo

ſtudeant * cùm ipſa plebs craſſa & inerudita de Medicis judicium ſuum interponat, ipſi placere operæ pretium reputant qui famæ & quæſtui tantùm inhiant, cùm verò non altior veritatis inquiſitio, nec ipſa veritas populo unquam arrideat, hanc viam inire cavet Medicus, qui, ſi muliercularum & Pharmacopolarum præjudiciis obtemperet, famæ culmen citiùs multò adepturus eſt.

8. Principia ea tantùm in re Medicâ debent admitti, de quibus ita certi ſimus ac de iis quæ ſenſus evidentia demonſtrat; ea verò nihil aliud ſunt quàm experimenta & ſyllogiſmi geometricè concatenati.

9. *Experiri* dicimur ea quæ ad noſtras ſenſationes attenti percipimus: ſi facta univerſi ſpontanea attentè obſervemus ope viſûs, tactûs, auditûs, &c. hæc obſervatio vocatur *experientia*: ſi verò ad hæc facta ſpontanea concurrat opera noſtra ſine quâ facta illa non acciderent, hæc obſervatio *experimentum* nuncupatur: facta quælibet quatenus in ſenſus noſtros incurrunt ſive ſponte ſive arte fiant, vocantur *phænomena.* Experientia itaque nihil aliud eſt quàm phænomenorum cognitio ex ſenſatione orta; idem itaque ſonat, ac attenta obſervatio, quæ dicitur *conſtans*, ſi ſit cognitio phænomeni cum circumſtantiis neceſſariò connexis; *contingens* verò, quando adſunt tantùm circumſtantiæ ipſi contingenter connexæ; *falſa* verò cum neceſſaria experientiæ requiſita deficiunt, ut cùm in experientiâ exprimuntur quæ ſenſibus non ſunt percepta, vel percipi non potuerunt, vel quædam circumſtantiæ neceſſariò connexæ omittuntur. Errores autem qui in formandâ conſtante experientiâ committi poſſunt, ſunt 1°. Si accenſeantur circumſtantiæ ſine quibus phænomenum ſemper dari poteſt, adeóque ſuperfluæ. 2°. Si pauciores & non omnes, quæ phænomeno ſunt neceſſariò connexæ, referantur circumſtantiæ. 3°. Si non afferatur quantitas determinata circumſtantiarum, quæ datum phænomenum demonſtrent.

10. Error autem familiariſſimus eſt judicium ſuum cum experientiâ confundere; hic verò admittitur error quoties phænomenum talibus verbis exprimimus, quibus aliquid vel tanquam cauſa, vel tanquam effectus prædicatur, imò tanquam principium alterius. Nequaquam enim patet ſenſibus ſolis connexio inter cauſam & effectum, ſeu nulla cauſa, quatenus cauſa eſt, à ſenſibus percipi poteſt. Alias experientiæ leges videſis in *Oratione inaugurali Clariſſ. Muſchenbroeckii*, & *Hambergeri præfatione ad Phyſicam.* Si data quædam propoſitio ex aliis tanquam notioribus per ſyllogiſmos colligitur, *probari* dicitur; probatio autem dicitur *demonſtratio*, ſi in ſyllogiſmis, quos inter ſe concatenamus, non utamur præmiſſis, niſi *definitionibus*, *experimentis*

* Niſi magna quæpiam miraque mutatio humanarum rerum fiat, actum de bonis ſtudiis eſt, utpote confuſis ac corruptis, nemine veritatem ipſam, ſed tantùm ſcientiæ famam quærente. Logicam methodum & Mathematicas demonſtrationes fugiunt plurimi, alii cum gravitate tantùm increpantes, alii ſcurrile aliquid commenti, alii in riſum, ſannaſque diſceptatione abreptâ. Si quis ſermoni ſtare & demonſtrationes audire audet, is vel non omninò intelligit, aut ſi intelligat quod dogmata ſua impugnet, illicò iraſcitur & devovet dialecticos. *Galen. Method. Med. l.* 2.

mentis indubitatis, *axiomatis & propoſitionibus* jam ante *demonſtratis.*

11. *Definitio* eſt enumeratio notarum, quarum ope quidpiam cognoſcimus & ab aliis diſtinguimus. Si itaque morbi debitè obſervati phænomena enumeremus, quæ ipſi propria ſunt, & quorum ope à conſimilibus poteſt dignoſci, morbi illius definitionem obtinemus.

Propoſitio theorica indemonſtrabilis, ſeu cujus veritas ſimplici terminorum valore percepto cognoſcitur, *axioma* vocatur, quales ſunt propoſitiones in quibus de ſubjecto pronunciatur tantùm quod in ejus definitione continetur, ut *totum eſt majus ſuâ parte.* Quidquid de genere affirmari poteſt, illud etiam affirmatur de quovis ſub illo genere contento, & huic axiomati innititur omnis ſyllogiſmus.

12. Demum Ars Medica à Philoſophiâ, Mechanicâ, Geometriâ & aliis Scientiis generalibus terminos non ſolùm, ſed etiam principia, debet mutuari, adeòque ex illis Medici debent aſſumere propoſitiones demonſtratas, nec eas demonſtrare eorum eſt.

13. Quamdiu methodum demonſtrativam negligent Medicinæ cultores, non mirum erit ſi Artis hujus principia nulla ſint, quæ eâ certitudine, qualis ad praxim eſt neceſſaria, polleant; Medica theoria ſemper fluctuabit, & cujusvis opinio, prout tuentis ingenium & auctoritas valuerit, ipſa in Medico orbe valebit.

14. Hæc eſt, ni fallor, errorum & ineptiarum communis origo, quod ſcilicet ſpretis obſervationibus obviis, & phænomenis vulgatiſſimis, ex quibus lege ratiocinii corollaria certa & utilia deduci poſſent, Medici ad abdita & ſublimia continuò tendant; eaque, quò magis ab intellectu remota ſunt, eò vi ſuæ imaginationis attingere, divinare, aut verbis exponere pertinaciùs conentur. Quænam ſint hujus vel illius morbi phænomena hoc attenta ſolùm docet obſervatio, ob oculòs cujuſvis id eſt poſitum, & nullum ingenii conatum exigit, atque propter nimiam facilitatem ſymptomatum cujuſvis morbi accurata contemnitur Hiſtoria, nulla fermè niſi oſcitanter & raptim traditur, licet ex eâ ſolâ, velut ex veritatis fonte, poſſit optima deduci theoria, ut ex accuratâ Cœleſtium phænomenorum obſervatione optima ſyſtemata deduxere Aſtronomi: verùm ſi de abditiſſimis & noſtrum captum longè ſuperantibus cauſis diſſerendum ſit, milleni illico præſto ſunt œdipi, qui aſſumptis ex phantaſiâ, non verò ex ipſâ re, principiis verboſas nec non ingenioſas comminiſcuntur hypotheſes, quas ſi quis negaverit, nemo poſſit comprobare, quæ tamen velut norma praxeos à multis habentur. Sic, ut explicaret *Williſius* quare in Apoplexiâ ſenſus & motus voluntarii ferientur, dum motus vitales vigent & augentur, is finxit nervos voluntariis motibus deſtinatos à cerebro, at vitalibus muniis dicatos à cerebello ortum ducere, & cerebrum ſolum in Apoplexiâ laborare, cerebellum verò à preſſione & infarctu immune eſſe pronunciavit; quod ut ſuaderet aliis, finxit iterum cerebellum firmius eſſe cerebro, & ita vitæ neceſſarium, ut, hoc ablato vel preſſo, illico pereat animal; quæ tamen omnia vel gratuita, vel, experientiâ demonſtrante, falſa eſſe comperimus, & comperient quicumque experiri voluerint.

luerint. Verùm experiuntur pauci, quia multò facilius eſt in muſeo fingere, quàm in amphitheatro experimenta cautè & accuratè inſtituere; hoc certè mirum ſemper mihi viſum eſt, quod horum morborum, quorum cauſa nos latet maximè & curatio feliciſſimos fugit practicos, ut Epilepſiæ, Ephialtes, Hyſteriæ, Apoplexiæ, &c, ſicut ab ignaris plurima venditantur remedia arcana certiſſima, ita à novitiis Medicis lubentiùs tradatur Theoria, & cauſa faciliùs, ut putant, explicetur; quos novitios interea primorum mechanices theorematum & Anatomiæ principiorum ignaros ſæpe comperimus.

15. Sunt & plurimi qui dum humanæ machinæ, etiamſi valde complexæ, omnes effectus dogmaticè ac velut ex cathedrâ dilucidare & explicare non verentur, ſimpliciſſimæ machinæ, ut vectis, libræ, theoriam, aut prima principia ita turpiter ignorant, ut hanc ipſam Mechanicæ & Hydraulicæ ſcientiam quaſi ignorare parum ſit, etiam vilipendere non erubeſcant, atque omnem diſciplinam Mathematicam, veram Phyſicæ & Philoſophiæ matrem, inanem, erroribus fetam clamitent, ejuſque ſtudium philiatris vertant vitio, ac è foro medico indignabundi relegent.

Nulla eſt temeritas magis punienda, ajebat olim *Sanctorius*, quàm nullâ habitâ experientiâ repugnare experientiæ: idem pronunciandum videtur de iis, qui quam ignorant Matheſim ſuperciliosè deſpiciunt, niſi fortè eam vulpem imitentur, quæ ſyrmate deſtituta ſociis ſuis perſuadere volebat, ut hoc inutile pondus abjicerent, aſt abiit ſalſis exagitata jocis, ut narrat *Bernoullius*. Atque hæc eſt altera errorum in Medicina parens, Matheſeos ſcilicet ignorantia, vel ut rectiùs loquar, Methodi Geometricæ contemptus, & averſatio; licet enim multæ ſint in Mathematicâ diſciplinæ, quibus Medicus, Phyſicuſque carere poteſt, ut Aſtronomia, Gnomonica, Trigonometria, &c. nullus tamen rectam animalis œconomiæ notitiam aſſequetur, qui fluidorum generales proprietates, velocitates, vires ex Hydraulica non cognoverit; qui vaſorum cavitates, diametros, ſuperficies, ſolidorum firmitatem, fibrarum motus, tonos ex Geometriâ & Mechanicâ æſtimare neſciverit; nemo auditûs viſûſque theoriam callebit, quem acouſticæ, & opticæ prima elementa fugerint; nullus demùm, quod potiſſimum eſt, nec experimenta accurata capere, aut nova tentare, aut ex illis certo ratiocinio conſequentias deducere; verbo, nec in Phyſicis & Medicis rebus tutò philoſophari potis erit, qui Geometricam ratiocinandi Methodum, quæ, demonſtrante *Wolfio*, optima Logica eſt, ignoraverit; nullus denique eximia quæ in actis Academiarum, in ſcriptis Medicorum eruditiſſimorum hujus ævi, quidquam intelliget, qui Arithmeticæ & Geometriæ principiis non fuerit ſufficienter imbutus.

16. Ex his tamen æqui rerum æſtimatores non inferant ita Medicis neceſſariam eſſe Matheſim, ut illa deſtituti eximios non poſſint ſe præſtare practicos, aut ut illâ ſolum ſcientiâ eruditi illicò ad medendum ſint apti; neminis enim in mentem tam delira venire poteſt opinio: hoc tantùm in animum induxi meum ut credam nullam ſine Phyſicâ mathematicâ dari poſſe certam humanæ machinæ theoriam, quâ qui præditus fuerit, Anatomiæ & materiæ

materiæ Medicæ ſimul peritus, is quondam ad praxim Medicam conſequendam aptior evaſurus ſit: verbo, id unicè probandum ſuſcepi, quod omnium certiſſima theoria ex Anatomiæ & Phyſices experimentalis, ſimulque Philoſophiæ mathematicæ, penu depromenda ſit, quas cùm negligant vulgò Medici, mirum non eſt ſi erroribus feta ſit morborum ætiologia; atque cùm falſa eſt, ea non magis Medico utilis eſt, quàm Architecto Muſica; nec proinde poteſt Medicum in praxi dirigere, nec accurati ſymptomatum ſtudii, annoſæque obſervationis & experientiæ vices ſupplere, licet contrarium clamet Medicorum multorum ſententia.

17. Medicina, nemine refragante, conjecturalis eſt adhucdum ſcientia, adeoque is eam callere nemo poteſt, qui in arte conjectandi rudis extiterit; verùm hanc Artem quis unquam docuit præter Mathematicos, ſcilicet *Hughenium*, *Bernoulli*, *Montmort* & *s'Graveſande*? quis in matheſi rudis ritè circa probabilitates, quæ toties in praxi Medicâ nos manuducere debent, ratiocinari valebit?

18. Non poſſum verò hoc argumentum dimittere quin alterum vitium theoriæ Medicæ breviter perſtringam; mos ſcilicet invaluit omnia generaliter & vagè tantùm pertractare, omnem in phænomenis exponendis circumſtantiarum & cauſarum diſtinctionem, & quantitatum determinationem prætermittere; cùm tamen ex illâ ſolum acribeiâ determinari poſſit veritas. In Geometriâ, ſigno unico omiſſo, minimâ quantitate neglectâ, contraria aut falſa prorſus exſurgit problematis ſolutio, ut quod negativum fuerat, poſitivum evadat, vel è contrà: quantò frequentiùs in Medicis computis error debet irrepere, cùm ſine methodo, & pro phantaſiæ ductu ex principiis ſæpiùs ſuppoſitis, difficultates intricatiſſimæ diluuntur? Si quis lympham in patella poſitam & ex ſanguine pleuritici ſeparatam cernens, à calore inflammatorio congelatam fuiſſe probare contendat, is fervorem in ſanguine ſummum eſſe prædicat, attritum ſolidorum & fluidorum in febribus acutis exagerat, & non mirum putat idem intra corpus humanum accidere lymphæ, quod in aquâ bulliente fieret; ſi verò experimenta accurata ſumamus, hunc errorem confutare non erit arduum, cùm lympha non coaguletur niſi à calore 56 graduum, & tamen ſanguis in vivo homine non incaleſcat ultra 33um gradum Thermometri Reaumuriani. Fieri poteſt, aiunt plurimi, ut preſſio aëris in duos cylindros planos marmoreos 26 linearum diametro, ope ſebi fuſi unitos, & dein frigori ſummo expoſitos, eos tantâ vi adunet, ut non niſi vi 600 librarum ſeparentur, unde concludunt immenſam eſſe preſſionem aëris, & huic ſoli tribuendam eſſe corporum adhæſionem: qui ſic ratiocinantur judicium ſuum cum experientiâ confundunt, & errorem vitarent, ſi accuratâ obſervatione perſpicerent preſſionem aëris non majorem eſſe pondere columnæ mercurii ejuſdem baſis, cujus altitudo ſit 28 pollicum: atque hoc pondus ſupra baſim 26 linearum in diametro non ſuperat 58 libras, ſeu ferè decimam partem 600 librarum, unde concluderent rectiùs preſſionem aëris decies minorem eſſe, quàm ut poſſit hanc marmorum adhæſionem producere.

19. Ex

19. Ex poſſibilitate ſuppoſitâ atque ſimilibus principiis vagis & indeterminatis quoſvis effectus deducunt Medici theorici, qui non experimentis ducuntur, ſed ex hypotheſibus ſuis facta determinant, qui contraria prorſus pro lubitu concludere potuiſſent: *hoc fieri debet*, *ergo ſit*, ſolemne ratiocinium eſt, ſed in Phyſicis fallaciſſimum, in quibus hoc ferè tantùm valet prioris inverſum, *hoc ſit*, *ergo fieri debet*, & ad ſummum conſequentiæ ſevero ratiocinio ex factis derivatæ, & rursùs experimentis firmatæ, quid certi in Phyſicis expromere poſſunt.

20. Dolendum certè eſt quod à tam brevi tempore Medicina Matheſeos opem, mediante *Alph. Borello*, mutuata fuerit; ſerior ætas haud dubiè *Bellini*, *Jurini*, *Bernoulli*, *Michelotii*, *Hambergeri* laboribus fruetur, ſi plures naſcantur viri *Haleſio* ſimiles; ſed intereà nullus ſapiens à tam labili & hypotheticâ, qualis hodie viget, theoriâ, in praxim dirigi ſe patietur; centum ferè ſunt anni à quibus inventa eſt circulatio ſanguinis, ſed nondum ejus leges ſunt omnes ſatis cognitæ; quantò tardior ſit in minimis vaſis, quàm eſt in aortâ, demonſtravit non dudum *Jacobus Keill*; verùm ejus velocitas abſoluta quænam ſit, nondum ſatis eſt compertum; quænam ſit preſſio ſanguinis in vaſe quieſcentis docet vulgaris Hydraulica, verùm quænam transfluentis ſit preſſio nuper tantùm nos docuit *Illuſtriſſ. Daniel Bernoulli in Hydrodynamicâ*; quid valeat illius adhæſio & viſcoſitas nuperrimè detexit *Illuſtriſſ. Hambergerus*: at quantùm ab hac viſcoſitate, & vaſorum minimorum affrictu retardetur hujus motus adhuc inquirendum reſtat; nondum itaque numeris omnibus eſt abſoluta circulationis cognitio, quâ tamen deſtituti claram & certam theoriam obtinere non poſſumus.

21. Quid itaque Medico inter praxeos ſcopulos verſanti ſupereſt interea perfugii? quæ nautica ſupplebit acus quod in morborum procellis ex luce deficit? quid annoſam experientiam, non niſi per mortes acquirendam, ſupplebit? audiamus hac de re non quoſvis Medicos, quorum multi mirâ quadam ingenii vi, aut propriâ ſolertiâ ſe ſcopum attigiſſe contendent; multi ſuis arcanis remediis, plurimi hypotheſibus ſuæ praxeos felicitatem tribuent; pauci niſi ad ſummam ſenectam & famam pervenerint, id honoris repetitis lapſibus, fatalibus experimentis, longæque Morborum obſervationi, acceptum referent. Conſulamus candidiſſimum Artis Magiſtrum, ſimulque feliciſſimum opiferum *Thom. Sydenhamum*, Angliæ lumen, Artis Phœbum, quem ſine honorificâ præfatione, ut cum *Boerhaave* loquar, nominare erubeſcerem, & de cujus erga rempublicam Medicam meritis nunquam ita magnificè loquar, quin id ejus ſit ſuperatura dignitas.

22. » Sentio autem, ait Hippocrates Anglus, noſtræ Artis incrementum » in his conſiſtere ut habeatur primò *Hiſtoria* Morborum ſeu deſcriptio quoad » fieri poteſt graphica & naturalis; ſecundò praxis ſeu *Methodus* circa eoſ» dem ſtabilis ac conſummata.

23. „ Quod autem ſpectat ad *Hiſtoriam* Morborum; primò expedit ut „ morbi omnes ad definitas ac certas ſpecies revocentur, eadem prorsùs „ diligentiâ ac acribeïâ, quâ id factum videtur à Botanicis in ſuis Phytolo-

„ giis.

„ giis. Quippe reperiuntur morbi qui ſub eodem genere ac nomenclaturâ „ redacti, ac quoad nonnulla ſymptomata ſibi invicem conſimiles, tamen & „ naturâ inter ſe diſcreti diverſum etiam medicandi modum expoſtulant. „ Cardui quidem nomen ad plures herbarum ſpecies extendi nemo neſcit: „ at verò parum accuratè faciet rei Herbariæ Scriptor, qui generalem hu„ jus Plantæ deſcriptionem, quâ ſcilicet à cæteris ſtirpibus diſcrepat, pro„ ponere contentus, propria interim & peculiaria cujuſque ſpeciei ſigna & „ characteres, quibus ab invicem diſcriminantur, contempſerit: eodem ſa„ nè modo nec ſatis eſt ſcriptori communes dumtaxat morbi alicujus mul„ tiformis apparentias annotaſſe. Eſto ſanè non omnibus morbis eamdem „ contingere varietatem; tamen complures eſſe qui, licèt ab Auctoribus „ ſub eodem titulo citra ullam ſpeciei diſtinctionem tractentur, diſſimillimâ „ ſint indole, in ſequentibus pagellis, uti ſpero, palam fiet. Imò etiam ubi „ diſtributio in ſpecies reperitur, id fit plerumque, ut hypotheſi alicui, quæ „ veris phænomenis ſubſtruitur, ſuus reſervetur honos; ac proinde ejuſmo„ di diſcriminatio, non tam ad morbi quàm ad Auctoris ingenium, philo„ ſophandique theoriam accommodata eſt. « Sic Galenici, humorum quaternione præoccupati, morbos omnes in ſanguineos, bilioſos, pituitoſos, & melancholicos diviſere, ſumpta non ab evidentibus eorum humorum prædominii ſignis, ſed à materiâ morbificâ ſæpiùs fictitiâ, diſtinctione. Sic *Paracelſus* morbos diviſit in ſalſos, terreos, mercuriales; alii Chemici eos in acidos & alkalinos diſtinxere ob præconceptam mente theoriam; atque inde factum eſt, ut arbitror, hiſtoriam morborum in ſylvam tam immenſam, ſed fructu perexiguo, excreviſſe.

24. „ Secundò ſeponatur tantiſper oportet quæcumque hypotheſis Philoſo„ phica, quæ Scriptoris judicium præoccupaverit; quo facto, tùm demùm „ morborum phænomena clara ac naturalia, quantumvis minuta, per ſe ac„ curatiſſimè annotentur, exquiſitam pictorum induſtriam imitando, qui vel „ nævos & leviſſimas maculas in imagine exprimunt. Enim verò dici vix po„ teſt quot erroribus anſam præbuerint hypotheſes iſtæ Phyſiologicæ, dum „ Scriptores, quorum animos falſo colore illæ imbuerint, iſtiuſmodi phæno„ mena morbis affigunt, qualia, niſi in ipſorum cerebro, locum nunquam „ habuerant; debebant autem in conſpectum venire, ſi hypotheſis, quam „ ipſi pro conceſſâ & ratâ habent, conſtaret veritas. Adde quòd ſi quando „ ſymptoma aliquod, quod cum dictâ hypotheſi appoſitè quadret, revera „ morbo competat cujus typum delineaturi ſunt, tum illud ſupra modum » evehunt, ac planè reddunt ex mure elephantem, quaſi in hoc ſcilicet to„ tius rei cardo verteretur: ſin hypotheſi minùs congruat, aut prorſùs ſilen„ tio, aut levi ſaltem pede tranſmittere conſueverunt, niſi fortè beneficio „ ſubtilitatis alicujus philoſophicæ in ordinem cogi, ac quoquo modo accom„ modari poſſit.

„ 25. Tertiò expedit ut in deſcribendo aliquo morbo peculiaria & perpe„ tua phænomena ſeorſim ab accidentalibus & adventitiis (qualia ſunt quæ „ non tantùm ob ægrotantium temperiem & ætatem, ſed etiam ob ratio-

„ nem medendi diverſam variè ſe habent) enarrentur. Nam ſæpè accidit ut
„ facies morbi variet, pro vario medicandi proceſſu, ac nonnulla ſympto-
„ mata non tam morbo quàm Medico debeantur. Caſus autem oppido ra-
„ ros præterire debet ſcriptor, quemadmodum in deſcriptione ſalviæ, eru-
„ carum v. g. morſus inter ſigna diſcriminantia iſtius plantæ neutiquam re-
„ cenſentur. Hujus hiſtoriæ utilitas, pergit *Sydenhamus*, omnem æſtimationem
„ excedit, & præ eâ argutiolæ & ſubtiles diſquiſitiones, quibus Neoterico-
„ rum libri ad nauſeam ferè inferciuntur, nullo in numero ſunt habendæ.

26. Has tres Noſologiæ conſcribendæ regulas, ſcilicet ſpecierum, generumque accuratam diſtinctionem merè hiſtoricam, philoſophicæ theoriæ ab hiſtoriâ ſepoſitionem, & characterum à ſymptomatis conſtantibus derivationem, dictat ipſa ſapientia. Nec enim facta, quæ tantùm hiſtoria recenſet, cum judicio philoſophico debent confundi, ſecus falſa eſt experientia (10); nec philoſophicæ theoriæ debet inniti Hiſtoria; nam nimis hactenus ruinoſum eſt hoc fundamentum (6-20); & cùm à notioribus ac certioribus ſit ſemper ordiendum in veritatis diſquiſitione, ſemper pro baſi theoriæ ſternenda eſt & præmittenda hiſtoria, non verò theoria debet eſſe baſis hiſtoriæ. Tertia verò regula ex eo pendet principio quod cùm ſymptomata in ſenſus incurrant, non verò cauſæ, ea ſi conſtantia ſint, characterem certiorem & evidentiorem ad morbos cognoſcendos præbeant.

27. Triplicis generis eſt humana cognitio, ſcilicet Hiſtorica, Philoſophica & Mathematica. *Hiſtorica* eſt cognitio factorum; ſic hiſtoria docet in pleuritide adeſſe febrim, dyſpnœam, tuſſim & dolorem pectoris. *Philoſophica* eſt cognitio cauſarum & principiorum; ſic cognitio pleuritidis eſt philoſophica illi qui novit quâ de cauſa & ex quibus principiis oriantur illa quatuor ſymptomata, v. g. ex pulmonum vel pleuræ inflammatione. *Mathematica* cognitio datur, ſi quantitates & earum menſuræ cognoſcantur; ſic ſi quis ad menſuram revocaverit pulſûs frequentiam & vim, caloris gradum, doloris intenſitatem, vim tuſſis & ſimilium ſymptomatum, ille cognitionem horum mathematicam obtinet.

28. Cognitio hiſtorica debet omnes alias antecedere, & eſt omnium ſimpliciſſima. Philoſophica cognitio morborum Dogmaticum diſtinguit ab Empirico, & curioſa eſt; ac demum mathematica omnium eſt certiſſima & in praxi præſtantiſſima, aſt hactenus minùs exculta & proinde rariſſima.

29. Cuivis profectò in Mathematicis verſato, vel in Medicinâ faciendâ paulo magis occupato manifeſtum eſt, nos nihil aliud in rebus cognoſcere quàm earum ad alias relationem, legeſque, & proprietates virium, quibus eas mutare vel ab aliis mutari ſolent. Loquar de rebus corporeis: „ vires
„ autem illæ, viriumque leges actionibus mutuis & utrinque redditis dete-
„ guntur: nam actiones & earum eventa ſunt data illa quorum ope leges
„ virium invenimus; cauſa verò phyſica & tantoperè à Philoſophis quæſita
„ rerum natura eſt illud in rebus ignotum à quo vires emanare volunt. Illud
„ autem cùm ſciri non poſſit, niſi priùs agnitis viribus, harumque legibus
„ inventis, neque quidquam præſtet niſi per vires, ſequitur viribus ignotis,

„ noti-

„ notitiam illius eſſe nullam, notis verò eſſe inutilem: adeòque Medicis „ incumbit ſolùm ut vires medicamentorum & morborum, quæ per ope- „ rationes poſſunt inveniri, expendant & ad leges revocent, non autem „ ut cauſis phyſicis eruendis inſudent, quæ non niſi ex priùs inventis vi- „ rium legibus poſſunt deduci, iiſque inventis, Medico non ſunt profuturæ. *Pitcarn. Prœloq. pag. x.*

30. Quænam ſit relatio gravitatis auri ad gravitatem aquæ novimus; quid ſit ipſamet auri gravitas in ſe non novimus; leges & proprietates gravitatis, quibus tam feliciter utuntur artifices in horologiis, machinis aſtronomicis, aliiſque ex obſervâtâ & menſuratâ hujus effectuum quantitate adipiſcimur; hæ ſolæ leges nobis ſunt utiles cognitu: verùm quænam ſit gravitatis cauſa, hoc eatenùs ſcitu utile foret, quatenus ex hac philoſophicâ cognitione gravitatis leges, velocitatis, niſûſque menſuras accuratas deduceremus; ſed licèt ignoretur hæcce cauſa, virium leges ex phænomenis inventæ ſunt, atque illis inventis, philoſophica gravitatis cognitio vix eſt Mechanico profutura. Idem dictum eſto de philoſophicâ morborum & medicaminum cognitione, quam totis viribus ſectantur Medici, cùm ex hiſtoricâ, & inde derivatâ mathematicâ horum notitiâ, quidquid utile ſcitu eſt, quidquid certum, & in praxi neceſſarium, derivetur.

Noſologiæ Hiſtoricæ fundamenta.

31. Noſologia eſt morborum ſcientia, ſeu habitus demonſtrandi quidquid de morbis affirmamus aut negamus, & eſt pars Pathologiæ. Ad demonſtrandum debet inſtitui ratiocinium experimentis indubitatis ſeu factis hiſtoricis, definitionibus, axiomatis, & propoſitionibus alibi demonſtratis innixum: ergo ad Noſologiam neceſſariæ ſunt morborum definitiones, hiſtoricæ deſcriptiones, & principia certa ex anatomicis, chemicis, hydraulicis & mechanicis mutuata.

32. Quoties magnus eſt ſubjectorum cognoſcendorum numerus, toties ad intelligentiam & memoriam juvandam ordo neceſſarius eſt, ſeu neceſſaria eſt ſimilitudo obvia in modo quo res ſe invicem conſequuntur; & ordo in tradendis ſcientiæ dogmatis vocatur *Methodus*; cùm itaque magnus ſit morborum numerus, in illorum hiſtoriâ tradendâ & cognitione juvandâ methodus eſt neceſſaria.

33. Vocabula ſunt idearum noſtrarum ſigna; ſed ideò loquimur, aut ſcribimus, ut noſtras ideas, & noſtra ratiocinia cum aliis communicemus; nec ea communicare poſſumus, niſi valor horum ſignorum ſit determinatus, & aliis cognitus; quod tantùm fieri poteſt per vocabulorum definitionem; adeoque dum ab aliis volumus intelligi, neceſſum eſt ut valor vocabulorum, quibus utimur, ſit fixus, conſtans, & aliis cognitus, ſeu ut vocabulis definitis utamur.

34. Vocabulorum & terminorum Artis definitio vocatur *Nomenclatura*; ea verò, ſi ſit inconſtans & vaga, diverſas ab ideis Auctoris ideas in mente

 lecto-

lectorum excitat; unde æquivocatio, quæ eatenus vitatur, quatenus cuique rei diverſæ diverſum propriumque nomen competit, nec eodem nomine res diverſæ, nec diverſo nomine res eædem ſignificantur; qui contrarias ſequitur leges, is ideò loquitur, vel ſcribit, ut non intelligatur.

35. Duplex eſt Noſologiæ hiſtoricæ fundamentum, *Methodus* ſcilicet, & *Nomenclatura.*

1°. *De Methodo Noſologicâ.*

36. Methodus Noſologiæ alia ſynoptica eſt, alia ſyſtematica. Synoptica eſt diſpoſitio morborum in partes binas oppoſitas & ſucceſſivè bifurcatas vel brachiatas, ut ſi dividantur morbi in externos & in internos, ambo in particulares & univerſales. Externi & interni particulares in morbos capitis, pectoris, abdominis, & artuum. Illa verò Methodus procedit per libros, capita, articulos, & paragraphos; verùm jamdudum experientia docuit Hiſtoriæ Naturalis, & potiſſimùm Botanicæ cultores eam Methodum non ita claram eſſe ac facilem, quàm eſt Methodus Syſtematica.

37. Syſtematica Methodus morbos ſimiles ſimilibus conjungit & à diſſimilibus ſeparat, atque omnes individuos morbos ad ſuas ſpecies, iſtas ad genera, rursùs genera ad ordines, & illos ad paucas claſſes reducit; & derelictâ Synopticâ omnes Hiſtoriæ Naturalis cultores jam pridem ſyſtematicam tantùm Methodum ſequuntur.

38. *Notas* appello rebus intrinſeca, unde agnoſcuntur & à ſe invicem diſcernuntur. *Wolf. Logic.* 79. Verùm ſcopùs Noſologiæ eſt, ut hujus ope morbos agnoſcamus & ab invicem diſcernamus: ergo cùm ſcopus ſeu finis non niſi per media poſſit attingi, & illa media ſint notæ, hoc potiſſimùm incumbit Medico Noſologiæ ſtudioſo, ut notas morborum adipiſcatur. Has notas *Characteres* vocant Botanici.

39. *Definitio* eſt enumeratio notarum nec plurium, nec pauciorum quàm quæ ad rem definitam agnoſcendam, & ab aliis diſcernendam ſufficiunt: *Wolf. Log.* 153. & ex eâ ſignificatur notio completa & determinata termino cuidam reſpondens; ut itaque morbi in nobis exſurgat notio completa & determinata, ejus definitio ſeu notarum & characterum enumeratio inquirenda eſt.

40. Ut nota nos in morbi cognitionem deducat, ea quæſito debet eſſe evidentior & clarior; atque ut certa morbi cognitio fiat, notis certis & conſtantibus ea debet inniti, adeoque definitiones morbi ex notis certis & evidentibus ſunt deſumendæ.

41. Notas ad definitum agnoſcendum & ab aliis diſtinguendum præbent *Genus* atque differentia ſpecifica. *Wolf. Log.* 183: ergo genus & differentia ſpecifica definitionem conficiunt. Si itaque morbi ad ſua genera & ad ſuas ſpecies reducantur, ex hoc ipſo genera & ſpecies definiuntur atque completè & determinatè cognoſcuntur.

42. Morborum ſingularium & individuorum ſimilitudo *Species* vocatur, & ſimilitudo ſpecierum *Genus* conſtituit, ut ſimilitudo generum facit *Ordinem*, atque ordinum convenientia *Claſſis* eſt.

Si

Si notas pluribus plantis individuis communes conſiderem, ut jaſminis omnibus florem infundibuliformem limbo quinquepartito, calycem tubuloſum quinquefidum, ſtamina duo, piſtillum unicum, baccam dipyrenam, inde generis jaſmini ideam obtineo: ſed ſi ſimul pluribus illorum individuis notas obſervo, quibus illa ab aliis ejuſdem generis diſcernuntur, ut folia oppoſita pinnata, cùm in aliis ſunt oppoſita ternata; inde ideam determinatæ ſpeciei ſeu differentiam ſpecificam eruo.

43. Simili artificio non ſolùm idea generum, ordinum & claſſium, ſed idea ipſius morbi in genere poteſt erui, ſi quod eſt omnibus morbis commune perſpiciamus, ſimulque in quo ab ſtatu ſanitatis differat cognoſcamus, atque eâ perſpectâ ideâ, morbi definitio comparatur: cùm autem definitio ſit enumeratio notarum, quæ clariores eſſe debent re definitâ, facile eſt concludere eos errare qui morbos definiunt, eorumque genera & ſpecies, non ex principiis evidentibus & certis, ſed ex ignotis, obſcuris, litigioſis & incertis deducunt.

44. Erroneæ ſunt itaque morbi definitiones, quæ petuntur tùm à *Diſpoſitione* partium ſenſus ſæpius fugiente, eâque hypotheticâ & ſaltem obſcurâ; tum à *Sede* ſæpius ſuppoſitâ, vel gratuita in partibus quæ ſub ſenſus non cadunt, tum quia ſunt internæ, tum quia exiguæ nimis quàm ut cerni queant; tum demum à *Cauſa*, quæ per ſe quatenus cauſa in ſenſus cadere non poteſt; tùm à *Principiis* ſive proëgumenis ſive procatarcticis quæ ſunt extrinſeca corpori, ac proinde notas morborum non conſtituunt (38).

45. Dividuntur ſpeciatim morbi diverſimodè, ſed potiſſimùm juxta quatuor diverſas methodos, ſcilicet *Alphabeticam*, *Temporariam*, *Anatomicam* & *Ætiologicam*, quibus omnibus methodum *Symptomaticam* anteponendam cenſemus.

46. *Alphabetica* methodus ea eſt quæ morbos conjungit, qui nomine ſunt affines, vel ratione ſimilitudinis nominum, aut litterarum initialium. Talem ſequuntur *Mangetus in Polyalthea*, *James Dictionnaire de Médecine*, &c.

Verum cùm nomen ſit nota extrinſeca quam ægrotantes præ ſe non ferunt, & ex hominum arbitrio pendeat, nec Artis tyronibus morborum ſingulorum ſint cognita nomina, ex illis ad morbi cognitionem non devenire poſſumus: præterea in hoc ordine morbi indole prorsùs diverſi conjunguntur, ut apoplexia & alopecia, paralyſis & paronychia: ſeparantur verò qui maximè affines ſunt quoad indolem, ut pleuritis & hepatitis, arthritis & rheumatiſmus; evidens eſt hanc methodum ab omnibus Noſologiæ ſtudioſis eſſe rejiciendam.

47. *Temporaria* methodus illa eſt quæ morbos ratione durationis dividit in chronicos & acutos, prout longius, breviuſve temporis ſpatium percurrere conſueverunt; talem methodum ſecuti ſunt *Aretæus*, *Cælius Aurelianus*, aliique.

48. Verùm ea methodus in eo peccat quòd nullus ſit character evidens, quo primâ die chronicus ab acuto diſcernatur, quod cùm acutus &

 chroni-

chronicus differant tantùm temporis quantitatè, & quantitas ſimilitudinem non turbet, ex eo principio nec genus, nec ſpecies erui poſſunt; ſimilia etenim, ſalvâ ſimilitudine, quantitate differre poſſunt, ac proinde morbus ſive longior ſive brevior poteſt eſſe ejuſdem generis & ejuſdem claſſis, meritòque dicitur in Scholis, quod majus & minus non mutet ſpeciem. Adde quòd nullus ſit limes naturalis inter chronicum, & acutum, & datur tantùm limes arbitrarius, à quolibet pari jure, quo inſtitutus fuit, rejiciendus, cùm dentur morbi quos non majori jure quis ad acutos reduxerit quàm alter ad chronicos: quoties autem non dantur limites inter genera & inter ſpecies, illa ejusdem ordinis, iſtæ ejuſdem generis cenſentur, ſecus genera & ſpecies multiplicarentur in infinitum, quod foret abſurdum; præterea ſunt morbi acuti qui ultra quadraginta dies, & chronici qui citra terminantur; demum ex illa methodo tum demum morbi Claſſis cognoſcitur, cùm ipſum noſſe minùs neceſſarium eſt, ſeu cùm deſierit.

49. *Anatomica* methodus juxta corporis partes, quæ morborum ſedes ſunt, procedere conſuevit, atque dividit morbos in externos & internos, univerſales & particulares, in morbos ætatis, ſexûs, & demum in morbos capitis, pectoris, abdominis, & artuum, quo facto in ſingulis partibus morbos enumerant & ſymptomata deinde recenſent: verùm pro morbis habent quæ omnes practici inter vitia, ſeu morborum principia & cauſas recenſent, & ſymptomata ea appellant quæ morborum nomine ab omnibus practicis ſalutari conſueverunt. Vide *Ideam univerſalem Medicinæ J. Jonſtoni Amſterodami 1644*, juxta quem Apoplexia, Mania, Rabies, Cephalalgia, &c, morbi non ſunt, ſed varus, verruca, vulnuſculum, lentigo, &c, morbi ſunt, quæ nomenclatura quantùm à practicorum more aliena ſit, ignorat nemo, niſi qui ſcholaſticis argutiolis eſt imbutus.

Conſpectus methodi Jonſtoni & Sennerti.

50. Morbi primariò dividuntur, vel ſecundariò. Primariò in ſimilares, organicos, & ſolutæ unitatis ſeu communes.

51. A. 1°. *Similares* ſunt morbi intemperiei cum materiâ, vel ſine materiâ & morbi occultarum qualitatum.

Intemperies ſine materiâ ſunt calida, humida, frigida, ſicca & compoſita.

Intemperies cum materia ſunt ſanguinea, bilioſa, melancholica & ſeroſa.

Occultæ qualitates ſunt ab aëre infecto, aquâ, contagio, veneno, faſcino.

52. B. 2°. *Organici* ſunt in conformatione, numero, magnitudine, & ſitu.

Conformatio dividitur in figuram, cavitatem, & ſuperficiem vitioſas.

Magnitudo peccat vel defectu vel exceſſu, ut in tumore humorali, flatulento, ſolido, purulento.

Numerus peccat vel in defectu vel in exceſſu.

Situs mutatur in luxatione & herniâ.

53. C. *Communes* ſunt vulnera, ulcera & fracturæ.

Secundariò dividuntur morbi in externos, & internos.

54. D. Externi ſunt iterum *tumores*, affectus cutanei, ulcera, luxationes, fracturæ.

Tumores Sanguinei, corpulentia, phlegmo, bubo, phygetlum, parotis, paronychia, pernio, ecchymoma, carbunculus.

Tumores Bilioſi, eryſipelas, herpes.

Tumores Pituitoſi, œdema.

Tumores Melancholici, ſcirrhus, cancer.

Tumores Salſo-ſeroſo-bilioſi, ſcabies, phlyctænæ, ſudamina, ſirones, vari, epinyctis, alphus, leuce, impetigo, gutta roſea.

Tumores ſaccati, ſtrumæ, ganglion, meliceris, ſteatoma, atheroma.

Tumores ſolidi, verrucæ, clavi, calli.

Tumores à ſolidis aliò incumbentibus, aneuryſma, varix.

Tumores maligni, elephantiaſis, carbunculus, variolæ, morbilli.

55. E. *Affectus cutanei* ſunt lentigines, ephelides, nævi, maculæ hepaticæ, pruritus, malus odor, alopecia, porrigo, plica, gangræna, &c.

Interni dividuntur in univerſales & particulares.

56. F. Univerſales ſunt *Febres* non putridæ, putridæ, malignæ, & peſtilentes.

Non putridæ ſeu puræ, ephemera, ſynocha.

Putridæ continentes, ſynochus putris, cauſus.

Putridæ periodicæ primariæ, tertiana continua, quartana continua, quotidiana continua.

Putridæ periodicæ ſecundariæ ex inflammatione viſceris, Lipyria lenta; ex viſcere putri & corrupto, ex lacte corrupto.

Intermittentes ſimplices, tertiana, quartana, quotidiana.

Intermittentes compoſitæ, tertiana duplex, quotidiana duplex, quartana duplex, triplex, ſemitertiana.

Hectica Febris.

Febres malignæ, variolæ, morbilli, febris petechialis, morbus Hungaricus, ſudor Anglicus.

Febres peſtilentes, peſtilentia.

Morbi particulares ſunt non venenati, vel venenati.

57. G. Non venenati ſunt primò *morbi capitis*, qui dividuntur in morbos cerebri, & in ſymptomata cerebri in functionibus læſis.

1°. *Morbi cerebri* ſunt ejus intemperies, meatuum anguſtia, commotio, inflammatio, hydrocephalus, capitis contuſio, vulnus, fractura.

Symptomata ſenſûs externi *cephalalgia;* Senſûs communis *vigiliæ, coma;* Imaginationis *vertigo;* Ratiocinationis *oblivio, delirium, phrenitis, melancholia, mania, rabies;* Senſûs interni *coma vigil, lethargus;* Motûs animalis *laſſitudo, inquietudo, rigor, tremor, paralyſis, ſpaſmus;* Mixta *incubus, catalepſis, epilepſia, carus, apoplexia. Symptomata* in excretis *catarrhus.*

2°. *Morbi oculorum*, trachoma, emphyſema, cancer, hydatis, hordeolum, grando, trichiaſis, phalangoſis, phthiriaſis, maradoſis, encanthis, ægilops,

ægilops, fiſtula, ophthalmia, unguis, pannus, hypoſphagma, nebula, albugo, puſtula, ulcus, mydriaſis, hypochyma, cataracta, atrophia.

Symptomata, dolor, ſtrabiſmus, myopia, nyctalopia, amauroſis, gutta ſerena, presbytia, amblyopia.

3°. *Morbi aurium*, inflammatio, ulcus. *Symptomata*, dolor, ſurditas, tinnitus, obauditio.

4°. *Morbi narium*, ulcus, ozæna, polypus. *Symptomata*, ſternutatio, hæmorrhagia, anoſmia, coryza.

5°. *Morbi oris*, ranula, aphthæ, labiorum fiſſura, parulis, excreſcentia, ulcus, &c. *Symptomata*, oſcitatio, ptyaliſmus, odontalgia, fœtor, dentium nigrities, ſtupor.

58. H. *Morbi medii ventris* ſunt tumores, ulcera, vulnera, anguſtia, &c, faucium, gutturis, tracheæ, pulmonis, thoracis, cordis, mammarum &c.

Symptomata, angina, pleuritis, tabes, phthiſis, aſthma, tuſſis, hæmoptyſis, palpitatio, ſyncope.

59. I. *Morbi infimi ventris* ſunt tumores varii, ut inflammationes, abſceſſus, prolapſus, herniæ, nec non ulcera, fiſtulæ, vulnera, rhagades, obſtructiones, intemperies, &c, œſophagi, ventriculi, inteſtinorum, ani, genitalium, &c.

Symptomata, difficultas deglutiendi, dolor, ardor ventriculi, anorexia, nimia appetentia, appetitus depravatus, polydipſia, coctio læſa, ſingultus, ructus, nauſea, vomitus, cholera, iliaca, colica, alvi retentio, lienteria, cœliaca, diarrhœa, dyſenteria, fluxus hepaticus, ani pruritus, teneſmus, hæmorrhoides, cachexia, hydrops aſcites, tympanites, anaſarca, icterus, atrophia, affectio hypochondriaca, ſcorbutus, diabetes, iſchuria, dyſuria, mictus cruoris, ſalacitas, priapiſmus, ſatyriaſis, gonorrhœa; uteri imbecillitas, dolor; menſium fluxus, ſtillicidium, difficultas; fluor muliebris, morbus virgineus, ſuffocatio uteri, furor uterinus, melancholia mulierum, ſterilitas, &c.

Appendix de Arthritide.

K. *De Morbis venenatis.* De lue venereâ, de venenis foſſilibus, vegetabilibus, animalibus.

L. *De Morbis puerorum.* De morbis capitis, medii ventris, infimi ventris.

60. Verùm hæc methodus eſt confuſa, fallax & incommoda: *Confuſa* quidem eſt; cùm etenim partes ſimilares, ut arteriæ, venæ, nervi, fibræ, fluida, cum omnibus muſculis, viſceribuſque ſint intimè mixtæ, adeoque confuſæ, ex eo quòd nervus ſit affectus non ſequitur hoc vel illud viſcus, hanc illamve partem non eſſe affectam: imò omnes in parte affectâ ſimul afficiuntur, unde nulla diſtinctio à ſede poteſt repeti: præterea partes omnes ſunt continuæ invicem, & non ita determinatæ ut limites poſſint aſſignari; quis enim limites extùs ſenſibiles novit inter partes internas & externas? num cutis interna eſt quam tegit epidermis? num poteſt una inflammari quin & vicina continua, arteriis, veniſque colligata ſimul afficiatur? limites inter inteſtinum ileum & jejunum quis noſſe poteſt in vivo homine, qui in ca-

davere

davere ſunt arbitrarii? quis præciſos limites hepatis, lienis in vivis diſtinguit? Morbos benè multos quos particulares vocant pari jure adſcribere poſſent univerſalibus; tales ſunt inflammatorii, febre ſcilicet ſtipati, ſoporoſi, qui vires omnium ſimul artuum proſternunt, ſenſumque & motum illis detrahunt, cachectici, decolores, leproſi, tabidi.

61. *Incommoda* eſt methodus Anatomica, quia in ipſis tyronibus ſupponit Anatomiæ notitiam, nec non quia ex cognita parte cui morbus inſidet non certiùs morbi cauſa & indoles cognoſcitur, nec proinde medendi methodus habetur, cùm idem viſcus afficere poſſint morbi omninò diſſimiles, ut phrenitis & apoplexia, febris & ſyncope, anorexia, boulimia, & eamdem partem poſſint labefactare phlegmone & œdema, intemperies ſicca & humida; adde quòd propter conſenſum nervorum ſymptomata ad unam, & cauſa ad alteram partem referuntur, ut in ſympathicis morbis; ac propter extenſionem partium, morbus ſimul ad partes diverſas referri poſſit, ut obſtructo recto non ſolùm abdomen dolet, tenditur, ſed etiam per os materiæ vomitu rejiciuntur: ſed quod præcipuum vitium eſt, nulla eſt inter morbos ſimilitudo ratione partis affectæ; juxta hanc methodum conjunctis morbis diſſimilibus ſæpiùs iteranda venit generalis Theoria & Therapeia, ita ut cùm omnes, & ſingulæ partes dolere poſſint, theoria doloris in ſingulis claſſibus eſt repetenda, quoties ſcilicet de dolore eſt quæſtio, & cognitio claſſis nullius ferè uſûs eſt ad ejus generum, utpotè diſſimilium, cognitionem.

62. *Fallax* demum eſt methodus, tùm *qualis eſt*, cùm omnes morbos nequaquam tradat, quales ſunt morbi ſingulis muſculis, oſſibuſque, glandulis ac viſceribus ſupervenientes; nullus Auctor agit juxta hunc ordinem de morbis cerebelli & medullæ ſpinalis, cyſtidis felleæ, thymi, capſularum atrabilarium, medullæ oſſium, &c: tùm *qualis debet eſſe*, quia ſedes morbi multiplex eſt vel dubia, vel prorsùs ignota, quam tamen hæc methodus notiſſimam ſupponit, cùm ex hac ad morborum notitiam deducere debeat. Sit vomitus in exemplum: quænam ſedes hujus eſt? an os, ex quo fit rejectio? an œſophagus, trans quem peragitur, & ex quo ſolo quandoque evomenda prodeunt? an ventriculus, ut putant plurimi, qui iterùm ejus diverſas membranas, ut villoſam, nerveam, muſcularemve pro lubitu incuſant? an inteſtina, ut in vomitu iliaco à bubonocele? ſed vomitus bilioſus ex hepate procedit, urinoſus ex renibus, & ſic deinceps: ſedes ergo hujus morbi multiplex eſt; & cùm ſcriptor eum quò referat neſcit, Lector, ubi eum quæſiturus ſit, ignorat neceſſariò. Quænam eſt ſedes maniæ, melancholiæ, oblivionis, ſomnambuliſmi, tarantiſmi, vertiginis, catalepſeos, ephialtes, picæ, & mille aliorum? hoc determinat tantùm hypotheſis, ſed nunquam ex ſedis affectæ methodo eruetur evidentia quæ characterem conſtituit. Ex hac morborum ſedis ignorantiâ fit ut ephialtes in ventriculo quarto cerebelli juxta *Lowerum*, in thoracis muſculis juxta *D. Deidier*, in ſtomacho juxta plures, in pulmone juxta alios reponatur, &c. Quærit *Cælius Aurelianus* quis locus in hydrophobis patiatur; & reſpondet *nervos* affici juxta

Democritum; meninges juxta *Aſclepiadis* ſectatores; *diaphragma* juxta alios; *ſtomachum* juxta *Artorium* & *Artemidorum; ventrem* juxta *Gaium Herophili* ſectatorem; *cor*, *ilia*, *caput* & *diaphragma* ſimul ſi credatur *Magno Epheſio.* Febris morborum frequentiſſimus ſedem habet in *cerebro* juxta *Mortonum*; in *corde* juxta *Galenum*; in *finibus arteriarum* juxta plures Neotericos; in *meſenterio* ſæpiùs teſte *Baglivo*; in *pancreate* teſte *Sylvio*; in *ſtomacho* ut putant plures practici. Syphilidem locat in *lympha* & *ſemine D. Aſtruc;* in *ſpiritibus naturalibus Mercurialis*, in *hepate Perdulcis*, &c. Quæ ſententiarum diſcrepantia ſatis evincit morborum ſedem non ita evidentem eſſe ut ea poſſit characterem morbis cognoſcendis & dignoſcendis idoneum ſuppeditare, adeoque methodum ex ſede petitam huic ſcopo minùs utilem eſſe.

63. *Ætiologica methodus* morbos à cauſis & principiis definit & dividit, ſeu cauſas, & principia cognita ſupponit, & ex hoc fonte notas ad morbos cognoſcendos & diſtinguendos mutuatur.

Sic cùm Galenici febris cauſam putabant eſſe calorem in corde accenſum, & in artus diffuſum, ac calorem eum in humoribus, in ſpiritibus & in ſolidis accendi exiſtimabant, febres ipſi diviſere in *cheticas* ſeu ab accenſis humoribus aut ſpiritibus, & in *hecticas* ſeu ab accenſis ſolidis partibus; quæ ab accenſis humoribus, illas rursùs dividebant in ſanguineas, bilioſas, pituitoſas & melancholicas.

Paracelſiſtæ qui omnes morbos produci ſomniabant à ſulphure, terrâ, ſale, mercurio, ſeu ſpiritu & aſtrorum influxu, eos in ſulphureos, terreos, ſalſos, mercuriales, & aſtrales dividere amabant, & ab illis principiis definiebant. *Tachenius* verò ferè omnes in acidos, alkalinos, & neutros diſcriminabatur.

64. Quantùm verò erronei ſint ſimiles characteres ex cauſâ hypotheticâ & arbitrariâ ducti, quiſque facilè percipit; aſt non ita quiſque ſentit errorem qui ex charactere ætiologico ad rationis & experientiæ normam accommodato poteſt exoriri, quod ut intelligatur dico primò *nunquam Medicinam progreſſuram fore niſi firmis & indubitatis ſit innixa fundamentis;* ſi enim mutabilia inconſtantiaque fuerint ejus fundamenta, eam mutabilem & labilem futuram eſſe conſequens eſt. Verùm optimæ quæ hactenus traditæ ſunt morborum ætiologiæ, quales à *Sennerto*, *Sydenhamo*, *Riverio*, *Boerhaave*, *Hoffmanno*, *Pitcarnio*, &c, traduntur, multùm inter ſe diſcrepant, ſe mutuò impugnant, quolibet decennio mutantur, adeòque firma arti Medicæ fundamenta ſubſternere non poſſunt. Secundò *licèt certa foret morborum ætiologia, non tamen ad morbos cognoſcendos & diſtinguendos, ea characteres ſuppeditare valet:* quia cauſa quatenùs cauſa nequaquam in ſenſus incurrit (*Hamberg. Phyſic. Præfat. pag.* 35.), & ex principiis ſeu cauſis remotis tantùm morbi poſſibilitas, non præſentia intelligitur. Nugaretur Botanicus qui, cùm plantarum characteres aliis præbendos haberet, plantas definiret & divideret, ſeu cognoſcendas præbere vellet ex earum dotibus licèt obſcuris, dubiis, ſenſus fugientibus, vel ex earum ſtructurâ intima, hypotheticâ, ut folliculis, tracheis; quia delirum eſt ab ignotis ad ignotorum cognitionem procedere,

dere, & ſigna debent eſſe clariora re deſignandâ : à quo certè errore longè diſtant Botanici, qui à numero, figurâ, ſitu & proportione conſpicuis partium externarum & omnibus obviarum ſuas claſſes, ſuaque genera ac ſpecies determinant, atque ad radices non niſi inviti recurrunt, cùm alia ſigna deficiunt. Rideretur Zoologus qui, ut animalium ſpecies & genera cæteros doceret, eorum characteres ex ovis, aut animalculis ſpermaticis, aliiſque myſteriis generationis vellet deducere, quia genera & ſpecies ſunt ſimilitudines obviæ, id eſt ſenſibus conſpicuæ, adeòque qui evidentia & claritate deſtituitur character, is ad definiendum, & dividendum ineptus eſt.

65. Cùm autem morborum principia & cauſæ ſint ſæpius internæ, adeòque in corporis abdito latentes, ignotæ vel extrinſecæ homini, ac tantùm morbi poſſibilitatem inferentes, ex cauſâ utcumque certâ nullus character evidens, & ex principiis (155) ut ut evidentibus nullus character certus erui poteſt. Si quis dux aut centurio militum ſuorum ſignaturas ex nævis abditis, notis obſcuris, ignotis, ſigniſque viſum & ſenſum omnem fugientibus, exararet, fruſtra deſertores recognoſcere tentaret his detegendis præfectus. Ita & ſi morborum hiſtoriographus morbos ex cauſis & principiis deſignet, definiat & dividat, is ideò morbos deſignabit ut à nemine cognoſci poſſint, quod ſapientiæ repugnat.

66. Morborum quidem cauſam & principia cognoſcere utiliſſimum, imò, ſi velitis, neceſſarium exiſtimo; verùm ea notitia adhuc in votis eſt, & cauſas proximas præſertim ante *Harvæum* ignorarunt Medici in praxi feliciſſimi: verùm quidquid ſit, in tradendâ morborum hiſtoriâ ſeponenda eſt tantiſper omnis hypotheſis & theoria Philoſophica, & harum cauſarum indagatio ex ipſa morborum Hiſtoria debet deduci, ut in Geometriâ ex datis ſeu cognitis ad ignotarum quantitatum inventionem procedendum eſt, & non vice verſâ.

67. *Symptomatica* demum methodus ea eſt quæ à phænomenis morborum conſtantibus, & evidentibus ſymptomatis eorum characteres repetit.

„ Quâ enim, ait *Anglus Hippocrates*, aut compendioſiore aut etiam aliâ
„ viâ, vel cauſæ morbificæ, quibus obviam eundum eſt, deprehendi, vel
„ indicationes curativæ elici poſſunt, quàm certâ & diſtinctâ peculiarium
„ ſymptomatum perceptione? Neque enim ulla eſt circumſtantia tam levis
„ aut exigua, quæ ſuos uſus ad utrumque non habeat. Nam ut demus ali-
„ quid varietatis à temperamento individuorum & tractandi ratione profi-
„ ciſci, nihilominùs adeò æquabilis ac ſibi ubique ſimilis eſt naturæ ordo
„ in producendis morbis, ut in diverſis corporibus eadem plerumque repe-
„ riantur ejuſdem morbi ſymptomata : non ſecus ac univerſales plantarum
„ notæ ad omnia cujuſque ſpeciei individua ritè ſe diffundunt. Qui violam
„ v. g. accuratè deſcripſerit, aut ejus characterem ſemel ab ejus phænome-
„ nis conſtantibus ut partium fructificationis figurâ, numero, ſitu & propor-
„ tione definiverit, omnibus ubique terrarum violis hiſtoriam illam ſeu cha-
„ racterem tùm genericum, tùm ſpecificum ſingulis ſpeciei individuis con-
„ venire facilè animadvertet.

68. „ Et quidem exiſtimo, pergit Auctor, nos ob eam potiſſimùm cauſam

„ accuratiori morborum hiſtoriâ ad hunc uſque diem deſtitui, quia ſcilicet
„ plerique eos pro confuſis inconditiſque Naturæ, malè ſe tuentis & de ſta-
„ tu ſuo dejectæ, effectis tantùm habuere, ac proinde laterem lavare cre-
„ deretur is qui juſtam eorumdem enarrationem moliretur. At profectò haud
„ minùs ſe Summum Numen legibus certis adſtrinxit in morbis producendis,
„ ſeu humoribus morbificis maturandis quàm in plantis & animalibus. Quin
„ imò uti cuilibet plantæ, ſive animali proprii quidam ac peculiares affec-
„ tus competunt, ita ſe res habet in qualibet ſucci cujuſvis exaltatione, ubi
„ ſemel in ſpeciem eruperit; & ſanè qui febris quartanæ v. g. ordinem,
„ acceſſum, tempeſtatem, invaſionis horam, phænomena frigoris, caloris,
„ receſſum, verbo omnia ſymptomata penſiculatiùs trutinaverit, haud mi-
„ nùs ille firmis rationibus inducetur ut credat morbum hunc ſpeciem eſſe,
„ quàm ſunt illæ ob quas credit plantam eſſe ſpeciem quæ parem ſemper
„ ad normam è terrâ naſcitur, floret, interit, &c, eo tantùm diſcrimine
„ quod cùm plantarum ſpecies, demptis paraſitis, per ſe ſubſiſtant, iſtæ mor-
„ borum ſpecies ab iis dependent humoribus vel cauſis, à quibus generantur.

69. „ Sed ut ad rem revertamur; non minùs certò etiam à minutiſſimis
„ ſymptomatis indicationes curativas Medicus poteſt deducere, quàm ab iiſ-
„ dem ſumpſit diagnoſtica; atque adeò non ſemel mihi in mentem ſubiit,
„ quòd ſi morbi cujuſlibet hiſtoriam diligenter perſpectam haberem, par
„ malo remedium nunquam non ſcirem adferre, variis phænomenis viam,
„ quâ mihi incedendum foret, haud dubiam, præmonſtrantibus. Quæ qui-
„ dem phænomena, ſi inter ſe ſedulò conferantur, manu quaſi ducerent
„ ad indicationes illas maximè obvias, quæ ex intimo naturæ ſenſu, non
„ verò ex phantaſiæ erroribus, depromuntur.

70. „ Atque his ſanè gradibus ad medicinæ faſtigium aſcendit ille nun-
„ quam ſatis laudatus Medicorum Romulus *Hippocrates*, qui hanc arti Me-
„ dicæ inſuper ſtruendæ ſolidam ac inconcuſſam ſubſternens baſim, (naturæ
„ morbis medentur) id egit ut morbi cujuſlibet phænomena aperta traderet,
„ nullâ hypotheſi adſcitâ, & in partes per vim adactâ, ut in ejus libris de
„ *Morbis*, de *Affectionibus* videre eſt: In hoc ſtetit magna Divini Senis
„ theoria. Hactenus *Sydenhamus*.

71. Humana corpora machinas eſſe in iiſdem ſaltem ætatibus, ſexu & temperamentis invicem ſimiles, vel maximè affines, docet tùm exteriorum, tùm interiorum partium comparatio; & eatenus quid in medicinæ praxi ac vitæ uſu certum eſt, quatenus illa propoſitio pro certa habetur; ſic certum habetur Titio cor, pulmones, ventriculum nondum viſu perceptum, eumdem ſitum, locum, eamdem figuram & partium proportionem obtinere circiter ac in Mævio: ſennam, eâdem doſi, in iiſdem circumſtantiis, eoſdem effectus generales eſſe in ambobus producturam; panem profuturum pro alimento; venena quædam ambobus nocitura, &c: Et hæc certitudo moralis in vita ſufficit.

72. Hinc ſequitur ab iiſdem cauſis & principiis eoſdem morbos ſub iiſdem circumſtantiis obventuros eſſe; & uti certum eſt ambobus ſerum ſan-

guinis

guinis lixivioſum per urinas, bilem per hepar ſecernendam fore, ita materies morbifica eadem has vel illas læſiones functionum, excretionum, vel qualitatum inductura eſt. Verùm illæ læſiones ſeu mutationes, quatenus in ſenſus incurrunt & conſpicuæ ſunt, vocantur *Symptomata*, & horum datis cauſis ſufficientibus, illa velut effectus conſequi neceſſum eſt; quoniam nil accidit in univerſo fortuitò, & fortuna eſt numen fictitium, quod ignorantiæ cauſarum ortum debet; datis itaque cauſis morborum conſequi debent neceſſariò ſymptomata, eaque pro diverſis cauſis & principiis diverſa.

73. Certa datur & neceſſaria inter ſymptomata, & cauſas connexio: verùm ſymptomata ſunt mutationes evidentes & conſpicuæ, adeoque ex quibus tanquam notis & characteribus ad cauſarum cognitionem procedendum eſt, aut procedere poſſumus; ergo non ex cauſis, nec ex ſede morborum ad eorùm ſymptomata, ſed ex ſymptomatis ad ſedem, cauſaſque morborum eſt procedendum, tutoque progredi poteſt Medicus.

Ex his ſequentes Canones deducere liceat.

74. * Definitio morbi eſt enumeratio ſymptomatum quæ ad illius genus vel ſpeciem cognoſcendam & ab aliis diſtinguendam ſufficiunt.

75. Peccat itaque morbi definitio quam ingrediuntur ea quæ ſunt obſcura & hypothetica, ut ſedes interna & propria quæ ſenſibus in vivo homine non poteſt diſtingui: verùm ea ſedes eſt in definitione recenſenda, quæ ſenſu aut ægri relatu percipitur, licèt cauſa vel principium morbi reapſe alibi lateat. Sic quæcumque pars in ephialte primariò laboret, quoniam æger ſenſum gravaminis ad exteriora pectoris refert, illud ſymptoma in definitione reponendum eſt, & utrùm in cerebello, pulmonibus, ſtomacho ſit materies morbifica, non in definitione pronunciandum, ſed in ætiologia inveſtigandum eſt. Sedes itaque ſymptomatum conſpicua ſolùm, non verò ſedes cauſæ abdita in definitionibus eſt exponenda, ſecus experimentum cum judicio confunditur (10.).

76. Peccat iterùm definitio, quæ cauſæ vel principiorum mentionem facit, nec in genere definiendo tolerari poteſt, quia licèt certum foret & inconcuſſum hoc morbi genus ab eâ cauſâ produci, cùm tamen ea ſub ſenſus ægri, Medicive non cadat, ea notam, vel characterem ſuppeditare non poteſt. Sic malè definitur pleuritis à *Gorræo* inflammatio ſeu tumor rubore, calore, & dolore ſtipatus in membrana coſtas ſuccingente; quia calor & dolor tantùm, non verò rubor & tumor, ſenſu percipi poſſunt, & quia utrum illa membrana afficiatur, in ſenſus non incurrit.

77. Hinc factum eſt ut nulla certa & conſtans morborum ſtet definitio; ſic ex *Ariſtotele* pleuritis eſt liquidæ materiæ coctio, ſeu denſatio. Ex *Apollonio* definitur paſſio temporalis, atque celer ſecundùm hypezocotas, ali-

* Peſſimum errorem admiſit *Theſſalus*, qui nec ipſas actionum noxas, nec affectus, qui earum cauſæ ſunt, morbos cenſet, ſed ſolis evacuationibus Medicos intentos eſſe vult. *Galen.*

quando in pulmonis partibus, ſæpius ſine tumore. Ex *Aſclepiade* dicitur humoris fluor temporis parvi, atque celer interiorum lateris partium cum febre atque tumore. Ex *Sorano* dolor vehemens interiorum lateris partium cum febribus acutis & tuſſicula, quâ variæ qualitatis liquor excluditur. Ex *Gordonio* (*Lilii pag.* 203.) eſt apoſtema calidum velaminum coſtarum interiorum clibani pectoris. Ex *Helmontio* dicitur laceratio pleuræ, & ejus divulſio à coſtis facta, non per pondus pituitæ à cerebro defluentis, ut Antiqui credebant, ſed per conatus convulſivos archei: vel eſt peregrina aciditas concepta ex archeo: *Helm. pleura furens pag.* 245. Ex *Junckero Tab.* 64 eſt febris acuta, continua, inflammatoria, ſecundaria, quâ principium agens humores verſùs pectus dirigit, & ſtatim in pleurâ factam reſolvere intendit.

78. Definitio nimis ſtricta eſt & falſa, quæ omni ſpeciei non competit, atque ſpecies ad genus datum pertinet, quæ cum illo ſymptomatis eſſentialibus magis affinis eſt quàm cum aliis generibus.

Sic ſtrictæ nimis ſunt pleuritidis definitiones quæ lateris tantùm dolorem admittunt, cùm detur pleuritis dorſalis *Hippocratis*, pleuritis mediaſtini *Avicennæ*, aliæque ſpecies quæ ad aliud genus quàm ad pleuritidem dimitti non poſſunt, quæque tamen dolorem pectoris quidem, at nullum lateris, inferunt. Quinam autem ſint generis limites ſola docet accurata omnium ſpecierum hactenus obſervatarum enumeratio, quam qui ignorat, is genus definire aptè non poteſt, niſi fortuitò.

79. Definitio nimis eſt laxa, quæ aliis generibus quàm definito congruit, adeoque rejicienda, cùm quæ ſunt diſtinguenda confundat.

Sic definitio pleuritidis ab *Ariſtotele* & *Gorræo* prolata multis morbis à pleuritide diverſis congruit; levis phlegmone pleuram afficiens poteſt nullam febrem acutam inferre, adeòque nec pleuritidem; quotidie in cadaveribus eorum qui pleuritidem non ſunt paſſi cernimus loca ſubtumida & rubro colore pleuram deturpantia, haud dubiè priùs leviter inflammata.

80. Definitio erronea eſt, quæ principium vel cauſam in ſenſus non incurrentem determinat; illa enim determinatio non ſolùm eſt ſæpiùs erronea, verùm licèt certa ſit, non eſt ad definitionem apta. Sic errabat *Sennertus* dùm in definiendâ pleuritide inflammationem à pleura coſtarum ad pulmones uſque extendi per venam cavam aut azygon pronunciabat; & *Jonſtonus* cùm eam ab influxu ſanguinis fervidi, effuſi; *Helmontius* ab acido, fieri putabant: verùm & Neoterici, qui hærentiam ſanguinis in minimis vaſis, tanquam cauſam, inter inflammationis characteres reponunt, ſimilem culpam admittunt, cum ab hærentia ſanguinis, quâ tali, calor, dolor, pulſatio, diſtenſio, tumorque nequaquam produci poſſint.

81. Genus morbi eſt ejus definitio, ſeu enumeratio notarum, quibus cum omnibus ejuſdem claſſis & ordinis convenit, & earum quibus ab illis diſcrepat; ſic pleuritidem vocat *Alexander Trallianus* concurſum febris acutæ, pulſûs duri, doloris punctorii thoracis, tuſſis & ſpirandi difficultatis, *lib. vj. cap.* 1. & ratione febris atque doloris convenit pleuritis cum hepatiti-

patitide, nephritide, peripneumoniâ, aliiſque morbis inflammatoriis; aſt ratione tuſſis, ſedis doloris, & dyſpnœæ ab iiſdem diſcrepat generibus.

82. Quoniam genus eſt ſimilitudo ſpecierum, quidquid dictum eſt de genere convenit ſpeciei cuique hujus generis, adeoque quod ſemel dictum eſt de genere ſuo loco, fruſtra repeteretur in ſpecie; verùm cùm ſymptomata generalia in diverſis ſpeciebus ſimilia ſunt, ſimiles ſunt eorum cauſæ, ac proinde therapeia generalis eadem eſt (76); ergo cùm genera methodicè diſponuntur, & ſimul theoria ac praxis generica tradi poteſt, & ſemel tradita repeti non debet in diverſis locis, quod in methodo anatomicâ & ætiologicâ vitari vix poteſt, cùm quot ſint partes, quæ v. g. inflammari poſſunt, toties theoria & therapeia tradenda ſit.

83. Species ejuſdem generis tot debent enumerari, quot ſunt obſervatæ ſimilitudines inter individuos morbos ejuſdem generis, quæ cum ſymptomatis genericis ſymtomata conſtanter propria ab illis diverſa ſecum adferunt. Licèt enim illæ ſpecies, brevitatis gratiâ aut propter uſûs recepti tyrannidem, à ſede, vel à principiis procatarcticis aut proëgumenis denominentur, eâ tamen ratione ſic vocantur quâ ſymptomata diverſa hiſce nominibus tantùm ſignificantur. Sic *pleuritis mediaſtini Avicennæ* nihil aliud ſignificat quàm eam pleuritidis ſpeciem, quam his verbis expreſſit Auctor, qui ſymptomata ipſi propria numerat. Sic *pleuritis dorſalis Hippocratis* ea eſt ſpecies in quâ dolor præcipuus ad dorſum refertur, & reſpiratio ſingultuoſa videtur: licèt ex hoc nomine nequaquam determinetur ſedes cauſæ morbi, ſed tantùm ſedes ad quam referuntur præcipua ſymptomata, quod ſemel pro ſemper monitum volumus.

84. *Differentiæ* morborum ſunt ſimplices illæ relationes per quas aliæ ſpecies ab aliis diſtinguuntur ratione potiſſimùm quantitatis. Sic differentia eſt morborum, ſi in longos & breves, acutos & chronicos, magnos & parvos, leves & graves, fortes & debiles, dividantur: claſſes verò, ordines, genera & ſpecies diſtinguuntur ratione qualitatis, adeoque ſine aliis aſſumptis, aut ſine relatione ad alia oppoſita intelligi poſſunt. Quantitas enim dari poteſt, ut majus; per ſe autem & ſine relatione ad alterum ſcilicet minus, intelligi non poteſt. E contra verò qualitas dari poteſt, ut rubrum, rotundum, dulce, calidum, &c, & ſine alio oppoſito ipſi comparato intelligi poteſt.

85. Similia ſalvâ ſimilitudine quantitate differre poſſunt: ergo quæ diſcrepant ratione quantitatis poſſunt eſſe ſimilia, ut major imago minori; adeòque quantitas non mutat claſſem, ordinem, genus nec ſpeciem, & tantùm differentiam conſtituit. Inde ſequitur magnum eſſe diſcrimen inter ſpecies morborum & eorum differentias, quæ perperam in ſcholis confunduntur, monente dudùm & repugnante *Argenterio*.

86. *Gradus* ſunt quantitates qualitatum (*Wolf. Ontologiæ* 747.), adeòque per ſe & ſine comparatione ad aliud intelligi nequeunt; & qualitates, ſalvâ identitate & ſimilitudine, gradu differre poſſunt; ergo gradus non mutat genus, nec ſpeciem: morbi itaque quorum ſymptomata ſunt ſimilia,

ut calor major vel minor, putredo major vel minor, extenſio major vel minor, &c, nec genere, nec ſpecie, eâ ſolum ratione diſcrepant, quòd ſymptomata ſint intenſiora vel remiſſiora.

87. * Scio fore plurimos qui hanc ſpecierum enumerationem nequaquam probaturi ſunt, ſiquidem in arte potiſſimùm quæſtuoſâ, in quâ non juxta rationis, ſed juxta auctoritatis momentum, judicari conſuevit, plurimi in hac arte quidquid à ſuis præceptoribus non acceperunt, aut ipſi non conceperunt, illud ſuperciliosè contemnunt; id enim in Botanicâ, licèt minimè lucroſâ, factum novimus; Rizotomi ſiquidem & Pharmacopolæ plantarum genera & ſpecies tot novas tam accuratè à *Tournefortio*, & *Linnæo* fuiſſe propoſitas acriter doluerunt, & certè ex eo tantùm ſtomachari illos puto, quòd cùm nomen ſibi in re herbariâ fecerint, percipiant tamen ab aliis ſcire quod ipſi neſciunt: quorſum, aiunt, tantâ curâ, tantoque labore plantulas inquirere & muſcos ac muſcas venari, cùm è tot millibus vix ducentæ ſint, quarum in Medicinâ uſus ſit. Sic etiam idiotæ quærunt quorſum Aſtronomi innumera deſcribunt, notant, & ſuis aſteriſmis inſerunt ſidera, quorum utilitatem non percipiunt: ego verò profanum vulgus cenſorum ſatis contemno, ut hiſce objectionibus non reſpondeam; hoc tamen eſt diſcrimen inter Aſtronomos, Zoologos & nos, quod impunè illud & iſtud ſidus, ac inſectum ignorari poſſit; aſt hanc vel illam ignorari morbi ſpeciem, in Medico culpa eſt, inſonti plurimorum ſæpè hominum ſanguine eluenda.

88. Quot miſeri mortales medicamentis omnimodis fruſtra plectuntur ab officioſis Medicorum imitatoribus ob ignoratam morbi ſpeciem? *Cephalæam ſyphiliticam* qui non novit, eam infauſtis ominibus per phlebotomias, martialia, emetica, cathartica, fonticulos, & id genus carnificinæ debellare conabitur. *Cephalalgiam hyſtericam*, vulgò *clavum*, repetitis ſanguinis miſſionibus, catharticis aggredietur ignarus, & ægram in ultimum periculum conjiciet, quam ſpeciei gnarus grano laudani liberabit. *Aſcitem* à ſuppreſſâ ſcabie nocivis aut ſaltem fruſtraneis Pharmacopolarum armis impugnabit Medicaſter; aſt indutis ſcabioſi tunicis eruditus ſanabit Medicus. *Anorexiam* ab animi pathemate, ut à mœrore productam, incaſſum per amara, emetica, ſtomachica ſublevare tentabit, qui hanc ab aliis ejuſdem generis ſpeciem non diſtinxerit.

89. „ Et ſanè, ait *Baglivi* (*lib. 2. prax. med. cap. 9.*) inter præcipua Artis noſtræ deſiderata illud meritò reponimus, ut ſinguli quique morbi in tot ſpecies ſubdiſtinguantur, quot ſunt morbi primarii à „ qui-

* Eſt autem ab initio propoſitum illud: qui omnem morborum numerum Methodo non invenerit, hunc maximè in ipſis medendi methodi foribus lapſurum; cùm conſtet totidem eſſe medendi rationes quot ſunt morborum ideæ, (ſeu ſpecies) ergo ſic in enumerandis morbis egiſſe, ut neque individuis proprietatibus attentus infinitos ſtatuat, nec in primis ſtatim generibus ſubſiſtat id in promptu cuique non eſt, ſed ei tantùm qui in methodis ſit exercitatiſſimus. *Galen.*

„ quibus foventur, aut cauſæ vehementes, conſtanteſque à quibus producuntur; & ſingularum ſpecierum proponantur ſigna characteriſtica, nec „ non medendi methodus cuilibet opportuna & ſtabilis; eâdem potiſſimùm „ ratione quâ id factum videmus à Botanicis, qui ſub generali nomine alicujus plantæ, v. g. *Cardui*, plures carduorum ſpecies comprehendunt, „ ſuntque adeo ſeduli in deſcribendis magnitudine, figura, colore, ſapore, „ aliiſque plantæ accidentibus, quibus unam cardui ſpeciem ab alia diſtinguant, ut inſigni laudum ornamento digni profectò videantur. Contra „ Medici morbos nonnullos, qui in tot ſpecies diſtingui deberent, quot ſunt „ morbi principales aut cauſæ vehementes à quibus foventur, quia in nonnullis ſymptomatibus ſibi ſimiles videntur, ſub uno generali titulo comprehendunt, eademque medendi methodo in ſingulis utuntur; cùm re verâ & naturâ diverſi ad invicem ſint, & diverſam medendi methodum „ expoſcant ſinguli, & ſinguli pariter ſub propriis reponi titulis debeant, „ prout de cardui ſpeciebus ſuperiùs conſideravimus. "

90. Talem verò morborum hiſtoriam tanti fecit ille ſummus Artis medicæ reſtaurator, ut duos ſuæ Praxeos medicæ libros impenderit in ſtabiliendâ Medicorum Academiâ, quæ huic operi perficiendo tantùm intenta foret: legantur potiſſimùm *cap.* 4. 5. *libr.* 2. ubi præjudicia Medicorum diverſa à nobis ſentientium firmis rationibus evellit, & nec infinitas, nec inconſtantes eſſe morborum ſpecies, ſat clarè demonſtrat, rationibus à *Clariſſimo Sydenhamo*, & experientiâ petitis.

His calculum ſuum inclytus addit *Mortonus*, qui in deſcribendis variis phthiſeos pulmonaris ſpeciebus nobis præluxit, quique *in Præfatione* ait, „ vehementer exoptandum eſſe, quin & hoc ſæculo jure merito exſpectandum, ut præſtantiſſimorum virorum operâ & conſiliis, cæterorum pari „ ratione morborum hiſtoria in clariori luce ponatur; frequentiſſimè enim, „ in Medicinæ opprobrium, æque ac in ægrotantium ſummum damnum, „ plurimos morbos ſub uno generali titulo, pleriſque Medicorum ſcriptis „ comprehenſos, atque uni eidemque medendi methodo accommodatos „ paſſim reperimus, qui cùm à diverſis cauſis originem ſuam ducant, ita admodùm diverſis ſymptomatis ſtipati æque diverſas indicationes ſubminiſtrant, methodumque curandi, quò tandem optatus eventus attingi poſſit, æque differentem requirunt. Cùm vel penè dejerare poſſim neminem, quantumvis generali hac ſcientiâ inſtructum atque verſatum, cum ſucceſſu felici artem ſuam exercere poſſe, donec vel ingenii ſui acumine „ ſingulari fretus, vel multo etiam uſu inſtructus, pro diverſitate cauſarum, & ſymptomatum, diſtinctiorem morborum ideam ſibi ipſe formaverit, & perſpectam habuerit; atque inde fit quod nulla alia ars præter medicinalem adeo longo uſu & experientiâ indigeat, &c.

91. „ Quanto ille & quàm digno riſu exciperetur, ait *Illuſtriſſ. Muſgrave* (*Præfat. de Arthritide*) „ qui, dum artem exercere profeſſus ſit Gemmariam, adamantes, quotquot ſub eodem nomine circumferuntur, non „ diſtingueret, & omnes pro veris haberet. Idem foret Medici error, ſi

„ arthritidis diverſas non diſtingueret ſpecies; hac ſcilicet neglectâ diſtinctione, verendum ne, dum uni eidemque tantùm morbo obſiſtere contingit, multis iiſque longè inter ſe diverſis & diverſâ ratione impugnandis ancipiti prorſus eventu, prælium in tenebris committamus.

92. Non omittendum eſt celebris in Leydenſi Academia Profeſſoris *D. de Gorter* ſuffragium: is morborum ſpecies æque conſtantes exiſtimat ac ſunt ſpecies plantarum, & naturam in ſuis operationibus conſtantiſſimam eſſe contendit. » Hoc ſi concedatur, quod à nemine ſanæ mentis negari „ poteſt, magna equidem affulget ſpes, obſervando naturæ curſum, & „ redigendo operationes in ordinem, tandem praxim ad illam certitudinem „ perventuram, quâ hodiè gloriatur Botanica. Botanici plantas digeſſerunt „ in genera & claſſes, quas itidem in ſpecies; hoc non minori in Me„ dicinæ praxi fieri poſſe certitudine reor; ſuaſit mihi ſimilitudinis id in „ utriſque ratio, & in quibuſdam experientia : *D. de Gorter Orat. Inaugural.* Auctoritates ſummi ponderis, ſeu exemplum ab hujuſce Academiæ Cancellario olim & Archiatrorum Comite *D. D. Chicoyneau*, dùm de peſte ſcripſit, & à Celeberr. Reginæ Archiatro *D. Helvetio*, dum de variolâ differit, propoſitum in noſtras partes traherem, niſi in Pathologia methodica priùs idem animadvertiſſem, quocirca hiſce ſuperſedere viſum eſt. Legatur de his *Illuſtr. Gaubii Pathologia.*

2º. *Nomenclatura Noſologica.*

93. Si quæ ab aliis abſtrahimus, ea vocabulis peculiaribus deſignamus, hoc modo abſtractiones fiunt magis claræ & diſtinctæ, & abſtracta faciliùs memoriæ mandantur, ac diutiùs retinentur. Demonſtrat *Wolfius Pſychologiæ Empyricæ 284.*

94. Genera & ſpecies Morborum ſunt notiones abſtractæ; nec enim dantur in univerſo tum genera, tum ſpecies, ſed tantùm individua. Illa itaque peculiaribus vocabulis, id eſt, nominibus ſunt deſignanda, ut clariùs, diſtinctiùſque cognoſcantur ac intelligantur.

95. Nomina ſi tollas, nulla eſt cognitio rerum, ait *Iſidorus ;* nec enim colloquio ulli locus eſt ſine nominibus, nec eas intuitivè ſatis cognoſcere poſſumus, ut docet quotidiana experientia; unde fit ut quò quid diſtinctiùs noſſe volumus, eò accuratiùs ejus nomen memoriæ inſigimus. Sic venatores cuique cani, paſtores cuique ovi, duces cuique militi nomen proprium adſcribunt, ſine quo nulla, niſi confuſa & obſcura, foret eorum cognitio. Talis eſt brutorum cognitio, illa plantas plures norunt, heros ſuos diſtinguunt, aſt nomina neſciunt.

96. Ideò loquimur & ſcribimus ut ab aliis intelligamur; qui ideò loquitur ut non intelligatur, is pſittacorum inſtar reddit ſine mente ſonos, vel incaſſum loquitur. Vocabula & nomina ſunt ſigna idearum noſtrarum, & tantùm valent, quantùm ſonant, vel quantùm ex definitione conſtanti certus eſt & fixus eorum ſignificatus. Si itaque ob inconſtantiam loquendi eo-

dem nomine plures ideæ enuncientur, eo prolato, auditor, quid ſignificet hoc nomen non intelligit, adeoque qui verbis æquivocis utitur, is ideò loqui videtur ut intelligi non poſſit. Eodem itaque nomine unica tantùm idea ſignificari debet, ſi cordatè loquamur.

97. Fruſtra fit per plura quod poteſt fieri per pauciora; unico nomine una idea exprimi poteſt apprimè, adeòque eidem rei diverſa nomina affigere fruſtraneum eſt; cuilibet itaque generi unicum nomen, illudque quoad fieri poteſt ſimpliciſſimum convenit, & quælibet hujus generis ſpecies nomine generico non ſolùm, ſed & etiam ephiteto ipſi addito, ſeu ſpecifico debet deſignari. Ephemera v. g. nomen eſt genericum febris continentis, quod ſufficit ad omnes ejus ſpecies genericè deſignandas; verùm quoniam datur ſpecies ſudore intenſo ſtipata, altera à lactis proventu puerperis communis, illæ ſpecies nomen ſuum ſpecificum poſtulant, unde meritò alia *ephemera ſudatoria*, altera verò *ephemera lactea* nuncupatur. Immeritò verò prior vocaretur *Hydropyreton*, quia hoc nomen novum genus exhiberet, adeòque generica nomina ſine neceſſitate multiplicaret. Quò pauciora ſunt nomina generica, ſeu genera, eo faciliùs retinentur & intelliguntur: Si verò tot genera conſtituantur, quot ſpecies, tunc ea multiplicantur ſine neceſſitate, & cum ſummo ſcientiæ detrimento, res enim recidit ad primum cahos, & omnis methodus inutilis eſt.

98. * Si propter loquendi inconſtantiam uni nomini plures vulgò ſignificatus reſpondeant, tunc temporis Auctor debet, Geometrarum more, quid ipſe hoc nomine intellecturus ſit, præmiſſâ definitione, monere, & ſuæ definitioni conſtanter adhærere. Si eodem charactere Arithmeticus in computo reddendo uteretur, nunc ut ſignificaret decem, nunc ut ſignificaret quatuor, is haud dubiè ſtultus eſſet, vel nequam & veterator, cùm vel decipi, vel decipere vellet; verùm nomina ſunt idearum noſtrarum characteres, & diſcurſus ſunt idearum computa, quæ Lectori reddi debent, adeoque qui eodem vocabulo diverſas ideas indiſcriminatim exprimit, is ſemetipſum non intelligere, vel ab aliis non intelligi conatur, adeoque errat, vel decipit. Veteres *nervi* nomine intellexerunt indiſcriminatim & nervum, & tendinem, & ligamentum; Phyſici *fermentationis* nomine motum omnem inteſtinum indigitavere; nuperrimi verò ab eo vocabulo excluſerunt meritò *efferveſcentiam* & *putrefactionem*, diſtinctiſque nominibus ideæ magis diſtinctæ evaſerunt.

99. Poëtis & oratoribus ſuas ideas ſynonymis & homonymis exprimere ſolemne eſt, illis enim non vera loqui, ſed auri potiùs quàm menti jucunda proferre animus eſt; ſed in ſcientiâ gravi & ſeriâ æquivocas voces adhibere

* „ Multò lucidiùs eſſe opinor unicuique rei ſeorſim unum nomen, ipſique „ proprium, indere, eoque perpetuò uti, „ cum ſciam quod communia nomina, „ quæ alterum non magis quàm alterum „ ſignificant, auditorem confundunt & „ perturbant, ut non cognoſcat quid ſit „ tandem quod dicitur, priùſquàm æquivocum diſtinguatur. *Galen. de Dyſpnœa*, „ *lib. 1.*

bere prorſus inconſultum eſt, & ex illâ pravâ conſuetudine fluunt illæ indecoræ ſcholaſticorum tricæ & diſputationes, quæ Geometris & Sapientibus nauſeam movent, in quibus ſcilicet de verbis continuò luditur; quoniam cùm voces æquivocæ inconſideratè vel conſultò adhibeantur, tutum eſt reſpondenti, vel præſidi in diſtinctionibus repetitis perfugium, unde argumenta eluduntur, & diſputatio philoſophica in rixam muliebrem vel puerilem altercationem degenerat.

100. Nullum ferè genus eſt morbi cui conſtans competat definitio, experientia docet (77); adeòque Noſologi primum officium eſt cuique morborum nomini generico conſtantem ſignificatum imponere.

101. Nomina generica aptè definiri non potuerunt à primis medicinæ patribus, qui plures ſpecies deinceps inventas ignorarunt, adeòque ſuis generibus includere non potuerunt; ergo ſic definiantur genera, ut ſpecies omnes hactenus obſervatas amplectantur.

102. Nomina generica ſimplicia ſolis generibus morborum competere debent (99), adeòque rejicienda ſunt ea nomina quæ aliis ſubjectis communia ſunt, ſeu quæ ex Phyſiologiâ, Botanicâ, Zoologiâ, aliiſque ſcientiis in Noſologiam translata fuere. *Appetitus*, *furor*, *paſſio*, *tædium* ſunt termini Pſychologiæ, ergo ex Noſologiâ ſunt expungendi, & ſic minùs placent.

Appetitûs defectus,	qui *Anorexia.*
Furor uterinus,	qui *Nymphomania.*
Paſſio iliaca,	quæ *Ileus.*
Tædium vitæ,	quod *Melancholiæ* ſpecies.

103. *Fames*, *ſudor*, *mictus*, *dejectio*, *fluxus*, *coctio*, *appetentia*, &c. ſunt termini phyſiologici, adeòque è generibus morborum expungendi.

Fames bovilla,	quæ *Bulimia.*
Mictus cruentus,	qui *Hæmaturia.*
Dejectio frequens,	quæ *Diarrhœa.*
Fluxus alvi.	qui *Diarrhœa.*
Fluor albus,	qui *Leucorrhœa.*
Vigiliæ,	*Agrypnia.*
Motus convulſivus,	*Convulſio.*
Inſultus Epilepticus,	*Eclampſia.*
Chorea ſancti Viti,	*Scelotyrbe.*
Cibi faſtidium,	*Cacoſitia.*
Apprehenſio,	*Catalepſis.*

104. *Morbus*, *affectus*, *diatheſis*, *lues*, *epidemia*, *dolor*, *febris*, *alvi fluxus*, *imbecillitas*, *intemperies*, &c, ſunt termini claſſium & ordinum, adeòque generibus minimè applicandi, ne, cùm genus deſignatur, lector claſſem

claſſem intelligat, & ne per plura nomina genus ſignificetur, quod per unicum poteſt exprimi.

Morbus Neapolitanus	qui *Syphilis.*
Diatheſis ſcorbutica,	quæ *Scorbutus.*
Epidemia peſtilens,	quæ *Peſtis.*
Dolor auris,	qui *Otalgia.*
uteri,	qui *Hyſteralgia.*
pectoris, &c.	qui *Pleurodyne.*
Febris ardens,	quæ *Tritæophya.*
putrida,	quæ *Synochus.*
quartana,	quæ *Quartana.*
quotidiana continua,	quæ *Amphimerina.*
peſtilens,	quæ *Peſtis.*
Alvi fluxus cruentus,	qui *Dyſenteria.*
chyloſus,	qui *Cœliaca.*
ſeroſus,	qui *Diarrhœa.*
Imbecillitas hepatis,	quæ *Chloroſis.*
ventriculi,	quæ *Anorexia.*

Morbus ſacer,
Morbus herculeus,
Morbus comitialis,
Morbus caducus,
Lues deifica,
Malum Sti. Joannis,
} *Epilepſia.*

Incubus,
Succubus,
Incubo,
Pnigalium,
Epibole,
Cochemar,
Chauchevieille,
} *Ephialtes.*

105. Nomina generica ſynonyma ſunt eligenda, & optima pejoribus anteponenda.

Morbus Gallicus Baglivi, *Lues Neapolitana* Gallorum, *Lues Bavarica*, *Morbus Luſitanicus*, *Paturſa*, *Pudendagra*, *Morbus mevius*, *Scorbutus Neapolitanus*, *Mentagra*, *Lues venerea*, *Variola magna* Jouberti, &c, ſunt ſynonyma *Syphilidis* Fracaſtorii, quam Angli, Indi, Hiſpani, aliis etiam

 nomi-

* Las buas. Las bubas. Lepian. The yaws. Pua. Pellarola. Ochiarola. Boræail. Unghiarola. French-pox. nambakaſſan.

nominibus * hîc non recenſendis inſigniunt; ex his nomina compoſita & claſſibus communia, nec non ex regionibus petita, ut lues venerea, triplici titulo ſunt rejicienda: Variola & paturſa ut barbara ableganda; pudendagra, & mentagra deceptiva ſunt, & ex diverſis linguis conſarcinata; ſupereſt itaque optimum nomen ſyphilis; cætera ſunt expungenda.

106. Nomina compoſita ex vocabulis diſtinctis, pro generibus deſignandis, ſimplicibus aut coalitis, ſunt poſtponenda.

Inflammatio Hepatis,	quæ *Hepatitis.*
Renum,	*Nephritis.*
Inteſtinorum,	*Enteritis.*
Meningum,	*Phrenitis.*
Ventriculi,	*Gaſtritis.*
Ulcus pulmonum,	*Phthiſis.*
Ulcus Proſtatarum,	*Gonorrhœa.*
Uteri,	*Leucorrhœa purulenta.*
Paſſio hyſterica,	*Hyſteria.*
Colica,	*Colica.*
Hydrops abdominis,	*Aſcites.*
Intercus,	*Anaſarca.*
Chorea Sancti Viti,	*Scelotyrbe.*
Sputum ſanguinis,	*Hæmoptyſis.*
Profluvium alvi,	*Diarrhœa.*
Melancholia-morbus,	*Melancholia.*
Cholera-morbus,	*Cholera.*
Pavor nocturnus,	*Panophobia.*
Ardor urinæ,	*Dyſuria.*
Mictus cruentus,	*Hæmaturia.*
Morbus virgineus,	*Chloroſis.*
Morbus arquatus,	*Aurigo.*
Icterus niger,	*Melasicterus.*
Difficultas reſpirandi,	*Dyſpnœa.*
Sitis nimia,	*Polydipſia.*
Ardor ventriculi,	*Pyroſis.*
Lævitas inteſtinorum,	*Lienteria.*
Difficultas inteſtinorum,	*Dyſenteria.*
Coma ſomnolentum,	*Cataphora.*
Coma vigil,	*Typhomania.*
Amor inſanus,	*Erotomania.*

107. Nomina barbara, ſeu nec græca nec latina, barbaris & Garamantis ſunt relinquenda, ut

Gutteta,	quæ *Epilepſia.*
Heimve,	*Noſtalgia.*

Subeth,

Subeth,	quæ	*Cataphora.*
Beriberi,		*Beriberia.*
Mirachia,		*Hypochondriaſis.*
Aproximeron,		*Anaphrodiſia.*
Dievaren,		*Malis.*
Soda,		*Pyroſis.*
Veirola,		*Syphilis.*

108. Nomina deceptiva vel ſpeciebus contraria, ut diminutiva, pluralia & veritati repugnantia, rejicienda ſunt.

Fluxus hepaticus, qui non ſemper eſt hepaticus - -	*Hepatirrhœa.*
Fames canina, quæ lupina, humana etiam eſt, - -	*Bulimia.*
Fluor albus, qui etiam viridis, luteuſque, - -	*Leucorrhœa.*
Pavor nocturnus, qui ſæpè diurnus, - - -	*Panophobia.*
Noctambuliſmus, qui interdiu fit, - -	*Somnambuliſmus.*
Incubus, qui eſt ſuccubus, - - -	*Ephialtes.*
Morbus Italicus, qui eſt Gallicus, Americanus, &c. -	*Syphilis.*
Morbilli, quaſi plures parvi morbi, cùm ſit unus & magnus,	*Rubeola.*
Variolæ, cùm ſit unicus morbus, à varis diverſus, - -	*Variola.*
Morbus regius, qui ſubjectis non parcit, - - -	*Aurigo.*

Licèt autem nomen græcum, ut leucorrhœa, hepatirrhœa, vitio ſimili laborare videatur quo latinum, interea multò pauciores deludit & tolerabilius eſt.

109. Nomina generica ex aliis artibus & ſcientiis mutuata, illis reſtituenda ſunt.

Ex Zoologis *teſtudo*, *talpa*, *lupus*, *cancer*, *ovum*, *uva*, *unguis.*

Ex Botanicis *lichen*, *paronychia.*

Ex Œconomicis *clavus*, *nodus*, *lorum*, *ignis Perſicus*, *pannus*, *gutta ſerena.*

110. Nomina cauſarum & principiorum pro morbis ipſis genericè deſignandis ſunt erronea.

Ictus venti - -	Pleuritis, Angina, Rheumatiſmus.
Obſtructio - -	Chloroſis, Dyſpnœa, Aurigo, Cephalæa.
Indigeſtio - -	Vomitus, Diarrhœa, Cholera, Ephemera.
Saburra - - -	Cholera, Synochus, Diarrhœa.
Conatus - - -	Pleuritis, Lumbago, Rheumatiſmus.
Vapores - - -	Hyſteria, Epilepſia, Vertigo.
Ictus ſolis - -	Cephalalgia, Phrenitis, Ophthalmia, &c.
Calculus - -	Dyſuria, Iſchuria, Nephralgia.
Vermes - - -	Eclampſia, Bulimia, Colica, Carus.
Virus - - -	Syphilis, Scorbutus, Variola.
Suppreſſio menſium	Cephalalgia, Aſthma, Vertigo, Anorexia.

Vitia

Vitia oculorum (57)	Amauroſis, Amblyopia, Ophthalmia, &c.
Dyſpepſia - -	Anorexia, Cardialgia, Diarrhœa.
Vomica hepatis -	Hepatalgia.
Flatus - -	Colica, Meteoriſmus.
Defectus mictionis	Stranguria.
veneris actûs	Anaphrodiſia.
appetitûs	Anorexia.

Infinita proſtant apud Auctores ejuſmodi nomina pro morborum generibus venditata: illi pro morbis vermes, calculos, &c, non erubeſcunt obtrudere; quidni gladios, lapides, dentes ferarum, aëra, ignem, ſtercus, morbis annumerant? cùm ab his omnibus intra corpus adactis, vel ipſi intempeſtivè admotis, functiones æquè lædantur ac à vermibus, calculis, pure effuſo, aquâ collectâ, ſaburrâ, &c. Omnia venena, medicamenta, alimenta morbos inducunt, anne propterea morbi ſunt?

111. Defectus & privatio nihil eſt poſitivum, & nullam ideam morbi in mente imprimit. Miror hæc nomina *Felici Platero* ita arriſiſſe ut claſſem defectuum inſtituerit, ut *defectus* partûs, ſudoris, lactationis, conceptionis, motûs vitalis, digeſtionis, dejectionis. Verùm utcumque à ſuppreſſis quibuſdam evacuationibus fiant aliquando morbi, ipſi tamen defectus, morbi non ſunt. Sunt benè multæ mulieres quæ optimè valuere ſine menſtruis, multi viri ſine uſu veneris; ſunt qui per ſemimenſem non dejiciunt feces & optimè ſe habent; ergo ſuppreſſio eorum per ſe morbus non eſt. Cùm quis fonticulis, phlebotomiæ, catharſi, vomitui eſt aſſuetus, horum ſuppreſſio ipſi morbos inducit, ut notum eſt; aſt inde non ſequitur quod ſuppreſſio vomitûs, diarrhœæ, hæmorrhagiæ, &c, ſit morbus: inde enim illud abſurdum ſequeretur quod tot ſint morbi quot ſunt morborum defectus, ſeu quoſdam morbos eſſe morbi privationem. Has ſuppreſſiones, hoſque defectus nullus Græcorum Medicorum morbis annumeravit, ut patet ex defectu nominum genericorum ipſis à Græcis inditorum; & ſi hæc valeret generum inſtitutio, genera in infinitum excreſcerent: etiam ſi idea morbi ſit negativa, ut in ſoporoſis accidit, illum tamen per ſymptomata poſitiva definire conſultius eſt, quia quod adeſt obſervare licet, quod non eſt divinandum eſt, & in ſenſus non incurrit, adeòque ſymptoma non eſt.

112. Nomina generica nova morbis novis, qui ad priora genera non pertinent, à methodicis Auctoribus poſſunt & debent imponi, vel nomina vacua ex antiquis Auctoribus ad illos ſignificandos determinari, vide *Wolf. Log.* 144.

Si qui novas plantas obſervant, illas nomine proprio, novo non inſignirent, nulla cum aliis harum diſtincta communicari poſſet notio. Si peregrinator urbium quas obſervat nomen ignoret, is earum ideam diſtinctam non retinet. Idem de morbis dictum eſto; ſi nomen non habuerint, nulla eorum eſt notio: ergo ſi novi ſint, novo nomine debent inſigniri juxta leges à prudentiâ ſancitas. Sic *Cælius Aurelianus* nomen indidit plurimis

mor-

morbis, ut *Catalepſi*, *Hydrophobiæ*, *Phagedænæ*, *Oneirogono*, *Cœliacæ*, *Elephantiaſi*, *Aſciti*, *Tympaniti*. *Plinius* teſtis eſt ſuo ævo nomen *colicæ* inditum fuiſſe. *Zwingerus* potopatridalgiæ ſeu *noſtalgiæ*; *Baglivus Hyſteriæ*; *Boerhaave Gaſtritidi*, *Enteritidi*; *Fracaſtorius Syphilidi*, &c, impoſuerunt. Et quoniam novum genus eſt, etiam ſi res definita ſit antiqua, cùm novæ ſpecies ipſi aptantur & ipſum ad novam methodum accommodatur, idcircò non ſolùm Aſtronomi ſiderum nomina plurima nova in medium attulere, ſed & Anatomici, ut *Winslow*, *Ruyſchius* nomina nova muſculis, membranis, Botanici plantis, Zoologi piſcibus, inſectis, avibus dudum cognitis impoſuerunt; Geometræ curvarum claſſes, & genera plura nominaverunt; verbo quâ proportione ſcientiæ paulò feliciùs excultæ & latiùs promotæ ſunt, eâ nomina generum & ſpecierum diſtinctiora & meliora multiplicare neceſſum fuit, idem in Arte Medicâ evenit, ut patebit conferenti genera morborum *Cælio Aureliano* & deinceps Neotericis cognitorum.

113. Nomina morborum generica, ſi epitheto fuerint ſtipata, ſpecifica evadunt; eatenus enim epithetum nomini generico additur, ut ejus valor quid diſtinctum à genere deſignet, adeòque ſpeciem determinet: epithetorum verò leges eædem ſunt ac nominum genericorum, quibus tamen ſequentes addantur.

114. Diſtinctio morborum in *legitimos* & *ſpurios*, *veros* & *falſos*, ut plantarum in veras & fatuas, eſt omninò ſpuria & fallax; nam qui definivit rectè genus, ipſique nomen indidit, ex hoc ipſo excluſit ſpecies huic definitioni repugnantes, ergo ſpecies illæ nomine eodem generico inſigniendæ non ſunt. *Pleuritis* v. g. definitur morbus febre acutâ, dolore pectoris punctorio, tuſſi, & dyſpnœa inſignitus. Si jam ea dividatur in veram & ſpuriam ſeu falſam, idem eſt ac ſi divideretur in eam quæ eſt pleuritis, & eam quæ non eſt aut quæ falſò pleuritis judicatur, hanc enim falſam vocant, quod certè abſurdum eſt. Antiqui verum vel legitimum morbum eum vocabant, qui juxta ſuam ſententiam fiebat à quodam humore determinato, ut cynanche à ſanguine: ſpurium verò qui partim à ſanguine, partim à pituitâ, ut angina catarrhalis. Ruſtici pari errore dividunt v. g. ſalviam in veram, quæ ſalvia eſt, & in ſpuriam, quæ ſalvia non eſt, ſed phlomis vel ſtachys.

115. Species morborum à regione, ſubjecto, tempeſtate non debent denominari, quia illæ conditiones in ipſo ægrotante non ſunt conſpicuæ, & idem morbus diverſis regionibus, ſubjectis, tempeſtatibus, &c, eſt communis.

Colica Pictonum infeſtat in Moraviâ, Hungariâ, rarior eſt hodiè apud Pictones.

Lues Gallica ſeu ſyphilis infeſtat Americanos, Italos, Anglos, &c.

Morbus virgineus, chloroſis, etiam ſcorta & uxoratas mulieres, imò quandoque viros infeſtat.

Quartana autumnalis eadem eſt ac verna, æſtiva, hiemalis. Ridemus veteres Botanicos qui plantarum genera & ſpecies dividebant in montanas, pratenſes, arvenſes, maritimas, &c, quia eadem ſpecies nunc in pratis,

 nunc

nunc in arvis, nunc in montibus &c, enaſcitur; mirum eſt Noſologos ab eo errore nondum liberatos eſſe.

116. Nomina ſpecifica eatenus valent, quatenus characterem præ ſe ferunt quo ſpecies cognoſcatur aut ab aliis diſtinguatur; verùm epitheta quæ indicant cauſam aut quid obſcurum, dubium, in ſenſus non incurrens, characterem ſeu notam non ſuppeditant, adeòque omnia quæ ex hypotheſi, cauſâ latente, ſede ignotâ deducuntur, ſunt fallacia vel minùs utilia nomina.

Tertiana legitima Galeni quæ à bile ſincerâ.

Tertiana notha Galeni quæ à bile & phlegmate.

Scorbutus ab acido, ſcorbutus ab alkalino.

Cephalæa ſympathica, cephalæa idiopathica.

Pleuritis eſſentialis, pleuritis ſecundaria.

Si verò illis nominibus auctor intelligat, non cauſam nec ſedem, ſed ſymptomata in deſcriptione recenſenda, quæ ſpeciem illam diſtinguunt, nomen eſt tolerabile, maximè ſi breve & triviale.

117. Epitheta, tropis & figuris ornata, comparativa, ſuperlativa aut quovis modo gradum & quantitatem deſignantia, ac demum ſeſquipedalia, rejicienda ſunt. Nihil pulchrum niſi quod verum: procul itaque oratorum figmenta; nomina propria ſint, non verò allegorica & fucata; vide *Wolf. Log. 149.*

Tarantiſmus mirandus Guiller.

Epilepſia mira abdominalis Heurnii.

Nomina relativa nihil docent cùm in ipſo morbo relatio non poteſt obſervari, niſi plures ſimul comparentur, iique præſentes.

Apoplexia levis, apoplexia gravis.

Ophthalmia recens, ophthalmia inveterata.

Amphimerina levior ſeu notha Boneti.

Amphimerina ſyncopalis minuta Jonſtoni.

Nomina ſeſquipedalia brevioribus ſunt poſtponenda. *Potopatridalgia Zwingeri* locum cedat *Noſtalgiæ Nenteri; Malum hypochondriaco-hyſtericum Junckeri* cedat *Hyſteriæ Baglivi.*

118. Nomina ſpecifica quaſi in ægrotante reperiundas ac velut inſcriptas notas, eaſque conſtantes, & evidentes referre debent.

Harumce regularum rationes qui fuſiùs perſpectas habere voluerit, adeat Excellentiſſimi *D. Linnæi Botanicorum principis Criticam botanicam*, ad cujus exemplum nomina morbis epitheta tùm *trivialia* addidimus ad ſpecies deſignandas, tùm ſcientifica ſeu characteriſtica addenda proponimus iis qui hoc opus, aut ſimile ulteriùs promovere voluerint.

Noſologiæ Philoſophicæ Fundamenta.

119. Philoſophia eſt ſcientia poſſibilium quatenus eſſe poſſunt, *Wolf. diſc. 29.* Cognitio philoſophica non in nudâ facti notitiâ ſubſiſtit, ut hiſtorica,

rica, ſed ulteriùs progreſſa rationem facti palam facit; ut intelligatur ejus poſſibilitas ſeu cur iſtius modi quid fieri poſſit. Noſologia itaque philoſophica eſt habitus demonſtrandi quod aſſeritur circa principia, cauſas, & relationes morborum; Græci *ætiologiam* vocant.

120. Quorum philoſophica nobis eſt cognitio, ea certiori ſucceſſu ad caſus in vita humanâ obvios applicantur quàm ubi eorumdem non niſi hiſtoricam habemus, *Wolf. diſc. 41:* ea ad plures caſus in vitâ humanâ obvios applicantur quàm ubi eorumdem non niſi hiſtoricam habemus, ſi ratio ejus quod ſpeciei competit in notione generis contineatur, *Wolf. 42;* atque ab eâ propoſitionum numerus imminuitur, ut cognitione minus amplâ inſtructus ad plures caſus ſit paratus, qui ex caſu ſpeciali obſervato notionem univerſaliter enunciare poteſt (*id. 43*); ac demùm philoſophica cognitio hiſtoricam juvat, mathematicæ viam ſternit, & animum voluptate perfundit, & felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas. Haud dubium eſt itaque quin noſologia philoſophica Medicis utilis ſit, & hiſtoricâ præſtantior, eaque Dogmaticos ab Empiricis diſtinguit; Empirici enim in merâ hiſtoricâ cognitione ſubſiſtebant. Verùm ſi philoſophica fuerit erronea & falſis principiis innixa, tunc hiſtoricæ ſimplici poſtponenda videtur; ſatius enim eſt nullam habere ætiologiam, quàm falſam, ex quâ ſcilicet in errores Medicus induceretur.

121. Inſtituti noſtri ratio non exigit ut hìc Phyſiologiæ, Pathologiæ, Hygieines, & Therapeuticæ fundamenta tradamus; notum eſt in Medico requiri non ſolùm auxiliorum, ut medicaminum, inſtrumentorum, ſed & humanæ machinæ notitiam tùm hiſtoricam, tùm philoſophicam; id tantùm in nos ſuſcipimus ut fundamenta philoſophicæ noſologiæ hocce ævo minùs cognita aut neglecta, quæ tamen, me quidem judice, neceſſaria ſunt, paucis tradamus; in quibus certè ſi nexum & ordinem exquirerem, multò prolixior eſſem; cætera ex *Winslowo*, *Boerhaave*, *Pitcarnio*, *Schreibero*, aliiſque cognita ſuppono. Atque quoad fundamenta ontologica, pſychologica & mathematica, ea omnia ſolus ferè ſuppeditare poteſt Celeber. *Wolfius*, cujus & terminos, utpotè definitos, & propoſitiones demonſtratione munitas in uſum vocare, nequaquam verò iterùm definire nec demonſtrare meum eſt.

122. Homo eſt aggregatum ex animâ *vivente* & *motabili* atque machinâ hydraulicâ ſimul unitis.

123. Humana machina ita à Summo Numine eſt fabrefacta, ut ejus ſingulæ partes & actiones ad totius conſervationem ſeu tutelam & medelam mirificè conſpirent.

Sic oculus ita ſtructus eſt, ut ejus ſingulæ partes eò colliment, ut nitida objectorum externorum imaguncula in retina depingatur, unde moneatur anima de objectorum ſibi utilium aut noxiorum præſentiâ: media per quæ ille finis attingitur ſunt corneæ convexitas, pelluciditas, radiorum refrangibilitas, eorum à cryſtallino refractorum convergentia; verùm ut cornea ſic pellucida ſervetur, lachrymis affluentibus lubricari debuit, ab externa-

rum injuriarum acceſſu per palpebras, earumque nictationem muniri debuit, globus appoſitis muſculis verſus objecta dirigi, pupilla ad moderandam lucem nunc conſtringi, nunc dilatari, &c.

124. In hoc autem ſita eſt ſapientia, ut finem utilem ſibi proponat agens, ad quem obtinendum media optima dirigantur: cùm autem humanam machinam attentè conſideranti pateat ejus ſingulas partes in ſui & totius conſervationem ultimò conſpirare, & ſingularum actiones dirigi in fines proximos, qui ſunt media ad finem obtinendum aptiſſima, quin humana machina à ſapientiſſimo Creatore ſit fabrefacta nullum eſt dubium.

125. *Vita* animalium eſt coexiſtentia actionum cordis, & in natis pulmonum, cum actionibus animæ: poſitâ actione ponitur vis, quæ ejus eſt ratio ſufficiens, adeòque *vita* vires vitales & animales coexiſtentes audit.

126. *Vita perfecta* eſt complexus omnium actionum in totius conſervationem tendentium; ut autem in eumdem finem conſentiant, non omnes actiones poſſibiles eodem tempore, eâdemque ætate debent ſimul exerceri, ſed ſomnus & vigilia, manducatio & dejectio, accreſcentia & generatio diverſis temporibus peragi.

127. *Perfectio* eſt ſufficientia ad finem, ſeu plurium diverſorum conſenſus in unum finem: Deus verò creavit hominem perfectum, & ita ejus organa conſtruxit, ut ſingula in totius conſervationem mirificè conſpirent; quoties itaque organorum omnium actiones in totius conſervationem tanquam in unum finem conſentiunt, & finis à Deo intentus attingitur, & vita hominis huic fini conformis perfecta dicitur.

128. Sic actiones omnes oculi ad perfectionem tendunt, cùm ipſius figura, pelluciditas, mobilitas, proportio ea ſunt, ut objecta poſſint in retinâ ſui imaginem, quantum fieri poteſt, amplam, nitidamque & claram depingere, palpebræ injurias externas arcere, ſingula fluida ſolidaque nutriri & à putredine immunia ſervari.

129. Si pupilla ſolito magis dilatetur, campus viſionis ejuſque lux majores ſunt, ſed viſio interdiu confuſa evadit; ſi ſolito minùs conſtringatur, campus viſionis minor, lux minor eſt, ſed in magnâ luce viſio eſt diſtinctior; datur autem certa pupillæ apertura omnium utiliſſima, ex quâ productum ex diſtinctione, claritate & amplitudine viſûs eſt omnium maximum, atque ea augetur in tenebris, decreſcit in luce meridianâ, atque mirificè aptatur ad diverſas objectorum diſtantias; ea diſpoſitio viſum quidem limitatum facit, ſed intra datos limites perfectum: adeoque perfectio humanæ machinæ conſiſtere poteſt intra certos limites, uti perfectum eſt microſcopium, etiamſi remota objecta non attingat, modò finem ob quem ab auctore ſuo conſtructum eſt, attingat.

130. Homo gaudet viribus limitatis, ſeu non niſi datum virium gradum obtinet, ejuſque actiones vitales & animales ſunt finitæ; errant itaque illi qui ſanitatem ex actionum vigore æſtimant, cùm inſecta minimis viribus prædita æque ſana & perfecta ſint ac boves & elephantes multò majori vigore prædit.

131. *Sa-*

131. *Sanitas* hiſtoricè conſiderata eſt concurſus phænomenorum quæ vitam & ſtructuram perfectam deſignant. *Galenus*, qui ſanitatis nomine intelligebat functionum exercitium lætum, conſtans & facile, perfectionem reponebat in quatuor conditionibus, ſcilicet *ſanitate*, *integritate*, *robore* & *formâ* ſeu pulchritudine.

132. Ad ſanitatem concurrunt perfecta partium omnium combinatio, quæ ſi ſit partium ſenſibilium, *ſtructura* dicitur; ſi inſenſibilium, vocatur in ſolidis *textus*, in fluidis *craſis* vel miſcela. Structura perfecta eſt, cùm adeſt totius corporis debita integritas & forma, ſeu concinna proportio, decens firmitas & connexio, qualis ad functionum perennitatem & totius conſervationem requiritur.

133. Verùm illa machina ſana non eſt niſi vivat, niſi motore interno donetur; nulla enim machina agit ſine motore, & vita ejus perfecta eſt complexus actionum tempori, ætati & ſexui convenientium, in totius longævitatem conſpirantium.

Quæ concurrunt, illa vel invicem coexiſtunt, vel ſibi mutuò ſuccedunt, adeoque datur ratio illius concurſûs, ſeu unum dependet ab altero, vel cum altero connectitur: cognitio verò ſanitatis philoſophica ea eſt, quæ rationem ſufficientem reddit hujus mutuæ connexionis: hæc verò ratio captu vel inventu difficilis eſt, ut probat circa eam Medicorum diſſenſus.

134. Eſſentia ſcilicet ſanitatis eſt poros inter & fluida proportio juxta *Aſclepiadem;* qualitatum primarum juſta temperies ex *Galeno;* expeditus & æquabilis ſanguinis circuitus ex *Pitcarnio:* æquabilis liquidorum fermentatio ex *Williſio;* vel expeditus humorum placidè ferveſcentium circuitus cum idoneo fibrarum tono, teſte *Burette:* ſolidorum & fluidorum æquilibrium, docente *Hecqueto:* nos verò machinam omnem bene ſe habere atque decenter agere putamus, cùm quoad craſim fluida, ſolidaque quoad ſtructuram ad finem machinæ, cum ipſo motore concurrunt, ita ut quàm maximas vires ſervet motor, & quàm minimas impendat.

135. Sic cor bene ſe habet, cùm talis eſt ejus textus, ut flecti, contrahique ſe patiatur, & ita fabrefactum eſt, ut ſanguinem accipiat alternatim, & dimittat eâ vi quæ ad circulationem per omnia vaſa ſufficit, ita ut non torpeat motor & motus, ut in ſyncope, lipothymiâ; nec de viribus ſuis ultra quàm par eſt impendat, ut in ſyncope & febre: ſic enim & actiones, quibus à Deo illa machina deſtinatur, facilè & conſtanter perfici poſſunt, & propter illam virium parcimoniam longævitas ſeu perennitas virium conſervatur.

136. Mutatio, quæ ſtatum corporis & animæ ſimul perfectiorem reddit, *ſana* dicitur, atque ſi conſpicua ſit vel ſenſibus poſſit percipi, ea *phænomenum ſanitatis* vocatur; illa verò phænomena duplicis ſunt generis, vel enim ea conſiſtunt in motu ſenſibili per viſum, tactum, auditum, & *Functiones* vocantur, ut loquela, reſpiratio, contractio muſcularis, in-

ceſſus, dejectio, mictio, exſpuitio, &c*: vel conſiſtunt in ſenſibili partium diſpoſitione, ſed ſine motu partium corporis ſenſibilium manifeſto, & ea *Qualitates* dici conſueverunt à Medicis, ut figura, color, ſitus, magnitudo, &c.

137. Mutatio, quæ hominis ſtatum minùs perfectum facit vel oſtendit, *morboſa* dicitur, eaque ſi ſit conſpicua, *ſymptoma* vel phænomenum morboſum nuncupatur; ſymptomatum verò duplex eſt genus ſcilicet in *functione*, ut raucedo, claudicatio, palpitatio, pulſatio frequens, ejectio frequens, ſudor immodicus, &c; & in *qualitate*, ut flavedo in aurigine, aſperitas in ſcabie, odor in ozæna, tumor in aſcite, rubedo in fecibus.

138. Fluidi ſolidive priùs in corpore contenti exitus ſeu emiſſio extra corpus vocatur in genere *excretio* vel evacuatio, ſed ex definitione allatâ evacuatio eſt motus partium corporis conſpicuus, ergo functionibus eſt accenſenda; unde alia eſt functio in motu ſolidorum conſpicuo, qualis in ambulatione, loquelâ, &c: alia in motu fluidorum extra corpus, ut in mictione, exſpuitione. Unde ſequitur diviſio ſymptomatum ab Antiquis in functione, in excretione, & in qualitate vitiatis.

139. Morbi omnes hominis ſtatum imperfectiorem faciunt quandiu vigent, quod enumeratione patebit; morbi autem omnes reducuntur ad febrem, inflammationem, convulſionem, paralyſim, anhelationem, dolorem, veſaniam, evacuationem & cachexiam: oſtendendum eſt in illis vel ſtructuram, vel craſim, vel motoris vires nòn in longævitatem conſentire eo modo quo in ſtatu perfecto.

140. In febre vel fluida ſolito viſcidiora canales ſuos inferciunt, vel acriora eos ſtimulant, unde vires vitales ad ea diſcutienda vel corrigenda evehuntur, abſumuntur majori proportione quàm ut poſſint pari paſſu reſarciri; variat itaque illa optima virium impenſa (134) quæ parcimoniâ longævitati proſpicit, dùm nulla impendent ſanitati pericula.

141. Morbi inflammatorii virium vitalium diſpendio, eoque magno fiunt, ut febres, adeoque de longævitate hominis detrahunt; ſed præterea doloris & debilitatis cauſâ hominem à functionibus conſuetis avertunt, & ſuppuratione, in quam vergunt, integritati machinæ nocent.

142. Convulſivi morbi ſunt quoad nervos idem quod febriles quoad vaſa ſanguifera; maximo virium animalium diſpendio fiunt; unde ſumma ſequitur debilitas & functionum ſanitatis feriatio.

143. In paralyticis nervi, qui ad eum finem ſunt fabrefacti ut animam mo-

* Facultates hominis aliæ corporibus animalis propriæ, & *animales* dicuntur, ut facultas cognoſcendi, appetendi, movendi, reſpirandi, & pulſandi in corde & arteriis. Quarum aliæ vitales dicuntur, ut reſpiratio & pulſus; cæteræ animales vulgò vocantur, quia ab animâ pendere ſolæ putantur; facultates verò ipſis vegetabilibus communes quæ *vegetabiles* poſſent nuncupari, ſunt facultas creſcendi, nutriendi, digerendi, ſecernendi, & generandi.

moneant de objectorum noxiorum & utilium præſentiâ, jam impreſſionibus eorum tranſmittendis ſunt impares; ergo ad totius conſervationem & cautelam non concurrunt.

144. In dolorificis vires abſumuntur, ut in inflammatoriis; atque anima dolore detenta cæteris functionibus exſequendis impar eſt, atque integritas nervorum labefactatur.

145. In veſanis anima, cujus finis præcipuus eſt verum dignoſcere & bonum appetere, nec vero cognoſcendo, nec bono ſectando apta eſt; nec etiam fini propiori, ſeu ſanitatis tutelæ pars ejus nobilior, ſcilicet intellectus, invigilat, dùm ideis abſurdis & appetitibus depravatis tranſverſùm rapitur.

146. In evacuatoriis morbis, vel continuis excretionibus functiones principes turbantur, vel immodicis effluxibus vires exhauriuntur; adeoque diverſo ac in ſanitate modo diſtribuuntur in longævitatis detrimentum.

147. In cachecticis demùm forma, color, cæteræque apparentiæ à ſtatu ſano tantùm diſcrepant quantum interna ſolidorum textura, ſtructura, fluidorumque craſis; ſed cùm à perfecto ſtatu non poſſunt machinæ diſcedere, quin in pejorem ruant, evidens eſt in his morbis ſtructuram & craſim non eamdem eſſe, quæ eſt ad longævitatem neceſſaria utpotè perfectiſſima (124).

148. Hinc concludere licet à morbis omnibus ſtatum hominis imperfectiorem fieri, quandiu viget morbus, adeoque morbos omnes *malis* phyſicis eſſe annumerandos. *Malum* enim id eſt quod nos ſtatumque noſtrum reddit imperfectiores.

149. Quoniam verò malum ratione cujus ab infortunio graviori liberamur in eo ſtatu bonum eſt reſpectivum: ſi dantur conatus naturæ quorum ope à cauſis morbificis, aut pejores morbos inducturis liberemur, illi conatus ſalutares dicuntur, quod in homine locum obtinere quotidiana docet obſervatio: verùm illi conatus ſunt mutationes morboſæ (137) adeoque morbi dantur; itaque morbi ſalutares, qui ſcilicet à morbis multò pejoribus nos immunes ſervant, quique proinde, licèt in ſe ſint *malum abſolutum*, cùm à malo graviori nos liberent, pro *bono reſpectivo* poſſunt haberi; ſic vomitus ſpontaneus vel arte excitatus, qui crapuloſum ab apoplexiâ ingruente excitat, morbus eſt ſalutaris; diarrhœa, quæ febrem gravem avertit, utilis & bona cenſetur; febris intermittens, quæ epilepſiam tollit, pari titulo laudatur.

150. Nulla in corpore mutatio fieri vel concipi poteſt niſi per motum; ſed omne ſymptoma mutatio eſt (137), adeoque fit per motum vel internum, vel externum; mutatio ſtatûs, cujus ratio ſufficiens continetur in ſubjecto, cujus ſtatus mutatur, vocatur *actio* (*Ontol.* 713), ſed ratio ſufficiens ſymptomatum ferè omnium continetur in ipſo homine, ut attendenti patebit, ergo omne ferè ſymptoma debetur actioni partium hominem conſtituentium. Excipiendæ ſunt læſiones evidentes à cauſis externis, ut vul-

nera,

nera, contuſiones, fracturæ, quæ non morbis, ſed affectibus ſeu vitiis accenſentur.

151. Actio omnis eſt effectus virium immediatus, ſeu ſine vi nulla datur actio, & poſitâ vi ponitur actio, niſi detur reſiſtentia ipſi æqualis (*Ontolog. 728*); cùm autem mutationes morboſæ plurimæ fiant à partium hominis actione, dantur in homine vires, quæ ipſius ſtatum mutare, atque ſymptomata inducere poſſunt; morbi autem, ſi ex horum numero affectus excludamus, omnes à viribus humanis dependent.

152. Omne ens quod poteſt vires exerere ſeu agere, *potentia activa* vocatur ſeu *facultas* (*Ontol. 716*); verùm in homine partes tùm fluidæ, tùm ſolidæ, tùm ſubſtantia incorporea ſeu anima, vires exerunt, agunt in ſe mutuò, in quâ actione mutuâ vitale conſiſtit commercium; adeoque mutationes morboſæ corporis & animæ potentiis activis ſeu facultatibus ſunt ut plurimùm tribuendæ.

153. Hoc ulteriùs patebit ſi ad claſſes morborum recenſitas attendamus, ut febres, inflammationes, &c: licèt enim illis occaſionem præbeant corporum externorum, ut applicatorum & ingeſtorum, actiones, ipſi tamen morbi nunquam exoriuntur niſi vires ipſius hominis exerantur, & fiant mutationes in corpore à fluidorum, ſolidorum, aut ipſius principii vitalis & ſentientis viribus.

154. In cadavere vigent facultates vegetabilibus, & machinis hydraulicis communes, ut gravitas, attractio, elaſticitas, & quæ ex his fortè pendent putrefactivus & fermentativus motus, diſſolutio, relaxatio, condenſatio, pilorum, unguium vegetatio, fluidorum lapſus, & preſſio verſus imas partes, colorum, odorum, firmitatis mutatio, adeoque ſymptomata in qualitatibus mutatis, & pauca in excretionibus, quia paucæ excretiones fiunt independenter à ſenſu & motu muſculari; nullæ verò fiunt in cadavere mutationes quæ pendent à perceptione, appetitu, motu muſculari, motu pulſûs & circulationis ac reſpirationis; functiones enim illæ animæ præſentiam, & actionem requirunt, adeoque omnes mutationes quæ ſponte fiunt in homine à facultatibus tum corporis, tum animæ dependent; priores vegetabilibus communes ſunt, poſteriores animalibus propriæ.

155. *Principium* illud eſt quod continet in ſe rationem ſufficientem cur alterum poſſit exiſtere, ſeu eſt illud ex quo alterius poſſibilitas intelligitur. Pathologi, qui verborum æquivocationem parùm curant, illud *cauſæ remotæ* nomine inſigniunt, licèt cauſa à principio multùm diſcrepet, hinc inextricabilis in arte medicâ oritur confuſio; „ cauſa, ait Celeber. *Aſtrucius*, „ illud eſt quod morbum producit, & hanc ſolam *cauſæ* nomine inſigniendam eſſe facilè cenſeremus, ſi uſus permitteret; pace tanti viri dixerim, abuſum non eſſe uſum, & hominis eſſe, ut rationi potiùs quàm uſui irrationali obſecundet: ipſe verò fatetur multùm difficultatis eſſe in tradenda definitione cauſæ, quia etiamnum, uſu ita volente, ſolent, ſub communi nomine, confundi tùm *cauſæ efficientes*, quæ morbum re verâ faciunt, tùm

tùm cauſæ, ſeu ut meliùs dicamus, *conditiones ſine quibus*, quæ præſentes quidem morbum non producunt, ſed abſentes, ne produceretur, impedirent.

156. Principia ſunt tùm conditiones, tùm occaſiones, tùm circumſtantiæ, nec non materia, inſtrumentum, finis, & prophaſis.

Sic quoniam poſito ſanguinis grumo arteriolam vel venulam obturante, ex eo non intelligitur actu vas illud dilatari, atque proinde tumere, grumus ille non eſt cauſa tumoris, ſed intelligitur tamen non repugnare quominus dilatetur vas; eſt ergo principium tumoris, illudque *materiale*, quia tumoris partem conſtituit; quoniam verò vas intumefactum eſt pars organica, cùm in tumoris compoſitionem ingrediatur, illud eſt *principium organicum*, ſedes & *inſtrumentum* tumoris.

Si illius grumi hærentia, quæ per ſe tumorem non facit, ad illius productionem ſit neceſſaria, ut multi putant, ex eo dicitur *conditio* ſeu principium ſine quo non fieret tumor: ſi verò principium ad tumorem non ſit neceſſarium, ut vaſis anguſtia, illud tumoris *occaſio* dicitur quatenus huic anſam præbet ſi cauſa acceſſerit. Si verò nec neceſſarium ſit, nec utile, ſed præſens, ut rubedo ſanguinis ejuſve acrimonia, illud principium *circumſtantia* tantùm dicitur. Illud propter quod agens quidpiam exſequitur, *finis* dicitur: ſic ſi ideò excitetur tumor, ut materies venenata è ſanguine ſecedat, illa depuratio ſanguinis *cauſa finalis* ab aliis dicta, *finis* eſt tumoris ſeu ſcopus à principio agente intentus. Si tumoris occaſio ſit vaſorum laxitas, vel inſpiſſatio ſanguinis à cacochyliâ, quia hæc merè paſſivè ſe habent in tumoris productione, & præviæ ſunt diſpoſitiones in corpore, tunc principia proëgumena vel *prædiſpoſitiones* vocantur, ut plethora, ſpiſſitudo, intemperies, acrimonia, &c. Si verò tumoris occaſio ſit activa, ut impetus, niſus, preſſio ſanguinis, etiamſi ad effectum per ſe inſufficiens, vel animi excandeſcentia, vociferatio, curſus qui impetum, niſumque illum producat, ea *procatarcticum principium* vel excitans dicitur, Græcis *prophaſis*, quoties eſt evidens & externum.

157. *Cauſa* dicitur illud ex quo intelligitur alterius actualis exiſtentia, unde diſcrepat à principio, ex quo non actualitas, ſed tantùm poſſibilitas intelligitur. Illud eſt poſſibile quod contradictionem nullam involvit, ſed ideò non exiſtit, quod poteſt exiſtere; poſito principio non neceſſariò ponitur ejus *ſequela*, ſcholaſticis *principiatum;* verùm poſitâ cauſâ, neceſſariò ponitur ejus *effectus*, etiam ſi nihil aliud ponatur, & effectus hac ſolâ ablatâ tollitur. Cauſa etenim, eatenus eſt cauſa, quatenus effectum, ſeu alterum quid ab ipſâ diverſum producit, ita ut effectum ſine cauſâ, ut cauſam ſine effectu ſuo, dari contradictorium ſit. Quod actu exiſtit, id poſſibile eſt, ſed ex cauſâ intelligitur actualitas; ergo à fortiori poſſibilitas alterius, atque proinde cauſa eſt ſpecies principii: exemplo definitiones elucidabuntur.

158. Potentia, quâ vaſa humanæ machinæ reſiſtunt ſuæ elongationi, aut nituntur ad ſe decurtandum, vocatur *contractilitas*; ut potentia, quâ reſiſtunt ſuæ ruptioni, ſeu nituntur in cohæſionem, *tenacitas* nuncupatur.

159. Preſſio fluidorum quæ agit perpendiculariter in vaſorum parietes vocatur *preſſio lateralis.*

160. Vis quâ columna fluidi in baſim antecedentis agit juxta vaſis axim, vocatur *vis progreſſiva*, vel preſſio ſecundùm axim.

161. Cauſa tumoris in genere eſt exceſſus preſſionis lateralis ſupra vaſis aut vaſorum contractilitatem: Demonſtratio. Vaſa eatenus poſſunt intumeſcere quatenus à fluidis contentis diſtenduntur; ſed non poſſunt diſtendi niſi à preſſione laterali; omnis enim actio fluidorum perpendicularis eſt ſuperficiei compreſſæ, atque eatenus reſiſtunt vaſa in ſtatu ſano fluidorum preſſioni, quatenus in ſui decurtationem nituntur fibræ tum longitudinales, tum orbiculares, ſeu preſſio fluidi lateralis æquilibratur à vaſis contractilitate; cùm itaque preſſionis lateralis energia major eſt vi contractilitatis, neceſſum eſt ut vaſis fibræ longiores evadant, & cùm preſſio illis perpendicularis ſit, adeoque directio tranſeat per axim vaſis, neceſſum eſt ut fibræ illæ ab axi recedant; ſed ſi fibræ, adeoque parietes ab axi vaſis recedant, vas intumeſcit; ergo dato exceſſu preſſionis lateralis ſupra vaſis contractilitatem, vas illud intumeſcere neceſſarium eſt; quod erat probandum.

162. Hinc ſequitur vas intumeſcere datâ eadem ejus contractilitate, ſi vis lateralis fluidi ſolito major evadat.

163. Sequitur iterùm datâ eadem preſſione laterali, vas diductum iri, ſi contractilitas ejus minuatur.

164. Sequitur etiam tumoris magnitudinem fore in ratione compoſitâ ex directâ preſſionis lateralis & inverſâ contractilitatis.

165. Nec non liquet, ceſſante contractilitate vaſis, ut ſit à ruptione ejus, aut, quod inde ſequitur, ceſſante preſſione laterali fluidorum, nullum tumorem fieri poſſe à fluidis: adeòque limites in magnitudine tumoris eſſe eoſdem, ac limites contractilitatis vaſis, ac limites preſſionis à fluidis inductæ.

166. Preſſio viva ſeu colliſio illata vaſis, quolibet pulſu cordis, eadem eſt ac quæ in baſim columnæ fluidi antecedentis infertur; ſed ea eſt ut quadratum velocitatis reſpectivæ columnarum, ſcilicet antecedentis & ſubſequentis: adeòque intenſitas tumoris, ſi vaſis contractilitas ſit eadem, eſt huic quadrato velocitatis reſpectivæ proportionalis.

167. Preſſio, quam fluidum exercet in vaſis parietes, eſt ſemper ut vis emboli cordis illud promoventis & urgentis; verùm ea eſt menſura maximæ velocitatis quam ſanguis in dato vaſe poteſt concipere; eſt enim ea vis, ut illius velocitatis quadratum, ex hydrodynamicis, adeoque datâ retardatione ſanguinis antecedentis, illa vis eſt menſura preſſionis lateralis, quæ tumorem ſuo exceſſu inducit.

168. Hinc ſequitur tumorem tunc fore maximum, ſub eâdem vaſis contractilitate, cùm ſanguis vi totali cordis premet vaſis parietes, quod accidit cùm vas eſt omnino obſtructum, & in hoc caſu tumoris magnitudinem pro viribus cordis augeri & minui, quod in variolis accidit; puſtulæ enim decreſcente vitali preſſione recedunt.

169. Hinc ſequitur etiam tumorem, datâ eâdem vi cordis, fore majorem in venis quàm in arteriis, quia (*ex Hæmaſtatique p. 251*) venis obſtructis preſſio lateralis eſt maxima, & contractilitas vaſis minor; unde major exceſſus, cui debetur tumor.

170. Effectus integri ſuis cauſis proportione reſpondent, *Wolf. Mechan. 24.*

171. En alterum criterium, quo cauſa cognoſcitur & à principio diſtinguitur, ut exemplis jam allatis liquet; cùm enim exceſſus preſſionis lateralis ſupra contractilitatem vaſis ſit cauſa tumoris, qua proportione creſcit ille exceſſus (162-169) vel decreſcit, eâ creſcit, vel decreſcit tumor.

172. Sic vaſe tranſverſim ſecto, quoniam ſanguis antecedens & effluens non reſiſtit ſubſequenti, adeòque pari prorſus velocitate fluit, nulla eſt velocitatum differentia, ſeu nulla velocitas reſpectiva, nec proinde preſſio tum lateralis tum juxta axim vaſis (166), ut patet ex *Hæmaſtatique pag. 247 n. 100*, illicò vaſis tumor evaneſcit.

173. Ligatâ venâ, major fit tumor quàm ligatâ ejuſdem diametri arteriâ, quia cùm in ſtatu ſano contractilitas venæ minor ſit quàm arteriæ, & tamen in utroque caſu preſſio lateralis eadem ſit (168), exceſſus preſſionis lateralis ſupra contractilitatem major futurus eſt.

174. Ab æqualibus cauſis, iiſdem poſitis circumſtantiis, idem ſemper producitur effectus, *Hamberger. Phyſ. n°. 18.*

In Scholis defectu definitionum accuratarum vulgò ſtatuitur unius rei plures poſſe dari cauſas: quia cauſæ nomine non cauſam integram, ſed partem cauſæ in effectu integro compoſito, vel tantùm occaſionem aut ſubjectum cauſæ, aut demum quoddam principium intelligunt, verbo cauſam quodam modo cum non cauſâ confundunt, ſecus *unius effectûs eadem ſemper eſt cauſa proxima efficiens*, *Id. ibid.*

175. Qui pro cauſâ tumoris hærentiam ſanguinis in vaſe reponunt, illi pro cauſâ principium (168) tantùm aſſignant, quo ſemel errore imbuti facilè exiſtimabunt eumdem effectum induci poſſe tùm ab illâ hærentiâ, tùm à preſſione laterali, tùm à contractilitatis decremento, tùm ab aliis diverſis, ut putant, cauſis; nec mirum omnes ideas confundi, cùm nomina confunduntur (95).

176. Ut ſuam regulam tueantur illi Philoſophi regerunt lutum à ſole indurari, à quo cera liquefit, adeòque unius cauſæ effectus diverſos eſſe pronunciant. Verùm ſol eſt quidem principium, non verò cauſa lutum indurans; nam niſi accederet humidi exhalatio & terrearum molecularum major ſeu latior contactus, lutum non obdureſceret, dato eodem ſole; ceræ verò moleculæ non exhalant humidum, ſed fluido lucis circumvolutæ, velut atmoſphærâ tenuiſſimâ, ſe non niſi per exilia, raraque puncta contingunt, unde fluxilis evadit cera: confuſis vocabulis, omnia confundi neceſſum eſt.

177. Nulla eſt ſcientia in quâ ſæpius errent artifices quàm in Arte Medicâ, in quâ tamen error ſit damnoſior, ſi Theologiam excipias; atque

fons errorum præcipuus eſt quod non cauſam pro cauſa habeant; *poſt hoc, ergo propter hoc*, nullum pejus & tamen frequentius ratiocinium.

178. Ut unum alterius cauſa dicatur, non ſufficit ut uno poſito ſequatur alterum, & eo ablato tollatur; ſed requiritur ut etiam ex uno intelligi poſſit alterius actualis exiſtentia, atque ut illius cauſæ intenſitati proportione reſpondeat effectûs quantitas; & quoniam omnis effectus eſt mutatio, quæ ſine vi mutante perfici non poteſt (150), neceſſum eſt ut quod pro cauſâ habetur vim habeat ſufficientem ad effectum ipſi adſcriptum; ſecus ex uno non intelligeretur alterum, quod exemplis patebit.

179. In navigio ſi quis videat tenſis velis navigium progredi, his laxatis quieſcere, nequaquam tamen velorum tenſionem pro cauſâ motûs navis poterit referre, cùm illa tenſio per ſe navi motum non poſſit impertire: datis hirundinibus datur arborum multarum vegetatio, his avolatis ceſſat; aſt quoniam ex hirundinibus non datur intelligendum quod ſuccum intra fiſtulas arboreas trudit, illæ vegetationis non ſunt cauſa. Mirum eſt omnes ferè morborum, quæ circumferuntur, cauſas, non minus illis eſſe ridiculas. Sanguinis hærentia in vaſis per ſe motum ſubſequentis quidem retardat, ergo multum abeſt quin acceleret, ut in febre accidit; interea illa hærentia pro cauſâ febris venditatur, ut & pro cauſâ tumoris: item & preſſio cerebro illata pro cauſâ convulſionis, quia ſcilicet principia cum cauſâ confunduntur. Sic Aſtrologi eventuum cauſam in ſiderum aſpectu ſeu ſitu reſpectivo reponunt, quaſi in illo ſitu quædam nova vis reſideret.

180. Nihil, quatenus eſt cauſa, ſenſibus cognoſci poteſt, *Hamberger. phyſ. præfat. 35*, nec proinde quatenus eſt alterius effectus: etenim unum ex altero intelligere eſt non ſimplicis perceptionis, adeòque ſenſûs operatio, ſed intellectûs; nam illatione ſeu ratiocinio opus eſt, ut unum ex alio concludamus; verùm cauſa eſt illud ex quo alterius actualitas intelligitur ſeu infertur; ergo nihil quatenus eſt cauſa ſenſibus percipitur. Experientia verò eſt cognitio horum quæ ex ſolâ attentione ad perceptiones noſtras patent (*Wolf. Log. 664*); ergo nullam cauſam, nullumque effectum, quâ tales, ulla vel obſervatio, vel experientia demonſtrat, contra quam pronunciant Scholaſtici.

181. Prognoſis eſt cognitio cauſæ, & unius certitudo ab alterius certitudine pendet.

Ideò quidpiam eventurum eſſe tutò præſagimus, quia illud cognoſcimus dari, ex quo intelligitur alterius præſentia, ſeu quia alterius actualitas cum eo neceſſariò connectitur; ſed poſita cauſa neceſſariò ponitur effectus, adeoque quantò certiùs novimus illam poſitum iri cauſam, tantò certiùs effectum præſagimus; verùm dato principio datur tantùm poſſibilitas eventûs, adeoque non repugnat, eo poſito principio, eventum non ſubſecuturum, adeoque eventum quidem conjectare poſſumus, certò præſagire non poſſumus. Quanto intervallo diſtat certitudo à conjecturâ, tanto etiam utilitas cognitionis cauſæ & cognitionis principii. Cùm navis progrediatur exceſſu vis venti & fluxûs aquarum ſupra reſiſtentias inertiæ navis, & viſco-

ſita-

ſitatis aquæ, ſi illum exceſſum accuratè noverim, certò dimetiar navis velocitatem, eamque præſagire & determinare licebit, quia datâ cauſâ impoſſibile eſt quin effectus ſequatur; ita cognitâ cauſâ morbi vel datæ ſymptomatum congeriei, tutò præſagitur illa congeries.

182. Diagnoſis morborum ex ſymptomatum cognitione dependet; verùm definitio eſt enumeratio ſymptomatum nec plurium nec pauciorum quàm quæ ad genus cognoſcendum & ab aliis dignoſcendum ſufficiunt (74), ergo diagnoſis morborum ex bonâ definitione dependet.

183. Si ſymptomata ita cognoſcantur connexa cum altero, ut illorum actualitas ex hoc altero intelligatur, inde cognoſcimus ea eſſe alterius effectus, ſeu illud alterum eorum eſſe cauſam; ac proinde accurata ſymptomatum cognitio, eorumque cum cauſis connexionis notitia totam implet diagnoſim & prognoſim.

184. Signum eſt ens, quo alterius præſentia, vel adventus, vel præteritio colligitur (*Ontolog.* 952), ſed ſymptomata ita connectuntur cum cauſis, ut his poſitis cauſæ ponantur, vel ſequantur; ergo ſymptomata ſunt ſigna cauſarum præſentium vel antecedentium: morbi verò ſunt ſymptomatum connexorum concurſus; ergo cùm ex ſymptomatis eorum concurſus & connexio intelligantur, ſymptomata ſunt morborum ſigna, eaque certa.

185. Principiis poſitis morbus eſt poſſibilis; ergo principia ſunt ſigna probabilia morborum, eaque plus, vel minùs dubia, prout pauciores ſunt vel plures caſus æquè poſſibiles, in quibus datis his principiis detur talis morbus.

186. Si jaciantur duæ ſimul teſſeræ, quoniam ſunt 36 modi diverſi æquè poſſibiles, quibus teſſeræ illæ puncta ſua exhibeant, facto jactu probabilitas datum punctum appariturum eſſe eſt ad certitudinem ut 1 ad 35. Si datum punctum ut 7 ſex modis æquè facilibus exhiberi poſſit, probabilitas eſt ſexta pars certitudinis.

187. *Veriſimilitudo* eſt probabilitas quæ ſe habet ad certitudinem in majori ratione quam 1 ad 2. Sic quoniam pluſquàm octodecim ſunt caſus in quibus jactis duabus teſſeris poſſunt exhiberi numerus 7, vel 6, vel 8, vel 4, ſunt enim illi caſus 20 poſſibiles, jactis illis teſſeris veroſimile eſt fore ut alteruter ex his numeris punctorum contingat.

188. *Incertitudo* eſt probabilitas minor dimidiâ certitudine; ſic quoniam ex 36 caſibus poſſibilibus, numerus 7 poteſt tantùm ſex modis contingere, non veroſimile eſt, ſed incertum utrum numerus ſeptem primo jactu contingat.

189. *Dubium* eſt probabilitas quæ dimidiam certitudinem adæquat; ſic ſi octodecim ſint caſus ex 36 poſſibilibus, qui eventui faveant, ille eventus dubius eſt; ſic ſi in morbo eventus quidam ex concurſu fortuito totidem principiorum poſſit accidere, ac eventus contrarius, uter accidat dubium eſt.

190. *Poſſibilitas* eſt primus & minimus gradus probabilitatis & cum ignorantiâ confunditur; vide *s'Graveſande Log.*

191. Quò certiùs cognoſcitur morbi cauſa, eò prognoſis ejus certior, ſeu eò veriſimilitudo eventûs magis ad certitudinem accedit; quò plura morbi principia cognoſcuntur, eò probabilitas ad veriſimilitudinem magis accedit, ſeu eò prognoſis eſt veriſimilior.

192. *Periculum* eſt ſtatus in quo ſunt caſus poſſibiles quibus malus eventus contingat; ſic periculum mortis eſt in morbo, quo cæteris paribus tot ſunt qui fato cedunt, quot convaleſcunt; hoc vocatur *periculum ſimplex.* Si caſus æquè poſſibiles convaleſcentiæ ſint plures quàm mortis, *periculum minus:* Si verò pauciores, *majus* dicitur; & in hoc caſu morbus *lethalis* pronunciatur; quia ægrum moriturum eſt veroſimile, in altero verò *incertum.*

193. Quò fundamentum probabilitatis minus eſt, eò minor eſt probabilitas, & è contrà; probabilitas quæ ex principii notitiâ deducitur eò minor eſt, quò minus veroſimile eſt hoc principium in dato morbo concurſurum eſſe.

194. Si quantitas effectûs viribus cauſæ proportionata demonſtretur, cognitio philoſophica à mathematicâ omnimodam haurit certitudinem (*Wolf. diſc. præf.* 27). Sic ſi demonſtretur aneuryſmatis incrementum proportione reſpondere, in dato caſu, vi truſivæ cordis, ſeu altitudini ad quam ſanguis intra tubum verticalem aortæ inſertum poteſt aſcendere, modò non variet ejus arteriæ contractilitas; aut eadem datâ vi cordis truſivâ, ejus aneuryſmatis incrementum reſpondere ductilitati arteriæ, ea cognitio mathematica omnimodam certitudinem impertit philoſophicæ, atque utilitatem.

195. Inde enim ſequetur experimenta ætiologiæ reſponſura eſſe; ſic experimento ſequenti ætiologia poteſt comprobari. Sumatur veſica ſuilla, & humana ejuſdem capacitatis, deinde appenſis iiſdem ponderibus inveniatur utra ex illis dato tempore ductilior ſit, ſeu magis extendi ſe patiatur: quo facto ſi utrique aptetur tubus verticalis ad orificium, & aqua ad eamdem altitudinem affundatur, docet experientia tumorem ſingularum fore in ratione ductilitatum, ſeu inverſâ contractilitatum; & ſi deinceps diverſa ſit aquæ in tubis altitudo, tumoris quantitas cæteris paribus erit ut aquæ prementis altitudo; ſed advertendum eſt temporis adhibiti rationem habendam eſſe, quia quæ veſica diutius diſtenditur, ea paulò ductilior evadit, atque ſucceſſu temporis magis intumeſcit.

196. *Effectus ſimplex* is eſt in quo unica mutatio conſideratur, ut in tumore generico; *compoſitus* in quo plures, ut in tumore rubro, dolorifico, pulſatili, duro, &c.

197. Cauſa phænomeni ſimplicis debet ſeorſim conſiderari antequam ad cauſam phænomenorum concurrentium ſimul deveniamus, ſine quâ cautelâ plures errores in Medicina admittuntur; ideo tumor pulſat, quia per intervalla ſenſibilia preſſio lateralis ſuperat contractilitatem vaſis aut partis tumidæ: ideo rubet, quia radios rubros reflectit pars, maximam verò cætero-

rum

rum partem abſorbet, demonſtrante *Newtono;* & ideo rubri radii plures reflectuntur, quia ſanguis ejuſdem coloris majorem hujus ſuperficiei partem tingit, tùm quia lymphatica vaſa plura ſubivit, tum quia ſanguifera diſtenſa ſublimiora ſimul & latiora ſunt, nec obſtat membranarum pelluciditas: ideo dolet, quia fibræ nerveæ parietibus vaſorum diductorum intertextæ diſtrahuntur: ideo tumor durus eſt, quia vis ſanguinis retropellentis reſiſtit ne preſſione digiti tumor in minus volumen redigatur, adeoque ſuam figuram mutet, quod, ut deprimi poſſit, neceſſarium eſt.

198. Jam verò cùm tumor his ſymptomatibus præditus dicatur tumor inflammatorius, cùm ſimul calore intenſo ſtipatur, atque cùm omnia ſymptomata intelligantur ex exceſſu preſſionis lateralis alternæ, abſolutè adauctæ, ſupra vaſorum contractilitatem, illum exceſſum eſſe tumoris inflammatorii cauſam conſequitur.

199. Cùm autem non idem ex uno intelligat unus ac alter, prout ille accuratam vel nullam obtinet Philoſophiæ notitiam, quod eſt dati morbi cauſa reſpectu unius, non ea eſt reſpectu alterius, nec dati morbi cauſa abſolutè datur niſi quæ talis demonſtratur; quo pacto demonſtretur cauſa allata tumoris inflammatorii, vide fuſiùs in *Hæmaſtatique de l'inflammation.*

200. Corpus omne perſeverat in ſtatu ſuo, niſi quatenus à viribus impreſſis cogitur ſtatum ſuum mutare ex lege primâ univerſi (*Newton. Leg. 1*), cujus legis nulla alia eſt ratio præter Dei voluntatem, adeoque illa perſeverantia inter effectus naturales non eſt reponenda.

201. Mutatio motûs eſt proportionalis vi motrici impreſſæ, & fit ſecundùm lineam rectam quâ vis illa imprimitur (*Newton. leg. 2. ibid.*). Vulnus eſt partium ſolidarum animalis prius continuarum ſeparatio mechanicè facta; fit autem mechanicè cùm vires ipſum vulnus infligentes agunt ratione molis, figuræ, velocitatis & ſitûs quæ in ſenſus incurrere poſſunt.

202. Partes continuæ ideò cohærent, quia per plurimas ſuperficies ſe tangunt; & vis illa cohæſionis menſuratur ex pondere, quod ad illas diſſociandas requiritur; vis autem cohæſionis à minimâ remotione evaneſcit, quia decreſcit in diſtantiarum ratione duplicatâ. Vis quâ fibræ & membranæ nituntur in ſui decurtationem, ſeu contractilitas elaſtica, eſt in æquilibrio cum vi cohæſionis uſque dum contactus illi minuuntur; factâ ſolutione continui, contractilitas illico labia vulneris ſeparat, & in circularem flexuram diducit, ita ut infixo intra cutim gladio, hiatus vulneris multò major ſit gladii craſſitie. Sanguis vehementer diſtendens venam, vel arteriam nititur ad fibrarum ejus ſeparationem, & aliquando fit ut ſic vaſa ut aneuryſmata crepent ſeu vulnerentur.

203. Cauſa vulneris eſt vis fibras continuas ab invicem dimovens, major earum tenacitate, ſeu cohæſione (158), adeòque cùm vis illa dimovens nunc intra, nunc extra corpus ſit, ut vidimus, & ea reſultet ex vi applicatâ, ut vi gladii, impetu cruoris, &c, & ex vi inſita partium, ſeu contractilitatis; quo major eſt vis inſtrumenti ſimul & contractilitas, ſub eadem tenacitate, eò majus vulnus; & ſub eadem inſtrumenti & contractili-

tatis vi, quò minor eſt partis cohæſio nativa, eò vulnus majus: hinc ſequitur etiam vulnus fieri poſſe ſponte ſine adaucto niſu ſanguinis & ſine ictu externo, modò contractilitas augeatur in majori ratione quàm cohæſio, ut cùm frigore rhagades fiunt: & ſi contractilitas ſimul cum ictûs energia atque minimâ cohæſione concurrat, vulnus eſt in eorum ſingulorum ratione compoſitâ: ſequitur etiam impoſſibile eſſe vulnus, quandiu cohæſio partium fortior erit viribus tùm impreſſis, tùm inſitis ad partes ſeparandas, unde leviter diſtractæ partes non vulnerantur; atque ſequitur vulnus ſanatum iri quoties vel ſponte vel arte accedunt ita labia vulneris, & accretione vaſculorum omnia interſtitiola accuratè replentur, ut amiſſus reſarciatur contactus, ſicque nativa redeat cohæſio atque tenacitas: falſum eſt itaque poſitâ cauſâ vulneris vulnus non poni, nec ablatâ tolli, niſi pro cauſa vulneris inſtrumentum, adeoque principium proponatur.

204. Non minor debet eſſe cautela in Medico ut cauſam morbi à non cauſâ diſtinguat, quàm in Judice ne criminis teſtem pro auctore habeat, cùm de vita humana in utroque caſu agatur; nec poteſt hæc diſtinctio inſtitui, niſi accurata cauſæ & principii acquiratur notitia, quæ ſine diſtincta & conſtanti definitione comparari non poteſt. Veram cauſæ ideam non habent illi qui exemplo vulneris utuntur, ut probent ſublatâ cauſâ effectum non tolli, quia nunc inſtrumentum cum cauſâ, nunc vulnus cum hiatu labiorum vulneris perſeverante confundunt; hiatus verò perſeverat ex lege prima *Newtoni*, & producitur ob virium exceſſum ex lege ſecunda, nec inſtrumentum ad vulnus ſufficit, cùm illud ex ſe ſit iners & non agat niſi per vires ipſi impreſſas, nec vulnus infligat, niſi vis ſeparans ſit ſuperior partium tenacitate.

205. *Concurſus*, Græcis *Syndrome*, ſymptomatum invicem connexorum *morbus* eſt; ſic definitur morbus à Veteribus, teſte *Clerico* (*Hiſtoire de la Médecine*, *pag.* 345): concurſus verò eſt ſymptomatum conſtanter ſibi coexiſtentium vel ſuccedentium ſeries; ea verò definitio eſt cæteris anteponenda quæ notas ad definitum cognoſcendum, & ab aliis diſtinguendum ſuppeditat; verùm quoniam ſymptomata eorumque concurſus in ſenſus incurrunt, partium verò internarum diſpoſitio ſenſus latet, melior eſt definitio à ſymptomatis quàm à partium internâ diſpoſitione; præterea ea definitio eſt antiquiſſima, niſi Hippocraticam excipiamus, quæ erat *quæcumque moleſtia in corpore conſtans & notabilis*; atque uſui loquendi Practicorum conformis: omnes enim morbi ſigillatim, ut apoplexia, pleuritis, ſyncope, dyſenteria, &c, vulgò per ſymptomata ſua definiuntur, atque adeo morbus in genere per ſymptomata debet definiri.

206. Nullus eſt tam ſimplex morbus, cujus ſymptomata plura non ſint; licèt enim in definitione unum aut alterum tantùm ſymptoma recenſere ſufficiat, non minùs verum eſt ea ſimul eſſe plurima, quod cataractæ vel *amauroſeos* exemplo patebit; cœcus enim non ſolùm viſu orbatur, ut ex ejus relatu cognoſcitur, ſed etiam vel labes eſt in oculis conſpicua, ut glaucoma, cataracta, vel pupilla laborat mydriaſi & immobilitate, ut in

gutta

gutta ſerena, ſimulque cœci procedendo manus ad anteceſſum porrigunt, ne in obvia corpora capite impingant, & in mediâ luce Cœlum verſùs oculos dirigunt, ita ut aſſueti ex inceſſu, geſtu, ſitu, aliiſque notis plurimis cœcos dignoſcant. *Colica* ſimplex videtur morbus cujus dolor eſt ſymptoma conſtans, verùm & agrypnia, & faciei diſtorſio, & corporis contractio, & decubitus, & dyſpnœa, & conſtipatio, & dyſuria, & borborygmi, &c, vel alia ſymptomata dolorem concomitantur.

207. Quoniam nihil eſt ſine ratione ſufficienti, datur ratio cur certa ſymptomata ſimul concurrant ſeu coexiſtant, aut ſibi mutuò ſuccedant, adeoque connectantur; illa verò ratio eſt ipſamet connexio organorum quæ in morbis afficiuntur, materiei morbificæ quæ plures partes ſimul infeſtat, facultatum ſeu earum potentiarum quæ ad materiam illam corrigendam aut eliminandam ſibi mutuò auxilium præbent: datur itaque connexio eadem quæ eſt inter principia & eventus, cauſam & effectum. Cauſa morbi itaque eſt illud ex quo intelligitur actualis ſymptomatum connexorum concurſus; verùm ſymptomata ſunt mutationes ſenſibiles in functionibus vel in qualitatibus, & mutationes omnes debentur facultatibus tum corporis, tum animæ (152), adeoque viribus tum corporeis, tum animatis, de quibus agendum eſt, utpote morborum omnium principiis, antequam ulteriùs procedamus.

De Viribus animatis.

208. *Vis* dicitur quod in ſe continet rationem ſufficientem actualitatis actionis (*Ontolog.* 722), adeòque eſt cauſa, cujus effectus *actio* dicitur; ubi datur vis, ibi datur facultas, quia nulla actio ſine agendi potentiâ ſeu facultate; aſt ubi datur facultas, non ſemper datur actio, quia à potentia ad actum non valet conſequentia (152). Facultates hominis aliæ ſunt ipſi & animalibus aliis propriæ, aliæ verò vegetabilibus communes (154); actiones quæ nunquam in plantis obſervantur, & in hominibus fiunt, ſunt animalibus propriæ. In nullâ plantâ obſervatur cognitio, appetitus, nec proinde ſenſus nec voluntas, ut cuique notum eſt, verùm & nullus motus muſcularis, cùm muſculis careant plantæ, ſeu faſciculis fibrarum quæ decurtatæ partes appenſas transferant; motus enim mimoſæ muſculares eſſe nullus demonſtrat; nullum proinde cordis motum his adſcribere licet, cùm cor ſit muſculus, & ipſis nullus ſit muſculus, nullum proinde cor, nulla vaſorum pulſatio, nulla, teſte *Hales*, circulatio, nulla qualis in quadrupedibus reſpiratio; verùm hæ omnes functiones homini competunt, & eas vegetabilium functionibus opponere licet.

209. Perperam à Neotericis facultates à foro Medico ablegantur, quaſi verò materia ſubtilis earum vices ſola ſuppleret, vel ablegantur ex eo quòd earum eſſentia nobis ſit ignota; verùm eâ ratione nomen gravitatis, elaſticitatis, quarum eſſentia nos latet, ablegandum eſſet, vel ex eo quòd metus eſt ne pro rebus mera nomina tradantur; verùm vocabula etiam ficta ut

ut *x*, *y*, & quantitates ignotas in ſuis computis ita feliciter adhibent ſapientiſſimi Mathematici, ut horum miniſterio veritates aliis Philoſophis inacceſſas inveniant; ſic Mechanici potentias animatas, quarum eſſentiam non curant, ut operarios, bruta, in praxi adhibent, & in theoriâ recenſent, quarum vires & effectus experientiâ ſolâ cognoſcunt.

210. Nos pari jure facultates homini proprias ſolâ experientiâ cognitas indagabimus, tanquam cauſas effectuum & principia multarum functionum, eaſque inſtar Mechanicorum conſiderabimus, quin judicium noſtrum de modo, quo anima agat in corpus, Carteſianæ, Leibnitianæ & Ariſtotelicæ opinionibus interponamus. Sufficit ut nobis quotidianâ conſtet experientiâ ab animâ tanquam principio pendere intellectum, appetitum, motum muſcularem, motum cordis & reſpirationem, cùm illi motus præſente animâ dentur, abſente ſeu non agente evaneſcant, & diverſimodè eâ mutatâ vel affectâ mutentur; quæ certè ratio Mathematicorum Principem *Alphonſum Borellum* impulit ad credendum animam eſſe principium vitæ, (*de motu animal. pag. 1*), quod fides & SS. Patrum unanimis conſenſus confirmat, (*Pouget Catech. Monſp. P. I S. 1 ch. 2.*); nec diſſentiunt quotquot fuere, ſi Carteſianos paucos excipiatis, Philoſophi, quotquot à *Galeno* ad nos extitere Medici, maximè verò *Riverius*, *Dulaurentius*, *Baglivius*, *Lanciſius*, & inter Neotericos Mathematicos *Cheyneus*, *Porterfield*, &c.

211. Tres ſunt præcipuæ animæ facultates, *cognoſcit* enim, *appetit* & *movet*, quod omnibus vegetabilibus & foſſilibus eſt denegatum.

212. Facultas cognoſcendi duplicis eſt ordinis; inferior brutis communis, ſuperior ſeu intellectus homini proprius.

213. Inferior continet ſenſum, imaginationem, memoriam, reminiſcentiam.

214. Superior illationem, attentionem, reflexionem, abſtractionem, ingenium & rationem, de quibus in morbis veſanis agemus.

215. Facultas appetendi duplex eſt, ſuperior homini propria, & inferior brutis hominique communis.

216. Superior eſt inclinatio animæ ad objectum pro ratione boni in eo diſtinctè percepti, ſeu intellecti, & *Voluntas* dicitur; vel reclinatio animæ ab objecto pro ratione mali in eo diſtinctè percepti, id eſt intellecti, & *Noluntas Wolfio* dicitur.

217. Inferior eſt inclinatio animæ ad objectum pro ratione boni in eo confuſè, id eſt per ſenſationem ſolam percepti, & ea *Cupido*, vel appetitus ſenſitivus vocatur. Vel reclinatio animæ ab objecto pro ratione mali in eo confuſè percepti, & *Averſatio* nuncupatur (*Pſycholog. Empyr. 581*).

218. Rurſus cupido & averſatio ſunt vel debiles, vel vehementes; ultimæ vocantur *animi pathemata*; quæ in cupidine conſiſtunt, *jucunda*, quæ in averſatione *ingrata* ſunt.

219. Facultas movendi vel locomotiva duplex eſt; alia *Libertas* quæ cum noluntate aut cum voluntate determinatur ad agendum; alia *Natura* quæ cum cupidine aut averſatione motus exſequitur.

220. Mo-

220. Motus à libertate pendens eſt vel voluntarius, vel invitus.

221. *Voluntarius* eſt ille quem malumus exſequi, quàm omittere, nec ipſi repugnat natura, ut ad amicum ſcribere, amaſiam alloqui.

222. *Invitus* eſt motus quem quis facit, dùm eum mallet omittere (*Wolf. Philoſ. I. 501*), ut invitus eſt motus quo nefarius ferale pegma conſcendit, quo natura repugnante brachium amputandum Chirurgo porrigimus.

223. Motus à natura productus vel eſt ſpontaneus, vel coactus.

224. *Spontaneus* motus eſt ille quem cupido determinat voluntate non repugnante, ut cibos jucundos deglutire in eſurie.

225. *Coactus* eſt motus quem appetimus voluntate repugnante, ut conatus ad egerendas feces in teneſmo, ſcalptus excorians in pruritu; illos motus mallemus non appetere.

226. Motus tum liberi tum naturales pendent à nobis, & ſunt *activi;* cæteri verò quos ab impetu corporum recipimus, aut à gravitate, ſunt *paſſivi.* Rurſus activi dividuntur in *aſſuetos* & *non aſſuetos.*

227. *Inaſſueti* fiunt cum difficultate & attentione, ut dùm quis choreas agitare diſcit, vel ſcribendi arte informatur.

228. *Aſſueti* fiunt ſine reflexione & cum aliquali levamine, ſive vigilemus, ſive etiam dormiamus. Sic mulier incogitanter verba deblaterat, ebrioſus propoſiti omnis immemor vinum deglutit, ſcabioſus dormiendo ſe ſcalpit.

229. Motus iterum ratione motivi ſunt *indifferentes*, ſeu arbitrarii, vel *neceſſarii* neceſſitate morali.

230. *Indifferentes* ſunt illi quos utrum omittamus vel exſequamur non multùm intereſt, ut ambulare à dextris, ſiniſtris, vel quieſcere.

231. *Neceſſarii* verò quos animi pathema determinat, vel conſuetudo dictat, verbi gratiâ, timidi ex bombardæ exploſione contremiſcunt neceſſariò; iracundi ex injuriâ acceptâ fremunt, nec cohibere ſe poſſunt; nauſeoſi ingrata medicamina exſpuunt; ob aſſuetudinem garruli à loquacitate vix poſſunt abſtinere; pueruli irrequieti vix in loco ſe continere valent.

232. Motus iterùm alii ſunt *conſpicui* ſeu *externi*, alii *latentes interni.*

Conſpicui, ut manuum, crurum, vix fiunt nobis inſciis & invitis, quandiù viget mentis libertas.

Interni & non conſpicui ſæpius nobis inſciis, ut reſpiratio, deglutitio ſalivæ, pupillæ conſtrictio ad lucem, oculi directio ad objecta; imò invitis, ut motus cordis, ſtomachi, &c, perficiuntur.

233. Ex his ſequitur motus ſimul dudum aſſuetos, ſummè neceſſarios & internos eſſe vel coactos, vel à voluntate, reflexione, vigiliâ independentes, & nobis inſciis atque invitis perfici.

234. *Libertas* eſt facultas agendi conſequenter ad voluntatem & noluntatem, ſeu quæ determinatur ab ideis boni vel mali diſtinctis, & per intellectum perceptis: agit anima cùm ideas retinet, abjicit, revocat, com-

parat, & cùm motum organis imprimit; ideòque alia eſt libertas movendi, alia cogitandi.

235. *Natura* eſt facultas agendi conſequenter ad cupidinem & averſationem non rationales ſed ſenſitivas, ſeu quæ determinantur ab ideis boni vel mali confuſis, quales per organa ſenſuum obtinentur; aliis inſtinctus, cœcus impetus, vocatur.

236. Naturæ nomen ſumimus in ſignificatu apud Medicos receptiſſimo (98), atque abjicimus alios ſignificatus, quales ſunt *eſſentiæ*, ut cùm agunt de natura auri; *ſemideitatis* Ethnicorum, ut cùm aiunt naturam huic mundo præeſſe; *qualitatis* & *indolis*, ut cùm tractant de naturâ ſanguinis, puris; *univerſi*, ut cùm dicitur in rerum naturâ; *ortûs* & *nativitatis*, ut cùm dicunt quidpiam à naturâ inſitum eſſe; *ſanitatis*, ut cùm pronuntiant quidpiam eſſe naturale, aut juxta naturam: vide *Boyleum de naturâ ipſâ.*

237. Natura eſt facultas agendi conſequenter ad cupidinem aut averſationem; verùm nulla alia poteſt eſſe ratio cur illa facultas cupidinem aut averſationem conſequatur, niſi quia cupido ſeu animæ inclinatio ad bonum confuſè perceptum incaſſum à Deo nobis inſita foret, niſi ſimul præſto eſſet facultas objectum bonum aſſecutura, vel malum ex ſe repulſura; atque vana foret illa facultas bonum abripiendi, malum fugandi, niſi eſſet aliqualis hujus cognitio, atque diſtinctio, ſeu cupido & averſatio; cùm itaque illa facultatis cum cupidine connexio ſummæ Dei ſapientiæ & providentiæ quadret apprimè, illius rationem nos attigiſſe veroſimillimum eſt.

238. Cùm nobis inſita ſit ineluctabilis ad bonum propenſio, & à malo reclinatio, quatenus tale nobis apparet, motus ad bona ſectanda & mala fuganda ſunt ineluctabiles, ſeu neceſſarii, ſaltem neceſſitate morali, quin libertas tollatur; ſic etiamſi quis libertate ſe laqueo ſuſpendendi polleat, nullus tamen mentis compos id præſtat, adeoque motus qui ad noſtræ vitæ & felicitatis tutelam utiles ſunt, coacti & neceſſarii videntur, licèt nulla eos determinet mechanica, ſed tantùm moralis neceſſitas. Unde natura definitur à *Galeno* facultas producens motus in corpore humano neceſſarios; & alibi ſic ait: „Per nomen naturæ vim quamdam intelligere convenit in his ipſis corporibus, quæ ab ea reguntur, inhabitantem, „ cujus eſſentia quænam ſit quærere, & de noſtrâ animâ, aut ejus prin„cipatu, minimè neceſſe eſt . . . inerudita natura, quæ opus ſunt effi„cit, ut nictare, tuſſire, ſingultire, ſcalpere, pandiculari; . . . . „ artus pro lubitu movemus, ſed neque quis muſculus ille ſit, nec quo „ pacto agere poſſit moventi animali cognitum eſt; cùm nonnullos muſcu„los, ut popliteum, quidam Anatomici peritiſſimi ante nos ignoraverint, „ nihilominus tamen omnes homines ipſius genu articulum ſimul atque vo„luerint inflectunt. “ *Galen. in VII. Epidem.*

239. „ Nonnulli quidem unam eſſe animæ naturæque ſubſtantiam arbi„trantur, aliqui in ſpiritu, aliqui in corporis proprietate eas conſiſtere ſta„tuentes. Aſt utrum corporea an incorporea vis à noſtro conditore ce-

„ re-

„ rebro indita fuerit, & morientibus animalibus recedat, nullam hac de „ re firmam rationem habeo: “ Sic ſentit *Galen ibid. pag. 803.* Hinc patet dudum apud Medicos cognitam fuiſſe potentiam motricem, quæ ſanitatis regimen obtinere videbatur, quæque hoc nomine naturæ fuit ſemper à Medicis inſignita, & definiebatur „ vis corporibus inſita per quam ea reguntur, & fa„ cultas quæ animalia, ſive voluntatis nutu, ſive citra hunc, regit. *Ga„ len. lib. 2. de ſymptom. cauſis.* Hinc eam *Hippocrates* ſanitatis tutricem „ & morborum medicatricem appellat. “ Omnes autem omnino Medici, *Aſclepiade* & Carteſianis exceptis, idem ferè ad hanc uſque diem cenſuerunt; atque huic effato Hippocratico, tanquam fundamento, optimam medicinæ praxim ſuperadſtruendam eſſe contendunt *Sydenhamus*, *Stahlius*, & paucis mutatis *Boerhaave* ac *Hoffmannus*: vide *Sydenham. in præfat. Boerhaave in Oratione, de honore Medici, ſervitute*; & *Hoffmann. diſſ. de naturâ ſanitatis tutrice, & morborum medicatrice.*

240. Etiamſi parum ad medicinam ſpectet utrum in animâ, ûtrum in corpore reſideant facultates motrices, veritatis tamen gratiâ, lubet eorum refellere ſententiam, qui naturam corpoream tantùm admittunt, & animæ facultatibus non annumerant. Hanc autem opinionem dudùm propoſuerat *Aſclepiades* viginti ſcilicet abhinc ſæculis, „ qui, teſte *Galeno*, in eo om„ nibus refragatur, non modò Medicis, verùm etiam reliquis hominibus, „ quod naturam in morbis quidquam moliri negat; “ ille nec naturæ, nec animæ propriam ullam ſubſtantiam facultatemve arbitratur, ſed has atomorum quodam congreſſu fieri; juxta hunc nulla perceptio animæ inſita eſt, ſed ex ſenſu & per ſenſum, omnia quæ in nobis fieri videntur, facta ſunt, imò nullam eſſe in animâ quæ ratiocinatur facultatem aſſerit. Prudentia, continentia aliæque virtutes, juxta Aſclepiadeos, meræ nugæ ſunt, nec Diis ulla noſtri cura eſt; omnia præterea fieri neceſſitate, & non ſolùm prodeſſe naturam, verùm etiam nocere contendit, teſte *Cælio Aureliano de phrenitide*, & *Galeno de naturalib. facultatib. lib. 1.*

241. Hanc ſectam à veteribus irriſam, teſte *Galeno*, Theologiæ & Pſychologiæ principiis omnino adverſam, theoriæ Hippocraticæ oppoſitam, dudum exoletam, quidam in medium protulere Neoterici, animæ quidem ſuam immaterialitatem concedentes, verùm eam omnibus ſuis facultatibus, unâ exceptâ, ſpoliantes; quaſi verò facultas motrix ſit minùs eſſentialis animæ, quàm cognitio, quæ tamen pacatè dormientibus deeſſe videtur, teſte *Lockio*; ut ſcilicet *Democritus* divinum Numen Athenis pelleret, illud ridiculum fecit, mundi regimine ſpoliavit, æterna per otia lætum vivere permiſit; ita & *Aſclepiades* ejus Sectator impius, ut animam profligaret, eam à cæteris corporibus non differre, nullâ facultate motrice gaudere; naturam, quæ ab *Hippocrate* intelligens, ſapiens & provida, noſtræ machinæ rectrix habebatur, ex animæ facultatibus expungendam docuit; omnia ex materie & ex motu explicare voluit; omnia fieri mechanicâ neceſſitate & ſine motore, adeoque fato omnia gubernari contendit. Hæc eſt in ſummâ Aſclepiadea ſecta, quæ à Carte-

ſianâ non multum abludit, exceptâ impietate. Sed ad objectionum ſolutionem deveniamus.

242. Ex eo quòd motus naturales nobis inſciis peragantur, non ſequitur eos ab animâ tanquam potentiâ motrice non fieri. *

243. In homine nihil datur præter corpus & animam; ſi itaque motus muſcularis, ut reſpiratio, à corporeis viribus nequaquam fieri poſſit, illum ab animâ fieri conſequens eſt. A viribus corporis fieri non poteſt reſpiratio, ſi omnis materia reſiſtat motui, & motus ſemel acceptus continuò in machinis decreſcat propter affrictus, & per aliquot minuta æquabilis non poſſit remanere; verùm reſpirationis motus etiam in dormiente æquabilis eſt, & paulò major evadit, licet machina pectoris reſiſtat motui, & ratione affrictûs multum de impreſſa vi deperdat; adeoque non à viribus corporeis, ut elaſticitate, gravitate, impulſione, perſeverat motus reſpirationis, ſed ab animâ.

244. Animæ ineſſe facultatem motricem quilibet ad ſe ipſum attendens percipit, cùm ex propriâ noſtrâ obſervatione ideam potentiæ motricis acquiramus, ex obſervatione verò corporum ideam inertiæ primùm derivemus; ita enim eſſentialis eſt corpori illa inertia ſeu inactivitas, ut quò magis eſt corpus ſive extenſum & denſum, eò magis reſiſtat motui, & quò machina magis eſt compoſita, eò majoribus motoris viribus indigeat ut moveatur.

245. Saltem motus plures fieri conſequenter ad voluntatem, eoſque ab animæ potentia motrice fieri nemo hodiè inficiatur: ergo motus hominis, qui à machinâ fieri nequeunt, eos ab animâ fieri neceſſum eſt: in homine aquis immerſo & recens mortuo, vel metu phlebotomiæ defuncto, ſaltem in inſtanti quod vitam terminat, idem eſt mechaniſmus, eadem aëris, aut fluidi ambientis preſſio, eadem in machinâ elaſticitas, imò fortè major, ut ex rigeſcentiâ artuum liquet, eadem fluida adſunt, ſola deficit animæ actio, adeòque motus naturales, ut reſpiratio, nequaquam debentur principio corporeo, vel machinæ diſpoſitioni, ſed animæ, quæ juxta Scripturam Sacram eſt vivens & motabilis, ſeu principium vitæ & motûs.

246. Motus qui fiunt nobis dormientibus, nobis inſciis ſæpè peraguntur, ut membra transferre, loqui; imò, ut ait *Galenus de motu muſcul. lib.* 2. „ neque palpebrarum motus ſemper advertis, neque cùm concionem ha„ bes,

* In homine ſurdo & muto actiones ab ejus libertate fieri non dubitamus, licèt & ejus voluntatis & ejus conſcientiæ nequaquam ſimus intuitivè conſcii; ſufficit ut videamus ejus actiones circumſtantiis moralibus reſpondere; (circumſtantias morales oppono impreſſionibus phyſicis ad has actiones in machinâ humanâ mechanicè edendas ſufficientibus,) unde concludere poſſum cum *Borello* actum reflexum, quo anima advertat ſe velle, (ſe movere) non eſſe neceſſarium ad hoc ut velit (vel moveat) *l. 2 de mot. animal. propoſ. 80*: natura enim agit independenter à voluntate & conſcientiâ agentis, ut independenter à voluntate & conſcientiâ alterius adſtantis (259).

„ bes, aut oras, aut diſputas, adhibes mentem omnium partium motibus, neque cùm Athenas adis ex Pyræo, omnibus particularibus crurum actionibus; nam cogitabundi ſæpiùs imprudenter peregerunt iter, aut etiam præterierunt locum ad quem principio proficiſcebantur: utrum igitur ambulatio, neque animæ actio eſt, neque motu voluntario fit? Æquè enim nos & ambulatio præſens videtur latere, & quæ in ſomnis accidit, motus quidem partium quæ moventur, actio autem tonica earum quæ non moventur.

247. Nec regerant hoc diſcrimen eſſe quod motus voluntarios, etiamſi actu dum fiunt, non attendamus; attamen eos, cùm facti ſunt, ab anima pependiſſe recordemur; verùm regerit *Galenus* „ multos homines etiam voluntariò actiones quaſdam egiſſe, quarum paulò poſt penitus ſunt obliti; ut qui per metum, aut ebrietatem, aut aliquid aliud generis ejuſdem egerunt, nihil amplius eorum, quæ egerint, recordantur, ea ratione quòd non intenti actionibus totâ mente fuerint, & ob hanc cauſam in irâ, curis, ebrietate, timore, phrenitide, & omninò in vehementibus pathematis, nullius eorum quæ egerint in poſterùm ampliùs meminerint.

248. „ Perceptiones obſcuræ, quales ſunt in ſomno, nequaquam ſtabiles ſunt; nihil igitur mirum, ſi motu voluntario reſpirationem in ſomnis agente, poſtquam expergefacti fuerimus, non poſſimus dicere an ſecundùm voluntatem reſpiraverimus; ſed ſimile profectò accidit, quòd illi, qui & pedes & manus in ſomnis moverit, & aliquid ſit locutus, poſtea illorum oblitus dicat & membrorum motum & vocem fieri abſque voluntate; qui mente errant ſeu delirant, loquuntur & vadunt, & omnes motus voluntarios obeunt; ſed ne hi quidem, cùm ad ingenium redierint, ampliùs meminerunt quid egerint. *Galen. ibid.*

249. „ Quod autem totum opus reſpirationis voluntate & ſpontè ab animâ fiat, declaravit ſervus barbarus; qui cùm vehementi irâ concitatus mortem ſibi conſciſcere decreviſſet, proſtratus humi, reſpirationeque cohibitâ, longo quidem tempore immobilis erat, poſtea verò paululum volutatus, hoc pacto mortuus eſt. *Id. ibid.*

250. „ Eorum operum, quæ motu voluntario fiunt, alia libera ſunt, alia verò affectibus corporis ſerviunt. Priora perpetuò abſque impedimento à nobis fiunt, ut ire ad aliquem, alloqui, quidpiam capere & accipere: poſteriora verò non perpetuò, ſed in tempore quodam & cum menſurâ, ſic egerere & mingere corporis affectuum ſunt remedia; atqui aliqui tacuerunt quidem annum integrum & eo ampliùs ſponte ſua, egeſtionem verò vel urinam retinere, non modò annis, ſed ne menſibus quidem, quin imò nec diebus paucis nemo potuit: adeo enim urgent & ſæpe angunt, ut quidam in locum conſuetum abire non valuerint: ſimile eſt reſpirationis opus, etenim periculum eſt ne quis moriatur, niſi reſpiraverit, atque extremè moleſtum eſt ſuffocari: ne igitur quiſpiam ex eo quòd reſpirationem cohibere non poſſumus, idcirco minimè voluntariam eſſe reſpirationem exiſtimet. “ *Galen. ibid.*

251. Hinc

251. Hinc etiam ſequitur motus humanæ machinæ animæ eſſe adſcribendos tanquam potentiæ motrici, licèt à voluntate non pendeant, ſeu nobis invitis peragantur.

Qui gravi pruritu laborant, illi cupidinis ſeu appetitûs ſenſitivi ductu ſe ad uſque cruentationem & dolorem ſcalpunt, licèt non ſcalpere voluntas decreverit. Lippi pſorophthalmia affecti etiam involuntariè oculos fricant: irâ perciti involuntariè diverſos motus ſuæ iræ indices inſtituunt: meticuloſi tremunt, lugent, ſuſpirant, cùm ſuum metum celare vellent maximè; quis autem hos motus ab animæ facultate, id eſt, cupidine, vel averſatione fieri negaverit?

Illos motus ab animâ fieri judicamus quos boni vel mali perceptio determinat, quique huic perceptioni & hujus motivi intenſitati reſpondent, ita ut hac perceptione ceſſante ceſſent, creſcente creſcant, mutatâ mutentur; illud enim eſt alterius effectus, cui proportione reſpondet, & ex quo hujus effectûs productio poteſt intelligi (157. 170); verùm tremor à periculo imminente ſeu à perceptione mali etiam moralis proximi determinatur, corpus autem ab illo malo nequaquam afficitur; quis enim ſanæ mentis crediderit corpus magis affici mechanicè à viſu ſententiæ lethiferæ, quàm à viſu diplomatis venialis? & prout periculum gravius eſt vel levius, ſymptomata metûs ſunt graviora aut leviora, cæteris paribus, atque periculo ceſſante ceſſant, &c: & ſi venia reo trementi nuncietur, tunc liber à majori metu, minoribus malis attendere aptus eſt, adeoque mutatâ perceptione mutantur motus & phænomena: præterea cur anima extremo periculo percita hiſce motibus hoſtium & adſtantium commiſerationem ſibi conciliare debeat & poſſit, quiſque poteſt intelligere; cùm phænomena pathematum à ſummo Numine inſtituta videantur, ut humana ſocietas caritatis fune colligetur; unde fit ut gentes etiam, quæ loquelam articulatam aliarum non capiunt, vocem pathematum, ut fletûs & riſûs, intelligant: ergo quos nulla corporis mechanica impulſio, illos animæ affectio determinat motus etiam invitos, & illi ex pſychologiæ principiis intelliguntur, adeoque datur in animâ facultas à voluntate diſtincta, quæ horum motuum cauſa eſt.

252. Ex his liquet cur homo motus in ſe ipſo moraliter neceſſarios ſupprimere non poſſit, licet ab animâ pendeant.

Etenim homo ineluctabili fermè neceſſitate ad felicitatem, ſeu conſtantem voluptatem propendet, & impoſſibile eſt ut ſibi malum, quâ malum judicatur, inferat, ſeu ut ſe odio proſequatur, docet experientia & conſcientia; verùm ſunt motus in homine moraliter neceſſarii, ut motus reſpirationis, motus cordis, iique continuò; alii per intervalla & in certis cicumſtantiis, ut fecum, urinæ egeſtio, potiſſimùm in dyſuriâ & teneſmo; nictatio, & capitis reclinatio cùm oculis corpus quoddam nociturum admovetur; clamoribus auxilium advocare, cùm nos urget hoſtis inſuperabilis malitia; aut fletu, ſupplice vultu illius commiſerationem commovere, cùm nullum aliud ſupereſt perfugium. Ergo licet motus ab animâ pendeant, illi non minùs ſunt moraliter neceſſarii.

253. Neceſſitas motûs eſt ipſius utilitati perceptæ, & aſſuetudinis vehe-

mentiæ proportionalis; quoniam docet experientia ſine noxâ nos poſſe anhelitum cohibere per pauca ſecunda, modò ſequentibus inſpirationibus quod deficit magnitudine aut numero penſetur, illum per hæc ſecunda cohibemus facillimè: verùm per minutum unum aut alterum cohibito anhelitu jam lædimur, & imminet ſumma pectori anxietas, adeoque anima metu conturbatur, & ſi non ſponte noſtrâ ſed alienâ vi cohibeatur, ut immerſione in aquam, vel laqueo collum vinciente, illam violentiam ne per unicum minutum tolerare poſſumus; atque cùm periculum tunc temporis velociſſimè creſcat, vel uno temporis ſecundo animal ſit ſtrangulatum, dentibus, unguibus, horrendis conatibus uſque ad virium exſolutionem reluctatur *; atque etiam ſi hiſce laboribus vires citiùs exhauriat, ſibique mortem paululum acceleret, non minus in hoc mortis periculo ſatius eſt anceps experiri remedium, quàm nullum, huicque legi potentia motrix obtemperat. Patet itaque eò magis eſſe impoſſibile à motu & conatu utili abſtinere, quò conatus ille ad vitam utilior aut magis neceſſarius judicatur. Neque enim omnes, ait *Galenus de motu muſcul.* ad moriendum ſunt proclives, etiamſi infinitis malis conflictentur, & qui eò progrediuntur abire è vita cum ſummo dolore nolunt.

254. Millies experti ſumus ab ortu quod, ſuppreſſâ per aliquod tempus reſpiratione, orta læſio & anxietas ſolveretur dein reſpirationis magnitudine vel numero adauctis: videlicet ait *Galenus de dyſpnœa*, *l. 1.* „ omnis velox motus propter urgentem fit utilitatem & facultatem ei ſubſervire valentem, hoc eſt, integram & robuſtam, ſi nullum ex organis reluctetur; poſſibile eſt quandoque utilitate multùm urgente, etiamſi facultas moderatè debilior ſit, motum fieri velociorem; ſi verò ampliùs debilitetur, non ampliùs poſſibile eſt fieri velocem, ſed denſam magis pro veloci fieri actionem; omnis enim denſitatis actionum unam exiſtere cauſam diximus, prioris ſcilicet actionis defectum, coguntur enim illa urgente non ampliùs ceſſare; fuſiùs omnia hæc *in libro de Pulſibus* ſunt demonſtrata. “ Sic *Galenus*; atque cùm millies experti ſimus utilem eſſe conatum in paribus circumſtantiis, utcumque ab illo conatu vires exſolvantur, vi motivi præteriti, ſeu aſſuetudinis hos motus pariter iteramus: hinc facilè quiſque percipit quod quò antiquior eſt conſuetudo motûs, eò illam intermittere vel illi reluctari difficilius eſt; ſic qui propter aliquod levamen olim expertum aſſueti ſunt nictando, vel certos geſtus exerendo, illi incogitantes & inviti eos exerunt, & eò pertinaciùs aut majori neceſſitate, quò longior eſt conſuetudo, ac quò motus ad vitam eſt magis neceſſarius. Hinc licèt concludere

 motum

* Mirum videtur plurimis naturam aliquandò nocere, ut aiebat *Aſclepiades*, cùm ſcilicet in conatibus vires exſolvit & mortem maturat, ſi conatus effrænes fuerint; verùm inde hos conatus ab animâ etiam rationali non fieri, ſine jure deducunt, cùm ipſamet voluntas, quam animæ rationalis facultatem non inficiantur, ipſaque animæ pathemata, in ipſis negotiis moralibus, quorum ideas diſtinctas obtinet, ſæpe hallucinetur, & ipſa volenti ſibi noceat: quot ſunt qui præ metu minoris periculi in majus ſeferunt præcipites!

motum cordis, utpotè à conceptionis puncto aſſuetum, difficilius ſiſti poſſe motu reſpirationis. Unicus homo notus eſt, ſcil. Chiliarcha *Townshend*, apud *Cheyneum the english Malady*, *pag.* 307. qui cordis motum ſufflaminare ſibi poſſet; verùm & homines ſilveſtres ex Pondicheri, teſte *Hombergio*, & ſervus barbarus Galeni, reſpirationem ſibi ſupprimere potuerunt.

255. Si vehemens cupido & conſuetudo ſimul concurrant ad motum etiam vitæ non neceſſarium, ſed indifferentem, motus ab illis motivis determinati ſupprimi quidem, ſed cum difficultate proportionali poſſunt; atque hi motus ſine concurſu voluntatis & reflexionis peraguntur; ſic vino dediti neceſſitate morali ducti bibunt; gravidæ malaciâ, puellæ picâ laborantes, licet firmiter animo decreverint ſal non vorare, gypſum non attingere, vix, ſi præ manibus id habeant, abſtinere poſſunt, & alio etiam intentæ & non cogitantes vorant; qui tabaci picâ laborant, illi licèt acri ſtudio immerſi pulverem naribus inſpirant, pyxidem, quam conſultò abjecere, in conſuetis ſacculis incogitantes inveſtigant.

256. Si muſculi, quorum motus eſt ſummè neceſſarius, dudum aſſuetus, & cupidinis dictamini conformis, ſenſibus noſtris ut viſui non pateant, horum motus nobis nequidem attendentibus, invitis etiam, mechanicâ neceſſitate fieri videtur, licèt ab anima fiat; pupilla in locis obſcuris eâ proportione dilatatur, quâ majori radiorum lucidorum copia opus eſt ad objecta diſtinguenda, adeoque cùm objecta remotiora cernimus, eam dilatamus; ubi verò objecta vividiori luce colluſtrata, aut proximiora conſpicimus, eam conſtringimus; ſimulque palpebræ ſuperioris motus oculi motum & directionem conſtanter ſequitur, ita ut oculo deorſum flexo deprimatur, ſurſum verſo relevetur; atque totus oculi globus, ipſiusque cryſtallinæ lentis, prout objecta diſtantiora aut proximiora cernimus, aptetur huic diſtantiæ, ut diſtinctiùs clariùſque videamus: jam verò potentia motrix, quæ pro diverſitate circumſtantiarum numeroſa inſtrumenta aptat, movet & dirigit in finem utilem, intelligens eſt, adeoque in nobis anima eſt; atqui licèt ab anima fiant hi motus, nec cognoſcuntur illi muſculi, per quos fiunt, nec nervi quibus fluidum nerveum excipiunt, nec ipſi motus cùm actu fiunt; tantùm perſentitur laſſitudo, cùm diutius iidem peraguntur, ut cùm minutias attentè perſpicimus, aut microſcopio utimur; atque nobis invitis fiunt, ut cùm ſolem aſpicimus, eaque tantùm Anatomici quidam & Optici norunt non ita pridem.

257. E contra verò motus digitorum, eorumque cum noſtra voluntate connexionem percipimus, quia oculis noſtris ſubjacent, dum interea muſculorum ulnæ his motibus inſervientium nos latet contractio, quia illi muſculi oculis non ſubjiciuntur; idem dictum eſto de muſculis laryngis & pharyngis, quorum plurimos nequidem exiſtere, nedùm moveri noverant antiqui Anatomici; quis autem dubitat quin aptè & concinnè pro diverſitate tonorum & articulorum vocis, illi dato ordine, & datâ vi contrahantur, tùm animâ volente, tùm pathematis affectâ; adeoque quin motus & liberrimi & merè naturales ab illis exerceantur, qui nobis tamen per vitæ totius curriculum ſunt ignoti, ut ignotæ hactenùs omnibus fuerunt chordæ vocales Illuſt. Ferrenii.

258. Non

258. Non mirum itaque ſi muſculi cordis, quorum motus, niſi caſum palpitationis excipias, auditum, viſumque prorſus fugit, à primordio vitæ aſſuetus eſt, & ad vitam continuò neceſſarius, nobis nec attendentibus, imò invitis, ſuas contractiones in ſomno atque vigilia alternatim exſequantur, licèt ità ab animâ pendeant ut reſpirationis ad inſtar poſſint accelerari, & à diverſis animi pathematis intendi, remitti, retardari, prout vitalis utilitas & neceſſitas exegerint. Nec objiciant cordis exſecti & extracti motum aliqualem aliquandiu perſtare, adeoque ab animâ non pendere; his enim reponit *Divus Auguſtinus* & *Alph. Borellus* caudam lacertæ reſectam pariter moveri, quam tamen voluntariò moveri norunt omnes: imò plurima hodie cognita ſunt inſecta ut polypus ſeu Hydra *Linnæi* (*Faunæ Suec. 1285*) cujus ſingula fruſta vivunt, ut vivunt ſingula ova, velut ovarii fruſta fœcundata.

259. Ad hoc ut quædam animæ facultas agat, non neceſſum eſt ut aliæ ſimul concurrant: in ſomnambulis fiunt omnia opera voluntaria, ut loquela, cantus, ſaltus, diſcurſus concinnus, absque eo quod ſomnambulus videat, audiat, ullo ſenſu, ullâ memoriâ actorum gaudeat, vide *Hiſtor. Somnambuliſmi & Catalapſeos.* * Qui optimo valent intellectu, non omnes memoriâ, acumine, viſu, tactu, olfactu, non conſtanti voluntate, &c pollent; optimè videmus, licèt ſurdi, judicamus ſine viſu, &c: ſic & motum libertas exercet independenter à naturâ, & natura independenter à voluntate; pugnat cupido cum voluntate quoties aliquid volumus quod averſamur, ut cùm brachium Chirurgo amputandum porrigimus voluntariò, ſed non ſponte (221. 224); conſentiunt cupido & voluntas cùm id volumus quod cupimus, ut cùm volumus manducare, & ſimul eſurimus; inviti nefarii patibulum conſcendunt, liberè tamen artus ad aſcenſum movent, non ſponte, id eſt penes eos eſt non aſcendere motu ſuo proprio, atque natura repugnat, verumtamen aſcendunt ne graviora ferant infortunia: non voluntariò ſcabioſus ſe ſcalpit, nec ſponte, ſed coactus ab anxietate, quam ſcalptus ſedat; nec voluntariò puerpera niſus edit ad partum neceſſarios, quos natura ciet. Quæ cùm ita ſint, ut ab ipſis mulierculis cognoſcantur, non poſſum ſatis demirari plures Philoſophos ita cœcutire, ut præfractè negare malint, quàm cum omnibus non-philoſophis conſentire. „ Eſt autem „ in confeſſo, ait *Galenus de Dyſpnœa*, quòd nulla tinctura adeò ineluibi- „ liter imbuitur quàm affectio ad vitioſa dogmata; neque enim ullis perſua- „ ſionibus revocari poſſunt in ipſis connutriti, ut cùm demonſtrativis me- „ thodis non eruditi ſint, nec de vero, aut falſo judicare ſciant, nec ſine „ odio erudiri ſe patiantur;" Tales ſunt noſtro ævo, qui ſi rationum momenta pacatè audire velint, ex eo quod *Galenus*, *Riverius*, *Stahlius* plus animæ, quàm par eſt, tribuerint, ipſi etiam quod juſtum eſt & de-

* Narrat *Galenus* ſe pedibus iter aliquot milliarium confeciſſe, ſomno tamen ſepultum.

bitum detrahere conantur, ſicque cùm horum vitia effugiunt, in contraria currunt: novi quidem plures eſſe qui motum cordis & reſpirationis mechanicè fieri contendunt; quaſi verò motus voluntarius non ſit mechanicus, & motus muſculorum à *Borello* mechanicis legibus non dudum foret explicatus: ſed id contendunt quod ſcilicet fiat à diſpoſitione machinæ, ſine ullo motore interno, & per vim aëris ambientis, aut alimentorum, aut demum ab elaſticitate vaſorum; verùm ea qui audaciùs jactitant, ut plurimum prima mechanices elementa ignorant, aut præjudicio erroneo laborant, cùm ſcilicet vires à machinis adaugeri, & mobile perpetuum ſine motore dari contendunt, quos hìc refutare non eſt animus; ſufficit enim in arte medicâ ut ſciamus ita connexos eſſe motus humanæ machinæ cum animæ ipſius motibus, aut affectibus, ut ſi ab anima reapſe dirigerentur hi motus non alio modo prorſùs ſe haberent: cauſarum primarum eſſentiam non quærimus, ſed motuum machinæ ad mentis affectus relationes inquirimus (30), & naturæ nomen juxta ſignificatum à Medicis dudum receptum adhibemus. Cæterùm multis difficultatibus noſtram premi ſententiam non ignoramus, verùm in his adſtipulamur *Galeno* qui ſic ait, „ qui evidentibus „ fidem abrogat ſenſûs expers eſt; qui verò de dubiis promptè pronunciat „ temerarius eſt; qui autem propter obſcuritatem quæ in his ineſt, quæ „ etiam clara ſunt habet ſuſpecta, ſcepticus eſt, porrò qui non modò „ ſuſpecta habet, verùm etiam quæ clara ſunt propter obſcuritatem dubiorum ſtudet avertere, ſapiens non eſt; *l. de motu muſcul.* 986.

De Viribus inanimatis.

260. Omnes motus humanæ machinæ ab animâ, tanquam à principio ſuo, dependere nemo debitâ attentione præditus unquam crediderit; quia luce meridianâ clarius eſt dari motus hiſce ſimiles in corporibus inanimatis, ut vegetabilibus, foſſilibus & animalium cadaveribus, in quibus etiam dantur facultates ſeu potentiæ motrices his producendis ſufficientes, nec datur anima.

261. Facultates illæ ſunt gravitas, cohæſio, ſeu attractio, elaſticitas; & quæ ex his pendent electricitas, putrefactio, fermentatio, calor, rarefactio, diſſolutio, condenſatio, &c: præterea aëris ambientis, corporumque irruentium preſſioni obnoxius homo eſt, atque illæ cauſæ ſufficiunt ad functiones animalibus & vegetabilibus communes, ut nutritionem, ſecretionem, digeſtionem & generationem, eo diſcrimine quòd illæ in animalibus adjuventur à motu muſculari qui deeſt in vegetabilibus (208).

262. „ Fermè demonſtratum eſſe puto (ait Illuſtriſſ. Medicus & Geometra „ *G. Cheyne The English Malady, pag. 90.*) dari in quovis animali ſive „ perfecto ſive imperfecto principium ex ſe ipſo agens, ex ſemetipſo movens: „ merus mechaniſmus, id eſt, forinſecus impreſſus motus, juxta certas leges & „ proportione datâ ad corporum ſuperficiem, vegetationis phænomenis fortè „ poteſt ſatisfacere, aſt ad animationem, ſeu animalium, & ne minimi

„ qui-

„ quidem inſecti vitam, explicandam ſufficere vix unquam crediderim; atque hæc eſt omnium ſapientiſſimorum & in mechanicis verſatiſſimorum „ Geometrarum univerſalis ſententia.

263. „ Quantum motus perpetuus in meris machinis ſit poſſibilis in præſenti rerum ſtatu & juxta cognitas univerſi leges in me determinare hactenus non ſuſcipio. Exiſtimo tamen quòd ratione affrictûs corporum ac continuæ jacturæ quam motus omnis in tellure noſtrâ patitur, atque ratione impoſſibilitatis deſcribendæ unius rectæ per unicum & eumdem impulſum, motus ille perennis non minùs eſt impoſſibilis quàm in præſenti arithmeticæ ſtatu circuli quadratura, vel ſurdarum quantitatum per fractiones integras ſeu finitas expreſſio.

264. „ Verùm quòd omne animal perpetuum mobile ſit, ob innatum ſe ipſum movens principium, & internam ipſius potentiam, id extra omnem dubitationis aleam eſſe exiſtimo; atque mechanicè, id eſt, ex ſolâ materia & motu extùs impreſſo, conjunctis etiam omnibus numerorum & geometriæ viribus, cujuslibet animalis viventis functiones explicare, id eſt, quantùm concipio, verba ſenſûs vacua effutire & ignorantiam „ ſuam prodere.

265. Omne corpus reſiſtit motui (*Wolf. Coſmolog.* 129), ſed omnis machina eſt corpus, ergo & motui reſiſtit. Si corpus unum in alterum quieſcens incurrit, impetus in conflictu ex percuſſione amiſſus eſt ad impetum, quem ante eum habebat, in ratione maſſæ corporis quieſcentis ad maſſam utriuſque ſimul (*Coſmolog.* 429), motus ergo machinæ impreſſus ab alio corpore partim amittitur; ſic ſi columna ſanguinis alteram quieſcentem impetat ipſi æqualem, dimidia motûs quantitas ex hoc conflictu amittitur. In congreſſu corporum imperfectè elaſticorum vis viva quæ amittitur eò major eſt, quò elaſticitas magis à perfecta recedit, demonſtrat *s'Graveſande;* imò corpora perfectè elaſtica de ſuâ motûs quantitate amittere demonſtrat (*Wolf. Coſmolog.* 465). Cùm itaque organa corporis humani fluida ſint mollia, & elaſticitate ſenſibili deſtituta, atque firma, ut cerebrum, pulmo, hepar, adeps, imperfectiſſimè ſint elaſtica, certum eſt maximam virium ipſis impreſſarum partem continuò deperdi.

266. Vegetabilia vaſis æquè elaſticis, ac homo, prædita, & iiſdem aëris ambientis actionibus ac nos expoſita, tantùm vegetant, ſecernunt, nutriuntur, & generant, atque horum omnium motuum ratio in actione ſolis, & aëris atmoſphærici poteſt haberi; quia vegetationis, ſecretionis, &c, intenſitas eſt proportionalis viribus expanſivis & diſſolventibus atque electricis, quas ſolis calor ipſorum ſuccis impertit; unde creſcente calore creſcunt, & decreſcente, ut hieme, decreſcunt illæ functiones: verùm motus muſcularis cordis, pectoris, artuum nequaquam reſpondent actionibus ſolis, aëris & aliarum virium corporearum, ſed reſpondent motivis ab animâ perceptis, ejus cupidini, averſationi, voluntati & noluntati, adeoque functiones animales dependent à principio animalibus proprio; vegetabiles verò ab alio animantibus & vegetantibus communi.

267. Imperium animæ in cor directè ex obſervatis ſequentibus demonſtratur. Homo, qui vehementer animo perturbatus, & ex improviſo perterritus fuerat, per aliquot horas frigidiſſimo ſudore diffluxit, & pulſum modò exilem, modò nullum habebat, deinceps verò ſedato animi motu cor & ſanguis ſuos naturales motus gradatim recuperabant, & tales per horam ſtabant animo prorſus pacato, rurſus illi motus evaneſcebant, & per ſemihoram veluti moribundus ille videbatur homo.

Alteri valida & voluntaria crurum & brachiorum extenſio pulſationes cordis viginti intra minutum ſolitis addebat, ſimulque ita erat exiguus pulſus, ſus, ut vix diſtingui poſſet: in homine quieſcente pulſationes 34or circiter quovis minuto, vel bismille per horam numerabantur; ſed cùm totis viribus cucurriſſet, earum numerus à 34or ad 150a intra minutum, adeoque ad 9000a intra horam aſſurgebat; ferè quintuplo frequentiores erant.

Cùm homo moveri incipit, pulſus ſtatim ſolito minor evadit, dein ſenſim creſcit & per motum incaleſcit: cachinnus pulſum acceleravit 25e pulſationibus in minuto; & cùm ille homo voluntariò reſpirabat ter vel quater velociùs ſolito, numerus pulſationum additus in minuto erat 13m vel 14m circiter: Tuſſis, deglutitio, lectio altâ voce, pulſum accelerant; ergo motus cordis vel mediatè vel immediatè ab animæ affectibus & facultatibus mutatur: *hæc Br. Robinſon Animal Œconomy prop. 21. Martinus Liſter* dum *de Cochleis* agit, obſervat illarum corculum identidem & per intervalla inæqualia à motu ceſſare; dein verò cùm animal motum quemdam artuum, ut antennarum, vult exerere, cor illius velut ex ipſius arbitrio ſtrenuè moveri; innumeris obſervatis conſtat, teſte *Cheyneo Engl. Mal. pag. 68.* motum cordis ab anima, prout diverſis pathematis eſt affecta, vel intendi, vel ſufflaminari: vide *Nicholſii orat. de animâ medicâ.*

268. In omni humanæ machinæ mutatione morbificâ ita affici animam autumavit *Divus Senex*, & pathemate percelli, ut morbum per moleſtiam, ſeu animæ ingratam ſenſationem definiverit; & quotidiana docet experientia nullum eſſe morbum, ſi deliros excipiamus, in quibus anima non moleſtè afficiatur, tum debilitate contriſtata, ut in febrilibus, evacuatoriis, & paralyticis; tùm dolore, ut in inflammatoriis & dolorificis; tùm metu perculſa, ut in ſoporoſis & convulſivis; tùm mœrore conſumpta, ut in cachecticis & chronicis; ſed in ipſis deliris morbis, ut maniâ, melancholiâ, hydrophobiâ, diris pathematis animam agitari norunt Clinici, adeoque inconcuſſum manet in omni morbo aliquod animi pathema comitem individuum adjungi.

269. Non ſolùm itaque directè probatur animam, utpotè corporis amicam, pravo ſtatu moleſtè affici, adeoque cùm potentiâ motrice ſit prædita, & malum averſetur, huic morbificæ cauſæ pro viribus reluctari; verùm etiam probari poteſt potentias corporeas, & machinæ diſpoſitionem ad morboſos conatus edendos non ſufficere, atque mechanicam morborum, ut aiunt, explicationem legibus motûs reluctari, quod exemplis ſequentibus patebit.

270. Sit tuſſis in exemplo: eam in ſubitâ & ſonorâ exſpiratione conſiſtere norunt omnes, atque ejus occaſionem eſſe pus, ſanguinem in pulmonibus effuſum, vel pulverem, aquæ, lactiſve guttulam inter ridendum in pectus illapſam, vel tubercula, phlegmonem, aliudque vitium in trachea, vel pulmone enatum: contendunt autem Aſclepiadei, qui mechanicam ſectam amplexantur, illud ex eo fieri, quòd aquæ v. g. guttula premendo nervos tracheæ proritet influxum fluidi nervei, mechanicâ neceſſitate adauctum verſùs muſculos exſpiratorios, unde horum contractio & tuſſis.

271. Illa theoria peccat in leges mechanices; vis etenim guttulæ rimam glottidis partim obturantis nihil aliud eſt quàm illius pondus, adeoque infinitè parva reſpectu vis vivæ totius pectoris ad tuſſim excitandam neceſſariæ; moles enim pectoris, imò corporis in tuſſi ſat velociter concutitur, eſtque pluribus millionibus major pondere guttulæ; jam verò ſi moles guttulæ per velocitatem ſuam initialem multiplicetur atque conferatur moli totius machinæ concuſſæ per ſuam velocitatem multiplicatæ, immenſa certè eſt diſparitas; ergo impoſſibile eſt à mole guttulæ hanc ſuccuſſionem corporis fieri; certiſſimum ſiquidem eſt in mechanicâ pondus per machinam motum, & in ſuam velocitatem ductum, nunquam eſſe majus mole movente in ſuam velocitatem ductâ, ut quiſque mechanices principiis imbutus apprimè novit, & ex vectis theoriâ liquet.

272. In vecte aqueo, ope tubuli exilis aquâ pleni, & veſicam ipſi continuam replentis, pondera immenſa quidem attolluntur, verùm tantò tardiùs elevatur pondus, quàm ipſa aqua intra tubulum fluit, quò tranſverſa veſicæ ſectio amplior eſt tubuli ſectione, atque vis viva aquæ in tubulo non minor eſt vi vivâ ponderis, dum elevatur, atque hoc ipſo exemplo ad caſum allatum ſponte applicato, ſequitur theoriam quam impugnamus eſſe hydraulicæ contrariam, & prorſus abſurdam.

273. Si quis ad vim in aquæ guttula expanſivam, & vi pulveris pyrii ſimilem confugiat, ut ejus energiam intendat, is non ſolùm ineptum figmentum ſomniat, verùm eo etiam conceſſo, non minùs ſtant principia mechanica allata; atque fingendum rurſus erit toties mirum in modum explodi hunc pulverem pyrium, quoties tuſſis iteratur, quod per intervalla revertitur, & hoc ſine ratione ſufficiente fieret, quod eſt abſurdum.

274. Supereſt ut illi mechanici confugiant ad mechanices leges non ſolùm hactenus ignotas, verùm cognitis hactenus prorſus oppoſitas; nec deſunt qui tales leges quondam inveniri poſſe præſumunt, ut ſuis dubiis fidem faciant; verùm uſquequo leges illæ detectæ fuerint, certum eſt theoriam eorum circa tuſſim, alioſque motus ſympathicos eſſe principiis cognitis contrariam, adeoque anti-mechanicam; & præterea non arduum foret probare leges mechanicas univerſales non minùs eſſe neceſſarias quàm Arithmeticæ, & Geometriæ principia: *Ill. Bernoulli*, *Act. Petropol. T. 1.*

275. Si fluidum, condenſatione & rarefactione, atque attractione omni ſepoſitâ, per tubum conicum progrediatur, & eadem trans quamlibet ſectionem hujus quantitas eodem tempore prætereat, velocitatem in baſi eſſe

tantò

tantò minorem velocitate in apice, quantò ipſius ſectio ab illius ſectione ſuperatur; hoc eſt principium æquè certum, ac certum eſt duo bis ſumpta eſſe idem ac quatuor. Idem de aliis generaliter acceptis mechanices principiis dictum puta; verùm quæ neceſſaria ſunt, ſecus eſſe non poſſunt, adeoque ea principia ab aliis quondam everti poſſe prorſus impoſſibile eſt.

276. Ut theoriæ abſurditatem ulteriùs perſpiciamus, advertendum eſt fingi gratis à pſeudo-mechanicis nervos alios voluntati, alios verò mechaniſmo ſubditos, & amborum fila intimè ſingulis & minimis partibus intertexta; cùm enim videant tuſſim pro lubitu ab animâ excitari, atque etiam tuſſim nobis invitis procreari, inde colligunt tuſſim mechanicam, ut aiunt, ſeu automaticam per organa voluntati ſubdita fieri nequaquam poſſe, quod principium dudùm confutaverat *Galenus* (242-256); atque ſic entia citra neceſſitatem, & veriſimilitudinem multiplicare coguntur; nervos autem nullos eſſe tantùm motui, & nequaquam ſenſui miniſtrantes demonſtrat ſenſus ex tenuiſſimâ aciculâ ubivis impactâ oriundus.

277. Si diverſos multipliceſque examinemus reſpirationis motus, eos ferè in infinitum variabiles eſſe videbimus; nam & tonorum diverſorum, quos auris diſtinguit, numerantur 9632. (*Sauveur Hiſt. de l'Acad. des Sc.*) qui ſinguli iterùm quoad vim variare poſſunt, & præterea ſunt ſuſpiria, gemitus, ſingultus, fletus, ſternutamenta, ſtertores, oſcitationes, riſus, cachinni, clamores, cantus ſimplex & modulatus, & infinita loquelæ ſeu vocis articulatæ diſcrimina, quæ ſingula ſunt diverſæ exſpirationis ſpecies, & determinatum organorum motum expoſtulant; ex illis tuſſis eſt unica & determinata exſpiratio, ita ab aliis diſtincta, ut nemo tuſſientem cum ridente, ſingultiente, cantante, &c, confundat.

278. Nullum eſt in ampliſſimâ veſicularum pulmonarium ſuperficie & tracheæ ductu punctum, quod à pulviſculo, cruore, pure, &c, effuſo, tumore quovis preſſum tuſſi occaſionem non præbeat, adeoque nullus eſt nervus, nulla fibra in his partibus, quæ & tuſſi & ſingulis aliis infinitis numero motibus non miniſtret; cùm autem illapſâ in tracheam aquæ guttulâ nulla ſit ratio cur ea potiùs premat organa tuſſim excitatura, quàm organa riſum, ſingultum, oſcitationem, cantum, fletum, &c, producere apta, ſi ea omnia mechanicè peragantur, machinæ enim ſemper & neceſſario quidquid agere poſſunt exſequuntur; nulla eſt pariter ex mechanicis ratio, cur aquæ guttula inter ridendum inſpirata tuſſim ſolummodo conſtanter excitet; imò demonſtrari poteſt ex probabilitatum calculo eam nunquam hiſce poſitis excitandam fore; abſurda ſunt itaque principia in hoc abſurdum deducentia.

279. Si ex pluribus æquè poſſibilibus unum conſtanter contingat, datâ certâ conditione in machinâ, cui principium movens & intelligens præeſſe compertum eſt, illius caſus fieri delectum à principio illo intelligente neceſſarium eſt. Cùm enim nihil fiat ſine ratione ſufficienti, atque in illa machinâ animatâ nullus ex his caſibus potiùs determinetur à mechaniſmo quàm alter,

alter, cùm tamen unus conſtanter determinetur, is à principio intelligente determinari debet, atque id ita fieri in humanâ machinâ probant ſequentia.

280. Aquæ ſcilicet guttula chordis vocalibus adhærens rimam glottidis ſua viſcoſitate partim obturat: ſit dimidia pars obturata, tunc iiſdem viribus exſpiratoriis non niſi dimidia conſueti aëris pars poteſt exſpirari ex legibus mechanicis; datâ enim eâdem vi embolum pellente quantitates effluentes ſunt ut orificia; verùm in illis circumſtantiis eadem aëris inſpirati quantitas duplo diutiùs in pulmone remanens & incaleſcens, duplo minùs inſufficiens evadit tum refrigerando ſanguini, tum auferendæ ſecum calidæ pulmonum exhalationi; atque imminuto ſanguinis pulmonaris refrigerio, & ejus halitui ſuppreſſo conſtanter ſupervenit moleſtia, & anxietas, quæ ſolâ & iteratâ, vel ampliori aëris frigidiuſculi inſpiratione poteſt ſublevari, ſi ſenſus vigeat, ut docet cujuſvis experientia, adeòque vires reſpiratoriæ intenduntur ad iterandam & augendam inſpirationem.

281. Quantùm intendi debeant vires reſpiratoriæ, ut duplo major aëris copia dato tempore reſpiretur, docet hydraulica; vires enim emboli debent creſcere quadruplo ut eadem per orificium duplo minus inſpiretur vel exſpiretur aëris quantitas (*Hæmaſtatique pag. 312 n. 80*), atque ut ſexdecies major vis impendatur, ut ſub illis circumſtantiis duplo major aëris copia reſpiretur (*ibid. n. 92*) adeòque ſexdecuplo major vis impendenda venit, quod potentiam motricem exſolveret, nec efficaciter illi dyſpnϾ obviam iret.

282. Verùm ſi ſemel aut bis vires exſpiratoriæ multùm intendantur ad accelerandum aëris effluxum, tunc adaucto aëris prætereuntis in guttulam aquæ obſtruentem impetu, poteſt vi aëris illa guttula foras extundi, & ſic unico vel altero conatu materia morbifica & moleſtia tolli; natura itaque repetitis tentaminibus olim erudita hunc conatum ſeu tuſſim ſalubrem, licèt in certis caſibus inſufficientem, excitabit cum brevi adeoque mediocri virium diſpendio.

283. Hinc ſequitur eò vividiores fore conatus, datâ eâdem potentiâ motrice, quò major fuerit & reſpirandi neceſſitas urgens, & hominis ſenſibilitas aut meticuloſitas; ſi enim illud obturaculum majorem aëris inſpirandi quantitatem intercipiat, conatus erunt promptiores & magis coacti; ſi minor intercipiatur aëris copia, homo poterit pro lubitu tuſſim differre aut longiùs intermittere, atque interea urgentioribus negotiis defungi, ut docet experientia. Si cæteris paribus homo olim inde moleſtiam expertus, ſuffocationem, licèt minimè impendentem, metuat & nimis ſenſibilis ſit, ut ſunt convaleſcentes, hyſtericæ, delicatuli, puſillanimes, illico & vividam & pro potentiâ magnam tuſſim excitabit, atque ex levi guttulæ reſiſtentiâ ſummo metûs pathemate, ſummo angore, in facie & geſtu expreſſo, percelletur.

284. Hinc etiam ſequitur quòd ſi guttula aquæ ita ſit poſita, ut minorem aëris quantitatem intercipiat, aut æger ob minorem ſanguinis fervorem non tanto ſanguinis refrigerio indigeat, ſimulque magnanimus ſit & tranquillus, vel ſomnolentus, vel debitâ papaveracei hypnotici doſi ſedatus, tunc ea-

dem datâ vi guttulæ nervos prementis, vel rara, vel nulla tuſſis exoriatur. Sic phthiſicis & catarrhoſis noctes pacatas ſyrupus de papavere conciliare ſolet, non materiæ morbificæ vim minuendo, ſed principii ſentientis moleſtiam tollendo. Sic à gravi nuncio, vel negotio ſuperveniente tuſſis, ſingultus quotidiè ceſſant, eodem mechaniſmo ſuperſtite, ex eo ſolùm quòd majori moleſtiâ minor obſcuretur, & quòd principium intelligens urgentiori neceſſitati debeat occurrere.

285. Confuſa perceptio mali pariens moleſtiam, conſenſus Latinis vel compaſſio, Græcis *ſympathia* dicitur; ideò autem anima moleſtatur ſive compatitur affectibus corporis, quia huic machinæ ita ſociata eſt, ut ab ejus bono ſtatu lætetur, à pravo verò ingratè afficiatur; & ſic ejus voluptas, adeoque hujus vitæ felicitas ex corporis integritate, robore, formâ dependeat.

286. Cùm autem in animâ ſint facultates motrices, ea non incaſſum eas perſentit moleſtias à cauſis morbificis, ſed ipſis amovendis aliquatenus par eſt, maximè certè & commodiſſimè ſi ſint externæ; ſic ſpinam digito infixam dentibus, unguibus, inſtrumentis avellimus; incommodè verò, ſi ſint internæ, quia non ita præſto ſunt muſculi & organa cætera motûs, nec via exitui facilè patet. Sic ſi fuerit venenum in ventriculo, vix quidquam manus præſtant, niſi premendo epigaſtrium, ſola vis muſcularis ventriculi foras ano vel cato materiam morbificam poteſt amandare; verumtamen alia ſuppetunt auxilia; tunc enim uber ſalivæ & liquidi gaſtrici proventus, uber potus, quem ſitis imperat, materiem demulcet, vel huic vehiculum ſuppeditat, unde vomitus juvatur, ſimulque potentia reſpiratoria; muſculi abdominales adjuvant; imò muſculi, qui truncum inclinant, ad hoc ut faciliùs ex ſtomacho venenum cum ſuo vehiculo poſſit eliminari, nobis volentibus, vel invitis concurrunt.

287. *Leges* itaque *ſympathiæ*, quæ apud plurimos ſunt verba inania, ſunt propoſitiones rationi conformes juxta quas potentiæ motrices, ut libertas & natura, ſuas operationes in œconomiâ animali conſtanter exſequuntur. Leges illas quotidiana promulgat obſervatio.

288. *Lex prima.* Natura & libertas in hominis longævitatem pro machinæ ſtatu & ſuis viribus conſpirent.

289. *Lex ſecunda*: Libertas externas & intellectu perceptas noxas tum phyſicas, tùm morales amoveat; internis natura proſpiciat; naturæ ſunt morborum medicatrices: *Hippocr. Epid. 7.*

290. *Lex tertia.* Urgentiori periculo occurrendum eſt, adeòque prout nobilius organum afficitur, & noxa gravior eſt, conatus quidam intendantur, neglectis cæteris, aut major virium quantitas abſumatur; anceps potiùs experiundo conamen quàm nullum.

291. *Lex quarta.* Illa organa ad operationem concurrant, quæ fini obtinendo magis apta ſunt, & in gravi ac urgenti periculo labor ſit continuus, in minùs urgente detur intermiſſio laboris, vel remiſſio ad vires recuperandas neceſſaria.

292. Harum legum exempla aliquot attulimus (251. 256. 280.) & funda-

damenta, plura in ſequentibus prolaturi; modo bina ab *Illuſtr. Boerhaave* mutuari liceat. „ Vix alieni quid natum in vivente, aut extrinſecus in il-
„ lud ſuſceptum, furtim licet, ipſa ſtatim fabricæ conditio, falli neſcia,
„ motus excitat, ad expellendum, quod mora noceret; ad mitificanda
„ aſpera; reſolvenda ſpiſſa; ad diſſoluta nimis cogenda. O, quæ molimi-
„ na vomitûs, aliarumque expulſionum per alvi, veſicæ, cutis vias! quæ
„ excitationes, attractioneſque, humorum ad ſedem mali, ut diluat,
„ abluat, detergeat, leniat, proturbet, noxiam! Qui febriles impetus, ut
„ expellant, enervent, invertant, maturent, aſſimilent materiem peregrinam
„ mali; vel ut ſecernatur ſincero quod corrigi nefas; denique, ut, novis
„ turbata, dein iiſdem ferendis natura aſſueſcat. Febrim laudamus Medici
„ inſtrumentum feliciſſimum, quo natura perficit mille morborum acutorum,
„ & diuturnorum, aliter incurabilium, ſanationem perfectiſſimam, &c. Gut-
„ tula aceti oculi membranam externam attingat; certè tenellam læderet:
„ ſed, fidelis cuſtodia, limina ſervans, dolor vi convellit orbicularem pal-
„ pebrarum muſculum. Ille bulbum oculi ad glandulam lachrymiferam ap-
„ primit, exprimit laticem, cujus leni copiâ aceti acre temperat, & in-
„ fractum tutò ejicit: hæc & plura *Boerhaave Orat. de honore Medici*,
„ *ſervitute*.

293. Qui mechanicam ignorant, illi facilè in animum inducunt ſuum ut credant à machinis vel exiguam potentiam maximos effectus præſtare poſſe, atque cùm vires mortuas ac vivas non diſtinguant, ex eo quod ſumma pondera ope machinæ per exiguam vim ſuſtineantur, effectus viribus impenſis ſeu cauſis multo majores exiſtimant. „ Non deſunt qui putent ma-
„ chinam excogitari poſſe, cujus ope minimo labore maxima v. g. aquæ
„ quantitas ad quamcumque altitudinem (adeòque quantacumque velocitate)
„ elevari poſſit, & animum excruciant ſuum in anquirendis rotis, vecti-
„ bus, ponderibus appendendis; ſed operam perdunt, neque audiendi ſunt
„ hujuſmodi promiſſores cùm magni quid ſibi videntur inveniſſe: eadem
„ exiſtente potentiâ abſolutâ, dico omnes machinas, quæ nullas patiuntur
„ frictiones, & quæ nullos motus ad propoſitum finem inutiles generant,
„ eumdem effectum præſtare, neque unam alteri præferendam eſſe; demon-
„ ſtrat Celebr. *D. Bernoulli Hydrodyn. pag. 166. Hiſt. de l'Acad. des Sc. 1703. pag. 100.* Atque in machina hydraulica perfectiſſima, cùm maximum quem poteſt effectum exerit, vis abſoluta fluidi motoris eſt ad vim fluidi ſeu ponderis in motum acti ab illâ, ſeu ad effectum ut 27^em^ ad 4^or^ circiter, ut 7^em^ ad 1^m^: *ibid. pag. 195.* Seu maximus effectus ab impulſu fluidi eſt ad potentiam abſolutam, quâ machina movetur, ut 4^or^ ad 27^em^; atque ſi perfectiſſima ſupponantur humana machinamenta, in his tamen movendis ex ſeptem virium gradibus ſex ferè abſumuntur antequam effectus oriatur ad propoſitum finem utilis. Quæ cùm vera ſint, quanto in errore verſantur illi qui ex machinarum diſpoſitione, & multiplicatione ſæpè fictitia, motus cordis, pulmonis, ex vi materiei ſemel impreſſâ & exiguâ deducere conantur. Quàm abſurdi qui ex reſiſtentia oppoſitâ tanquam ex cau-

ſâ motûs incrementum deducunt! quàm deploranda ars medica quæ tam falſis innititur principiis! vide *Ill. Euler. Mem. de l'Acad. de Berlin 1752. pag. 199.*

294. Piget me certè ac fermè pudet diutius eorum opiniones confutare ſigillatim, examinatis viribus inanimatis, ut gravitate, elaſticitate, quas humanæ machinæ functionibus omnibus explicandis aptas ſupponunt pſeudo-mechanici; præcipuos circa id argumenti errores indicaſſe ſuffecerit.

Gravitas vis eſt materiei quantitati proportionalis, quæ continuò deorſum noſtri corporis partes fluidas ſolidaſque urget: hinc fit ut illico gravitate humi procumbant, qui ſyncope corripiuntur, quia ceſſante illico omnium muſculorum contractione, nil obſtat gravitati; verùm quandiu viget illa contractio, ut dum ſtamus vel ambulamus, ea gravitas à vi muſculari multùm ſuperatur. Sic quandiu cor viribus integris ſanguinem in circulum promovet, vis gravitatis fluidorum ferè pro nullâ habenda eſt, & inde etiam fit ut licèt ſanguis continuò deorſum premat, interea quandiu vigent vires cordis non magis ingurgitet ſenſibiliter cerebrum, cùm, homine jacente, gravitas ſanguinem à cerebro non revellit, quàm cùm caput eſt erectum. Aſt ſi vis contractiva cordis multùm ſit imminuta, quoniam vis gravitatis fluidorum, ſemper eadem in ſe, jam cum vi muſculari cordis rationem multò majorem obtinet, tunc temporis fluida deorſum à gravitate detruſâ partes inferiores diſtendunt, maximè ſi, ſanguine diſſoluto, lympha ab eo faciliùs ſeparetur; inde pedum repentina in aſciticis & chloroticis intumeſcentia, quam ſoli majorum venarum preſſioni ab obſtructionibus vel lymphâ in abdomine effuſâ perperam adſcribunt; omnia autem phænomena à ſolâ gravitate pendentia tàm accidunt in cadaveribus quàm in vivis animalibus, ut Anatomici norunt: cadavera enim in amphitheatris per noctem ſuſpenſa mirum in modum partibus imis intumeſcunt.

295. Elaſticitas eſt vis, quâ corpora compreſſa, ſi vis comprimens ablata ſit, ſeſe in priſtinum ſtatum reſtituunt, abſque eo quod illa figuræ reſtitutio nec vi muſculari, nec gravitati tribui poſſit. Vis elaſtica eſt æqualis vi flectenti, quandiu elater ulteriùs comprimi vel inflecti poteſt; adeoque perſtante vi premente in eodem gradu, vis elaſtica cum ipſâ premente in æquilibrio permanet.

Hoc ignorare videntur qui motus alternos vaſorum à ſolâ vi elaſticâ deducere conantur, & qui etiam, ad hujus figmenti defenſionem, elaterem perfectum in vaſis fingunt, ut horum motum perennem explicent: verùm præterquam quod abſurdum eſt eſſe eumdem eumque perfectum, ſeu maximum elaſticitatis gradum in diverſis ejuſdem hominis vaſis & ſolidis, ut in corde & cerebro, renibus & placenta, tendinibus & adipe, aortâ & lymphaticis, imò & in diverſis hominibus, ut in fœtu & adulto, cùm tamen vel leviſſimus pulpæ cerebri & placentæ contactus contrarium doceat: Quis non videt ea vaſa fortiùs ab irâ, debiliùs à metu moveri, licèt elaſticitas eadem ſit; atque proinde, ſine ratione, vaſorum motus ab elaſticitate deduci. Mirum quod in vaſis ſanguine ingurgitatis aut viſcido liquido diſten-

ſis

ſis & infarctis motum contractivum fortiorem, qualis eſt in phlegmone, ab elaſticitate deducant, cùm corpora eò lentiùs & tardiùs ſe reſtituant quò majori vi diſtenſa retinentur. Vitrum & ebur certè multò majori elaſticitate pollent quàm arteriæ & venæ, & tamen unâ decimâ quintâ parte abeſt à perfectione eorum elaſticitas, imò demonſtrante *Ill. Rizzeto in Act. Acad. Bonon.* perfecta elaſticitas non niſi maſſis indefinitè parvis, ut moleculis lucis competit: quam tamen molliſſimis & maximis viſceribus noſtri adſcribunt Theorici.

296. Quæ impulſionem ſpectant, fuſiùs proſequemur, dum agetur de morborum convulſivorum theoriâ, ubi motus ſympathicos, non ex motu ſemel forinſecus impreſſo, & ex cœcâ mechaniſmi neceſſitate, ſed ex providæ naturæ potentiâ motrice deducemus; unicum hîc argumentum adducemus ex pathematum effectibus deſumptum, adverſus eos qui omnia mechanicè explicare conantur.

Docet cujuſvis experientia plures homines ex alterius quem oderint aut deſpexerint viſu facilè iraſci, ita ut ex omiſſa ſalutatione, ex conſpecta epiſtola procaci, ex omiſſo reſponſo, febre, calore, motibus violentis & ſpaſmodicis ferè corripiantur:

Ora tument irâ, nigreſcunt ſanguine venæ,
Lumina, gorgoneo ſæviùs angue, micant.

Qui ea phænomena ex motu machinæ forinſecus impreſſo eruere contendunt, in prima mechanices elementa turpiter impingunt, & vix ſeria refutatione digni ſunt; nam cùm omiſſio ſalutationis & reſponſi ſint meræ privationes ſeu nihilum, ea machinæ utcumque ſolèrter diſpoſitæ motum impertire poſſe, abſurdus qui dixerit: verùm eos motus independenter à voluntate fieri norunt omnes, unde primi iræ impetus non imputantur; ergo evidens eſt eos principio interno tùm ſentienti tum moventi tribuendos eſſe; verùm in ira motus cordis ingeminatur, febris fugax accenditur, reſpiratio velox & frequens exeritur, adeoque illud principium motûs & ſenſûs magnum habet in cor & pulmones imperium.

297. His argumentis preſſi Pſeudo-mechanici in Scepticorum partes tranſeunt, & his reponunt nobis ignotum eſſe prorſùs modum, quo in corpus agit anima; verùm non magis ſcimus quo pacto agat illa in motibus voluntariis; anne inde ſequitur eam non agere? nec magis novimus quomodo gravitas, elaſticitas, cohæſionis cauſa agant, num ideo corpora non gravitant, elateria non premunt, nec adhærent corpora? Concludamus itaque cum Mechanicorum Principe *Alph. Borello*: „ quod principium & „ cauſa effectiva motûs animalium ſit anima, quod nemo profectò igno„ rat, cùm animantia per animam vivant, & durante vitâ motus in eis „ perſeveret; extincto verò animali, id eſt, non amplius animâ operante, „ machina animalis omnino iners & immobilis relinquitur; quod multiplices „ & plurimæ animalis actiones fiant electione, ſeu naturali appetitu quo-

„ dam animalis, hoc quoque ut evidentiſſimum ab omnibus admittitur: „ manifeſtum eſt quoque cognitionem & appetitum per ſe tantùm animalis partes non movere & impellere, ſed opus habere inſtrumentis neceſſariis & facultatibus, ut locomotivâ, &c. *Borell. de mot. anim. p. 1.*

298. Huic opinioni non ſolùm adhæſerunt quotquot in hocce Lycæo floruere ante hoc ultimum ſæculum Antiſtites celeberrimi, ut *Gordonius*, *Joubertus*, *Riverius*, *Dulaurentius*, &c: verùm & in hoc Sanctorum Patrum dogmatis, ut *D. Auguſtino*, ipſiuſque Eccleſiæ doctrinæ adſtipulamur; omnes enim Orthodoxi unanimiter pronunciant animam rationalem eſſe vitæ humanæ principium: *Catech. Monſpel. p. 1. S. 1. cap. 2*, nec parvi facienda, ut quidam putant, ea mutua principiorum concordia; nihil enim in Philoſophiâ verum eſſe poteſt, quod in Theologiâ, Jure, aliave ſcientiâ falſum fuerit; cùm veritas una ſit, repugnante licèt *Luthero* & *Averroe*.

299. Hactenus de facultatibus & earum viribus, quæ ſunt omnium actionum & mutationum hominis principia: cùm autem in confeſſo ſit eadem principia *quæ in ſano faciunt actiones ſanas*, *ipſa in ægro morboſas facere*, de viribus, quæ harum principia ſunt, agere oportuit, ut morborum cauſas intelligeremus; his itaque fundamentis innixi deinceps ſymptomata enucleare conabimur.

De Morborum principiis.

300. *Phænomenum* id omne eſt quod in ſenſus incurrit, vel inde quàm proximè deducitur, *Boerhaave Inſtit. 875.* Morboſum phænomenum, ſeu *ſymptoma*, eſt quæcumque functio vel qualitas, quæ alio modo ſe habet quàm in ſanitate, ſeu quidquid evidenter mutatum & à ſanitate alienum obſervatur. Qualitates ſæpe quidem mutantur à viribus inanimatis, ſeu ab iiſdem quæ vegetabilibus communes ſunt; ſicque nulla eſt qualitas vitioſa quæ in cadaveribus vel exiſtere vel etiam excitari non poſſit; cadaveris enim partes intumeſcere poſſunt, & colores alienos adipiſci, & odores novos emittere, & exſiccari, & indureſcere, & omnes mutationes cachecticis morbis eſſentiales ſubire.

301. Verùm functiones morboſæ, ut febris, dolor, convulſio, paralyſis, multiplex evacuatio, quæ ſcilicet à muſculari viſcerum motu dependet, nequaquam ſine virium animalibus propriarum concurſu poſſunt fieri, unde patet vires tum animalibus tum vegetabilibus inhærentes eſſe principia morborum omnium ſæpius combinata; illæ quidem à principio intelligente diriguntur, iſtæ verò neceſſitate mechanicâ tantùm agunt. Si quis aëri v. g. frigido fuerit expoſitus, & inde febre corripiatur, evidens eſt principiis, ut aiunt, merè mechanicis adſcribendam eſſe cutis condenſationem, vaſorum conſtrictionem; hinc pallor, frigus, ſiccitas, & aſperitas cutis, digitorum rigiditas, reſiſtentia ad motum,

nec

nec non ſanguinis coagulatio, viſciditas, reſiſtentia major; quod idem eventurum eſt, ſi à venenis quibuſdam intus aſſumptis morbus oriretur.

302. Verùm ſenſus frigoris, horrores, ſpaſmodici artuum ſubſultus, dein verò virium cordis augmentum, & inde ſubſequens pulſuum vigor, frequentia, febris, calor viribus animalibus adſcribi debent, ita ut vix magnus foret error, ſi diceremus morbos omnes ferè à virium utriuſque generis concurſu produci, ita tamen ut materiem morbificam ſuppeditent vires inanimatæ, eam verò aggrediantur & impugnent vires animatæ; unde quiſque percipit quid Veteres intellexerint, cùm dixere *morbum eſſe naturæ luctam cum materia morbifica;* ſic ſumpto veneno cauſtico alia ſymptomata materiæ morbificæ tribuenda ſunt, ut dolor ventriculi, calor deurens huc relatus; alia verò ſunt naturæ conamina huic veneno mitigando, vel ejiciendo apta, ut uber ſalivæ proventus, cardialgia, quæ ventriculi conſtrictionem denotant, nauſeæ, & vomitiones, quibus cum muco gaſtrico venenum foras amandatur: Ratione itaque cauſæ alia ſunt *ſymptomata materiæ morbificæ*, alia verò *ſymptomata naturæ* adſcribenda, ex horum concurſu morbus eſt conflatus.

303. Omnium itaque ſymptomatum principium eſt vis quæcumque ſanum hominis ſtatum ita mutans ut ille minùs perfectus evadat: ſeu vis ſanas functiones & qualitates immutans in alias; nulla enim mutatio fieri poteſt ſine vi motrice, vel reſiſtente, quia omnis mutatio actio eſt, cujus cauſa vis eſt.

304. In omni morbo cautè diſtinguenda ſunt ea quæ patent, ſeu in ſenſus tum ægri tum Medici incurrunt, ab illis quæ eos latent, & quæ vel conjecturali vel certo ratiocinio dignoſci tantùm poſſunt; priora ſunt *ſymptomata*, poſteriora ſunt ſymptomatum *principia interna*, ex quibus ſcilicet ſymptomatum poſſibilitas intelligitur. Sic in peripneumonia omnis mutatio conſpicua in functionibus, ut tuſſis, febris, dolor, exſpuitio cruenta, ſudor, jactatio, &c, & in qualitatibus, ut calor, rubedo, humiditas cutis, &c, ſymptoma eſt; omnis verò actio interna, ut arteriarum pulſus, pulmonum conſtrictio, dilatatio, cruoris in pulmones impetus, fluidi nervei influxus, atque omnis mutata tum fluidorum tum ſolidorum diſpoſitio, ut fluidorum viſciditas, acrimonia, ſolidorum tenſio, laceratio, &c, eſt ſymptomatum peripneumoniæ principium internum.

Ex his principiis atque cauſis alia ſunt quæ nocent omnino corpori, ut actio veneni, cacochyliæ, viſcidi, acris, vulnus, preſſio externa, verbo obices & ſtimuli, & ea *noxia* appello, ut diſtinguantur à libertatis & naturæ conatibus, qui, licèt ſymptomata multa critica v. g. producant, tamen, ſi non eventu, ſaltem ſcopo, ſunt utilia morborum principia. Sic venenum deglutitum eſt vomitûs principium, occaſio, ſed noxia; ventriculi contractio ad id expellendum, eſt principium vomitûs ejuſdem, ſed utile & ſalutare.

305. Principia morborum externa ſunt vires corporum quorumvis quæ ſuâ preſſione, vel actione valent corporis qualitates ac functiones mutare, ita

ita ut à ſanitate recedant; huc pertinent aër, ignis, aqua, animalia, foſſilia vegetantia quatenus exteriùs applicantur, aut intra primas vias ſubſiſtunt: primæ enim viæ, notante *Pitcarnio*, quaſi extra corpus habentur, ſeu corpora extranea recenſentur, ſi aliunde in eas devenerint, ut vermes, alimenta; nec inter corporis partes recenſentur.

306. Morbi alii ſunt magni, alii verò parvi: morborum verò magnitudo æſtimatur ex ſymptomatum gravitate, intenſitate, numero, extenſione & duratione.

307. Symptomatum gravitas æſtimatur, cæteris paribus, ex uſu ſeu neceſſitate organorum, quorum hæc ſymptomata ſunt functiones mutatæ. Sic palpitatio, ſyncope, quæ cordis motum læſum deſignant, ſunt ſymptomata graviora claudicatione, quæ motum cruris læſum indicat, in quantum motus cordis ad vitam eſt magis neceſſarius motu cruris: quò plures functiones ex unius organi bono ſtatu dependent, eò illius organi læſio gravior cenſetur.

308. Intenſitas ſymptomatis ex hujus gradibus æſtimatur; ſic qui duplò, triplò frequentiùs reſpirat altero, is dyſpnœam duplo, triplove intenſiorem patitur: qui molem corporis ſui duplò tardiùs rariùſve movere valet, is debilitate duplò intenſiori affligitur.

309. Numerus ſymptomatum quò major eſt, cæteris paribus, eò major cenſetur morbus, ſive eadem organa afficiantur, ſive diverſa; ſic in morbo acuto, ſi delirium, convulſio, dyſpnœa, nauſea, febris ſimul adſint, morbus major eſt quàm ſi alterutrum adfuerit.

310. Extenſio ſymptomatum ejuſdem ſpeciei æſtimatur ex numero partium ab illis detentarum, atque earum ſpatio; ſic ſcabies totam cutim afficiens, immobilitas omnium artuum, morbum majorem conſtituunt, quàm ſi pars tantùm his afficeretur.

311. Demum duratio ſeu pertinacia ſymptomatis, ejus magnitudinis, cæteris paribus, menſura eſt; ſic quò diarrhœa longiùs perſeverat, eò major morbus eſt.

312. Omnis morbus eſt imperfectio, adeoque malum; verùm omnis mali perceptio intuitiva mœror eſt in principio intelligente & cognoſcente, ergo morbum omnem comitatur mœror ſeu moleſtia, unde morbus ægritudo *, ægrimonia nuncupatur; in morbis tamen deliris, ſoporoſiſque mœror ægri non ſemper innoteſcit.

313. Homo malum neceſſariò averſatur, quatenus tale ipſi videtur, adeoque in omni ægro datur ægritudinis averſatio, aut quod eodem recidit, ſanitatis cupido, quandiu ſanæ mentis eſt, & ſanitatem inter bona numerat.

314. Ve-

* *Ægritudo* eſt ſtatus vitæ imperfectus ſeu imperfecta functionum & qualitatum omnium conſpiratio in longævitatem; duplicis verò generis eſt ægritudo, materialis ſeu *vitium* fluidorum, & ſolidorum ſive conſpicuum ſive inconſpicuum, ſive exiguum, ſive notabile: & ægritudo formalis quæ *morbus* eſt, ſeu ſymptomatum notabilium & connexorum concurſus.

314. Verùm perceptio licèt confuſiſſima ægritudinis aut mali eſt motivum quo ad illud malum abigendum & pro viribus impugnandum determinantur facultates motrices; omnes enim cum partium fabricâ ad totius conſervationem mirè conſpirant (123), adeoque cùm ſtatus partium mutari poſſit in meliorem à libertate, ſi de externis agatur, à natura, ſi de internis quæſtio ſit, datâ mutatione morbificâ, libertas & natura debent adverſus principia morborum interna inſurgere, ut materiem morbificam corrigant vel eliminent.

315. Conſpirant itaque libertas & natura in ſanitatem, cùm morbis ipſis conflictamur; verùm ſi conſpirent inter ſe, non tamen ſimul ad eumdem finem collimant materiæ morbificæ & alia morborum principia, adeòque imperfectus eſt actionum omnium, partiumque conſenſus in quo ægritudo conſiſtit, atque à ſanitate diſcrepat (126): non repugnat itaque divinæ bonitati & Providentiæ dari in nobis principium actionum quod morbos producat, cùm idem principium morborum occaſiones & materias morbificas impugnare non deſinat, ſanitatis tutelæ & ægritudinis medelæ invigilet. Quomodo malum phyſicum ſalvâ Summi Numinis bonitate & ſapientiâ exiſtat, *Wolfius* fuſè oſtendit in *Theologia naturali.*

316. Quoniam vires hominis limitatæ ſunt (130), poſſibile eſt ut illæ ad vires materiæ morbificæ ſint in quacumque ratione; ſi verò in ratione æqualitatis fuerint, mors eſt in procinctu: ſi verò minores fuerint vires materiæ morbificæ viribus naturæ, eò minus eſt periculum, quò priores poſterioribus minores ſunt facultates.

317. In ſanitate vires naturales ſunt in data ratione ad vires vitales, & utræque in data ratione ad vires animales, *Pitcarn. Elem. Medic. 112:* datur etiam certa proportio inter facultates illas quæ ſunt harum virium principia. Sic notum eſt infantibus vires cordis minores eſſe quàm vires omnium ſimul muſculorum, circiter ut moles cordis eſt ad moles aliorum muſculorum; & quâ ratione creſcunt vires cordis in adultis, eâdem vires artuum in illis augentur; atque uti vires cordis, ita & vires artuum in ſenibus pari paſſu decreſcunt: idem dictum eſto de viribus aliorum organorum.

318. Quoniam potentia motrix, quæ velut eſt virium omnium penus & promptuarium, in diverſas partes diſtribuitur, ut in cor, pectus, artus, & tamen per aliquot annos in ſtatu ſano, datâ diei horâ, eadem permanet docente experientiâ, neceſſum eſt ut quantum virium ſingulis diebus abſumitur, tantum eodem tempore reſarciatur; imò paulo magis reparetur, cùm adoleſcentes infantibus validiores evadunt; deinceps verò ætate ingraveſcente paulò minus reſtauretur, cùm ſenibus minores ſint vires quàm adultis.

319. Docet ulterius experientia alias eſſe vires actuales *ordinarias*, quæ quotidie in ſanitate abſumuntur, & reparantur; alias verò vires actuales *extraordinarias*, quæ urgente neceſſitate exeruntur in exercitiis & pathematis fortioribus; atque quò vires actuales majores ſimul exeruntur, eò potentiales minores ſuperſunt.

320. Quò major virium quantitas in quædam organa mittitur ultra doſim in ſanitate conſuetam, eò minores ſunt vires potentiales, ſeu eò minor eſt facultas ſuperſtes, atque exſolutioni proximior.

321. Vita eſt coexiſtentia actionum cordis, & pectoris cum actionibus animæ (125); ſed ablatâ vi tollitur actio, eâque imminutâ minuitur, adeoque quò propiùs eſt exſolutioni facultas, quæ eſt veluti virium promptuarium, eò actionum omnium, adeoque & vitalium imminutio vel ceſſatio, ſeu mors proximiùs imminet.

322. Facultatis motricis exſolutio malum eſt phyſicum omnium maximum, adeoque quod natura maximè cavere debet; aſt poſitis cauſis morbificis integritati, circulationi, fluidi nervei ſecretioni obſtantibus, mors etiam imminet, quæ averti vel procraſtinari non poteſt niſi diſpendio virium vitalium, quæ has cauſas morbificas corrigere, vel eliminare contendant; ergo ſive quieſcat, ſive laboret natura, cùm notabilia viſcera ſunt impedita, atque ad ea liberanda multum virium impendere opus eſt, hinc & inde periculum eſt.

323. Datur in anima regimen corporis ſeu facultas tùm libertatis, tùm naturæ, ex pluribus motibus, per ſtructuram corporis poſſibilibus, eos determinandi, qui utiliores videntur. Sic nobis etiam invitis & ſæpè inſciis illa facultas velo palatino utitur, tum ad nares poſticas obturandas, tùm ad alimenta in gulam, aërem in os, vel in nares dirigendum, atque ea ex illis diverſis motibus æquè poſſibilibus utiliorem pro circumſtantiis eligit; eadem verò facultas in morbis œconomiam animalem regit, atque urgentiori periculo occurrit.

324. Inde fit ut in ſummis doloribus, qui fluidi nervei penum exhaurirent, ſi perſeverarent, quandoque illico motus cordis multum imminuitur, ac veluti ſufflaminatur, ſimulque omnes facultates feriantur, fit ſyncope, ex quâ excitati ægrotantes ſæpè & doloribus & morbis immunes convaleſcunt; qui ſi labor & dolor perſeveraſſent, cum ſummis conatibus illis obiiſſent. Licet autem ſyncope malum videatur ſummè terrificum, & doloribus atrociſſimis pejus, interea multiplex docet obſervatio eam motuum & conatuum feriationem, vel ſuſpenſionem fuiſſe plurimis ægris utilem, & fortè ideò in graviſſimis malis phlebotomiam ad animi deliquium uſque productam à Medicinæ patribus olim fuiſſe multoties & veluti ſolemniter celebratam, quod paradoxum agendo de morbis ſyncopticis agitabimus.

325. In viſcerum infarctibus quandoque tanta offertur cordi reſiſtentia, & tantùm motus ſanguinis retardatur, ut mors in procinctu ſit, niſi quidquid eſt virium in his reſiſtentiis ſuperandis tollatur, veluti ſi orificium cordis alterutrum obturetur; certè tunc temporis una ſalus eſt quidquid eſt virium in corde, fortiùs contrahendo & obice ſuperando conſtanter, & vehementer impendere; licet enim ea lucta non ſemper felicem ſortiatur effectum, adeoque eventu ſit quandoque noxia, in ſcopo ſemper ſalubris eſt. Sic ſi quis hoſtis enſe diſtricto fugientem proſequatur, & tranſilienda

oc-

occurrat fugienti fovea, is eam potiùs tranſilire debet rectâ ratione utens, adeoque lapſûs præcipitis periculo incerto ſe exponere, quàm certum aliunde periculum ſubire. Ratio eſt facultas percipiendi nexum veritatum univerſalium (*Wolf. Pſychol. 483*); quod autem incertum certo periculum ſit anteponendum, hoc eſt veritatibus cognitis, adeòque & rationi conſentaneum.

326. *Facultas*, virtus, & robur æſtimantur ex intenſitate preſſionum quæ poſſunt exeri, ex velocitate puncti machinæ cui preſſio illa applicatur, & ex duratione ſeu temporis longitudine quo labor ille perſeverat; dicitur etiam *potentia abſoluta*, *Bernoulli Hydrodyn. pag. 164:* vires potentiales eam facultatem appellant plurimi.

327. *Exercitium* eſt impenſa virium, quæ poſſunt intra diem quiete, ſomno & paſtu quotidianis reparari; ſi verò plus virium impendatur in his actionibus, quàm quæ intra hoc tempus reſarciri valent, *labor* dicitur; ſic febris, aſthma, peripneumonia laboribus ſunt annumeranda, unde vulgò ægri, febre, aſthmate, *laborare* dicuntur; labor qui finis alicujus gratiâ peragitur, dicitur *conatus* vel *molimen*; illi verò *conatus*, qui inducunt maximam defatigationem, & virium impenſam non citò reparabilem, ſeu quæ potentiam exhauſtura eſt, *violenti* nuncupantur.

328. Penitus exhauſtis viribus potentiæ motricis, mors eſt; ſed quò labor violentior eſt, eò citiùs exhauriuntur vires illæ; ergo eò citiùs ceſſat omnis actio, & meritò aiunt violentum non eſſe durabile.

329. *Difficultas* operis eſt, ut reſiſtentia obicis directè, & ut potentia motrix inverſè; ſeu eò quid eſt difficilius motu, quò ab eadem vi impenſâ tardiùs movetur; & datâ eadem obicis mole, & reſiſtentiâ abſolutâ, eò difficilius eſt, quò facultas, ſeu potentia motrix minor eſt; ſic quò majus pondus ab iiſdem operariis trahendum eſt, eò tardiùs trahitur; & idem pondus ab operario uno, quàm à duobus ſimilibus & ſimiliter applicatis, duplo difficiliùs movetur.

330. Difficultas operis eſt, ut hujus tarditas ſimul & ut quantitas virium ad illud exſequendum impenſarum; ſic ſi bolus in œſophago poſitus & vi deglutiendus duplo tardius delabatur, iiſdem viribus impenſis, ex eo difficultas deglutitionis duplo major eſt; ſed ſi vires ſimul triplo majores impendantur, novies eſt major illa difficultas.

331. Si obicum movendorum velocitates à preſſione exortæ ſint ut vires impenſæ, ſeu his imminutis viribus velocitas decreſcat, & adauctis adaugeatur, eadem remanet difficultas; errant itaque illi, qui difficultatem ex ſolâ tarditate motûs, vel ex ſola virium impenſarum quantitate metiuntur.

332. Si obicis velocitas ſit minor, & ſimul vis impenſa major, difficultas tantò major eſt, quo vis impenſa major, & ſimul obicis minor eſt velocitas; difficultas autem moleſtia eſt principii ſentientis orta ex reſiſtentia movendi & ex propria motoris debilitate reſpectiva; neque enim in machinis ulla propriè loquendo datur difficultas.

333. Facilitas operis eſt eò major, quò velociùs movetur corpus, &

 quò

quò diutiùs illud moveri poteſt citra defatigationem; etenim quò diutius illud conſtanter ſine defatigatione, ſeu ſine facultatis detrimento moveri poteſt, eò major eſt facultas, ſeu motrix potentia; & ſimul quò velociùs illud corpus movetur, eò minor eſt illius reſiſtentia, adeòque eò minor eſt difficultas, ſeu eo facilitas major eſt.

334. *Alacritas* eſt illa animæ modificatio, quâ facilitatem in omnibus operibus, ſeu functionibus exſequendis intuitivè cognoſcit; *mœror* è contra adeſt cùm difficultatem perſentit; atque ut in ſanitate adeſt functionum facilitas, conſtantia & alacritas, ita in ægritudine difficultas, laſſitudo, & mœror adſunt, maniâ & aliis morbis deliris exceptis.

335. In ſtatu ſano facultas eſt major, & labor, ſeu virium impenſa minor quàm in ægritudine.

In ſanitate functiones omnes exercentur facilè, conſtanter & alacriter, adeoque ſine defatigatione, & multò majores vires urgente neceſſitate poſſunt exerceri, quod notum eſt omnibus; & in ægritudine tantùm quædam functiones exercentur; cæteræ verò non poſſunt exerceri, ut in febrilibus, ſoporoſiſque morbis; quædam verò exercentur cum vi ſolita vel minori, aliæ verò nequaquam poſſunt, ut in paralyſi; ergo facultas in toto minor eſt: in febrilibus & inflammatoriis plures functiones quidem cum ſummâ vi exercentur, ut motus cordis, reſpiratio; verùm non conſtanter & per plures menſes ſic poſſunt exerceri, imò cum ſummo mœrore ſummâque laſſitudine, atque ſimul motus muſcularis artuum difficilis eſt, adeòque virium impenſa in eis major eſt, & facultas minor.

336. Morbus eò periculoſior eſt, quò vires cauſæ noxiæ ſunt majores, & facultas naturæ minor, ejuſque ſimul conatus major; etenim malum extremum impendet, ſi ad æquilibrium accedant vires cauſæ noxiæ & facultas, aut ſi poſterior à prioribus ſuperetur; verùm quo facultas naturæ minor eſt, ſimulque plus virium ſuarum impendit, eò facilius eſt eam vi cauſæ noxiæ æquari, vel ab illâ ſuperari, & tunc eò magis eſt poſſibile, ut mors accedat, adeoque (192) ille ſtatus tantò periculoſior eſt.

337. Morbus eò brevior futurus eſt, quò vis materiæ morbificæ vel cauſæ noxiæ minor eſt, ſimulque facultas & ejus conatus majores, & tunc ſalus eſt proxima; vel eò brevior eſt, quo vis materiæ morbificæ major eſt, ſimulque facultas, & ejus conatus minores, & tunc mors eſt in procinctu.

338. Morborum *acuties* æſtimatur ex eorum brevitate & periculo conjunctis, adeoque acuties æſtimatur ex gravitate & intenſitate (308); nam quò gravior & intenſior eſt morbus (307. 308) eò materies morbifica majores vires obtinet, ſimulque vires majores exerit facultas; cùm autem facultas ſit limitata (316) adeoque eò citiùs exſolvatur, quò plus virium impendit, eò citiùs accedit ad æquilibrium cum viribus cauſæ noxiæ, unde brevitas & periculum morbi.

339. Quo plus virium impenditur adverſus cauſam noxiam, ſimulque minores ſunt harum virium effectus ſenſibiles, eò periculum eſt urgentius.

Liga-

Ligatis in cane ambabus arteriis iliacis, plus virium & majores conatus exerit animal, quàm ſi alterutra ligaretur; interea tamen citò in priori caſu fatiſcent motus cordis & arteriarum; reſpiratio & pulſus, utut frequentiores, interea brevi debiliores evadent, quàm in altero caſu, quia licet in utroque caſu intendantur vires & conatus ad hunc obicem tollendum, interea plus intenduntur in caſu majoris periculi & reſiſtentiæ, adeoque citiùs exhauritur facultas, citòque proinde decreſcit vis vitalis, ejuſque effectus ſenſibiles, ſeu vis pulſûs & reſpirationis imminuuntur.

340. Idem alio modo poteſt oſtendi: diſpendia virium, quæ ex affrictu fiunt, creſcunt in ratione duplicatâ velocitatis fluidorum, quæ ab illis viribus moventur; ita ut vis quadrupla alterius non poſſit impertire dato fluido velocitatem duplam ejus quam vis ſimplex impertit, ſed paulo minorem; ergo vires majores abſumuntur in majori ratione quàm minores; verùm vires abſumptæ in affrictibus non poſſunt effectus ſenſibiles in pulſu & reſpiratione edere; ergo effectuum ſenſibilium quantitas creſcit in minori ratione, quàm virium impenſa. Sic in agonem ducentibus licet conatus interni ſint vehementiſſimi, ut patet ex interni caloris intenſitate, tamen pulſus eſt debilis, ſeu exilis & mollis, quia maxima pars virium abſumitur intra cor & majora vaſa, nec niſi pars eorum exigua ſuperſtes ad arterias minores pertingit, in quibus explorari poteſt.

341. Si functiones difficulter & moleſtè exerceantur, datur ægritudo; ideò enim difficulter & moleſtè exercentur, vel quia aucta eſt organorum vel fluidorum his inſervientium reſiſtentia (329), vel imminuta facultas his functionibus exercendis deſtinata; verùm auctâ reſiſtentiâ functiones fiunt rariùs vel tardiùs (330) ſolito, adeòque peccant imminutè vel abolitè, niſi ſolito major fiat virium impenſa, quâ poſitâ ponitur laſſitudo, defatigatio & infirmitas (Græcis *arroſtia*, quæ ægritudinis eſt ſynonymum); imminutâ verò facultate, idem eſt ac ſi reſiſtentia fuiſſet adaucta; nam ſi vis hominis duplo minor evadat, is pondus ſolitum duplo difficiliùs geret; adde quòd quoties creſcit functionum difficultas, anima ægrè ſe habet, ſeu moleſtiâ afficitur, adeoque ſi functiones difficulter exerceantur, datur ægritudo.

342. Uno organo affecto, vires illius organi tantùm, atque eorum quæ in ipſum poſſunt agere, ſeu huic auxiliari, aut ſine quibus organum læſum moveri non poteſt ob ſtructuram partium, debent intendi, cæteræ verò minui.

Vires enim ſunt menſura vitæ (321): debent itaque illæ ſummâ cum parcimoniâ conſervari, quæ ſine facultatis detrimento non poſſunt abſumi; verùm ut ſatisfiat indicationi deſumptæ à vitio, ſeu cauſâ noxiâ corrigendâ, vel eliminandâ in dato viſcere, debent neceſſariò vires impendi; nam ſine viribus nulla mutatio, nec proinde correctio aut expulſio; ſi verò vires in aliis viſceribus ad læſum non pertinentibus adhibeantur more ſolito vel copioſiùs ſolito, facultas exhauritur: utrique autem ſcopo ſatisfit, ſi vires utiles impendantur & inutiles ſupprimantur; v. g. ſit repagulum in

pulmonari arteriâ, quod circulationem ſanguinis impediat, illud repagulum nequaquam removeri poteſt, aut corrigi, atteri, niſi vi cordis & arteriarum adauctâ, repetitâ, vel pulmonum validâ & alternâ conſtrictione; prior actio palpitationis, poſterior ſuffocationis ſymptomata producet; tunc autem urgente mortis periculo, vires artuum minuuntur, ægerque fruſtra ac periculosè ſuas vires in deambulando impenderet, cùm in vitâ protrahendâ & obice lethifero amovendo ſint neceſſariæ, adeoque tunc temporis æger viribus artuum deſtituitur.

343. Verùm propter ſtructuram cordis & pectoris, non poteſt iterari illorum valida conſtrictio, quin alternæ fiant eorum dilatationes; nec cordis dexter ventriculus ſanguinem vehementius in arteriam pulmonarem trudere, quin ſiniſter eum in aortam majori vi trudat; adeoque neceſſarium eſt, ut alterna fiat inſpiratio, & exſpiratio velox, & ut ſanguis in arterias ab aortâ proficiſcentes uberiùs influat, adeòque ut pulſus vehemens, frequens evadat, ut calor, tenſio, rubedo, ſitis, aliaque ſymptomata ſuperveniant, quia actiones potentiæ motricis in machinam ab illius machinæ ſtructura partim determinantur.

344. Ipſius parcimoniæ exempla in omnibus morbis obſervantur; in febre, v. g. vires cordis & arteriarum multum increſcunt; aſt illicò vires ſtomachi, vires artuum, vires imaginationis, attentionis ad negotia moralia minuuntur, venus ſilet; in ſoporoſis morbis infarctum eſt cerebrum aut cerebellum, conatus cerebri & meningum intenduntur, verùm ea molimina dependent à viribus cordis; ergo vires cordis ſæpiùs intenduntur, ut in apoplexiâ; cæteri verò artus, cætera ſenſuum organa fluido nerveo defraudantur.

345. In *morbis chronicis* exigua ſunt initio vitia & partibus minùs nobilibus nocent, aut earum functiones leviùs impediuntur; ſint v. g. lymphatica quædam obſtructa in meſenterio, quoniam arteria meſenterica ſuperior decimam ſextam circiter ſanguinis aortam ſubeuntis partem trajicit, atque illius decimæ ſextæ partis vix una centeſima eodem tempore fluit per omnes ſimul ſumptas arterias lymphaticas ex eâ promanantes, obſtructis omnibus ſimul illis arteriolis lymphaticis, reſiſtentia cordi oblata non eſt major quàm 1600a pars reſiſtentiæ, quæ ab aortâ obſtructâ naſceretur, adeòque obſtructâ tantùm horum lymphaticorum parte decimâ, ut obſtructis tribus quatuorve meſenterii glandulis, periculum inde ortum eſt tantùm 16000a pars periculi, quod ex aortâ obſtructâ naſceretur: non mirum itaque ſi exinde non niſi exigui & vix conſpicui conatus exſurgant; verùm ſi dimidia glottidis pars obturetur, quoniam inde dimidia aëris reſpirandi pars impeditur, cùm reſpiratio ad vitam ſit neceſſaria, ſummum exinde imminet periculum, adeoque ſummi & vividi conatus exſurgunt, ſeu datur *morbus acutus.*

346. In *chronicis morbis* non inveteratis ægri ſtant, & functionibus etiam moralibus voluntariis, ut artifices ſuis operibus, litterati ſtudiis, licet debiliter, incumbunt, quia paucæ vires in cauſâ morbificâ amoliendâ impen-

dun-

duntur, fruſtrà uberiùs abſumendæ; & ſi tunc temporis aliæ urgeant neceſſitates, ut victûs parandi, famæ ſuſtinendæ, urgentiori occurrere debent: in *acutis* è contra multum virium impenditur in vitio amoliendo, unde ægris ad ſtandum & externis negotiis incumbendum, deambulandum, ludendum, &c, non ſuppetunt.

347. In ſtatu ſano vires ſingulis diebus impenſæ ſunt totius facultatis, ſeu virium potentialium, at aiunt, pars exigua: in morbis autem acutis vires ſingulis diebus impenſæ ſunt eò major pars facultatis, quò morbus eſt gravior, & quò ab initio ſuo remotior, ſeu criſi propior.

348. Initio morbi periculum minus eſt quàm in vigore, quia initio facultas ferè integra eſt, & deinceps continuò imminuitur, uſquequo correctâ vel eliminatâ cauſâ noxiâ, natura quiete, ſomno & cibis copioſioribus vires ſuas reſarciat.

349. Superatâ cauſâ noxiâ, victrix natura quieſcit, & conſuetam virium ac fluidi nervei diſtributionem ſenſim reſtituit; ſic in febricitantibus accedente *convaleſcentiâ*, pulſus, qui plenus, tenſus, velox, frequens, adeoque validiſſimus fuerat, jam rarus, mollis, parvus evadit, & vires artuum è contra creſcunt, ita ut ſenſim lectulo ſuo inſidere, in alterutrum latus dormire, dein ſurgere, ambulare, opificiis, ſtudiiſque incumbere, acutius audire, cernere, ſolida alimenta coquere, &c, valeat.

350. Reſtitutâ virium proportione ſanâ, appetitu vigente, exercitio reſtituto, ſenſim facultas hactenus imminuta vires ſuas integras recuperat, & ſic convaleſcentia in ſanitatem abit; & ſuperato morbo principali, remanet ſymptoma individuum, ſcilicet infirmitas, quæ ſomno, quiete, exercitioque alternis, & debito paſtu tollitur.

Doctrina virium adeo ad diætam præſcribendam, ad medicaminum præſertim vehementiorum uſum, nec non ad morborum theoriam, neceſſaria tanti in medicina momenti eſt, ut mirum ſit nullas hac de re traditas fuiſſe ex profeſſo regulas, quas tamen mechanica hodie ita à Medicis commendata ſuppeditat; præcipuas attulimus, quas vereor ne Philiatri ut obſcuriores negligant, & Geometræ ut nimis claras & cuique obvias contemnant.

CLAVIS CLASSIUM.

351. Morbi ſunt ſymptomatum notabilium invicem connexorum concurſus.

Symptomata magis obvia & ſimul conſtantiora agmen ducunt, & morborum characterem eſſentialem conſtituunt, eaque vocantur pathognomonica, ſeu characteriſtica.

Signa characteriſtica ſunt triplicis ordinis, in functionibus, excretionibus & qualitatibus.

Si

Si pulſus frequens ſit, aut reſpectivè ad artus validus; ſeu ſi debiles ſint artus citra ſomnum & ſenſûs imminutionem, pulſus tamen validus ſit, *febris eſt.*	*Febres*	Continuæ. Remittentes. Intermittentes.
Si febris ſit, eaque ut plurimum vehemens cum dolore, calore intenſo, & ſanguis in patellâ crûſtâ albeſcente obductus, datur *inflammatio*, vel *phlegmaſia.*	*Phlegmaſiæ*	Exanthematoſæ. Membranoſæ. Parenchymatoſæ.
Si muſculi voluntati ſubditi invito homine fortiùs contrahantur, quàm ab ejus robore & circumſtantiis exſpectandum eſſet; ac voluntati non ſubditi ſolitò fortiùs contrahantur, *ſpaſmus* eſt.	*Spaſmi*	Tonici partiales. Tonici generales. Clonici partiales. Clonici generales.
Si præcipuum ſymptoma ſit reſpiratio frequens, difficilis, *anhelatio* dicitur.	*Anhelationes*	Spaſmodicæ. Oppreſſivæ.
Si facultas movendi partes voluntati ſubditas, & ſimul facultas ſentiendi in organis, tùm ſimul, tum ſeorſim deficiat, *debilitas* eſt.	*Debilitates*	Dyſæſtheſiæ. Anepithymiæ. Dyſcineſiæ. Lipopſychiæ. Comata.
Cùm præcipuum ſymptoma eſt moleſta ſenſatio, qualis à punctura, diſtractione, *dolor* adeſt, vel *algema.*	*Dolores*	Vagi. Capitis. Thoracis. Abdominis. Artuum.
Quando præcipuum ſymptoma conſiſtit in judicio, imaginatione, voluntate, aut cupidine depravatis, *veſania* eſt, ſic dicta quòd illæ facultates ſanæ non ſint.	*Veſaniæ.*	Hallucinationes. Deliria. Moroſitates.
Si continenda, potiſſimùm fluida, foras vel frequentiùs, vel copioſiùs, vel aliena à ſtatu ſano ejiciantur, *evacuatio* eſt, vel *fluxus.*	*Fluxus*	Sanguifluxus. Alvifluxus. Serifluxus. Aërifluxus.

Si præcipuum ſymptoma ſit qualitas mutata (136) quoad volumen, ſuperficiem, colorem, *cachexia* eſt.	*Cachexiæ*	Macies. Tumores. Hydropes. Tubera. Impetigines. Decolorationes.

Vitiorum ſeu morborum pathologicorum, qui nihil aliud ſunt quàm morborum propriè dictorum elementa, in noſtra pathologiâ hiſtoriam dedimus; talia ſunt ulcus, vulnus, fractura, luxatio, tumor, excreſcentia, maculæ, &c, de quibus fuſè tractant Medico-chirurgi; principia interna morborum, ut vermes, calculos, fluida effuſa, &c, è morborum cenſu ablegamus.

Methodus Morbi detegendi.

Quoniam ea ſigna ſunt omnium optima, quæ ſecum gerit ægrotans, ſeu quæ morbo ſunt intrinſeca, ex hoc fonte ſigna morborum potiſſimum ſunt deducenda; ea autem ſunt vel morborum principia, ut cauſa, occaſio, ſedes, materia, &c, quatenùs intus latent; vel phænomena, ſeu ſymptomata, ſenſibus ægri aut Medici obvia; atque evidens eſt, non ex principiis, ſed ex ſymptomatis morborum characteres eſſe deducendos.

Quæ autem ſunt ægritudini extrinſeca, ut regio, tempeſtas, aër, cibus & potus, applicata, &c, ea quidem ſigna morbi ſuppeditare poſſunt, ſed non primaria & pathognomonica, quæ tamen nequaquam in individuo negligenda.

Ut ſigna intrinſeca obtineat Medicus, is perſpectos habere debet characteres omnium claſſium diſtinctiſſimos, id eſt, non ſolùm notas ſymptomatis alicujus noſſe ſufficit, ut febris; verùm etiam harum notarum notas dignoſcat opus eſt, quid v. g. ſit calor, ejuſque gradus, ac diverſi graduum effectus, ac gradus caloris medius cuique ætati ac temperamento familiaris; quid pulſus, quænam ætati ac temperamento cuique eſt nativa & conſueta ejus frequentia; ea verò omnia ex phyſiologiâ tùm hiſtoricâ tùm philoſophicâ derivantur.

Quoniam de morbis agitur propriè dictis, ſeu quales in praxi æſtimantur, ab illis apprimè diſtinguenda ſunt vitia ſimplicia vel parvi momenti, ut nævi, verrucæ, vulnuſcula, maculæ, quæ ſummo nominum abuſu pro morbis in pathologiâ venditantur, & quæ principiis tantùm morborum, vel eorum elementis, ſi interna fuerint, annumeramus: ſi verò externa, pro ſymptomatis ſimplicibus & vix notabilibus habentur, niſi cum aliis notabilibus combinata ſyndromen morboſam conſtituerint.

Cùm ſemel perſpectæ fuerint octo combinationes ſymptomatum quæ claſſes deſignant, imò ordinum viginti ſeptem in quos illæ claſſes ſubdividuntur, attentè conſiderandum eſt in ægro quænam ſint illius ſymptomata præ-

præcipua, de quibus æger ipſe conqueritur; ea etenim modò fuerint conſtantia, & ultra morbi initium perſeverent, characterem morbi conſtituunt.

Symptomata verò alia morbis acutis communia ſunt, alia verò chronicis, adeòque claſſes plures non unam deſignant, unde illis non adhærendum eſt, ſed ulteriùs progrediendum: ſic laſſitudo ſpontanea, cacoſitia, mœror, debilitas, laboris ſoliti averſatio, rigor & horror, capitis gravitas, morbos febriles, inflammatorios, dolorificos, acutos, evacuatorios indiſcriminatim prænunciant; hinc fit ut in præludio morbi genus non ita facilè diſtinguatur, tunc autem à ſymptomatis præcipuis deſumuntur indicationes & præſcribuntur auxilia hiſce claſſibus communia, generalia dicta, ut diæta tenuis, quies, venæ ſectio, julapia, uſquequò ſymptomata pathognomonica morbum quæſitum prodiderint.

Nullus ferè morbus eſt, qui ſimulari non poſſit, ſeu cujus ſymptomata voluntas non excitet, ſi vehementer ſaltem cupiverit, & impoſtor in hiſce veteratoriis artibus rudis non fuerit; non ſolùm etenim obſervante *Pareo* mendici lepram, hydrocelem, elephantiaſim, auriginem, mutitatem, procidentiam ani, uteri, carcinoma, tibiarum ulcera, ſimulant; verùm nova morborum genera multi vafri ſolertiſſimè mentiuntur, ut colicam ab angue intra abdomen latitante, vampiriſmum, ſagarum dæmonomaniam, obſervante *Garidello Hiſt. plant. Gaſſendo*, aliiſque: epilepſiam fanatici, convulſiones omnimodas alii fingunt: vidi infantulam, quæ, ut matri ſuæ magnum mœrorem incuteret, per dies quindecim gravem morbum miris ſymptomatis ſtipatum mentita eſt. Nobilis matrona, ut quid de ſe ſentirent amicæ & æmulæ comperiret, hemiplegiam per menſem dexterrimè finxit. Sunt qui Medicos mentitâ aſphyxiâ deludunt. Ancilla ex urbe cum ſua herâ excedere recuſans, allio in podicem intruſo febrem ſibi conciliabat. Morbos veſanos, dolorificos, & quotquot ex ægrorum relatu detegere conſuevimus, pro lubitu imitantur aſtuti. Hæmatemeſim largiùs hauſto cruore bubulo aſſimulabat puella, ut ex cœnobio dimitteretur: tuſſim, ſingultum, nauſeam, ſternutationem ipſi pueruli norunt imitari; unde niſi vafritiem calliditate ſuâ detegat & retundat Medicus, ſimulatos & fictitios morbos pro veris habebit.

Qui verò ſymptomatum concurſus apprimè novit Medicus, illa vaframenta facilè comperiet, ex eo quòd impoſtores ſymptomata ex partium nexu nequaquam dependentia, ſeu nequaquam invicem connexa referant; ſi Medicus ipſis fidem præbere ſimulans, eos ſolerter interrogaverit; ſi graves operationes chirurgicas, & mochlica evacuantia præſcripſerit, is verſipellem ægrotantem facilè deludet.

Inventâ in morbis non ſimulatis ſymptomatum graviorum combinatione, claſſis, ad quam morbus attinet, ſponte patet, eodemque pacto ordo detegitur; atque comparatis hujus generibus, non difficile eſt ad morbi oblati genus devenire. Mulier humi ſtrata inventa eſt ſenſûs omnis, motûſque voluntarii expers, cum pulſo pleno, molli, reſpiratione ſtertoroſâ, & profundi ſoporis ſpecie; quiſque in claſſium & ordinum characteribus verſa-

ſatus, morbi claſſem ſextam hujuſque ordinem, qui comatoſos ſeu ſoporoſos morbos continet, ſtatim adibit, atque ſic ex viginti ſeptem morborum ordinibus unicus ipſi venit examinandus, ſeu mediante hac methodo vigeſimam tantùm inquiſitionis & laboris partem habet exantlandam; dein verò quoniam hic morbus inter decem hujus generis ordines reperiundus eſt, ſingula genera debent examini ſubjici, atque ex ſoporis altitudine, ſtertore, & omnium artuum flexibilitate, ægrum apoplexiâ laborare facilè comperiet; verùm cùm apoplexiæ plures ſint ſpecies, reliquum eſt ut Medicus inquirat num ex lapſu, ictu, vel cranii fracturâ, commotione, num verò ex cacochyliâ febrilem capitis infarctum excitante, num ex plethorâ commotâ, &c, hæc apoplexiæ ſpecies orta fuerit, quod ex ſedulâ capitis deraſi & manibus contrectati, linguæ, faciei, circumſtantiarum inſpectione, & ſagaci adſtantium interrogatione, ac demùm ingenioſâ cauſarum & principiorum conjecturâ comperiet; detecto genere ex 270 laboris partibus, unica ſupereſt, ſi fuerint cuique ordini genera decem; ac ſi cuique generi decem fuerint ſpecies, ex 2700 ſpeciebus morborum unica quæſita ſic tutò facileque determinatur.

Qui verò alia methodo, ut anatomicâ vel ætiologicâ, uſus fuerit, is nunquam, niſi longâ priùs experientiâ fuerit edoctus, aut à præceptoribus per traditionem eruditus, ſine alterius ope partem affectam detecturus eſt, cùm in apoplexia generica cerebri vel cerebelli hanc vel illam partem affici nihil certò demonſtret; in ſyncope ſiquidem æger ſenſûs omnis & motûs eſt expers, nec cerebrum affectum ſupponitur; dein verò utrum cerebrum ſit primariò vel ſecundariò affectum decidendum eſt, antequàm morbi quæſiti nomen innoteſcat; verùm illa diſtinctio ex ratiocinio ſæpius conjecturali & fallaci derivanda venit; demùm nullus eſt his methodis addictus, qui ſpecies diſtinctas aut ſufficienti numero proponat, unde nova confuſio.

Non me latet interea in hacce noſtra methodo, quam Sydenhamianam, aut etiam Platerianam, utpote à *Felice Platero*, quondam Baſileenſi Profeſſore & Archiatro, ferè delineatam, rectiùs appellarem, maximas ſupereſſe in detegenda morbi ſpecie difficultates; verùm illæ non methodo ſunt tam adſcribendæ, quàm Medicorum incuriæ, ratione cujus non accuratæ & diſtinctæ ſingularum ſpecierum hactenus traditæ ſunt deſcriptiones ex ſymptomatis petitæ; novæ ſiquidem quotidie in praxi occurrunt, quibus tamen ſimillimas ab aliis obſervatas eſſe non dubito, ac in quibus ceſpitant & hærent, qui earum hiſtoriam, definiendi modum, ſymptomatum connexionem ignorantes in therapeïâ neceſſariò caligant; atque, quod maximè dolendum eſt, vix ulli ſunt Medici qui eas ſpecies, non niſi cum ſummo ægrorum periculo ab aliis ignoratas, ſcriptis mandare, & cum aliis communicare curent: ſi verò illud vigeret inter ſolertes morborum obſervatores, quod inter Botanicos, amicum & aſſiduum commercium, nullus dubito quin Noſologia brevi tempore ad eum perfectionis gradum aſſurgeret, quo hodierna gloriatur Botanica. L 2 LECTO-

LECTORI PHILIATRO.

MAGNUM opus aggredior, cuique exſequendo vires meæ nequaquam ſuffecturæ ſunt. Hujus perficiendi cauſâ *Baglivius* Academiam medicam inſtituendam eſſe cenſebat, hujusque ſtatuta & leges propoſuerat. Hujus operis utilitatem, imò neceſſitatem, antea magnus *Sydenhamus* prædicaverat, ſed fruſtrà. Nullus inventus eſt qui illud negotium in ſe ſuſcipere voluerit.

Idem eſt inſtitutum quod triginta abhinc annis, juvenili audaciâ, animo conceperam, de quo ſic ſcribebat ſummus *Boerhaave*. „ Inſtitutum „ egregium de ordinandis in claſſes morbis laudo, opus quippe ut labo„ rioſum, ita & utile; acre judicium, copiam ſtudii Medici ſummam, ſa„ pientiam denique pari cum diligentiâ conjunctam hercle requirens; ordo „ enim verò perplacet. . . " appoſitè verò Deum deprecabatur, ut animos vitamque ſufficeret, qui tantis par eſſem.

Ætate provectior operis utilitatem eo clariùs ſentio; verùm & difficultas non minor eſt; mille & octingentæ morborum ſpecies, præter quadringentas affectuum varietates, ſunt deſcribendæ, & ſuis quæque characteribus deſignandæ, cuique apponenda ſunt ſelectiora nomina, genus adſcribendum, theoria brevis præfigenda, curatio conveniens addenda: nemo ſolus huic oneri ſuſtinendo par eſt.

Unum aut alterum genus tractans *Mortonus* vires, & vitam abſumpſit; *Trillerus* & *Verna* in altero toti fuerunt. *Lind* Scorbutum, *Aſtrucius* Syphilidem, alii alia genera elaboravere; verùm nemo claſſem quâ par eſt methodo adornavit. Omnes itaque non perficiendas, ſed tantummodo delineandas, in me ſumo, ut cuique pateat quot, & quanta ſunt quæ in medicinâ adhucdùm deſiderantur, eo fine ut quiſque, artis ſuæ promovendæ cupidus, quæ deficiunt ſupplere queat.

Quiſque Clinicus, quas obſervat ægritudines individuas, eas in uſum ſuũm deſcribat, & ad genus ſpeciemque reducat, omninò neceſſum eſt, primis ſaltem praxeos annis, ſi ſuo munere rectè defungi cupiat. Ut autem id exſequatur neceſſum eſt, ut in Auctoribus ejuſdem morbi hiſtoriam, & characteres inveſtiget, adeòque deſcriptioni ſuæ hiſtoriam ab his conſignatam conferat; quod ita difficile eſt, ut, decem morborum ſpeciebus obſervatis, vix unam in Auctoribus rectè deſcriptam invenire detur. Ille ergo Auctorum defectus novo labore vindicandus eſt, & ex multis ejuſdem ſpeciei hiſtoriis individuis ſpeciei character eſt eruendus.

Ex multis ejuſdem morbi individuis relationibus ſpeciei character erui non poteſt, niſi ab illis hiſtoriis ſeponantur quæcumque ad theoriam attinent, & quæcumque mera ſunt accidentia ex ægri vel Medici errore oriunda; quod quàm arduum ſit nemo non videt; imò ut hiſtoriographus hanc ſpeciem ab aliis ejuſdem generis diſtinguat, alias cognoſcere opus eſt; operæ ita-

itaque pretium erat ejuſdem generis omnes ſpecies ſaltem delineatas exhibere, ut ſingularum comparatione characteres cuique proprii poſſent aſſignari.

Medici qui ignotum morbum curandum habent, quive ejus eventum, progrediendi modum, mutationeſque ipſi ordinarias ignorant, confiteri debent cum Anglo Hippocrate *Sydenhamo* ſe in tenebris inter ſcopulos verſari, ægrumque tandiu de vita ſua periclitari, cùm nulla theoria, nullaque ſagacitas ſufficiat ad illius morbi eventum, & progreſſum divinandum; is ſæpe timebit ſubitam mutationem, eique totis viribus obſiſtet, à qua tamen ſalus ægrotantis dependet; is naturæ conatus ſalutiferos turbabit, novos & noxios excitabit, & quandonam cunctandum ſit, aut agendum prorſus ignorabit.

Cùm de proprio aut parentis aut nati corio agitur, nullum eſt pretium, quo hiſtoriam morbi curandi non redimere vellet Medicus, quâ, veluti pyxide nauticâ, in procelloſo praxeos mari dirigi poſſet: qui enim in morbo paroxyſmos, criſes, aliaſque mutationes hiſtoriâ edoctus prævidet, ille plus prodeſt etiam nihil agendo, quàm qui hæc ignorat multa ſine ſcopo, ſine ordine ſuſcipiendo.

Unica ferè in quovis morbo via eſt qua natura à dato morbo liberare ſe conſuevit, ut in peſte per bubonum eruptionem; in variola per puſtularum ſuppurationem; in tritæophya ardenti per diarrhœam bilioſam: ſolus itaque Medicus qui hiſtoria hujus ſpeciei inſtructus novit hanc determinatam viam, poteſt eò verſus conatus ſuos dirigere, viamque ſalubrem naturæ parare; qui verò hanc viam ignorat, non niſi fortuitò ipſam proſequetur, & cùm è bene multis hæc ſola tuta ſit, periculoſam aliam quamcumque veroſimiliter inſiſtet, aut mutato in his dubiis conſilio, naturæ motus continuò perturbabit.

Nihil itaque noſtrâ magis refert quàm, ut cujuſvis morbi obvii hiſtoriam calleamus, cùm hujus ignorantia nullis theoriis, nullo ſtudio ſuppleri poſſit, & hac ignotâ æger in certo vitæ diſcrimine verſetur; ſi enim decem ſint modi æquè poſſibiles, quibus datus morbus terminari poſſit, & unicus tantùm ex illis in ſalutem ducat, hoc ignorato non minùs timendum eſt pro ægri ſalute, quàm ſi ea ludo aleæ decidenda veniret, & ex decem caſibus æquè poſſibilibus, novem exitium, unicus ſalutem allaturus eſſet.

Ea itaque conſideratio debet omnes Medicos ad hiſtoriam morborum promovendam incitare, maximè ſi reſpiciant ad utilitatem quam ex prægreſſorum Medicorum laboribus, & periculis, hujus hiſtoriæ ſolius ope excerpturi ſint; numeroſas quidem habemus pro ſingulis morbis non ſolùm formulas medicaminum, ſed etiam, quod præſtat, medendi methodos; verùm idem Medicis accidit quod Botanicis; millenæ tribuuntur cuique herbæ à *Plinio*, *Dioſcoride*, aliiſque Veteribus virtutes; verùm ea ómnia ſunt nobis inutilia, quamdiu de qua herba prædicentur hæc miracula neſcimus. Quid autem ſit *Plinii* althæa, *Dioſcoridis* rhabarbarum, *Homeri* nepenthe, aliæque innumeræ plantæ certè determinare non potuere eruditi, qui à

trecentis retro annis ſummâ contentione, & accuratâ criticâ hanc inquiſitionem ad bene multa volumina deduxere, ut *Mathiolus*, *Dalechampius*; ita ut, rejecto tam vano labore, nuperi coacti fuerint plantarum deſcriptiones, characterеſque ab integro elaborare, notas & nomina figere, ut, quidquid in futurum de earum virtutibus conſtiterit, ad ſeros nepotes certò tranſmitti poſſit.

Idem haud dubiè Medicis labor exantlandus incumbit; immenſa ſiquidem quæ proſtant de medicaminum virtutibus volumina, in quibus ad hunc, illumve morbum ſanandum certa nobis promittuntur auxilia, nobis inutilia prorſus ſunt, quia quid intelligant per hunc, vel illum quem nominavere morbum, hodie nemo poteſt intelligere; quippe mera ſunt morbi ut medicaminis nomina, deſcriptiones verò nullæ, aut ad ſummum genericæ; unde confuſa, & conjecturalis exſurgit tantùm cognitio.

Fruſtra nominantur morbi, niſi deſcriptione fixâ determinentur; deſcriptionis defectu ignoramus hactenus quid ſint morbi plurimi ab *Hippocrate* nuncupati, ut typhus, pachy, avante, phrontis, phœnicie, leuce, hippouris, pherea; quid *Plinii* gemurſa, aliique innumeri; nec deſcriptio individui morbi ſufficit, quippe quæ ſpeciem non definit: ergo nobis incumbit, ut non ſolùm individuos morbos accuratè deſcribamus, ſed ut ex numeroſis individuorum hiſtoriis, ſpeciei cujuſque characterem eruamus.

Si nomine proprio non deſignetur morbus, ejus cognitio obſcura eſt, vel confuſa; ſic ignoramus ferè quid ſint morbi ab *Hippocrate* deſcripti, quibus nullum nomen impoſuit, ut *morbus Scitharum*, quem irata *Venus* Vrania immittebat; quid *magni ſplenes;* quid *morbus niger*, *morbus ructuoſus*, quos certiùs cognoſceremus, ſi ad melancholiam, ſcorbutum, melænam, aliave genera nominibus definitis inſignita, eos retuliſſet.

Ophthalmiæ nomine quemcumque oculorum morbum dolore, rubore notatum intellexere Veteres, atque in hocce genere morbi centena diverſarum certè virtutum remedia laudaverunt, ut emollientia, deterſiva, corroſiva, repercutientia, exſiccantia, attrahentia, quorum quiſnam, & quo tempore uſus eſſe debeat prorſus ignoramus; inanis eſt itaque Veterum labor in recenſendis & inquirendis tot remediis, quippe in quâ ſpecie, & in quo hujus ſtadio adhibenda ſint ignoramus; nec enim ſibi quis perſuadere poterit in ophthalmiâ chemoſi aquam roſarum ſufficere, quæ ad ophthalmiam taraxim ſufficit, nec in ophthalmiâ ſyphiliticâ curandâ quidquam profeciſſet Sloanei collyrium, cujus interventu immenſas opes ſe lucratum eſſe fatetur Auctor; quid verò boni in ophthalmiâ internâ præſtitiſſent millena collyria, quæ retinæ inflammationem non attigiſſent, aut exacerbaſſent.

Cùm itaque diverſa tantùm diverſis ſpeciebus remedia competant, & pro diverſis ejuſdem generis ſpeciebus quandoque contraria prorſus ſint neceſſaria, evidens eſt curationes promiſcuas, quæ uni generi adſcribuntur, non verò cuique ſpeciei propriæ ſunt, eſſe, ſi non periculoſas, ſaltem inutiles; & multò plus profeciſſe ſolum *Saint-Yves*, qui cuique ophthalmiæ

miæ ſpeciei propria aſſignavit remedia, quàm tota Græcorum, Arabum, & Neotericorum turba, quæ confuſaneam, multiplicemque medelam, non diſtinctis ſpeciebus, ſummo labore ſcriptis conſignavit.

Species verò cujuſque generis determinare hoc opus, hic labor eſt. Multi ſunt Auctores qui logices ignari tot genera ſtatuunt, quot ſpecies; ut qui idem genus in ophthalmiam, taraxim, chemoſim, ſeu totidem genera dividunt; necnon qui diverſorum generum ſpecies ſub eodem generico nomine reponunt; ſic Typhi nomine Medici Cnidii deſcripſere febrem continuam vulgò malignam dictam, necnon tritæophyam ardentem, rheumatiſmi, diarrhœæ, & demùm anaſarcæ ſpeciem, quos ideo tanquam ineptæ diviſionis Auctores vituperat *Hippocrates.*

Falſa ſunt, aut ſaltem inutilia quæ circa genus morbi traduntur vulgò prognoſtica & diagnoſtica ſigna, quoties ea tantùm de unâ aut alterâ ſpecie vera ſunt; ſic ſi quis de variolâ in genere proferat quòd morbus ſit gravis, periculoſus, & ſummâ artis Magiſtri cautelâ tractandus, falſa profert, cùm variola benigna ſine ullo Medici auxilio, ægroque per vicos obambulante ſanetur; atque cùm eum errorem fermè in omnibus morborum hiſtoriis admiſerint Auctores, exceptis paucis nuperis, non mirum ſi ars medica nullos per viginti ſæcula progreſſus fecerit, cùm Botanica, intra dimidium ſæculum à Methodicis exculta, ad ſcientiæ decus & certitudinem evecta fuit, ac fœcundiſſima ſimul & facillima evaſit.

Scholaſtica itaque præjudicia exuant Medici, & conſuetudinem ac uſum rationis loco non ſequantur; abuſus longiori uſu non confirmetur; theoria etenim, quâ duci ſe patiuntur, cùm hactenùs falſa fuerit, & adhucdum in multis obſcura, aut dubia, minimè præſtare poteſt eam evidentiam & certitudinem quæ requiritur, ubi de vitâ & ſalute hominum mercandum eſt, & quam ipſa non habet. Theoria quidem utilis eſt, ut hypotheſis in phyſicâ, non ad probandam theſim, ut perperam putant quidam Philoſophi, ſed ad verum indagandum, uti ſolemne eſt Geometris, qui ex falſâ ſuppoſitione ad problematum ſolutionem perveniunt.

Illuſtriſſimus omniumque hujus ævi ſagaciſſimus experimentator *D. Hales* fatetur ſe poſt millena capta in corpore animalium experimenta, toties hallucinatum eſſe, quoties facta prævidere, & veluti divinare voluit, ita ut theoria & analogia eum ſæpiùs deceperint, in rebus tamen ad quas viſus & tactus eum dirigebant. Quantò ſæpiùs hallucinantur Medici qui, non conſultâ experientiâ, & ſolâ theoriâ duce, quid fiat in corporis humani penetralibus determinare audent, ipſi phyſices, hydrodynamices & logices non rarò ignari, atque hypotheſibus, aut principiis evidenter falſis innixi. Oh! Chymici, Humoriſtæ, Mechanici toties deluſi, nunquamne fatebimini cognitionem hiſtoricam præcedere debere, & infidam ducem eſſe theoriam?

Duplex eſt cujuſvis morbi character, ſcilicet *factitius*, & methodo cuique proprius; alter verò *deſcriptivus*, & cuique methodo communis; ex eo quod genus v. g. ileus in dolorificorum topicorum ordine reponatur, ex eo intelligitur illud dolore partis ſingularis, & fixo ſtipari; adeoque il-

lud in charactere repetere ſuperfluum eſt, ſufficitque addere alia duo ſymptomata, ſcilicet fœtidam vomitionem, & alvi conſtipationem, ut ab aliis ejuſdem ordinis, ſcilicet à colicâ, gaſtrodyniâ, &c, diſtinguatur; & hic eſt character factitius à methodo arbitrariâ dependens: ſi verò character deſcriptivus deſideretur, ejus hiſtoria tradenda eſt, cujus ope in quacumque claſſe reponatur, dignoſci poſſit, ut inter evacuatorios, inter abdominales, acutos, humorales, prout cuique ſimiles claſſes inſtituere placuerit.

Si miles in ſuâ cohorte determinatis veſtibus inſignitâ recognoſci debeat, ſoluſque ſit in eâ v. g. criſpus aut reſimus, ejus character factitius ex criſpaturâ, vel ſimitate cum inſignibus cohortis eruitur; aſt ſi in exercitu confuſo, depoſitis inſignibus cuique cohorti propriis, detegendus foret, præter hunc characterem requireretur ſignatura, ſeu character deſcriptivus, quo ab aliis eodem naſi vitio, aut capillorum eadem criſpaturâ affectis diſtingui poſſet; ita in quovis genere, & quâque ſpecie præter characterem factitium claſſis & ordinis, requiritur deſcriptio, ſeu ſignatura quâ poſſit ab aliis internoſci, & uterque character in benè multis morbis adhuc deſideratur.

Hiſtoria differt à *ſignaturâ* in eo quod 1º hiſtoria tradit phænomena morbi eodem ordine, quo in ægrotis adveniunt; per horas in peracutis, per dies in acutis, per menſes in chronicis; atque hiſtoriam morbi traditurus debet 2º obſervare ne terminis metaphoricis lectori fucum faciat; 3º ne plus referat quàm quod in ſenſus incurrit, ſeu quod idem eſt, ne quod judicat de cauſâ, principio, internâ ſede morbi, unquam cum factis confundat, aut commiſceat; ſimilis in hoc ruſticis qui Medico interroganti quid mali ſentiant, ſuam de ejus mali cauſâ opinionem in phænomenorum locum obtrudunt, & *conatum*, *ſtomachi aperturam*, ſimiliaque inania verba incuſant, cùm deberent tantummodò reſpondere ſe aliquâ parte dolere, vomere, aut aliud quid experiri.

In ſignaturâ verò non eo quo apparuerunt ordine phænomena recenſenda ſunt, ſed eo quo ab aliis congeneribus morbis diſtingui queant; ſic cùm in hiſtoria ægri ætas, ſexus, temperamentum, victûs, vitæ ſeu artis ratio, medicaminum ſucceſſus, juvantia & lædentia debent accuratè & ſcrupuloſè recenſeri; in ſignaturâ nil eorum referri debet, niſi quod ad eum ab aliis determinandum ſufficit; cùm autem omnia phænomena poſſint reduci ad *actiones animæ*, ut ſenſum, intellectum, cupiditates, voluntates & motus; ad *functiones* naturales, ut reſpirationem, pulſum; ad *excretiones*, ut alvi dejectionem, urinæ emiſſionem, & ad *qualitates*, ut colorem, ſaporem, figuram, &c; eodem etiam ordine phænomena characteriſtica recenſeri poſſunt.

In hiſtoria morborum deſideratur pinax, ſeu catalogus nominum ſynonymorum, quibus præcipui Auctores eamdem morbi ſpeciem deſignavere cum citatione operis ubi illius deſcriptio fuit tradita: horum enim Auctorum ope poteſt quiſque Medicus quam obſervat ſpeciem cum deſcriptis ſpeciebus conferre, ut ſimilitudinem, aut differentiam, prognoſim, atque curam ex illis

illis mutuetur, atque ex pluribus ſimul collatis hiſtoriis characterem ſpecificum determinet, optimamque medendi methodum ſeligat.

Nec inutile foret diverſam ejuſdem morbi theoriam pro diverſitate ſectarum conſiderare, adeòque theoriam Galenicam, Chymicam, Pneumaticam, Mechanicam, Stahlianam invicem componere, quæ ſæpe nomine tenus diſcrepant; verùm diverſam pro diverſis regionibus & ſectis medendi methodum examinare multò utilius eſſet, quarum methodorum ſpecimina paſſim adjiciam.

De nomenclaturâ generum fuſè egi in primâ parte; quod verò nomina ſpecialia attinet, ea duplicis ſunt ordinis; alia ſcilicet *characteriſtica* ſunt, quæ veram ſpeciei definitionem comprehendunt, ſeu ſpeciei cognoſcendæ, & ab aliis diſtinguendæ ſufficiunt, qualia pro viribus in primâ claſſe adhibui; ea minimè ſunt arbitraria, ſed in uſu & commercio præ longitudine vix uſurpanda; aſt ad ſignandos morbos neceſſaria, ut ſignaturæ ad militem recognoſcendum.

Alia verò ſunt *trivialia*, quæ brevitate ſunt ſolùm commendanda, adeòque in uſu loquendi commodiſſima, ut *apoplexia pituitoſa*, *diarrhœa bilioſa*, &c, quæ utplurimum nihil diſtincti & clari per ſe denotant, & vel nomen characteriſticum, vel deſcriptionem annexam requirunt; ſic apud milites cuique nomen militare tribuitur ipſi proprium & breve, ſed cujus ope, ni ſignatura ſuppeteret, vix detegi poſſet datus miles; quod tamen in ordinario uſu neceſſariò uſurpandum eſt. In his verò imponendis regulæ Logicæ ſeverioris vix ſervari poſſunt, quia non meliora, ſed uſitatiora ſimul ac breviora epitheta neceſſariò ſeligenda ſunt.

Verùm in ſtabiliendis nominibus characteriſticis eædem regulæ exigunt, ut nomina 1° à phænomenis tantùm imponantur; 2° ut ſine tropis & figuris Rhetorices per verba propria, ſimplicia exprimantur; 3° ut numquam ab iis quæ ſunt abdita, ut ſedes interna, cauſa, principium morbi, repetantur; multò minus à regione, ætate, ſexu, tempeſtate deducantur; 4° ut à qualitatibus abſolutis, non verò relativis, deriventur; cùm enim ea nomina ad morbum detegendum, ejuſque ſpeciem determinandam conferre debeant, ea nequaquam debent cognitum ſupponere quod inquiritur, nec quidquam referre, niſi quod in ipſo ægro phænomenis expreſſum poteſt reperiri; nec in ægro videre eſt utrùm apoplexia ſit levior alterâ, vel gravior; utrùm colica ſit in meſenterio, vel in ileo; utrùm ſit cholera Indica, vel Europea; utrùm morbus ſit virgineus, vel morbus puerperæ, cùm Europeus eodem, quo Indicus, & virgo eodem quo gravida, ac reciprocè, morbo poſſit affici: Verbo, nihil in charactere, nec proinde in nomine characteriſtico poteſt admitti, niſi quod ſimplex attentio ad phænomena ſenſibus obvia poteſt edocere; & id omne quod imaginando, aut ratiocinando adeſſe intelligimus, id totum ad theoriam ſeorſim debet amandari.

Finem faciam mutuatis verbis Ill. *Gaubii* in *Pathologiâ* nuperrimè editâ ſic loquentis: „ Ex quibus apparet, non eſſe, cur deſperent Medici, fo-
„ re aliquando, ut ingens morborum humanorum numerus, exemplo ab

„ hiſtoriæ naturalis Scriptoribus petito, in ordinem ſyſtematicum redigatur,
„ qui ab omni hypotheſi ſectarumque commento liber, ſolâ nixus fideli
„ obſervatione, claſſes, genera, ſpecies exhibeat, ſuis ſingula characteriſmis,
„ certis, maniſeſtis, plenis, interſtincta. Specimina jam nunc à Recentio-
„ ribus edita potius in ſpem erigunt, tentaminibus multiplicatis haud de-
„ futuros ſucceſſus, remque tanti momenti, ac bonis ideò omnibus exop-
„ tatiſſimam, ſic tandem feliciter perfectum iri, ut non in nominibus dun-
„ taxat morborum inveniendis ſeſe utilem præſtet, ſed præcipuè facilem ad
„ eruendas curationes viam expediat. " Hæc Ill. Profeſſor Leydenſis. Huic calculum ſuum addit Ill. *Thomas Simſon in Actis Edimburgenſibus, Tom. IV. articul. XX.* qui ſingulorum morborum ſpecies, generaque eſſe eodem modo deſcribenda contendit, quo plantas deſcripſere Botanici.

Nuperrimè Ill. Baro *van Swieten* paſſim *in Commentariis*, ut de Ictero, de Mania, &c, concludit his verbis: „ ex hactenus dictis patet, ſollicitè
„ diſtinguendas eſſe varias morborum ſpecies, ut ſingulis idonea medela ad-
„ hiberi poſſit, cùm illa, quæ huic ſpeciei ſanandæ conducunt, in alia
„ ejusdem morbi ſpecie nocerent. " Hujus præceptis adhærens *Clar. Preyſinger Medicus Viennenſis* claſſes morborum capitis juxta noſtram ferè methodum elaboravit. Quod autem hanc ſpartam feliciter à me fuiſſe exornatam putet *Ill. Eques Linnæus* Archiater Suecicus, ut refert in ſuis *Amœnitatibus Academicis Vol. VI;* quod, inquam, Noſologiam magnificis extollat verbis in ſuis *Epiſtolis*, hoc certè tribuo benevolo ejus animo: cùm autem ille vir in multis, ſed maximè in methodis dijudicandis, præſtantiſſimus ſit, non parum mihi gratulor quod hæcce mea methodus ipſi potiſſimum arriſerit.

Huic ſpeciei multas ſpecies & aliquot genera, necnon appendicis inſtar methodum ætiologicam & anatomicam in methodum redactas, addere viſum eſt, ut ope ætiologicæ cuique pateat quæ generalis medendi methodus ſingulis morborum ſpeciebus ejusdem claſſis conveniat; & ex anatomica cognoſcant tyrones noſtram nomenclaturam & diagnoſim morborum methodis antiquis congruere poſſe. Potuiſſem etiam, more *Cælii Aureliani*, non morbos, ſed ægros in claſſes redigere, ut in epilepticos, paralyticos, apoplecticos, hydrophobos, tertianarios, quartanarios, &c, niſi obſtitiſſet nominum ægros deſignantium penuria; hinc cuique clarum fuiſſet, non de modis quales ſunt morbi, ſed de ſubſtantiis ſeu ſubjectis morborum, in Noſologia, ut de Plantis in Botanica, quæſtionem eſſe.

Ut uno oculi ictu innoteſcat duratio & periculum cujusque morbi, (de ſymptomatis ſimplicibus hîc non agitur,) ad calcem nominis appoſuimus characteres, qui ea breviter indicant:

A. indicat morbum *acutum*, ſeu velocem & periculoſum:
B. morbum *brevem*, cito deſiturum, & ſine vitæ periculo:
C. morbum *chronicum*, ſeu longum & periculoſum:
L. morbum *longum*, ſeu tardigradum ſine periculo:

P. mor-

P. morbum per *periodos* recurrentem, aut remittentem, aut intermittentem:

D. morbum *dubium*, ſeu cujus duratio & periculum variant, aut non ſatis conſtant:

a, b, c, &c, varietates ejusdem ſpeciei ſignificant literæ Arabes.

Morbi, quotquot obſervantur, ſunt *individui*, rigoroſè loquendo à ſe invicem diſſimiles, ut diſſimilia ſunt quadantenus omnia ejuſdem arboris folia; verùm tamen practicè loquendo quidam invicem ſimiles ſunt, ut duæ apoplexiæ ſeroſæ, duæ diarrhœæ bilioſæ, &c: & illa individuorum ſimilitudo vocatur ſpecies: ſic duæ diarrhœæ bilioſæ ſunt ejuſdem ſpeciei; Species itaque morbi ſub ſe continent tantùm morbos individuos. Horum morborum differentia quoad ſymptomata accidentalia, fortuita, fugacia aut quoad gradum, id eſt intenſitatem majorem minoremve ſymptomatum, vocatur *varietas.*

Genus eſt ſimilitudo ſeu convenientia ſpecierum; ſic *diarrhœa* genus eſt, quippe continet ſub ſe diverſas ſpecies, ut *ſeroſam*, *bilioſam*, *ſtercoroſam.* Demum *claſſis* eſt ſimilitudo vel convenientia generum; ſic *febris*, quæ claſſis eſt, continet *ſynochum*, *ephemeram*, *quartanam*, &c: & pars claſſeos *ordo* dicitur, qui velut exigua claſſis eſt.

Errant itaque Philoſophi, in logica & hiſtoria naturali peregrini, qui indiſcriminatim *claſſem* vocant quod *genus* eſt, & *ſpeciem* quod *claſſis* vel *genus* eſt. Fateor pro diverſa methodo claſſes & genera mutari; non minùs tamen, datâ methodo, quisque definitionibus ſuis debet adhærere, quippe, ſine definitionibus fixis vocabulorum, nulla poteſt in doctrinis demonſtratio valere, & ſine demonſtratione nulla datur ſcientia, quippe ſcientia eſt habitus aſſerta demonſtrandi.

SYNOPSIS CLASSIUM
ET ORDINUM.

CLASSIS I. *VITIA.*

SYmptomata cutanea levidenſia, vel mechanicis Chirurgiæ auxiliis curanda.

ORDO I. *MACULÆ*, coloris nativi mutationes.
ORDO II. *EFFLORESCENTIÆ*, tumores humorales, exigui, gregales.
ORDO III. *PHYMATA*, tumores humorales ſolitarii.
ORDO IV. *EXCRESCENTIÆ*, tumores à ſolidis adauctis.
ORDO V. *CYSTIDES*, tumores capſulati fluido referti.
ORDO VI. *ECTOPIÆ*, ſolidarum partium à ſuâ ſede dimotiones.
ORDO VII. *PLAGAE*, ſeu continui ſolutiones.

CLASSIS II. *FEBRES.*

Pulſus frequens, fortiſve viribus artuum imminutis.

ORDO I. *CONTINUÆ*, quarum pyrexia ſemel creſcit ſemelque decreſcit in decurſu ægritudinis.
ORDO II. *REMITTENTES*, quarum pyrexia pluries creſcit & decreſcit in decurſu ægritudinis.
ORDO III. *INTERMITTENTES*, quarum pyrexia pluries accedit & omninò recedit in decurſu ægritudinis.

CLAS-

CLASSIS III. *PHLEGMASIÆ.*

Concurrit pyrexia continua vel remittens cum internâ inflammatione, vel cum exanthematis.

ORDO I. *EXANTHEMATICÆ*, eruptiones cutaneæ cum (a) pyrexia ſæpiùs malignâ, quandoque lentâ.
ORDO II. *MEMBRANACEÆ*, viſcera membranoſa dolent, tument cum pyrexiâ acutâ.
ORDO III. *PARENCHYMATOSÆ*, adeſt dolor obtuſus, calor & tumor in viſceribus farctis, non ſacciformibus, cum pyrexiâ acutâ, ſuppurationis apparatu.

CLASSIS IV. *SPASMI.*

Contractio invita, conſtans vel interpolata, muſculorum organis loco motivis, non vitalibus, inſervientium.

ORDO I. *TONICI PARTIALES*, rigiditas & immobilitas artûs vel organi determinati.
ORDO II. *TONICI GENERALES*, rigiditas totius ferè corporis.
ORDO III. *CLONICI PARTIALES*, agitatio coacta, non libera, organi vel artûs, ejuſve motus vitioſus.
ORDO IV. *CLONICI GENERALES*, agitatio coacta totius ferè corporis, ſenſibus ſæpe obſcuratis.

CLASSIS V. *ANHELATIONES.*

Agitatio invita, defatigans, muſculorum pectoris, unde reſpiratio difficilis, frequens, ſine febre acutâ.

ORDO I. *SPASMODICÆ*, inſultus fugaces agitationum pectoris cum exſpiratione vel inſpiratione ſonorâ.

(a) *Pyrexia* eſt calor adauctus cum pulſu ſolito fortiori aut frequentiori.

ORDO II. *OPPRESSIVÆ*, conſtantes in ipſis paroxyſmis pectoris agitationes, eæque frequentes ac laborioſæ.

CLASSIS VI. *DEBILITATES.*

Vires ſolitas in agendo exerendi impotentia. Facultates virium diſpenſatrices ſunt tres; facultas cognoſcendi, appetendi & movendi.

ORDO I. *DYSAISTHESIAE*, debilitates ſenſuum, ut viſûs, tactûs, auditûs ſine ſopore.
ORDO II. *ANEPITHYMIAE*, debilitas vel abolitio cupiditatum, ut famis, ſitis, libidinis, ſine ſopore.
ORDO III. *DYSCINESIAE*, debilitas motuum in organis locomotivis, non in vitalibus.
ORDO IV. *LIPOPSYCHIAE*, ſeu morbi ſyncoptici, debilitates motuum vitalium, adeòque totius corporis.
ORDO V. *COMATA*, ſeu morbi ſoporoſi, debilitas, omniſque ſenſûs necnon phantaſiæ obſcuratio, motuumque liberorum imminutio vel ſuppreſſio.

CLASSIS VII. *DOLORES.*

Cujusvis experientiâ cognoſcendi, nullâ definitione diſtinctè explicabiles ſunt.

ORDO I. *DOLORES VAGI*, qui nomen à ſede fixâ non habent.
ORDO II. *DOLORES CAPITIS*, ut oculi, oris, cranii, dentium.
ORDO III. *DOLORES THORACIS*, ut lateris, œſophagi, dorſi.
ORDO IV. *DOLORES ABDOMINIS*, ut ſtomachi, inteſtini, hepatis, &c.
ORDO V. *DOLORES ARTUUM*, ut iſchias, lumbago, &c.

CLASSIS VIII. *VESANIÆ.*

Character eſt imaginationis, judicii, voluntatis, &c, depravatio.

ORDO

ORDO I. *HALLUCINATIONES*, errores imaginationis, ſalvo intellectu, ab organorum externorum vitio.
ORDO II. *DELIRIA*, errores judicii ab imaginationis vitio, quod intellectus corrigere nequit.
ORDO III. *MOROSITATES*, voluntatis & cupiditatis depravatio in appetendo aut averſando.
ORDO IV. *ANOMALIÆ*, morbi prioribus affines.

CLASSIS IX. *FLUXUS.*

Character eſt ejectio fluidorum aut contentorum, quæ quantitate, qualitate, deſuetudine notabilis eſt.

ORDO I. *SANGUIFLUXUS*, ejectiones cruentæ, vel ſanguineæ undecumque procedant.
ORDO II. *ALVIFLUXUS*, dejectiones ex ano, vel rejectiones ex œſophago, eorum quæ in primis viis latebant.
ODOR III. *SERIFLUXUS*, ejectiones urinæ, lymphæ, muci, lactis, puris ex aliis locis quàm è primis viis.
ORDO IV. *AERIFLUXUS*, flatuum, vaporum, &c, ejectiones.

CLASSIS X. *CACHEXIÆ.*

Coloris, figuræ, molis in corporis habitu depravatio.

ORDO I. *MACIES*, corporis partium mollium extenuatio.
ORDO II. *TUMORES*, corporis generalis intumeſcentia, ſeu adauctum volumen.
ORDO III. *HYDROPES*, partium quarumdam intumeſcentia à contentis adauctis, ſæpiùs fluidis collectis.
ORDO IV. *TUBERA*, partium quarumdam intumeſcentiæ firmæ.
ORDO V. *IMPETIGINES*, cutanei tumores puſtuloſi, cruſtacei, gregales.
ORDO VI. *DECOLORATIONES*, coloris nativi depravationes.
ORDO VII. *ANOMALIÆ*, continent morbos prioribus affines.

CLASSIS PRIMÆ SYNOPSIS.

VITIA.

CHARACT. Syndromes ſymptomatum cutaneorum leviores.

ORDO I. MACULÆ, *mutationes coloris nativi.*

I. LEUCOMA, *taye*, macula opacans corneam.
II. VITILIGO, macula cutem deprimens.
III. EPHELIS, *rouſſeur*, macula cutis corymboſa fuſca.
IV. GUTTA ROSEA, *couperoſe*, macula faciei corymboſa rubra.
V. NÆVUS, *ſein*, macula congenita protuberans.
VI. ECCHYMOMA, *ecchymoſe*, macula à ſanguine ſub cute effuſo.

ORDO II. EFFLORESCENTIÆ, *tumores humorales exigui gregales.*

a. PUSTULA, *puſtule*, phyma parvulum apice ruptum.
b. PAPULA, *bouton*, phyma parvulum deſquammari ſolitum.
c. PHLYCTAENA, *phlyctène*, veſicula fluido plena.
d. VARUS, *bourgeon*, tuberculum durum, conſtans.
VII. HERPES, *dartre*, papularum prurientium corymbus.
VIII. EPINYCTIS, phlyctænarum atrarum congeries dolens.
IX. PSYDRACIA, *porcelaine*, phymata eryſipelatoſa.
X. HIDROA, *échauboulure*, exanthemata miliaria phlyctænoidea.

ORDO III. PHYMATA, *tumores humorales ſolitarii.*

XI. ERYTHEMA, *éryſipèle*, phyma rubrum, calens, diffuſum.
XII. ŒDEMA, *œdéme*, phyma album, indolens, molle.
XIII. EMPHYSEMA, *emphyſéme*, phyma pallidum, elaſticum.
XIV. SCIRRHUS, *ſcirrhe*, phyma durum, indolens, cuti concolor.
XV. PHLEGMONE, *phlegmon*, phyma rubrum, calidum, ſphæroideum, pulſans.
XVI. BUBO, *bubon*, phyma ſcirrhoſo-phlegmonodeum in glandulâ.

XVII.

XVII. Parotis, *parotide*, bubo juxta aurem.

XVIII. Furunculus, *furoncle*, phyma ſubdurum, inflammatum, prominens.

XIX. Anthrax, *charbon*, phyma apice gangrænoſum, ambitu inflammatum.

XX. Cancer, *cancer*, phyma ſcirrhoſum, lancinans.

XXI. Paronychia, *panaris*, phlegmone extremi digiti.

XXII. Phimosis, *phimoſis*, phlegmone præputii.

ORDO IV. Excrescentiæ, *tumores à ſolidis adauctis.*

XXIII. Sarcoma, *ſarcome*, excreſcentia carnoſa.

XXIV. Condyloma, *condylome*, excreſcentia cutanea, tendineave.

XXV. Verruca, *verruë*, excreſcentia cutanea globoſa.

XXVI. Pterygium, *onglet*, excreſcentia plana in oculi cantho.

XXVII. Hordeolum, *orgeolet*, excreſcentia varo ſimilis ad tarſos palpebræ.

XXVIII. Bronchocele, *gouëtre*, excreſcentia gutturis.

XXIX. Exostosis, *exoſtoſe*, excreſcentia oſſis inſtar dura.

XXX. Gibbositas, *boſſe*, protuberantia oſſium thoracis.

XXXI. Lordosis, protuberantia ab oſſibus artuum inflexis.

ORDO V. Cystides, *tumores capſulati fluido referti.*

XXXII. Anevrysma, *aneuryſme*, cyſtis arterioſa.

XXXIII. Varix, *varice*, cyſtis venoſa.

XXXIV. Hydatis, *hydatide*, cyſtis lymphæ ductuum.

XXXV. Marisca, *hémorrhoïde*, tumor ſanguine turgens, in margine podicis, isque pertinax.

XXXVI. Staphyloma, *ſtaphylome*, cyſtis corneæ, vel corneam perforans.

XXXVII. Lupia, *loupe*, cyſtis in articulis ſpiſſo fluido plena.

XXXVIII. Hydarthrus, *tumeur blanche*, cyſtis articuli aquoſa.

XXXIX. Apostema, *apoſtéme*, cyſtis purulenta.

XL. Exomphalus, *exomphale*, cyſtis umbilicalis ſæpiùs aquoſa.

XLI. Oscheocele, *fauſſe hernie*, cyſtis in ſcroto.

ORDO VI. Ectopiæ, *partium ſolidarum è ſuâ ſede dimotio ſenſibus obvia.*

XLII. Exophthalmia, *chûte de l'oeil*, ectopia oculi.

XLIII. Blepharoptosis, *éraillement*, ectopia palpebræ.

XLIV. HYPOSTAPHYLE, *chûte de la luette*, ectopia uvulæ.
XLV. PARAGLOSSE, *chûte de la langue*, ectopia linguæ.
XLVI. PROPTOMA, ectopia appendicis externæ, ut labii, ſcroti, auriculæ.
XLVII. EXANIA, *chûte de l'anus*, prolapſus ani.
XLVIII. EXOCYSTES, *chûte de veſſie*, prolapſus veſicæ urinariæ.
XLIX. HYSTEROPTOSIS, *chûte de matrice*, prolapſus uteri.
L. ENTEROCELE, *enterocéle*, hernia inteſtini.
LI. EPIPLOCELE, *épiplocéle*, hernia epiploi.
LII. GASTROCELE, *gaſtrocéle*, hernia ſtomachi.
LIII. HEPATOCELE, *hépatocéle*, hernia hepatis.
LIV. SPLENOCELE, *ſplénocéle*, hernia lienis.
LV. HYSTEROCELE, *hyſterocéle*, hernia uteri.
LVI. CYSTOCELE, *cyſtocéle*, hernia veſicæ.
LVII. ENCEPHALOCELE, *encéphalocéle*, hernia cerebri.
LVIII. HYSTEROLOXIA, *obliquité de la matrice*, uteri obliquitas.
LIX. PARORCHIDIUM, ectopia teſticuli.
LX. EXARTHREMA, *luxation*, oſſium mobilium luxatio.
LXI. DIASTASIS, *diaſtaſe*, oſſium immobilium receſſus.
LXII. LOXARTHRUS, oſſium mobilium obliquitas reſpectiva citra ſpaſmum & exarthrema.

ORDO VII. PLAGÆ, *continui ſolutiones, vitia dialytica Ill. Linnæi.*

LXIII. VULNUS, *bleſſure*, continui ſolutio, hians, cruenta.
LXIV. PUNCTURA, *piquure*, continui ſolutio intus tantùm extenſa.
LXV. EXCORIATIO, *écorchure*, cuticulæ vel cutis à carnibus ſubjectis ſeparatio.
LXVI. CONTUSIO, *meurtriſſure*, partis carnoſæ in minimis punctis attritio.
LXVII. FRACTURA, *fracture*, diviſio oſſium in fragmenta ſeparabilia.
LXVIII. FISSURA, *fêlure*, oſſium diviſio rimam referens.
LXIX. RUPTURA, *rupture*, ligamentorum, tendinumve ab oſſibus divulſio.
LXX. AMPUTATURA, *coupure*, partis exciſio totaliſve articuli detruncatio.
LXXI. ULCUS, *ulcère*, partium mollium eroſio purulenta, cute profundior, patulo fundo, pure vitioſo.
LXXII. EXULCERATIO, differt ab ulcere ut excoriatio à vulnere.
LXXIII. SINUS, *ſinus*, emiſſarium abſceſſûs vel apoſtematis orificium.
LXXIV. FISTULA, *fiſtule*, ulcus ſinuoſum, intus calloſum, fundo ſæpe carioſo.

LXXV.

LXXV. Rhagas, *gerçure*, ſolutio continui ſicca in marginibus partium.
LXXVI. Eschara, *eſcare*, cruſta mortua vi cauſticorum ſæpius facta.
LXXVII. Caries, *carie*, oſſis eroſio cava vel aſpera, perioſteo exfoliato denudata.
LXXVIII. Arthrocace Linnæi, ulcus medullæ cum oſſis carie.

His nominibus vitia tantùm conſpicua intelligenda volumus: ſi enim ea intus lateant, ut ulcus pulmonis, cerebri, hepatis, caries coſtarum, exulceratio inteſtinorum, &c, ea inter morbos quorum principia ſunt inquirenda veniunt: ſic ulcus pulmonis ad phthiſim, ejus vulnus latens ad hæmoptyſim, arthrocace oſſis latens ad oſtocopum &c, pertinent. Medici in morborum diagnoſi ſunt primò ſenſuales artifices, ſeu ſenſu & phænomenis duci ſe patiuntur, licèt deinceps vi intellectûs abditas earum cauſas inquirere debeant, niſi velint in Empyricorum turba deſidere.

CLASSIS PRIMÆ THEORIA.

VITIA

SEU

AFFECTUS SUPERFICIARII

SUNT vitia conſpicua in partibus externis corporis, ſeu pravæ partium conſpicuarum diſpoſitiones, ex quibus magis læduntur qualitates, ut figura, color, quàm ipſarum functiones; unde minùs nocent ſanitati & robori quàm pulchritudini & integritati, ut cum antiquis has quatuor valetudinis conditiones diſtinguam.

Diſtinguuntur à morbis ſequentium claſſium, quia ſunt ſyndromes ſymptomatum vix intenſitate aut extenſione notabilium; ſi quis tamen maluerit hos inter morbos ordinare, & maculas ad cachecticos decolores, effloreſcentias ad inflammatorios exanthematicos, vel cachecticos leproſos, aliosque ad alias claſſes referre, non repugnabo.

Ex his autem intellectis faciliùs fluet cæterorum morborum theoria, quippe affectus iſti ſunt veluti illorum elementa, & cùm à ſimplicibus ad compoſita progrediendum ſit, à vitiis iſtis corporeis exordiendum duxi.

Iſta vitia ſunt 1° vulnera, 2° ulcera, 3° maculæ, 4° exanthemata, 5° phymata, 6° excreſcentiæ, 7° cyſtides, 8° procidentiæ, ſeu ectopiæ.

De duobus prioribus actum eſt in pathologiâ, & quoties in morbos à vulnere, ulcere, contuſione ortos incidemus, toties eas ſpecies *Traumaticas* nuncupabimus: ſic apoplexia traumatica dicetur ſpecies ea quæ à cranii fracturâ, commotione, vulnere, contuſione, &c, capitis ortum ducit, ut

eas

eas diſtinguamus ab ſpeciebus *ſpontaneis*, id eſt, quæ a principio interno ſine cauſâ evidenti, vel principio mechanico procedunt.

Cæteri affectus ſuperficiarii vulgo dicti *morbi chirurgici* non ita evidentis ſunt originis, adeoque theoriam magis elucidatam expoſtulant, maximè quia multò pluribus morbis internis occaſionem præbent; adeoque theoriam non ſolùm phymatis, excreſcentiis, ſed & morbis inflammatoriis cachecticiſque applicandam hîc in anteceſſum tradere neceſſarium judico.

1. Tumor, Græcis *oncos*, eſt quidquid præter naturam creſcit in humano corpore, *Galeno* definiente; juxta Neotericos eſt præternaturalis elevatio partis: is vulgo dividitur in calidum & frigidum: adſcribitur humoris cujusdam hærentiæ tanquam cauſæ, cui hærentiæ cauſam præbent res non naturales dictæ, &c. Verùm has definitiones ingrediuntur vocabula à nemine hactenus rectè definita, & admodum obſcura, à quibus abſtinebimus; ut autem de tumoribus dilucidè agamus, præmittenda ſunt more *Alphonſi Borelli* quædam lemmata lucem huic theoriæ fœneratura.

2. Volumen corporis humani ſani creſcit in dies ab ortu uſque ad vigeſimum quintum circiter ætatis annum cum notabili altitudinis augmento; ætate verò provectiori, ut circa quinquageſimum, aut ſexageſimum, augeri conſuevit in latum & profundum ſub eadem altitudine; nec non ſingulis diebus, horis matutinis, aliquot lineis creſcit altitudo, quæ tantumdem veſpertinis decreſcit.

3. Volumen quarumdam partium corporis humani creſcit præ aliis determinatâ ætate, horâ, &c: ætate fertili abdomen gravidis, mammæ puerperis, horâ paſtûs epigaſtrium ſaturis, hypogaſtrium veſicam & alvum exoneraturis, increſcunt.

4. Sanitas, ex phyſiologiâ, facultas eſt omnes omninò functiones, quæ ætati, ſexui, temperamento, tempori conveniunt, jucundè, conſtanter, & facilè exercendi; exercentur autem illæ functiones per partes corporis tanquam inſtrumenta, quorum moles, ſitus & figura ita concinnè à Sapientiſſimo Numine ſunt ordinata, ut ad fines plures ſimul & optimos obtinendos mirificè concurrant.

5. Si itaque aberrent moles, ſitus, vel figura partium à regulâ, quod noſtrâ culpâ aut pœnâ evenit, non mirum eſt ſi imperfecta exinde evadat machina, ſeu ſi iiſdem functionibus dato tempore & ordine exercendis impar evadat; ut in machinâ aut ſtatuâ omnium perfectiſſimâ, nil immutari poteſt, quin perfectio vitietur; ita in humanâ machinâ (quæ ſi perfecta fuerit & animata *ſana* dicitur) nulla ſitûs, molis, figuræ mutatio fieri poteſt, quin imperfectus evadat ejus ſtatus, ſeu fiat *ægritudo*.

6. Moles partium & ipſius corporis variat admodùm intra ſanitatis limites; patet molem recens nati cum adulti mole conferendo: nec enim ſolius corporis mirè diſcrepat magnitudo in diverſis ætatibus, verùm etiam non eâdem ratione excreſcunt diverſæ ejus partes; datur tamen, ſi non abſoluta, ſaltem relativa partium ſibi invicem comparatarum magnitu-

do conſtans, aut *ſanitati conveniens proportio*, à quâ ſi partes aberraverint, morboſam molem habere dicuntur. His poſitis,

7. *Protuberantia* eſt partis magnitudo adaucta ultra quàm exigit ſanitati conveniens proportio.

8. Protuberantia dicitur *abſoluta*, ſi alterutrius partis moles augeatur, dum cæterarum magnitudo eadem perſtat. *Relativa* verò vocatur, ſi datæ partis volumen idem perſeveret, dum in aliis omnibus imminuitur. Sic macilentis oſſium juncturæ, ſcapulæ, claviculæ protuberant.

9. SCHOLIUM I. Omnis protuberantia non eſt molis augmentum: moles enim eſt ut quantitas materiæ in parte; verùm protuberat pars etiamſi tantùm eadem materies majus ſpatium occupet, ut in meteoriſmo, tympanite: ergo omnis protuberantia non eſt molis augmentum.

10. SCHOLIUM II. Si liquida, ſolidave ex uno loco in alterum transferantur, creſcet quidem moles partis recipientis; aſt quoniam illud incrementum fit cum alterius diſpendio, totius corporis moles non creſcit, ſecus totum corporis pondus augeretur; ergo omnis protuberantia non ſupponit molem corporis auctam.

11. SCHOLIUM III. De viſceris ſingularis tumore, nequaquam certò ex ſenſu tactûs judicare poſſumus; nam ut certum foret judicium, deberet priùs eſſe perſpectum & nativum hujus viſceris volumen, & hujus incrementum; ſed ambo nos latent utplurimùm; ergo anceps eſt de tumore viſcerum judicium ex tactu petitum. Pro exemplo ſumatur lien: eum intumefactum cenſemus tùm ex elevatione regionis abdominalis quæ ipſi reſpondet, tùm ex ejus perceptâ inter contrectandum reſiſtentiâ. Verùm non certò conſtat quantum ſit in vivo homine lienis volumen, imò nuper tantùm innotuit illud poſt paſtum non idem eſſe quàm ante paſtum; nec ex renitentiâ regionis illius abdominalis ad lienis tumorem valet conſequentia, cùm indurari poſſit viſcus & ſimul priſtinum volumen ſervare, imò mole minui: ſic induratur lens cryſtallina, & ſimul decreſcit, areſcunt partes tabidæ & minuuntur.

12. Protuberat pars omnis vel, aucto volumine vel auctâ mole, vel figurâ mutatâ, vel mutato partis ſitu.

13. *Volumen* dicitur auctum, ſi ſpatium à parte occupatum majus evadat, non aucto partis pondere: hujus protuberantiæ exempla præbent emphyſema à rarefacto aëre, pneumatocele, tympanitis & meteoriſmus.

14. *Moles* dicitur aucta, ſi pondus partis increſcat; quod duplici modo fieri poteſt, vel aucto ſimul volumine, vel creſcente partis denſitate, & eodem volumine perſiſtente; ſed iſte ultimus caſus eſt tantùm poſſibilis, prior verò vulgatiſſimus. Talis eſt protuberantia à fluidis vel ſolidis in parte aggeſtis, ut in ſcirrho, œdemate, phlegmone, herniâ, ſarcomate.

15. *Figura* mutata protuberantias non raro producit, ut in gibbis, quorum ſternum, coſtæ, vertebræ extrorſùm flectuntur; rachiticis, quorum oſſa vel intorta, vel ſpinâ ventoſâ affecta & intus carioſa in extremis intumeſcunt.

16. Si-

16. *Situs* denique partium mutatus quandoque tumores effingit, ut in oſſium luxatione, fracturâ, viſcerum, muſculorum prolapſu, diſtorſione.

17. *Tumores* vocantur illæ partium protuberantiæ, quæ à fluidis intra vaſa inconſpicua dilatata congeſtis producuntur, tales ſunt phlegmone, eryſipelas, ſcirrhus, œdema, emphyſema, &c.

18. *Cyſtides* vel tumores ſaccati illæ ſunt protuberantiæ quæ fiunt à fluidis intra vaſa ſenſibiliter diducta, vel intra conceptacula quævis ſenſibilia, diductione, ruptione, vel eroſione factâ, cumulatis, ut anevryſma, varix, abſceſſus, hydrocele, phlyctæna.

19. *Excreſcentiæ* ſunt illæ partium protuberantiæ quæ à fluidis in partes ſolidas, carneas, oſſeaſve converſis producuntur, ut verruca, ſarcoma, exoſtoſis.

20. *Lordoſes* demùm ſunt cæteræ protuberantiæ, quæ à partium ſolidarum è ſuâ ſede dimotione dependent, ſive mutatâ tantùm figurâ, ſive mutato ſitu.

Cùm autem de tumoribus tantùm agere ferat animus, præmittendæ ſunt propoſitiones, quibus intellectis, horum theoria in conſpectum ſe prodat.

21. Omnes corporis partes organicæ molis, voluminis, ſitûs, & figuræ ſuæ mutationi reſiſtunt.

22. *Partem* in anatomia vocamus organum illud, quod ita toti cohæret, ut tamen ratione figuræ & uſûs à contiguis diverſum videatur; ſic digitus eſt pars manûs, unguis pars digiti. *Particula* verò dicitur portio organi à cæteris ſitu tantùm aut loco diſtincta, ut particula unguis, tendinis.

1° Quidem omnis materia gaudet vi inertiæ, & tamdiu perſeverat in ſuo ſtatu, quamdiu à viribus applicatis non cogitur ſtatum ſuum mutare ex lege univerſi, quam *Newtonus* tradidit; ergo & materia corporis humani ſeu pars quælibet.

2° Ut moles vel volumen partis mutetur, debent partes ſolidæ, fluidæque ex loco in locum transferri; verùm & illæ partes priori loco adhærent per fibras continuas, quæ ſine violentia non poſſunt elongari, rumpi, inflecti; vel loca vicina, in quæ transferuntur, plena ſunt aliis partibus, quæ reſiſtunt ſuæ expulſioni, dimotioni, ut docet anatome; ergo moles & volumen partis mutari non poteſt, quin vires his reſiſtentiis majores adhibeantur, quin proinde proportionalis ſuperetur reſiſtentia.

3° Fluida omnia corporis humani viſcoſa ſunt, & eò magis reſiſtunt motui, quò majores in tubis vehentibus affrictus patiuntur; ſed affrictus in minimis potiſſimùm vaſis ſunt maximi, ut patet ex bulla aëris, aut aquæ intra tubum capillarem adactâ, quæ vi flatus vix poteſt ejici: cùm autem ad tumores propriè dictos fluida è loco in locum per minima vaſa transferri debeant, ſimulque intra vaſa plena non poſſint urgeri quin ſuperent vaſorum eorum renixum, & contractilitatem nativam, evidens eſt non exiguam hinc & inde ſuperandam eſſe reſiſtentiam: verùm ſi partes ſolidæ organicæ oſſeæ ſint inflectendæ, vel rumpendæ ad hoc ut novam figuram,

vel

vel novum adipiſcantur ſitum, reſiſtentia ſuperanda adhuc major eſt; ergo patet partes organicas corporis noſtri reſiſtere omni figuræ, ſitûs & molis mutationi.

23. SCHOLIUM. Duæ ſunt partibus noſtris vires reſiſtentes, ſcilicet vis quâ fibræ noſtræ ſuæ elongationi reſiſtunt, & in ſui contractionem nituntur, quæ vis *elaſticitas* vel contractilitas dicitur; altera eſt vis quâ diſtractæ ſuæ ruptioni reſiſtunt, & *tenacitas* vocatur. Vires illas diverſi generis eſſe docet obſervatio,. qua conſtat carnes animalium, fœmellarum potiſſimùm annoſarum, eſſe parum elaſticas, ſeu facilè elongari, & tamen eſſe tenaciſſimas, ita ut carnes ovillæ à vervecinis eâ ratione diſtingui poſſint; ita & coria licet flaccida & mollia vix elaſtica multùm tenacitatis habent; è contrà verò ligna viridia, quæ facilè frangi poſſunt, non ita facilè poſſunt elongari; vitrum admodum elaſticum eſt, tamen fragile; ergo diverſa eſt elaſticitas à tenacitate.

24. Utraque vis ſi cætera ſint paria eſt in partibus ejuſdem diametri ut quadrata diametrorum, vel ut numerus fibrarum, adeoque reſiſtentia utraque creſcit in partibus prout ſunt craſſiores.

25. SCHOLIUM I. Tenacitas abſoluta partium corporis humani diverſa eſt pro temperamento, ætate, ſexu; major in adultis & annoſis, ut ex uſu culinario notum eſt, minor in junioribus ſaginatis, delicatè nutritis, non multùm exercitatis. Cutis, ligamenta, tendines, membranæ majori tenacitate gaudent quàm cæteræ partes molles: molliſſimæ & tenerrimæ partes ſunt cerebrum, cerebellum, medulla ſpinalis, lien: mollis, ſed tenax eſt pulmo, veſica: firma & tenax arteria, inteſtinum, uterus, renes; durum, ſed fragile pancreas, hepar.

26. SCHOLIUM II. Loramentum cutis humanæ, viginti quatuor poſt mortem horis reſectum, longitudinale, unius lineæ quadratæ ſectionem habens, ſuſtinet citra ruptionem plures quàm ducentas libras, ut expertus ſum.

Tenacitas ventriculi humani non excedit libras 30, ex meis & Haleſianis experimentis, aſt tenacitas arteriarum eſt quàm maxima.

In pede vituli, cujus circumferentia erat 4 pollicum, ſi ponamus craſſitiem perioſtei uni ſemi-lineæ æqualem, ſectio tranſverſa totius perioſtei erat 12 linearum; illa autem juxta experimentum 22 D. *Hales dans l'Hæmaſtatique*, ſuſtinuit ante rupturam 431 libras, & ſymphyſis ſola perioſteo nudata ſuſtinuit tantùm 119 libras, licèt ſymphyſis haberet ſectionem æqualem 182 lineis: ergo tenacitas ſymphyſis eſt 3. 6 vicibus minor tenacitate cutis.

27. Reſiſtentiæ fibrarum viribus eas diſtrahentibus ſunt in ratione ſimplâ denſitatis earum.

28. Partes eò denſiores ſunt, quò intra datum ſpatium plures fibras ejuſdem generis obtinent; ſic caro muſculi minùs eſt denſa ejus tendine, quantò pauciores in eâdem tranſverſâ ſectione fibras longitudinales obtinet quàm ipſius tendo. Docet autem experientia quòd multò minori vi rumpatur faſciculus carnis muſcularis, quàm faſciculus tendineus ejuſdem diame-

tri,

tri, prout plures in tendine ſecandæ ſunt fibræ quàm in pari faſciculo çarneo.

29. Eamdem verò eſſe ventris totius muſculi tenacitatem quàm ſui tendinis docet experientia, quâ conſtat non faciliùs diſrumpi muſculos in ventre quàm in tendine, quippe cùm idem ſit hinc & inde fibrarum tenacium numerus.

30. Flexilitas & ductilitas fibrarum æſtimatur ex quantitate elongationis quam patiuntur directè, & ex intenſitate potentiæ ipſas diſtrahentis inverſè; adeoque carnes, tendines eò minorem habent contractilitatem, quò ab iiſdem viribus magis intra datum tempus ſe elongari patiuntur.

31. Contractilitas partium noſtrarum eſt in ratione inverſâ earum longitudinis.

32. Etenim docet experientia ab iiſdem ponderibus appenſis capillos, chordas fidium, loramenta cutis eò magis elongari, quò majorem obtinent nativam longitudinem, adeoque ad majorem ſagittam earum arcus inflecti à ponderibus, vel viribus inflectentibus; verùm quò magis ſe ab iiſdem viribus diduci patiuntur chordæ, eò minus contractiles ſunt: ergo contractilitas partium eſt in ratione inverſa nativæ longitudinis.

33. Sic ſi capillum humanum pedis longitudine, pondere unius unciæ elongemus ad lineas duas, eodem pondere duplo brevior capillus unâ tantùm lineâ elongabitur.

34. Contractilitas partium corporis humani eſt ut earum tenſio.

35. Illa propoſitio veriſſima eſt, licèt in ſcholis continuò contradictionem patiatur: ſi enim loramentum cutis humanæ diverſis & ſucceſſivè majoribus ponderibus diſtrahatur, docet obſervatio quòd cùm nativâ majorem adepta eſt tenſionem, tunc quò magis elongatur & tenditur, eò major vis requiratur ut ulteriùs elongetur, ſeu quod eodem recidit, eò magis nitatur ad ſui contractionem: ſed niſus in contractionem eſt contractilitas ſeu elaſticitas; ergo contractilitas partium corporis humani eſt ut earum tenſio.

36. Vulgò objiciunt ſcholaſtici fibras ſic diſtenſas ſuum tonum amittere; & tamen eas adhuc tenſas ſupponunt, quod eſt contradictorium: ſtatim enim atque fibra ſuum tonum amittit, ea ſtatim laxatur, vel rumpitur; utrobique verò jam nulla eſt vel ſaltem non eadem tenſio, adeoque non minùs verum eſt quòd contractilitas fibrarum tandiu creſcat, quandiu creſcit earum tenſio.

37. *Experimentum.* In recenti cadavere menſuravi loramentum cutis tres pollices longum longitudinale, axi brachii parallelum; illos tres pollices totidem lineis nigris diſtinxi, dein loramentum diſſecui & à cute ſeparavi; hoc loramentum ſeparatum decurtatum eſt ſponte, & habuit tantùm duos pollices, ſed cùm proprio pondere traheretur, pendulum ſcilicet, longitudo fuit 28. 3 linearum. Hinc ſequitur vim contractilem in cadavere eam eſſe, ut unâ tertiâ longitudinis nativæ parte cutis loramentum decurtare poſſet.

38. *Experimentum.* In alio cadavere, ſimilibus cum cautelis, ſumpſi

tria loramenta æqualis latitudinis & ejuſdem in corpore directionis quæ erant ante exciſionem inter ſe 93 lin. 70 lin. 46 lin. & poſt exciſionem inventa ſunt 71. 2, 53. 6, 35. 6.

Hinc ſequitur, ut patebit attendenti, decurtationes loramentorum ejuſdem latitudinis eſſe nativis longitudinibus proportionales.

39. Hinc ſequitur etiam contractilitates cutis in diverſis cadaveribus eſſe diverſas. Nam in primo cadavere contractio ad longitudinem erat, ut 1 ad 3: in hoc verò caſu, ut 3 ad 10: ſeu ut 1 ad 3: ſed fatendum eſt in tam delicatis menſuris errorem ſemi-lineæ facilè obrepere poſſe.

40. *Experimentum.* Loramentum 36 lineas longum, ſed ab exciſione ad duos pollices decurtatum, appenſis ponderibus in priſtinam 36 lin. longitudinem deduxi; dein verò pondera æqualia, æqualibus temporum intervallis, illi appendi, & productiones creverunt juxta tabulam ſequentem: loramentum erat ſemi-pollicem latum ex cute humanâ deſumptum.

41. Pondera appenſa.	Productiones in lineis decimalib.	Pondera appenſa.	Productiones in lineis decimalib.
1.	4.	11.	20.
2.	7.	12.	21.
3.	9.	13.	23.
4.	10.	14.	24.
5.	12.	15.	24.
6.	13.	16.	25.
7.	15.	17.	26.
8.	18.	18.	27.
9.	19.	19.	27.
10.	19.	20.	28.

42. Hoc loramentum appenſo pondere 134 drachmarum extenſum eſt ſupra tres pollices unâ tantùm duodecimâ ſuæ nativæ longitudinis parte.

43. Primis ponderibus elongationes erant multò majores, quàm cùm majorem tenſionem adeptum erat loramentum; cùm à primo pondere, quod erat 633. 3 granorum, extenſum fuerit quatuor decimalibus partibus unius lineæ, à decuplo verò pondere non 40 decimalibus, ſed tantum circiter 19 vel 20 harumce partium excreverit, adeoque duplo minùs elongatum fuerit, & à pondere vigecuplo non 80, ſed tantùm 28 partibus, adeòque triplo ferè minùs excreverit.

44. Elongationes loramentorum cutis humanæ creſcunt quidem à viribus ea diſtrahentibus, ſed in minori ratione, quàm ponderum, ſeu virium diſtrahentium, ita ut extenſio duplo major exigat vim decies majorem, & elongatio ſepties major exigat vim vigeſies majorem.

45. *Experimentum.* Capillos humanos & crines equinos appenſis ponderibus affixi tabulæ verticali, & elapſo aliquo tempore vidi eos unâ 25ª ſui parte

parte ſenſim elongatos fuiſſe, & ſic quieviſſe, quamdiu thermometrum & barometrum quieſcebant; ſed accedente humiditate & calore elongabantur, accedente ſiccitate aëris & frigore decurtabantur iterum.

46. Ex hoc experimento aliquoties repetito ſequitur fibras ſemel datâ vi diſtenſas, ſponte ſucceſſu temporis laxari; fibræ enim, quæ appenſo eodem pondere longiores deinde evadunt, tantumdem laxiores fiunt.

47. Sequitur etiam ab aëre calido & humido laxari fibras ſimplices animalium, non intortas, & à frigido ac ſicco decurtari.

48. Unde patet ratio, cur ſucceſſu temporis phlegmonum dolor ſponte minuatur, etiam non mutatâ tempeſtate, laxatis ſcilicet fibris.

49. Sequitur etiam cur dolores partium tenſarum à frigore & ſiccitate intendantur, fomentis verò calidis & humidis leniantur.

50. Circa actionem medicaminum in fibris laxandis vel diſtrahendis ſummam attentionem merentur egregia *Illuſtriſſ. Brian Robinſon* experimenta *in tractatu de Animali Œconomiâ*, quæ cùm non repetierim, iſtic recenſere ſuperſedeo.

51. *Experimentum.* Sumpſi arteriam carotidem canis recens jugulati, & ante exciſionem menſuravi in ipſius longitudine 27. 7 lineas; ea reſecta habuit 12 lineas: dein illius extrema machinæ applicata longitudinaliter traxi, uſquequo in medio tranſverſim rumperetur arteria. Sed paulò antequam rumperetur illa habuit longitudinem duplam ſeu 55 linearum. Idem bis repetii in arteriis & in venis.

52. COROLLARIUM. Antequam arteria, ſenſim diſtrahendo intra aliquot temporis minuta, rumpi queat, illi vis tanta applicanda eſt quanta ad ejus longitudinem duplicandam requiritur, quæ certè vis eſt maxima, ſed non facilè determinanda. Conferantur experimenta (26).

53. Sequitur etiam arteriæ diductionem citra rupturam eam fieri poſſe intra breve tempus quæ ſectionem nativæ quadruplam acquirat, quandoquidem fibras circulares, ut expertus ſum, diſtrahendo poſſumus duplo longiores reddere antequam rumpantur.

54. Cutis & arteria carotis ſimili experimento expoſitæ ſunt. Habebant autem ante extenſionem in cadavere ſcilicet tres pollices atramento diſtinctos. Extenſæ habuerunt 6 pollices & ſtatim ruptæ ſunt; ſingula fragmenta ita decurtata ſunt illicò, ut ſimul ſumpta tres tantùm pollices haberent, quod ante experimentum non crediſiſſem.

55. Non inde ſequitur fibrarum & vaſorum elaſticitatem permanere poſt diſtractiones omnium maximas, niſi temporis ad diſtrahendum impenſi ratio habeatur; certum quippe eſt quòd ſi tamdiu perſeveret tractio ut ſuccus nutritius appellens poſſit vacuola fibrarum à diſtractione relicta replere, tunc fibra laxatur, & in contractionem minùs nititur, ut patet ex antiquorum anevryſmatum inciſione.

56. *Experimentum.* Æqualia vulnera eodem inſtrumento infixi cadaveri recenti, & animali viventi, verùm alia tranſverſim, alia verò longitudinaliter, ſeu ſecundùm artuum directionem, & obſervavi illico labia vulne-

ris à ſe invicem recedere, ſtatim velociùs, dein tardiùs uſque ad æquilibrium; hiatus autem vulneris longitudinalis fuit ad hiatum tranſverſalis ut 5 ad 12.

57. Corollarium. Hiant vulnera pro ratione tenſionis fibrarum reſectarum, adeoque tenſio fibrarum cutis longitudinalium eſt ad tenſionem tranſverſarum ut 12 ad 5, plus quàm duplo major. In arteriis ſemel obſervavi tenſiones eſſe æquales in fibris tranſverſis ac in longitudinalibus.

58. *Experimentum.* In cane denudavi hinc & inde muſculum cruris quo tibia extenditur, & unum vivo animali forcipibus ſecui; decurtatus eſt unâ tertia ſui parte; longitudinem verò, adactis intra tendines ad æqualem diſtantiam aciculis, determinaveram; tentavi idem in altero muſculo poſt mortem animalis, ſeu horâ integrâ poſt ceſſationem motûs cordis, & eadem fuit omnino retractio.

59. Errant itaque illi qui defectum elaſticitatis incuſant ſtatim atque animal exſpiravit, quod non conſultâ experientiâ, & ut opinionem ſuam jure tueantur, temerè pronunciant.

60. Experimentum *Alexandri Steward*, quod multis ante eum annis inſtitueram in Amphitheatro *D. Daviſard*: in cane vivo diſſecui arteriam, venam, nervumque comitem in collo, & alias in crure, atque eorum faſciculum filo hinc & indè conſtrinxi; diſtantia inter ligaturas fuit 27. 7 lineas; horum faſciculum tranſverſim ſecui, habuit verò

arteria reſecta - -	12.	lin.	
vena - - - -	13.	3.	
nervus - - -	24.	5.	

61. In cadavere hominis aſcitici pedibus œdematoſis & à novem diebus mortui, idem experimentum in crure & in brachio inſtitui, in ambobus menſuravi 6 pollices.

Habuit verò	arteria reſecta -	4.	p.	1	lin.
	vena - - -	4.		1.	
	nervus - -	5.		3.	5.

62. Sequitur ex primo experimento in vivis arteriæ tenſionem eſſe ad tenſionem nervi ut - - - - - 15. 7 ad 3. 2.
Tenſionem arteriæ, ad tenſionem venæ ut - 15. 7 ad 14. 4.
Venæ tenſionem ad tenſionem nervi ut - - 14. 4 ad 3. 2.

63. Sequitur ex altero experimento quod arteriæ tenſio ad tenſionem nervi ſit in cadavere ut - - - - - - 23 ad 8. 5.
Venæ tenſio ad tenſionem nervi ut - - - 23 ad 8. 5.
Arteriæ tenſio ad tenſionem venæ ut - - - 23 ad 23.

64. Corollarium. In hoc cadavere nervus non minorem habuit poſt novem dies elaſticitatem ac in cane vivo.

65. Co-

65. Corollarium. Arteriæ & venæ in cadaveribus antiquis multò magis relaxantur propter tunicam earum muſcularem: muſculi vix in antiquis cadaveribus habent duodecimam elaſticitatis nativæ partem.

66. Scholium I. Si vulnus infligatur plantæ pedum ruſticorum, quæ ſcilicet valde eſt dura & calloſa, nullus obſervatur hiatus; vix ullus, ſi vulnus infligatur cruribus dudum œdematoſis, in quo etiam caſu cutis introrſum flectitur & ſubſidet, ſero ſcilicet, quod eam ſuſtinebat, ex adipoſis cellulis elapſo.

67. Scholium II. Vulnus carnibus inflictum relinquit hiatum cuneiformem in cute latiorem, intus continuò ſtrictiorem, & labia vulneris in curvam inflectuntur.

68. Si carotis vel loramentum cutis ejusdem ubique latitudinis harpaginibus hinc & inde firmiter compreſſum elongetur, margines citò parallelismum ſuum amittunt, & in medio longitudinis multò minùs diſtant quàm in extremis, ſeu margines in arcum introrſum curvantur. Aortæ fruſtum, ſic diſtractum, duplo anguſtius evaſit in medio quàm in ſuis extremis paulò antequam rumperetur; hujus phænomeni rationem mechanicam detegere non eſt arduum.

69. Corollarium. Cùm vaſa, nervi, canales quilibet diſtrahantur, eorum ſectiones in medio longitudinis tantò minores evadunt, quò magis diſtrahuntur, & in maximâ diſtractione quadruplo anguſtiores poſſunt evadere.

70. Si fibras longitudinales pro *ſtamine* habeamus, & tranſverſas pro *tramâ* ſeu ſubtegmine, nominibus à textrinâ mutuatis, ſtamen in homine magis eſt tenſum, quàm ſubtegmen.

71. Si tela in omnem ſenſum æqualiter diſtrahatur, intercapedines pari paſſu creſcent ut areæ telæ. Si verò ſtramen fortiùs tenſum ſit quàm ſubtegmen, vel reciprocè, intercapedines non erunt quadratæ, ſed oblongæ.

72. In vaſis dilatatis pori ſeu intercapedines nativam figuram ſervare debent, quin fibræ longitudinales æque tenſæ ſint ac tranſverſales, ſed non idem in tumoribus cutis debet accidere.

73. *Experimentum.* Adoleſcentis recens mortui veſicam urinariam aſſumpſi, & extremo infimo tubi vitrei in pollices & ſemi-pollices diviſi ita aptavi, ut aquam ab illo influentem reciperet; ſtatim intumuit veſica ita ut altitudo aquæ in tubo foret æqualis altitudini veſicæ in apice, & ea mihi videtur maxima, quam in vivo homine ſano patitur, veſicæ amplitudo. Deinde verò tantum aquæ affudi, ut pollice & ſemiſſe aqua ſupra hoc punctum emineret, & filum liberè veſicæ circumductum, quod erat 145 lin. longum, ita ut ambo ejus extrema ſe tangerent, non ampliùs potuit veſicam undique amplecti, ejuſque extrema 5 lineis à ſe receſſerunt, dein tantumdem aquæ addidi ut duplò magis ſeu tres pollices emineret, & fila extrema receſſerunt ab invicem $12\frac{1}{2}$ lineis, & ſic ſucceſſivè juxta hanc tabulam.

Altitudines aquæ in tubo.	Circumfer. veſicæ augmentum.	Altitudines aquæ in tubo.	Circumfer. veſicæ augmentum.
1 p. ½	5 lin.	18 p.	29. 5.
3.	12. 5.	19 ½	30 ½
4 ½	16.	21.	31 ½
6.	19.	22 ½	33.
7 ½	21.	24.	34.
9.	23.	25 5.	35.
10 ½	24.	27.	36.
12	26.	28 5.	37.
13 ½	26. 5.	30.	38.
15	27 ½	31 5.	39.
16 ½	28 ½	34.	40.

& veſica tunc crepuit.

74. Corollarium. Veſicæ minor circumferentia, ſeu tranſverſa habuit, cùm plena erat & nondum diſtenſa, 154 lineas; crevit autem circumferentia in primo experimento 5 lineis, in ſecundo 12. 5, terrio 16, & ſic porrò. Quoniam verò volumina ſunt ut circumferentiarum cubi, illa incrementa fuerunt

Volumina.	Vires.	Differentiæ.	
1. 491.	1.		
3. 652.	2.	2. 124.	26.
4. 915.	3.	3. 868.	12.
5. 359.	5.	4. 488.	12.
5. 979.	10.	5. 048.	11.
6. 539.	15.	5. 586.	
7. 077.	20.		

75. Ex hac tabulâ ſequitur increſcere quidem volumina creſcentibus viribus diſtendentibus, ita tamen ut priora incrementa multò majora ſint quàm ſubſequentia, ita ut cùm vis, ut unum, produxit incrementum ut 21, vis dupla producat incrementum non ut 42, ſed ut 38: vis tripla producat incrementum non ut 63, ſed ut 44: vis quadrupla non ut 84, ſed ut 50: & vis quintupla non ut 105, ſed ut 55, ſeu dimidio minorem.

76. Veriſimillimum eſt incrementa longitudinum in fibris eamdem ſequi rationem ac ſequuntur ordinatæ curvæ logarithmicæ, cujus abſciſſæ repræſentantur à viribus diſtendentibus, verùm multò majori diligentiâ & numero forent inſtituenda experimenta ut theoriæ quadraret experientia.

77. Tumores vix unquam fiunt in vaſis majuſculis arterioſis à cauſâ internâ,

ternâ, quia demonſtrante *Haleſio* vis tenacitatis eorum vigeſies major eſt quàm vis maxima ſanguinis per illas fluentis, *Hæmaſtatique exper.* 22.

78. Verùm non ita ſe res habet in capillaribus vaſis, quippe tenuitas & laxitas parietum decreſcit in vaſis juxta eamdem rationem, quâ ſumma peripheriarum ramorum ejuſdem trunci major eſt peripheriâ trunci; cùm autem propter numerum capillarium ex eodem trunco oriundorum portentoſum, ſumma circumferentiarum multoties excedit peripheriam trunci, ſequitur ab eadem vi preſſivâ ſanguinis vaſa capillaria multo magis dilatatum iri, quàm arteriæ majuſculæ. (vide. *Pulſûs & circulat. Theoriam Monſpel.* 1752 *editam*, *art.* 44. 47.)

79. Quare verò tam debilia vaſa in ſtatu ſano æquilibrent preſſionem ſui ſanguinis, & non intumeſcant, ratio eſt quod quantò debiliora ſunt ſuis truncis, tantò minor eſt preſſio lateralis, quam à præterfluente ſuo ſanguine experiuntur (*Pulſûs theoria* §. 60. 72). Verùm ſi minima vaſa obſtructa fuerint, tunc quoniam ſanguis arterioſus in iſtas agit totâ illâ vi, quâ in truncos obſtructos ageret, & illæ tamen multoties laxiores & flexiliores ſunt truncis, neceſſum eſt ea portentoſè dilatari, ut docet obſervatio & *theoria pulſûs* §. 109 & *ſequentibus.*

80. Si fruſtulum carnis, undique æqualiter flexibile & vaſis capillaribus conflatum, intumeſcat à ſanguine vaſa capillaria dilatante, illud inter creſcendum figuram ſuam non mutabit; verùm ſi involvatur intra capſulam flexibilem, & illa capſula reſiſtat ſuæ ampliationi, tunc temporis capſula figuram quantùm fieri poteſt ſphæroideam adipiſcetur, quia quâ parte ejus parietes ſunt complanati, eâ minùs reſiſtunt ſuæ expanſioni, adeoque magis recedent à centro quàm partes prominentes; nec ſuperveniet æquilibrium, niſi cùm omnes partes æqualiter à centro fuerint remotæ, ſeu corpus ſubgloboſum evaſerit. Idem accidit partibus corporis humani, ut muſculis, glandulis, membranâ ſuâ cellulari involutis, quarum proinde intumeſcentia figuram globoſam affectat, ut docet obſervatio.

81. Si verò tantùm dilatentur vaſa membranæ cellularis cuti ſuppoſita, tunc quia fluidum inferciens in viciniam undequaque poteſt diffundi, quippe cùm cellulæ lateraliter inter ſe communicent, in omnem plagam tumor ille diffuſus erit, & figuram artûs affecti ſequetur, non verò ſupereminebit ad inſtar globi, ut docet œdema, emphyſema: idem evenire debet vaſis reticularibus cutaneis, aut alterius cujuſvis membranæ, quæ cùm per retiformem nexum invicem in omnem plagam ſupra hanc membranam communicent, inde tumor ſolidus, ſed ſuperficialis & diffuſus obſervari debet, ut accidit in eryſipelate.

82. Sedes ergo infarctûs phlegmonodei diverſa eſt à ſede infarctûs eryſipelatoſi & œdematoſi. Prior eſt in ſpatio ſolido, quod undique ex paucis arteriis ramoſiſſimis ſanguinem accipit, & in paucas venas dein refundit, unde in ſphæram vel ſphæroideum ſolidum debet pars intumeſcere; poſteriores fiunt in eodem plano reticulari vaſorum aut cellularum quæ vix in altum excreſcere poſſunt.

83. Do-

83. Docent Geometræ quòd ſi tela expanſa prematur ab eâdem vi in omnibus punctis ſuis, ea tela, vel minimâ vi, inflectatur in curvam, & deinceps creſcente vi, magis ac magis incurvetur; atque ſi tela in ſaccum fuerit conformata, ſeu undique clauſa, & diſtendatur à fluido, illa tela in corpus ſphæricum ellipticumve debet immutari (*Bernouilli de motu muſculari*, *Hermanni Phoronom.* &c): res autem eòdem recidit ſive tantùm aqua intra hunc ſaccum fuerit contenta, ſive ſaccus fuerit ſpongiis refertus, quæ ſpongiæ ab aquâ diſtendantur, nam pari paſſu creſcet ab intumeſcentiâ ſpongiarum preſſio lateralis æqualiter in omnem loci differentiam, ex quâ æqualitate preſſionis exſurgit tumoris ſphæricitas, ſi æqualis fuerit in omnem plagam reſiſtentia.

84. Hinc patet cur obſtructo fruſtulo cujuſdam viſceris, ut pulmonis, hepatis, utcumque polyhedrico, illud fruſtulum in tumorem ſphæroideum mutetur, quia ſcilicet conflatum eſt ex vaſculis capillaribus ſanguinem ab uno trunco recipientibus, in unum refundentibus, & ſinguli lobi capſula cellulari veſtiuntur, ut docet anatomia; ita ut ſanguis facilè in ramos vicinos intra ejus capſulæ cancellos poſſit ſe diffundere, ſed non ita facilè extra capſulam; unde idem accidit ac ſacculo polyhedrico ſpongiis madentibus pleno, qui figuram ſphæricam adipiſceretur, niſi foret undique involutus aliis ſacculis pari paſſu & robore excreſcentibus.

85. Inde concludere, ni fallor, poſſumus tumores ſphæroïdeos eos eſſe, quorum ſubſtantia eſt veluti ſacculo involuta, vel capſulata, ut ſunt omnes glandulæ & viſcera ex glandulis conflata; è contrà verò tumores diffuſi, eryſipelatoſi, œdematoſi, fiunt intra vaſa vel cellulas telæ inſtar expanſas adeoque non coercitas.

86. Venæ ad eamdem à corde diſtantiam poſitæ non ſolùm ſunt arteriis comitibus ferè duplo capaciores, verùm, ut docet obſervatio, fibras habent circulares multo ductiliores, quàm arteriæ; ita ut tùm ratione tenuitatis parietum, venæ ejuſdem nativæ diametri ac arteriæ, poſſint ab eadem vi fluidi immiſſi creſcere unâ tertiâ parte magis quàm arteriæ (*Theoria pulſûs* §. *17. ad* 20). Hinc ſequitur tumores in viſceribus venoſis magis excreſcere poſſe quàm in arterioſis, & tunc tumores maximè dilatari, cùm infarctus ex arteriis tranſit in venas, quod videtur fieri in odontalgiâ catarrhali; cùm enim materies cocta & fluxilis evaſit, tunc ſubitò intumeſcunt genæ, ſimulque dolor remittitur, quia venæ multò laxioris & minùs ſenſibilis textûs ſunt quàm arteriæ.

87. Partes intumeſcentiæ ſuæ reſiſtunt vi contractilitatis ſuæ (patet ex propoſ. 1 n. 23.) verùm quò major eſt craſſities parietum vaſorum & canalium cæteris paribus, eò major eſt contractilitas (§. 24): ergo quò craſſiores ſunt membranæ diſtendendæ cæteris paribus, eò minor futura eſt intumeſcentia. Sic certum eſt intra fiſtulas oſſeas fieri quandoque maximas congeſtiones, quæ tamen parietum oſſeorum reſiſtentiam vincere non poſſunt, unde nullus tumor: è contrà in vaſis lymphaticis vel leviſſima preſſio lateralis vas in magnam molem extendit.

88. Quò denſiores ſunt & compactiores membranæ vaſa vel viſcera coercentes,

centes, eò major eſt ipſarum contractilitas ſuperanda ad hoc ut intumeſcant; ſic arteriæ ejuſdem craſſitiei ac venæ, cùm duplo aut triplo majorem habeant firmitatem quàm illæ, tantò minùs ab eadem preſſione internâ diducentur.

89. Reſiſtentiæ itaque, quas partes opponunt ſuæ intumeſcentiæ, ſunt in ratione compoſitâ craſſitiei & denſitatis membranarum, earum vaſa & molem conſtituentium, involventium; cùm itaque lien omnium viſcerum minimè coerceatur, & textûs ſit aliunde molliſſimi, lien in molem immenſam, quantùm fert abdominis cavitas, poteſt excreſcere. Pulmones quidem intra datos limites à cavo pectoris coercentur, verùm eorum lobi ſeorſim ſunt in excreſcendo liberi, textuque ductiliſſimo præditi; nam exigua vi diſtracti pulmones in omnem plagam poſſunt evadere duplo ſe ipſis longiores; ergo infarctus in lobis pulmonis facilè poſſunt admodum intumeſcere.

90. Cæteris paribus intumeſcentia partis intra ſuæ tenacitatis limites eſt eò major, quò major vis diſtendens ipſi applicatur; ſed tamen intumeſcentia creſcit in minori ratione quàm vires diſtendentes (75).

91. Si initio intumeſcat viſcus in duplum ſui voluminis per vim ut 2, illud non poteſt intumeſcere triplo magis, niſi per vim quinquies majorem, ſeu ut 10; patet ex tabula (74): ergo ſemel intumefactum viſcus non poteſt ſine atrociſſimis doloribus ulteriùs intumeſcere, quippe cùm neceſſariò applicanda ſit vis multò major, quàm quæ huic intumeſcentiæ reſpondet; atque cùm hæc vis reactionem parem experiatur, adeoque diſtenſionem maximam, ex quâ dolor proportionalis exſurgit, ſemel enatus tumor non poteſt creſcere intra vaſa ejuſdem generis, quin atrociſſimus dolor exſurgat.

92. Induratio & renixus partis creſcit in ratione quâ creſcit partis intumeſcentia, habitâ partium diſtendentium ratione. Etenim intumeſcentia minùs creſcit quàm vires diſtendentes. Verùm diſtenſio creſcit, ut vis diſtendens directè, & ut elongatio inversè; ergo cùm vis diſtendens increſcit & elongatio fibrarum non pari paſſu creſcit, tantò major evadit partis renixus & durities.

93. Scholium. Si fibra pari paſſu elongetur, quò majoribus viribus diſtrahitur, ejus tenſio minùs creſcit, quàm ſi non elongetur, ut quiſque facilè concipit.

94. Quò magis accedit fibra ad terminum extremum ſuæ tenſionis, eò magis accedit ad terminum ſuæ tenacitatis, qui in eodem extremo puncto concurrit; ergo quò major evadit durities & renixus tumoris citò creſcentis, ſeu ejuſdem tenſio, eò magis imminet periculum ruptionis, unde effuſio ſanguinis; hinc inflammatio ſyſtrophica, vel etiam ſphacelus.

95. Ad ſphacelum in hoc caſu vitandum, vitanda eſt vaſorum diſruptio, quod ipſa præſtare poſſunt emollientia, quorum uſu quidem tumor excreſcet, ſed ſine tanto ruptionis periculo, quàm cùm fibræ rigiditatem & tenſionem ſuam ſervant, nec remittitur vis diſtendens.

Ad ſphacelum in hoc caſu vitandum, altera methodus eſt, ut vis diſtendens minuatur, quod præſtant phlebotomiæ repetitæ, & victus tenuis.

96. Ergò ſi phlegmonodei aut eryſipelatoſi tumores gangrænam miniten-tur, duplò utilius eſt ſimul emollire fibras potu & fotu diluentibus, atque vires cruoris diſtendentis detrahere victu tenui, & evacuatoriis, quàm alterutrum tantùm auxilium adhibere.

97. Repellentia dicuntur ea medicamina, quæ fibras condenſando, & fluida coagulando impediunt ne tumores inflammatorii excreſcant; verùm cùm augmentum tumoris inflammatorii, dum perſtant vires ſanguinis diſtenſivæ, non ita periculoſum ſit quàm ejus ruptio, atque cùm ea medicamina difficiliorem reddant ejus extenſionem, repellentia in hoc caſu noxia ſunt.

98. Ex corollario 46 ſequitur, tenſionem fibrarum corporis ſponte remitti ſolo lapſu temporis, adeoque phlegmones tenſio & dolor, ſi non creſcat in dies, tolerabilior evadit & minuitur. Operæ itaque pretium eſt exſpectare, ſi fieri poſſit, & impedire tenſionis augmentum; tempore ſcilicet res ægri in melius mutantur, à fortiori verò ſi apta adhibeantur interim auxilia.

99. Ex corollario 47 aër calidus & humidus fibras relaxat; ſed in phlegmone ſæpiſſimè relaxatio utilis eſt; ergo aërem calidum & humidum haurire, ſeu quod eodem recidit, fotibus emollientibus, tepidiſque tumorem mitigare proficuum eſt.

100. Docet experientia partes corporis humani citra noxam, aut earum deſtructionem, portentosè intumeſcere poſſe, modò tardigrada fiat expanſio, teſte graviditate, aſcite, nattâ, &c. Aſt quâ proportione tumeſcit pars infarcta, eadem ratione dilatantur & intercapedines tunicarum (71), & modò pari paſſu non creſcat tenſio, creſcunt ut totum; expanſis autem vaſis, fluida priùs ipſis impacta & inhærentia per vias liberiores fluere poſſunt, adeoque & infarctus reſerari, & hæc prima ad reſolutionem via. Dilatatis excretoriorum cutaneorum oſculis, & vaſorum intercapedinibus, materiæ reſolutæ poſſunt ex illis effluere, perſpirare; unde curatur infarctus, & hic eſt alter reſolutionis modus.

101. Non tamen ſemper metuendum eſt, ne partes admodum diſtenſæ, reſoluto infarctu, priſtinum volumen non recuperent: docet enim experientia maximam ineſſe partibus ductilitatem & elaſticitatem, cùm quædam viſcera, ut uterus, volumen millies majus adipiſci poſſint, illibatâ fere ſuâ elaſticitate, imò identidem portentosè ampliari, & iterùm conſtringi.

102. Sunt tamen partes in humano corpore ita parùm elaſticæ, quales ſunt mammæ, cutis inguinum, genitalium, faciei, palpebrarum, quæ facilè diducuntur, elongantur, nec facilè priſtinum tonum recuperant, & illas à primis diſtinguere poſſunt anatomici; quippe ſi acum adigant, ut fit inter conſuendam cadaverum exenteratorum cutem, non raro notavimus partes ſuperiùs recenſitas multò faciliùs dividi, quàm cutis dorſi, brachiorum, aliarumve partium.

103. Tu-

103. Tumores partium corporis humani priùs ſani fiunt à viribus partium utplurimùm fluidarum partes continentes extrorſum prementibus.

104. Tumores fiunt ex fluidis intra vaſa vel receptacula contentis; illa verò vaſa & receptacula, quandiu elaſticitate gaudent, nituntur in ſui contractionem; cùm autem intumeſcunt, illa tendunt in omnem loci differentiam ab interioribus ad exteriora: cùm itaque ſola fluida in ipſis contenta premant extrorſum & in omnem loci differentiam; ſola fluida ſunt inſtrumenta, quorum actioni ea intumeſcentia poſſit tribui.

105. Verùm fluida non ratione ſui ponderis ſolius hos tumores inducere poſſunt, cùm non ea ſit altitudo columnæ fluidi ſuperincumbentis, quæ poſſit vim illis ſufficientem impertiri, niſi elaſticitas partium continentium ſit ablata: ergo vis illorum fluidorum ab alio fonte repetenda eſt.

106. Sunt quidem in primis viis potiſſimum fluida rareſcibilia & ſummè elaſtica, aër ſcilicet, flatus, quæ calore, putredine, fermentatione ita poſſunt expandi, ut membranas ambientes ſummâ vi diſtendant, ut patet in tympanite, ructu, emphyſemate, pneumatoſi, &c: ergo tumores flatulenti vi aëris expanſivæ tribuendi ſunt. Verùm ſunt & alii qui ſanguinis ſolis viribus, aut lymphæ ſolius actioni ſunt tribuendi, ut phlegmone, œdema: cùm autem illa fluida nullum ſenſibile elaterium habeant, niſi caleſiant, & calefacta vix una ducenteſima ſui parte excreſcant, tumores paululum notabiles ipſorum fluidorum rareſcentiæ adſcribi non poſſunt: ſupereſt igitur ut vi truſivæ à corde mutuatæ tribuantur, potiſſimùm viribus ſanguinis & lymphæ, quibus vaſa, membranaſque coercentes in notabiles tumores diducere queant.

107. Vis circulatoria ſuccum nutritium in diverſas partes deducit; verùm excreſcentiæ fiunt à ſucco nutritio copioſiùs adhærente, & in ſolidas partes converſo; & licèt ſuccus nutritius vi adhæſionis in carnes & oſſa dureſcat, non tamen aliâ vi quàm vi truſivâ cordis ad partes appellit & eas diducit; ergo viribus truſivis cordis etiam tribuenda eſt hæc tumorum ſpecies, non tanquam cauſæ, ſed tanquam principio. Si cum *Hippocrate* per partes *contentas* intelligamus fluida, per *continentes* verò ſolida ſeu membranas, evidens eſt vires truſivas fluidorum requiri ad hoc ut in homine priùs ſano partes continentes in tumorem eleventur.

108. Exceſſus virium in partibus contentis ſupra contractilitatem & reſiſtentiam continentium eſt cauſa tumorum.

109. *Cauſa* dicitur illud ex quo alterius actualitas intelligitur; *principium* illud ex quo tantùm intelligitur alterius poſſibilitas (*Pathol. method.* n°. 15.) atque cauſa eſt illud, quo poſito ſolo producitur effectus, quo ſolo ſublato tollitur effectus (*Mariotte Eſſai de Logique*), & ex hoc cauſa cognoſcitur, quòd effectus integer illi ſit continuò proportionalis (*Wolf. Mechan.* §. 24.)

110. His poſitis certum eſt partes corporis humani continentes cum contentis continuò luctari; quippe imminutâ partium contentarum reſiſtentiâ, ſtatim continentes in tumorem attolluntur; ſic detracto aëris pondere per appoſitam cucurbitulam pars ſuppoſita illico intumeſcit; ſectâ externâ arteriæ

 cu-

cujuſvis tunicâ, adeoque imminuto illius robore, cæteræ tunicæ in anevryſma elevantur, &c: è contra verò adaucto partium continentium robore, elaterio, preſſione, ut ſit per frigida, per ſpaſmum, preſſionem, per adſtringentia, partes continentes conſtringuntur: è contra verò cùm perſtat æquilibrium inter partes continentes & contentas, neutra mutatur quoad volumen. Verùm potentiæ oppoſitæ, quæ ideò quieſcunt, quia in ſe agunt momentis virium æqualibus, luctari & ſe mutuò æquilibrari dicuntur: ergo partes continentes & contentæ continuò luctantur.

111. Jam verò cùm partes continentes cum continentibus in æquilibrio poſitæ ſint, quandiu nec creſcunt, nec decreſcunt illæ partes, earumque momenta æqualia ſunt, impoſſibile eſt eas intumeſcere; verùm ſi vis, quâ partes contentæ extrorsùm urgent continentes, iſtarum vires contractivas ſuperet, non poteſt fieri quin continentes eleventur & extrorſum flectantur; cùm ergo cauſa efficiens illud ſit ex quo intelligitur alterius actualitas, & cùm, hac poſitâ, neceſſariò ponatur alterum, ablatâ tollatur, evidens eſt exceſſum virium, quibus partes contentæ continentes extrorſum premunt, eſſe tumorum cauſam quæſitam.

112. Intelligitur etiam tantò majorem fore tumorem, quantò major erit vis partes continentes diſtrahens ſupra ipſarum contractilitatem, quantacumque ſit iſtarum vis abſoluta, aut quantulacumque ſit contentarum energia; ergo tumor ſeu effectus illi exceſſui virium erit continuò proportionalis.

113. Evidens eſt etiam quod ſi eouſque, eâque velocitate partes continentes extendantur, ut demum ad ultimum ſuæ tenacitatis terminum deveniant, ſeu mediæ rumpantur, tunc temporis ceſſat actio contentorum in continentes partes, ſeu jam fluida in hac parte non ampliùs continentur, non agunt adverſus membranas quæ ruptæ deficiunt, adeoque nullam vim in ipſas exercent; ſed ubi nulla eſt actio mutua, nullaque vis, nullus eſt virium exceſſus, nec proinde tumor; unde ſequitur quod rupto vaſe, anevryſmate, aut alio tumore, ita ut fluida non ampliùs retineantur à ſolidis, tumorem evaneſcere neceſſum eſt.

114. In excreſcentiis, ſcirrhis, aliiſque tumoribus hujuſmodi, rupta quidem cute, nequaquam evaneſcit tumor, quia partes, ex quibus tumor componitur, non ſunt fluidæ, de quibus hactenus agimus, ſed propter earum cum ſuis vaſis minimis adhærentiam, & viſcoſitatem pro partibus ſolidis ſunt habendæ; partes autem illæ non ſufficienti vi protruduntur extrorſum, ut vel minimùm extuberare poſſint, cùm ſemel in tumorem ſcirrhoſum, vel in partem ſolidam excrevere; adeoque cùm vires, quibus extrorſum urgentur, ſint tam exiguæ, ut propriam inertiam, proprium pondus non poſſint ſuperare, partes illæ ſcirrhoſæ, induratæ perſtant in ſuo ſtatu; quandoquidem ea lex eſt univerſi, ut quodcumque corpus perſeveret in ſuo ſtatu, niſi quatenus viribus applicatis cogitur ſtatum ſuum mutare; præterea ſi conſideremus in ſcirrho tot tumores exiguos, quot ſunt vaſcula illum conſtituentia, quoniam ſemel induratâ parte ſcirrhoſâ, inſpiſſata fluida propria viſcoſitate renituntur elaſticitati vaſorum, & nullam ſenſi-

ſenſibilem vim truſivam habent, quâ vaſa ſua ulteriùs diſtendant, nullus ampliùs fit tumor, ſed ea perſtant in ſtatu ſuo. Quorſum autem corpora perſtent in ſtatu ſuo, ſi nullæ vires de novo accedant, quæ ſtatum mutent, nulla alia inquirenda eſt ratio quàm lex univerſi, ſeu conſtans & immutabilis ſummi Numinis voluntas.

115. Effectus eſt quodcumque phænomenum quatenus à cauſâ ſuâ producitur; adeoque eſt mutatio: ergo ubi nulla mutatio, nullus effectus, & ubi nullus effectus, nulla cauſa. Ergo quæ non mutantur pro effectibus non ſunt habenda, ſeu nulla cauſa præter legem univerſi aſſignanda eſt quorſum corpora perſtent in ſuo ſtatu, ſi vires nullæ de novo ipſis applicentur; vide *Newton. Principia Mathematica l. 1.*

116. Nulla mutatio nec fieri in corporibus, nec concipi quidem poteſt, niſi per motum. Verùm motûs cauſa dicitur *vis motrix*, (*Wolf. 137. Coſmol.*) & ex illâ concipitur poſſibilitas tumoris, adeoque vis motrix eſt cujuſvis tumoris principium ſine quo fieri non poteſt, nec concipi ejus productio.

Non poſſum itaque ſatis mirari doctrinam Neotericorum, qui cùm ſe mechanicos profiteantur, & mechanicè omnia in Arte Medicâ explicare contendant, intereà pro tumorum cauſâ non ſanguinis motum, vel niſum, ſed ejus tantùm hærentiam, ſtagnationemve reponunt, quod certè apud mechanicæ peritos abſurdum eſt.

117. Hærentia eſt defectus motûs progreſſivi, adeoque quies columnarum ſanguinis, quæ per vaſa debent fluere: verùm ex lege univerſi, ſi nulla vis accedat, corpora quieſcentia nunquam ſtatum ſuum, multò minùs partium vicinarum, mutabunt; & jam ſi mutent, ideo mutant quia moventur, cùm nulla concipi poſſit in corporibus mutatio niſi per motum. Ergo hærentia non eſt cauſa cur partes continentes in tumorem eleventur.

118. Ex eo quod fluidum in vaſe hæreat, nil impedit quominus ab aliis cauſis partes vicinæ è loco moveantur, adeoque tumoris ipſarum poſſibilitas intelligitur: verùm cùm cauſa & principium non minùs differant quàm actus differt à potentia; & cùm à potentia ad actum non valeat conſequentia, à principio tumoris ad ejus productionem nulla pariter datur, ſeu principium non ſufficit ad tumorem producendum.

119. Vix ullus eſt uberior in Medicinâ fons errorum quàm illa cauſæ & principii confuſio, quam certè cautiùs vitare debuiſſent Medici, cùm totius Artis Medicæ ſtudium theoreticum in cauſis morborum dignoſcendis verſetur; quippe ex cauſis & principiis tantùm indicationes curatorias eruendas eſſe contendit *Galenus*, & in hoc Dogmaticos ab Empiricis diſtinguit. Si verò indiſcriminatim principium pro cauſâ accuſetur, nihil eſt quod pro morbi cujuſvis cauſâ non poſſit haberi, cùm nihil eſt ex quo non intelligatur morbi cujuſvis poſſibilitas. *Democritus* pro cauſâ phrenitidis bilem ad cerebrum delatam accuſabat; *Polybus* gener Hippocratis flatum ſeu aërem pro quorumvis morborum cauſa habebat, (*libro de flatibus*) quod falſiſſi-

 mum

mum eſſe nemo hodie ignorat; verùm ſi illud cauſa ſit ex quo alterius poſſibilitas intelligitur, ſeu quod quomodocumque ad alterius exiſtentiam concurrit, certum erit bilem eſſe cauſam phrenitidis, & flatum omnium morborum; ſed quod de bile dico, alter de ſaburrâ, alter de ſanguine, de urinâ, de fluido nerveo pari jure pronuntiaturus eſt; unde nihil erit conſtans & certum in Arte Medicâ magis quàm in Aſtrologiâ & Alchemiâ.

120. Hærentia quidem fluidorum eſt principium tumorum, quatenùs non poteſt hærere ſanguis, vigente vi circulatoriâ, quin eadem vi, quâ hæret, ipſe reſiſtat ſanguini retroſequenti, qui proinde ex axi vaſis in parietes diffunditur, ut docet Hydraulica; fluidorum enim actio lateralis in vaſa creſcit pro ratione quâ ipſis reſiſtitur, & quâ ponè fortiùs urgentur. Verùm hærentia illa eſt occaſio tantùm hujus ſanguinis ad latera diffuſionis, & vis movens ſanguinem adverſus hunc obicem eſt ſola incuſanda tanquam cauſa efficiens; quod ita verum eſt ut pluries obſervaverim, ligatis arteriis carotidibus in cane vivente, & altera vice ligatâ aortâ in abdomine, alterâ etiam ligatâ arteriâ inteſtinali in ſimili animali, licèt animalia per diem ſupervixerint, & alia per hebdomadas, nullum tamen inter cor & ligaturam obſervavi tumorem ſaltem oculis conſpicuum, tum quia preſſio lateralis in arterias, ſi cordis vires non creſcant, pro nihilo eſt habenda reſpectu reſiſtentiæ arteriarum, vel quòd illa animalia præ dolore & metu, (cùm nequidem ejularent, ſed alterum continuò tremeret) vires ſuas vitales minores ſolito haberent. In minoribus vaſis, ſi obſtructa fuerint propter rationes mechanicas (78) allatas, non ita ſe res habet; preſſio enim lateralis utcumque eadem ac in majoribus, cùm minores multo in tenuibus & laxis parietibus reſiſtentias reperiat, eorum contractilitatem ſuperat, unde tumor ex theoriâ jam expoſitâ.

121. Verùm licet obſtructio prævia ſit frequentiſſimum tumorum principium, facile eſt demonſtratu plures tumores ſine ullâ obſtructione quotidie fieri, quod, quia Neotericis paradoxum videtur, eſt paulò fuſiùs oſtendendum, & quoniam experimenta faciliùs intelliguntur quàm rationes ex hydraulicis petitæ, ab experimentis ordiar.

In cadavere tubum aliquot pedes altum verticaliter erectum & aquâ continuò plenum aptavi ureteri juxta renes; aqua illicò in veſicam influxit, & licèt ſphincter illius atonus foret, ut aiunt, & veluti paralyticus, licèt muſculi in cadaveribus non exiguam ſui elaterii partem ſervent, illa aqua ſenſim in tumorem elevavit veſicam, nec guttula per urethram effluxit uſquequò veſica multùm intumuiſſet; tùm autem cùm aqua ex urethrâ flueret, non proinde ceſſabat veſicæ tumor, imò cùm tubum aquâ plenum paululùm altiorem in hoc experimento adhiberem, pari paſſu & aqua per urethram copioſiùs, velociuſque effluxit, & ſimul veſica magis induruit atque intumuit. Ex quo patet non ab hærentiâ fluidi factum fuiſſe illius tumoris augmentum, cùm velocitas aquæ veſicam transfluentis, auctâ altitudine tubi, increſceret, nedum fieret hærentia.

122. Pluries experimentum idem in pulmone tentavi, tubum ſcilicet eum-

eumdem aptavi arteriæ pulmonari, & aquâ calidâ, quam continebat, ſenſim in venas & in bronchia transfluente, illius vaſa ita elutriavi ſanguine, ut nivis inſtar albeſceret pulmo; nemo ſanè dixerit illius vaſa magis quàm in ſtatu ſano infarcta; interea cùm aquam ex altitudine tubi tres pedes alti fluere ſinerem, pulmo priùs ita collapſus, ut vix quartam cavi pectoris repleret partem, jam in tantum tumorem attollebatur, ut totum cavum expleret & multùm ſupereminereT, interea dùm pleno rivo aqua ex venis pulmonaribus & etiam ex ore effluebat; imò adhibito tubo ſex pedes alto, aqua multò velociùs efflueret quàm ſanguis, perſtante vitâ, in hoc circulabatur.

123. Unde evidentiſſimè liquet, quòd intumeſcentia partium poteſt conſiſtere cum omnimodâ vaſorum libertate, & cum ſolito majori fluidorum velocitate, quod qui negaverit in mediâ luce cœcutire velit. Non ita evidentia ſunt experimenta in vivo homine inſtituta; interea tamen omnes Medici norunt quòd à validiſſimis exercitiis, ut curſu, non ſolùm pulmones intumeſcant & turgeant, quod ex dyſpnœâ illico obortâ, quandoque ex hæmoptyſi ſuperveniente licet augurari; verùm etiam tibiæ priùs frigore conſtrictæ turgidiores evadant, ita ut veſpere calcei anguſtiores videantur, annuli digitum manûs premant arctiùs, collarium ſit laxandum, &c.

124. Verùm ipſa docet Hydraulica & Anatomia non poſſe propelli majori vi ſanguinem intra arterias ramoſas, quin affrictus ſanguinis cum vaſis creſcat pro ratione vis ſanguinem urgentis, ſeu pro quadrato velocitatis impreſſæ; fluida enim antecedentia eò magis reagunt in ſubſequentem ſanguinem, quò majori vi urgentur: norunt vel phyſices tyrones quod aqua manu leviter preſſa vix reſiſtat manui, ſed ſi vehementer à manu percutiatur, tunc non ſecus ac corpus durum reſiſtat, & hinc patet ratio cûr lapides, imò globi ex tormentis obliquè exploſi, ſi ſuperficiem aquæ attigerint, ab illa reflectantur tanquam à corpore ſolido, quod non accidit, ſi leniter in illam projiciantur.

125. His poſitis patet ſanguinem in vaſis priùs exiſtentem non poſſe impeti & urgeri vehementiùs à ſubſequente, quin illi reſiſtat, adeoque quin ſubſequens ad latera vaſorum diffluat; nec obſtat quòd ſanguis antecedens circuletur, corpora enim in motu conſtituta reſiſtunt ſuæ accelerationi, ut probat fusè *s'Graveſande*; nec minùs reſiliunt lapides plani ſupra amnis ſuperficiem juxta ejus fluentum obliquè projecti, quàm ſi tranſverſim projicerentur, modò velociùs projiciantur quàm illa aqua diffluit.

126. Nil itaque jam obſtat quominus intelligamus quòd ad hoc ut ſanguis fortiùs agat in vaſorum parietes, ſufficit ut velociùs in ipſos propellatur.

127. Ad has incitas redacti Neoterici hoc unicum adeunt perfugium, quòd ſcilicet ille ſanguinis impetus vaſorum majorum tantùm pulſationem, non verò tumorem conſtantem producturus ſit, & quòd ad intumeſcentiam totius corporis hoc ſufficiat, non ad intumeſcentiam partis.

128. Verùm vanum eſt reſponſum, quippe cùm creſcente vi cordis truſivâ,

ſivâ, non ſolùm creſcat ſanguinis impetus diaſtoles arteriarum tempore; ſed etiam tempore earum ſyſtoles, cùm arteriæ fortiùs diductæ, intermiſſâ per diaſtolem cordis ſanguinis in ipſas preſſione, fortiùs reagunt in ſanguinem, eumque fortiùs urgent; velocitas utroque tempore, licèt inæqualis, ſemper eſt major velocitate conſuetâ, adeoque cùm datâ velocitate ſanguinis majori, partes ſaltem aliquantulùm debeant intumeſcere, certum eſt utroque tum ſyſtoles tum diaſtoles tempore eas in tumorem diductum iri, quod erat primum.

129. Quoad alteram perfugii partem, jam ſatis notum eſt ex *Illuſtriſſ. Halleri* obſervatis dari habenas nerveas, quæ pro animæ imperio (voluntario vel naturali, nihil ad rem) laxantur, vel ſtringuntur, unde pari paſſu vaſa arterioſa, quæ ab ipſis ambiuntur, magis vel minùs patula fiunt: jam verò ſupponamus arteriæ v. g. meſentericæ orificium, cujus diameter eſt trium linearum, laxatis habenis, quatuor lineas in diametro acquirere, certum eſt quòd ſanguis multò velociùs intra illius ramos influxurus ſit quàm antea; ut hujus aſſerti ratio pateat, notandum eſt ſanguinem dum ex trunco in ramos procedit in ſpatia ſemper ampliora procedere, adeoque ſanguis magis eſt compreſſus & coercitus in truncis quàm in ramis, quod patet ex ſaltu ſanguinis ex truncis pertuſis; is enim decies longiùs exilit, quàm ex ramulis eodem vulnuſculo perforatis, ut ulteriùs docent experimenta hydraulica *D. Carré*, *Mariotte*, &c, quod quantitas fluidorum, quæ ab eâdem vi truduntur per orificia diverſa ſit major in magnis in majori ratione, quàm quæ ab orificiorum amplitudine repetitur; quippe cùm attritus oriundus à circumferentiâ, cui columna fluidi adhæret, eſt major in minoribus vaſis quàm in majoribus reſpectivè ad quantitatem fluidi in ipſis contentam, paululum creſcente orificio, quantitas transfluens creſcit in majori ratione quàm orificiorum, ſeu minùs deperdit ex parte attritûs quàm cùm per anguſtiora vaſa fluebat, ſic obſervante *D. Carré* (*Mem. de l'Acad. des Sc. 1705*): ex orificio, cujus diameter eſt 2 & $\frac{2}{3}$, duplo major effluit liquidi copia quàm ex eo, cujus diameter eſt 2, licèt illa orificia non ſint ut 72 & 36, ſed ut 64 & 36.

130. Exinde patet igitur laxatis illius, vel iſtius arteriæ habenis, & conſtrictis vicinis truncis, creſcere impetum ſanguinis in arteriam determinatam abſque eo quod vis cordis intendatur, adeoque certam partem calere, rubere, intumeſcere, dum cæteræ pallent, & frigent: hoc autem in animi pathematis & morbis obſervatur; in verecundiâ ſcilicet laxatis habenis arteriam maxillarem ambientibus, & conſtrictis, ope nervi recurrentis, axillaribus, cruor toto ferè, quem à corde concepit, impetu fertur in faciem, & ruborem, calorem ſubitaneum genis impertit, ſanguine ad has cutaneas arteriolas celeriùs appellente; ſimile etiam accidit in pathemate quod miſerationem comitatur, in quo licèt palleat facies, interea incaleſcunt ſubitò aures & tinniunt; in inſultu apoplexiæ non raro totum caput, facieſque præſertim intumeſcit, rubet, turget ad livedinem uſque,

cum

cùm calore, oculorum prominentiâ, &c, dum partes inferiores frigent & conſtringuntur.

131. Imò febres partiales obſervatæ, ut febris unius brachii quam recenſet *Bonetus* (in *Sepulchreto de febrib.*), ab eo mechaniſmo ſolùm poſſunt explicari; quod autem in phlegmone, v. g. in panaritio, detur major calor, tumor, imò pulſatio fortior in brachio morboſo quàm in altero, nemo poteſt negare; cùm autem illa ſymptomata ab hærentia ſanguinis nequaquam procedere poſſint tanquam à cauſâ, ut fuſiùs oſtendi (*Diſſertation ſur l'inflammation à la ſuite de l'Hœmaſtique*); ſupereſt ut ex impetu ſanguinis in partem determinatam adaucto illa phænomena repetantur.

132. Principia tumorum ſunt vel preſſio contentorum in contenta ſolito major, vel reactio continentium ſolito minor.

133. Poſitâ enim preſſione contentorum in continentia ſolito majori, fieri poteſt ut ea ſuperent reſiſtentiam continentium, ſi ſcilicet vires continentium pari paſſu non fuerint adauctæ, & reciprocè: ergo ex his intelligitur poſſibilitas tumorum, adeoque hæc ſunt tumoris principia ex definitione (109).

134. COROLLARIUM. Quoniam in ſtatu morboſo, ut in cachexiâ, aſcite, chloroſi, reactio ſolidorum eſt maximè debilis, & vis gravitatis fluidorum eadem perſtat, poteſt fieri ut lympha fluxilior ſolito, è cruore faciliùs ſeparata, ponderans in partes decliviores, earum contractilitatem ſuperet, adeoque eas in tumorem attollet, qui tumor frigidus, mollis, pallidus, indolens & prementis digiti veſtigium ſervans, ſpecies eſt œdematis.

135. COROLLARIUM. Si verò lympha, adeps, mucus in vaſis ſuis colligatur propter adhæſionem mutuam partium accedentium cum indigenis, nec vaſa reſiſtere poſſint vi quâ hæ moleculæ ad ſe invicem accedunt, aut vi quâ per columnam ſubſequentem urgentur, intereaque propter anguſtiam ramulorum ex hiſce vaſis prodeuntium non ulteriùs trudi poſſit fluidum illud viſcoſum, id ibi loci concreſcet, congeretur, atque ſi in ſuccum nutritium & partes ſolidas mutetur, dabitur excreſcentia, ſecùs erit ſcirrhus ſeu tumor durus, indolens, pallidus, vel cuti concolor, non elaſticus: ſi autem vaſa lymphatica uberiùs quàm par eſt diducta ſint per antecedentem phlogoſim, vel per contuſionem, aut ruptis ſanguiferis cellulæ adipoſæ cruorem exceperint, quoniam nullum eſt ferè in illis elaterium, ſanguis in ipſis ceſpitabit, quieſcet, & in primo caſu rubedinem, in altero livedinem præ ſe feret pars infarcta, talis eſt ſugillatio, vetus ophthalmia caloris expers, maculæ lividæ ſeu vibices.

136. Si tumor eſt circumſcriptus, calens, rubens, dolens, pulſatilis, ad ſuppurationem vergens, is *Phlegmone* dicitur: ſi verò diffuſus ſeu portio majoris ſphæræ rubens, acriter dolens, preſſione albeſcens, uniformis, is *Eryſipelas* eſt: aſt ſi rubens, diffuſus, pruriginoſus, farinaceus, punctatus, ad deſquamationem vergens *Herpes* vocatur. Plura in calce *Pathologiæ noſtræ* tumorum genera & ſpecies videbis: iſti ultimi tumores calidi vulgò dicuntur ob calorem comitem conſueto majorem; priores, cum emphyſemate, carcinomate, frigidi cenſentur.

137. Tumorum calidorum cauſa eſt impetus cruoris in vaſa ſæpius obſtructa, major quàm eſt ipſorum nativa contractilitas. Frigidorum verò cauſa eſt contractilitas minor quàm nativus fluidorum appellentium impetus.

138. Calor eſt particularum ignearum actioni proportionalis ; illa verò actio in humanâ machinâ mutuæ fluidorum & ſolidorum actioni reſpondet, & cùm reactio actioni proportionalis ſit, calor etiam reactionis illorum intenſitati proportionalis eſt, ſi par ſit fluidi ignei copia. Jam verò quoniam ut calor nativo major ſit, neceſſum eſt ut reactio fluidorum & ſolidorum ſit nativâ intenſior, nec poteſt eſſe intenſior niſi fluidorum impetus augeatur, nec ſolidorum elaſticitas deficiat, patet tumorum calidorum cauſam eſſe impetum cruoris in vaſa majorem quàm eſt nativa ipſorum contractilitas.

139. Datâ obſtructione in vaſis minimis, modò ſanguinis nativus impetus non minuatur, velocitas reſpectiva inter columnas ſubſequentes, & columnam obſtructam major eſt (*Theoria pulſûs 114. 123.*), atque ſi impetus ille major evadat, inde oriturus eſt non ſolùm tumor, ſed etiam affrictus major, cui gradus caloris reſpondebit.

140. Si verò vaſorum & membranarum ambientium elaſticitas minuatur, nec creſcat fluidorum huc accedentium vis truſiva, imò licèt minuatur, ſed in majori ratione quàm creſcit continentium elaſticitas, minor erit reactio mutua, ac proinde minor calor ſolito, quod *frigus* appellatur ; unde patet tumorum frigidorum principium.

141. Cruoris moleculæ exſiccatæ & in ignem projectæ flammam concipiunt, docente experientiâ ; non item verò partes lymphæ : præterea velocitas cruoris ordinaria etiam in minimis vaſis eſt major quàm velocitas lymphæ in ſuis lymphaticis, quippe à corde remotioribus, & quorum ſumma alveorum eſt amplior alveo arteriarum ſanguinearum ex quibus procedunt ; verùm actio particularum ignearum reſpondet velocitati duplicatæ fluidi illas ſecum devehentis, ſi par ſit actio in ſolida, & eorum reactio ; adeoque cruor eſt aptior ad calorem concipiendum quàm ipſa lympha ; unde fit ut tumores rubri ſæpius calidi ſint, lymphatici verò ſeu pallidi potiùs frigidi.

142. Morbus eſt ſymptomatum connexorum, id eſt, ab eodem principio pendentium & notabilium ſyndrome ; docet Pathologia ; morbi quorum ſymptomata ſunt fervor, ſeu calor intenſus, dolor, febris acuta, nec non, ſi externi fuerint, rubor & tenſio, habent ſymptomata ab eodem inflammationis principio dependentia, adeoque connexa, unde vocantur *morbi inflammatorii*, quorum theoria jam ex dictis eluceſcit. Idem dictum eſto de morbis cachecticis, qui tumores œdematoſos, ſcirrhoſos, leproſos, aſciticos & frigidos ſæpius indolentes inter ſymptomata ſua numerant, qui ex horum tumorum theoriâ faciliùs intelliguntur.

143. Cyſti-

143. Cyſtides ſeu tumores ſaccati, aliæ pendent à cauſis mechanicis, ut anevryſmata, varices, tympanites, aſcites, pneumatocele, &c: aliæ à cauſis phyſicis, ut abſceſſus, ſpina ventoſa, &c: productio enim abſceſſûs, ſeu ſuppurationis, cariei ex principiis tantùm phyſicis, ut diſſolutione, putrefactione, eroſione, intelligitur. Aſt cauſa anevryſmatum, varicum ex fluidorum niſu, impetu, qui vaſorum & receptaculorum continentium contractilitatem ſuperet, facilè deducitur, adeoque ex principiis mechanicis eruitur. Horum verò affectuum praxim tum generalem tum ſpecialem ex Chirurgicis Auctoribus, ut *Heiſtero*, *Platnero*, &c, eruendam relinquo.

CLASSIS I. *VITIA.*

CLASSIS PRIMA.

AFFECTUS SUPERFICIARII, ſeu *VITIA Morbi Chirurgici* vulgò dicuntur, tum quia levioris momenti Chirurgis curandi committuntur, tum quia manûs operatione plurimi potiſſimùm indigent, ut ſanentur. Interea, qui à ſanguinis vitio foventur, artis medicæ ſimul auxilium exigunt. Cùm autem ad horum curam quæ attinent in morborum graviorum hiſtoriâ recenſentur, affectuum theoriæ & praxi parùm inſiſtere animus eſt; & qui plura voluerit, adeat Auctores qui, ut *Heiſterus*, *Petitus*, de hiſce fusè & ex profeſſo ſcripſerunt.

ORDO PRIMUS.

MACULÆ.

MACULA eſt coloris mutatio in parte, ſeu color à ſano & conſueto alienus. Colorum diverſitas pendet à laminarum epidermidis, & cutis craſſitie & denſitate, docent Phyſici: verùm nondum ſatis eſt evoluta illa theoria, ut ad prima colorum principia attenti, inde corollaria ad praxim utilia deducere poſſimus, & ideò vulgò macularum theoriam à colore fluidorum epidermidem, vel cutem tingentium deducimus, ut flavedinem à bile, rubedinem à cruore, pallorem à lymphâ prædominante; ſic diverſos colorum gradus à mutatâ dati humoris craſi, aut conſiſtentiâ deducimus, ut lividitatem in ecchymomate à cruoris coagulo, flavedinem ipſi ecchymomati ſuccedentem ab ejuſdem cruoris dilutione; quippe docet experientia paucas ſanguinis ſtillas multâ aquâ dilutas linteum album flavedine inficere: ſic cryſtallini in cataractâ, corneæ in caligine alborem à lymphâ coagulatâ eruimus, ex eo quòd hoc fluidum coagulatum albeſcat. Quàm craſſa verò & man-

manca ſit hæc philoſophia non ignorant qui in phyſicis ſunt verſati ; verùm ultra plebem ſapere in theoriâ inutile eſt, cùm ex hac theoria nondum certior praxis erui poteſt.

Genera macularum ſunt ſex ; ſcilicet, *Leucoma*, *Vitiligo*, *Ephelis*, *Gutta roſea*, *Nævus*, *& Ecchymoma ;* cæteræ decolorationes morbis gravibus accenſentur, ut petechia, chloroſis, aurigo, phlegmaſiæ, febreſque variæ.

I. *LEUCOMA*, *Taye.*

Eſt macula corneæ.

Albuginea membrana oculi flaveſcit in aurigine, nigreſcit in melasictero, & oculi ecchymomate ; cornea verò in leucomate albeſcit, vel ſubflaveſcit, aut pelluciditatem amittit, quod ſine colore quodam accedente fieri non poteſt.

Cùm pelluciditas ſupponat ſummam homogeneitatem, neceſſum eſt ut in ſtatu ſano eadem ferè ſit lymphæ corneam nutrientis, ejuſque lamellarum ſpecifica gravitas ; itaque opacitas quæ leucoma comitatur tribuenda eſt heterogeneitati ; & cùm fluida ſolidis faciliùs mutentur, in leucomate fluida corneam alluentia gravitatem ſpecificam nativam amiſerunt. Notum eſt lympham calore coagulari ſimul & albeſcere ; opacatur autem in hoc caſu, quia multas particulas aëris in locum ſeri exhalantis recipit ; aër enim, cùm ſit millies ſpecificè levior noſtris fibris & fluidis, non poteſt illis copioſiùs admiſceri, quin heterogeneitas, adeoque opacitas, ſuperveniat, quæ pro gradu craſſitiei lamellarum nunc omnes radios confuſos reflectit, unde albedo ; nunc paucos tranſmittit, unde color griſeus, ut in nebulâ.

1. *Leucoma Nephelium*, *Nebula* Latinis, *Achlys & Ægis* Græcorum, Gallicè *ombrage*, *nuage.* L.

Eſt macula ſubpellucida corneæ, quæ facit ut objecta tanquam trans fumum aut nubem videantur, adeoque obſcuriora ſint. Inſpectione obliquâ dignoſcitur ab opacitate humoris aquei in caligine mydriaſim, cataractam lacteam ruptam, & cataractam cryſtallinam naſcentem comitante. Dividitur in Achlyn & in Ægida pro gradu obſcuritatis, ſed plus vel minus non mutat ſpeciem. Differt ab albugine ex eo quòd albugo omninò opaca ſit, alba, cretacei coloris, & quandoque paululum eminens.

Sæpiùs oritur poſt ophthalmiam varioloſam, aut humidam, necnon à calore nimio, ut ambuſtione ; opacatur cornea etiam à ſpiritibus acidis, ut vitrioli, nitri affuſis ; necnon ab alkalinis, ut oleo tartari ; à collyriis acrioribus, non tamen à ſpiritu vini, qui nudam lympham opacat.

Nephelium de arte excitatur, & utile eſt in mydriaſi, ubi ophthalmia interna eſt, cùm lucis jubar eſt retundendum ne retinam lædat.

Nephelium multò faciliùs ſanatur albugine, iiſdem ſed lenioribus admotis remediis ; ſæpè in infantibus ſponte per ætatis mutationem evaneſcit. Prodeſt ſuccus anagallidis, vel cæruleæ, vel purpureæ, bis in die per ſeptimanas inſtillatus ; ſuccus calcitrapæ ac cyani juvant : ſacchari candidi pulvis ſæ-

pe ſatis eſt; vinum emeticum, quod oculos minimè lædit, etiam utiliter inſtillatur; vapor aniſi, aquæ fœniculi proſunt.

2. *Leucoma albugo*, Gallicè *Tache blanche*. Si reſplendeat dicitur Latinis *margarita*, Græcis *paralampſis*, Gallis *perle*. L.

Diſtinguitur in albuginem D. S. Yves, quæ eſt in margine rubra, dolens, adeoque inflammata; & in albuginem aliorum Auctorum, quæ eſt ſubeminens, coloris cretacei, inflammationis expers.

Sequitur principia nephelii, ſed graviora, ut ophthalmiam, chemoſim, hypoſphagma, combuſtionem à calce, &c; caliginem obſcuriſſimam inducit; dum mediam tegit corneam, craſſa & albiſſima eſt; vix unquam ſanatur, maximè, ſi vetus ſit; cave ne confundas cum onyge, cataractâ, hypopyo, empyeſi.

Curatur leucoma D. St. Yves incipiendo ab ophthalmiâ illud comitante; vide *Saint Yves des maladies des yeux*.

Leucoma vulgare alii radi volunt, quod in panno tantùm convenit. *Woolhouſius* in Leucomate multâ humiditate ſtipato ſuadet ſuffumigia repetita ex aloë, myrrhâ, maſtiche, baccis juniperi in prunas ardentes injectis, fumo tepido ad oculos per infundibulum deducto; vel quod tutius eſt, & ſuadet *Mauchartus*, vapor ex decocto horumce medicaminum, necnon hyſſopi, ſerpilli, origani, roris marini, coffeæ, valerianæ radicis, ſeminis fœniculi, cum pauxillo camphoræ in aquâ, vel vino bullientium; necnon collyrium, aut lavacrum ex hac decoctione paratum, quod tutius eſt.

Collyria ſicca fiunt ex pulvere tenuiſſimo teſtæ ovorum calcinatæ, oſſis ſepiæ, iridis florentinæ, agarici albiſſimi, tartari matularum; acriora ſunt collyria ex felle piſcium, tauri, axungiâ viperinâ, croco metallorum in pollinem redacto, oleo buxi, vel chartæ, quæ tamen miſcelâ mellis edulcorantur: damnatur vitrioli æruginis pulvis; ſed leviſſima eorum ſolutio in aquæ magnâ copiâ non rarò uſurpatur; eademque lege adhiberi poteſt euphraſiæ & chelidonii majoris ſuccus.

Boerhaave repetitum uſum aquilæ albæ, & catharticorum ad ſolvendam lympham, & corneam à leucomate liberandam præſcribit.

3. *Leucoma cicatrix*, Græcis *oule*, Gallicè *cicatrice*.

Eſt ſpecies quæ vel vulneri, vel ulceri, abſceſſuique corneæ ſanatis ſuccedit. Quæ vulneri ſuccedit, ſponte ferè ſemper evaneſcit, ut videre eſt in illis qui cataractæ extractionem circumciſâ corneâ paſſi ſunt: hoc eſt corneæ proprium, ut nullum ſæpè cicatricis veſtigium relinquant vulnera pura; aſt longè aliter ſuccedit in ulcere, & onyge; nam propter inflammationem prægreſſam, & puris acrimoniam gravis ſuboritur macula albeſcens.

Curatur iiſdem remediis, quibus albugo, rarò verò ſanatur; præcavetur autem cicatrix corneæ à puſtulis varioloſis oriunda, ſi infuſum croci cum pauxillo camphoræ quotidiè in oculos infundatur.

4. *Leucoma Gerontoxon* Mauchart. de maculis corneæ, Latinis *arcus ſenilis*. L

Eſt macula arcuata, vel circularis, albeſcens utplurimùm, atque in circumfe-

cumferentiâ corneæ ſæpiùs obviâ, viſuique ideò minimè nocens, in cujus centro eſt circellus pellucidus. Originem debet puſtulæ inter intimas corneæ laminas poſitæ, introrſum ruptæ, cujus peripheria eſt opacata; talem vidi, & talis eſt ſæpè origo ceratoceles, ſeu herniæ corneæ; pro inſanabili habetur.

Cæteras maculas vide in ſpeciebus caliginis & ophthalmiæ, ſcilicet hypoſphagma, hypohæma, caliginem lacteam, unguem, ſeu onygem, hypopyon, diapyeſim, elcoma, & ophthalmiam phlyctænodem, in quibus omnibus eſt macula corneæ; ſed ex his non affectus ſimpliciter, ſed morbus inducitur. Conſule itaque dicta de *caligine* & *cataractâ* in Claſſe VI. & de *ophthalmia* in Claſſe VII.

II. *VITILIGO, Morphée.*

Eſt macula corymboſa, ſeu ex minoribus maculis compoſita, cum depreſſione cutis, ubique corporis obvia, ſeu quaſvis indiſcriminatim corporis partes, non ſimul omnes afficiens.

Tres priores ſpecies ævo noſtro vix obſervantur.

1. *Vitiligo alphus; Morphæa alba* Arabum; *Alguada* Avicenn. Tom. 2. pag. 244. *Lépre des Juifs.* C.

Eſt macula palleſcens, vel alba, maculis minoribus diſcretis non confluentibus; ea interdum ſerpit à parte in partem, dum vetus eſt, atque ſquamas excitat, adeòque leviſſimam aſperitatem, quæ maxima eſt in leprâ ſerpigine. Curatio impoſſibilis eſt, ſi pars acu puncta ſanguinem non fundit; ſecus poſſibilis, ſed difficillima. In alpho capitis pili ſunt nativi coloris.

2. *Vitiligo Leuce; Leuce* Græcorum; *Albara* Avicennæ, Boneti Sepulchr. T. I. pag. 764. C.

Color eſt albidior quàm in alpho, pilique partis affectæ albi ſunt; ſed ſucceſſu temporis delabuntur, & glabreſcit pars, ſi priùs capillata fuit; vitium autem altiùs ſerpit in cutim ſubjectam, unde ſecta non fundit ſanguinem, nec ſanari poteſt, maximè ſi pars glabra evaſerit. Avicenna *albaras* vocat, cùm vitium ad oſſa uſque penetrat. In Phthiſicis obſervavit *Ballonius Parad.* 39.

3. *Vitiligo melas* Gorræi definit. de alphi ſpeciebus; *Morphæa nigra* Avicennæ, Tom. 2. pag. 244. cap. 20. C.

Conſtat maculis non corymboſis, ſed paucis & diſſitis, ſubſquamoſis, ac fuſci coloris. *Albara nigra* vocatur, ſi profundiùs ſerpat hic color in carnes ad oſſa uſque.

Curatio. Præmiſſâ phlebotomiâ, & præſcriptâ diætâ euchymâ, inſtituantur purgationes ex epithymo, agarico, myrobalanis nigris, polypodio, & ſtœchade, additis paſſulis & ficubus. Præſtat autem ſerum lactis cum epithymo infuſo omni die præſcribere; infundatur ſcilicet epithymi drachma una in cado aquæ caſei juxta *Avicennam.* Juvant maximè balnea repetita, & tryphe-rarum adminiſtratio cum epithymo: dein ſinapiſmi & dropaces parti affectæ

appli-

applicantur uſque quo cuticula ſeparetur, quod per intervalla iterandum eſt. Vide *Avicennam de cura morphææ nigræ & albaræ nigræ.*

4. *Vitiligo hepatica*, *Ephelis* Celſi, *Maculæ hepaticæ* Sennerti; *Chaleur du foye*; *Leberflecte* Solenandri. L.

Diſtinguitur maculis amplis flavo-nigreſcentibus, quæ non nudas, ut lentigines, ſed tectas partes afficiunt, ut inguina, dorſum, & ſunt palmæ magnitudine; non raro periodicè revertuntur, & poſt quartanam, tertianam, necnon cum noſtalgiâ accedunt, cuticulæque levem deſquamatiōnem afferunt.

Curatio obtinetur, 1° catharticis; 2° diætâ ex cibis electis minimè acribus, aut ſalitis; 3° juſculis leviter incidentibus & diureticis cum plantis hepaticis, ut capillaribus, agrimoniâ, cuſcutâ, cichorio, &c: 4° frictione iteratâ partis; 5° balneis; 6° ſinapiſmo parti applicato, &, cùm irritaverit, ablato; vel cataplaſmate ex ſapone liquefacto, &c.: Vide *Sennertum de maculis hepaticis*, *lib.* 5 *part.* 3 *ſect.* 1 *cap.* 8.

III. *Ephelis*, *Rouſſeur.*

Cognoſcitur ex maculis umbrinis, glabris, corymboſis, faciem, vel manus, vel tibias, rariùs partes tectas, afficientibus. Ephelides ſunt maculæ acquiſitæ; nævi verò ſunt congeniti, unde diſcrepant.

1. *Ephelis à Sole*, *Nigredo à Sole*, Sennert. de cutis vitiis lib. 5 part. 3; Gallicè *Hâle.* L.

Affecti *ſolati*. *Ephelis* Græcè *apo tou eliou*, à Sole dicitur. Differt illa macula nigricans ex eo quòd non ſit guttata, ſed continua, verno tempore, teneriſque puellis familiaris, ſi inſolentur.

Præcavetur umbraculis, chirothecis, &c: Cuticula à ſole aduſta ſucceſſu temporis delabitur; puellæ Monſpelienſes oxycrato utuntur ad hanc nigredinem delendam; aliæ paſtâ ex amygdalis amaris, aliæ aquâ roſarum cum pauxillo camphoræ, aut gummi ceraſorum in aceto, vel foliis ceraſi recentibus ſe eluunt.

2. *Ephelis gravidarum.* Sennert. ibid. cap. 2. L.

Sunt maculæ umbrinæ, ſolitariæ, palmum latæ, frontem præcipuè afficientes, tum apud gravidas, tum apud oppilatas virgines. Illæ maculæ redeuntibus catameniis evaneſcunt.

Curantur abluendo ex decocto baccarum lauri cum melle, vel emulſione ex ſeminibus cannabis vel ſucco ex radice bugloſſi, &c.

3. *Ephelis lentigo*, *taches de rouſſeur*, *lentilles.* L.

Eſt macula corymboſa, ſeu ex minoribus lenticularibus quoad colorem, & magnitudinem coagmentata, quæque, ut Ephelis à Sole, partes Soli expoſitas defœdat, ſed puellas etiam non inſolatas afficit; æſtivo imprimis tempore creſcens, hieme decreſcens, atque cutes teneriores, & albidiores inficiens, potiſſimùm apud eas quæ pilo ruſſo gaudent, quas vocamus *les blondes*, & *les cheveux ardens.*

Laudan-

Laudantur ad has eluendas aqua ex floribus ſambuci, & fabarum deſtillata, paſta ex amygdalis amaris, ſeminibus braſſicæ. Lentiginoſi, obſervante *Ballonio*, ſunt cacochymi; ulcera apud eos ſunt cacoëthea.

4. *Ephelis ab igne*; *tache de brûlure.* L.

Illæ vel ab ambuſtione procedunt maculæ, & ſubflavæ, umbrinæ, quandoque cicatricoſæ ſunt, nec ulla arte emendabiles, niſi ad fucos confugiamus; vel à ſummo calore epidermidem infuſcante, quales fœminarum tibias, & femora deturpant, ſi ſæpiùs hieme foculos pedibus ſuppoſuerint.

5. *Ephelis lutea*, *color icterodes infantum* Junckeri; B.

Eſt macula flava auriginoſa unam aut alteram partem afficiens, recens natis ſuperveniens: Vide *Auriginem.*

6. *Ephelis ſcorbutica.*

Eſt macula ampla, liveſcens, palmi magnitudine, quæ crura, lumbos, aliasve partes infuſcat, quæque etiam noſtalgiam non raro comitatur, ſed ad ſcorbutum attinet, ut *ephelis vibex*, vulgo *vibices*, ad ecchymomata ſpectat.

IV. Gutta rosea, *Goutte-roſe*, *Couperoſe*, *Rougeurs.*

Cognoſcitur ex maculis faciei rubris, guttatis, parùm prominentibus, aut aſperis, & diù permanentibus. Diuturnitate differt ab eryſipelate.

1. *Gutta roſea ſimplex*; *taches hépatiques*, Verduc Pathol. tom. 1 pag. 192. *Goutte-roſe* Turner. Gallici. L.

Sunt maculæ ſubaſperæ, eminentes, rubræ, corymboſæ, quæ faciem ſæpius, quandoque brachia, collum, pectus aggrediuntur, ſine deſquamatione, ſine pruritu notabili: naſum ſæpe tuberibus deturpat in vinoſis. Difficillimè curatur per medicamenta ſanguinis acrimoniam, & fervorem compeſcentia, qualia ſunt juſcula refrigerantia antiſcorbutica, ſerum lactis, lacticinia, acidulæ, balnea præmiſſis diureticis, ut juſculis ex teſtudine, ex cancris fluviatilibus, millepedibus. Dein ad topica deveniendum, qualia ſunt teſtacea in ſucco limonum diſſoluta, coſmetica vulgatiſſima, lac virginale, pomata, &c.

2. *Gutta roſea herpetica*, Sennert. cap. 6 S. 1 lib. 5; *Couperoſe dartreuſe*; L.

Diſtinguitur per pruritum, puſtulas ſquamoſas, quæ faciem, naſum deturpant.

Curatur ut herpes. De hac ſpecie vide *Gabelchoverum.*

3. *Gutta roſea ſyphilitica*; *Couronne de Vénus*; C.

Sunt puſtulæ rubræ, roſeæ, duræ, calloſæ, circulares, non faſtigiatæ, ſummâ parte ulceroſæ, ſiccæ, ſine pure, aliquando humidæ, manantes, ſquamoſæ, furfuraceæ, flavæ in labiis, naſo, ſæpiùs circa frontem, & tempora, poneque aures, ubi ſeriatim diſpoſitæ veluti corollam referunt, vulgò *le chapelet. Aſtruc de morbis venereis lib. 4 cap. 1 n. 4.*

Signa ſunt ſyphilidis confirmatæ, & curantur ut ſyphilis.

4. *Gutta roſea febrilis.* De Meyſerey, tom. 2 n. 241. B.

In febribus malignis obſervatur gutta roſea, in qua naſus purpureus, bruneus, nigricans, tumidus, puſtuloſus evadit, quæ ſymptomata mortem immi-

nentem præнunciant : ex viginti quinque ægris hac affectis vix unum alterumve evaſiſſe obſervavit Auctor : accedit gangræna aromaticis curanda, non verò ſcarificanda.

V. Nævus, *Envie.*

Eſt macula congenita, quæ vulgò tribuitur vehementi cupiditati, quâ mater initio graviditatis exagitata fuit, quandoque cum partis eminentiâ.

1. *Nævus ſigillum*, *nævus lenticularis* Sennerti; vulgò *ſein;* L.

Eſt macula nigricans ſubrotunda, parva, una vel multiplex, quandoque eminens, & verrucoſa; aliàs plana, quæ nedum noceat, ſæpe in facie ita placet, ut ſimiles maculas, cùm deficiant, effingant puellæ.

2. *Nævus maternus*, Sennert. L. P.

Eſt decoloratio congenita, certis temporibus evaneſcens vel decreſcens, aliis revertens, quæ quidpiam à matre gravidâ cupitum, ipſique denegatum, ut vulgò ferunt, repræſentat, ut ficum, morum, carnem apri, atque quo tempore ficus, mori, fraga matureſcunt, vividiori colore nitet, & apud puellas ſuppreſſis catameniis intumeſcit. Laudant Germani ad hoc vitium ſanandum improviſum contactum manûs cadaveris humani.

VI. Ecchymoma, *Ecchymoſe.*

Eſt macula nigricans, vel atro-rubra, aut liveſcens, ſucceſſu temporis flaveſcens, non congenita, nec aſpera, ſed plana aut parum prominens, & ſubſolitaria.

1. *Ecchymoma ab ictu*, *Ecchymoſis* Auctorum, *Sugillatio* Latinis, *Livor* Sennerti; *pelidne* Græcis; *meurtriſſure*, *contuſion* Gallis. D.

Differt ab aliis ſpeciebus per cognitum impetum quo corpus contundens partem ſugillatam impegit, unde differt à vibice.

Cognoſcitur etiam ex dolore, & commixta quandoque inflammatione, conjuncto vulnere, &c. Pendet à cruore in textum celluloſum effuſo, cujus color trans epidermidem aut cutim pellucet.

Curatur largâ aut repetitâ phlebotomiâ, & potu calido reſolvente, fomentis ſimilibus, ut ex parietariâ contuſâ cum aquâ vitæ mixtâ, vino calido; ſi levis ſit contuſio, ſufficit ſæpe aqua frigida ex quâ charta madens parti apponitur, vel unguentum album Rhaſis; ſi metus ſit gangrænæ, aqua vitæ camphorata, aqua Reginæ Hungariæ, ſapo Venetus in urinâ, vino, vel aquâ vitæ ſolutus, applicantur, imò ſcarificationes inſtituuntur; vide *Heiſter. Chirurg. de contuſione*, *cap.* 15. & *de venæſectione*, *cui ſupervenit ecchymoſis.*

2. *Ecchymoma melaſma* Galeni; *nigror* Latinis; L.

Eſt ſpecies diuturna, conſtans, ſenibus familiaris, quæ potiſſimùm tibias infeſtat, ſine principio evidenti, unde à primâ ſpecie differt. Mulieribus à catameniis ſuppreſſis ſupervenit.

3. *Ecchymoma vibex*, *vibices* vulgò. A.

Vibices ſunt livores ſponte in morbis acutis, ut typho, peſte, variolâ ſuper-

ſupervenientes, & longitudinales, quales verberibus cæſæ fuiſſent partes, vel flagellatæ; curantur ut morbi acuti.

4. *Ecchymoma ſcorbuticum.* C.

In ſcorbuto præter maculas exiguas, flavas, dantur & vibices & lentigines nigricantes, vel lividæ in tibiis, nec non magnæ maculæ palmares, umbrinæ vel liveſcentes in cruribus, lumbis, dorſo.

5. *Ecchymoma à compreſſione.* D.

Clunes, coccyx, dorſum, quibus diutius incumbunt ægri, in morbis tum acutis tum chronicis, à diuturnâ compreſſione nigreſcunt, excoriantur, & non solùm epidermis ac cutis gangrænaſcunt, ſed quandoque malum hoc profundiùs ſerpit.

Curatur 1° mutato ſitu & ſublevatâ parte à preſſione per convenientia pulvinaria; 2° vino in quo roſæ rubræ ebullierint, ipſiſque roſis applicatis; 3° remediis gangrænam avertentibus.

6. *Ecchymoma hypopyon* Paul. Æginetæ, L. ſeu *hypophthalmia* Hippocratis, affectus ab hypopyo diverſiſſimus eſt.

7. *Ecchymoma palpebrarum. Ecchymoma hypoſphagma* Æginetæ, *Sugillatio*; L. ad caliginem referenda eſt, quæ *hæmalops* Hippocratis.

8. *Ecchymoma hyponychon*, *ſubunguium* Sennerti lib. 5. à primâ ſpecie non diſcrepat.

Cæteræ maculæ pertinent ad caliginem in dyſæſtheſiis, petechiam in exanthematicis, & ad decolorationes in cachecticis.

ORDO SECUNDUS.

EFFLORESCENTIÆ, Elevures.

DIFFERUNT à maculis quòd præter coloris mutationem concurrat cutis elevatio per puſtulas, phlyctænas, varos, papulas, ſimileſve aſperitates cutaneas.

Puſtulæ ſunt tumores exigui, ut diametri circiter linearis, colorati, qui apice ſuppurantur, & in pus vel in cruſtas abeunt, (Gall. *puſtules*, *bubes.*)

Papulæ differunt à puſtulis ex eo quòd non ſuppurantur, ſed quid humidi apice rejiciunt, dein abeunt in ſquamas furfuraceas, (Gall. *boutons.*) Græc. *Elcydria.*

Phlyctænæ ſunt tumores exigui diametri linearis, qui pellucidi ſunt, & aquam vel ſerum continent, & rupti exſiccantur, excoriantur, (Gall. *Phlycténes.*)

Vari ſunt tumores duri, colorati, pertinaces qui ſine ſuppuratione, ac deſquamatione, diutiſſimè permanent, veluti tubercula ſcirrhodea, Græcis *ionthoi* dicuntur, (Gall. *bourgeons.*)

Hi affectus ſunt gregales & cum exanthematicis inflammatoriis, ut variolâ, miliari, rubeolâ, &c, nec non cum impetiginibus cachecticis, ut

 ſcabie,

ſcabie, leprâ, frambæſiâ, tineâ, &c, conveniunt; verùm ſunt levioris momenti quàm ut morbis accenſeantur.

VII. Herpes, *Herpe*, ou *Dartre*.

Eſt papularum congeries, ſeu efflorefcentia ex tumoribus exiguis, rubris, aggregatis, pruriginoſis, in ſquamas furfuraceas, raró cruſtaceas, abeuntibus.

1. *Herpes ſimplex* Sennerti; *Dartre farineuſe*, *dartre ſéche.* L. P.

Componitur ex papulis rubris, parùm prominentibus, pruriginoſis, non excoriatis, nec cruſtaceis.

Diſtinguitur ab aliis, maximè ex eo quòd facilè ſanetur vitio in parte tantùm hærente, & ſanguinis maſſam non contaminante. Principium eſt materies acris perſpirabilis retenta, & morâ acrior facta in cryptis ſeu glandulis ſebaceis cutis & faciei.

Curatur empyricè topicis ſæpius alkalinis, ut oleo tartari per deliquium, oleo ex chartis, linteis, vel lignis combuſtis exſtillante, ruffo, acri, amaricante, quod ſalivâ jejuni hominis dilutum parti inungitur.

2. *Herpes ſerpigo* Turneri 2 *Species* de morbis cutaneis cap. 5. *Formica ambulatoria* Celſi; *dartre encroutée.* L.

Papulæ pejores, corroſivæ, congeſtæ aream circularem conſtituunt, acutè pungentem, valde pruriginoſam. Illæ papulæ relictâ priori parte in viciniam ſe diffundunt ſeu ſerpunt & pertinaces ſunt: non raró exſudant humorem tenuem, & acrem, ſed non ſuppurantur nec reſolvuntur: major eſt ſenſibilitas, & acrimonia quàm in ſimplici.

Hæc ſpecies exigit remedia ſanguinem edulcorantia, lixiviantia, ut *miliaris*; nec non topica lenientia, ut ceratum Galeni, vel unguentum roſaceum cui decima pars ſulphuris aut benzoini, aut duodecima pars mercurii præcipitati albi adjungitur.

3. *Herpes miliaris* Sennerti lib. 5 cap. 17; Amati Luſitani Cent. II cur. 37; Frid. Hoffmanni Tom. II pag. 426; Turneri 3ª *ſpecies*; *dartre miliaire.* L.

Juxta *Sennertum* conſtat ex hydatidibus ſeu veſiculis granum milii æquantibus; verùm rectiùs ex *Turnero* ſunt papulæ exiguæ, corymboſæ, in diverſis partibus, ut collo, lumbis, pectore, femoribus, circum inflammatæ, febriculâ ſtipatæ, quarum apici rupto inhæret molecula cruſtacea ſubrotunda, flaveſcens, grano milii ſimilis, unde nomen; apex puſtulæ albeſcit, cùm ſuppuratur; ſed pus eſt viſcidum, cruſtaceum: interea applicatis unguentis perſpirabilis materies, & unguen cutaneum linteis adhærent, unde non parvum incommodum, quippe motu corporis ſolvitur hæc hærentia, quòd dolorem creat, & epidermidis excoriationem. Major eſt ſenſibilitas, & acrimonia ac fervor quàm in ſerpigine.

Potiſſima ſerpiginis & miliaris herpetis cura verſatur in edulcorando, & leniendo ſanguine, in quem finem præmiſsâ phlebotomiâ, & catharſi, juſcula

cula ex pullo, ranis, cum paucis cancris fluviatilibus vel millepedibus, radice enulæ, lapathi; foliis cichorii, beccabungæ, naſturtii aquatici, fumariæ, acetoſæ, &c, repetenda ſunt, ſerum lactis harum plantarum ſuccis alteratum diu uſurpandum; lacticinia dein & balnea alternanda; verùm nihil eſt utilius quàm acidulis Vallenſibus aut ſimilibus per triduum identidem, tempeſtate convenienti ante balneorum uſum, purgare, quod omnibus topicis præſtat. Interea æger cibis inſipidis, refrigerantibus utatur, fructibus mollibus maturis, aquâ ſolâ abſque vino; valedicat caffé, cocolatæ, liquoribus ſpirituoſis; & quoad topica, fortè ſatius eſt uti tantùm illis quæ adhæſionem cum tunicâ præpediunt, ut cerato Galeni recentiſſimo bis in die renovando; fervorem tamen optimè ſedat liquor Saturni, vel ejus ſal cerato commixtus; cavendo tamen ne repercutiatur ubique ſimul ichor acer, qui eò periculoſiùs ſupprimitur, quò malum eſt magis inveteratum; unde cautè uſurpanda ſunt topica acida, & repercutientia ab Auctoribus laudata, quæ acetum, lithargyrum, alumen & ſimilia recipiunt.

4. *Herpes eſthiomenos* Galeni, *Herpes* Galeni Method. Med. cap. 17; *Herpes exedens* vel *depaſcens* Turneri *ſpec.* 4ª; *Dartre rongeante;* C.

Differt ab eryſipelate exulcerato, quòd ſolam cutem exulcerat herpes, eryſipelas verò carnes profundiùs exedat, cùm exulceratur; huic ſpeciei maximè competunt remedia interna, dum de miliari, præſcripta, per plures menſes uſurpata, interea dum ulcus illud aquâ hordei, & melle, vel aquâ acidulâ tepidâ bis in die affusâ mundatur, dein verò cerato Galeni, vel unguento quodam ceruſſam, lithargyrumve recipiente tegitur; imò quandoque ad fortiora deveniendum, ut præcipitatum album, æthiopem mineralem, æruginem, nec non ad eſcharotica, quæ laudabilem ſuppurationem denique promoveant, conſuetâ methodo curandam.

5. *Herpes ſyphiliticus*; *Herpes venereus* Aſtruc. lib. 4; *Dartre vérolique;* C.

Cognoſcitur tantùm ex ſignis ſyphilidis illum foventis, ſive herpes ſit ſimplex inſidens auribus, capitis parti capillatæ, ſive ſit exedens. Ille confirmatam ſyphilidem adornat, reſiſtitque omnibus remediis vulgaribus; ſoli mercurio, aut alteri ſpecifico ſyphilidis cedit; adeòque, præmiſſis remediis generalibus, quæ ad litum mercurialem præmitti ſolent, ut phlebotomiâ, catharſi, balneis triginta, vel quadraginta, diætâ lacteâ, &c, ad litum mercurialem deveniendum eſt; ſimulque unguentis admiſcenda præparata mercurialia leniora, ut æthiops, aquila alba, præcipitatum album. Sunt qui in hoc morbo commendant pilulas Belloſtii, quæ minimè ſpernendæ videntur.

6. *Herpes periſcelis* Græcor. *zona & zoſter* quorumdam; Gall. *la Jarretière;* L.

Eſt herpes farinaceus ſiccus & ſimplex, qui poplitem, ubi zona vinciri ſolet, infeſtat.

7. *Herpes collaris; le collier.* L.

Collum Eccleſiaſticorum noſtro tempore ſæpiùs herpete afficitur, propter acrem tincturam, quâ lineum ipſorum collare inficitur, calcem admittens;

diſtinguitur verò ab aliis ſpeciebus collum etiam afficientibus ex figura circulari collaris quam imitatur. Hæc ſpecies probat à principiis externis inuri poſſe herpetes; ſanatur autem remoto principio.

8. *Herpes puſtuloſus*; *Dartres boutonnées*. L.

Sunt puſtulæ piſi circiter magnitudine, diſcretæ, rarò confluentes, atro-rubræ, intensè dolorificæ, cum pruritu, glabræ, per collum, mammas, &c, ſparſæ, quarum apex citò nigricat, ſenſum amittit, exſiccatur, & necroſi corripitur. Sanatur hic affectus cerato Galeni, vel butyro illita cruſta decidit.

9. *Herpes zoſter*; *Zona ignea* Fr. Hoffmanni T. II pag. 426; *Zona* Ruſſelli de uſu aquæ marinæ pag. 124. *Ceinture dartreuſe*. *The ſingles* Anglis. An diverſus a *periſcelide?*

Herpes mali moris pectus ſpeciatim & præcordia occupans, cum cardialgia, calore morboſo, cutis inflammatione, dolorifica exulceratione, puſtuliſque parvis & lucidis, inſtar cinguli ad manus latitudinem in pectore diſperſis. Vide *Severinum de abſceſſibus L. 4 c. 9*; *Tulpium L. 3*; *Langium* qui ex ulcere cruris intempeſtivè ſanato hunc ortum vidit.

VIII. Epinyctis.

Cognoſcitur ex phlyctænis atro-rubris, aggregatis, trium vel quatuor linearum in diametro, tibias ut plurimùm afficientibus, & noctu potiſſimùm acriter pungentibus.

1. *Epinyctis vulgaris*. B. P.

Phlyctænæ mihi viſæ ſunt, licèt primo aſpectu latæ & craſſæ puſtulæ videantur, parùm eminentes, calore urenti per noctem ſtipatæ, quæ apice crepant, acrem ichorem fundunt, manè ſedantur, veſpere iterum intenſiùs rubent, febriculam, anxietates, pervigilium creant, & aliqualem ægritudinem, quæ plures dies divexat.

Curatur phlebotomiâ, diætâ refrigerante, cathartico antiphlogiſtico, juſculis emollientibus; parti verò applicatur cataplaſma emolliens ex floribus malvæ, ſeminibus lini & ſimilibus; demùm ſedato dolore epidermis fruſtulatim dilabitur. An ad pſydraciæ genus pertineat, viderint alii; nec enim illa genera adhucdum ſunt ſatis determinata.

2. *Epinyctis pruriginoſa*, *malum cutaneum ſingulare* D. Billebaut Vandermonde 1756 pag. 340. L.

Brachia & crura obſident maculæ rubro-rutilæ, quæ extra lectum ſtatim apparent cum importuno pruritu; ægro verò veſpere lectum repetente evaneſcunt, & ſic porro per annos integros. In muliere poſt graviditatem maculæ tumuerunt, & pollicis, aut ſemi-pollicis diametrum adeptæ ſunt cum pruritu intolerabili: tempore quidem graviditatis evanuerunt, ſed dein omni tempeſtate viguerunt, noctu omninò retrocedentes, & mane ſurgentem è lecto iterum afficientes; *Epi* ante & *nyctis* nox, quia ſub noctem tantùm ſæviunt.

De *Termintho* quem non vidi, aut non cognovi, nil habeo quod dicam; ſuſpicor ejuſdem eſſe generis cum epinyctide, aut eſſe furunculum diffuſum.

IX. Psy-

IX. PSYDRACIA, *Eruption.*

Pſydracium communiter dictum eſt, juxta *Galenum*, effervescentia, quæ in diverſis corporis partibus accidit, in ſummo rubicunda; alibi verò pſydracias eſſe veſiculoſas, vel phlyctænodes innuit: verùm ſæpius accidit ut initio effervescentia ſit rubra, intus firma, quæ deinde cuticulæ ſeparationem à cute inducit, unde intùs cava, vacua, vel ſero flavo turgida videtur. Huic ſpeciei ſequentes accenſemus.

1. *Pſydracia porcellana; Roſa ſaltans* Avicennæ; vulgò Monſpelii *la porcelaine;* B. an *Eſſera* Sennerti?

Sunt efflorescentiæ ſolitariæ, pollicaris aut majoris diametri, in pectore, brachiis, aliiſve partibus tectis ſubitò exorientes, dein recedentes, iterumque redeuntes, coloris roſei, diffuſæ, & numero plures.

Hic affectus rarò febriculam comitem habet, verè non rarò omnis ætatis & ſexûs, ſed præcipuè florentes & bilioſos, aggreditur; & diætâ tenui, refrigeranti victu, aut ad ſummum ope phlebotomiæ intra paucos dies evaneſcit per reſolutionem; nec enim ſuppuratione, excoriatione, aliâve evacuatione terminatur.

2. *Pſydracia à veſpis*, *piqueures de guêpes*, *couſins*, &c. B.

Morſus culicum, apum, veſparum ſequuntur efflorescentiæ rubro-roſeæ, eryſipelaceæ, dolore pungitivo vivido ſtipatæ; & ſi oculis attentis ſingula efflorescentia circumſpiciatur, in apice videtur punctum, cui inſecti aculeus ſæpiùs infixus remanet.

Contra puncturas ab apibus inflictas nullum melius eſt auxilium, monente *Reaumurio*, quàm partem punctam aquâ frigidâ identidem renovatâ fovere. Ruſtici partem tribus herbis diverſi generis quibuſvis obviis fricare ſolent; aculeum aciculâ extrahere non rarò tentant, qui oculati ſunt; ſed dolor pendet à veneno acido, corroſivo quod ſecum intulit aculeus. Huc ſpectant veſpa, crabro, culex pipiens, culex pulicarius, &c.

3. *Pſydracia urticata.* B.

Urtica urens habet aculeos tenuiſſimos ſucco venenato pervios, qui efflorescentias acriter pungentes & eryſipelatoſas excitant.

Phaſeolus pruriginoſus Americanorum excitat pruritum intolerabilem per aliquot horas, villis ſuis acutiſſimis oculum fugientibus.

Cacti diverſæ ſpecies tenuiſſimis etiam ſpiculis pungunt, ſed veneni expertes ſunt.

4. *Pſydracia ab acaris*, *Sirones* vulgò, Gall. *Cirons.* B.

Nomen Sironis tribuitur & papulæ, & inſecto quod hanc excitat; inſectum illud intra manuum, pedumve cutem ſe inſinuat, in puſtulas attollit pruriginoſas rubras, quæ dein exulcerantur; ſed præter hanc ſpeciem ſunt alia inſecta, quæ nos laceſſunt, & efflorescentias diverſas creant, ut formica ruffa, formica rubra, pediculus pubis, pediculus humanus, cimex lectularius, pulex communis, aliaque quorum puncturæ ita imitantur quandoque efflorescentias ſpon-

ſpontaneas, ut Medici incerti hæreant, maximè ſi dormientes ægri fuerint ab hiſce inſectis laceſſiti, adeòque originem pſydraciæ ignorent. Alios morbos ab inſectis excitatos videre eſt in Malide inter impetiginoſos cachecticos.

Sirones acu effodiuntur, & locus affectus vino vel aceto, in quo pauxillum nitri, vel ſalis marini fuerit diſſolutum, abluitur; vel etiam lixivio vulgari cinerum detergitur; dein unguentum amariſſimum ex decocto abſinthii, tanaceti, myrrhâ, aloë confectum, aut denique, ſi affectus pertinax fuerit, decimâ hydrargyri parte onuſtum, parti illinatur.

5. *Pſydracia acne* Aëtii, *acna; Vari* Sennerti, lib. 5 cap. 23. *Jonthos* Græcis; Gall. *Bourgeons*. L.

Pſydraciis connata ſunt tubercula faciei, *vari* dicta, ait *Sennertus*. Sunt ſcilicet tumores exigui, rubri, duri, pertinaces, qui vix unquam ſuppurantur, nec dolent, nec pruriunt, & tantùm faciem deturpant, maximè diſtincti à tuberculis frontis, de quibus egimus in guttâ roſeâ ſyphiliticâ, necnon ab elephantiaſi, quæ cum raucedine, faciei inflatione, & tuberculis initio rubris incipit.

Tribuuntur alimentis craſſis, & apud quoſdam pueros uſque ad adoleſcentiam perſeverant, dein evaneſcunt.

An ad guttam roſeam attineant potiùs, ut vari vino deditorum judicent alii. Remedia ex *Sennerto* eruite, *cap.* 23 *lib.* 5 *part.* 1.

6. *Pſydracia diurna* Billebaut *Journal de Medec. Novemb.* 1756. L.

Mulier à pueritia ad ætatem 24 annorum obnoxia erat maculis rubris, nitidis, pruriginoſis, quæ ſucceſſu temporis pollicis extenſionem adipiſcebantur, cum ſuperficiario tumore, calore acri, quæque per totum corpus mane enaſcebantur, & noctu evaneſcebant.

X. Hidroa, *Echauboulure*.

Sunt exanthemata milii granis non majora, ſubitò in cute exorta, conferta, & utplurimum fugacia, non cohærentia, phlyctænoidea.

1. *Hidroa ſudamen; Sudamina* Sennerti; *Ecſeſmata* & *idroa* Græcis: *aſef* & *alhaſef* Avicennæ; Gall. *Echauboulure*, vel *Echaubouillure;* Occitanis *cambroul*, *ébullition de ſang*. B.

Exanthemata illa dorſum, pectus, brachia, crura ſæpius afficiunt, numeroſiſſimè conſita, rubra, pungentia, acriter dolentia; juvenes & calidos potiſſimùm adoriuntur æſtivo tempore.

Hic affectus victu refrigerante curatur, & ſponte recedit; attamen exanthemata poſſunt elui aquâ roſarum aut plantaginis cum camphoræ grano uno aut altero, vel balneis domeſticis etiam cedunt, quorum tamen uſu horum eruptio plerumque juvatur. Exſiccantur demùm hæ puſtulæ, & delabuntur.

2. *Hidroa alba*. B.

Æſtate pariter ſimilia prioribus per cutem exoriuntur ſudamina, ſed cuti con-

concoloria, pellucida, veſiculoſa, granis milii non majora, pungentia, ſero turgida atque fugacia, miliaribus affinia.

Cutis etiam à frigore ſubitò exaſperatur, & vulgò cutis anſerina, Gall. *peau de poule*, dicitur, exiguis veſiculis grano milii minoribus, ſub epidermide exortis.

3. *Hidroa ſymptomatica.* B.

Sunt puſtulæ rubræ, pruriginoſæ, quæ in aliis morbis cum ſudore potiùs erumpunt, ut in Rachialgia vegetali, atque tunc acidum olet ſudor.

ORDO TERTIUS.

PHYMATA

VUlgò *tumores*, ſunt protuberantiæ notabiles, ſæpiùs ſolitariæ, à fluidis intra vaſa minima congeſtis productæ.

Differunt à *maculis* & *exanthematibus*, in quibus nulla omninò aut exigua partis elevatio, & potiùs aſperitas ex numeroſis ecthymatis; à *cyſtidibus*, in quibus magna receptacula fluidum collectum continent, unde fluctuatio; ab *excreſcentiis*, quas firmitas carnium vel oſſium ſimilis comitatur; à *procidentiis*, quæ parti ſolidæ è ſua ſede dimotæ debentur. Galenici omnes protuberantias ad phymata ineptè revocabant, ut ſatisfieret diviſioni quadripartitæ humorum, quibus ſingula tumorum genera tribuebant, unde emphyſema excludebatur, cùm aëra ad pituitam, bilem, melancholiam, ſanguinemve reducere difficile foret.

Phymata terminantur reſolutione, deſquamatione, decorticatione, ſuppuratione, induratione, gangrænâ, vel remollitione.

Optima terminatio, niſi materies morbifica ſit venenata, eſt *reſolutio;* ſi ſit venenata, eſt *ſuppuratio*, aut *eſchara*, quam comburendo excitamus, quæ eſt veluti necroſis. *Deſquamatio* ad exanthemata multa attinet, ut rubeolam, herpetem; *cruſta*, quæ eſt ſuppuratio ſiccata, ad puſtuloſos affectus, ut variolam, tineam; *decorticatio* ad eryſipelas, erythema, &c.

XI. ERYTHEMA, *Eryſipele.*

In eryſipelate eſt febris acuta, ægritudo gravis, ſeu morbus; erythema eſt ſine febris graviumque ſymptomatum ſatellitio. Erythema eſt tumor ſuperficiarius, ſolitarius, diffuſus, rubro-roſeus, preſſione evaneſcens, glabritie uniformi præditus, niſi phlyctænis exaſperetur, & calore acri urenti, vel pruriginoſo ſtipatus, qui non ad ſuppurationem, ſed ad cuticulæ ſeparationem ſponte vergit.

1. *Erythema ſpontaneum*; *Eryſipele commun;* B.

Tumor eryſipelatoſus à cauſâ internâ; differt ab herpete, quòd ſit fugax, her-

herpes verò pertinax ; quòd ſit uniformis, herpes verò papulis, vel guttis rubris diſtinctus. Non raró criſis inſtar à levi frigore, ſubſequente calore, erumpit nummi magnitudine circiter, vel juxta vulnera adnaſcitur; pendet à materiâ acri, cruore fluxili, &, ut aiunt, bilioſo, in vaſis reticularibus cutis collecto, minimè verò in glandulis. Hinc fit ut preſſione recedat, eâque ceſſante velociſſimè revertatur rubedo, quod nullam ſanguinis hærentiam arguit; omnes membranæ corporis ultima vaſa ſanguifera habent reticulata, & hoc reticulum eſt ſedes eryſipelatis, vel cutanei, vel introverſi. Materiam erythematis introverti eò pejus eſt, quò acrior eſt; ſi ſerum acre ſub cuticulâ effundatur, fit phlyctæna, quæ exſiccata abit in cruſtam; hinc erythema cruſtaceum.

Erythema eſt vox Hippocratica quâ rubores eryſipelatoſos deſignavit *Auctor in Coacis*, & *Epidemiis.* Erythema circa nares, ait *Hippocrates*, profuſiorem alvum ſignificat; *Duretus* erythema vertit per ſuffuſionem eryſipelatoſam.

Sola natura hanc erythematis ſpeciem ſæpe ſanat; quippe materies acris calore reſoluta perſpirat, & quod craſſius remanet, cutis deſquamatione demum foras emittitur; Medici itaque officium eſt hanc excretionem ſuſtinere, juvare, quæ feliciùs ſuccedit præmiſſis generalibus auxiliis, ſcilicet phlebotomiis & catharticis; raró cruor eductus in patellâ concreſcit, quod in phlegmone frequentiſſimum; ſæpiùs thrombus ſero flaveſcenti innatat; facies ab erythemate præ aliis locis afficitur: abſtinendum eſt ſedulò à repellentibus frigidis; acria & calida dolorem, fervoremque intendunt; liquida utcumque initio tepida citò refrigeſcunt, & nocere poſſunt, ita ut ſæpe tutius ſit abſtinere à topicis; interea decoctum aquoſum florum ſambuci, linteum vino aquato madidum, applicari poſſunt. Potus diluens & diaphoreticus, non acer, juvat perſpirationem; intra paucos dies epidermis fruſtulatim ſeparatur, & ſic ſanatur erythema. Vide plura in *eryſipelate* inter inflammatorios exanthematicos.

2. *Erythema ambuſtio*, Heiſter. Chirurg. lib. 4. cap. 15; *brûlure.*

Fluida omnia bullientia, ſolida omnia candentia, vel fervidiora, ignis; ſol meridianus ipſe, maximè vitris cauſticis adunatus, comburunt, & pro diverſo gradu caloris, ejuſque duratione ac partis ſenſibilitate diverſa ſequuntur phænomena, ut ambuſtio, eſchara, ulcus, gangræna, &c.

Differt ab erythemate ſpontaneo, quod à principio evidenti, ſeu fervore corporis admoti pendeat. Partes igneæ ubertim admiſſæ intra cutis textum ſanguinem inflammant, ſerum rarefaciunt; hinc phlyctænæ, ſeu ampullæ, cutis rubor intenſus, dolor acerrimus, tumor diffuſus.

Quoniam particulæ igneæ adhærent corporibus frigidioribus & denſioribus fortiùs quàm calidis & raris, ſublevatur pars ambuſta à ventilatione, ſeu admotione auræ frigidulæ; aquâ etiam frigidâ ſæpiùs renovatâ partem immergendam eſſe docet *Godefroy Miſcell.* & ſedato dolore utendum linimento ex ceruſſa, oleo, ſpermate ceti. Nos, ubi nulla eſt excoriatio, utimur vino tepido mero, vel aquato, vel ſucco cæpæ contuſæ, vel atramento, vel oleoſis,

ut

ut oleo cum aquâ conquaſſato ad unguenti ſpiſſitudinem. Phlyctænæ minimè ſunt aperiendæ, inde enim dolor atrocior; his apertis emollientia tantum uſurpanda, ut albumen ovi cum oleo lini, olivæ, vel amygdalarum, pulpa pomi cocti, pulticula ex hordeo, oryzâ.

Si ulcus adſit aut eſchara, vide *ulcus* & *gangrænam.*

In gravibus & valde extenſis combuſtionibus diæta tenuis, refrigerans, potus ſpiritu ſalis acidulatus, narcotica, phlebotomiæ, diverſæque cautelæ requiruntur, ſummumque vitæ periculum imminet; ſi oculi amburantur, caligo multiplex; ſi collum, obſtipitas accedere ſolent; ambuſtio ab oleo bulliente, à calce vivâ, à metallis fuſis periculoſior eſt quàm à ſtramine, ſpiritu vini, &c.

Demùm periculum ambuſtionis eſt in ratione, 1°. intenſitatis caloris; 2° extenſionis & dignitatis partis ambuſtæ; 3° temporis per quod ignis applicatus fuit: intenſitas verò caloris eſt eò major, quò corpus urens eſt denſius, gradumque caloris majorem paſſum eſt; duratio actionis ignis major eſt, ſi corpus fervens parti magis adhæreat, ut oleum fervidum, &c.

3. *Erythema volaticum*, *maculæ volaticæ* Sennerti, *æſtus volaticus*; vulgò *feu volage*; L. an *der ilug* Gabelchoveri?

Pueri lactentes non rarò erythemata habent in facie pertinacia, conſtantia, intensè rubra, uniformia, circularia, monetæ minoris magnitudine, circa genas, labia: in maculæ centro non rarò vidi foramen fuſcum, ſiccum.

Si hæ maculæ evadant cruſtoſæ, an ſunt quid diverſum à cruſta lactea? *Sennertus* ſe nunquam vidiſſe fatetur, atque maculas ori, oculis, auribus vicinas pro lethalibus habendas profert, quod à vero aberrare docet *Verducius*: hujus deſideratur accurata hiſtoria; ſi calore, dolore careat, ad guttam roſeam attinet. Quas vidi, cruſtoſæ non erant, unde à cruſtâ lacteâ differebant.

4. *Erythema pernio*, vulgò *engelure*, *mule aux talons*; L.

Eſt rubor cum tumore glabro, pruriginoſo, pertinaci, extrema potiſſimum hieme afficiens, ut pedes & manus; calens, quandoque excoriatus, qui nec ſuppuratione, nec deſquamatione ſolet terminari. De naſi pernione vide *Biblioth. Medic. Mangeti*, *T. 3 pag. 492*.

Fovetur ab acrimoniâ ſanguinis, & excitatur à calefactione ſubitaneâ pedum manuumve dum algent; gradariè etenim calefactæ partes minùs pernionibus ſunt expoſitæ: perſpiratio acris retenta ruborem, calorem, pruritum excitat, pruritus verò ille calore lectuli intenditur.

Perniones integri optimè curantur frequenti irrigatione partis cum ſpiritu ſalis, qui acrimoniam alkalinam materiæ morbificæ innocuam reddit, at perniones excoriati debent emplaſtro de mucilagine defendi, imò cerato Galeni cum aquâ Saturni deliniri in integris; loco ſpiritûs ſalis ſolutio aluminis convenit, item fomenta aromatica vino rubro mixta, nec non adſtringentia tonica, decoctum baccarum juniperi, decoctum caſtanearum &c. Rapa cocta pernioni applicata, pellis leporina, nix applicata, muria etiam à diverſis Medicis laudantur. Vide *D. Tiſſot Avis au Peuple. Ch. XXX. n. 462.*

5. *Erythema intertrigo. L.*

Rubor femorum & perinæi apud infantes ab urinâ, faſcias quibus involvuntur inficiente; hoc lactentibus eſt familiare, unde anxii, & inſomnes evadunt, ſæpe etiam excoriantur maximè in plicis ſeu angulis.

Curatur adſperſo bis in die ceruſſæ pulvere; alii ſalicis carioſæ teredinem aſpergunt; ſumma præterea requiritur tunicarum munditiès, & frequens deterſio lixivialis, dein ablutio in aquâ, ſecus lintea lædunt.

6. *Erythema paratrima*, *paratrima* Græcis. B.

Rubedo clunium in equitantibus, pedum in peditibus, manuum in operariis, dorſi in decumbentibus ægris, procedens à contuſione vel aſſiduâ partium compreſſione, unde excoriantur, dolent, adhærent veſtimentis, linteis; hinc cruciatus à ſitûs mutatione in coccyge; etiam rubedo illa liveſcit, & gangrænam poſt ſe trahit. Illa ſpecies fugax eſt, & ablato principio procatarctico aufertur, niſi à principio interno pendeat, & tunc non gangræna eſt, ſed necroſis, quæ, ſi imperitè tractetur, lethalis eſt ſæpiùs quàm ſi negligatur. *Vide Necroſim Claſſ. X.*

Attriti pedes viatorum ſublevantur foliis viridibus alni; ſi excoriatio accedat, ſebo fuſo.

Attritus coccygis ſublevatur pulvinaribus excavatis, quibus lumbi, & femora ſuſtineantur, nec non decocto petalorum roſæ rubræ in vino rubro, aquâ vitæ camphoratâ, &c.

7. *Erythema gangrænoſum* D. Queſnay de la Gangréne; A.

Eſt coloris minus intenſe rubri, qui citò in lividum abit, cum circulo in ambitu partis gangrænoſæ rubro, qui procedens gangrænam repentem anteit: nullus eſt tumor, nulla ad ſuppurationem tendentia; pars eſt quidem firma, ſed cum mollitie paſtacea, quæ digiti veſtigium ſervat, ſi preſſa fuerit; illud Erythema ſupervenit vulneribus à catapulta, à contuſione, nec non ſine vulnere prægreſſo; nulla eſt tenſio, nec ullus calor notabilis. Cura eadem eſt ac gangrænæ cujus eſt ſymptoma: *D. Queſnay de la Gangréne pag.* 40, 325, 333. Accedit etiam puncturis venenatis.

8. *Erythema volans*, *Flamma volans* Tulpii lib. 3 Obſ. 97; *Feux du viſage*. B.

Eſt accidens fugax, hyſteriæ & menoſtaſiæ non raró comes; ſubitus ſcilicet calor & rubor, ut in verecundia, identidem à pectore ad faciem aſſurgit, citò tranſiturus, quandoque levem ſudorem & vertiginem excitans.

9. *Erythema à punctura.* B.

Eſt illud quod puncturæ venenatæ inferunt, ſcilicet puncturæ apum, veſparum, crabonum, culicum, tabanorum, libellularum, ſcorpii, &c; maximè ſi palpebræ vel reſiduæ faciei partes pungantur. Succus venenatus ab aculeo fiſtuloſo in vulnus infunditur, inde tumor ruber, glaber, diffuſus, maculoſus; cùm numeroſæ ſint puſtulæ, dolores acuti, pyrexia, pervigilium, ſyncope, convulſio, quæ tamen ſymptomata neminem è medio tollunt, ſed intra paucos dies evaneſcunt.

Cùm Ill. *Reaumur* diverſa medicamina expertus eſſet, nullum aptius eſſe concludit quàm partem punctam aquâ frigidâ continuò renovatâ eluere. Suadet

det Ill. *Tiſſot Avis au Peuple n.* 284 1° aculeum inſecti avellere : 2° ſucco cerefolii, vel petroſelini, vel geranii Robertiani, vel floribus ſambuci partem fovere, vel horum florum decocto pannis laneis excepto tepido tegere, cui pauxillum theriacæ addi poteſt ; vel cataplaſma ex mica panis, cum lacte, melle & pauxillo theriacæ adhiberi poteſt : addit & 3° pediluvia, & 4° potum ex infuſo florum ſambuci cum nitro. Ruſtici tres herbarum quarumvis ſpecies contundunt & cataplaſmatis inſtar adhibent.

Quid ſit Erythema quod *ignem Sancti Antonii* vocat Author, ab eo eſt ſciſcitandum.

XII. Œdema, *Œdéme, infiltration, enflure.*

Eſt tumor diffuſus, frigidus, pallidus, laxus, doloris expers. Pendet à ſero intra textum cellularem collecto, ob impeditam ejus in vaſis lymphaticis circulationem.

1. *Œdema flaccidum* ; *œdéme commun*, *œdématie*, *infiltration.* L.

Ea eſt ſpecies in quâ fovea à digito premente impreſſa remoto digito aliquandiù perſeverat; pendet itaque non à ſolâ collectione lymphæ in textu cellulari, ſed ab intimâ partium etiam fibroſarum relaxatione per ſerum aquoſum, quo imbibitæ fuere, unde elaſticitas amiſſa, ſeu flacciditas, & ſenſibilitatis imminutio.

Si ille tumor œdematoſus pedes, tibias, femora, aut multas partes occupet, tunc morbus conſtituitur, qui œdematia vulgò ; aut ſi totum corpus occupet, phlegmatia vocatur. Hoc ſymptoma aſcitem, hydrothoracem, cachexiam, chloroſim, empyema, phthiſim inveteratam, graviditatem, aliosque morbos chronicos non raro comitatur. *Vide Anaſarcam* in cachecticis.

2. *Œdema cryſtallinum*, Gallicè *la cryſtalline* ; C.

Eſt penis & genitalium tumor œdematoſus à viru ſyphilitico excitatus ; curatur ut ſyphilis. *Vide Hydrocelem infra in Oſcheocele* : præputium potiſſimùm in hoc affectu tumet, & eſt pellucidum ut cryſtallus, ait *Cockburn Libr. de Gonorrhœa.* An caries *Ant. Muſæ*, & *Taroli* Italorum ? Vide curam apud *Cockburn cap. 6.*

3. *Œdema perioſtei*, Petit maladies des os, des ſignes de l'exoſtoſe, pag. 438 T. 2. C.

Cùm tumor partium, cuti concolor, indolens, vel vix dolens, eſt circumſcriptus, ſolitarius, ſubjacentque immediatè oſſa, ut in parte anticâ tibiæ, œdema perioſtei adeſſe judicatur, ex eo quòd ſit cutis ſuperſtrata, & vacillans & mobilis ; ſi leviter prematur digito, nullum veſtigium remanet ; verùm ſi fortiùs prematur, impreſſio ſtatim apparet, & parùm perſeverat exteriùs, interiùs verò perioſtei depreſſio tactu perſentitur.

4. *Œdema ſerpentina*, *ſerpentine* Gallo-Provinciæ.

Eſt œdema pedum in recens natis ; etymi rationem ignoro. Curatur linteis calidis, & confectione de hyacintho intùs data. Hujus principia deſiderantur.

5. *Œdema hyſtericum* Sydenhami Epiſt. de hyſt. *gonflement hyſterique* Raulin Traité des affections vaporeuſes. *L.*

1º Alterutram tibiam, ſuram ſcilicet afficit; 2º ad tarſum, & pedes non diffluit, nec ab illis incipit, ut vulgare; 3º veſtigium digiti prementis non ſervat; 4º hoc hyſtericis tantùm accidit.

6. *Œdema varioloſum; bouffiſſure;* A.

Eſt tumor œdematoſus faciei, & palpebrarum, qui in variolâ confluente ſupervenit, cùm ptyaliſmus deſinit, ac eo recedente ſupervenit tumor manuum veluti criticus: in variolis malignis hic tumor eſt non raró petechiis variegatus. De œdemate rubeolam ſæpiùs excipiente, *Vide phlegmatiam.*

7. *Œdema lacteum; infiltration laiteuſe, lait répandu.* C. Vide Mémoires de l'Acad. R. de Chirurgie Tom. 2.

Puerperis, rariùs gravidis, accidit; textum celluloſum inflat; dolore ſtipatur; mammas, inguina ſæpiùs afficit; phlebotomiis, diureticis, fomentis reſolventibus, impugnatur. *Vide Maſtodyniam lacteam, Iſchias lacteum &c.*

8. *Œdema urinoſum.* Raulin Obſervations de Médecine p. 199. Illud ex iſchuria ſupervenerat.

9. *Œdema purulentum.* Haller Phyſiol. Lib. I. pag. 14 & 154. C.

XIII. Emphysema; *emphyſéme, bourſouflûre.*

Tumor flatulentus eſt, diffuſus, elaſticus, preſſione crepitans, cuti concolor. Fit aliud à vulnere thoracis quo aër in textum celluloſum inſinuatur; aut eſt artificiale cùm mediante folle vulnus cutis ſubeunte aër in textum celluloſum inſufflatur, ut quidam laniones in milite quem olim vidi experti ſunt; ſed hæc ad pneumatoſim pertinent, ut emphyſema animalium in vacuo. Quibus in morbis fiat Emphyſema recenſet *Ill. Hallerus Phyſiol. Lib. 8 Sect. 5 Art. 6:* ſcilicet in grangræna, boum morbo ſeu dyſenteria bovilla, variola, rachitide, hyſteria, ſcorbuto, à lochiis ſuppreſſis, &c, ſæpius à vulnere thoracis. Vide *Pneumatoſim Claſſ. X.*

1. *Emphyſema ſpontaneum.* L.

Differt à tympanite & meteoriſmo, quia ſedem habet emphyſema in cute, ſeu aër nidulatur in textu celluloſo; extricatur autem aër ex ſanguine vel motu putrefactionis, unde carnes omnes quæ putreſcunt, obſervante *Pringle*, aquæ ſupernatant; vel à fermentatione, quæ in ſtatu morboſo poſſibilis eſt. Videantur experimenta D. *Hales* & *Cotes de aëris productione.*

Emphyſema curatur vel aëris deſtructione, vel ejus emiſſione; deſtruitur aër ſeu elaſticitatem ſuam amittit ſucceſſu temporis à ſolo vapore calido animalis, ut conſtat experimentis *Mayow* & *Hales;* ergo ſine remediis ſolo calore partis evaneſcet, niſi cauſa aërem elaſticum extricans perſeveret. Huic deſtructioni favebunt ſacculi ex herbis, ſeminibuſque aromaticis, carminativis, ut fœniculi, aniſi, anethi, cumini, ſantonici, chamæmeli, lauri, decoctis inde paratis in vino, cum floribus ſambuci. Vide *Verducii pathologiam de Emphyſemate, pag. 140 art. 5.* Vide etiam *Pneumatoſim in cachecticis, & Maſtodyniam in dolorificis, Oſcheocelem flatulentam infrà,* &c.

XIV.

XIV. SCIRRHUS, *ſcirrhoſis* Cælii Aureliani, *Squirre.*

Vulgo definitur tumor durus, renitens, indolens; dicitur de liene aut hepate; verùm definitio nimis generalis eſt, nec cum ſcirrho confundi debent ſtrumæ, bubones, multò minus excreſcentiæ calloſæ, duræ, oſſeæ, verrucoſæ, eſcharæ, ſcleryſmata; genus hoc itaque intra ſequentes ſpecies reſtringemus, doctioribus rectiùs determinandum.

1. *Scirrhus hepatis*; *ſquirre au foye.* C.

Dicitur adeſſe quoties infra tegumenta hypochondrii dextri perſentitur reſiſtentia ſolito major, conſtans, cum imminuto ſenſu, ſeu ſine dolore alio quàm qui ex pondere adaucto procedit.

Cùm exigua eſt reſiſtentia, diuturna tamen & ſine dolore, *obſtructio* hepatis dicitur, ſeu ſcirrhus incipiens imperfectus. Si nullus ſit tumor, & ſit tantùm durities, quæ quandoque cum volumine viſceris imminuto aut condenſato reperitur, teſte *Sepulchreto Boneti*, vocatur *ſcleryſma;* ſed ſcirrhum viſceris ab ejus ſcleryſmate vix diſtinguere poteſt Medicus, niſi exenterato cadavere, cùm nativum viſceris volumen in dato homine vix cognoſcatur, nec diſtinguamus tactu utrùm pars viſceris, utrùm totum viſcus duritie afficiantur.

Quæ narrant Veteres de humore melancholico & pituitoſo craſſis, inſpiſſatis, meræ fabulæ ſunt, in phyſices ignorantiam refundendæ. Quoties diſſecui hepar phthiſicorum, aut eorum lienem, quæ tactui renitentia ſcirrhoſa videbantur, toties inveni majorem carnium denſitatem, qualem invenio in larido ſale indurato, in carne exſiccatâ fumo; viſcera tamen illa non erant tumida; ergo ad duritiem non neceſſaria eſt ullius peregrini humoris congeſtio vel cumulatio: ſufficit vel 1° ut fluida in vaſis contenta ſint viſcidiora; 2° vel ut vaſa ſint arctiora, numeroſiora in dato ſpatio, vel ut fluida tardiùs, difficiliùs poſſint ex viſcere elabi; alterutro enim ex his poſito indurabitur viſcus.

Scirrhum hepatis ſæpe comitantur hepatalgia, aurigo, quartana, aſcites, quæ videantur ſuo loco; hîc ſcirrhum ſimplicem conſideramus, non ut principium morborum, ſed ut vitium ſeu ſymptoma qualitatis mutatæ, cujus curatio eadem ac ſcirrhi ſequentis.

2. *Scirrhus lienis*, *Squirre à la rate;* C.

Eſt reſiſtentia ſæpiùs cum tumore in regione hypochondrii ſiniſtri exorta; quandoque longè, latèque diffuſa, ſine dolore præter ſenſum gravitatis, diutiſſime permanens; ſi firmitas regionis lienis ſit minor, *obſtructio lienis* nuncupatur hoc vitium, quod vulgò eſt principium diverſorum morborum, ut ſplenalgiæ, quartanæ, melasicteri, aſcitis, cachexiæ, de quibus ſuo loco agemus.

Difficillimum eſt judicare à quo principio pendeat ſcirrhus lienis & hepatis; vulgò tribuitur uterque ſanguini craſſo & viſcoſo, tartareo; ſed hoc ex theoriâ gratuitâ; nec enim ex eo quod hepar ſit firmius liene, lien pulmone

mone & cerebro, non inde ſequitur in hepate ſano hærere humores craſſos, & viſcidos; ſæpe etiam viſcera dura ſentiuntur à preſſione mutuâ abſque eo quod humorum ulla craſſities poſſit incuſari. De his in *Hepatalgiâ*, & *Splenalgiâ*, ac *Phyſconiâ* agemus.

Scirrhum lienis ſine tumore, ſeu ejus ſcleryſma obſervavit *Littre* (*Hiſt. de l'Acad. R. des Sc. 1700*); lien ſcilicet petrefactus unciam unam & ſemiſſem tantùm ponderabat. Frequentior eſt *megalo ſplenia*, quæ ſplenis magnitudo adaucta ſine duritie audit. Viſi ſunt ſplenes ultra XX, imò XXX libras ponderantes, qui in ſtatu ſano vix ſemilibram attingunt. *Morgagni Epiſtol. XXXVI. 18.*

3. *Scirrhus Lupia*, *Glandula* Avicennæ, *Lupia* Caſtelli; *loupe*, *glande*, *tumeur ſcrophuleuſe*, *ſquirreuſe*. L.

Tumor durus, indolens, permanens, ſubſolitarius, cuti concolor, ſubcutaneus in diverſis partibus. Differt à *ſcrophulâ*, quia eſt ſolitarius tumor, & multum ſucceſſivè excreſcens, ut circa articulos genuum, maxillæ, circa caput, aliaſque partes. Differt ab *excreſcentiis*, ut ſarcomate, quia ab humore congeſto, non à nutritione partis adauctâ, pendere cenſetur. Differt à *lupiâ*, quia non eſt cyſtis ſeu ſaccus humore infarctus, niſi in illam degeneret; quandoque in cancrum mutatur; cùm eſt exiguus unus aut alter, vulgò *glandula* vocatur, & in ſuppuratum minimè vergit.

XV. Phlegmone, *Phlegmon.*

Eſt tumor ſphæroideus, rubore, calore, tenſione, dolore pulſatili inſignis, ſponte in ſuppurationem vergens. Dicitur à *phlego*, uro. Differt à puſtulis inflammatis, ut à variolâ, &c, ex eo quòd ſit tumor ſubſolitarius, & multò major; à bubone, parotide, paronychiâ, ophthalmiâ, quia ſedem in certis locis determinatam non habet.

Cauſa eſt impetus cruoris adauctus intra vaſa partis tumentis, quæ involucris utplurimum coercetur, ut glandula vel membrana celluloſa: ſi etenim intra ramificationes vaſorum fieret ille infarctus, tumor non ſphæroideus, nec certis limitibus circumſcriptus foret, ſed eryſipelatis inſtar diffuſus.

1. *Phlegmone mammarum*, vulgò *poil.* Vide *Maſtodyniam.*

2. *Phlegmone oculi.* Vide *Ophthalmiam internam.*

3. *Phlegmone teſtis*, vulgò *gonorrhée tombée dans les bourſes.* A.

Dici ſolet à principio cui potiſſimùm debetur. Præter remedia generalia, ut phlebotomiam, victum tenuem, fomenta emollientia, & dein reſolventia, deſiderantur ea quæ virus ſyphiliticum ſpecificè debellant.

4. *Phlegmone muſculorum*, *tumor phlegmonodes.* A.

Vulgò non habet figuram determinatam, nec magnitudinem. Ortum habet à principiis utplurimùm procatarcticis, ut fracturâ, contuſione, vulnere: exigit remedia quæ reſolutionem inſtituere poſſunt, ut ſunt phlebotomiæ repetitæ pro tumoris extenſione, ſymptomatum vehementiâ, ægri robore, ætatis vigore; necnon victum tenuem, refrigerantem & humectantem; cataplaſmata emollientia ex

foliis malvæ, violarum, acetoſæ, bulbis lilii, micâ panis cum lacte coctâ, additis croco, axungiâ recenti, medullâ animalium, oleo, pulpâ althææ. His enim dolor, calor, tenſio ſedantur, fluxilitas ſanguini conciliatur, vaſa criſpata laxantur, membranæ involventes ſpaſmodicè conſtrictæ, remollitæ cedunt, circulatio reſtituitur; ſi his irritis in ſuppuratum vergat, aut in gangrænam, videantur remedia apoſtematis, gangrænæ, &c.

5. *Phlegmone axillaris*, vulgò *bubo axillaris.* Vide *Bubonem.*

6. *Phlegmone teſticuli;* River. Obſ. 39 Cent. 2 & Obſ. 2. Obſ. Comm. L.

XVI. Bubo, *Bubon.*

Eſt tumor partim ſcirrhoſus, partim inflammatorius glandulæ unius aut alterius inguinalis, cum dolore obtuſo vix lancinante, calore, rubore, renitentiâ minoribus quàm in phlegmone; lentè accedens & recedens, inceſſum aliquatenus impediens.

Debetur ſanguinis impetui intra vaſa lymphatica glandularum minus vivido, cui occaſionem præbet infarctus horumce vaſorum; diſtinguitur à bubonocele cognitâ ſede glandularum inguinalium diverſâ à foramine muſculorum abdominis & arcu Poupartii, necnon ex eo quòd bubonocele ſubitò fiat, bubo verò lentè excreſcat; bubonocele ileum ſæpiùs excitet, non verò bubo. Varietates ſunt bubones ſcirrhodes, phlegmonodes, œdematodes, exulcerati.

1. *Bubo ſimplex*, *Bubon.* D.

Sic vocatur Græcè *inguen*, quia regio inguinalis afficitur. Dicitur ſimplex qui nec febrem, nec peſtem, nec ſyphilidem comitatur. Curatur remediis iiſdem quibus phlegmone, ſed potiſſimùm reſolventibus.

2. *Bubo ſyphiliticus*, Aſtruc. lib. 3 cap. 5; *cambuca* Paracelſi; *Poulain.* C.

Ab impuro concubitu immediatè, ſeu poſt paucos dies, vel à gonorrhœâ ſuppreſſâ ortus, dicitur *primarius;* qui verò infecto jamdudum ſanguine ſine his principiis ſupervenit, *ſecundarius* vocatur; uterque magis eſt vel phlegmonodes, vel œdematodes, vel ſcirrhodes; alter ovum columbinum, alter pugni magnitudinem adæquat; phlegmonodes faciliùs reſolvitur, citiùs ſuppuraſcit; œdematodes reſolvitur, non ſuppuratur; ſcirrhodes reſolventibus reſiſtit, & non ſuppuratur. Differt ab aliis ſpeciebus à principio cui debetur. Curatur ut ſyphilis, cujus eſt ſymptoma & ſignum certiſſimum.

Bubo ſyphiliticus induratus, durante hydrargyroſi tegatur emplaſtro de ranis cum mercurio; ſi inflammetur cataplaſmate de mica panis cum lacte tegatur, facto pure cultro aperiatur; ſi ſuppuratio bona ſit, ulcus curetur unguento baſilicone; ſi pus paucum, ſanioſum, addatur digeſtivum; ſi calloſum ſit ulcus cauſtico inuratur.

3. *Bubo ſtrumoſus; Bubon ſcrophuleux.* C.

Diſtinguitur ab aliis per ſigna ſcrophularum in collo, meſenterio, deficientibus ſignis bubonis ſyphilitici, peſtilentis, &c. Vide *Scrophulas in ca-*

 checti-

checticis. An ſcorbuticus bubo fuerit obſervatus valdè dubium mihi videtur, nec nuperi Auctores qui de ſcorbuto expreſſè ſcripſerunt, ut *Lindius*, illud ſymptoma memorant.

4. *Bubo peſtilens*; *Bubon peſtilentiel*; A.

Eſt tumor criticus in peſte ad inguen alterutrum oriundus cum bonis ægri rebus. Ille verò bubo quantocius aperiendus eſt, licèt immaturus, & ad ſuppurationem citò ducendus, ut eâ viâ virus peſtis foras amandetur; Vide *Peſtem in Claſſ. 3.*

5. *Bubo creſcentium*, vulgò *les croiſſances*, ou *croiſſants*; B.

Eſt tumor dolens, renitens, cuti concolor, glandularum inguinalium, qui puberibus dum ſenſibiliter creſcunt in altum, cum aliquali corporis macie, oriri ſolet: ille tumor ſponte reſolvitur, nullumque periculum importat.

6. *Bubo ſcorbuticus.* Vide *Peſtem ſcorbuticam.*

7. *Bubo axillaris*, criticus in rubeola. Hatté Journal de Medec. May 1755.

XVII. Parotis; *Parotide*, *Oreillon.*

Differt à bubone ex eo quòd glandulas pone aures ſitas afficiat; eſt enim tumor ſcirrhoſo-phlegmonodeus glandulæ parotidis dictæ in ſuppuratum lentiſſimè vergens; eaſdem varietates ſubit ac bubo, non verò totidem ſpecies.

1. *Parotis benigna*, *Parotide ſimple*; B.

Eſt ea quæ ſine febre, ſine gravi ſymptomate enaſcitur.

2. *Parotis febrilis*, Journal de Medec. May 1755. D.

Ea eſt quæ in febribus acutis, in peſte, vel criticè, vel ſymptomaticè ſupervenit, ſæpius cum ſurditate: in pleuritide maligna, *River. Cent. I Obſ. 72:* critica in miliari, *Journ. de Med. May 1755:* in typho carcerem, *Pringle Tom. 2 chap. 6.* Vide curam in *Tritæophya elode.*

XVIII. Furunculus, *Furoncle*, *Clou.*

Eſt tumor inflammatorius, cutaneus, prominens, durus, & atro-ruber, cujus centrum, cùm ſuppuratus eſt, occupant fibræ craſſæ, quæ in pus non colliqueſcunt. Dantur furunculi ovi columbini figurâ & magnitudine, alii majores, & hemiſphærici.

Floccus fibroſus in axi furunculi hærens, dum ſuppuratur, vulgò dicitur *Bourbillon.*

Species, ſeu varietates ſunt.

1. *Furunculus dothien* Galen. *clou ordinaire.* B.

Curatur ut phlegmone; ſed durior eſt, magis ſphæroideus.

2. *Furunculus terminthus* Gorræi *definit.*

Eſt ſpecies phymatis, ait *Oribaſius*, ſupra quod puſtula nigra eminet, quæ rupta infernè ſimilis deſquamato apparet, eo autem diſſecto, pus invenitur. Obſcuriſſima eſt deſcriptio.

3. *Fu-*

3. *Furunculus*, *phygethlon* Græcis, *panus* & *panis* Latinis.

Eſt furunculus eryſipelaceus, diffuſus, cutaneas glandulas obſidens, difficilè ſuppurans, calore deurente & mordaci ſtipatus. Hujus accuratior hiſtoria deſideratur.

XIX. ANTHRAX, *Charbon.*

Eſt tumor carnibus immerſus utplurimum, in cujus apice eſt veſicula griſea, ſubtus ſphaceloſa, in ambitu dolor & rubor quandoque leves; excoriatus vel ſuppuraſcens, ſerpit in viciniam, & colorem intenſè rubrum exhibet.

Optimè deſcribitur à *Plinio* & à *Celſo;* quippe quandoque collum, fauces obſidet ſine ullo tumore & dolore, ſed cum lividitate puſtulæ aut cuticulæ, quâ ablatâ, caro ſubſtrata nigricat, ſphaceloſa eſt; interea æger languet, ſomnolentus eſt, pulſum habet debilem, rarum, & intra breve tempus è medio tollitur; cùm verò minùs malignus eſt carbo, circa puſtulam nigram eſt tumor phlegmonodeus, cum febricula; aperto tumore, ulcus atro-rubrum, ſiccum, calens, ardens, in viciniam ſerpens, labiis extroverſis apparet.

Accidit potiſſimùm pauperibus ſordidis, qui carnes animalium, ut vervecum, anthrace defunctorum edunt, aut qui eorum lanas tractant, adipem fundunt ad candelas parandas; hinc laniones, coriarii, candelarum opifices huic malo ſunt ſæpiùs expoſiti.

Raró Medici accerſuntur ad hoc malum curandum; ſæpiùs ruſtici arcana ſua huic malo ſpecifica dicta adhibent, & cauſtico furunculum inurentes anthracem ſe ſanaſſe jactitant.

1. *Anthrax ſimplex;* A.

Eſt ille qui non pandemius eſt, ſed ſporadicus, extus prominens cum pulſu febrili, & levibus ſymptomatis.

In hujus curatione ſtatim apex ſphaceloſus cauſtico, ut lapide infernali vel lapide cauſtico, inurendus eſt, ut deſtruatur virus gangrænoſum, quod vel carnes vicinas rodere, vel introverſum funeſtiſſima ſymptomata, ut ſyncopem, delirium, &c, excitare valet; raró phlebotomia indicatur, aſt à vigore pulſûs indicata in hac ſpecie non nocet; interea eſcharæ lapſus promovendus, & ſuppuratio excitanda ad virûs eliminationem, & ſanguinis depurationem, quod præſtant ſuppurantia vulgaria; intereadùm intùs uſurpantur medicamina quæ vires circulationis excitant, ſi langueant, aut ſuſtinent, ſi vigeant, ſimulque perſpirationem intendant.

2. *Anthrax malignus*, *charbon peſtilentiel.* A. Vide *Peſtem in exanthematicis.*

3. *Anthrax Perſicus. Pruna & ignis Perſicus* Avicennæ; *le mal des ardens*, Vide Mezeray Hiſt. de France; *le feu S. Antoine*, Vide l'Hiſtoire de Philippe I. ann. 1090. A.

Eſt peſtis ſpecies. *Carbo*, ligno combuſto, *carbunculus* lapidi pretioſo deſignando inſervit; unde pejora ſunt nomina quàm anthrax.

4. *Anthrax tarantatus*, *malvat* Occitanis. A.

Miranda carbunculi ſpecies *P. Borelli*, *Centur.* 2 *obſ.* 12: in urbe *Roquecourbe* propè *Caſtres* in Occitaniâ, frequens eſt morbus *malvat* vocatus, qui ſpecies carbunculi eſt, quo affecti, niſi dies novem inſomnes traducant, jugulantur; utque ſomnum arcere valeant, accedunt ad ægrum amici & parentes, ibique genio indulgentes canunt, & ægrum ad ſaltandum invitant; tarantulâ demorſi pariter ſomnolenti ſunt, teſte *Serao*; inde mos apud ipſos invaluit, ut ſaltarent ſomni fugandi gratiâ. Vide *Tarantiſmum Tingitanum*.

XX. Cancer, *Carcinos* Græcis, Gallis *Cancer*, *tumeur chancreuſe*, *cancer occulte*.

Plebs quæ hunc morbum exaſperari putat, uti anthracem, ſi nomen ejus proprium proferatur, hunc morbum vel non nominat, vel malum vulgò *le méchant* nuncupat.

Duo ſtatus conſiderandi ſunt in hoc morbo, ut in omni phymate; ſtatus ſcilicet *Tumoris* integri nondum aperti, & ſtatus *Ulceris*, excoriationis, aperturæ, qui ociùs, ſeriùſve ſupervenit; ulcus enim non eſt genus diſtinctum, ſed modificatio phymatis.

Definitur tumor durus, tuberoſus, lancinans, pertinaciſſimus. Differt à ſcirrho per dolorem lancinantem, ſuperficiem inæqualem; à phlegmone per diuturnitatem, colorem nativum cutis, niſi varicoſis tumoribus nigris circumdetur tumor.

Exulceratum carcinoma, ſive ulcus crancroſum ex fœtore, labiorum inverſione, carnis duritie, ichore acri exudante, pertinaciâ, dolore lancinanti, facie propriâ ab aliis diſtinguitur.

Specierum diſtinctio deſideratur; interea tamen alia ſunt carcinomata, quæ à verruca ortum ducunt, ut in mammâ; alia à punctis, vel varicibus nigricantibus duris, ut formicis, huc *myrmecia* Græcorum; alia ſuperveniunt à lupiis irritatis, ſeu ſcirrhis, v. g. colli, glandulæ lachrymalis; alia ordiuntur à puſtulâ, quæ citò exulceratur & latè ſerpit, quorum exempla citat, ſed non ſat accuratè deſcribit inter morbos oculorum, *cap.* 6 *Saint Yves*. Species poſſunt ſic nominari

1. *Cancer verrucoſus*, *verruca cancroſa* S. Yves, Chap. 5 Part. I. C.
2. *Cancer myrmecia*, 3ª *ſpecies* S. Yves Chap. 6 Part. I. C.
3. *Cancer lupus*, *Lupia cancroſa* vulgò. C.
4. *Cancer phagædena*, *ſpecies* 4ª S. Yves. C.

Puſtula cancroſa; utrum diverſa ſit horum prognoſis & curatio, dubium videtur, ſi verum ſit, quod *Saint Yves* aſſerit, ſe primam ſpeciem ſanaſſe uſu aquæ cujuſdam quam ad alias ſpecies inutilem putat.

Can-

Cancroſi, ſi curentur, citiùs intereunt, ait *Hippocrates*; cura itaque hujus morbi debet eſſe omiſſiva, id eſt, omitti debent quæ ejus principium eradicare poſſe putamus, cùm tantæ virulentiæ ſit, ut omnibus medicamentis alterantibus & evacuantibus exacerbetur, ſi excipiamus diluentia & edulcorantia potiſſimùm interna. Cancer non debet attingi, ſed ab omni preſſione, unctione, cataplaſmate immunis ſervari, appoſito molli goſſypio; exulceratus molliter detergi, vel potiùs elui debet cerato Galeni, butyro inſulſo, carnis vitulinæ taleolis appoſitis, unguentis anodynis demulceri.

Intùs verò in utroque caſu juſcula refrigerantia, ſerum lactis, lac, cremores uſurpari, balneis repetitis ſanguinis acrimonia temperari debet; ſunt carcinomata libera, partibus ſolidis non connexa, vaſis majoribus non contigua, quæ præmiſſis edulcorantibus, & maſſam ſanguinis depurantibus, feliciter exſcinduntur.

Vidi prægrande mammæ carcinoma quod ab exiguâ & profundâ verrucâ, ſeu porro minimè ſyphilitico, ortum duxerat, quodque per hydrargyroſim decuplo minus evaſerat.

Laudatur uſus internus foliorum atropæ belladonæ ad carcinoma ſanandum; vide *Journal de Médecine de Vandermonde.*

Vidi carcinoma phagædenam faciei, quod oleo corroſivo plumbaginis ſanatum fuit: vide *les Mem. de l'Ac. R. des Sc.* De uſu interno cicutæ majoris Tournefortii ad carninoma curandum, *vide* Experimenta *Storckii.*

5. *Cancer ſyphiliticus; Cambuca* Paracelſi; *Cancer vérolique*, C.

Puella 30 annos nata, à pluribus menſibus extracto hyoſcyami albi uſa, patiebatur tumorem in utraque ſucceſſivè mamma ovi gallinacei magnitudine, durum, tuberoſum, immerſum, cum doloribus lancinantibus ab axilla ad mammam per intervalla accedentibus. Cùm autem ſimul acciperem ulcuſcula oris & vaginæ adeſſe, quæ ſyphilidis decennis erant veſtigia, nec liceret uti hydrargyroſi, ad trageas Keiſerianas more conſueto confugi, iiſque per menſem & ſemiſſem uſurpatis tumor & dolor mammarum, atque omnia ſyphilidis ſymptomata, evanuerunt, nec uſque reverſa ſunt.

XXI. PARONYCHIA; *Panaris.*

Eſt tumor phlegmonodeus extremi digiti cujuſvis cum dolore perterebrante, colore rubro, calore utenti, tenſione maximâ.

1. *Paronychia cutanea*, 1ª *ſpec.* Heiſter. Chirurg. cap. 170; *panaris cutané.* B.

Digiti extrema pars initio parum dolet, tumet, mox rubedo accedit, creſcit dolor & rubedo, quæ ſymptomata ultra digitum non ſeſe extendunt, & tolerabilia ſunt; dein pulſatione creſcente fit ſuppuratio, apex digiti albeſcit, remolleſcit, & ſine periculo abſceſſus ruptus deterſione ac conſolidatione terminatur.

Curatio abſolvitur emollientibus, quæ maturent phlegmonem, & extrac-

tione peregrini, ut ſpinæ, aciculæ, ſi huic anſam præbuerit; cataplaſma de micâ panis cum lacte & croco, caro cochleæ pomatiæ applicata, pulpa ex foliis malvæ, violæ, radice althææ, bulbo liliorum; ſi dolor & fervor minores ſint, emplaſtrum diachylum cum gummis, emplaſtrum de mucilagine, &c, conveniunt; & ſuppuratione factâ, abſceſſus aperiendus, & ſolito more tractandus; ſæpiùs autem accidit ut unguis delabatur, ſi pus infra ipſum genitum ſit, quod longum faceſſit negotium.

2. *Paronychia perioſtii* Heiſter. ibid. Garengeot Operat. de Chirurg. du panaris. *A.*

Differt à primâ ſpecie doloris, fervoriſque intenſitate multò majori quàm ex tumore exſpectandum videtur, cum febre, vigiliis, convulſionibus, imò quandoque delirio. Differt à tertiâ, quòd dolores ad interiorem brachii condylum, ſeu ad cubitum non extendantur.

Hæc ſpecies fovetur à pauxillo ichoris acris & rodentis infra perioſteum, unde os ſæpiùs carioſum evadit; & ſi negligatur, manus eodem morbo contaminatur, adeòque quantociùs incidendus eſt apex digiti vel lateraliter, ut vult *Garengeot*, vel in medio quò non pertingit tendo flexoris, ut putat *Heiſterus*, ut illa guttula puris, vel ichoris foras emittatur; poſtridie non raró excreſcit caro fungoſa, quæ exſcinditur, vel eroditur, & vulnus denique ſolito more curatur.

3. *Paronychia tendinis*, 3ª *ſpec.* Heiſter. ibid. A.

Ea eſt quæ vaginam tendinis flexoris digiti aggreditur, intra quam eſt pus, vel ichor acer & rodens; tumor in apice digiti modicus eſt, vel nullus; dolor tamen eſt intolerabilis; manus, carpus, univerſumque brachium ad uſque condylum internum humeri dolent intensè; unde febris, vigiliæ, ſpaſmi, intumeſcitque brachium, manus, imò paululum digitus in ipſis phalangum articulis.

Species illa eſt aliis periculoſior; febris, vigiliæ, abſceſſus, imo gangræna hominem quandoque è medio tollunt.

Medicamenta inutilia ſunt; brevi ad inciſionem digiti & vaginæ tendinis properandum eſt; imò vagina ulteriùs ſcindenda, ſi pus ulteriùs ſerpſerit, ut in ligamentum annulare carpi, in ligamentum tranſverſum quo os cubiti cum oſſe radii connectitur, quæ curatio fusè tradita eſt apud *Garengeot* & *Heiſterum*, in hiſce conſulendos.

4. *Paronychia arctura* Linnæi Gen. morbor. L.

Arctura eſt unguis acie lateraliter cutem ſecans, unde inflammatur digitus cum exulceratione laterali & dolore non exiguo.

5. *Paronychia digitium* C. *Digitium* III. Linnæi Gen. Morb. 227.

Cognoſcitur dolore intenſiſſimo, periodico, cujuſdam articuli digiti unius, qui ibi emaciatur, ſine ullo inflammationis ſigno; dolor ille per menſes & annos perſeverat, paroxyſmis duo vel tria minuta durantibus, ſed pluries in die recurrentibus. Amputato digito ſanatur æger, & os, non eroſum, ſed friabile videtur, quaſi farina coagulata. Hæc Sueci obſervant.

6. *Paronychia preſſura.* L. *Preſſura* III. Linnæi Gen. Morborum 260.

Eſt

Eſt phlegmone ad unguis radicem tantùm enaſcens cùm digitus frigore congelatus calori exponitur; dolor non magnus eſt, ſæpè exulceratio accedit, unguis delabitur, alter verò, ſed craſſus, aſper, corticoſus enaſcitur: ratione ſedis differt à paronychia cutanea.

7. *Paronychia artificialis*, Ephemer. Nat. Cur. Dec. II Ann. X Obſ. 187 pag. 364.

Fit per circumligationem digiti cum pellicula ex ovi recentis teſta; ſebrem tertianam curare creditur.

XXII. Phimosis, *Phimoſis.*

Eſt præputii, & ſæpè ſimul glandis, inflammatorius tumor, ut placet Neotericis, cum præputii adducendi, aut reducendi difficultate.

Veteres Græci nomen illud genericè tribuebant meatuum præcluſioni; unde phimoſis palpebrarum, labiorum, uteri, narium; verùm mos invaluit ut hoc nomine intelligatur inflammatio præputii, quâ balanus intra præputium arctè retinetur, ſi vera phimoſis; aut quâ baſis balani veluti ſtrangulatur, ut in phimoſi ſpuriâ, ſeu paraphimoſi Neotericorum.

1. *Phimoſis vera*, *phimoſis* Heiſter. Chirurg. cap. 130. A.

Eſt gravis inflammatio præputii, quâ ejus reductio pone glandem impeditur; oritur à ſecretione fluidi acris, flaveſcentis, mucoſi, quo illinitur præputium, & in glandulis odoriferis balani potiſſimum paratur, ex quo rubet interior facies præputii, rubet balanus cum dolore, & dyſuriâ, propter irritationem quâ urina tranſiens præputium afficit. Hic affectus cum gonorrhœa præputii convenit apud eos qui prælongo præputio gaudent; vide *Gonorrhœam.* Novi viros quos identidem recurrens hæc excretio liberat ab ophthalmiâ; unde ſequitur ejuſdem eſſe indolis mucum in coronâ glandis ſecretum, ac eum quem glandulæ Meibomianæ palpebrarum fundunt. Hunc affectum etiam pueris familiarem eſſe obſervat *Sennertus.*

Curatur juſculis refrigerantibus, ſero lactis, balneis & aquis acidulis, præmiſſâ phlebotomiâ, & catharſi: ruborem etiam & dolorem tollit aqua roſarum balano inſperſa, aqua Saturni, &c.

2. *Phimoſis hydrocelica.* C.

Non rarum eſt apud hydropes laborantes anaſarcâ, aſcite, vel ſolâ hydrocele portentoſè tumere penem, ſed magis adhuc præputium, ita ut omninò recondatur glans, ejuſque via vix inveniri poſſit; ſimulque vidi non ſemel fieri decubitum humorum in hoc præputio, ut inflammatio gangrænodea immineret. In hoc verò caſu forcipibus limbum præputii hîc & illic diſſectum vidi à Chirurgo egregio D. *Serres*, unde infarctu liberatus penis & aquâ vitæ camphoratâ fotus, gangrænam vitavit.

3. *Phimoſis ſyphilitica; phimoſis vérolique.* C.

Pendet ab ulcuſculis ſyphiliticis coronam balani obſidentibus, & inde ſubſequente præputii phlogoſi, maximè ſi limbus præputii ſimilibus ulcuſculis, *chan-*

chancres dictis, obſideatur; unde depuratio horum uſcuſculorum impeditur, eroſio augetur, ſimiliaque gravia mala imminent.

Si malum tolerabile ſit, præmiſſis phlebotomiâ, catharſi, & balneis ſufficientibus, hydrargyroſis eſt uſurpanda more ſolito; interea fomentis ex lacte, floribus malvæ, meliloti, & ſimilibus, curandum, ut reducto præputio hæc ulcuſcula elui, detergique poſſint; ſi verò altiùs ſerpant ulcuſcula, ita ut metus ſit ne balanus erodatur, tunc totum præputium ulcuſculis intus obſitum circumſcindendum eſt; quippe unâ aut alterâ inciſione vix in patulo reponi queant omnia ulcuſcula; aſt durante hydrargyroſi, ea omnia feliciùs ſuccedunt, cùm virus ſimul auferatur.

In phimoſi & paraphimoſi cum ulcuſculis venereis, penis quandoque gangrænaſcit; tunc poſt phlebotomiam & partis ſcarificationem kinkina largâ doſi ſumendum; ſic ſanitas reſtituitur; accedit ſuppuratio, quæ digeſtivo promovetur, & ſeparatâ eſcharâ gangrænoſâ, vel hydrargyroſis, vel ſpiritus antivenereus continuatur.

4. *Phimoſis circumligata*, Aſtruc de morbis vener. lib. 3. cap. 8. de phimoſi; *Circumligatura* Latinorum; *Paraphimoſis* Græcorum; *Periphimoſis* Pauli Æginetæ Lib. VI. cap. 55. *A.*

Rariùs eſt ſyphilitica, utplurimùm verò pura; ortum ducit ab inflammatione & tumore balani, dum eſt erectus penis, maximè ſi per violentiam retroverſum fuerit præputium, ut in defloratione virginum accidit, aut ſimilibus cauſis tribuendum quiſque judicat; ſive enim retroactum præputium inflammetur, & glandem ſtrangulet, ſive balanus intumeſcat magis quàm præputium, inde ſequitur hæc ſpecies, quæ phlebotomiâ, balneo penis in lacte, dein in decocto reſolventi, ut florum meliloti, ſambuci, &c, evaneſcit. Vidi ter vel quater in noſocomio generali ſimiles paraphimoſes à verâ ligaturâ peni injecta ope fili ab amico circumligati, unde ſupprimitur urina, penis inflammatur; interea tamen in duobus puerulis, quibus hoc acciderat, vidimus filum ſucceſſivè penem trajeciſſe, veſtigio ſucceſſivè coalito.

5. *Phimoſis vaginæ*, Aſtruc de Morbis venereis, lib. 2 cap. 8 nº 1. L.

Pendet à ſyphiliticâ inflammatione labiorum, nympharum, ob ulcuſcula rodentia, ſyphilitica; ſimileque vitium in catamitorum podice, in nutricum papillis memorat *Ill. Aſtruc*; quæ omnia eandem medelam expoſtulant, ac phimoſis ſyphilitica, ſcilicet ulcuſculorum deterſionem, & virus venerei exſtinctionem.

6. *Phimoſis infantium*, Manget. Biblioth. Med. pract. pag. 9. ex Hildano. L.

Accidit ob urinæ acrimoniam, ex pravâ victus ratione nutricis; lactentes enim ab hoc affectu immunes non ſunt. Curatur victûs ratione tenui & refrigerante, dein catharſi leniente; ſubſequatur cataplaſma ex micâ panis cum balauſtiis pulveratis, croco, & butyro recenti, ac lacte vaccino.

ORDO

ORDO QUARTUS.

Excreſcentiæ, *Excroiſſances.*

SUnt tumores in hoc à phymatibus diverſi, quod 1° fiant per converſionem ſucci nutritii copioſioris in partem ſolidam; adeòque 2° lentè creſcant, & adoleſcant ſenſim, ſine ſenſu; 3° quòd non ſponte abeant in ſuppuratum, ſed veluti immutabiles, cuti concolores, indolentes in ſuo ſtatu perſeverent; ſola lordoſis huic ordini minùs convenit; cauſa eſt ſucci nutritii, vel cum vaſis partis affectæ adhærentis & affinis, appulſus uberior, ejuſque aſſimilatio & in partem converſio: in phymatis verò fluida appellentia ſuum fluorem conſervant, & facilè in pus, ichorem mutantur. Excreſcentiæ variant pro diverſâ conſiſtentiâ & ſede; hinc genera ſequentia deducuntur.

XXIII. Sarcoma; *Sarcome.*

Eſt excreſcentia carnis conſiſtentiam circiter obtinens.

1. *Sarcoma vulgare* Sennerti; *Excroiſſance charnue.* L.

Ubivis indiſcriminatim oritur, eſtque vel connatum, vel acquiſitum; difficulter diſtinguitur à ſcirrho *lupiâ* dicto, niſi quòd omninò doloris ſit expers, ſuoque ſitu & ſuâ mole tantùmmodò noceat; ſcirrhus lupia glandulas obſidet, non ſarcoma.

2. *Sarcoma narium*, *polypus narium*; *polype du nez.* L.

Eſt excreſcentia internæ narium membranæ, quæ proinde nocet olfactui, reſpirationi & loquelæ; vide *Anoſmiam*, *Dyſpnœam*, quarum illud ſarcoma eſt principium.

3. *Sarcoma oculorum* Saint Yves Chap. 14 & 18. L.

Eſt excreſcentia ſæpiùs adipoſa palpebris accreta ad canthum temporalem; quæ enim ad naſalem pertinet, eſt alterius coloris quàm pars ipſa, & ad pterygium, vel encanthidem ſpectat. Nocet hoc ſarcoma, vel intuitui, vel viſui; vide *Caliginem.*

4. *Sarcoma epulis* Heiſter. cap. 85. L.

Eſt excreſcentia in oris cavo enata, potiſſimùm gingivis accreſcens, unde differt à parulide, quæ apoſtema eſt gingivarum; vide *Dyſphagiam*, *Pſelliſmum.*

5. *Sarcoma cercoſis*, *polypus uteri*, *cercoſis* Aëtii; L.

Eſt excreſcentia carnoſa molis majoris, quæ ex utero, vel ex vaginâ propendet, & hyſterocelem quandoque mentitur. Nocet generationi, partui, &c. vide *Dyſtociam*, *Sterilitatem*, &c. *Cercoſis* dicitur, quia piſtillum vel caudam refert.

6. *Sarcoma natta*, *napta dorſi.* L.

Sarcoma dorſi penſile maximum eſt excreſcentia petiolata multùm excreſcens, dorſo accreta, quæ pondere aggravat, ſitu & mole decubitui nocet.

7. *Sarcoma bicephalium*, P. Borelli Cent. II. Obſ. 57. L.

Eſt excreſcentia capiti accreta, alterum caput mole ſuâ referens: an à ſcirrho lupiâ ſit diverſa tantùm quoad volumen?

8. *Sarcoma fungoſum*, *hyperſarcoſis* Græcis.

Eſt excreſcentia mollis & fungoſa ulceribus ac vulneribus adnaſcens.

9. *Sarcoma ſcroti*, *ſarcocele* Heiſter. Chir. cap. 121. & 125. Græcis *ſarcocele*. L.

Eſt excreſcentia teſticuli quæ ab ejus inflammatione ſcirrhoque diverſa eſt; in ſcirrho enim major eſt durities quàm eſt nativa durities teſticuli, non in ſarcocele; in phlegmone teſticulus acutè dolet, brevi intumeſcit; ſarcocele verò ſenſim & ſine ſenſu excreſcit.

Hoc etiam nomine ſcirrhus ipſius teſticuli vulgò intelligitur; ille quidem per topica reſolubilis eſt, ſarcocele verò minimè.

10. *Sarcoma varicocele*, *Cirſoceles* Heiſter. cap. 128; *Ramex varicoſus* ejuſdem. L.

Ad varices vaſorum ſpermaticorum potiùs quàm ad ſarcomata pertinet, licèt à quibuſdam confundatur.

11. *Sarcoma encanthis*, S. Yves Ch. 18 pag. 136; Gallicè *mûre*. L.

Duplex eſt ratione ſedis; alterum eſt excreſcentia ipſius carunculæ lachrymalis, alterum verò majus naſcitur inter palpebram & globum; utriuſque ſuperficies eſt granuloſa ad inſtar fructûs mori, unde nomen; color nunc plumbeus, nunc ruber.

Curatio abſolvitur duplici modo, 1° quidem uſtione per lapidem infernalem ſoli excreſcentiæ applicatum; 2° ligaturâ vel meliùs exciſione ope lanceolæ facta, quo facto reſiduum abſumitur ope pulveris ex octo aluminis partibus, & unâ ſacchari parte.

XXIV. CONDYLOMA; *Condylome*.

Eſt excreſcentia firma carnibus durior, oſſibus mollior.

1. *Condyloma tylus; durillon*, *calloſité; tyloma* Græcis. L.

Eſt excreſcentia epidermidis in manubus, pedibuſve, minimè adhærens tendinibus aut perioſteo; accedit pedibus, ſi pedibus nudis incedere aſſueſcamus, manibus verò accreſcit ab inſtrumentorum craſſiorum aſſiduâ tractatione; tactum tollit.

2. *Condyloma clavus*; *Cor des piés;* L.

Eſt excreſcentia calloſa, dura, tendinibus aut perioſteo pedum, manuumve adhærens: hinc à preſſione dolens, familiaris illis qui arctioribus calceis utuntur. Clavi differunt à verrucis, porriſque, quod in centro ſuo gerant callum duriſſimum, quo eradicato non dolet pars uſquequò novus nucleus efformatus fuerit; emollitur nucleus ope foliorum ſedi, telephii, emplaſtri de mucilagine, præmiſſo pediluvio tepido eradicatur.

3. *Con-*

3. *Condyloma callus*; *Calus ou cal. Vide* Sennerti lib. 5 part. 5 cap. 5. L.

Eſt tumor excreſcens ad commiſſuras oſſium fractorum, ſeu perioſtei fracturas colligantis intumeſcentia, quæ mole nocet aut deturpat artus; differt ab exoſtoſi ratione ortûs.

4. *Condyloma ganglion*, Heiſter. de Ganglio cap. 171. L.

Eſt ſphæricum, firmum, indolens, album, tendinibus vel oſſibus accretum, ſed lateraliter mobile, piſi utplurimum magnitudine, in manibus, pedibuſve vulgo obvium. Reſolvitur, ſed difficulter, frequenti frictione, preſſione per laminam plumbeam, emplaſtro de vigo cum mercurio, imò repetitis malleoli ictibus: demum poteſt exſtirpari per inciſionem, ſed raro ita nocet, ut ad operationem deveniendum ſit.

5. *Condyloma ficus*, *ſycoſis* Græcor. *fic.* L.

Fici vocantur condylomata podicis aut vulvæ, quæ ficûs fructum referunt; qui cogniti fuerunt *Martiali*, adeòque longè ante cognitam ſyphilidem; dantur autem hodiè fici ſyphilitici.

6. *Condyloma thymus*; *crêtes*, *pendeloques*, &c. D.

Variant condylomata ſyphilitica pudendorum, & ani, alia criſtas, alia flores thymi, alia braſſicam caulifloram referunt, tùm figurâ, tùm colore, unde diverſa nomina.

Illæ diverſæ excreſcentiæ ſyphiliticæ ſunt indolentes, & excidunt quandoque in uſu balneorum, ſaltem adhibitâ hydrargyroſi; verùm ſi his reſiſtant, vel cathæreticis erodendæ, vel forcipibus ſunt exſcindendæ durante hydrargyroſi.

Cave ne confundas condyloma ani cum mariſcis. Vide *Hæmorrhoidem*, *Claſſ. IX.*

7. *Condyloma porrum*; *Porreau.* D.

Eſt carnibus immerſum, vix extra cutem prominens, de cætero verrucæ ſimile: aliud eſt purum, aliud ſyphiliticum, quod genitalibus adnaſcitur. Curatur ut verruca.

XXV. VERRUCA; *Verruë.*

Eſt excreſcentia cutanea prominens, condylomate minor, ſenſu deſtituta, indolenſque, niſi confundatur cum carcinomate primæ ſpeciei.

Difficile eſt verrucam à condylomatis genericè diſtinguere, niſi quòd verruca omnino cutanea eſt, & cenſetur tumor ex papillis nerveis induratis genitus; piſi circiter magnitudinem, & figuram æmulatur, cuti concolor eſt, niſi cum nævo ſigillo complicetur, quod non ita rarum eſt. Differt à porro quòd extra cutim emineat, imò ſæpè petiolata ſit; porrum verò, ut condylomata omnia, infra cutim radicatum ſit.

1. *Verruca ſimplex*; *verruë*; *acrochordon* Græcis. L.

Eſt ferè petiolata, ſolitaria, ſæpiùs congenita, digitis, collo aliiſque partibus adnaſcens, piſi magnitudine; differt à carcinomate, acrochordone, aliiſ-

que ſpeciebus, quòd nullo modo doleat, & ſine ſenſu reſecari poſſit: plures ſunt quandoque in corpore, ſed ab invicem ſejunctæ, non gregales. Curatur affrictu foliorum heliotropii Europæi, campanulæ hederaceæ, chelidonii majoris, euphorbii ſucco &c.

2. *Verruca gregalis*; an *formica* Latinorum? L.

Dantur ſæpè in facie alibique exiguæ verrucæ, denſæ, conſitæ, caput aciculæ adæquantes, etiam in apice nigræ, congenitæ ſæpiùs, omninò indolentes, de cætero myrmeciis ſimiles.

3. *Verruca ſyphilitica; verruë vérolique*, Aſtruc. l. 3 c. 9. C.

Pudendis, & podici adnaſcitur; acquiſita eſt, & à viru ſyphilitico pendet; ſi ſeſſilis & carnibus immerſa *porrum* vel *porrus* vocatur.

Verrucæ ſimplices vel ſetæ equinæ aut fili ſerici interventu ligantur, vel volſellâ extirpantur, vel apice deraſæ, ſpiritu ſalis, aut ſi fortius requiratur, oleo vitrioli, aquâ forti comburuntur, aut aciculâ infixâ ad candelam valdè excalefactâ ſimiliter uruntur, vel lapide infernali eroduntur, cavendo tamen ne cathæreticum, & cauſticum viciniam lædat; verrucæ verò ſyphiliticæ, præmiſſâ hydrargyroſi, pulvere ſabinæ puro vel pauxillo ochræ additæ temperato, apice priùs deraſo, ſenſim eroduntur. Vide plura apud *Ill. Aſtrucium.*

XXVI. Pterygium; *Onglet.*

Eſt excreſcentia carnea vel membranaceo-vaſculoſa ad oculi canthum exorta, alam expanſam referens, & verſus corneam ſe extendens.

Differt ab encanthide figurâ ſua membranaceâ non ſphæroidea nec granuloſa; à ſarcomate quod palpebris adnaſcitur, & ſphæricum eſt, pterygium verò in ipſo oculi cantho præcipuè naſali adhæret.

1. *Pterygium ungula* Heiſter. Chir. cap. 57. Saint-Yves chap. 23. *onglet.* L.

Differt maximè à caligine, quam onyx, vel unguis excitat, licèt nomine convenire videantur.

Curatur vel medicamentis vel operatione. Medicamenta ſunt lenia cathæretica, ut alumen uſtum, vitriolum album, imò viride æris, quæ cum ſaccharo mixta, & tenuiſſimè pulverata pterygio inſperguntur ſemel quovis die, & pterygium recens abſumunt. Si verò pterygium ſit vetus, & magnum, filo trajectum debet dextrâ manu forcipibus diſſecari, & reſiduum levibus cathæreticis abſumi; ſufficit tamen poſt operationem ſerò, & manè aquâ vitæ vulnus fovere. Vide *Caliginem.*

2. *Pterygium pannus; le Drapeau.* L.

Frequentius eſt illud pterygium in quo cum telâ palpebras etiam nectente, & verſus pupillam extenſâ, ſunt venæ rubellæ, turgidæ. Vide *Caliginem.* Eodem modo curatur quo prius, ſed venulæ varicoſæ dextra manu ſunt ſeparandæ & ſecandæ, atque cohæſio cum palpebris ſolvenda.

Cum pterygiis malè confunduntur diverſa carcinomata oculorum, quæ ab his maximè diſcrepant.

XXVII.

XXVII. Hordeolum, *Orgeolet.*

Eſt tumor durus vix ſenſu gaudens, cuti concolor, raro rubens, in palpebrarum limbo enaſcens, ſphæricus, piſo utplurimum minor.

1. *Hordeolum grando* Aëtii; *Krithe* Græcis; *Grain de grêle.* L.

Eſt hordeolum durius, & ſcirrhoſum, immobile in parte internâ palpebræ, corpus pellucidum continens.

2. *Hordeolum chalazium* Heiſter. Chirurg. cap. 43. L.

Eſt tuberculum mobile in limbo palpebræ ſcirrhoſum.

3. *Hordeolum ſiro; Ciron des paupiéres.* L.

Eſt tuberculum phlegmonodeo-ſcirrhoſum.

4. *Hordeolum ſteatomatoſum* Sennerti; *Orgueil.*

Eſt parva lupia limbi palpebrarum plena muco ſebaceo vel melleo.

5. *Hordeolum verrucoſum; verruë des paupiéres.* L.

6. *Hordeolum hydatidoſum, Aquula* Sennerti. L.

Curatio fusè videatur apud *Heiſterum.* Siro emplaſtro de mucilagine, vel diachylo tùm reſolvitur, tum in pus mutatur; ſteatomatoſum lanceolâ aperitur, & contentum exprimitur; cætera ſimiliter exſcinduntur, vel aperiuntur, vel lapide infernali corroduntur.

XXVIII. Bronchocele, *Gouëtre.*

Eſt excreſcentia vel tumor ſcirrhoſus anticæ partis colli; ægri *gutturones* dicuntur.

1. *Bronchocele Botium* Roncalli Medic. Europæ pag. 228 & 109. L.

Bergami familiaris eſt, & *hernia gutturis* vocatur; eſt ſteatomatoſus vel ſcirrhoſus tumor glandularum thyroidearum. Ruſticos ſæpiùs afficit quàm cives, & mulieres præ viris, quod tribuit eruditus *Paſta* debilitati harum partium ob vomitus frequentes gravidarum: ſæpè hic tumor dependet à gutture adinſtar pyri; quandoque ſponte in ſuppuratum abit; ſæpiùs ita indureſcit ut cartilaginis inſtar reſiſtat.

Licèt hic morbus hominem deturpet, vocem ejus lædat, mentem hebetet, dyſpnœamque creet, pauci ſunt qui eum medicamentis aut ferro aggrediantur, ne diſcuſſo tumores graves, pectoris morbi, ut tuſſis, aſthma, ſuccedant, imò phthiſis, niſi tamen affectus recens fuerit, qui ſolus tutò poteſt curari. Puerperas magis afficit quàm virgines.

Curatio. Spongiæ marinæ torrefactæ pulverem devoratum auxilii plurimùm afferre conſtat; alii utuntur adſtringentibus, ut gallâ, ſpongiâ cynosbati, cupreſſi ſtrobylis, alumine: alii ſoleis calceorum torrefactis; aſt *Paſta* laudat ante illa remedia, præmiſsâ phlebotomiâ & catharſi, 1º uſum ſalis prunellæ, cujus ſcrupuli duo in aquæ pluvialis unciis quatuor bibat ſingulis diebus per quadraginta dies; 2º quotidiè leniter fricetur tumor, & ſuperimponatur ſpongia tincta in urinâ tepidâ cum octavâ parte ſalis prunellæ; 3º laudat

etiam cyathum aquæ marinæ ſingulis diebus per menſem & ſemiſſem manè epotum, quâ aquâ etiam Bronchocele foveatur, & inde fortè *Ruſſell* Anglus hoc medicamen ad ſtrumarum curam tranſtulit. Huic medicamini urinam à ruſticis in aſcite, auriginèque uſurpatam, & ab *Schroedero* laudatam, ſubſtituit; 4° demùm, ſi valentiora remedia requirantur, præſcribit Auctor ſaponis tres ſcrupulos in aquæ unciis quatuor diſſolutos, aut bolum ſaponis ſuperbibendo decoctum ſaponariæ plantæ, quo utitur etiam pro aſthmate humido; ſapo autem in patellâ cruſtam albam ſanguinis mirè diſſolvit; 5° denique acetum ſcilliticum ad cochlearia duo per menſem uſurpatum, & extùs bronchocele appoſitum, modò morbus non nimis inveteratus ſit, optimum remedium cenſet.

Tumores verò vetuſtiores vel ſuppurantibus, vel Chirurgi volſellæ tantummodo cedunt.

2. *Bronchocele ventoſa*, Roncalli Med. Europ. pag. 109; *Hernia colli emphyſematica* Plateri; *botium* aliis; L.

Curatur emplaſtris carminativis, aut ſi inutilia ſint, ad fomenta ſpirituoſa deveniendum eſt. Cura autem non ſuccedit apud eos quorum collum ab infantiâ craſſius eſt.

3. *Bronchocele ſarcoma* Roncalli Med. Europæ p. 353. L.

Illa ſpecies quæ non pendet à lymphâ ſpiſsâ in muſculorum interſtitiis, textuque glandularum congeſtâ, ſed ab ipsâ partium excreſcentiâ, medicamentis inſanabilis prorsùs eſt, ſed quibus ſignis innoteſcit hoc non docet *Roncallius*. Familiaris eſt hic morbus Helvetiis, Germanis ad Goſlariam, Pedemontanis, Brixianis in Statu Veneto, &c: an aquis nivalibus, an cibis craſſis, ut caſtaneis, tribuendum?

4. *Bronchocele aquoſa* Montalti ſynopſ. L.

Hydrops gutturis tactu cognoſcitur, & diureticis, potiſſimùm aceto ſcillitico, curari debet, præmiſſis catharticis: fumus etiam ſpongiæ combuſtæ in collum deductus indicatur.

XXIX. Exostosis; *Pædarthrocace*, *nodus*, Freind Hiſt. Med. Part. II; *Hyperoſtoſis* Ludwig Cheirurg. ſi totum os intumeſcit; *Eparvin*, *Exoſtoſe*, *Epine venteuſe*.

Eſt oſſis tumor vel totalis vel partialis.

Oſſa brevia carpi, tarſi, ſimiliaque exoſtoſi laborant; totum os intumeſcit; oſſium verò majorum, ut tibiæ, femoris, humeri, cranii, pelvis, &c, exoſtoſes ſunt partiales: nunc tumet os in zonâ ſeu peripheriâ ſuâ, nunc in parte anticâ, poſticave, &c. Aliæ partem intimam oſſis emollitam, aliæ extimam tantum laminam habent aut reciprocè; aliæ dolent, aliæ minimè, aut tantùm ratione motûs muſculorum, quos oſſis figura conica, acuta lædit. Cùm introrſum tument oſſium pelvis, cranii, ſterni laminæ, plura phænomena ſuperveniunt, quorum principium cognitu difficile eſt, & cura ſæpius

pius inutilis. Numquam ſubſtantia oſſea tumet niſi remollita fuerit, aſt tumet perioſteum vel internum, vel externum.

1. *Exoſtoſis benigna*, Petit Malad. des os, Tom. 2 pag. 430. L.

Mitiſſimis vel nullis ſtipatur ſymptomatis, quorum ratio ex ſitu, figurâ, magnitudine tumoris, & partium adjacentium muniis explicari poteſt: è contra malignæ excitant ſymptomata ex indole vitiosâ humorum tantùm explicabilia, ſeu foventur à dyſcraſiâ humorum ſyphiliticâ, ſcorbuticâ, cancrosâ, &c. Cognoſcitur itaque benigna ex eo quòd deſint ſigna cujuſvis dyſcraſiæ.

Principia procatarctica ſunt vulnera, ictus, contuſiones, œdemata, varices, ulcera partis prægreſſa, quorum ratione ſuccus nutritius perioſtei ceſſpitat, fibras oſſeas laxat, emollit, unde in his vaſculis cumulatur, tumorem excitat.

Quæ ſunt in oſſibus artuum quandoque lædunt motum figurâ ſuâ, mole, ſitu; aliæ ſunt omninò innocuæ; quæ ſunt juxta organa visûs, auditûs, loquelæ, has functiones diverſimodè lædunt.

Exoſtoſes nullum in cute ſuperjacente ruborem aut tumorem excitant; verùm quæ ab ulcere excitantur, cariem, vel oſteoſarcoſim oſſis ſæpiùs acceſſunt.

Illa ſpecies non attingenda niſi gravia incommoda cieat, in quo caſu os eſt ſerrâ exſcindendum, dein exfoliatio procuranda.

2. *Exoſtoſis rachitica*, Petit Malad. des os Tom. 2 pag. 440. *Pædarthrocace* Severini. L.

1° Pueros aggreditur non adultos; 2° quos tamen olim aggreſſa eſt, non ideò dimittit adultos, quòd rachitis ſanata ſit; 3° oſſa ſpongioſa ſpinæ, articulorum, afficit; 4° minimè dolent nec initio nec in ſtatu; at diros excitant dolores cùm evaneſcunt exoſtoſes: hoc pueris accidit, cùm nodi eorum recedunt. Dolores illi ſunt vel intermittentes vel continui, & à perioſteo oriuntur.

Si dolor intus adſit cum carie, quibus dein ſuccedat exoſtoſis, hic morbus *pædarthrocace* vocatur. Nullis medicamentis cedit; aſt ſi ſit pædarthrocace ſeu abſceſſus in oſſe, inde fiſtula, febris lenta; fruſtra etiam fiet amputatio, cùm à pari vitio ſanguinis alia oſſa deinceps afficiantur.

3. *Exoſtoſis cancroſa*, Petit ibid. pag. 478. C.

Cognoſcitur ex eo quòd præceſſerint dolores per intervalla lancinantes in perioſteo; tumor fuſcus eſt, ſenſim acceſſit, parvus fuit initio, & exactè circumſcriptus; ſunt venæ varicoſæ in viciniâ; maximè verò cognoſcitur, ſi ſint alicubi carcinomata.

Solo lactis, & balneorum uſu ac narcoticis mali atrocitas eſt demulcenda.

4. *Exoſtoſis ſcrophuloſa*, Petit Malad. des os, pag. 480 T. 2. C.

Cognoſcitur ex ſignis ſcrophulæ, ſcilicet, 1° glandulis colli, axillarum, inguinum, meſenterii induratis; 2° facie turgidulâ, turgidis labiis, naſo, genis; 3° muci narium uberi fluxu, oculis lachrymoſis,

Longo

Longo uſu lactis, decoctis ſudorificis, litu mercuriali quandoque reſolvitur, ſi recens ſit.

5. *Exoſtoſis ſcorbutica*, Petit Malad. des os, pag. 443 T. 2. C.

Cognoſcitur ex hypochondriaſeos ſignis, ex laſſitudinibus ſpontaneis, doloribus artuum: ſputatione frequenti, fœtidâ; dentium mobilitate, nigrore, gingivarum tumore, lividitate, cruentatione, fœtore; cutis, maximè tibiarum, maculis 1° amplis, violaceis; 2o purpureis, corymboſis, miliaribus, pungentibus vel pruriginoſis; 3° papulis culicis morſui ſimilibus, medio magis rubris; 4o. flavis vel luteis, quandoque ſquamoſis.

Exoſtoſis apud ſcorbuticos multò rarior eſt carie, & non niſi in ſcorbuto recenti obſervatur, ut caries in inveterato: unde apophyſes diſſolvuntur, franguntur, tabo putri replentur.

6. *Exoſtoſis ſyphilitica*, Petit Malad. des os, pag. 473 T. 2. C.

Cognoſcitur ex ſignis ſyphilidis, ut ulcuſculis, bubonibus, puſtulis, porris, doloribus nocturnis poſt gonorrhœam ſuppreſſam, aut impurum contactum, vulgò concubitum. Vide *ſigna ſyphilidis*. Illæ in tibiis, & cranio potiſſimùm apparent, & quandoque dolores atroces in oſſis meditullio excitant, atque hydrargyroſi non rarò reſiſtunt, ſyphilidi tantùm inveteratæ ſuperveniunt.

Si recens ſit, & ſine carie, litu mercuriali diù protracto, præmiſſis præmittendis, evaneſcit; ſi ſit caries externa, ſeu nodus, ea radenda, ferro candenti, vel aliis cauſticis abſumenda; ſi ſit ſpina ventoſa, caries interiora exedens, trepano aperiendum eſt os, & detergendum. Vide *Heiſter. Chirurg. lib. 5 cap. 9.*

7. *Exoſtoſis varioloſa*, Petit Malad. des os, Tom. 2 pag. 481. Hildan. cent. 4 obſ. 95. C.

Quæ genua potiſſimum aliaſve apophyſes in tumorem elevat, brevi poſt variolam malignam; accedit ſuppuratio, & caries, unde fiſtulæ, & pædarthrocace inſanabiles.

Curationem non admittit; longo lacticiniorum uſu æger ſublevatur.

8. *Exoſtoſis ſpuria*, Ludwig. Cheir. p. 191. L.

Illa dicitur quæ perioſteo & ligamentis oſſium adhæret, neque ſubſtantiam oſſis ullo modo afficit; ille tumor mollis eſt vel digito cedens, & dolens; quandoque in ſuppuratum abit, relictâ in oſſe carie.

9. *Exoſtoſis oſteoſteatoma*, Ludwigii, ibid.

Eſt tumor fungoſus ſub perioſteo, fibris oſſeis intertextus.

XXX. GIBBOSITAS; *la Boſſe.*

Ægri Gibbi. Gibbus etiam dicitur ipſe morbus *Heiſtero.*

Eſt oſſium pectoris indecora prominentia à tumore, luxatione, diſtorſione, aut alio principio oriunda.

1. *Gibboſitas ſpinalis*, Græcis *cyphoſis; boſſe de l'épine.* L.

Ea eſt quæ pendet ab ſpinæ diſtorſione, quæ eſt duplicis ordinis; nam in

in aliis ſinus ſpinæ inflexæ alii dextrorſum, alii ſiniſtrorſum ſpectant, in aliis verò flexura alternatim ad anticam corporis, mox ad poſticam partem vergit, unde caput obſtipum ſimul evadit, & facies vel prona vel ſupina apparet. Incrementum inæquale vertebrarum, nunc ab antica, nunc à laterali parte, huic affectui anſam præbet, ut videre eſt in iconibus ſceletorum gibborum muſei Regii à *D. Buffon*, & *Daubenton in hiſtoir. natur.* delineatis.

Principium eſt ſæpe virus rachiticum, & tunc ſine cauſâ evidenti pueris ſupervenit: aut hæreditaria eſt, vel à caſu, lapſu, ictu, quem infantes paſſi ſunt, oritur, maximè ſi thoracibus ferreis vel balænaceis ſtrictioribus, & incongruis conſtringatur pectus; aut recens nati ſtrictiùs involvantur. *Borelli Cent. II Obſ. 59.*

Videatur commentarius *Galeni in lib. 2 Hippocratis de articulis*, ubi tres ſpecies recenſentur.

2. *Gibboſitas ſcapularis*, *Gibbus alatus; boſſe de l'omoplate.* L.

Non confundenda eſt cum prominentiâ relativâ tabidorum, in quibus, abſumptis carnibus, os omoplatæ eminere videtur, cùm tantùm adeps in viciniâ deficiat; illa autem pendet vel ab ſcapulâ è ſede dimotâ, aut exoſtoſim patiente, aut extrorſum à latente ſubtùs ſcirrho projectâ.

3. *Gibboſitas ſternalis.* L.

Illa utplurimum à principio interno procedit, dùm tenellus adhuc eſt infans, aut fœtus in utero vivit, ſi ab ſcirrho, muſculis inæqualiter trahentibus, ſternum extrorſum flectatur; in pueris aſthma vel dyſpnœa quandoque præcedit gibboſitatem, & qui gibbi ex aſthmate fiunt, ait *Hippocrates*, ante pubertatem moriuntur.

4. *Gibboſitas coſtalis*, *Scolioſis* Græcor. L.

Rariſſimè accidit ut vitium in coſtis ſit tantùm, ut plurimum verò à vertebris repandis, vel ſpinâ in partem oppoſitan inflexâ, coſtæ diſtorquentur; unde ad primam ſpeciem recidit iſta.

5. *Gibboſitas lordoſis*, Gouey *Chirurg. pag. 166; Mémoires de Trevoux 1722.* L.

Homo qui gibber fuerat, diſſectis poſt mortem muſculis rectis abdominis, illicò rectus evaſit, unde concludere pronum eſt, ſpinam dorſi ab horum muſculorum fortiori tractione inflexam fuiſſe, unde ea ſpecies gibboſitatis. Hinc intelliguntur auxilia convenientia, ſi ſpecies cognoſcatur.

6. *Gibboſitas ſcirrhoſa*, *Boſſe ſquirreuſe;* L.

Eſt ea quæ à lupiâ aut ſarcomate dorſi producitur, aut tumor ſcirrhoſus eſt, qui gibbum mentitur. Quænam auxilia chirurgica in his affectibus conveniant fuſè docet *Heiſterus* loco citato; quæ verò medicamina indicentur, videſis, dùm *de Rachitide.*

XXXI. *Lordoſis.*

Ægri *caigneux*, *bancroches.*

Eſt oſſium diſtorſio, unde hinc protuberant, inde verò excavantur artus, ac incurvantur oſſa, vel à ſitu deflectunt.

1. *Lordoſis compernium;* ægri *Compernes*, Gall. *Caigneux.* L.

Compernes vocantur qui pedes introrſum contortos habent, aut juxta quoſdam, quorum tibiæ rectæ quidem ſunt, ſed in genubus contiguæ, inferiùs verò divaricatæ, & diſtantes.

2. *Lordoſis valgorum.* L.

Valgi differunt à compernibus, quòd tibias habeant non rectas, ſed extrorſum convexas, pedibus, femoribuſque approximatis.

3. *Lordoſis varorum.* L.

Vari ſunt quorum tibiæ inflexæ ſunt, ita ut introrſum ſint convexæ, pedibus, genubuſque à ſe mutuò recedentibus, ſuris verò approximatis.

Auxilia mechanica petuntur ab ocreis coriaceis, quibus infantum pedes induntur, ſed eæ parum proſunt, & ſæpè multum nocent, ſi arctiores, rigidiores, aut malè fabricatæ ſint.

ORDO QUINTUS.

Cystides aut Tumores capſulati; à *Cyſtis* veſica, vel *Ciſte* capſulæ; Gallis *Kiſtes.*

SUnt protuberantiæ factæ à fluidis intra membranas proprias vel alienas maximè dilatatas, contentis, vel receptacula quævis diſtendentibus.

XXXII. Anevrysma, *Abſceſſus ſpirituoſus* Amati Luſitani; *Aneuryſme.*

1. *Anevryſma ſpurium* Heiſter. Chir. pag. 391 cap. 13 part. 2 ſect. 1.

Eſt tumor à cruore extra tunicam fibroſam arteriæ ruptam effuſo, & ſub cute intra textum cellularem collecto; is vix pulſat, niſi exiguus, & niſi vulnus internum notabile ſit, reſpectu tumoris; ſi enim apertura arteriæ ſit exigua, & amplitudo anevryſmatis magna, tunc impetus ſanguinis illud ſubeuntis eſt exiguus, & moli majori ſanguinis communicatus vix percipi poteſt.

Iſtius verò duæ ſunt varietates; unum ſiquidem eſt *ſimplex*, quod multos annos perſeverat; alterum verò *complicatum* cum immobilitate, dolore, corruptione, ac gangræna partis. Inveni in ſimili anevryſmate brachii thrombum cruoris nigrum, & durum qui plures annos perſeveravit pugni magnitudine.

Anevryſma ſpurium eſt vero periculoſius, quia quandoque ſanguis in textu cellu-

cellulari effuſus dolores, livores, & gangrænam inducit; huic anſam præbent punctiones à lanceolâ arteriam perforantes.

2. *Anevryſma verum; Anevryſme vrai*; D.

Eſt tumor ſphæroideus, ſenſim increſcens, cuti concolor, pulſans, qui initio preſſione recedit, rurſùs revertitur: fit autem à vi ſanguinis in arteriæ parietes agentis, & ejus contractilitatem ſuperante, citra vulnus tunicæ ejus fibroſæ, ſaltem in ejus cavitatem penetrans: duplici principio debetur, ſcilicet vel admodùm auctæ ſanguinis actioni in arteriæ parietes, quod fit in curvaturâ aortæ aut juxta cor, quia cùm creſcit impetus ſanguinis, ille agit in majori ratione contra ſuperficies axi arteriæ directè oppoſitas, quàm in parietes axi parallelos; inde ſit ut ab hac cauſa anevryſmata tantùm fiant juxta cor; verùm ſi ab obice quovis, ut grumo vel concreto polypoſo intra arteriam adacto, opponatur magna ſanguini retro appellenti reſiſtentia, tunc actio ſanguinis in latera vaſis creſcit eò magis, quo vis à corde impreſſa major eſt, & quò major eſt inde oriunda vaſis anguſtia, aut major obex, ut demonſtrat *Ill. Bernoulli Hydrodynamicæ ſectione* 12 §. *5 fig. 72.* & hæc anevryſmata quæ rectè *activa* dici poſſunt, etiam utplurimùm ſunt interna. Vide *Palpitationem*, *Aſthma*, *Pleurodynem*, &c.

Anevryſmata verò externa ferè omnia *paſſiva* ſunt; nec enim pendent à vi, nec ab actione ſanguinis auctâ, ſed à reſiſtentiâ parietum imminutâ ob laxatam, vulneratam, eroſam alterutram ex arteriæ tunicis, ut accidit in phlebotomiâ, cùm leviter lanceolâ perſtringitur, minimè verò perforatur; arteria à lapſu, valido conatu quandoque diſtrahitur, & debilitata intumeſcit.

Eò validiùs pulſat anevryſma 1° quò validiùs pulſat ipſa arteria, ſeu quò major eſt, cordique proximior; 2° quo anevryſma minus eſt, & flexibilius; cùm enim inveteraſcit, ſæpè tunicas, & lamellas oſſeas adipiſcitur, unde, & ratione voluminis majoris, & incruſtationis durioris, minus pulſat, maximè ſi ejus cavitas concreto polypoſo, vel grumoſo ſit infarcta.

Curatur anevryſma recens aſſiduâ, moderatâ preſſione, vetus verò operatione chirurgicâ apud *Heiſterum* videndâ.

3. *Anevryſma cylindroides.* D.

Saccus anevryſmalis vix obſervatur extus; aſt in aorta, & carotidibus non infrequens eſt.

XXXIII. VARIX, Medicis Græcis *Kirſos*, Ariſtoteli *ixia*; *Varice.*

Eſt dilatatio venæ à ſanguine, quæ cognoſcitur ex eo quòd ſenſim creſcat, preſſa recedat, iterumquè revertatur, & liveſcat, ut venæ cutaneæ turgidæ ſolent.

Interea duplex eſt varix, alter *ſolitarius*, qui ſphæroideus ad nucis magnitudinem, imò ultra excreſcere ſolitus, non raro cum dolore; alter *nodoſus* in tibiis bajulorùm, imò gravidarum non infrequens.

Varix pro affectu quandoque ſalutari habetur maximè hypochondriacis, melancholicis, ſplenicis; nec debet citra remedia generalia curari: ſolitarius non rarò poſt ſe ulcera mali moris relinquit. Nodoſus obſervante *Petito* eſt in majoribus venis ſimul, & in minoribus ad eas devenientibus, & ferè ſemper œdemate aut lymphaticorum vicinorum infarctu ſtipatur, unde oſſa ſuppoſita ab his facilè læduntur: cùm venæ ſectæ ejuſdem diametri decuplo minorem fundant ſanguinis copiam quàm arteriæ, ex his ruptis decuplo minùs impendet periculum, ſi æquè maturè ſiſtatur hæmorrhagia.

Varix ſcroti, & funiculi ſpermatici dicitur *Cirſocele*; ad umbilicum barbarè vocatur *varicomphalus*: vulgò etiam pro varicibus habentur mariſcæ, de quibus hìc agendum.

XXXIV. MARISCA, *Tumores hæmorrhoidales*, malè *Hæmorrhoïdes*; *Hémorrhoïde*.

Mariſcæ ſunt tumores in ani margine enati, rubri, ſæpè dolentes, & cruorem ſæpè fundentes, ſponte dein recedere ſoliti.

Ex eo quòd ſanguinem fundere ſolitæ ſint, ac rubræ, plurimi eas inter vaſorum hujuſce partis anevryſmaticos, aut varicoſos tumores recenſent; verùm nulla in iis reſectis ſenſibilis obſervatur cavitas, imò compreſſæ non magis cedunt quàm phlegmone, ſi ſint infarctæ, adeòque in hanc ſententiam vix devenire poſſum.

Hæmorrhois à Græco *aima* & *rheo*, eſt fluxus ſanguinis ex mariſcis, unde mulier in Evangelio *hæmorrhoiſſa* dicta fuit, quòd ſanguinis jacturam pateretur; cùm verò fluxus ſanguinis diverſus ſit à tumore, alio nomine hic fluxus, alio mariſcæ indigitari debent. *Martialis* mariſcarum nomine videtur intellexiſſe tumores hæmorroidales.

Tunduntur tumidæ Medico ridente mariſcæ.

Mariſcas à textu cellulari per ſanguinem inibi congeſtum diſtenſo efformari crediderim; ideò verò ibi ex arteriolis minimis in textum cellularem adigitur, quia magnæ preſſioni ibi ſanguis exponitur, minuſque reſiſtit cutis tenerior in recti extremo: premitur autem ibi loci ſanguis, tum quia reſiſtit columna venoſa hepatis labyrinthum trajectura bis venoſa facta, tum quia ab inſeſſu, à fecibus induratis difficilis eſt via huic ſanguini; & in ſtantibus vim truſivam ſanguinis adauget gravitas verticaliter premens; quò verò major eſt preſſio à columnâ arterioſâ, majorque reſiſtentia ex parte venoſæ, eò fortiùs premuntur latera vaſorum, unde aditus in lymphatica & textum cellularem.

Mariſcæ dividuntur in *internas* & *externas*, ambæ in *cæcas*, & *apertas*. Vide *proctalgiam à mariſcis*; ita teneſmum, dyſuriam, nec non hæmorrhoidem, cujus mariſcæ apertæ ſunt principium, ut proctalgiam, cœcæ, inflammatæ ſæpiùs conſtituunt.

XXXV.

XXXV. Hydatis; *Hydatide.*

Ut varix alius eſt ſphæroideus ſolitarius, alius nodoſus, & ramoſus, ita hydatis alia ex nodis ſeu globulis lymphaticis ſeriatim corollæ inſtar diſpoſitis, & margaritas referentibus conſtat; ſed hæc ſpecies trans cutem non apparet, & in vulneribus tantùm obſervatur. Vide *Conſultationes*, & *Phyſiologiam D. Deidier Profeſſor. Monſpel.*

Alia verò hydatis eſt cyſtis ſolitaria ſubſphærica, quæ collectâ lymphâ turget, ad ovi magnitudinem accedens, quæ propriè *hygroma Boerhaave* dicitur, quaſi cyſtis aquoſa.

Differt hygroma ab œdemate ut anevryſma ab ecchymomate. Sic *exophthalmia* ab aucto humore aqueo eſt hygroma; *hydrocele* eſt hygroma ſcroti; *cryſtallina* eſt hygroma præputii; eſt *hydarthrus* hygroma articuli; vidi & hygroma palpebræ &c. *phlyctæna* eſt hygroma exiguum epidermidis.

Hydatides verò ſunt principia quorumdam morborum internorum, ſed hactenùs ſigna deſiderantur. Num decet hydatidem hygromatis nomine deſignare?

1. *Hydatis hygroma.* L.

Eſt folliculus lymphâ turgidus.

2. *Hydatis corollata*; *hydatide en chapelet.* L.

Eſt hydatidum ſeries ex lymphatico vaſe turgido.

3. *Hydatis celluloſa.* L.

Eſt congeries veſicularum pellucidarum à lympha in textu celluloſo congeſta.

XXXVI. Staphyloma; *Staphylome*, *Clou.*

Eſt cyſtis aquoſa à corneæ proptoſi, & dilatatione, vel ab uveæ herniâ trans foramen corneæ elapſâ.

Aliud eſt ſtaphyloma *Gunzii*, cui convenit prima definitio, aliud ſtaphyloma Veterum, quod impoſſibile, & fictitium videtur *Gunzio* optimis rationibus in hac opinione ſuffulto. Vide *Diſputationes chirurgicas Ill. Halleri*, & *Caliginis ſpecies.*

XXXVII. Lupia; *Loupe.*

Eſt cyſtis vel folliculus materiem pultaceam non purulentam continens, unde differt ab hygromate, quod continet fluidum aqueum, & ab apoſtemate, quod purulento fluido turgidum eſt.

1. *Lupia Meliceris*, *Mellifavium* aliis; L.

Eſt folliculus fluido viſcido conſiſtentiam mellis adepto turgidus; ſi pulti ſimilis videatur materies, tunc atheroma vocatur, ſed eſt mera varietas.

2. *Lupia ſteatoma*, aliis *Lipoma*; *Loupe graiſſeuſe*; L.
Eſt folliculus adipoſâ materiâ turgidus aut ſebo farctus.

XXXVIII. Hydarthrus; *Tumeur blanche.*

Hydrops articuli vulgo nomine *tumoris albi* ab Anglis indigitatur: *Eſſais & Obſ. de Médec. d'Edinbourg*, *Tom. II pag. 464*: à *Caſtello* refertur ad meliceriam. Differt ab hygromate quod ſynovia in hydarthro non folliculo proprio, ſed capſulâ articulari, vel cellulis vicinis contineatur.

Fusè de hydarthro agunt *Eſſais d'Edinbourg*, *tom. 4 articl. 18* & 20.

Nihil utilius eſt quàm fonticulum pone inurere, quo ſerum ſuperfluum exhauriatur.

1. *Hydarthrus Synovialis*, *tumeur blanche* Th. Simſon Eſſais d'Edimbourg, art. 18 & 20 tom. 4.

Eſt intumeſcentia articuli, potiſſimum genu alterutrius, cum doloribus, & ſenſu fluctuationis ſine coloris mutatione.

Principia ſunt ſæpiùs contuſiones, ephemera lactea; accedit contractura muſculorum flexorum, difficilis motus partis, ejuſque rigiditas.

Curatur catharticis iteratis, affuſione frigidæ juxta methodum *Cheynæi*, vel calidæ juxta *Le Dran*, cauterio parti oppoſitæ inuſto, unde evacuatur ſynovia acris ibi collecta.

2. *Hydarthrus flatulentus*; *Gonagra* Zacuti Luſitani; *tumor genu loco puris ventum emittens*, River. cent. 3 obſ. 13. & Zacuti Luſitani, lib. 2 Prax. adm. obſ. 163. *L.*

Mulier 30 annos nata ab octo menſibus tumorem in parte inferiori femoris, & ipſo genu patiebatur; nullus rubor aderat, ſed dolor à quo claudicabat; tandem tumor prominuit binis in locis, intùs ſcilicet & extùs, cum mollitie, & fluctuatione; pus ineſſe putabant omnes; potentiale cauterium externo tumori admotum fuit; poſtea ſcalpello inciſa fuit eſchara, & aperto tumore flatus quidam emanavit, & nihil ultra.

Quandoque exiſtimat homo quod ſuper membrum ejus, ſicut genu, ſit apoſtema indigens perforatione, quare perforat ipſum, & egreditur ventoſitas tantùm, *Avicenna 3 tom. 2 cap. 19*. In caſu *Zacuti* aderat præterea pulſatio, & aperto tumore flatus tantùm exiit.

XXXIX. Apostema; *Apoſtème*, *Abſcès*, *Dépôt.*

Eſt collectio materiæ purulentæ, vel ichoroſæ, undique coërcitæ, ſeu clauſæ.

Fit per converſionem ſubſtantiæ partium in pus vel bonæ vel malæ indolis.

Illa converſio fit per motum inteſtinum non magis cognitum quàm converſio in chylum, in cruorem, in tabum, ſeu digeſtio, hæmatoſis, putrefactio, &c: licèt enim cognoſcamus adhæſioni mutuæ partium in mixto hetero-

terogeneo diſperſarum hunc motum tribuendum eſſe, ignoramus tamen differentias earum operationum ſpecificas; favet quidem in phlegmone ſuppurationi arteriarum pulſus: verùm ſine cruore ſuppurant interiora oſſium tarſi, cryſtallina lens, & ſine inflammatione ſuppurant vomicæ; quomodo verò differat pus verum à pulte meliceridum, hoc inveniendum reſtat. Quædam putrefactio incipiens videtur ad digeſtionem, & ad ſuppurationem carnium requiſita, non verò perfecta, quæ facit carnes ſpecificè leviores aquâ, cùm pus ſit ſpecificè gravius.

1. *Apoſtema abſceſſus; abſcès, apoſtume;* D.

Eſt illud quod prægreſſâ inflammatione phlegmonodeâ partem ipſam, in qua reſidet, in pus convertit, interſtitiis utplurimum muſculorum contentum, minimè verò capſulâ propriâ involutum; differt itaque à vomicâ & ab apoſtaſi.

Præcedit partis tumor, rubor, tenſio, pulſatio; accedit albedo, mollities, fluctuatio in apice tumoris, dolor minuitur, mollities & albedo extenduntur; demum rumpitur cutis in apice attenuata, & funditur pus. Hic ſtatus jam vocatur *vulnus ſuppurans*, ſi pus laudabile: *ulcus* verò, ſi vitioſum, & ſanatu difficile. Pus illud morâ & aëris acceſſu, acre, fœtidum, corroſivum evadit, unde aëris acceſſus eſt cautè arcendus, ulcus leniter eluendum, detergendum, putredo balſamicis arcenda, ſiccitas nimia præcavenda, ut vegetare queant vaſcula molli & leni pure involuta, quæ vegetatio, ſucceſſivè creſcens uſque ad libellam partis, dein firmitatem adepta, conſtituit *cicatricem.*

Curam apoſtematis, ulceris, cicatricis videſis apud omnes Chirurgicos Auctores.

2. *Apoſtema apoſtaſis;* Gall. *dépôt.*

Eſt collectio puris in parte, ſine hujus partis inflammatione præviâ, ſine partis ipſius abſumptione, ſed per metaſtaſim aliunde advenientis, aut quaſi per ſecretionem ibi congeſti.

Hæc apoſtaſis, licet Neotericorum opinioni contradicat, multiplici obſervatione confirmatur. Memini me vidiſſe per plures dies in uxore Conſiliarii Auditoris typho laborante plurimas apoſtaſes, quæ quovis manè in digitis, manibus, brachiis, ſine ullo tumore, dolore, rubore, calore prævio, apparebant; apertæ verò fundebant pus album ſincerum, & hoc effuſo citò coaleſcebat vulnus.

3. *Apoſtema ſynchyſis, diſſolutio vitrei; œil fondu;* C.

Eſt mutatio vitrei aquei, & omnium in bulbo oculi contentorum in pus viſcoſum, coctum, quod ſucceſſu temporis mutatur partim in ſerum luteum, reſiduo inſpiſſato; *vide Saint Yves, pag.* 221. *Maitrejan. Part. II Chap. VIII.*

4. *Apoſtema hypopyum;* vide *Caliginem ab hypopyo.*

5. *Apoſtema diapyeſis;* vide *Caliginem à diapyeſi.* C.

6. *Apoſtema onyx;* vide *Caliginem ab ungue.*

7. *Apoſtema paroulis, parulis* Sennerti, eſt apoſtema gingivarum.

8. *Apoſte-*

8. *Apoſtema empyocele ;* D.

Eſt apoſtema teſticuli, vel ſcroti.

9. *Apoſtema ſpina ventoſa ;* C.

Eſt apoſtema oſſium.

10. *Apoſtema vomica* ; C.

Eſt collectio puris intra folliculum contenti, & in viſcere quodam, ut pulmone, hepate, geniti*;* verùm hoc non eſt inter affectus externos, ſed in principiis morborum accenſendum.

11. *Apoſtema phalangum ; Fourches* Diction. de ſanté.

Eſt abſceſſus digitis operariorum ſuperveniens.

XL. Exomphalus; *Exomphale.*

Eſt cyſtica quæcumque collectio fluidi ad umbilicum, ſeu cyſtis umbilicalis*;* unde ab omphalocele differt.

1. *Exomphalus flatulentus* Heiſter. Inſtit. Chirurg. tom. II ſect. V cap. 114 §. 2*; pneumatomphalus* Pauli Æginetæ*; pneumatomphale* Dionis Operat. de Chir. Dem. 2. *L.*

Dubia eſt hæc ſpecies, nec exemplo Heiſteriano ſatis probata videtur *Platnero.* Signa ac curationem tradit *Dionis* loco citato. vide *Tympanitim.*

2. *Exomphalus aqueus* Platneri Inſtit. Chir. §. 796. *Hydromphalus* Pauli Æginetæ, Heiſteri, Dionis, Col de Vilars. *L.*

Obſervatur in gravidis dyſtocicè enixis, infantibus aſciticis, & ſæpiùs in iis qui omphalocele laborant; vix ex *Platnero* abſque omphalocele & aſcite oritur; ſigna habet hydrocelis infra legenda; ſcilicet mollis eſt, fluctuans, regredi neſcius, & ad candelam pellucidus.

Curationem hydromphali vide apud Auctores citatos: hanc etiam erue ex curatione hydrocelis infra tradenda.

3. *Exomphalus cruentus*, *Hæmatomphalus* Græcorum : *prémière eſpèce de varicomphale de Dionis* Operat. Chirurg. Dem. 2. A.

Differt tantùm loco ab hæmatocele ; cæterum iiſdem ſignis gaudet, cauſas agnoſcit eaſdem, nec diſpar eſt curatio. Vide *Hæmatocelen* infra.

4. *Exomphalus varicoſus ; Cirſomphalus* Græcorum ; 2. *eſpéce de varicomphale* de Dionis Operat. de Chirurg. Dem. 2. *C.*

Pendet ab anevryſmaticâ arteriarum umbilici dilatatione. Vide *ſigna ac curationem anevryſmatis.*

5. *Exomphalus purulentus*, *Empyomphalus* Pauli; *Empyomphale ;* D.

Eſt apoſtema regionis umbilicalis *;* ex ſignis & curatione apoſtematis hunc cognoſces, atque curabis: vide *Heiſteri Inſtitutiones Chirurgicas.*

XLI. Oscheocele, *Orcheocele* Perdulcis ; *Hernie fauſſa.*

Eſt protuberantia ſcroti à cyſticè collectis inibi fluidis, ſeu cyſtis intra ſcrotum.

1. *Oſcheo-*

1. *Oſcheocele flatulenta*, *Pneumatocele* Auctorum. L.

Hanc ſpeciem memorant quidem plurimi, iique egregii in arte viri; attamen nec exemplis, nec rationibus ſatis luculenter ſtabiliunt; itaque de hac dubitant recentiſſimorum Primarii; vide *Heiſteri Chirurgiam*, *tom. 2 part. 2 ſect. V cap. 127.*

2. *Oſcheocele aquoſa*, *Hydrocèle* Heiſter Chir. Platner Inſtitut. Chir.; *Hydrocele* Sharp Recherch. crit., Arnaud Traité des Hernies, Le Dran Opérations de Chir. Bertrandi Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. III. *L.*

Variat loco; nunc enim ſerum colligitur in membranæ teſticuli vaginalis cavo, (hydrocele ſaccata vulgo) nunc in cavo factitio textûs cellularis ſcroti, nimirum inter tegumenta & darton, vel inter darton & cremaſterem: hæc malè negatur *Sharpio*; modò cavum ſibi cudit aqua in textu cellulari membranarum vaginalium, tùm funiculi, tùm teſticuli, tùm utriuſque; modò tandem intra ſaccum herniosum partibus provolutis, vel repoſitis, vel non repoſitis fit ſeroſa collectio. Hæ varietates peculiaria habent ſigna, quibus diſtinguantur. Conſule Auctores citatos, & imprimis *Bertrandi*. Hydrocele cognoſcitur protuberantiâ molli, fluctuante, (renititur ſummoperè, ſi humore diſtendatur nimio) ſubdiaphanâ, niſi ſero feta ſit turbido, gravi, figuram pro vario corporis ſitu mutante, æquali, glabrâ, indolenti, niſi complicetur, preſſioni faciliùs, difficiliùſve cedente, per eam tamen nec minuendâ, nec in ventrem refundendâ, poſt preſſionem ſublatam illico reſiliente, niſi cutem ſcroti ſimul œdema teneat; urinis à longo tempore ſervatis non creſcente, nec iis immiſſis decreſcente; tandem venis varicoſis ſtipatâ. Cum ſarcocele combinatur aliquando, & tunc *hydroſarcocele Heiſtero* audit.

Curatio pharmaceutica fit extùs ope topicorum, reſolventium, diſcutientium, roborantium, exſiccantium, intùs verò adhibitis hydragogis, diureticis, reſolventibus, tonicis. Curatio chirurgica duplex eſt, palliativa & radicalis. Palliativa quæ quandoque, licèt rariùs, perfectè ſanat, in ſeri eductione ope paracenteſeos identidem repetendæ tota ſita eſt. Radicalem obtinebis, 1° ſectione in ſcroto facta, ope ſcalpelli à ſuperioribus ad inferiora; 2° ope cauſtici, quo longitudinaliter ſcrotum aperies; 3° adhibito ſetaceo, quod ope acûs grandioris per ſupremam ac lateralem ſcroti partem deorſum trajicies. Sunt & aliæ methodi, ut methodus *Ruyſchii*, *Marini*, circumforaneorum. De his omnibus vide *Heiſteri Chirurgiam*, *cap. de Hydrocele.*

3. *Oſcheocele hydatidoſa*, *hydatidocele* Græcorum; *hydrocele ab hydatibus funiculi ſpermatici*, Operations de Chirurgie de le Dran, Bertrandi Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. III. *Hydrocele ab hydatibus omenti prolapſi* ſeu *epiplocele hydrocelico-hydatidoſa*, Lamorier Mem. de Pipelet dans les Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. III. *Hydatis ſcroti circoceli ſuccedens*, Vandermonde Journ. de Med. Nov. 1759. *L.*

Affiniſſima eſt præcedenti. Vide apud *Auctores citatos* ſigna & curationem hujuſce ſpeciei.

4. *Oſcheocele Malabarica*; *Oſcheo-hydrocele* vulgò Medicis, *Hydrocele Mala-*

barica Kempfer Amœn. Faſc. 3 Obſ. 7. *Andrum* Malabaris, *Endemium*, vel *Andu-vaja-Ku*; Vide iconem Dionis Oper. de Chir. C.

Oritur ab eryſipelate ſcroti ſingulis menſibus recidivo cum novilunio, quo poſt alterum diem ceſſante, eroſis lymphaticis, in ſcroti cavum confluit liquor ſeroſus, ſubſalſus, lunâ creſcente creſcens, & ita ſcrotum diſtendens, ut immiſſâ acie educendus ſit; liquor ille quandoque rufus, viſcoſus, vel ſanguinolentus eſt.

Principium in aquis regni *Cochin* eſſe pronuntiant populares, aquis ſcilicet ſale acri, corroſivo ſcatentibus: addit *Kempferus* ventum noctù frigidum, qui etiam interiora domuum ſubiens, morbos exaſperat, & convulſiones excitat horrendas viſu, hìc tamen nihil ferentes exitii. Aggreditur hic morbus etiam advenas diù immorantes, & moleſtus tantùm inaſſuetis; per totam hominis ætatem durat, & incurabilis eſt.

Curatio palliativa eſt unica, ſcilicet ut ſingulis menſibus inflicto phlebotomo è latere ſcroti alterutro ad imam partem aquæ educantur.

Præcavetur hic morbus depuratâ aquâ potulentâ per arenam in puteis congeſtam; hæc cautio viget in regno Mangati, ubi eſt diverſorium quod Brahmani ſingulari in ſimias pietate exſtruxerunt, ibique prandium quotidiè parant ſimiis ex ſylvâ vicinâ confluentibus. Ibi cum oryzâ coctâ baculus exponitur, quem prima adveniens ſimia manu occupat, ut alias à prandio arceat; hinc certamen inter illas, cujus ſpectaculum, datâ eleemoſynâ ſimiis deſtinatâ, viatores redimunt.

5. *Oſcheocele varicoſa*, *cirſocele*, *circocele*, *varicocele* Auctorum, ut Dionis operat. Heiſter. Chir. Platner. Inſtit. Chir. Sharp. Recherch. Crit. *C.*

Eſt varicoſa venarum ſpermaticarum, vel ſcrotalium dilatatio. Poſterior oculis patet; priorem cognoſces intumeſcentiâ funiculi ſpermatici, quæ ſtatim omentum prolapſum exhibere videtur; aſt adhibitâ majori attentione palpo percipiuntur venæ ſpermaticæ dilatatæ, atque intortæ; acervum vermiculorum tangere te crederes: flaccida eſt utplurimum in affectu hocce; & mollis epididymis, quamvis aliquando major perſentiatur; conveniunt diſcutientia, ſubligaculum ſuſpenſorium, roborantia, adſtringentia, quæ utplurimùm abunde ſunt, affectu nihil periculi includente; ſi dolor nullâ aliâ viâ ſedandus varicoſum venæ ſpermaticæ ramum teneat, tunc is ligandus, atque exſcindendus eſt ex *Sharp*; minùs benè ſuadent nonnulli eo in caſu amputare teſtem: vide *Varicis genus.*

6. *Oſcheocele ſeminalis*, *Spermatocele* Auctorum, ut Verduc Chirurg. Aſtrucii de morbis ven. Arnaud Traité des hernies. *L.*

Alia eſt venerea, quæ ex ſyphilide confirmata, vel à gonorrhœa ſuppreſſa ortum ducit: alia verò ſimplex, quæ à variis cauſis natales habet. Cognoſcitur intumeſcentiâ teſticuli, epididymidis funiculi calidâ, renitente, dolorificâ; abire poteſt in apoſtema, fiſtulam, ſcirrhum, hydrocelem, ſarcocelem, carcinoma. Hanc facit ſemen ſuis ductibus hærens, eoſque vellicans, diſtendens.

Curatur venæ ſectione repetita, potu refrigerante, laxante, clyſteribus emol-

emollientibus, topicis, primùm laxantibus, emollientibus, anodynis, dein reſolventibus, ac tonicis.

7. *Oſcheocele cruenta*; *Hernia ſanguinea* Celſi, Pauli Æginetæ; *Hæmatocele* Heiſter Chir. Tom. II: Bertrandi Mem. de l'Acad. Royale de Chir. Tom. III. *A.*

Debetur utplurimùm cauſæ externæ contundenti, dilaceranti, rarò internæ rodenti; ſignis gaudet hydrocelis ad candelam non pellucidæ, ſed potiùs valdè obſcuræ cum aliquali nigrore. Interdum ſolâ ſcroti ſectione, vel perforatione cognoſci poteſt. Curatur inciſione ſcroti artificioſa, quâ ſanguis educitur, poſtea purgatur vulnus, & tentatur vaſis aperti conſolidatio; rarò ſufficit punctio, ſub quâ affectus utplurimùm recidivat, vaſis ſpermaticis, ac teſticulo corruptione tentatis, quæ tamen in ventrem non penetravit, viget caſtrationis neceſſitas.

8. *Oſcheocele purulenta*, *Hernia humoralis* Heiſter. Chir. Dionis Dem. 4. *Empyocele* Græcorum. C.

Eſt puris collectio intra ſcrotum; ſigna habet abſceſſûs, vel apoſtaſeos. Curatur inciſione, quâ educitur pus, vulnere remediis apoſtemati dicatis mundato, & ad cicatricem perducto.

9. *Oſcheocele adipoſa*, *Liparocele* Hollerii de morb. intern., Heiſteri Chir. Reneaume Eſſai ſur les Hernies, Sharp Recherch. crit. *L.*

Lupia eſt intra ſcrotum enata, lipoma, vel ſteatoma referens; diagnoſim habeto ex ſignis lipomatis, ſteatomatis, quorum curatio liparoceli ſanandæ competit.

10. *Oſcheocele ab algedine*; *Spermatocele ſyphilitica*; *Algedo* V. Cockburn the cure of Gonorrhœa cap. 8, & 9; vulgò *Gonorrhée tombée dans les bourſes*. C.

Eſt tumor teſticuli qui ſupervenit gonorrhœæ virulentæ ſuppreſſæ; mitigatur dolor, tenſio & calor phlebotomiis, potu leniente, emulſionibus, cataplaſmatis emollientibus; ſedata inflammatione reſolventia & potiſſimùm hydrargyroſis adhibentur.

ORDO SEXTUS.

ECTOPIÆ.

Ptoſes, *celes*, *pararthremata* Græcorum; *Prolapſus*, *herniæ*, *aberrationes*, *luxationes* Latinorum; *Déplacemens*, *chûtes*, *deſcentes*, *hernies*, *aberrations*, *luxations*.

(*Hunc Ordinem elaboravit* D. Cuſſon, *Doct. Medic. Monſpel. & Reg. Scient. Societ. Sodal.*)

SUnt affectus partium organicarum in ſitu mutato : ectopiarum character eſt partis ſolidæ è ſede nativa dejectio ſenſibus obvia ; affines ſunt admodum affectus ectopi cum protuberantibus : verùm in eo diſcrepant hi duo morborum chirurgicorum ordines, quod in ectopis protuberantia, quæ eſſentialis non eſt, à ſolidis ſede propriâ emotis pendeat ; in protuberantibus verò tumorem faciant fluida aut congeſta, aut ſolidis plus æquo accreta.

Dividuntur Ectopiæ in prolapſus, hernias, & luxationes : cadunt in partes molles prolapſus & herniæ ; in partes verò duras luxationes : in prolapſibus pars ſedem mutans nuda eſt, & ſenſibus immediatè exploranda venit : in herniis ſub communibus ſaltem integumentis deliteſcit pars è loco dejecta, & ſenſibus mediatè tantùm, non immediatè obvia fit. Notandum partes prolapſas nunc oculis patere etiam ante lapſum, nunc verò tantùm poſtquam prolapſæ ſunt : procidunt & etiam partes, quas nec lapſus quidem oculis ſubjicit ; verùm eæ tunc immediatè tangi poſſunt. Circa hernias hoc quoque notandum, partem hernioſam ferè ſemper erumpere è nativis quibus coercetur clauſtris ; dari tamen herniæ genus unum & alterum, in quo, ſervatâ etiam propriâ cavitate, pars nihilominus ſitu non gaudet nativo. Exempla ſubminiſtrant parorchidii ſpecies, & uteri inclinationes : hinc nec ſub prolapſuum, nec ſub herniarum titulo, verùm ſub aberrationum nomine (melius forte) *Gaubio* veniunt Ectopiæ hujuſce modi ; in pararthrematibus loco nativo emovetur pars dura, ut oſſea, cartilaginea, vel ſitum mutat.

Ideò partes in loco nativo continentur, licèt actione muſculorum, & vi gravitatis ſæpe extra protrudantur, & à ſede recedere nitantur, quia vires quibus coercentur, ſeu retinentur, æquales ſunt, imò majores viribus eas expellere nitentibus ; vires retentrices ſunt cutis, tendinum, ligamentorum, capſularum elaſticitas, contractilitas ; craſſitiei, numero, denſitati fibrarum proportionalis eſt ea vis : ſi itaque pars quædam è ſua ſede dimoveatur, neceſſum eſt omninò ut vis expellens, ſive viva, ut niſus, motus, ſaltus, clamor, ictus ; ſive mortua, ut pondus partis, ejus preſſio, momentumque quo vis utitur, faciant productum majus, quàm quod à viribus retentricibus reſultat.

Unde ſequitur quod quæcumque Ectopia tribuenda ſit, vel principio activo, ſeu cuidam violentiæ, ut auctis viribus expultricibus, vel è contra cuidam laxitati, ſeu debilitati, ſeu imminutis viribus retentricibus. Ex his diverſis principiis, diverſa prorſus oriuntur ſymptomata, diverſaque pendet curandi methodus ; nam ubi Ectopia fit per violentiam, tunc eſt dolor, tenſio, calor ; & è contra cùm fit à laxitate, nullus eſt, vel minor multò dolor, minor irritatio. Propterea in primo caſu partem in priſtinam ſedem reponere difficillimum, retinere facilius eſt ; in ſecundo è contra partem reſtituere ſedi pronum eſt, in eâ verò firmare non ita facile ; denique ratione curæ, ubi pars loco emovetur per violentiam, laxantia, lubricantia, anodyna, phlebotomia auxilio ſunt : è contra cùm à laxitate fit Ectopia,

pia, exſiccantia, roborantia, irritantia, aromatica, tonica proſunt. Errant ergo qui omnes paratopias, tanquam à laxitate oriundas, eâdem methodo curandas cenſent, & diſtinctionem verè mechanicam ab Antiquis traditam inter vires expultrices & retentrices contemnunt, aut non capiunt. Errant etiam qui omnem partis elevationem, ſeu protuberantiam à fluidorum ſtaſi, tanquam à cauſa proxima, repetunt, cùm à vi contentorum abſolutâ, vel reſpectivâ ad continentis reſiſtentiam adauctâ repeti debeat.

Sub hoc ordine militant genera ſequentia, Exophthalmia, Blepharoptoſis, Hypoſtaphyle, Paragloſſe, Proptoma, Exania, Exocyſte, Hyſteroptoſis, (hæc prolapſus ſunt;) Enterocele, Epiplocele, Gaſtrocele, Hepatocele, Splenocele, Hyſterocele, Cyſtocele, Encephalocele, Hyſteroloxia, Parorchidium, (hæc verò herniæ, niſi ultima duo genera, non hernias, ſed aberrationes eſſe velis;) Exarthrema, Diaſtaſis, Loxarthrus, (hæc tandem oſteoparatopiæ.)

XLII. Exophthalmia; *Magnitudo nimia*, *prolapſus*, *expreſſio oculi* Latinorum; *Hygrophthalmia*, *Elephantiaſis oculi* Boerhaave de Morb. Ocul. Part. II cap. 5. *Exophthalmia*, *Hydrophthalmia*, *Buphthalmus*, ſeu *Buphthalmia*, *Ophthalmoptoſis*, *Ecpieſmus* Græcorum, Mauchart Diſſ. de Hydrophthalmia, & oculi paracenteſi inter Haller. Diſput. Chir. T. I. *Groſſeur contre nature*, *hydropiſie*, *cancer*, *chûte de l'œil.* Maitre-Jan Part. II chap. 6. Saint-Yves Part. II chap. 1.

Eſt bulbi oculi procidentia, auctâ, vel non mutatâ ſenſibiliter nativâ ipſius magnitudine; exorbitat itaque oculi bulbus plus minus diſtenſus, ac tumens, vel extropulſus, ac prolapſus, vix mutatâ ipſius mole; neque à palpebris quæ ſanum de cætero oculum clauderent, tegi poteſt.

1. *Exophthalmia hydropica. Hydrophthalmia*, *Buphthalmia* Mauchartii. *Hydrophthalmia* Platneri Inſtit. chirurg. §. 754. *Hydrophthalmia* Boerhaave. *Turgeſcentia vitrei ſeroſa* Mauchartii. *Hydrophthalmia ſeroſæ vitrei turgeſcentiæ mixta*, ejuſdem. *Hydropiſie de l'œil* Saint-Yves. *Groſſeur contre nature de l'œil*; *Extenſion non naturelle du corps vitré* Maitre-jan. D.

Species hæc debetur nunc aquei humoris incremento (hydrophthalmia), nunc incremento vitrei (ſeroſa vitrei turgeſcentia), nunc utrique (hydrophthalmia cum vitrei turgeſcentia combinata.)

Hydrophthalmiæ ſigna ſunt ſucceſſivum bulbi oculi augmentum, cum tenſione turgida, atque exorbitatione; cornea plus ſolito elevata ac prominens, iris profundior, & ab internâ corneæ ſuperficie remotior; pupilla immobilis, nunc amplior, nunc ſtrictior (eadem remanet pupillæ mobilitas, & magnitudo juxta *Antonium Maitre-jan*) viſus ab initio illibatus, ſucceſſivè debilior, obſcurior; dolor nunc mitis, obtuſus, circa oculi fun-

dum, nunc gravior cum ejuſdem lateris affecti hemicrania, ſtupore partium faciei, aliquando & emphyſemate, odontalgiâ, inſomniis, tandem ſub ulteriore molis incremento epiphora, ectropium.

Turgeſcentiæ vitrei ſeroſæ ſigna ſunt notabile bulbi oculi exorbitantis augmentum, cum inſigni ipſius duritie, ac tenſione turgidâ; umbra lenti cryſtallinæ affuſa à limbo vitrei circa ipſam elevati; ſtrabiſmus verſus ſuperiora; dolor nunc obtuſus, nunc vehemens; notabilis viſûs imminutio; iris convexa ad corneam magis approximata; pupilla plus ſolito dilatata, & parùm omninò mobilis.

Hydrophthalmiæ cum vitrei incremento combinatæ difficilior diagnoſis; quod ad curationem non magni intereſt. Hanc tamen licet hariolari ex mole ocularii bulbi nimiâ, velociùs increſcente; ex ipſius duritie inſigni, ex ſtrabiſmo, ex pupillæ magnâ dilatatione, ex iride profundiori, & corneâ elatiori. Hæc exophthalmiæ hydropicæ varietas compoſita, nunc debetur ſero acriori, nunc verò mitiori in oculum depluente; in primo caſu ſymptomatibus jam dictis ſociatur inflammatio interna externaque, febris, agrypnia, quæ à ſecundo caſu exulant.

Hanc ſpeciem, non neglectâ, ſi vigeat, ophthalmiâ, curabis phlebotomiâ, catharticis repetitis, reſolventibus internis ſpirituoſis, diſcutientibus oculo admotis, veſicatoriis, ſetaceo, fonticulis, imò & oculi paracenteſi in ſcleroticâ, vel corneâ inſtitutâ. (*Vide Mauchartium locis citatis.*)

2. *Exophthalmia purulenta* Maitre-jan. part. 2 chap. 6. *Exophthalmia hypopyica* Boerhaave loc. cit.

In hanc ſpeciem abit ſpecies præcedens, ſi inflammatio à ſero acriori in oculum depluente inducta in ſuppuratum abierit. Poſt dolores atroces, inflammationem intùs & extùs adauctam, tumefactionem ſummam membranarum oculi album efformantium, palpebrarum inverſionem, epiphoram calidam & acrem, turbatur tandem oculus, & fit partium internarum ſuppuratio, ac deſtructio. Labente tempore tandem rumpitur, & exulceratur oculus cum puris effluxu, dolorum levamine, ſucceſſiva partium deterſione, bulbi ocularii imminutione, ac demum cicatrice. Curationem ſequentem recipit hæc ſpecies: pure penitùs facto, ſi ſumma ſit inflammatio, & dolores atrociſſimi, aperienda cornea in ea parte per quam viam ſibi parat pus concluſum, aut in parte declivi quacumque, ſi nullam ſpecialiter affectare pus videatur. Eâ ratione doloribus majoribus à ruptionis ſpontaneæ procraſtinatione oriundis occurretur; adacta ultra uveam lanceola, pure evacuato, & mundato per collyria abſtergentia oculo, tandem cicatrix inducitur.

3. *Exophthalmia cancroſa*; *cancer de l'œil* Saint-Yves, part. 2 chap. 1. C.

Sanguis ſpiſſus vaſa membranarum oculi infarcit, eaſque valde craſſas reddit, ac veluti carnoſas: inflammatio & dolor incipiente morbo moderata, eo progrediente ſenſim augeſcunt; tollitur viſus. Gravis prorſus eſt ægritudo hujuſce modi, membranarum oculi quaſi cancer, qui licet quando-

doque non exulceretur, nihilominus tamen temporis ſucceſſu dolores atroces parit cum febre, ac tandem morte. Sola oculi exſtirpatione ſanitas aut vita ſervari poſſunt. Vide *Auctorem citatum.*

4. *Exophthalmia traumatica* Maitre-jan, part. 2 chap. 10. D.

Oculus ſaxo, pilâ luſoriâ, fuſte & ſimilibus violenter percuſſus, non ſolùm contunditur cum interiorum ruptione, atque confuſione; verùm etiam diſruptis membranis communibus, muſculis, aliiſque quibus gaudet vinculis, exorbitat aliquando, extruditur plus minus prolapſus; imo in ictu violentiſſimo partium nonnullarum adhuc integrarum fragmentis tantùm ſuſtentatus dependet. In leviori malo tentanda eſt partium diſruptarum agglutinatio, repoſito intra orbitam oculo; in malo verò graviori, quoniam ſeparatorum coalitus impoſſibilis eſt, inſtitutâ vinculorum, quæ ſuperſunt, pauculorum ſectione, & cohibitâ hæmorrhagiâ; febri & inflammationi occurretur per phlebotomias, clyſteres refrigerantes, diætam tenuem: ſuppuratione factâ, pars à pure mundabitur, & tandem ſuo tempore cicatrix inducetur. Vide *Auctorem citatum.*

5. *Exolphthalmia à protuberantiâ. L.*

Variat multifariam hæc ſpecies; extruditur enim oculus

(*a*) Ab exoſtoſi introrbitali, *Petit Maladies des os, chap. de l'Exoſtoſe.*

(*b*) Ab apoſtemate introrbitali, *Maitre-jan part. 3 chap. 1.*

(*c*) Ab hæmatocyſtide introrbitali, *Maitre-jan ibidem.*

(*d*) A ſcirrho, cancro glandulæ lacrymalis, *Boerhaave part. 1 cap. 7. Gorter. Chirurg. repurg. lib. V cap. X.*

(*e*) Ab hydatidibus introrbitalibus, *Petit ibid. ac ſupra.*

(*f*) Ab adipis introrbitalis intumeſcentiâ, *S. Yves part. 1 chap. 19, 20.*

(*g*) A lupiâ introrbitali, *Maitre-jan ibid.*

(*h*) A gummate introrbitali, *Aſtruc Traité des tumeurs, tom. 2 liv. 5 chap. 5 pag. 190.*

Non protuberantia quævis intra orbitam enata exophthalmiam valet producere; verùm ea tantùm quæ ſatis magna ac profunda eſt: qua proportione creſcit protuberantiæ moles, pari paſſu extruditur oculi bulbus, vix quoad magnitudinem nativam mutatus: facilis in univerſum eſt hujus ſpeciei diagnoſis, aſt non ità facilis varietatum diſtinctio: has ut ab invicem diſtermines, lege Auctores citatos ad quos brevitatis cauſa amandatum te volumus. Curatio pro indole protuberantiæ, cui natales debet exophthalmia, varianda eſt. Hanc tibi dabunt *Petitus, Antonius Maitre-jan, S. Yves, Boerhaave,* & *Aſtruc*, in locis ſub qualibet varietate allegatis. Vide inſuper *exoſtoſeos, apoſtematis, hydatidis, lupiæ, ſcirrhi, carcinomatis genera.*

6. *Exophthalmia paralytica,* Maitre-jan part. 3 chap. 2. L.

Debetur hæc ſpecies paralyſi muſculorum bulbum oculi introrſum trahentium, ſeu muſculorum oculi rectorum, ſalvis obliquis. Vide *ſigna paralyſeos nec non ipſius curationem*, hinc habebis ſpeciei hujuſce diagnoſim ac therapeiam.

7. Ex-

7. *Exophthalmia critica*, D. Chaptal obſervante. D.

Obſervabatur hæc ſpecies in homine univerſalem paſſo tetanum, qui judicatus eſt materiæ morbificæ decubitu in oculum; intumuit ad pugni magnitudinem oculi bulbus mirum in modum exorbitans, & ruptione fundens ichorem copioſiſſimum pure mixtum. Poſtulat remedia exophthalmiæ purulentæ.

8. *Exophthalmia à conatibus*; huc *Ecpieſmus ex niſu parturitio* Pauli Æginetæ, Aëtii. *Ecpieſmus ex certamine athletico* Aëtii. D.

Exprimuntur aliquando oculi, ut prominentes permaneant: Oculorum expreſſiones ex niſu laborantium è dolore partûs contingentes ſæpiùs purgationibus in partu ſuccedentibus ſolvuntur; proinde has moliri atque juvare competit. *Paulus Ægineta lib. 3 cap. 22. Aëtius part. 2 ſerm. 3 cap. 55.*

9. *Exophthalmia à ſtrangulatu*, *Ecpieſmus ex ſtrangulatu* Pauli Æginetæ, Aëtii.

Ita exprimuntur ac eliduntur oculi ut exerti perſeverent: quibus ex ſtrangulatu hocce vitium oritur, inciſio venæ cubiti præſidio eſt. *Aëtius*, *Paulus Ægineta*, *ibidem ac ſupra.*

10. *Exophthalmia à chemoſi* Saint-Yves part. 2 chap. 4, 5, 6. Aſtruc de morbis venereis lib. 9 chap. 3 §. 3. D.

Oritur hæc ſpecies ab ictu in oculum aut ejus vicinias inflicto, à decubitu ad conjunctivam critico in febribus contingente, à lentore phlogiſtico à parte inflammata ad conjunctivam tranſlato, ab humoris qui in gonorrhœâ virulentâ funditur parciùs vel nequaquam effluentis metaſtaſi in conjunctivam factâ. Signa diagnoſtica ſunt conjunctivæ rubræ, dolentis, calentis tanta intumeſcentia, ut ad digitum tranſverſum emineat; cornea veluti in foveæ rotundæ fundo depreſſa jacet; adeſt dolor capitis, & oculi maximus, gravitas ſupra orbitam, agrypnia, febris, pulſatio; antrorſum prominet oculus, nec à palpebris, quæ claudi nequeunt, & etiam extrovertuntur, penitùs tegi poteſt. Iiſdem ſymptomatibus gaudet chemoſis venerea cum iſto tamen diſcrimine quod in iſtâ conjunctiva tumidiſſima videatur, dura ac carnoſa, & per innumera ipſius puncta ſtillet materia ſpiſſa, acris, flaveſcens, humoris gonorrhoici prorsùs ſimilis. Curationem deprome ex *S. Yves*, & *Aſtrucio*. (*Vide Exophthalmiam chemoſim*).

11. *Exophthalmia à ſtaphylomate. L.*

Locum habet hæc ſpecies quotieſcumque ſtaphyloma, ſive fiat integrâ, ſive diviſâ corneâ, ad tantam molem aſſurgit, ut ſemper nuda, partim ſaltem, protuberantia remaneat; neque à palpebris tegi poſſit pars oculi anterioris prominens. (*Vide Staphylomatis genus.*)

XLIII. BLEPHAROPTOSIS Mauchartii; *Blepharoptoſis*, *Lagophthalmus*, *Ectropium*, *Entropium* Græcorum: *Palpebræ ſuperioris caſus*, *retractio*, *palpebrarum introverſio*, *extroverſio* Latinorum; *Chûte*, *rélaxation de la paupière ſupérieure*, *éraillement des paupières*, *trichiaiſe* *avec*

avec introverſion des tarſes. Vide Platner. Inſtit. Chirurg. §. 577. §. 584. Maitre-jan part. 3 chap. 18, 19, 20, 21. Saint-Yves part. 1 chap. 8, 9, 10. Dionis Dem. 6. Boerhaave de Morb. ocul. part. 1 cap. 5. Heiſter. Chir. T. 1 part. 2 ſect. 2 cap. 45, 46, 48. Gorter. Chir. repurg. lib. 5 cap. 10.

Eſt palpebræ utriuſque vel alterutrius elongatæ, retractæ, introverſæ vel extroverſæ Ectopia cum ſymptomatibus in diverſis ſpeciebus variis.

1. *Blepharoptoſis genuina*; *Blepharoptoſis* Græcorum; *Caſus*, *lapſus palpebræ ſuperioris* Platneri, Boerhaave; *ptoſis* Heiſteri; *chûte*, *rélaxation de la paupiére ſupérieure* Maitre-jan, Saint-Yves, Dionis. L.

Fit hæc ſpecies 1° à vulnere muſculis frontis temporis, & palpebræ ſuperioris levatori inflicto; 2° à tumoribus quibuſcumque majoribus pondere ſuo palpebram deorſum trahentibus; 3° à defluxionibus inflammatoriis vel aphlogis palpebram elongantibus; 4° à merâ relaxatione palpebræ per ſerum ſuperfluum inducta; 5° tandem à palpebræ paralyſi, quæ nunc conſtans eſt, nunc verò periodica. (Qualibet nocte recurrentem cum epiphorâ mucoſâ Blepharoptoſim paralyticam refert *Cantwel* in *Tranſact. philoſ. 1738 n° 449* quam ſanarunt aquæ Bellilucanæ nuchæ affuſæ). In hac ſpecie palpebra ſuperior elongata actione muſculi ipſam elevantis attolli nequit; hinc vel nullo modo, vel non ſufficienter denudatur oculus, atque ita nulla fit viſio utplurimum, niſi palpebra continuò manu elevetur. Patent hujus ſpeciei varietates. Circa quintam notabis, quod paralyſi ſimul afficiantur gena ejuſdem lateris, laxior maxilla, lingua, oculus, partes aliæ. Varietates 2am & 3am curabis depulſo morbo primario, cui illæ natales debent: 4æ conveniunt fotus roborantes, ſpirituoſi: 5am adorieris remediis antiparalyticis extùs, & intùs uſurpatis; quæ ſi minùs benè ceſſerint in duabus hiſce varietatibus, curatio petenda eſt ex operatione chirurgicâ in palpebrâ prolapsâ, vel in cute frontis inſtitutâ, quâ etiam utere ad ſanandam varietatem 1am (*Vide Platnerum*, *Dionis*, & *Heiſterum*).

2. *Blepharoptoſis lagophthalmus.* Vide Auctores in charactere citatos; *œil de liévre*, *lagophthalmie. L.*

Fit in palpebrâ ſuperiori; 1° à malâ conformatione; 2° ab exſiccatione ab ophthalmicis inductâ nimium adſtringentibus; 3° à muſculi palpebram reſerantis ſpaſmo, vel tono nimio; 4° quod ſæpiùs evenit, à cicatrice, vulnera, ulcera, uſtionem, palpebras, imò & frontem afficientia, ſequente. Hanc cognoſces palpebræ ſuperioris retractione, qua fit ut parum deſcendat, oculumque non contegat ſomni tempore. Exulat palpebræ extroverſio; exſiccatur primùm cornea, dein pelluciditatem amittit: in palpebrâ inferiori obſervatur & etiam id vitii genus, neque alias agnoſcit cauſas. Hujus ſpeciei varietates, quæ à ſpaſmo vel paralyſi proficiſcuntur, remediis morbis hiſce dicatis debellare ſatages. Si magna ſit retractio, medelam non recipit affectus. In malo leviori curatoria eſſe poſſunt humectantia, emollientia, laxantia, tractio in ſenſum contrarium ope manûs, emplaſtrorum, ſpleniolo-

rum ſæpiùs inſtituta ; quæ ſi minùs proficiant, ad Chirurgicam operationem confugiendum eſſe volunt plurimi, renuentibus *Gortero*, & *Antonio Maitre-jan :* ſectionis inſtituendæ rationem vide apud *citatos Auctores.*

3. *Blepharoptoſis Ectropium.* (Vide Auctores modò citatos.) *Eraillement.* L.

Hæc ſpecies in palpebra utraque, aſt frequentiùs in palpebra inferiori obſervanda, fit 1° à membranæ palpebrarum internæ laxitate per diuturniorem emollientium uſum inductâ ; 2° à protuberantia intra palpebras enata ; 3° ab obſtetricatione, ſi nimirùm infantis oculi ab obſtetricis digitis nimiùm vexati fuerint ; 4° ab operatione fiſtulæ lachrymalis, ſi nempè ſeparentur tarſi in magno cantho ; 5° à marginali dialyſi, quando per vulnus, ulcus, finditur palpebrarum margo, retractis, & retortis fiſſuræ angulis ; 6° tandem à cicatrice vulnera, ulcera, ambuſtionem excipiente.

Hujus ſpeciei ſigna ſunt palpebrarum brevitas ac extroverſio, ita ut pars rubra interior turpem generans aſpectum promineat, nec ſufficienter oculus contegatur. Curatur varietas 1ª uſu roborantium adſtringentium, exſiccantium diuturno ; 2ª tollitur protuberantiæ curatione per congrua remedia, vel ejus ablatione per cauſtica, exciſionem artificioſam ; 4ªᵐ ſanavit *Le Dran* operatione in *Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. I* legendâ. Medelam non recipiunt varietates aliæ. Chirurgicam operationem ſuadent nonnulli, quæ *Antonio Maitre-jan* non probatur. (*Vide Mauchartii*, & *Keckii diſſertat. de Ectropio*).

4. *Blepharoptoſis entropium*, (Vide Auctores citatos); *Trichiaiſe avec inverſion des tarſes.* L.

In hac ſpecie quæ ſub nominibus trichiaſeos, dyſtichiaſeos, phalangoſeos, ptoſeos etiam venit oculo, obvertuntur tarſi cum ſuis pilis, accedentibus ophthalmiæ à trichiaſi ſymptomatibus. Converſionem faciunt 1° Emphyſema, œdema &c partes palpebrarum exteriores occupantia ; 2° debetur & etiam contractioni membranæ internæ palpebrarum ex *Dionis*, nec non juxta *Antonium Maitre-jan*, à ſtrictura quam facit humor qui lippitudinem ſiccam duramve inducit, ſi nempe in oras palpebrarum depluens ipſas externè tumefaciat atque induret. In varietate 1ª ea uſurpanda venit medendi methodus, quæ œdemati, emphyſemati, &c competit ; quam, ſi opus ſit, excipient remedia ophthalmiæ dicata ; operationem chirurgicam eo in caſu ab Antiquis, imò & Neotericis celebratam rejicit *Antonius Maitre-jan.* In varietate alterâ inciſionem longitudinalem proponit *Dionis* ; auctor verò modò laudatus emollientia, artificioſam ciliorum avulſionem, & ophthalmiæ remedia ; nequaquam autem ipſi probantur tum ciliorum pungentium extroflexio, & agglutinatio, tum uſtio ope cauterii actualis, tum ea remedia quibus impediri perhibent ne cilia denuò ſuccreſcant ; cæterum locus eſt in hac ſpecie ſuturæ ſiccæ à *Dionis* laudatæ, quâ ſi non reſtituantur cilia, confugiendum eſſe dicit *la Faye* ad operationem ab Antiquis propoſitam modo mitiori peractam, eo ſcilicet quo in Blepharoptoſi verâ ab ipſo celebratur. Vide *Auctores citatos.*

XLIV.

XLIV. HYPOSTAPHYLE *; Staphyle ſeu Uva, kion ſeu columna, imantium ſeu lorum, Craſpedon, Columella bicornis* Aretæi Acutor. Lib. I. cap. 8 de affectibus columellæ; *Uvulæ prolapſus* Nenter Tab. 25 cap. 8; *Uvula nimium producta* Heiſter Chir. T. 2 p. 659; *Uvulæ inflammatio, catarrhus, paralyſis, caſus* Gorter Praxis Med. Syſt. pag. 165; *relâchement de la luette*, Dionis Dem. V; *Chute de la luette, luette baſſe, luette tombée.*

Eſt gurgulionis ſeu uvulæ laxatæ, inflammatæ, ulceratæ, incraſſatæ, attenuatæ, bicornis, procidentia cum moleſtia, ac difficultate inter deglutiendum, tuſſi, nauſeâ, exſpuitione ferè continuâ, & quandoque dyſpnœa, nec non pſelliſmo.

Nota. Aretæus columellæ affectus memorans prolapſum uvulæ quinquefariam dividit, ſcilicet in columnam, uvam, lorum, craſpedon, & uvulam bicornem. In *columna* phlegmone craſſeſcit gurgulio in longum protentus, rubens, & à baſi uſque ad extremum æqualis. In *uvâ* in parte ſui extremâ rotundatur, craſſeſcit, livet, ſubnigricat gurgulio, figura, colore, magnitudine uvæ ſimilis. In *Craſpedo* in tenuem, & oblongam membranam deſinit columella habens in extremo veluti urinaculum. In *loro* membranæ ab utraque parte uvulæ adjacentes in latum explicantur, veluti veſpertilionum alæ. Tandem *bicornis* redditur *uvula* geminis membranis hinc atque inde pendentibus. Viderint autoptæ an recipiendæ ſint hæ omnes ſpecies: nobis verò binâ ſub ſpecie totum hocce genus continetur.

1. *Hypoſtaphyle ab inflammatione; Inflammatio uvulæ* Celſi, libr. 6 cap. 14; Aretæi, de curat. acut. libr. 1 cap. 8; Nenteri, Heiſteri, Gorteri, &c. *Inflammation de la luette.* A.

Elongatur ac procidit formâ variâ gurgulio tumidus, calens, acutè dolens, ruber vel lividus; inflammatio in ſuppuratum nonnunquam abit; major eſt & deglutiendi, & ſpirandi difficultas in hac ſpecie quàm in ſubſequenti. In graviori malo prompta à ſtrangulatu pernicies impendet. Curatur venæ-ſectione, alvi ductione, collutione emollienti antiphlogiſticâ, ſubadſtringenti, ſcarificationibus. Vide *Auctores citatos.*

2. *Hypoſtaphyle à laxitate; Prolapſus uvulæ* Nenteri; *Productio uvulæ à pituita* Heiſteri; *Œdema uvulæ* Gorteri; *Catarrhus uvulæ* ejuſdem; *Caſus uvulæ* Dionis, Gorteri; *Propendentia uvulæ paralyticæ* Gorteri; *Relâchement, chûte, paralyſie de la luette.* L.

Laxatur, elongatur uvula, colorem nativum nunc ſervans, ſed attenuata; nunc pallida, frigida, œdematoſa. Curatur hæc ſpecies applicatis ſpirituoſis, roborantibus, adſtringentibus, acribus, adhibitis internè catharticis, reſolventibus, tonicis. In caſu paralyſeos competit curatio blepharoptoſeos paralyticæ; quæ ſi non proficiant, amputatio inſtituenda, compreſsâ, ſi opus ſit, hæmorrhagiâ ope ſtyptici. Vide *Auctores citatos.*

XLV. Paraglosse; *Linguæ extumeſcentia*, *magnitudo*, *inflatio* Galen. Method. Med. Libr. XIV, Valeſci de Taranta Philon. lib. 2 cap. 59, Marc. Donat. Med. Hiſtor. mirab. lib. 3 cap. 4; *Linguæ retractio*, *exertio* Gorteri; *Gloſſocele* Gaubii Pathol. §. 242; *Linguæ extruſio* idem §. 254; *Renverſement de la langue dans le goſier*, Petit Mem. de l'Acad. des Sc. 1742; *avalement de la langue*, *chute de la langue*, *retraction de la langue*, *grandeur exceſſive de la langue*, *ſortie de la langue.*

Eſt linguæ motu deglutitorio in fauces revolutæ vel ore extruſæ, exundantis, exertæ ectopia, imminutâ, vel auctâ ipſius magnitudine: accedunt ſymptomata alia in ſpeciebus variis varia.

1. *Paragloſſe deglutitoria*, *Linguæ voratæ reſolutio in fauces* Petiti, *Gloſſocele ſeu hernia linguæ* Gaubii; *avalement de la langue*, *chûte*, *renverſement de la langue dans le goſier.* D.

Hanc ſpeciem obſervare datur in recens natis, linguæ freno præpoſterè aut ultra modum ſecto, imo & aliquando nullâ inſtitutâ freni ſectione (Vide obſervationes à *Petito* relatas). Linguam vorant, & mortem ſpiritu intercluſo ſibi inferunt Nigritæ, ut herorum verbera iniqua ulciſcantur; teſtantur hiſtoriæ, & Auctores fide digni. Quotieſcumque id vitii contingit, primùm labia, & buccas movet recens natus eodem modo ac dum uber exſugit. Auditur ſonus qualis in deglutientibus; mox ſubito ingruit ſuffocatio, linguâ quæ nativam ſervat magnitudinem tunc temporis per deglutitorium niſum hauſtâ, in fauces plùs minùs revolutâ, & ſuppoſitam epiglottidem claudente. Avertitur ſuffocatio, & lethum imminens, ſi digito in os immiſſo linguam reponas, aut ſi oblatum digitum linguâ exſugat puerulus; qui ſi ſibi relinquatur brevi in ſuffocationem iterum incidit, linguæ reſtitutione denuò tollendam: verbo recurrit, & ſuffocationis periculum, & repoſitionis neceſſitas donec linguam noveris in ore retinere, quod ſpleniolo ac congruâ faſciatione præſtitit *Petit*: valent hìc loci etiam quæ linguam vulneratam in eodem ſitu remanere cogunt. Infantulum alterum qui freno licet integro, linguam tamen vorabat, curavit *Petit* excubiis aſſiduis, & admotis vix expergefacto uberibus. Cæterum ſive hanc ſive illam viam ineas, eam per longum tempus terere memineris. Plura vide apud *Petit.*

2. *Paragloſſe gloſſomegiſtus*; *Intumeſcentia linguæ mimia* Galeni; *Magnitudo*, & *inflatio linguæ* Valeſci de Taranta; *Tumores linguæ miri* Marcelli Donati; *Grandeur exceſſive de la langue*, *tumeur de la langue.*

Varietates plures habet hæc ſpecies: enim verò lingua portentoſè intumeſcit ita ut ore capi nequeat; 1° ab inflammatione ipſam detinente; 2° à defluxione ſeroſo-pituitoſâ in ipſam factâ; 3° à catarrho; 4° ab hydrargyroſi minùs cautè adhibitâ; 5° à tumore inflammatorio glandularum ipſius baſi ſuppoſitarum, &c. Cognoſcitur hæc ſpecies magnitudine linguæ ore non continendæ, exundantis, exertæ; facilis varieta-

tum

tum dignotio. In 5â lingua tumore compreſſa craſſeſcit, elongatur, lateſcit, dentibus non coercenda, diaphana, dura, albida.

Varietatem 1am curabis venæ ſectione, alvi ductione, collutionibus, refrigerantibus, acidis, nitroſis, &c: 2am verò emeticis, hydragogis, clyſteribus acutis, hydragogis, &c: 3æ competunt remedia catarrhi; 4am debellabis eâ methodo quâ ſalivatio nimia hydrargyroſeos tempore contingens reprimitur; 5a curata fuit glandularum phlogiſticè infarctarum ſuppuratione, tumoris apertione ſpontaneâ, ac mundatione per congrua remedia.

3. *Paragloſſe exertoria; Linguæ exertio*, Gorteri Syſt. Prax. med. pag. 160; *Linguæ extruſio* Gaubii Pathol. *ſortie de la langue.* L.

In hac ſpecie lingua involuntariè exeritur, & maximam partem extruditur, eadem remanente nativa ipſius mole; fit id vitium vel muſculorum linguam retrahentium paralyſi, vigente ſimul exerentium muſculorum actione, vel convulſione tonicâ aut clonicâ muſculorum linguam extrorſum trahentium. Pendet à morbis cerebri. Vidi puerum annos natum duodecim in præludio variolæ convulſionibus per biduum integrum divexatum, cui lingua convulſivè per intervalla mirè exerebatur, & maximam partem extrudebatur. Remedia poſtulat ea Paragloſſe quæ ſibi poſcit morbus cerebri, unde ſoboleſcit.

4. *Paragloſſe retractoria; Retractio, contractio linguæ* Gorteri ibidem ac ſupra; *Retraction de la langue.* L.

In hac ſpecie citra voluntatis imperium ita retrorſum trahitur aut contrahitur lingua nativum ſervans volumen, ut à dentibus lateraliter vel anticè multum diſtet. Pendet à morbis cerebri: ex ſpecie præcedenti abundè intelligitur. Hanc curabis ſi morbum primarium, cui natales debet, depuleris. De paragloſſe traumatica mentionem injicit *Fel. Platerus Prax. lib. II. C. 2.*

XLVI. **Proptoma** *ſcroti, labii inferioris, mammarum, præputii, auriculæ prolapſus. Chûte, relaxation, allongement du ſcrotum, de la lèvre inférieure, des mammelles, du prépuce, de l'oreille.*

Eſt partis externæ, etiam ante lapſum conſpicuæ, & à palpebris, bulbo oculi, lingua, ac gurgulione diverſæ procidentia.

1. *Proptoma ſcroti, Racoſis* Græcorum; *relaxation du ſcrotum*, Dionis Dem. IV. L.

A ſero luxuriante ita laxatur, & elongatur ſcrotum, ut inter femora valdè propendeat; levis affectus eſt Racoſis, cui occurres bracherio ſaccato, ſuſpenſorio vulgò dicto, exſiccantibus, adſtringentibus; nuſquam tentanda operatio chirurgica, niſi in ægris quos promptæ ac radicalis curationis cupido tenet: hujus inſtituendæ rationem lege apud *Dionis.* Sequentes proptomatis ſpecies ſatis ſit enumeraſſe.

2. *Proptoma labii inferioris.* (Vide Ptyaliſmum.)

3. *Proptoma mammarum.* L.

Artificioſè producitur apud incolas inſulæ Formoſæ, apud Papous, nec non apud Ægyptios: aſſere appoſito deprimuntur, & elongantur mammæ.

4. *Proptoma præputii.* L.

Tantus eſt vulgo hujus partis prolapſus apud Ægyptios, ut perſtent artifices, qui fiſtulâ impari monent eos qui circumciſione indigent, ut hiſce in regionibus faciunt ex profeſſo ſuum caſtratores.

5. *Proptoma auricularum.* L.

Artificialis eſt hic prolapſus apud Siameos; pertunduntur auriculæ; ponderibus onerantur; foramen pugni magnitudinem adæquat; tandem ad humeros uſque fit auricularum deſcenſus.

Nota. An ad proptoma pertinet ea carnis moles, quæ mulieribus Hottentotis in pube enaſcitur, atque deorſum propendet pudenda obtegens? an huc referendæ magnæ illæ plicæ in cute abdominali quarumdam mulierum conſpiciendæ? an huc etiam labiorum vulvæ magnorum parvorumque elongationes in mulieribus nonnullis obſervandæ.

XLVII. Exania, *Proctocele* Pathol. Meth. Edit. 3. *Morbus pœnalis Gerhamenſium* Libr. Regum I cap. 5; *Prolapſus ani* Auctorum, ut Plateri Prax. Lib. II cap. 2. Nenteri Tabul. 126, &c; *Chûte du fondement* Dionis Dem. IV pag. 392, Arnaud des Hernies Tom. I chap. 28, Levret Obſ. ſur les Polypes Sect. 3 pag. 165.

Eſt ſphincteris, ani, & inteſtini recti inverſi procidentia; extuberat, & rubet ad podicem pars prolapſa, plus minus longa, atque incraſſata, reductibilis ſemper in principio, & niſi ſæviat ſtrangulatio, vel obſtet nimia ejus craſſities. Species omnes variant quatenus nunc tantum marginatur anus annulo craſſo, Gallicè *bourlet;* nunc verò inteſtinum rectum formâ botuli, Gallicè *boudin*, plus minus longi, propendet; ad pedis unius longitudinem viſum eſt deſcendere.

Inflammationi, ſtrangulationi, gangrænæ obnoxiæ ſunt omnes exaniæ ſpecies. Inflammari, ſphacelari cognoſces ſignis inflammationis, & gangrænæ generalibus. Strangulationem adeſſe declarabit irreductibilitas ab inflammatione pendens. Eſt & alia irreductibilitatis ſpecies, quam patitur pars prolapſa, exulante etiam inflammatione, ſi nempe mirum in modum hujus moles increverit. Inflammationem, & exinde natam ſtrangulationem depellere ſatages iteratis venæſectionibus, emollientibus ſolis, imò mitiora reſolventia accipientibus formâ cataplaſmatis, fotûs, linimenti, &c; nec non promptâ reductione; ſi fecum in inteſtino recto morantium ſuſpicio ſit, eæ clyſtere educendæ, antequam repoſitioni te accingas. Adverſus gangrænam hîc loci certè ægerrimè ſanandam, vide quæ ſub ſphaceli genere dicta ſunt. Si reductioni obſtet nimia partis prolapſæ incraſſatio, ad eam impetrandam viam ſternent phlebotomiæ, & emollientium reſolventibus ſociatorum aſſidua, & conſtans applicatio.

1. *Exania primaria;* L. Vide Auctores citatos.

Variat in marginalem & botuliformem; variat etiam prout cauſam nullam habet evidentem, ſeu ſpontanea eſt; vel quatenus diverſas agnoſcit cauſas procatarcticas, ut planctus, clamores, ſeſſionem in ſellis perforatis diuturniorem, conaminoſam fecum duriorum dejectionem, &c. Diagnoſim habeto ex ſignis genericis, & ex morbi primarii, à quo ſoboleſcat, defectu. Amotis priùs cauſis procatarcticis, iſta ſpecies, quæ ſymptomaticis contumacior eſt, curatur reductione in varietate botuliformi, & in pueris difficilius obtinenda, (de hac vide *Arnaud*) & firmatâ parte, ope ſitûs, ſpleniorum, faſciationis, adſtringentium. In pueris hæc vulgò ſatis ſunt, modò clyſtere molliores, fluxiliores reddantur feces, quoties alvum deponere volunt; quibus ſi nihilominus ani prolapſum revocet alvi egeſtio, ani latera memineris ſuſtentare digitis, dum feces nituntur expellere: hanc, ſi neceſſaria ſit, navare ſibi poſſunt operam adulti, quos longa quies, & jam dicta auxilia ſanant, ſi recens ſit exania; ſi feces duriores morbo ortum dederint, ſupervacaneum dicere exiſtimamus, curationem eſſe clyſteribus auſpicandam, quibus eæ molliri ac ſolvi poſſint. Hæc irrita ſi ſint, & habitualis fiat procidentia ani, etiam extra alvi dejectionem erumpentis, tunc locus eſt peſſario (vide *Arnaud*,) vel veſicæ vervecinæ à *Levretio* in anum inditæ, vel bracheriis Suretianis. In exaniâ quacumque botuliformi, ſi ita jubeat irreductilitas, vel gangræna, ligaturâ injectâ exſtirpari poteſt pars prolapſa, neque ſucceſſu caruerunt nonnulla inſtituta eâ in re tentamina.

2. *Exania ab alvi fluxu;* D. Vide Auctores citatos.

Variat in marginalem & botuliformem. Pendet à prægreſſo fluxu diarrhoico, dyſenterico, teneſmodeo, qui cum ſignis genericis hanc ſpeciem ſiſtit; ſublato fluxu per remedia diarrhϾ, dyſenteriæ, teneſmo appropriata, juxta genium cauſæ, cui natales debet unaquæque horumce morborum ſpecies, auxilia, hìc certè majorem habitura efficaciam, quàm in exaniâ primariâ, non alia adhibebis quàm quæ in ſpecie præcedenti propoſuimus.

3. *Exania à calculo;* A. Vide Auctores citatos.

Calculoſis ob conaminoſam mictionem, imò & nonnumquam lithotomiæ celebratæ tempore, contingit aliquando ani prolapſus, ſignis calculi præſentiam commonſtrantibus, necnon genericis cognoſcendus; variat in marginalem & botuliformem; depulſo morbo primario, pars prolapſa reducenda, & in loco firmanda, ut jam docuimus.

4. *Exania à dyſtociâ;* D. Vide Auctores citatos.

Adoritur hæc ſpecies gravidas, quibus longus & difficilis fuit parturitius labor; variat in marginalem & botuliformem. Ex charactere generico, & prægreſſâ dyſtociâ eruitur ſpecifica diagnoſis; valet hic primæ ſpeciei curatio.

5. *Exania paralytica* Fel. Plateri Prax. Lib. II cap. 2, Dionis, Nenter locis citatis. L.

De hac mentionem injiciunt *Nenterus* & *Dionis* quos vide. Mirè laudat

dat

dat *Junckerus* in ea ſpecie liquorem florum verbaſci in unguenti conſiſtentiam redactum ; curationem lege apud *Platerum*.

6. *Exania traumatica ;* Nenter loco citato. B.

Cadit ex præfato Auctore in eos quibus muſculi ani levatores in lithotomiâ diſciſſi ſunt ; deſperata res eſt, niſi ſtatim à principio exquiſitis vulnerariis medela afferatur.

XLVIII. Exocyste, *Prolapſus, inverſio veſicæ urinariæ* Auctorum, Salzmanni Diſſ. de Hern. Veſicæ. inter Halleri Diſp. ſel. Tom. III ; Solingen de mulierum & infant. morb. chir. pag. 741 ; *Renverſement de la veſſie urinaire*, Noel Obſ. Recherches ſur la hernie de la veſſie par Verdier, Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. II.

Eſt membranæ tùm veſicæ corpus, tùm ipſius collum internè obveſtientis procidentia per meatum urinarium facta : inter magna vulvæ labia conſpiciendam ſeſe præbet pars prolapſa, nunc formâ veſicæ, rotundæ, diaphanæ, clauſæ, lotio plenæ cum iſchuria ; nunc verò formâ botuli oblongi, penduli, infernè aperti, cum urinæ emittendæ difficultate.

1. *Exocyſte Noeliana ; Prolapſus, inverſio tunicæ interioris veſicæ ; Renverſement de la membrane intérieure du corps de la veſſie :* Verdier loc. cit. L.

Obſervat *Noel*, in virgine urinæ retentionem frequentibus ſtipatam motibus convulſivis paſſa, protuberantiam ovi gallinacei magnitudine, quæ veſicam referebat tenuem, ſubdiaphanam, urinâ fetam, extùs clauſam, è meatu urinario erumpentem, à tunica nervea, quæ veſicæ corpus interiùs obducit, inverſa efformatam ; brevi fato functa eſt virgo ; aperto cadavere inventi ſunt ureteres in ſuâ ipſorum inſertione obſtructi, ita diametro aucti ut colon adulti craſſitie æquarent, & urinam, factâ tunicæ nerveæ à carnoſâ ſeparatione, inter utramque fundentes : hinc tunicæ nerveæ corpus veſicæ interiùs veſtientis inverſio, & per urethram extruſio ; an convenit in ea ſpecie partis prolapſæ apertio, imo & exſtirpatio ?

2. *Exocyſte Solingeniana, colli veſicæ urinariæ inverſio* Solingen, Salzmann. loc. cit. *Renverſement de la membrane intérieure du col de la veſſie.*

Mulieri pluries dyſtocicè enixæ, & verberibus in ventrem infimum à marito exceptæ accidit, ut, cum abdominis ſubſidentia, & urinæ excernendæ difficultate, meatus urinarius inverſus digiti minoris longitudine propenderet ; ſcilicet tunica, quæ veſicæ collo interiùs obtenditur, inverſa ac per meatum urinarium elapſa botulum efformabat inter magna vulvæ labia conſpiciendum, deorſum propendentem, & imâ ſui parte patulum ; methodus curatoria à *Solingenio* adhibita fuit hujuſmodi : Præmiſſo fotu conveniente, ope ſpecilli corio molliore, atque ſpongiâ inſtructi, necnon liquore adſtringente muniti, collum veſicæ prolapſum in ſedem nativam reſtituere allaboravit, & ipſum in hocce ſitù per commodum ſubligaculum continere, atque firmare annixus eſt ; an, ſi minùs proficiant modò dicta, hîc & etiam exſtirpatio ?

XLIX.

XLIX. HYSTEROPTOSIS, *hyſteroceles nudæ* Pathol. Method. Edit. 3; *Relaxatio, prolapſus, procidentia, inverſio uteri vel vaginæ* Auctorum, ut Heiſteri Inſt. Chir. Tom. II, Gunzii de Herniis, &c; *Relâchement, chûte, deſcente, renverſement de la matrice ou du vagin*, Arnaud Tom. I Chap. 24 &c. Puzos ſur les maladies de la matrice, Sabatier Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. III.

Eſt uteri vel vaginæ procidentia, cognoſcenda per protuberantiam in vagina obſervandam, aut extra ipſam propendentem, ab utero prolapſo, inverſo, vel à vaginâ inverſâ, prolapſâ, efformatam, reductibilem ſaltem initio, ſtipatam doloribus ad renes, & inguina, pondere hypogaſtrii, inceſſu difficili, teneſmo, urinæ frequentiâ aut difficultate; cave hyſteroptoſim cum uteri vel vaginæ polypo confundas.

Inflammari, ſtrangulari, gangrænaſcere, exulcerari, adhærere, & valde intumeſcere citra inflammationem poſſunt hyſteroptoſeos ſpecies completæ; quorum accidentium diagnoſim ſubminiſtrant ſigna inflammationi, gangrænæ, & ulceri propria, necnon irreductibilitas, quam faciunt nunc inflâmmatio, nunc habenæ partem prolapſam cum vicinis alligantes abſente inflammatione; nunc tandem, eâdem exulante, necnon adhærentiis, uteri, vel vaginæ moles nimia.

Remedia inflammationis, & exinde natæ ſtrangulationis ſunt venæ ſectiones iteratæ, emollientia formâ variâ applicata, aut mitioribus reſolventibus maritata, clyſteres refrigerantes, fotus laxantes abdomini applicati, diæta tenuis, potus refrigerans. Gangrænæ remedia vide *ſub Sphaceli genere*. In caſu gangrænæ refractariæ uterum prolapſum, vel inverſum afficientis, una ſupereſt, quamvis incerti eventûs ſit, exſtirpatio uteri; vaginam inverſam ſphaceloſam ſunt qui exſtirpatam velint; ſunt qui nolint. vide *Sabatier*, *Levret*, alioſque.

Adhærentias ſola tollere valet ſectio chirurgica. Intumeſcentiam partis prolapſæ nimiam debellare conaberis venæ ſectionibus, emollientibus, reſolventium ſocietate actuatis, longo & aſſiduo uſu adhibitis, clyſmatibus, fomentis hypogaſtrio impoſitis, &c. Exulcerationes uteri, vaginæ, reductione factâ, vel ſponte, vel injectionum vulnerariarum ope ſanantur.

1. *Hyſteroptoſis*, *uteri prolapſus*; vide Auctores citatos; vulgò *relaxatio*, *lapſus uteri*; *Relâchement*, *relaxation*, *deſcente*, *chûte*, *précipitation de la matrice*. C.

Variat hæc ſpecies in incompletam (relaxatio uteri,) & in completam (lapſus uteri;) variat etiam principiis: cauſæ remotæ vulgatiſſimæ ſunt graviditas abnormis, labores graviſſimi, diuturni, conatus in ferendis, elevandis ponderibus editi, partus difficiles, obeſitas nimia. Tandem variat quatenus contingit prolapſus nunc citra graviditatem, nunc verò graviditatis tempore; ſcilicet modò ineunte, modò provectâ graviditate, imò & inſtante partu.

In prolapſu uteri incompleto citra graviditatem contingente, labitur deorſum uterus vagina incluſus, protuberantiam ſiſtens inversè pyriformem, apertura tranſverſali oblonga in ſui extremo perforatam, circa cujus baſim moveri poteſt digitus circulariter actus. Neque credideris uteri demiſſione modò dictâ certò indigitari ipſius prolapſum; mulieres enim ſunt utero nativè demiſſiori citra prolapſum, ut ſunt altiori, præſente viſceris hujuſce procidentiâ: itaque certa eſt uteri relaxatio, ſi cum jam dictis, in ſitu erecto, inceſſu, aut alvi depoſitione, queratur ægra dolores in femoribus, inguinibus, tractationes ad renes, obſcurum moleſtiæ ſenſum in toto pelvis ambitu, cum aliquali leucorrhoeâ antea exulante; qui dolores horizontali decubitu ſenſim evaneſcunt, ita ut manè ſe morbo immunem crederet mulier, niſi motus de die præſliti heſternos dolores revocarent.

In prolapſu uteri completo foras conſpicitur hocce viſcus plus minus extruſum, vaginam & veſicæ partem adhærentem abripiens, ſubſequentibus à tergo abdominis viſceribus nonnullis pendulis; protuberantia eſt ſubcylindrica, ſupernè latior, infernè in ſui extremo anguſtior, ibique aperturâ ſecta tranſverſali, oblongâ, quâ ſtatis temporibus catamenia effluunt. Uterum tegit vagina inverſa, aëris contactu colorem cutis induens, & ſpatium vacuum nullum relinquens, per quod tranſeat digitus. Interea ægram vexant dolores jam dictis ſimiles, imò majores, ſi ſubitò fiat prolapſus, urinæ fundendæ difficultas non rara, aut frequens deſiderium, necnon teneſmus continuus. A prolapſibus completo & incompleto differunt polypi uterini & vaginales, 1° irreductibilitate; 2° dolore iterata ad ipſorum reductionem ſequente tentamina; 3° figurâ quæ non inversè, ſed directè pyriformis eſt, ſcilicet ſupernè anguſtior, infernè latior: his adde quod in extremitate inferiori tranſverſim non ſint perforati; prolapſus qui fit graviditatis tempore, à procidentiâ completâ citra ingravidationem obſervandâ, diſtinguitur protuberantiæ volumine majori, figurâ rotundiori, & foetu incluſo.

Curari poteſt radicitus uteri relaxatio, poſt uſurpata remedia generalia, ſcilicet venæ ſectionem & catharſim, juſculis vulnerario-adſtringentibus, opiatis ſtomachicis, tonicis, ſubcardiacis; decubitu horizontali, clunibus elevatis, longo tempore ſervato; ſacculis adſtringentibus aromaticis in vino, aut in aceto calido, infuſis, vulvæ applicatis; vaporibus plantarum aromaticarum in vino meraciori rubro coctarum vaginæ hauſtis; tandem (ſi junior adhucdum ſit ægra ac valida) ingravidatione, ſervato toto graviditatis decurſu, partûs tempore, & primis duobus puerperii menſibus ſitu horizontali. Radicitùs tolli nequit completus uteri prolapſus, unamque tantùm admittit curationem palliativam, quæ in eo ſita eſt, ut uterus reponatur, & in debitâ ſede contineatur peſſarii adminiculo, quod frequentibus aquæ tepidæ aquâ vulnerariâ mixtæ injectionibus elotum ſervabitur. De varia peſſariorum forma, ac materia vide *Arnaud*, *Sabatier*, alioſque; peſſariis vulgaribus, ſi minus uterum repoſitum contineant, ſuccedat ſpongia bracherio elaſtico ſuſtentata, aut peſſum peculiare à *Sureto* inventum. In prolapſu per graviditatis decurſum

ſum contingente, tentanda eſt repoſitio, quæ quandoque ſatis de facili obtinetur, præſertim ſi minùs provectâ graviditate, ea ſtatim inſtituitur, evacuatis priùs veſicâ atque inteſtino recto, & imperato convenienti ſitu. Si ob provectiorem graviditatem, ac procidentiam non ſatis recentem, obtineri nequit reſtitutio, ſatius eſt uterum foras derelinquere, quàm matrem, fœtumque irritis vexare tentaminibus : tunc uterus faſciâ convenienti ſuſtentandus, & lecto affigenda mulier, donec ſolitum graviditatis terminum attigerit ; ſi partûs tempore contingat uteri procidentia, nec fœtûs exitum naturæ committes, nec operationem adhibebis Cæſaream ; aſt uterum ſuſtentatum ſenſim ac ſine ſenſu dilatabis, fœtum extrahes, placentam methodo Levretiana ſeparatam educes ; tandem uterum, qui ſponte contrahitur, reſtitues.

2. *Hyſteroptoſis*, *uteri inverſio* ; vide Auctores citatos ; *uteri depreſſio*, *perverſio*, *inverſio ;* vulgò *enfoncement*, *perverſion*, *renverſement de la matrice.*

Variat hæc ſpecies inverſionis gradu, ſcilicet 1º inverſione levi (depreſſio ;) 2º inverſione majori, aduſque ſcilicet orificium uteri incluſivè ; 3º inverſione incompletâ ; 4º completâ. Variat etiam principiis proëgumenis ; pendet enim uteri inverſio nunc à partu, (quod ut frequentius, ita periculo plenius eſt,) nunc à polypo, modò ab immodicâ menorrhagiâ, aut leucorrhœâ, modò ab obeſitate, quibus niſus vehementes editos addit *Puzos.*

Inverſionem uteri ſtatim à partu accidentem, ſive hanc accerſat obſtetricatio imperita, ſive nativum uteri vitium, cognoſces 1º depreſſione hypogaſtrii, ſeu defectu intumeſcentiæ rotundæ, circumſcriptæ, in hypogaſtrio vulgò poſt partum obſervandæ ; 2º exploratione, quâ, in caſu inverſionis incompleto, perſentitur in vagina protuberantia ferè ſemiſphærica, ſuperficie ſubæquali donata, infernè non perforata, uteri collo tanquam annulo cincta, ſtipata dolore acuto in inguinibus, ac renibus, pondere moleſto in hypogaſtrio, hæmorrhagiâ plus minus ubere, teneſmo eos conatus inducente, qui uterum magis ac magis præcipitent, ac tandem penitùs invertant. In caſu completo depreſſioni hypogaſtrii adhuc majori adjungitur protuberantia extùs conſpiciunda, irregulariter rotunda, cruenta, lævis, imperforata, molli ſuſpenſa pedunculo, quem annuli ad inſtar cingit orificium uteri, ſtipata doloribus vividioribus, hæmorrhagiâ uberiori, continuis lipothymiis, quas brevi excipiunt ſudores frigidi, convulſiones, delirium, mors intra tres quatuorve horas ſæpiſſimè ſuperveniens.

Inverſionum uteri quas faciunt polypus uterinus, menorrhagia & leucorrhœa immodicæ, atque obeſitas, difficilior quidem diagnoſis ; hæ enim ferè ſemper incompletæ, & rariores multò ſunt : attamen iiſdem ferè ſemper inſigniuntur ſymptomatibus, quæ in inverſione à partu obſervari diximus. Itaque has varietates, tùm ubi completæ ſunt (quod rariſſimum) quando certè de facili cognoſcuntur, tùm in caſu incompleto (quod frequentius,) ex cauſâ proëgumenâ hariolari utcumque licet. Quamvis major ſit affinitas inverſionis uteri, quam ejuſdem prolapſûs cum polypo uterino,

levi tamen attentione ab ipſo dignoſcitur inverſio qualiſcumque; nec rei difficultatem evincunt errores hactenus commiſſi: etenim in diſtinguenda à polypo inverſione uteri incompletâ, facem prætendunt polypi irreductibilitas, indolentia ſub primis attactibus obſervari ſolita, tandem dolor iteratis ad repoſitionem tentaminibus ſuperveniens: collum verò polypi, quod non cavum, ſed ſolidum eſt, & à circumpoſitis ſolutum ac liberum; vagina & veſicæ urinariæ pars, quæ deorſum non rapiuntur, verùm in ſede perſtant nativa præſente polypo, præcipua ſunt quæ ab eodem inverſionem incompletam diſterminant: de his vide *Levret Obſervations ſur les Polypes* & *Mémoire ſur les Polypes de la Matrice & du Vagin Mem. de l'Acad. R. de Chirurg. Tom. III.*, & *Sabatier ibidem*

Inverſionum uteri duplex eſt curatio; radicalis altera, altera palliativa. Inverſionem à partu, quæ ferè una curationem radicalem admittit, curabis factâ citiſſimè uteri repoſitione, quæ facilis eſt utplurimum ſtatim à partu; ſi tamen in eâ obtinendâ multum fruſtra inſudaveris, & ſub operoſiori encheireſi mulier convellatur, aut animo linquatur, tunc ſatiùs eſt uterum intra vaginam occultare, hîc loci dein retinendum peſſorum auxilio, quàm non impetrandam repoſitionem perſequi: vide *Puzos*, & *Sabatier* Obſ. XI.

In inverſione à polypo, à menorrhagia, à leucorrhœa, unicum eſt præſidium in repoſitione cum morbi primarii ſanatione. Inverſio ab obeſitate nimia unam recipit curationem palliativam; inutilis enim eſſet reductio uteri, quem aſſiduò inverteret pinguedinis incumbentis pondus: ſita hæc eſt in peſſario crebris injectionibus à ſordibus mundando, quo retardabitur mali progreſſus: Peſſo etiam locus tantùm eſt in inverſionibus omnibus in quibus impoſſibilis, aut fruſtranea eſt repoſitio. Inverſio uteri, quæ radicitùs curari nequit, duriùs habet mulieres juniores menſtruatas, quàm vetulas, & non menſtruatas: priores enim vexant catamenia uberiora, leucorrhœa fœtens acrior, excoriationes, dolores intra vaginam nuſquam ferendi, niſi injectiones frequentes, ac congruæ levamen afferrent. Poſteriores vix aliquando aliud patiuntur incommodum præter moleſtiam inter incedendum.

3. *Hyſteroptoſis vaginæ prolapſus*; vide Auctores citatos; *vaginæ relaxatio*, *lapſus*, *inverſio*; vulgò *relaxation*, *deſcente*, *chûte*, *renverſement du vagin*. D.

Variat hæc ſpecies procidentiæ magnitudine: relaxatio, lapſus, inverſio audit, prout minor, vel major eſt pars vaginæ prolapſa; variat etiam principiis. Cauſæ, quibus debetur, multiplices ſunt; pondera graviora geſtata, inceſſio nimia, conaminoſa alvi depoſitio, vaginæ durior tractatio, calidæ abuſus, leucorrhœa diuturna, dyſtocia, decubitus à partu neglectus, &c. Falſo credebant Veteres in vaginæ & ani procidentia, omnes vaginæ & inteſtini recti tunicas ſemper prolabi; una ſæpiſſimè tunica interior, aut ipſius tantùm pars laxatur, invertitur, erumpit, ab aliis quæ nativum circiter locum ſervant ſeparata.

Prolapſus vaginæ primùm ſeſe dat conſpiciundum ſub forma annuli craſ-

ſi,

ſi, Gallicè *Bourlet*, irregulariter plicati, intra quem immiſſo digito facilè perſentitur collum uteri tunc temporis demiſſius; creſcit protuberantia ſitu erecto diù protracto; imminuitur longo decubitu; ſtipatur pondere hypogaſtrii, teneſmo frequentiſſimo, & meiendi difficultate, quam facit canalis urethræ mutata directio; prolapſu ſeneſcente, & neglectis artis auxiliis, creſcit, elongatur, indureſcit protuberantia infernam adhuc aperturam gerens, quâ ſuo tempore effluunt catamenia; ſymptomata tunc obſervanda eadem ſunt, ac ea quibus ſtipatur uteri procidentia, & ægrè admodum ab invicem diſtinguuntur binæ hæ hyſteroptoſeos ſpecies in multis ſimillimæ: differunt tamen his paucis ſignis; uteri prolapſus protuberantiam ſiſtit supernè parum duram, extremitate ſua inferiori, quæ anguſtior eſt utplurimum, & apertura oblongâ tranſverſali perforatur, os tincæ referentem; vaginæ prolapſus provectiſſimus protuberantiam exhibet ubique æqualiter duram, infernè vulgò latiorem, & aperturâ inſtructam valdè irregulari.

Levior vaginæ prolapſus curatur facilè reductione abſque labore tunc obtinendâ, & partis prolapſæ in ſede nativa retentione, ope adſtringentium, aut peſſarii congrui; ſi inveteratus ſit prolapſus, difficilis ſit repoſitio; hanc tamen impetrare poteris, ſi ea adhibueris, quæ ad partem prolapſam, ſi nimium intumuerit, reducendam facere ſuprà diximus. In continendâ parte labor eſt plurimus; vulgò manca ſunt peſſaria communia, quorum in locum neceſſum eſt ſufficere bracheria elaſtica ſpongiam ſuſtinentia. Laudat maximè *Puzos* in vaginæ procidentia bracherium, quod Academiæ Chirurgicæ propoſuit *Martinus*.

An in vaginæ prolapſu maximo irreductili tentari poteſt, etiam exulante gangrænâ, vaginæ extirpatio? Certè cum ſucceſſu tentata fuit, & tentari quidem poſſet, niſi vetaret periculum extirpandi, vaginæ loco, uteri, aut vaginæ & uteri ſimul. vide *Aſtruc de morb. mulier. Tom. IV.*

4. *Hyſteroptoſis compoſita*; vide Auctores citatos.

(a) *Procidentia completa uteri veſicam deorſùm abripientis.*

(b) *Inverſio completa uteri veſicam deorſùm abripientis.*

(c) *Prolapſus completus vaginæ veſicam deorſùm abripientis; Chûte complette, renverſement complet de la matrice, ou du vagin, avec déplacement de la veſſie urinaire.* Conr. Peyer Collect. Acad. Tom. III. pag. 300.

Hanc ſpeciem jam indigitavimus, ubi de prolapſu uteri, ac de hujus & vaginæ inverſione completis egimus; Diximus deorsùm rapi veſicæ urinariæ partem adhærentem. Cognoſcitur hæc ſpecies ex prolapſûs & inverſionis jam dictorum præſentia, ex urinæ difficultate, retentione, ex ipſius rivo ſuperiora affectante, dum emittitur; tandem ex mutatâ in eumdem ſenſum canalis urethræ directione. Curatio intelligitur ex iis quæ in ſpecierum 1æ, 2æ, 3æ curatione propoſuimus.

L. *ENTEROCELE.*

Hernia inteſtini quælibet, tum ſimplex, tum compoſita, tum ſaccata;

tum ſacco deſtituta; itaque pertinet huc *hernia inteſtini incompleta*, ſive *inguinalis*, (*bubonocele* Auctorum *prima*, ſeu *enterobubonocele*.

Hernia inteſtinalis completa, quæ *ſcrotalis* (*oſcheocele* Auctorum *prima*, ſeu *enterooſcheocele*), vel *labiorum vulvæ*.

Hernia inteſtini cruralis ſeu *femoralis* (*merocele* Platneri ſeu *enteromerocele*.)

Hernia inteſtini ovalaris (*hernia foraminis ovalis* Garengeot Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. I.)

Hernia inteſtini iſchiatica Bertrandi Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. II.

Hernia inteſtini vaginalis Garengeot ibid. Levret.

Hernia inteſtini umbilicalis, (*omphalocele prima* ſeu *exomphalus primus* Auctorum.)

Hernia inteſtini ventralis, *hypogaſtrocele* Auctorum *prima*.

Huc etiam herniæ eædem compoſitæ; huc tandem herniæ jam dictæ à peritonæi ruptione pendentes. Vide Dionis, Garengeot; Heiſteri, Gorteri, Platneri Chirurgias; Le Dran Operat. de Chir.; Gunzii libell. de herniis, Arnaud des Hernies Tom. I. & II; Sharp Operat. de Chir. & Recherches ſur l'état préſent de la Chir.; Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. I & III; Halleri Diſput. Chir. Tom. I &c. *Hernies de l'aîne*, *incomplette & complette*, *hernies crurales*, *hernies du trou ovalaire*, *hernies de l'échancrure ſciatique*, *hernies inteſtinales du vagin*, *hernies du nombril*, *hernies ventrales*, *enteroceles*, *épiploenteroceles*, *ruptures*.

Eſt inteſtinorum trans annulos inguinales, arcus crurales, foramina ovalia, emarginaturas iſchiaticas, umbilici annulum, vaginæ parietes, vel abdominis muſculos elapſorum ectopia, quam ſiſtit protuberantia ad varia abdominis loca modò memorata obſervanda, ſtatim ſæpiùs parva, ſenſim creſcens, preſſione aut commodo corporis ſitu de facili regrediens ſaltem initio, ſitu mutato, aut conatibus editis rediens, tenſa, flexilis, elaſtica, glabra, æqualis, à contrectatione murmur edens, frigore aliquo modo contractilis, calore verò expanſilis, mirum in modum ſæpè increſcens, cum duritie ſub ſpiritûs retentione aut tuſſiendi, vel alvi deponendæ conaminibus, ſymptomatibus tum acutis, tum chronicis variis, ex compoſitione, & complicatione oriundis ſtipata.

Debetur enterocele cauſis omnibus quæ ſuſtentacula laxant, vel clauſtra interiùs ſolvunt, qualia ſunt ſerum exſuperans, oleoſa, niſus validi deorſum directi, ictus externi citra continui ſolutionem, vulnera, cicatrix iterum aperta, apoſtemata, &c.

Enterocelis ſpecies poſſunt ſtrangulari, abſcedere, irritari, adhærere, taxim reſpuere ob nimiam ipſarum molem, tandem cum verâ aliorum viſcerum herniâ, aut vulgò ſic dictis herniis ſpuriis combinari.

Strangulationem duplicem pati poteſt inteſtinum hernioſum: altera fit ab aperturâ quæ exitum permiſit; altera à ſacco hernioſo. Cautè diſtinguendæ ſunt binæ illæ ſtrangulationis ſpecies. In primâ, cui omnes enteroceles ſubjacent, protuberantia acutè dolet, calet, ſubrubet, intumeſcit, tenditur, in-

indureſcit, progredi, & regredi neſcia : à protuberantiæ loco dolor ſenſim ad umbilicum uſque extenditur ; ſuperveniunt tormina, nauſeæ, vomitus ciborum primùm, dein chyloſus, bilioſus, à ſtercoraceo vix abludens, tandem ſtercoreus : nihil emittit alvus, ne flatus quidem qui per ſuperiora erumpunt cum moleſtiâ ſummâ, & imminentis ſoffocationis ſpecie; (in ſtrangulatione, quam patitur enterocele ab inteſtini appendice efformata, aut inteſtinum hernioſum perſtrictum, cùm pervia ſit tuba inteſtinalis, feces, flatus emittere ſanè poteſt alvus, licet nihil quandoque emittat) : accedit meteoriſmus, febris : augentur ac denſantur ſymptomata jam dicta, ſuperveniente tandem ſingultu, ac motibus convulſivis.

Curatur hæc ſtrangulationis ſpecies ſitu congruo ſtatim uſurpando, venæ ſectionibus promptis, uberibus, ſæpiùs iteratis ; fomentis, cataplaſmatibus, ſub primo morbi exortu repercutientibus ; quibus, niſi promptè proficiant, ſuccedent emollientia aut ſola, aut reſolventibus maritata ; tentaminibus ad repoſitionem impetrandam variis, blandâ manu per intervalla repetitis, clyſmatibus oleo defraudatis, tandem, ſi hæc irrita fuerint, celotomiâ, de quâ vide *Auctores citatos*. Cæterum toto ſtrangulationis tempore alimentis omnibus interdicendus eſt æger, cui ſatis ſunt paucula potus congrui cochlearia, aut quid ſimile ad ſitim utcumque ſolandam.

A ſtrangulatione jam dicta differt ea quam facit ſaccus hernialis, in eo quod 1° in iſta hernia reducatur ſimul, non verò ſucceſſivè, ut in præcedenti ; 2° quòd cum partibus contentis unà reducatur ſaccus, qui in præcedenti ultimo loco reponitur, ſi regrediatur, & quandoque, reſtitutis etiam partibus contentis, non regreditur ; 3° quòd repoſitionis tempore non obmurmuret inteſtinum, ut fit in præcedenti ; 4° quòd reductione facta, perſtent ſymptomata, & creſcat dolor, ſecus ac in præcedenti, niſi per repoſitionem excitetur volvulus ; 5° quòd reductione impetratâ, ſi hernia ad veſicæ latus aſſideat, frequens meïendi deſiderium, & dolor obtuſus inducantur ; ſi muſculo pſoadi, & vaſis cruralibus incumbat, in artu omni ſuppoſito exoriatur ſtupor, quæ in præcedenti exulant ; 6° quòd ſi facile regrediatur, & exeat, eamdem præ ſe ferat hernia renitentiam, dum exit ac antequam reduceretur, quod locum non habet in præcedenti ; 7°. quòd immiſſo methodicè digito in aperturam per quam regreſſa eſt hernia, eadem in ipſa perſentiatur renitentia, ac dùm foràs digito explorabatur : neque ad hanc renitentiam, accedit ea quam præ ſe ferunt inteſtina, etſi aëre pleniſſima ; tunc enim cùm ſtrangulata non ſint, flecti ſe patiuntur, & digito cedunt ; hìc vero globum luſorium (Gallicè *ballon*) aëre farctum tangere te crederes. Primarium eſt in iſta ſtrangulationis ſpecie ſignum hocce ultimum, quod abeſt in præcedenti. Proprium eſt ſtrangulationi à ſacco herniali, quæ in enteroceles ſaccatas cadere tantùm poteſt, quod dùm fit reductio abſque celotomia, non intra peritonæi cavum reducatur hernia, ſed tantùm ſub ipſo peritonæo, ſuperatâ aperturâ exitum dante, recondatur. In hac ſpecie præſidio eſt una celotomia, ſub qua tantum datur repoſitioni locus. (Vide ea de re *Sharp Recherches crit.* & *Arnaud Tom. II.*) Symptomata in inteſti-

ni

ni perſtrictione, & herniæ Littrianæ ſtrangulatione obſervanda, trademus modò, dùm ſcilicet de irritatione ſermo erit.

Strangulationi, ſive ab apertura quæ exitum dedit, ſive à ſacco hernioſo inductæ, niſi obviam eant repoſitio, aut celotomia prompta, corrumpitur hernia, ſuccedentibus apoſtemate, gangræna. Signa apoſtematis non alia hîc loci ſunt quàm quæ ſuprà propoſita fuerunt ubi de apoſtemate. Signa gangrænæ ſunt pulſus parvus, concentratus, intermittens, vomitus abſque conatu, flatus quandoque per anum emiſſi, abdominis depreſſio, extremorum frigus, &c: ceſſant tormina, vomitus, ſingultus: protuberantia fit complanata, mollis, impreſſionis digito factæ tenax, livida, indolens. Curationem tibi dabunt *Arnaud*, *Sharp*, *Garengeot*, *Heiſterus*, (vide *Halleri Diſput. Chir. Tom. III. Diſſ.* 70.) *de la Peyronie*, atque *Louis Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. I. & III.*

Strangulationem mentitur irritatio, quæ ut aliis cauſis, ſic adhærentiis quandoque natales debens, in omnibus enterocelis ſpeciebus locum habere poteſt. Irritationis ſigna ſunt protuberantiæ dolor, colica recurſibus remotioribus affligens, alvus difficilis, aſt libera, vomitus etiam ſtercoreus, nec non ſingultus, minùs tamen frequentes quàm in ſtrangulationis caſu; tandem febris quæ non æquè citò herniæ irritatæ ac ſtrangulatæ ſupervenit: quæ quidem ſymptomata, etſi mitiora ſint dùm viget irritatio, quàm dùm ſtrangulatio, peſſimi tamen ominis eſſent, niſi periculi metum contemperaret tuba inteſtinalis flatibus ac fecibus pervia; fatemur perviam pariter eſſe tubam inteſtinalem in ſtrangulatione partiali, quam inteſtini perſtrictionem vocamus (Gallicè *pincement de l'inteſtin*), nec non in herniâ Littriana ſive appendiculari, licet probè incarcerata ſit: aſt inter inteſtini perſtrictionem, & irritationem exinde petitur diſcrimen quod in perſtrictione protuberantia vix doleat, & nulla adſint tormina, vel tantùm dolores colici, obſcuri, fugaces, & intervallis maximè diſſitis recurrentes. Superveniens herniæ Littrianæ ſtrangulatio difficiliùs ab irritatione diſtinguitur; ſtrangulationis hujuſce ſigna ſunt ex *Littre* ſingultus nullus aut rariſſimus, vomitus pariter nullus aut multò minor quàm in herniis vulgaribus incarceratis, qui nuſquam etiam eſt ſtercoreus, nullus abdominis meteoriſmus, nulla tenſio, nec intumeſcentia flatuoſa, protuberantiæ tardiùs efformandæ moles minor, inflammationis, doloris, febris, aliorumque ſymptomatum remiſſior gradus, & ſerior exortus, tandem alvus toto ſtrangulationis tempore libera, ac fecibus, flatibuſque pervia. Strangulationem hancce, ſi non ſatis ab irritatione diſterminant modò dicta, certè diſtinguit operatio chirurgica, quando alia auxilia mitiora fruſtra adhibita fuerunt neceſſariò inſtituenda, quæ nimirum appendicem oculis ſubjicit.

Irritationis, quam vera ſtrangulatio excipit niſi malo occurratur, remedia ſunt venæ ſectiones, clyſmata emollientia oleo defraudata, fomenta, cataplaſmata ex emollientibus anodynis, & reſolutivis mitioribus protuberantiæ, & abdomini applicanda, oleum amygdalarum dulcium cochleatim ore aſſumendum, narcotica, antiſpaſmodica, diæta tenuiſſima, potus diluens, laxans, tem-

perans: quæ plùs minùs repetita, ſi irrita evadant, ad operationem chirurgicam tandem deveniendum. (vide *Arnaud des Hernies Tom. II part.* 2.)

Adhærentiæ obnoxiæ ſunt enterocelis ſpecies omnes; de illis legatur *Arnaud* qui eas in agglutinativas, fibroſas, carnoſas, & fungoſas diſpeſcit *loco modò citato*. Cum adhærentiis nunc viget, nunc exulat ſtrangulatio; ſtrangulatione abſente, modò partes emotæ in abdomen regrediuntur licèt adhærentes; modò non regredi poſſunt, & foras remanent; in 1° caſu ubi ſcilicet regrediuntur partes emotæ, ſi inteſtinum ſibimet ipſi adhæreat, queritur æger levem colicam, à colica vulgari, ægrè tamen, diſtinguendam, quatenùs remediis vulgari colicæ appropriatis non cedit; diætâ ſobriâ ac regulari levatur æger; peſſum datur verò remediorum uſu: quod hujus colicæ à vulgari colica cautè diſtinguendæ neceſſitatem adſtruit. Si omento adhæreat inteſtinum, ægrum malè habent colica poſt cibum aſſumptum, & tractiones ſtomachi, augeſcentes digeſtione progrediente, & ceſſantes hac penitus peractâ; ſi ſacco herniali adhæreat inteſtinum, non ſolùm queritur æger de levi colica; verùm etiam de formicationis ſenſu herniam occupante; quæ ſymptomata ipſum potiùs afficiunt poſt cibum uberiùs aſſumptum, quàm jejuno ſtomacho aut ſobriè paſto; in 2° caſu ubi ſcilicet partes emotæ non regrediuntur, hæ, præter ſymptomata jam dicta omnia, foras remanent irreductibiles, mollitie tamen ac flexilitate gaudentes; & ad aperturæ exitum dantis oſtium colligi poſſunt, ſi ſacco adhæreant adhærentiis experto: ſi verò cum circumpoſitis adhæreat ſaccus, hæ non ita facilè colliguntur, & ſub reſtitutionis fruſtraneæ tentaminibus ſequuntur interim partes herniæ annexæ. Auxilia varia in diverſis adhærentiarum ſpeciebus ac caſibus uſurpanda deprome ex *Arnaud Tom. II. part.* 2.

Abſentibus ſtrangulatione, imò & adhærentiis, præ mole nimia repoſitionem reſpuere poſſunt enteroceles vaſtiùs tumentes; tunc liberatâ priùs à flatibus, & fecibus tubæ inteſtinalis parte hernioſâ, valet demùm, ſi opus ſit, ea Medecina, quâ uterum prolapſum, eadem de cauſa irreductilem, ad repoſitionem perduci docuimus; cæterùm eo in caſu non continua, ſed interpolata adhibenda eſt taxis. Vide *Gunzium de hern.*

Combinari poſſunt enterocelis ſpecies cum epiplocele, cyſtocele, hydrocele, ſarcocele, parorchidio: (Vide *Enteroceles compoſitas.*) Vaſti hujuſce generis ſpecies ſub familia triplici coordinamus: 1ª complectitur enteroceles ſimplices ſaccatas; 2ª enteroceles compoſitas ſaccatas; 3ª tandem enteroceles inſaccatas ſeu ſacco hernioſo deſtitutas.

A. *Enteroceles ſimplices ſaccatæ.*

1. *Enterocele incompleta ſeu inguinalis; Bubonocele inteſtinalis ſeu vulgaris* Auctorum ſupra citatorum; *Enterobubonocele* eorumdem; *hernie inteſtinale de l'aîne, bubonocele vulgaire, ou inteſtinal, enterobubonocele.* A.

Nunc ſolitaria eſt, nunc geminata; annularis eſt ſimplex, & ſaccata; protuberantiam ſatis exiguam ſiſtit, utplurimum regredientem, (obſtant re-

greſſui ſtrangulatio, adhærentiæ) ferè ſemiſphæricam, ultra inguen non extenſam, accidentibus chronicis raró, acutis veró, ut ſtrangulationi, ſæpiſſimè obnoxiam, niſi ars ſuppetias ferat. Cave hanc confundas cum bubone (circa quod vide *Platneri Inſtitutiones Chirurgicas*) cum teſticulo ad annulum morante (Vide *Dionis Oper. de Chir.* & *Quelmalzium Diſput. Anat. Haller. T. V.*), cum intumeſcentia ligamenti rotundi, in gravidis uterum obliquum gerentibus, nonnunquam obſervanda.

Duo ſunt quæ curam herniarum abſolvunt; alterum ut partes hernioſæ ad nativas ſuas ſedes propellantur, alterum ut in eis retineantur. Hæc præſtant taxis, decubitus horizontalis protractus, bracherium, adſtringentia, roborantia exſiccantia extus applicata, & intus uſurpata, pellentia per alvum, urinas, ſudores, attenuantia, reſolventia, aperientia, victus, & potus exſiccans, incidens, adſtringens, roborans: quæ auxilia pro cauſarum diverſitate varianda, ut methodicè procedat curatio. Vide *Arnaud* & *Gunzium de hern.*

Obſoleverunt caſtratio, punctum aureum, cauterizatio, ſutura regia: his ſucceſſit ſacci hernioſi ligatura à *Senffio* cum ſucceſſu celebrata. (Vide *Sharp Recherch. crit.* & *Gunzii libellum de herniis*). Notabis præſtare utique in multis ægris ea potiùs adhibere, quæ herniarum augmentum impedire queunt, quàm ipſas tollere.

2. *Enterocele completa*; *oſcheocele inteſtinalis ſeu Entero-oſcheocele* Auctorum; *enterocele labiorum vulvæ eorumdem*; *Enterocéle ou hernie inteſtinale complette*, *oſcheocéle inteſtinal ou Entero-oſchéocele*, *enterocéle des grandes lévres. D.*

Nunc ſolitaria eſt, nunc geminata; ſimplex eſt, ſaccata & ex annulis inferiora verſus multum extenſa. Præceſſit enterocele incompleta; artificioſi ſubligaculi neglectum pro cauſa agnoſcit. Protuberantia major eſt quàm in præcedenti, gradariè creſcens ita ut tandem portentoſa fiat, ex ſubrotunda plùs minùs longa evadens, ſcrotum in viris, magna vulvæ labia, imo & his ſuppoſitam femoris partem in fœminis occupans, utplurimùm adhærens ac proinde raró regrediens, (regrediebatur initio), ſtrangulationi raró obnoxia; quæ ſi contingat periculoſiſſima; accidentibus veró chronicis, ut dyſpepſia, flatulentia, colica, tractionibus viſcerum abdominalium dolorificis, nauſea, lipothymia, laſſitudine ſæpiùs ſtipata.

Curatio intelligitur ex præcedenti ſpecie. In caſu irreductilitatis nulla arte tollendæ, bracherio ſacciformi ſuſpenſorio vulgò dicto locus tantùm eſt. Si poſſibilis ſit repoſitio, & vaſtiùs tumeat hæc ſpecies, memineris juxta *Gunzii* præceptum taxim non continuò, ſed partitis vicibus, inſtituere. Fortè in unam ſpeciem melius coirent enterocele 1ª & 2ª; nullum enim eſſentiale diſcrimen inter ſe fovent.

3. *Enterocele appendicularis*; *Hernia ab ilei diverticulo* Morgagni Adv. Anat. III p. 8, 9; *hernie particuliére*, *hernie formée par l'appendice de l'ileon*, Littre Mem. de l'Acad. Royal. des Scienc. an. 1700. *Hernie formée par l'appendice de l'inteſtin*; *Enterocele appendiculaire.* L.

In-

Incompleta ſtatim, temporis ſucceſſu completa fieri poteſt; ſimplex eſt, ſaccata, ex annulo alterutro in ſcrotum tandem delabens; in caſu Littriano fiebat ab inteſtini ilei appendice factitia, producto ſcilicet hujus inteſtini latere meſenterio oppoſito in canalem infernè clauſum, qui per annulum delapſus, in ſcrotum ſenſim provolutus fuerat. Hanc enterocelis ſpeciem ſtabilivit potiùs quàm deſcripſit laudatus auctor: neque ex *Morgagnio*, *Ruyſchio*, *Palſino*, qui ipſam memorant, hujus diagnoſi lux major affunditur. Itaque difficilè fit hujus à præcedentibus diſtinctio: adeſſe tamen ſuſpicari ucumque licet ex protuberantiæ exiguitate, gracilitate, tardiori incremento, ex parietum partis ſacco hernioſo incluſæ tenuitate ſumma, ex annuli exitum dantis ſtrictura, robore, ex neceſſitate preſſionis ab inferioribns ad ſuperiora in appendicem materiebus feculentis turgentem leniter exercendæ, ut ſcilicet in inteſtinum exoneretur; ex appendicis præſertim extremæ figura ſingulari; tandem ex rariori, dùm reponitur, obmurmuratione. E ſpecierum præcedentium curatione eruenda eſt hujus ſpeciei therapeia. Si incarceretur hæc hernia, ſigna habet peculiaria ſuperiùs recenſita, quibus ab enterocelibus aliis ſtrangulatis diſcrepat. Vide apud *Littrium* quid ſub hac ſtrangulationis circumſtantia agendum ſit pro caſuum diverſitate.

4. *Enterocele partialis ſive perſtrictoria*; *Hernia ab altero inteſtini pariete* Heiſter. Chir. T. II. cap. 116; *Pincement de l'inteſtin*, Arnaud des hern. Garengeot Oper. de Chir. des hern. Art. V. obſ. XXI. *L.*

Per nativas abdominis aperturas elabitur inteſtinum, quandoque non integrum, ſed ab uno tantùm ipſius latere. Obſervatione conſtat hanc inteſtini perſtrictionem ab annulo inguinali, umbilicali factam fuiſſe. Poſſe in aliis abdominis aperturis, imò & in locis, ubi abdomen aperturis non hiat, integro vel diviſo peritonæo, perſtringi inteſtinum nemo eſt qui non videat, & fortè proſtant ea de re hiſtoriæ in quas non incidimus; hujuſce ſpeciei diagnoſim ſufficientem nullam noſcimus; inter hanc, & enterocelem appendicularem ſumma eſt affinitas, certis ſaltem morbi temporibus; imò hæc in appendicularem de facili mutari poteſt. Ex *Arnaud* retulimus ſigna inteſtini perſtricti, cui ſupervenit ſtrangulatio. Sub hac circumſtantia ſæpiùs pro epiplocele incarcerata venditata fuit hæc ſpecies, celotomiâ errorem commonſtrante. Quoad curationem *vide* auxilia ſupra propoſita.

5. *Enterocele cruralis*; *Hernia inteſtini cruralis ſeu enteromerocele* Auctorum, *ut* Kochii Hall. Diſput. Chir. Tom. III. diſſert. 71. &c. *merocele inteſtinalis* Platneri Inſt. Chir. §. 848; *Hernie crurale de l'inteſtin* Arnaud &c. *Merocéle inteſtinal*, *Enteromerocele*. D.

Solitaria eſt utplurimùm, rariſſimè geminata, ſimplex, ſaccata ab inteſtino infra ligamentum Poupartii elapſo pendens, puerperis frequentior quam viris ac puellis, pro bubone vendibilis, ab eo tamen de facili diſtinguenda. (Vide *Platnerum* §. 123.) Protuberantiam exhibet vulgò exiguam (ovum gallinaceum vix excedit cùm maxima eſt) bubonoceli ferè ſimilem, niſi quod bubonocele proprius à pudendis ſit, & in inguine paulò inferiori; merocele verò in parte inguinis ſuperiori à pudendis remotiori, & ferè ſupra femur

promineat; à flexione tibiæ magis dolentem, adhærentiis valdè obnoxiam. Quoad curationem convenit cum enterocele primâ.

6. *Enterocele ovalaris*, Lachauſſe diſſert. de hernia ventrali inter Haller. Diſput. Chir. Tom. III. *Hernia inteſtinalis foraminis ovalis* Gunzii; *hernie inteſtinale du trou ovalaire des os pubis* Garengeot Mém. de l'Acad. de Chirurg. Tom. I. *Hernie du trou ovale* Sharp. Recherc. Critiq. *Enterocele du trou ovale*. D.

Hanc ſpeciem certè raram negarunt plurimi; obſervatis verò tum ſuis, tùm & alienis adſtruxit *Garengeot Mem. de l'Acad. de Chir.*; ſæpiùs ſolitaria eſt, geminata aliquando, fœminis quàm viris frequentior, ſimplex, ſaccata, ab inteſtino efformata per foramen ovale elapſo, eo ſcilicet foraminis hujuſce ſpatiolo nervorum, ac ſanguiductuum tranſitui dicato, & ad marginem ſuperiorem poſito, quod ſub nomine ſinuoſitatis iſchii venire ſolet; protuberantia quæ, cùm non ſatis provecta eſt enterocele hujuſce modi, nulla in cute deprehenditur, nunc rotunda eſt, nunc oblonga, ſedem habet in ſuperiori, & interna femoris parte propè perinæum in viris, propè alterum ex magnis vulvæ labiis in ſequiori ſexu, eo ſcilicet loco qui foramini ovali, ſeu muſculo obturatori externo reſpondet inter muſculum pectinæum, & primum tricipitis caput.

Curationem erue ex iis quæ in ſpecie prima diximus.

7. *Enterocele iſchiatica* Bertrandi Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. II. Rech. ſur les hernies de la veſſie par Verdier; *Hernie inteſtinale de l'échancrure ſciatique*. D.

Vidit *Bertrandi* in latere dextro herniam ab inteſtini ilei parte ſubligamentis ſacroſciaticis elapſa, & per alteram ex emarginaturis iſchiaticis erumpente factam. Pro ea curanda ſatis ſunt auxilia in prima ſpecie memorata.

8. *Enterocele vaginalis*; *Hernia in vagina fœminarum eveniens* Gunzii, lib. de hern. *Hernie inteſtinale dans le vagin* Garengeot. Mem. de l'Acad. R. de Chirurg. T. I. *Enterocele vaginal* Levret obſ. ſur les polyp. ſect. 2. L.

Hæc ſpecies ſimplex eſt, ſaccata, ab inteſtino parietes vaginæ partu multiplici labefactatos, laxatos intendente efformata. Protuberantia albida, molliuſcula, charactere enterocelis generico inſignita, vaginam primùm occupat, & dein magna vulvæ labia ſupereminet, provoluto ulterius inteſtino. Curavit hanc ſpeciem *Garengeot* repoſitione, & peſſarii, quod à ſimilitudine cum dolii operculo nomen habet, adminiculo; *Hænelius* verò ope ſpongiæ ex aqua leviter aluminoſa expreſſæ, quam digitis, per quos reſtituta fuerat hernia, compreſſam immittebat; fruſtranea ſunt, imò & noxia peſſaria vulgaria.

9. *Enterocele umbilicalis*; *Enteromphalus* Auctorum; *Omphalocele*, *ſive exomphalus inteſtinalis* eorumdem, ut Teichmeyeri, inter Diſput. Chir. Haller. Tom. III. diſſert. 67. &c, *Vitium umbilici* Gunzii; *Hernie inteſtinale du nombril* Arnaud Tom. I. *Enteromphale*. D.

Simplex eſt, ſaccata, ab inteſtino per umbilici annulum, aut proximè ad ipſius ambitum elapſo efformata, epiplo-enteromphalo rarior; adoritur

ferè

ferè tantùm pueros recens natos; protuberantia quæ magnitudine variat, notis in charactere generico allegatis inſignitur; malè negat *Dionis* umbilicum nunquam prominere, niſi ruptum; prominere & etiam ex inteſtino, aut omento, aut ex utroque in ſaccum peritonæi provoluto teſtantur obſervata fide digniſſima. Curationem nunc palliativam tantùm, nunc & etiam radicalem admittit enteromphalus. Vide *ſpeciem enterocelis primam.*

10. *Enterocele ventralis; hernia inteſtini ventralis* Auctorum; *hernia ventris inteſtinalis* Gunzii, Platneri; *hypogaſtrocele inteſtinalis* la Chauſſe inter Halleri Diſp. Chir. Tom. III Diſſ. 68; *hernie ventrale de l'inteſtin* Arnaud; *hypogaſtrocèle inteſtinal.* D.

Variat ſede hæc ſpecies; & quamvis ad ſuperficiem abdominis omnem, ubi aperturis non hiat nativis, extuberare poſſit, attamen utplurimùm loca aponevrotica potiùs quàm muſculoſa inteſtino intenta tumeſcunt; itaque vulgarior ſedes eſt in linea alba, vel ſemilunari, vel ſupra annulos, arcusque crurales. Simplex eſt hæc enterocele, ſaccata, ab inteſtino laxatas aponevroſeon fibras, & peritonæum in ſinum agente, vel eumdem peritonæi ſaccum trans diductos muſculorum faſciculos cogente efformata. Protuberantia incertam habet molem, & characteriſticas generis notas præ ſe fert. Cave ne pro omphalocelis, aut bubonocelis ſpeciebus vendites eas inteſtini hernias, quæ ad umbilici, aut annulorum vicinias exoriuntur, verè ventrales habendæ: imò datur hypogaſtrocelis ſpecies genuina à relaxatione aponevroſeos obliqui externi enata, quæ non ſolum inguen elevat, verùm etiam in ſcrotum deſcendit; (vide *Gunzium* & *la Chauſſe.*) Cave ne te fallat ea ventris hernia quæ, *Le Dran* annotante, (*Oper. de Chirurg. p. 145.*) vulnus fibrarum muſculorum rectorum minus bene coalitum ſequitur, nullâ protuberantiâ extùs viſibili ſtipata. Curationem palliativam commodiùs recipit, quam radicalem enterocele ventralis, attamen & radicitùs curari poteſt; (vide *Enterocelen primam.*) Hypogaſtrocelem in pueris evanuiſſe non ſemel vidit *Gunzius*, perfricatâ ad ignem cum adipe taxonino bis terve in die protuberantiâ, imò, quando recidivam fecit hernia, perfricato toto abdomine quod vim paſſum eſſe videtur, & injectâ inſuper ipſi, potiſſimùm inferiùs, faſciâ latâ ex molli, ſed firma materie paratâ.

B. *Enteroceles ſaccatæ compoſitæ.*

11. *Enterocele epiploico-incompleta*; *Epiploenterocele inguinalis*, *ſeu incompleta* Auctorum, ut Gunzii inter Halleri Diſput. Chir. Tom. III, &c; *bubonocele epiploïco-enterica* eorumdem; *hernie inteſtinale & épiploïque de l'aîne*, Arnaud; *bubonocele épiploïco-inteſtinal*, *épiploenterocele incomplet.* D.

Eſt ſpecies enterocelis prima, cui ſocia eſt epiplocele; itaque ex epiplocelis 1æ (vide *infra*) & enterocelis 1æ ſignis, atque curatione eruenda ipſius diagnoſis, ac therapeia. Notandum in epiploenterocele omni ſæpe regredi inteſtinum, omento partim vel penitùs irreducto manente.

12. *Enterocele epiploico-completa; epiploenterocele completa* Auctorum, ut

Gunzii loco modò citato, &c: *oſcheocele epiploico - enterica* eorumdem; *enterocele labiorum vulvæ epiploica* eorumdem; *hernie inteſtinale & épiploïque complete* Aruaud, &c; *oſcheocele épiploïco - inteſtinal; enterocele épiploïque des grandes lévres; épiploenterocele complet*, D.

Eſt enterocelis 2ª ſpecies cum epiplocele 2ª combinata; notis ergo binæ hujuſce herniæ cognoſcenda, & ex adhibenda in utraque medendi methodo curanda.

13. *Enterocele cyſtocelica*; *cyſto - enterocele* Auctorum; *hernia cyſtico-enterica, ſeu enterocele cyſtocelen inducens* eorumdem; *hernie inteſtinale compliquée de cyſtocele* Sharp Recherch. Critiq. Verdier de la hernie de la veſſie urin. Mem. de l'Acad. de Chir. Tom. II; *cyſto - enterocele.*

Eſt enterocelis completæ ac ſaccatæ ſpecies, quæ ſibi cyſtocelem, ſeu herniam cyſticam adſciſcit, ſacco hernioſo inter deſcendendum ſenſim trahente partem peritonæi, quâ poſticè veſica tegitur, atque ita ipſammet veſicam, eaſque in annulum abripiente, ſub certis circumſtantiis: ſigna præ ſe fert, quibus enterocele completa, ac cyſtocele cognoſcendas ſe præbent. Ex bina hacce hernia mutuanda eſt curatio; poteſt omentum huic ſpeciei mixtum eſſe; tunc ex trium horumce viſcerum hernia exſurgit enterocele epiploico - cyſtica.

14. *Enterocele parorchidialis*; *parorchido - enterocele, ſive hernia parorchido-enterica* Auctorum; *hernie inteſtinale compliquée de déplacement de teſticule*, Mery chez Garengeot, T. I. Obſ. XVIII; *parorchido-enterocele.*

Eſt enterocelis inguinalis ſpecies, cui mixtum eſt parorchidium. In caſu Meryano, aperto ſacco hernioſo, teſticulus cum inteſtinis confuſus, & in annulo poſitus inventus eſt, ſive à ſeriori deſcenſu, ſive à retractione id loci occuparet; ſpeciei hujuſce diagnoſis, & therapeia ex combinatis enterocelis, & parorchidii charactere, & curatione deſumenda.

15. *Enterocele hydrocelica*; *hydroenterocele* Auctorum, ut Heiſteri, &c; *hernia hydrocelico-enterica* eorumdem; *hernie inteſtinale compliquée d'hydrocele*; *hydroenterocele.*

Eſt enterocelis ſpecies, cui mixta eſt hydrocele: combinantur ergo ſigna herniam inteſtinalem, & aquoſam indigitantia. Curationem erue ex iis quæ ſupra diximus, dùm de therapeia hydrocelis & enterocelis egimus.

16. *Enterocele epiploico-cruralis*; *epiplo-enterocele cruralis* Auctorum, ut Mauchartii Diſp. Haller. Chir. Tom. III Diſſert. 66, &c: *Hernia cruralis, ſeu merocele epiploico-enterica*; *hernie crurale de l'inteſtin & de l'épiploon* Arnaud, &c: *merocele épiploico-inteſtinal*; *epiplo - enterocele crural.*

Eſt enterocele cruralis, ſeu entero - merocele, quæ comitem habet epiplocelem; cognoſcitur ex combinatis herniarum inteſtini, & omenti femoralium ſignis; & hujus curationem ſubminiſtrat auxiliorum utrique dicatorum connubium.

17. *Enterocele epiploico-ovalaris; epiploenterocele ovalaris* Auctorum; *hernia epiploico-enterica foraminis ovalis* eorumdem; *hernie epiploico-inteſtinale par le trou ova-*

ovalaire, Malaval chez Garengeot, Mémoires de l'Acad. de Chir. T. I. p. 714; *epiplo-enterocele du trou ovale.* D.

Hanc ſpeciem inteſtinum, & omentum per foramen ovale alterutrum, vel utrumque provoluta faciunt: adſunt igitur enterocelis & epiplocelis ſigna. Circa curationem ex binâ hacce herniâ hauriendam legatur *Garengeotus loco citato.*

18. *Enterocele epiploico-iſchiatica*; *epiplo-enterocele iſchiatica*, ſeu *hernia omenti & inteſtini iſchiatica* Verdier Mem. de l'Acad. de Chir. T. II; *hernia dorſalis* Papen Epiſt. ad Haller inter ejus Diſp. Chir. T. III; *hernie épiploico-inteſtinale par l'échancrure ſciatique*; *epiploenterocele dorſal.* D.

Hanc ſpeciem obſervabat *Papen* in virgine ruſtica vaſtiſſimè tumentem: protuberantia ab ano ad ſuras propendebat; per emarginaturam iſchiaticam elapſa fuerant pars omenti, jejunum & ileon cum annexo meſenterio, cœcum, colon inferius & pars recti; (vide *locum citatum.*) Nihil eſt quod addam de epiplo-enterocelis dorſalis curatione tùm palliativâ, tùm radicali, quotieſcumque huic poſteriori locus eſt, quæ ex jam dictis, & modò dicendis ſatis intelligitur.

19. *Enterocele epiploico-vaginalis*; *epiplo-enterocele vaginalis* Auctorum; *hernia epiploico-enterica in vagina eveniens* eorumdem; *hernie epiploico-inteſtinale par le vagin*; *epiplo-enterocele vaginal* Levret, Obſ. ſur les polyp.

Eſt enterocele vaginalis cum epiplocele mixta: ex bina hac hernia ſpeciei iſtius ſigna, & curatoriam methodum habeto.

20. *Enterocele epiploico-umbilicalis*; *epiplo-enteromphalus* Auctorum; *hernia inteſtini & omenti umbilicalis* Gunzii, Arnaud, Teichmeyeri; *hernie épiploïco-inteſtinale du nombril*; *épiplo-enteromphale.* D.

Vulgatior eſt ſimplici compoſita hæc omphalocele. Enteromphalo ſaccato ſi omentum addas, exſurget ſpecies hæc ſignis enterocelis & epiplocelis mixtis dignoſcenda, & mutuatis ex utriuſque hujuſce herniæ curatione auxiliis adorienda; obſervatur in infantibus, gravidis, aſciticis.

21. *Enterocele epiploico-ventralis*: *hypogaſtrocele epiploico-enterica* Ign. Lachauſſe; *hernia inteſtini & omenti ventralis* Auctorum, ut Platneri, Gunzii, &c. *hernie ventrale de l'inteſtin & de l'epiploon* Arnaud; *hernie de l'inteſtin & de l'épiploon ſur-umbilicale*, *ſous-ombilicale*, *ventrale* Garengeot, Mém. de l'Acad. de Chir. T. I; *hypogaſtrocele epiploieo-inteſtinal.* D.

Variat loco hæc ſpecies, quæ nunc in linea alba ſupra & infra umbilicum, nunc latera abdominis tenet; ſequitur aſcitem, graviditatem, vomitum vehementem; fit ex hypogaſtrocele inteſtinali cum epiplocele combinata. Signa habet enterocelis & epiplocelis ſaccatarum; unde magnitudinem viſa eſt non ſemel excreſcere epiplo-enterocele hujuſmodi.

C. *Enteroceles inſaccatæ*, *ſeu ſacco hernioſo deſtitutæ*, Gallicè *ruptures.*

Obſerv. Peritonæi ruptionem adeſſe colligitur 1° ex cauſa herniam inducen-

cente, ſi ſcilicet ea natales debeat vi cuidam magnæ, aut affectibus dialyticis prægreſſis; vim magnam patitur peritonæum in grandi ſaltu, lapſu graviori, ictu valido, conatu ingenti edito; &c: affectus dialytici ſunt vulnera tùm accidentalia, tùm & chirurgica penetrantia, apoſtemata, cicatrix iterùm aperta; 2° ex ſubitaneitate herniæ; 3° ex dolore vivido primo quo fit hernia tempore; (notabis ſubitaneitatem, dolorem vividum, & vim magnam prægreſſam indicare, ut plurimùm, peritonæum ruptum eſſe, nequaquam verò ita certò ut ſub his circumſtantiis una peritonæi dilatatio nuſquam locum habeat;) 4° ex ſacci herniosi defectu: deficit ſaccus, ſi minus velatæ, palpo judice, videantur partes hernioſæ quam vulgò eſſe ſolent; & ſi repoſitâ ſtatim herniâ, nulla, dum reſtituitur, aut cùm reſtituta eſt, appareant ſacci veſtigia, qui vel ultimo loco regredi ſolet, vel planè non regreditur poſt reductas partes hernioſas; 5° ex taxeos ſtatim ab hernia facta tentatæ difficultate, impoſſibilitate; 6° ex ſtrangulatione citiſſimè ſuperveniente; 7° ex apoſtemate ſemper ex *Garengeot* peritonæi rupturam ſequente; 8° tandem ex celotomia: hæc una certò, penetrantia vulnera, ſectiones chirurgicæ, apoſtemata, cicatrix denuò aperta veriſimillimè, reliqua modò memorata conjecturaliter peritonæi rupturam, & ſacci hernioſi defectum declarant.

22. *Enterocele bubonorixis; hernia inguinalis rupto peritonæo* Auctorum; *rupture de l'aîne inteſtinale*, ou *épiploïco-inteſtinale*. D.

Variat in incompletam & completam: fit ab inteſtino, vel ſolo, vel cum omento trans annulos, facta in peritonæo ſolutione, elapſo, & in inguina, vel ſcrotum deſcendente. Cognoſcitur hæc ſpecies charactere generico, ſignis rupti peritonæi, & ſede anatomicâ. Curatio intelligitur ex ſpecie enterocelis prima, ſi reſtitutio obtineri queat; aſt cum repoſitionis ſumma ſit difficultas, imò & impoſſibilitas, ſtrangulatione confeſtim ſuperveniente, peritâ manu adhibenda eſt celotomia, cujus ope ſublatâ ſtrangulatione, & ſeparatis, ſi neceſſe ſit ac congruum, adhærentiis, repoſitio obtinetur, &c. Vide *Garengeot, Oper. de Chir. T. I. obſ. 14 & 24.*

23. *Enterocele merorixis; hernia cruralis rupto peritonæo* Auctorum; *rupture crurale, inteſtinale*, ou *épiploïco-inteſtinale*. D.

Fit ab inteſtino, vel inteſtino & omento per peritonæi dialyſim ſub ligamento Poupartii provolutis. Hujus diagnoſis eruitur ex charactere generico, ſignis peritonæi rupti, & ſede anatomicâ. Vide *curationem ſpeciei præcedentis.*

24. *Enterocele omphalorixis; hernia umbilicalis, ſive omphalocele rupto peritonæo* Auctorum; *enteromphalus, & epiplo-enteromphalus* Dionis; *rupture du nombril inteſtinale*, ou *épiploïco-inteſtinale*.

Variat in inteſtinalem & epiploico-entericam; quotieſcumque hernia fit in ipſo umbilici annulo, ſæpiſſimè rumpitur, raró dilatatur peritonæum: probant recentiorum obſervata. Itaque ut minùs benè in herniis umbilicalibus unam ruptionem admittit *Dionis*, ita & alii perperam hanc rejiciunt, peritonæi dilatationem ſemper hîc loci adeſſe exiſtimantes; (vide *Heiſterum*

&

& *Gunzium.*) Speciei hujuſce, quæ inteſtinalis, aut epiploico-enterica eſt, diagnoſim habeto ex charactere generico, ſignis peritonæi rupti, & ſede anatomica, quæ ſcilicet umbilici annulus, vel ambitus ipſius proximus eſt. Omphalocelem aperto per punctionem lanceolâ factam hydromphalo in homine aſcite laboranti ſucceſſiſſe vidit *Warnerus, obſ.* 22. Curatio intelligitur ex modò dictis.

25. *Enterocele hypogaſtrorixis*; *hernia ventralis rupto peritonæo* Auctorum; *Rupture ventrale*, *inteſtinale*, ou *épiploïco-inteſtinale.* D.

Variat ſede hæc ſpecies; nulla enim eſt abdominis pars aperturis carens, quam occupare non poſſit; debetur autem peritonæi ſolutioni, quam vulgò excitant abdominis penetrantia vulnera, tùm accidentalia, tùm arte facta, apoſtemata, cicatrices denuò apertæ; ſolutum ſemel peritonæum nuſquam, vel ferè nuſquam coire multiplici conſtat obſervatione: hinc fit ut trans dialyſeos prægreſſæ hiulca labia viam ſibi inveniat inteſtinum aut ſolum, aut omento ſtipatum. Character ſpecificus deſumitur ex notis genericis, peritonæi rupti ſignis, & ſede anatomica; quoad curationem nihil eſt quod iis addamus quæ jam protulimus.

LI. Epiplocele; hernia omenti ſimplex, compoſita, ſaccata, ſacco hernioſo carens;

itaque pertinet huc *hernia omenti incompleta*, ſeu *inguinalis*, (*bubonocele* Auctorum *altera*, ſive *epiplobubonocele;*

completa, quæ vel *ſcrotalis* (*oſcheocele* Auctorum *altera*, ſeu *epiplooſcheocele*), vel *labiorum vulvæ;*

cruralis ſeu *femoralis*, (*merocele* Auctorum *altera*, ſeu *epiplomerocele*);

vaginalis, (*hernia omenti intra vaginam*);

umbilicalis, (*epiplomphalus* Auctorum, *omphalocele*, ſeu *exomphalus alter* eorumdem;

ventralis, (*hypogaſtrocéle* Auctorum *altera*;)

Huc etiam herniæ omenti compoſitæ; huc tandem herniæ jam dictæ rupto peritonæo: Vide Auctores ſub enterocelis genere citatos. *Hernies inguinales*, *complettes & incomplettes*, *crurales*, *ombilicales*, *ventrales*, *vaginales de l'épiploon*; *Epiplocéles*, *Entero-épiplocéles*; *Ruptures.*

Eſt omenti per annulos inguinales, arcus crurales, in umbilici annulo, trans vaginæ parietes, vel abdominis muſculos elapſi ectopia hernioſa; quam cognoſces protuberantiâ ad varias abdominis ſedes modò dictas obſervandâ, lentè ſæpiùs exoriente, ægro nequidem animadvertente, tardiùs creſcente, ſponte per ſolum ſitum congruum nunquam, per preſſionem ſub congrua corporis poſitura factam, etiam initio, non penitus regrediente, niſi exigua ſit, difficilè aut partim tantùm, ſi major, conatibus ſub mutato corporis ſitu editis ad priſtinum ſtatum revocandâ; ægrè, cùm regreſſa eſt, continendâ, molli, inæquali, rugoſâ, membranas craſſas ſub digitis volubiles ad tactum referente, impreſſionis digito factæ tenaci, ſubcomplanatâ, à preſ-

ſione, contrectatione, reſtitutione non obmurmurante; à ſpiritu retento, & ſub alvi deponendæ conatibus non multùm intumeſcente; dolorem, renitentiam, moleſtiam quàm enterocele minores præ ſe ferente; decubitum corpore extenſo, inceſſum trunco erecto difficilem, anxioſum, impoſſibilem ita ſæpè inducente, ut ad ſolandos dolores colicos, ad effugiendas tractiones moleſtas, ſingultum, vomitum, corpore incurvato incedere, ac jacere non raro cogatur æger epiplocele completâ præ primis laborans; tandem ſymptomatis tùm acutis, tùm chronicis variis ex compoſitione & complicatione ortum ducentibus ſtipatâ.

Cauſas eaſdem agnoſcit epiplocele quas enterocele; quibus adde pinguedinem omenti nimiam, & ipſius ad ſuperiora ruptionem, cujus exemplum habet *Fantonus*.

Epiplocelis ſpecies poſſunt ſtrangulari, abſcedere, ſphacelari, adhærere, taxim reſpuere, & cum herniis aliis combinari; ſtrangulatio hìc, ut in enterocele, & ab apertura exitum dante, & à ſacco hernioſo proficiſci poteſt; ſigna utriuſque hujuſce ſtrangulationis eadem ferè ſunt, ac quæ in gemina inteſtini ſtrangulatione propoſuimus. Monemus tamen minùs intenſa, ac urgentia in epiplocelis, quàm in enterocelis ſtrangulationibus ſymptomata eſſe: hac præcipuè notâ inter ſe differunt enterocelis, (ſi appendicularem & perſtrictoriam excipias in quibus hæc etiam reperitur,) & epiplocelis ſtrangulationes, quod in illis non deſcendat alvus etſi emollita; in his verò vel ſponte, vel ſaltem ſollicitata reſpondeat. Obſervata fuerunt epiplocelis ſtrangulatæ exempla, in quibus venter ſupprimebatur, quæ & explicatu difficilia admodùm, & à peritis cæteroquin viris pro enterocelis ſtrangulatæ ſpeciebus falſò fuerunt venditata; (vide *Gunzium de omenti herniâ.*) In his ultimis caſibus ægrè quidem obtinetur partis hernioſæ notitia; hanc tamen ſubminiſtrare poſſunt cognitum herniæ genus, ſi eam priùs vidiſſe medenti contigerit; ægri relatus, ſi herniæ ſuæ ritè obſervatæ hiſtoriam accuratam tradere valeat; tandem epiplocelis notæ non raro in hernia utut ſtrangulata adhuc conſpicuæ: quas quidem fatemur ſub hac circumſtantia omentum hernioſum non ſemel exuiſſe, ut enterocelis characterem utcumque indueret; (vide *Garengeot*, *Pipelet Mem. de l'Acad. de Chir. T. III. Gunzium*:) quæ ſi obſcuriora ſint, plenam in ſtrangulatione epiplocelis affundet lucem ſectio chirurgica. In gemina omenti ſtrangulatione præſidio eſt celotomia, cujus ope ſublatis, ſi opus ſit atque expediat, adhærentiis, & laxata conſtrictione, omentum mole exiguum ac ſanum reponitur; ad magnam vim provolutum, ſi ſanum ſit & reductile, legitimè juxta quoſdam intùs propellitur, juxta alios in eo quoque caſu melius extùs relinquitur, aut quidem, ut aliis placet, amputatur: quæ etiam fieri volunt, quando ſanum eſt, & reponi nequit: intumefactum, ſcirrhoſum, gangrænodeum, factâ ex quorumdam mente ligaturâ, vel eâ, ut rectiùs jubent alii, omiſſâ, ad partem uſque ſanam reſecatur in ventrem refundendam ſedulò. (Vide *Pipelet Mem. ſur la ligature de l'Epiploon*, *Mem. de l'Acad. de Chir. T. III.*) Cæterum remedia tùm externa, tùm interna, quæ in

in-

inteſtini ſtrangulatione ab aperturâ facta propoſuimus, hîc quoque locum habent, celotomiamque prægredi debent. Notat *Gunzius* nullum inveniri epiplocelæ cum dolore immobilis exemplum, quæ poſt externorum uſum reſtituta fuerit; & niſi ſanguine profusè miſſo reduci poſſit omentum, aut cauſa doloris tolli, firmiter perſuaſum habet ad celotomiam ſtatim devenien-dum eſſe.

Omentum herniosum, quemadmodum inteſtina, niſi ſatis cita accedat celotomia, aut repoſitio, apoſtemate rariùs, gangrænâ ſæpiſſimè corripitur, quod ultimum vitii genus ex repetitis ad taxim nunquam de facili obtinendam tentaminibus & crebriùs & citiùs contrahit, quàm ex conſtrictione à ſacci hernioſi orificio, vel ab apertura quæ exitum permiſit inducta. Ut rarior eſt omenti inflammatio, ita & rarò in apoſtema abit pars hujuſce modi: cujus vitii non alia eſt diagnoſis, ac curatio, quàm quæ ex apoſtematis genere ſuperiùs tradito habetur. Ex iis quæ de gangrænodeo inteſtino modò diximus, necnon ex ſphaceli charactere, ac curatione eruuntur etiam gangrænæ omento hernioſo hærentis ſigna, & auxilia huic infeſta.

Ad hærentias contrahendas proniſſimum omentum eſt: hoc è ſede emotum non ſolum ſacco, viſceribus ſociis, partibus per quas elapſum fuerat, ſi ſaccus deficeret, accreviſſe; verùm etiam circa veſicam, inguina, peritonæo, utero, aliiſque viſceribus citra herniam adhæſiſſe probant cadaverum ſectiones. Signa omenti cum inteſtinis provoluti, ipſiſque adhærentis dedimus ſupra ſuppoſitâ taxeos poſſibilitate, cùm adhærentias enterocelis expediebamus; ſub eadem taxeos poſſibilis ſuppoſitione, ſi omentum ſolum ſacco herniali adhæreat, nòn de colica queritur æger; verùm de levibus tractionibus in regione ſtomachi, majoribus ſi plus alimenti aſſumpſerit. In caſu adhærentiarum epiplocelis ſimplicis aut compoſitæ taxim reſpuentis, præter ſymptomata jam dicta, ſub bino caſu modò propoſito obſervari ſolita, corporis incurvationem, & ſub trunci extenſione ſingultum, vomitum, foras inſuper remanent partes regredi neſciæ, molles tamen, flexiles, & ad aperturæ exitum dantis oſtium colligi valentes, ſi ſacco adhæreant adhærentiarum immuni; difficiliùs autem ad idem oſtium colligendæ, ſequentibus interim partibus annexis, ſi ſaccus circumpoſitis accreverit. Quod ad curationem attinet, vide *Arnaud des hernies avec adhérence T. II.*

Circa omenti reſtitutionem nunquam ſpontaneam, nunquam facili negotio obtinendam, animadvertere ſupervacaneum ducimus, huic locum non eſſe vigentibus ſtrangulatione ſive à ſacco, ſive ab apertura facta, & adhærentiis plurimis, præſente omenti etiam ſani vi magnâ emotâ, obſtante ejuſdem intumeſcentiâ, ſcirrhoſitate, imò & aliquando abſentibus modò dictis. In his caſibus omnem adimplent paginam bracherium pilâ concavâ, ſuſpenſorium, celotomia, niſi ab hac manum retrahat auxiliorum mitiorum juxta ſaniora artis præcepta adhibitorum ſucceſſus.

Viſcera in ectopiæ ſocietatem cum omento hernioſo venire ſolita, nec non herniæ, ut vocant, ſpuriæ, cum quibus idem combinari poteſt, pa-

tebunt ex ſpecierum epiplocelis compoſitarum cenſu infrà tradendo. Sub familiâ triplici epiploceles varias diſtribuimus, quarum curationem generalem ſequentibus præceptis includimus.

Si omentum reductile exiguo modò deſcenderit, ex peritorum ſententia, factâ repoſitione, bracherium pilâ convexâ inſtructum applicandum, & uſurpanda auxilia de eorum genere, quæ ſupra in primâ enterocelis ſpecie propoſuimus: his tamen adverſatur *Gunzius*, qui ſemper noxiam eſſe vult omenti reſtitutionem, & præſtare aſſerit idoneam vincturam, ne porrò devolvatur, omento opponere, quàm difficilem repoſitionem ſæpè tentare. Itaque eo in caſu, de curatione palliativa tantùm ſollicitus, bracherium pulvinari inſtructum, pro herniæ magnitudine excavato, imponendum ſuadet, omiſſâ repoſitione: idem præſtandum eſſe ſi parva ſit, aſt irreductilis, epiplocele, nemo eſt qui non videat. Si omentum ad magnam vim provolutum ſit, ſive taxim tunc certè difficillimam admittat, ſive reſpuat, ratione gangrænæ à vi ad reſtitutionem neceſſariâ metuendæ, & periculi tùm ab omenti reſtituti intumeſcentiâ, ſcirrhoſitate, tùm à preſſione in viſcera facta, oriundi, memineris bracherio ſaccato potiùs quàm pilâ utut excavatâ protuberantiam ſuſtentare; ſunt qui magnam epiplocelem, ſi reducibilis ſit, reponere, & locum herniæ pilâ convexâ munire non ſatis verentur; celotomiam, & omenti à ſtrangulatione, inflammatione, gangræna liberi reſectionem perperam inſtitutam, ut radicalis obtineretur curatio, morte citâ terminatam vidit *Sharp*. In entero-epiplocelibus quoad utramque partem irreductibilibus, vincturæ ſacciformi locus tantùm eſt. Si reponi ſe patiatur inteſtinum omento regredi neſcio, ſunt qui tunc ſubligaculo ſaccato tantùm uti jubent; dantur alii, inter quos *Sharp*, qui bracherio inſtructo pilâ molliori, & ad herniam probè accommodatâ applicato, nihil mali ex preſſione in omentum facta procedere poſſe aſſeverant. Si taxim admittat inteſtinum, & omentum, patet jam quid medenti agendum veniat. In epiplocelibus complicatis ſimplicibus tum compoſitis, ex ſupra dictis eruenda eſt therapeïa.

A. *Epiploceles ſimplices ſaccatæ.*

Nota. Hæ cognoſcendæ ſe præbent ſimplicitate, ſacci hernioſi præſentia, charactere generico, & ſede quam occupant varia; curatio verò ex generali methodo haurienda venit; has itaque ſatis ſit nominaſſe.

1. *Epiplocele incompleta* ſeu *inguinalis*; *bubonocele omentalis* ſeu *epiplobubonocele* Auctorum; *hernie épiploïque de l'aîne*, ou *incomplette*; *bubonocéle épiploïque*, *épiplo-bubonocéle*. L.

2. *Epiplocele completa*, *oſcheocele omentalis* ſeu *epiplo-oſcheocele* Auctorum, *epiplocele labiorum vulvæ* eorumdem; *hernie épiploïque complette*; *épiplocéle complette*; *oſcheocéle épiploïque*, ou *épiplo-oſcheocéle*; & *épiplocéle des grandes lévres*. L.

3. *Epiplocele cruralis*; *merocele epiploica*, ſeu *epiplo-merocele* Auctorum;

hernia

hernia omenti femoralis ſeu *cruralis* eorumdem ; *hernie crurale de l'épiploon; merocéle épiploïque*; *épiplo-mérocéle*. L.

4. *Epiplocele vaginalis ; hernia omenti intra vaginam eveniens* Auctorum ; *hernie épiploïque dans le vagin ; épiplocéle vaginal*. L.

5. *Epiplocele umbilicalis ; epiplomphalus* Auctorum ; *omphalocele* ſive *exomphalus omentalis* eorumdem ; *hernie épiploïque du nombril* ; *omphalocéle épiploïque* ; *épiplomphale*. L.

6. *Epiplocele ventralis* ; *hernia omenti ventralis* , ſeu *hernia ventris epiploica* Auctorum ; *hypogaſtrocele omentalis* eorumdem ; *hernie ventrale de l'épiploon; hipogaſtrocéle épiploïque*. L.

Nota. Epiploceles ovalarem , & iſchiaticam enterocelibus harumce partium æquè poſſibiles non proponimus , utpote quæ exemplo nullo apud Auctores legendo nobis conſtent.

B. *Epiploceles ſaccatæ compoſitæ*.

Nota. Continet hæc familia primùm eas epiploceles quibus accedit inteſtinum ; cognoſcuntur ex ſacci præſentia, enterocelis ſupervenientis ſocietate, characteribus genericis epiplocelæ , & enterocelæ combinatis, tandem loco quem occupant. Curatio obtinetur maritatâ generali epiplocelis therapeiæ eâ medendi methodo quæ enteroceli competit. Eas ſigillatim perſequi ſupervacaneum ducimus , utpote quæ eædem ſint ac herniæ epiploico-inteſtinales in 2a generis præcedentis familia recenſitæ : hoc unum intercedit diſcriminis quod in iis quæ ad hocce genus pertinent , epiplocele primaria ſit , ſecundaria verò enterocele ; in iis verò quæ ſub genere præcedenti propoſuimus , primariò provolvatur inteſtinum , omento ſecundariò accedente ; hinc epiplo-enteroceles incompletam , completam , cruralem , ovalarem , iſchiaticam , vaginalem , umbilicalem , ventralem illas vocavimus : iſtæ aſſumptis iiſdem adjectivis ſub nomine entero-epiplocelum venient ; quamvis has ab illis ſeparatas exhibuimus ; fatemur tamen nullam inter utraſque vigere notabilem differentiam ; atque ita poſſe , imo & debere conjungi. Continet & etiam hæc ipſa familia ſequentes epiplocelis ſpecies, quæ licet ex ſecunda generis præcedentis tribu poſſint ſatis intelligi , has tamen juvat ſub ſpeciali nomenclatura deſcribere.

7. *Epiplocele cyſtocelica* ; *cyſto-epiplocele* Auctorum , ſeu *hernia cyſto-epiploica* ; *Epiplocele cyſtocelen inducens* eorumdem ; *épiplocéle* ou *hernie épiploïque compliquée de cyſtocele* , Verdier , de la hernie de la veſſie urin. Mém. de l'Acad. de Chir. T. II. *Cyſto-épiplocéle*. D.

Quod præſtat inteſtinum in enterocele cyſtocelica , hoc etiam præſtat omentum trans annulos hernioſum : eo deſcendente ita ſenſim trahuntur peritonæi pars veſicam poſticam obtegens , & ipſamet veſica , ut ſub certis circumſtantiis in annulum tandem abripiantur , omenti factæ comites. Minùs benè *Sharp* nullam agnoſcit cyſtocelem , niſi quæ ab inteſtino , omento , aut utroque primùm emotis ſecundariò proficiſcitur. Signa hujuſce ſpeciei deſu-

muntur ex cyſtocelis, & epiplocelis completæ notis. Curatio ex bino hocce genere deſumenda. Si epiploceli inteſtinum, & veſica acceſſerint, fit triplicata hernia quæ epiplocele enterico-cyſtica audit.

Obſerv. Nullum exemplum epiplocelis parorchidialis apud Auctores legere contigit; hanc tamen enterocele parorchidiali non minùs poſſibilem eſſe, nemo eſt qui non videat; & extitiſſe, atque obſervatores effugiſſe veriſimillima eſt conjectura.

8. *Epiplocele hydrocelica*; *hydro-epiplocele* Auctorum; *hernia hydrocelico-epiploica* eorumdem; *Epiplocéle compliquée d'hydrocéle*, *hydro-épiplocéle*.

Eſt epiplocele cui juncta eſt hydrocele; atque ita ex combinatis herniæ omentalis, & aquoſæ ſignis cognoſcenda, & juxta methodum utrique competentem tractanda; hydrocelis autem epiplocelen comitantis duæ ſunt inſignes varietates; 1a quæ frequentior eſt, fit ſero collecto intra cyſtidem vulgarem, extra ſaccum hernioſum poſitam, & ab ipſo plus, minus pro epiplocelis magnitudine occultatam (Vide *Le Dran Oper. de Chir. p. 186.*) altera fit ſero collecto intra hydatides omenti hernioſi ſuperficiem tegentes, atque ita ſacco incluſas herniali (*Vide* Lamorier *obſervationem* apud *Pipelet Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. III. pag. 404.*)

C. *Epiploceles ſacco deſtitutæ*, gallicè *Ruptures.*

Nota. Peritonæi ruptione conveniunt Epiploceles ſimplices, & compoſitæ ſacco carentes cum enterocelibus inſaccatis; nec diſparia in utriſque ſunt ſigna quibus ruptum eſſe peritonæum commonſtratur (Vide *familiam generis præcedentis tertiam.*) Conveniunt, & etiam locis in quibus ſolent contingere; obſervantur enim epiploceles inſaccatæ ad inguina, arcus crurales, umbilicum, & in omni abdominis ſuperficie aperturis nativis deſtitutâ, non ſecus ac enteroceles à ruptione factæ: una diſcrepat contentorum indoles. Itaque in iis ſigillatim enumerandis operam non locabimus, è 3a enterocelum familiâ intelligendis; neque earum curationi immorabimur, cùm abundè ſint, quæ jam protulimus; cæterùm nullâ ſeparantur differentiâ eſſentiali entero-epiploceles, & epiplo-enteroceles à peritonæi rupturâ enatæ. Legatur obſervatio quam ad ſecundam hujuſce generis familiam affiximus. Poſſunt itaque, imò debent ſpecie conjungi; brevitatis cauſâ trifariam tantùm hernias inteſtinales, & epiploicas ſecuimus, quæ fortè meliùs quadrifariam dividi potuiſſent.

LII. Gastrocele Ign. La Chauſſe; *Hernia ventriculi*, Fabr. Hildani reſp. ad Doring. pag. 915; Blegny Zod. Med. Gall. Ann. I Febr. Obſ. 2 pag. 44; Gunzii libell. de hern. cap. 20; Ign. La Chauſſe Diſſ. de hernia ventrali, & Kirſchbaum Diſſ. de hern. ventriculi inter Diſput. Chir. Halleri T. III. Diſſ. 68, 69. *Hernie de l'eſtomac* La Faye ſur Dionis pag. 121. Arnaud Tr. des hernies, Preface p. 81; Sharp Rech. Crit. Chap. I. Garengeot Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. I. p. 703.

Eſt ventriculi trans laxatos, diductos, regionis epigaſtricæ parietes, imò & per umbilici annulum elapſi ectopia hernioſa ad duorum tranſverſorum digitorum à cartilagine xiphoidea diſtantiam ad minimum enaſcens ex *Gunzio*, proximè verò ſub cartilagine xiphoidea aut ad ipſius latera ex *Garengeot*, & *Arnaud*: quam ſiſtit protuberantia flexilis, elaſtica, glabra, æqualis, poſt paſtum aucta, jejuno ventriculo imminuta (niſi ſtomachi parietes laxati admodum ſint, aut cùm peritonæo coaliti,) magnitudine varia (à ceraſinâ vel olivari ad majorem, maximam excreſcit), horizontali corporis ſitu, ſub quo levamen tempore præſertim digeſtionis perſentiſcit æger, ſenſim evaneſcens, ſitu corporis erecto aut niſu edito renovanda, dolore ſtomachi, anorexia, bradypepſia, vomitu habitualibus aliiſque ſymptomatibus ſtipata, ut ea ſileam quæ ipſi ex compoſitione accedunt.

Obſ. Interdum tam parum eminenti protuberantiâ ſeſe prodit gaſtrocele, ut in obeſis præprimis minùs facilè diagnoſis obtineatur: Cave igitur ne in contumacibus ventriculi affectibus, quorum cauſa probabilis non invenitur, alias fingas dùm accuſanda veniret ventriculi hernia; memineris etiam iis in caſibus regionem epigaſtricam ægro ſtante ac tuſſire juſſo primùm explorare, ne fruſtraneam decubitus horizontalis explorationem reddat.

Cauſæ gaſtrocelis obſervatione comprobatæ ſunt vomitio valida, ſpontanea, aut ab emetico concitata, fortis nixus in pondere elevando editus, violenta ſcapularum ad poſteriora retractio, & ſimilia.

De complicationibus, quas pati poſſunt gaſtrocelis ſpecies, nullam mentionem injicimus, tum quod ex iis quas patitur enterocele intelligi poſſunt, tum & etiam quia nullam memorant Auctorum hiſtoriæ. Compoſitiones patent ex ſpecie ſecundâ.

1. *Gaſtrocele ſimplex*; *Hernia ſtomachi ſimplex*, Fabricii Hildani, Blegny, Gunzii, Arnaud, Garengeot locis citatis; *Hernie de l'eſtomac, gaſtrocéle ſimple.* C.

Cognoſcitur hæc ſpecies, quæ ab uno fit ſtomacho, ſacci præſentiâ, ſociorum viſcerum defectu, & charactere generico. Variat locus protuberantiæ toto ſpatio, quod cartilaginem xiphoideam, & umbilicum interjacet. Excipit *Gunzius* partem hujuſce ſpatii ſupernam. Repoſitione & bracherio pilâ molliori planiuſculâ ad locum accommodatâ inſtructo obtinetur curatio: his vim addit parcus tenuiſque, ſed roborans, victus, ac potus, nec non ſitus congruus, femoribus ſcilicet adductis, & inclinato capite. (Vide *Gunzium.*)

2. *Gaſtrocele compoſita*; *Hernia ſtomachi compoſita*, Amyandi Tranſact. Philoſoph. n°. 422. & ibid. ann. 1731. n°. 421. Gunzii, Ign. La Chauſſe. C.

In iſtâ ſpecie ſtomachum hernioſum comitantur viſcera abdominis varia ſede pariter emota, ut inteſtina ex *Philoſoph. Tranſ.*; omentum ex *Ign. La Chauſſe;* inteſtina, & hepar ex *eodem Auctore.* Variat ſedes herniæ hujuſcemodi. De gaſtrocele ventrali, epiploicâ, atque inteſtinali ſermo eſt

apud

apud *Gunzium*, *La Chauſſe*, & *in Tranſ. Philoſophicis.* Gaſtrocelem umbilicalem ex inteſtinis, & veſiculæ felleæ parte ſtomachi ſociis factam habet *Amyandus.* Cognoſcitur hæc ſpecies ſacci præſentia, characteribus genericis gaſtrocelæ, necnon enterocelæ, epiplocelæ, hepatocelæ combinatis, & ſede occupatâ, quæ ſcilicet eſt epigaſtrium vel umbilicus. Curatio eruenda eſt ex gaſtrocelis præcedentis atque generum conſociatorum therapeiâ.

LIII. HEPATOCELE Gunzii libell. de hern. p. 4; *Hernia hepatis* E. N. C. Dec. I. Ann. II, & Dec. II. Ann. VII, Bohnii Chir. rational. pag. 230; *Hernie du foye* Arnaud des hern. T. I. *Hépatocéle.*

Rarum hocce genus herniæ obſervatione quidem ſtabilitum, nondum tamen ſufficienter deſcriptum, fit ab hepate trans laxatos, diductos in umbilici viciniâ abdominis parietes, vel per ipſum umbilicum elapſo. Ejus characterem autoptis perficiendum ſic condimus. Cognoſcitur hepatocele, 1° loco quem occupat protuberantia, (ad umbilici vicinias, & in ipſo umbilico fuit hactenus obſervata); 2° explorato hepate quod ex hypochondrii dextri regione in protuberantiam tendere percipitur; 3° protuberantiæ, quæ livida ac congenita eſt, firmitate parenchymaticâ; 4° defectu ſignorum enterocelen, epiplocelen, gaſtrocelen, & imprimis hyſterocelen indigitantium. Species, quas tantùm allegabimus, ſunt numero binæ.

1. *Hepatocele ventralis*; *Hernia hepatis prope umbilicum* Wolff. Strigelii, E. N. C. Dec. I. An. II. obſ. 88. Bohnii loc. citat. *Hernie du foye ventrale*, *Hépatocéle ventral.* D.

Viennæ natus eſt infans cum tumore circa umbilicum ad pugni magnitudinem, coloris lividi, qui pro omphalocele gangrænodeâ impoſuit; applicatis medicamentis calidioribus, & antiſphacelofis, & inde auctâ adhuc inflammatione miſellus exſpiravit. Aperto ad tumorem dictum cadavere, ſtatim prodiit in conſpectum ſubſtantia hepatis quod inflammatum repertum eſt; itaque non ex umbilici protuberantiâ ortum ducebat tumor, verùm ex hepate (forſan vitio conformationis) prolapſo, divulsâ lineâ candidâ, quæ inter muſculos rectos conſtituitur. *Strigelius.*

2. *Hepatocele umbilicalis*; *Hernia hepatis in umbilico* Reiſelii E. N. C. Dec. II. An. VII. obſ. 6. Schulzii Act. Phyſ. Med. vol. I. obſ. 226. *Hernie du foye*, *hépatocéle ombilical.* D.

Vidit *Reiſelius* puerulum ex utero tuliſſe in umbilico tumorem rotundum, pomi magnitudine, lividum, duriuſculum, diſtentum, cui vaſa umbilicalia in vertice adhuc adhærebant: quibus dein areſcentibus, reliqua membrana tumorem tegens incepit putrilaginem aſſumere: intra paucos dies puer à lacte, & cibo abſtinens obiit totus marcidus. Poſt mortem detractâ membranâ, qua umbilicus fuit extenſus, tumor apparuit puniceus, qui ſeparatus à cute, & muſculis eſſe ex parenchymatis colore, & texturâ concludebatur ipſum hepar eò vi aliqua detruſum aut delapſum, quique hepatocele dici poteſt. Fuit conjectura matrem contuſam fuiſſe, quod negavit; lapſum verò conceſſit.

Obſ.

Obſ. An ad genus hocce referenda eſt ea herniæ ſpecies à pinguedine enata, quæ ex ligamento hepatis ſuſpenſorio dicto, vel à latere hujus interno ex cartilagine xiphoidea quaſi propendet? Pinguedinem hancce ab hominibus parùm alias obeſis ſæpè in ſaccum peritonæi provolutam reperiri aſſerit *Gunzius*, & in cadavere vidit oculatiſſimus *Daviſardius*, anatomes peritiâ nulli ſecundus.

LIV. SPLENOCELE Gunzii libell. de hern. pag. 4; *hernia lienis* Fabr. Hildani Epiſt. LV pag. 999, Spigelii de corp. hum. fabric. lib. VIII. cap. 14, Ruyſchii Adverſ. Anat. Dec. II pag. 23; *Hernie de la Rate*, Arnaud des hern. T. I pag. 29; *Splenocele.*

Eſt lienis trans laxatos, diductos abdominis in latere ſiniſtro parietes, vel per inguinalem ejuſdem lateris annulum elapſi ectopia hernioſa, cujus diagnoſi tradendæ minùs quàm veritati adſtruendæ faciunt Obſervatorum quos citavimus fide digniſſimorum hiſtoriæ; characterem quo genus hocce donamus ii incudi reddant quibus vidiſſe contigerit. Cognoſcitur ſplenocele, 1° loco ad quem extuberat hernia, (abdominis latus ſiniſtrum ſub umbilico, & inguinis ſiniſtrum annulum viſa eſt protuberantia huc uſque tenuiſſe;) 2° explorato liene, qui ex regione ſiniſtri hypochondrii in protuberantiam tendere percipitur; 3° firmitate protuberantiæ parenchymaticâ; 4° defectu ſignorum, quæ ſibi aſſumunt enterocele, epiplocele, & præ primis hyſterocele. Obſervationes quibus evincuntur generis hujuſce ſpecies, ſatis ſit retuliſſe.

1. *Splenocele ventralis*; *hernia lienis ventralis* Fabr. Hildani loc. citato; *Hernie de la rate ventrale*; *ſplenocele ventral.* C.

Mulier triginta annos nata, tumore magnitudine capitis infantis in ſiniſtro latere ſub umbilico laborabat: erat ille rotundus, & facilè ex una in alteram partem ducebatur; cultro anatomico inventus eſt lien adeò magnus, ut inferior ipſius pars, quæ in tumorem rotundum indurata fuerat, ad os pubis ferè propenderet: ita *Hildanus.*

2. *Splenocele inguinalis*; *hernia lienis inguinalis*, *ſeu ſplenobubonocele* Ruyſchii loc. cit. *Hernie inguinale de la rate*; *ſplenocéle inguinal*; *ſplenobubonocéle.* C.

Vidi ſemel herniam, ubi lien in inguen delapſus replebat dilatatum peritonæum. Mulier in noſocomio Amſtelodamenſi fuerat annoſa, cui lævo inguine ingens tumor, qui habebatur pro placenta uterinâ poſt partum relicta, atque ibi accreta; alii putabant frigidum apoſtema: ſed in cadavere certò vidi lienem eò ſeceſſiſſe, atque hanc produxiſſe herniam: ita *Ruyſchius.*

LV. HYSTEROCELE; *hernia uteri*, Sennerti Libr. IV. Med. Pract. Part. II ſect. II cap. 17. Doringii Epiſt. ad G. Fabr. Hildanum de hernia uterina p. 893; Graaf de mulier. organ. cap. 8; Ruyſch Adv. Dec. II. pag. 23;

Hernie de la matrice, Arnaud des hernies T. I. pag. 29; Sabatier Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. III. *Hyſterocéle.*

Eſt uteri trans annulos inguinales, aut laxatos, diductos infernæ abdominis medietatis parietes elapſi ectopia hernioſa; quam cognoſces 1° loco protuberantiæ in hoc genere obſervandæ, (ad annulos inguinales, ſub umbilico, & proximè ad inguina viſa fuit hactenus;) 2° exploratione colli uteri, cujus mutata deprehenditur nativa directio; 3° protuberantiâ durâ, renitente, gradariè ad maximum uſque volumen increſcente, è pelvi pone oſſa pubis emergente, uterum graviditate verâ, vel ſpuriâ diſtentum continente, reductili partim, vel penitùs ſaltem initio, imò & quandoque ad ipſum geſtationis terminum; 4° exploratione Puzoſiana, immiſſo ſcilicet in vaginam manûs alterius digito, dùm manu alterâ protuberantia comprimitur; 5° graviditatis veræ, vel ſpuriæ ſignis; atque ita cùm ſæpiùs adſit vera ingravidatio, motionibus fœtus certo tempore intra protuberantiam perſentitis.

Cauſæ hyſterocelis obſervatione compertæ ſunt ictus validi in ventrem, niſus magni editi, prægreſſa peritonæi à vulnere, abſceſſu etiam curatis ſolutio, graviditate præſente, aut accedente.

1. *Hyſterocele inguinalis; hernia uteri inguinalis*, ſeu *hyſtero-bubonocele* Senmerti, Doringii, Sabatieri loc. citat. *Hernie inguinale de la matrice*; *hyſterocéle inguinal*, *hyſtero-bubonocéle.* D.

Mulier in inguen ſiniſtrum perticâ feritur: laxatur peritonæum: paulò poſt oboritur ibi loci tumor, qui brevi tempore ob ſummum incrementum intra abdomen recondi nequit: protuberantiæ includitur uterus gravidus, ita in dies fœtu aucto dilatatus, ut ea ſacci inſtar, aut cucurbitæ majoris oblongæ ferè propendeat, & fœtûs motiones & tactu & viſu tandem percipiantur. Simile vitium in inguine ſiniſtro patitur paupercula novem liberos enixa; in primo partu ſola ſibi conſulere cogitur ab obſtetricibus deſerta; etſi mali aliquid in abdomine ſibi hinc eveniſſe ſentiat, nihilominùs tamen octies ex ordine naturaliter, ac fauſtè parit. Non multò poſt partum octavum ad inguen ſæpiuſculè perſentiſcit malum in primo partu acceptum, ibique quidpiam mediocris quantitatis extra abdomen ſibi excidere animadvertit; tumor in dies ita & magnitudine & longitudine increſcit, ut tandem veſicam bubulam ſpiritu diſtentam æmuletur, & ad genua uſque propendeat; accedunt non dubia fœtus vivi in protuberantia incluſi ſigna, ægrâ interim dolores magnos perpetiente, ſive cubare, ſive ſedere conetur. In bino hocce hyſterocelis inguinalis caſu adhibita eſt ſectio Cæſarea cum bonis infantis, matris verò malis rebus. Tutius in hac ſpecie inſtituitur repoſitio, ſi obtineri queat, & eâ impetratâ fœtûs expulſio naturæ aut arti meliùs committitur.

2. *Hyſterocele ventralis*, *hernia uteri ventralis* Graafii, Ruyſchii loc. citat. *Hernie ventrale de la matrice*; *hyſterocéle ventral.* D.

Geminum abdominis locum occupare obſervata eſt hæc uteri hernia: in exemplo Graafiano latus ſiniſtrum parum infra umbilicum tenebat; in Ruyſchia-

chiano verò latus pariter ſiniſtrum infernè & proximè ad inguina, non tamen in ipſo annulo, quod ſpeciei præcedentis proprium eſt. Vidit *Graaſius* mulierem de ſummis ventris, & renum doloribus, necnon de anxio in hypochondriis ſenſu querentem: quæ ſymptomata ita, dùm capite demiſſo decumbebat, augebantur, ut in lecto ſedere ſemper cogeretur præ nimia abdominis mole, quod ante viginti quinque annos tumere inceperat citra cauſam ipſi notam. In latere ſiniſtro paulò infra umbilicum magis elevabatur abdomen quàm alibi, nec parem ubique renitentiam palpo objiciebat: aperto cadavere inventæ ſunt in abdomine quatuor liquoris fœtidiſſimi pintæ, necnon tumor rotundus magnitudine portentoſus ſpatium reliquum implens, quadraginta libras pendens; uterus fuit hernioſus, cujus ſubſtantia anticè unum, poſticè & lateraliter duodecim pollices craſſa, partim ſcirrhoſa, partim glanduloſa, ac globulis rotundis, induratos ovorum vitellos æmulantibus, feta obſervabatur; cavitatem verò implebat materies nigra fœtidiſſima, falſo germini, molæ aut placentæ natales debens, & pugnum æquans magnitudine. Ante viginti quinque annos, labente 2º aut 3º graviditatis menſe veſiculam aquâ plenam placentâ deſtitutam excluſerat mulier, ſubſequente per ſex, ſeptemve menſes lochiorum fluxu uberrimo, cui compreſſo ſuperveniebat abdominis protuberantia modò deſcripta. Narrat *Ruyſchius* caſum mulieris, cui ingens tumor directè ex cavo abdominis procedens circa inferiorem ipſius partem quàm proximè inguini dudùm hæſerat; brevi autem ſuppuratus benè ſanabatur: accedente haud ita diu graviditate, uterus fœtu creſcente tumens in ſaccum dilatabat peritonæi locum cicatrice obductum, qui uti ſolemne eſt in peritonæi atque abdominis abſceſſibus, necnon in vulneribus in cavum abdominale penetrantibus etiam ritè curatis, præ acquiſitâ debilitate preſſum validum ſuſtinere impos fuit. In hujuſcemodi peritonæi ſinum inſinuabatur uterus eo uſque, ut tandem cum fœtu incluſo ad genua uſque penderet antrorſum. Inſtantibus deinde partus laboribus uterum cum fœtu intra abdomen reponebat obſtetrix; ſicque felix evadebat puerpera, edito per vias naturales benè nato fœtu.

Obſ. An ad hocce genus pertinet ovariorum hernia quam memorat *Arnaud*, & in puellæ cadavere ad inguinalem annulum extuberare *Veyret* vidit ex *Verdier*?

LVI. Cystocele Platneri Inſt. Chir.; Ign. La Chauſſe de hern. ventrali; *Hernia cyſtica* quorumdam; *Hernia veſicæ urinariæ* Salzmanni Diſſ. inter Halleri Diſp. Chir. T. III Diſſ. 72; Gunzii Libell. de hern. &c; *Hernie de la veſſie urinaire* Mery Mem. de l'Acad. R. des Sc. 1713; Garengeot Oper. de Chir.; Levret Obſ. ſur lès polypes; Sharp Rech. Crit.; Verdier Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. II; *hernie cyſtique; cyſtocéle.*

Eſt veſicæ urinariæ trans annulos inguinales, ſub arcubus cruralibus, & per laxatos, diductos perinæi, hypogaſtrii, necnon vaginæ parietes elapſæ ectopia hernioſa; quam ſiſtit protuberantia in locis jam dictis obſervanda,

 initio

initio parva, ſenſim creſcens, preſſione, aut commodo corporis ſitu regrediens; mutatâ corporis poſiturâ, aut niſu edito revocanda; mollis, & membranas craſſas, flaccidas, ſub digitis volubiles tactu referens, ſi veſica lotio vacua ſit; fluctuans, ſi adſit lotium; majori donata volumine poſt ſervatas diù urinas; decreſcens, aut ferè evaneſcens iis emiſſis; quâ leviter compreſſâ, excitatur in ægro meïendi deſiderium; ſi verò validior ſit compreſſio, ſequitur mictio plena, vel ſtillatitia. Cæterum affectui ſocia redditur urinæ retentio, mictio difficilis, vel dolorifica, ut omittam ſymptomata varia ex compoſitione & complicatione ortum ducentia. Notabis dari ægros in quibus nulla ſuccederet urinæ emiſſio, niſi manibus admotis protuberantiam elevarent, ac premerent.

Cauſæ cyſtocelis ſunt communes, vel propriæ: communes ex herniis aliorum viſcerum, membranaceorum imprimis, intelligendæ reducuntur ad ea quæ fibras laxant, quæ tonum ipſarum frangunt ſubita, vel lenta diſtractione, quæ tandem contenta in abdomine deorſum magis urgent. Propriæ verò ſunt, 1° parietum veſicæ ampliatio ab urinæ retentione, difficultate prægreſſis inducta, quam ſequitur, evacuatâ urinâ, eorumdem flacciditas, atonia, contractionis ſufficientis defectus; 2° veſicæ figura ſingularis graviditatis tempore contingens; ea enim ab utero gravido ad oſſa pubis preſſa lateraliter exporrigitur, figuram induens veluti brachiatam, vel deorſùm expandi cogitur; 3° tractio à viſceribus aliis prolapſis; ſic veſicam trahunt inteſtina, omentum, uterus, vagina è loco nativo dejecta; 4° parietum vaginæ per partum multiplicem diſtenſio, debilitatio, quæ ſcilicet ſufficienti ſuſtentaculo veſicam ex hac parte defraudat; 5° fibrarum muſculoſarum tùm veſicalium, tùm veſicæ circumpoſitarum receſſus ab invicem diſtenſione productus, quo nimirum labefactatur clauſtri coercentis robur. Minùs benè *Sharp* à præviâ enterocele, aut epiplocele cyſtocelem ſemper pendere vult, tertiam ex aſſignatis cauſam tantùm agnoſcens; obſervatione enim non ſemel conſtitit herniam cyſticam ſolitariam ſimplicem primariam enatam fuiſſe. Nec jure meliori uni conformationis vitio in utero contracto, non verò cauſæ adventitiæ, eam adſcribit *Mery*; poteſt equidem quandoque vitium conformationis locum habere; verùm non aliam cauſam agnoſcere vetant rationum momenta adverſus Meryanam ſententiam à *Verdier*, *Salzmanno* relata.

Obnoxiæ ſunt cyſtocelis ſpecies variæ calculo, obſtructioni, inflammationi, ſtrangulationi, gangrænæ, irritationi, adhærentiis, tandem compoſitioni.

Calculos ſæpe continet cyſtocele annularis, necnon vaginalis. Horum ſigna ſunt renitentia, ſtrepitus, dùm pars hernioſa præſertim vacua digitis contrectatur, perceptus; denique dolores à concretionibus hujuſcemodi excitari ſoliti. Doceat te caſus à *Thoma Bartholino* enarratus, quod etiamſi nec palpus, nec ſtrepitus calculorum præſentiam denotent, nihil tamen de ipſorum abſentia concludendum veniat, præſertim ſi ægrum vexant dolores calculoſi. Viſi ſunt calculi viam ſibi in inguine patefeciſſe, apertura ob aſſiduum urinæ

effluxum

effluxum in ulcus fiſtuloſum abeunte; calculus ita quandoque obturat herniæ orificium, ut ex parte veſicæ hernioſâ in aliam exonerari non poſſit lotium; hoc ſi contingat ſtrangulatam dicunt cyſtocelem, obſtructæ nomine melius ſalutandam. Incruſtatione calculoſâ ita clauſum vidit *Bertrandi* herniæ cyſticæ orificium, ut in defuncti cadavere, non niſi poſt eam diffractam, introduci ſtylus potuerit; veſicam felleam figurâ ac capacitate æmulabatur pars veſicæ urinariæ ectopa, humoris fœtidi drachmis aliquot feta, quam pro ſacco hernioſo in omenti & inteſtini herniis obſervando, aſt hic partibus emotis vacuo, de facili habere potuiſſes. Præſidio eſt lithotomia ſpecialis, quâ denudatis per celotomiam in cyſtocele inguinali calculoſa partibus, citra verò talem denudationem in vaginali calculo etiam fetâ, ſufficienter inciditur veſicæ pars ectopa, & calculus extrahitur, cavendo ne pars inciſa in ventrem refundatur; deligato, ut in vulgari lithotomiâ fieri ſolet, vulnere, avertitur ulceris fiſtuloſi ex continuo urinæ per vulnus effluxu metuendi periculum catheteris tubuloſi immiſſione, quâ urina ad vias ſolitas revocatur.

Inflammatione corripi poſſunt omnes herniæ cyſticæ ſpecies: tunc ſignis cyſtocelis genericis adduntur dolor acutus, calor, febris, vomitus, ſingultus. Ex *Petit* obſervatione, ſi ſimplex ſit cyſtocele, quæ inflammationem patitur, vomitum ſingultus ſequitur; ſi verò ea inflammata epiploceli, aut enteroceli mixta ſit, ſingultus vomitum præcedit; orificium partis hernioſæ nunc penitùs ob inflammationem vigentem clauditur; & lotio ex ipſâ in aliam veſicæ partem evacuari neſcio, ſtrangulatio accedit; nunc verò irritâ inflammatione ſatis hiat, quamvis conſtrictum, ejusmodi orificium, ut urinæ è veſicæ parte ectopâ per preſſionem expulſæ in aliam hujus viſceris partem via pateat; exulat tunc ſtrangulatio, præſente inflammatione. Curatur cyſtocelis inflammatio venæ ſectione iterùm atque iterùm celebratâ, applicatis topicis, evacuatâ ope lenis preſſionis in protuberantiam & hypogaſtrium factæ urinâ in cyſtocele contentâ, ſi exulet ſtrangulatio: quam ſi inflammatio induxerit, tunc acu ad apicem tricuſpidatâ, & tubulo incluſâ perforari debet hernia, ut extrahatur lotium; dein venæ ſectionibus iteratis & impoſitis emollientibus, imò & reſolventibus inflammationi occurrendum; quæ ſi auxiliis jam dictis cedere renuat, unica ſpes eſt in celotomia. Denudatis hujus ope partibus, dilatatione facta aufertur aperturæ exitum dantis conſtrictio, & in ventrem refunditur pars veſicæ hernioſa, niſi obſtent præſens ipſius conditio, vel adhærentiarum ſeparationi minus aptarum indoles: deligatur vulnus, ut moris eſt, in bubonocelis operatione, & cicatrice factâ, locus hic ſplenio & bracherio firmatur. In cyſtocele epiploceli, aut enteroceli mixtâ, ſi celotomiam celebrare cogat inflammatio refractaria, meminerit Chirurgus nullam ſacci hernioſi partem auferre, ne una eademque ſectio & ſacci & veſicæ partem eximat cum malis ægri rebus.

Quemadmodum enterocele inflammata corrumpitur quandoque, ita cyſtocelis inflammatio nonnunquam abit in gangrænam. Hujus ſigna ex enterocelis grangrænodeæ affectionibus ſatis intelliguntur. In deſperatiſſimo hocce

caſu nulla alia via remanet, quàm quæ pro corruptis inteſtini herniis à *Louis* ineunda ſuadetur *Mem. de l'Acad. de Chir.*

Ab urinæ in parte veſicæ hernioſâ morantis copiâ ita ſtimulari, irritari poſſunt hujus parietes, ut, quamvis abſit inflammatio, ea ferè tamen accedant ſymptomata, quæ in cyſtocele inflammatâ obſervari modò diximus; ſcilicet dolores acuti in protuberantiâ, nauſeæ, vomitus, ſingultus. In herniâ cyſticâ cum inteſtinali combinatâ, *Sue* junior vidit irritationis hujuſce exemplum, memorante *Verdier.* Fugantur hæc accidentia urinæ evacuatione ope catheteris, ſcroti elevationis, & preſſionis in protuberantiam factæ, obtinenda; præcaventur verò ſi veſicam hernioſam manibus elevatam ac compreſſam exonerare meminerit æger, ſtatim atque vaſtiùs tumet.

Adhærentias contrahunt herniæ cyſticæ non ſecus ac inteſtinales, & epiploicæ: probant exempla à *Verdier* relata. Legatur luculenta diſſertatio, quâ enterocelis & epiplocelis adhærentias proſecutus eſt *Arnaud*, & exinde adhærentiarum cyſticarum theoria & therapeia eruatur. Adhærentiæ ſuſpicionem injicit cyſtocelis irreductilitas in nullam aliam cauſam refundenda; præſentem oſtendit celotomia.

Combinatur cyſtocele cum enterocele, epiplocele, procidentia, inverſione uteri ac vaginæ. Vide *Cyſtoceles compoſitas.*

A. *Cyſtoceles ſimplices.*

1. *Cyſtocele inguinalis; Hernia inguinalis veſicæ urinariæ* Auctorum, ut Verdier, Mery, Petit, Platneri, &c. *Cyſto-bubonocele* eorumdem; *Hernie inguinale de la veſſie urinaire; Hernie cyſtique de l'aine; Cyſtocéle inguinal; Cyſto-bubonocéle.* D.

Variat hæc ſpecies in incompletam & completam, in ſolitariam & geminatam. Præcedit urinæ retentio, vel dyſuria, vigente hacce herniâ etiam obſervanda: veſicâ per annulos inguinales elapſâ, tumet inguen tantùm in caſu incompleto, inguen autem & ſcrotum in caſu completo, protuberantiâ quæ notis gaudet in charactere generico memoratis: exulat alius viſceris ſimul hernioſi ſocietas; cave ne ipſam cum hydrocele confundas. Notabis ſaccum hernioſum in enterocele, epiplocele, aliiſque herniis etiam incipientibus præſentem, parteſque emotas includentem, in herniæ cyſticæ inguinalis principio deficere; neque adeſſe, niſi ſatis cyſtocele increverit; eumque ante veſicam tunc poſitum, nuſquam ipſam includere.

Curatio modo ſequenti perficitur. Interdictis ægro pinguibus, oleoſis, necnon remediis diureticis, parvâ ipſi potûs quantitate conceſſâ, monendus eſt ut mingendi deſiderio utut frequentiſſimo obtemperet; & ut quantum poterit in latus herniæ oppoſitum decumbat: quo in ſitu ſi difficultatem experiatur in emittendo lotio herniam replente, ſuppetias ipſi ferent protuberantiæ elevatio, ac compreſſio, necnon ſitus reſupinus clunibus elevatis, ſub quo nonnunquam etiam abſque compreſſione ſuccedit mictio in aliâ corporis poſiturâ impoſſibilis; 2º factâ lotii in cyſtocele contenti naturali,

rali, vel artificioſâ evacuatione, liberato per clyſterem à ſordibus inteſtino recto, ægro in poſiturâ legitimâ conſtituto, tentanda eſt partis veſicæ herniosæ repoſitio, eam adhibendo encheireſim, quæ in inteſtini, vel omenti reſtitutione uſurpatur: quâ penitùs impetratâ bracherio congruo pilâ inſtructo convexâ muniendus eſt annulus inguinalis; 3° ſi cyſtocele completa ſit, non accreta, reductionis tamen impatiens, apponendum eſt ſubligaculum ſacciforme, ſuſpenſorium vulgò dictum, è telâ parùm extenſili factum, paulò minori quàm eſt protuberantiæ moles donatum cavitate, in dies, prout decreſcit herniæ volumen, minuendâ, & liquore adſtringenti ac roborante madefaciendâ. Annulum inguinalem attingente cyſtocele, in ſuſpenſorii locum ſufficietur bracherium pulvinari gaudens latiuſculo ſubconcavo, in planum, dein tandem in convexum mutando; quod tunc deponetur, cùm nullum de perfecta curatione remanebit dubium; 4° ſi veſica circumpoſitis adhæreat, locus tantum eſt ſuſpenſorio vulgari, niſi celotomiæ, ſub qua leviores adhærentias perita manus tollit, periculum facere velit æger.

2. *Cyſtocele cruralis: Cyſtomerocele; Hernia cruralis veſicæ urinariæ* Levret apud Verdier, obſ. XI. *Hernie crurale de la veſſie urinaire; Cyſtocéle crural; Cyſtomerocéle.* D.

Fit hæc ſpecies à veſicâ urinariâ ſub ligamento Poupartii in mulieribus prægnantibus, puerperis, hydropicis, provolutâ. Cognoſcitur ſignis genericis, ſede anatomicâ & ſimplicitate. Differt à præcedenti notis iiſdem, quibus entero-bubonocele à merocele inteſtinali diſtinguitur; ſcilicet majori à genitalibus diſtantiâ, & loco ſibi proprio, quem in inguine ſuperiori, & ferè ſuper anteriorem femoris partem obtinet. Adeſt urethræ obliquitas cathetere immiſſo detegenda; ex præcedenti ſpecie hujuſce curatio eruitur.

3. *Cyſtocele perinæalis; Hernia perinæalis veſicæ urinariæ; Hernia perinæi cyſtica* Auctorum, ut Mery, Curad patris apud Verdier obſ. XIII. *Hernie cyſtique du périnée; Cyſtocéle du périnée.*

In hac ſpecie ad perinæum, nonnihil ad raphes latera, elabitur apud gravidas veſica urinaria, juxta vaginæ & inteſtini recti partes laterales obrepens, ab utero fœtu diſtento preſſa, muſculorum ani levatorum fibras faſciculatim coactas diducit, ſeparat, cutemque attollit, ſpatium nativo ſuſtentaculo defraudatum ſubiens. Cyſtocelem hancce charactere generico inſignitam ſpecificè determinat locus affectus & ſimplicitas; poſt partum ſpontaneè evanuiſſe obſervata fuit: quod ſi non contigerit, valet hìc ea curandi methodus, quam ſpeciei cyſtocelis primæ attribuimus.

4. *Cyſtocele hypogaſtrica; Hernia veſicæ urinariæ ſupra pubem*, Le Dran apud Verdier, obſ. XIV. *Hernie de la veſſie par-deſſus les os pubis; Cyſtocéle hypogaſtrique.* D.

Vocabatur *Le Dran* ab homine annos nato 40 ob urinæ retentionem, quam plures aliæ præceſſerant, periculoſiſſimè decumbente: præter tumorem, quem veſica lotio diſtenta ſupra pubem efformare ſolet, aderat præterea tumor alter longè minor ad latus muſculi recti poſitus, priore paulo elatior, & tactui

tactui facilè cedens. Extractis per catheteriſmum urinæ libris tribus, evanuit protuberantia major ſupra pubem ſita, & ceſſavit urinæ effluxus. Levi preſſione in tumorem alterum factâ, nova ſucceſſit urinæ emiſſio, quâ tumor hicce deletus eſt. Irrito levamine per catheterem, qui in veſica derelictus fuit, allato, fato brevi functus eſt æger; neque facta eſt cadaveris aperiendi copia. Putat *Le Dran* tumorem minorem ſaccum fuiſſe urinæ magnâ copiâ fetum à tunicâ veſicæ urinariæ nerveâ inter diductas tunicæ carneæ fibras protruſâ efformatum, qui in veſicæ partem majorem ægrè exonerabatur, ob conſtrictum à fibris carneis ſacci hujuſce orificium.

5. *Cyſtocele vaginalis*; *Hernia veſicæ urinariæ intra vaginam eveniens* Robert apud Verdier obſ. XVIII. *Hernie de la veſſie urinaire dans le vagin*; *Cyſtocéle vaginal.* D.

Inter fibras tunicarum parietes vaginæ efformantium diductas viam ſibi aperit veſica urinaria, membranas vaginæ elevans in protuberantiam ſignis cyſtocelis genericis gaudentem, è vaginæ parte oſſibus pubis reſpondente emergentem, ejus orificium occupantem; hanc in muliere gravidâ 40 annos natâ, quam frequens ac dolorificum urinæ fundendæ deſiderium divexabat, partûs tempore obſervavit *Robert* memorante *Verdier*. Deducitur hujus ſpeciei diagnoſis ex charactere generico, ſede anatomicâ, & ſimplicitate. Cave ipſam confundas cum enterocele vaginali, hyſtero-cyſtocele, & præprimis cum hydrocele quam in cavo factitio textus cellularis vaginam cum recto alligantis efformatam obſervavit *Bertrandi* in muliere gravidâ uterum antrorſùm inclinatum gerente. (Vide *Bertrandi Mem. ſur l'Hydrocéle*, *Mem. de l'Acad. de Chir. T. III.*). Valet in hac cyſtocelis ſpecie ea curandi methodus quæ adverſus enterocelem vaginalem *Garengeot*, & *Arnaud* benè ceſſit; ſcilicet veſicâ repoſitâ vaginæ immittitur peſſarium à ſimilitudine cum dolii operculo nomen habens, longitudinaliter in medio perforatum, & binum gerens funiculum, quo extrahi poſſit; niſi adhibere mavis ſpongiam ex aquâ aluminoſâ expreſſam, quâ enterocelen vaginalem ab *Hœnelio* curatam fuiſſe ſupra diximus.

B. *Cyſtoceles compoſitæ.*

6. *Cyſtocele enterocelica*; *Entero-cyſtocele*; *Hernia enterico-cyſtica*; *Hernia cyſtica enterocelem inducens* Auctorum; *Cyſtocéle* ou *hernie de la veſſie compliquée d'enterocéle* Verdier; *Entero-cyſtocéle.* D.

In hac ſpecie quæ enterocele cyſtocelicâ frequens minus eſt, primaria eſt hernia cyſtica, inteſtinalis verò ſecundaria, inteſtino ſaccum à peritonæo per veſicam ectopam rapto tandem efformatum ſubeunte. De cætero eadem ſigna præ ſe fert ac enterocele cyſtocelica; nimirum ſigna herniæ cyſticæ, & inteſtinalis combinata: itaque utraque quoad ſpeciem jungenda, licet cyſtocele hîc primarius ſit affectus, illîc verò ſecundarius. Patet ex bino hocce herniæ genere curatio ſpeciei iſtius.

Cyſtoceli primariæ comites ſeſe addere poſſunt inteſtinum, & omentum ſimul,

ſimul, tunc ex trium horumce viſcerum herniâ exſurgit cyſtocele epiploico-enterica.

7. *Cyſtocele epiplocelica; Epiplo-cyſtocele; Hernia epiploico-cyſtica; Hernia cyſtica epiplocelen inducens* Auctorum; *Cyſtocele* ou *hernie de la veſſie compliquée d'épiplocéle* Verdier; *Epiplo-cyſtocéle.*

Quemadmodum in ſpecie præcedenti cyſtoceli primariæ adjungitur enterocele ſecundaria, ſic in iſtâ ſpecie eidem in ſocietatem venit omentum in ſinum peritonæi per veſicæ deſcenſum ſimiliter rapti provolutum. Compoſita hæc veſicæ hernia ſignis convenit ſpecificis cum epiplocele cyſtocelicâ à quâ ideò minùs benè ſepararetur quoad ſpeciem, quamvis poſterior ſecundaria hìc ſit, illìc verò primaria; neque diſpar eſt curandi methodus in utraque. Si in hac ſpecie omento etiam addatur inteſtinum, fit cyſtocele enterico-epiploica.

8. *Cyſtocele ab hyſteroptoſi; Hyſtero-cyſtocele; Hernia cyſtica uteri vaginæ prolapſui, inverſioni accedens* Auctorum; *Hernie cyſtique ſe mêlant à l'hyſteroptoſe* Verdier; *Hyſtero-cyſtocéle.* D.

Eadem prorſus ſpecies eſt hæc cyſtocele ac hyſteroptoſis compoſita, de quâ ſuprà.

9. *Cyſtocele lumbaris* Clar. Doct. Brun Lugdunenſis, Regiæ Scientiar. Societ. Monſpel. Journ. de Med. Tom. XXI. L.

Mulier à longo tempore, præter diverſa ſymptomata, tumorem mollem vix fluctuoſum in regione lumbari antica ſub hepate gerebat, quique omnibus auxiliis reſtiterat. *Clar. Brun* conſultus invenit illum tumorem dextrè manu tractatum evaneſcere, & tunc uberem urinæ fluxum excitari; unde deduxit eſſe cyſtoceles novam ſpeciem ex veſicæ, vel potius pelvis renum ſummè dilatatæ, herniâ productam, cui appoſitis chirurgicis auxiliis mulier ſanitatem recuperavit.

LVII. ENCEPHALOCELE Corvini Diſſ. de hern. Cerebri inter Halleri Diſp. Chir. T. II. Diſſ. XLVI; *Hernia Cerebri*, Reiſelii Eph. N. C. Dec. II. Ann. II. Obſ. 115; Lechelii ibid. Obſ. 158; Trew Comm. Litt. 1738 Hebd. 52 n. 3; Tacconii Diſſ. de humano monſtro Bononiæ nato; Corvini ibid.; *Hernie du cerveau* Le Dran Obſ. de Chir. obſ. 1. *Hernie du cervelet*; *Encephalocéle.*

Eſt cerebri, cerebelli aut utriuſque, verbo Encephali, per oſſium cranii non penitùs oſſificatorum hiatum prorumpentis, ectopia hernioſa; quam cognoſces protuberantiâ quoad magnitudinem, figuram, locum cranii quem occupat variâ, integumentis communibus ſupertectâ colore nativo donatis, niſi adſit gangræna; in infantum capite tantùm obſervandâ; congenitâ, molli, indolenti, (inflammatione renitens, ac dolorifica fit) utplurimum fluctuanti, ad circumferentiam ſuæ baſeos circulo cinctâ oſſeo digitis explorando, & oſſificationis defectum includente, ſymptomatibus nullis gravibus ſtipatâ, ſaltem initio, ſi ea parva ſit, & in vertice aut lateribus capi-

tis

tis poſita ſit, graviſſima verò ſymptomata, ut paralyſim, convulſionem, ſoporem, anæſtheſiam, &c, ſecum trahente, ſi occiput teneat, aut ſi vaſtius tumeat, alibi licet ſita. Cave confundas cum anevryſmate ſpurio quod in puerulorum capite ſæpiùs per ictus, aut capillitii tractionem producitur. (Vide citatam *Le Dran* obſervationem.

Cauſæ encephalocelis ſunt, 1° collectio lymphæ viſibilis ſubtiliſſimæ, quâ cerebrum irroratur, atque ab exſiccatione defenditur, in parte cranii interni ſingulari facta: hac enim poſitâ magis premuntur partis oſſeæ collectioni reſpondentis vaſa; atque exinde impeditur in ea nutritio & oſſificatio, dùm utraque in reliquis cranii oſſibus perficitur; cedit pars hujuſce modi debilior, minùs reſiſtens, correſpondente encephali portione in oſſis defectum ſenſim ac ſine ſenſu inſinuatâ, & ſuperpoſita in protuberantiam attollente. 2° Preſſio quæcumque externa major in una cranii parte, quàm in reliquis; hac enim inducitur ſimilis oſſificationis defectus. 3° Præſente per cauſas jam dictas in quodam cranii loco oſſis hiatu, ſi tamen quacumque de cauſâ protuberantia nondum formata ſit, hanc excitare poteſt partus diuturnus difficilis, qui hiantibus foramine peregrino cranii oſſibus, fortè primas fert in encephalo trans ipſam adigendo.

Encephalocelis ſpecies inflammari, ſuppurari, ſphacelari poſſunt; quæ cognoſcuntur ſignis inflammationis, apoſtematis, gangrænæ præſentiam indigitantibus: curatio eruitur ex attributâ hiſce morborum generibus therapeiâ.

1. *Encephalocele ſimplex*; *Hernia cerebri ſimplex* Trewii Comm. Litter. loc. citat. *Hernie ſimple du cerveau*; *Encephalocéle ſimple*. C.

Hæc ſpecies à cerebro, cerebello, aut utroque tantùm facta protuberantiam ſiſtit ſignis genericis inſignitam, ſenſim ac ſine ſenſu increſcentem, ob defectum collectionis ſeroſæ nullo ſtipatam fluctuationis ſenſu; variare poteſt ſede, quam occupat, & contento, quatenus nunc cerebrum, nunc cerebellum, nunc utrumque continet. *Trewius*, qui rariſſimæ hujus ſpeciei caſum unus habet, vidit infantem in cujus capite ſuper os verticis ſiniſtrum, prope ipſum verticem & occiput, prominebat tumor floreni circiter magnitudine, & pollicem fermè altus; ſic & in altero latere ſimilis tumor, minor licet, aderat, qui tamen ſponte evanuit; non difficile erat in ambitu tumoris hiatum oſſis detegere; curatus fuit puerulus, adhibitâ methodo *D. Le Dran*. (Vide *ſpeciem ſequentem*.)

2. *Encephalocele hydro-cyſtica*; *Hydro-encephalocele*, ſeu *hernia cerebri compoſita* Corvini, Tacconii, Warneri, obſ. chir. XI pag. 59. *Hernia cerebri fluctuans* Le Dran; *Hernia cerebelli purulento-ſeroſa* Reiſelii; *Encephalocéle*, ou *hernie du cerveau avec épanchement de ſéroſité*; *Hydro-encephalocéle*. C.

Hæc ſpecies, quæ præcedenti frequentior eſt, & à cerebro, cerebello, aut utroque fit, additâ ſimul magnâ ſeroſæ colluviei ſimplicis, aut pure mixtæ copiâ, cognoſcitur protuberantiâ notas genericas præ ſe ferente, & fluctuationis ſenſu donatâ. Variat hæc ſpecies, 1° ratione loci, ut in parie-

rietali dextro ex *Le Dran* obſervatione, in occurſu parietalium cum oſſe occipitali ex hiſtoriâ *Tacconii*, in oſſe occipitali ex *Corvini*, *Reiſelii*, *Warneri* exemplis; 2° ratione contenti; cerebrum includebat protuberantia in caſu Tacconiano, Corviniano, cerebellum in Reiſeliano; 3° ratione conjunctorum; ſerum tantùm addebatur encephaloceli in obſervationibus *Le Dran*, *Tacconii*, *Corvini*; ſerum verò ac pus ex præviâ inflammatione genitum in Reiſelianâ. Hinc in ultimâ hacce obſervatione protuberantia fuit primùm dura, tenſa, & aperta, ſerum limpidiſſimum fudit, ſuccedente materiæ purulentæ ſtillicidio, poſt ſeptem hebdomadas morte commutato.

Curatur hæc ſpecies, 1° impoſitis protuberantiæ per plures dies, imò & menſes, ſpleniis denſiſſimis ſpiritu vini, aut aquâ vitæ madidis, conſueto corporis involucro tantùm ſuſtentatis, per 24 horas abſque novâ humectatione derelictis, eo fine ut duriora facta protuberantiam, quam ſuſtentant, leviter comprimant. Hac methodo non ſolùm *Trewius* encephalocelen ſimplicem curavit, ſed & *Le Dran* compoſitam, evaneſcente protuberantiâ, diſſipato ſero, & ita promotâ oſſificatione, ut poſt menſem unum foramen, quod magnitudine parietalis ferè metiebatur, maximè coarctaretur, & tandem poſt decimum penitùs clauderetur. Quæ encephalocelibus parvis, pauco ſero fetis, verticalibus, aut lateralibus proficit methodus, hæc manca eſt, ſi de occipitalibus aut vaſtiùs in quacumque capitis parte tumentibus agatur. In his enim uni ferè curationi palliativæ, quæ in protuberantiæ munimine tota jacet, locus tantùm eſt; vix ac ne vix quidem radicali, licèt in morbis extremis extrema quoque adhiberi poſſint remedia. Indicationes hìc adimplendæ ſunt, 1° cerebrum roborare, à ſero nimio expurgare; 2° lympham in protuberantiâ collectam diſſipare; 3° partes emotas ab externis injuriis defendere repoſitas; 4° oſſificationem hiatus promovere; 5° protuberantiæ cyſtides contractas reddere, aut removere; 6° ſymptomatibus, ut paralyſi, convulſioni, excoriationi, inflammationi, gangrænæ imminenti obviam ire. Vide *Trewium loc. ſupra citat.* & *Salzmannum*, *diſſert. de tumor. quibuſd. ſer.* Notabis circa indicationem ſecundam, ſi medicamentorum tùm extùs, tùm intùs adhibitorum ope evacuari lympha nequeat, de inhibendo providè aëris acceſſu, & de cautè vitandis cerebri, & ejus propaginum læſionibus ſollicito, lympham aperturâ factâ paulatim eſſe tibi educendam, niſi promptiorem evacuationem jubeat imminens gangrænæ periculum; quamvis apertionem ut internecinam diſſuadeant viri nonnulli in arte graviſſimi; aut minori ratione ligaturam ſenſim in dies conſtringendam adhibere malint alii. Notabis circa tertiam indicationem partes emotas faciliùs ab aëris injuriis defendi, ſi apertura parva fuerit, & lentè ac ſucceſſivè lympha educatur; ſi ad aperturam majorem faciendam coegerint rerum circùmſtantiæ, præſto ſint debita linteaminum tegumenta, & vincula chirurgica; lymphæ evacuatio, lenta præſertim, partium retroceſſioni favere poteſt; quæ ſi non contingat, ad eam impetrandam tentanda eſt *D. Le Dran* methodus; anne ea quidem proficiente, tuto incidi & auferri poteſt pars cerebri emota, ac retrocedere neſcia?

3. *Encephalocele* Lechelii, Eph. Natur. Cur. Dec. II Ann. II obſ. 158; *Hydro-encephalocele ſpinæ bifidæ mixta ; Hydro-encephalocéle*, ou *hernie du cerveau avec épanchement*, *compliquée de ſpina bifida.* C.

Vidit *Lechelius* recens natum duabus inſtructum protuberantiis; alterâ in medio occipitis ſitâ, juglandis magnitudinem æquante, molli, pilis obſitâ; alterâ in ſpinâ dorſi poſitâ, & ovi magnitudine donatâ; in hydrocephalum completum incidit tandem puerulus, quo è vivis ſublatus eſt. Cadaver apertum exhibuit lympham protuberantias replentem, ſpinam bifidam in lumbis, & foramen peregrinum in occipitali oſſe. Curatio intelligitur ex ſpecie præcedenti.

Obſerv. 1ª Si quis cum *Corvino* velit ſub encephalocelis genere ſpinæ bifidæ ſpecies cogere, is me non habebit reluctantem; ſi trans foramen peregrinum in oſſibus cranii præſens, à lymphâ collectâ adigantur ſolæ cerebri membranæ, cerebro ipſomet non emoto, an morbus ad encephalocelem referendus venit? An ſub ſuturarum cranii diaſtaſi contingit quandoque encephalocele hydrocyſtica?

Obſerv. 2ª An condendum eſt pneumonocelis genus? Hoc ſtatuere videtur obſervatio Foubertiana in *tomo primo des Mem. de l'Acad. R. de Chir.* legenda, & innuit clariſſimus *Gunzius.*

LVIII. Hysteroloxia; *Obliquitas uteri* Roedereri Elem. art. obſtetric. §. 449-507. Levret. obſerv. ſur les accouch.; *Inclinatio*, *reclinatio*, *obliquitas uteri* Deventer cap. 46, 47, 48. Ruyſchii obſerv. XCVIII; *Inclinaiſon*, *obliquité de la matrice*, Sabatier Mém. de l'Acad. de Chir. Tom. III. *&c.*

Eſt uteri, ſæpiùs gravidi, & contra quam in hyſterocele fit, abdominis clauſtris contenti ſitus in obliquum aberrans; quem cognoſces, axi pelvis legitimè conſtituto, ex mutatâ orificii uterini directione, quod exploratum nunc anteriora, nunc poſteriora, nunc latus alterutrum reſpicere deprehenditur, ut ſymptomata hæc vel illa omittam in ſpeciebus variis diverſa; diagnoſim genericam ſpeciali robora.

1. *Hyſteroloxia anterior ; uterus antrorſum inclinatus ; uterus in partem anteriorem obliquus ; inclinatio uteri* Auctorum; *venter propendulus* Latinorum; *Matrice tombée en avant* Deventer; *inclinaiſon de la matrice en avant; ventre en beſace.* L.

Debetur hæc ſpecies inſertioni placentæ, non in fundo uteri, ſed ad partem ipſius anteriorem factæ, ac debilitati muſculorum abdominalium. Cognoſcitur abdomine ſupra os pubis propendente, atque magis in gravidæ ſedentis femoribus incumbente, hypochondriis minùs tenſis ac repletis; orificio uteri ſolito altiori, difficillimè, partim, & quandoque non niſi integrâ manu in vaginam immiſſâ, explorando, os ſacrum directè ferè reſpiciente, digitum difficilè, & ſolum ferè flexum admittente; urinâ majori in gradu ob veſicam compreſſam ſuppreſſâ, vel contineri impote, teneſ-

mo

mo moleſto, tractionis ſenſu in pelvi, ſummâ incedendi, aut etiam ſitum mutandi difficultate, partu difficili, lento, doloribus ſpuriis, frequentioribus, vehementioribus ſtipato, capitis fœtûs vertice oſſi ſacro obverſo, occipite ad oſtium depulſo, ſi rectè ſitus ſit fœtus, liquoris amnii veſicâ oblongâ, gracili, botuliformi, juſto citiùs rumpendâ; cujus ruptionem aſſiduum aquarum ſtillicidium excipit. In hac ſpecie, graviditatis tempore, abdomen ſuſpenſorio ſuſtentandum, lecto diutiſſimè affigenda mulier: inſtante partu ex graviſſimis Auctoribus obſtetricatio inſtituenda ſub decubuo corporis ſitu, pelvi elatâ, thorace demiſſo, abdomine interea ope mantilis pluries complicati, & à duobus miniſtris gnaris ac validis ſuſtentati elevato: ex *Levret* verò faciliùs ſuccedit partus, ſi gravida genubus ac cubitibus innitatur. Plura vide apud *Deventer*, *Levret*, *Roederer*, alioſque.

2. *Hyſteroloxia poſterior; uterus retrorsùm inclinatus*; *uteri reclinatio* Auctorum; *uterus in partem poſteriorem obliquus* Roederer; *Matrice renverſée contre les vertébres* Deventer; *inclinaiſon de la matrice en arriére.* L.

Hanc ſpeciem negat *Sabatier*; admittunt cum non paucis *Deventer*, *Levret*, *Roederer*. Pendet, præcipuè præſente placentæ inſertione ad partem uteri poſteriorem, ab oſſis ſacri tubere ſymphyſi oſſium pubis nimis vicino, & lumborum vertebris in poſteriora flexis, concurrente ſæpiùs pelvis anguſtiâ. Cognoſcitur tumore abdominis altiùs aſcendente, minùs prominente, magis complanato, vomitu verſus graviditatis terminum, crebriori & majori, dyſpnœâ, inſpiratione nempe parvâ & frequenti, capite oſſibus pubis inhærente, urethram comprimente, cum lotii ſuppreſſione, pubis regione tenſâ, elatâ, acriter à preſſione dolente, uteri orificio facilè attingendo, inferiora directè reſpiciente, imò ex *Deventer* ad anteriora converſo, & margine inferiori tantùm explorando, tandem fonte pulſatili ad os uteri delabente. Obſtetricationem in hac ſpecie adhibendam vide apud *Roederer.*

3. *Hyſteroloxia lateralis*; *uterus in latera obliquus* Roederer; *uterus lateraliter inclinatus; obliquitas uteri propriè dicta* Auctorum; *Matrice inclinée ſur les côtés* Deventer; *inclinaiſon latérale de la matrice; obliquité de la matrice.* L.

Variat hæc obliquitas in latus dextrum & in ſiniſtrum; variat etiam quatenus nunc cum uteri intorſione combinatur, nunc non combinatur. Huic ſpeciei anſam præbet ſæpiſſimè placentæ non in fundo, ſed ad latera uteri facta inſertio; præbere & etiam poteſt ligamentorum in alterutro latere debilitas. Hujus ſpeciei ſigna ſunt abdomen in medium apicem non prominens, ſed ſubcomplanatum, depreſſione obliquâ longitudinali, aſt non mediâ ſectum cum tumore à depreſſionis lineâ hinc inde gemino; protuberantia dura à muliere in alterutro abdominis latere à primis graviditatis menſibus perſentita, ſemper augeſcens, fixa, ventre reliquo magis dolorifica; motiones fœtûs in latere obliquitati oppoſito manifeſtiores, crebriores; quandoque extremitatum ejus lateris, cui moles uteri incumbit, ſtupor, claudicatio, varices, tumor glandularum inguinalium, femoris in ipſo partu cruciatus, & ſimilia; orificium uteri ſolito altius, difficilè attingendum,

margine inferiori tantùm explorandum, latus obliquitati oppoſitum reſpiciens; urinæ difficultas plus minus magna; partus difficilis, tardigradus, doloribus ſpuriis crebrioribus, vehementioribus ſtipatus; caput fœtûs vaginæ utero tranſverſim actum, pelvimque decuſſans, vertice oſſibus pubis, ilii, necnon iſchii, ſi in pelvis cavitatem decidat caput, obverſo appellente; liquoris amnii veſica oblonga, gracilis, botuliformis, juſto citiùs rumpenda, ſubſequente aſſiduo aquarum ſtillicidio; funiculi excidentia quandoque contingens; brachium facilè procidens, ulteriorem capitis deſcenſum omnimodo impediens; collum denique in vaginam depreſſum, extenſum, cum citiori fœtûs morte: malum non inhibet decubitus aſſiduus in partem obliquitati oppoſitam, experientiâ teſte. Circa ea quæ in hac hyſteroloxiæ ſpecie peragenda ſunt, vide *Deventer*, *Levret*, *Roederer*, alioſque.

4. *Hyſteroloxia citra graviditatem; lateralis uteri non gravidi inclinatio, ſeu obliquitas* Ruyſchii obſ. XCVIII. *Inclinaiſon latérale de la matrice*, ou *obliquité de la matrice ſans groſſeſſe.*

Nonnunquam exploratione comperit *Ruyſchius* citra graviditatem in latus hoc vel illud torqueri uterum à ſitu naturali aberrantem in viventibus, quæ dolorem hypogaſtrii, continuum mingendi deſiderium, & teneſmum frequentiſſimum querebantur. In cadavere autem uterum in latus ſiniſtrum inclinatum ſemel vidit. Hanc nativæ poſituræ mutationem à pravâ conformatione oriri quandoque; neque ſemper accuſandam eſſe graviditatem cum ipſo credi poteſt.

LIX. PARORCHIDIUM; *Teſticulorum ſerior deſcenſus* vel *retractio* Felic. Plateri Mantiſſ. Obſerv.; Ambr. Paræi Lib. VII; Thom. Bartholini Hiſt. Anat.; Morgagni Adverſ. IV; Dionis Oper. de Chir. Dem. IV; Quelmaltzii inter Halleri Diſput. Anatom. T. V. Diſſert. I; Verdier ſur la hernie de la veſſie Mem. de l'Acad. R. de Chir. Tom. II; *Déplacement des teſticules; teſticules dans le ventre, dans l'aine, près de l'aine; retraction des teſticules, intruſion des teſticules.*

Eſt teſticuli unius, vel utriuſque, cujus poſt nativitatem ſedes naturalior ſcrotum eſt, ſitus in alienum aberrans; quam ſitûs nativi mutationem cognoſces ſcroti exploratione, teſticulo hinc, vel utrimque vacui, necnon ſede quam ambo vel alteruter occupant: porrò vel ſeriùs deſcendens teſticulus hic, ille, aut uterque nunc abdomine occultatur, nullibi conſpicuus, nunc in annulis extuberat, nunc infra hæret ipſis proximus, vel nativum jam nactus locum viam emenſam remeat ad annulos retractus, aut intropreſſus.

1. *Parorchidium à ſero deſcenſu; ſerior teſticulorum deſcenſus* Fel. Plateri, Paræi, Thom. Bartholini, Dionis, Morgagni, Quelmaltzii, Verdier loc. cit.; *Teſticules dans le ventre, dans l'aine, près de l'aine; deſcente tardive des teſticules.* L.

Va-

Variat trifariam hæc ſpecies; vel enim abdominis cavo deliteſcunt teſticuli nulla ſui præbentes indicia; vel in annulis monticulorum inſtar extuberant; vel ipſis proximè ſubjacent magis adhuc prominentes. Hujus ſpeciei ſigna ſunt defectus teſticuli unius, vel utriuſque in ſcroto, in quod nuſquam antea penitus provolutus eſt, necnon ipſius præſentia in variis locis modò memoratis. Notabis varietatem hujus ſpeciei ſecundam cum dolore eſſe ſæpè conjunctam, & à teſticulorum defectu diſterminari. Teſticuli quandoque, ubi ſemel inventi ſunt, ibi reſtitant; utplurimum tamen temporis ſucceſſu, & etiam non rarò ſtatim à nativitate, in ſcrotum deſcendunt, patriis laribus valedicentes. Si diutiùs poſt nativitatem hunc ſuum deſcenſum morentur, commotionem in ipſis excitant utplurimum pubertas adveniens, ſaltus validus, venus præmatura, & ſimilia. Varietas prima naturæ committenda eſt; ſecundæ competunt applicata emollientia; tertiam decet expectatio. Cave ne annuli abdominalis per teſticuli deſcenſum dilatati apertura patentior herniæ viam ſubſternat. Cave etiam ne protuberantiæ in varietate ſecundâ & tertiâ ad annulos obſervandæ ſubligaculum apponas, & emplaſtra roborantia, herniam malè accuſans: quod ſi jam ab imperito Chirurgo factum invenias ſeriùs vocatus, præſto tibi ſunt remedia tùm externa, tùm interna, quibus inflammatio imminens, aut facta depellitur, & lenitur dolor.

2. *Parorchidium à retractione*; *teſticulorum retractio*, Suberini, apud Solenandrum ſect. IV. conſ. 18. Quelmaltzii loc. cit. *Retraction des teſticules.* L.

Retractioni teſticuli unius, aut utriuſque ex ſcroto in inguina anſam præbet calculus renum ac veſicæ, inceſſus citatior in iis qui itineribus inſtituendis minùs aſſuefacti humum celeriori pede ſtatim ſignant, urina niſu magno ac diutiùs cohibita, &c. Retractionem teſtium ab hac ultima cauſa in puerulo vidit *Quelmaltzius* ſtipatam doloribus exquiſitiſſimis, ſcroti tantâ contractione, ut nullum adfuiſſe crederes, protuberantiâ in inguinibus durâ, dolente, à teſticulis efformatâ, tandem inceſſus impotentiâ, quam emollientibus applicatis, & præſcriptis antiſpaſmodicis curavit. Retractionem teſtium à celeriori greſſu ut præſentem quies ſanat, ita futuram præcavet inceſſus primùm moderatior. Quoad primam varietatem, vide *Calculi therapeiam.*

3. *Parorchidium ab intropreſſione*; *teſticulorum in inguen intruſio* Solenandri Conſ. ſect. IV. conſ. 18. *Intruſion des teſticules dans l'aine; intropreſſion des teſticules.* L.

Pueri ſubinde manuum tractatione nunc hunc, nunc utrumque teſtem ſurſum attollunt, & premendo inguini inferunt, ut ibidem aliquandiù inhæreat cum valetudinis ut plurimum diſpendio, niſi paulò poſt priſtinæ ſedi reſtituatur; ut omittam peritonæi relaxationem ab intruſione hacce inductam, quam facilè hernia dein excipit. Virum equi ſuccuſſus durior contra ephippii partem anteriorem ita alliſit, ut teſtis alter gravi preſſione contortus, in inguen ſiniſtrum intruderetur, unde nullo modo reduci potuit. Supervenit ibidem tumor, dolor; graviter per plures dies eques decubuit; tan-

dem

dem augeſcente febre è vita exceſſit, priuſquam inſtitueretur ſectio celotomiæ ſimilis, quâ mali ſanationem medentum unus promittebat; aperto cadavere inventus teſticulus ſub peritonæo inter abdominales muſculos ita inhæreſcens, ut quaſi ipſis connatus, neque adhibitâ etiam ſectione integrâ valetudine inde auferendus videretur; vide *Solenandrum loc. cit.* Narrat Autor modò memoratus caſum viri qui à febribus diverſis curatus in teſticuli retractionem incidit. Ut excluſum dimitteret teſticulum, hunc magno niſu & labore manuum frictionibus exercuit; unde in parte graves dolores excitati ſunt. Reſtituto poſt dies circiter 12 teſticulo, cùm ex cujuſdam ſuaſu oleum terebinthinum per biduum illineret, tantus calor & dolor in ea parte excitatus eſt, ut ab inunctione abſiſtere cogeretur; abhinc teſticulum illum percepit altero longiorem, magis propendentem, debiliorem, flaccidum, & cremaſtere reſoluto non retrahendum; an hoc teſticuli vitium quartam conſtituit parorchidii ſpeciem?

Obſervatio. Hyſteroloxiâ & parorchidio non continentur omnia aberrationum genera: ſitum etiam nativum mutat, quin tamen abdomen in herniam elevet, ſtomachus deorsùm provolutus, & in pectus actus; (ultimam hanc aberrationem herniam ſtomachi internam vocat *Kirſchbaumius*: vide *Haller. Diſp. Chir. T. III.*) Mutant eodem quoque modo lien, hepar, inteſtina; aberrat adhuc fœtus in conceptibus extra-uterinis; prædictorum viſcerum, & aliorum, ſi quæ ſint, aberrationes, memoratas potiùs quàm ſufficienter deſcriptas, autoptis relinquimus concutiendas, in debita genera conjiciendas, & generico donandas charactere.

LX. Exarthrema Græcorum, *Exarthroſis*, *Pararthrema* eorumd. *Luxatio*, *ſubluxatio*, *diſtorſio* Heiſter. Inſt. Chir. T. I; Boerhaave aphor. comment. T. I; Gorter. Chir. repurgat. cap. VI; Platner. Inſtit. Chir. §. 1090-1213; *Luxation*, *entorſe*, Petit Malad. des os, T. II. Col de Vilars Chir. T. V. de Lafaye Princ. de Chir. Duverney Malad. des os, Tom. II.

Eſt ſeparatio contigui in oſſium articulis diarthroſicè, non verò immobiliter combinatis; quam cognoſces 1° impotentiâ ad motum parti luxatæ nativè competentem partiali vel plenariâ, nec ſenſibilitati ſubjecti dolorem à motu ſibi metuentis tribuendâ, nec alteri morbo; 2° mutatione figuræ, & poſituræ nativarum à malâ conformatione, & ab alio morbo non pendente; 3° dolore vario, utplurimùm obſervando, aliunde non repetendo; 4° protuberantiâ ad novam partem occupatam; 5° cavitate ad partem ab oſſe derelictam; 6° muſculorum ut plurimùm tenſione majori in parte luxationi oppoſitâ; 7° converſione alterius oſſis extremi in partem luxationi oppoſitam ſæpiùs obſervandâ; 8° accurtatione, vel prolongatione partis luxatæ, (vix ſenſibiliter mutatur longitudo in exarthrematibus incompletis;) 9° repoſitione nunc difficili, difficillimâ, impoſſibili; nunc verò facili.

Principia exarthrematis ſunt violentia externa, ut ictus, lapſus, ſaltus, niſus,

ſus, &c, contractio muſculorum voluntaria, vehementior, aut convulſiva; muſculorum eorumdem paralyſis; ligamentorum, capſularum articularium relaxatio, debilitas, elongatio nimia, dialyſis, intumeſcentia; collectio ſynoviæ lenteſcentis, induratæ in articulorum cavo; intumeſcentia acetabulorum, eorumdem protuberantia à callo, excreſcentiâ intùs enatis; tumor glandularum mucilaginoſarum ſcirrhodeus; capitum oſſis intumeſcentia; apoſtema articulare.

Exarthrema dividitur in ſimplex, compoſitum & complicatum, in incompletum & completum; dici etiam poteſt obliquum, vel directum, prout os luxatum reſpectivè ad ſitum nativum obliquo modo ſe habet, vel merus eſt juxta nativam articuli directionem ejus deſcenſus. Alia cauſam agnoſcunt externam, internam alia; hinc ſpecierum diviſionem ducimus.

Exarthrematis curatio ſita eſt, 1° in partis luxatæ repoſitione; 2° in ejuſdem in loco nativo retentione; 3° in ſymptomatum diſſipatione. Primum obtinetur extenſione, contra-extenſione, impulſione, quæ manu, mantilibus, laqueis, machinamentis peraguntur. Repoſitam probè fuiſſe partem cognoſces ſono obſcuro ſub repoſitionis negotio percepto; figuræ, poſituræ, ac longitudinis alienarum mutatione in legitimas, ac ſanas; doloris remiſſione, integrâ motûs membri reſtitutione. Repoſitionem citiſſimè inſtituendam differre cogunt partis intumeſcentia, inflammatio, niſi has faciat os luxatum, convulſiones, fractura articulo vicina. Alteri proſpicitur quiete, faſciatione accuratâ, ſitu partis luxatæ naturali. Circa bina hæc puncta, plura vide apud *Auctores citatos*, quæ brevitatis ergo prætermittimus. Symptomatibus occurritur modo vario, accidentium ſcilicet indoli accommodato.

(A) *Exarthremata à cauſâ externâ.*

1. *Exarthrema; luxatio ſimplex*; *exarthrema completum ſimplex à vi externâ* Auctorum citatorum, ut Petit cap. 1. Col de Vilars art. X. Duverney cap. 1. &c. *Luxation complette & ſimple par cauſe externe.* D.

Variat hæc ſpecies, 1° parte luxatâ, quæ nunc eſt humerus, nunc carpus, digiti, femur, maxilla inferior, &c; 2° regione luxationis, quæ modò fit ſupernè vel infernè, modò introrſum aut extrorſum: debetur violentiæ externæ; ſubitò accidit, & ferè ſemper non niſi in enarthroſibus, aut arthrodiis, vix in gynglimis; his adde ſigna generica 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8; dolorem vividum in inſtanti, quo luxatio fit, & diù poſt eam factam, motum verſus unam partem minùs difficilem quàm verſus alteram, & repoſitionem ægrè obtinendam. Signa ſpecialiora pro parte variâ, completâ, luxatâ, obſervanda legantur apud Auctores citatos. Curatur hæc ſpecies repoſitione, ſplenio ſimplici reſolventibus madido, quiete, ſitu partis naturali, & faſciatione plùs minùs firmâ pro luxationis renovandæ periculo; partis intumeſcentiæ, dolori, febri, ſi ſupervenerint, obviam itur per venæ ſectiones, narcotica, &c.

2. *Exarthrema ſubluxatio ſimplex*; *Exarthrema incompletum ſimplex*, con-

ſtans, à vi externa Auctorum, ut Petit, Col. de Vilars, Duverney loc. citat. *Luxation incomplette & ſimple par cauſe externe.* B.

Variat ut præcedens hujuſcemodi ſpecies; 1° parte luxatâ; 2° luxationis regione; violentiam externam pro cauſâ pariter agnoſcit; ſubitò fit; vix alia obſervatur in ginglymis; locum etiam habet, ſed rariùs, in enarthroſibus & arthrodiis; his adde ſigna generica 4, 5, 6, 7, nec non impotentiam ad motum verſus partem quamcumque æqualem, dolorem vividiorem, majorem articuli protuberantiam, vix mutatam nativam membri longitudinem, repoſitionem cæteris paribus minùs difficilem quàm in præcedenti. Curatio intelligitur ex prima ſpecie.

3. *Exarthrema diſtorſio; Exarthrema incompletum inſtantaneum à vi externa* Auctorum, ut Petit T. II. cap. 14. Duverney T. II. cap. 5. &c. *Entorſe.* B.

Fugaciſſimum hocce exarthrema derepente fit, & à violentiâ externâ ducit originem: cadit in enarthroſes, arthrodias, & ginglymos; cognoſcitur dolore acuto, intumeſcentiâ articuli calidâ, difficultate ad motum ſtatim exiguâ quandoque, mox magnâ, oſſis capite locum nativum retinente, atque ita immutatâ membri figurâ, ac poſiturâ. Inchoari debet curatio per repercutientia ſtatim à factâ diſtorſione tantùm applicanda; quæ ſi non ſufficiant, aut malo non ſatis recenti applicari nequeant, præſidio erunt quies debita, diæta tenuior, venæ ſectiones iteratæ, clyſmata, topica varia, ex emollientium ſcilicet, laxantium, anodynorum familiâ deprompta, ſi urgeat dolor & inflammatio; ex reſolventium verò primò mitiorum, dein potentiorum genere eruta, ſi modico gradu vigeant dicta ſymptomata: tonicis ſpirituoſis, ſolventibus, aquis & lutis thermalibus claudenda curatio.

4. *Exarthrema complicatum; luxatio complicata à vi externâ* Auctorum ſuprà citatorum; *Luxation compliquée par cauſe externe.* D.

Variat hæc ſpecies parte luxatâ, & luxationis regione; accidentia cum quibus complicari poteſt exarthrema hocce, ſunt vulnus, fractura, ecchymoma, convulſio, paralyſis, inflammatio, apoſtema, gangræna, ſtrepitus, &c. Pendet hæc ſpecies à vi externâ; ſubitò fit: ſigna præ ſe fert exarthrematum 1ⁱ, & 2ⁱ, prout completum, vel imcompletum eſt: his adduntur ſigna affectibus complicatis propria alibi legenda: curatio ex ſpeciebus 1ª, & 2ª, necnon ex peculiari accidentium memoratorum therapeiâ intelligitur. Longiùs excurreret hæc ſpecies, ſi vitium ſingulum exarthremati mixtum peculiaris hìc loci maneret curatio, quam idcircò ab Auctoribus ſub genere allegatis peti volumus.

(B) *Exarthremata à cauſâ internâ.*

5. *Exarthrema à convulſione; Luxatio à muſculorum contractione convulſivâ, vel ſpaſmodicâ* Auctorum, ut Petit, Col de Vilars, la Faye, Duverney, &c. *Luxation cauſée par la convulſion.* D.

Variat hæc ſpecies parte luxatâ, & luxationis regione. Exarthrema hocce in

in nullam aliam cauſam refundendum præcedunt, atque inducunt validæ convulſiones, ſpaſmi, crampi, quibus caput oſſis ex acetabulo expellitur. Dolorificum eſt cùm incipit, cùm fit, & cùm factum eſt; difficillimè reponitur, extenſionibus ad repoſitionem neceſſariis ſummum, quo excruciat, dolorem adhuc augentibus; his adde ſigna generica, atque oſſis obliquitatem. Indicationes curatoriæ ſunt caput oſſis reponere, repoſitum in acetabulo firmare, & interim convulſioni occurrere, quod pro varietate cauſarum, quibus ea natales debet, modo vario perficitur. Vide *morbos convulſivos.*

Ex hac ſpecie intelligitur exarthrema, quod debetur contractioni muſculorum voluntariæ quidem, aſt vehementiori; ſic oſcitatione majori luxari poteſt maxilla inferior, &c. Patet curatio ex ſpecie primâ.

6. *Exarthrema à paralyſi; luxatio à muſculorum paralyſi* Auctorum, ut Duverney, &c. *Luxation cauſée par la paralyſie.* L.

Variat hæc ſpecies parte luxatâ, ſimplicitate, cùm nempè ſolitaria eſt paralyſis luxationem excitans; & complicatione, quando nimirùm paralyſi miſcetur ligamentorum laxitas; ſignis genericis 1°, & 2°, adde partis emaciationem, dolorem utplurimùm levem, repoſitionem facilem; difficilem partis repoſitæ, ſponte, niſi detineatur, ſtatim iterùm luxandæ contentionem, adhibitâ etiam legitimâ faſciatione; directum membri deſcenſum, ipſius longitudinem majorem, caput oſſis in ſuo acetabulo vacillans, ab eo recedens, & ſpatium vacuum inter ſeipſum, atque acetabulum relinquens, majorem nullam muſculorum tenſionem in unâ parte quàm in alterâ, nullam pariter alterius oſſis extremi converſionem in partem determinatam. Varietas ſolitaria & varietas complicata gradu tantùm inter ſe differunt. Celebratâ repoſitione, & injectâ accuratâ faſciatione, paralyſis remediis congruis ex morborum paralyticorum therapeiâ petendis eſt oppugnanda. Vide *Duverney:* his addenda venit ſpeciei ſubſequentis curatio.

7. *Exarthrema à deſmochaunoſi; luxatio à feroſâ ligamentorum laxitate* Auctorum, ut Duverney, &c. *Luxation par le relâchement des ligamens.* L.

Variat hæc ſpecies parte luxatâ: pendet à ſero luxuriante, & ligamenta laxante citra muſculorum paralyſim; gradariè fit; exulat partis emaciatio; adſunt cum ſignis n°. 1, 2, 4, 5, 6, 7, memoratis dolor, intumeſcentia articuli, accurtatio membri: non minorem vim exigit ad ſui repoſitionem, quàm quæ fit à causâ externâ, & faſciatione validiori indiget, ut debitè contineatur: reducta pars nativam ſedem etiam abſque faſciatione ſervat quandiù quieſcit, motu edito ſtatim luxanda. Curatur repoſitione, faſciatione accuratâ, hydragogis, ſudorificis, laconico, diureticis, topicis ſpirituoſis, aromaticis, ſtimulantibus, aquis ac lutis thermalibus, vapore alcoholis accenſi, ſuffitibus aromaticis, tonicis, veſicatoriis, diætâ exſiccante, diaphoreticâ, diureticâ.

Hinc intelligitur exarthrema à ligamentorum debilitate morbos diuturniores excipiente, ſtimulantibus, analepticis, ſpirituoſis, unctionibus mercuria-

 libus

libus poſt repoſitionem & faſciationem debitam curandum; intelligitur & etiam exarthrema à ligamentorum diabroſi per materiam purulentam factâ ſoboleſcens, quod ſanationem vix videtur poſſe admittere; neque obſcurum eſt exarthrema, quod ligamentorum debilitati nimiam ipſorum elongationem excipienti natales debet.

8. *Exarthrema à deſmophlogiâ; luxatio à phlogodeâ ligamentorum intumeſcentiâ* Duverney loc. cit. pag. 21. 60. & 63. *Luxation par le gonflement des ligamens.* L.

Locum habet ex *Duverney* in femorum ac genuum ligamentis, quæ utplurimùm per defluxionem aut decubitum intumefacta, cavum articuli implent, & caput oſſis extrudunt cum dolore intenſo, ſub ſingulâ articuli motione augendo, cum articuli prominentiâ majori, partis indifferentiâ ad motus in ſenſum quemcumque exercendos, ejuſdem inflammatione, variiſque aliis ſymptomatibus. Curatur auxiliis antiphlogiſticis celeriter adhibitis, phlebotomiâ præſertim, topicis emollientibus, anodynis; quibus dolore ſedato ſuccedent reſolventia: his adjungi debent epiſpaſtica, & cauteria ad majorem revulſionem impetrandam.

9. *Exarthrema paſtaceum; luxatio à ſynoviæ lenteſcentis copiâ* Auctorum citatorum; *Luxation par l'abondance de la ſynovie.* L.

Variat in hac ſpecie pars luxata: à ſynoviâ ſpiſſiori & exſuperante, non verò copioſiori, aſt tenui ac feroſiori, quæ ſpeciem ſeptimam potiùs produceret, extruditur caput oſſis, quod licet ad acetabuli margines & ultra, repoſitione tentatâ, de facili admoveas, nuſquam tamen in hujus cavum intrudere penitùs poteris, reſiſtentiam perſentiens inſuperabilem, & ſtrepitum audiens qualem edit argilla mollior pinſata; exulat dolor; eminet articulus in omnes ſenſus qui nativè ipſi competunt movendus; in ginglymis directus fit deſcenſus, ac prolongatio, præſentibus ſignis genericis 1, 2, 4, 5; abſentibus verò 6, & 7: in arthrodiis autem & enarthroſibus elevatur os, ac decurtatur membrum vigentibus ſignis genericis 1, 2, 4, 5, 6, 7. Curatur hæc ſpecies, 1° repoſitione, quâ quantum fieri poteſt in acetabuli cavum caput oſſis intruditur; 2° faſciatione validâ caput idem in cavi fundum urgente, ut ſynovia ad circumferentiam expreſſa, & ſic magis externa facta meliùs pateat actioni topicorum ſolventium ac diſcutientium parti imponendorum; 3° agitatione diuturnâ capitis oſſis in ſuo acetabulo ſub ſingulis deligationibus præſtandâ; ut ſcilicet velut piſtillo ſynovia conquaſſetur, attenuetur, & ſic perſpirationi, aut reſorptui idonea reddatur.

Hinc intelliges hoc exarthrema, quod ictum, lapſum in articulum validiores ſeriùs excipit, à ſynoviæ lenteſcentis collectione potiſſimùm pendens; ſcilicet nullâ factâ ictûs, aut lapsûs tempore luxatione, impulſo tantùm violentiùs oſſis capite in acetabulum, contunduntur partes intra ipſum hoſpitantes, ſubſequente obſtructione, inflammatione, apoſtemate, & præprimis ſynoviæ coacervatione, quâ, laxatis ligamentis, diſtenſâ capſulâ, temporis ſucceſſu oſſis caput tandem extruditur; caſus hic maturè dignoſcendus eſt, ut nempe prævertatur luxatio; poſtquàm contigit, nullâ arte tollenda,

lenda. Vide *Auctores citatos*, & *Petitum* præprimis *de la luxation de la cuiſſe à la ſuite d'une chute ſur le grand trochanter.*

10. *Exarthrema tophaceum; Luxatio à ſynoviæ concretione* Col de Vilars, Duverney, &c. *Luxation par la concrétion de la ſynovie.* L.

Variat hæc ſpecies parte luxatâ; obſervatur in rheumatiſmo articulari, & arthritide; cognoſcitur tardigrado mali inceſſu, doloris abſentiâ; repoſitione impoſſibili, quamvis ad tophum uſque ſatis facilè adducatur oſſis caput; ſtrepitu, qualem edit corpus ſolidum percuſſum, percepto, dùm tentatur repoſitio; eminentiâ articuli, mobilitate ejuſdem in omnes ſenſus qui nativè ipſi competunt. Vix ac ne vix quidem ſanationem admittit hæc ſpecies: tentari tamen poſſunt, ut repoſitioni via ſternatur, medicamenta varia, quæ materiem concretam emolliunt, ſolvunt, ac ligamenta & tendines roborant. Vide *Duverney de l'ankyloſe*, *Tom. II. p. 350.*

Hinc eluceſcit diagnoſis ac curatio, ſi quæ ſit, exarthrematis à callo in acetabuli cavitate genito, ab excreſcentiâ ibidem enatâ, ab intumeſcentiâ glandularum ejuſdem mucilaginoſarum ſcirrhoſâ: intelligitur etiam exarthrema à tophaceâ ligamentorum induratione, quæ memorata admittit medicamentorum genera. Vide *Duverney T. I. cap. 1.*

11. *Exarthrema exoſtoſicum*; *luxatio à capitum oſſis & acetabulorum intumeſcentiâ* Petit, Col de Vilars, Lafaye, Duverney, &c. *Luxation par le gonflement des têtes & des cavités des os.* L.

Variat hæc ſpecies oſſe luxato, parte intumefactâ, quæ nunc oſſis caput tantùm, nunc acetabulum dumtaxat, nunc verò utrumque eſt; necnon cauſâ memoratam intumeſcentiam, & exinde luxationem inducente, quæ modò virulenta eſt, nimirum rachitica, ſcrophuloſa, ſyphilitica; modò autem ſimplex, ut vita in locis uliginoſis, paludoſis; minerarum plumbi, mercurii, fodicatio. Cognoſcitur hoc exarthrema viſu & tactu; ſcilicet capita oſſium intumeſcere, ipſorum acetabula magis patere, complanari, deleri, & inter utraque congruam exulare proportionem ſenſim percipitur; hinc tardigradè increſcens mirum in modum tandem prominet articulus, vix tamen mutatâ utplurimùm ob rariſſimam exarthrematis hujuſce completionem membri figurâ; cauſarum varietati accommodanda venit curatio in caſu incompleto quandoque impetranda. Intumeſcentia rachitica remediis rachitidi; ſcrophuloſa verò remediis ſcrophulæ appropriatis impugnanda venit; ſyphiliticæ competunt unctiones mercuriales; aëre ſicco, calido, regimine ſimili, hydragogis, & aquis præſertim thermalibus depellere convenit intumeſcentiam, quam loca uliginoſa, paludoſa fecere; minerarum foſſoribus litum mercurialem proficuum eſſe poſſe ex eo concludit *Petit*, quod inauratorem, intumeſcentiâ oſſium à mercurio inductâ, & cum exarthremate ferè completo exinde enato conjunctâ, laborantem hydrargyri ope ſanaverit.

Nota. Exarthrema hereditarium, vel à pravâ conformatione ex utero allatâ poſt nativitatem inductum conſultò omittimus, ex memoratis ſpeciebus intelligendum. Vide *Col de Vilars* & *Andri Orthopédie.*

LXI. DIASTASIS Græcorum; *oſſium receſſus* Latinorum; Petit T. II chap. 8 & 13. Lafaye Princ. de Chir. pag. 474. Duverney T. II ch. 1 & 5. *Diaſtaſe, écartement des os;*

Eſt oſſium, cartilaginum immobiliter combinatorum, ſeu per raphen, harmoniam, ſynoſteochondrium, ſynchondroſim unitorum, aut per ſyndeſmoſim ſenſibiliter immobilem connexorum ſeparatio, ſeu receſſus ab invicem, partialis vel totalis: quem cognoſces 1° ſpatio vacuo inter partes combinatas, ſymphyſi abſque medio, vel ſymphyſi cartilagineâ, aut ligamentoſâ ſubimmobili (ſi fractura vel ruptio adfuerint) obſervando, vel ſpatio non quidem vacuo, aſt nativum ſuperante inter partes ſynchondroſi, vel ſyndeſmoſi immobili connexas, ſi exulant fractura aut ruptio, pariter obſervabili; 2° mutatione poſituræ, in dictis partibus ad invicem, obliquitatem reſpectivam, ſitum relativum alienum ipſis inducens; 3° doloris præſentiâ, ſi receſſus ſubitò, aut ſaltem promptè fiat; ejuſdem verò abſentiâ, ſi ſenſim ac ſine ſenſu contigerit.

Diaſtaſis nunc ſimplex eſt, nunc verò complicata cum fracturâ, inflammatione, &c.

Principia diaſtaſeos ſunt violentia externa, ut ictus, lapſus, &c, hydrocephalus, polypus narium, graviditas; protuberantiæ quævis introrſum enatæ, oſſa unita extrorſum agentes; partus, ſyphilis inveterata, ſcorbutus, inæquale cartilaginum oſſa nectentium incrementum, pondus partium ſymphyſim hinc trahens, preſſio, ſitus, latus oſſium unitorum alterum aſſiduè urgentia, conſtans muſculorum nonnullorum hypertonia. Diaſtaſes ergo aliæ fiunt à cauſâ externâ, aliæ verò ab internâ; hinc fluit ſpecierum diviſio.

(A) *Diaſtaſes à cauſâ externâ.*

1. *Diaſtaſis violenta; luxatio, diaſtaſis ſymphyſium cum vel ſine medio à cauſâ externâ* Auctorum, ut Petit, Col de Vilars. T. V. p. 227, Duverney; *Diaſtaſe ou écartement des os par cauſe externe.* B.

Variat hæc diaſtaſis ſymphyſeos ſeparatæ ſpecie, quæ nunc eſt raphica, nunc harmonica, nunc ſynoſteochondrica, modò ſynchondroſica, modò ſyndeſmoſica ſubimmobilis. Violentia quævis externa, ut ictus, lapſus, &c, huicce oſteoparatopiæ anſam præbet: hujus exempla ſiſtunt ſuturæ cranii, oſſa naſi quadrata per vim externam ſeparata, coccyx, appendix xiphoidea per ictum, lapſum introrſum luxata, fibula inter incedendum à tibiâ violenter recedens, &c. Diagnoſim habeto ex ſignis genericis, & cauſâ allegatâ. Varietas hujuſce ſpeciei raphica in puerulis citra fracturam locum habere poteſt; in adultis cum fracturâ ſemper complicatur; hanc à diaſtaſi ſecundâ potiſſimùm diſtinguunt dolor, & cauſa procatarctica; neque inter varietatem harmonicam, & diaſtaſim tertiam aliud diſcriminis intercedit,

dit, necnon varietatem inter ſynoſteochondricam, & diaſtaſim quartam. Varietas ſynoſteochondrica nunc complicatur cum fracturâ cartilaginis, nunc verò citra fracturam hujuſcemodi evenit: in hoc ultimo caſu, ſi peſſumdetur cartilaginis & ligamentorum elater, conſtans eſt in ſymphyſi receſſus; ſi verò ſalva remaneat eorumdem elaſticitas, receſſus eſt inſtantaneus, partium durarum ſynchondroſi unitarum vera diſtorſio dicendus: vide *Diaſtaſim ſextam.* In fibulâ locum habet varietas ſyndeſmoſica; in hanc cadunt quæcumque de ſynchondroſicâ modò diximus, ſi cartilaginis hìc loci deficientis fracturam demas. Curatio ſita eſt in partium ſemotarum approximatione, ac reſtitutione, in earumdem faſciatione, tandem in ſymptomatum ablatione: quæ omnia ex exarthrematis ſpeciebus à cauſâ externâ inductis ſatis intelliguntur. Vide *Auctores citatos.*

(B) *Diaſtaſes à cauſâ internâ.*

2. *Diaſtaſis raphica; diaſtaſis, ſeu receſſus ſuturarum cranii* Auctorum, ut Duverney, &c; *Ecartement des ſutures.* L.

Adoritur hæc ſpecies puerulos hydrocephalo interno laborantes: pendet à ſero collecto, mollia cranii oſſa ſeparante: cognoſcitur charactere generico, ſymphyſeos oſſium ſeparatorum ſpecie, & ſignis hydrocephali, cujus prognoſim ſequitur, ac therapeiam admittit. Si hydrocephali tollendi aliqua daretur ratio, locus eſſet gradariæ oſſium ſeparatorum approximationi, & faſciationi congruæ in dies ſenſim ſtringendæ.

3. *Diaſtaſis harmonica; diaſtaſis oſſium naſi* Levret Obſ. ſur les polypes; *Ecartement des harmonies.* L.

Hujuſce ſpeciei varietatem à polypo narium inductam refert *Levret*: in eâ oſſa naſi quadrata per polypum ſenſim increſcentem extrorſum acta; atque ab invicem ſeparata fuerant; diagnoſis varietatis Levretianæ eruitur ex charactere generico, ex ſymphyſeos oſſium ſeparatorum ſpecie, & ex polypi præſentiâ. Indicationes curatoriæ ſunt polypum tollere, (Vide *Levret loc. cit.*) oſſa ſeparata approximare, reſtituere, ac firmare; hinc erue diaſtaſeôn harmonicarum aliarum diagnoſim, ac therapeiam.

4. *Diaſtaſis ſynoſteochondrica; diaſtaſis cartilaginis narium* Levret obſ. ſur les polypes, p. 246. *Ecartement des ſynoſteochondres.* L.

Hujuſce diaſtaſeos varietas à polypo narium facta apud laudatum Auctorem etiam legitur; cartilagine nempe narium per hancce excreſcentiam è ſuo loco dejectâ. Notabis ſymphyſim quâ os & cartilago, non verò oſſa, ad invicem ope cartilaginis intermediæ uniuntur, nobis ſub nomine ſynoſteochondrii venire, quod quartam ſiſtit ſymphyſeos abſque medio ſpeciem. Character genericus, ſymphyſeos partis affectæ ſpecies, & polypus ſynoſteochondricam Levretii diaſtaſim indigitant. Curatio ex ſpecie præcedenti intelligitur. Diaſtaſis cartilaginis xiphoideæ à cauſâ internâ facta aliam ſpeciei hujuſcemodi varietatem ſubminiſtrat.

5. *Diaſta-*

5. *Diaſtaſis epiphyſica; Diaſtaſis epiphyſium* Duverney T. II c. 1 p. 9. *Séparation des épiphyſes.* L.

Epiphyſes, quamvis in ſubjectis junioribus ope cartilaginis intermediæ cum oſſe reliquo unitæ ſint, ab eo tamen abſque fractura ſeparari poſſunt. Obſervatur in ſcorbuto, & in ſyphilide inveteratâ. Signa diagnoſtica eruuntur ex charactere generico, vacillatione epiphyſeôn fracturam mentiente, & affectuum memoratorum præſentiâ. Indicantur remedia ſyphilidis & ſcorbuti, epiphyſeôn ſeparatarum ad os reliquum appreſſio, & faſciatio debita.

6. *Diaſtaſis ſynchondroſica; Diaſtaſis ſynchondroſeôn* Fabr. Hildan. centur. VI. obſ. 39; Puzos des Accouchemens, p. 7; Duverney loc. modò citat. *Diaſtaſe*, ou *écartement des ſynchondroſes.*

Locum habet hæc ſpecies in oſſibus pubis, in oſſibus ileis & ſacro, in coccyge; fit à vi internâ diſtendente, & oſſa hujuſcemodi ſynchondroſi unita ab invicem removente; obſervatur & etiam in vertebrarum corporibus, ſi nempè cartilago intermedia magis increſcens in uno latere, quàm in altero vice cunei fungatur, quâ hinc magis ab invicem recedant vertebrarum corpora. Curatio obtinetur ſublatâ vi internâ diſtendente, oſſium diſſitorum factâ approximatione, & injectâ congruâ faſciatione. Ex gibboſitatis genere petantur auxilia in incremento cartilaginis inæquali uſurpanda.

LXII. LOXARTHRUS; *Perverſio capitis oſſium ac muſculorum appenſorum* Duverney T. II cap. II. *Artus vari* Duverney Tom. II cap. III. *Gibboſitas ſcapularis* Auctorum; *Perverſion de la tête des os & des muſcles; membres bots, boſſe ſcapulaire, ou poitrine aîlée. Ægri* bancroches.

Eſt oſſium cum motu ſenſibili articulatorum ſitus relativus in alienum conſtanter mutatus, aut obliquitas reſpectiva perſiſtens citra exarthrema & ſpaſmum. Caput oſſis nativum acetabulum ſervat, nec deſinit acetabulum caput oſſis ſibi dicati excipere; mutatur conſtanter in peregrinam directio nativa, quâ ſibi reſpondent oſſa mobiliter combinata, quin contractioni ſpaſmodicæ hoc veniat tribuendum; exulant itaque ab loxarthri genere exarthrema & ſpaſmus; una peccat oſſium poſitura reſpectiva, & coincidentia nativa, quæ in alienas mutatæ permanent.

Principia loxarthri ſunt perverſio ſitûs nativi oſſium, & poſituræ nativæ muſculorum appenſorum poſt motus varios vehementiores; cartilaginis acetabulum, vel oſſis caput obducentis incrementum majus in uno latere quàm in altero; partialis acetabuli, vel capitis oſſis exoſtoſis; materies tophacea articuli cavum integrum occupans inæqualiter, vel tantùm lateralem ejus partem, citra ankyloſim; tenſio muſculorum & ligamentorum major in uno articuli latere quàm in alio; quam inducere valent vitium hereditarium, malus ſitus in utero, obſtetrix oſſa infantis rudiùs tractans, mala faſciatio, preſſio validior inter brachia, dùm circumfertur infans, pravus ſitus diuturnior, & alia benè multa.

1. *Loxar-*

1. *Loxarthrus perverſivus; perverſio capitum oſſis & muſculorum appenſorum* Duverney T. II. ch. 2. *Perverſion de la tête des os, & des muſcles.* L.

Contingit nonnunquam ut brachium verbi gratiâ, in varios ſenſus validiſſimè motum, moveri jam prorſus nequeat; quia ſcilicet mutatur ſitus oſſis nativus, & nativa muſculorum appenſorum poſitura, revoluto in ſui cavitate oſſis capite, & ita conſtitutis brachii muſculis, ut jam edendis, quibus dicati ſunt, motibus, fiant impares; niſi nativum in ſitum celeriter reponantur os & muſculi brachii, motui præceps imminet ruina. Omnem paginam adimplent, 1° prompta capitis in acetabulo revoluti reſtitutio, excitatis nimirùm motibus variis in ſenſum præprimis huic oppoſitum, ſub quo contigit memorata perverſio; 2° faſciatio debita, non minori diligentiâ hîc loci injicienda, quàm ſi exarthremate incompleto brachium fuiſſet tentatum.

2. *Loxarthrus aniſotonicus; artuum, maxillæ inferioris deflexio ab inæquali muſculorum, ac ligamentorum tenſione* Duverney T. II c. III. *Vari, valgi, compernes, brachia vara, maxillæ inferioris tortura* Latinorum; *Pieds bots, bras tournés, machoire de travers.* L.

Variat hæc ſpecies parte affectâ; nunc enim pedes extrò, vel intrò flectuntur, nunc genua, modò cubitus, modò maxilla inferior; patet diagnoſis ex charactere generico, partibus intrò vel extro flexis, necnon cauſâ allegatâ; creſcit malum in pueris, dùm levaminis gratiâ artus deflexos in partem vulgò detorquent, quam major muſculorum & ligamentorum tenſio occupat. Curatio tota ſita eſt in uſu machinamentorum, ut ocrearum & ſimilium inſtrumentorum, quibus ad ſitum nativum reſpectivum oſſa leniter adducuntur, & in eo continentur, ac firmantur; cave hanc ſpeciem pro lordoſi vendas; huc pertinent conſtans capitis in latus alterutrum detorſio, inclinatio, reclinatio à tono muſculorum huic prævalente inductæ, niſi mavis ad obſtipitatis genus amandare.

3. *Loxarthrus gibboſus; gibboſitas ſcapularis, ſeu alata* Auctorum; *Boſſe ſcapulaire, poitrine aîlée.* L.

Iſta ſpecies intelligitur ex præcedenti, cum quâ ſecundùm cauſam convenit, diſcrepans tantùm parte affectâ. Vide *Gibboſitatem ſcapularem*, ſeu *alatam.*

4. *Loxarthrus intrarticularis; artuum deflexio à mutatâ partialiter ſuperficierum articulatarum libellâ; valgi, vari, compernes, brachia vara, maxillæ inferioris tortura* Latinorum; *Pieds bots, bras tournés, machoire de travers.* L.

Affinis eſt ſpeciei 2æ loxarthrus hujuſcemodi, artuum, maxillæ inferioris deflexionem ſub ſe pariter recipiens; differt verò quoad cauſam quæ in iſta ſpecie in cavitate articuli hæret; in 2a verò extra ipſam conſtituta eſt. Partialiter mutatur acetabulorum, vel capitis oſſium libella nativa, ſi 1° cartilago dictas partes obducens magis creſcat in uno latere quàm in altero; 2° ſi in acetabulo, aut in oſſis capite hinc aſſurgat exoſtoſis; 3° ſi in oſſibus bino acetabulo excipiendis, ut eſt maxilla inferior, aut in oſſibus

bus unico acetabulo, aſt duplici cavitate inſtructo exceptis, ut ſunt ginglymi duplicati, materies tophacea in illis acetabulum alterum, aut in iſtis unam acetabuli cavitatem teneat; vel ſi in oſſibus uniacetabularibus ſuperficiem acetabuli omnem tegat lamina tophacea hinc craſſior, aut lateralem tantùm ipſius partem, exulante ubique ankyloſi. Variat itaque loxarthrus hicce pro lordoſi nomine venditandus, & parte affectâ, & principio proëgumeno. Hujus diagnoſim habeto ex charactere generico, partibus affectis, & cauſâ allegatâ variâ. Ex cauſâ loxarthri hujuſce varietatem primam inducente de facili colligitur quid loxarthri ſecundi therapeiæ, quæ memoratæ varietati competit, veniat addendum. Varietates hujuſce ſpeciei exoſtoſica & tophacea, exarthrematum exoſtoſici & tophacei curationem admittunt, additis ſuo tempore, ſi priſtina redeat ſuperficiebus articulatis libella, machinamentis congruis pro partibus elongatis adducendis, ſuſtentandis, & articulo coercendo, firmando.

Nota. Ad hunc ordinem referri etiam poſſunt lordoſis & gibboſitas; quæ genera ſub alio ordine militare juſſit claſſeôn hujuſcemodi Auctor Clariſſimus. Hæc ſunt varia procidentiarum, herniarum, aberrationum, & oſteoparatopiarum genera, quæ à nobis delibata potiùs quàm pro rei dignitate tractata fuiſſe ultro fatemur; fuſiùs ea proſequi vetabat inſtituti ratio quæ ſuis claſſibus præfixit Profeſſor celeberrimus. Satis ſit morborum ectoporum genera legitimè conſtructa genuino charactere, aitiologiâ experientiæ innixa donaſſe, ſpecies varias ſub generibus ſingulis militantes collegiſſe, nominaſſe, diſtinxiſſe; tandem indicationes curatorias genericas, ſpecificas ubique, quantum oportuit, ac licuit, propoſuiſſe, non neglectâ interim prognoſi, atque aitiologiâ peculiaribus: quæ quidem ſi preſſiori ſermone ſemper, compendioſiùs & raptim nonnunquam præſtitimus, id nobis excuſationis fidem facit, quod ſub generibus omnibus, ſub ſingula ſpecie Auctores allegavimus, è quibus cuique fas ſit meliora prolatis depromere.

ORDO SEPTIMUS.

PLAGÆ.

SUnt ſolutiones continui; illæ verò vel ſunt in partibus carneis, ut vulnus, ulcus; vel in oſſeis, ut fractura, caries. Rurſus aliæ fiunt à cauſis mechanicis, ut inſtrumenti ſcindentis, pungentis, contundentis impetu in corpus humanum, aut reciprocè corporis noſtri in hæc inſtrumenta impetu, unde tenacitas partium ſuperatur, ut in vulnere, fractura; vel hæ ſolutiones fiunt à cauſa phyſica erodente, diſſolvente, ut accidit in ulcere, carie. Hinc quadruplex plagarum partitio.

LXIII.

LXIII. VULNUS; *bleſſure.*

Eſt ſolutio mechanica continui in carnibus cum labiorum hiatu, initio cruenta, dein ad inflammationem ſuppurationemque tendens.

Differt à punctura per hiatum labiorum, ab ulcere per cauſam mechanicam, ut vim inſtrumenti ſecantis.

Fibræ & membranæ corporis, cutis potiſſimùm, magna vi tenacitatis invicem cohærent, ut patet ex immenſis ponderibus, quæ àloramento cutis citra rupturam ſuſtinentur: Vide *Hæmaſtatique Experience 22.* Vis eâ tenacitate major requiritur ad vulnus infligendum, quæ ope inſtrumenti ſecantis uni lineæ applicata commodiſſimè effectum ſuum conſequitur: ſectæ verò fibræ, quæ in cute ſunt maximè elaſticæ, hinc & inde retrahuntur; hinc labiorum hiatus, vaſa ſanguifera ſecta ſanguinem fundunt, cujus reſiduum, in vulneris vaſis coagulatum, inflammationi anſam præbet, ni vulnus ritè exſuctum fuerit; inde verò ſuppuratio cicatrice terminanda. Symptomata vulnerum ſunt *dolor* in cute, nervis, tendinibus, perioſteo acrior; *ſanguifluxus* major, prout arteriæ ac venæ plures majoresve ſauciantur; *hiatus* labiorum major in vulnere tranſverſo, amplo, minor in longitudinali & brevi; deinde *inflammatio* tumore, calore, rubore, dolore, tenſione, pulſatione ſtipata; poſt paucos dies *ſuppuratio*, ſeu puris albi, inodori, blandi exortus cum inflammationis mitigatione, hinc carnium regeneratio & cicatrix.

Vulnera ſimplicia hìc tantùm recenſemus; quæ verò in cavitates corporis penetrant illa ſunt principia aliorum morborum, de quibus paſſim in aliis Claſſibus egimus, ut hæmoptyſeos, orthopnœæ, aſphyxiæ, peripneumoniæ, &c, ſi pulmones vulnerentur; hæmatemeſis, cardialgiæ, aſcites cruenti, ſi abdominis viſcera lædantur.

Hinc diagnoſis, prognoſis vulnerum varia eſt, nec ea ſigillatim pertractare, multo minus curationem tradere, noſtri inſtituti eſt. Sufficit potiſſimas varietates vulnerum ſimplicium indicaſſe.

1. *Vulnus ſimplex*; *Playe ſimple.*

Illud eſt quod inſtrumento puro, ſecanti debetur, quodque carnes tantùm, non viſcera nec oſſa, attingit, quod ſine amputatura, ſine contuſione, non igniti inſtrumenti ope, factum eſt.

Illud verò, cùm ſanguis nullo viru inquinatus eſt, ſponte ſanatur, modò aëris acceſſus debita deligatione molli caveatur; corpora peregrina ex fundo vulneris extrahantur; coagula ſanguinis eluendo foras educantur; labia vulneris, ſi nimis pendula, ope ſuturæ aut ſpleniorum, faſciarum, emplaſtrorum, in convenienti ſitu retineantur; inflammatio, ope phlebotomiæ, victûs tenuis, cataplaſmatum emollientium, diſcutiatur; ſed de his legantur ſcripta chirurgica.

2. *Vulnus ſclopetorum*; *Coup d'arme à feu.* A.

Eſt illud quod fit mediante corpore duro à bombardis, tormentis bellicis, ſclopetis ope pulveris pyrii exploſo. His vulneribus inflictis excitatur vehemens tremor & concuſſio totius generis nervoſi, ex qua poſt aliquot dies graviſſima ſymptomata excitantur, eò verò majora quò partes nobiliores ampliùs, profundiùs vulneratæ ſunt, quò ſimul oſſa fracta, contuſa, majorem ſtragem paſſa ſunt. Vulnera illa labia aduſta, nigra, ſicca, contuſa oſtendunt; gangræna, ſtupor, animi conſternatio non rarò accedunt, quæ omnia minus ab ambuſtione quàm ab impetu valido dependent.

3. *Vulnus virulentum.* C.

Eſt illud quod à morſu canis rabidi, ſive ſummè irati, ſive hydrophobi producitur; hujus ſequelas vide dum *de Hydrophobia*; vel illud eſt quod infligitur viru quodam affectis, ut ſyphiliticis, ſcorbuticis, leproſis, & hæc vulnera in ulcera ut plurimum abeunt, quæ verò hydropicis, illa in ulcera gangrænoſa ſæpius mutantur. Sola vulnera hydrophobiam inductura per longum tempus ſimplicia & pura videntur.

LXIV. Punctura; *Piquure.*

Differt à vulnere, quòd in punctum corporis tantùm agat inſtrumentum, & ſine labiorum hiatu ſit ſolutio cutis.

Exigua eſt, aut nulla, ſanguinis effluxio; aſt pro parte puncta interna, & difficili exitu ſanguinis in fundo hærentis & putreſcentis, non rarò gravia ſubſequuntur ſymptomata.

1. *Punctura ſimplex.* B.

Præcipuum ſymptoma dolor eſt, qui in cute, nervo, tendine eſt omnium maximus; nervus quidem eſt ſola pars ſentiens, ſed cutis nervis eſt ditiſſima, unde acriter dolet; tendines vaginæ nervis præditæ dolent etiam, imò ſtylo intra nervos adacto vidi enatos dolores atrociſſimos, aſt in annoſis ſubjectis oſſium anæſtheſiam adipiſcuntur. Nervis tendinibusve amputatis dolor citò evaneſcit, aſt punctis, ſemilaceris dolor dirus eſt, & triſmum, imò tetanum, excitat. In tendinibus id partim fit ob continuam diſtractionem fibrarum integrarum à fibris ſectis ſe ſe retrahentibus; tendines enim muſculique ſunt continuò tenſi, adeoque in niſu continuo ad ſe ſe decurtandum; ſi paucæ fibræ totius muſculi niſum ſuſtineant, eas diſtrahi adeoque cruciari neceſſe eſt: unde remedio eſt ſectio tranſverſa tum nervi, tum tendinis; antea verò dolor balſamicis puris, non rancidis unguentis, eſt deliniendus: oleum terebinthinæ in hoc caſu puncturæ infunditur, cata-

plaſmata emollientia tumori citò oriundo applicantur, phlebotomiis inflammatio arcetur. Vide *Convulſionem a nervi punctura.*

2. *Punctura à cuſpide fracta*; *Echarde*, D. Tiſſot Avis au Peuple. A.

Si apex ſtyli, aciculæ, ſpinæ, aculei, ligni, &c, in fundo puncturæ relinquatur, maximè in partibus nervoſis, ut ſub ungue, inde dolores acerrimi excitantur, & obortâ dein phlegmone recrudeſcunt. Cuſpis quantociùs arte Chirurgica educatur, ſecus cataplaſmatis emollientibus, narcoticis dolor ſedetur & ſuppuratio promoveatur; natura hanc excitat ut peregrino corpori exitum paret; ars, inciſione abſceſſûs opportunè inſtitutâ, naturæ ſuccurrit.

3. *Punctura venenata*; *Piquure venimeuſe.* D.

Puncturæ venenatæ ſunt vel à vegetabilibus vel ab animalibus; & quidem inter vegetabilia ſola eſt apud nos urtica, cujus puncturæ non ſint merè mechanicæ; in ſpinis enim hujus plantæ adeſt ſuccus acidus corroſivus, qui per tubulum in apice ſpinæ patulum infunditur; hujus verò veneni antidotum nos latet: pars urticata vividè dolet, tumet, inflammatur.

Quoad venena animalia puncturis infundenda præcipuum eſt venenum viperæ ſeu colubri veri; duos ſcilicet hic coluber in ore gerit aculeos oſſeos, plicatiles, cavos, quorum baſis premit totidem folliculos ſucco venenato turgidos, qui in vulnus effunditur, cùm animal iratum mordet: Antidotus præcipua eſt alkalinum volatile, ſub forma vel ſalis vel fluoris, ut aqua luciæ, cujus guttæ aliquot puncturæ affunduntur, & ſex vel ſeptem omni hora intus ſumuntur ad ſudorem proliciendum: hoc ſudore par diem continuato venenum foras ejicitur: hujus Antidoti defectu valet ſuccus raphani, eryſimi, naſturtii, ſinapis, erucæ intus & extus admotus: valet & caro viperina intus ſumpta, vel ejus pulvis.

Præter viperas nullus coluber, nulla lacerta venenata eſt; ſed dantur inſecta quæ venenum cum aculeo infundunt, ut veſpa, apis, culex pipiens, culex pulicarius, crabro, & ſecundum quoſdam Authores aranea & ſcorpius.

Contra apum puncturam nullum melius remedium invenit *Ill. Reaumur* ipſa aqua frigida continuò renovata, in qua pars puncta immerſa tenetur. An his omnibus alkali volatile conveniat? Quidquid ſit ex horum inſectorum veneno dolor fugax leviſque tumor ſequitur, nullum verò vitæ periculum, aſt ſummum ex morſu viperæ niſi obviam eamus. Vide *Diſſertationem noſtram, in Rothomagenſi Scientiarum Academia coronatam, de veneratis Galliæ animalibus.*

Si veſpa apiſve pupugerit, aculeus acicula extrahendus, folia petroſelini tuſa applicanda, decocto florum ſambuci tepido pars fovenda; pauxillum

 theria-

theriacæ punčturæ applicandum alii ſuadent; ſed mallem Reaumurii remedium adhibere.

De punčtura hyſtricis, raiæ glorioſæ, trachini, &c, vide *Diſſertationem de venenatis Galliæ animalibus.* De punčtura furiæ infernalis vide *Malidem*, & *Syſtema Naturæ D. Linnæi.*

LXV. Excoriatio. *Ecorchure.*

Excoriatio eſt cuticulæ vel cutis à carnibus ſeparatio. Excoriatio eſt ſolutio quæ nullam altitudinem, & tantùm latitudinem & longitudinem habet. Punčtura habet tantùm altitudinem, vulnus altitudinem & longitudinem.

1. *Excoriatio viva.* B.

Eſt violenta ſeparatio cutis à carnibus vivis ſubjectis; fit per ictus obliquè inflictos, potiſſimùm ſupra partes oſſibus ſuſtentatas, ut cranium, anteriora tibiæ, digitos, &c; ea ſummè dolorifica eſt & ſæpe cum contuſione. Nihil eſt utilius quàm cerato Galeni, aut puro, aut liquore Saturni ſaturato, primum dolorem delinire.

2. *Excoriatio phlyctænodes.* D.

Eſt ea quæ fit in partibus eryſipelatoſis per amplas phlyctænas obortas in partibus ambuſtis, in gangrænoſis & anthrace affectis, demùm à veſicatoriis appoſitis; ea verò ſolam epidermidem à cute ſemovet. Ea exigit reſolventia anodyna, ut decoctum florum ſambuci; in caſu veſicatorii butyrum, ceratum; in gangræna decoctum kinkinæ, &c.

LXVI. Contusio; *Meurtriſſure.*

Eſt textûs carnoſi, potiſſimùm infra cutem, ruptio per minima puncta & vaſorum contritio ecchymoma ſæpius inferens. Fit à corporibus obtuſis partes molles cum impetu ferientibus, quæ, licet cutim, ut pote tenuiſſimam, ſolvere non valentes, carnium ſubjectarum molliorum textum lacerant & deſtruunt, unde effuſio cruoris in textu cellulari, dolores obtuſi, inflammationes ſyſtrophicæ, ſuppurationes aut gangrænæ.

1. *Contuſio univerſalis.* A.

Ea eſt quæ fit à lapſu ex alto, à ruina domûs vel mineræ corpus obruentis, à magnis ponderibus mollibus ex alto corpus obruentibus. Requiritur quies, potus diluens, phlebotomiæ pro viribus repetitæ, involutio totius corporis in pelle ovis vel bovis recens excoriati, diæta tenuis.

2. *Con-*

2. *Contuſio partialis.* D.

Periculoſior eſt quæ epigaſtrio, abdomini infertur, quæ pectori, etiam ſi nulla fractura illata ſit; rumpuntur enim quandoque vaſa ſanguinem intus fundentia. Requiruntur phlebotomia, fomenta ex oxycrato calido, potus ex decocto florum ſambuci, chamæmeli, ſero lactis mellito; diæta tenuis; dein ad reſolventia fortiora deveniendum, ut cataplaſma ex parietaria contuſa cum aqua vitæ, vulnerariâ, &c; intus infuſum ex vulnerariis herbis.

LXVII. FRACTURA; *Fracture.*

Eſt ſeparatio violenta & mechanica oſſis in fragmenta invicem non cohærentia.

Si enim oſſa longitudinali rima dehiſcant, alterutro verò extremo ſibi mutuò cohæreat reſiduum oſſis, fractura propriè non dicitur, ſed fiſſura.

Portentoſa vis requiritur ad frangenda oſſa ſecundùm axim compreſſa; verùm ſi oſſe ipſo, tanquam vecte commodo, utamur, appoſito hypomochlio, vel inflicto ictu contundente, maximè verò ſi corpus hominis cum impetu feratur in extremum oſſis prælongi, ut tibiæ, cruris, quo tanquam vecte utatur, inde fractura facilè ſequitur.

1. *Fractura ſcindens*; *Fracture tranchante.* D.

Ea eſt in qua oſſis fragmenta ſunt pauca & non contrita, ſive ſit tranſverſa, ſive obliqua quæ periculoſior, ſive fiat ab ictu corporis ſecantis, contundentis, ſive à globis plumbeis vi ignis exploſis & artus nitide ſecantibus, quæ ultimæ fracturæ, utpote complicatæ cum vulnere ſclopetario, hujus vulneris prognoſim ſequuntur.

2. *Fractura atterens*; *Fracture avec fracas.* D.

Eſt ea quâ oſſa in minima fragmenta quaſi commolita ſunt & comminuta, ut accidit cùm à plauſtro onuſto fibræ conteruntur.

Fractis oſſibus artuum, ſi eorum extrema è loco ſuo dimota fuerint, muſculi, vi ſua elaſtica retracti, partem fractam attrahunt, diſtorquent, artum decurtant; perioſteum, vaſa, membranas vicinas mirè dilacerant hæc oſſa per vim diſtracta; hinc dolor atrox, inflammatio, pyrexia, convulſio, pervigilium; in capite verò morbi convulſivi, ſoporoſi; in pectore orthopnœa, pleuritis, malaque alia peſſima, dolorificas etiam operationes exigentia, quæ apud Authores aptos inquirantur.

LXVIII. Fissura; *Félure.*

Eſt ſeparatio oſſis in duas partes rima tantùm diſſitas, & alterutro ſaltem extremo cohærentes.

Ea potiſſimùm locum habet in oſſibus laminatis, ut cranio, & eſt cum vel ſine oſſis fiſſi depreſſione, cum majori vel minori hiatu, cum majori vel minori cerebri commotione; inde verò morbi capitis diriſſimi, de quibus *Chirurgica ſcripta* conſulantur; periculum verò vel à commotione cerebri vel ab extravaſatione cruoris dependet potiſſimùm. Vide *operationem trepani.*

LXIX. Ruptura; *Rupture.*

Eſt tendinum vel ligamentorum aut cartilaginum ſolutio, vel vehemens diſtractio, cum vel ſine exarthremate.

Sic rumpuntur tendines Achillis in vehementi ſaltu, ligamenta articulorum in exarthrematis fracturâ; ligamenta vertebrarum; cartilagines acetabulum in articulis efformantes; membranæ aponeuroticæ calyptram circa caput articulare efficientes; ea omnia morbos extus ſenſibiles procreant; ſed præterea ruptis ligamentis viſcera colligantibus, uterum, lienem, hepar in ſua ſede firmantibus, morbi interni cognitu difficiles excitantur.

LXX. Amputatura, Ill. Linnæi Gen. 241. *Coupure.*

Eſt ſolutio continui in partibus tum mollibus, tum oſſeis, cum artûs, articuli vel partis totali ſeparatione à reſiduo trunco; vocatur exſtirpatio ſi de mamma, teſte, carcinomate agatur; amputatio verò eſt operatio qua fiunt hæc vulnera vel hæ fracturæ quas Amputaturas vocamus.

Vana eſt ſpes agglutinandi partes detruncatas, niſi de dentibus avulſis quæſtio ſit, licet inſitio partium plurimarum in plantis, digitorum in avibus ſuccedat. Supereſt ut ſanguifluxus ſiſtatur compreſſione, boleto igniario, linteo carpto appreſſo, ligaturis; ut inflammatio dolorque arceantur victu tenui, ſitu commodo, phlebotomiis, potu antiphlogiſtico; & ut cicatrix concilietur.

LXXI. Ulcus; *Ulcére.*

Eſt partium mollium eroſio purulenta, cute profundior, cum pure ichoroſo vel utcumque vitioſo.

Differt à vulnere ſuppurante, cujus pus forte ſine ulla eroſione aut diſſolutione ſolidorum fit, aut nullo vitio inquinatum eſt, ſed album, ſpiſſum, blandum & cicatrici accelerandæ aptum, quippe quod granulatæ carnis incrementum juvat & ab aëre tutatur; ulceris verò liquor eſt vel tabum, vel ichor, vel pus acre, fœtens, rodens, quod ut plurimùm à cacochymia ſanguinis fovetur. Ulcus vel in corpore cacochymico, vel à vulnere ne-

neglecto male curato, vel ab apoſtemate aperto procedit, vel ſuppletur caro exeſa ab excreſcentiis fungoſis, vel ſaltem fundus amplus deſinit in orificium amplius, & in hoc diſcrepat à ſinu, fiſtula, &c.

Ulcerum ſpecies juxta *Heiſterum* ſunt ulcus cacoëtheum, calloſum, cancroſum, dyſepuleton, eryſipelatoſum, fiſtuloſum, putridum, ſcorbuticum, ſerpiginoſum, venereum, verminoſum, &c; quibus addit cutaneum & ſuperficiale quod exulceratio eſt, & ulcus faſcinatum ac magicum de quorum realitate dubitare licet.

LXXII. Exulceratio; *Exulcération.*

Eſt ad ulcus quod excoriatio ad vulnus, vel eſt excoriatio ulceroſa ſuppurans; unde patitur differentias easdem ac excoriatio, & easdem ſpecies ac ulcus.

LXXIII. Sinus; *Clapier, Sinus.*

Eſt cavitas ulceroſa, cujus fundus amplus, ſæpe multiplex, deſinit in anguſtum orificium.

Fit non raró ex pure difficilè exeunte, quod partium motu preſſum, juxta textum celluloſum, vicinarum partium intercapedines penetrat. Ut veró ſanetur ſinus mutandus eſt in ulcus patulum.

LXXIV. Fistula; *Fiſtule.*

Eſt cavitas ulceroſa, ſinuoſa, cujus parietes calloſi ſunt ut plurimùm; aut fundus ad os carioſum, arthrocace corruptum, pertingit; parùm differt à ſinu, & ut ſinus, in ulcus mutanda eſt, ut ulcus in vulnus mutandum ut ſanari queat.

LXXV. Rhagas; *Gerſure.*

Eſt ſolutio continui ſicca in partium marginibus, ut in labris, papillis, podicis, vulvæ marginibus: differt ab ulcere defectu puris & ichoris. Aliæ rhagades ſunt congenitæ, ut Rhagas lagoſtoma, vulgò *bec de lièvre*: aliæ ulceroſæ, ſiccæ, ut Rhagas venerea; aliæ ſimplices, ut Rhagas à frigore quæ labiis, & ruſticorum manibus pedibusque hieme accidit; nec non Rhagas ab acribus, ut accidit ancillis lixivium calidum incautè tractantibus. Dantur & Rhagades malignæ extenſæ in lepra Aſturienſi, frambeſia Americana &c.

LXXVI. Eschara; *Eſcarre.*

Eſt cruſta ſicca, mortua, fluidis ſolidiſque corporis humani coagmentata. Si pars quædam cauterio actuali vel potentiali comburitur, ea pars ſicca, dura, aſpera, ſenſûs & vitæ expers, propriè *Eſchara* dicitur, quæ griſea à lapide infernali, argentei coloris à butyro antimonii, nigra à plumbagi-

 ne,

ne, igne evadit; ejus lapſus eſt opus naturæ, quæ ſuppurationem partium ſuppoſitarum excitat, juvatur autem cerato Galeni, butyro, & ſimilibus. Verùm Eſcharæ nomen etiam extenditur ad fibras & filamenta, laciniaſque membranarum in ulceribus mortuas, ad cruſtas ſiccas, nigras, quæ variolæ, puſtulis, herpetibus, lepræ, aliiſque ſimilibus exanthematicis ſuperveniunt.

LXXVII. Caries; *Carie.*

Oſſis ſuo perioſteo denudati decoloratio, aſperitas, exfoliatio & ſubſequens fragilitas ac eroſio *Caries* dicitur, cujus varii gradus hac definitione continentur; Caries enim incipiens ſe prodit perioſtei ſeparatione, colore oſſis albo, ſemipellucido, dein nigricante, odore fœtidiſſimo; Caries verò perfecta ichoris fœtidi exitu, fragilitate teredinoſa, aſperitate & excavatione ulceroſa determinatur. Dividitur Caries in ſiccam, quæ diutiſſime & in dentibus ſine fœtore & dolore permanet, & in humidam quæ citiùs progreditur, os excavat, & ichorem fœtidum non ſine dolore emittit. Caries incipiens eſt oſſis necroſis, progrediens eſt oſſis ulcus. Laminarum oſſearum, quæ mortuæ ſunt, ſeparatio per ſquammas facta *exfoliatio* dicitur; mortuarum ſquammarum à vivis ſeparatio, opus naturæ & artis, Cariei curationem abſolvit. Ars utitur cauſticis, ſcalpris; & cùm os carioſum facilè ab aliis auferri poteſt, ut dens carioſus, articulus, ea extractio vel amputatura promtius eſt auxilium. Caries dividitur in puram, ſyphiliticam, ſcorbuticam, ſcrophuloſam, &c.

LXXVIII. Arthrocace. *Epine Venteuſe.*

Eſt ulcus medullæ oſſium, ſæpius in epiphyſibus, cum carie, exoſtoſi & dolore: quia pueris rachiticis ſcrophuloſiſque ſæpiùs accidit *Pædarthrocace* dicitur, & ob dolorem ac tumorem intus cavum *ſpina ventoſa* Latino-barbaris vocatur. Arthrocaces tot ſunt ſpecies quot exoſtoſium & carierum; dantur ſcilicet puræ, venereæ, cancroſæ, varioloſæ, ſcorbuticæ, rachiticæ. Vide *Clar. Petit maladies des os.* Dolor nunc pendet ab exoſtoſeos acumine, nunc à perioſtei interni eroſione.

Breviſſimam tum plagarum, tum quorumvis vitiorum, ſynopſim tradere fuit animus, non verò eorum diagnoſim, ſpecies, prognoſim, & curam docere, quod vaſtum opus exigeret; vitia enim reſpicimus tantùm tanquam principia elementaque & ſymptomata diverſorum morborum, de quibus in Claſſibus ſequentibus ſumus ſolliciti. Qui plura voluerint illi eximia *Petiti*, *Platneri*, *Garengeot*, *Heiſteri*, *Ludwigii* opera Chirurgica conſulant.

CLAS-

CLASSIS SECUNDÆ SYNOPSIS.

FEBRES.

CHARACTER. Syndromes frigoris, ſucceſſivique caloris cum artuum debilitate & pulsûs vi adauctâ, ſæpè quoad frequentiam.

ORDO I. *CONTINUÆ. Pyrexia ſemel creſcit, & ſemel decreſcit in decurſu ægritudinis.*

I. EPHEMERA, *fiévre éphémére*, decurſus ægritudinis intra dimidiam ſeptimanam abſolvitur. Vigor morbi ſubitò accedit.
II. SYNOCHA, decurſus intra ſeptimanam, incrementum ſucceſſivum.
III. SYNOCHUS, *ſynoque*, decurſus intra duas ſaltem ſeptimanas, pyrexia major.
IV. TYPHUS, *fiévre maligne*, decurſus ad tres ſeptimanas & ultra, pyrexia nulla, aut exigua, debilitas maxima.
V. HECTICA, *fiévre lente*, decurſus ultra menſem, pyrexia exigua, debilitas parva.

ORDO II. *REMITTENTES. Pyrexia pluries in decurſu morbi creſcit & decreſcit, non omninò recedit, typus ſæpè confuſus.*

VI. AMPHIMERINA, *amphimerine*, remiſſio quotidianæ typum ſervat, frigus in paroxyſmis.

VII. Tritæophya, *tritéophie*, remiſſionis typus tertianarius, frigus ferè nullum.

VIII. Tetartophya, *quarte continue*, remiſſio quartanæ typum ſervans.

ORDO III. *Intermittentes. Pyrexia pluries in decurſu ægritudinis deſerit & recurrit cum intervallis lucidis.*

IX. Quotidiana, *fiévre quotidienne*, acceſſus ſimiles quolibet die accidunt.

X. Tertiana, *fiévre tierce*, acceſſus ſimiles alternis diebus revertuntur.

XI. Quartana, *fiévre quarte*, acceſſus ſimiles duobus interpoſitis diebus redeunt.

XII. Erratica, *fiévre erratique*, acceſſus ſimiles diſtantes ab invicem pluribus quàm quatuor diebus, aut typi omnino incerti.

CLASSIS II. THEORIA.

Morbi febriles, *ſeu* Febres.

1. GRÆCIS pyreta (& pyrectica noſemata); *Latinis* febres; *Anglis* fevers, agues; *Hiſpanis* fiebres, calenturas; *Germanis* Fiebers; *Italis* Caldezze, febbre; Morbi critici *Ill. Linnæi.*

2. Ægri *Græcè* pyretontes, pyrecticoi; *Latinè* Febrientes, febricitantes; *Anglicè* Feveriſh; *Hiſpanis* achacoſos de calentura; *Germanis* fieberbafftig; *Italis* febroſi.

3. Etymologia febris & febriculæ à *ferveo*, incaleſco, vel à *februo* expurgo; nomina tamen Græca, Hiſpanica & Italica ab igne & calore potiùs derivantur.

Febres ſunt duæ ferè tertiæ omnium qui ſunt morborum partes. *Sydenham.*

4. Character; vires pulſûs reſpectivè ad vires artuum adauctæ, ut plurimum verò pulſus ſolito frequentior cum virium voluntati ſubditarum imminutione. Vires autem pulſûs adaugentur in ratione magnitudinis & frequentiæ duplicatæ conjunctim. Vires verò artuum eò minores ſunt, quò tardiùs, rariuſque, ac quò pauciores, vel minores ſimul artus moveri poſſunt. Datur itaque febris quoties 1° viribus artuum iiſdem permanentibus vires vitales cordis, & arteriarum, maximè quoad frequentiam, intenduntur; 2° Viribus artuum imminutis, vires vitales eædem permanent, modò nec ſopor, nec anæſtheſia, ſeu inſenſibilitas artuum adſit; ſopor enim & paralyſis impediunt ne vires artuum voluntati ſubditorum exerceantur; 3° Viribus artuum adauctis, vires pulſûs augentur in majori ratione, ut accidit in phrenitide; 4° Viribus artuum imminutis, vires vitales intenſiores evadunt, aut eædem perſtant ac in ſtatu ſano, vel demùm in minori ratione decreſcunt. *

* Signum febris pathognomonicum eſt pulſûs alteratio, cum dolorificâ totius corporis ſpeciali laſſitudine, ſubitâque arbitrarii motûs imbecillitate; *Bianchi Hiſt. hep.* p. 847.

Hiſtoria Generalis.

5. Initio frigus, horror, pallor, pulſus exilis, ſitis, carebaria, &c. in augmento & ſtatu calor, ſitis, virium proſtratio, ſiccitas, anxietas: in declinatione, ſudor humidus mitior, urinæ ſubrubræ, ſudor.

6. Symptomata 1° *in functionibus liberis* intellectûs & motûs; *laſſitudo* corpus occupat & lecto proſternit, maximè in continuis & exacerbantibus acutis, nec non in intermittentium acceſſibus. *Situs* eò magis horizontalis, ſupinus & immobilis, quò vires artuum magis proſtratæ; hinc febrientes abstinent lubentiùs à negotiis, loquela, geſtu, *motu* totius, niſi anxietas urgeat; luce vivida, ſonis validis, attentione *defatigantur*; ſtantes vacillant, tædio, & *faſtidio* aſſuetorum laborant, languent vires animi in ſtudendo, ratiocinando: caput ſæpè vertiginoſâ gravitate, cephalalgiâ, imò in ſtatu acutarum, delirio, agrypniâ tentatur.

8. 2° In *functionibus naturalibus* appetitûs, pulſûs & reſpirationis; *fames* evaneſcit in continuis & exacerbantibus, nec non in intermittentium acceſſibus, imò accedit carnium, juſculorum, ſalitorum faſtidium; *ſitis* verò intenditur, & creſcit cum morbo, niſi caput delirio vel ſopore tentetur; *Venus* ſilet, vinum, tabacum, cupediæ faſtidiuntur; *pulſus* ab initio ad finem frequentior ſolito, niſi delirio, vel comate, aut ſimili affectu caput tentetur, ut in malignis; initio exilis, & quandoque intermittens perſtante frigore, atque tunc cardialgiæ, nauſeæ imminent, in ſtatu verò plenus & validus, pulſationibus diſtinctis, ſi plethora deſit, ſecùs confuſis; in fine mollis, minor. *Reſpiratio* in frigore difficilis, brevis, ſemper frequens, eodem prorſus tenore quo pulſus increſcens quoad numerum & magnitudinem, ita ut ex illa, ut ex pulſu, febris poſſit dignoſci.

9. 3° *In excretionibus*; ſaliva deficit, areſcunt fauces, fiſtulæ, ulcera exſiccantur, urina in frigore emiſſa limpida, aſt in declinatione pauca, rubra, fervida, & in intermittentibus lateritia, ſeu quaſi lateribus rubris pulveratis turbida; perſpiratio in frigore parca, in calore magna, ſudor in fine copioſus, poſt certas ſynochos & tritæophyas olidus.

10. 4° In *qualitatibus*; cutis ineunte febre, aut acceſſu ſicca, pallida, ſcabra, venæ nullæ in frigore febrili, capilli cum rigore rigiduli, ſeu horripilatio, annuli digitorum laxiores; frigus cum rigore & in acceſſu tremulâ maxillarum, artuum, ſaltem cutis concuſſione, unguium livore, apicis digitorum corrugatione; labia, palpebræ pallent, lingua in putridis pallet, alba, vel flava; in malignis lingua & dentes ac labia etiam nigro, ſicco muco obducuntur, & tunc odor fœtidus, putris proprius exhalat. Oculi in acutorum vigore ſplendent, in graviſſimis & pertinacibus febribus extinguuntur; calore accedente genæ rubent, labiaque: cutis turgidula, mollis evadit; annuli ſtrictiores videntur, venæ turgent, pili flacceſcunt, calor ſenſim creſcit & intenditur uſque ad gradum 32um, imò æſtate ultra 36um, ſi thermometrum

trum manu contineatur; non creſcit tamen eâdem ratione qua pulſuum numerus intra datum tempus.

11. *Febris* eſt innati caloris mutatio, vel declinatio ad ſtatum præter naturam, pulſibus vehementioribus, ac crebrioribus redditis. *Galen. ſinit. med. p.* 146. Hæc definitio ſebres algidas æque ac ardentes complectitur, unde ſine ratione à Neotericis rejecta; congruit apprimè cum *Boerhaavianâ* quæ horripilationem, deinde calorem cum conſtanti pulſûs velocitate concurrentes ſtatuit, *aphor.* 563: velocitas enim pulſûs eſt vehementiæ ſimul & frequentiæ comes, ita ut alterutrâ creſcente, modò non tantumdem decreſcat altera, velocitas intenſior ſit; noſtra verò nihil ab illis detrahit, ſed tantum priores reſtringit.

12. Si cum *Sennerto* contendas febrem eſſe caloris naturalis in igneum mutationem, non te movebit difficultas à febribus algidis deſumpta, cùm in illis, ſi non extùs, ſaltem intùs calor ſit, ultra modum adauctus, adeòque definitiones antiquæ ſine jure à Neotericis exſibilatæ ſunt.

Theoria Febrium.

13. Ab unâ eademque origine promanant vires tùm liberæ, tùm naturales; priores artubus voluntati ſubditis, poſteriores cordi & pectori potiſſimum proſpiciunt; ambæ reſpondent energiæ facultatum animæ, ejuſdem libertati ſcilicet & naturæ, quæ in eumdem finem conſpirant, nec invicem pugnant, quandiù perfectiſſima ſanitas eſt, tum phyſica, tum moralis; ambæ quantitati fluidi nervei, quod facultatum inſtrumentum eſt, ejuſque velocitati duplicatæ proportione reſpondent.

14. In ſanitate facultas non niſi exiguam virium ſuarum partem diverſis organis, tùm liberè, tùm naturaliter erogat, nunc quidem eidem muſculo majorem, nunc minorem, prout uſus & neceſſitas agendi videtur exigere; & quoniam cordis & reſpirationis motus ſunt ſemper neceſſarii noctu ac interdiu, ſatis æquabiliter ipſis vires tribuuntur, unde maximum diſpendium; aſt artubus, quorum actio ad vitam actualem non eſt ſemper neceſſaria, non niſi interdiu ad labores & exercitia interpolata vires erogantur, atque cùm eorum actiones ſunt maximæ, vires ſunt ut eorum moles, demonſtrante *Borello*; non autem accidit, nec opus eſt, ut omnes ſimul agant muſculi in toto corpore, licèt in labore maxima eorum pars agat: quænam verò ſit potentia abſoluta muſculorum omnium, qui ſimul agunt in operariis per duodecim horas quaque die laborantibus, reſiduas verò ſomno, paſtui & quieti impendentibus, docent *Illuſtriſſ. Dan. Bernoulli* * experimenta; ea ſcilicet æqualis eſt proximè ponderi pedis cubici aquæ ſingulis ſecundis ad unius pedis altitudinem elevatæ per horas duodecim continuato labore.

15. Po-

* *Bernoulli Hydrodyn. pag.* 199. *D. Euler* judicat hominis vim eam eſſe qua horizontaliter procedendo poſſit 60 lib. geſtare velocitate ſex pedum quovis ſecundo. *Mem. de l'Acad. de Berlin* 1752. *pag.* 163.

15. Potentia verò abſoluta cordis, quod ſingulis ſecundis unciam unam & ſemiſſem ſanguinis ea velocitate emittit ex ſiniſtro ventriculo, ut aſcendat intra tubum verticalem ipſi aortæ aptatum ad pedes ſeptem & ſemiſſem, æqualis eſt ponderi quadrageſies minori, ſi per dimidium diem cor tantùm ageret; adeòque cùm labor ejus duplo longior ſit, ejus abſoluta potentia eſt ad muſculorum in operariis liberè agentium potentiam abſolutam, ſeu laborem, ut 1 ad 20; calculum inivit, & benigniſſimè communicavit *Ill. Bernoulli.*

16. Vis eſt cauſa, ſeu ratio ſufficiens actionis actualis, adeòque vis æſtimanda eſt ex pondere ducto in ſpatium dato tempore percurſum, non habitâ ratione durationis laboris; quæ ultima conſideratio vim à potentia abſoluta diſtinguit; atque ex hoc ſequitur vim cordis eſſe ad vim muſculorum voluntati ſubditorum in ſtatu ſano uti 1 ad 40; vires enim ex effectibus actualibus æſtimantur, & effectus ſunt ut 1 ad 40, ut mechanices gnari intelligent.

17. Jam verò vis, quam cor ſanguini imprimit, diſtribuitur in omnes arterias in ratione quantitatis ſanguinis eas ſimul trajicientis, adeòque in ratione earum orificii ad eamdem à corde diſtantiam: datur itaque ratio conſtans inter vires cordis, & vim cujuſvis arteriæ datæ, ut radialis quæ in carpo exploratur, atque ex vi arteriæ radialis de vi cordis judicamus.

18. Tunc optimè valemus, cùm omnes functiones lætè & conſtanter exſequimur, maximè verò cùm proprium corporis pondus in ipſis locis acclivibus aſcendendis non perſentimus, ut monet *Sanctorius*; itaque ex ſenſu levitatis propriæ, & ex gradu facilitatis ad aſcenſum ſcalarum, virium liberarum integritatem, ſeu propriè loquendo valetudinem noſtram metimur; atque quò majus eſt onus geſtatum, majorque ſimul geſtandi hujus facilitas, eò facultas liberis motibus dicata major eſt.

19. Hinc patet cuique Medico pronum eſſe judicare num in dato homine, cujus pulſum ſanum & vires liberas aſſuetas novit, tùm uſu, tùm analogiâ, vis pulſûs ſit in majori ratione ad vires liberas, quàm in ſtatu ſano; quod quidem per approximationem tantùm poſſumus exſequi, & in his uti geometrica præciſio non obtineri poteſt, ita non eſt neceſſaria ad praxim.

20. Vis pulſûs eſt ut vis ſanguinis in arteriam pulſantem projecti, & ea ut vis totius ſanguinis è corde ejecti; vis verò ſanguinis è corde ejecti eſt, ut orificii cordis ſectio per quadratum velocitatis ſanguinis multiplicata; verùm quadrata velocitatum ſunt, ut altitudines ad quas fluida poſſent motu ſurſum converſo aſſurgere, aut quod eodem recidit, ut altitudines ex quibus delapſa cenſentur, ut eam quam obtinent velocitatem acquirant, ſi nulla foret ex parte medii trajiciendi reſiſtentia; ergo vis ſanguinis ex dato orificio in aërem emiſſi eſt, ut altitudo ad quam poteſt attingere.

21. Sectâ arteriâ temporali in homine ſano adulto, ſanguis ad ſeptem pedes regios ſupra cor aſcendere valet, ut docent experimenta hæmaſtatica, ſed velocitas ſanguinis ex eâ altitudine delapſi & horizontaliter effluentis eſt cir-

circiter æqualis 20 pedibus intra ſecundum, ut docet Hydrodynamica; ergo velocitas totalis quam ſanguis è cordis ſiniſtro ventriculo profluens poteſt concipere, eſt circiter 20 pedum in ſecundo.

22. In ſtatu ſano velocitas ſanguinis per vas quodlibet, ut per venam brachii datam & æqualiter pertuſam, eſt in eadem ſemper ratione ad velocitatem ſanguinis aortam trajicientis, ita ut eâ creſcente creſcat altera, decreſcente decreſcat; ergo velocitas ſanguinis phlebotomiâ emiſſi, abſtrahendo ab affrictuum inæqualitate, eſt menſura virium cordis, cùm ſaltus ſanguinis eſt conſtans.

23. Velocitas ſanguinis reſiſtentias ſuperantis, aut intra vaſa fluentis multo minor eſt ejus velocitate, quam intra aërem poteſt conſervare; prior *actualis*, altera *virtualis* nuncupatur; & quoniam veriſimillimum eſt ſanguinis velocitatem in aortâ non eſſe actu majorem ſemipede intra ſecundum, velocitas actualis eſt ad virtualem ut unum ad 40.

24. Corollarium I. Detractâ mole ſanguinis antecedentis, citra toni cordis imminutionem, velocitas actualis ſanguinis creſcet in minori ratione quàm ſubduplicatâ reſiſtentiæ imminutæ; velocitates enim fluidorum moles inæquales promoventium ſunt ut radices illarum maſſarum inversè; verùm quoniam non poteſt detrahi ſanguis, quin moles per aortam fluxura, ſeu ex orificio cordis egreſſura, minuatur; cùmque velocitas ſit cæteris paribus eò major quò moles ſanguinis major è corde per orificia ejus tendinoſa & conſtantia egreditur, velocitas actualis creſcere debet in paulò minori ratione quàm eſt radix maſſæ ſanguinis ſuperſtitis ad priorem maſſam.

25. Corollarium II. Liquidiori factâ mole ſanguinis, vel imminutâ ejus viſciditate per diluentia, calida, attenuantia, velocitas actualis ſanguinis creſcit in minori ratione quàm ſubduplicatâ viſciditatis decreſcentis: viſciditas enim eſt reſiſtentia moli movendæ analoga, adeòque idem valet ratiocinium quod prius. Utrumque verò docet experientia.

26. Corollarium III. Dilatatis orificiis minimarum arteriolarum, velocitas ſanguinis actualis creſcit in minori ratione quàm ſubduplicata orificiorum. Magnos affrictus patitur ſanguis arterioſus, dum orificia ultimarum arteriolarum ſuperanda habet, ut patet experimentis hæmaſtaticis *D. Hales* (*exper.* 9, *& pag.* 249,) atque eadem lege fluit, ac ſi ſumma horum orificiorum foret vigeſima circiter pars orificii aortæ. Notum autem eſt ex hydraulicis quòd magis deficiat effluxus ex parvo orificio quàm ex magno, id eſt major ſit defectus in ratione diametrorum inverſâ, (*Mem. de l'Acad. R. des Sc. Carré* 1705.) ita ut orificium, cujus diameter eſt 26 linearum, duplum aquæ effundat ejus, cujus orificium eſt 20; licet orificia, adeòque effluxus, abſtrahendo ab affrictu, debeant eſſe invicem ut 708 ad 400, non ut 2 ad 1: hinc ſequitur quòd ſi orificiola arteriolarum creſcant ut 4 ad 7, effluxus creſcant in majori ratione, ſeu ut 1 ad 2, adeoque velocitas ſanguinis in arteriarum truncis major evadat.

27. Quoniam quò difficilior eſt tranſitus ſanguinis per vaſa minima, eò

preſſio quam exercet adverſus parietes arteriarum magis accedit ad totalem preſſionem, (*Hæmaſtatique. pag.* 250.) atque arteriarum tenſio & renitentia eſt hujus preſſionis menſura, ex hac tenſione æſtimare poſſumus reſiſtentias ſanguini oppoſitas, atque ſub iiſdem reſiſtentiis vis cordis eſt proportionalis quadrato magnitudinis arteriæ, & frequentiæ pulſûs in ſe invicem ductis, quod ſic probari poteſt.

28. Ut ſanguis à corde emiſſus arterias duplo magis diducat, neceſſum eſt ut duplo majori copiâ intra datum tempus è corde exeat; verùm quoniam orificia arterioſa cordis ſunt tendinea & vix mutabilia, ſanguis illa trajiciens debet gaudere duplo majori velocitate, adeòque ex principiis hydraulices vi quadruplo majore projici; jam ſi pulſus ſit duplo frequentior ſolito, quæ ejectio perficiebatur in uno ſecundo, perfici debet in ſemiſecundo, ſeu in tempore duplo minore quàm ſuppoſuimus; ſed ut eadem ſanguinis quantitas per orificium idem ejiciatur duplo minori tempore, ſeu duplo velociùs, illud debet vi quadruplo majore projici, adeòque ut ejiciatur frequentiùs, vis debet intendi in ratione duplicatâ frequentiæ, quod erat probandum.

29. Quandiu fluidum liberè per orificia tubi emiſſaria effluit, tandiu nullam preſſionem parietibus vaſorum infert (*Hæmaſt.* 246.) verùm arteriæ, quæ nullam intus preſſionem à ſanguine paterentur, facillimè flecti poſſent (ex demonſtratis *Varignoni*), adeòque renitentia arteriarum eſt proportionalis preſſioni ſanguinis laterali.

30. Preſſio autem lateralis ſanguinis eſt proportionalis quadrato velocitatis reſpectivæ, ſeu quadrato exceſſûs velocitatis ſanguinis ſubſequentis ſupra velocitatem antecedentis, adeoque arteriarum renitentia huicce quadrato proportionalis eſt.

31. Corollarium. Si itaque eadem datâ arteriæ magnitudine & pulſûs frequentiâ, ejus renitentia ſit duplo major, actio reſpectiva columnarum ſanguinis duplo major eſt: ſi quadruplo major ſit velocitas reſpectiva, ſexdecuplo major eſt, &c.

32. Corollarium. Velocitas reſpectiva eſt, ut differentia velocitatum; ſi itaque velocitas ſanguinis antecedentis ſit eadem, & tamen renitentia arteriarum quadruplo major, neceſſum eſt ut velocitas ſanguinis ſubſequentis ſit duplo major, adeoque ut vis cordis quadruplo major evaſerit (*Hæmaſt.* 216. *Pr.* 21.) Vires itaque cor contrahentes, ſi eædem ſint ex parte ſanguinis antecedentis reſiſtentiæ, & eadem velocitas abſoluta, ſunt ut renitentiæ arteriarum.

33. Corollarium. Vires itaque cordis ſunt in ratione compoſitâ ex duplicatâ magnitudinis ac frequentiæ pulſuum, atque ſimplâ renitentiæ arteriarum, modò eadem ſit in ſubſequentibus vaſis libertas, adeòque virium vitalium ad vires artuum liberas ratio cognoſci poteſt.

34. *Frequentia* pulſûs eſt numerus pulſationum intra datum tempus, qui vulgò ſolito major cenſetur, niſi expreſſè moneatur. Numerus verò pulſuum intra minutum diverſus eſt pro diverſitate ætatis, temperamenti & tranquillitatis,

litatis, etiam in ſtatu ſano. Sic infantibus pulſus eſt frequentior quàm adultis, bilioſis quàm pituitoſis, recens paſtis quàm jejunis, pathemate vel exercitio agitatis quàm animo & corpore pacatis. Apud me horis matutinis, jejunum, & tranquillum, ab annis ferè quindecim, pulſat arteria 72 vicibus intra minutum; datur itaque in his circumſtantiis numerus pulſuum ſatis conſtans.

35. Si ſumantur in quâlibet ætate numeri pulſuum medii hominum ejuſdem altitudinis, illi numeri ſunt inverſè, ut radices biquadratæ cuborum longitudinis corporis: *Robinſon animal œconomy*, *pp.* 14.

Anni ætatis.				14	12	9	6	3	2	1	½	0
Longitudines corporum in pollicibus.	72	68	60	55	51	46	42	35	32	28	25	18
Numeri pulſuum ex obſervatione.	65	67	72	77	82	90	97	113	122	126	137	150 6. die
Numeri pulſum ex theoriâ.	65	68	74	79	84	91	97	111	119	132	144	184

36. Corollarium. Inde ſequitur frequentiam pulſuum eſſe in diverſis ſubjectis in minori ratione quàm inverſâ longitudinis corporum; nam puerorum pulſus non ſunt tantò frequentiores pulſibus virorum, quanto pueri virorum longitudine ſuperantur, etenim 18 : 72 :: 65 : 260: cui numero reſpondet tantùm 150.

37. In diverſis animalibus vis cordis eſt in ratione compoſitâ ex quadruplicatâ diametri cujuſvis homologæ animalis, & ratione inverſâ temporis quo cor contrahitur. *Jurin. Tranſ. Phil. de vi cordis humani*, *Theor. V.*

Vis enim eſt ut factum ex pondere ducto in ejus velocitatem; verùm velocitas eſt ut ſpatium quod cordis parietes percurrunt in ſua contractione diviſum per tempus intra quod percurritur; atque illud ſpatium in diverſis animalibus eſt ut diameter homologa cordis, majus ſcilicet in corde majori, minus in minori; moles autem ut cubus diametri homologæ, adeòque vis eſt in ratione directâ quadruplicatâ diametri & temporis ad contractionem impenſi inverſâ, conjunctim: quod erat probandum.

38. Illa propoſitio innititur principio ab omnibus admiſſo, ſcilicet homines & animalia ejuſdem generis, eorumque partes in quovis genere eſſe corpora ſimilia, quorum itaque omnes diametri homologæ eamdem ſervant proportionem, modò recens natos & deformes excipiamus.

39. Quantitas ſanguinis quæ per ultimas arteriolas in venas tranſire poteſt, minor eſt quantitate, quàm à cordis contractione deberet exſpectari, niſi ſanguinis antecedentis & parietum vaſorum obſtaret reſiſtentia.

40. Etenim tota vis contractiva cordis impenditur partim in dilatandis arteriarum tubis, partimque in promovendo ſanguine: *Jurin. Theor. III.*

41. Atque motus qui in ſyſtole cordis communicatur ſanguini præcedenti, eſt ad motum tunicis arteriarum communicatum, ut tempus ſyſtoles ad tempus diaſtoles: *Jurin. Theor. IV.*

42. Verùm in ſtatu ſano, ut multiplici obſervatione videre mihi contigit, tempus diaſtoles cordis, ejus ſyſtoles tempori æquale eſt, adeoque dimidia pars virium quas cor in contractione ſuâ exerit in arteriarum tunicis diducendis, altera verò pars in ſanguine promovendo, uſque ad ventriculum cordis alterum, abſumitur.

43. Quantitas verò actualis ſanguinis per arteriolas fluentis, ſeu ejus transfluxus actualis, non eſt niſi circiter vigeſima pars transfluxûs poſſibilis & virtualis, ſeu qualis foret ablatis omnibus reſiſtentiis: *Hæmaſtat. pag. 218 n°. 27.*

44. Sanguis itaque à corde projectus eſt intra majores arterias tam coactus, ac preſſus, quàm ſi tranſiret ex tubo vigeſies latiori in anguſtiorem, licet reapſè ex anguſtiori in latiorem tranſeat.

45. Preſſio itaque lateralis arteriis illata à ſanguine eſt ad preſſionem totalem, ſeu maximam poſſibilem quam à data vi cordis poſſunt arteriæ ſuſtinere, ut 399 ad 400: *Hæmaſt. pag. 249 n° 105.*

46. Si obſtructione, viſciditate, conſtrictione, aut quovis modo transfluxus actualis ſanguinis per minima vaſa duplo minor evadat, quàm in ſtatu ſano, preſſio lateralis erit ad totalem ut 1599 ad 1600. Si verò is transfluxus ſit ad ſanum ut 2 ad 3, preſſio lateralis erit ad totalem ut 3599 ad 3600, (*Hæmaſt. pag. 250 n° 108.*) eadem vi cordis ſuperſtite.

47. Status *permanens* dicitur, quandiù intra datum tempus ſibi æquales ſunt pulſuum numeri, altitudines, & tenſiones; in hoc ſtatu ſanguinis æqualis quantitas in quâvis alvei arterioſi & venoſi ſectione circulatur.

48. Obſtructis ſeu imminutis ultimis arteriarum orificiis, vires neceſſariæ ad cordis contractiones, ſub iiſdem velocitate & frequentiâ producendas ſunt inter ſe, ut quadrata orificiorum ſuperſtitum inverſè (*Hæmaſt. p. 312*). Si itaque ſumma orificiorum in arteriolis obſtructis ſit ad ſummam in ſtatu ſano, ut unum ad duo, atque eadem quæ prius ſit cordis contractio quoad altitudinem & frequentiam, vis cordis quadruplo major evaſit.

49. Obſtructis quoad dimidiam partem ultimis arteriolis, ut ſolitam magnitudinem ſervans pulſus frequentior evadit, vis cordis contractiva adaucta eſt in ratione compoſitâ ex duplicatâ inverſâ orificiorum ſuperſtitum, & directâ numeri pulſuum intra datum tempus: *Hæmaſt. pag. 309 n° 69.*

50. Obſtructis arteriolis, vis cordis neceſſaria ad hoc, ut pulſûs magnitudo major evadat, eſt in ratione compoſita ex orificiorum ſuperſtitum duplicatâ inverſâ, & duplicata plenitudinis, ſeu magnitudinis pulſûs: *Hæmaſt. p. 315 n° 93.*

In

In praxi ſufficiet perſpecta habere principia à *Cel. Jurino in Tranſ. Phil.* tradita, quæ fortè pluribus intellectu faciliora videbuntur, & hæc ſunt.

51. Quoties pulſus fit celerior, (frequentiam cum celeritate confundit auctor,) aut minuitur reſiſtentia, aut potentia cordis augetur, aut minor ſolito ſanguinis copia ſingulis vicibus ex corde exprimitur.

52. Si pulſus ſolito tardior fiat, (rariorem intelligit,) neceſſe eſt ut vel augeatur reſiſtentia, aut potentia cordis minuatur, aut major ſanguinis moles è corde ejiciatur.

53. Auctâ reſiſtentiâ, vel neceſſariò pulſus retardatur, vel augetur cordis potentia, vel ſolito minùs ſanguinis è corde exprimitur.

54. Imminutis cordis viribus, vel minuatur neceſſe eſt reſiſtentia, vel pulſus tardior fiat, vel minus ſanguinis è corde exprimatur.

55. Auctis cordis viribus, vel augebitur reſiſtentia, vel pulſus accelerabitur, vel plus ſanguinis è corde ejicietur.

56. Imminutâ mole ſanguinis è corde projecti, vel acceleratur pulſus, vel cordis vires minuuntur, vel augetur reſiſtentia.

57. Auctâ ſanguinis è corde ejecti copiâ, vel pulſus tardior fiet, vel augebitur cordis potentia, vel reſiſtentia minuetur.

58. Tota vis ad ſingulam cordis contractionem impenſa abſumitur in ipſâ ſyſtole, & ſubſequenti diaſtole, tùm ad ſanguinem promovendum ad cor uſque, tùm ad arterias dilatandas. In arteriis enim vis ſanguinis eſt duodecies major quàm in venis; verùm ſanguis confluens in auriculam dextram, velocitatis ſuæ ſuperſtitis maximam partem amittit; nam auriculæ ſectio tranſverſa eſt triplo major orificio cavæ, adeòque velocitas in illâ auriculâ triplo minor, & vis viva in datam æqualem ſuperficiem novies minor, proindeque ferè centies minor quàm in aortâ.

59. Quoties in omni machinatione hydraulicâ fluidum, in loco ad quem deferendum aut elevandum eſt, notabilem retinet velocitatem, magnum fit potentiæ abſolutæ diſpendium; nam ſi vis 7 pedum altitudinis ſufficiat ad hoc, ut trans reſiſtentias ſanguis ad auriculam dextram devehatur, ibique habeat velocitatem minimam, requiritur vis tantò major, quò velocitatis illius notabilis quadratum majus eſt, nec tamen major fluidi copia transfertur; ergo magnum eſt potentiæ abſolutæ diſpendium: Vide *D. Bernoulli Hydrodyn. p. 168.* Repugnat autem divinæ Sapientiæ, quæ machinam humanam effinxit, magno virium diſpendio effectum minorem producere; unde ſapientiſſimè cavit Deus, ne ſanguis magnam in auriculâ velocitatem retineret, quæ id tantùm præſtaret, ut cor fortiùs diducendo, ipſius contractioni reſiſteret.

60. Renovanda itaque vis contractiva cordis ſingulis pulſibus; ſed quoniam in homine illud à machinâ & potentiis inanimatis fieri nequaquam poteſt, ut ſuo loco videbimus, reliquum eſt ut à natura peragatur. Verùm cùm frequentia exigat vires ſolito majores, natura ad has virium impenſas inſtituendas non niſi motivis ſufficientibus induci poteſt. Motivum autem eſt intendere circulationem ſanguinis ob reſiſtentias fatiſcentem, vel ob

motus muſculorum neceſſariò adaugendam; prior neceſſitas datur in febribus, altera verò in laboribus immodicis, ut curſu, vociferatione, & in pathematis vividis, ut irâ, gaudio.

61. Adauctis quidem reſiſtentiis circulanti ſanguini oppoſitis, velocitas ejus neceſſariò minuitur, ni vires cordis increſcant; etenim velocitas ſanguinis reſpondet quantitati à corde ejectæ directè, & tempori intra quod ejicitur inverſè; verùm quantitas à corde ejecta eſt in ſtatu permanente æqualis quantitati in venas trajectæ; cùm itaque iſta ob reſiſtentias minuitur, cordis evacuationem pari paſſu imminui neceſſum eſt.

62. Si itaque ob vaſorum obturationem, vel conſtrictionem, vel fluidorum viſcoſitatem, non niſi dimidia orificiorum pars ſit pertuſa, datâ eâdem vi cordis, velocitas in illis extremis orificiis, quæ ſemper eſt ut radix virium prementium, erit eadem; verùm quantitates effluentes eadem velocitate per orificia inæqualia, ſunt ut orificia; ergo duplo minor erit per vaſa ſanguinis transfluxus, adeòque cor non niſi dimidiatam ſui ſanguinis partem intra datum tempus ejiciet.

63. Verùm docet experientia quantitatem ſecretionum, quantitatem motûs muſcularis, adeòque omnium ferè functionum vigorem, reſpondere velocitati ſanguinis intra limites ſanitatis; cùm itaque velocitas ſanguinis duplo minor eſt, functiones omnes, calorem maximè & fluiditatem ſanguinis, duplo minùs intenſas eſſe conſequens eſt, quo ſtatu confuſè percepto, natura debet admodum moleſtari, adeòque juxta ſympathiæ leges, vires ſuas exerere, ut functionibus vigorem & ſanguini priſtinam velocitatem per majora vaſa conciliet, ſimulque noxam, ſeu principium hujus ægritudinis removeat.

64. Illud autem per externa motûs inſtrumenta nequaquam præſtare poteſt, niſi ligaturæ externæ, preſſiones, frigida applicata fuerint; & tunc animalia ipſa, naturâ duce, eas noxas pro viribus & mirâ ſolertiâ removere contendunt, ut videre eſt in animalibus vinctis; verùm quoniam ſæpiſſimè ſanguis, vel humor viſcidus craſſus vaſa infarcit; quoniam illud vitium per vaſorum oſcillationes, muſculorum vibrationes, ſanguinis ſubſequentis colliſiones, liquidi ſeri mixtionem, poteſt tantummodò corrigi, atque cùm illa molimina ſalubria imminutâ ſanguinis mole, evacuatâ primarum viarum ſarcinâ, abſtinentiâ à motibus in hunc finem inutilibus, feliciùs inſtituantur, natura ea omnia, vel ex his plurima ſibi parat ſubſidia.

65. Symptomata itaque noxiæ cauſæ ſe produnt per languorem animi & corporis, functionum omnium, potiſſimùm motûs muſcularis, tarditatem, ſenſum gravitatis & tædii, frigus in extremis, laſſitudinem, capitis gravitatem, ſæpe vertiginoſam; quæ omnia ex retardato ſanguinis circuitu facilè deducuntur.

66. Symptomata verò naturæ opitulatrici tribuenda, alia directè, alia indirectè materiam morbificam impugnant; indirectè quidem vomitus & diarrhœæ, à quibus graviſſimæ febres, imò acceſſus intermittentium non rarò ordiuntur; natura enim, hâc ejectâ ſarcinâ, vires harum materierum coctioni

tioni impendendas utiliùs collocat, & ſæpe fomitem morbi præripit, deinde viribus adauctis per vaſa ſalubrem non raro ciet hæmorrhagiam aut ſudorem, unde moles movenda minuitur, & faciliùs feliciuſque deinde per vaſa provolvitur.

Directè verò obſtructiones reſerat, 1° *rigore* febrili, ſeu levibus totius cutis iteratis conſtrictionibus, *ſpaſmo* fibrillari muſculorum, qui ad ſanguini fluorem conciliandum aptus eſt: 2° auctis cordis contractionibus, adeòque arteriarium pulſibus, unde ſanguis viſcidus, iners atteritur, & vehementiùs in obicem irruit, ut eum intra venulas adigat, & adigendo ſolvat, atteratque: 3° aucto ſimul calore, qui eximius eſt ad fluorem liquidis inertibus conciliandum infra gradum 36um Thermometri Reaumuriani, ſimulque feliciſſimè vaſa obſtructa diducit, laxat, adeòque fluidis pervia facit. 4° Potum per ſitim & calorem imperat natura, eumque ſimul copioſum, frigidiuſculum, ſubacidum, cujus ope laxantur vaſa, fluida diluuntur, ſecretoria expediuntur, uno verbo urgentiſſimæ implentur indicationes.

67. Verùm quoniam ita connexa ſunt corporis humani machinamenta, ut certi motus utiles cum aliis minùs ad finem utilibus conjungantur, cùmque in his anguſtiis maximi conatus ſine maximis virium diſpendiis, atque noxis exeri non poſſint, cùm finis ſine mediis obtineri nequeat, prout hæcce molimina plus vel minùs neceſſaria ſunt, natura his plus vel minus acriter incumbit, & urgentiori ſemper occurrens, per media utcumque noxia, noxam majorem pro viribus impugnat.

Carotides v. g. juxta aortæ aſcendentis directionem in caput tendunt; cæteræ verò arteriæ ſtatim ab eâ directione deflectunt; quandiu fluidum per truncum ramis plus vel minus obliquis terminatum lentiſſimè promovetur, tandiu ejus preſſio lateralis æqualis eſt directæ; nam fluida preſſa quoquo verſum premunt æqualiter, ſi lentiſſimè provolvantur, adeòque ramos laterales & directos eadem velocitate ſubeunt, ac quantitate ipſorum orificiis proportionali. Verùm ſi velocitas fluidi ſit magna tunc temporis, more ſolidorum corporum, columnæ projectæ in directum fortiùs nituntur, & in latera non niſi repercuſſæ valent agere. Hoc theorema novum experimento ſæpè confirmavi: tubum rectum ſyringæ orificio aptavi, ex cujus latere tubulus alter obliquè naſcebatur; immiſſâ in truncum leniſſimè aquâ, obſervavi quanta foret ex tubo recto & ex obliquo jactûs longitudo; deinde verò fortiùs impulſo embolo, conſtanter obſervavi jactus ambos longiores quidem evadere, verùm ex tubo recto in majori ratione creſcere jactum quàm ex obliquo; inde facile eſt deducere velocitatem ſanguinis vix notabiliter adaugeri poſſe, quin ſanguis irruat in carotides in majori ratione, quàm in cæteras corporis arterias, & in truncos rectos majori ratione, quàm in obliquos eorum ramos.

Cùm itaque neceſſitas exigit ut cor velociùs contrahatur, impoſſibile eſt quin ſanguis majori impetu ſubeat carotides, earumque ramos quàm aortam deſcendentem, cùm ad iſtam ſubeundam à viâ rectâ magis deflectat, adeòque plures repercuſſiones & inflexiones patiatur, à quibus tantò magis

gis retardatur, quò ad angulos majores & frequentiùs reflectitur: non mirum itaque, ſi in febribus acutis vaſa piæ meningis ſanguine turgeant in majori ratione quàm vaſa cæterarum partium, ac proinde dolores capitis, deliria, ſopores, aliaque mala exinde ſoboleſcant.

68. Pluries injectâ per aortam aquâ calidâ ex eadem tubi altitudine, obſervavi frontem multò citiùs incaleſcere aliis partibus; deinde collum, axillas, & abdomen; atque inde deducere pronum eſt arteriolas in fronte repentes eſſe fluidis magis pervias cæteris, ſeu minorem ipſis offerre reſiſtentiam: ſanguis ergo vividè à corde projectus illas velocitate minùs retuſâ ſubire debet; unde calor & ſudor frontis in febribus ſæpiùs accidit.

69. Non poteſt ſanguis majoribus cordis viribus in vaſa minùs pervia projici, quin affrictus & colliſiones intendantur, quin arteriarum pulſus & tenſio ac renitentia majores evadant; verùm calor eſt proportionalis colliſioni, ſimulque partium tenſioni, ac proinde calor intendi debet; verùm aër pulmones calefactos ſubiens tantò citiùs calorem ſanguinis abſorbet, quò pulmones calidiores ſunt, & excalefactus reſpirationi nocet, ut docet experientia; adeòque tantò citiùs renovari debet, ut debitum & ſalubre ſanguini refrigerium impertiat, ſimulque exſpiratus calidum & perſpirabili aëri onuſtum vaporem ſecum auferat; natura itaque hujus moleſtiæ medelam invenit in repetitâ ſæpiùs, ſimulque majori inſpiratione & exſpiratione, ſine quâ circulatio ſanguinis citò fatiſceret; unde in febribus vigente calore reſpiratio major & frequentior evadit in ratione caloris adaucti. Antiqui Medici febris vehementiam ex gradu caloris æſtimabant, ac conſtat apud eruditos *Hippocratem* manubus pectori & abdomini ſparſim admotis, de febris præſentiâ potiùs quàm ex pulſu judicaſſe; placuit deinde Neotericis febrem ex pulſuum, intra datum tempus, numero, atque *Boerhaave* eam ex pulſûs velocitate, proindeque tùm frequentiâ, tùm magnitudine conjunctim emetiri. Verumtamen quoniam definitiones nominum ipſorum recepto ſignificatui convenire debent, cùm omnes eos morbos febribus adſcribant, in quibus pulſus naturali ſimilis eſt, aut rarior molliorque cum ſummâ virium liberarum proſtratione, eoſque morbos febrium malignarum nomine indigitent, evidens eſt non ex frequentiâ pulſuum ſolâ, nec ex ejus velocitate majori, febris eſſentiam eſſe repetendam, niſi velint cum *Doctore Viſone*, Medico Italo, typhos ſeu febres malignas ex numero febrium expungere.

70. Secretiones ideò fiunt, quia moleculæ fluidorum excernendæ in lateralibus arteriolis lymphaticis admodum retardatæ poſſunt abripi à tubulis ſecretoriis, vi ſuctoriâ præditis, & illæ ſeligi quarum ſpecifica gravitas horumce tuborum ſpecificæ gravitati magis convenit, (obſervante *Illuſtriſſ. Hambergero diſſert. de Secretionibus.*) Verùm urgente febri, ſanguis majoribus cordis viribus urgetur; ergo intra ipſamet vaſa arterioſa lymphatica velociùs truditur, adeòque cùm fluida viribus inæqualibus hinc & inde preſſa majori obſecundent, illa fluida ſecernenda fluento circulationis abripiuntur, & ſuctionem vaſorum eludunt; unde minor ſecretio urinæ, ſalivæ, ſucci gaſtrici, inteſtinalis, muci narium, ſpermatis, quandiù vel frigore febrili

febrili coagulata hærent fluida, vel æſtu febrili ultra ſecretoriorum vaſculorum oſtia abripiuntur.

Natura non poteſt vires cordis & pectoris diutiùs adaugere, quin virium illarum penus decreſcat; cùm enim, quandiù febrilis labor perſeverat, nulla vel modica fiat harum reparatio, quæ paſtui, ſomnoque debetur, & magna ſimul omni momento fiat earum impenſa, citò potentia motrix fatiſceret, ſi ſimul ad artus & partes voluntati ſubditas fluidi nervei ſolita mitteretur copia: quod ut avertatur malum, natura quidquid eſt fluidi nervei in vitalibus organis actuandis impendit, reſervat, & ab omnibus aliis partibus movendis, actuandis abſtinet; hinc virium liberarum imminutio & ſucceſſiva proſtratio.

71. Verùm cùm per aliquot dies in continuis, & per aliquot horas in intermittentibus illud febrile molimen exantlavit, & ſic materies morbifica ſufficienter attrita, diluta, atque ad excretionem parata fuit ſeu cocta, tunc à labore deſiſtit natura, tùm ut vires ſuperſtites conſervet, tum ut negotiis conſuetis incumbat, adeoque febris accedit declinatio; mutatur ſcilicet fluidi nervei diſtributio; in organa vitalia major, & in libera minor fit, & hac anadoſi inverſâ ſenſim accedit apyrexia.

72. Verùm quoniam virium penus minor eſt conſueto, licet virium ſolita reſtituatur proportio, non tamen ſolita reſtituitur quantitas; adeoque febre declinante, artus non conſuetum virium gradum ſtatim recuperant, quod reſtauratis deinde viribus integris, reſtitutâ valetudine, fiet. Interea laxatis à calore tubulis ſecretoriis, reſolutiſque humoribus, pacato cruoris impetu, major fluidi ſecernendi præſto eſt copia, major ad excretionem aptitudo; unde poris cutis emollitis & patulis, uber ſudor profunditur, urinæ licet paucæ & rutilæ fluunt, ſaliva, mucique omnes fluxiliores evadunt, & ſic ſenſim ſecretiones reſtituuntur.

73. Situs corporis horizontalis, ſeu decubitus ad virium liberarum parcimoniam, utilis eſt; in illo ſiquidem ſitu, potiſſimùm ſupino, nullius muſculi contractione opus eſt, hunc itaque in febrili calore affectamus: utrum verò ſimul ad uberiorem fluidi nervei ſecretionem conferat, hîc non inquiro. Redeunte verò apyrexiâ, & reſtitutâ ſanâ virium diſtributione, æger orthoſtadiam rurſus affectat, muſculis utitur, & ſuis muniis conſuetis reſtituitur.

74. *De virium diſpendio.* Sit vis cordi contrahendo impenſa æqualis 2 libris, eaque ſufficiat ad promovendam & expellendam ex arteriis in venas libram 1 ſanguinis intra minutum per foramen ut unum; ſi jam illud foramen duplo minus evadat, & tamen velis ut ſanguis per illud duplâ prioris velocitate trajiciatur, eadem quæ prius erit trajecti ſanguinis in venas quantitas, & ad hunc eumdem, qui priùs, præſtandum effectum, primò vis cordis ratione ſolius velocitatis duplæ in orificio debet eſſe quadrupla prioris, ſeu octo librarum; verùm cùm idem effectus ratione transfluxus obtinebatur per vim 2 librarum foramine duplo majori, evidens eſt quod illius ſolius

effectûs habitâ ratione, ſex libræ virium fruſtrà impendantur, ſeu diſpendium virium eſſe tres quartas partes vis requiſitæ.

75. In illis circumſtantiis ſi velis cordis motum duplo velociorem ſolito, cùm, poſitis primis conditionibus, foret conſueto ſimilis, vis ejus quadruplo major requiritur, adeoque 16 librarum; verùm foramine ſtante ſubduplo ut prius, non niſi dupla conſuetæ trajicietur ſanguinis copia, & ſic hujus transfluxûs ratione, effectus erit tantùm duplus prioris, cùm vires impenſæ ſint octuplæ; ergo iterum in hoc caſu diſpendium virium ad tres quartas partes virium huic duplo transfluxui neceſſariarum aſſurgit, cùm ſuffeciſſet iiſdem poſitis virium duabus libris foramen duplum addere, ut dupla tranſiret ſanguinis copia.

76. Ex his percipimus quanta fiant, in febribus acutis, quas minimorum vaſorum fovet obſtructio, virium diſpendia, quæ ad circulationem ſanguinis generalem intendendam ſunt fruſtranea, ſed quæ ad ſanguinem atterendum & repagula removenda ſunt neceſſaria.

Si jam ea diſpendia quæ quovis minuto fieri ſupponimus ducantur in totum tempus quo febris perſeverat, v. g. in 24[or] horas, ut in ephemerâ ſimplici, quoniam ſupponimus præter duas libras impendi 14[im], intra horam 840, & intra diem 20160 libræ impendentur. Verùm quoniam vires à corde intra diem impenſæ ſunt ad vires liberas quotidie impenſas, ut 1 ad 20, (15) cùm cor intra diem vires 2880 librarum in ſanitate ſupponatur impendere, & cæteri artus 57600 libr., ſumma virium impenſarum erit 60480 libr.: aſt in febre etiam quieſcentibus artubus ſolius cordis motus 20160 libras impendit, ſeu vires ter majores quàm in ſtatu ſano, qui calculus non quantitates virium impenſarum veras & abſolutas, ſed tantùm relativas exprimit.

In hoc exemplo ſuppoſuimus velocitatem cordis tantùm duplo majorem, adeoque vel magnitudinem, vel frequentiam, vel utramque leviſſimè adauctam. Si etenim in ſtatu ſano magnitudo pulſûs ſit 1, & frequentia 72 intra minutum, jam verò magnitudo ſit 1 & ſemis, & numerus pulſuum 108, velocitas cordis dupla prioris evadet, verùm utramque in majori ratione creſcere docet obſervatio (267). Si itaque ex illo ſummo virium diſpendio detrahatur exigua, quæ fit in febre per juſcula, quietem & ſomnum, virium reſtauratio, jacturâ multo minor, potentiæ imminutio habebitur, nec mirum erit citò febricitantium potentiam imminui.

77. COROLLAR. I. Quò major eſt ſanguiductuum obſtructio, ſimulque febris impetus ejuſque duratio conjunctim, eò majus & urgentius eſt periculum. (339.)

78. COROLLAR. II. Homo periculi conſcius, vel animo linquitur, vel ſecuritatem mentitur, vel conturbatur, quò ſe vertat neſcius: unde aſſiduæ reflexiones & cogitationes, quæ ſomnum auferunt, vel turbant, aſſiduæ anxietates & jactationes, inconcinni tremulique artuum motus, pulſûs intermittentia, inæqualitas, ſpaſmi, ſimiliaque ſymptomata, in ægris puſillo & inconſtanti animo præditis, frequentiora.

79. Corollar. III. In morbis mente conſtare, & bene ſe habere ad ea quæ offeruntur bonum, ſecus verò malum ex *Hippocrate*, quia illi conatus anxii & inconſtantes ad materiæ morbificæ correctionem inutiles ſunt, & tamen vires abſumunt, vel quia vires ſuperſtites non impenduntur, unde creſcit materiæ morbificæ vis & ferocia.

De frequentiâ Pulſûs.

80. Arteriarum ſectio tranſverſa duplex ſpectari debet, altera *conſtans* quæ in fine ſyſtoles, altera *variabilis*, quæ eſt exceſſus diaſtoles ſupra ſectionem conſtantem: ſi fingamus duos circulos concentricos, zona, inter duas illorum peripherias contenta, exceſſum illum exprimit, cui pulſus reſpondet; cùm enim arteria utcumque plena ſanguine nequaquam digitum explorantem feriat in ſyſtole, nec in ſyncope, pulſus non ex conſtanti ſola, ſed ex ſectione variabili æſtimatur; illud autem arteriæ augmentum debetur quantitati dimidiæ ſanguinis à corde ſingulo pulſu ejus ejectæ; cùm enim uniformis ſit ſanguinis in venulis minimis velocitas atque ſectio, & ſanguinis copia à corde ejecta dividatur in duas partes, quarum una diducit arterias, altera ſanguinem antrorſum in venas promovet, atque demùm tempus ſyſtoles æquale ſit in ſanitate tempori diaſtoles, quantùm ſanguinis tranſit tempore diaſtoles arteriarum in venas, tantùm in ipſis arteriis diducendis impenditur, ſeu dimidia ſanguinis è corde ejecti moles arterias diducit, & pulſum facit, altera verò vel ipſi æqualis venas ingreditur.

81. Si verò obſtruantur arteriarum orificia, & vires cordis non ſatis increſcant, tunc arteriæ diſtenduntur illo ſuperfluo cruore, & ſic diameter conſtans ſolito major evadit, quin pulſus pari proportione creſcat; nam cùm minor exinde ſanguinis copia tubos majores diducendos habeat, incrementum illud, quod pulſum metitur, eſt minus in ratione ſectionis conſtantis adauctæ, & in ratione molis ejectæ minoris: conſtat enim ex Geometriâ incrementa voluminum ab eâdem mole addita eſſe eò minùs ſenſibilia, quò volumina prima ſunt majora.

Hinc patet quare datis obſtructionibus, ſi vires cordis non augeantur, vel augeantur in minori ratione quàm obſtructionum quantitas, pulſus minor evadat, ut in præludiis febrium, atque pulſus tantò minor eſt, quò moles dato tempore ejecta minor, & arteriæ ſectio conſtans major eſt.

82. Si vis motrix, quæ priùs intervallis æqualibus applicabatur embolo machinæ hydraulicæ, eadem remaneat atque augeantur reſiſtentiæ, vel quod eodem recidit, minuatur orificium emiſſarium, nequaquam ex eo frequentior, ſed è contra rarior evadet emboli itus & reditus.

Sic in horologio oſcillatorio, creſcente rotarum reſiſtentiâ, pulſationes oſcilli ſingulæ tardiores, ac proinde rariores evadunt; ſic obſtructo quoad dimidiam partem antliæ hydraulicæ, ac follis fabrorum ferrariorum orificio emiſſario, tardior eſt emboli, tardior valvarum follis quælibet depreſſio, ac proinde rarior, per experientiam.

 Demon-

Demonſtratio. Vis inanimata eadem eodem ſemper modo agit, atque tandiu premit fluidum ejiciendum, quandiu ſupereſt illud fluidum; ſed eò diutiùs ſupereſt illud fluidum, quò tardiùs evacuatur receptaculum huic continendo dicatum, & eò tardiùs evacuatur, quò ſub eâdem velocitate fluit per minus orificium; cùm itaque datâ eadem vi motrice, eadem in orificio ſit velocitas, & per hypotheſim orificium ſit dimidio minus, tempus itûs & reditûs emboli erit dimidio minus, ſeu ſingulus itus & reditus erit duplo longioris durationis, adeòque rariores erunt illi itus & reditus.

Datis reſiſtentiis, vel obturatis extremis arteriolarum in venulas hiantium orificiis, pulſus cordis frequentiores quandoque evadunt; hoc docet experientia, & unanimis Medicorum conſenſus. Sic vinctis arctiſſimè ægrorum artubus, pulſus frequentior evadit: obſtructis viſceribus quandoque frequentior evadit pulſus. Verùm ſi vires eædem cordi applicentur, aut ſi ſimiliter ac antea applicentur, pulſus tardiores, ac proindè rariores tantùm evaderent, adeòque cùm frequentiores evadunt, neceſſum eſt ut illæ vires ſæpiùs, ſeu diverſo modo & ordine quàm antea, cordi applicentur.

Veriſimillimum eſt naturam has obſtructiones & reſiſtentias confusè perſentire, & in multis circumſtantiis ab illis moleſtari (285), atque cùm ea ſit ſanitatis cuſtos provida & urgentiori occurrat, ea quò periculoſiores & majores ſunt obſtructiones, eò ſæpiùs & fortiùs cor contrahit, ut hæcce repagula ſuperet; ſive enim ſæpiùs, ſive fortiùs cor contrahat, exinde velocitatem ſanguinis intendit, adeòque materiæ obſtruenti majorem vim infert.

83. Natura quandoque tantùm pulſûs magnitudinem, quandoque illius tantùm frequentiam, ſæpius utramque adaugere conatur; & 1° magnitudinem tantùm adauget, cùm nullo metu perculſa & viribus integris prædita, obſtaculum removendum aggreditur: 2° Si verò obſtaculum difficiliùs cedat, aut pertinaciùs reſiſtat, aut in morâ periculum ſit, aut demùm pathemate gravi natura moleſtetur, tunc additis viribus & magnitudinem & frequentiam intendit, ut in febrium acutarum vigore: 3° Verùm ſi vel maxima ſit reſiſtentia, ut cùm frigus febrile invadit, vel cùm exſoluta eſt potentia motrix, ut in fine febrium lethalium poſt magnas evacuationes, longam inediam, in ſummo terrore, tunc frequentiam tantùm intendit.

84. Impenſa virium eſt ſemper proportionalis, 1° periculi gravitati, 2° potentiæ viribus: ſed cùm virium ſuarum parca ſit natura, quando periculum obvium virium impenſam ſeu accelerationem circulationis indicat, tunc ſi potentia ſit exigua, pulſum frequentiorem & tantumdem minorem inſtituit; eâ enim methodo intenditur ſanguinis actio adverſus repagula in ratione duplicata numeri pulſuum, & impenſa virium minuitur in ratione duplicatâ magnitudinis pulſûs (33), adeòque ſub eadem virium impenſâ effectus optatus habetur. Si facultas ſit exſoluta, materies morbifica cruda, & vires impenſæ magnæ, in ſummo periculo verſatur ægrotans.

85. Duplo major ſolito ſit pulſuum numerus, velocitas ex hoc capite duplo

plo major ſanguini conciliatur; ergo vis ſanguinis in materiam morbificam, ſeu columnas antecedentes, quadruplo major eſt. Verùm imminutâ ſimul pulſûs magnitudine, ita ut duplo minor ſit ſolito, vis cordis quadruplo minor eſt, adeòque impenſa non eſt ſolito major; cùm impenſa virium cordis ſit in ratione compoſita ex duplicatâ frequentiæ, & duplicatâ magnitudinis pulſûs conjunctim.

86. Verùm quidem eſt imminutâ pulſûs magnitudine affrictus in anguſtioribus arteriis quàm maximè creſcere, (26) adeoque poſſe fieri, ut nullatenus lympha per arteriolas ſuas, nec ſanguis per ultimos laterales ſanguiductus progrediatur, unde frigus extremorum, aliaque mala deinceps eventura; verùm quoniam urgentiori occurrendum eſt, ſaltem hoc artificio circulatio per majuſculos ſanguiductus conſervatur, & ſic quantùm fieri poteſt, cum viribus exſolutis vita protrahitur, ab illis reſiſtentiis citò ſufflaminanda.

87. Acceleratio pulſûs quoad frequentiam, cum ſumma motus ſanguinis imminutione, videtur conamen Naturæ, quo motum illum vivificum excitare, & ſic mortem, quantum poſſibile eſt, procraſtinare contendit. *Bryan Robinſon. propoſ.* 42.

Canibus ſanguinem ſucceſſivè detrahebat *Lowerus* ad mortem uſque, atque multum imminutâ ſanguinis copiâ pulſum frequentiorem, molliorem, & minorem ſucceſſivè, uſque ad mortem canis, obſervabat. In equis quorum pulſationes erant 38° intra minutum, antequam ad operationem moleſtarentur, miſſis ſanguinis 34^or libris ſucceſſivè frequentior pulſus evadebat, qua proportione debilior erat equus, uſquequò 100es in minuto pulſaret arteria, & animal moreretur. *Exper. 1. Hæmaſt.* Mulier menorrhagiâ laborans pulſum habebat maximè frequentem & exiguum, ita ut vix percipi poſſet, cum ſummâ debilitate, anxietate, ſuſpiriis, extremorum frigore, ex quo ſtatu, quiete & nutricatu intra breve tempus convaluit.

Pulſus parvus & frequens eſt in ſummo frigore hiemali, febrili, in febribus malè moratis, in convulſionibus, poſt venenorum coagulantium uſum, in ſummis doloribus, adeòque ſanguinis inſpiſſatio, & vaſorum conſtrictio magna pulſum frequentem & exilem habent comitem, & pulſus frequentior atque exilior evadit, imminutis cordis viribus, ut in agone.

Pulſus frequentiſſimus & minimus erat homini in quo valvulæ aortæ oſſificatæ dimidium orificii claudebant, ſanguis ex arteriis in cor refluebat, pulmones ingurgitabantur, aderat aſthma ab hydrope pectoris, mors anno ætatis 50° acceſſit.

In palpitatione à polypo cordis, à compreſſo corde, & in experimento in quo reſecantur nervi cardiaci, pulſus cordis frequentiſſimi, minimi & tremuli obſervantur.

Ab exercitio moderato & balneis calidis pulſus frequens & plenus, ſed à labore immoderato, & balneis calidioribus frequens & parvus evadit, (obſervante *Galeno*) propter facultatis exſolutionem: hanc facultatem exſolvunt

 inedia,

inedia, malignitas in morbis, pathematum violentia, dolorum longitudo, & atrocitas, & evacuationes immodicæ: *Galeni de pulſibus ad tyrones.*

88. Detractâ magnâ ſanguinis copiâ, arteriarum capacitas reſpectu ſanguinis è corde ejecti maxima eſt, adeòque tardiùs in vaſis promoveretur ſanguis, niſi aucto pulſuum numero urgeretur circulatio; quapropter in his circumſtantiis, ut fatiſcentem circulationem & vitam protrahat, natura frequentiam pulſûs intendit, ut quod ex magnitudine deficit, eatenùs compenſetur.

89. Unam quadrageſimam tantum partem morborum febrilium lethalem eſſe docuit inſtituta apud Anglos obſervatio, (*Journ. des Savans 1665;*) quod de intermittentibus intelligendum puto.

90. *Cauſa* febris eſt diſtributio fluidi nervei, ſeu virium in nervos cordis in majori ratione, quàm in nervos artuum; eo fine fit illa diſtributio, ut repagula circulationi ſanguinis in minimis vaſis oppoſita removeantur, & ſic vaſis ſanguiferis libertas, & ſanguini facilis aditus reſtituantur. *Inſtrumenta* febris potiſſimum ſunt cor & arteriæ. *Materia* febrilis, ſeu morbifica, multiplex eſt; ſæpè chylus pravus, qui tùm ſuâ viſcoſitate vaſa minima infarcit, tùm ſuâ acrimoniâ vaſa ſanguifera moleſtat, & ad conſtrictiones ſollicitat. Quandoque id præſtant miaſmata, tùm ſponte in ſanguine enata, ob ſuppreſſas evacuationes aſſuetas, maximè ob perſpirationem ſuppreſſam, purulenta liquamina, putredinoſa fluida, tùm extùs ex aëre, cibis, potubus, in maſſam ſanguineam delata: raró nititur natura ad vaſa dilatanda & elonganda tantummodò.

91. Materies morbifica ſæpe in ſanguine lateret innoxia, niſi acceſſu vel aëris frigidi magis inſpiſſata, aut crapulæ magis incraſſata, aut animi pathemate, labore immodico in motum acta, aut phlebotomiâ, catharſi per cautelam inſtitutis velut excitata, occaſionem præberet naturæ, ut conatus ſuos febriles ad eam corrigendam vel eliminandam exerat; & hæc ſunt potiſſima febrilium morborum principia, fuſiùs in ſpeciebus enumeranda.

92. Initio febrium pondus corporis abſolutum communiter eſt adauctum. *Robinſon, Sanctor. Sect. 2. aphor. 40, 50, 51*, &c.

93. Initio febrium ſanguis eſt viſcoſior, adeòque ſale, terrâ, oleoque ditior quàm in ſanitate: experti ſunt *DD. Langrish* & *Tabor.*

94. Gravitas ſpecifica lymphæ febrientium eſt ad gravitatem ſpecificam ejus in ſanitate, ut 10417. ad 10308, vel ut 10409. ad 10300.

95. Coagulum rubrum ſanguinis eſt ad lympham quæ ab eo intra 24or horas ſeparatur in ſanitate, ut 1400 ad 1000: *D. Tabor.*

Aſt in epidemicis febribus pleuriticis, ut 3000 ad 1000, & in febribus vulgaribus, ut 2333 ad 1000, ex *D. Tabor.*

96. Coagulum rubrum eſt ad lympham quæ ab eo ſeparatur intra 24 horas, reſpectu ejus quæ in ſanitate juxta *D. Langrish*

In Synochis - - - - - - - - - ut 3992 ad 1000.
In Quotidianis - - - - - - - - ut 3614 ad 1000.

In

In Tertianis - - - - - - - -	ut 3154 ad 1000.	
In Quartanis - - - - - - - -	ut 2424 ad 1000,	

97. Quantitas cohæſionis vel firmitatis coaguli rubri erat in febribus ad ejus firmitatem in ſtatu ſano

In Synochis - - - - - -	ut 1603	ad 620.
In Quotidianis - - - - - -	ut 1275	
In Tertianis - - - - - -	ut 1152	
In Quartanis - - - - - -	ut 898	
In acutis inflammatoriis, ut 4 ad 1, vel - -	ut 2342	

98. Proportio principiorum per diſtillationem extractorum à ſanguine in febribus acutis ad quantitatem extractam ex ſanguine ſano erat

Salis volatilis - - - - - - - - -	ut 189 ad 100.
Olei - - - - - - - -	ut 144 ad 100.
Terræ - - - - - - - -	ut 100 ad 102.
Salis fixi - - - - - - - -	ut 105 ad 130.

99. Ratio lymphæ per diſtillationem eductæ ad ſanguinis maſſam totalem eſt in febribus acutis, - - - - - - - ut 100 ad 123.

100. In febribus acutis lymphæ copia decreſcit à ſtatu ſano in ratione

Scilicet Lympha - - - - - -	à 123 ad 121.
Sal fixum - - - - - -	à 130 ad 105.
Creſcit verò oleum - - - - - -	à 100 ad 144.
Sal volatile - - - - -	à 100 ad 139.
Terra - - - - - - -	à 100 ad 102.

101. Si urinæ acrimonia æſtimetur ex prædominio ſalis, olei & terræ, urinæ acrimonia in ſanitate ad acrimoniam primis diebus febris acutæ inflammatoriæ fuit in ratione 1 ad 2. ſeu 10 ad 19. - - - 100 ad 190.

In febre ardenti primis diebus - - - - -	100 ad 109.
In vigore febris ardentis - - - - - -	100 ad 135.
In declinatione ejuſdem 20° die - - - - -	100 ad 203.
Subſequenti die poſt noctem pacatam, & pridiè ſanitatis -	100 ad 173.

102. Corollar. I. In febribus ſanguis eſt viſcidior quàm in ſtatu ſano, atque quò viſcidior eſt, ſeu quò proportio lymphæ diluentis ad cruorem minor eſt (93 &c.), eò febris acutior eſt.

103. Corollar. II. In febribus particulæ activæ ſanguinis, ut olea, ſalia volatilia, necnon terra creſcunt in dies uſque ad declinationem, deinde verò decreſcunt. Lymphæ verò & ſalis fixi proportio, creſcente morbo, decreſcit, poſt declinationem, ſeu in convaleſcentiâ creſcit (98 - 101.)

104. Corollar. III. Non ſolùm ſubigitur, atteriturque ſanguis à febrili motu moderato, verùm ratione caloris & extricationis ſalis volatilis, reſolvitur, & aptus evadit ad circulandum per vaſa minima (101.)

Praxis generalis Morborum, ut Febrium.

105. „ Medicus naturæ miniſter & interpres, ſi naturæ non obtemperet,

„ na-

„ naturæ non imperat; origines namque morborum & cauſæ longè abſtruſio-
„ res ſunt, quàm ut humanæ mentis acies eò uſque penetrare poſſit, ſæ-
» piuſque natura novum opus exorditur, ubi conatus noſtri deſiere. *Baglivi*,
» *pag. 1.*

106. » Dictat ratio morbum, quantumlibet ejus cauſæ (*noxiæ & occaſio-*
„ *nes*) humano corpori adverſentur, nihil eſſe aliud quàm naturæ conamen,
„ materiæ morbificæ exterminationem, in ægri ſalutem omni ope molientis.
„ *Sydenham*, *pag. 19.*

107. Alia ſunt ſymptomata quæ debentur materiæ morbificæ, & pravæ fluidorum ſolidorumve diſpoſitioni; & ea ſunt ſymptomata materiæ morbificæ, quæ ſemper naturâ duce ſunt impugnanda, ut frigus febrile; alia ſymptomata, quæ conatibus naturæ debentur, & ea ſunt in debito tenore ſervanda, „ idque potiſſimum incumbit Medico, ut naturæ conatus torpen-
» tes excitet, vividiores moderetur, debitè procedentes nequaquam tur-
„ bet, « quoties deſunt methodi longo uſu confirmatæ, vel ſpecifica auxilia quæ materiam morbificam alio modo, quàm quem natura ſequitur, corrigere valent.

108. Natura hoc tantùm poteſt, ut ſcilicet materiem morbificam in vaſis, 1° undequaque premat & coerceat; 2° dein verò calore intenſo, motu putredinoſo incipiente, dilutione concoquat, reſolvat; 3° vel ut vaſorum iteratâ oſcillatione, & muſculorum accumbentium niſu, dividat, atterat; demum 4° ut perſpiratione, diarrhϾâ, ſudore, ptyaliſmo, ſuppuratione, diureſi, materiem coctam eliminet.

109. Ars verò non ſolùm naturæ miniſtrare debet, eique obſecundare; ſed etiam in multis caſibus materiam morbificam ita mutare, & corrigere, ut eam deinceps natura faciliùs expellat; itaque quod ſola natura non præſtat, ars præſtat. Sic methodus naturæ, ante corticis Peruviani inventum, erat ferè unica, quam ſequi poſſent Medici; eaque in generalibus remediis, deinceps materiæ febrilis præparatione, coctione, & demùm expulſione conſiſtebat; verùm ea molimina non niſi poſt longum tempus, adeòque cum tædioſo & periculoſo ægrotantis cruciatu peragebantur; tandem inventus cortex Cinconæ vel Kinæ qui materiem febrilem fluxilem, innoxiamque facit, vaſisque robur & tonum conciliat, unde ſine ſenſibili evacuatione, correctâ materiâ, febrilis conatus ceſſat, ſeu febris ſanatur.

110. Itaque dictat ratio, ut quoties deſunt apta, certaque medicamina, quorum actione ſpecificâ corrigi poſſit materies morbifica, naturæ molimina ſecundemus; quando verò adſunt, his appoſitè adhibitis, naturam à conatibus liberemus, verbo, ut naturæ materiam morbificam vel corrigere, vel expellere geſtienti manus auxiliatrices porrigamus.

111. Prima indicatio eſt, ut potentiam labore aſſiduo exhauriendam pro virili, paſtu & quiete convenientibus reſarciamus, ita ut quò morbus brevior futurus eſt, eò minori, parciorique nutricatu æger indigeat, largiori verò quò diuturnior præſagitur.

112. Verùm quoniam cibi ſolidi digeſtionis primæ, ſeu in primis viis, & ſe-

ſecundæ, ſeu in viis circulatoriis, præparationem & proinde laborem expoſtulant, ut ſolvantur; atque cùm virium impenſa in organis vitalibus roborandis ſit neceſſaria, nec proinde in alias partes temerè derivanda, dictat ratio, ut eſculentis, coctis ſeu liquidis, utamur in febribus, eòque magis ſucculentis & eupeptis, ac copioſis, vel repetitis, quò morbus diuturnior; tenuibus verò aqueis, blandis, raris & parcis, quò brevior futurus prævidetur.

113. Et quoniam ex obſervatis ſanguis initio febrium ſpiſſitudine, deinceps verò acrimoniâ peccat, ſitiſque & calor ægrum divexant, neceſſum eſt ut potus ſit diluens & reſolvens initio, dein verò demulcens & refrigerans, iſque copioſus, ut hiſce omnibus indicationibus fiat ſatis.

114. Vires in motu muſculari abſumuntur, verùm illæ ad cordis pectoriſque motum utiliùs adhibentur, adeòque naturâ duce à motibus artuum liberis æger abſtinere debet, quod non aptiùs præſtabit quàm ſi tacitus, pacatus, horizontaliter jaceat.

115. Verùm docet obſervatio intellectûs operationes, ut attentionem, ſtudium, reflexionem, nec non ſenſationem, memoriam & imaginationem, exerceri non poſſe citra virium abſumptionem, ut patet ex laſſitudine inde oriundâ; adeòque cum viribus parcendum ſit, febriens ab hiſce mentis operationibus, pathematiſque abſtineat, omnia negotia dimittat, niſi quæ ad menti tranquillitatem conciliandam neceſſaria ſunt; lucem, ſonum, contactum, ſaporem, odorem, vividiores fugiat.

116. Si tamen exercitia mentis & corporis ad materiæ morbificæ attritionem & correctionem apta videantur, tunc temporis non vigente, ſed intermiſsâ febre, aut prophylacticè ante exortum febris adhibeantur; quod ad intermittentes profuiſſe docuit methodicorum & gymnaſticæ cultorum experientia.

Sic præſcriptâ diætâ & gymnaſticâ, ad auxilia generalia, ex chirurgiâ & pharmaciâ petita, deveniendum eſt, ideoque generalia vocantur, quod in omnibus ferè morborum, potiſſimùm acutorum, generibus, initio videantur neceſſaria, ea ſcilicet quæ plethoræ & cacochyliæ medentur.

117. Omnes ferè homines, potiſſimum lautè, & opiparè viventes, ac pigritiæ & deſidiæ deditos, multò magis quàm ad ſanitatem neceſſarium eſt, ſe cibo, potuque ingurgitare docet obſervatio; hinc verò plus ſaburræ in primis viis, pluſque ſanguinis & humorum cumulari conſequens eſt.

118. Aſt accedente febre metus eſt ne materies in primis viis contentæ, derivato in organa vitalia fluido nerveo, proindeque debilitato ſtomacho, indigeſtæ, morâ vel fermenteſcant, vel putreſcant, vel ad ſui coctionem naturam ſtimulent, adeòque à negotio febrili avertant, vel demum in ſanguinem crudæ & dyſpeptæ deducantur, atque novum naturæ negotium, & materiæ morbificæ præſidium afferant. Unde initio morborum natura ſæpè viam à Medicis ineundam indicat, tum cacoſitiâ & anorexiâ cibum ſolidum vetantibus, tùm nauſeâ, cardialgiâ, vomitu & diarrhoeâ ſaburram eliminantibus, atque ſuadet ut ipſi per cathartica, emetica, clyſmata opitulemur:

in morbo digeſtiones languent, recrementa in primis viis congeruntur, adeoque eo terminato ſaburra ſenſim collecta eliminanda eſt & æger repurgandus.

119. Sed moles ſanguinis ſanâ major vires cordis incaſſum abſumit & prægravat, maximè cùm ſanguis majori velocitate circumducendus eſt; ſit enim moles cruoris 20 librarum, quæ ducatur velocitate unius pedis intra ſecundum, vis impenſa eſt ut viginti; ſed ſi velocitate duplâ movenda ſit, vis hujus quadrupla requiritur. Jam verò minuatur unâ librâ, vis eadem ipſam promovebit paulo majori velocitate quàm antea, in ratione ſcilicet ſubduplicatâ ponderum; verùm quod maximi eſt momenti, muſculi cordis pauciori ſanguine infarcti ſuos motus expeditiùs exſequentur, & ex illâ velocitate ſanguinis ſpiſſitudo faciliùs reſolvetur, atque ob hunc finem multiplicem ſanguis initio febrium acutarum mittendus eſt, quantùm ex vaſorum plenitudine adauctâ excedere videtur.

120. Docet autem obſervatio, miſſo ſanguine, naturam ſæpiùs vomitionem aut diarrhœam ciere, ſeu ad auxilia generalia (116) expeditiorem eſſe, adeoque eâ duce & auſpice ſatius eſt in genere phlebotomiam catharſi, quàm catharſim phlebotomiæ, præmittere.

Inſtitutis auxiliis generalibus, jam ad ea quæ febrium ordo, quæ genus & quæ ſpecies exigunt, deveniendum eſt; ſic horologiorum fabri, quæcumque ſit machinæ determinata læſio, à generali rotarum & axium deterſione incipiunt, deinde peculiari vitio medentur. Ut autem in infinitis numero caſibus, quos offert praxis, quo pacto ſe gerere debeat Medicus palam fiat, præmittenda ſunt Theoremata generalia, quæ à medicæ artis principibus longo uſu confirmata fuerunt.

Regulæ Practicæ.

121. *Contraria contrariis tolluntur.* Contraria dicuntur quæ in eodem ente ſimul eſſe nequeunt, ut calidum & frigidum, tenſum & flaccidum, motûs directio in orientem ſimul & occidentem ſeu in plagas oppoſitas, quies & motus &c. Cùm autem curare ſit idem ac morbi cauſas tollere, cùm contrarius morboſo inducitur ſtatus, primus curatur, adeoque contraria contrariis curantur. Ut autem contraria eligantur auxilia, prius cauſa morbifica eſt rectè cognoſcenda, & diſtinguendæ cauſæ à principiis.

122. *Sublatâ causâ tollitur morbus.* Nullus enim eſt effectus ſine causâ, ſed omnis morbus eſt mutatio evidens facta in homine, adeoque eſt phænomenum ſeu effectus cujus cauſa eſt ratio ſufficiens cur ipſe actu exiſtat: cùm itaque nihil ſit ſine ratione ſufficiente, ablatâ causâ morbi, tollitur morbus: aufertur verò cauſa morbi poſitis in eodem loco ejus contrariis.

Methodus medendi eſt ars inveniendi & diſtribuendi auxilia, quibus ægritudo tollatur, ſeu quæ cauſam morbi tollunt; & illa concluſio ſeu inſinuatio quod morbi cauſa per contraria ſit auferenda, vocatur *indicatio*, quæ

fruſtrà,

fruſtrà; obſervante *Pitcarnio*, dividitur in *prophylacticam*, *curatoriam*, *vitalem* & *ſymptomaticam*, prout tollendæ ſuadentur morbi cauſæ, morbus ipſe, virium debilitas & morbi ſymptomata. Cùm enim ſublato morbo tollatur neceſſariò cauſa cujus eſt effectus, & tollantur ſymptomata, quorum concurſus eſt morbus ipſe, indicatio curatoria eſt ſimul prophylactica & ſymptomatica: verùm ipſa debilitas ſymptoma eſt, adeoque ſublato ſymptomatum concurſu ſeu morbo, vires ipſæ ſervantur & reſtituuntur, undè fruſtra vitalis indicatio à curatoria ſeparatur.

123. *Ablatis morbi principiis non neceſſariò tollitur morbus*, ſed ablatâ cauſâ neceſſariò tollitur; principium etenim eſt illud ex quo intelligitur alterius poſſibilitas. Cùm itaque his poſitis morbus tantùm poſſibilis ſit, ſed non exiſtat neceſſariò, datur aliud ex quo morbus exiſtit, ſcilicet cauſa, quâ perſtante, perſtat morbus; ergo ſublatis principiis, ſi perſtet cauſa, morbus non tollitur. Vanum eſt itaque principia ſeu cauſas, ut aiunt, remotas tollere, niſi in quantum horum ablatione opus eſt, ut cauſa tollatur. Granum arſenici vellicat ventriculum, inde natura monita conatur per vomitum hoc venenum expellere; cauſa vomitûs eſt determinatus ille naturæ conatus quo ventriculus ſufficienti vi & directione aptâ contrahitur ut per œſophagum & os contenta expellat. Sublato conatu tollitur vomitus; verùm quamdiu eſt venenum in ventriculo, hujuſce conatûs principium, ex ſympathiæ legibus Naturæ vires ſuperſtites urgentiori huic malo occurrent, adeoque conatum vomitorium efficient; ergo ut tutò tollatur vomitus, ejus principium eſt removendum priùs, deinde ſedandus per narcotica dolor ventriculi, vireſque per analeptica reficiendæ.

124. *Ablato principio, quod naturæ conatus determinat, utplurimùm naturæ conatus, atque morbus, qui hujus effectus eſt, ceſſat.* Hoc principium eſt *occaſio* morbi, quam idcirco noſſe noſtrâ refert quàm maximè, & quam pro cauſa habent Medici, quaſi conatus naturæ huic principio foret neceſſariò connexus. Verùm hallucinantur illi, quod principium cum cauſâ confundant, & quod ex principio naturæ conatus mechanicâ neceſſitate fluere contendant. Hujus erroris exempla præbet febris theoria, cujus quidem principium eſt ſæpiùs obſtructio à ſanguine viſcido; ſed tantùm abeſt ut hæc obſtructio mechanicè febrim inducat, quin è contra per ſe pulſum tardiorem, rariorem, & minorem inducit, atque niſi natura vires cordis in majori ratione intendat, quàm quâ ab hiſce obſtructionibus abſumuntur, pulſus naturalem magnitudinem & frequentiam attingere nequeat.

In hoc caſu prima indicatio eſt diſtributionem virium inæqualem mutare in ſanam; verùm natura morborum medicatrix hoc ſolùm præſtare poteſt, adeoque hoc tantùm Medico agendum incumbit, ut occaſionem, quæ naturam ad hanc inæqualem fluidi nervei diſtributionem determinavit, auferat. Auxilia verò viſciditati ſanguinis contraria ſunt diluentia, ſolventia, attenuantia, &c: adeoque ſecunda indicatio fert ut ea auxilia, quæ occaſionem morbi debellant, adhibeantur; verùm quoniam natura morbis medetur, quando occaſiones ſublatæ ſunt, atque ad hoc ut ſcopum ſuum poſſit attingere,

ea viribus continuò indiget; vires autem paſtu, quiete, ſomno reparantur: huic indicationi, quam vitalem vocant, continuò ſatis eſt faciendum diætâ & gymnaſticâ convenientibus. Symptomata non ſunt quid à morbo diverſum, ſed horum concurſus, ſeu ut *Pitcarnius* ait, complexio morbus eſt, atque natura ſymptomata urgentiora excitat quoties pars quædam cauſæ (noxiæ) urgentior eſt; adeòque ut urgentiori occurrat Medicus, juxta prudentiæ leges, ſymptomatis urgentioris cauſam debet ſtatim aggredi: atque ſic indicationes quæ primariæ ſe menti ratiocinantis Medici offerunt, ſeu quæ petuntur à morbo integro, ultimo ſæpè loco ſunt adimplendæ.

125. *Auxilia, quæ ſibi mutuò omnino contraria ſunt, inutilia ſunt*, & quæ partim ſibi ſunt contraria, tantùm valent quantùm vis unius excedit vim alterius. Sic ſi æger refrigerandus ſit, quod decem aquæ frigidæ cyathi præſtare poſſunt, additis totidem aquæ calidæ cum frigidâ cyathis nihil efficitur niſi diluendo, quod non agendum proponitur; & ſi doſis calidæ excedat quinque cyathis frigidam, æger caleſit hoc toto exceſſu; cæteri oppoſiti ſe mutuò deſtruunt, adeòque inutiles vel damnoſi ſunt: hoc non advertunt illi qui medicamenta ſimplicia contemnunt, & ea ineptè & inopportunè combinant. Legi meretur hac de re *Boyle de ſimplicium medicaminum præſtantiâ diſſertatio.*

126. *Natura eſt morborum medicatrix, Hippoc.* & *ſanitatis tutrix* ex *Galeno.* Natura etenim eſt facultas quæ ciet in nobis motus ad longævitatem moraliter neceſſarios, ut omnis ævi ſenſerunt Medici. Illa verò ope fluidi nervei & muſculorum vel membranarum motus illos exſequitur, partim à viribus ſeu fluidi nervei copiâ, partim ab organorum ſtructurâ & ſitu determinatos; ea enim cogitur uti inſtrumentis corporis qualia ſunt, ut muſicus utitur tantum clavicymbalo quale eſt, adeoque limitatos quoad vim, & coactos quoad organorum ſitum & figuram, motus exſequitur natura; cujus agendi modum, leges, fines, errores, exceſſus, languores & impetus nemo meliùs intelligit quàm qui in ſemetipſo pathemata animi ſedulus obſervavit; ea ſiquidem animæ ipſius rationalis eſſe conatus ad bona confusè percepta admovenda, mala verò potiſſimùm moralia removenda, facilè quiſque concipiet. Attamen hos pathematum impetus eſſe rationi ſemper convenientes nemo conceſſerit: atque è contra docet philoſophia eos eſſe intra juſtos limites continendos, adeoque nunc excitandos, nunc frenandos. Idem de naturæ conatibus morboſis dictum puta; licet etenim ratione finis ſemper ſint ſalubres, eventu tamen ſunt vel debito fortiores, ut cùm natura irritantibus ſtimulatur; vel debito languidiores, ut cùm narcoticis laxantibuſve ſenſus obtunditur; inordinati, cùm intellectus ipſe metu, irâ, deſperatione vel alio modo agitatur.

127. Unde *hoc potiſſimùm incumbit Medico*, ut naturæ conatus effrænes *coerceat, languidos excitet, inordinatos dirigat*, ut docet *Sydenham.*

128. *Natura non ſtimulata monſtrat medentibus quâ viâ ſit ineundum. Galen.* In morbis potiſſimùm acutis Medici ſapientes, ſi naturæ ſcopum in his non rectè cognoverint, cunctari debent, & naturæ finem, tendentiam, cona-

conatus inveſtigare ac obſervare, nec interea medicamina turbantia interponere.

129. *Quò natura vergit, eò ducendum eſt per loca convenientiora: Hippocr.* Natura autem ut plurimùm ducit materiem morbificam ad colatoria, ut oris, inteſtinorum, veſicæ, cutis, narium, uteri, &c. Si verò hujus conatus propter organorum, vel fluidorum vitium aliò dirigantur, ut in cor, lienem, &c, ubi nulla ſunt colatoria, *imò ſi fortiùs* in pulmones, hepar, cerebrum hujus conatus dirigantur, *oportet Medicum naturæ motus animadvertere, & ſiquidem idoneus fuerit, ſubminiſtrare & adjuvare; ſin autem contrarius ac noxius, prohibere, transferre ac divertere, Galen. aphor. 21. ſect. 1. quæ verò integrè judicantur & judicata ſunt, neque movere, neque novare aliquid ſive medicamentis ſive aliter irritando, ſed ſinere, Hippocr. aph. 20. Sect. 1.*

130. Prima intentio in morbis eſt materiam morbificam coctam per vias ordinarias, & loca proximiora amandare; aſt ſi nullæ ſint, aut non ſint liberæ viæ, tunc eas ſibi cudit natura, unde hæmorrhagiæ & ſuppurationes. » Natura ubi plurimùm à morbo (id eſt materiâ morbificâ) ſupera» tur, ne certare quidem adverſus morbum aggreditur: *Galen. 3. de criſib. cap. 9.*

131. » Naturæ motus ordinati, determinatique ſunt, ubi valida eſt & » materiæ dominatur, propriaſque perficit operationes; indeterminati, inor» dinati & incogniti, ſi quando ſuccumbat: *Galen. lib. 3. de criſib. cap. 10. & lib. 2. de diebus decretor.*

132. » Natura, animalium ſervatrix & morborum finitrix ac decretrix, » quod conveniens eſt ſervat, quod alienum eſt ſeparat: *Galen. lib. de facult. natur.*

133. Naturæ tria opera quæ ſe conſequuntur in morbis, *concoctio, ſecretio & vacuatio 4. aphor. comment. 22. & 23*: ipſa ſibi vias amplificat non cogitatione, partim verò ut connivere, ſcalpere, pandiculari, oſcitare, tuſſire, ſingultire & id genus alia, quæque inerudita natura & indocta quæ opus ſunt, efficit: *Epidem. Hipp. l.* VI. *Galen. comm.* 11.

134. Natura paulatim interdum operatur, quæ fieri non poſſe videntur. *Galen. 7. aphor. comm.* 56.

135. Hiſtoriam morbi ſpecialis curandi perſpectam habere, nihil eſt in praxi præſtantius. » Si morbi cujuslibet hiſtoriam diligenter perſpectam ha„ berem, par malo remedium nunquam non ſcirem adferre, variis ejuſdem » phænomenis, viam quâ mihi incedendum foret, haud dubiam præmonſ» trantibus. *Sydenham Præfat. pag.* 10. in febrium curâ opus eſt ſpecierum » accurata diagnoſi, quæ fruſtra quæritur apud Neotericos. *Stahl.*

136. » Ignoratâ morbi ſpecie, indicatio à juvantibus & lædentibus ſu» menda nobis ſaltem relinquitur: cujus ope viam paulatim prætentantes » ægrum in tuto poſſimus collocare, modo ne plus ſatis properemus; qua » quidem feſtinatione nihil ego quicquam exitialius eſſe autumo, nec re ul» lâ aliâ febricitantium plures vitâ ſpoliari; *Sydenham. anacephaleos p.* 158.

137. Perfecta & integra eſt indicatio in qua cuncta bene procedunt; primò melior eſt criſis quæ fit per evacuationem conſuetam, quàm quæ per abſceſſum; ſecundò per quam humor noxius & abundans, quàm per quam alter evacuatur: tertiò quæ recto tramite, quàm quæ non recto procedit: quartò poſt has, quæ facilè toleratur: demùm quæ cum coctione fit: *Galen. in aphor.* 20. *ſect.* 1:

138. *Quò magis jam proceſſit methodus certa naturæ, eò minùs tolerat interturbari. Stahl. caſual. min. pag.* 373. adeòque, ut monet Hippocrates, ſi quid movendum eſt, initio move.

139. *Qualis eſt homo in moribus, talis eſt in motibus naturalibus, & tanto magis, quò magis eſt urgens negotium; Stahl.* Id docet experientia in ſenibus v. g. & viris pacatè negotia moralia pertractantibus; pacatè utplurimum & ordinatè procedunt labores morboſi: in junioribus, petulanti & vivido ac tumultuario ingenio præditis, tumultuariè vividèque procedunt febrilia molimina; in fœminis timidis, & quæ animo levi de causâ perturbantur, conamina naturæ debilia & tremula, ac inordinata ſæpè videntur.

140. In morbis quodlibet ſymptoma indicat auxilium ipſi contrarium & exigit; ſic in febre calor indicat refrigerantia; frequentia pulſûs ſedantia; velocitas ſanguinis motum compeſcentia; acrimonia fluidorum demulcentia; ſiccitas & ſitis diluentia, humectantia; oris ſordities, ventriculi pondus, nauſeæ, cardialgiæ indicant emetica vel cathartica; debilitas muſculorum analeptica, &c.

141. Quò plura ſunt ſymptomata morbum conſtituentia, eò pluribus eſt ſatisfaciendum indicationibus; atque quò plura ſunt ſimul negotia perpetranda, eò major diligentia, ſagacitas, prudentiaque requiritur, adeoque eò ſæpiùs errores admittuntur, ſeu major eſt difficultas: niſi Medicus ſagax ſit, & in medendo exercitatus, atque niſi ſingula ſeorſim ſymptomata apprimè diſtinguere & impugnare didicerit, is ſymptomata ſimul conjunctimque irruentia difficilè debellabit.

142. Quodlibet medicamentum vires habet diverſas in unum aggregatas; ſic ipecacuanha eſt eximium adſtringens & emeticum; manna catharticum, bechicum, diureticum; nitrum refrigerans, diſſolvens ſanguinis, diureticum; adeoque uno eodemque medicamine pluribus ſimul ſymptomatis mederi poſſumus, modò rectè ſymptomatum principia & varias medicaminis vires ipſis oppoſitas cognoſcamus, in quo magna requiritur Medici ſagacitas & peritia. Calor v. g. creſcit à viſcoſitate ſanguinis, ſolidorum tenſione, fluidorum & ſolidorum motu velociori, niſu fortiori, ſtragulis denſioribus, alimentis ſalitis, aromaticis, &c: adeoque apprimè diſtinguendum eſt num datus calor compeſci debeat per diluentia vel per laxantia, per ſedantia & anodyna, vel per debilitantia, ut phlebotomiam, catharſim, an ſtragula ſint removenda, an demulcentia, diuretica præſcribenda, prout principia caloris diverſa ſunt.

143. Quò pluribus ſimul ſymptomatis vel indicationibus ſatisfacimus, eò melius eſt. Sic in pleuritide quoniam miſſione ſanguinis ſedatur dolor, minuitur

nuitur calor, compeſcitur tuſſis, ſublevatur difficultas reſpirandi, febris remittitur; è contra verò fotubus extùs applicatis tantummodo alterutrum ex his ſymptomatibus debellatur, tantò ſatius eſt ſanguinem mittere, quò pluribus ab hoc auxilio ſymptomatis medemur; in dyſenteriâ, datâ ipecacuanhâ, ſaburra ſtomachi aufertur, vis ipſius tonica reſtituitur, vaſa inteſtinorum hiulca conſtringuntur, alvus conſtipatur, adeoque pluribus ſimul ſatisfit indicationibus; adeòque aliis auxiliis illud eſt anteponendum.

144. Cùm duæ indicationes adimplendæ ſimul ſe offerunt, ambabus ſimul eſt ſatisfaciendum, nec una dimittenda, ut altera tantùm impleatur, modò utrique ſatisfacere ſimul ſit poſſibile. Sic ſi apoplexia à ſaburrâ pendens curanda ſit, quoniam ſenſûs & motûs privatio indicat ſtimulantia, ſanguinis viſcoſitas & lentor attenuantia, ſaburra ventriculi evacuantia, &c, non ea ſeorſim uſurpanda ſunt auxilia, ſed ſimul uno emetico tribus indicationibus ſimul faciam ſatis.

145. Cùm duo auxilia ſimul indicantur quorum unum alteri ſymptomati confert, nullatenus verò aliunde nocet; aliud verò unum ſymptoma quidem minuit, ſed alterum auget, illud eſt anteponendum auxilium quod minimè nocet. Sic in phthiſi bechica calida puris expectorationem juvant, ſed fervorem pectoris intendunt, bechica verò incraſſantia expectorationem tantùm promovent, nec pectoris fervorem intendunt, adeòque vi illius regulæ poſteriora prioribus ſunt anteponenda.

146. Si auxilia ſibi mutuò repugnant, inquirenda ſunt alia, quæ ſe mutuò non deſtruant. Obſtructum hepar indicat incidentia, acrimonia ſanguinis indicat incraſſantia, hæc auxilia ſibi mutuò repugnant: ergo ſe mutuò deſtruunt; confugiendum itaque ad diluentia, quæ acrimoniam ſimul & viſcoſitatem minuunt.

147. Cùm duæ diverſæ indicationes adimpleri ſimul nequeunt, tunc urgentiori eſt occurrendum: eò urgentius eſt ſymptoma, quò nobilior ſeu magis ad vitam actualem neceſſaria eſt functio læſa; ſic ſyncope magis urget quàm anorexia; ſi itaque anorexia indicet cathartica, quæ ſyncopem valeant inferre, & ſyncope cardiaca, quæ anorexiam intendant, præſtat in hoc caſu ſyncopem curare, & anorexiam negligere. Si unum ſymptoma dependeat ab altero, ſymptomati primitivo ſatius eſt occurrere quàm derivativo. Sic ſi quis ideo vomitu laboret, quia cibos faſtidit, cacoſitia eſt ſymptoma primitivum & urgentius.

Si vitium, quod cinchonæ cortex vel kina corrigit, originem præbeat calori febrili, ille cortex, licet exſiccet, licet palato diſpliceat, indicatur ab hoc vitio utpote urgentiori. Si vitium ſit principium continuum ſymptomatis, illud eſt urgentius, quàm ſi ſit principium interpolatum.

148. » Si morbus componatur ex pluribus ſymptomatis diverſi generis, » poteſt ille referri ad quodvis genus; ſed referri debet ad illud genus, » ad quod pertinet *ſymptoma urgentiſſimum;* urgentiſſimum dicitur illud ſymp» toma, quod minori tempore ſolet mortem afferre, unde patet dolo-

» rem

» rem non eſſe ſemper urgentiſſimum ſymptoma, ut in phlegmone. » *Pitcarn. de diviſione morborum.*

Optima therapeiæ methodus ea eſt quæ vitia ſimplicia, eorumque ſymptomata ſeorſim (cognoſcenda &) medicanda exhibet, qualem fermè in *aphoriſmis* ſuis ſecutus eſt *Boerhaave*, quos itaque ritè cognitos ſupponimus. Sic cùm in febre ſint frigus, calor, ſitis, nauſea, dolor capitis, laſſitudo, pulſus relativè fortior, &c, quid ea ſint ſigillatim ſymptomata, quibus principiis debeant adſcribi, cuinam cauſæ tribui, priùs intelligendum eſt; mox quænam ex illis principiis diverſis ejuſdem ſymptomatis concurrant in febre diſtinguendum, ut factum videmus *Diſſertation ſur la cauſe de la fiévre jointe à l'Hæmaſtatique.* His cognitis inquirenda eſt horum ſymptomatum connexio, ſucceſſio, energia; perſpiciendum eſt quodnam urgentius ſeu *primitivum*, quodnam *derivativum* ſeu ab aliis dependens, atque auxilia urgentiori & primitivo contraria ſunt applicanda, quæ eò meliora & magis ſpecifica erunt, quò propter diverſas ſuas vires pluribus ſimul diverſis vitiis debellandis erunt aptiora. Sic in ſynocho putri infuſum ſennæ materiem febrilem bilioſam viſcidam expurgando præſtat, quia ſaburram ſanguini inſpiſſando aptam detrahit, ſtomachum ex hac ſaburra gravem, & nauſeabundum liberat, fluidorum inteſtinalium ſecretionem, adeoque uberiorem ſanguinis depurationem promovet, hinc liberiorem facit in his viſceribus circuitum; vermes ſi adſint, enecat; bilis excretionem adjuvat; putrefactiones & inde oriundos meteoriſmos prævertit, &c.

Praxis febrium generalis.

149. *Frequentia pulſûs* debetur proximè illi naturæ parcimoniæ, quâ ut cauſas morbificas minori virium ſuarum ſumptu pinſet, ſubigat, & expellat, illud ſæpiùs intra datum tempus iteratis potiùs quàm adauctis quoad magnitudinem pulſibus exſequitur; cùm enim vel pulſu majori vel pulſu frequentiori poſſit tantùm intendi vis vitalis adverſus haſce materies, natura, cùm viribus pollet, utrumque adauget, ut in curſu, iracundiâ, febribus acutis & brevi terminandis, atque tunc brevi & cum magno virium diſpendio materies morbifica, ſi ſit, ſubigitur, vel finis intentus obtinetur: vel pulſus tantùm quoad magnitudinem creſcit, ut in apoplexiâ, maniâ, tuncque non tanti intereſt velocitatem intendere ſimulque viribus parcere, quàm cùm vaſa ſanguifera fluidis putredinoſis ſcatent, aut obſtruuntur, & ſic circulationi oppoſita eſt reſiſtentia: vel denique frequentia tantùm adaugetur, non adauctâ, imò quandoque imminutâ magnitudine, atque hac operâ cum eodem virium diſpendio velocitas progreſſiva ſanguini neceſſaria major conciliatur, quàm à magnitudine tantumdem adauctâ. Quantitas enim motûs, quo ſanguis arteriam dilatat, adeòque pulſum majorem facit, vires cordis abſumit; ſed nil ſanguinis circulum promovet, cùm illius directio ſit axi vaſorum perpendicularis: atque ſi majus ſit magnitudinis decrementum, quàm frequentiæ incrementum, major velocitas ipſi ſanguini conciliatur cum minori

minori virium diſpendio, quod accidit illis, qui perterriti, vel exhauſti ſunt.

150. Auxilia frequentiæ pulſûs ea ſunt, quæ ejus occaſionem removent. Sic cùm ideo pulſus eſt frequens, quia vires ſunt exhauſtæ, ut in convaleſcentibus, evacuatis, hæmorrhagias paſſis, analeptica & reficientia conveniunt.

151. Si ideò pulſus ſit frequens quia natura ſubito terrore percuſſa fluidum nerveum retinet, & non ſatis diſtribuit, auxilia moralia metum diſcutientia tantùm proſunt.

152. Si reſiſtentia circulationi oppoſita hos conatus excitat, operæ pretium eſt, ut hæc tollatur, atque in hunc finem diverſa ſunt auxilia prout diverſa eſt reſiſtentia: nam ſi ſanguis 1° cordi reſiſtat mole ſuâ, ſeu plethorâ, tunc abſtinentia & phlebotomia remedia ſunt. Si 2° viſcoſitate, & ut aiunt, ſiccitate peccet, nimioſque affrictus creet, diluentia & humectantia primas tenent. Si 3° propter moram & vaſorum inertiam ſanguis concreverit, ut in patellâ accidit, adſtringentia amara, chalybeata, atque maximè cinchonæ & clutiæ ſeu caſcarillæ cortex mira præſtant. Si 4° ideò ſanguis difficilè vaſa tranet quòd acrimoniâ quavis *muriaticâ*, ut in ſcorbuto; *putri*, ut in ſynochis; *venenatâ*, ut in peſtilentibus; *cadaveroſâ*, ut in ſphacelo; *purulentâ*, ut in phthiſi, &c, vaſa vellicet, moleſtet & in contractionem provocet, tunc antiacria, edulcorantia, vel cathartica, vel antiſeptica, vel diaphoretica pro re natâ conveniunt. 5° Si ſaburra è primis viis ſuppeditata, vel frigus vel miaſma ſanguinem inſpiſſaverint, nunc cathartica, nunc ſolventia, nunc diaphoretica ſunt in uſum advocanda. 6° Si ſpaſmo hyſterico conſtricta ſint vaſa, vel dolore criſpata, tunc optima febrifuga ſunt, quæ vaſa laxant & dolorem, ac ſenſibilitatem minuunt.

153. Intereſt non raró maximè ut circulatio ſanguinis ſolito magis acceleretur, quoties ſcilicet promovenda eſt uberior miaſmatum ipſi confuſorum ſecretio, & excretio, purulentæ materiei per data cola evacuatio, quam neceſſitatem natura perſentit ex obſcurâ quadam moleſtiâ; atque ea moleſtia motivum eſt intendendæ pulſûs frequentiæ citra ullam vel fluidorum ſpiſſitudinem, vel vaſorum anguſtiam, atque in hoc caſu ſubſequens perſpiratio, ſudor, diarrhœa, vel puſtularum, exanthematum eruptio febri medetur, niſi novus, ut in purulentia, ſuppeditetur continuò fomes, vel materia moleſtans.

154. Quandoque verò naturæ conatus eò vergere videtur, ut novum dilatetur colatorium, vel fluidi alicubi contenti diſſolutio per calorem febrilem promoveatur; ſic puerperis dilatanda ſunt vaſa mammarum galactophora, ut recens nato pabulum paretur; glandulis impactus humor eſt ſolvendus, dentes extrorſum trudendi, vaſa ad incrementum corporis ſunt explicanda, immutanda conſtitutio, atque tunc febris naturæ ſoli committenda.

155. Ex his autem ſequitur illos errare, qui vel ſemper ſaburram pro occaſione febris incuſant, licet & frequenter concurrat; vel qui ſanguinis ſpiſſitudinem aſſiduam febris comitem eſſe pronunciant: in hoc autem Medici

dici ſagacitas elucet, quod diverſa febris principia hîc recenſita ab invicem diſtinguat, ſicque convenientia, quæ ſponte patent, cuique caſui aptet auxilia.

Frigus Febrile.

156. Frigus eſt moleſta ſenſatio, quæ ab imminuto partium ignearum impetu in corpore noſtro dependet. Illa impetûs imminutio refrigeratio dicitur: eſt autem proportionalis, 1° quantitati partium ignearum, quæ avolant, & 2° duplicatæ earum, quæ remanent, tarditati. Senſatio verò eò intenſior eſt, 1° quò major eſt refrigeratio; 2° quò minùs aſſueta aut velociùs calori ſuccedens; 3° quò ſenſitiva facultas, ſeu ſenſibilitas major.

157. Quantitas partium ignearum eò major è corpore noſtro avolat, 1° quò corpora ambientia nobis frigidiora ſunt; 2° quò denſiora corpori noſtro applicata frigida; 3° quò ſæpiùs aufertur calida & halituoſa, quæ nos ambit, atmoſphæra; verùm ea non eſt refrigerationis febrilis origo.

158. Tarditas particularum ignearum corpori inhærentium eò major evadit, 1° quò radix virium ſanguinem & fluidum nerveum propellentium minor eſt: Sic ſi fluidum nerveum & ſanguis quadruplo debiliùs promoveantur, duplo tardiùs moventur particulæ igneæ ipſis confuſæ, unde frigus quadruplo majus. 2° Eadem tarditas creſcit in ratione ſubduplicata reſiſtentiæ ſanguini fluidoque nerveo oppoſitæ; unde ſi reſiſtentia ſit novies major, triplo tardiùs moventur igneæ particulæ, & frigus novies majus exſurgit, atque ex his duobus principiis potiſſimùm eruendum eſt frigus ſpontaneum.

159. 1° Si morborum initio natura fluidum nerveum in artus parciùs immittat, eo fine ut in motum organorum vitalium reſervetur, decreſcit illius in omnes artus & in cutim impetus, atque cùm fluidum nerveum ſit ipſamet materies electrica & ignea, quæ motu ſuo calorem conciliat partibus, artus & cutim refrigerari neceſſum eſt, in ratione compoſitâ ex duplicatâ tarditatis, & ſimplâ quantitatis fluidi nervei ſuppreſſi; hinc intenſiſſima frigoris ſenſatio in febribus algidis, in intermittentium inſultu, quæ eò gravior, quò magis ſubitanea & inſolita.

2°. Si ſanguis vel viſciditate, vel copiâ, vel pravâ ſaburræ miſcelâ, vel obſtructione, aut conſtrictione vaſorum retardetur, eum refrigerari neceſſum eſt; atque cùm major ſit tarditas in minimis vaſis, adeòque in illis quæ à corde remotiſſima ſunt, ut cutanea, tùm quia vis à corde impreſſa partim in tractu abſumpta fuit, tùm quia minima vaſa majori affrictui ſunt expoſita, ubi ſanguis retardatus eſt, tùm quia aëri frigidiori ſunt propiora, in vaſis cutaneis, & in extremis artubus, ut digitis, naſo, frigus quàm maximè perſentiri debet.

160. Frigore conſtringi partes omnes membraneas ipſa docet manuum corrugatio, digitorum imminutio, annulorum laxitas hieme ſuperveniens; nerveos itaque ac lymphaticos tubos conſtringi à frigore febrili neceſſum eſt, quia fluido igneo, quo dilatabantur, orbi ſunt, unde proprio elaterio coarctan-

coarctantur; verùm in majori ratione decreſcit transfluxus fluidorum per vaſa minora quàm per majora, licet proportionatè conſtricta, quia orificia minimorum magis accedunt ad dimidium molecularum minimarum, quàm orificia majorum, nec poſſunt paululum decreſcere, quin diametrum minorem acquirant, quàm eſt ipſa globulorum tranaturorum diameter, unde obſtipatio; cùm itaque nervei tubuli omnium ſint exiliſſimi, atque textûs rariſſimi, transfluxum in illis præpediri, & calorem ex illis citiùs avolare conſequitur; calor enim eò facilius è corpore quovis in vicina denſiora diffunditur, quò major eſt denſitatum differentia: *Hamberger. de frigore morbifico*, §. *XXX*.

161. Medulla ſpinalis eſt origo nervorum præcipuorum, qui ad corporis ambitum diſſeminantur; quâ proportione itaque in ipſis nervis retardatur fluidum nerveum, ſolidumque coarctatur, debent frigoriferæ vibrationes, velut ab ſpinali medulla & dorſo procedentes, perſentiri, tùm maximè cùm loci mutatione, vel auram frigidam æger captat, vel atmoſphæram calidam ſtragulis frigidis impertit, quâ quidem ſitûs intra lectum mutatione ita conſtringitur cutis, ut perſpiratio maximè cohibeatur: *Sanctor. ſect. 4 aphor. 23 ſect. 3 aph. 4 &c.* Ex hac nervorum conſtrictione ſtupor partium frigidarum ſatis intelligitur.

162. Cùm cutis ſit ferè tota nervea, utpotè tactûs organum, nervique externi maximè conſtringantur, totam cutim coarctari neceſſum eſt, poroſque ejus eâdem ratione conſtringi, ſecretionem cutaneam ſupprimi, pilos erigi, exſiccari; atque ſi ſint ibi vaſcula ſanguifera, ea ita imminui, ut vel evaneſcant, vel cruorem non accipiant, unde pallor; vel non tranſmittant acceptum, unde livedo labiorum, digitorum, genarum: in his verò circumſtantiis accidit ut extrema vaſcula ſudorifera obſtructa ab accedente materiâ ſudoris in papulas albas extuberent, unde cutis aſpera, anſerinæ ſimilis.

163. Si voluntas interea motum muſcularem artuum jubeat, cùm per nervos coarctatos non niſi exigua trajici queat fluidi nervei copia, idem accidit ac in illis qui ſummè debiles & exhauſti motus inſtituunt; motus ſcilicet ſunt inconcinni, tremuli, ſemiparalytici, morulis interpolati, frequentes & debiles; aſt in artubus magis, in interaneis, ut corde, minùs, calore in exterioribus magis imminuto.

164. Ea omnia phænomena ex ſubitaneâ fluidi nervei ſuppreſſione intra cerebrum factâ fieri poſſe citra ullam reſiſtentiam mechanicam in vaſis & nervis præviam ſuadere videtur, quod nobis ideâ quadam terribili, aut terrore ſubitaneo commotis accidit: à ſimplici cujuſdam horrendi facinoris narratione perterritis gelidus per oſſa dimanat tremor, & horreſcimus.

165. *Horror* eſt involuntaria, vix oculis conſpicua, totius corporis ſuccuſſio, ſenſu frigoris & conſtrictione maxillarum ſtipata. *Rigor* verò dicitur eadem ſuccuſſio paulò major, & oculis conſpicua, cum artuum rigeſcentiâ, & motus voluntarii majori impedimento, atque utplurimum maxillarum mutuâ colliſione, & dentium crepitatione, ſeu tremore ſpaſmodico.

 166. Illi

166. Illi motus ab intenſo frigoris ſenſu procedunt, ſive artus contrectati reapſe frigidiores ſint, ut in intermittentium plurimarum acceſſu, ſive calorem Medici palpantis ratione retineant, ut in epialâ videre eſt, dùm æger ſe frigidum perſentit; is tremor quandoque cohibetur à voluntate, ſi æger ab omni vel minimo motu, à loquelâ, ſitûs mutatione abſtineat; ſecus mirificè redintegratur; ſæpiùs verò nullo artificio à voluntate præpeditur, uſquequo calor febrilis huic proportionalis ab interioribus ad exteriora diffuſus fuerit.

167. Hujus erethiſmi vis tanta eſt, ut ſtragulis oneroſis, imò hominibus ægro ſuperimpoſitis, per aliquot horas cohiberi non poſſit ſubſultus, adeoque muſculos artuum ut & maxillarum convelli nullum dubium eſt; ſed ad hoc ut muſculi tanta vi convellantur neceſſum eſt, ut vi proportionali fluidum nerveum ad hos projiciatur, quod cùm voluntas non perpetret, ſola natura efficere debet.

168. Scopus naturæ in inſtituendo rigore, is videtur eſſe, ut quod elaſticitatis conſtrictio frigori tribuenda non poteſt exſequi, hujus & artuum vibratorius motus perficiat, ſeu ut repagula circulationi oppoſita, fluida ſcilicet à cruditatibus ut plurimum inſpiſſata, aut nimis viſcida, calore adaucto, & tritu repetito fluxilitatem recuperent; unde fit ut motus febriles in quibus nulla datur prævia ſanguinis inſpiſſatio, nullo frigore nec tremore adoriantur: tales ſunt utplurimum tritæophyæ, quæ ſine frigore exacerbantur; ſic febricula, quam ira, vel gaudium, vel exercitium vehemens excitant, nullo frigore præludit.

169. Quò intenſius frigus præcedit, eò major proportionatè ſequitur calor, quia, ſi vires naturæ vigeant, frigoris, adeoque inſpiſſationis vehementiæ reſpondere debet conatûs febrilis vehementia, unde calor; imò quò denſiora ſunt corpora, eò majoris caloris ſunt capacia, docent Phyſici, adeòque partes quò magis frigore ſunt denſatæ, eò, datâ ſufficienti vi, intenſiorem calorem ſuſcipiunt; verùm ſi vires naturæ ſint exhauſtæ, tunc funeſtum accidit æquilibrium, ſeu lethum; unde qui febre detenti defunguntur, illi utplurimùm in frigore acceſſûs vel paroxyſmi pereunt.

170. Auxilia frigoris febrilis, intellecto naturæ ſcopo, manifeſta ſunt; ut enim naturæ opitulemur, minuenda eſt fluidorum præſertim ſubcutaneorum inſpiſſatio, ſimulque vires vitales, ſi minores ſint, intendendæ.

171. Minuitur fluidorum inſpiſſatio auxiliis externis & internis; externa auxilia ſunt corpora calida cuti, pedibus, manibuſque admota; lintea hîc præſtant, quia cuti arctius undique circumvolvuntur; interna ſunt potus calidi, diluentes, affatim bibendi, niſi obſtaret nauſea in tertianis frequens, juvanda, & non ſollicitanda.

172. Vires vitales intenduntur ſpirituoſis, cardiacis, aromaticis, quæ tamen non niſi ubi vires vitales exhauſtæ ſunt debent advocari, ne ſuperato frigore calor ardentior exſurgat: aſt ſi metus ſit ne æger frigori ſuccumbat, ut ex pulſûs exilitate & intermiſſione, ſenſuumque imminutione judicatur, tunc ad potiones cardiacas & ſudorificas confugiendum eſt.

Calor

Calor Febrilis.

173. Eſt ſenſatio moleſta ex particularum ignearum quantitate, & impetu adauctis oriunda, quæ quidem eſt proportionalis facultatis ſenſitivæ acumini, & ex parte corporis, eſt ut factum ex particularum ignearum, in dato ſpatio, quantitate, & harum velocitate duplicatâ, modò par ſit denſitas corporis; cùm calor non à calidis admotis, ſed ab affrictu dependet, tunc ille corporum ſeſe mutuò confricantium velocitati duplicatæ, & mutuæ compreſſioni, atque denſitati reſpondet, ut norunt Phyſici.

174. Caloris maxima proprietas eſt omnia corpora rarefacere & expandere, eaque corporum expanſio caloris gradum indicat, nec non eſt corporum denſitati & duritiei reciprocè, atque eorum calori directè proportionalis.

Docet autem obſervatio expanſionem maximam ſanguinis à calore 90½ graduum in Thermometro Reaumuriano vix eſſe centeſimam partem ſoliti voluminis; ſed calor maximus hominis vivi à cauſâ internâ vix unquam quadrageſimum gradum attingit; ergo nec ab hoc calore ſanguis unâ ſui voluminis parte ducenteſimâ rarefieri poteſt.

175. Principia caloris ſunt alimenta, potulenta, vel eſculenta, partibus igneis, alkalino-volatilibus, aromaticis, ſpirituoſis feta, ut ſalita, piperata, fermentati ſpiritus, actu calida; tum externa calida, ut aër æſtivus, inſolatio, hypocauſta, thermæ, &c: necnon quæ mutuum affrictum ſolidorum & fluidorum intendunt, ut vis cordis adaucta, motus muſcularis, currendo, vociferando, iraſcendo, &c, intenſus, maximè in plethorico & denſo corpore.

176. Phænomena. 1° Diffunditur uniformiter calor per partes in ratione denſitatis, ita ut fluida, ſolidaque tum mollia, tum oſſea, ſi ſint ejuſdem gravitatis ſpecificæ, æqualiter caleant, ne cute exceptâ, ſi aër frigidus arceatur. 2° Laxantur & aliquatenus rareſcunt partes omnes ſolidæ, fluidæque unâ circiter ducenteſimâ parte, proindeque augmentum voluminis in ſingulis arteriis non poteſt tactu diſtingui, poteſt tamen cognoſci in artubus integris ritè menſuratis. 3° Glutinoſus quivis humor à gradu caloris 40um non ſuperante fluxilior evadit, niſi ſucceſſu temporis uberius ſerum aqueum avolet. 4° Si calor nativum ſuperet, ſenſus anxietatis & moleſtiæ ſuboritur; ſi tantùm adæquet, voluptas & facilitas motûs accedunt.

177. Corollaria *phænomeni primi.* 1° Si alicubi ſit ſcirrhus viſceris, licet hunc frigidum ſtatuant Scholaſtici, tumor ille in ratione ſuæ denſitatis incaleſcit, tardiùs tamen organis, in quibus velox eſt circulatio & magnus affrictus. 2° Cerebrum, cerebellum & medulla ſpinalis ſunt omnium viſcerum minùs denſa, adeòque minùs incaleſcunt cæteris; renes denſiſſimi ſunt, ac proinde magis incaleſcunt. 3° Tam exiguum eſt caloris diſcrimen in diverſis partibus, ut exquiſitiſſimis thermometris intra viventia ani-

malia immiſſis, hoc diſtingui vix poſſit, & calor ille in ſtatu ſano ad 32um gradum circiter aſſurgit.

178. COROLLAR. *phænomeni ſecundi.* 1° Omnes fibræ, tùm longitudinales, tùm circulares, elongantur, quæ frigore & fervore decurtantur; adeòque omnes ſectiones tranſverſæ vaſorum & receptaculorum creſcunt proportionaliter. 2° Major proinde libertas circulationi & ſecretioni, quæ datâ eadem vi motrice, celeriores paululum debent evadere; ſed quanto? Hoc determinare difficillimum, ſed tamen operæ pretium eſt. Si nativa orificiorum ſumma in ultimis ramis arteriæ meſentericæ ſit effectivè 20a pars orificii trunci, jam verò calore evadat 19a, quod maximum eſt incrementum, velocitas in trunco ante calorem adauctum eſt ad velocitatem adauctam, ut 19 ad 20: verùm ſi creſcant fibræ circulares una 20a parte ſuæ longitudinis, vix una centeſima creſcunt ſectiones ſeu orificia; ergo & velocitates in truncis. 3° Omnes pori & omnia vaſorum oſcula liberiora debent humores ſuos paulò uberiùs excipere; ergo perſpiratio cutanea major, cutis mollior, laxior, capilli minùs ſtricti, magis demiſſi, omnes artus paulò magis turgidi. 4° Globuli rubri ſanguinis, qui vaſa ſuæ diametro congrua tantùm ſubire poſſunt, jam magis patula & lymphæ recipiendæ priùs apta ſubibunt, unde rubedo faciei, cutis totius; ſed arteriæ ſenſibiles pari ratione debent intumeſcere, ex eo quod laxiores factæ minùs reſiſtent ſanguinis preſſioni, hinc pulſus paulò major. 5° Secretiones quæ fiunt in renibus & in ore, decreſcent in calore febrili, quia liquida per vim adhæſionis vaſculorum lateralium ſecernenda, quandò vis adhæſionis impetum circulationis valdè remiſſum ſuperat, ut patet ex Theoriâ Hambergerianâ.

179. COROLLAR. *phænomeni tertii.* Sanguis eò magis ſolvitur, & fluxilis evadit, quò magis recedit à frigore congelante, & à fervore coagulante, ut multiplici experimento compertum habeo: ſanguis itaque calore febrili circa 33um gradum conſtituto maximè ſolvitur, adeoque ejus caloris ope materiæ tenaces, viſcidæ, quæ priùs hærebant in vaſis, eaque obturabant, fluxilitatem ſuam recuperant, unde à linteis, lateribuſque calidis parti dolenti admotis dolores à frigore orti diſcutiuntur.

Serum ſanguinis calore reſolvitur in fluidum halituoſum, expanſibile, elaſticum, ut patet ex theoria expanſibilitatis *Clariſſ. d'Alembert dans l'Encyclopédie;* atque in eo ſtatu vapor ille aëri ambienti eò fortiùs adhæret, quò major eſt temperaturæ differentia, demonſtrante *Illuſt. Hambergero de igne;* ſolvitur itaque vapor ille in aëre circumfuſo, exſolutus ratione gravitatis ſpecificæ minoris, avolat ſurſùm hieme, quoquo verſum æſtate; hinc perſpiratio uberior, cùm aër eſt electricus, frigidulus & ſiccus; parcior, cùm calidus & humidus eſt, minuſque electricus; aër enim quò ſiccior eſt, eò majorem halitûs humidi copiam in ſe ſuſcipit, ut ſal alkali fixum plus humidi ex aëre attrahit quò ſiccius eſt; hinc liquet quanti momenti ſit ad perſpirationem augendam, & ſudorem abſtergendum ſiccis linteis uti, & ab humidis veſtimentis cavere.

Sudo-

Sudore in declinatione caloris febrilis oborto, auferuntur humores ſalſuginoſi, excrementitii, ſæpe fœtidi; ſerum enim illud eſt lixivium ſanguinis, cui ſcilicet partes ſalinæ maximè adhærent; ſi itaque ab hac ſalſedine moleſtabatur natura, ut cùm febris à ſuppreſſâ perſpiratione ortum ducit, depurato ſic ſanguine morbus ſolvitur, & æger cum ſomno, ac ſanitate redit in gratiam ſolius naturæ auxilio.

Auxilia in calore febrili moderato, qui nec agrypniam, nec anxietates inducit, ab ipſa natura indicantur, ſcilicet ſtragulorum detractio & potus frigidus. Gradus caloris qui ſuſtinetur cum euphoriâ, & ſine exortu novi ſymptomatis, videtur utilis ad materiæ morbificæ reſolutionem, colatoriorum renum & cutis diductionem; unde fit ut eo ſedato fiat urinæ craſſioris & ſudoris copioſior ſecretio, dolorum imminutio, febris deferveſcentia.

Verùm ſi calor increſcat uſque ad cephalalgiam, anxietates, aliaque ſymptomata moleſta, ſignum eſt, vel nimiam eſſe fibrarum tenſionem, nimiamve ſanguinis acrimoniam & viſcoſitatem, aut demum naturæ conatus eſſe nimium validos, adeoque moderandos eſſe; auxilia verò etiam natura commonſtrat, ſcilicet phlebotomiam, ventilationem, & potum frigidulum.

Cùm enim perſæpe ſæviente febrili calore, viribus vitalibus auctis, vaſis excretoriis calore diductis, ſanguis fluxilior factus ſibi viam cudat per nares, uterum, aliaque colatoria, illæque hæmorrhagiæ periculo non vacent, ſi profuſiores fuerint, ars medica debet eas præcavere, & ſupplere per moderatam, & ſi opus ſit, repetitam è brachio, vel pede phlebotomiam, quæ in ipſo calore febrili ſolet celebrari: priores phlebotomiæ è brachio, poſteriores è pede inſtitui ſolent, maximè ſi cephalalgia adfuerit.

Non rarò accidit ut poſt phlebotomiam, ſi ſaburra in primis viis turgeat, æger vel vomituriat, vel alvum ubertim deponat, adeoque ſi ſaburra adfuerit, Medicus naturæ opitulari debet, & ſufficienter depletis vaſis, turgentem ſaburram leni emetico ad exitum ſollicitare, & ſubſequenti die catharticum diluens è mitioribus ſub ptiſanæ formâ præſcribere, maximè ſi ſaburra bilioſa calorem fovens deturbanda ſit; obſervamus enim febrilem ardorem alvo fluente feliciter temperari.

Cùm calor eſt ſiccus, & mordax, acrimonia & viſcoſitas ſicca ſanguinis ſignificantur; huic verò medentur potus copioſus frigidulus ex aquâ fontanâ cum pauxillo nitri, vel ptiſana ex limonibus, aut emulſionata, quæ non ſolùm æſtum ſanguinis contemperant, verùm ſitim extinguunt, anxietates ſedant, ſanguinem diluendo, & edulcorando.

Ventilatio eſt auræ puræ frigidulæ uſus, quo nihil utilius in morbis ſummo calore ſtipatis, modò tamen ſudoris reprimendi metus non ſit, & non ſubita nec magna ſit mutatio, aut temperaturæ differentia, quæ rigores poſſet exſuſcitare; in ipſis variolis *Sydenham* nihil præſtantius exiſtimabat ad reſtinguendum calorem febrilem, quàm ſi æger bis in die in lecto ſederet, & ſic lumbos continuo decubitu urentes hac ventilatione paululum refri-

refrigeraret, quod in febribus non eruptivis, æſtate, ſi vires vigeant, perutile cenſeo. Calor febris intermittentis initio obſervatus ſub axillis, in ore & pectore, fuit ad grad. 90um, in alio ſubjecto ad grad. 87um, in ardore ſeu acme 104, in ſudore 100, poſt febrem 95. In febre remittente calor erat à 98 ad 99, cum ſudore remiſſionis 96. In quartana initio acceſſûs 87, in acme 100: cum celeri & parvo pulſu calor fuit infra gradum 94 thermometri Fahrenheitiani.

CLASSIS SECUNDA.

FEBRES.

ORDO PRIMUS.

Febres Continuæ,

Scholaſticis *Continentes* : Græcis *Pyreta ſynechonta*, *ſynochoi* ; *Continuæ* Boerhave & Practicis ; *Continentes* Stahlio, Junckero : vide Galen. 1 Epid. com. 3 ; Sennert. de febr. l. 2. cap. X. Gallis *Fiévres continues*.

CHARACTER *Claſſis*. Concurrunt pulſûs magnitudo & frequentia cum frigore in inſultu, fervore in decurſu, madore in declinatione, & ſemper virium proſtratione majori quàm à virium vitalium gradu foret exſpectandum.

Character Ordinis. Impetus febrilis à frigore ſæpiùs exordiens ſine exacerbatione partiali, & ſine acceſſu, non pluries quàm ſemel vel bis in menſe revertens, ad uſque finem ægritudinis perſeverat.

Proinde continuæ ſunt, licet 1° quolibet menſe circiter revertantur, ut ephemera menſtrua, unde ab erraticâ diſcrepant; licet 2° increſcunt ab initio uſque ad ſtatum more aliorum morborum, ſed ſemel tantùm; cùm exacerbantium uti intermittentium pluries, & ſine cauſâ evidenti revertatur, aut creſcat in paroxyſmis & acceſſibus partialibus febrilis impetus; factitia eſt diviſio continuarum in homotonas, epacmaſticas, & paracmaſticas; om-

 nibus

nibus enim febribus commune eſt, & in declinatione ſymptomata decreſcant, atque in incremento & ſtatu majora ſint.

Hiſtoria. Incipiunt à laſſitudine, capitis gravitate, frigore, horrore, ſed citra tremorem & dentium crepitationem, tunc calor in dies creſcens uſque ad acmen cum cephalalgiâ, ſiti, virium proſtratione, decubitu aſſiduo; nulla exacerbatio niſi à cauſâ evidenti; demum declinante morbo mador, ſudor, vel alia evacuatio.

Symptomata in functionibus animalibus. Tales vocant motum liberum, ſenſum, appetitum. *Senſus* laſſitudinis in toto corpore, gravitatis vertiginoſæ in capite; cephalalgia, pravus ſapor in ore, anoſmia ſæpe. *Motus* localis artuum, linguæ, difficilis, vacillans, dein decubitus ſupinus, vel horizontalis. *Appetitus*, fames nulla vel exigua, ſitis urgens, faſtidium carnium, & ſolidorum, ſitis aquarum, acidulorum, frigidorum, libido nulla, *appetitus* tabaci nullus.

In functionibus vitalibus. Tales ſunt pulſus & reſpiratio. *Reſpiratio* in frigore parva, frequens, coacta, in calore magna, frequens. *Pulſus* in frigore exilis, intermittens, intercadens, frequens, in calore plenus, frequens; in declinatione mollis, undoſus.

In excretionibus. Saliva pauca, mucoſa; mucus linguæ, gingivarum, labiorum cinereus, luteus, quandoque nigreſcens; urina in decurſu morbi calidior, turbida; mador cutis, ac ſudor in declinatione; dejectiones alvi liquidæ, flavæ, ſæpe fœtidæ; mucus narium parcus, hæmorrhagiæ.

In qualitatibus. Inſultus febris ſæpiùs ab extremorum frigore, faciei pallore, utplurimùm ſine tremulâ artuum ſuccuſſione; dein calor aſſiduus, ferè uniformis, niſi major in ſtatu; mollities cutis in declinatione.

Characteres generum à Galenicis traditi, ſunt deceptivi. Illi ſiquidem eſſentiales febrium differentias repetebant a ſubjecto caloris morboſi cui ſedem præbebant ſpiritus, unde *ephemera*; partes ſolidæ, unde *hectica*; fluidæ, unde *humoralis* febris exſurgebat. Rurſùs omnis humoralis oriebatur à putredine *ſanguinis*, unde ſynocha & ſynochus; *bilis*, unde tritæophya, cauſus, & tertiana; *pituitæ*, unde cauſus; à pituitâ ſalſâ, epialos; ab acidâ, quotidiana; & amphimerina ab inſipidâ; *melancholiæ*, unde quartana & tetartophya; *bilis & pituitæ* ſimul, unde hemitritæus, &c: *Hucherus de febribus.* Sed cùm eſſentia febris foret calor, differentiæ ab eſſentiâ petitæ, ſeu eſſentiales debebant repeti à gradu caloris, non à ſubjecto: ergo errabant Galenici. Præterea calorem in diſtinctâ parte reſidere putabant, cùm calor tamen ſeſe in vicina æqualiter diffundat ad æquilibrium uſque, demonſtrante *Boerhaave* (*Chem. tom. 1 de igne*). Demùm putredo inſufficiens eſt ad calorem febrilem excitandum, & gratis illum vel iſtum humorem putreſcere, ac putreſcendo hoc vel illud genus febris inducere pronuntiabant; falſis itaque principiis characteres generum innitebantur. Verùm vera ſint ea principia, characteres illi ſub ſenſus non cadunt; quis enim unquam ſenſibus percipit cauſam quatenus talem? Quænam eſt connexio inter pituitam

tuitam & acceſſus quotidianos, &c? Characteres itaque generici febrium, à cauſis etiam veris petiti, ſunt deceptivi.

Non minùs eſt erronea diviſio febrium à Neotericis accepta in *eſſentiales* & *ſymptomaticas;* iſtas vocant, quæ ſunt alterius morbi effectus; illas, quæ ab alio morbo non dependent; verum 1° quoniam febris juxta ipſos pro cauſâ habet vel obſtructionem capillarium, vel cordis irritationem, vel nervorum diſtractionem, atque juxta eoſdem illa vitia veri morbi ſint, ſeu ſtatus vitioſus partium ſolidarum, fluidarumve, ex quo functiones læduntur, omnes febres ex his principiis debent eſſe ſymptomaticæ, nullæ eſſentiales; 2° quia in ſenſus nunquam incurrit cauſa quatenus cauſa, nec proinde incurrit quidpiam quatenus effectus alterius, nec proinde quatenus ſymptoma; atque mutatâ, ut ſæpe fit in ſcholis, cauſarum doctrinâ, mutaretur generalis febrium diviſio; quæ ſupponit v. g. ulcus pulmonis eſſe cauſam, cujus amphimerina tabida effectus eſt: fieri enim poteſt ut vel à communi cauſâ dependeant tum ulcus, tum febris; aut ut ulcus à febre promanet, cùm febris ſuppurationem præcedat ſæpiſſimè: ideoque hypothetica, & proinde erronea eſt illa diviſio fundamentis mutabilibus innixa.

Nec paucioribus erroribus obnoxia eſt diviſio febrium in *humorales* & *non humorales;* illas vocant, quæ à fluidorum vitio ortum ducunt; iſtas, quæ à ſolo ſolidorum vitio oriuntur, ac foventur; verùm 1° illa diviſio innititur principio hypothetico & in ſenſus nequaquam incurrenti; quæ à putredine & malignitate humorum produci putantur, à ſpinâ tendinibus infixâ fieri poſſe oſtendit *Helmontius:* homini ſaniſſimo frangatur cranium, illicò ſopor, bilis vomitus, dein febris, meteoriſmus, lingua ſordida, aliaque ſigna febris putris aut malignæ accedunt: dentes fortiùs in infanti progerminent, inde febris, ſpaſmi, vomitus, nauſeæ, ructus, diarrhœa, feces virides, flavæ, putres, quæ omnia erumpentibus dentibus, ſectâ gingivâ ceſſant. Anne à fluidis, an à ſolidis ea pendent? quandonam ſeorſim laboravere ſolida à fluidis? Anne ex hypotheticis principiis pendere debet febrium diviſio & hiſtoria? 2° Ex eo quod ſit abſceſſus, fiſtula, ulcus, maximè in parte dolente, ut extremo digito, anne febris exſurgens ſolidis tantùm debet tribui? num ſanguis inflammatus, pus acre, ichor ulceris nihil ad febrim concurrunt? quo jure humoralem, quæ fit à bile, non humoralem, quæ à pure fovetur, non appellaveris? cùm Antiqui has omnes, exceptâ Ephemerâ & Hecticâ, humorales & putridas nuncuparent. Si quis ad hæc dicat, ſic voluiſſe patres, idem eſt ac ſi diceret:

Sic volo, ſic jubeo, ſit pro ratione voluntas.

Sed ſi alios ad conſentiendum cogere velit, is tyrannis pejor eſt, obſervante *Galeno;* illi enim facta quidem, non verò animi ſenſa cogere, & auctoritate ſuâ determinare ſuſcipiebant; atque illis regulis regerendum eſt, quod patres deliquere, hoc celare gnati debent, atque animal rationale non uſu, multò minùs abuſu, ſed ratione ducendum eſſe.

De Principiis Continuarum.

Obices circulationi oppoſiti, vel materies ſtimulantes in vaſis ſanguiferis, febribus occaſionem præbent; ſive enim 1° vivo animali ligaturas injicias, ſive in venas liquores ſanguini inſpiſſando, coagulando aptos infundas, hinc febris exſurgit, (*Baglivi de febribus meſenteric. Wepfer. cicut. aquat. pag.* 52). 2° Si acida, alkalina, aromatica, verbo acria quævis, in ſanguiductus immittas cum *Baglivi*; ſive aciculam puram, ſpinam carnibus, tendinibus vivorum animalium infigas, obſervante *Helmontio*, hinc febris exſurgit continua.

Verùm cauſam febris effectricem ab occaſione ſummopere diſtinguendam monuimus: docet enim mechanica à reſiſtentiis oppoſitis machinarum hydraulicarum motus retardari; atqui tamen machina cordis poſt has obſtructiones acceleratur, adeòque neceſſum eſt ut potentia motrix in ipſum agat accelerando in majori ratione, quàm materia febrilis retardando. Sit dimidia pars ſanguiductuum obſtructa, cordiſque vis eadem remaneat, jam dimidio minor ſanguinis copia ex arteriis in venas, ex venis in cor, ex corde in arterias, transfunditur; eadem etenim in extremis arteriolarum orificiis velocitas perſtat, quæ ſemper eſt ut virium motricium radix ex hydraulicis, (*D. Pittot des Pompes, Mém. de l'Acad.* 1735. *princip.* 3.) ſed quantitates fluidorum tranantium ſunt in ratione compoſitâ orificiorum minimorum & velocitatum: ergo dato orificio duplo minore, & velocitate eâdem, duplo minor eſt fluidi quantitas, dato tempore transfluens: quod eſt probandum.

Velocitas quâ movetur embolus ab eâdem vi applicatâ, eò minor eſt, quò minus eſt orificium per quod fluidum ab embolo projectum evacuari debet; verùm per orificium integrum ſanguine ex arteriis in venas fluente cordis contractiones erant integræ, & ſeptuageſies intra minutum perficiebantur; ergo per dimidium conſueti orificium fluente ſanguine, cordis contractiones vel erunt duplo minores eodem numero, vel duplo rariores ſub eâdem magnitudine; adeoque eadem datâ vi cor contrahente, nedum pulſûs velocitas, aut magnitudo creſcant, ambas vel alterutras imminui mechanica jubet neceſſitas. Sint, ſub illis circumſtantiis obſtructionum, vires cordi applicatæ quadruplo majores ſolito, quoniam velocitas in ſanguine orificia ultima tranante hinc duplo major evadit ex hydraulicis, quod ex orificio deficit, præcisè penſat aucta velocitas; adeòque tantumdem transfluet ſanguinis ex arteriis in venas quantum in ſtatu ſano; nec proinde pulſus vel major, vel frequentior evadet, ſed tantùm firmior, auctâ ſcilicet colliſione columnarum ſanguinis: adeòque cùm conſtat, vel conceditur obſtructos eſſe ultimos ſanguiductus, ut in malignis febribus, licet pulſus nec major, nec frequentior ſit ſolito, vires cordis eſſe ſolito majores haud dubium eſt.

Si verò, iiſdem poſitis, pulſus tantùm duplo major quàm in ſtatu ſano ſub

ſub eâdem frequentiâ ſuperveniat, quoniam velocitas ſanguinis pulsûs magnitudini reſpondet, velocitas duplo major exſurgit, adeoque vis cordi applicata quadruplo major eſt ſolito; ſed eam priùs quadruplam evicimus; ergo ſexdecuplam, ſeu quadruplæ quadruplam evaſiſſe conſequens eſt.

Qui concedunt itaque *Bontekoe* & *Boerhaave* febrem ex ſanguinis velocitate menſurandam eſſe, illi fateantur neceſſe eſt quod, datis obſtructionibus, febris cum pulſu quoad magnitudinem & frequentiam ſano poſſit conſiſtere; atque auctâ tantùm magnitudine, febris major exiſtat.

Verùm ſi ſub iis circumſtantiis obſtructionum, non ſolùm magnitudo, ſed etiam pulſuum numerus duplo majores evadant, quoniam velocitas ſanguinis ſub eâdem pulsûs magnitudine, numero pulſuum intra datum tempus, ſeu frequentiæ eſt proportionalis, atque eſt ſemper ut radix virium, cùm velocitas ex hoc ſolo capite duplo major ſit, vim ex hoc ſolo nomine quadruplam, adeoque junctim cum magnitudine ſexageſies & quater ſólitâ majorem evaſiſſe neceſſum eſt. Illud autem eſt cauſa febris quod ſecum importat neceſſariò febris ſymptomata pathognomonica; verùm vis cordis adaucta in majori ratione quàm vires artuum volúntati ſubditorum, ſecum importat pulſus crebros, vel magnos, vel firmos, invitis obſtructionibus; atque exinde fit ut natura virium parca, fluidum nerveum ab artubus libertati ſubditis detrahat: atque ex hac virium vitalium vehementiâ, attritus, calor, ſitis, aliaque ſymptomata febrilia ſponte fluunt; ergo eam eſſe febris cauſam nullum eſt dubium.

Corollarium 1. Febris poteſt conſiſtere cum pulſu quoad frequentiam tantùm adaucto, modò tamen vires muſculorum liberè movendorum ſint imminutæ; hæc eſt febris frequentiſſima.

Corollar. 2. Febris poteſt conſiſtere cum pulſu quoad magnitudinem tantùm adaucto, modò vires muſculares in minori ratione ſint adauctæ, aut abſolutè minores conſuetis.

Coroll. 3. Febris conſiſtere poteſt cum pulſu & majori & frequentiori, ut in tritæophyâ ardenti aliiſque acutis.

Coroll. 4. Febris conſiſtere poteſt cum vi pulsûs ſanam non excedente, ut cùm quod ex magnitudine deficit, frequentia penſat, aut quod ex frequentiâ deficit, magnitudo vindicat, modò tamen vires artuum ſint abſolutè minores.

Coroll. 5. Febris poteſt conſiſtere cum vi pulſûs infra ſanam conſtitutâ, modò tamen vires artuum in majori ratione decreverint, ut accidit in tritæophya, lipyriâ, aliiſque malignis.

Coroll. 6. Nequaquam aſſentimur *Bontekoe* & *Boerhaave*, qui febrem ex pulſûs velocitate metiuntur, cùm velocitas pulſûs adaugeri non poſſit niſi factum ex frequentiâ & magnitudine majus ſit, atque niſi vis pulſûs ſit abſolutè major.

Coroll. 7. Nec aſſentimur illis qui ex frequentiâ ſolâ febrim æſtimant, nullâ habitâ virium muſcularium ratione; ſi enim vis pulſûs quoad frequentiam increſcat pari paſſu ac vires artuum, ut in irâ, & curſu veloci, fe-

brim adeſſe nemo pronunciat ; & ſi pariter vis pulſûs decreſcat quoad magnitudinem in eâdem ratione quâ decreſcunt vires artuum, ut in extremo mortis agone, ibi non febrem, ſed tantùm frequentiam à debilitate ortam novimus.

Coroll. 8. In omni febre debet adeſſe notabilis virium abſumptio, ſeu conatus facultatis vitalis hujus facultatis viribus & ſimul cauſæ noxiæ intenſitati proportionalis, atque ille conatus febris eſſentiam & veram ideam abſolvit.

Febrilis conatus non ſemper præſto datur, quoties febris principia præſto ſunt, verùm ſubitò non rarò invadunt, etiamſi jam dudùm materiæ febriles intra machinam & vaſa etiam ſanguifera nidulentur; verbo, à longè præparatur febrilis apparatus, & dein ex improviſo febris quandoque exſurgit; hoc norunt Practici. Non derepente morbi hominibus accidunt; ſed paulatim collecti confeſtim apparent: *Hippocrat. Ballon. de virg. morb. c. 7. p. 10.*

Præludia etenim febrium ſæpè videntur indicare ſaburras in ſanguine, quæ hujus motum retardant & vaſa minima infarciunt, ut patet ex capitis & corporis gravitate, laſſitudine, pulſu parvo, raro, inæquali, cibi & exercitii conſueti faſtidio; ante plures dies præceſſit vel perſpirationis, vel catameniorum ſuppreſſio, vel crapula, &c, & tandem febris ſubitò adoritur.

Febris deinde per unam alteramve diem increſcit; & præterea in exacerbantibus ſine cauſa evidenti febris certis horis increſcit, aliis verò remittit; in intermittentibus poſt plenam apyrexiam febris veſtigia relegit, deinceps recedit.

Effectus ſunt certiſſimè ſuis cauſis proportionales (*Wolf. Mech. 24.*), ſi itaque pro cauſa febris aſſignetur vaſorum obſtructio, quæ tantùm ejus principium eſt, tunc febris deberet adeſſe, cùm vaſa ingurgitantur, major vel minor prout magis vel minus infarcta ſunt. Verùm ea eſſe infarcta paucis horis ante inſultum maximè, poſt paroxyſmum & acceſſum minus, nemo bonâ fide negare poteſt; atqui tamen febris ante inſultum continuæ & poſt acceſſum intermittentis plures alios illaturæ nulla omnino eſt; ergo datâ cauſâ vel majori vel minori, nullus tamen effectus daretur, quod eſt abſurdum.

His regerunt Neoterici, non quamvis fermenti, ſeu materiei febrilis quantitatem ad febrem ſufficere, ſed eam requiri quæ vaſa diſtendat ultra diametrum conſuetam; ſed vanum ſubterfugium; vel enim dimidia hujus quantitatis ad febrem neceſſariæ pars vaſa diſtendit & obſtruit quoad dimidium vel non; ſi primum, dimidium febris, ſeu febris obſtructioni proportionalis adeſſe debet, quæ tamen nulla eſt; atque quoniam materies illa ſenſim & per gradus cumulatur, febris non illico, ſed gradatim accendi deberet; quod ſæpè falſum eſt. Si ſecundum, nulla quantitas materiæ vaſa obſtruit & diſtendit, cùm hujus dimidia ne quidem dimidium producat, ſeu pronuntiandum eſt effectus ſuis cauſis non eſſe proportionales, ſeu quod eodem recidit, ex minimis cauſis, imò nullis, effectus maximos inferri poſſe,

ſe, adeoque dari effectus, aut effectuum partes ſine cauſâ, quod abſurdum eſt.

Pluribus arridet opinio ſolo figmento innixa, dari vel in ventriculo, vel in pancreate, hepate, meſenterio, &c, maſſam febrilis materiæ, quam *fomitem* vocant, atque ex hoc receptaculo, vel continuò vel per vices interpolatas, fermentum illud inviſcans in ſanguinem refundi, unde febris continua vel interpolata.

Verùm quo genio, quo mechaniſmo nunc continuò, nunc per vices tantùm hæc transfundatur materies nemo dixerit; ſemel autem hoc infuſo fermento, cur ſtatutis horis exhauriatur fomes ſuo tempore redintegrandus? quare iteratis catharticis, emeticis, juſculis diluentibus, bilem, ſuccum pancreaticum, primas vias funditùs everrentibus, febres intermittentes pertinaciores evadant, docente *Sydenham*, licet fomes ille expurgatus fuerit? cur ab animi pathemate recurrant ſopitæ febres? cur à gravi nuncio, à negotio inopinato ſuperveniente, acceſſus vel retardetur, vel auferatur? cur à ſclopeti exploſione pone aures, ruſtici acceſſus removeant? quid inde adverſus fomitem?

Verùm quorſum hæc diſputo; hanc theoriam invenit opinio, mechanices ignorantia fovit. Eſto, ſit fomes ſanguinem inſpiſſans, ſanguis inſpiſſatus neceſſariò cordis motum retardat, pulſum minuit, ex demonſtratis; atque ut in his circumſtantiis velocitas & numerus pulſuum creſcat, vires cordis admodum majores debent impendi. Quis in hydraulicis ita rudis eſt qui ex reſiſtentiis vires machinarum intendi putaverit? nugatorias hac de re fictiones confutare pudet, principia evertere ſatis ſit.

Motus cordis non debetur mechanicæ partium diſpoſitioni, & viribus ſemel ab ortu impreſſis, nec aliis cauſis, quas mechanicas appellant Neoterici.

Cordis contractio debetur vi fluidi nervei per nervos cardiacos immiſſi tantummodo; ſanguis enim per venas appellens cor diducere tantùm, adeòque contractioni obſtare poteſt. Sanguis per arterias coronarias influit in textum cordis, ſed contracto corde, adeòque effectus eſt ille influxus, non verò cauſa contractionis.

Jam vis fluidi nervei vel ab encephali viribus dependet, vel à motore animato qui encephalo præeſt. Sint vires encephali mechanicæ quæ fluidum nerveum promoveant, illæ totum ſuum motum habent à vi ſanguinis per arterias immiſſi, & à vi elaſtica pulpæ cerebri, hoc pronunciat ipſe *Boerhaave* (*Oratione octavâ*) qui ait, „ ut agat cor, nervorum eget virtute, „ quæ lacertos ejus excitet. Neque nervis hæc facultas, niſi à cerebello „ eſt. Atqui hujus potentia imputanda arteriarum ſanguini, per pulſum „ ejuſdem cordis ad cerebellum appreſſo. Cauſa ergo hic, effectu ſuo prior, „ tamen ab hoc pendet. Et hic adeò effectus ſuam iterùm cauſam facit.

Verùm vires à corde ſanguineis columnis impreſſæ ſunt ut arteriarum ab aortâ proficiſcentium orificia; atque cùm carotidum ſimul & vertebralium orificia ſint vix tertia pars orificii aortæ, vix tertia pars virium cordis ſanguini

guini impreſſarum ſupereſt in ſanguine caput irrigante; jam cerebellum eſt in recens natis tantùm nona pars cerebri & 57ª pars totius corporis; cùm itaque ſanguinis influxus fermè ſint ut moles irrigandæ, ſanguinis influxus in cerebellum eſt 9ª pars illius qui in cerebrum tendit, & 57ª illius qui totum corpus pervadit; verùm quantitas influens eſt menſura virium; nam exſurgit ex velocitate & vaſorum ſectione conjunctim; ergo vis ſanguinis cerebellum pervadentis eſt 57ª pars virium à corde toti ſanguini impreſſarum; jam verò pars eſt minor toto, adeoque vis quam fluidum nerveum cerebelli poteſt accipere à ſanguine cerebelli eſt ad vim quæ cor debet exerere, ut 1 ad 57, ſeu 57ies minor. Tota illa vis fluidi nervei cerebelli influat in cor contrahendum, quoniam cor nec ulla machina majorem vim poteſt habere, nec effectum præſtare quàm eſt vis motoris ipſi applicata, fluidum nerveum non poteſt cordi impertire majorem vim quàm 57am partem ejus, quâ cor in antecedenti contractione indiguit; ergo ſi à fluido nerveo per arterias tantùm propulſo moveri debeat cor, effectus erit major ſuâ cauſâ, ſeu ideò cor movebitur, quia fluido nerveo vim & motum impreſſit; erit itaque vis cordis ipſi vi cordis tribuenda, ſeu motus cordis erit cauſa ſui ipſius, proindeque motus cordis erit effectus ſine cauſâ, quod eſt abſurdum. Reliquum eſt igitur ut cordis motus ſingulis pulſibus efficiatur à motore animato, quo deficiente, ut poſt mortem, ceſſat cordis contractio; actuato, ut in pathematis vividis, creſcit; & oppreſſo, ut in timore, opprimitur cordis motus.

Idem aliâ viâ demonſtrare poſſumus: ſanguis eâ velocitate fluit ex corde, ut poſſet quovis ſecundo viginti pedes horizontaliter percurrere (*Hæmaſt. p.* 300. *n*°. 40.) per orificium aortæ 97 lineas amplum; ut autem fluidum nerveum ventriculum ſiniſtrum cordis contrahat, neceſſum eſt ut ſaltem eamdem vim habeat, quam ſanguinis à corde emiſſi columna, ex principiis Hydraulicis & nominatim ex *Phoronomiâ prop.* 31. vires enim quæ ſe mutuò æquilibrant in fluidis ſunt ut facta ex duplicata velocitate, orificiis & denſitatibus fluidorum, adeoque ſi ſupponamus eamdem ſanguini & fluido nerveo denſitatem, atque orificium ſimul ſumptum in nervis cardiacis ſiniſtrum ventriculum petentibus milleſimam partem aortæ, velocitas fluidi nervei debet eſſe 31 vicibus major velocitate ſanguinis in aorta; ſeu 620 pedum intra ſecundum: Verùm velocitas ſanguinis in ultimis arteriolis ex *Keiliò* eſt 5230 vicibus minor quàm in aortâ; ergo velocitas quam fluidum nerveum poteſt à ſanguine per cerebrum circulante mutuari, eſt 162130 vicibus minor quàm ut poſſet cor contrahere.

Corollarium. Obſtructiones in minimis vaſis motum cordis minuunt; ergo & motum ſanguinis in cerebello; adeòque cùm motus febrilis ſupponat conatus & vires cordis adauctas, ſaltem in acutis, nec poſſit cordis motus augeri niſi auctâ fluidi nervei velocitate, imminuto ſanguinis motu abſurdum eſt velle fluidi nervei motum exinde adaugeri, ſeu febrim ex obſtructionibus per leges mechanicas oriri.

Si regerant fluidum nerveum eſſe infinitè rarius & tenuius ſanguine, adeo-

adeòque in ipſius preſſione velociorem motum ipſo ſanguine concipere, cùm velocitates impreſſæ ab eadem vi fluidis diverſæ denſitatis ſint inter ſe ut radices denſitatum inverſè, non refragabimur. Sit itaque denſitas fluidi millionies minor denſitate ſanguinis, velocitas quidem erit decies millies major: verùm vis fluidorum diverſæ denſitatis eſt in ratione compoſitâ ex duplicatâ velocitatis & denſitatis ſimplâ; cùm itaque denſitas fluidi nervei millioneſies minor ſit, licet velocitatis quadratum millioneſies majus evaſerit, unum ab altero vindicatur, & vis ex utroque reſultans non major eſt, quàm ſi denſitates fluidi nervei & ſanguinis æquales ſupponamus: & hæc dicta ſufficiant adverſus Neotericos, qui ignoratâ matheſi, morbos mechanicè explicare ſuſcipiunt.

Febres & phlegmaſiæ ſunt duæ tertiæ partes morborum ex *Sydenhamo.* Hominum quadrageſima pars febre, vel cum febre moritur. *Graunt medicals obſervat. on the bills of mortality.*

I. Ephemera. Latinis *Diaria*; *Effemera* Italis; *febris inflativa* Arabibus quibuſdam; *Ephimera* Gordon. Lil. p. 3; *Effimera* Gilberti Anglici: *L'éphémere, courbature.*

Character. Genus eſt febris continuæ quod citra dimidiam ſeptimamam ſponte ceſſare conſuevit.

Symptomata in functionibus animalibus: Inſultus ſubitaneus, ſæpiùs ante diluculum, nulla laſſitudo notabilis præcedit, illicò dolet caput, jacet æger. *In functionibus vitalibus*: Pulſus plenus, liber, expeditus, frequens, reſpiratio frequens, pulſant tempora iſochronè cum arteriis. *In excretionibus*: Halituoſus eſt ſudor, potiſſimùm declinante morbo, urina vix mutata. *In qualitatibus*: Cum aliquali frigore, aſt ſine rigore & horrore invadit, unde ab inſultu rubeolæ diſtinguitur. Calor mollis vaporoſus ſequitur. Rubet totum corpus, imprimis facies cum aliquali turgeſcentiâ, unde febris inflativa dicta.

Ordo ſymptomatum. Præludium nullum, principia ſeu occaſiones procatarcticæ utplurimùm adfuere, ut error in ingeſtis, applicatis, &c.

Inſultus ferè ſine oſcitatione, horrore, ſomnolentiâ, ſed ſubitaneus, ita ut protinus æquè magnus ſit ac in vigore, cum pulsûs frequentia modicâ, calore miti, vaporoſo; repentè, ut ait *Lommius*, totus morbus ſimul accedit; ſtatus morbi per diem circiter, aut ad ſummum per duos treſve dies viget, ſine ullo gravi incommodo; demùm raro per hæmorrhagiam, ſæpiùs per copioſos halitus aut ſudores terminatur.

Principia procatarctica ſunt ea quæ leviter motum ſanguinis retardare valent, quæque labore unius alteriuſve diei poſſunt ſolvi, vel eliminari, adeoque natura à tam parvo incommodo nequaquam opprimitur; bellum citò deſiturum indicit materiæ morbificæ, quam confusè perſentit, brevi & facilè ceſſuram, adeoque eam ſine magno apparatu aggreditur, & ſine turbâ, ſine morâ profligat.

Diariam omnem ſola ferè natura curat, raró accerſitur Medicus; illam curaſſe quàm noviſſe facilius eſt, quia tempus deficit ad diſtinguendum utrum futura ſit ſynocha, vel ſynochus. Abſtinentia à cibo, potus calidus aqueus, cum quiete ſufficiunt.

1. *Ephemera plethorica; Ephemera ex opilatione, ex vino, ex ſuppreſsâ perſpiratione, ex cibis calidis,* Avicennæ, T. II. pag. 16. *Diaria inflativa* Auctorum. B.

Principia. Plethora eſt in ratione compoſita ex directâ ingeſtorum & inverſâ excretorum; adeoque eò major eſt 1° quò ingeſtorum quantitas major intra datum tempus; 2° quò vires coctrices ſunt majores; 3° quò qualitas ingeſtorum eſt ſucculentior. Ingeſta ſunt, vel eſculenta vel potulenta: iſta verò ferè tota in ſanguinem tranſeunt, & cùm grata ac fermentata ea copioſiùs, jucundiùs ingeruntur, unde frequentiores ſunt exceſſus in potu quàm in cibo; eſculenta tamen delicatiùs parata, fercula lauta, in pueris cupediæ, cibi conditi ita ut gulam irritent, plethoræ pariter favent, quia copioſiùs aſſumuntur, & faciliùs digeruntur; hæc ſunt ingeſta quæ per ſe non inducunt plethoram niſi ſint ad egeſta in ſolito majori ratione.

Verùm egeſta vel abſolutè vel relativè imminuta pariter concurrunt; egeſta vel egerenda alia ſunt aſſueta, ut viâ perſpirationis, urinæ, ſudoris, alvi, ſeminis; vel inaſſueta, ut per hæmorrhagiam narium, podicis, uteri; puris, ichoris, ex fontanellis, ulceribus, fiſtulis effluxus, phlebotomiæ conſuetæ. Plethora creſcit 1° in ratione quantitatis materiæ egeri ſolitæ, quæ retinetur; ſic quoniam perſpiratur plus materiei quindecies quàm per alvum ejicitur in dato tempore, (obſervante *Sanctorio aphor. 10. ſect. III.*), plethora a cohibitâ perſpiratione cutaneâ toties eſt major quàm quæ à conſtipatione alvi poteſt exſurgere; 2° in ratione facilitatis quâ materies ſuppreſſa ſanguini remiſcetur; ſic à ſuppreſſis catameniis plethora multo citiùs increſcit, quàm ab urinâ ſuppreſſâ, quia aliquot dies requiruntur ut urina ſuppreſſa ita veſicam & ureteres repleat ut in ſanguinem regurgitet, ſtatim verò ſanguis menſtruus fluit in venas hypogaſtricas; 3° in ratione durationis hujus ſuppreſſionis; ſic ſi per biduum ſuppreſſum ſit ulcus, duplò plus retinetur ichoris vel puris in maſſâ ſanguineâ quàm ſi per diem ſtetiſſet effluxus.

Moles fluidorum, adeoque pondus corporis, potiſſimum hieme, creſcit citra ſanitatis detrimentum, tribus libris ex *Sanctorio;* atque quò robuſtior eſt homo, eò majus pondus fluidorum citrà noxam geſtare valet; interea tamen pulſus & major & frequentior eſt poſt paſtum, quàm ante paſtum, & frequentia illa poſt majorem paſtum major eſt, minor poſt minorem ex obſervatis *Robinſonii.* Pulſuum jejuni eſſe ad pulſuum pranſi numerum ut 70 ad 76 ſupponamus, veriſimile eſt magnitudinem in eadem ratione creſcere, adeoque cùm ea citra morbum creſcat per aliquot horas, vis cordis increſcens unâ ſextâ parte per aliquot horas morbum non infert; pondus itaque ſuperfluum quod anſam præbet Ephemeræ eſt in robuſtis majus

jus tribus libris, ſi de perſpiratione retentâ quæſtio ſit. Quoniam tamen intra noctem, & à fortiori intra nychthemerum poteſt major quantitas perſpiratione evacuari (*Sanctor. ſect. III. Aph. 1, 10, 69 &c.*), non mirum ſi Ephemera, quæ copioſos halitus excitat, ſpontè ſanetur.

Homo jejunus intra noctis ſpatium uncias octodecim circiter perſpirat, (*Sanctor. aphor. 2. ſect. III.*) cibo verò refertus ſi concoquat, quadraginta uncias perſpirat; ergo perſpiratio jejuni eſt ad perſpirationem paſti ut 9 ad 20. Homo ſanus quolibet mane revertitur ad idem pondus quod pridie habuerat, ſi cibis utatur; ergo ſi alterâ die cibis abſtineat, non ſolùm minùs ponderabit quàm pridiè totâ quantitate, quam aſſumere conſueverat, ut verbi gratiâ, 109 unciis; verùm totâ eâ quam hacce ſecundâ die perſpirabit, ac per alias vias amittet, quæ ferè eſt 49 unciarum; ergo ſi 109 uncias aſſumere conſuevit, jam jejunus per integrum diem is erit ferè 10 libris levior, quàm fuerat pridiè poſt paſtum, quod de illis qui ſemel in die manducant intelligendum eſt.

Qui exercentur aduſque ſudorem ambulando, amittunt intra ſemi-horam octo vel novem uncias, ſeu octies magis quàm ſi æſtate quieviſſent, & homo pinguis ſimili exercitio trigeſies magis perſpirabit quàm ſi æſtate quieviſſet. Verùm Ephemera auget calorem & ſudorem, non minùs ac celer ambulatio, atque his proportionalis eſt perſpiratio, adeoque veriſimile eſt ab Ephemerâ pondus decies ſaltem magis minui quàm in ſanitate factum eſſet.

Æſtate perſpiratio eſt ad urinam ut 2 ad 1. Ab ambulatione vel equitatione perſpiratio eſt ad urinam ut 4 vel 5 ad 1: ergo à calore & ſudore perſpiratio creſcit in majori ratione quàm decreſcit urina; ergo licet ab Ephemerâ minuatur urinæ quantitas, pondus totius corporis ratione perſpirationis maximè minuitur, atque ſic perſpiratio unius diei plures venæ ſectiones compenſat.

Die 14 Septembris 1752 horâ quintâ matutinâ correptus ſum Ephemerâ plethoricâ; febris erat magna & ſine præludio, præter inſomnium, calor acer, deglutitio difficilis, cephalalgia gravativa magna, febris poſt duas phlebotomias nocte ſequente receſſit.

In inſomnio cogitationes importunas de objecto quodam injucundo experiebar, quoties ſomno indulgebam, & penes me erat ſomnum abigere ſimulque inſomnium, ſed quamdiu ſomno indulgebam hoc phantaſma à mente depellere minimè poteram.

Numerus pulſationum mihi ſano eſt 72° in minuto primo, & in hac febre manè erat 94^{r}, veſpere 98°. Calor aëris 17^{m} grad., calor verò pedum meorum erat 35e gr. thermom. Reaumurii, & paulò ultra; è vulnuſculo venæ vix unciæ tres ſanguinis quovis minuto effluebant.

Numerus reſpirationum durante febre erat 27^{m} intra duo minuta, ita ut cùm cor pulſabat 196^{x} vicibus, reſpirabam 27^{m} vicibus; numerus reſpirationum erat 7ª pars numeri pulſationum cordis.

2. *Ephemera nauſeativa* Avicennæ, tom. II. p. 3. *Ephemera ex crapu-*

 la,

la, *ex ſatietate*, *ex cacochylia*, *à cruditate* Sennerti; *Ephémère d'indigeſtion.* B.

Dyſpepſia ſeu difficultas digerendi alimenta eſt in ratione compoſitâ ex debilitate ſtomachi, quantitate & reſiſtentiâ ingeſtorum.

Debilitas ſtomachi eò major eſt, quò minùs in contractionem nititur, tum ob remollitionem ab oleoſis, aqueis tepidis diù uſurpatis; tum ob anæſtheſiam, ſeu ſenſûs imminutionem propter vitia nervorum, cerebri, ſtudium, mœrorem, pathemata, fluidum nerveum aliò derivantia; tum ob rigiditatem & phlogoſim ventriculi.

Quantitas ingeſtorum eſt ut pondus ciborum quovis paſtu aſſumptorum ſimulque paſtuum numerus intra datum tempus, adeoque ut volumen & gravitas ſpecifica eorum conjunctim.

Reſiſtentia digerendi eſt ut tenacitas & viſcoſitas ciborum, nec non cacochyliæ, ſeu ſucci gaſtrici obducentis ventriculum; ut eorum durities, cruditas, adiapneuſtia; nec non ut ſenſibilitas ſtomachi, qui ſi doleat, phlogoſi tentetur, irritetur nimis, ex cibis mollioribus eamdem reſiſtentiam experitur, ac ſanus ex durioribus.

Ingeſta ſunt vel ad fermentationem, vel ad putrefactionem prona; facilè fermenteſcunt vegetabilia cruda, acida, ut fructus horæi, acetaria, cremores ex farinoſis, panis malè fermentatus, placentæ, vina recentia; hinc ptyaliſmus, ructus acidi, morſus ventriculi, colicæ, flatulentiæ, pondus in epigaſtrio, nauſea, &c. Facilè putreſcunt eſculenta ex carnibus diù coctis, diù maceratis animalium carnivororum, avium rapacium, piſcium ejuſdem indolis, ex horum ovis, juſculis, gelatinis: item vegetabilia acria ex claſſe cruciformium, umbelliferarum; aromata condimenta aliis permixta; hinc ructus nidoroſi, fœtidi, carnium horror, oris amaror, fœtor, nauſea, vomitus bilioſi, cardialgiæ, pondus ventriculi diuturnum, capitis gravitas. Succi crudi, ſubacidi, copioſi ſanguinem inſpiſſant, vaſa infarciunt; inde reſiſtentia cordi & vaſis oppoſita, quam Ephemera repetitis vaſorum ictibus ſuperat, ſanat.

Succi acres, bilioſi, putres, injucundi moleſtant vaſa ſanguifera, unde ſenſu confuſo natura excitata febre ephemerâ eos per diapnoëm, ſudorem, urinas, diarrhœam exterminat.

3. *Ephemera à frigore*; *Diaria VIII* Foreſti quam ipſe paſſus eſt ex itinere cum vento frigido. *Diaria ex balneo frigido, pluvia frigida; Diaria ex mœrore, terrore, &c.* B.

Refrigeratio corporis non ſolùm perſpirationem cohibet, unde plethora; verùm & humores figit, denſat, unde cordi opponitur reſiſtentia, quam moleſtiam tollit natura conatu & attritu febrili, qui diariam illam conſtituit: mœror & metus eamdem inducunt in corpore mutationem; nam mœſtitia & timor impediunt perſpirationem; *Sanctor. ſect. VII, aph. 8, 9, & 15*, & perſpiratio impedita à quacumque cauſa mœſtitiam & timorem facit, *aphor. 8.*

4. *Ephemera à calore*; *Ephemera ab inſolatione, hypocauſtis, thermis*; *am-*

ammochaſiâ, *balneo*, &c: *ab irâ*, *furore*, *exercitio violento*, *labore immodico*, *pervigilio*, *à ſudorificis*, *cardiacis*, *liquoribus ardentibus*. B.

Calor eſt in ratione compoſitâ ex ſimplâ quantitatis partium ignearum & alkalinarum, ſimplâ denſitatis fluidorum ac tenſionis ſolidorum, & duplicatâ velocitatis, quâ invicem ambo colliduntur.

Quantitas partium ignearum creſcit ab inſolatione, thermis, potu fervido, ſpirituoſo, cibis aromaticis, piperatis, ſalitis, alkaleſcentibus, condidimentis, cardiacis, ſudorificis, acribus.

Tenſio ſolidorum reſpondet viribus contractivis cordis, ſimulque reſiſtentiæ ſanguini transfluxuro per vaſa minima adauctæ, tono fibrarum vel nativo, vel per laborem aſſuetum, animi pathemata, &c, adaucto.

Velocitas eſt ut radix virium, quæ cor, muſculoſque contrahunt in febribus, laboribus, pathematis, curſu, equitatione, vociferatione, &c, impenſarum.

Huic anſam præbent principia caloris extrinſeca, ut inſolatio, balneum fervidius. Calor directus ſolis eſt duplus caloris reflexi, ſeu illius quem ex thermometro metimur; ſed calor ille æſtate ad 60um gradum thermometri aſcendit, adeoque tunc eſt duplus caloris ſanguinis ſani, eumque coagulare, ac lympham inſpiſſare valet in confiniis cutis, ſimulque fibras nerveas ingratè vellicare, & phlogoſi afficere; unde effectus illius caloris ſunt fluidioris avolatio, reſidui viſcoſitas, irritatio cutis, ac proinde occaſio datur Ephemeræ.

Ab inſolatione cephalalgiæ, coryzæ quotidie, hieme præſertim, ſuperveniunt, quoties frigus inſolationi ſuccedens materiem perſpirabilem à calore agitatam cohibet.

5. *Ephemera lactea* Riverii; *Ephemera puerperarum*, *nutricum à lactis refluxu*, *à lacte ſuppreſſo*; *la fiévre de lait*, *le poil*, vulgò *arcouſſel*. B.

Tertiâ circiter à partu die accedit aliquale frigus, vel à minimâ ſitûs in lecto mutatione, totum corpus pervadens, identidem revertens cum gravitate; mammæ ſimul dolent, tument, dein ſerum lactis effundunt; effluxus lactis ab axillâ hinc & inde videtur procedere, deinde velut corpus mammæ ſtringi videtur; mox ex papilla, maximè ſi has emulgeat alumnus, ſerum illud ſubſultim exilit, hunc lactis impetum nomine vernaculo *eſponchs* indigitant mulieres: interim lochia adhuc cruenta fluere pergunt, ſed moderatiùs: interdum grana, vel acini papillarum rubent, tenduntur, nigricant, acutè dolent: hos tumores, vulgò *canégres* nuncupant noſtrates; non rarò moles mammæ in tumores tactu, non viſu, dignoſcendos, paululum à preſſione dolentes, ſubdiviſa videtur; atque ea ſymptomata intra duas, treſve dies uberiori lactis proventu, ac ſudore copioſo, valde halituoſo, ſæpe olido, lactis coagulum referente, terminantur, & identidem nutrices frigore ſuſcepto, infeſtant; ſunt quibus papillæ rhagades patiuntur, quod primiparis tantùm fit, has *tendrieres* & *gerſures* Galli nuncupant.

Mammarum tumor, tenſio, dolor, lactis dein uberior proventus, cæteraque ſymptomata ſuadere videntur, lac uteri deſtinatum ad alimoniam fœ-

tus, jam reſtricto utero in ſanguine redundare, atque eo fine ſuſcitari Ephemeram, ut impetu ſanguinis vaſa lactifera mammarum amplientur, ſicque chylo viam præbeant in lac mutando: ideò vero lac in mammarum glandulis ſecernitur, quod è cruore ab illorum oſculis ſugatur, ob affinitatem gravitatum ſpecificarum lactis & coli; antea verò chylus in mammis non ſecernebatur, tubis arterio-lymphaticis nondum ſatis diductis, atque Ephemera viam lacteo ſucco præparat, utili, ſed non ſemper vivido & impetuoſo molimine.

6. *Ephemera à phlogoſi, à dolore* Frid. Hoffman. cap. 14. *Ephemera à vulnere, fracturâ, luxatione, caſu ex alto, contuſione, &c. Ephemera vulneraria* Frid. Hoffman. cap. 14 pag. 186. B.

In parte vulneratâ, contuſâ, validè diſtractâ ſanguis hæret, vel effunditur, vel ejus liber fluxus præpeditur; ad eum autem diſcutiendum, reſolvendum, promovendum, maximè ſi grave pathema, quod concurrit, hujus moræ & inſpiſſationi anſam dederit, vires cordis ex ſympathiæ legibus excitantur, totaque reſolutio intra paucos dies obtinetur, maximè ſi phlebotomia, ut fieri aſſolet, in uſum vocetur, cum potu calido, diluente, & auxiliis parti vulneratæ, contuſæ propriis.

7. *Ephemera ſudatoria; hydropyreton* quibuſdam; *ſudoriferus morbus* Batavis; *Hydronoſus* Foreſti; *Sudor Anglicus* Sennerti; *Ephemera Anglica peſtilens* R. Fortis; *Ephemera maligna* Junckeri pag. 468; *the ſwealing ſickneſſ* Anglis; vulgò *la ſuette* vel *ſouette*. A.

Symptomata. Summa virium proſtratio, animi deliquia, anxietas, cardialgia, capitis dolor. Pulſus frequens, celer, inæqualis, palpitatio cordis maxima, pertinax, aliquot quandoque annos à febre ſuperſtes. Sudor perpetuus, copioſus, utilis, cum morbo terminandus. Calor moleſtus.

Hiſtoria. Primùm cœpit ab Angliâ anno 1486, quam per quadraginta annos depopulata eſt; interea Germaniam, Belgium, Zelandiam, Brabantiam, Flandriam, Daniam, Norwegiam, Galliam ab anno 1525 ad 1530 peragravit; autumno maximè ſæviebat, hieme inducias afferente, vere revertebatur: initio urbem occupans quingentos aut ſexcentos ſingulis diebus adoriebatur, ex quibus vix centeſimus evadebat; aſt adhibitis cardiacis, & vitato frigore, ſervata quiete, ſudoribus prolicitis morbi ſævities deferbuit. Vide *febris ſudatoriæ hiſtoriam in hiſtoriâ Regni Henrici VII à Verulamio.* Quatenùs hic morbus diſcrepet à miliari ſudatoriâ, videſis in tertia claſſe.

8. *Ephemera menſtrua* Ramazzini, *Ephemera medica:* Vide Valeſc. de Taranta Philonium, & Hiſtor. medic. Freind pag. 163.

Puellæ, quæ catamenia pati incipiunt, ſi vividæ, ſanguineæ, ſimulque fibrâ tenſâ, elaſticâ donatæ ſint, quovis menſe, quando ſcilicet catamenia ingruunt, febre ephemerâ corripiuntur cum levi & brevi frigore, hyſteralgicis, cephalalgicis, aliiſque affectibus, ſanguinem undique preſſum, & reagentem indicantibus; ea verò omnia intra unam aut alteram diem menſtruis erumpentibus evaneſcunt. Vidit *Valeſcus de Taranta*, Monſpel. Profeſſor, quem trigeſimo quoque die febris per 30 annos continuos adoriebatur.

9. *Ephe-*

9. *Ephemera anniverſaria* Ettmuller. Seidel. de morbis incurabilib. pag. 14. *Ephemera natalitia.* B. P.

Antipater Sidonius Poëta febrem diariam quolibet anno, ipſâ quâ natus erat die, revertentem patiebatur, à quâ tandem ſenex obiit, ut referunt *Valerius Maximus*, *l. 1 cap. 8.* & *Plinius*, *libr. 7 hiſtor. nat. cap. 51.*

10. *Ephemera hæmathydrotica*, Georg. Agricolæ; *ſudore ſanguineo ſtipata*, Lycoſthen. de prodigiis, Schenck. obſ. p. 766. A.

Epidemica & truculenta fuit.

11. *Ephemera dichomene*, Deidier obſerv. Conſult. 14. tom. 2. *Febris dichomene*, ſeu *menſtrua duplex.* B. P.

Ephemera eſt, quæ decimo quinto quovis die revertitur; hanc obſervavit *Illuſtr. D. Gibert*, *Doct. Med. Monſp.*; in caſu *D. Deidier* dyſpnœa, motus convulſivi, ſitis, urinæ rubræ, pruritus ingens, frequentia pulsûs, & hypochondrii dextri intumeſcentia quâvis decimâ quintâ die per tres menſes revertebantur. Ephemeram dichomenen & ſyphiliticam vidit *Cl. André Obſ. p. 188.*

Praxis Ephemeræ. Quoniam Ephemera intra unum diem vulgò ſudore terminari conſuevit, indicium eſt materiem morbificam in illis potiſſimum vaſis ſanguineis reſidere, ex quibus intra tam breve temporis ſpatium expurgari per ſudores poteſt; circulatio ſanguinis eſt quinquies millies velocior in magnis arteriis quàm in ultimis vaſculis ex æſtimatione *Keillii*, qui ramificationes arteriarum quadraginta ordinum numerat; quoniam verò docet anatome & hydraulica circulationem eò tardiorem eſſe in vaſis, quò magis ea à corde recedunt, cùm numerus ordinem ramificationum exprimens ipſam à corde diſtantiam ferè exprimat, veroſimile eſt materiem morbificam in ramis decimi ordinis eſſe decies à corde diſtantiorem, quàm quæ eſt in aortâ, adeoque decies tardiùs, ſi cætera paria ſint, à ſanguine expurgari poſſe, cùm ad hoc ut expurgetur neceſſum ſit ut in fluentum venæ cavæ & aortæ revertatur, quod ex hypotheſi decies tardiùs exſequetur, quàm quæ per arteriolas recto tramite venis ſanguineis terminatas circulatur.

Supponamus morbos acutos, quorum materiæ morbificæ in arterioſo ſyſtemate potiſſimum latent, eſſe omnium longiſſimos, qui quadrageſimâ circiter die terminantur, dum chronici ſedent in lymphaticis, vel ſanguiferis venoſis; pronum erit concludere omnium tardiſſimos materiam ſuam in quadrageſimâ arteriarum diviſione obtinere, & breviſſimos in prima, ſicque numerum dierum quos durare conſueverunt morbi, reſpondere numero diviſionem vel ramificationum ordinem exprimenti: quæ hypotheſis non magnam fidem meretur, uſquequo res medicæ in majori luce conſtitutæ eam confirmarint; ſi hoc ita foret, materia morbifica Ephemeram inducens reſideret in majoribus vaſis, ſeu in cruore cujus motum aliquantulum retardaret, atque ejus moleculæ ejus forent voluminis, quo vaſa ſecundi, ac à fortiori tertii ordinis nequaquam ſubire poſſent, uſquequo ſubactæ & attenuatæ forent: talis eſt conditionis ſanguis copiâ tantùm peccans, ſeu globi pur-

purpurei copioſiores; illi etenim, quia molem majorem movendam cordi offerunt, ipſi reſiſtunt, adeoque muniis vitæ obſtant, & ex lege ſympathiæ debent attenuari in lympham, ſerumve reſolvi, ut ſanitas reſtituatur; hoc autem Ephemera præſtat.

Ut ergo naturæ ductum ſequatur Medicus, is debet in *Ephemerâ plethoricâ*, 1° ægrum omni cibo & juſculo interdicere, ut uberior fiat perſpiratio, ſicque moles ſanguinis minuatur, nec pari paſſu activis particulis reſarciatur: verùm potu aqueo non frigido, quantum ſitis exigit, ſanguinis viſcoſitas à calore intendenda debet præcaveri; imò ſi non ſatis procedat perſpiratio, potus theiformes calidi, diaphoretici ex infuſis theæ, veronicæ, adianthi, &c, ſunt interponendi; atque ut inteſtinalis perſpiratio juvetur, clyſma emolliens, non ſudante corpore, eſt injiciendum.

2° Nihil eſt ad perſpirationem minuendam aptius, quàm ſe nudum aëri frigido, ventove exponere, vel ſe intra lectum jectigare, adeòque æger more ſolito veſtitus in conclavi quieſcat, vel in lectulo tranquillus jaceat, ne ſimul vires motu muſculari inutili detrahat, & ut eas muniis vitalibus reſervet.

3° Si dolor capitis, artuumve notabilis ſit, pulſûſque vigor debito major, quod expertus tantùm judicat, maximè verò ſi febrem in alteram, tertiamve diem prorogandam fore conjectamus, tum phlebotomia è brachio inſtituenda eſt, ut febris impetus, & cum eo ſymptomata dolorifica minuantur; in adultis verò ſemi-libram vel uncias decem detraxiſſe ſufficiet abſente ſudore.

4° Præmiſſâ phlebotomiâ, admiſſâ diætâ & gymnaſticâ congruis, febris intra diem vel intra quatriduum utplurimum terminatur ſudore, vel hæmorrhagiâ quod rariùs: & ſubſequenti die ad detergendas primas vias, aut etiam ſecundâ die, ſi Ephemera extenſa fuerit, horis matutinis catharticum lene eſt propinandum, atque deinceps paulatim cibis eupeptis, mollibus, aſſuetis reſtituendus eſt æger.

5° Quò æger infantiæ propior, febris prolixior, fames voracior, eò faciliùs à jejunii ſeveritate recedendum, & juſcula ſunt indulgenda.

6° Quò æger vigori ætatis propior, fervidior, magis ſanguineus, floridus, phlebotomiæ aut hæmorrhagiæ cuivis aſſuetus, eò largiùs ſanguis eſt ipſi mittendus vel unâ vel binis phlebotomiis.

In *Ephemera nauſeativa* præter auxilia jam aſſignata requiritur, 1° ut potu tepido, copioſo, vomitus proritetur, quem nauſea videtur indicare; imò ſi hoc non ſufficiat, ſitque epigaſtrii gravitas, cardialgia, oris amaror, capiplenium, cum modico pulſûs vigore, aquâ leviſſimè emeticâ, diſſolutis in ejus librâ duobus, tribus, vel quatuor tartari ſtibiati granis, vomitus eſt juvandus; die verò ſubſequenti catharticum lene, diluens, non calefaciens, horis matutinis, eſt præſcribendum; quod felicius ſuccedet, ſi pridie horis pomeridianis, aut cùm febrilis calor major fuerit, phlebotomia inſtituta fuerit, ſignis allatis indicata; demum febre terminatâ æger more ſolito repurgandus eſt.

In *Ephemerâ lacteâ* 1° cavendum ne puerpera, quæ juſculis quartâ quavis horâ per ſeptimanam circiter eſt nutrienda, primis etiam diebus, ut mos eſt, offis infarciatur, nec ante partum liquidis ſpirituoſis incendatur; 2° accedente febre, frigus eſt cautiſſimè arcendum, quod ſenſus horroris à levi ſuſcepto aëre ſuadebit; 3° ut via lacti mammarum ſeroſo præparetur, atque utut paucum tum ab alumno, ut ruſticis ſolemne eſt, tum à mulierculis, tum à catellis, tum ope ſyphonis exſugatur bis in die; ſicque ſecretionis libertas augeatur; 4° ut ex parte mammarum omnis alia tollatur reſiſtentia, linteis tepidis tegendo, oleo amygdalarum liniendo, molli goſſypio obvolvendo; 5° abſente febre alumnus eſt à matre lactandus, quo lacte ſeroſo & diluente meconium & faciliùs & feliciùs expurgatur: atque lactans mater citiùs à febre & à lochiorum incommodo immunis evadit; 6° nonâ circiter die puerpera leniter eſt purganda, dein offis & carnibus paulatim aſſuefacienda.

In *Ephemerâ ſudatoriâ* præter cautelas aſſignatas ægri cardialgiæ cardiacis ſunt debellandæ, ut aquâ florum aurantiorum, cinnamomi hordeati, vino mero, cum confectione hyacinthinâ, alkermes, theriacâ, atque ſudor tum cautè ſuſtinendus, tum, ſi langueat, his cardiacis atque ſudorificis promovendus.

II. SYNOCHA, *Synochus imputris* Galeni libr. 2. de differ. febr.; *Synocha* Gordon. Lil. cap. 5 de febre ſanguinea; Gilberti Anglici fol. 28; *Septimanaria* F. Plateri Claſſ. Dolores; *Synochus ſimplex* River. cap. 2; *Continens non putrida* Lommii pag. 2; *Febris continens* ſeu *Synocha* Stahl Caſuale minus, caſ. 87; *Synocha febris, continens catexochen* dicta, Juncker. Tab. 57; *Ægri Septimani* vocantur. *La Synoque.*

Genus eſt febris continuæ, quæ ad ſeptimanam utplurimum extenditur, *Galen. de differ. febr. p. 272. Tom. II.*

Symptomata eadem quæ in ephemerâ, eo diſcrimine quòd febris non illico tota accedat, ſed in dies major ac major evadat uſque ad tertiam, quartam vel quintam diem, tuncque in eodem vigore perſeveret uſque ad declinationem; laſſitudo, capitis dolor, virium muſcularium proſtratio, ſenſim pari paſſu creſcunt uſque ad acmen; præterea in acme omnia vehementiora ſunt, ut cephalalgia, carebaria, faciei rubor, calor corporis, velocitas pulſûs ex plenitudine & frequentiâ repetenda, ſomnus altior occupat, pulſant tempora.

Terminatur ſeptimâ die vel hæmorrhagiâ narium, ſi plethoricus, ſanguineus ſit æger, vel perſpiratione inſenſibili, ut accidit Profeſſori *Wedelio*; vel ſomno, ut accidit Profeſſori *Stahlio*, (*claſſ. de febrib. pag. 1*); vel ſudore.

Synocha jugem habet æſtum nihil remittentem, & quamvis per horam nonnunquam remittat, hoc accidentale eſt, non verò ſtatum, nec de ejus eſſentia, & vix inde levamen ſentiunt ægrotantes; *Stahlius.* Hujus principium

cipium ſeu occaſio eſt, ſanguis purus utplurimum, ſed vel copioſus vel ſero perſpirabili onuſtus, vel igneis particulis fœtus, vel leviter inſpiſſatus per moram: in primo caſu eum reſolvit natura in ſerum perſpirabile, motu febrili excitato; in altero continuam ſeri ſecretionem tantùm molitur; in tertio potu per ſitim imperato ipſius fervorem extinguit, & dilatatis urinæ & ſudoris viis igneas particulas exhalat; in quarto ope caloris aucti viſcoſitatem minuit.

Synocha periculoſior eſt ephemerâ quantùm eſt vehementior & diuturnior ſimul; cùm enim malo phyſico ſeu periculo proportionales ſint naturæ conatus, quoties ordinati ſunt, ut in hoc morbo; quò febris vehementior eſt & pertinacior, eò majori molimine atque longiori opus eſt ut materies morbifica mutetur, adeòque eò magis nocere œconomiæ animali ea materies cenſenda eſt.

Quò plura ſimul vitia concurrunt, ut ſanguinis ſpiſſitudo & plethora, eò periculoſior eſt morbus; quia eò majora molimina exigit, ut tollatur, & ſi vires deficiant in hoc molimine, vita deficit.

1. *Synocha plethorica*; *Febris ſanguinis* Avicenn. T. 2 pag. 43; *Synocha inflata* Heurnii de febr.; *Synocha ſanguinea* Sennerti de febr. l. 2 c. 10; *Synocha 7ª die ſoluta* Fr. Hoffmanni Obſ. 3ª; *Synocha ſimplex* Fr. Hoffmanni de febr. pag. 110, 111, D.

Differt ab ephemerâ plethoricâ 1° duratione ultra quartum diem; 2° quòd non eſt ſudor conſtans verſus finem morbi; 3° quod ſymptomata in ſtatu ſint graviora, potiſſimum reſpiratio celer, frequens, pulſus velox, plenus, ſomnolentia.

Differt à ſynocho putri, quòd nulla notabilia ſint ſigna putredinis, ut linguæ flavedo, ſordities, oris fœtor, nauſea, vomitus, &c: quòd breviùs terminetur; quòd facies, oculique magis rubeant, venæ magis tumeant, pulſent tempora, quodque ſine notabili rigore adoriatur.

Principium hujus febris eſt plethora commota, ſeu copioſior ſanguis, iſque ſimul fervidus, & per pathemata vivida, exercitia immodica, eſculenta, calefacientia exagitatus; unde quid egerendorum, ut hæmorrhoïdum, catameniorum, perſpirationis, phlebotomiæ aſſuetæ, &c, ſuppreſſio; quid ingeſtorum copia adaucta conferant, in hujus productione, ſatis liquet. Licet autem ſub finem morbi ſigna ſaburræ putris accedant, ea ſunt effectus, non verò principia morbi.

2. *Synocha ardens*; *Synochus cauſonides* Gilberti Anglici fol. 56; *Synocha bilioſa* Sennerti lib. 2 cap. 10. *Synocha cauſodes* Mangeti Biblioth. Med. *Cholerica febris* Frid. Hoffmanni de febr. ſ. 4 cap. 2 obſ. 5. A.

Ea corripit graciles, bilioſos, ſanguine copioſo, ac carne non ita abundantes, qui vitam laboribus deditam agunt, corpuſque multùm exercent, & pathematis vividis exagitantur; qui in ſole & æſtu diutius verſantur, aut cibis & medicamentis calidis ſunt uſi. Calor eſt acrior, vehementiorque, ac ſitis magis divexat quàm in plethoricâ; urinæ ſunt tenuiores atque acriores. Differt à tritæophyâ ardente quòd non ſponte periodicè remittat.

3. Sy-

3. *Synocha putrida* Sennerti. A.

Licet calor in ſynochâ putri, ſi cum aliis putridis conferatur, ſit mitior, tamen ſi cum ſynochâ plethoricâ comparetur, calor eſt acrior. Deinde in putrida urina eſt rubra, craſſa ac turbida, ſine ſedimento, cruda, aut ſaltem leviter coƈta in principio, pulſus præterea ut in aliis putridis. Tandem ſymptomata omnia, ut dolor capitis, inquietudo, vigiliæ, &c, majora ſunt quàm in plethorica.

Pulſus ut in aliis non ſolùm eſt magnus, ſed & vehemens, celer, frequens, inæqualis & inordinatus.

4. *Synocha tragœda* Ramazzini, *conſtit. Epid. p. 184.* A.

„ Narrationem oppidò curioſam apud *Lucianum de conſcribend. Hiſtor.* „ habemus de febre quadam tragœdâ (ſic enim illam appellare liceat) quæ „ Abderitas temporis ferè momento invaſit. Egerat Archelaus Poëta tra- „ gicus, mediâ æſtate, multoque æſtu, apud Abderitas, Euripidis Andro- „ medam, ex quo factum ut multi ex theatro febricitantes exierint, ac „ univerſi poſtmodùm febre graviſſimâ fuerint correpti, quæ die ſeptimâ plu- „ rimo ſudore erumpente, nec non ſanguine è naribus profluente, ſolvebatur, „ ſuperſtite tamen ridiculâ quâdam mentis perturbatione; nam, ut refert „ Auctor, *omnes quaſi ad tragœdias agendas impellebantur, & iambica* „ *perſonabant, multumque vociferabantur, maximè autem Euripidis Andro-* „ *medam canticis referebant, plenaque adeò civitas erat pallidis, ac maci-* „ *lentis illis tragœdis ſeptimanis*. . . Haud aliter apud nos immodicus „ æſtus, plebem urbanam, inter anguſtias ædicularum concluſam, in febres „ agebat, adſpectu quidem terribiles, nec ſine mentis emotione, ſed quæ „ poſtea die ſeptimâ, oborto ſudore, poſt celebratam liberali manu phle- „ botomiam, ſolverentur; ubi vici anguſti & anfractuoſi ſolis ardorem „ eludebant, minùs à febribus populares exercebantur, atque id beneficii „ ex hac febre ſecutum eſt, ut reſeratis à calore & ſudore poris cutaneis, „ exterminatâ radicitùs ſcabie, plebs nitidior ac vegetior apparuerit. *Ra-* „ *mazzini.* “

5. *Synocha catarrhalis* Frid. Hoffmanni de febrib. ſect. 4 cap. 1 obſerv. 5. *Catarrhus cum febre epidemicus* Georg. Heniſch. Comm. in Aretæum pag. 315. *Febris epidemica ann. 1580* Riverii, obſervat. X pag. 137. A.

Illa ſpatio ſex ſeptimanarum anno 1580 omnes ferè Europæ gentes affligebat, vix vigeſimus hujus morbi expers erat præſertim in Saxoniâ. In invaſione omnes vires languebant, præcordia gravitatem ſentiebant, cor preſſionem, & palpitabat; pulſus parvi, celeres & inæquales erant; caput erat grave, & ingraveſcente morbo ita ægroti languebant ut tremerent & conciderent; quidam vigilabant, alii profundiorem ſomnum habebant; ex capite fluxit acrior & ſubſalſus humor ad thoracem, qui tuſſim movebat, in extremis partibus dolores vagos & pungitivos excitabat; initio horror & calor totum corpus & caput occupabat, & ad tactum non erat mordax, continuus tamen cum rubore oculorum & tumore; urina primùm tenuis,

Pp 2 mox

mox craſſa; aliis ſanguis è naribus fluebat; pleriſque ſudor copioſus prorumpebat, quo & febris finiebatur, quarto utplurimum die; interdum, ſed raro, longiùs protrahebatur ad ſeptimum vel nonum diem. *Heniſchius.*

6. *Synocha ſcorbutica*, Lind. de Scorbuto 1756. Sydenham pag. 39. A.

Vidi in puero, cujus pater & mater ſcorbutici erant, febrem continuam acutam cum ſtomacace ita putridâ, ut vix ullus cameram in quâ jacebat æger ingredi poſſet, ex quâ intra ſeptimanam obiit. In hac convenit limonata mineralis, ſeu ex ſpiritu vitrioli in aquâ ad gratam aciditatem, catharſis lenis, vinum rubrum, &c. Conveniunt etiam tartarum vitriolatum, cremor tartari, acetum cum ſale tartari mixtum; ſumatur bis vel ter in die ad uncias quatuor, necnon ſpiritus Mindereri adhibeatur.

7. *Synocha dolorum; febris ſymptomatica à doloribus orta* Frid. Hoffman. de febr. ſymptomat. pag. 187. T. 2. A.

Non ſolùm febris ſynocha, vel ephemera comitatur dolores & phlogoſes, quæ fiunt in vulneribus, ambuſtionibus, tumoribus phlegmonodeis, bubonibus venereis dùm ſuppurantur, tendinum punctùris, ſed etiam morbis dolorificis ineuntibus aſſidet, ut paroxyſmis arthritidis, rheumatiſmi, nephralgiæ, proctalgiæ à mariſcis, ſimilibuſque.

Cura exigit phlebotomiam repetitam, victum tenuem, diluere & demulcere aptum; ſyrupos ex aquâ liliorum, floribus nymphææ, papaveris rhœados, papaveris albi, laudanum; extùs verò admoventur fomenta emollientia, leniter reſolventia, cataplaſmata anodyna ex micâ panis, lacte, croco: cavendum à catharticis, quæ, non niſi ſedato dolore, ſi ſaburra primas vias infeſtet, advocanda ſunt, eaque minorativa, antiphlogiſtica.

8. *Synocha cephalalgica*, obſ. D. Razoux, Med. Nemauſenſis, Journal de Médecine Novembre 1758 pag. 415. *Cephalalgia verminoſa.* A.

Febris ardens, continua, pulſu pleno, vehementi; cutis arida, urens; facies rubra, oculi inflammati, dolor capitis, ſeu frontis aſſiduus, continuò creſcens à morbi initio; lingua nitida, nulla læſio ſtomachi, nulla ſaburræ indicia; poſt ſex largas phlebotomias, catharſes, anodyna, narcotica, ptiſanas nitratas morbus perſeverabat; tandem ex præjudicatâ ſuſpicione ſaburræ præſcribitur emeticum, & ægra ſeptuaginta duos vermiculos ſternutando, & vomendo ejecit ex naribus, qui in ſinubus frontis latitabant, & illicò ab omni febre & cephalalgiâ liberata eſt.

Vermiculi erant ſeptem, vel octo lineas longi, albi, tres lineas lati, annulis diſtincti, omninò iidem qui in ſinubus frontis vervecum reperiuntur, deſcripti à *D. de Reaumur*, *Hiſt. des Inſectes tom. 4 pag. 555.* Hæc autem mulier pridiè hujus morbi biberat aquam rivuli, ex quo pecus ovile paulò antea ſitim extinxerat; hi vermiculi ſpinis rubris, uncis & corniculis hiſpidi, irrequieti, & agiles ſunt, ac oves in phrenitidem agunt, quâ exiliunt, & arbores obvias capite impetunt.

6. *Synocha miliaris*; *Suette.* D. Boyer Mem. de l'Acad. des Sc. 1752. Ludwig Comment. T. 3. Vide *Miliarem Sudatoriam.*

III. SYNOCHUS Galeni; *Continens putrida* Lommii *libr. 1 p.* 2. *Febris putrida* Riverii: *Synochus putris*, *febris continens dicta* Pitcarnii de febrib. 24; *Febris continua putrida* Boerhaave aphor. 730. *Fiévre continue.*

Eſt genus febris continuæ, quæ ad duas, treſve ſeptimanas extendi conſuevit, cum pulſûs robore ſanum, in morbi ſtatu ſaltem, notabiliter ſuperante.

Differt ab ephemerâ & à ſynochâ, 1° quòd cum rigore ſæpiùs, majorique frigore invadat, atque 2° quòd diutiùs creſcat; 3° quòd ſecundâ, tertiâve finitâ ſeptimanâ terminetur. A typho vix initio diſtinguitur; differt tamen odore proprio, debilitate artuum minori; robore pulſûs, quoad frequentiam, plenitudinemque, multo majori & ſanum ſuperante; calore ſanum excedente, cùm in typho calor, urina, pulſus ſano ſimiles, ac pulſus ſæpe debilior; linguâ ſordidâ quidem, ſed non nigreſcente, niſi in paucis ſpeciebus. Ab hecticâ differt motu velociori, ſymptomatum vehementiâ, debilitate, initio etiam majori linguæ ſorditie, &c.

Rarior eſt amphimerinâ putridâ, quacum vulgo confunditur; nunquam eſt homotona, nec peracmaſtica, nec epacmaſtica, ſed initio & fine ſemper debilior, in augmento & ſtatu fortior, unde illæ diviſiones Veterum inanes videntur.

Symptomata in functionibus animalibus. In vigore ſæpiùs adſunt vel ſomnolentia, vel leve delirium, in tractu faſtidium & tædium, motus muſcularis difficilis, virium proſtratio, ita ut ferè ſemper jaceant, imò ſæpe in ſitu horizontali ſupino, minùs tamen quàm in typho. Adde dolores lumborum, capitis, ventriculi gravamen, imò cardialgias, vertiginoſam titubationem. *In functionibus vitalibus.* Reſpiratio frequens, & amplior ſolito, ſeu in eadem ratione quâ pulſus, difficilis, ſuſpirioſa. *In functionibus naturalibus.* Solidorum ciborum, & præſertim animalium, faſtidium, juſculorum averſatio, frigidorum & ſubacidorum ſitis intenſa, ni ſopor adſit, aut delirium; tabaci aſſueti, vini averſatio. *In excretionibus.* Halitus oris & cutis fœtens, in convaleſcentibus quandoque moſchatus, vel ſingularis; ſaliva viſcida, pauca; urina rubra, turbida, ſedimento in declinatione albeſcente, dejectiones bilioſæ, flaveſcentes. *In qualitatibus.* Facies non ita rubens ac in ephemerâ, nec ita plumbea ac in typho; calor ſiccior, mordacior quàm in ephemerâ, intenſior quàm in typho per tractum morbi; initio frigus & horripilatio, ſine tremore tamen, ſed à levi ſitûs mutatione revertens.

Dolendum eſt quòd nullus Auctor, ut obſervat *Stahlius*, febrium ſpecies diſtinxerit, niſi ex præconceptâ putredinis & malignitatis opinione, ita ut individuas obſervatione compertas ad ſuam ſpeciem, imò ad genus referre difficillimum ſit; hoc exinde factum eſt, quòd nullus Auctor hiſto-

riam morbi ſeponat ab ejus theoriâ philoſophicâ, & ſemper cauſam cognitam ſupponat, atque exinde ſigna characteriſtica derivare contendat, quo errore nihil pejus in re medicâ.

Galenici omnes febres humorales putredini adſcripſerunt, ephemerâ ſcilicet & hecticâ tantùm exceptis, quia illam ſpiritibus, iſtam ſolidis excandeſcentibus tribuebant, unde juxta ipſos febris putrida erat claſſis febrium quæ continebat omnes exacerbantes, omnes intermittentes, & omnes (duabus exceptis) continuas. Neoterici ex Veterum claſſe genus unicum confecere, quod febrem putridam vocant, ſeu ſynochum, unde Veterum pyretologia evertitur.

Nos ſeponimus quod excogitavit circa cauſas opinio, ab eo quod obſervatio docet, & ſpecies à cauſis nequaquam diſtinguendas cenſemus, ſed tantùm à ſymptomatis; utrum putredo latens febres omnes foveat, nihil ad hiſtoriam febrium pertinet, ſed tantùm ad earum philoſophicam cognitionem, ſine quâ tradi debet hiſtoria. Eam interim ſibi arrogant Neoterici licentiam, quam nemo facilè Botanico conceſſerit, à quo in deſcribendâ plantarum hiſtoriâ ſenſuum requirimus teſtimonium, non rationis commentationem.

„ Febrium quidem ſpecies omnes juxta phænomenorum ſuorum varie-
„ tatem in genera redigere, ac characteres cujuſque idiopathicos enucleare
„ res eſt multi otii, ac ſummè ardua, ad quam unius Medici ætas non
„ ſuffecerit; at verò hic labor, utut ſit improbus, priùs eſt exantlan-
„ dus, quàm nos aliquid memoratu dignum in extricandâ tam multi-
„ fariâ horum morborum ſerie præſtitiſſe jure poſſimus gloriari: " *Sydenham cap. 11 p. 28.*

Galenus duas Synochi ſpecies admittebat, ſanguineam ſcilicet & bilioſam; *Sydenham* verò nulli hypotheſi addictus plures multò obſervavit, nec facilè determinandum hunc numerum eſſe putat.

Synochus putris, ait *Riverius*, nullis paroxyſmis diſtinguitur, unde diſcrepat à remittentium generibus, ut amphimerinâ; nec enim paroxyſmis adſcribi debent calores vel fugaces à juſculo, motu oriundi, vel ſimiles mutationes, quæ Gallis *Bouſées* nominantur; multò minùs illa acceleratio pulſûs, quæ ſanis etiam omnibus accidit, quæque febricula veſpertina vocatur; quod ſi ita eſſet, ut volunt Neoterici, nulla febris continens daretur, omnes eſſent remittentes, vel exacerbantes.

1. *Synochus ſanguinea* Galen. 2 method. cap. V. River. pag. 304; *Febris continua annorum 1661 ad 1664. Londini*, Sydenham cap. 4 pag. 29; *Febris depuratoria* ejuſdem.

Diſtinguitur hæc ſpecies 1° vomituritione initio, & diarrhœâ verſus finem, niſi Medicus principio obſiſtat, unde putris cognominatur; 2° linguâ ſiccâ & nigrâ; 3° ingenti ac ſubitaneâ artuum debilitate; 4° partium externarum ſiccitate, ſi declinationem leni madore ſtipatam excipias; 5° ad decimum quartum vel vigeſimum primum diem extenditur. Diſcrepat à typho, quòd licet ſumma ſit artuum proſtratio, tamen pulſus in vigore morbi

bi plenior & frequentior eſt, adeòque fortior quàm in ſanis, ſimulque calor intenſior, nec ulla in hac ſpecie purpura apparet.

Symptomata quidem à pravâ medendi methodo diverſa exſurgunt, quæ diagnoſim ſpeciei confundere poſſunt, ſed ea tantùm, quæ ſibi relicta febris producit, recenſenda ſunt. De cætero ea ſpecies conceptam ſemel efferveſcentiam, ſine ulla exacerbatione eodemque ſemper tenore, (niſi acmen excipias,) perficit, urina ubique vel tenuis vel craſſa, utraque ex æquo cruditatis indicium.

Cùm diarrhœa in morbi declinatione accedebat, morbus inde factus pervicacior diutius affligebat.

Proceſſus Curatorius. Si æger junior vel ſenior aut ab aliis morbis convaleſcens fuerit, phlebotomia aut parca, aut nulla præmittenda eſt. Si vegetus ſanguineuſque ſit, illa initio inſtituenda, & pro viribus ægri habitualibus, ac morbi intenſitate repetenda bis vel ter; victus ſit ex juſculis quarta quavis horâ ſumendis, ita tamen ut interponi poſſint cremores fluidiſſimi, horum loco ſumendi. Si æſtum & febrem juſcula intendant, ut in bilioſis accidit, potus ſit decoctum hordei vel quid ſimile.

Præmiſſis phlebotomiis feliciùs ſuccedit emeticum ex epigaſtri gravitate, nauſeâ, cardialgiis indicatum, quod adultis ſit ex drachmis ſex vini emetici, cum oxymelitis ſcillitici & ſyrupi de ſcabioſâ, ana, drachmis quatuor; ſumat jejuno ſtomacho, atque uno vel altero ptiſanæ cyatho diluatur, necnon poſt quamlibet vomitionem copioſus ptiſanæ pulli vel aquæ tepidæ cyathus hauriatur: vel tartari ſtibiati grana tria aut quatuor in aquæ tepidæ cyatho uno aut altero intra horæ quadrantem propinentur. In noſtris regionibus minor doſis emetici ſufficit, niſi tamen ægri ſint craſſi, robuſti milites, bajuli, atque in hoc caſu uncia una & ſemis, vel unciæ duæ vini emetici in tribus aquæ tepidæ cyathis mixti, interpoſito horæ quadrante, ſucceſſivè hauriuntur, unde plenaria ſuccedit vomitio.

Sequentibus diebus alternis catharſis ex infuſo ſennæ in decocto tamarindorum additâ mannâ celebratur; veſpere verò julapium vel emulſio cum ſyrupo papaveris albi turbam excitatam compeſcit; diebus intermediis clyſmata laxantia repetenda, aſt verſus decimam diem obſervandum, quieſcendum. Imminuitur ut plurimum febris, urinæ coctæ apparent, ſudores ſalubres accedunt, & decimâ quartâ febris recedit; curam verò catharſis abſolvit.

2. *Synochus ſudatoria. Febris continua epidemica ann. 1665 ad 1667 Londini*, Sydenham pag. 63. A.

Dolor capitis intenſior quàm in prima ſpecie, & vomituritiones adhuc immanes; in pleriſque diarrhœa, quæ in prima ſpecie ope emetici poterat præcaveri, in iſta provocabatur, nec tamen ceſſabat vomituritio; ſiccitas externarum partium; aſt præmiſſâ phlebotomiâ ſudor facilè ſuperveniens ſymptomata ſublevabat, quocumque morbi tempore, quod in primâ ſpecie non ante decimam quartam diem accidiſſet; ſanguis ſæpè pleuriticorum & rheumatiſmo laborantium ſanguinem colore referebat.

3. *Sy-*

3. *Synochus variolodes. Febris* (*varioloſa*) *continua ann.* 1667 *ad* 1669. Sydenham pag. 99. *Synochus varioloſa.* Huxham de aëre pag. 33. A.

Hæc ſpecies, cum variolis epidemicis ingreſſa, ſtetit cum iiſdem, ceciditque. In hac febre & hac variolâ ſcrobiculus cordis à levi preſſione doluit, capitis dolor, calor corporis, petechiæ ſatis manifeſto indicio ſe prodebant; ſitis interim non urgebat. Lingua ſanorum ſimilis, quandoque albida, ſicca rariſſimè, ſudores effuſiſſimi ab initio morbi ſine levamine. A ſudorificis & calidis delirium phreniticum accedebat, petechiarum creſcebat numerus, & ſymptomatum aliorum intenſitas; urina laudabilis, ſed ſine levamine. Minus rectè tractata ſpecies ad ſeptimanas ſex vel octo perdurat, niſi mors interceſſerit. Ptyaliſmus ſatis uber quandoque ſub finem accedebat, maximè ſi parum evacuatus, multumque dilutus & refrigeratus æger, iſque ſalutaris. Exceptis varioloſis eruptionibus, cætera ſymptomata variolæ congruebant. Caput, ſtomachus & lumbi laborabant quaſi ab ingruente variola, cum magna pectoris oppreſſione, & aſthenia; talis fortè affectus nomen dedit *Febri varioloſæ* Sydenhami: hæc *Huxham pag.* 33 ubi vide curationem.

Curatio. Facillima methodus hujus ſpeciei ſanandæ eſt, 1° phlebotomias repetere, ut in morbo inflammatorio, etiam ſi adſit diarrhœa; 2°. enema refrigerans vel ſingulis vel alternis diebus injicere; 3° julapium ex aquis lactucæ, portulacæ, ſyrupo de limonibus, quater vel quinquies in die propinare; 4° ſerum lactis aut aquam hordei pro potu ordinario offerre; pultibus hordeaceis, panatellis, pomis ægrum nutrire; 5° deterſiſque ſudoribus quovis die ægrum è lecto eximere, ut calor contemperetur, cùm in hoc morbo nulla alia ſit materies morbifica præter æſtuoſum ſanguinem.

4. *Synochus dyſenteriodes*; *Febris* (*dyſenterica*) *continua ann.* 1669 *ad* 1672, Sydenham pag. 116. A.

Synochum dyſenteriodem à dyſenteriâ diſtinguo ex eo quòd in dyſenteriode ſint omnia phænomena, præter alvi fluxum cruentum & torminoſum, quæ dyſenteriam antea regnantem comitabantur, idem ordo ſymptomatum, idem exitus, &c: in Synocho verò dyſentericâ ipſe alvi fluxus cruentus, & torminoſus ſit ſymptoma morbi; quod tamen minùs eſt notabile quàm ſymptomata merè febrilia.

Illa ſpecies cum alvi torminibus raro inibat; ſudores etiam pauci, verùm cephalalgia immanis, lingua albida, humida, aphthæ in exitu à regimine calidiori, & in ægritudine contumaciori.

Cura eò debet vergere ut materia acris quæ dyſenteriam excitaſſet, per alvi colatoria educatur, edulcoretur; ſed cùm vires non ita infringantur ac in dyſenteriâ, paregoricis minùs eſt indulgendum, ne retineatur materies morbifica: pultes avenaceæ, hordeaceæ, panatellæ ſint pro cibo; pro potu verò cereviſia tenuis tepefacta. Aſt celebratâ ſemel aut bis catharſi, pullorum carnibus ægros interdicere nil jubet: tertia purgatio, interpoſito die, morbum abſolvit ut plurimum; ſi dein vires forent languidæ, ut apud hyſtericas, laudanum & auræ liberioris uſus, febre depulſâ, conveniunt. Hac me-

methodo morbus nullo negotio victus recedebat. *Carus* his febribus ſuperveniens, ob medicamenta ſudorifica inopportunè præſcripta, lethalis.

5. *Synochus pleuritica; Febris pleuritica* Sydenham *ann. 1673.* A.

Hæc ſpecies actu dum ſcribo Monſpelii pandemica eſt. Incepit æquinoctio verno, & initio Maii etiamnum perſeverat; incipit à frigore notabili cum horrore, laſſitudine; alterâ die dolor pectoris pungitivus, ſed mitis, ſub mammâ ſæpiùs dextrâ, qui preſſione non mutatur, cum calore, tuſſi humidâ, paucâ exſpuitione ſanguinis, ſudatiunculis; lingua eſt alba; in fervidiori ætate & temperamento delirium accedit, ſecus minimè; ſymptomata pleuritica poſt aliquot phlebotomias intra octo circiter dies recedunt, & febris remanet; in quâ quidem calor quandoque creſcit; ſed nulli ſunt paroxyſmi veri à frigore incipientes. Febris ad 14um, ſæpius ad 21um diem extenditur.

Curatio. Æger juſculis quartâ quaque horâ veſcetur. Potus erit vel decoctum cichorii, vel infuſum capillorum veneris. Phlebotomia una vel altera primâ die inſtituetur; ſæpius adultis quatuor vel ſex neceſſariæ ſunt; poſt ſecundam tertiamve, id eſt, circa tertium morbi diem purgabitur æger cum mannæ unciis duabus vel tribus, & grano uno, alterove tartari ſtibiati, in cyatho infuſionis florum violæ vel in foliorum cichorii decocto, vel duo cyathi purgantes unâ horâ interpoſitâ propinabuntur cum grano tartari ſtibiati, & mannæ unciis duabus in quolibet: hoc remedio quandoque vomitus excitatur & lumbrici rejiciuntur, etiam in adultis; deorſum materies copioſæ, fluxiles excernuntur; die ſequenti phlebotomia, ſi utilis ſit, collocatur; aſt alternis diebus uſque ad duodecimum & ultra diem cathartica repetuntur, & licet tuſſis ac ſputum ſanguinolentum, atque cruor cruſtâ albâ tectus diſſuadere videantur, in primis & multò magis in ultimis catharticis drachma una aut altera folliculorum aut foliorum ſennæ additur infundenda, cujus infuſio mannæ unciis aliquot addita ſcopum optimè attingit.

Qualibet nocte julapium paregoricum præſcribitur; denique ſudores critici erumpunt aut ſputa craſſa, copioſa exeunt, & ſic morbus terminatur.

Quomodo differat à pleuritide videſis in inflammatoriis.

6. *Synochus ardens* Riverii prax. lib. 17. ſect. 2. cap. 1. pag. 304; *Synochus bilioſa* Galeni 2. de differ. febrium cap. 2. & 2. de criſibus. *Fiévre continue 1re eſpéce*, van Swieten Maladies des armées. A.

Fit juxta *Galenum* à bile putreſcente in majoribus vaſis, & eſt de familiâ ardentium. „ Si enim tenuior ſanguinis pars & calidior, quæ flavæ bilis indolem æmulatur, reliquas partes ſuperet, & putredinem concipiat, Synochus bilioſa exoritur, ait *Riverius.* Una febris ardens, *pergit ille pag.* 305, à principio ad finem, unicam acceſſionem habet, quæ Synochus bilioſa & etiam Synochus ardens nominatur, quæ fit cùm bilis putreſcens vaſa omnia cordi proxima occupat.

Diſcrepat maximè à *tritæophya cauſo* ſeu ardente periodicâ Riverii, in quâ ſcilicet ſunt paroxyſmi tertianarii.

Hæc adoleſcentes bilioſos valdè exercitatos æſtate potiſſimum aggreditur; calore fervido, continuo, ad 33um thermometri Reaumurii gradum, & ſiti aſſiduâ ac pervigilio ægrum divexans.

Curatio eadem quæ tritæophyæ cauſonis, verſabitur in contemperando fervore ſanguinis per repetitas phlebotomias intra primos dies, per potum emulſionatum vel acidulum nitroſum, aut limonatam tum vegetabilem tum mineralem, qualem præſcribit *Sydenham* ex ſpiritu vitrioli, aut ſalis in magna aquæ copia diluti, ita ut vix aciditas linguam feriat. Cathartica non, niſi ſedatâ febre, conveniunt, eaque antiphlogiſtica ex tamarindis, caſſiâ, floribus violarum, cum mannâ, ſale polychreſto &c.

Maximè verò neceſſarium eſt ut æger auram liberiorem reſpiret, imò ut quavis die aliquandiu, ſi vires ſinant, è lecto ſurgat, ſaltem ſupra lectum cubet veſtibus indutus, capite paulum elatiori, ut fervor ſanguinis temperetur, ejuſque ad caput impetus retundatur. Clyſmata refrigerantia quotidie repetita, nec non julapia ex aquis lactucæ, portulacæ, ſyrupo nymphææ, violarum pluries in die hauriantur; noctu verò emulſionibus ſyrupus de nymphæa aut de papavere addatur.

Sanguis initio extractus in hoc morbo cruſtâ coriaceâ albâ tectus eſt, adeòque verè inflammatorius; hunc corruptum vocabant Veteres, & inde putredinem hujuſce generis febrium deducebant. *Riverius* ipſe hac ſpecie correptus *obſervat.* 94 *pag.* 97 hanc vocat *continuam putridam*, eamque duabus phlebotomiis & clyſmate ſuperavit intra triduum, nullâ catharſi adhibitâ; errant ergo illi qui putridas cum meſentericis confundunt, & omnes indiſcriminatim ſolis repetitis catharticis curari volunt. Meſentericæ, quæ à multo putridæ ſaburræ apparatu in primis viis foventur, cathartica quidem multa exigunt, ſed ad amphimerinas pertinent; putridæ verò dictæ Veteribus magis inflammatoriæ ſunt; unde juxta *Sennertum de febr. l.* 2 *cap.* 3 ſigna febris putridæ ſunt calor urens, ſitis magna & intolerabilis, lingua arida aut nigra, delirium, aut quid ſimile. In hac ſpecie ſuadet *Ill. van Swieten des maladies des armées*, phlebotomiam initio repetitam, largam, decoctum hordei pro potu, additâ cuique libræ oxymellis unciâ; dein quovis bihorio ſumat æger decoctum tamarindorum cum pauco nitri & mellis; ac bis in die clyſma laxans. Deſinente morbo infuſum febrifugum ſit potus ordinarius.

Species aliæ ſynochi, quæ ſingularem attentionem merentur, ſunt ſequentes.

7. *Synochus rheumatiſans* Sydenhami *ann.* 1675. A.

Illa eſt quæ dolores artuum in diverſis partibus excitat, ſanguinemque phlogiſticum ſuppeditat. Curatur eodem modo quo cæteræ inflammatoriæ, ut pleuritiodes, variolodes, ardens. Hujus hiſtoriam & curam omittit *Sydenham.*

8. *Synochus hiemalis* Sydenham poſtſcriptum in tractatu de hydrope, pag. 505. *Synochus catarrhalis* rectiùs dicenda. A.

Duobus primis diebus æger nunc friget, nunc incaleſcit, de dolore capitis

pitis & artuum cum inquietudine conqueritur; lingua alba; pulſus quidem eſt ſanorum pulſui ſimilis, verùm non eſt ea virium proſtratio quæ typhum deſignat; tuſſis fermè adeſt, ſed non adſunt alia peripneumoniæ hiemalis ſigna, ut dolor capitis vividus, thoracis coarctatio, dyſpnœa gravis; ſanguis tamen eſt pleuriticus.

Hæc febris, ſi regimen calidum accedat, in typhum degenerat: accedunt enim delirium, ſopor, pulſus languidus, inordinatus, lingua arida, maculæ rubentes & lividæ.

Cura vergit ad evacuandam pituitæ colluviem congeſtam, & repetitâ catharſi ſubducendam. Fiat phlebotomia ad uncias decem; die ſequenti blandè purgetur æger ex mannæ & ſyrupi roſarum ſolutivi ana unciâ unâ, infuſo foliorum ſennæ & rhei in decocto tamarindorum: alternis diebus ad tertiam vicem repetatur catharſis: ſyrupus de papavere dein ſingulis noctibus adhibeatur ad unciam unam: diebus à catharſi vacuis decoctum pectorale & julapium bechicum uſurpentur, eclegma, vel emulſio interponantur: è lecto interdum ſurgat, & à carnis eſu abſtineat, juſculis tantùm utatur.

9. *Synochus anniverſaria* Bexivenii apud Seidelium de morbis incurabilibus, pag. 14. B.

Quidam Joannes Architectus ſingulis annis ſtato die quo natus fuerat febre implicabatur, quæ ex putreſcente bile genita ſuum circuitum ſervans quartum & decimum non tranſgrediebatur diem, donec ſenio confectus, & ex more eâdem implicitus febre, natali ſuo die vi morbi proſtratus occubuit.

10. *Synochus ſpermatica* Sinibaldi. B.

Caſtis, religioſiſque cœlitibus hæc accidit ob ſpermatis retentionem, unde mœror, pervigilium.

11. *Synochus Tarantata.* Vide Hiſt. de l'Acad. des Sc. 1707 & 1708. A.

Non ſolùm Muſicos ſynocho diutiùs protractâ affectos ſublevavit ſonus fidium, atque curationem abſolvit, ſed etiam vidi quem in alio febris genere immanis dolor capitis alternis diebus cum febre vexabat, & quem mirè ſublevavit iteratus quotidie per aliquod tempus tympani bellici ſonus, cui ſpectaculo mœſtus intereram, utcumque ludicrum exteris viſum eſſet; agebatur quippe de cognato, qui hujus & aliorum auxiliorum ope convaluit.

12. *Synochus ſoporoſa* Guarinon. conſ. 301; Riverii obſerv. pag. 134; Sydenham febr. contin. ann. 1670 pag. 119.

Incipit ſopor à delirio obſcuro, accedit ſtupor, dein ſomnolentia, quæ à regimine calidiori excitata non potuit à *Sydenhamo* ſublevari niſi auxiliis, dùm de Cataphorâ febrili, recenſendis. Vide *Sydenham ſchedula monitor. pag. 517. & febr. contin. p. 138 & 141.* Largum epiſpaſticum capiti raſo impoſitum prodeſt.

13. *Synochus ſcorbutica* Sennert. de Scorbuto. A.

Si in ſecundo ſcorbuti gradu ſint ægri, curantur acidis, lenibus catharticis, non neglecto uſu vini albi; ſi in tertia periodo accedunt colliquatio, purpureæ maculæ, diſſolutio putris, mors, teſte *D. Lind.*

14. *Synochus miliaris*, à Carouge en Normandie, Janvier 1754. Journ. de Med. Avril 1756. Gerard. D. M. A.

Febris initio mediocris, horroribus, laſſitudine, dein calore præviis; pulſus parvus, debilis, irregularis; lingua initio ſana, in fine ſicca, cum ſiti ardenti; nauſeæ, dolores vagi, agrypnia, magna aſthenia. Dejectiones frequentes, ſeroſæ, fœtidæ, verminoſæ, urinæ pallidæ ſedimento viſcoſo. Cruor in patellâ nunc diſſolutus, nunc inſula in copioſo ſero; cutis maculis rubris, papulis vel albis, vel utriſque. Terminus intra 15^im vel 20^i dies per lyſin, rarò ad 30^m. Mortis ſigna in quibuſdam erant, quæ valetudinis in aliis, ut ſtrictura laryngis ſtrangulans.

Cura. Remedia quæ proſunt ſunt tartarum ſtibiatum in tamarindorum decocto; quædam doſes ſalis ſedativi, ſerum lactis, vel aqua panis cum nitro pro potu; cùm diſſolutio non imminebat, phlebotomiæ, veſicatoria tibiis admota, & ſal ſedativum in decocto bardanæ pro potu. Hieme & æſtate pernicioſior fuit.

Illam Synochum excitabat virus miliare latens, ut excitat alios benè multos morbos ſæculo elapſo ignotos. An eadem ſpecies ac febris nova Sydenhami?

15. *Synochus à ſcabie.* A.

Eſt vehemens Synochus ardens, intra ſeptem dies cum ſcabiei eruptione terminandus, qui à viru ſcabioſo, per vulnus brachii inoculato, exſurgit. Vide hujus inoculationis mirum ſucceſſum in *Anæſtheſia 4^a*.

IV. TYPHUS Hippocratis 1us *&* 2us de internis affect. Foeſii, 553; *Typhodes* Pr. Alpini; *Febris mali moris*, *febris nervoſa* Anglis; *Fiévre nerveuſe*, *la fiévre continue maligne.*

Genus eſt febris continuæ quæ ultra duas ſeptimanas, ſæpiùs tres, extendi conſuevit cum calore & urinâ ſanorum ſimilibus, pulſuque quoad frequentiam ſano ferè ſimili, & quoad robur non majori, artubus interea maximè proſtratis. Pulſum ſano rariorem in typhis obſervavit *de Bordeu Recherches ſur le pouls pag.* 309, & alii, adhibito etiam meo pulſilogio.

Diſcrepat à ſynocho, quâcum magnam affinitatem habet, ex eo quòd pulſus vel æque rarus, vel ſi frequens, ſaltem tantumdem minor ſit quàm in ſanitate: in hoc autem male morata, ſeu maligna dicitur quòd ſub bonâ quoad calorem, pulſum & urinam ſpecie clam ægro inſidietur, & ſymptomata graviſſima, ut ſoporem, delirium, cardialgias, exanthemata, convulſiones inducat ſubitò, cùm initio mitis & ſine periculo viſa fuit. Novi certè vulgò in Galliâ potiſſimùm toties malignis febribus accenſeri eas quæ inaſſueta & gravia ſecum ferunt ſymptomata; cùm alii clament illud nomen aptius illis convenire, quæ à miaſmatis contagioſis aut venenatis procedunt, verùm ne nominum æquivocatio fiat, iſtud genus Typhi nomine indigitare liceat, malignarum epitheton illis ſpeciebus relinquatur.

Differt à morbis exanthematicis ex eo quòd exanthemata in Typho, vel à regimine

regimine calidiori inducantur, vel non niſi in morbi ſtatu ſuperveniant, eaque utplurimum ſint maculæ, non verò tumores, etiamſi parotides quandoque ſubnaſcantur: in exanthematicis verò eruptiones miliares, varioloſæ, rubeoloſæ, bubonaceæ, &c, ante morbi ſtatum etiam prorumpant.

Demùm pulſum ferè naturalem frequentiâ tenus & ſummam artuum proſtrationem in aliis febrium generibus reperiri novimus; unde ſpecies ab invicem diſtinguuntur; verùm nihilominus Typhus genus diſtinctum facit, cujus ſpecies nonniſi à pluribus obſervatoribus poſſunt diſtinctè recenſeri. Hunc morbum à febrium claſſe eliminandum cenſet *Viſone in Libello dell' uſo delle battiture*, ex eo quòd frequentiam pulſûs abſolutam in febris eſſentiâ ſeu arbitrariâ ſuâ definitione reponendam cenſuit. Nomen *cacoethes* febribus hujuſce generis ab *Hippocrate* fuit inditum paſſim *in Coacis.*

Malignus dicitur morbus qui 1° invadit cum ſpontaneâ virium proſtratione; 2° cujus ſymptomata non reſpondent ſtadiis morbi; 3°. nec reſpondent ſignis externis, ut calori, urinæ, pulſui. Dantur febres malignæ continuæ, ut Typhi; aliæ remittentes, eæque frequentiores, ut amphimerina & tritæophya.

1. *Typhus carcerum* D. Pringle; *Febris carcerum*; *Maladie des priſons* ou *d'hôpital*; Huxham de aëre pag. 82; *Maladie de geole; Jail diſtempers*. A.

Initium. Horror & calor febrilis alternantes, anorexia, noctu recrudeſcentia ſine horrore, calor corporis, ſomnus interruptus non reficiens; labor & confuſio in cerebro, in ſyncipite; ſitis parva vel nulla; pulſus frequens; ægri tamen procedunt & vagantur; ſi tunc fiat phlebotomia, pulſus imminuitur & delirium accedit, unde diſtinguitur à ſynochis, maximè ſi adſit tremor manuum.

Augmentum. Accedunt laſſitudo ſumma, nauſea, dolor dorſi, dolor & confuſio idearum in capite, ſumma virium & animi dejectio, pulſus velox & plenus; ſi tamen phlebotomia una larga inſtituatur, pulſus frequentior & ſimul minimus evadit, ſequente delirio; cruor ſpiſſus initio & in progreſſu. Urinæ variæ, nunc turbidæ, nunc limpidæ, pallidæ, ſed in fine, ſi benè vertat morbus, utplurimum craſſæ & ſedimentoſæ evadunt. Si æger frigori exponatur, accedit diarrhœa non critica in peſſimo caſu, feces colliquativæ, ichoroſæ, putres. Calor cutis acer & mordax, ſeu relinquit in digitis Medici ſenſationem per aliquot minuta: cutis ſicca, niſi ſudor adſit, ſudor fœtidus, ſapor pravus in ore, pravus odor ab ipſo ægro perceptus antequam deliret, lingua ſicca profundè ſulcata, deinde flaveſcens, virideſcens.

Febris carcerum vel noſocomiorum, eſt morbus putridus, peſſimus, ſæpè contagioſus; incipit à frigore & horrore, quem levis calor ſequitur, ambobus per intervalla redeuntibus; anorexia abſoluta, ſomnus inquietus, non ſublevans, dolor ſyncipitis obſcurus; pulſus ferè ſanorum ſimilis, aliqualis cutis ſiccitas; ſic languent ægri aliquot dies negotiis inepti, ſed lecto non addicti: lingua raro arida, ſæpius mollis & cruſtâ flaveſcente obducta: æger ſomnolentus eſt, at parùm dormit, dum altis ſomniis immerſus videtur.

Progrediente morbo manus tremulæ, auditus obſcurus, vox debilis, pulſus debilitatur; æger cupit roborantia, ut vinum; noctu ſymptomata in-

graveſcunt, demùm in diverſis morbi ſtadiis maculæ purpureæ irregulares effloreſcunt.

Lethalis ominis ſunt ſubita virium proſtratio, viſûs debilitas, decubitus ſupinus genubus retractis, conatus ad exiliendum è lecto, aphthæ nigræ, petechiæ lividæ, vibices lividi per corpus diffuſi, diarrhœa violenta, cum materiis plumbeis vel ſubnigris & creſcente virium debilitate.

Cophoſis verò ominoſa non eſt, imò convaleſcentes ſæpius obſurdeſcunt, ac quandoque otalgiâ purulentâ laborant. Utiles ſunt bilioſa diarrhœa, urina craſſa, maximè ſi vires perſeverent. Puſtulæ parvæ, rubræ, numeroſæ, imo miliares albæ turgidæ boni ſunt ominis, modò ſimul expectoratio facilis, & urinæ hypoſtaſis craſſa ſit. Prodeſt etiam ſudor mitis, ſublevans, parotidum tumor, aphthæ albæ.

Occaſio hujus febris eſt hauſtus miaſmatum putridorum quæ ex numeroſis in anguſto & clauſo loco hominibus, ut in nave, carcere, noſocomio, exhalant.

Curatio. Putredo corrigenda, aër renovandus, mundities ſervanda; phlebotomia raro prodeſt, etiam in robuſtis repetita nocet, vires dejicit, delirium accerſit.

Si adſint nauſeæ, pondus epigaſtrii, lingua mucoſa, flaveſcens, vomitio pulvere ipecacuanhæ cienda, ſubſequente largo potu tepidæ: ejuſdem diei veſpere bolus ex drachma theriacæ, & ſalis cornu cervi gran. x ſumendus, ſuperbibendo ſeri lactis hauſtum: Paratur hoc ſerum coquendo lactis recentis libras duas cum vini albi unciis quatuor, ſeparetur coloſtrum & colatura ſumatur; hujus defectu ſumatur decoctum febrifugum, cujus libræ cuilibet addantur vini unciæ duæ, & oxymelitis ſimplicis ſemiuncia; hoc ſero lactis vinoſo, vel hoc decocto utatur æger pro potu ordinario.

Sextâ quâque horâ æger ſumat pulverem ex radicis ſerpentariæ Virginianæ, radicis contrayervæ, ana, gran. x. corticis Peruviani drach. ſemiſſe, camphoræ gran. IV; ſuperbibendo potum ordinarium.

Si languor extremus, maculæ petechiales evaneſcant, vel miliares retrocedant, ſæpe mors extremis anxietatibus & convulſionibus citò ſupervenit, tunc camphoræ drachma una teratur in mortario vitreo cum guttis XX. ſpiritûs vini rectificati, addendo ſacchari puri ſicci unc. duas, deinque aceti vini fragrantis, unc. decem; detur hujus mixturæ, in vaſe vitreo bene clauſo ſervatæ, cochlear quâvis horâ, ſuperbibendo potus ordinarii uncias tres, continuando uſquequò æger levamen ſentiat, & puſtulæ vel maculæ revertantur; & tunc quartâ quâvis horâ tantùm remedia illa repetantur: ſi his ſuccedat lenis ſudor univerſalis, levamen ſubſequetur. Si in decurſu morbi alvus adſtricta ſit, clyſmata injicienda. Æger ſtatim atque revaleſcet in aërem purum dimittendus eſt. Hactenus *Ill. van Swieten des maladies des armées.* In hac ſpecie moſchus ad gr. XVj plures ex orci faucibus eripuit. *Reid Tranſ. Philoſ.* N. 474.

Cadaverum plurimorum diſſectio à *Pringle* inſtituta docuit typhum carcerum à cephalitide, & cerebri vel cerebelli ſuppuratione ſeroſa ſæpius foveri; aſt

aſt in cephalitide vulgari pyrexia eſt fortis, in typho debilis. *Pringle Obſerv. ſur les maladies des Armées Tom. II. Chap. VI*, §. *4*.

2. *Typhus nervoſus; nervous-fever*, Huxham eſſai upon the fevers 1752. *Febris nervoſa*, Huxham de aëre, pag. 147. *Hectica maligna nervoſa* Williſii; *Fiévre nerveuſe*. A.

Initium. Faſtidium omnium rerum, leves phriciaſes, flammæ fugaces faciei, laſſitudo univerſalis ut à magno exercitio, ſopor & animi abjectio, capitis dolor gravativus, vertiginoſus.

Augmentum. Accedit anorexia, frequens nauſea, vomitio viſcoſa, inſipida, identidem morbi vehementia remittit, ac dein maximè circa veſperam recrudeſcit, calor, cephalalgia vertiginoſa creſcunt, pulſus frequentior, ſed debilior, reſpiratio minùs libera, dolor capitis in vertice ſecundùm ſuturam coronalem, vel obſcurus, vel vividus, ſimulque frigoris & ſtuporis ſenſus in occipite: hos dolores typhi comites frequentiſſimos ſequitur delirium; æger 5e vel 6x dies in hoc ſtatu permanet, pallidus, ſomnolentus, ſed inquietudo & agitatio ſomnum tantum quærere aut ſimulare permittunt. Pulſus ſemper frequens, debilis, inæqualis, aliàs undoſus, nunc intermittens, aliàs celer frigidis auribus; urina ſero lactis ſimilis, ſine ſedimento, niſi furfuraceo, ſi adſit; mucus albus, deinceps aridus, rimoſus linguam tegit; ſitis nulla.

Status. Septimâ vel octavâ die vertigo, cephalalgia gravativa, tinnitus creſcunt; delirium accedit cum oppreſſione, languore, anxietate; ſi ſurgat æger, in ſyncopem cadit cum ſudore frigido manuum & frontis, ſed fugaci, dum palmæ manus & genæ calent. Si urinæ limpidæ evadant, citò apparet delirium cum tendinum ſubſultu, delirium autem mite & mera idearum confuſio.

Lingua in medio ſicca, margine flavo, tremula, ſi in ſtatu morbi humida evadat cum multâ ſalivâ, pravum ſignum. Dyſphagia & ſingultus mali ominis ſunt. Nonâ decimâve die, ſudores generales copioſi frigidi, viſcoſi in extremis, cum dejectionibus alvi fluidis, unde vires exhauriuntur, aſt à diarrhœâ moderatâ delirium & ſopor evaneſcunt. Si ſenſim exhauriatur æger, pulſus frequentiſſimus & undoſus evadit, delirium terminatur ſopore alto lethifero: urina, lachrymæ, feces inſcio effluunt; mortem accelerant tremores & convulſiones. Duratio morbi à 14 ad 20 dies; verſus finem omnibus auditus & cognitio perit; plures immodicè metuunt, quidam à ſomno abſtinent, ne mors ſomni ſpecie obrepat. Surditas cum puſtulis ad os, cum parotidibus ſuppurantibus, boni ominis.

Curatio. Quoniam hujus morbi principia ſunt nervorum debilitas, ſanguis cacochymicus, evacuationes immodicæ, ærumnæ, vigiliæ, uſus immodicus cartharticorum & veneris, ptyaliſmus, &c, curandus eſt refocillantibus & cardiacis, alimentis ſcilicet lenibus, diluentibus; abſtinendum à phlebotomiâ, & ab opiatis; clyſmata tertiâ quâvis die injicienda; à leni emetico ordienda curatio; juſcula pulli, ptiſana de cornu cervi, panatellæ, vinum rubrum, ſuccus aurantiorum vires optimè reficiunt, quæ nullis ſudorificis minuendæ, ſed

ſed julapiis, cardiacis temperatis ter in die ſuſtinendæ: apud Anglos veſicatoria tibiis, cruribuſque admoventur, quæ, ſi ſopor, deliriumve adſint, conveniunt.

A ſeptimo ad nonum eruptio miliaris ſuperveniens juvanda cardiacis, diluentibus, vino rubro, quod ſudorem moderatur, nec eruptionem impedit; uber ptyaliſmus ſine aphthis utilis eſt; ſudores effuſi noxii.

3. *Typhus comatoſus; Febris maligna cum ſopore* River. obſ. comm. 4. p. 134; *Fever of ſpirits* Quincy Eſſai 2. A.

In hac ſpecie pulſus eſt mollis, inæqualis, non frequens; æger interrogatus bene ſe habere reſpondet; inter dormiendum continuò, ſed obſcurè, delirat, pallet, calorem nativo ſimilem aut minorem habet; rarò apud nos petechias, rariùs miliares puſtulas patitur; dolor capitis, initio gravativus, cum virium proſtratione ſumma; lingua & labia cruſtis nigris teguntur; æger ſæpius ſupinus jacet, naribus & linguâ ſiccis; morbus tertiâ ſeptimanâ ut plurimùm terminatur; fœtor oris, & halitus huic morbo proprius eſt.

Curatio hujus morbi diverſiſſima eſt: *Ill. van Swieten* & *Huxham*, magni artis antiſtites, præmiſſo emetico, ferè à catharticis abſtinent, ut ex typho carcerum patet. Monſpelienſes verò, præmiſſis phlebotomiis è brachio & pede initio morbi indicatis, præmiſſoque emetico, alternis diebus ptiſanas regias ſeu catharticas præſcribunt; ſunt qui cathartica ſingulis primis diebus repetunt, ſed meâ & alienâ experientiâ compertum habeo ægros multò rariùs, & leniter purgatos, apozematis è lactuca, cichorio, endivia uſos, decocto prunorum, prunis & pomis coctis, cremoribus oryzæ, initio limonatâ, in fine vino aquato uſos, interpoſitis clyſmatis, optimè revaluiſſe poſt tertiam quartamve ſeptimanam.

Actu video puellam, quæ à 5º die ad 20um ſuo more vixit, cathartica, clyſmata recuſavit, ſed multùm bibit ex aquâ frigidâ, vino pauco mixtâ, limonatâ, decocto prunorum; pruna cocta, oryzam ingeſſit, vix ulla juſcula; 15º die nigredo linguæ & labiorum abiit, delirium & ſopor receſſit, pulſus frequens & minus debilis evaſit, fames acceſſit, virium ſumma proſtratio ſenſim abiit, demum ſolâ ferè naturâ duce convaluit; initio ter phlebotomiam & largam narium hæmorrhagiam paſſa eſt & purgata.

Mulier adoleſcens plethorica poſt vigilatas noctes, inediam, curam liberorum & mariti ægri, incidit in typhum, quæ ſexaginta dies uno eodemque fervore citra aliquam intermiſſionem eam veluti ſtupidam detinuit, nec interim per totum morbi decurſum ulla criſis ſe prodidit uſque ad diem ſexageſimum, in quo tantùm ſputum album & ſpumoſum ſine tuſſi rejecit, ita ut hujus ſputi libras duodecim emiſerit, quo facto convaluit, aſſerens ſe nihil incommodi, nihil doloris in toto hoc morbo percepiſſe. *Riverius.*

4. *Typhus hyſterico-verminoſus.* A.

Virgo adulta ægrotabat, pulſus ſex primis diebus erat ſano ſimilis, dolebat capite, mortem ſibi certò inſtare credebat, cor palpitabat, pectoris erant oppreſſiones fugaces; ſumptis mannæ unciis duabus cholera fuit excitata, dein lumbricum ore rejecit; pulſus ſeptimâ die parvus, inæqualis evaſit; frigus & calor

calor vagus; adhibita ſunt vermifuga cum cardiacis; die duodecimâ, ob contumeliam ab ipſius proximo hæreditatis cauſâ acceptam, incidit in lethargum oculis ſemiapertis, facie cadaveroſâ, angulo interno oculorum lippo, lachrymoſo, linguâ fuſcâ, ſiccâ, & ſic fato functa eſt 15ª morbi die.

5. *Typhus Caſtrenſis* Boerhaav. conſult. pag. 209 de febre Caſtrenſi Hungaricâ. A.

Aliud eſt genus hujusmodi epidemicæ febris longè pejus atque lethalius, quod vix centeſimo obſervatur Medico. In eo quidem febricula eſt, vires illicò proſternens, abſque apparentibus malis ſignis; calor longè mitior, ſæpe vix percipiendus, cum frigore ſæpe extremorum, reſpiratione impeditâ, anguſtâ, anxiâ; pulſus celerrimus, debilis, vix obſervandus, tenuis, maximè inæqualis, ſæpe quaſi evaneſcens; urina non rubra, ſed plerumque lactea, turbida, abſque ſedimento, aut varia penitus; ſitis ſæpe minor, ſiccitas oris, linguæ, faucium; inquietudo, deliria, anxietates leviores. Febris hæc ſolâ ſæpe virium jacturâ ſe prodit, adeo latere ſolet & fallere: *to theion Hippocratis* in hac agnoſce.

Curatio. Simul ac febris hæc adeſt, ſurgat æger illicò de lecto, ſedeat in ſedili, moderatiſſimo calore fruatur, caveat ab æſtu; capiti, manibus, epigaſtrio applicentur fomenta ex aquæ & aceti partibus æqualibus; pedibus & nuchæ noctes dieſque applicentur epiſpaſtica ex fermento acri panis cum ſale & aceto ſubacto; bibat decoctum hordei cum ſucco citrei, aurantii, cum rob ribeſiorum, ceraſorum nigrorum, ſambuci, & ſimilibus largâ copiâ. Ubi largo talium uſu permaduit, ſi ſponte ſudat, continuetur ſudor ille leniſſimè ſine ullâ violentiâ. Cibus eſto ex pane cum vino pauxillo & ſimilibus; medicamenta tum dentur omnia, quæ putredinem arcent, humorumque nimiam diſſolutionem prohibent, qualia hæc:

Recipe: *foliorum rutæ, ſcordii, ana, m. ii: corticis citrei, unc. ii: ſucci citrei, unc. iii: aut aceti vini, unc. ſemiſſ. aquæ communis, lib. iv: tunc liquori filtrato miſce rob. ſambuci, unc. iv: aquæ ſtillatitiæ cinnamomi, unc. i. bibat de hoc liquore æger unc. i. omni horâ de die & noctu, niſi ſomnus impediverit.*

Quid eſt ea febris, niſi typhi ſpecies, licet pulſus celerrimus dicatur? Signa pathognomonica ſeorſim nulla ſunt ita certa, quin ſyndrome ſit multò certior in deſignandis ſpeciebus.

6. *Typhus Ægyptiaca* Proſp. Alpini; *Febris maligna* Ægyptiorum. A.

Hæc autumno viget; incipit à vomitu bilioſo, cardialgiâ, anxietatibus, ſuccedunt dejectiones fœtidæ, variæ in variis ægris; cacoſitia, adipſia cum linguâ aſperâ, ſiccâ, nigrâ; pulſus, urina, calor, ſanis ſimiles; ſubjecta ſunt advenæ potiùs quàm indigenæ: principium eſt vel potus aquæ cœnoſæ in ciſternis putrefactæ, vel halitus lacuum.

Therapeia Typhi Hecquetiana. Si in febre, in quâ per primos dies æger vix febricitare videtur, cum urinâ, pulſu, linguâ, cute vix à ſanitate mutatis, ſed cum aſtheniâ, pervigilio; deinde verò poſt levem cephalalgiam accedentibus cardialgiis, hypochondriis tamen mollibus, ex improviſo ſu-

perveniunt ſubſultus tendinum in carpo, tum inter dormiendum, tum in explorando pulſu; tremor labiorum, linguæ balbuties, ſomni inquieti, delirium, ſomnia, corporis ſubſultus, vel ſimilia, ea inſignem malignitatem indicant.

Præmiſſâ phlebotomiâ ex brachio & pede, ad venæ jugularis ſectionem deveniendum eſt. Utatur æger ſero lactis, inde deveniat ad ptiſanam ex decocto aquoſo Kinækinæ, in cujus libris duabus diſſolve vini emetici unciam, & ſalis Epſonienſis drachmas aliquot, ſumat pro potu. Adhibeantur etiam levia hypnotica, necnon clyſmata ex aquâ, & ſic evaneſcet febris maligna.

7. *Typhus Icterodes; Fièvre jaune d'Amérique Lining* Vandermonde Maj. 1758; *Le Siam* Halleri.

1ª *Periodus. Initium.* Sæpius triduo ante febrem cephalalgia, lumbago, dolor arthriticus, maximè in genubus, & ſuris, anorexia, laſſitudo, aſthma; dein febris incipit ab horripilatione, pulſus plenus, frequens, ſæpe durus, pulſant carotides. Calor ad 102 gr. therm. Fahrenheitii, non ultra, qui per biduum utplurimùm ſine remiſſione perſeverat, cum ephidroſi quæ tertiâ die evaneſcebat. Reſpiratio minima quæ, à minimo motu, vel à deglutitione acceleratur; lingua humida, aſpera, alba, in medio brunnea circa ſecundum diem, ſitis moderata. Tertiâ die calore, ephidroſi, pulſuque remiſſis, ſuperveniunt nauſea, vomitus. Hypochondria nec tenſa, nec dura. Primâ die ſomnolentia, dolores antiqui renovati, animi proſtratio, debilitas, vultus ruber, oculi rubri, lucis intolerantia, rarò delirium, feces nondum nigræ, cruor in patellâ floridus, nullum ſerum dimittens. Secundâ die inquietudo continua, jactatio, dolores nulli, feces duræ, nigræ, conſtipata alvus, pervigilium pertinax, urinæ copioſæ, pallidæ cum hypoſtaſi copioſâ primâ die, ſed ſecundâ die turbidæ cum hypoſtaſi brunneâ, tertiâ die ſanguinolentæ. Intra 72 horas ad ſummum pulſus rarus evadebat, calor evaneſcebat ſine evacuatione criticâ; ſi tamen diaphoreticis blandis & diluentibus ſudor productus fuerat per triduum, cum febre periculum evaneſcebat; cæteri cum magnâ aſtheniâ & oculorum flavedine, alteram morbi periodum ingrediebantur.

2ª *Periodus.* Pulſus tardior & mollior quàm ſanis præ mollitie evaneſcebat ſæpius, & tunc aurigo, vomitus, delirium, jactatio creſcebant. Calor ſanus; pulſu debilitato frigus, facies, pectus, extrema ſublivida. Cutis in frigore aëris viſcoſa, & humida, dum calebat aër; reſpiratio lenta, lingua nitida, apice & angulis rubra; frigidam aquam ſine multâ ſiti appetebant. Vomitus vel nauſea creſcebant, ita ut vix quidquam retinebant; aliis cruor, aliis atra bilis picea rejiciebantur cum vomitu, ſomnus nullus, vel continuò interruptus, cum ſummâ debilitate; vix lecto præ inquietudine contineri poterant; interrogati tamen quomodo valerent, optimè, reſpondebant. Vix è pulvinari removebatur caput, quin pulſus evaneſceret cum frigore, ſudore viſcoſo, labiis, extremis, facie, imò unguibus liveſcentibus; tanta erat eorum debilitas. Delirium recurrebat & creſcebat, maximè ubi pul-

pulſus parvus & depreſſus. Ophthalmia creſcebat, ſed ſine dolore. Aurigo, niſi in initio ſecundæ periodi acceſſiſſet, tunc in oculis apparebat, mox totum corpus flaveſcebat, paucis aurigo in oculis concentrata, accedente morte, illico pectus & collum tingebat. Collum & pectus maculis rubro-lividis, rarius extrema erant variegata. Mulieribus catamenia copioſa & prævertentia. Cruor tunc ita diſſolutus, ut non ſolùm vomitu & mictu, ſed etiam naribus, ore, auribus, oculis, veſicatoriis, rariùs poris cutaneis viam ſibi faceret. Quidam ægri conſtipati, alii frequenter feces dejiciebant; ex quibus alii nigras liquidas cum dyſphoriâ, alii piceas, ſeu nigras & tenaces, quibus moderatè fluentibus levabantur. Urinæ copioſæ, croceæ in auriginoſis, aliis pallidæ, ſemper cum multâ hypoſtaſi; aliis turbidæ, aut ſanguinolentæ. Hæc periodus ſeptem, vel octo dies utplurimùm percurrebat.

3ª *Periodus.* Tunc ſpes ſalutis erat, ſi ſymptomata omnia remittebant, pulſu pleniore, viribus redeuntibus; ſed ſecus omnia ſymptomata intendebantur, novaque accedebant, ſcilicet pulſus minor adhuc & inæqualis, extrema frigida & livida, raro facies vivida, aliis plumbea; maculæ ita creſcebant, ut collum, pectuſque omninò nigreſcerent; palpitatio cordis vehemens, calor in regione cordis, reſpiratio difficilis, ſuſpirioſa, æger inquietus, agitatus, ſudor faciei, colli, pectoris, fluens, cruor è naribus, ore, auribus ſimul, dyſphagia, ſingultus, ſubſultus tendinum, dein cataphora, delirium continuum; per duodecim horas ante mortem aphonus æger & aſphyctus; in acutioribus convulſio tragœdiæ finem imponebat, poſt mortem creſcebant maculæ, & putredo citò perficiebatur.

Cùm aër ſummè calebat, illæ tres periodi intra biduum, vel triduum percurrebantur. Epidemia & contagio calore aëris creſcebant, frigore remittebant in Carolinâ meridionali, ita & ſymtomata, ac periculum. Ægritudo pejor, ſi aër clauſus non renovatus, ſi robur nativum majus, apud peregrinos, meticuloſos, exercitatos, aut morbis prægreſſis debilitatos. Qui ad ultimam periodum deveniunt, omnes moriuntur.

In primâ periodo cephalalgia, lumbago, ophthalmia, lucis intolerantia, faciei rubor, quò intenſiores, eò morbus vehementior & acutior; quò prima periodus brevior, eò brevior etiam ſecunda: ſi enim pulſûs vehementia ceſſaret ante tertiam diem, mors circa quintam accedebat. Pulſus depreſſus tertiâ die ſymptomata peſſima prænuntiabat; quò gravior debilitas initio, eò periculum majus. Hypoſtaſis urinæ primis diebus quò uberior, eò pejoris ominis.

In ſecundâ periodo. Si ſecundâ ægritudinis die oculi flaveſcebant, mors quartâ accedebat; ſi ſub finem tertiæ diei, morbus vel feliciter, vel tardiùs terminabatur, ut decimâ tertiâ, vel decimâ quartâ: quò flavedo intenſior, & velociùs extenſa, eò pejus; rubedo oculorum, & circum veſicatoria creſcens ominoſa. Vomitio nigra utplurimum lethalis; lividitas macularum, labiorum, unguium, necnon faciei rubor, aut pallor mortem inſtantem deſignabant. Dejectio frequens, maxima, nigra ſine levamine, mortifera; omnis hæmorrhagia, exceptâ naſali & catameniali, ominoſa; ab iſchuriâ mors in promptu.

Typhus icterodes contagioſus eſt. Albos tantùm, maximè peregrinos ex regionibus frigidis advenas, Indos, Hybridos, *Mulatros* omnes, exceptis infantibus, unâ tantum vice afficit; Nigri verò ab eo morbo nunquam afficiuntur.

Definitur febris in quâ pulsûs vehementia biduum, aut triduum tantùm durat, ut in ephemerâ; ſine evacuatione criticâ deſinit, & ſupereſt maxima debilitas cum pulſu parvo, qui levi corporis motu, aut ſitu erecto evaneſcit, accedente citò aurigine univerſali, pulſu minimè frequenti, & ſine calore; epidemica fuit in Carolinâ ab exeunte Auguſto anni 1748 ad Octobris dimidium.

8. *Typhus exhauſtorum* D. Dellon, D. M. Voyage aux Indes Or. Ægri Luſitanicis vocantur *Esfalfados.*

Apud Indos frequens eſt morbus eorum qui venere exhauſti ſunt; febris ſcilicet continua, in quâ *pulſus* nunc eſt fortis & plenus, nunc verò & illicò debilis, & ferè inconſpicuus. *Urinæ* valdè rubræ, ſed pellucidæ; *cutis* ſicca, calida; *ſitis* magna, pervigilium, nauſea. *Therapeia* ex analepticis, cibis euchymis & eupeptis petenda, ut ovis, panatellis, jure carnium; potus ſit vinum paululum aquatum; nec timendum eſt ne febris & calor increſcant, cùm nihil ad illam curandam ſit aptius.

9. *Typhus à manïpuerâ.*

Manipuera eſt ſuccus jatrophæ manihot, ſeu mandihocæ Piſonis, cujux radix ſiccata eſt panis Americanorum; ſucco illo intùs ſumpto, corpus inflatur maximè; ventriculus dolet cum ructu, nauſeâ, teneſmo; hinc mox oculi obfuſcantur; vertigines, perpetuique dolores capitis accedunt; tandemque extremorum frigus, animi deliquium, & ipſa mors ſuccedit.

Antidotus ſunt flos nhambi, an baccharidis? & grana Bixæ *ûrucu*, vulgò *Roucou.* Incipiendum ab emeticis, & dein piper reticulatum, mox ſuccus limonum, ananæ adhibeantur. *Guill. Piſo Hiſt. natur. l. 5. cap. 17.*

V. Hectica; *la Fiévre Hectique, Fiévre lente.*

Genus eſt febris continuæ, quæ chronicorum morborum more ſenſim, & ſine virium notabili proſtratione, atque exiguâ pulsûs frequentiâ, ad plures ſeptimanas, imò menſes, extendi conſuevit cum pulſu poſt paſtum frequentiori.

Confundi ſolet cum Amphimerinâ tabidâ & lentâ, quæ ſingulis diebus, veſpere potiſſimum, ſine cauſâ evidenti exacerbatur; ſed differt ab eâ, ut ab exacerbantibus continuæ differunt. Hanc Hecticam vocarunt Græci, ſeu habitualem, cujus calorem conſtantem, & ideò ſolidis quaſi inhærentem dixerunt.

Diſtinguitur à tabe & à phthiſi, ex eo quod nulla pars in hecticâ ulcere, vel abſceſſu ſit vitiata, ut in tabe & phthiſi vitiantur viſcera; Adde quod tabes & phthiſis febriculâ amphimerinâ ſtipentur.

Hectica Galeni, & omnium ejus ſequacium, *Sydenhami p. 524*, *Lenta Febris Junc-*

Juncker. tab. 68. Frider. Hoffmann. T. 2. p. 175. qui eam ab amphimerinâ diſtinguunt.

Hecticam duplicem ſtatuit *Galenus* (*de different. febrium*, *lib. 1. p. 265.*); primam qualis eſt à nobis definita; alteram quæ juxta ipſum vera tabes eſt, aut tabis comes aſſidua, nobis amphimerina.

Hippocrates nomen proprium hujus generis non adhibuit, ſed nomine claſſico uſus eam diuturnam & lentam cognominavit; verùm nomina generica diſtincta cuique morbo competunt. Cùm autem *Hectica* ſit nomen hujus morbi antiquiſſimum, vacuum, *Febris lenta*, nomen ordinis, non generis, prius poſteriori eſt anteponendum in hoc genere deſignando.

Differt à typho ſymptomatum gradu minori, duratione longiori multò, orthoſtadiâ; ægri enim vix lecto affiguntur.

1. *Hectica infantilis* Sydenhami p. 524; *lenta Febris infantum*, Frider. Hoffman. pag. 177. T. 2. L.

Infantes ſine inſigni calore languent cum appetitûs dejectione; tam artus quàm corporis truncus ubique emaciantur.

Curatio. Rhei electi uncias duas in tenuis cereviſiæ libris duabus infunde, benè obtura lagenam; hinc bibat pro potu ordinario cum & ſine cibo. His abſumptis ad tertiam vicem, iterùm aquæ alias duas libras ſubſtitue, eidem rheo ſuperaffundendas; ſi verò metus ſit ne prima vice alvus nimis moveatur, uncia una rhei ſtatim ſufficiet; *Sydenhamus Schedula monitor. p. 524.*

2. *Hectica veſpertina*, ſeu *febricula veſpertina*, Morgan. animal œconomy. propoſ. 15.

Conſtat iterata obſervatione pulſum apud omnes homines, cætera ſanos, frequentiorem evadere poſt paſtum, ita ut ſi pulſet horis matutinis ante jentaculum arteria 66 vicibus in minuto, ea 84 vicibus pulſatura ſit poſt prandium, hoc eſt in ratione 100 ad 129, ferè ut 10 ad 13.

Illa verò frequentia perſeverat uſque ad noctem mediam, ſed ſenſim decreſcendo, ita ut numerus pulſationum unâ horâ poſt prandium ſit ad numerum horâ undecimâ nocturnâ, ut 84 ad 78 circiter.

Ex principiis Morgani, cùm in ſummâ frequentiâ pulsûs, veſpertina ſit ad matutinam, ut 8 ad 7, vis pulsûs veſpertina eſt ad matutinam, ut 64 ad 49; velocitas ſanguinis & diameter arteriarum veſpere ſunt etiam majores quàm mane: cùm autem vis artuum potius decreſcat veſpere, evidens eſt ex definitione febris, illum ſtatum febrilem fore, ſi notabilis foret mutatio; non minus hic ſtatus, licet omnibus ſanis communis, vocatur *febricula veſpertina*, quâcum properamus omnes ad hecticam ſenectutis, ſeu ad mortem.

Ex his ſequitur nunquam pulſum eſſe rariorem, quàm ſummo mane inter dormiendum, & quod jejuno ſtomacho pulſus eſt minùs frequens quàm durante digeſtione. Digeſtio itaque eſt opus, quod ut abſolvatur indiget aliquali febriculâ, quaſi quod tranſit in maſſam ſanguinis indigeat tritu iterato, ut elaboretur, & in cruorem mutetur. Si arteria pulſet mane 60 vicibus

in minuto, illa conſonabit cum pendulo ſimplici 440 lineas longo: veſpere autem ea pulſatura eſt 68 vicibus in minuto, & longitudo penduli veſpertinis horis cum illa conſoni erit ad longitudinem matutini ut 46 ad 64, ſeu 329 linearum.

3. *Hectica Chlorotica*, *febris alba* Horſtii Part. 2. lib. I. Moroni Dir.; *febris virginea* Sennert. de morbo virg.; *febris amatoria* etiam dicitur.

Eſt febris veſpere intenſior, aſt continua, non exacerbans, pallore faciei, laſſitudine, difficultate reſpirandi in ſcalarum aſcenſu, capitis dolore, phlegmatiâ, picâ, palpitatione ſtipari ſolita. Vide *Chloroſim.* Ea verò optimè curatur ſyrupo martiali, aut limaturâ ferri, quæ lympham craſſam, inertem quâ vaſa onerantur, cùm catamenia deficiunt, attenuant; unde hoc opere liberata natura, à febriculâ illâ quieſcit.

4. *Hectica ſyphilitica* Raim. Fortis; Mercurialis, Tom. 3. fol. 22. *Lenta febris* Aſtruc de morb. vener. lib. 4. cap. 3. C.

Eſt febricula noctu creſcens, chronica, vere potiſſimùm infeſtans, cum doloribus nocturnis, ſudatiunculis matutinis, quæ ab ipſis doloribus nocturnis, aut nodis, gummatiſque fovetur; ſi verò ſuppurationes graves in oſſibus acceſſerint, etiam amphimerina evadit.

Curatur balneis, lacticiniis, ſimilibuſque, modò ſpecifica ſyphilidis adhibeantur; ſecus ægrum abſumit, exſiccat, exhaurit.

5. *Hectica ſcrophuloſa* Bonet. in Sepulchret. Tom. 3. pag. 146 - 153. *Vide* Febrem hecticam ſcrophuloſam. Ruſſel de tabe glandulari hiſtor. 23. C.

Non differt à phthiſi ſcrophuloſa *Mortoni.* Si ſuppuratio jam adſit, erit amphimerina horroribus paroxyſmos ſuos ineuns; ſi ſuppuratio nulla, uſus aquæ marinæ conducit.

6. *Hectica à calculis* Boneti Sepulchret. lib. IV. pag. 121. Tom. 3. obſ. 21.

Franc. Figueros Medicus Hiſpalenſis febre lentâ cum dyſuriâ, urinis fuliginoſis, teneſmo, ſiti, linguæ ſcabritie, arenularum mictione abſumptus eſt; calculi veſicæ erant hujus morbi principium, ante aperturam cadaveris ignotum.

Simile quid accidit ſexagenario, qui ſine dyſuriâ mingebat, ſed apepſiâ, virium languore, & febre lentâ abſumptus eſt; calculum ignotum 14 uncias ponderantem gerebat in veſicâ.

Caſus hecticæ à calculis renalibus *Bonet. Sepulchr. lib. 4. ſ. 1. obſ. 21.*

7. *Hectica hydropum* Bonet. Sepulchret. lib. 4. ſect. 1. C.

Ea eſt quæ fovetur ab aquarum effuſione in diverſis partibus, in quâ tamen ſigna hydrothoracis vel aſcitis deficiunt, ſecus enim morbus eſſet hydrothorax vel aſcites.

Ab hydrothorace Sepulchret. Ibid. obſerv. 14, 4, 13, 6.

Ab hydrothorace pericardii, Ibid. obſ. 12, 6.

In his ſpeciebus inventa eſt aqua nigreſcens, & putrida in alterutro thoracis cavo pulmonibus illæſis, *Coiter:* vel veſicæ aquam flavam continentes

tes in pulmonibus copioſæ, vel pericardium ſalſo liquore turgidum cum cordis anevryſmate, pulmoneſque indurati viſi ſunt.

8. *Hectica Noſtalgica. Synochus Noſtalgica*, de Meyzerey Tom. 2. n. 226. C.

In orphanotrophæis hæc ſpecies frequentiſſima: Pupilli ſcilicet vel patriâ vel parentibus orbati mœrent, languent, debilitantur; anorexiâ, mœrore confecti lentè febricitant, ſenſim abſumuntur; nullumque huic malo remedium eſt, niſi reverſio ad parentes, ad patriam; medicamina evacuantia, quæ anorexiæ aut diarrhœæ gratiâ præſcribuntur, inutilia, ſæpe noxia ſunt. Plures geſtant in cruribus vel tibiâ maculam brunneam vel liveſcentem; in lectulo immobiles, taciturni, omnia faſtidientes jacent.

SCHOLIUM. Hectica nervoſa *Williſii.* Hectica peſtilens *Sennert.* Hectica à ſynocho degener ſeu lenta *Junckeri* ad typhos attinere videntur.

Hecticæ quæ apoſtemate, fiſtulâ, ulcere alicujus viſceris aut partis foventur, ad tabem vel phthiſim ſpectant.

Hectica à ſcirrho lienis, hepatis, pancreatis, uteri, ad ſplenalgiam, hepatalgiam, hepatirrhœam, leucorrhœam, &c, ſpectant, cùm in illis ſint alia ſymptomata febre magis notabilia.

Signa generica hecticæ ſunt 1° febricula tam mitis, ut ſi ægri febricitent id non ſentiant niſi in ultimo gradu; 2° cutis ſiccitas cum calore ſicco, acri, non tamen ad thermometrum notabili; 3° unâ aut alterâ poſt cibum horâ, calor & frequentia pulſus augentur; 4° interea pulſus eſt minor quàm in ſtatu ſano.

9. *Hectica verminoſa* Hoffman. T. 2 p. 187. C.

Febres verminoſæ puerulis ablactatis familiares ſunt diverſi generis, eæque multum anomalæ, ſæpius tamen amphimerinæ vel hecticæ; talis eſt amphimerina tuſſiculoſa, nec non ea quæ dentitionem ſæpe comitatur.

Hectica verminoſa in hoc ab aliis differt quod poſt cibum & veſpere non conſtanter ingraveſcat, quod ſæpe alvi fluxum comitem habeat, in quo cinerea vel griſea excrementa ſuccedunt, urina turbida cum ſedimento limoſo mingitur, quæ in aliis hecticis non obſervantur. Præterea fœtor oris ſingularis, quem acidum dicunt mulierculæ, lumbricorum excretio, pruritus narium, volaticus alterutrius genæ rubor, dolores punctorii vagi in abdomine: ætas infantilis ſigna præbent, ab hac febre tamen non immunes ſunt adulti. Præceſſit uſus dulcium ſaccharatorum.

Cura abſolvitur catharticis & anthelminticis. Optimè purgant, & vermes abigunt ſtibiata parvâ doſi, inter quæ ſyrupus Glauberi ad guttas aliquot, infuſa foliorum vel folliculorum ſennæ cum mannâ, ſyrupo florum perſicæ; aqua novem infuſionum, ſyrupus roſatus ſolutivus; etenim cùm de infantibus agitur, mellitis illa improvida ætas ludificanda eſt, ſecus medicamina recuſat: unde ſæpe deveniendum eſt ad grana pauca tartari ſtibiati in aquâ multâ diſſoluti, aut ad aquilæ albæ grana aliquot pulticulâ involuta. Si febris vigeat, abſtinendum ab anthelminticis, imò à purgantibus validioribus juxta *Hoffmannum*, & utendum acidis cum amaris, imò in hoc

caſu

caſu aquas Selteranas ſpiritu vitrioli correctas laudat Auctor, quod tantùm adultis convenire videtur; inter amara vermifuga excellunt ſemen ſantonicum, tanacetum &c.

10. *Hectica cachectarum: à ſcabie* Baglivi, pag. 215. C.

Eſt hectica ſeu lenta ſymptomatica, ut aiunt, quæ cachectas bene multos afficit, citra purulentiam; unde differt à phthiſi & tabe; talis eſt febricula lenta convaleſcentium à febribus acutis, à phlegmaſiis, à fluxibus, nec non chloroſiantium, ſcorbuticorum, ſyphiliticorum, hydropum &c. Hæc verò febris ut plurimùm ſequitur prognoſim & medelam morbi principalis, cui adhæret.

11. *Hectica fluxuum: à vomitu*, River. Cent. IV obſ. 1: *à leucorrhœa*, Ephem. Nat. Cur. Cent. VIII Obſ. 27. C.

12. *Hectica lymphatica* Baglivi pag. 424.

Exacerbatur veſpere cum calore acri, anorexia, capitis gravitate veluti ſoporoſa; mane ſapor linguæ eſt depravatus cum viſciditate & dentium ſpurcitie, oriſque fœtore; accedunt hypochondriorum tenſio, calor, laſſitudo. Frequentiſſima eſt & abuſu refrigerantium aliis febribus ſupervenit.

13. *Hectica nervea*, *febris lenta nervea* Cl. Lorry de Melancholia pag. 176. *Fiévre lente nerveuſe.* C.

Non eſt acuta, ut typhus, ſed chronica, diu obſcura, melancholiæ nerveæ inveteratæ ſenſim accedens; ea abit, niſi curetur, in phthiſim aut tabem nerveam.

ORDO SECUNDUS.

Febres Remittentes,

Syneches & Pyreta Epanadida Hippocrati; *Paroxyſmales* Avicennæ; *Continuæ periodicæ* Sennerti; *Continentes* Mortoni Pyretol. pag. 120; *Porportionatæ* Tozzi; *Remittentes* Huxham, Pringle &c; *Exacerbantes* Pathol. Meth.; *Seaſoning* Anglis.

ILLÆ ſunt quæ ab initio ægritudinis ad finem uſque ægrum non dimittunt, ſed determinatis temporibus in quocumque ſtadio, adeoque plures cum horrore, vel oſcitatione, frigore, aut ſimili quodam ſpaſmodico conatu recrudeſcunt, ſubſequente caloris, vel aliorum ſymptomatum augmento, citra ullam cauſam evidentem, vel abſque principio procatarctico.

Illa ſpontanea, ſine principio evidenti repetens, ſymptomatum redintegratio, propriè *paroxyſmus*, Latinis *exacerbatio* vocatur, & eſt in remittentibus quod *acceſſio* in intermittentibus, adeoque diſcrepat ab augmento accidentali, quod in conntinuis vel continentibus obſervatur ob animi pathemata, cibum aſſump-

aſſumptum, motum corporis, aut febriculam veſpertinam, de quâ egimus in hecticâ.

Intervalla inter paroxyſmos vocantur *Remiſſiones*, quia febris non omnino recedit, ut patet vel ex pulſûs frequentiâ ſanam ſuperante, aut ex virium proſtratione adhuc notabili, qualis in intermittentium apyrexiâ, ſeu intermiſſione non datur. *Periodus* eſt pars morbi conſtans uno paroxyſmo vel acceſſu, & unâ remiſſione vel intermiſſione.

Continuæ primi ordinis unicum habent augmentum, ſcilicet in ſecundo ægritudinis ſtadio; aſt remittentes in quovis ſuo ſtadio, ſcilicet initio, augmento, ſtatu, & declinatione ſuos paroxyſmos patiuntur, ut ſui ſunt in ſingulis intermittentium ſtadiis acceſſus.

Qui cognoverit cauſam acceſſionum in intermittentibus, & cauſam febris continuæ, ambaſque conjunxerit, is cauſam exacerbantium capiet; principium verò nullum aliud eſt quàm natura, quæ confuſè percipit periculum ab intermiſſis ſuis conatibus oriundum, adeoque identidem conatus ſuos renovat, quæ tamen viribus ſuis proſpiciens eos conatus alternatim remittit; hinc enim periculum eſt ne materies morbifica, diutiùs immorans & ſtagnans, putredinem majorem, aut ſphaceloſam acrimoniam adipiſcatur, adeoque eam iteratis cordis conatibus corrigere, vel expellere nititur, aut nimis torpidum ſanguinis motum exſuſcitat, ut debita ei velocitas concilietur; aliunde verò pro conſuetudine in actibus etiam liberis receptâ, in eodem tenore conatus ſuos non ſuſtinet, ſed gradatim auget uſque ad acmen; dein ſucceſſivè illos imminuit, ut in omni opere conſuevimus. Sic cantores, cùm ad tonum ſenſim altiorem devenere, ſi diù cantare pergant, in tonum ſucceſſivè magis depreſſum delabuntur, & identidem chori magiſter, tonum lapſum, ſeu vocem, altiùs tollere cogitur; ſic foſſores initio vegetiùs ac vegetiùs laborant, deinde ſenſim à vigore remittunt, uſquequò inertiæ ſuæ conſcii conatus iterum intendant.

Qui fingunt fomitem materiæ morbificæ inſtar fontis periodici, qui per intervalla majorem fluidi copiam ſuppeditat, illi mechanicè ſibi videntur ratiocinari, atque de hypotheſi novâ ſibi plaudunt; ſed demonſtratum puto ab hujus materiei morbificæ periodico appulſu, quem nemo explicuit, ſanguinem tantummodò inſpiſſari, adeoque motum cordis, ni accedat conatus naturæ, ita minui, nedum intendi; ergo ad naturæ conatus in hac ipſâ hypotheſi ſemper confugiendum eſt.

Obſervant omnes Practici, quòd intermittentium acceſſus quidam tamdiù durant & repetunt, quamdiù cathartica, aliaque evacuantia repetuntur, & ideo cùm ſemel ad kinkinam deventum eſt, ab omni evacuatione eſſe abſtinendum docent, teſte *Sydenham*; atqui ubicumque ſit fomes ille materiem morbificam ſuppeditans, is evacuantium ope debet ſucceſſivè imminui, & diætâ ſeverâ concurrente eumdem permanere impoſſibile eſt; ergo cùm effectus ſuis cauſis ſint proportionales, & reditus acceſſuum creſcat cùm fomes decreſcit, huic fomiti non tribuendus eſt acceſſuum reditus.

Si verò fomes ille adſit, quod in certis caſibus verum eſt, illud non eſt cauſa, ſed principium acceſſuum, vel paroxyſmorum.

Laborem febrilem natura ordiri conſuevit ab ſpaſmodicâ cutis contractione, quæ frigus quidem & horrorem excitat, ſed quæ materiem morbificam commovet, ex minimis vaſis exprimit, exagitat, & ad elaborationem ulteriorem in calore febrili ſuſcipiendam diſponit; calor verò febrilis phyſicè, atque pulſus vaſorum mechanicè hanc ſalubrem fluidorum alterationem, coctionemve molitur, ut fusè in theoriâ febrium expoſuimus.

In actuali Medicinæ ſtatu parvi refert ad praxim non ſolùm ſpecies, ſed etiam diverſa genera febrium ab invicem accuratè diſtinguere, quippe ſive exacerbantes, ſive continuas, ſive intermittentes acutas, ut quotidianam, tertianamque duplicem eodem fermè modo curant: phlebotomia, cathartica in omnibus primas tenent, & tantùm in exacerbantibus & intermittentibus quæ his remediis reſiſtunt, nec purulento principio debentur, kinkinam opponunt; interea ut Aſtronomi ſtellas, Botanici plantas, quarum diſtincta cognitio vix utilis videtur, ita & Noſologi diverſas febrium ſpecies diſtinguere debent, ut perfectior evadat ſcientia medica, & in uſus futuros paratior.

VI. AMPHIMERINA; *Amphemerina* Græcis; *Cathemerina* & *Methemerina* recentium Græcorum juxta Galen. in Epid. 564 n. 11; *Quotidiana continua* Latinis, Sennerto; *Phlegmatica* Avicennæ; *Latica* Barbaris; *Syneches* Gorræi Def., Mortoni; *Hemitritæus* Brendelii; *Fiévre quotidienne continue, putride, maligne; hémitritée.*

Ab *amphi* circa, & *emera* dies, quòd ſingulis diebus paroxyſmus revertatur. Differt à *quotidianâ* ex eo quòd in remiſſione ad plenam *integritatem*, ſeu apyrexiam non deveniat; à tritæophyâ, quòd à rigore incipiant plures paroxyſmi.

Genus eſt febris remittentis, cujus paroxyſmi ſingulis diebus ſibi ſimiles ſunt, ſed rarò regularis obſervatur.

Differt à *ſynocho* & *hecticâ* cujus acutiem habet, ex eo quòd ſenſibiles ſunt ſine cauſâ evidenti exacerbationes, horrore, frigoreque aliquali ineuntes; à quotidianâ, quod non intermittat & in remiſſione æger debilis admodum ac febricitans remaneat, aut quod obſcuras intermiſſiones habeat, deindeque remittentem ſe prodat; proteiformis enim ſæpius eſt, maximè cùm medicamentis ejus typus turbatur.

Amphimerina vel eſt morbus, ut aiunt, eſſentialis, vel *accidens*, ſeu ſymptoma minùs præcipuum alterius, ut tabis, phthiſeos; iſta verò chronica eſt, cùm eſſentialis ſit ſemper acuta, de quâ hîc agimus; ſi quis hoc genus hemitritæum vocet, non repugnabo.

1. *Amphimerina latica; Phlegmatica periodica* Avicenn. Lib. IV Fen. 1

quo-

quotidiana continua exquiſita Jonſtoni Idea Univ. Med.; *Febris lymphatica continua* Ettmuller Colleg. Caſual. 21. A.

Illa eſt quæ paroxyſmos prælongos obtinet, ad horas octodecim protractos; exacerbatur quotidie circa veſperam, cum levi partium extremarum refrigeratione utplurimum, calore in paroxyſmo miti, ſed tenaci. Ita contumax eſt ut duos menſes ſibi relicta excurrat. *Latica* dicitur à calore latente: Vide *River. obſ. 57 centur. 1.*

Vide curam diſtinctè traditam apud *Ettmullerum loco citato pag. 609*: curam verò ſequentium apud *Torti.* Sequentes ſpecies ſunt malignæ, typo confuſo, gravibuſque ſymptomatis ſtipatæ, à *Mercato Tertianæ pernicioſæ* dictæ, vulgò *febrium malignarum* nomine cognitæ, aut ſi minùs periculoſæ ſint, *putridæ* dictæ.

2. *Amphimerina Catarrhalis* Junckeri Tabul. 67. Nenteri cap. 9 tab. 136 *febris catarrhalis* Auctorum; *fiévre de rhume ou catarrhale.* D.

Differt à latica per coryzam, dolorem dorſi, tuſſim, raucedinem, dyſphnœam, anginam; incipit à refrigeratione & vagis longiſque horroribus.

Ægri veſpere pejus habent, horrent, tuſſiunt, febricitant, dolores catarrhales majores experiuntur. Is verò morbus, præmiſſâ phlebotomiâ & potu theiformi, diluente, calido, narcoticoque horis nocturnis aſſumpto, ſua ſine periculo percurrit tempora, ac blandâ diaphoreſi terminatur. Ea verò quam Germani vocant catarrhalem malignam ſæpiùs ſine ſymptomatis catarrhoſis obſervatur, monente *Ill. Brendelio.*

3. *Amphimerina Epiala* Galeni. A.

Eſt febris maligna intermittenti ſimilis, in cujus remiſſionibus ægri proſtrati habent pulſum frequentiorem, & fortiorem; in paroxyſmis verò tremorem ſpaſmodicum quaſi epilepticum, ut vocem præcludat, pulſum rariorem & inæqualem, & interea dum calidior ab adſtantibus percipitur, æger horrore frigorifero maximo percellitur. Paroxyſmi vel ſemel vel bis in die recurrunt, anticipantes vel retardantes, nec enim legem in his exſpectare debemus, ſed intra paucos paroxyſmos æger è medio tollitur; illa aggreditur homines ſenes & cachecticos ſaburrâ quâdam infarctos.

Rariſſimus in Gallia morbus: frequens, ut ferunt, apud Italos. *D. Baux pater* ter eum morbum viderat, ſed toties lethalem. Memini me ter hunc morbum obſervaſſe; bis in noſocomio generali. Æger, utcumque calidus perciperetur ab adſtantibus, de ſummo frigore in invaſione febrili conquerebatur; ille evaſit; de ſecundi eventu memoria nil ſuppetit. Tertius in paroxyſmo conquaſſabatur tam vehementer, ut ne potum cardiacum haurire poſſet; poſt ſex circiter minuta quieſcens pulſum habebat debiliorem, & calorem minorem quàm in epiſemaſiâ, ſeu dum frigus ſentiebat, & cardiacis indigebat; poſt tertium paroxyſmum obiit. Ille ſenex ob immanem dyſuriam balnea domeſtica ſubire coactus non ſatis purgatus erat; & illicò atroci dyſuriæ dolore ſedato omninò acceſſit epiala; præceſſerat ſomnus veternoſus per noctem.

In hoc morbo quantociùs purgandum cum emetico & dein apozemata

ex foliis cichorii, dentis leonis præſcribenda, interpolata catharticis, antequam ad kinkina deveniamus; bezoartica, theriaca cum illis cardiacis in ipſo paroxyſmo indicantur.

Immeritò culpatur *Avicenna* quaſi finxiſſet morbum in quo externa calent, interiora frigent; cùm enim Medicus externa calida percipiat, & æger horrore frigido concutiatur, facile eſt concludere eum in interioribus frigere, dùm calent exteriora. Quod cæteri dicunt ad illud phænomenum explicandum ſupponentes eſſe puncta calida frigidis intermixta, eſt commentum ſcholaſticum; non eſt neceſſarium frigus thermometricum ad ſenſationem frigoris percipiendam; cùm ultima urinæ gutta mingitur, cùm nefas horrendum audimus, frigidus per oſſa tremor currit ſine prævio frigore atmoſphærico, ut vulnus nobis ſenſum uſtionis imprimit ſine calore thermometrico; ab ſpaſmo cutaneo frigus illud eſt deducendum, non à frigore pituitæ vitreæ, ut putabant Veteres.

In virgine juveni actu video epialam multo leniorem, in quâ ægra quotidie è lecto ſurgit, paroxyſmos per decem vel duodecim horas patitur, initio cum ſummo tremore, frigoreque, quod ab adſtantibus non percipiebatur; deinde verò tremor nullus fuit; lingua humida quidem, ſed brunnea, ſubnigra evaſit, & invitis catharticis per alternos dies repetitis ægra ultra menſem ſingulis diebus paroxyſmum experta eſt. In paroxyſmorum intervallis pulſus minimè frequens eſt, verùm debilitas artuum docet ægram non eſſe apyretam.

4. *Amphimerina ſyncopalis* Jonſtoni idea univ. med. Sennerti de febrib. *Febris ſyncopalis* Avicennæ lib. 4 f. 1. Foreſti obſerv. 61 lib. 1. Torti pag. 192. A. P.

Virgo ſexagenaria, poſt nauſeas, cardialgias, adhibitâ catharſi, quotidie febris paroxyſmum experiebatur, ſed alternis diebus paroxyſmus erat fortior; ſumpto carthartico & iterato etiam cum kinkina, febris ſyncopalis apparuit, quippe pulſus evaſit exiguus, rarus, ut in ſtatu ſano; pedes frigebant, ſyncopes imminebant & continuo ſopore detinebatur; manè melius ſe habebat, pulſus reſurgebat, ſed quovis veſpere frigus, anxietas, nauſea & vomitus bilioſus virideſcens revertuntur: purgata eſt ſtatim cum emetico, & uberrimè evacuata, alternis diebus iterata catharſis, adhibita cardiaca, limonata, aqua pulli.

Mirum febris genus, cujus paroxyſmi decem aut duodecim horas durant, & in quo pulſus rarior eſt in paroxyſmo, quàm in ſanitate; paroxyſmi non ampliùs ſudore terminantur.

5. *Amphimerina cardiaca; cardiaca febris* Torti pag. 183; *Febris ſyncopalis humoroſa* Avicennæ lib. 4. fen. 1 cap. 53. A. P.

Febris eſt acuta, maligna, quotidie circiter exacerbans, cum leipothymiâ & ſyncope in paroxyſmo, nec non vomitione bilis praſinæ & æruginoſæ: unde creſcente debilitate extrema frigeſcunt, ſudor frigidus dimanat, & circa quartam diem ut plurimum è medio tolluntur ægri. Differt per dolores cardialgicos à ſyncopali.

Ag-

Aggreditur juvenes bilioſos, ſiccos, cacochymicos, differtque ab amphimerinâ repletionali ſeu ſyncopali humoroſâ Avicennæ, quæ non ita acuta eſt; minuta ſcilicet à bile æruginoſâ, humoralis verò à pituitâ vitreâ, ut aiunt, producitur.

Quantociùs vomitorium eſt præſcribendum, cardiacis maritatum & lene. *Serapio* ſolam aquam calidam vel ſyrupum acetoſum ſuadet; verùm noſtris temporibus tartarum vel vinum ſtibiatum magnâ aquæ copiâ dilutum & cum aqua naphæ, theriacali vel ſimili junctum præſtare videntur in remiſſione; in paroxyſmo verò fortiora cardiaca indicantur. Juſcula ſint ſucco limonum aromatizata. Kinkina laudatur à *Torti*.

6. *Amphimerina humoroſa* Avicennæ lib. 4. fen. 1 cap. 53; Paul. Æginet. lib. 2 cap. 37; *febris ſyncopalis repletionalis* Foreſti obſ. 61 & obſ. 29. pag. 89. T. I. Vide *febrem ſyncopalem* ejuſque curam apud *Torti*, pag. 192. A. P.

Differt à ſyncopali propriè dictâ ſive minutâ 1° ex eo quòd multò minùs acuta ſit: 2° quòd plurimi paroxyſmi quotidianæ typum ſequantur, è contra in ſyncopali minutâ plures paroxyſmi tertianæ typum ſequuntur ex *Avicenna*: 3° magis eſt nauſeativa & cardialgica quàm ſyncopalis: 4° cacochylia copioſa craſſa eam fovet; ſyncopalem verò paululum materiæ acris & venenatæ.

Hos ægros *Paulus* curari vult ſine phlebotomiâ & ſine catharſi; phlebotomia quidem contra indicatur à pallore aut lividitate faciei, à pulſu debili & raro in ipſo paroxyſmo, quæ raritas in paroxyſmo mihi videtur ſignum ſyncopalibus & epialis proprium; catharſim verò illi ægri non tolerant & animo linquuntur, ait *Paulus* & *Avicenna*; licet enim vehementer eâ indigeant, robur ita eſt exhauſtum, ut eam ferre nequeant. Hinc *Paulus* repetitas frictiones totius corporis, per dies integros continuatas, potiſſimum præſcribit & mulſam pro potu; ad ſummum clyſmata, & pro cibo panem in juſculo ſolutum vel vino tinctum ſuadet.

Obſervatio 29ª *lib. 3 Foreſti* ejus ſpeciei hiſtoriam optimè tradit, ac curationem per frictiones aſſiduas more *Galeni* & *Pauli*; vis kinkinæ tunc erat ignota.

7. *Amphimerina phricodes* Galeni Iſagog. Marc. Donati Hiſt. Mirab. Lib. V. cap. 5. *Febris horrida*, *algida*, *horrifica* Latinis; *Febris maligna* River. Cent. IV. Obſ. 56; *Febris querquera* Car. Piſonis; *Febris algida* Torti pag. 193, ubi ſex hujus hiſtoriæ exſtant. A. P.

Vulgò dicitur ea in quâ horror continuus eſt ſeu frigus intenſum, tùm ad ſenſum ægri, tùm ad palpum Medici, cum tremore ſpaſmodico, quæ ſimul eſt exacerbans amphimerina.

Differt ab hemitritæo quod quotidiè rigores longi paroxyſmum comitentur; alternis verò diebus in hemitritæo. Vide *Sennert. de febrib. lib. 2. cap. 21.* & *River. cent. 4. obſerv. 56.*

Sexagenaria febre malignâ laborabat hemitritæo affini. Paroxyſmi quotidiani erant cum refrigeratione totius corporis per horas duodecim vel quin-

decim perſeverante & maximo virium languore, quem fovebat diarrhœa griſacea lienterica. Huic in fine profuit bezoardicum Joviale Riverii, & undecima die ſanata eſt.

Ettmuller, *Helmontius* & *Sylvius* appellant algidas febres, quæ ab initio ad finem algorem habent comitem. Vulgatiùs initio ludit ſub effigie tertianæ duplicis, dein ſubitò æger frigidus, aſphyctos videtur, paroxyſmi confunduntur, & niſi ingeratur kinkina, obſervante *Torti*, è medio æger tollitur. Vide *Cardialgiam febricoſam.*

8. *Amphimerina Hemitritæus; Semitertiana* Latinis; *Hemitritæus legitimus* Auctorum, River. obſerv. comm, 23 pag. 139. *Hémitritée.* A. P.

Quoniam docet obſervatio quód inconſtans eſt in febribus hujuſce ordinis paroxyſmorum typus, & quód in eodem ſubjecto nullus paroxyſmorum ordo ſit conſtans, hemitritæus ratione typi non debet differre ab amphimerinâ, monente *Brendelio* & dudum *Foreſto;* adeoque ambæ ſub eodem genere militare debent.

Hemitritæus eſt illa ſpecies amphimerinæ in quâ ſingulis diebus eſt paroxyſmus, aſt alternis diebus paroxyſmus à ſummo frigore incipit quaſi tertiana cum quotidianâ continuâ ſimul concurreret. Differt legitimus hemitritæus à notho ex eo quòd ſit acutus, & intra ſeptem dies utplurimum terminetur, nothus verò ſit chronicus; nam *Stahlius* vidit nothum ad menſes extenſum (*de febribus obſerv. 43 pag. 121*), atque ſolis viribus naturæ ſanatum.

Accidit præcipuè autumno gulofis & catillonibus.

Ex pulſus frequentiâ ſolâ non judicari debet utrum febris intermittat vel remittat: ſi enim poſt paroxyſmos vires proſtratæ remaneant, ſi ſint gravia ſymptomata, ut vigiliæ, lipothymia, licet pulſus non ſit frequens in remiſſione, febris minimè intermittens habenda eſt. Vide *obſerv. 23 Riverii de Hemitritæo, pag. 139.*

Legatur obſervatio hujus Hemitritæi apud *Ballonium conſil.* 115. *lib.* 1. *de febre ſemitertianâ* ubi erat ſopor, delirium & dolor obſcurus lateris cum ſummo ardore; altera *in conſil. 29. lib. 2.*

9. *Amphimerina pſeudohemitritæus; Hemitritæus nothus* Galeni; *Lipyria* Avicennæ, non Græcorum; *Hemitritæus minor* Schenckii; *Tertiana continua duplex* Werlhof. p. 62; *Faux hémitritée*, River. Cent. I. Obſ. 54; A. P.

Differt à priori morbi longitudine majori, adeoque intenſitate minori; vide *obſ 39 Cent 4 Riverii de Epiſcopo Uzerienſi.*

Diagnoſim etiam hujus ſpeciei vide apud *Riverium obſerv. communic.* 23. *pag.* 139: differt ſiquidem à tertianâ nothâ duplici, quòd lipothymias, vigilias, aliaque ſymptomata accerſat, vireſque in remiſſione non reſurgant.

Huc ſpectat etiam *rara ſpecies hemitritæi Riverii obſ. 23. cent. 3:* Menſe Februario, ait, Gerardus febre continuâ pituitoſâ cum paroxyſmis tertianæ laborabat. Illi à rigore inſigni incipientes bis in die recurrebant, & febre in-

intenſâ ad multas horas perſeverante, leni ſudore terminabantur, ita ut hæc ſpecies ipſi videatur quotidiana continua cum tertiana quadruplici.

Aliàs notavit *Riverius* triplicem tertianam, ſeu quæ intra duos dies ter recurrebat.

Pſeudo-hemitritæum epidemicum anno 1720, graſſantem vide deſcriptum *in conſultatione* 200ª *Frid. Hoffmanni pag.* 422, ejuſque epicriſim, licet auctor hunc morbum pro intermittente habeat.

10. *Amphimerina Hungarica; Hemitritæus peſtilens* Schenckii 1574; *Vermis Cerebri* Schenckii; *Febris Hungarica ſeu Caſtrenſis* Junckeri Tabul. 73. *Febris Catarrhalis maligna* Frid. Hoffmanni Sect. I. cap. X. cum deſcriptione & curatione; *Fièvre d'Hongrie* de Meyſerey. A. P.

Febris eſt acuta, maligna, epidemica utplurimum, caſtrenſis, æſtate militibus, potiſſimum plethoricis, familiaris, quæ orditur ab horripilatione & cephalalgiâ, quibus accedit ſitis & æſtus maximus, ardor circa ſcrobiculum cordis, linguæ ſiccitas & tumor, frequenter angina, quarto, ſeptimove die delirium cum oculis fulgidis, venis capitis tumidis, & veſpere paroxyſmus; his adde pulſum fortiorem, quàm in cæteris malignis, narium hæmorrhagias ſupervenientes, agrypniam continuam cum anorexiâ, quibus comites ſe addunt pro diverſitate temperamenti & principiorum vomitus, dyſenteria, petechiæ, parotides, paralyſes, hemiplegiæ.

Ad curationem Amphimerinæ Hungaricæ, quæ ſummo ardori & putredini ſimul debetur, duæ ſunt indicationes adimplendæ; 1° ſcilicet avertenda inflammatio cerebri & ſtomachi, quæ vulgò accidit in hoc morbo: 2° everrendæ ſordes primarum viarum putres & non rarò verminoſæ. In hunc finem uberes phlebotomiæ præmittendæ ſunt, ut infarctus inflammatorius præcaveatur; potus diluentes, eccoprotici, refrigerantes, juſcula pulli vel carnis vitulinæ, clyſmata emollientia, & dein eccoprotica, eò uſque præſcribenda quò dolor ſtomachi evanuerit, ardorque contemperatus ſit, ita ut ad cathartica properandum ſit; cùm itaque pulſus mollis evaſit, epigaſtrium à preſſione non dolet, cathartica præſcribenda ſunt, non irritantia, v. g. in decocto tamarindorum, prunorum, duo pugilli folliculorum ſennæ cum floribus malvæ, violæ ſunt infundendi pro duabus doſibus, cuilibet addenda eſt manna; his addi poſſunt anthelmintica, acida; & primis viis ſufficienter purgatis inquirendum eſt quò natura vergat.

Illa ſpecies rarò catarrhalibus ſymptomatis ſtipatur, ut ut catarrhalis vocetur: ſæpiùs purpuram ſymptomaticam adducit aut parotides; convaleſcentes ſunt obnoxii *phrenitidi inanitorum.*

11. *Amphimerina miliaris* Vide Sydenham pag. 520, Journ. de Med. 1758, pag. 275. A.

Hæc à veneno miliaris latente excitata, quavis nocte paroxyſmum excitat quotidianæ intermittentis æmulum. Hæc verò kinkinæ reſiſtit; hæc febris per octo primos dies benigna, dein caput impetebat & funeſtam hæmorrhagiam accerſebat, uſquequò demum miliaria exanthemata alba à *D. Marteau* obſervata hujus morbi genium declaravere.

12. *Am-*

12. *Amphimerina anginoſa* Huxham de aëre; *Angina Epidemica* Foreſti lib. 6; *Febris petechizans* Nenteri; *Febris Catarrhalis maligna* ſeu *petechizans* Junckeri Tab. 71; Gallis *grippe*, *folette &c*; *influenza* Huxham de aëre pag. 104. A.

Illa ſpecies eſt eadem omninò quam deſcribit *Riverius obſ. 9. comm. pag.* 136 morbus epidemicus, *coqueluche* vulgò; eo tantùm diſcrimine quòd apud Noſtrates nullæ erant petechiæ, cùm apud Germanos & Anglos frequenter febribus malignis ſe adjungant comites. Eadem obſervata eſt epidemica Condomi apud Vaſcones anno 1750 *Journal de Medec.*

Is morbus *coqueluche* dictus anno 1557 plurimos à medio tollebat à 4° ad 7um vel 14um diem. Tuſſis erat cum anginâ, dolore capitis, pervigilio, lumbagine, coryzâ. Qui poſt phlebotomiam & bechica ſudorem fœtidum effundebant, liberabantur; plurimi inediâ conſumebantur.

Condomi ulceroſa erat angina cum ptyaliſmo & petechiis; diarrhœa vel ſpontanea vel artificialis & nitrum profuere. Affinis erat cynanchæ malignæ *Strauſſii* ſeu laqueo *Aëtii.* Differt hæc ſpecies à purpurâ, quòd maculæ cutis in amphimerinâ ſint accidentales, regioni calidiori tribuendæ. Vide *Purpuram.*

Germani catarrhalem ſæpè nominant amphimerinam malignam in quâ ne minimum eſt catarrhi ſymptoma, notante *Brendelio*; ſaltem ſtillæ narium, epiphora, horror à principio diverſo dependent.

Amphimerinæ malignæ necnon tritæophyæ ſunt morbi apud nos minimè rari, ſed qui nomine generico febrium putridarum, aut malignarum confunduntur; illæ ſiquidem quæ alternis tantùm diebus exacerbantur cum exiguo aut nullo frigore præter initium morbi ſunt tritæophyæ; quæ verò ſingulis diebus exacerbantur paroxyſmis ſubſimilibus ſunt amphimerinæ, & paroxyſmis alternis frigore majori ſtipatis ſunt hemitritæi. Legi meretur quod ſcripſit de hemitritæis & tritæophyis *Baglivi, lib. I. pag. 59.*

13. *Amphimerina tuſſiculoſa*; *Fiévre vermineuſe, & catarrhale des enfans*; *coqueluche des enfans.* A. B.

Anno 1751 menſe Junio & anno 1760 menſe Maio, viguit epidemicè inter infantes hæc febris quotidiè exacerbans cum ſputo ſanguinis, tuſſi ferinâ, in qua ferè ſuffocantur, lumbricos rejiciunt.

Curatur catharticis vermifugis per alternas dies repetitis. Vide *Tuſſim clangoſam.*

14. *Amphimerina ſingultuoſa*; *febris continua & maligna* Riverii cent. 1. obſerv. 47, idem obſ. 78 centur. 3; *Singultus, Febris lyngodes* Walſchmidii; *Fiévre maligne avec hoquet.* A. P.

Epiſcopus Nemauſenſis anno 1629 quinquagenarius febre illâ malignâ cum ſingultu & nauſeâ affectus fuit; exacerbationes mane quovis adveniebant & ſeptem horas durabant; urinæ erant rubræ & turbidæ; feces liquidæ, bilioſæ; vigiliæ perpetuæ; ſanguis extractus quaſi pleuriticus; febris quinta die invitis duabus phlebotomiis creſcebat cum anxietate, ſudoribus non criticis: ſeptimo ſudor criticus copioſus acceſſit. In altero ægro febre eâdem ſingultuoſâ

labo-

laborante poſt plures phlebotomias & duas catharſes, variaque remedia, die morbi duodecimâ, laudani grana duo, cum emulſione in quâ uncia ſalis prunellæ, aſſumpta ſunt, & intra horam morbus ceſſavit.

15. *Amphimerina peripneumonica*; *Morbus epidemicus* Telonæ in Gallo-Provinciâ ann. 1757. Journ. de Med. A.

Vere invadit hic morbus; exordium à tuſſi importunâ & febre amphimerinâ acutâ, bis quovis die exacerbante, cum frigore & calore alternatis. Accedebat oppreſſio pectoris, ſputum cruentum, dolor lateris; ut plurimum ſuperveniebat vomitus vehemens per duas treſve dies, viſcoſus, amarus, necnon in multis ſudor copioſus, pertinax; pulſus conſtanter plenus, frequens, ſubmollis; lingua ſubalbida, humida, paſtacea; dolor capitis & dorſi inter omoplatas. Finis, cùm lethalis erat, quintâ vel ſeptimâ die; ſed morbus feliciter cedebat ſequenti methodo.

Cura. Præmittantur duæ phlebotomiæ circiter, cum ptiſanâ non inviſcante, ſed diluente ex infuſo capillorum veneris & glycyrrhizâ; deinceps tartari ſtibiati grana pauca in decocto caſſiæ & tamarindorum, quæ uberem viſcoſæ materiæ ano & cato evacuationem cieant; ſequentibus diebus cathartica minorativa præſcribantur. Ab emeticis omnia ſymptomata etiam inflammatoria remittuntur.

Epidemia illa, ab alternatis per menſem ſerò & mane frigoris acuti, caloriſque ſuavis vicibus acceſſit, mulieres non attigit.

16. *Amphimerina ſpaſmodica.* Vide Vandermonde Journal Août 1757. A. P.

Fervor & delirium in paroxyſmo, in remiſſione penis rigeſcentia ſine mole adauctâ (quod in dyſuriâ calculoſâ etiam accidit) abdomen planum, rigidum, oculi obtutus fixus, loquela monoſyllabica, urinæ difficultas, os ſiccum, lingua convellebatur, nullus calor, ſpaſmi univerſales, tendinum ſubſultus.

Hæc febris uſu kinkinæ ſublata eſt; ſucceſſerat quartanæ.

17. *Amphimerina mimoſa; Febris exacerbans Tymorenſis*, in Indiis peculiaris; Bontii de medic. Indorum, cap. 15.

Qui navigant in Inſulas Solor & Tymor, cædendarum ſantali arborum gratiâ, corripiuntur febri quâdam putridâ, quæ exacerbationes per quatuor horas patitur, qua durante exacerbatione ridiculas admodum actiones ægri edunt, imitantes ea opificia, quæ ſani exercuere, & omnia effutientes temerè quæ in vitâ tacenda, loquendave peregerunt cum maximo aſtantium riſu: adeſt præterea bulimus, ita ut, dum in delirio ſunt, omnia etiam fœdiſſima devorent, quæ ipſis præbentur. Tribuitur maximè odori viroſo ſantalorum, aëri nebuloſo, frigori ipſi, fructibus immaturis. Hæc Inſula ſita eſt 10 gradibus latitudinis meridionalis, ibi

Cùm modò frigoribus, calido modò ſtringimur æſtu
Tempore non certo, corpora languor habet.

Cura. Leni catharſi & clyſtere præmiſſis, vena tundatur uſque ad animi de-

defectum in plethoricis ; cucurbitulæ applicentur cervici , ſcapulis , capiti raſo. Incolæ temporalem arteriam laminâ candenti , vel fune ſclopetario accenſo urunt cum ſtupendo fructu , quod etiam in cephalæâ faciunt : tum vomitoria antimonialia aut ex gillâ vitrioli uſurpantur. Adverſus vigilias extractum croci opponitur. Dein ad ſudorifica & diuretica , ut Bezoar , raſura cornu Rhinocerotis , deveniendum ; calor refrigerantibus ſyrupis emendatur.

18. *Amphimerina phrenitica* Bontii de medic. Indor. cap. 14 ; epiala eſt Mercat. de tertiana. A.

Adeſt febris quotidiè exacerbans , ſed ſine typo certo ; delirio phrenitico continuo , pervigilio , vomitu æruginoſo , exteriorum partium algore , interiorum ardore & ſiti intenſâ ſtipata.

Cura. Purgatio ex tamarindis & pulpâ caſſiæ , præmiſſo clyſmate emolliente : deinde phlebotomiæ largæ inſtituantur : ægri totum corpus unguento tegitur : ſomnus narcoticis conciliatur.

19. *Amphimerina paludoſa* ; *Amphimerina ſcorbutica* Bartholini de medicina Danorum ; *Fiévre bilieuſe ou putride des Païs bas & marécageux* , Pringle mal. des armées. Tom. I. pag. 260. & 314. A. P.

Sunt illæ quæ in regionibus non ſolum humidis , ſed etiam ob tempeſtatem calidis , ut menſe Julio , Auguſto , oriuntur ex halitibus putridis à plantarum , piſciumve corruptione.

Hæc febris ſæpiùs initio eſt remittens , aſt verſus finem abit in tertianam intermittentem , cùm ſcilicet hieme accedente putredo decreſcit ; invadit rarò cum frigore , ſæpiùs cum cephalalgiâ , calore urenti , ſiti excedente , oſteocopo , lumbagine , magnâ laſſitudine & anxietate , frequenti cardialgiâ , gaſtrodyniâ , ſæpè cum vomitione bilis viridis , flavæ , odoris ingrati. Pulſus vulgò exiguus , ſed à phlebotomiâ creſcens ; aliquando cephalalgia ita ſubitanea & vehemens , ut ægri tanquam maniaci per agros excurrerent ; ſed remittente febre cum ſudore dolor periodicè ceſſabat : aliis delirium in paroxyſmo , unde milites ex curru in flumen ſe præcipites agebant , ut natando noſocomium attingerent. Plures bilem ano & cato , necnon alii lumbricos rejecere. Sudores magni , fœtebant ægri , & vibicibus ac petechiis cadavera ſcatebant. Pulſus etiam in agone regularis fuit ; ſi ſudor nono die accedebat , febris tertiana ſuccedebat ; ſi diarrhœa critica poſt tres ſeptimanas apparebat , febris in quotidianam abibat.

Curatio. Differt parum à curatione amphimerinæ bilioſæ , ſcilicet 1° phlebotomiæ parciores ſint, licet febris ad continuam ut ſynochum magis vergat , rariùs ad intermittentes ; ea ſiquidem magis eſt putris quàm phlogiſtica , & niſi delirium aut aliud phænomenum inflammationem topicam ſuadeat , minùs eſt repetenda venæ ſectio , quàm in bilioſâ ; ſecus malignitas morbi creſcit. 2° Vomitoria & cathartica magis conveniunt , vomitoria ſæpe tollunt morbum , ſed tartarum ſtibiatum præſtat , quia non adſtringit. 3° Præmiſſis generalibus ad kinkina confugiendum eſt , ſtatim atque datur aliqualis intermiſſio ; & ne recidiva fiat , quovis die una kinæ drachma ſu-

menda eſt per autumnum, ſecus frequentes recidivæ viſcera obſtruunt. 4° Antiſepticus victus neceſſarius eſt, ſcilicet moderatè nutriantur & parciùs utantur illis quæ ad putrefactionem vergunt, ſeu quæ relaxant, ut herbæ, fructus, flatulenta, cereviſia tenuis & recens; multò præſtantius eſt uti roborantibus; quidquid enim roborat eſt antiſepticum, ut liquores ſpirituoſi moderatè ſumpti.

20. *Amphimerina varioloſa; Febris recidiva* Mortoni de variolis; *Febris putrida variolis confluentibus ſuperveniens* Sydenhami pag. 593. *Secunda febris variolarum confluentium* Mead Epiſt. de purgantibus; *Fiévre ſecondaire.* A. P.

In variolis confluentibus undecimâ die puſtulæ faciei exſiccantur, incruſtantur, & cùm minimè ſibi quidquam metuendum exiſtimat æger, non raro, ob puris cum ſanguine miſcelam, ita ſubitò corripitur febre putridâ, quolibet veſpere recrudeſcente, cum ſummâ dyſpnœâ, anxietate, quandoque ſopore, ut niſi promptiſſimè ſuccurratur, ipſâ die mortis periculum incurrat; quod ſi effugerit, inde ad uſque decimum ſeptimum, raro vigeſimum, à periculo immunis non eſt.

In his rerum anguſtiis tùm Arabum, tùm Neotericorum experientia docuit nihil præſtantius eſſe, apud adultos præſertim, quàm ſanguinem ſtatim ad uncias decem, vel plures mittere: ſi coma ſimul adſit, capiti deraſo amplum veſicatorium applicare: ſi verò nullus ſit ſopor, ſed anxietas & agrypnia, paregorico tranquillitatem conciliare, & circa decimum tertium diem, imò ex ſuaſu *Meadii*, maturiùs, ſi caſus ferat, lene catharticum præſcribere ex infuſo ſennæ cum mannâ; quam phlebotomiam, quodque catharticum etiam ſequentibus diebus repetere quandoque neceſſarium eſt: nec enim puſtularum retroceſſus timendus eſt, cùm puſtulæ jam incruſtatæ ſint in facie. De his videantur hiſtoriæ decem à *Meadio* enarratæ.

21. *Amphimerina arthritica.* Vide Mémoires des Etrangers, Tom. 3, pag. 457. A. P.

Cognoſcitur ex ſuppreſſis doloribus arthriticis, quorum loco accedunt paroxyſmi febriles ſingulis diebus, cum vehementi frigore, dein calore, & urinis turbidis, lateritiis, ſine ſedimento.

22. *Amphimerina bilioſa; Febris bilioſa* D. Tiſſot ann. 1759; *Fiévre bilieuſe des camps*, Pringle Maladie des armées Tom. I, Chap. 3, pag. 37; rectius *putrida* cognominanda; An tritæophya bilioſa? A. P.

Accedit circa medium menſis Auguſti, & epidemia in dies intenditur, quamdiù milites caſtra habent.

Febris eſt remittens, paroxyſmis quotidianis veſpertinis, ſummo calore, ſiti ardenti, vehementi cephalalgiâ, ſæpè & delirio ſtipata; quæ ſymptomata noctu durant, mane evaneſcunt, poſt ephidroſim, hæmorrhagiam, vel diarrhœam; initio morbi frequens nauſea, vomitio bilioſa, putris, oppreſſio in fine; niſi evacuationes fuiſſent inſtitutæ, febris continua & aurigo accedebant. Accedente hieme, & frigore acuto, febrem comitabantur tuſſis, rheumatiſmus, ſanguis viſcoſus. His incommodis pedites milites, minus du-

 ces

ces & equites, frigori minùs expoſiti ratione pallii, obnoxii ſunt. Hanc eſſe contagioſam probat obſervatio *Pringle*, ex 23 ſartoribus, qui tentoriis horum militum reſarciendis incubuere, ſeptemdecim hac febre correpti periere Gandavi. Primus paroxyſmus incipit à laſſitudine, frigore; cæteri à calore. Pulſus in paroxyſmo plenus, velox; in remiſſione minùs frequens; ſanguis coccineus, firmus; thrombus ſero immerſus; accedente hieme pleuriticus evadit, & putredo minuitur.

Curatio. Cùm æſtivæ & autumnales febres caſtrenſes à putredine ſanguinis incipiente ortum ducant, quippe cadavera citiſſimè gangrænaſcunt, & moribundi cadaveroſum odorem ſpargunt, reſpicienda eſt humorum putredo, & ſolidorum laxitas, adeoque indicantur medicamina, quæ 1° primas vias, ſeu ſanguinis emunctorium expediant; 2° quæ acrimoniam putrem corrigant; 3° quæ eam eliminent; 4° quæ fibras roborent. Hinc mirè conducunt vomitoria, cathartica, cardiaca, acida & kinkina; magna ſiquidem pars harum febrium in intermittentes feliciter degenerabat.

Phlebotomia in paroxyſmo inſtituatur, & repetatur vomitorium à remiſſione uſurpandum; ſi nauſea ſit, & febris vehemens, ipecacuanha; ſi remiſſio longior, febris mitior, vinum emeticum, tartarumve anteponatur; ſæpiùs miſcentur duo grana tartari ſtibiati cum ſcrupulo ipecacuanhæ; ſed præmiſſo clyſmate, ſi alvus conſtipata ſit, ut ſolemne eſt in hac febre.

Salia neutra optimè reducunt febrem anomalam ad remiſſiones regulares, ſeu typicas; hoc præſtat ſal abſinthii cum ſucco limonum; vel

℞. Salis abſinthii drach. 1. & ſemiſſem; ſolve in aquæ unciis decem, inſtilla ſpiritûs vitrioli q. ſ. ad ſaturitatem; adde aquæ cinnamomi, ſyrupi è cortice aurantiorum, ana drachmas duodecim; capiat quartâ, vel ſextâ quâque horâ cochlearia quatuor.

Præſtat in hoc caſu ſpiritus Mindereri unciâ una in duas treſve doſes ſub æſtûs finem propinatus, ut ſudor ſimul excitetur ſine caloris augmento; fit ille ſpiritus ex ſale volatili ammoniaco ad ſaturitatem aceto affuſo, vel ſal cornu cervi ad ſcrupulos duos affundatur tribus aceti cochlearibus pro doſi. Ad fervorem febris temperandum nitri grana decem quater in die ſumantur. Si in intermittentem mutetur febris, kinkina, purgatis primis viis, eſt uſurpandum. Si cephalalgia ſit, aut delirium, phlebotomia indicatur; aſt ſi pulſus non vigeat, ſeptem circiter hirudines temporibus admoveantur, & ſalia neutra uſurpentur. Sudor nunquam theriacâ, ſimilibuſve calidis excitandus, niſi pulſus debilis ſit, aut petechiæ accedant.

23. *Amphimerina ſemiquartana*, A. P.

Eſt ea, quæ quarto quoque die paroxyſmum notabile, frigore ſtipatum gerit; aliis verò intermediis diebus paroxyſmo ſine frigore notatur, ita ut ſit Amphimerina quartanæ veluti conjuncta. Obſervata eſt in vetula à *D. Cuſſon*, & poſtquàm ope kinkinæ paroxyſmus quartanarius fuiſſet ſublatus, reſidui ſponte abierunt.

24. *Am-*

24. *Amphimerina ſemiquintana*, A. P.

Ea eſt quæ quinto quovis die paroxyſmum horrore notabili inſignitum gerit, quaſi quintana intermittens Amphimerinam ſimplicem comitaretur; hanc in matre ſua obſervavit, & multo kinkinæ uſu debellavit D. M. M. meritiſſimus, fugavitque primò paroxyſmum quintanarium affectu ſoporoſo & periculoſo notatum.

VII. TRITÆOPHYA; *Tritaiophyes pyretos* Hippocratis Lib. I Epid. Galeni Comm. in eund. libr. & lib. 2 de differentiis febrium; *Tritaios ſynechės* Galeni de diff. febrium; *Febris continua tertio quoque die exacerbans, intermediis verò diebus aliquatenus remittens*, Gorræi Definit.; *Tertiana pernicioſa* Torti. *Tierce continue*, *Tierce maligne.*

Differt à tertianâ ex eo quòd in apyrexiam non deſinat alternis diebus: ab amphimerinâ & hemitritæo, quòd ſingulis diebus non patiatur paroxyſmum, ſed tantùm alternis, aut ſi ſingulis ſint paroxyſmi tertianarii; ſæpiùs verò, exceptâ invaſione paroxyſmi, à frigore non exordiantur.

Tritæophyæ & amphimerinæ hemitritæi noſtris etiam temporibus minimè rari ſunt morbi, obſervante *Brendelio;* ſed vulgò febres malignæ indiſcriminatim vocantur.

Differunt à morbis exanthematicis, ut purpurâ, non per defectum petechiarum, ſed ex eo quòd in Tritæophyâ & amphimerinâ petechiæ accidentales ſint, inconſtantes, à regimine calido, aut aliis principiis extrinſecis procedentes; unde Germani iſtas *petechizantes* vocant, ut à petechiali febre, ſeu purpurâ eas diſtinguant. Idem dictum eſto de peſte, cujus character eſt bubonum, anthracumve eruptio conſtans, cùm parotides in tritæophyâ & amphimerinâ inconſtanter ſub finem tantùm ſuperveniant.

1. *Tritæophya ſyncopalis* Burlet de variis Hiſpanorum morbis differt. ann. 1714. Riverii obſ. 36 centur. 4. P. A.

Intermittentes, ait *Burlet*, ſunt graviſſimi moris, maximè cùm in ſyncopales abeunt, rarum febris alibi genus, Caſtellanis & Matritenſibus non inſuetum: illa rigore in principio, in declinatione perfuſis ſudoribus tertianæ morem utcumque imitatur, in hoc tamen multò difficilis, quòd cardialgiâ, enormi vomitu, ſummâ virium proſtratione, contractione pulſûs, extremorum refrigeratione, ni promptè ſuccurratur, ſecundâ aut tertiâ acceſſione tollit. *Riverius* eum morbum nomine febris tertianæ malignæ memorat *obſ. 36, cent. 4*: In ſingulis juſculis bezoardicum minerale & joviale addebat; ſingulis diebus eſt paroxyſmus, ſed qui alternis diebus ſibi reſpondent, aut ſimiles ſunt, ſcilicet primus tertio, ſecundus quarto, &c.

2. *Tritæophya cauſus* Hippocrat. 3. Epidem.; *Cauſus*, ſive *febris ardens periodica* River. de febrib. putrid. c. 1; *Fiévre ardénte*, *chaud mal.* P. A.

Eſt febris tritæophyæ ſpecies, quæ paroxyſmis tertio quoque die ſine frigore redeuntibus cum ſiti clamoſâ, ardore corporis, ſine diarrhœâ ac ſudore eſſentialibus, unam aut alteram ad ſummum ſeptimanam excurrit.

Differt à tritæophyâ bilioſâ, quæ vomitu bilis, & dein diarrhœâ bilioſâ in augmento, vel ſtatu ſtipatur, cùm in cauſo alvus hiſce ſtadiis ſit adſtricta, & diarrhœâ non niſi in declinatione, adeoque criticâ ſtipetur. Præterea bilioſa eſt tritæophya ſæpiùs duplex, ſeu ſingulis diebus exacerbatur. Cauſus eſt tritæophya ſimplex quoad paroxyſmos.

Adoleſcentibus bilioſis, robuſtis, valdè exercitatis, æſtivo tempore, ab itinere ſub ſole, à laboribus immodicis, regimine calefaciente potiſſimùm accidit; cauſus intra duas ſeptimanas ad ſalutem, vel ad mortem terminari conſuevit. Lingua arida, quandoque nigra, urinæ flammeæ, rubræ, dolor capitis, anxietas, quandoque graviora in paroxyſmis accedunt ſymptomata.

Curatio. Æger nutriatur cremoribus oryzæ, hordei, vel juſculis pulli, vituli tenuioribus, quartâ quâque horâ ſumendis; bibat ptiſanam frigidulam ex emulſionibus, aquâ pulli, limonatâ, vel aquam nitratam vel ſpiritu ſulphuris, aut vitrioli acidulatam, aut infuſum acetoſæ. Phlebotomia iteretur pro ægri ætate, temperamento, morbi gravitate, pulſûs vehementiâ. Clyſmata ex emulſione, decocto refrigerante, emolliente quâvis die injiciantur; fotus refrigerantes ex decocto foliorum malvæ, lactucæ abdomini applicentur; quovis veſpere julapia, vel emulſiones anodynæ exhibeantur; ſedato febris impetu catharſis lenis ex decocto tamarindorum, caſſiæ, cum mannâ, & ſi cardialgiæ, nauſeæ exigant, nulluſque ſit dolor acutus, ſed tantum pondus in epigaſtrio, leniſſimum vomitorium, ut granum unum, vel alterum tartari ſtibiati primo cyatho addatur. Cathartica lenia deinceps uſurpentur ad bilem evacuandam, uſquequò febris deſierit.

3. *Tritæophya Vratiſlavienſis* D. de Hahn. Journ. de Medec. Décembr. 1757. A. P.

Morbus epidemicus incepit Februario poſt famem quâ pauperes morticinia putrida vorabant, poſt cædes belli, aëre cadaveribus inſepultis infecto, poſt animi pathemata ex fruſtratâ meſſe, aliiſque ærumnis; adde quod nullo vento expurgata fuerat dudum atmoſphæra.

Febris acuta, lipyria, aſthenia generalis, dolor capitis & præcordiorum, diarrhœa ſeroſa, bilioſa, agrypnia, delirium in quibuſdam rabioſum & aërophobicum; ſecundâ die ſitis importuna, vomitus & diarrhœa bilioſa, ſputa viſcoſa, ſyncopes, ignis viſcera depaſcens, lingua arida, & quaſi aduſta ferro candenti, vox nulla, anxietates, ſtupor univerſalis, cita mors cum convulſionibus; in aliquibus febris lipyria, ſummo & algido extremorum frigore adorſa, ardorem intolerabilem viſcerum mox excitabat, cum ſudoribus ſymptomaticis; diarrhœa vehemens; ſupervenit eruptio miliaris maximè pruriginoſa; quartâ die ſudores & dejectiones copioſæ, dein ſpaſmus maxillæ, nauſea, enureſis involuntaria, leve delirium, ichoris è naribus fluxus, ſputa viſcidiſſima, mors epileptica.

Ipſe Profeſſor *Hahn* ſequentia paſſus eſt. 1ª die acceſſus febrilis vehemens ſine rigore, dolor vividus occipitis, mox inflammatorius totius capitis, pedes frigidiſſimi, extremis ſpaſmo rigidis, dolor ita creſcebat in dies,

ut contactus aëris intolerabilis foret; animi languor, & debilitas incredibilis, noctes inquietæ cum ſudore continuo, oculi dolentes, graves, & ſenſus rheumatiſmi univerſalis in corpore. Die 3ª dolores ſedabantur; nox peſſima. Die 4ª omnia pejus habuere, pedes congelati, manus rubræ omninò & convulſionibus agitatæ; imago mortis terrefaciens, vomitio identidem; hac die ſpongiæ aquâ frigidâ madidæ toti corpori applicantur, frigidaque propinatur. Die 8ª pulſus convulſivus, dolores ad clamorem continuum uſque. Die 9ª delirium, grumoſus ſanguis vomitu rejectus. 11ª Sudor, pulſus pacatus, kinkinæ decoctum adhibetur, vox interciſa, loquela impedita, ſtridor dentium. 12ª Maxilla convulſa, riſus ſardonicus, ſurditas; dein paroxyſmi tardius & noctu tantùm revertebantur. 14ª Frigus glaciale in toto corpore, ſudor frigidus, lotiones frequentes fiunt, omnia ſedari incipiunt. 18ª Delirium vividum, aſt ſyncope ex lecto derelicto, fames, dein ſudores copioſi, ſomnus profundus; ſtrepitûs averſatio, omnia nova apparebant & extraordinaria. 36ª Cholera. 48ª Deſquamatio cutis: unguium lapſus.

Profuere in hac epidemiâ lotiones corporis ex aquâ, illis frigidâ, illis trepidâ, clyſmata aquea, potus aqueus copioſus, cathartica; critica fuere exanthemata, rubeolæ, eryſipelati, eſſeræ ſimilia, & cutis deſquamatio circa declinationem.

Tria millia hominum Uratiſlaviæ abſtulit hæc epidemia; quò obſcurior eſt morbi cognitio, ejus indoles eò dirior eſt.

4. *Tritæophya typhodes; Diaphoretica* Torti. 187. A. P.

Species eſt tritæophyæ cujus præcipuum ſymptoma eſt ſudor colliquativus, quo ferè ſemper madent ægrotantes, cum paroxyſmis tertio quoque die revertentibus.

Hanc ſpeciem bis obſervavi, & 1° quidem in pædagogo noſocomii generalis viro quadragenario melancholico. Illi erat tritæophya ſimplex, ſeu alternis noctibus ita ubertim ſudabat, ut novies induſia mutare cogeretur, diebus vacuis utcumque ſtaret, is non erat omnino apyretus, ſed debilis & diaphoreſi humidus. Præmiſſis generalibus ſeu phlebotomiâ & catharticis ſanatus fuit uſu kinkinæ cum decocto florum chamæmeli, nec non granis aliquot caſcarillæ, quartâ quovis horâ; paroxyſmi à levi frigore incipiebant.

Alter erat Rallet, qui virilibus veſtibus indutus erat, tamen fœmina, ut poſt obitum deteximus. Illa ſumma debilitate, anxietate, & ſimul boulimiâ laborabat; ſingulis diebus paroxyſmus accedebat à levi frigore, dein per octo horas ſudabat; ſimili modo etiam ab hoc morbo evaſit, vino etiam conceſſo.

Riverius obſ. 28. commun. memorat febrem elodem quâ, ſudore per novem dies continuato nullis remediis cedente, æger abreptus eſt; nec ſtragulorum rejectione, nec ventilatione, nec cataplaſmatis potuit hic ſudor imminui; utrum paroxyſmos pateretur dubium eſt.

Idem Epiſcopum Agathenſem tritæophyâ duplici laborantem vidit, qui etiam

etiam extra paroxyſmos diffluebat ſudoribus multis, ut vix per horam dimidiam dormire poſſet, quin mutanda eſſent induſia; urinæ rubræ & crudæ apparebant; hic morbus phlebotomiâ, dein catharticis & febrifugis intra 24 dies feliciter fuit terminatus, niſi quòd recidivam paſſus eſt levem.

5. *Tritæophya elodes* Ill. D. Boyer Archiatri, D. M. M. & Par. Méthode de traiter les maladies Epidémiques, Paris 1762: *Suette des Picards.* A.

Eſt febris inflammatoria quæ 14° vel 21° die terminari conſuevit, epidemica, non contagioſa, in qua ab initio morbi ægri ſudoribus diffluunt; ex ſex ægris quinque evadunt ſi peritè curentur, cùm in ephemera ſudatoria vix centeſimus evaderet, & morbus ut plurimum intra 25 horas terminaretur. Hæmorrhagia narium, & eruptiones miliares ac purpureæ in ephemera Anglica rarò, in tritæophya elode frequenter accidunt; aſt eruptiones miliares, quæ in miliari ſudatoria ab initio morbi prorumpunt, in hacce tritæophya, ſi maturè ac ubertim ſanguis mittatur, nec eſſentiales ſunt, nec ab initio accedunt, ut in miliari ſudatoria.

Ægros noctu adoritur morbus, abrupto ſomno, cum aſthenia univerſali; evigilant cum ſudore & calore maximis, cute & vultu flammeis, oculis ſcintillantibus, lingua alba & arida, pulſu duro, tenſo, turgido; accedit ſæpius paraphroſyne phrenitica circa 3^am^ diem, cum febris paroxyſmo, miliaris eruptionis univerſalis prodromo, vel quod pejus, cum maculis purpureis ita denſis ut eryſipelas univerſale referant.

Multò tardiùs, præter has eruptiones, prodeunt & maculæ purpureæ, majoribus pulicum morſibus ſimiles, & phlyctænæ albæ, margaritis minutis ſimiles, ſero acri turgidæ, quæ *purpura alba* vulgò vocantur, quæque collum, axillas, & truncum antice poſticèque afficiunt, omnium eruptionum periculoſiſſimæ; iſtæ verò maturis phlebotomiis ſæpe prævertebantur, maximè ſi diætam calidam vitaſſent ægri.

Datur hujus morbi varietas *humoralis* dicta, cùm prior ſit *inflammatoria;* in humorali pulſus mollis, debilis, aſthenia major, ſopor frequentior, oculi languidi; lingua albiſſima, non ſicca; vermium proventus ſupervenit; cùm in inflammatoria, phrenitica, pleuritica ſymptomata & hæmorrhagiæ frequentiùs ſuperveniant in morbi ſtatu.

Curatio. In ſpecie inflammatoria, nedum ſudores calidis, antidotis, gravibus ſtragulis fovendi ſunt, ut ſolent ruſtici; ſummus ille calor & ſudor aëre frigidiuſculo ſuperveniente & phlebotomiis quantocius iteratis primâ die reprimendus eſt; abſtinendum à vino, cardiacis, ſudorificis, tanquam à pernicioſis venenis.

In humorali rariùs phlebotomiæ, eaque tantùm una, poteſt adhiberi; aſt in utraque ab altera die vomitorium eſt præſcribendum, ſed valdè mitigatum, ſcilicet tartari ſtibiati gr. IV in aquæ calidæ lib. ij, cum ſalis vegetabilis drachmis iij, diſſolvantur: ſumat omni quadrante horæ cyathum uſque quò vomitio accedat, tunc tepida affatim propinetur; ſequenti de mane

mane & ſerò clyſmata emollientia injiciantur; ptiſana ex decocto radicum fragariæ, graminis canini & glycyrrhizæ offeratur, vel ſerum lactis affatim bibatur, vel apozema ex foliis cichorii, ſcolopendrii, borraginis, cui diebus à catharſi liberis gran. j tartari ſtibiati addetur; dein alternis diebus æger purgabitur ex infuſo ſennæ cum lenitivi uncia, & ſalis vegetabilis drachma j: in paroxyſmis ptiſanæ libra quævis recipiet nitri ſcrupulum vel oxymellitis ſimplicis cochlearia duo.

In humorali varietate, ſi lumbrici adfuerint, apozematis herbæ amaræ, ut folia abſinthii, chamædryos, tanaceti, centaurii minoris, incoquentur; ſi ſopor accedat, ad veſicatoria nuchæ vel ſuris applicanda recurrendum, quæ in miliari ſudatoria nocent; tartaro ſtibiato, ut pote ſummo vermifugo, ſæpius acuentur apozemata vel cathartica.

Si parotides ſupervenerint circa 15um vel 20um diem, quæ criticæ ſunt, illæ, ſi duriuſculæ ſint, emolliendæ cataplaſmate ex bulbo lilii cocti ſub cineribus, & æquali tum theriacæ tum fermenti quantitate, addito diachylo & aceti pauxillo; hoc cataplaſma bis in die renovandum. Si poſt tres vel quatuor dies non ſuppuretur parotis, ea lapidibus cauſticis admotis eſt inurenda; eſcharâ dein inciſâ pus promovebitur cataplaſmate & unguento de althæa & pulpa liliorum: ſuppuratione inſtituta balſamus Arcei admovebitur, & æger identidem purgabitur.

Juſcula in vigore morbi ſextâ quavis horâ offerantur, feneſtræ ſub ſereno cœlo pateant identidem; ſuffitus ex baccis juniperi ex aceto inſtituantur, mundities ſervetur.

Terminatur ſcilicet morbus ſquamulis cutis delabentibus; infeliciter aſcite, ſi in longum procedat.

6. *Tritæophya aſſodes*; vide Lanciſium de noxiis paludum effluviis lib. 2. cap. 3. Ballonii conſil. 8. lib. 1. Huxham de aëre lib. 1. pag. 97. A. P. Febris epidemica inexplicabili angore quodam intra 5 vel 6 dies perimens.

» Febres continuæ, vulgò malignæ peſtilentiales, rarò ſingulis diebus, » plures eæque periculoſiſſimæ alternis diebus remittebant; præludebat iis » rigor, quem magni æſtus, inquietudo, membrorum jactationes, horren„dæ lipothymiæ, ſitis immodica, linguæ ariditas, deliria, tandemque „ agrypnia ſeu immanes vigiliæ, excipiebant; vigiliæ tamen minoris erant „ periculi quàm vertigines & ſoporoſi affectus, quæ ad apoplexias vel con» vulſiones iter breviſſimè aperiebant.

In hac ſpecie quæ à ſaburrâ & ab aquis cannabe maceratâ infectis oriebatur, phlebotomia vix profuit niſi in gravidis; ab initio lenis vomitio aut blanda catharſis profuerunt, & in incremento acida nitroſa, ſed parcè & cautè uſurpata utilia fuerunt: à diaphoreticis metaſtaſis in caput accelerabatur. In febre, cujus ſymptoma præcipuum erat anxietas continua cum pervigilio, *Valſalva* invenit ventriculi fundum atro colore infectum; *Morgagni Epiſt. XLIX. 14.*

7. *Tritæophya carotica* Boneti Sepulchr. pag. 210; *Tritæophya comatoſa*

five

ſive *parapoplexia* C. Piſonis pag. 78; *Febris epidemica urbevetana* Lanciſii de nox. palud. effl. lib. 2. c. 3; *Tertiana lethargica* Torti p. 207; *Tertiana ſoporoſa* Werlhof. Obſ. de febrib. pag. 17; *Fiévre maligne avec aſſoupiſſement*. A. P.

Ea eſt ſpecies, vel ſingulis vel alternis diebus exacerbans veſpere, quæ pro præcipuo ſymptomate affert ſoporem gravem, quem præceſſit gravis cephalalgia, deinde delirium, & ſequuntur quandoque convulſiones; lingua nigra eſt, ſitis nulla ex quo tempore delirium acceſſit; in mortiferis accedunt ſubſultus tendinum, carphologia, aliaque gravia ſymptomata.

Ex tertianarum genere fuerunt omnes febres ſoporoſæ; quas enim *Galenus* quotidie recrudeſcentes comatoſas obſervavit, fortè fuerunt tritæophyæ duplices. Tempus quo ſopor contingit, eſt dies vel quarta vel quinta ſeu tertio paroxyſmo; pulſus aliis frequens, aliis rarus, tardiſſimus, in multis durus, & intermittens, ſopor eſt ore hiante ſine ſtertore, initio, ægri immobiles, poſt paroxyſmum ſoporis, tantum ſtupidi manent, delirantes, motibus anxiis jactati, & fere latere dextro hemiplegici, aſſiduè micturientes; Altero paroxyſmo ſopor profundior, & ſæpè lethalis corripit. De febre illa ſoporoſâ *Morton. Pyretologia hiſt. 25. 26. Ramazzinus de tertianis malignis Mutinenſibus cum aphoniâ & ſopore pag. 228. Sylvius de febre epidemica Lugdunenſi*; Vide hiſtoriam, ſigna & curam exactam apud *Werlhof* & *Torti* in libris ſpeciatim de hac febre conſcriptis; cura verò potiſſimum à kinkina repetenda eſt. *Riverius obſ. 26. centur. 2.* obſervavit hunc morbum quem hyſtericum ſuſpicatus eſt, & laudano ſanavit, ſeu prævertit paroxyſmum. Laudanum prævertendis intermittentium acceſſibus eſt optimum; in hoc verò caſu pertimeſcendum. Vide *Carum febrilem*.

8. *Tritæophya lactea; febris lactea* Ettmuller. Colleg. caſ. 25. pag. 612. A. P.

Saturni die, à partu nono, mulier corripitur mediâ nocte æſtu intenſo cum ſiti, cephalalgiâ & anxietate; mammæ immenſum turgent, tument, dolent, indurantur; apparente aurorâ, ſymptomata per levem ſudorem evaneſcunt, ſuperſtite mammarum tumore, impotentiâ & debilitate. Die ſolis pomeridie, nec non die martis, & jovis ipſa meridie rigor & æſtus reliquaque ſymptomata redeunt cum eodem fervore; mammis, quæ lac in intervallo fuderant, iterum intumefactis, & toties paroxyſmus horas duodecim perſeverabat. Cùm adeſſet in intervallis virium proſtratio notabilis, veroſimile eſt hanc febrem non fuiſſe intermittentem, ſed remittentem, adeoque tritæophyam. Curatio fusè & diſtinctè tradita videatur loco citato.

9. *Tritæophya leipyria* Galeni, Gorræi Defin.; *Lypyrias* Aëtii lib. 5. cap. 89; *Febris leipyria* Foreſti Lib. 2 Obſ. 36; *fievre lipyrienne*; A. P.

Eſt varietas tritæophyæ cauſonis ſeu ardentis, in quâ extrema frigent, dum calor interiora occupat. Summus hic calor internus ex ægri relatu, ex ſiti horrendâ, linguæ quandoque ſiccitate, anxietatibus, cognoſcitur; non ſolùm extrema frigent, ſed tota cutis exſanguis, frigida, cadaveroſa videtur,

tur, exceptis axillis, & præcordiis, quæ calent; adde per accidens dolores pleuriticos, & ventris, ut in caſu *Foreſti.* De cætero excretiones omnes deficiunt, pulſus eſt exilis, & ferè deficiens, & æger intra triduum quandoque perimitur.

Lipyria *Avicennæ lib. 2 cap. 51*, *taburos* Arabibus dicta, videtur hemitritæus ſpurius, diverſa omninò à leipyriâ Græcorum.

Inter malignas ratione vehementiſſimæ inflammationis ventriculi memoratur leipyria febris. In illâ lingua arida eſt, ingens ſitis, pulſus celer, inæqualis, & parvus, ac vix perceptibilis; homines ſunt amarulenti, mœſti, faſtidio & contumaciâ inſolentiſſimi, anxietudine miſerabiles, omnis figuræ & loci impatientiſſimi, ſomni expertes, cum voce in faucibus eliſâ; nonnunquam labrum inferius cietur, unâque manibus contremiſcunt. Incuſatur bilis acerrima in hepate retenta, eryſipelas ventriculi. *Hippocrates* & *Hollerius* cenſent eam non ſolvi niſi per diarrhœam bilioſam, ſed vix poſſibile eſt propter ſummam viſcerum inflammationem hanc diarrhœam catharticis excitare.

Baglivi ſuadet ut loco purgantis curatio inchoetur à clyſmatis emollientibus quotidiè injiciendis, fomentis emollientibus bis in die ventri adhibitis, & ſero lactis tamarindato, vel cocto cum duabus unciis ſonchi ſingulo mane uſurpando: per diem verò gelatinam cornu cervi cum aquâ violarum & cardui, & poſt ſeptimum diem tandummodò ad cathartica lenia deveniendum.

Vidi ego ſæpiùs & hemitritæos inflammatorios *Spigelii*, & cephalalgicos, nec non tritæophyas dyſentericas, pleuriticas, verminoſas &c; verùm tanta eſt Auctorum obſcuritas & confuſio, ut ad ſpecies cognitas eas amandare non valeam, vel non auſim Medicorum vulgo omnia ea ſuſdeque habenti contradicere. Interea me felicem exiſtimarem, ſi cujuſvis ſpeciei morbi, qui mihi tractandus occurrit, alicubi fidam hiſtoriam reperire daretur, & omnes Medici in hoc certè mecum conſentiunt, diſſentientes tamen in eo quòd omnes morbos individuos eſſe diſſimiles omninò contendunt, & quòd ab unius hiſtoriâ ad cognitionem alterius nulla detur conſequentia. Fateor equidem non tot eſſe ſpecies quot ſunt ſymptomata inconſtantia, diverſaque, quibus quandoque ſtipantur, ob errorem ægri, vel Medici ſupervenientia, verùm plures morbos individuos ratione ordinis, typi, exitûs & ſymptomatum conſtantium ſibi ſimiles eſſe in quovis genere non dubito, adeoque eorum ſpecies deſcribi inter magna artis medicæ deſiderata repono.

10. *Tritæophya deceptiva*, *ſubcontinua malignans*, Torti p. 200 ad 259. Sydenham de morb. epidemic. pag. 24, & epiſt. 1 pag. 191. A. P.

Eſt intermittens tertiana duplex vel ſimplex, quæ ante autumnum, ſeu æſtate adoriens ſub remittentis facie aliquandiù ludit & decipit. „ Illæ, ait *Sydenham*, » non ſtatim genuinum typum induunt, ſed continuas » febres ita per omnia imitantur, ut niſi caſtigatiſſimo utraſque examine tru» tinaveris, ab invicem diſcriminari non poſſint; ac retuſo conſtitutionis im-

 „ petu,

» petu, & frenatâ vi, jam in typum regularem migrant, atque exeunte
„ autumno, larvâ abjectâ, intermittentes ſe eſſe, quales ab initio reapſe
„ fuerunt, palam fatentur, ſive tertianæ, ſive quartanæ; quod ſi diligen-
» ter non animadvertimus, cum magno ægrorum noſtrorum malo medican-
» tes hallucinamur, dùm intermittentes pro continuis veris & genuinis ha-
„ bemus.

In hac ſpecie ad kinkinam confugiendum eſt, modò continuus lecti calor & cardiacorum uſus huic anſam non dederint, in quo caſu inutilis eſt kinkinæ uſus. Vinum autem cum kinkinâ datum minimè nocet. *Torti* hac de re obſervationes legi merentur *pag.* 243, & alibi. Cognoſcitur hæc ſpecies 1° ex eo quòd in frigore paroxyſmi æger reapſe caleat ad tactum Medici; 2° quòd paroxyſmus ſecundæ diei eſt mitior paroxyſmo primæ; 3° quòd vel ſubitò vel gradatim intermiſſio obſcuretur, ſeu apyrexia dubia evadat inter paroxyſmos, quo tempore ſupereſt calor mordax, ſitis, linguæ ſiccitas; 4° urina parca & rubra vel crocea; 5° angina aphthoſa; 6° grave quodcumque ſymptoma ſuperveniens, excepto levi delirio.

11. *Tritæophya typhodes* Mangeti; *fiévre nerveuſe remittente*; *fever of ſpirits* Quincy eſſay. 2. of fevers, p. 370. A. P.

Hæc ſpecies differt à typho per exacerbationes, ab aliis tritæophyis ex eo quòd ſit chronica cum pulſu vix frequenti, imò quandoque tardo; æger à primâ invaſione pallidus, debilis, ſomnolentus eſt, pulſus parvus, brevis, calor nativo minor, exigua aut nulla ſitis. Remittunt, imò initio intermittunt hæc ſymptomata per aliquot horas; atque vigere aut reviviſcere videtur æger, verùm denuo cum rigore aliquo aut ſpaſmo cutaneo intermittentem febrem ferè mentiente revertuntur; & poſt aliquot ſimiles luſus æger lecto affigitur, ſtupidus evadit, periculum ſuum non curat, nec circumſtantia ſentit, manibus obvia ſine ratione palpat, contrectat; lingua balbutit, vel obmuteſcit; ſemivivus videtur, exceptis quibuſdam intercurrentibus ſpaſmis potiſſimùm ſtomachi, tuſſis inſultibus, & ſi his malis reſiſtat, non convaleſcens, ſed exhumatus videtur. Verſùs finem papulæ quandoque effloreſcunt, vel floridæ, quod melius, vel lividæ quod pejus, diarrhœa accedit, feces ſunt nigræ, fœtidæ, urinæ ſimiles. Senſus obſcurantur, viſus vix luce afficitur, auditus obtuſiſſimus eſt, quod ultimum ſymptoma ſalutare eſt ac præcedit fluxum ex auribus criticum; interea ſunt qui ſine criſi ſenſim reſtituuntur poſt menſes duos vel tres, ſed raró vim mentis & ſenſuum aciem recuperant niſi poſt longum tempus.

Occaſiones hujus morbi ſunt, morbi potiſſimùm evacuatorii prægreſſi, victus parcior, vita laborioſior, veneris abuſus, ſollicitudines, debilitas ſenilis; epidemica conſtitutio, humida, iners ſeu inelectrica.

Curatio eadem ac typhi nervoſi *Huxhamii*; ſcilicet phlebotomia, & cathartica omninò fugienda ſunt, cùm virium reſtaurationi potiſſimum invigilandum ſit; hoc præſtat vinum, cardiaca volatilia, ambara griſea; & potiſſimum ut pulſui vigor redeat, ſtupor diſcutiatur, humiditas ſuperflua elimine-

minetur, nihil eſt præſtantius emplaſtris veſicatoriis; diæta verò mediocris eſto, nec enim ſolis juſculis ſaltem ſenes ſuſtentare ſufficit.

12. *Tritæophya Americana*, Deſperieres Journal de Med. Oct. 1762; *Fièvre de S. Domingue*. A.

Ea eſt ardens febris quæ Europæos recens in Americam advenientes corripere conſuevit, & horum dimidiam partem ſæpius eripit; hujus duæ ſunt varietates, una *peracuta*, altera *acuta*.

(a) *Peracuta* ante ſeptimum diem definit; incipit paucis ab adventu diebus, poſt anorexiam, dyſpnœam, ſuſpirioſam, ab aſthenia, cephalalgia, laſſitudine, lumbagine; pyrexia accedit cum polydipſia, ephidroſi, ardore; creſcit ægritudo; accedit nauſea, vomitioململ bilioſa, porracea, lingua aſpera, brunnea; extrema ſæpe frigent; pervigilium, paraphroſyne, furor, mors ſæpe tertiâ die; ſudores copioſi, hæmorrhagia narium, ſed copioſa, quinto die, non citius, ſuperveniens utilis; diarrhœa bilioſa eſt criſis omnium optima.

Prævertitur morbus ut plurimùm ſi Europæus, antequam proficiſcatur, ſibi venam tundi ſatagat & purgetur; ſi durante itinere os oxycrato colluat, parcè ſe nutriat, utatur acidis, ut cremore tartari, limonibus, aceto; ſi aëre libero & moderato exercitio utatur; Americam appellens venerem, potus ſpirituoſos, inſolationem fugiat, balneis frigidis utatur. Curatur febris unâ aut alterâ phlebotomiâ, nec obſtare debet ſudor aut vomitus; abſtineat tamen ſi diarrhœa bilioſa acceſſerit; caveat ab emeticis, catharticis, narcoticis, ſudoriferis; utatur cremoribus, aqua pulli nitrata, limonata, clyſmatis emollientibus, fomentis & leni ſub finem cathartico.

(b) Tritæophya Americana *acuta*, ſæpius nonâ, rarius ultra decimam quintam diem terminatur; à quarta ad ſeptimam mors ſæpius accidit: incipit à cephalalgia, lumbagine, quandoque horrore; laſſitudo magna, dyſpnœa, ſitis, pyrexia ardens tertia die exacerbans, meteoriſmus, gaſtrodynia ad xiphoideam cartilaginem, nauſea, vomitio bilioſa; ſtatus morbi intra 24or horas: oculi rubri, lachrymoſi, urinæ pellucidæ, paraphroſyne obſcura, anxietas continua, lingua ſicca, rubra, rarò nigra quod pejus; pulſus antea fortis, plenus, quartâ die minuitur, tenſus, ſpaſmodicus evadit; ſi carus tunc accedat, æger quintâ vel ſextâ die moritur; ſi verò pulſus vigeat nec carus accedat, criſis quartâ die expectanda per ſudorem, hæmorrhagiam narium copioſam, & tutiùs per diarrhœam bilioſam, quæ nunquam ſalubris, ſi ante quintam diem accidat.

Curatur phlebotomiâ è brachio repetitâ, potu acidulato, diluente, & catharticis opportunè præſcriptis; phlebotomia intra primos duos dies quinquies ſexieſve repetatur, neglecto ſudore & vomitu; cavendum ab emeticis & ſudorificis; æger pro cibo utatur aqua pulli emulſionatâ, cum nitri gran. IV, camphoræ gran. ij, quæ quater in die potui addantur, dein exſpectetur criſis. Pyrexiâ verò recedente æger leniter purgetur ex ſale Epſamenſi in decocto kinkinæ: ſi carus accedat, quod pulſus convulſivus præ-

 ſagit,

ſagit, duo ampla veſicatoria ſuris applicentur, ſed maturè, ſecus ad cardiaca deveniendum.

VIII. Tetartophya; *quarte continuë.*

Genus eſt febris remittentis, cujus paroxyſmi ſimiles ſibi mutuò quartâ quavis die reſpondent, ſeu quartanæ typum imitantur.

Rariſſimum eſt febris genus, quæ producitur à cauſis ſynochi, & quartanæ conjunctis & ut plurimum lethalis eſt.

1. *Tetartophya ſimplex* Franciſc. Joel. Oper. med. Tom. 3. C. P.

Ea eſt quæ nullius viſceris ſpeciatim affecti ſigna præbet. Huic calor obtuſus, ſed acer, pulſus parvus & tardus initio paroxyſmi, dein plenior, velocior quàm in quartana, exſpuitio frequens, temperamentum melancholicum; extenditur ad ſex ſeptimanas, niſi æſtiva ſit. Paroxyſmi ſunt typici citra frigus & ſudorem; curatur aperientibus, incidentibus, antiſcorbuticis, præmiſſis generalibus.

2. *Tetartophya ſplenalgica;* vide Plantii vitam Fernelii. *Febris Ferneliana* Raim. Fortis, quòd eâ mortuus eſt Fernelius. C. P.

Differt à præcedenti quòd lienis obſtructione ſtipetur.

3. *Tetartophya Hepatalgica* Carol. Piſonis; C. P.

Pendet ab ſcirrho aut ſuppuratione hepatis.

4. *Tetartophya carotica*, Werlhof. obſ. de febrib. pag. 17. A. P.

Foreſt. lib. 3 obſ. 39. Bianchi hiſt. hepat. pag. 751, tetartophiam comatoſam obſervarunt, & ego anno 1727 in noſocomio Aleſienſi catalepticam in ſene milite. *Schelhammer de naturâ pag. 275. Stahlius* ſomnolentiam in quartanæ paroxyſmis innoxiam neque cohibendam eſſe notat *in problemate de febrium theoriâ.* Vide *Carum febrilem.*

5. *Tetartophya ſemitertiana; Hemitritæus major* Schenckii obſ. 18 lib. 5 ſchol. p. 140. A. P.

Illa eſt ſpecies quartanæ continuæ quæ tertianam interpoſitam habet, ſymptomata ſæviſſima inducit, rariùs evenit & ferè ſemper lethalis eſt. *Schenckius* & præceptor ejus *Benedictus.*

6. *Tetartophya maligna. Quartana maligna* Marcelli Donati lib. 3 cap. 14, libr. 7 cap. 6; Horſtii lib. 1 obſerv. 12. A. P.

Comatoſam obſervavit *Carol. Piſo de morbis à colluvie ſeroſâ, obſervat.* 166. Ea hepatalgiam duxit & intra quartum menſem ægrum confecit. Pulſus initio paroxyſmi parvus & admodum rarus, ut quandoque pluſculas horas penitus lateret; aderat coma grave niſi quando deliriis interturbaretur; paroxyſmus ad horas quindecim extendebatur. Vide etiam ejus *obſervat. 169, 170, 171:* legatur *Torti de febre lethargicâ à pag. 207 ad 219.*

ORDO

ORDO TERTIUS.

Febres Intermittentes,

Græcis *pyreta dialeira ;* Gall. *accès de fiévre ;* Anglis *The agues.*

PYrexia, Latinis *febricitatio*, dicitur tempus hujus ægritudinis quo febris viget, id eſt, in quo frequentior eſt pulſus, vel notabilis ſaltem virium proſtratio, in hoc ordine *acceſſio*, in priori *paroxyſmus* dicitur, ſed propria pyrexia calorem æſtumve febrilem ſignificat.

Apyrexia, Latinis *quies*, *infebricitatio*, *intervallum lucidum*, eſt tempus quo febris omninò deficit, & inter utrumque acceſſum vocatur *intermiſſio* : differt à *remiſſione* ex totali & plenâ febris abſentiâ, cùm in remiſſione ſit tantùm febris immunitio, non interlocatio.

Typus eſt ordo acceſſionum aut paroxyſmorum : ut typus quotidianus, tertianus, quartanus, cùm ſe quotidie, tertiâ quavis die, &c, conſequuntur acceſſus vel paroxyſmi. Typus in quartanâ eſt maximè regularis ſeu facilè determinabilis, minùs in tertianis, aſt non ita in remittentibus, quæ multo minùs *typicæ* ſunt.

Ex typo repetuntur characteres generici intermittentium & remittentium, ita tamen ut data ſpecies referatur ad genus cujus typum illa proximius imitatur.

Febres intermittentes ſunt illæ, quæ per intervalla ſemimenſe minora pluries accedunt & recedunt, plenâ inter utrumque acceſſum apyrexiâ.

Sæpiùs remittentes cum intermittentibus confunduntur, quando malignæ ſunt ; quia in intervallis paroxyſmorum pulſus non modò ſano ſimilis eſt ; ſed etiam quandoque rarior, ut in hemitritæis, tritæophyis, epialis, aliisque ; verùm non ex ſolâ pulſûs frequentiâ debet æſtimari febris, cùm in typho, utcumque graviſſimo morbo, pulſus ſit vel ſano ſimilis, vel rarior, utcumque magna febris ſit.

Pyrexia ſeu acceſſus duplici ſæpiſſimè tempore abſolvitur, ſcilicet tempore *frigoris* ſeu horroris, & tempore *æſtûs* ſeu caloris, atque ut plurimum *ſudore* terminatur ; *intermiſſio* eſt tempus quod inter ſudorem ultimi acceſſûs, & horrorem proximè ſequentis intercedit.

Nullas admittimus intermittentes malignas, quia quæ intermittentes videntur & malignæ ſunt, nullum lucidum intervallum habent in quo vis pulſûs reſpectu ad vires artuum ſit ut in ſanitate, ſeu in quo ſi pulſus ſano ſimilis ſit quoad frequentiam non ſit artuum proſtratio ſeu debilitas multò major quàm in verè intermittentium intervallis. Malignas itaque inter-

termittentium facie ludentes ad amphimerinas, tritæophyas, vel tetartophyas amandamus.

Malignitas in morbis eſt ſumma nocendi facultas à principiis phyſicis, minimè verò mechanicis, dependens; ſumitur etiam pro materie malignâ, deleteriâ, venenatâ, ſeu quæ ſub exigua mole magnas & noxias mutationes inducere valet in œconomiâ animali per vires ſuas phyſicas ſæpiùs obſcuriſſimas.

Illuſt. *Chirac* & *Sylva* omnem in febribus malignitatem rejecerunt, & quæ vulgò miaſmatis venenatis tribuuntur phænomena, ea ingenioſiſſimè ex corticalium cerebri vaſorum obſtructione, & impeditâ proinde fluidi nervei ſecretione deduxerunt; verùm licet ea theoria mechanica optima ſit, & in morbis cerebri inflammatoriis & ſoporoſis apprimè locum inveniat, non minùs certum eſt quòd à corporum putridorum, venenatorum, mephitidum, ægrotantium contagiis, effluviis, ſeu miaſmatis in corpus humanum immiſſis, aut in eo genitis, multæ, eæque lethiferæ mutationes inducantur, ex principiis mechanicis minimè intelligibiles, ut videmus in epidemicis, caſtrenſibus, peſtilentialibus morbis, potiſſimum in amphimerinis & tritæophyis.

Fortè illa miaſmata vim electricam fluidi nervei deſtruunt, ut eam à mephiticis halitibus, anthracis & carbonum fumo extingui notum eſt, unde virium lapſus ſubitaneus; fortè etiam illa miaſmata vi arſenicali nerveas fibras irritant, & erethiſmos funeſtos excitant. Quis aconiti, cantharidum, ovorum lucii vim deleteriam ex principiis mechanicis explicavit? quis opii vim narcoticam?

In febribus duo ſunt principia, quæ morbi vehementiam conſtituunt, vis ſcilicet naturæ, quæ, quò major eſt, eò majorem æſtum febrilem concitat, ex pulſûs frequentiâ & magnitudine æſtimandam; & vis malignitatis materiæ morbificæ, quæ ex artuum & pulſûs debilitate, conatuum anomaliâ, turbâ, & præcipiti ac inconſtanti ſerie judicatur; ſcilicet ex cardialgiis, ſyncope, deliriis, convulſionibus, ſopore, &c.

Ex eo quòd malignitatem admittamus, minimè concludendum eſt materiem deleteriam cardiacis, alexiteriis, bezoardicis eſſe ſemper, & ſine ſummis cautelis ejiciendam, quæ certè conſequentia, ut advertit *Sydenham*, plus nocuit humano generi, quàm pulveris inventio; ſed ſequitur eam eſſe vel corrigendam, vel eliminandam, prout alterutrum permiſerint circumſtantiæ, & ſuaſerit rerum magiſtra experientia.

In plurimis morbis eſt materies morbifica, adeoque noxia; non ideo omnes maligni dicendi ſunt, ſed ii tantùm in quibus ſymptomata venenatæ materiei, & triumphatæ, aut turbatæ naturæ tribuenda prædominium tenent, ut in typho, pluribuſque remittentibus. Intermittentes, ait *Hippocrates*, periculo carent; id eſt, ſi comparentur cum remittentibus & multis continuis, multum abeſt quin adeo periculoſæ ſint; cùm enim natura ab omni molimine ceſſet in intervallis, nec oppreſſa ſit, ſed omnino libera, ut patet ex animæ & corporis functionibus reſtitutis, nullum interea grave dam-

damnum imminere conſequens eſt, ſeu minus eſt timendum damnum ab hujus materiei noxâ, quàm quod ex continuo naturæ conatu exſurgeret.

Natura in regimine actionum omnium vitalium, & à libertate non pendentium, alternam labori quietem ſectatur, & periodicè labores ſuos exſequitur; patet ex pulſu cordis qui ſingulis ſecundis, ex motu reſpirationis qui vigeſies in minuto, ex fecum expulſione, ex ſomno qui ſemel in nycthemero, ex mictione quæ bis vel ter, ex ſeminis ejectione, ex catameniorum expulſione, &c, quæ periodica naturæ molimina evidenter oſtendunt. Quid itaque mirum ſi, ubi materies morbifica latet in vaſis ſanguiferis, morulis interpoſitis vires ſuas reficiat natura medicatrix.

Omnes theoretici hoc ſibi muneris imponunt, ut mechanicè explicent diverſos periodicos morborum inſultus; aſt priùs inquirant cur omnes pacatæ artificum omnium actiones fiant periodicè; cur ſutores, lapicidæ, fabri ferrarii, aratores, remiges, cùm nullo periculo turbantur, ſuos manuum, pedum, trunci motus alternos, periodis brevioribus, vel longioribus abſolvant, datis intervallis cibum, ſomnum capeſſant, & eodem modo quo harum actionum periodos explicuerint, naturales fieri intelligent; nam eodem modo agimus, ſive inſcii, ſive conſcii, cùm potentia motrix à facultate percipiente diverſa ſit.

Curatio intermittentium alia eſt *palliativa*, quæ naturæ conatus tollit, ſuſpendit; alia verò *radicalis*, quæ materiem morbificam, quâ illi determinantur conatus febriles, aufert, vel corrigit; iſta tutior eſt, altera verò ſola raro eſt adhibenda, niſi radicalis præceſſerit. Interea tamen ſi urgeat neceſſitas, palliativa cura adhibenda eſt prior, quod præſtant narcotica kinkinæ mixta.

Curatio radicalis diverſa eſt, prout diverſa eſt materies morbifica, & principium intermittentis procatarcticum, ac proëgumenum; ab animi pathemate, ut vehementi cupiditate, terrore, &c, ſine ullo alio in corpore vitio, quandoque excitari intermittentes docet obſervatio; in illis vel quies animi ſomno, tempore concilianda ſufficit, vel alterum pathema excitare ſæpè ſatis eſt; ut apud ruſticos ſobrios ſuccedere videmus, & ut in ſingultu, hæmorrhagiâ levi ſæpè ſufficit. Verùm ſi frigore concitatus fuerit acceſſus, quoniam æſtus febrilis ſubſequens reſolvit ſanguinem à frigore inſpiſſatum, & perſpirabile retentum ſudor expellit, natura ſola huic morbo medetur.

Cùm verò ſunt materies morbificæ peregrinæ in corpore, illæ vel primas vias ſolùm notabiliter, vel & etiam ſecundas, tertiaſque infeſtant, atque in hoc caſu, ars medica naturæ ſuppetias ferre debet. Itaque ſi primas vias pravi ſucci inficiant, quod ex nauſeâ, linguæ ſorditie, anhelitûs fœtore, præcordiorum pondere, anorexiâ & prægreſſis cognoſci poteſt, primæ viæ emeticis, catharticis, clyſmatis, potu diluente, & abſtinentiâ ſunt evacuandæ, quod præmiſsâ phlebotomiâ apud juvenes & plethoricos feliciùs ſuccedit: plurimæ ſunt intermittentes, potiſſimùm tertianæ, quæ hac ſolâ methodo feliciter tolluntur: bilioſæ præterea refrigerantibus, acidis, acrimoniam alkaleſcentem corrigentibus, ut limonatis, emulſionibus apud picrocholos, ardentes, æſtate præſertim optimè ſanantur, quidquid Sylviani oggerant,

 qui

qui acida omnia ſanguini coagulando, & intermittenti excitandæ apta contendunt.

Si verò in vaſis ſanguiferis provolvatur cruor æſtuoſus, ſalſus, viſcidus, bilioſus, quocumque modo naturæ infeſtus; licèt ex eo principio ſolo non rarò continuæ febres ſuſcitentur, tunc continuarum remedia, & uberiores phlebotomiæ, & diæta ſeverior conveniunt, præter remedia his vitiis ſanguinis corrigendis apta.

Intermittentes verò chronicæ foveri videntur à materie morbificâ, non ita facilè putreſcibili, viſcidiore, & ſimul vix acri, quæ in ultimis arteriarum, venarumque reticulis nidulatur, ubi valde eſt retardata ſanguinis circulatio, & ex paulò majori retardatione non niſi poſt longum tempus impendet aliquale vitæ periculum.

Simile quidem vitium in omnibus etiam acutis intermittentibus agnoſco, ſed vel multò levius, vel gravioribus vitiis combinatum, ut in remittentibus. Ex his autem fermè patet cur ab ſpaſmodicâ membranarum & cutis potiſſimùm ſtricturâ febrilis conatus ordiatur; cùm enim in illis ultimis membranarum & viſcerum vaſculis, vis truſiva exigua ſit, nec poſſit multum intendi, quin præceſſerit hujus reſolutio, & attritus, neceſſum videtur ut hac ſpaſmodicâ conſtrictione materies morbifica atteratur, prematur, & in venas continuas exprimatur, adeoque prelo cordis & arteriarum oblata majori energiâ ſubigi, & liquefieri poſſit: non poteſt autem illa ſtrictura excitari ſine ſummo virium impendio, fluido ſcilicet nerveo ubertim in omnes membranas, muſculoſque cutaneos immiſſo, vires cordis hoc defraudati minuantur neceſſe eſt; hinc pulſus exilis, quandoque turbatus, in frigore febrili, dùm convulſivè conquaſſantur partes externæ, & ſanguis à peripheriâ corporis ad venas, & inde ad cor exprimitur; ab ſpaſmodicâ membranarum conſtrictione frigus oriri quoad ſenſum ægri multis experimentis confirmatur; calculi biliaris per canalem choledochum tranſitus, catheteris in veſicam immiſſio, ultima urinæ urethram in dyſuriâ vellicantis guttula, ſæpè frigus intenſum excitant, licèt partes quas æger frigidas percipit adſtantibus nativum calorem ſervaſſe videantur, quod in epialæ paroxyſmis vidi.

Veroſimile autem eſt longâ morâ ſanguinis ſeroſi, vappidi, effœti in his vaſis ultimis, potiſſimum apud cachecticos, oppilatas virgines, obſtructos, aquis lutulentis utentes, &c, elaterem horumce minimorum vaſorum imminui. Hinc ſequitur principium proëgumenum febribus illis ſuppeditari quod naturæ viribus & conatibus febrilibus non poteſt eradicari, atque in hoc caſu Medicus duplici potiſſimum modo has intermittentes debellat.

Primò etenim præmiſſis generalibus tonum hiſce vaſis reddere conatur per martialia, amara, ſtomachica, adſtringenti vi prædita, quod præſtant kinkina, caſcarilla, nuces gallarum, gentiana, centaurium minus, aquæ thermales, ferrugineæ, &c. Secundò verò vitium quoddam fluidis illis ſtagnantibus inhærens corrigunt iiſdem medicaminibus, ſive illud vitium ſit ſimplex, ut viſciditas, craſſities, quod benè multi cogitant; ſive ſit combinatum ex quadam tendentiâ ad putredinem eâque remotâ, undè fortè ſit quod optima

ma antiſeptica, ut chamæmelum, kinkina ſint febrifuga, ut ut cum febrifugis, alia antiſeptica ſalina, velut cremor tartari, ſal ammoniacus addantur.

Phlebotomia in æſtu febrili potiſſimum, & cathartica immediatè poſt acceſſum, tutiùs collocantur, uſus verò kinkinæ in intermiſſionis ſpatio locum habet. Diæta eò ſeverior ſit, quò acceſſus longiores & frequentiores ſimul, quòque recens magis morbus, vireſque ægri vegetiores: quotidiana & tertiana duplex diætam febrium acutarum expoſtulant, ſaltem primis diebus. Tertiana ſimplex & à fortiori quartana diætam mediocrem exigunt, & poſt aliquot ab invaſione dies ciborum ſolidorum, vinique uſum non reſpuunt, aſt acceſſûs tempore vacuus debet eſſe ſtomachus, ne natura digeſtionis & febris ſimul opere defatigetur.

Semina paſtinacæ ad drachmam; teſtæ ovorum calcinatæ & pulveratæ ad ſemi-drachmam, bis, vel ter in die, ut expertus ſum, febres fugant.

Recipe : ſalis polychreſti, ſcrupul. duos ; ſalis ammoniaci, ſcrupul. i. m: ſumat bis, vel ter in die, ſuperbibendo infuſum vel chamæmeli florum, vel centaurii minoris, vel trifolii fibrini, vel ſume conſervæ naſturtii aquatici, aut alterius antiſcorbuticæ plantæ unc. quatuor.

Hæc ſunt febrifuga Vindobonæ uſitata.

IX. QUOTIDIANA, Græcis *Cathemerinos pyretos ; Fièvre quotidienne.* Nomen adjectivum quotidianæ ineptum eſt, multò rectiùs *Catemerina* vocari deberet hæc febris, ut tertiana *Tritæus.*

Eſt genus intermittentis febris, cujus acceſſus ſimiles ſingulis diebus revertuntur.

Differt à tertianâ duplici in quâ pariter quotis diebus fit acceſſio febris, ex eo quòd tertianæ acceſſus alternis, non verò ſingulis diebus ſibi mutuò reſpondent.

Quotidiana rara eſt; & multò frequentior eſt duplex tertiana.

Quotidiana ſubintrans, ſeu cujus acceſſus ad viginti quatuor horas fermè extenduntur, jam pro intermittenti haberi non poteſt, & amphimerina cenſenda eſt; quæ verò duplicata eſt, ita ut ſingulis diebus duo acceſſus dentur, ferè ad remittentes pertinet, cùm non ſenſibilis inter acceſſus detur apyrexia; à fortiori triplex, quam *Primeroſius* recenſet, & quas quartanis, tertianiſve complicari contendit. Galenici à pituitâ hoc genus pendere arbitrati hujus hiſtoriam ex ſuâ hypotheſi concinnabant.

1. *Quotidiana ſimplex ; Quotidiana legitima* Brendelii, Sennerti, cap. 18. de febrib. P.

Ea pueris, debilibuſque ſubjectis familiaris eſt, verno potiſſimum tempore. Primæ acceſſiones, ut plurimum horis matutinis, quibus æger jentare aſſueverat, revertuntur; horror & calor mediocres ſunt; duratio acceſsûs octodecim horas non excedit; duratio morbi ante kinkinæ inventum ad menſes plures extendebatur.

Differt ab amphimerinâ catarrhali per integram apyrexiam, & ex eo quòd mane, non veſpere, ut in catharrali, acceſſus aggrediantur, quodque coryzæ & tuſſis immunis ſit. Veras & plures initio veris anni 1750 obſervavit in pueris *Brendelius*. Vidi & ego quaſdam; adeoque non audiendi ſunt, qui Quotidianæ exiſtentiam negant.

2. *Quotidiana deceptiva*; *Febris ſubcontinua* Torti pag. 199. *Febris ſubintrans* Auctorum.

Eſt vera amphimerina putrida, quæ aliquandiu ægrum & Medicum deludit ſub quotidianæ larvâ, ut monuit *Sydenham*, & ſæpiùs obſervatur. Illa nec horas matutinas ſervat, & laſſitudine, necnon linguæ ſorditie ſeſe prodit; dum æger ſe frigere aſſerit, is non rarò ſolito calidior à Medico deprehenditur; intermiſſio & typus obſcuratur; maximi momenti eſt ab illâ non decipi, ſed eam per eadem medicamina impugnare, quibus ſynochus & amphimerinæ impugnantur, & à kinkinâ diù abſtinere, ſed phlebotomiis & catharticis iteratis potiſſimùm uti. Vide *Tertianam ſpuriam Sydenhami*.

3. *Quotidiana hyſterica* Benjam. Scharfii Miſcell. Cur. P.

Vidi ipſe pluries hanc ſpeciem in hyſtericis mulieribus, quæ quotidie horis veſpertinis, non nocturnis, levi refrigeratione cum oſcedine & pandiculatione aggrediebatur, ſubſequente leni calore, nulloque, aut vix notabili ſudore. Pulſus in hac ſtrictus, urinæ copioſæ, limpidæ.

4. *Quotidiana epileptica*, Eſſais d'Edinbourg, Tom. VI. art. 49. pag. 138. P.

Ea eſt quæ quolibet acceſſu paroxyſmum epilepſiæ accerſit. Joannes Rhenish à ſex menſibus intermittenti laborans, poſt grave inſomnium in quo ſerpentem accedentem ſibi videre viſus erat, incidit ſingulis diebus in paroxyſmum epilepſiæ eâdem horâ accedentem, quâ febris antea eum invadere ſolita erat; quilibet epilepſiæ acceſſus incipit à pedum convulſione, quæ ad ſolum pedibus percutiendum cogit. His convulſionibus ſenſim ad caput delatis illicò loquelæ uſu orbatur æger; ſed ululatus horrendos edit, ventre & pectore alternatim mirum in modum dilatatis & conſtrictis.

Durante hoc acceſſu pulſus elatior & frequentior, facies inflammata, oculi exorbitantes; finito paroxyſmo dolor in interaneis, lingua humida, urinæ ſuppreſſæ.

Curationem & ſanationem, vide *loco citato*.

5. *Quotidiana iſchiadica*, Eſſais d'Edinbourg, Tom. VI. pag. 143. P.

Puerpera dolores in iſchio experiebatur, intermittentibus dudum obnoxia, paludoſæ regionis incola, ſingulis diebus paroxyſmum hujus doloris circa vaſtum externum muſculum eâdem horâ patiebatur, cum magno æſtu febrili in ſudorem terminando, quo peracto benè ſe habebat ad omnes functiones expedita.

Curatio. Sumpto emetico & catharticis kinkinam adhibuit, addito elixirio vitrioli cum antiſpaſmodicis; demùm admoto parti affectæ amplo veſicatorio convaluit.

6. *Quotidiana cephalalgica* M. Donati lib. 5. P.

Differt

Differt à cephalalgia febrili per ſigna febris conſpicua, ut rigorem & calorem quotidie revertentes, eodem tamen modo curanda. Vide *Mortonum de Febre hemicraniam ſimulante*, *cap. 9.*

7. *Quotidiana nephralgica* Morton. Pyretol. cap. 9. hiſtor. 28. A. P.

Ea eſt quæ quotidie paroxyſmum nephralgiæ inducit, cujus curam vide apud *Auctorem citatum.*

8. *Quotidiana ſoporoſa* Mocha, conſil. 48. fol. 71. an Morton. Pyretol. cap. 9, hiſtor. 26? an Tertiana carotica duplex? A. P.

Bis obſervavit *Carol. Piſo;* ſingulis diebus à meridie acceſſus invadebat cum gravi veterno, urina utrique ægro vitrum fuſum referebat, *obſ. 174 de morbis à colluvie ſeroſâ.*

9. *Quotidiana catarrhalis* Trincavellii lib. 3 conſ. 18, 21. Zecchii conſ. 22.

Incipit quolibet veſpere à refrigeratione; aſt inquirendum num ſit mane integritas, ſeu apyrexia?

10. *Quotidiana partialis* Cnoffelii, Collect. Academic. tom. 3 pag. 166. P

Ea eſt quæ unam tantum corporis partem afficit.

Martinus Genger Mariemburgenſis ſingulis diebus per ſeptem ſeptimanas frigebat toto brachio horâ ſeptimâ veſpertinâ, horâ octavâ huic frigori addebatur tremor manûs & digitorum, poſt trihorium calor ſuccedebat, & brachium calore urenti flagrabat, reſiduo corpore benè ſe habente, excepto quod præludebant vomitio & dolores ad hypochondrium, & mammam ejuſdem lateris.

Hæc febris ſanata eſt ſolitis remediis. Vide *Act. Acad. Nat. Cur. ann.* 1673. *obſ.* 205.

11. *Quotidiana ſtrangurioſa* Hug. Gouraigne D. M. M. *P.*

Is obſervavit febrem in quâ quilibet acceſſus quotidianus afferebat urinæ ſuppreſſionem cum inani ferè meiendi conatu; elapſo acceſſu, urina liberè profluebat; laxantia emollientia præmiſſis generalibus profuere.

X. TERTIANA, Græcis *Tritaïos; Bilioſa* Galenicis; *Intermittens; Fiévre tierce; Ægri Tertianarii.*

Eſt illud genus intermittentis febris, cujus acceſſus ſimiles alternis diebus ſibi mutuò reſpondent, vel eſt ſeries acceſſuum, quorum qui ſimiles ſunt, illi tertiâ quâque die circiter repetunt.

Diſtinguitur tertiana duplex à quotidianâ, quòd tertianæ acceſſus non ſingulis, ſed alternis diebus quoad horam, modumque invaſionis ſibi reſpondeant; à quartanâ triplici, quod in quartanâ acceſſûs diei Lunæ ſimilis ſit acceſſui diei Jovis, diei Dominicæ, & ſic deinceps; præterea tertiana multò frequentiùs occurrit quàm quotidiana.

Urinæ lateritiæ ſunt optimum intermittentium latentium ſignum.

1. *Tertiana legitima* Sennert. de febrib. cap. 17 lib. 2. Nenter. tabul. 153. P.

Ea dicitur, cujus acceſſus ultra duodecim horas non extenditur, invadit inter horam matutinam nonam & undecimam, quotidiana verò circa ſepti-

 mam;

mam : hemitritæus à *Celſo* vocatur. Æſtivâ & vernâ tempeſtate frequentior eſt, ſpuria verò autumnali. Frigus eſt in tertianâ intenſum cum tremore & triſmo, ſtrepituque dentium, quod ſequitur calor multus acer & mordax, unde frequens reſpiratio, frigidi potûs ſitis, vigilia, cephalalgia, & quandoque delirium : urinæ ſunt ſubrufæ, & poſt acceſſum intenſiùs citrinæ; hæ febres ſubjectis juvenibus, bilioſi temperamenti, exercitatis frequentiùs accidunt; ſeptem circuitibus ex *Hippocrate* terminantur, ſi naturæ commiſſæ fuerint; *Sydenham* verò exiſtimat ſummam omnium acceſſuum quatuordecim dies adæquare, ſi autumnales fuerint; ſæpè horror ſemi-horam tranſgreditur, & vomitione ſtipatur, acceſſus à 6 horis ad 12 extendi ſolet; declinatio acceſſus ſudorem accerſit, declinatio verò morbi ſæpè diarrhœam.

Curatio. Æger per aliquot dies ſolis juſculis & aquâ panatâ veſcatur; phlebotomia, niſi æger ſit ſenex, infans, vel convaleſcens, inſtituatur, imò pro neceſſitate repetatur in acceſſu; ſequenti die poſt acceſſum purgatio communis uſurpetur, quæ interpoſito altero acceſſu repetatur : cùm verò febris per naturæ conatus & diætam paululum attrita, ſeu contemperata fuerit, tunc ad corticem peruvianum quartâ quâvis horâ extra acceſſum ad drachmam unam in ſubſtantiâ ſumat æger, & in hoc perſeveret noctu & interdiu, uſquequò febris deſierit, tunc per ſeptem dies bis tantùm in die, aliis verò ſequentibus diebus ſeptem, ſemel, vel alternis diebus uſurpetur kinkina.

Varietates hujus febris à *Ballonio* & *Ramazzino* obſervatæ ſunt; quotidiana *gaſtrica*, & quotidiana *venoſa*. *Gaſtricas* vocat *Ballonius lib.* 2. *Epidem. ann.* 1575, quæ à ſaburrâ primarum viarum foventur, quod ex linguæ forditie, fœtore oris, aliiſque ſignis cognoſces, & illæ repetitis catharticis curari debent, non phlebotomiis. *Venoſæ* ſunt juxta illum quæ generis venoſi phlogoſim ſequuntur, quod ex ſignis plethoræ commotæ diſtinguitur; illas phlebotomia ſanat.

2. *Tertiana ſpuria* Sennert. lib. 2. cap 17; Nenteri, Tab. 153 cap. 26; *Tertiana ſubcontinua* Juncker. Tab. 79. *Tertiana extenſa* quibuſdam; P.

Vitioſa ſpeciei denominatio, & verè illegitima, quam ægrè retinemus; ea autem ſic vocatur, quæ brevi, levique frigore adoriens, calore dein intenſo & longiſſimo ſtipatur, ita ut 12^im^ imò 20^i^ horas perſeveret cum ſiccitate linguæ, capitis dolore, nullis, vel paucis, & non levantibus ſudoribus; in hac etiam acceſſus typum facilè mutent. Duratio morbi ultra ſeptem acceſſus extenditur, & menſe Julio ſæpiùs accedit, atque poſt quatuor, vel quinque acceſſus omninò remittens, ſeu tritæophya evadit, quod præſagimus, ſi apyrexia ſit brevis, imperfecta, ſi poſt acceſſum nullus ſudor, vel nullum levamen adſit, ita ut æger lecto ſuo delectetur.

Hæc ſpecies tribuenda eſt, vel ſaburræ primarum viarum copioſiori, quæ ideò catharticis eſt expugnanda; vel aſſiduo calori lectuli, & calidiori regimini, ut ſudorificis: in priori caſu poſt ſufficientem catharticorum uſum ad kinkinam deveniendum eſt : in poſteriori kinkina nullius uſus eſt. Vide *tritæophyam deceptivam.*

3. *Tertiana petechialis* Marcelli Donati; *an Tertiana ſcorbutica* Wedelii? Vide-

Videtur varietas ſpuriæ in quâ ob nimium ſanguinis ardorem, regimine & medicamentis calefacientibus excitatum, ſuperveniunt petechiæ, ut obſervat *Junckerus*; judicent verò autoptæ num ad tritæophyam potiùs attineat. In noſtris regionibus raró hæc obſervatur, apud Germanos frequentiùs.

Dolores nocturni, maculæ lividæ, gingivarum fœtor ſcorbuticam deſignant, in quâ ſuccus naſturtii aquatici cum kinkina præbetur.

4. *Tertiana pleuritica* Valeſii in Epidem. lib. 1. ſect. 3. pag. 30. *Pleuritis intermittens*. A. P.

Quin etiam mihi contigit videre pleuritidem, veriſſimam quidem, & omnia pathognomonica ſigna habentem, intermittentem tamen, ita ut homo alternis diebus pleuritide, alternis nullo morbo teneri videretur. Hodie regnat Monſpelii Maio menſe 1760 tertiana, quæ poſt tertium acceſſum pleuritidem imitatur, dolore lateris & dyſpnœâ accedentibus, ac febris ex intermittente evadit remittens; ſanguis pleuriticus eſt in patellâ; & phlebotomiis iteratis cum interpoſitis catharticis lenibus ſanatur morbus.

5. *Tertiana arthritica* Raim. Fortis. P.

Hanc ſpeciem hæmorrhois ſuppreſſa excitabat. Rheumatiſmalem tertianam deſcripſit *Mortonus Pyretol. cap. 9 hiſtor. 22.*

6. *Tertiana aſthmatica* Bonet. Polyalth. P.

Illa eſt cujus ſinguli acceſſus difficultate magnâ reſpirandi ſtipantur, & aſthmaticos invadunt; febris nec eſt acuta, nec continua, ut in peripneumoniâ; cura exigit febrifuga bechicis & diureticis juncta.

7. *Tertiana emetica. Vid.* Williſ. obſerv. de febre Tertianâ, cap. 4. Morton. *Syneches vomitum ſimulans*, &c. P.

Juvenis quidam nobilis, bilioſo temperamento præditus, febre tertianâ corripiebatur; ingruente paroxyſmo plurimum bilis flavæ & viridis evomebat; dein cum inſigni cardialgiâ, calore & ſiti intenſiſſimis per plures horas graviter decumbebat. Hæc ſpecies in quovis paroxyſmo atrocem vomitum excitat, vel bilioſum, ut in hoc caſu *Williſii*, vel pituitoſum, ut in aliis quos vidi.

Williſius præſcripſit victum ex hordeatis, phlebotomias duas in acceſſu, quavis nocte conſervam roſarum cum ſcrupulo diaſcordii, mane ſal abſinthii cum ſucco aurantii, & cùm æger ille à vomitoriis læderetur ad cathartica ex infuſo ſennæ, rhei, ſantali citrini cum ſale abſinthii confugit, nec non epithema febrifugum carpis admovit; ubi verò vomitus pituitoſus, viſcoſus tertiâ quaque die cum febre recurrit, poſt adhibita omnigena medicamina, ad aquas Bellilucanas confugiendum eſt die intermiſſionis epotandas.

Falſum eſt in tertianâ emeticum neceſſarium eſſe; emetica & cathartica cautelæ gratiâ aſſumpta non raró tertianam excitarunt, obſervante *Williſio*: illis etiam inſiſtere non tutum eſt, cùm videntur indicata.

Tertianam emeticam & ſudore ſtipatam epidemicam anno 1657 memorat *Mangetus Bibliotheca practica.* Tertianam iliacam, ſeu vomitu pertinaci, colicâ & alvi conſtipatione notatam, refert *Foreſtus obſervat.* Tertiana cholerica, ſeu choleram quovis acceſſu excitans ejuſdem eſt ſpeciei, *Morton pyret.* cap.

cap. 4. pag. 33. Succus limonum ſaccharatus aquâ dilutus, ſeu limonata vulgaris, coҫta, bis ſumpta in acceſſu laudatur à *Guill. Piſone* in his tertianis; ea enim vomitum compeſcit, acceſſum minuit, & ſudores movet.

8. *Tertiana hyſterica* Wedelii Ephemer. Nat. Cur. ann. 2. ejuſdem *tertiana hypocondriaca.* P.

Ea eſt quæ tertio quoque die paroxyſmum hyſteriæ acceſſit, potiſſimum frigus, oſcitationes, cardialgiam, nauſeam, terrorem & animi dejectionem. Curatur aperientibus lenibus & antihyſtericis kinkinæ mixtis.

9. *Tertiana ſcorbutica* Ettmuller. de febrib. pag. 194, Balthazar. Timæi caſ. 15 lib. 8; *Tertiana Danica* Bartholini; *Erratica* Auctorum. P.

Cognoſcitur 1° ex anomaliâ; periodi ejus mirè variant, nunc anticipando, nunc retardando; 2° Contumaciſſima eſt, & niſi fuerit ſublatus fomes ſcorbuticus, vel ſepties recidivat; 3° Dolores lancinantes, aut in frigore aut in calore, iiſque vagi adſunt; 4° Arenulæ rubræ, ſed friabiles parietibus matulæ adhærent; 5° vel hæret in urinis craſſum, copioſum, quaſi furfuraceum ſedimentum, ſubrubicundo ſanguineo colore non nihil tinctum.

Curatur itaque antiſcorbuticis remediis, ut juſculis amaris, dein ad kinkinam deveniendum, præmiſſis lenibus catharticis. In hoc caſu laudantur abſinthium, marrubium, carduus benedictus, centaurium minus, tormentilla, tertianaria, ulmaria, taraxacum, fumaria, naſturtium aquaticum, ſedum minus, &c. Vide *Ettmullerum pag. 198.*

10. *Tertiana Carotica* Werlhof. obſerv. de febrib. Ramazzini Conſt. Epid. pag. 228; *Apoplectica* Mortoni cap. 9. hiſt. 25; *Febris lethargica* Torti l. 3. P.

Eſt ea ſpecies de quâ integrum & eximium tractatum ſcripſit illuſtris *Werlhoſius*, quæ quintâ die, id eſt tertio acceſſu, ægrum in Carum vel Apoplexiam ſæpiùs lethalem conjicit, cujus ſigna dedimus in tritæophya apoplecticâ, curam verò trademus, dum de *Caro febrili* agemus. Vide *Morton pyretol. pag. 99. de Tertianâ apoplecticâ*, quam, ut *Werlhoſius*, kinkinâ impugnat.

Tertiana carotica duplex viſa eſt à *Riverio*, *obſ. 2. pag. 79.* Diverſæ ſpeciei videtur ac prior. Vide *obſerv. Carol. Piſonis de febrib. pag. 468.* Difficillimum eſt quandoque tritæophyam duplicem ſoporoſam cum tertianâ duplici ſoporoſa non confundere.

11. *Tertiana ab ſcabie* Juncker. tab. 79. pag. 249. Fr. Hoffmanni II. 12. P.

Ea eſt quæ ſcabiem repulſam ſequitur, quæque reſumptâ ſcabie ſanatur. Datur etiam quartana ab eodem principio. *Nenter. de quartana.*

12. *Tertiana accidentalis.* Vide Sydenham. cap. 5. pag. 53. P.

Ea eſt quæ à levi aliqua offenſâ in ſex præſidiorum ſanitatis uſu oritur, ut à cibo, potu, aëre, &c. Illæ febres ſtatum quemdam ſeu fixum habitum non nanciſcuntur, & illis correpti ſæpè ſubitò convaleſcunt.

Tertianæ duplices diſtinguuntur à quotidianâ & à quartanâ triplici, ex eo quòd acceſſus ſibi mutuò quoad horam, modum, durationem, exitum, ſymptomata propria non ſingulis, ſed alternis diebus reſpondeant, ita ut primus tertio, ſecundus quarto, &c, ſimilis ſit. Differunt à tritæophyâ & amphimerinâ

rimâ per plenariam intermiſſionem & apyrexiam, quæ non ſolùm ex pulſu ſano ſimili, ſed potiſſimum ex eo quod æger è lecto ſurgat, ſuaſque vires reſtitutas fermè ſentiat, quod in remittentibus non accidit: ſi tamen brevis aut obſcura ſit apyrexia, curantur ut remittentes. Triplices & quadruplices tertianæ *Primeroſii*, ſi dentur, à remittentibus non differunt, exceptâ triplici tertianâ *Brendelii.*

13. *Tertiana duplex* Sennerti, River. Cent. III Obſ. 10. 11. Cent. IV. Obſ. 77. A. P.

Ea eſt quæ omnium familiariſſima eſt, quæque à multis pro quotidianâ habetur, verùm paroxyſmis alternis æqualibus cognoſcitur. Differt à complicatis ſequentibus quod nullum grave vel conſtans ſymptoma ſecum afferat, præter horrorem cum nauſea, tremore, cephalalgia, ſiti, quem ſequitur calor, deinde ſudor, ut omnibus febribus ſolemne eſt.

14. *Tertiana duplicata* Piens, Riverii Cent. IV. obſ. 16; Amat. Luſitan. cent. 1. pag. 6. A. P.

Illa acceſſus binos habet alternis diebus, ut primâ & tertiâ, nullum verò die ſecundâ, quartâ &c.

15. *Tertiana triplex* Brendelii, m. ſ. Illa eſt quæ primâ, tertiâque die duos, ſecundâ & quartâ unicum acceſſum inducit, &c. *Schenckius, lib. 5. obſ. 12.*

16. *Tertiana epileptica* Bonet. in Sepulchreto, tom. 3. pag. 161. A. P.

Ex *Caldera* ea quovis acceſſu convulſiones cum ſenſuum feriatione inducit; unde differt à ſpaſmodicâ in quâ ſenſus non obſcurantur. Puella decennis quavis die horâ decimâ patiebatur acceſſum febris, ſimulque epilepſiæ, à quibus liberata fuit per remedia generalia, ut videre eſt loco citato.

17. *Tertiana ſyphilitica* D. Deidier obſ. 4. de morb. venereis; Cardani &c. P.

Ea eſt quæ ita à viru ſyphilitico fovetur, ut hydrargyroſi; aut aquilâ albâ, ſimilibuſve medicaminibus tantùm ſanetur, uti quartana ſyphilitica *D. Monro Eſſais d'Edinbourg.*

D. Deidier litu mercuriali utebatur, & tertio litu ſanabatur febris. *Monro* aquilâ albâ ſingulis diebus repetitâ ad grana ſex ptyaliſmi gratiâ hanc aggrediebatur.

18. *Tertiana verminoſa* Stifferii in Act. Helmſtad. A. P.

Ea ſpecies ſymptomatis lumbricos in primis viis latentes deſignantibus ſtipatur, ut lumbricorum rejectione, acidis vomitionibus, &c: verùm quas vidi, remittentes fuere ſpecies non intermittentes.

19. *Tertiana ſubcontinua* Torti de febrib. pag. 131: *ſubcontinua malignans* ejuſd. Hiſtor. pag. 199. A. P. ad *tritæophyam* rectè pertinet.

Ea incipit ut tertiana, ſcilicet habet initio acceſſiones diſtinctas, ſed eſt ex pernicioſarum numero, atque ab aliis diſtinguitur ex ſucceſſivâ periodorum obſcuratione, & paulatim acquiſitâ continuitate; illi non rarò adjunguntur quædam ex ſymptomatis quæ pernicioſas deſignant, ut cardialgia, cholera, ſyncope, &c, ſed in multò remiſſiori gradu; ea cum pauco, vel nullo rigore ſolet invadere, ſed potiùs cum ſenſu caloris; cùm tertiana duplex eſt, ea primum acceſſum habet leviorem, ſecundum graviorem, & ſic progre-

diendo motum ſervat graviorem per dies pares; quod ſi ex duplici in ſimplicem ſtatim mutetur, non deſinit eſſe ſuſpecta, cùm acceſſionem validam præcedit altera debilis. Prænoſcitur etiam illa tertianæ in continuam mutatio, ſi intermiſſionis die mordax ad tactum calor percipiatur cum aliquali pulſûs perturbatione, ſiti, linguæ ſiccitate, quæ omnia incendium univerſale jamjam diſponi præmonſtrant: urina quoque pauca ſimul & rubra vel crocea periculum continuitatis portendit. Signum etiam eſt gutturis quædam inflammatio ulceroſa vel aphthoſa initio morbi cum dyſphagiâ apparens, nec non quodvis pernicioſum ſymptoma prioribus acceſſibus ſuperveniens, excepto tamen delirio, quod acceſſum in calore comitatur, quodque facile evaneſcit; ſecus ſi in febricula mitiori contingat, & eâ declinante perſeveret.

Jam febris facta remittens pernicioſa facilè cognoſcitur ex defectu apyrexiæ; & quamvis ab origine intermittens fuerit non caret periculo, nam trahit ſecum quoddam ſævum ſymptoma, ut cæteræ malignæ ab initio remittentes vel continuæ, potiſſimùm verò parotides, delirium perpetuum, convulſiones, anorexias, hydrophobias, ſeu cujuſvis potûs averſationes, & ſimilia.

Ea verò tertiana ſubcontinua ſeu hemitritæus tam frequens eſt ut *Mercatus* in plures ſpecies eam ſubdiviſerit. Videri meretur hic auctor *de tertiana pernicioſa tom. 2. pag. 395.*

20. *Tertiana Hemiplegica* Werlhof. de febrib. A. P.

Monialis hâc correpta alternis diebus patiebatur acceſſum; horum duo primi ſopore erant ſtipati cum reſolutione artuum unius lateris, balbutie, oris in oppoſitum latus diſtorſione; purgata in decoctione kinkinæ paſſa eſt in tertio acceſſu artuum tantùm formicationem, ſtuporem; finito quolibet acceſſu intra ſex, vel ſeptem horas, ea ſana omninò videbatur obſervante *Ill. D. Chaptal.*

Ill. Torti tertianam cardialgicam notavit *lib. 3. cap. 1*; vide cardialgiam quartam; *tertianam diaphoreticam*, ibid: vide Tritæophyam elodem; notat etiam *tertianam cholericam* in qua choleræ acceſſus cum paroxyſmis advenit, vide choleram ſextam; *tertianam dyſentericam* etiam memorat lib. 3. cap. 1. de qua vide dyſenteriam 17am; illæ ſiquidem febres ſæpius ita latent ut ſymptoma quo ſtipatur acceſſus pro ipſo morbo eſſentiali ſæpius habendum ſit.

21. *Tertiana miliaris.* Vide *miliarem 9am.*

22. *Tertiana urticata* D. Planchon Journ. de Med. Juill. 1765. p. 75. A. P.

In acceſſu erumpebant phlyctænæ urticarum puncturis ſimiles, pruriginoſæ; præmiſſis phlebotomiis, emetico & cathartico, kinkina morbum ſuſtulit.

23. *Tertiana lipyria* D. Comitis Pauli de' Valcarengho Medicinæ Profeſſoris Ticinenſis inclytiſſimi. A.

Conſtat ex illius diſſertatione ad nos datâ anno 1765 vigere in Cremonenſi & Mantuano tractu endemicam tertianam, nunc ſimplicem, nunc duplicem, cæteris regionibus & Authoribus vix cognitam, quæ, licet initio verè

verè intermittens ſit, circa tertiam quartamve acceſſionem remittens evadit, acceſſibus ſubintrantibus, & ſimul perniciosiſſimæ lipyriæ formam induit, cui obviam eundum eſt ope kinkinæ cum vino datæ, etiam cùm lipyriæ ſumptomata ſe produnt, niſi maturè funeſtam illam mutationem præverterit Medicus; quantùm verò differat hæc tertiana lipyria à tritæophya lipyria docet utriuſque character genericus: in utraque calor interiora urit dum exteriora algent; aſt in tritæophya febris eſt remittens ab initio ad finem, in tertiana verò aliquot primis diebus omninò intermittens, quod quidem in primis ejus morbi deſcriptionibus, olim à Celebri Profeſſore editis, non ita clarum erat. Gratias itaque ipſi rependo quod hanc ſpeciem tertianæ cognoſcendam & curandam mihi humaniſſimè præbuerit.

XI. Quartana, Græcis *Tetartaïos*; *febris quartana* Auctorum; *fiévre quarte* ou *quartaine*. Ægri *Quartanarii*.

Genus eſt febris intermittentis, cujus acceſſus ſimiles quartâ quâvis die revertuntur, vel ſeries acceſſuum febrilium quartâ quâvis die ſimilium.

1. *Quartana legitima* Sydenhami, febr. intermitt. pag. 50. L. P.

Ea eſt quæ autumni ſoboles eſt, quæ ſimplex ſeu ſecundam & tertiam diem liberam ab acceſſu relinquit, quæ contumax, niſi prius æger eam diù expertus fuerit, cùm enim ſecundâ vice aggreditur, utplurimùm poſt aliquot acceſſus ſponte ſuâ ſolvitur, ſi fides *Sydenhamo*.

Hora invaſionis eſt circiter quarta pomeridiana, frigus non ita vehemens ac in tertianâ, ſed diuturnius, ad horas duas extenſum, ſine vomitione ac dejectione alvi; calor horas 5 vel 6 attingit cum gravitate capitis, & terminatur ſine evacuatione ſenſibili.

Huic obnoxii ſunt raró infantes ac pueri, ſæpius annoſi, melancholici. In omni quartanario flexis ejus genubus explorandum eſt abdomen & videndum num lien tumeat, quod alteram ſpeciem conſtituit non infrequentem. Quò ægri ſunt magis famelici & fami ſatisfaciunt, quò magis ad frigidam tempeſtatem accedit morbus, eò ſanatu difficilior eſt.

Curatio exigit phlebotomiam in acceſſu, niſi plures jam febris acceſſus expertus æger ſit debilis aut ſenex. Cathartica die ſequenti præſcribenda, &, ſi nihil obſtat, emeticum admiſcendum eſt; poſt alterum acceſſum iterùm purgandum eſt, atque diebus vacuis juſculum vel apozema amarum exhibendum, ut fluiditas ſanguini concilietur: his apozematis aperientia martialia etiam addantur, maximè ſi febris pluries recidivas paſſa ſit: ſuperatis tribus vel quatuor acceſſibus, ope kinkinæ, chamæmeli, caſcarillæ quartâ quaque horâ ſumptæ, acceſſus ſupprimendi ſunt; & cùm ſummum frigus adeſt in invaſione, æger ſenex eſt vel pituitoſus, kinkinæ addantur guttæ aliquot elixirii proprietatis vel grana pauca ſalis ammoniaci, vel theriacæ recentis: ſuppreſſis acceſſibus, non niſi per gradus intra quindecim dies eſt dimittendus kinkinæ & aperientium uſus.

Si morbus pertinax fuerit, capite doleat æger, vena pedis initio tunden-

da ; ſi viſcoſa ſaburra ſit in ventriculo, aquæ Bellilucanæ per tres dies à febre vacuas ſunt ad libras ſex epotandæ quavis die intra trihorium ; ſic expurgatis primis viis ad aperientia amara & febrifuga recurrendum eſt.

Æger die acceſſûs utatur juſculis, & potu calido, diebus verò à febre vacuis, exceptis primis morbi diebus, offis, pane & vino ; frigus cautiſſimè vitet.

2. *Quartana ſplenetica* Sennert. de febrib. C. P.

Ea eſt quæ à lienis ſæpiſſimè, aliorumve viſcerum abdominis obſtructione aut ſcirrho fovetur, omnium contumaciſſima, facilè recidiva, maximè ſi autumno incipiat ; ea enim hieme vix ſanatur, & ad veris acceſſum perſeverat, ſæpè ſuppreſſa maturiùs, antequam per aperientia martialia obſtructiones reſeratæ ſint, phlegmaſiam inducit, inde aſcitem ; facies eſt lurida ; mœror, macies accedunt.

Ea itaque cautela adhibenda eſt ut probè expurgentur primæ viæ per cathartica aut aquas Bellilucanas ; dein ſingulis diebus apozemata amara, ſtomachica, aperientia adhibeantur, quæ fiunt ex foliis cichorii, abſinthii, ſummitatibus centaurii minoris, radicibus enulæ, rhei contuſi, additis limaturæ ferri drachmis duabus, caſcarillæ ſcrupulo, ſyrupo de quinque radicibus, aut ipſis radicibus bruſci, aſparagi, quod præſtat. Quibus apozematis aut juſculis finitis, iterum purgatio repetatur, aut kinkina purgans cum rheo, ſenna, agarico adhibeatur, vel kinkina tantùm ad drachmam unam quartâ quavis horâ conſtanter extra acceſſum repetatur, nec omninò per ſemimenſem dimittatur ex quo ſuppreſſa fuerit quartana, imò deinde opiatæ martiales cum rheo & caſcarillâ diù uſurpentur. Semel verò inceptus kinkinæ uſus, nec per cathartica nec per diluentia multa interturbetur, inde enim febris recurrere conſuevit, & non niſi elapſo menſe ad catharſim deveniendum eſt, quod de tertianis etiam dictum ſit.

3. *Quartana duplex* Sennerti. P.

Ea eſt in qua datur acceſſus primâ, ſecundâ, quartâ & quintâ die, nullus tertiâ, acceſſus verò primus tertio, ſecundus quarto reſpondet.

4. *Quartana duplicata* Boneti Polyath. de febrib. P.

Eſt ea, quæ quarto quoque die duos acceſſus importat, nullos verò ſecundâ & tertiâ : ſi verò altera ex his ſeriebus anticipet, vel retardet, tunc in primâ periodo tertiâ die recurret acceſſus ſolitarius, alter quartâ, & fient combinationes merè curioſæ à *Primeroſio* enarratæ, quas Auctores vocant quartanam tertianæ aut quartanam quotidianæ complicatam ; & quoniam defectu attentionis non præſagiri poſſunt, aut reapsè turbantur illi typi, has ſpecies erraticis accenſent plures Auctores : nulla verò intermittens typum certiorem ſequitur quàm ipſa quartana. Curantur verò illæ ſpecies eodem modo quo tertianæ.

5. *Quartana triplex* Bonet. Sepulchret. Schenck. lib. 5. obſerv. 11. A. P.

Eſt ea quæ quotidianæ inſtar ſingulis diebus acceſſum ducit, aſt primus quarto, ſecundus quinto, tertiuſque ſexto reſpondent. Eodem modo curatur, quo tertiana duplex & quotidiana. Quartana verò ſextuplex *Capivaccii* ab am-

amphimerinâ duplici non eſt diſtinguenda, cùm intervalla nulla dentur lucida & laſſitudo ſumma inter utrumque acceſſum ſuperſtes evincat non veram eſſe apyrexiam. Quartanæ verò duplices & triplices hypochondriaſi ſtipari conſueverunt. Vide *Schenckium*, qui ex tribus quartanis duas facilè ſuſtulit; tertia ad ver ſubſequens permanſit.

6. *Quartana ſyphilitica* Alex. Monro, Eſſ. d'Edinbourg, tom. VI. artic. 47. obſ. 9. Ballon. Epid. l. 2. p. 131. *P.*

Eſt ea ſpecies quæ à viru ſyphilitico fovetur, nec ſanari poteſt niſi mercurialibus, aut aliis ſyphilidis antidotis. Iſtam, ope mercurii dulcis quotidie repetiti ad ptyaliſmum uſque, ſanavit *Ill. Monro*, ſimul & ſyphilidem doloribus nocturnis, & ulcere faucium ſtipatam. Doſis mercurii dulcis grana quinque.

7. *Quartana cataleptica* Boneti Polyath. P.

Anno 1727 dùm noſocomii Aleſienſis ægros curabam, obſervavi ſenem militem quartanâ laborantem, qui diebus à febre vacuis ſtupidus & amens erat; die verò febrilis acceſſûs catalepticus erat, ſed imperfectè; jacebat quidem immobilis, & omni ſenſu, motuque orbatus, excepto pulſu, & reſpiratione tardis & obſcuris, ſed non omnes artus poſituram inditam retinebant, quod ſolùm in brachiis obſervabam; imò ſuſpenſum brachium ſenſim tandem delabebatur. Emetici ope à duobus primis acceſſibus evaſit: aſt tertio noctu accedente obiit. Catalepſim quartanæ combinatam narrant *Bonetus*, *Montaltus* &c.

8. *Quartana Epileptica* Moroni director. Scholztii Conſil. 380 & 379. P.

9. *Quartana Nephralgica* Lemeri Journ. des Sav.

Apparebat ſub ſpecie vomitûs urinoſi & nephralgiæ quartâ quavis die rerecurrentium.

10. *Quartana Hyſterica* Morton. Pyretolog. cap. 9. hiſtor. X. p. 82. P.

Eſt ea ſpecies quartanæ quæ malè curata abit in continuam cum ſyncope, ægritudine, ſudore colliquativo, ſputatione, jactatione, inquietudine, inappetentiâ, ſuffocatione hyſtericâ, &c. Fruſtra tentatis antihyſtericis, narcoticis, cordialibus, neceſſum fuit repetitis levibus purgantibus quartanam revocare, quo facto ope kinkinæ tota ægritudo ſublata eſt, quod non ſine recidivâ acceſſuum evenit.

11. *Quartana arthritica* Muſgrave de arthritide regul. cap. 9 hiſtor. 4ª, & 5ª. C. P.

Eſt ſpecies quæ in arthritidem mutata eſt, ut probant duæ hiſtoriæ à *Mortono* enarratæ. Vide *Eberhard Diſſert. Halæ* 1761: hæc periculi plena eſt.

12. *Quartana Amens* Sydenham. de febrib. intermitt. p. 60.

Eſt peculiaris, ait *Sydenham*, mania, intermittentes diuturniores, potiſſimùm quartanam, excipiens, quæ communem medicationem aſpernatur, & poſt evacuationes fortiores adhibitas in miſeram ſtultitiam degenerans, non niſi cum ægrorum vitâ terminatur, miratuſque ſæpè ſum nullam hujus rei mentionem ab Auctoribus factam fuiſſe, cùm non raro accidiſſe viderim; cùm reliquæ ſpecies amentiæ copioſis evacuationibus & venæ ſectione & ca-

tharſi utplurimùm perſanentur, hæc neutram poteſt ferre, imò ab ipſis vires acquirit. De hujus curatione, vide *Amentiam febrilem.*

13. *Quartana Infantum* Sydenhami. pag. 50. de febribus intermittent. P. L.

Sæpè non ſine ſtupore ſum intuitus, ait *Sydenham*, infantes tenellos cum quartana per totos menſes ſex commiſſos, nec oppreſſos tamen, ſed de eo, Herculis inſtar pueri, in cunis triumphantes, cùm annoſi & adulti aliquando ex eâ moriantur, aut in morbos lethales, ut aſcitem, deducantur.

14. *Quartana ſcorbutica* C. Piſonis, Balth. Timæi caſ. 18. Bartholini de medic. Danorum. P.

Commendatur potio ex ſeminibus heliotropii & hyperici in aquâ cardui benedicti vel ſambuci.

15. *Quartana comatoſa* Carol. Piſon. obſ. 163, 164, 165, de morbis à colluvie ſeroſâ, pag. 447, in quibus tamen obſervationibus non ita liquet an agatur de tetartophyâ, an de quartanâ? & *in obſervat. 164*, quartana erat typhomaniaca, ſeu comate vigili ſtipata in quovis acceſſu; chronicus eſt morbus & ſæpè lethalis.

16. *Quartana triplicata.* P.

Eſt ſpecies quæ primâ die tres acceſſus, totidem quartâ, totidem ſeptimâ, decimâ, &c, nullum intermediis diebus adducit, acceſſibus invicem diſſimilibus, ita ut acceſſus primus primæ diei acceſſui primo dierum ſequentium, ſecundus ſecundo &c, reſpondeat.

D. Feou D. M. M. hanc ſpeciem per ſex menſes paſſus ſanatus eſt ſumptâ opiata ſequenti in ſex bolos diviſâ.

Recipe: Kinkinæ pulveratæ, drachmas duodecim, ſalis abſinthii, ammoniaci, & tamariſci, ana drachmas duas, cum ſ. q. ſyrupi de capillis veneris: ſumat bolum mane, alterum veſpere.

Curatio quartanæ ex Hecqueto. Adulto quartanario initio ſanguis mittatur ſemel vel bis; ſequenti die ſumat vini emetici & ſyrupi de althæa ana unciam unam in aquæ cyatho.

Rejecto emetico ſequenti horâ ſumat ſalis Epſonienſis drachmas ſex vel octo, & ſyrupi de pomis compoſiti unc. unam; quolibet veſpere diebus à febre vacuis & iſto ſumat æger theriacæ ſcrupulum; poſt 2um vel 3um acceſſum ſumat quater in die kinæ pulveratæ drachmam ſemiſſem ex pauxillo de roſis ſiccis, devoratâ priùs offâ, vel hauſto aquæ ſaccharatæ cyatho; repetantur ea per ſeptem vel octo dies, quibus elapſis lenis catharſis inſtituetur, ſumat v. g. ſalis Epſonienſis drachmas ſex, mannæ unciam in infuſo drachmæ unius kinæ, & unius ſennæ mundatæ. Si opus ſit ob calorem iterabitur phlebotomia in uſu kinæ; ſi noctes inſomnes ſint, pilularum de cynogloſſo grana IV cum kinâ veſpere exhibeantur. Pergat æger in uſu kinæ 12 vel 15 dies, & ſopitâ febre iterùm ſumat kinam per dies

dies quindecim. Si revertatur acceſſus, iteratâ phlebotomiâ iteretur uſus kinæ additâ theriacæ ſemidrachmâ bolo matutino & veſpertino. Pro pueris infunde kinæ ſemiunciam per diem in vini albi libra 1, adde ſyrupi de tunicâ unc. 1, aquæ cinnamoni hordeati drachmas tres, ſumat cochlear unum aut duo omni bihorio.

17. *Quartana metaſtatica.* P.

Adoleſcens à duobus annis in inſula Minorica, dein Monſpelii, erat quartanæ obnoxius, quæ accedente ophthalmia evaneſcebat, hac evaneſcente redibat, quod toties iteratum eſt ut de metaſtaſi nil ſupereſſet dubii.

XII. Erratica; *Fiévre Erratique.*

Genus eſt febris quæ acceſſus ſimiles ab invicem magis diſtantes obtinet quàm quartana, nec proinde ad priora genera revocari poteſt.

Si erraticas vocarem, quæ typum obſcurum habent aut nullum ordinem ſequuntur, nullum genus eſſet quod ad erraticam ſæpiùs non pertineret, exceptâ quartanâ; ſed ut quintanas, ſextanas, aliaſque uno genere comprehendam, eas tamquam erraticæ ſpecies habeo. Genus autem ita rarum eſt, ut nullas ejus ſpecies *Galenus* obſervaverit.

1. *Erratica quintana* Tulpii; Avicennæ canon. l. 4. fen. 1. L. P.

Tulpius ſimplicem, *Chriſtophor. Ebelius* duplicem quintanam memorat. *Hippocrates* pejorem eam cenſet quàm ſeptana, octana, &c. ac cum tabe conjunctam vidit *Foreſtus obſ.* 43. *lib.* 3. *Scholio.*

2. *Erratica ſeptana* Ettmulleri; *Hebdomadaria* Schenckii pag. 826. L. P.

Eam longam, ſed non lethalem dicit *Hippocrates.* Sextanam memorant Auctores; neminem tamen, qui eam obſervaverit, invenio.

3. *Erratica octana* Amati Luſitani pag. 765. Salii c. 12. *Octomana* F. Valleſii Controv. lib. 5. P.

Hanc in Judæo per totam hiemem durantem obſervavit *Amatus* & ſanavit; horror horam unam, calor quindecim perſeverat; quovis mane ſabbati adoriebatur ante lucem. Sponte ſanatam vidit *Zacutus.*

4. *Erratica Nonana* Zacuti Luſitani obſ. 34. lib. 3. P.

Novit quinquagenarium qui biennio nonanâ febri laborans uſu ſtibii & apertis hirudinum ope mariſcis convaluit.

5. *Erratica decimana* Zacuti, prax. obſ. 34. lib. 3. P.

Decimanam notavit in ſexagenario qui duobus annis hoc typo vexatus, vacuatâ ſæpiùs pituitâ & vaſis aperientium ope reſeratis, convaluit.

6. *Erratica vaga* Ettmulleri, River. obſerv. 32. centur. 3. P.

Febris intermittens ſine typo cum hypochondriaſi; illa nunc poſt decem, aliàs poſt duodecim aut quindecim dies recurrebat. Incipiebat à levi horrore, calor ingens ſequebatur, cum atrocibus crurum doloribus; acceſſus 15im, 20i, 24or horas perdurabat, & copioſo urinæ vel ſudoris effluxu ſedabatur; per triennium morbus perſeverabat. Hujus curam vide apud *Riverium loco citato.*

Thera-

Therapeia Febrium Cluttoniana. J. Cluttonus Medicus Anglus anno 1751 novam, tutamque, ut ait, methodum ad curandas febres tum continuas, tum remittentes edidit, quæ in uſu ſequentis julapii conſiſtit, quem *febrifugum* vocat.

Recipe olei ſeu ſpiritûs concentrati ſulphuris, vitrioli, & ſalis, ana partes æquales; ſpiritus vini rectificati triplum horum omnium, digere per menſem ad ſiccitatem, diſtilla: hujus ſpiritûs libris duabus adde radicum angelicæ, ſerpentariæ virginianæ, ſeminum cardamomi, ana drachmas ſex; fiat tinctura.

Hujus tincturæ tantum aquæ puræ inſtilletur, quantum ad gratam aciditatem conciliandam requiritur, julepuſque reſultans ſaccharo ad guſtum ægri edulcoretur, illique ſitienti quantum deſiderat (circiter ſex libræ intra 24 horas) ad bibendum exhibeatur; his aſſumptis æger utplurimum in ſudorem incidit, urinæ excretionis indicia dat, & febris planè ceſſat vel remittit. Si verò intra diem non penitus ſublata ſit, per alteram diem eodem remedio, ſed minori doſi, utendum eſt, qua methodo millenos ſe ſanaſſe profitetur Auctor.

Si quinque morbi dies effluxerint, bezoarticum minerale ſextâ quavis horâ huic julepo ad grana viginti addendum eſt, quo ſecretiones omnes promoventur: ſi verò pulſus plenus ſit, hujus loco tartari vitriolati ſcrupulus quater in die eſt ſubſtituendus, ut æſtus magis temperetur. Si Medicus nono tantùm die morbi ſit accerſitus, aut ſi initio nauſea adfuerit, ab emetico antimoniali ordiendum eſt; cùm verò julepus febrifugus inflammationi generali tantùm medeatur, huic varia remedia addenda ſunt pro diverſis ſymptomatis.

Si diarrhœa, ſudor, hæmorrhagia vexent ægrum, flores roſarum, radix tormentillæ, decoctum cornu cervi uſti, julepo ſunt addenda; ſi hæc non ſufficiant, ex balſami Lucatelli drachma ſemiſſe, corallorum gr. XII. opii gr. I. diacodii quantum ſatis fiat bolus.

Si pulmo inflammatus ſit, cum julepo nitrum & pectoralia conjungenda; ſi febris ad intermiſſionem inclinet, quod urina lateritia, frequens nauſea indicat, drachma dimidia ſalis abſinthii, in unciâ unâ ſucci citri detur.

Si lingua nigra, ſicca, tremores, ſubſultus tendinum, ſtupor, animi dejectio, ſuſpiria, pulſus celer, debilis, tremulus, inæqualis, urina pallida, cruda, nulla aut parva ſitis, tunc febris eſt putrida, aut maligna. *Cluttonus* omnia emollientia & fibras laxantia, nec non ſalia neutra, cane pejus & angue fugit & cardiacis inſiſtit.

Ad ſaburram in his febribus quater, aut quinquies purgantia adhibet: aſt in ipſis acutis inflammatoriis phlebotomiam inutilem cenſet.

Therapeia Febrium Lobbiana. Theophil. Lobb. Med. Anglus ann. 1732 in libro cui titulus, *tractatus practicus de curâ Febrium*, docet ſe ſanaſſe febres cujuſvis generis ſine phlebotomiâ, catharticis, emeticis, & ſine kinkinâ. Sine phlebotomiâ ipſos morbos inflammatorios, ut pleuritidem; ſine cathar-

ticis

ticis ipſas ſynochos putridas; ſine kinkinâ ipſas tùm remittentes, tùm intermittentes.

Omnes febres ab acrimoniâ ſingulari in quoque genere diverſâ foveri putat, hanc verò acrimoniam à quibuſdam ſalibus ſpecificè corrigi. Calefacientia refrigerantibus maritata debitam temperaturam ſanguinis in febribus ſervant; in ardentibus major doſis refrigerantium eſt addenda calefacientibus; ſi vires pulſûs langueant, calefacientia puriora, vel majori doſi conveniunt; acida & nitroſa refrigerant, diluunt, calorem temperant, ſanguini fluxilitatem conciliant, corrigunt acrimoniam alkalinam diſſolventem quæ ſynochos & typhos excitat. Alkalina, ut ſal tartari, abſinthii, ſal cornu cervi, corrigunt acrimoniam acidam, cui infantes ſunt obnoxii.

Neutra, ex acidis & alkalinis mixtis, ut antiemeticum Riverii, corrigunt acrimoniam ſpecialem quæ vomitum & febres intermittentes creat.

Febres à ſpiſſitudine productæ ſunt intermittentes, remittentes, morbi inflammatorii, exanthematici.

Febres à diſſolutione ortæ ſunt typhi, ſynochi, hectica. Febres verò mixtæ, quartana, quotidiana, pleuritis putrida.

Is vero Auctor ab anno 1711 ad annum 1732 ſe cum magno ſucceſſu praxim Londini exercuiſſe teſtatur.

Therapeia Febrium Sylviana. Jac. Sylvius cum ſcholâ *Bontekoei* omnium febrium eſſentiam in ſanguinis coagulatione reperiit, unde phlebotomiam & refrigerantia omnia proſcripſit; & cùm exiſtimaret pulſum celerem eſſe ſignum tarditatis circulationis, is ſtabilivit attenuantia, diſſolventiaque eſſe ſola quæ in omnibus febribus quovis tempore indicantur remedia. Calidum itaque regimen in ipſis ardentibus & inflammatoriis, remediaque ſudorifica cardiaca ad venenum quoddam coagulans expellendum præſcribenda cenſuit.

Talem theoriam & therapeiam ſecuti ſunt *Helmontius*, *Screta*, Carteſianique Medici, quam *Sydenham*, *Harris*, *Hoffmannus* maximè damnarunt.

Therapeia Febrium Sydenhamiana & vulgaris. Hippocrates Anglus *Thom. Sydenham* exiſtimat febres eſſe conatus naturæ ad expurgandas materies noxias quibus ſanguis inficitur; ipſum calorem, ſi moderatus ſit, ad materiæ morbificæ coctionem, & correctionem prodeſſe; pulſus veloces, frequentes ad illius maturationem & deinde coctæ excretionem facere; adeòque Medici munus eſſe ut febris vehementiam, ſi excedat, per phlebotomias, diætam diluentem, refrigerantem, auræ liberioris uſum temperet; ut materiæ morbificæ partem è primis viis per emetica & cathartica eliminet; deinde verò evacuationem criticam expectet, conatus naturæ, ſi moderati ſint, non temerè turbet; ſi verò debiliores ſint & languidi, quod juvenibus rarum eſt, per calidius regimen, & cardiaca refocillet; atque his ſcopis attingendis remedia diætetica, vegetabilia & ſimpliciſſima chemicis, mineralibusque anteponit.

In intermittentibus chronicis, præmiſſis generalibus, ipſum corticem Peru-

vianum adhibemus, acida cum *Sylvio* non horreſcimus, nec cum *Lobbio* ſalia pro omnibus morbis curandis adhibemus.

Pro intermittentibus & remittentibus præmiſſis præmittendis,

Recipe kinkinæ partes octo, florum chamæmeli partes tres, extracti centaurii minoris & juniperi, ana, partem unam, nitri, partem unam & ſemiſſem, ſyrupi de limonibus q. ſ. fiat opiata, doſis drachma una vel duæ.

Si maligna ſit febris, adde contrayervæ partem unam & ſemiſſe, camphoræ grana aliquot; creſcente calore, delirio, auge doſim nitri; creſcente pervigilio, adde diaſcordium.

Therapeia Hecquetiana. Ex innocuâ quartanâ quandoque periculoſus naſcitur hemitritæus, quia ipſa ſolida excandeſcunt, tunc inutile eſt kina, confugiendum ad phlebotomias iteratas, diluentia aquea affatim propinanda, ut decoctum ex radicibus nymphææ, fragariæ, hordei, glycyrrhizæ pro potu: identidem ſumat æger parvas doſes pulveris facti ex duabus oculorum cancrorum & una nitri partibus ſuperaffuſo ſucco citrorum. Veſpere quovis ex ſeminibus frigidis & aquâ hordei fiant emulſiones, quibus addatur ſyrupus de nymphæâ & papavere ad ſemiunciam pro duabus doſibus.

Deferveſcente febre, dentur apozemata ex foliis cichorii ſylveſtris, & kinæ pauxillo; hauriat cyathum ſexies in die, additis ſyrupi de diacodio duabus vel tribus drachmis, ſi doleat æger, & noctes anxias ducat.

Quò acceſſus frequentiores ſunt, ut in duplici tertianâ, triplicive quartanâ, eò fervor major eſt, eò magis eſt temperandus ante kinæ uſum. Hoc præſtant phlebotomiæ, apozemata ex cichorio, nitro, abſorbentia terrea, quæ kinæ actionem moderantur.

Cùm ad kinam deventum eſt, ſi catharſi opus ſit, utendum eſt unciâ unâ vel unciâ & ſemiſſe ſalis Epſonienſis, & unciâ ſyrupi de pomis compoſiti in pintâ decocti kinæ pro quinque vel ſex doſibus. Veſpere hujus catharſis, æger ſumet vel diacodii unciam unam, vel opii granum unum: aliàs verò expedit pintæ decocti kinæ addere ſyrupi de karabe ſemiunciam.

Opiata febrifuga fit ex unciâ pulveris kinæ, unciâ ſyrupi de papavere rhœade & ſufficienti quantitate conſervæ roſarum: doſis drachmæ unius vel duarum tertiâ vel quartâ quâvis horâ. Caſcarilla etiam optimè præſtat à gr. VI ad X pro quavis doſi.

Quamdiu obſcuræ ſunt remiſſiones, aut dubiæ intermiſſiones in febre ſingulis diebus revertente, vel typi ambigui, ægritudo illa mali moris cenſetur & hemitritæus eſt, in qua initio phlebotomia, dein diluentia, cardiaca, diaphoretica leviter ſedantia, potus calidus copioſus conveniunt, cavendo ab irritantibus, catharticis, emeticiſve, aut ſudorificis nimis volatilibus. Utatur potu ex decocto ſcorzoneræ, cardui benedicti, ſcabioſæ, papaveris rhœados, oxytriphylli cum pulvere oculorum cancrorum, cornu cervi ſine igne parati, antimonii diaphoretici, nitro, ſyrupo de tunicâ, de limonibus, diacodio, uſquequò febris typum ſuum induerit. *Hecquet Medic. pauperum.*

Cura febrium ope laudani liquidi in infuſo centaurii minoris à *D. Berryat*

ryat laudata, convenit tantùm ubi adeſt dolor hyſtericus, vel hypochondriacum quoddam ſymptoma, ſecus ſtuporem inducit monente *D. Storck.*

Cura *Chriſt. Jacobi* mediante arſenico multâ aquâ & ſpiritu vini edulcorato, ardorem in ſterno, tuſſim ſiccam, anorexiam, alopeciam, polydipſiam, & hecticam inducit, quæ febre multò pejora ſunt.

Febricoſos morbos appello cum *Ill. Werlhof*, illos qui à viru febris intermittentis vel remittentis vel conjunctæ vel latentis foventur, ut carus febricoſus, pleuritis febricoſa, typhomania febricoſa; morbi illi diriſſimi intermittunt vel remittunt more febris latentis & ſymptomata ſubitò ægrum invadunt; cedente febre recedunt cum urinis lateritiis; hos primus cognovit *Ludovicus Mercatus*, fusè explicavit *Torti*, necnon *Ill. S* * * *. de abſcondita febrium natura*; illos verò tollit kinkina, magnâ doſi ante tertium acceſſum ingeſta; hoc autem incommodi enatum à tantâ doſi, quòd ſcilicet urinæ craſſæ, kinkina colore tinctæ, difficulter ejiciantur, quodque aurigo etiam ſuperveniat; verùm hæc ſymptomata facilè debellantur cùm vita ægri in tuto eſt collocata.

Cætera febrifuga à Neotericis laudata ſunt primò pulvis ex nitri gr. VIII. camphoræ gr. III, qui ante acceſſum quartâ quâvis horâ ſumendus, imminuenda doſis cùm febris ſopita eſt. *Huxham* veronicam teucrii folio in tertianis etiam kinkinæ loco adhibet; ſyrupi diacodii ſemi-uncia, aquæ florum papaveris rhœados unciæ duæ, ſpiritus ſulphuris ſemi-dragma: Miſce, ſumat horâ ante acceſſum. *Storckius.*

CLASSIS TERTIÆ SYNOPSIS.

PHLEGMASIÆ.

SYNDROMES pyrexiæ cum inflammatione internâ, vel typhi aut remittentis febris cum exanthematis.

ORDO I. EXANTHEMATICÆ. *Eruptio puſtuloſa, maculoſa, phlyctænoſa, vel papuloſa cum pyrexiâ ſæpiùs malignâ.*

I. PESTIS, *Peſte*, eruptio bubonum, anthracum, pyrexia typhodes.
II. VARIOLA, *Petite-verole*, eruptio puſtularum phlegmonodearum.
III. PEMPHIGUS, *Fiévre véſiculaire*, eruptio phlyctænarum avellanis ſimilium, aut majorum in artubus.
IV. RUBEOLA, *Rougeole*, eruptio papularum, præludium catarrhoſum.
V. MILIARIS, *Miliaire*, eruptio phlyctænarum milii ſemine non majorum.
VI. PURPURA, *Pourpre*, eruptio maculoſa, atra, indolens cum typho, vel remittente febre.
VII. ERYSIPELAS, *Fiévre éryſipelateuſe*, eruptio erythematis cum ſynochâ febre.
VIII. SCARLATINA, *Fiévre ſcarlatine*, eruptio maculoſa, rubra, pruriens, papuloſa.
IX. ESSERA, *Porcelaine*, eruptio apyreta, ſuberyſipelatoſa, ſubitò accedens per vices & recedens.
X. APHTHA, *Aphthe*, eruptio puſtuloſa, phlyctænodes, & ulceroſa in ore aut pudendis.

ORDO

ORDO II. MEMBRANACEÆ. *Pyrexia magna typo ſynochæ, vel ſynochi cum dolore, calore.*

XI. PHRENITIS, *Phrénéſie*, dolor capitis, delirium audax, vis artuum, pulſuſque major, pyrexia acuta.
XII. PARAPHRENESIS, *Paraphrénéſie*, ſymptomata phrenitidis & peripneumoniæ.
XIII. PLEURITIS, *Pleuréſie*, dolor lateris, reſpiratio & pulſus frequens, tuſſis.
XIV. GASTRITIS, *Gaſtrite*, dolor epigaſtrii, nauſea, febris typhodes vel remittens maligna.
XV. ENTERITIS, *Inflammation d'entrailles*, dolor circa umbilicum vehemens, cum meteoriſmo, pyrexiâ acutâ, ileo, vel dyſenteriâ.
XVI. EPIPLOITIS, *Inflammation de l'omentum*, dolor circa hypogaſtrium, & umbilicum juxta epiploi extenſionem.
XVII. METRITIS, *Inflammation de matrice*, dolor & tumor in regione & extenſione uteri ac lumbis & inguinibus cum febre.
XVIII. CYSTITIS, *Inflammation de veſſie*, dolor, tumor, tenſio hypogaſtrii cum dyſuriâ vel iſchuriâ.

ORDO III. PARENCHYMATOSÆ. *In viſceribus farctis, non cavis, non ſacciformibus.*

XIX. CEPHALITIS, *Inflammation du cerveau*, febris acuta cum delirio ſomnolento & carphologiâ.
XX. CYNANCHE, *Eſquinancie*, dolor gutturis cum dyſpnœâ ſtrangulante, dyſphagiâ & pyrexiâ acutâ.
XXI. CARDITIS, dolor ſub ſterno, pulſus inæqualis, frequens, palpitatio, & cardialgia, cordis anxietas.
XXII. PERIPNEUMONIA, *Peripneumonie*, pyrexia acuta, dyſpnœa gravis, ſenſus oppreſſionis gravativæ in ſterno, tuſſis cruenta, pulſus mollis.
XXIII. HEPATITIS, *Hépatite*, dolor, tenſio, calor in regione hepatis cum pondere, tuſſi ſicca, reſpiratione difficili.
XXIV. SPLENITIS, *Inflammation de la rate*, dolor, tumor in regione lienis, tactum vix tolerans cum febre remittente.
XXV. NEPHRITIS, *Néphrétique*, dolor acutus in regione renum juxta ureteres in veſicam directus cum febre acutâ, dyſuriâ, iſchuriâve, &c.

CLASSIS TERTIÆ THEORIA.

MORBI INFLAMMATORII SEU PHLEGMASIÆ GALENI.

1. PHlegmaſiæ *Galeni in aphoriſm. Hippocrat. aphor. 7 lib. 1. Gallis* Maladies inflammatoires, fiévres inflammatoires.

Morbi acuti febriles, *Boerhaave aphoriſm. 770*, qui febre ſtipati acutâ, tamen ſingularem inflammationem inducunt huic illive organo, unde toti morbo imponitur nomen, ut phrenitis, peripneumonia, &c; minimè verò inter febres recenſebantur ab Antiquis, ut teſtatur *Galenus Commentario in aphoriſm. 66 lib. 4.*

Inflammationes *L. Heiſteri compendium Medicinæ pag. 116 cap. 7*, ut phrenitis, pleuritis, &c: nec non inflammationes *G. Ludwig Inſtitut. Medic. Clinicæ cap. 2*, qui his addit Hepatitidem, Nephritidem, Gaſtritidem, &c.

Febres acutæ inflammatoriæ *Frid. Hoffmanni tom. 2, ſect. 2*, qui hos morbos vocat febres ſtomachicas, febres phreneticas, pneumonicas, hepaticas, nephriticas, & his intermiſcet hecticas. *Junckeri Tab. 59. Nenter. Tab. 36.*

Dolores *Felic. Plateri*, qui ad hanc claſſem refert pleuritidem, peripneumoniam, hepatitidem, gaſtridem, &c; & ad mentis alienationes refert phrenitidem, paraphrenitidem. Morbi Phlogiſtici *Ill. Linnæi.*

Phlegmainein apud *Hippocratem* idem eſt ac uri, incendi, ardere, inflammari, unde *phlegmainonta noſemata* dicuntur morbi inflammatorii, nec non *phlegmones* ſeu inflammationes, quo nomine Græci quidam intellexere omnem ardorem circa tumorem, ut docet *Gorræus in definitionibus.* Alii verò, ut Neoterici, *phlogoſim* eum ardorem nuncupant; quo vocabulo Græci quidam ardorem cum dolore & tumore conjunctum ſignificabant, ut

ut Eraſiſtratæi, cùm *Hippocrates* voce compoſitâ hos affectus appellitaret *dura & dolorifica œdemata*, ut docet *Galenus Comment. in 1 & 2. Prognoſtic.*

2. Etymologia itaque horum nominum à flammeo calore ſeu moleſto ardoris ſenſu deducitur; verùm vix ulla in morborum definitionibus habenda eſt etymi ratio, & Græci ipſimet, licet à fervore *febres*, aut ab igne *pyreta*, denominarent, non ſecùs ac morbos *phlegmainontes* ſeu *phlogiſticos*, nunquam peripneumoniam, phrenitidem, hepatitidem, inter *febres* annumerarunt, ut docet *Galenus;* ſed febrium nomine morbos à topicâ inflammatione immunes determinaverunt, quibus Neoterici quidam peſtem, variolam, rubeolamque appendicis inſtar ſubjunxerunt.

3. Character; febris acuta, cum dolore, calore moleſto cujuſdam partis, & ſanguinis in patellâ extracti cruſtâ coriaceâ.

Febris acuta dicitur quæ intra duas circiter ſeptimanas ſua percurrit ſtadia cum mortis periculo.

Dolor inflammatæ partis eſt vel pulſatilis, ut in externâ phlegmone; vel punctorius ut in eryſipelate, in membranarum plurium inflammatione; vel gravativus, ut in peripneumoniâ, hepatitide.

Calor eſt ſolito major; cùm autem in adultis ſanis gradus caloris axillarum, oris interni, ſit circiter 28° gradus in thermometro Reaumurii, ille, qui morbos inflammatorios, durante vigore, comitatur, ad 33^m^ circiter aſcendit gradum.

Corium ſanguinis (vulgò *coëne*) eſt cruſta cruorem tegens ſubalba, quandoque luteo ſero tincta, cruore ſpecificè levior, ſed firma, tenax, ex quâ concretiones polypoſæ in cordis ventriculis poſt obitum efformatæ cenſentur.

4. Præter hæc ſymptomata quæ in omni ferè inflammatorio morbo obſervantur, dantur alia quæ, ubi externas partes tentat inflammatio, poſſunt obſervari, ſcilicet *tumor* phlegmonodeus, eryſipelatoſus, puſtuloſus, anthrax, bubo, &c. *Rubedo* roſea, atra, livida, in parte tumente, qui color accedente ſuppuratione abit in album. *Tenſio* partis inflammatæ cum ſenſibilitate magnâ, & renixu elaſtico, quæ creſcit cum morbo & dein mutatur in *mollitiem*, ſi tumor ſuppuretur; in *ſphaceloſam flacciditatem*, ſi gangrænaſcat; in *cruſtam*, ſi pus exſiccetur, ut in variolâ; in *ſquamas*, ſi epidermis decidat, ut in eryſipelate, rubeolâ, &c.

5. Ex ſymptomatis illis primitivis plurima alia vel ſubſequuntur tanquam derivativa, ut ex febre laſſitudo, ſitis, linguæ ſiccitas, anorexia, urinæ color intenſus, ſudor; ex dolore agrypnia, anxietas, querelæ; ex calore iterùm ſitis, anxietas, venarum & cutis levis intumeſcentia, glabrities; adde omnia ſymptomata febrium *Claſſ. 2, à n° 6 ad 11.*

6. In exitu morbi nova oriuntur ſymptomata, prout phlegmone terminatur reſolutione, ſuppuratione, induratione aut ſphacelo; atque tunc temporis morbus alter ſuboritur, niſi ſanitas vel mors accedant, atque ille morbus ad claſſes alias attinet, ut tabes, phthiſis, &c.

Inflammatoriorum Morborum Theoria.

7. Illi morbi dividuntur in *puros* & *impuros*, ſeu in *ſimplices* & *complicatos*. *Puri* inflammatorii ſimpliceſque dicuntur qui præter vitia à febre & calore oriunda, nulla alia in craſi ſanguinis admittunt, atque in illis cruſta coriacea cruorem utplurimùm tegit. *Impuri* verò ſunt, quos comitatur craſis ſanguinis putrida, maligna, peſtilens, diſſoluta, gangrænoſa, ita ut ſumma cacochylia, aut corruptio humorum ſymptomata ſuperiùs memorata mutet, novaque ſuppeditet, ut in variolâ malignâ, peſte, cynanche gangrænoſâ, aliiſque epidemicis & caſtrenſibus morbis obſervare eſt.

8. Inflammationis principia ſunt mechanica, pſychologica & phyſica; verùm puræ magis mechanica ſunt, ut impuræ magis phyſica, adeoque ordinis gratiâ agemus de illis ſucceſſivè initium ducendo à mechanicis inflammationis principiis.

9. Febris cauſa (ex n° 90, *claſſ.* 2æ.) eſt diſtributio virium ad nervos cordis in majori ratione, quàm ad nervos artuum: ergo in morbis inflammatoriis puris cùm ſit febris, vires cordi contrahendo impenſæ majores ſunt quàm ex proportione ad vires muſculares artuum ſolent impendi.

10. Febris acuta inflammatoria velocitatem ſanguinis quandoque duplo majorem ſecum inducit; velocitas enim ſanguinis, ex ſolâ frequentiâ duplâ duplo major eſt (*claſſ.* 2, n° 85), cùm itaque doceat obſervatio pulſum eſſe in febre acutâ duplo frequentiorem ſolito, quod pluries ipſe obſervavi, & in valido curſu notavit *B. Robinſon*, minimè dubium eſt, quin in febre inflammatoriâ quandoque velocitas ſanguinis duplo major evadat.

11. Velocitas ſanguinis ſub eadem pulſûs frequentiâ, eſt magnitudini pulſûs proportionalis quàm proximè: etenim cùm orificium arterioſum cordis ſit ſemper idem, non poteſt conſtanter duplo major evadere arteriarum pulſatio, niſi à duplo majori ſanguinis in eas immiſſi quantitate; verùm ut duplo major intra idem tempus immittatur ſanguinis quantitas è ventriculo cordis in aortam, neceſſum eſt ſub eodem pulſationum numero, ut fluidum tranſeat duplo velocius per idem orificium cordis; nam quantitas effluxûs per idem orificium eſt ut ejus velocitas (docente hydraulicâ), ergo neceſſum eſt ut in hoc caſu velocitas ſanguinis è corde emiſſi duplo major evadat, ſeu ſit pulſûs magnitudini proportionalis.

12. Firmitas cruoris in febribus inflammatoriis eſt quadruplo major quàm in ſtatu ſano (Claſſ. 2. n. 97), ſed ut fluidum viſcoſum, ſeu firmius ſolito promoveatur eâdem velocitate ac minùs reſiſtens, requiritur vis huicce reſiſtentiæ proportionalis (ex Phyſicis); etenim viſcidum dicitur fluidum, cujus guttulæ ſuæ ſeparationi, & moles ſuæ diviſioni reſiſtunt; verùm ſanguis viſcidus qui ut ſubeat vaſcula minora in columellas exiles dividendus eſt, ſi ſuæ diviſioni duplo, triplo magis reſiſtat, non niſi vi duplo, triplove majori ſolitam velocitatem adipiſcetur; ergo in morbis inflammato-

matoriis ut conſueta velocitas concilietur ſanguini, vis ejus fluidi velocitati proportionalis eſt adhibenda.

13. Vires requiſitæ ad fluidum velociùs movendum intra tubos ſunt ut quadrata velocitatum quæ ipſis imprimuntur (ex hydraulicis); cùm itaque fluidum duplo, triplove velociùs ſolito movendum eſt, vires quadruplo, noncuplo majores adhibendæ ſunt.

14. Verùm ſi diverſa ſit viſcoſitas fluidi, eique impertienda ſit diverſa velocitas, vis requiſita eſt in ratione ſimplâ viſcoſitatis & duplicatâ velocitatis conjunctim: ergo ſi ſanguis quadruplo viſcidior duplo velociùs ſolito movendus ſit, vires cordis requiruntur ſexdecies majores quàm antea.

15. Ex dictis ſequitur magnam virium vitalium quantitatem impendi in labore febrili, qui morbos inflammatorios comitatur, etiamſi nulla hactenus habita ſit ratio obſtructionum, quæ his morbis frequentiſſimè occaſionem præbent, in quo caſu virium impenſa abſolutè neceſſaria multò major eſt.

16. Cùm ſumma foraminum effectivorum per quæ ſanguis ex arteriis in venas trajicitur ſit 20ª pars orificii aortæ (*Hæmaſt. exp.* 9), obſtructâ dimidiâ parte horum vaſorum, ſanguis ab eadem vi propulſus non niſi dimidiam ſolitæ velocitatis partem ſervabit in truncis arterioſis (ut norunt aquileges), & ut conſuetam velocitatem acquirat, neceſſum eſt ut per orificia illa ultima libera duplo velociùs moveatur; ergo (13) ut quadruplo majori vi urgeatur. Si itaque obſtruantur quoad dimidiam partem vaſa ſanguifera à ſanguine quadruplo viſcoſiori, & tamen neceſſum ſit, ut ſanguis duplò velociùs circuletur quàm in ſtatu ſano, debent vires impendi 64 vicibus majores.

17. Vires quæ cordi movendo impendi ſolent in ſanitate, ſunt ad totas vires corporis humani circiter ut 1 ad 40, ſic æſtimante *Illuſtriſſimo Dan. Bernoulli*; verùm cùm robur hominis ſit limitatum, non poteſt majori copiâ conſtanter impendi magna pars virium in corde movendo, quin pari paſſu deficiat vis libera artuum, ità ut ſi ex ſummâ 40 virium, detrahantur 16 pro corde movendo, jam ratio virium vitalium cordis ſit ad vires liberas artuum ut 16 ad 24, ferè ut 2 ad 3, adeoque vires liberas artuum proportionaliter imminui neceſſum eſt. Unde patet ratio cur in morbis inflammatoriis ægri jaceant, à ſolitis liberis actionibus abſtineant, & in dies debiliores evadant, ut diximus de febribus (Claſſ. II. 73 ad 78).

18. Vires requiſitæ ad eamdem fluidi copiam in diverſas altitudines projiciendam ſunt ut illæ altitudines. Altitudo ultimorum vaſorum capitis, dùm ſtamus, eſt triplo circiter altior ſupra cor quàm cùm jacemus, adeoque eadem vis majorem ſanguinis copiam impellit in caput, cùm jacent ægri, quàm cùm ſtabant ſani, ſeu quod eodem recidit, ſanguis in jacentibus majori impetu caput impetit quàm in ſtantibus; unde vaſorum capitis diſtenſio, oppletio, diſpoſitio ad ſomnum, ad capitis gravitatem, dolorem, quæ omnia in hiſce morbis obſervantur.

19. Delirium non raró accidit ex fibrarum medullarium cerebri commotione, cùm quædam partes hujus organi præ aliis impetuntur, aut ejus va-

ſa infarciuntur; verùm ex aućto ſanguinis impetu in cerebrum tùm ratione poſituræ horizontalis, tum ratione vis cordis adauctæ & directionis carotidum cum aortæ trunco communis, ſanguinis impetus in caput major eſt, adeoque poſitâ diſpoſitione inæquali partium cerebri, facile eſt intellectu cur plures in morbo acuto inflammatorio, cephalalgiâ, calore frontis, ſomnolentiâ, & demùm delirio afficiantur.

20. Ex novâ theoriâ affrictuum in vaſis exiliſſimis, prælongis & à mediocri vi fluidum propulſum accipientibus, quam mecum communicavit pro ſuâ humanitate *Illuſtriſſimus Dan. Bernoulli*, quantitates fluidorum quæ effluunt ex tubulis capillaribus intra idem tempus, ſunt ut cubi diametrorum horum tubulorum, reciprocè ut eorum longitudines, & directè ut vires fluidum propellentes; licet in tubis amplioribus non habitâ affrictuum ratione illæ quantitates ſint in ratione compoſitâ ex ſubduplicatâ virium & duplicatâ diametrorum.

21. Ex hac verò theoriâ quam multis experimentis confirmavi, ſequitur quod ſi arteria exigua, v. g. bronchialis, cujus diameter eſt diametri aortæ pars 20ª, quæque proinde non niſi 400ᵃᵐ ſanguinis partem accipit, duplo majorem adipiſcatur diametrum, ea non ſolùm quadruplo majorem prioris, ſed etiam octuplo majorem acceptura ſit quàm proximè ſanguinis copiam.

22. Quæ cùm ita ſint, non mirum erit ſi mutatâ quarumdam arteriarum diametro, ita ut altera amplior, cæteræ paululum anguſtiores evadant, eadem vi cordis remanente, ſanguis in unum viſcus majori ruat impetu quàm antea, & minori in cætera vaſa ejuſdem, quæ priùs, capacitatis: aut quod impetus in determinatum viſcus creſcat in majori ratione quàm in alia viſcera. Notum autem eſt fibras circulares arteriarum muſculari motu quandoque gaudere & habenis nerveis ab *Illuſtr. Hallero* accuratiùs notatis circumdari, quarum interventu fibræ illæ contrahi aut laxari valeant, adeòque harum arteriarum capacitas aliquantulum minui, vel augeri, unde facilè explicari poteſt cur abſque eo quod cordis actio fortior evadat, tamen ſanguis majori impetu ruat in certas partes præ aliis, ut in corpora cavernoſa penis in libidinoſo pathemate, in genas dùm verecundiâ afficimur, & ſic de aliis partibus.

23. Tam diverſæ in Medicorum Lycæis circumferuntur inflammationis theoriæ, ut utram in partem ſe vertant Philiatri plures ambigant, nullamque amplectantur ii qui minus auctoritati ſerviunt, ſuamque judicandi facultatem aliquo habent in numero; nec mirum: cùm enim inde veteres Medicinæ patres ſanguinis raptum & fluxionem, hinc verò antiſtites percelebres ſanguinis ſtaſim & congeſtionem incuſent, vix ſinit debita antiquis reverentia ut contrariam prorsùs opinionem ſectemur, nec novitatis amor ut antiquatas & exoletas ſententias admittamus; anne his opinionibus anteponenda eſt quæ inflammationem à putrefactione deducit? verùm pari jure fermentationi eam tribuendam reclamant Chymici; quantùm itaque motus à quiete, raptus ab hærentiâ, Humoriſtæ à Chemicis, & illi à Mechanicis diſcrepant, tantùm inter ſe diſſentiunt inflammationis ætiologiæ.

[Aſt

Aſt nec ſibi cohærent etiam nuperorum hypotheſes quæ ſtagnationi & hærentiæ ſanguinis ejus inflammatorium tumultum adſcribunt ; alii enim ex ſola ſtaſi & legibus, quas mechanicas vocant, totum opus expediunt ; alii verò motum in viciniis inflammatæ partis adaugent ; ſtatim atque magicas & præpotentes *ſtimuli* ac *ſympathiæ* voces profuderunt, nullus eſt qui motum majorem ſanguinis à motrice quadam potentia derivare dignetur, cùm Mechanicum, ut putant, dedeceat, non omnia phænomena à merâ partium diſpoſitione deducere.

24. Inde profluxerunt ſtupendæ & inauditæ priùs motuum cauſæ, aut, ut ipſi vocant, mechanicæ & hydraulicæ leges, quarum potiſſimæ duæ ſunt ad omnes ferè morbos explicandos ipſis perneceſſariæ ; prima ſcilicet, *membranas elaſticas ſemel inflexas eò velociùs ad priſtinum ſtatum reſtitui, quò magis inflexæ fuerunt ; etiam ſi vis premens & inflectens eadem perſeveret* ; altera verò eſt *fluidorum ex emiſſariis diverſæ amplitudinis fluentium velocitates abſolutas, quæcumque ſit motrix potentia, eſſe orificiis reciprocas, ſeu eò majores eſſe, quò anguſtiora evadunt emiſſaria ; & minores, quò majora.* Atque ſic ſuppoſitâ minimorum vaſorum anguſtiâ, aut obſtructione, advocatâ in opem ſympathiâ, vel prolatis hiſce novis legibus ſanguis coërcitus majori impetu vaſa atterit, diſtendit, rubefacit, atque inflammationem producit.

25. Cùm ſuo hac in re genio indulgere, & à receptis opinionibus, noſtrorum antiſtitum exemplo, recedere licitum ſit, viginti enim ab hinc annis tantùm fermentationem à ſolio dejecit ille mechaniſmus, neminem ægrè laturum puto ſi alteram in medium proferam opinionem.

Semper ego auditor tantùm nunquamne reponam. Mechaniſmum merum crepant Neoterici ; mechanicas itaque leges à Pariſinâ, Londinenſique Scientiarum Academiis probatas, experimentis Newtonianis, Bernoullianis confirmatas ſequi liceat : in his percelebres hujus Academiæ patres iter nobis præmonſtrant : unum compello *Illuſtriſſ. Chiracium*, qui non ſolùm Matheſeos dogmata Medicis rebus applicuit (*libello de motu cordis*), verùm & Medico - Chirurgos, quos inſtituerat, Geometricis diſciplinis priùs imbui juſſit quàm Medicinæ darent operam, & opus Mathematicum *de animalium motu ab Illuſtriſſ. Alphonſo Borello* conſcriptum publicè in his Scholis doceri voluit : is enim ſummus Archiater, longâ edoctus experientiâ, & acri quo pollebat judicio, perſuaſus erat non feliciori methodo promoveri poſſe artem medicam quàm eâ, quæ mechanicam, hydraulicam, aſtronomiam ad ſummum veritatis & ſimplicitatis faſtigium evexit.

26. Novimus equidem multos eſſe quibus non arrident in phyſicâ Geometrarum ſcrupuloſa ſagacitas & rigor mathematicus : verùm quo genio ducti in problematis valdè intricatis veritatem ſine matheſeos adjumento poſſint aſſequi non concipimus. Non acutiùs ſentire & promptiùs intelligere datum eſt Geometris ; ſed compoſita phænomena ſenſim extricare, dividere, & partito examini ſubjicere norunt, ita ut quæ conjunctim erant abſtruſiſſima, ſeorſim facillima & ſimpliciſſima videantur.

27. Hoc iterùm vulgares Philoſophi vertunt vitio, quòd Geometræ in minutiis & elementis timidiùs hæreant, nec ſtatim ad nubes iter ſibi faciant, ſublimique volatu altiſſimas difficultates perrumpant; verùm ipſi caveant Syſtematici ne quò altiùs cereis innixi pennis elati ſunt, mox lapſu graviore ruant: ſunt enim plurimi qui cùm juvenili imaginationis impetu vagas & incertas opinionis regiones diù luſtraverunt, jam ſedato ingenii orgaſmo ſpem veritatis aſſequendæ prorsùs abjiciunt, & miſeram Pyrrhoniorum ſectam, velut ſacram anchoram, amplectuntur.

28. Tales ſunt qui veritatem limis tantùm oculis perſpectam non audent proſequi, & attento ſtudio rimari, nec erronea principia,

Quæ juvenes didicere, ſenes perdenda fateri:

adeòque unicum ipſis eſt perfugium quod vulpi fabulæ, quæ cum ſyrmate deſtituta foret, aliis ut inutile pondus abjicerent in vulpino conſilio ſuadebat. Hos ſi audias, omnes inanes ſunt diſquiſitiones Philoſophicæ; in theoriâ medicâ ultra certos limites productâ omnes æqualiter cœcutiunt, nec inter ſe conſentiunt ipſi acerrimi veritatis indagatores Mathematici; porrò unum eſt neceſſarium, veritatis inquiſitioni valedicendum & praxi incumbendum eſt.

29. Verùm qui praxim medicam ſufficienti theoriâ non imbutus aggreditur, is de corio humano ludere non erubeſcit; qui verò obſervationes, experimenta, cadaverum inſpectiones, animalium viviſectiones theoriæ ſuæ adjungit, is & medicaminum vires & morborum cauſas clariùs perſpiciet, ſi nativam ingenii ſagacitatem Geometricâ doctrinâ exacuat, quàm ſi imaginationem tantùm ducem ſequatur. Plures ſunt qui alio de nomine Geometrarum ſcripta faſtidiunt, quòd ſcilicet veritates nudas & abſtractas proponant, cùm multò magis arrideant fucatæ, & eloquentiæ ornamentis decoratæ etiam fabulæ: fateor paucos eſſe qui adinſtar *Illuſtr. Aſtrucii* rigorem Geometricum purioris ſermonis ſuavitate deliniant; aſt cordatis ſcribunt, non quibusvis etiam ſtolidis placere ſatagunt.

> Omnia enim ſtolidi magis admirantur amantque
> Veraque conſtituunt quæ belle tangere poſſunt
> Aures, & lepido quæ ſunt fucata ſonore. *Lucret.*

30. Hoc unum addo, eos, qui mathematicas diſciplinas deſpiciunt & ignorant, nec certum in phyſicis comparare, nec præſtantiſſima optimorum Medicorum, ut *Bellini*, *Pitcarnii*, *Keillii*, *Jurini*, *Michelotti*, *Hambergeri*, *Schreiberi*, *Sylva*, *Morgani*, &c, ſcripta intelligere poſſe, quo certè auxilio nullus deſtitui velit, qui ſemel vel primoribus labris veritatem deguſtaverit.

„ Geometriæ & Arithmetices cognitioni ſtudium adhibeto, mi fili, neque ſolùm vitam tuam glorioſam & ad multa in rebus humanis utilem, verùm etiam mentem acutiorem & longè ſplendidiorem, ad fructum eorum omnium, quæ in arte medica uſui ſunt, conſequendum reddet “ *Hippocrates Theſſalo filio ſuo.*

In-

Inflammationis Theoria.

31. Quæcumque hominis pars calore intenſo, moleſto & dolorifico afficiatur, maximè ſi tenſio, rubor & tumor ſimul adſint, ea *inflammata* dicitur, ejuſque ſtatus Græcis *phlogoſis* à *phlego* uro, *inflammatio* Latinis à ſenſu flammei caloris nuncupatur.

32. Si in eadem parte concurrant calor, rubor, tenſio, dolor, ſitque tumor ſphæroideus, ac dolor pulſatilis; hæc ſymptomatum ſyndrome *phlegmone* (à *phlegmainein*, incendi) vocatur. Huc phlyctæna, epinyctis, furunculus, &c.

33. Si verò calor, rubor, tenſio, dolor & tumor abſint, aſt rubedo ſit diluta & roſea à preſſione evaneſcens, mox reditura, dolor pungitivus, acer, deurens, & tumor ſupernè planus, vix unam aut alteram lineam altus, hæc ſymptomatum ſyndrome *Eryſipelas* (ab *erythros* ruber) denominatur : huc herpes, ambuſtio, intertrigo, &c.

34. Horum ſymptomatum nullum eſt, ſi *calorem intenſum* excipias, quod in omni inflammatorio morbo, etiam in ſtatu & vigore, poſſit vel ab ægro, vel à Medico obſervari. Si enim phlegmone ſit in theca cranii, clauſtris pectoris, oſſium medullis, nullum (excepto calore & febre comite, &, modò delirium non adſit aut ſopor, dolore) poteſt ſenſu percipi. Quorſum ergo hæc ſyndrome definiretur per tumorem, cùm à potiori & conſtantiori ſymptomate peti debeat definitio.

35. Inflammatio quæ nec intenſitate, nec extenſione, nec numero notabilis eſt, inter affectus & *vitia* tantùm numeratur, ut furunculus, varus, terminthus, phlyctæna. Aſt ſi eorum ſymptomatum ſyndrome ſit intenſitate, extenſione, numero aut aliorum effectuum comitatu notabilis, hæc *morbus inflammatorius* vocatur.

36. Qui afficit internas partes vel externas; ſi internæ partes affectæ ſint membranaceæ, oriuntur in meningibus *Phrenitis;* in pleurâ, pericardio, mediaſtino, *Pleuritis;* in ventriculo *Gaſtritis*, & ſic deinceps; ſi verò afficiantur viſcera, Græcis parenchymata dicta, oriuntur *Cynanche*, *Peripneumonia*, *Hepatitis*, *Nephritis*, *&c.*

37. Si demùm externæ partes affectæ fuerint, dantur *Peſtis*, *Variola*, *Rubeola*, aliique ſimiles morbi.

38. Quanti itaque momenti ſit inflammationis theoriam veram noſſe & perſpectam habere docent horum morborum numerus, *acuties*, gravitas, frequentia. Non itaque in tam ſerio & gravi negotio hypotheſibus & ludicris figmentis indulgendum, quibus otioſus nimis delectatur animus; aſt anatomiâ, experimento & matheſi facem præferentibus, in abditas horum morborum cauſas, difficile quidem, ſed tutum iter quovis labore tentandum eſt.

39. Lemma. Si per ſectiones tranſverſas ductûs vel alvei cujuſcumque, ſive flexibilis, ſive inflexibilis, ſive anguſti, ſive ampli, ſimilis intra datum

tempus fluat liquidi copia, velocitates hujus fluidi erunt utique in ſectionibus alvei reciprocæ: *Newton. Princ. l. 2 prop.* 36.

40. Arterioſum alveum juxta cor eſſe anguſtiorem quàm in primis aortæ ramis, & anguſtiorem in illis quàm in ſecundis, & in ſecundis quàm in tertiis, & ſic deinceps, probant menſuræ Anatomicæ. De venoſo alveo idem dictum eſto: *Vide Figur.* I.

41. Eamdem ſenſibiliter fluidi quantitatem quovis pulſu cordis tranſire per omnes alvei arterioſi & venoſi ſectiones B, CC, DD, EEE, &c, in ſtatu permanenti circulationis vel velocioris, vel tardioris, nemo negat qui circulationem admittit.

42. Corollarium. Velocitas ſanguinis, quo nomine & cruorem & lympham intelligimus, eſt in diverſis alvei arterioſi & venoſi ſectionibus eò minor, quò major eſt alveus, ſeu amplitudinum vaſorum ſumma; eò major, quò ſumma minor eſt.

43. Docet experientia quòd ſi ſint duo tubuli inæqualibus orificiis prædititi, idem fluidum eadem vi propulſum tranſmiſſuri, minor ab utroque tranſmittatur copia propter attritum, ſeu adhæſionem fluidi cum parietibus, quàm quæ ex orificio & velocitate deberet exſpectari, ſi nulla attritûs haberetur ratio. *Mem. de l'Acad. des Sc.* 1705, M. Carré, *pag.* 275.

44. Verùm attritûs quantitas cæteris paribus eſt ſuperficiebus attritis proportionalis, adeoque effluxûs diminutio major eſt, ubi major ſuperficies.

45. Superficies vaſorum cylindricorum ejuſdem longitudinis eſt in ratione compoſitâ diametrorum ſimul & numeri vaſorum; docent Geometræ.

46. Coroll. Diminutio transfluxûs ſanguinis per truncum eſt minor diminutione transfluxûs per ramos, in ratione compoſitâ numeri truncorum ad ramorum numeros, & peripheriæ vel diametri truncorum ad peripheriam vel diametrum ſummatim ſumptam omnium ramorum.

47. Coroll. Diminutio transfluxûs in trunco eſt minor reſpectu diminutionis in ramis tertii ordinis quàm in ramis ſecundi, & in ramis ſecundi quàm in ramis primi ordinis; quia, ut docet Anatomia, creſcit numerus ramorum, quâ proportione arteria prolongatur, in majori ratione quàm creſcit eorum capacitas. Sic meſentericæ ſuperioris rami primi ſunt 21, rami quarti, qui inteſtina jam amplexantur, ſunt 1200 ſeu 57 vicibus numeroſiores, & tamen eorum alveus primorum ſectione tranſverſâ non eſt quadruplo major, ut obſervarunt *Keill* & *Hales*.

48. Eadem tranat per truncum ac ramos ſanguinis quantitas, (41) verùm in ramis multo major eſt attritus, quàm in truncis (46), & ratione attritûs decreſcit transfluxûs quantitas (44); ergo neceſſum eſt ut transfluxus in truncis retundatur à reſiſtentia in ramis obortâ, magis quàm à propriâ truncorum reſiſtentiâ; adeoque ſi ſanguis per truncos tantùm apertos exſiliret, is multò velociùs efflueret, quàm de facto fluit in ipſis non vulneratis.

49. Neceſſum eſt pariter è trunco tranſverſim ſecto majorem dato tempore

Tom. I. ~~Protegomen.~~ p. 372

Fig. 1.

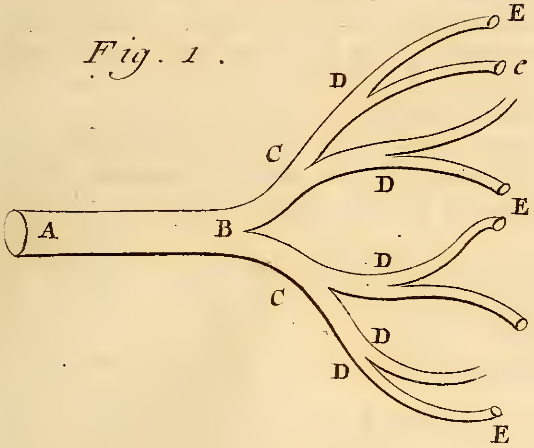

Fig. 2.

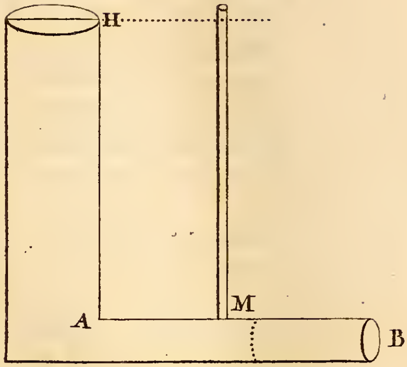
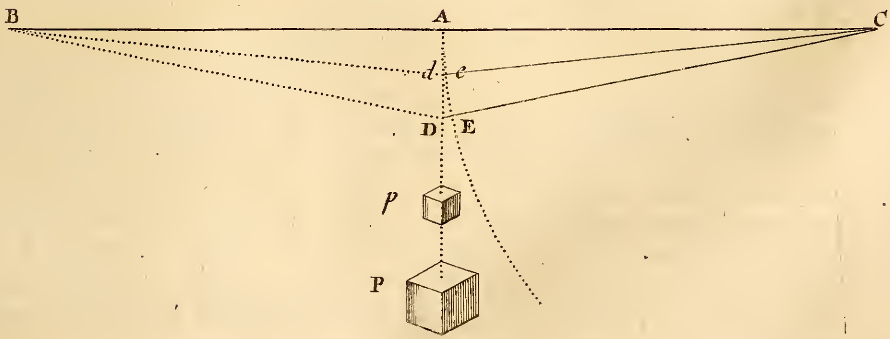

Fig. 3.

pore ſanguinis copiam effluere, quàm quæ ex ramis ejus omnibus ſimul apertis transflueret, licet ante ſectionem æqualis tranet utrobique copia.

50. Experimentum. Sint duo canes quantùm fieri poteſt robore & ætate æquales, ſcindatur ſecundum longitudinem alteri inteſtinalis tuba, ligatâ priùs vel preſſâ meſentericâ inferiori, & accipiatur ſanguis intra minutum ex arteriolis omnibus ſectis effluens; alteri verò ſecetur tranſverſim arteria meſenterica ſuperior, & excipiatur ſanguis eodem temporis ſpatio emiſſus; vigecuplò major erit priori iſta ſanguinis quantitas.

51. Experim. Canis vivi aortæ inferiori aptetur tubus aquâ tepidâ continuò plenus ope ampliſſimi infundibuli, videbis intra breve tempus ita elui ſanguine omnia vaſa arterioſa & venoſa, ut meſenterium niveum candorem acquirat; jam ſcindantur inteſtina tenuia, & ex pendulo ac menſurâ quænam transfluat aquæ copia perſpicito; dein ſecto trunco, vel priùs ſectis ramis ejus primi vel ſecundi ordinis, habebis quantitatem eodem tempore transfluentem, & invenies eò minorem eſſe transfluxum ex arteriarum ramis ſimul omnibus, quàm ex trunco, triplo minorem, ſi primi; ſexdecies minorem, ſi rami è limbo meſenterii inteſtinis contiguo ſecentur; & vigeſies, ſi ultimi & minimi, qui in averſâ inteſtinorum parte reptant, fuerint aperti.

52. Similibus experimentis evincitur nullam etiam eſſe arteriam in animalibus, ſi pulmonariam excipias, de qua non ſufficientia capta ſunt experimenta, quam ſanguis, aut ſaltem aqua tepida cruenta faciliùs tranet meſentericâ. Nil enim arterias, v. g. renales, perparum muſculares, parùm carotides tranat in experimentis inſtitutis.

53. Velocitas cujuſcumque fluidi poteſt concipi velut acquiſita ex lapſu fluidi à quadam altitudine. Idem enim eſt quoad velocitatem, ſive ea debeatur emboli prementis viribus, vel lapſui ex altitudine debitâ, unde omnes hydraulici velocitatem æſtimant ex altitudine ad quam motu ſurſum verſo aqua eadem poſſet aſſurgere, & ea altitudo eadem prorsùs eſt ac *altitudo genitrix velocitatis*: *Mem. de l'Acad. paſſim.*

54. Conſtat autem velocitates ejuſdem fluidi diverſis altitudinibus delapſi, aut diverſis viribus propulſi, eſſe ut radices harum altitudinum vel virium. *Mem. de l'Acad. 1735. M. Pittot, Mem. des Pompes.*

55. Quidquid corpora movet vocatur vis, & corpora nulla moventur niſi à viribus obices ſuperantibus, & non velociùs eadem corpora moventur, niſi à majoribus viribus; fluidorum itaque velocitates omnes debentur viribus, & majores majoribus viribus. Errant itaque illi, qui, non adauctâ vi pellente, velocitates fluidorum intendi putant in emiſſario, eo tantùm imminuto, id eſt, auctis etiam obicibus, quo errore non eſt in theoriâ medicâ craſſior.

56. Corollarium I. Obſtructa alvei ſanguiferi parte quâcumque in extremis arteriis cujuſvis ordinis, eadem prorſùs remanebit in ſuperſtite orificio, quæ priùs erat, velocitas, niſi mutetur cordis vis; à corde autem to-

tam,

tam, ſaltem in ſtatu permanente, ſanguinis velocitatem pendere demonſtravit *D. Michelotti Prænot.* 2. *de ſeparatione fluidorum.*

57. Coroll. II. Imminuto ſanguinis alveo, vel aucto ex arteriis in venas emiſſario, minuitur ratio ſectionis emiſſarii ad ſectionem alvei in trunco aut ramis anterioribus; ergo (ex 39) debet imminui ratio velocitatis in truncis ad velocitatem in emiſſariis, ſeu tantò minor evadet velocitas in trunco, quàm in emiſſariis, quò ſectio, ſeu apertura emiſſariorum minor eſt aperturâ trunci.

58. Coroll. III. Obſtructis, v. g. ex 1200 ramuſculis arteriæ meſentericæ, 600 ſeu dimidiâ parte obturatâ, docet experientia etiam in vivis animalibus facta, & evincit ratio, quod dimidio minor eſt ſolito transfluxûs quantitas, adeoque eadem quæ priùs in his emiſſariis remanet velocitas; aſt totus qui in ramis & truncis ſuperioribus eſt ſanguis per hæc tantùm emiſſaria poteſt effluere, adeoque (ex 56) duplo tardiùs transfluere debet. Negligimus hîc augmentum velocitatis, de quo agemus infrà.

59. Coroll. IV. Quantitas ſanguinis per meſentericam arteriam in ſtatu ſano tranantis ſit decima ſexta pars ejus, quæ eodem tempore è corde in aortam tranſmittitur; hoc poſito truncus meſentericæ poteſt haberi pro decimâ ſextâ parte emiſſarii aortæ; obturatâ itaque arteriâ meſentericâ, vel ejus ramis omnibus, ratio trunci aortæ ad ejus emiſſaria adaugetur, ſive major eſt unâ decimâ ſextâ parte ratio ſectionis aortæ ad ſectionem ramorum ejus; ergo (ex lemm. 39.) velocitas ſanguinis in aorta reſpectu velocitatis in ramis liberis eſt decimâ ſextâ parte minor.

60. Nulla eſt arteria cujus ultimi rami omnes ſimul ſumpti propter attritus, poſſint tranſmittere pluſquam vigeſimam partem ſanguinis quem tranſmittere poſſet truncus, ſi & rami & trunci ſeorſim aperti fuerint. (Experim. 50.)

61. Coroll. Orificia vel *emiſſaria effectiva* æſtimantur majora vel minora pro quantitate fluidi ea tranantis intra datum tempus, modò vis fluidum premens eadem ſit. Nullâ etiam aliâ ratione variare poteſt effluxûs quantitas; cùm ergo idem tempus, eademque vis premens adhibetur, quantitas fluens eſt ut emiſſarium.

62. Coroll. Ergo res eòdem recideret quoad quantitatem ſanguinis vaſa tranantem, ſive rami ſimul ſumpti ampliores ſint truncis, ſed attritui obnoxii, ſive rami ultimi paterent in venas orificio ſeu emiſſario, quod truncorum amplitudine vigeſies minùs foret, & attritûs expers.

63. *Embolus* eſt corpus quod in vaſa fluido vehendo deſtinata ejuſdem prorſùs figuræ ac diametri interioris, propulſum, fluidum in vaſis contentum ulterius pellit, & promovet, cùm ſufficienti vi ipſe promovetur.

64. Sit (Fig. I.) A, B, C, D, arteria ramoſa fluido plena intra quam ex A in B immittatur embolus E: 1° Evidens eſt maſſam fluidi cylindro A B, vel ſpatio ab embolo occupato æqualem neceſſariò tranaturum eſſe, ſive embolus ille ſit durus, ſive columna ipſiuſmet fluidi emboli vices gerat.

gerat. 2° Patet etiam quòd columna fluidi priùs in A B poſita eadem prorſùs præcedat velocitate, quâ baſis emboli ſubſequitur. 3° Liquet etiam columnam fluidi è trunco expulſi, eò minorem in ramis ejus B C longitudinem occupaturam fore, quo rami illi bini ſimul ſumpti trunco ſuo capaciores fuerint. 4° Quod idem obtinet in ramis ſecundi ordinis C D, reſpectu trunci ſui B C, & ſic deinceps. 5° Quod eadem prorſùs ex emiſſariis E E omnibus ſimul efflueret fluidi copia, quæ ab embolo A B fuit propulſa, quæque volumine æqualis eſt volumini ipſius emboli. 6°. Si pari paſſu creſcit emboli volumen & baſis, quâ dilatatur vas, non mutantur priùs aſſignata phænomena, quandoquidem diametrum vaſorum indeterminatam aſſumpſimus, & illas majores ut in diaſtole, vel minores ut in ſyſtole ſupponere potuiſſemus. Unde vanum eſt perfugium eorum qui diametros vaſorum utpotè varias computo ſe ſubducere clamant.

65. His poſitis evidens eſt quòd ſanguinis columna in quolibet vaſe contenta, (velut in C D) ſit embolus reſpectu fluidi in ramos ejus (D E) tranſmittendi, quod eatenus procedit, & truncum ſubit, quatenus locum ipſi facit fluidum ramulos patulos ingrediens: ſi itaque ramulorum alteruter ſit obturatus, vel ſit nullus, tunc impoſſibile eſt hunc embolum progredi, niſi totus liquor in eo contentus per reſiduum tubum (D E) trajiciatur, & in hoc caſu velocitas fluidi trajecti erit ad velocitatem emboli ſequentis, ut baſis emboli ad baſim columnæ fluidi, ſeu orificii emiſſarii; ut autem vas ſenſibiliter dilatetur, requiritur vis fluidi adaucta.

66. *Obex* dicitur corpus quod velocitatem in ſe recipit, & partim vel ex toto deſtruit; unde evidens eſt quòd columna ſanguinis in vaſis præexiſtens obex eſt ſanguini de novo immiſſo. Aſt ſi columna ſanguinis in vaſe præexiſtens ita vaſis parietibus adhæreat, ut nequeat ulterius promoveri quin vas ſecum trahat, tunc temporis obex eſt non ſolùm ut moles hujus columnæ & vaſis, ſed ut moles requiſita ad ſolvendum & trahendum vas. Sit v. g. pondus quod requiritur ad lacerandam arteriolam æquale viginti libris, grumus ſanguinis huic vaſi adhærens, ut hoc poſſit avelli quin laceretur vas, æque reſiſtit ac moles viginti libris æqualis. Si itaque vis ſanguinis datum vas ſubeuntis major non ſit hoc pondere, datur obex huic vi inſuperabilis; res eòdem recidit, ſi arteria ſit ligata, vel quoquo modo conſtricta.

67. Cùm omnis obex in quiete conſtitutus ſit, veluti moles movenda, & reſiſtat vi ſuæ tantùm inertiæ, ſi columella ſanguinis quovis pulſu cordis eum impetat vi vivâ, utut exiguâ, debet moles reſiſtens eam velocitatem concipere, quæ ſit quotus quantitatis motûs in columellâ contenti per maſſarum ſummam diviſæ: ſit v. g. velocitas columellæ ſanguinis unius pollicis intra ſecundum, lamella ejus prima æqualis uni grano, moles verò movenda æqualis quoad reſiſtentiam decem libris, velocitas poſt impulſum à corde factum erit in obice æqualis $\frac{1}{92161}$ parti pollicis intra ſecundum ex legibus motûs. Et quoniam vis cordis intermittit in vaſorum ſyſtole, tunc tem-

poris elaſtica vis vaſis diſtracti, & aliquatenus elongati reſurget, & obicem 7680ª parte lineæ remotum priſtino loco reſtituet.

68. Ex hoc itu & reditu vaſis, cordis ictibus diſtracti, & elatere reſtituti, fit attritus vaſis & ſanguinis contenti, qui eò majorem calorem excitat, cæteris paribus, quò denſius & ſpiſſius eſt fluidum inibi contentum; nam calor ex attritu corporum diverſæ denſitatis eſt ut eorum denſitas, docente *Hermanni Phoron.*

69. Velocitas contractionum cordis eſt in ratione compoſitâ ex ſubduplicatâ virium illud moventium, & ſimplâ amplitudinis emiſſariorum ſanguinem ex arteriis in venas tranſmittentium.

1°. Vires corporum inter ſe ſunt ut effectus ab illis præſtiti, ſeu ut moles quæ moventur, & velocitates ſimul; adeoque vis cordis æſtimari poteſt ex ſanguinis ejecti mole, ac velocitate; verùm fluidi datum orificium tranantis moles creſcit & decreſcit in eadem ratione quâ velocitas; vis ergo quâ cor contrahitur, & expellit ſanguinem, eſt in ratione duplicatâ velocitatis ſanguinis, adeoque velocitas ſanguinis è corde ejecti eſt in ratione ſubduplicatâ virium cordis. Verùm creſcit aut decreſcit hæc velocitas, quâ proportione ſolidi cordis parietes locum à ſanguine occupatum ſubeunt; & quò velociùs ſubeunt, ſeu contrahuntur, eò velociùs ſanguis loco cedit, & in arterias projicitur; ergo velocitas etiam contractionum cordis, cùm ſit in eadem ratione, quâ velocitas ſanguinis è corde ejecti, eſt etiam in ratione ſubduplicatâ virium cor contrahentium.

2°. Velocitas columnarum ſanguinis pro diverſis arteriarum orificiis, ſeu emiſſariis, diverſa eſt; nam velocitas embolorum eſt emiſſariis reciproca, quoties orificia effectiva emiſſariorum minora ſunt quàm baſes embolorum. Si dubitas conſule aquileges, vel tenta experimentum ſequens.

70. Sit ſyrinx cum embolo ſuo, qui ope elateris, vel proprii ponderis aquam, aut fluidum quodvis ex totâ ſyringis cavitate intra datum tempus expellat per orificium cognitum; jam verò fiat orificium duplo minus, attendendo ad attritus, ratione quorum orificia majora magis tranſmittunt, quàm in ratione amplitudinis, & videbis quod eadem vis adhibita non niſi intra duplum tempus eamdem ſyringem fluido exhaurire valeat.

71. His poſitis, quantò minora fuerint minorum vaſorum emiſſaria ſimul ſumpta, tantò minor erit in truncis ſanguinis velocitas; verùm velocitas contractionum cordis, ſi iiſdem urgeatur viribus, eſt ut velocitas ſanguinis in truncis præexiſtentis; ergò quò minora ſunt ſanguiferorum emiſſaria effectiva, eò minor, & quò majora, eò major eſt contractionum cordis velocitas: quod erat probandum.

72. Coroll. Si eadem ſit vis contractiva cordis, & diverſa ſit emiſſariorum ſumma in alvei ſanguiferi parte anguſtiori quærenda, erit velocitas cordis ſolito minor, vel ſolito major, prout minor vel major erit hæc emiſſariorum ſumma; adeòque obſtructâ dimidiâ ramorum aortæ parte, dimidio tardior erit cordis contractio, vel dimidio minor intra idem tempus erit ejecti in aortam ſanguinis quantitas. Quod qui negant illi in hydraulicis cœcutire amant.

73. Er-

73. Errant itaque illi qui contendunt vires cordis & arteriarum datis obſtructionibus, non vigere ſolùm, quin etiam ex reſiſtentiâ in arteriolis ſanguineis, lymphaticis, obſtructis, plurimumque tenſis ſubortâ, intendi.

74. Coroll. II. Si laxantibus, diluentibuſque fluxilior, ſeu minus viſcoſus evadat ſanguis, nec tamen ab his decreſcat vis cordis contractiva, tunc minor erit attritus ubique; ſed res eòdem recidet ac ſi orificia effectiva omnium vaſorum ac præſertim minimorum paulò magis accederent ad truncorum amplitudinem, adeoque idem eſt ac ſi nativæ ſolverentur obſtructiones; unde creſcet ſanguinis in truncis, & cordis ipſius velocitas.

75. Coroll. III. Si imminutis quâvis de cauſa arteriarum emiſſariis, velocitas contractionum cordis & ſanguinis in truncis eadem remaneat, quæ ante obſtructiones, neceſſum eſt ut vires cordis adauctæ fuerint, & vires cordis adaugeri tunc debent in ratione duplicatâ inverſâ emiſſariorum: obſtructâ dimidiâ orificiorum parte, dimidio minor erit ex arteriis in venas transfluxûs quantitas, ac proinde velocitas emboli cujuſvis (64. n. 5.); jam verò niſi duplo major evadat velocitas in emiſſariis, non poterit eadem ſanguinis quantitas venas tranare, quæ priùs eodem tranabat tempore, nec poteſt duplo major eſſe in emiſſariis velocitas, niſi vis quadrupla pellat embolum. (Vide demonſtrationem in *Mem. de l'Acad.* 1735. *Mem. ſur les Pompes.*). Et ſi velocitas in emiſſario duplo major ſit, duplo major eodem tempore tranabit fluidi quantitas; ſed velocitas in embolis eſt ut quantitas ex emiſſariis fluens, adeoque ſi duplo major evadat quantitas fluens ex emiſſariis, (ſeu æqualis evadat quantitati per omnia ſimul vaſa libera fluenti,) duplo major evadet ſanguinis in truncis velocitas, quod ſine vi quadruplâ fieri non poteſt; interea tamen eadem erit, quæ in ſtatu ſano pulſuum velocitas.

76. Coroll. Ratum itaque & fixum hoc maneat, quòd poſitis obſtructionibus, & eadem ſanguinis denſitate ac conſiſtentiâ, impoſſibile eſt non imminui cordis & pulſuum velocitatem; & ſi tunc temporis eadem perſtet cordis & pulſuum velocitas, impoſſibile eſt vires cordis non adauctas fuiſſe in ratione duplicatâ directâ obſtructionis, ſeu inverſâ duplicatâ emiſſarii ſuperſtitis.

77. Velocitas cordis ab obſtructione minuitur magis vel minùs, prout major vel minor retinetur ſanguinis transfluxuri quantitas. Sic ſi decima ſexta pars ſanguinis à corde ejecti in quavis ſyſtole tranet arteriam meſentericam ſuperiorem, cùm, ejus obſtructo trunco unâ decimâ ſextâ parte, minuatur ſanguinis in corde, in carotidibus, ſubclaviis, aortâque deſcendenti, velocitas, tantumdem decreſcit cordis velocitas. Aſt eadem ſanguinis quantitas tranare debet ultimos ramos, ſive rubros, ſive lymphaticos & ſeroſos ſimul ſumptos, ut docet Anatomia; ergo obturatis omnibus ſimul arteriæ ramis, idem accidit ac obturato trunco.

78. Corollar. Si arteria meſenterica det viginti ramos primi ordinis, & quilibet ramus viginti ramulos, ac demùm quilibet ramulus viginti vaſcula lymphatica, obſtructis viginti hiſce lymphaticis, non magis obſtruitur arteriæ alveus, quàm ſi unicus ramus tertii ordinis obſtrueretur, qui in hy-

potheſi eſt $\frac{1}{8000}$ pars totius trunci; adeoque ſi ſint glandulæ ex lymphaticis potiſſimum conflatæ, fieri poteſt obſtructio molis notabilis, quæ tamen non ſenſibilem velocitatis partem cordi & pulſui adimat, utpotè quæ non centeſimam ſanguinis per alveum arterioſum transfluxuri partem ſiſtat.

79. Cùm notabilis datur alvei ſanguiferi obſtructio, non rarò numerus pulſuum intra datum tempus adaugetur, docente tantùm experientiâ.

80. Ubi datur pulſuum intra datum tempus major ſolito numerus, ibi datur *frequentia pulsûs*, quæ eadem eſt in corde ac arteriis, quæque ſupponit repetitas cordis contractiones: rarò autem accidit in febribus acutiſſimis, ut numerus pulſuum duplo major evadat quàm in ſtatu ſano.

81. Si orificia cordis arterioſa immutabilia ſint, velocitas ſanguinis in aortam ejecti intra minutum eſt in ratione compoſita ex ratione velocitatis, & ex ratione frequentiæ pulsûs; nam velocitas ſanguinis à corde ejecti eſt proportionalis velocitati quâ parietes cordis ad ſe invicem accedunt, ita ut quò altiùs contrahuntur, & quò minus tempus ad hanc ſingulam contractionem adhibent, eò citiùs evacuantur ventriculi, eò velociùs ſanguis in arterias ejicitur: verùm ſub pari contractionis cujuſvis altitudine, & duratione, ſeu velocitate, ſi intra minutum temporis fiant duplo plures ſimiles contractiones cordis, ut ſi pulſet cor 140 vicibus, quod priùs 70 pulſabat, evidens eſt toties, ſeu duplo majorem fore ſanguinis aortam ſubeuntis velocitatem. Quod erat probandum.

82. COROLL. Velocitates ſanguinis in aortâ erunt quadruplo, noncuplo majores ſolito, ſi frequentia ſimul & velocitas duplo vel triplo major evadat: aſt erunt ſextuplo majores, ſi alterutra duplo, & altera triplo major evadat: & erunt conſuetis æquales, ſi tantumdem decreſcat velocitas pulſûs, ſeu ejus altitudo, quantùm creſcit frequentia; ac demùm velocitas ſanguinis erit in arteriis ſolito minor, ſi creſcat frequentia pulſuum cordis in minori ratione, quàm decreſcit ejus pulſuum altitudo; ergò ex pulſûs frequentiâ ſolâ, non habitâ ratione altitudinis, non poteſt æſtimari velocitas ſanguinis in arteriis.

83. COROLL. Vis cordis eſt ut ſanguinis ejecti duplicata velocitas, adeoque in ratione compoſitâ ex duplicatâ frequentiæ & velocitatis pulſuum.

84. *Labor* potentiæ motricis æſtimatur ex viribus quas exerit, & ex duratione operationis: *Hydrodyn. ſect.* 9.

85. COROLL. Labor potentiæ moventis eſt in ratione compoſitâ ex duplicatâ velocitatis, duplicatâ frequentiæ pulſuum, & ex laboris duratione.

86. Non debet conferri impenſa virium potentiæ cor moventis inter durationem morbi, & durationem vitæ ſanæ, quia in vitâ ſanâ, non autem in morbo, vires à corde expenſæ quotidie & pluries in die integrè reparantur; virium impenſa quæ pluries intra breve tempus reficitur, vocatur *Exercitium*; aſt quæ pari paſſu non reparatur, & ex quâ proinde actu debilitatur animal, vel potentia motrix, *Labor* vocatur. Hinc intelligimus eum qui febre afficitur, non metaphoricè, ſed propriè *febre laborare*, ut antiqui Medici rectè ſenſerant.

87. Vita

87. Vita in animalibus ſupponit vim motricem ſuperſtitem, & huic proportione reſpondet vigor functionum.

88. In animalibus potentiam motricem, tùm actualem, tùm habitualem, eſſe certis terminis circumſcriptam docet laſſitudo, quæ ex laboribus quotidianis paululùm intenſis ſupervenit, & demonſtrat mors ſenilis, quæ vires omnes motrices exhauſtas evincit; jam ſi tantumdem virium accederet corpori, quantum labore tùm cordis, tùm muſculorum quotidie abſumitur, potentia motrix eadem ſemper foret & perennis; cùm autem & virium gradu & duratione finita ſit, quò majus erit dato tempore ejus diſpendium, eò major debilitas.

89. Quò major eſt labor tùm vitalis, tùm voluntarius, eò majus eſt virium diſpendium; labore enim plus abſumitur quàm reparatur, potiſſimùm verò à labore vitali, ſeu ab adaucto cordis & vaſorum motu; quia virium vitalium impenſa ſolito major, cùm noctu interdiuque fiat, nec corporis quiete ac ſomno reparentur jacturæ, ea multò major eſt quàm impenſa virium quæ fit à laboribus voluntariis, cibo, potu, quiete, ſomno, intermiſſis.

90. Eatenus vivit animal, quatenus ejus potentia motrix ſat eſt vegeta ad diverſas, quæ circulationi opponuntur, reſiſtentias ſuperandas, ſeu ut in medio reſiſtenti circulum ſanguinis ſuſtineat; verùm cùm illæ reſiſtentiæ conſtantes ſint, imò vivendo augeantur à fluidorum ſpiſſitudine, & ſolidorum rigeſcentiâ, requiritur ad vitam ſuſtinendam determinata potentia, & exigua quæcumque non ſufficit. Quò majores itaque ſunt reſiſtentiæ, ut in ſanguiferorum obſtructionibus, eò majus & præſentius eſt mortis periculum.

91. Quò major itaque eſt labor vitalis, ſeu vita magis actuoſa, functiones vitales magis vividæ & laborioſæ, eò citiùs decreſcit potentia motrix, & ad illum accedit gradum, qui reſiſtentiis circulationi oppoſitis ſuperandis impar eſt, quo facto mors eſt; hinc cauſam mortis validis & diuturnis febribus ſupervenientis, necnon lethi ſenilis quiſque poteſt intelligere.

92. Quò labor eſt major, eò magis vires deterit; quò labor eſt diuturnior, eò magis vires exſolvit; adeoque febris, quæ (ut alibi demonſtratum eſt) labor eſt, periculum vitæ portendit in ratione magnitudinis ſuæ ac diuturnitatis. Eſt tamen in hoc caſu terminus maximus, quem diuturnitas cum dato vigore tranſgredi non valet, Geometris determinandus.

93. Hinc intelligitur quare quo minori motu donantur erucæ in nymphas converſæ, locis ſcilicet frigidis detentæ, eò diutiùs vitam ſuam protrahunt; quæ papilionum larvam indutæ, quò vividiori motu exagitantur, ſeu vitam magis actuoſam vivunt, eò citiùs fato funguntur. Nymphæ enim ad plures annos, aſt papiliones vix ad aliquot dies, vitam protrahunt. Vide *D. de Reaumur de inſectis*, *D. Ritter de longævitate.*

94. Sequitur etiam eò majorem eſſe, vel minorem vitam, quò majores vel minores exeruntur vires motrices, ut in febribus inflammatoriis, aſt tantò majus fieri virium detrimentum, unde cæteris paribus majus periculum.

95. Adeòque ſi potentia motrix cordis ſit intelligens, & conſervationi corporis intenta, ea debet tunc tantùm vires cordis majores exerere, cùm

 hujus

hujus conatûs ope poteſt materiam morbificam circulationi oppoſitam deſtruere, vel debellare: & cùm nulla urget cauſa morbifica, debent eſſe vires vitales quam minimæ, modò ad reſiſtentias conſuetas vaſorum & fluidorum ſuperandas ſatis ſint.

96. In ſtatu ſano potentia motrix minimam ſuarum virium partem expendit, & eſt maxima; in ſtatu verò morboſo maximam, & evadit (in agone) minima.

97. Pulſus enim in ſanis, docente obſervatione, nec æquè frequens, nec æquè durus, nec æquè magnus eſt, ac in febris augmento & ſtatu, ubi potentia motrix nondum multùm eſt imminuta; ſed in ſanis potentia motrix eſt integra, quæque multò majores exerere poſſit vires, quàm quas actu in ſanis exerit; ergo in ſtatu ſano potentia motrix minimam ſuarum virium partem expendit, & eſt maxima.

98. Quò diutius procedit febris, vel morbus acutus inflammatorius, & quò fortior eſt, eò minor evadit potentia motrix, uſquequo in agone, ſeu ultimâ luctâ deficiat; verùm ſi conferatur pulſus febrientium cum pulſu ſanorum, prior eſt, pro ſtatu potentiæ motricis, multò fortior, plenior ſcilicet aut frequentior, vel durior, adeòque potentiæ motricis ſuperſtitis eſt pars tantò major, quò potentia minor eſt; ergo in ſtatu morboſo potentia motrix, utcumque ſolito minor, & demùm in agone minima, majorem ſuarum virium partem, ac dein maximam expendit: quod erat probandum.

99. Datâ obſtructione notabili alvei ſanguiferi, notabile imminet periculum, cùm neceſſariò multùm retardatur in omnibus majoribus vaſis circulatio, adeòque languent omnes functiones à circulatione dependentes, ut videre eſt in ſummo ſenio, in animalibus frigore congelatis.

100. Verùm quoniam ſanguis quadrupedum & hominis non poteſt notabiliter retardari in corpore, quin, defectu expurgationis, putrefactio, ad quam pronus eſt, intendatur, & putrefactione nil eſt pejus, nil conſervationi magis contrarium, ut docet ſphacelus: ergo obſtructione alvei ſanguiferi datâ, imminet ſummum vitæ periculum, quod viperis, ſerpentibus, teſtudinibus, nymphis erucarum non accidit, quia pingui quodam muco condiuntur, & à putredine diutiùs ſervantur eorum humores, ut docet experientia.

101. Patet inde obſtrui poſſe magna vaſorum lymphaticorum, & adipoſorum glomeramina, ſine notabili periculo, quia 1° quàm minima exinde alvei ſanguiferi pars obſtruitur, (ex 59) 2° quia diutiſſimè ſine putredine ſervantur ea fluida, ut patet ex adipe culinario, qui ſine condimento ad annos ſervatur, & ex tumoribus ſcirrhoſis, ſteatomatoſis, quos vix putreſcere etiam exſtirpatos obſervavi: *Conſulatur Boerhaave, Chem. tom. 2, & Stahl. diſſert. &c.*

De Symptomatis Inflammationis.

102. Ea ſunt quadruplicis generis; vel in *functionibus animalibus*, ut dolor, agrypnia, anxietas; vel in *functionibus vitalibus*, ut febris, dyſpnœa; vel in *excretis*, ut puris fluxus, ſi adaugeatur inflammatio vulneris, ulceris;

vel

vel demùm in *qualitatibus* vitiatis, ut calor, rubedo, tumor, tenſio, &c: pauciſſima ex his expendemus.

De Calore.

103. A particularum ignearum vi & impetu in fibras nerveas calorem pendere norunt nuperi Phyſici *s'Graveſande*, *Muſchenbroeck*, *Hamberger*: adeoque calor cæteris paribus eſt, ut ignearum particularum quantitas in corpore, & ut earum duplicata velocitas; exhalato vapore calidiſſimo ex mixturis plurimis, licet hæ mixturæ vehementiùs agitentur, frigent tamen, ut docent experimenta *Boerhaaviana*, *Florentina*, *Hombergii*, *Geoffroi.* (*a*)

104. Sanguis humanus particulis igneis ſcatet. Globuli purpurei exſiccati ad ignem flammam concipiunt, lymphatici non item; homini funibus ſericeis ſuſpenſo & electricâ vi imbuto, ſi alterius manus admota fuerit, ſcintillæ igneæ cum crepitu & dolore utriuſque, è contactûs puncto vibrantur in experimentis *D. Gray*, *Dufay*. Affrictu faciei, induſiorum ſuccuſſu, ſcintillæ etiam excutiuntur.

105. Quò frigidiora ſunt corpora calidis admota, & quò denſiora, eò majorem ignearum particularum copiam abripiunt; docet *Hamberger. in Phyſic.* adeoque calor in diverſas ejuſdem corporis partes continuò ex calidioribus diffunditur uſque ad æquilibrium: imò ea ratione ſe diffundit aliquantulum in ambientem aëra; undè atmoſphæra calida animalium.

106. Calor hominis duplici de causâ creſcit, auctâ ignearum particularum copiâ: quod præſtat ignis focarius, ſolaris, catoptricus admotus, vel corpora actu ignita, calida applicata, vel ingeſta alimenta, medicamenta, venena igneis particulis ſcatentia, ut ſpiritus ardentes, ſalia alkalina fixa, acida igne retortæ expreſſa, olea empyreumatica, aromatica acria, lapides cauſtici: Huc ammochaſia, thermæ, caldaria, inſolatio.

107. Altera cauſa caloris ſpontanei, ſeu intus oriundi, eſt particularum ignearum motus adauctus, qui debetur viribus mechanicis, ſeu ipſius ſanguinis & ſolidorum attritui, majorem his velocitatem concilianti, adeoque vim caloris intendenti, ut patet ex manuum confricatione; vel etiam caloris augmentum ex eo fit, quòd nitantur in contactum vel in ſe mutuò liberiùs tendant igneæ particulæ aliis cauſis extricatæ, & expeditiùs ruant in ſe mutuò ut inter duorum ellychniorum flammas fieri vident Phyſici. Creſcit enim ille impetus in eâdem lege qua corporum gravium celeritas.

108. Ca-

(*a*) Si acetum deſtillatum ſali volatili ſanguinis miſceatur, miſcela ebullit inſigniter & refrigeſcit, *Slare Tranſ. Phil.* aceti deſtillati ſeſquipintâ affusâ mercurii ſublimati corroſivi, & ſalis ammoniaci libræ, mixtura agitata fuit, & tamen ad glaciem uſque friguit. Omnia ſalia alkalina volatilia ex animalibus mixta cum aquâ in ſolutionis motu frigus producunt: Omnia olea plantarum eſſentialia idem cum ſpiritu vini faciunt. Ecce phænomena in quibus creſcente inteſtino motu decreſcit calor; ergo cauſa caloris non eſt motus inteſtinus, ſi deſint igneæ particulæ.

108. Calor ex ſecundâ cauſa (107) creſcit in ratione velocitatis duplicatâ, in corporibus diverſâ velocitate attritis, demonſtrante *Hermanno in Phoronomiâ;* nec non ſub diverſis earum denſitatibus, ſi par ſit ignis copia, creſcit in denſitatum ratione: adeòque in corpore ubi major celeritas, denſitas, & humorum acrimonia, ibi maximus calor; ubi denſitas & humorum acrimonia ſunt celeritatibus reciprocæ, ibi æqualis fortè calor.

109. Labore excitari homogeneum, validum & conſtantiorem homini calorem apprimè norunt operarii, quia ſanguini major velocitas, major ſolidorum attritus conciliatur; aſt ubi major ſimul compreſſio, & renixus fluidorum & ſolidorum, ibi calor intenſior, ut in natibus equitantium, pedibus viatorum, manibus operariorum; qui calor quandoque inflammatorius evadit; & agitatione quam vivida animi pathemata inferunt, ut irâ, gaudio, furore, calor pariter intenditur.

110. Si quâ proportione creſcit velocitas, eâdem decreſcat partium denſitas & fluidorum cohæſio, calor creſcet in minori ratione quàm duplicatâ velocitatis, quod in homine accidit; nam ſolida, fluidaque calore rareſcunt, & ſimul intra certos caloris gradus tunc vaſa ampliantur, tùm fluida fluxiora evadunt, quod experimento ſequenti pluries tentato didici.

111. Experim. Orificio receptaculi aquâ continuò pleni aptetur inteſtinum vel arteria quæ aquæ copiam dato tempore tranſmittat; ſi aquæ ſit temperies ad gradum 4um thermom. Realmuriani, id eſt, congelationi proxima, vel ſi ſit ad gradum 80um, id eſt, ebullitioni proxima, minor multò copia tranabit quàm ſi ſit ad gradum circiter 32um vel 33um. Sic eadem copia effundebatur frigidæ intra 246, fervidæ ac calidæ ad 33um gradum intra 186 ſecunda. In vaſis verò ferreis & æneis quò calidior eſt aqua, eò velociùs fluit, & uberiùs; aſt in corpore humano non ita, propter fibrarum criſpationem à calore quadrageſimum gradum ſuperante factam.

112. Coroll. Moleſtus eſt quidem qui in morbis inflammatoriis oritur calor, aſt cùm gradum 40um nunquam, ni fallor, ſuperet & 28o major ſit, ſanguinis fluxilitatem, morbificæque materiæ reſolutionem, & vaſorum dilatatione ſimul adauctâ, transfluxum juvat admodùm.

113. Determinato gradu caloris incubata germinant tum ova animalium, tum ova plantarum; norunt Phyſici. Aſt alia vel majori caloris gradu indigent, alia calore diutiùs applicato, ut gummi, reſinæ ſeriùs, ociùs in illo, vel hoc caloris gradu ſolvantur. Lympha ovuli humani fœcundati, velut accepto ſuo menſtruo, liqueſcit applicato per novem menſes humano calore qui ad 28um vel 30um gradum accedit. Ova galliinæ per 21 dies calore gallinæ paulò majori, vel caldarii ad 33um gradum incubantur. Ova erucarum intra ſeptimanam, ſi humano calore foveantur, aſt ſeriùs, ſi atmoſphæræ calore ad 18um gradum ſint incubata.

114. Numquid materies phlogiſtica vaſis impacta pro diverſo morbo diverſam habet indolem, ita ut varioloſa intra quindecim dies, morbilloſa intra quinque circiter, ſufficientem fluxilitatem adipiſcatur: furunculi unâ

aut

aut alterâ die maturantur ; bubones peſtiferi citiùs quàm ſyphilitici, tardiſſimè & vix intra pueritiæ limites ſcrophuloſi, niſi diſſolvens aptum, ut ſyphiliticis hydrargyrum, apponatur.

115. Ex dictis hactenus liquet caloris gradum ex attritu oriundum creſcere, ut labor, vel ut actio ſanguinis in vaſa; actio verò corporum, aut ut aptiùs dicam, colliſio creſcit ut velocitatis reſpectivæ quadratum, ut fuſiùs dicemus, adeoque quò velociùs ſanguis impinget, aut fortiùs nitetur in vaſa, quòque ſimul velociùs vel fortiùs vaſa in ſanguinem renitentur, eò calor erit intenſior; nam velocitas reſpectiva, cùm corpora in ſe mutuo feruntur, eſt ut ſumma velocitatum utriuſque corporis.

116. Si lympha ex hominis ſani cruore ſecedens calori aquæ ebullientis vel minimo tempore ſit expoſita, ea citò coagulatur & albeſcit ut albumen ovi, inde plurimorum in mentem venit lympham à pleuriticorum ſanguine ſecedentem, & ſimiliter coagulatam, à ſimili caloris actione ſuam coagulationem accepiſſe ; interea tamen hoc eſt diſcriminis quòd certè multum abſit, ut calor pleuritici ad eum gradum deveniat unquam, qui albumini ovi cogendo neceſſarius eſt; nunquam enim calor in pleuritici cruore ad 40um pertingit, cùm ad ovum coagulandum requiratur gradus 87us vel ſaltem 56us.

117. Lympham hominis ſani diverſis experimentis ſubjeci, & inveni quòd quò diutiùs calori 40um gradum ſuperanti fuit expoſita, eò minori gradu caloris, ſed 50um ſuperante, deinceps ſtatim coagulatur; fortè experimenta licet adhuc rudia apponere inutile non erit.

b. Die tertiâ Martii 1740 lympha hodie extracti ſanguinis ex viro ſeptuagenario, febre & dolore lateris affecto, coagulata eſt affuſâ aquâ calidâ pari copiâ ad gradum 65um Therm. Reaumur.

c. Aqua calens ad gradum 58um affuſa pari quantitati lymphæ ad gradum 6um : mixtura incaluit ad gradum 25um ſine coagulo. Nota quòd debebat mixtura incaleſcere ad gradum 29um juxta regulas communicationis motûs hìc congruas; verùm pars caloris tum in auras affundendo, tum in vaſis parietes denſiores abiit.

d. Jam eidem mixturæ ad gradum 22um calidæ affundo aquæ bullientis, ſeu ad gradum 87um unam tertiam partem, mixtura incaleſcit ad gradum 33um ſine coagulo.

Jam ſimili mixturæ ad gradum 32um calidæ affundo parem aquæ bullientis copiam, mixtura incaluit ad gradum 49um ſine coagulo.

e. Similem mixturam ad gradum 49um calidam infundo pari copiæ aquæ bullientis, totum albeſcit & deſcendit ad grad. 70um.

f. Quinque partes mixturæ, quarum una lymphæ, altera aquæ, ollæ immiſſæ, igni ſuppoſitæ ſunt per gradus vividiori, & cùm ad gradum 55um pervenit aqua, albeſcebat, cum ad 65um thrombus lymphæ coagulatæ efformatus eſt.

g. 27 Martii lympha ſani hominis tubo vitreo excepta, aquæ ad gradum 64um dein expoſita, concrevit.

Aquæ partes triginta & una ſeri ſanguinis à quatuor diebus educti frigebant ad grad. 10um, & igni expoſitæ ad grad. 40um ſpumam albam ejecerunt, ſed non albeſcere cœpit mixtura niſi ad 55um.

h. Lympham rubellam in tubum vitreum infudi ad pedis altitudinem, tubus infernè erat hermeticè clauſus quâ parte in ollam aquâ plenam immiſſus eſt, tunc demum albeſcere cœpit cùm ad grad. fuit 75um: nullæ verò bullæ in lymphæ ſuperficie elevatæ ſunt, & volumen illius quadrageſimâ parte crevit. In hoc experimento comperi etiam lympham igne concretam rariorem & leviorem aquâ fieri; quæ dùm liquida, aquæ fundum conſtanter petebat.

118. Miror certè quòd in corpore pleuritici lympha ad gradum 30um coaguletur, quæ in experimentis nunquam infra 55um albeſcere viſa eſt. Suſpicor in morbis quibuſdam inflammatoriis quoddam in corpore enatum ſingulare miaſma, vel quid ſimile, cujus ratione, potiùs quàm caloris gradu, lympha coaguletur. Sic ſpiritu vini frigidi coagulatur illico; ſic in rheumatiſmo, licet calor conſueto vix major ſit, multò altius eſt ſanguinis coagulum quàm in peripneumoniâ fortiſſimâ, mollius tamen: ſic à viperæ caudiſonæ morſu ſanguinis lympha mirè coagulatur, ut teſtes oculati ſcripſerunt; ſal volatilis parùm ſanguinem coagulat; ſal volatilis oleoſus in grumos vertit ex *Boerhaave;* cruor coagulatur etiam, teſte *Pitcarnio*, à ſucco cicutæ, atropæ, ſale fixo roris marini, pulegii, meliloti, &c.

119. Cùm ſanguis ad certum putredinis gradum vergit, ut in morbis malignis, in tritæophyâ, non rarò ſanguis, utcumque calori intenſo expoſitus per ſeptimanas, non coagulatur, imò qui morte accedente coagulatus eſt, putrefactione, poſt aliquot dies ſuperveniente, liqueſcit; pars enim mucilaginoſa putrefactionis motu nimium fuit diſſoluta.

Verùm exiſtimandum non eſt ullum in pleuritici vaſis grumum ſimilem ei cruſtæ coriaceæ, quæ obvelat ſanguinem in patellâ poſitum; certè circulatio citò ſufflaminaretur; vivunt autem & convaleſcunt è pleuritide, rheumatiſmo, plurimi, quorum ſanguis in vaſis ſuperſtes eſt ad coagulationem denſiſſimam diſpoſitus, & è quibus hunc pravum cruorem qui vellet exhaurire ægrum jugularet.

120. Calore expanduntur omnia corpora in ratione ſuæ denſitatis reciprocâ, & in directâ gradûs caloris ſuſcepti. Maximus gradus caloris qui ab aquâ & ab ipſo ſanguine retineri queat, eſt gradus 87us; interea tamen vix ejus volumen unâ quadrageſimâ parte creſcit; adeoque ab alia cauſâ, vel ſimul, vel ſeorſim agente tumor inflammatorius, volumen partis multo magis adaugens, repetendus eſt.

121. Calore mutatur craſis lymphæ, intima textura, craſſities molecularum ejus, unde color ex pellucido in album, vel ſubflavum abire poteſt, & ſeri exhalatione conſiſtentia poteſt intendi, ac acrimonia putredinoſa creſcere; unde non mirum ſi inflammationi non rarò puris proventus ſuccedat, cujus quidem geneſim preſſioni ſanguinis & vaſorum mutuæ, horumque detri-

trimento mechanico gratis alii tribuunt, laudibus tamen pluribus digniſſimi, quòd artem ſalubrem promovere nitantur.

122. *Nota.* Calor corporis humani quieſcentis eſt ad calorem ſummo exercitio adauctum ut 284 ad 288: *Derham Theolog. Phyſ.*

Auguſt. 20. 1740 in memetipſo obſervavi pariter calorem urinæ in ſtatu ſano eſſe ad 28um gradum, ut calor oris, axillæ, &c: & in ſtatu febrili cùm palmæ pedum aduri mihi viderentur, calor earum non ultra 31um grad. aſcendebat, aëris calore ad 19um gradum conſtituto: moleſtia caloris creſcit in majori ratione quàm caloris intenſitas.

De Rubedine.

123. Colores diverſos corporum ſenſibilium diverſis & determinatis molecularum ſuarum craſſitiei, & denſitati reſpondere docet *Newton Opt. l.* 2.

127. Si fluidorum ejuſdem cum aquâ circiter denſitatis, ut ſanguinis, moleculæ primæ compoſitionis, habeant craſſitiem æqualem octo millioneſimis pollicis partibus, illæ conſtituent corpus rubro-violaceum, qualis ſanguis venæ cavæ & pulmonaris arteriæ; ſi verò 14^{im} hujus pollicis millioneſimis partibus pares ſint, ſeu circiter $\frac{1}{67000}$, illæ rubrum ſplendidius, ſeu ſcarlatinum colorem præbent, talis eſt color globulorum primi ordinis in aortæ & pulmonaris venæ ſanguine; qui globuli multò majores ſunt; ſed moleculas habent quales globuli ſeptimi ordinis: *Eſſais d'Edinburg. D. Martin. T.* 2.

125. Videtur itaque ſplendidiorem ſanguinis colorem ex ejus moleculatum, vel majori denſitate, vel ex majori craſſitie pendere, contra quam vulgò Phyſici ſentiunt. Hinc patet quare ſanguis in pulmonibus, aëris frigore condenſatus, & in patellâ ſuperficie tenus paululùm exſiccatus, rutilantem ruborem acquirat, maximè cùm preſſu vaſorum, & vi cordis in morbo inflammatorio, vel ſpiſſior, vel denſior evadit; ſi verò major aſſignata ſit craſſities, ut coctione, ulteriori exſiccatione, aut aliis de cauſis accidit, alios colores is poteſt induere.

126. Corporum albidorum, vaſis rubro liquore plenis, intertextorum rubedo eſt eò major, quò plura ſunt puncta rubra, & pauciora alba; necnon quò vaſorum rubedo intenſior eſt; adeoque ſi in eadem ſuperficie vaſa rubra longiora, latiora, ſublimiora evadant, quod fieri non poteſt, quin minores evadant areolæ albæ, tota ſuperficies intenſiùs rubebit in harum dimenſionum ratione compoſitâ. Et eòdem recideret phænomenum, ſi omnia vaſa rubra tantùm in minori inter ſe diſtantiâ poſita forent, ut corrugatis areolis albis fieret. Longitudo vaſorum rubrorum creſcit, cùm cruor in lymphatica truditur, quæ inde ſanguifera evadunt; ſublimitate vaſis rubri creſcente, & extra cutim prominente, multiplicatur rubra ſuperficies, & minùs alto velamine obtegitur, unde rubedo intenſior.

127. Duplici de cauſâ poſſunt vaſa ſanguifera in omnem ſenſum creſcere, vel quia vis ſanguinem in ipſa trudens abſolutè major eſt, vel quia

eorum minor eſt abſoluta reſiſtentia; verùm ſi ſecundâ cauſâ, ſeu ratione laxitatis & atoniæ dilatentur vaſa, ut fit in varicibus, obſcuriùs rubebit ſanguis, imò nigreſcet, ut in ecchymoſi & apice phlegmones, vel eryſipelatis ad ſphacelum vergentis, decreſcet calor, ſenſus, tenſio. Ergo cùm in tumore inflammatorio contrario prorſùs modo res ſe habeat, neceſſum eſt vaſa diſtendi à ſanguine per vim majorem adacto, unde rubor ſplendidior, tenſio major, calor acrior, ſenſus acutior, &c.

128. Cutis ſub eryſipelatis reſoluti finem exſiccatur, denſatur non rarò, imò deſquamatur, & lutea ſimul evadit; hic color denotat moleculas ejus quæ, cùm albidæ videntur, habent craſſitiem tribus vel quatuor pollicis millioneſimis æquales, jam 20 aut 21 millioneſimis pares eſſe. Nonne in aurigine luteus color cutem pellucidam afficiens deſignat bilioſi liquidi viſciditatem & craſſitiem? Cùm autem calore & putrefactione incipiente ſolidorum & fluidorum ita exſolvantur moleculæ, ut album referant, *pus* dicitur generatum, quod calore loci, aut ulceris longiori deligatione inſpiſſatum flaveſcit, ut ex dictis & tabulis *Newtoni* ſequitur.

129. Ex allatis (127) ſequitur rubore majori ſuffundendas eſſe partes in quas majori impetu & niſu ſanguis adactus fuerit, ut in vaſa genarum, cùm verecundiæ motu cruor in eas partes irruit, quod ſenſu flammæ faciem pervolantis ſtipari ſolet.

130. *Nota.* Lac bovinum coctum, ſuccus lacteus lactucæ, ſonchi, tithymali, cataputiæ, ex tinctura cinerum clavellatorum intenſè rubent. *Acad. Florent. Exper.*: calore exaltantur, & alkaleſcunt ſales; anne intenderetur inde color ſanguinis ruber?

De Pulſatione.

131. Pulſatio eſt tam velox vaſis dilatatio, ut explorantis manu percipi poſſit. Hanc in arteriis, venis & corde ſequitur alterna vaſis conſtrictio, quæ palpo non percipitur. Debetur autem dilatatio vaſis vi fluidi in illud immiſſi, ut vi contractivæ arteriæ, cordis, &c, debetur conſtrictio.

132. Si columna fluidi A M (*fig.* 2) versùs alteram M B feratur, vel iſta versùs primam ex adverſo tendit, vel quieſcit, vel in eumdem ſenſum (ex M ad B) movetur. In priori caſu, *velocitas reſpectiva* eſt ſumma velocitatum utriuſque columnæ; in ſecundo ea eſt, ut velocitas ſolius columnæ impetentis (A B); in tertio velocitas reſpectiva eſt, ut exceſſus velocitatis columnæ ſubſequentis ſupra velocitatem antecedentis: *s'Graveſande Phyſ.* 327.

133. Si duæ columnæ (A M, M B) (*fig.* 2) velocitate prorsùs ſimili procedant, qualis eſt velocitas communis diverſis ejuſdem globi aut baculi partibus, evidens eſt eas in ſemet non agere, ſe mutuò non premere, nec collidere, nam nulla eſt in hoc caſu velocitas reſpectiva.

134. Si verò lamellæ fluidi ejuſdem diametri eodem incluſæ tubo ſe mutuò ſequantur ſine colliſione, aut preſſione mutuâ, evidens eſt ejus moleculas non diffluxuras eſſe ad latera, nec latera ulterius dilataturas eſſe, cùm ſemel

ſemel ad æquilibrium devenere vis, ſeu altitudo genitrix velocitatis in fluido, & vis tenacitatis vaſis: nam utcumque flexibile ſit vas relativè ad vires majores, illud eſt velut æneum & ferreum reſpectu virium quibuſcum ejus tenacitas æquilibris eſt, obſervante *Michelotto.*

135. Verùm ſi in ſe mutuò impingant columnæ fluidi, aut altera alteram collidat, quod ratione velocitatis reſpectivæ tantùm fieri poteſt, tunc fluidum inter utramque compreſſum ad latera dilabetur, & vas diſtendet quocum priùs erat in æquilibrio. Non ſecus ac ſi embolus (A) fluidum in (A B) contentum versùs (B) premeret, cùm (B) ſimul vel reſiſteret, vel versùs (A) moveretur; fluidum intermedium tùm vaſis parietes premeret eâ vi quæ à velocitatis reſpectivæ quadrato æſtimatur.

136. Si tubus A B (*fig.* 2) cylindricus à preſſione emboli (A) vel altitudinis receptaculi (H) fluidum accipiat per immiſſarium (A) & per emiſſarium (B) tranſmittat; docet experientia & ratio quòd ſi eadem velocitate quâ ſubit immiſſarium, aqua emiſſario ejiciatur, aut quòd eodem recidit, ſi orificium effectivum emiſſarii ſit æquale orificio immiſſarii, nulla in parietes vaſis (A B) preſſio à fluido inferatur.

137. Si enim foramini cuidam (ut M) aptetur tubulus vitreus exiguus utrinque patulus, aqua in ipſum non aſcendet, imò ſi orificium effectivum (B) fuerit majus immiſſario, exſugetur fluidum in tubulo laterali deorſum inflexo contentum, & contra propriam gravitatem à veloci illo fluento in tubum (A B) abripietur.

138. Aſt ſi emiſſarium effectivum minus ſit immiſſario, ut in arteriis eſſe vidimus, tunc fluidum transfluens aget in latera canalis, quod ex aſcenſu ejus in tubulum lateralem aptatum menſurare licebit; nam ea altitudo fluidi aſcendentis erit preſſionis accurata menſura: *Hydrodyn. Sect. 12. pag. 258.*

139. Sit emiſſarium (B) ad immiſſarium (A) ut 1 ad 20: conſtat ex hydraulicis velocitatem in emiſſario fore ſemper, ut eſt radix altitudinis (H) genitricis, & vis emboli propellentis, quam conſtantem ponimus; eadem eſt pariter velocitas, quâ fluidum ex immiſſario (A) effluere conatur, & de facto transfluit, ſi emiſſarium coarctatum non ſit; verùm coarctato emiſſario, velocitas fluidi in tractu canalis (A B) eſt ad velocitatem in emiſſario actualem, aut ad velocitatem fluidi per immiſſarium appellere nitentis in ſectionum ratione reciproca, ſeu ut 1 ad 20.

140. Si jam quæratur preſſio lateribus illata, ea reperietur æqualis quadrato velocitatis reſpectivæ, quæ hic eſt differentia velocitatis in emiſſario, & velocitatis in tractu tubi vigeſies ampliori; velocitas in emiſſario eſt radix vis prementis, adeòque hujus quadratum eſt ipſa vis premens (H); velocitas in tractu canalis eſt vigeſima hujus pars, cujus quadratum eſt $\frac{1H}{400}$: differentia ergo quadratarum velocitatum erit vis propellens fluidum (H), è quâ detracta ſit $\frac{1}{400}$ pars ipſius H, ($H - \frac{1H}{400}$); quæ eodem recidit ac 399 partibus H, & hæc eſt vera & accurata menſura preſſionis laterum canalis. Ita ut ſi tota vis fluidi ſit æqualis 400 partibus, preſſio

 quam

quam in ſtatu ſano ipſi arteriarum parietes experiuntur, eſt æqualis 399
hujus partibus.

141. COROLL. Obſtructâ penitûs arteriâ, preſſio quam ejus parietes experiuntur, eſt æqualis toti vi fluidi in illam immiſſi, ſeu altitudini generici velocitatis fluidi in ipſam apertam fluxuri, vel altitudini ad quam in tubo vitreo huic verticaliter aptato poſſet ſanguis aſcendere. Et ea preſſio quâquaverſum æqualis eſt.

142. COROLL. Verùm experimentis hæmaſtaticis, ſi tubus aortæ canis minoris aptetur, ſanguis ad pedes quinque, & in equo ad pedes novem aſſurgit, & in homine ad pedes ſeptem, vel circiter, poteſt aſſurgere; adeoque in his animalium arteriis, ex harum columnarum pondere per vaſis internam ſuperficiem multiplicato habemus preſſionem abſolutam vaſis illatam.

143. COROLL. Si in hoc experimento ſecetur arteria cruralis, quæ liberum exitum ſanguini transfluenti offerat (16), & ſit facta ratio emiſſariorum ad immiſſarium, ſeu orificium aortæ, ut 1 ad 10: altitudo ſanguinis in tubulo verticali ſtatim minor evadet, ſeu erit ad altitudinem (H) ut 99 ad 100: & ſi binis ſectis arteriis cruralibus ratio emiſſarii ad immiſſarium ſit, ut 1 ad 3: tunc altitudo premens erit ad totalem (H) ut 8 ad 9, & talis erit preſſio.

144. COROLL. Aſt è contra ſi emiſſaria reſpectu immiſſarii minora evadant, ut v. g. ſi dimidia arteriolarum pars obſtructa vel ligata ſupponatur, aut omnes ſimul ad ſuî dimidiam partem coarctatæ, tunc emiſſaria erunt, ut 1 ad 40 (ex art. 51): ſi ad tertiam vel ad quartam partem ſint anguſtata, tunc erunt ut 1 ad 60, ut 1 ad 80, &c: atque in his caſibus preſſio vaſis illata erit, $\frac{1}{1600}$ $\frac{1}{3600}$ $\frac{1}{6400}$ parte minor preſſione totali, quam data vis cordis in trunco penitùs obſtructo poteſt exerere. In ſtatu verò ſano preſſio vaſis illata eſt $\frac{1}{400}$ parte minor preſſione totali cordis.

145. COROLL. Cùm autem velocitas in diverſis arteriarum ordinibus ſit in ratione alvei totius reciprocâ, preſſio à ſanguine ipſis illata, quæ cæteris paribus eſt ut quadrata hujus velocitas, erit minor quàm in aortæ trunco, in ratione reciprocâ duplicatâ ſectionum alvei: adeoque preſſio illata naturaliter ramis primi ordinis arteriæ aortæ eſt ad preſſionem illatam ejus trunco, ut 64 ad 81; nam ſectiones ſunt, ut 9 ad 8 ex noſtris menſuris.

146. COROLL. Invenit *Ill. Jac. Keill* ſectionem ultimam ferè ramorum arteriæ meſentericæ ſuperioris eſſe ad ſectionem ejus trunci, ut 37 ad 15: adeoque preſſiones ſunt, ut 225 ad 1369: preſſiones ergò parietibus arteriarum illatæ continuò à corde ad extremas arteriolas intenſitate decreſcunt, quod ipſarum pulſûs decrementum ſatis indicat.

147. Pulſatio arteriarum eſt effectus colliſionis ſanguinis, (ut patet ex *Theor. pulſûs*,) qui cùm velociùs ſubſequatur, quàm alter antecedit, colliſionem patitur, & ad latera diffluit, & ea colliſio eſt in ratione vis emboli prementis, & duplicatâ velocitatis reſpectivæ.

148. Ve-

148. Verùm quoniam immiſſaria venarum ſunt emiſſaria arteriarum, & ea comperta ſint vigeſies anguſtiora, quàm truncus aortæ, ea à fortiori erunt anguſtiora, quàm venæ cavæ utriuſque emiſſaria. Si itaque ſine ullâ reſiſtentiâ ferè in auriculas, & cava cordis, venæ patulo orificio ſuum fluidum contiuuò infunderent, illæ è ramis vicinis veluti exſugerent, & in ſe raperent ſanguinem (ex 137), & experim. *Ill. D. Bernoulli Hydrod. pag.* 264.

149. Nam in hoc caſu preſſio in ſuctionem mutatur; non mirum itaque, ſi venæ pulſu ſaltem procul à corde deſtituantur, licet aliqualis ſit in auriculis reſiſtentia.

150. Tam pulchra & admiranda eſt hæc preſſionum atque pulſationum theoria ad *Illuſtr. D. D. Bernoulli* referenda, ut hujus exponendæ finem nunquam facerem, niſi illis, quibus exoſa eſt Geometria, faſtidium crearem. Sufficiat itaque monuiſſe quod obſtructâ alvei ſanguiferi parte, vel imminuto emiſſario, etiam ſi vis cordis eadem remaneat, pulſatio vaſorum paululum major evaſura ſit; ſed hanc cauſam ne nimiùm verbis amplificent Medici, qui vires motrices nihili faciunt.

151. Arteriolæ inteſtinorum majores, quas pro exemplo ſumere liceat, non habent pro internâ diametro magis quàm lineæ partem decimam in ſyſtole, aorta verò habet 10 lineas; ſint earum dilatationes in pulſatione, ut nativæ diametri, & aortæ altitudo inter pulſandum creſcat unâ lineâ, jam arteriolæ inteſtinalis diameter à pulſatione creſcet unâ centeſimâ lineæ parte. His poſitis, obturetur penitùs arteriola, preſſio totalis cordis in vaſa penitùs obturata eſt ad preſſionem in vaſa naturaliter patula, ut 400 ad 399 (ex art. 140); ſed pulſatio, id eſt, dilatatio arteriarum eſt effectus preſſionis lateralis ſanguinis, adeoque illi proportionalis; ergo quantitas abſoluta, quâ creſcet, erit $\frac{1}{40000}$ pars lineæ, & in arteriâ carpi, aut aliis lineæ unius diametro, $\frac{1}{4000}$ pars lineæ, &c. Tota ſunt ut partes, aiunt Arithmetici; ergo viſcera, glandulæ, ſimilibus vaſis conflatæ, hac de cauſâ creſcent tantum $\frac{1}{4000}$ ſui parte.

152. Coroll. Verùm in quantum judicare licet ex pulſatione panaritii, aut ſimilis phlegmones, multò eſt major pulſatio arteriolarum in inflammatorio tumore, quàm $\frac{1}{400}$ pars ſuæ diametri; ergo non ſolùm ex adaucta velocitate reſpectiva, ſed etiam ex viribus emboli (adeoque cordis) adauctis, in hoc caſu pulſus eruendus eſt, ita & tumor. Vide *Theor. tumor. claſſ. I.*

De Tenſione.

153. Sit chorda flexilis & elaſtica B A C [*Fig.* 3.], punctis B & C affixa quæ flectatur pondere nunc minori p, nunc majori P: inflexiones erunt ut ſagittæ, A d, A D; & productiones ſeu quantitates quibus à diverſis ponderibus elongabitur chorda, erunt inter ſe ut ſagittarum A d, A D quadrata.

154. Pro-

154. Productiones d e, D E, vocentur e & E, ſagittæ verò A d, A D vocentur f, F: hoc venit demonſtrandum $e : E = ff : FF$.

Ex puncto C, velut ex centro & intervallo dimidiæ fibræ C A, ducatur ſemi-circulus A e E. Si ex puncto D extra circulum ducantur ad ipſum tangens D A & ſecans D C, tangens D A eſt media proportionalis inter ſecantem integram D C & ejus partem D E extra circulum, ut oſtendunt Geometræ; adeoque $CD : AD = AD : DE$. Et ſi radius C A vel C E vocetur R, atque A D, A d, ſint F, f; & extenſiones chordæ D E, d e, ſint E, e, hinc fiet ut $R + E : F = F : E$; & $R + e : f = f : e$; adeoque $FF = \overline{R+E} \times E$ & $ff = \overline{R+e} \times e$: ſed ſi ſagittæ vel inflexiones minimæ ſupponantur, productiones e & E velut infinitè parvæ, poſſunt cum radio A C collatæ pro nihilo haberi, & tunc temporis $FF : ff = R + E : R + e$, & dividendo per R ac invertendo $E : e = FF : ff$. Quod erat oſtendendum.

155. Experiment. Si chordæ B C rectæ & tenſæ applicentur vires flectentes, ſeu pondera P, vel p, ſagittæ A d, A D erunt inter ſe ut radices ponderum.

156. Coroll. Adeoque ſi pondere unius libræ chorda inflectatur, & à rectâ lineâ recedat ſpatio unius lineæ, opus erit quatuor libris, ut inflectatur ad duas lineas; novem libris, ut ad tres lineas, &c: *Phyſiol. Elem. n. 55.*

157. Coroll. Vidimus inflexiones, ſeu ſagittas eſſe ut radices productionum (art. 154.), verùm (ex 155.) illæ etiam ſunt ut radices virium flectentium; ergò productiones chordarum factæ à diverſis viribus ſunt, ut vires inflectentes; *s'Graveſande* §. 407.

158. Coroll. In vaſis corporis fibrarum circularium longitudines debentur preſſionibus fluidorum tranantium; nam vi ſanguinis explicantur ovi vaſa, & illæ longitudines conſtituunt vaſis circumferentias, quæ ſunt inter ſe ut radices ſectionum, ſeu amplitudinum, adeoque vires inflectentes, quæ ſunt ut elongationes (153), ſunt ut radices amplitudinum vaſorum.

Tenſiones fibrarum eò majores æſtimantur, quò reſiſtunt magis ſuæ inflexioni, adeoque quò majoribus viribus preſſæ, minùs inflectuntur; unde ſi æqualis ſit vis premens, tenſiones ſunt eò majores, quò ſagittæ minores ſunt. Et ſi ſagittæ ſunt eædem, tenſiones eò ſunt majores, quò vires inflectentes ſunt majores, docente experientiâ.

159. Coroll. Si ſint phlegmonodei tumores diverſæ altitudinis ſupra cutis libellam effloreſcentes, evidens eſt ſagittas eſſe his altitudinibus æquales; at datâ eadem partium elaſticitate, ubi tumor eſt duplo altior cæteris paribus, vis ſanguinis eſt quadruplo major.

160. Coroll. Si eadem vis ſanguinis duas partes urgeat, & eæ ſint inæqualiter tumidæ, quæ magis eſt tumida minùs tenſa fuit ante tumorem, quàm altera. Si pars ut perioſteum, tendinea calyptra, aponevroſis, ſit triplo

plo magis tenſa quàm altera, & ad duplo majorem altitudinem ſimul intumeſcat à vi ſanguinis, illa urgetur vi duodecies circiter majori.

161. Pilis ſimilis craſſitiei, & æqualis longitudinis diverſa appendi pondera, & 1° inveni (juxta 153) eorum productiones eſſe ponderibus appenſis proportionales; 2° maximam quam intra paucos dies patiebantur elongationem, ante rupturam, eſſe vigeſimam quintam priſtinæ longitudinis partem; 3° ſucceſſu temporis creſcere aliquantulum elongationem.

162. Coroll. Cùm ſucceſſu temporis creſcant productiones ferè ut tempora, & quàndiu producitur chorda inſenſibiliter, removetur ruptionis periculum; ſi ſubitò diſtrahatur ad majorem quàm 25am ſuæ longitudinis partem, ea ſolvetur; tutius eſt ergo eam ſenſim magis ac magis diſtrahi.

163. Coroll. Calore trigeſimum quintum gradum non ſuperante fibras produci vidimus, minore verò vel majore decurtari; docet præterea experientia longiores longiùs diſtrahi poſſe [*s'Graveſande 408*] citra rupturæ periculum, breviores verò minùs; ergo tutius eſt calorem in tumore inflammatorio naturali paulò majorem eſſe, tùm ut minuatur tenſio, tùm ut vaſa magis libera evadant, minuſque ſit rupturæ periculum.

De Dolore.

164. Dolor eſt idea moleſta, raró ex imaginatione, frequentiùs ex ſenſatione oriunda, periculo ruptionis fibrarum nervearum proportione reſpondens.

165. Quò diuturniori tempore producuntur fibræ, eò (161) magis elongantur, imò nutritionis ope roborantur in animali vivente; ergo eò minus eſt rupturæ periculum, minorque dolor, quàm ſi breviori temporis ſpatio tantumdem producantur.

166. Quò magis accedit productio, pari tempore, ad maximam, quæ rupturæ quàm proxima ſit, diſtractionem, eò majus eſt periculum, quod ſequitur in hoc caſu vires producentes, & inflexionum quadrata (154); unde dolor major, & vice verſâ.

167. Quò fibræ ſunt magis tenſæ, eò magis accedunt ad maximam illam, quæ rupturæ proxima eſt, productionem; adeoque à pari inflexione majus eſt periculum, dolorque major, & vice verſâ.

168. Quò craſſior eſt denſiorque fibra, eò majores vires adhibendæ ſunt ad eam æqualiter producendam in ratione compoſita ex duplicatâ diametri, & ſimplâ denſitatis; ergo tantò minus eſt rupturæ ab iiſdem cauſis periculum, & vice verſâ.

169. Quò magis eſt meticuloſus, delicatulus, molliter educatus, puſillanimis homo, eò magis ſibi timet à quocumque periculo, eòque magis attendit; aſt ſenſatio & imaginatio eò vividiores ſunt, quò vividior eſt attentio, adeoque & dolor.

170. Coroll. Dolor eſt in ratione compoſitâ ex directâ virium diſtrahentium, virium fibram priùs tendentium, attentionis animi, & inverſâ tempo-

 ris,

ris, craſſitiei & denſitatis fibrarum, ac (*s'Graveſande* 409) ex inverſâ nativæ fibrarum longitudinis.

171. Docet experientia numeros vibrationum fibrarum intra datum tempus eſſe in ratione compoſitâ ex ſubduplicatâ virium tendentium directâ, & ex inverſâ longitudinum ac diametrorum (*s'Graveſande cap. 14*). Si doloris acumen ſit ut tonus, dolores eò *acutiores erunt*, quò radices virium tendentium majores, & longitudines fibrarum, ac earum diametri minores, & erunt *graviores* vice verſâ. Verùm ad dolorem requiri fibrarum nervearum vibrationes tremulas eſt falſum, cùm non ablata vi premente fiat dolor, & nequaquam vibratio.

172. Coroll. Sit arteriola (CDE) (f. 1.) obturata, vel in extremo (E) ligata; ſit (De) ramus alter patulus & liber huic æqualis, ſupponimus emiſſarium utrumque (Ee) ſimul eſſe minus immiſſario (c) in ratione qua vis, ut 1 ad 20: quæritur quanta erit poſt obturationem fluidi velocitas, vaſis dilatatio, & alterna conſtrictio?

173. Reſpondeo 1° vim fluidi orificium liberum (e) tranantis fore ad vim ejus ante obturationem, ut $\frac{1600}{1599}$ H, ad $\frac{400}{399}$ H, ſeu ut 6396 ad 6384. ex *Hydrodynam. ſect. 5. pag. 95.* adeoque velocitatem fore, ut 79. 97. ad 79. 64. Si vis cordis eadem remaneat, illæ velocitates ſunt ut 1004. ad 1000, ſeu ut 251 ad 250.

2°. Quoniam demonſtravit experientia, & *s'Graveſande de legibus elaſticitatis*, §. *407*, ejuſdem fibræ productiones diverſas eſſe inter ſe, ut vires producentes; fibrarum circularium vaſis longitudo poſt obſtructionem erit ad longitudinem priſtinam, ut vis premens ſanguinis poſt obſtructionem ad vim priſtinam ejus, ſeu ut 6396 ad 6384, quod eodem recidit ac 1005 ad 1000 ſeu 201 ad 200. Verùm amplitudines vaſorum ſunt inter ſe ut peripheriæ quadratæ ex *Elementis Geometr.* ergo amplitudo vaſis ex obturatione erit ad priſtinam amplitudinem, ut 101 ad 100.

174. 3°. Si ſanguis eadem jugi velocitate ad arterias appelleret, evidens eſt eas ſemel dilatatas numquam elatere ſuo reſtitutum iri; nam remanente eadem vi premente elateria non reſtituuntur: *s'Graveſande Leg. elaſticit.* §. *306.* Aſt cùm ſanguis majori velocitate appellat in arterias durante ſyſtole cordis, quàm in ejus diaſtole, tum quia vis impulſiva cordis eſt major quàm vis arteriarum, demonſtrante *Schreibero Elem. medic. mathemat. tom. 1, pag. 335.* tùm quia minores ſunt affrictus reſpectu columnæ in arterias fluentis in ratione diametrorum, debent arteriæ per diaſtolem diſtractæ vi elaſticâ ſuâ reſtitui, cùm intermittitur motus cordis; atque differentia velocitatum in diaſtole & in ſyſtole eſt ut differentia radicum virium cordis & arteriarum, cujus differentiæ menſuram ignoramus.

175. 4° Scimus tamen eadem lege reſtitui arteriam cœcam extremo ſuo obturatam [DE] ac reſtituitur truncus, & ipſum cor, adeoque in caſu allato duplo tardiorem ſolito fore arteriæ cœcæ reſtitutionem, ſi vires cordis non creverint; aſt ratione preſſionis adauctæ quidpiam eſt addendum; nam ſi ratione preſſionis adauctæ non tantâ proportione dilatatur orificium liberum

quantâ

quantâ in omnem ſenſum diſtenſa retinetur arteria obſtructa, creſcet tarditas reſtitutionis in ratione differentiæ, quæ eſt inter hanc dilatationem orificii & preſſionem vaſorum.

176. 5° Verùm orificiorum amplitudo poſt obſtructiones eſt ad amplitudinem priſtinam ut 101 ad 100, & preſſio eſt ut 201 ad 200, ſeu $\frac{1}{200}$ parte major, adeoque tantumdem tardior erit vaſis cæci reſtitutio ex hoc ſolo capite. Ergo tempus reſtitutionis arteriæ [DE] obſtructæ erit ad tempus reſtitutionis ante obſtructionem, datis iiſdem cordis viribus, ut 401 ad 200.

De Tumore.

177. Cutis eſt inter duas potentias ſibi mutuò contranitentes, vim ſcilicet ſanguinis qui à centro ad circumferentiam urget, adeòque cutem, & viſcerum membranas dilatare nititur, & vim elaſticam propriam inhærentem, ambientis aëris preſſione adjutam, quæ corpus & ſingula viſcera in minus ſpatium continuò redigere conatur.

178. Membrana determinatæ figuræ & magnitudinis, quæ fluida hinc & inde prementia patitur, aut viribus oppoſitis preſſa eſt, ſuam *figuram* eatenus ſervabit, quatenus undequaque introrſum vel extrorſùm æquabiliter, & ſuam *magnitudinem* quatenus tam introrſum quàm extrorſum viribus æqualibus urgetur, & ablato virium antagoniſtarum æquilibrio mutabit. Brachium in antliam immiſit *Boyle*, illud illicò intumuit, extractum verò detumuit; animalia, poma rugoſa in vacuo intumeſcunt, in aëre dein detumeſcunt; partes ſub cucurbitulâ, arteriæ laxatis, deraſis tunicis intumeſcunt, fortiùs preſſæ detumeſcunt, &c.

179. Ad tumorem quemvis in corpore humano producendum neceſſum eſt, ut vires contentorum, vel relativè, vel abſolutè majores evadant: vires contentorum abſolutè majores evadunt viribus partium continentium, ſi, poſterioribus non mutatis, ſanguis violentiùs urgeat, fluida majori impetu rareſcant.

180. Vires contentorum relativè majores evadunt continentibus, ſi, prioribus non mutatis, partium continentium vis contractiva tùm muſcularis, tùm elaſtica, tum tonica minuatur, aut etiam ſi aëris ambientis, faſciarumque preſſiones decreſcant; mutatis ambabus viribus antagoniſtis, fit tumor, ſi vires contentorum creſcant in majori ratione quàm vires continentium, & ſi vires continentium decreſcant in majori ratione quàm vires contentorum.

181. His poſitis ad tumorem inflammatorium producendum abſolutè neceſſum eſt, ut vires contentorum creſcant in majori ratione quàm vires continentium.

182. Nam ad tumorem inflammatorium requiritur 1° calor intenſus qui cùm à cauſis internis, ut ab attritu fluidorum & ſolidorum, dependet, eſt ut quadratum velocitatis reſpectivæ, ſeu ut vis colliſionis corporum. 2° Requiritur rubedo intenſior quæ fit in corpore, dum ſanguis majori niſu & impe-

tu vaſa diſtendit, & ſubit. 3° Requiritur major tenſio quæ viribus flectentibus reſpondet. 4°. Requiritur dolor, qui, cæteris paribus, eſt ut vis vaſa flectens & diſtrahens; augentur effectus, ergo & cauſæ.

183. Proindeque ſi fiat tumor ex eo quòd laxatæ ſint membranæ fluida vel ſolida continentes, minor erit 1° calor; nam calor, cæteris paribus, creſcit ut denſitas & tenſio partium ſeſe atterentium; 2° minor erit rubedo, aut ad nigredinem verget, ut in varicibus, ecchymoſi; 3° minor tenſio, ut per ſe patet; 4° minor ſenſus, quæ omnia majori, vel minori gradu obſervantur in tumoribus quos frigidos dicunt.

184. Jam ſi tantùm adaugeatur in quadam parte ſanguinis niſus & impetus, cæteris eodem modo quo priùs erant in ſtatu ſano permanentibus, exceptis effectibus neceſſariis, ſequetur major colliſio fluidorum & ſolidorum; nam reſpectiva velocitas major erit ſolito, adeoque attritus, ſeu colliſio, cui præcisè tribuenda ſunt generica inflammationis phænomena.

185. Vidimus vaſa ab obturatione non magis quam $\frac{1}{100}$ ſui parte ampliari, ergo nec glandula, nec muſculus ex obturatione magis quam $\frac{1}{100}$ ſui parte creſcere poteſt; verùm inde non fit tumor ſenſibilis inflammatorius; requiritur ergo ut vis cordis ſolito major evadat ad tumorem ſenſibilem inflammatorium efformandum.

186. Tumor inflammatorius glaber eſt & uniformis, non verò, ut cancer, exaſperatus, adeoque vaſa licet inæqualia partem inflammatam conſtituentia proportionaliter ad ſuam nativam diametrum diſtenduntur; ſi enim minima non diſtenſa forent, tunc majora extùs protuberarent, unde tumor inæqualis eſſet.

187. Phlegmones ſunt tumores ſphæroidei, in quorum centro calor eſt intenſior, & quorum apex majoribus diſtractionibus eſt obnoxius: calorem in centro intenſiorem eſſe, ubi major eſt preſſio, & minor partibus vicinis caloris communicatio, facile poteſt evinci; aſt tenſionem in apice majorem eſſe non ita evidens eſt. Hoc autem ſic intelligi poſſe puto; concipiamus fibras cuti perpendiculares, quarum ope ipſa cuticula, reticulum Malpighii, cutis, adeps, &c, ſibi invicem connectuntur, quales ſunt fibrillæ nerveæ, vaſa perſpiratoria, pili, &c: illæ & ſimiles inæqualiter diſtractæ ſunt in diverſis tumoris ſectionibus ad cutim perpendicularibus, adeoque quæ ad apicem pertingunt, ſunt omnium maximè elongatæ & diſtractæ in ratione ſublimitatis ſuæ.

188. Si itaque calor, attritus, & fibrarum ruptio ad ſuppurationem concurrant, ut certum puto, debet potiſſimum in centro, & ex illo ad apicem juxta axim tumoris primum fieri ſuppuratio, ſi cætera ſunt paria quod experientia confirmat. Si verò concipiamus tegumenta varia eſſe lamellas tumoris concentricas quæ priùs erant planæ, evidens eſt eas magis elongatas eſſe quæ magis à centro ſunt remotæ, cùm in majoris diametri curvam fuerint intra duo puncta inflexæ; verùm ſunt ipſæ textûs tenacioris, quàm partes internæ; ergo licet magis ſint diſtracta tegumenta ipſis partibus contentis, fieri tamen poteſt ut tardiùs diſrumpantur, inde

fit

fit ut cutis ſæpè ſit integra, cùm mucro tumoris pure jam albicat intùs latente; ex hac majori cutis tenſione ſequitur eam doloris acrioris ſedem futuram eſſe.

189. Cutis eſt magis tenſa quàm partes interiores tumoris, adeoque vaſa cutanea magis compreſſa, & fluida cutim irrigantia, potiſſimum verò ejus apicem, difficiliùs circulantur; aſt ſi propter violentiam preſſionis ibi moràm trahant fluida, & defectu ſufficientis temporis, vis pulſatilis, aut caloris in ſuppuratum non abeant, ea putreſcere neceſſum eſt; nam ſanguis, circulatione & ideò ſecretione non repurgatus & quieſcens, ibi putreſcit citiùs, ubi calor eſt major, nec tamen exſiccans nimium; verùm putrefactione nigreſcit, ſolvitur, fluidior fit ſanguis, ſolida vicina pariter laxantur, remolleſcunt, tonum, ſenſum, calorem nativum amittunt, fit ſphacelus qui in mucrone phlegmones primùm debet enaſci; ſive extùs validiùs preſſa fuerit pars, ut circa fracturas accidit, ſive gravioribus onuſta cataplaſmatis, ſive frigore, acidis applicatis fluida in tumoris apice fuerint coagulata, ut aceto calidiſſimis eryſipelatibus admoto ſæpè fit.

De Febre.

190. Quantitas ſanguinis à corde in arterias ejecti eſt earum reſiſtentiis reciproca, ſi vires truſiles ejus pares fuerint; aſt obſtructa parte alvei, reſiſtentia ſanguini & cordi oblata eſt ut obſtructio, quæ ſi dimidia totius alvei ſit, dimidio minorem, dato tempore, facit ſanguinis à corde ejectionem, adeoque pulſus cordis dimidio minor eſt.

191. Verùm quod de corde, ut præcipuo embolo dictum eſt, de arteriis intelligitur; illarum enim pulſatio ſanguini à corde immiſſo debetur, & in ſtatu permanente eſt ut earum conſtrictio; atqui quantitas quâ arteria conſtringitur eſt præcisè æqualis quantitati ſanguinis eo ipſo tempore in venas expreſſæ, adeoque poſitis emiſſariis dimidio minoribus illa conſtrictio dimidio minor eſt.

192. Quandiu velocitas in emiſſariis arteriarum minimarum eadem eſt, & tranat copia ſanguinis illorum amplitudini proportionalis, tandiu vis cordis eſt eadem; nam velocitates fluidorum in vaſorum ſectionibus aut orificiis effectivis minimis ſunt inter ſe ut radices virium prementium; verùm ſi arteriæ, quarum fines dimidio ſunt anguſtiores, quovis ſecundo temporis ſemel pulſent ad altitudinem ut duo, ſive bis ad altitudinem ut unum, eadem dato tempore eadem emiſſaria tranat ſanguinis quantitas, ſcilicet conſuetæ dimidia; ergo cùm velocitates ſub iiſdem orificiis & temporibus ſint ut quantitates transfluentes, eadem prorſus eſt in emiſſariis velocitas & vis in embolo.

193. Si itaque tantùm amittit pulſus in altitudine quantùm acquirit datis obſtructionibus in frequentiâ, non creſcit velocitas ſanguinis in venas transfluentis, quam tamen adaugendam eſſe uno ore confitentur ferè omnes ad febrem conſtituendam; febris ergo quæ in ſenſu veterum eſt lucta, ſeu vis major naturæ materiam morbificam atterere aut expellere omni ope molien-

tis, non ex frequentiâ ſolâ, ſed ex frequentiâ & altitudine ſimul pulſuum ſolito majoribus eſt derivanda.

194. Frequentiam pulſûs ex mechanicis legibus nemo hactenùs deducere potuit, niſi ad cauſam motricem iteratis vicibus agentem, & non mechanicam confugiat; quò magis obturantur arteriarum emiſſaria, eò tardior eſt columnarum in majoribus arteriis fluentium motus, & eò pariter tardior, non verò frequentior, harum & cordis contractio. Quâ verò de cauſa frequentior fiat, hoc alibi indicatum putamus, (*Theoria Febris*, *Claſſ.* 2.)

195. In morbis inflammatoriis eſt pulſuum altitudo & ſimul numerus; vel productum ex utroque majus quàm ex virium muſcularium gradu exſpectandum eſſet.

196. Si omnis potentia motrix animalium eis ſit vel ad motum cordis, vel ad motum aliorum corporis muſculorum adhibenda, quò major ejus pars in cordis vi impendetur, eò minor in muſculari vi ſupererit potentiæ. In quocumque gradu ſit potentia motrix totalis, eadem remanebit inter muſculares & vitales vires ratio; ſi alterutra major evadat, hoc alterius diſpendio fiet. Initio quidem morborum integra eſt, & major potentia motrix, in fine minor; nam ex labore aſſiduo minuitur, adeoque in quocumque gradu ſit potentia motrix, ſi majori ratione creſcant vires vitales, quàm vires muſculares, ſignum eſt intendi ſimul vires ejus motrices in majori ratione quàm ex viribus muſcularibus foret exſpectandum.

197. Si exceſſus virium à corde abſumptarum ſit notabilis & aſſiduus; potentia motrix imminuetur, ut à labore alio muſculari aſſiduo diu noctuque perſeverante; & quò majores exerentur vires, ſimulque minor erit potentia motrix, eò labor erit periculoſior, & potentiam motricem citiùs exhauriet, ùnde mors.

198. His poſitis tota febris intelligitur theoria. In hac ſcilicet, vires cordis intenduntur notabiliter, & ſi febris aliquandiu perſeveret, labor cordis eſt notabilis, unde vires muſculares tantò minores evadunt, & potentia motrix tandem exhauritur.

199. Vis cordis requiſita ad eamdem quæ in ſtatu ſano promovendam ſanguinis copiam, datis obſtructionibus, eſt in ratione duplicatâ reciprocâ emiſſariorum; itaque ſi emiſſaria in febre ſint tertia pars emiſſariorum in ſtatu ſano, ut ſolita circuletur ſanguinis moles, vis noncuplo major requiritur. Verùm ab illa vi noncuplo majore pulſûs altitudinis & frequentiæ productum idem erit ac in ſtatu ſano, & vel febrem malignam, vel nullam adeſſe pronunciarent plures Medici.

200. Adeoque ut productum ex frequentiâ per magnitudinem pulſûs conſueto majus ſit, requiritur etiam major quàm noncupla virium cordis impenſa. Sit frequentia duplo major eadem poſitâ pulſûs altitudine quæ in ſtatu ſano, in caſu obſtructionis recenſitæ vires cordis erunt neceſſariò quater majores prioribus, id eſt, trigeſies ſexies majores; & ſi, ut accidit, tunc ſimul pulſûs altitudo duplo major evaſerit, adhuc quadrupla prioris erit vis cordis ſeu 64 vicibus major; nullus autem eſt labor voluntarius qui ad hunc gradum

gradum accedens poſſit diu noctuque continuari citra periculum & laſſitudinem ; non mirum itaque ſi in febribus laſſitudo & periculum accedant.

201. Hinc intelligitur quorſum à maximâ & acutiſſimâ febre citò ægri moriantur, cùm virium impenſa tanta eſt in ſpatio brevi, ut in majori multo ratione amittantur, quàm reſarciantur ; non poſſunt autem reſarciri tantâ proportione in labore febris, quanta in labore voluntario, cùm etiam noctu & inter ſomnum perſeveret labor febrilis, nec tantas digeſtio & chyli proventus in ſanguinem, viribus ad cor diſtractis, & à ventriculo revulſis, poſſint ſuppetias afferre, quantas in labore voluntario, qui pluries refectione cibali & quiete reparatur.

202. Ex dictis explicantur benè multa paradoxa priùs theoremata ; quî fieri poſſit ut cùm conatus cordis ſint maximi reſpectu ad vires potentiæ motricis ſuperſtites, in ſe tamen & abſolutè minimi ſunt, ut in agone mortis ? docet pulſûs exilitas. Quî fieri poſſit ut cùm frequentia pulſus eſt maxima, periculum mortis ſit maximum, ut in peripneumoniâ & pleuritide deſperatâ, ſi tantumdem exilis ſit pulſantis arteriæ altitudo ?

203. Quorſum in præludio morborum inflammatoriorum, pulſus per aliquot dies languidus ſit, parvus, interea tamen vires muſculares langueant, functiones animi torpeant, animus ipſe ægrè ſe habeat ? Cur metus, anxietas, cur capitis gravitas, corporis vacillatio, agrypnia, vertiginoſæ perturbationes, vel ſomnolentia, faſtidium omnium rerum, inappetentiæ, turbulenta inſomnia, morbos illos prænuncient ?

204. Aſt quorſum febris illicò ſæpè evolvatur, licet haud dubium ſit quin materiæ morbificæ priùs in corpore extiterint, rigores, horrores, intercurrentes frigus procrearint ? quorſum adeò ſubitus eſt morborum inſultus, ut ægri velut è cœlo percuſſi viſi ſint Veteribus, ut in apoplexia, epilepſia ? Quorſum vires vitales ſenſim ad uſque morbi vigorem intenduntur, & aliquam cum periculo vel materiæ morbificæ viribus proportionem ſervant ? Quænam eſt cauſa quæ tot motus in corpore de novo procreat invitis reſiſtentiis, quæ maximam ejus motûs partem extinguunt ?

205. Ex decem virium partibus quæ ſanguini in arterias movendo impenduntur, unica pars in venis ſupereſt, in ſtatu ſano, ut in theſi *de natura redivivâ* demonſtratum eſt. Verùm ubi major eſt actio & colliſio, ut in febre inflammatoriâ, ibi major eſt jactura virium, quæ, ſi moles movendæ æquales ſint, ſunt inter ſe ut quadrata velocitatis reſpectivæ, demonſtrante *s'Graveſande de Colliſione n. 335.*

206. Cùm itaque vis cordis, poſitis obſtructionibus, 64 vicibus ſolito major eſt, ſi pulſus ſit duplo major ſolito, ſimulque duplo magis tenſa arteria, & duplo magis frequens pulſatio, demonſtrari facilè poteſt jacturam virium eſſe octuplam illius quæ fit in ſtatu ſano, cùm colliſio octuplo major ſit.

207. Datâ eadem particularum ignearum copiâ, quò major eſt calor, eò major eſt colliſio ; verùm jactura virium colliſioni reſpondet (*s'Graveſande* § *338*); ergo quò major eſt calor à colliſione, eò major eſt virium jactura : adeoque ab inflammatorio morbo, cùm vires actuales ſummè exe-

ſan-

rantur, potentia motrix maximè debilitatur; non mirum itaque ſi convaleſcentes à pleuritide, peripneumonia, & ſomno longiori indulgeant, & ab omnibus animi corporiſque voluntariis exercitiis abſtineant; & licet euchyma pluries in die ſumant alimenta, vires integras potentiæ motricis recuperare vix poſſint, niſi intra tempus morbi duratione longius.

208. Reſolutâ, ſubactâ, expulſâ materiâ morbificâ pulſus evadit rarior, minor & mollior; docet experientia.

209. Judicato feliciter morbo, ſeu correctâ aut eliminatâ morbificâ materie, febris ceſſat, id eſt, pulſûs frequentia minuitur, ejus plenitudo ad diametrum naturalem minorem revertitur; qui tenſus erat antea, jam mollis evadit. Hoc in convaleſcentibus à pleuritide, peripneumonia, febre quacumque acutâ quotidie obſervatur; ſimulque ſenſim vires muſculares priùs proſtratæ reſurgunt, ſenſim ad conſuetas animi, corporiſque functiones aptæ evadunt, ac demum cùm pulſus ad ſtatum conſuetum omnino pervenit, potentia motrix corporis eſt integra.

210. Si conferamus dicta ſuperiùs cum hac ultimâ obſervatione, pari jure concludemus potentiam motricem non alia methodo ſe habituram fore, ſi ſit intelligens, & inutilibus virium impenſis parcat; quippe cùm nullum jam inſtat periculum, ablatis ſcilicet circulationis repagulis, ea non velociùs, ut in meris machinis, ſuos motus exſequatur, ſed è contra tardiùs, rariùs, & parciùs vires ſuas exerat; eaſque, ſi altera urgeat neceſſitas, ad debellandas morbificas cauſas præſto effundendas reſervet.

De cauſa Inflammationis.

211. Quo intenſior eſt caloris gradus, quo dolor acutior, tenſio major, tumor grandior, & rubedo rutilantior, eo major, intenſior, fortiorque dicitur inflammatio ex uniformi Medicorum loquelâ, & vice verſa.

212. Cauſa itaque inflammationis eſt illud, cui proportione reſpondent calor, rubedo, tenſio, dolor, tumor, &c: nam effectus ſunt ſuis cauſis proportionales. Verùm in humano corpore ſanguinis & vaſorum colliſioni proportione reſpondent calor, rubedo, pulſatio, tenſio, dolor, tumor, febris; cùm ergo illa omnia phænomena in parte inflammatâ intenſiora ſint, quàm in parte ſanâ, eorum cauſa eſt major ſanguinis & vaſorum colliſio, à ſanguinis niſu & impetu majori oriunda.

213. In ſtatu ſano calent partes, rubent, pulſant, tenſæ ſunt, ſenſu pollent: verùm calor in ſtatu ſano à moderatâ ſanguinis & vaſorum colliſione, rubor à præſentiâ cruoris in vaſa cutanea impulſi, pulſatio à vi ſanguinis in arterias projecti, tenſio à preſſione ſanguinis vaſa diſtendentis, ſenſus à vaſorum tenſione dependent. Quid mirum ſi cauſis adauctis hi omnes effectus adaugeantur?

214. Aucto ſcilicet impetu ſanguinis in determinatam partem projecti, 1° exceſſus velocitatis ejus ſupra velocitatem columnæ antecedentis ſolito major evadit, unde velocitas reſpectiva major, inde colliſio ſeu attritus major,

jor, inde verò calor intenſior. 2° Verùm ſi ſanguis antecedens quieſcat, aut tardiùs ſolito moveatur, tunc exceſſus velocitatis ſubſequentis ſupra illius velocitatem eſt tantò major; adeoque tantò major eſt calor cæteris paribus, quò firmior eſt obex in arteriis potiſſimum poſitus. 3° Quò minor eſt alveus ſanguifer, eò velocior eſt ſanguis; verùm in arteriis minor eſt alveus ſanguinis quàm in venis congeneribus, docet Anatomia, & ſanguis ſuarum virium, quas à corde accepit, minorem in arteriis quàm in venis partem amiſit, ergo obſtructis inde venis, inde verò arteriis, multò major debet eſſe exceſſus velocitatis ſanguinis arterioſi quàm venoſi ſupra velocitatem obicis, adeoque major colliſio, calor, inflammatio. 4° Cùm arteriæ à corde recedunt, major ac major evadit alveus, adeoque minor evadit velocitas; ergo ſi cætera paria ſint, minor eſt exceſſus velocitatis ſanguinis ex illis ad obicem fixum appellentis, quàm eſſet in majoribus arteriolis, debiliorque proinde inflammatio. 5° In minimis arteriolis, minor ſanguinis copia tranſit, quàm in majoribus: verùm inflammationis intenſitas, periculum, gravitas, reſpondet quantitati ſanguinis intercepti; ergo obſtructione ſimili factâ tum in minoribus, tum in majoribus arteriolis erit majus periculum in majoribus, minus in minoribus.

215. Aucto ſanguinis in determinata vaſa impetu globuli purpurei, cæteris ponderoſiores, (*Martin Eſſais d'Edimb. T. 2.*) impetum acceptum ſeriùs amittunt lymphaticis, fortiùs in totam vaſorum internam ſuperficiem impetunt, parietes arteriarum diducunt, ac proinde vaſculorum ora dilatant; ſed eatenus illi globuli minima lymphaticorum vaſa non ſubibant, quatenus minora erant horum globulorum diametro lymphaticorum oſcula, & ad reſiſtentias horum ſuperandas ſufficientem vim non habebant, cùm ad ea devenerant; adeoque dilatatis oſculis, ſuperatis reſiſtentiis, illi globuli fortiùs impulſi, fluxiliores etiam facti, debent lymphatica vaſa ſubire, ut docet oculorum rubedo in ophthalmiâ, & obſervatio *D. Vieuſſens novum ſyſtem.* Verùm illi globuli è ſex minoribus ſunt conflati, qui ſeorſim lymphatica ejuſdem diametri ſubire valent, non verò conjunctim, ea verò ſeparantur tum majori ſuccuſſu, obſervante *Leeuwenhoeck*, tum potiſſimùm ad bifurcationem vaſorum minimorum, docente *Bellini*, maximè cùm à tergo fortiùs impellantur; atque ſemel diviſi globuli ſecundi ordinis ſublutei ſunt, aut pellucidi; ergo qua cruoris formâ ſanguis tranare nequit, ea ſub forma lymphæ tranabit, vel ſedato ſanguinis impetu in ſuos truncos regredietur; nam eadem vis quæ obſtructo trunci emiſſario fluidum in lateralia vaſa propellit, eo aperto exſugit à lateralibus, ſicque rubor inflammatorius auctâ vi ſanguinis intenditur, eâ imminutâ imminuitur.

216. Aucto ſanguinis impetu in determinata vaſa, plures globuli ſimul ſecundùm vaſis diametrum ſeſe orificiis continuò anguſtioribus offerunt, docet Anatomia; verùm quò plures ſeſe his anguſtiis ſimul offerunt, eò plures ſunt caſus in quibus ſibi ipſis viam præcludere queant (demonſtrante *Bellini Opuſcul.*) adeoque obſtructionem pariant, aut transfluxui ſubſequentis ſanguinis reſiſtant; verùm hoc poſito, vel non poſito major erit ſem-

per diffluxus ſanguinis ad latera, major vaſorum extrorſum vergens preſſio; adeoque major vividiorque pulſatio, major fibrarum omnium tenſio, major ſenſibilitas quæ dolor eſt in majori gradu, major tumor, ut evidens eſt. Ergo ſanguinis in data vaſa adaucto impetui, ſimulque majori indè neceſſariò oriundæ colliſioni proportione reſpondent eſſentialia inflammationis ſymptomata.

217. Augetur ſanguinis impetus in determinata vaſa, & ea ſubit majori vi quàm alia ejuſdem directionis & diametri. In ſtatu ſano ſanguis vaſa æqualiter à corde diſtantia æquali angulo ad truncum poſita, & æquali orificio prædita eâdem prorsùs velocitate & proinde quantitate ſubit, & eſt in datâ & certâ ratione fluidorum anadoſis in vaſa quæcumque corporis, ita ut v. g. totius ſanguinis à corde ejecti pars decima carotidem ſiniſtram, decima ſexta meſentericam ſuperiorem, & ſic alias, ſubeat.

218. Jam verò augeatur vis cordis, & duplo major quantitas ſanguinis, quâvis ejus contractione, in arterias projiciatur, ſi eadem ſuperſit ratio ſanguinis carotidem & meſentericam ſubeuntis, quæ erat in ſtatu ſano, utraque duplo majorem ſanguinis copiam accipiet, ſed ſemper carotis decimam, & meſenterica decimam ſextam partem ſanguinis à corde ejecti recipiet, unde non adaugebitur impetus ſanguinis in illa determinata vaſa in majori ratione quàm in alia.

219. Verùm ſi carotis v. g. jam nonam ſanguinis partem accipiat, cùm meſenterica pro ſolito more decimam ſextam aut decimam ſeptimam tantùm accipit, tunc temporis dicimus impetum, & ſanguinis diſtributionem fieri in majori ratione determinatâ ad carotides, quàm ad alia vaſa: hoc autem in œconomia animali fieri ſupponit noſtra propoſitio.

220. Docet obſervatio verecundiâ affectis faciem illicò rubore ſuffundi, cùm pectus, manus, cæteræque partes ejuſdem ferè coloris ſunt ac ante verecundiam, docet & hanc rubedinem flammæ aut halitûs calidioris formâ ſubitò diſpergi; verùm ſubita rubedo cum aliquali calore genas non poteſt afficere, niſi ſanguis ulterius in vaſa cutanea faciei, ac proinde carotidum ramos maxillares dictos irruat; ſi enim à laxatis horum vaſorum oſculis minueretur reſiſtentia, non adaucto ſanguinis impetu, nulla daretur ſolito major colliſio, nec major calor, nec ita ſubitò fieret rubedo: adeoque ab adaucto in vaſa genarum ſanguinis impetu pendet hoc phænomenum.

221. Jam verò ſi æquali paſſu creviſſet in omnia indiſcriminatim vaſa ſanguinis impetus, nulla foret ratio cur præcisè genæ, non verò aliæ corporis partes, ruberent; cùm autem effectus ſuis cauſis reſpondeant, nec ulla rubedo ſolito major in aliis partibus appareat, non eſſe majorem ſolito in aliis vaſis cutaneis ſanguinis impetum concedendum eſt: adeòque ſanguinis impetus in certis determinatè vaſis majori ratione creſcit quàm in aliis.

222. Ru-

Nota. Ubi calor & dolor, huc ſanguis uberiùs effluit, aiebant Antiqui; hoc experimento facilè probatur: Obſerventur vaſcula rubra, quæ ſunt in felis vivæ auricu-

222. Ruborem à verecundiâ oriundum pro exemplo, ut omnibus notiſſimo, ſumpſimus; verùm plura ſimilia ſuppetunt, è quibus ſimilem concluſionem elicere pronum eſt. Ex ideâ cibi jucundi, aut etiam objecti deſideratiſſimi, ſaliva ubertim in os confluit; ſed ſecretionum quantitates ſunt ut fluidorum excernendorum celeritates ſimul & orificiorum amplitudines, cùm eadem remanet in ſanguine humoris ſecernendi ad ſanguinem ratio; ergo alterutrum creſcit, vel ſanguinis ad ſalivales glandulas appellentis, vel fluidi nervei earum parietes contracturi, velocitas, vel etiam laxantur eorum emiſſaria: ſed orificiorum ampliatio valet tantùm excretionem adaugere, ubi adeſt majus orificio illo receptaculum, ut in organis ſecretoriis veſiculoſis, celluloſis, non verò in organis vaſculoſis, quales ſunt ſalivales glandulæ: reliquum eſt itaque ut fluidorum impetus in determinatas partes ſit adauctus, cùm uberiùs ſubito ſaliva in os confluit.

223. Qui hominum carnificinis interſunt, non raró commiſeratione perciti, ſentiunt in auribus ſubitum calorem cum ſibilo, & aures ipſis intenſiùs rubent, quod eſt brevi ſecuturæ lipothymiæ prodromus. In iracundiæ ſummæ impetu ſunt mulieres, quæ dentibus ſtridunt, ſpumant ore, vocem amittunt, ſuffocantur; verùm ea omnia fluidi nervei in horum organorum nervos, vel ſanguinis in eorum vaſa, impetui majori debent adſcribi, ut convulſionum & motuum quorumvis docet theoria.

224. Nec quis objiciat minorem eſſe in his partibus reſiſtentiam; nam non majori vi colliderent dentes, nec infrenderent tantâ furoris vehementiâ, cùm, quâ proportione laxatur muſculorum textus, eâ pariter eorum vis & motus imminuitur, ſupereſt itaque ut majori vi fluida in determinata vaſa ferantur.

225. In morbis quàm plurimis obſervarunt etiam Antiqui motus anarrhopos, ſeu fluidorum in ſuperiora tendentias & impetus, nec non in aliis motus catarrhopos, ſeu ad inferiora determinatos, non ex ſimplici & defluxione & lapſu, ſed ex facultate majori partis amandantis. Sic in apoplexiæ ſanguineæ inſultu non raró tanto impetu verſus caput defertur ſanguis, ut cùm pallet, & friget totum corpus, facies ſubtumeat, intenſè rubeat, oculi extrorſum promineant, caput quaſi faſciis arctè conſtrictum doleat acerrimè, ſpaſmodicæ faciei diſtorſiones accedant, dein verò apoplexiæ ſymptomata ſuperveniant.

226. Sanguinem & fluidum nerveum voluntatis juſſu in certos determinatè muſculos uberiùs irruere, norunt omnes; ea fluida imaginationis libidinoſæ impulſu in organa aphrodiſiaca ſummâ deferri violentiâ certum eſt.

227. Imaginationis pariter vi & energiâ multas inferri mutationes obſtinatiſſimi vix negant Pyrrhonici, qui ea tantùm admittunt, quæ ſuis principiis conſonare videntur. Sic puella, cujus in brachiis infans phthiſicus inopina-

Eee 2

la, dein digito fortiter prematur, vel igne admoto uratur ea ipſa auris, ac deinceps trans pellucidam illam membranam iterum obſerventur vaſa rubra, & ea numeroſiora videbuntur.

pinatò obierat, tantum frigus percepit in altero, cui morientis caput incumbebat, brachio, ut linteis calidiſſimis glaciem, ut aiebat, vix intra triduum diſſolvere potuerit: Ut enim imaginantis animæ vividis pathematis poteſt in certa vaſa uberiùs ſanguis & fluidum nerveum immitti, ita in aliis caſibus poteſt ab illis revelli, ut voluntas pro lubitu tendit vel laxat artus, ut metus ſanguinem fluentem ſiſtit, & ira uberius profundit. Hæc ultima argumenta altioris indaginis ſunt, quàm ut ſatis elucidata, multò minùs demonſtrata putemus, atque ut non prorſùs invalida addidimus. Ex prioribus autem ſatis comprobatum putamus principium.

228. Aucto ſanguinis in determinata vaſa impetu, colliſionem augeri demonſtratum eſt; auctâ colliſione inflammationis potiſſima phænomena ſupervenire pariter certum eſt; ergo cùm de facto augeatur non raro in certa vaſa ſanguinis impetus citra præviam obſtructionem illorum vaſorum, inflammationem ſeu attritum majorem, ſine præviâ vaſis obturatione, fieri quandoque conſequens eſt.

229. Si potentia motrix ſit intelligens & ſanitatis tutrix provida, ſedatis brevi pathematis, ſi nulla ſit cauſa morbifica prævia è vaſis eliminanda, ea non debet vires incaſſum impendere, nec proinde illos furibundos fluidorum impetus diutiùs ſuſtinere, unde nec gravis, nec notabilis exſurget inflammatio; aſt ſi præextiterint cauſæ materiales morbificæ, motrix potentia eas conſtanter ex virium ſuarum parte periculo proportionatâ debet aggredi, unde inflammatorius morbus exſurget: Vide *Diſſert. de naturâ redivivâ*, verſùs finem.

230. In omni morbo inflammatorio ſupponere ſanguinem inſpiſſatum, coagulatum, in ultimis arteriolis impactum, quæcumque ſit hujus morbi occaſio, ſive, ut aiunt, cauſa procatarctica, videtur minùs rationi, quàm ſyſtematis decori conſentaneum; à frigore ſuſcepto, à fumis acidis mineralibus hauſtis, inflammationem pulmonum oriri tanquam ab occaſionali cauſâ veriſimillimum eſt, licet non demonſtratum; verùm à febrilis materiæ metaſtaſi, à vociferatione immodicâ, à ferventis ſanguinis ſibi per vaſa pulmonaria viam cudentis impetu, ab acribus alkalinis, fermentatis liquoribus inflammationem exortam ſimili coagulationi deberi, nulla, niſi ex ſyſtemate præconcepta, ſuadet ratio.

231. Variolam, rubeolam, febrem à dentitione oriundam ſupponere validiores impetus ſanguinis ad vaſa ulteriùs explicanda, ad cutim dilatandam, ad gingivas lacerandas ſuadet eventus; laxata cute, dentibus extruſis, & in aliis febribus dilatatis inguinum glandulis, ad incrementum præparato corpore, hos impetus ſedari videmus: verùm in his omnibus caſibus prævias obſtructiones ſupponere, ſanguinem ſcilicet glutinoſum, inſpiſſatum, cruditates à primis viis in ſanguinem transfuſas, & ſimilia, ſyſtematum uniformitati potiùs, quàm accuratæ veritati, conſulere eſt. A pure reſorpto, arthriticâ materiâ, ichore acri, ſcorbuticâ muriâ, ſcabioſis miaſmatis, peſtilenti vapore, vaſa moleſtari, irritari, lacerari poſſe facilè crediderim; verùm

rùm & neceſſariò obſtrui, obturari, ut inde febris & phlogoſis exoriatur, credant Syſtematici.

232. Quippe cùm vaſis quomodocumque moleſtatis, irritatis, eadem motrix potentia, quæ vires ſuas intendit ad obſtructiones reſerandas, eas pari jure ad corrigendas & eliminandas materias putres, acres, erodentes, quaſlibet debeat intendere. Levi tabaci in nares immiſſi ſtimulo, ſternutatio; levi fumo acido in tracheam illapſo, tuſſis, dyſpnœa; grano veneni in ventriculum lapſo, vomitus, diarrhœa ſuperveniunt, & ad eliminationem morbificæ materiæ continuò vigent pro potentiæ motricis viribus; pulviſculo in oculos illapſo fit continua nictatio, lachrymarum uber proventus ad eluendum & educendum pulverem; verùm illi motus excretorii, & expreſſivi validiores non ſupponunt ſemper factam in his organis meatuum obturationem; ita cordis & vaſorum contractiones validiores non ſemper ſanguinem obſtruentem & ſpiſſiorem aggrediuntur.

233. In ſternutatione aër è pulmonibus emiſſus majori ratione nares impetit, & majori impetu eas quàm oris cavum everrit; in tuſſi majori velocitate aër ejicitur è bronchiis, & in dyſpnœa frequentiùs dilatatur ac conſtringitur, ſeu pulſat thorax; in vomitu contracto ventriculo quoquoverſum æquali vi premunt & premuntur contenta; interea tamen conſtricto ab eadem potentiâ motrice, à pyloro verſùs œſophagum determinatè promoventur, &c. Accerſant alii ſympathiam, organiſmum ſingularem, perinde eſt, modò ſimili pacto in organis ſanguiferis horum fluidorum raptus majores, horum minores, certos in data vaſa impetus fieri concedant.

234. Ex dictis fortè explicatur quare ligato digito, febris & digiti inflammatio ſuperveniant, quare intenſitas inflammationis, non obſtructionum tantùm intenſitati, ſed potiſſimum vigori potentiæ motricis proportione reſpondeat, adeoque in ſubjecto debili, ſeni, phlegmatico eadem digiti ligatura minus validam producat inflammationem, quàm in adoleſcente, vegeto, ſanguineo, vel bilioſo robuſtiſſimo. Idem de pleuritide, phrenitide, aliiſque dictum eſto. Quorſum in extrema debilitate, & paucis ante mortem horis ac diebus febris ceſſet, non raro, ita ut æger adſtantibus, teſte *Valleſio* ſanus, ſalvuſque videatur? Quò pertinet illud *Galeni* effatum: *cùm natura vires ſuas viribus morbificæ materiæ inferiores perſentit, nunc ne pugnare quidem adverſus eam aggreditur.*

235. Quorſùm, ſpinâ tendinibus infixâ, validæ fiunt hujus tendinis & vicinarum partium diſtenſiones, inflammationes, convulſiones? quem in finem tot conatus?

236. Quare in phlegmone quieſcit motus ſanguinis, ſedatur inflammatio, cùm materies morbifica ſuppuratione ſibi fecit emiſſarium, & in eryſipelate cùm deſquamata fuit pars ſeu cuticula à cute ſejuncta, atque acres, pruriginoſi ichores emiſſi? Quare in vulneribus hiantibus & non ſatis exſuctis, eatenus perſeverat febrilis conatus, inflammatio, uſquequo ſanguis in vaſis reſectis coagulatus, puris formâ ejectus eſt, & vaſcula utriuſque labri nimis diſſita in contactum mutuum per elongationem devenere?

 237. Ex

237. Ex dictis colligitur inflammationem oriri poſſe, ſed levem & fugacem, à cauſis externis, ut ab igne admoto, attritu corporis cum aliis corporibus aſperis validiſſimo, ut vidi in puero, qui funem è campanili præalto pendulum manibus amplexans celerrimè delapſus fuerat; verùm propter enatum ſtimulum his ſe internæ cauſæ comites adjungunt, ſicque creſcit inflammatio. Idem evenit cùm ſanguis pathematum impetu in certas partes defertur, fugax enim & non notabilis inde provenit tumor inflammatorius, niſi ſimul accedat vel ſtimulus inhærens, vel obex pertinax: adeoque non prorſus immeritò obſtructionibus eam tribui, ſi tribuatur tanquam occaſioni, non verò tanquam cauſæ efficienti, nam obſtructionis intenſitati nequaquam proportione reſpondet inflammatio; ſic in ſcirrho obſtructio intenſiſſima eſt, & inflammatio nulla; in ſphacelo ſanguis hæret, ut in cadavere, nec ullus calor, vel dolor exſurgit; iteratis phlebotomiis ſanguis in ultimis vaſis hærens, tenax, impactus nequaquam educitur, cùm reſiſtat ipſis vaſorum & ſanguinis ſubſequentis viribus adauctis, interea tamen imminutâ cordis vi & motrice potentiâ, ſedatur. Adde quod in ideâ ſanguinis hærentis, quieſcentis, non continetur idea ſanguinis fortiùs in vaſa arietantis, ea fortiùs diducentis, velociùs atterentis & magis agitati; nec quidpiam in mechanicis debet de alio pronunciari niſi quod in ejus ideâ clarâ continetur; ſic etiam ſi dum ventus navem impellit, velorum tenſio eo major fit, quò navis velocius movetur, nemo phyſices principiis vel leviter imbutus motum navis velorum tenſioni tanquam cauſæ efficienti, & proximæ tribuerit, licet occaſionalis cauſæ vices gerat; nec pariter licet occaſione aggeris flumen retinentis, & in decliviorem moletrínam dirigentis, rotæ hujuſce machinæ moveantur ab aquarum irruentium vi & impetu, nemo niſi in mechanicis ignarus pro moletrinæ motore, ſeu cauſâ movente, aggerem habuerit, qui tantùm occaſionem aquarum directioni præbet, quæ ab aliis cauſis, & circumſtantiis pendere poſſet.

238. Sequitur ex dictis, (*Claſſ. II*, 149 *ad* 155) diverſos eſſe naturæ ſcopos in augendis cordis viribus & morbis inflammatoriis excitandis, nec ſemper incuſandas eſſe cum Nuperis vaſorum obſtructiones pro morbifico principio; ſapiens *Sydenham* ſæpiùs incuſabat ſanguinis craſim vitioſam, ſeu impuritatem tùm ſanguinis, tùm humorum, à quâ corpus humanum expurgare ſeu depurare natura contendit.

239. » Diverſa mala quibus obnoxium eſt genus humanum, partim ab „ iſtis aëris particulis naſcuntur, quæ, cùm corporis humoribus malè con- „ venientes in idem ſe inſinuaverint, nudo ſanguini permiſtæ, corpus „ omne morbifico afflant contagio; partim à variis fermentationum gene- „ ribus, vel etiam putrefactionibus humorum, qui in corpore ultra juſtum „ tempus ideo ſunt commorati, quia ſcilicet iiſdem digerendis primùm, „ dein excernendis, vel ob nimiam eorumdem molem, vel qualitatem in- „ congruam, ſuppar idem non fuit. Hiſce rerum circumſtantiis ita intimè „ eſſentiæ humanæ intertextis, complicatiſque, ut nemo quiſquam ſe ab aliis „ in ſolidum queat liberare, natura de ejuſmodi methodo, ac ſymptomatum

„ con-

„ concatenatione ſibi proſpexit, quibus materiam peccantem, atque alienam, quæ totius fabricæ compagem aliter ſolveret, è ſuis finibus poſſet „ excludere." *Sydenham pag. 19, 20.*

240. „ Acutorum alii à ſecretâ atque inexplicabili aëris alteratione hominum corpora inficientis, gignuntur, neque à peculiari ſanguinis & humorum craſi omnino dependent, niſi quatenus occulta aëris influentia dictis corporibus eamdem impreſſerit. Hi durante arcanâ illâ aëris conſtitutione, nec ultra, pergunt laceſſere, neque alio tempore invadunt. *Epidemici* hi dicti ſunt."

241. „ Acutorum alii ab hac vel illâ particulari corporum particularium „ anomaliâ oriuntur, qui cùm à cauſâ magis generali non producantur, ideò „ neque plures ſimul corripiunt; hi inſuper acuti quibuslibet annis, & quolibet anni tempore indifferenter invadunt; hos ego acutos *intercurrentes*, „ ſive *ſporadicos* appello." *Sydenham cap. 1 pag. 21.*

242. Utut autem ab *Hippocrate* ad nos uſque non defuerint periti Medici, qui *Ballonii*, *Sydenhami*, *Ramazzini*, &c, inſtar, conſtitutiones epidemicas obſervationibus neotericis illuſtrare ſategerint, fatendum eſt eos nequicquam profeciſſe in determinandis miaſmatis, quæ his reſpondentes morbos excitaverunt, & ferè pro certo habeo cum ipſo *Sydenhamo*, eorum morborum partem quam minimam à manifeſtis aëris qualitatibus, ut humiditate, ſiccitate, frigiditate, caliditate, gravitate, levitate, &c, pendere.

243. Nec à poſteriori quid certè deducere poſſumus circa hanc materiem peccantem, ex mutationibus excrementitiorum humorum, qui critico molimine, aut artis operâ, foras è corpore demùm eliminantur, formâ puris, ſquamæ, ichoris, bilis, urinæ, fecis, diverſimodè mutatorum, ita ut in his communem ignorantiam profiteri ſapientius ſit, quàm hypotheſi determinatæ adhærere, ut illis quæ vel plethoram, vel ſaburram, vel ſpiſſum, vel acre conſtanter incuſant.

244. In his anguſtiis minùs infida ad cognoſcendam indolem principii morbifici eſt attenta ſymptomatum coexiſtentium & ſucceſſivorum conſideratio, & ſpeciei cujuſque morbi hiſtorica cognitio: ex his etenim attentè penſitatis non raro quinam ſint tùm felices, tùm funeſti modi, quibus terminandus eſt morbus, præſagimus, quâ cognitione in curando ipſo nihil eſt utilius.

245. Præconcepta videtur opinio multorum Neotericorum morbos inflammatorios omnes pendere ab infarctu ultimorum vaſorum partis ob materiam craſſam, imperviam, illis impactam, quâ fit juxta leges hydraulicas, ut ipſi putant, ut ſanguis poſticè accedens congeratur, vaſa ſanguifera obſtructa, & vicina lymphatica diſtendat, & non auctâ vi cordis in tumorem rubrum renitentem, dolorificum elevet; ea verò theoria legibus hydrodynamicæ contradicit, ut & experientiæ: leges hydrodynamicæ docent quòd obturatis antliæ emiſſariis velocitas emboli imminuatur in ratione anguſtiæ emiſſariorum, ut obſtructâ vaſorum ultimorum dimidiâ parte,

te, preſſio lateralis à ſanguine ſubſequente vaſis obſtructis inducta ſit vix octingenteſima parte major preſſione conſuetâ, adeoque longè minor quàm quæ ad vaſa dolorificè diſtendenda requiritur.

246. Experimenta verò in animalibus vivis inſtituta docent arterias tùm majores, ut carotidem, tùm minores, ut intercoſtalem per diem integrum filo vinctam omnino in cane vivente, minimè intumuiſſe; ligatis omnino in cane ambabus carotidibus animal ad quintum diem vixit, eoque tunc interfecto invenimus carotides filo omnino vinctas, & impervias, nec ullatenus tumidas. Vidi ſæpiùs in ranæ meſenterio, ac penè obſtructâ arteriâ, globulos ſanguinis verſus cor pacatè retrocedere filo continuo, & ſine tumore vaſis obſtructi alteram viam legere.

247. Neceſſum itaque eſt ad inducendum tumorem phlegmonodeum, ut auctis & repetitis ictibus cruor in vaſcula diducenda propellatur à retro, dùm anticè ipſi reſiſtitur, ſive ab impacto viſcido obſtruente, ſive à conſtrictione ſpaſtica membranæ partem, aut glandulam, aut viſcus ambientis, eo fine ut materies peregrina ibi hærens calore & pulſu digeratur, liqueſcat, reſolvatur, aut quovis modo mutetur.

248. Materies verò impacta eſt, vel idiopathica, vel metaſtatica; ſi ſit idiopathica, ea eſt ibi genita, aut ibi vim irritantem acquiſivit morâ ſuâ; ſic lapillus vaſis uriniferis impactus, ſic glomer vermium in inteſtino hærens excitat moleſtiam, ratione cujus canalis ambiens utrinque conſtringitur, & arctè noxium corpus amplectitur, erroneo ſæpe conamine, quia natura omne noxium, tanquam calore & preſſione reſolubile foret, ſic in vaſis conſtringit, conterit, quod non rarò, dum illud reſolubile eſt, feliciter ſuccedit, aut ſuppuratione foras amandatur, ſi irreſolubile fuerit.

249. Metaſtatica eſt congeſtio, ſi per viam circulationis, aut ſecretionis ex maſſâ ſanguineâ generaliter infectâ, aut ex parte ſingulari materies morbifica advehatur in colatorium, vel errore loci in viſcus, aut partem externam imperviam, ibique foveatur, conſtringatur, majorique ſanguinis accedentis niſu impellatur in finem felicis reſolutionis, vel diræ, aſt tunc neceſſariæ, ſuppurationis; ſic pluries videmus oſſium fruſta ſeparata, peregrina corpora in vulnere relicta, mediante abſceſſu foras feliciter amandari; ſic videmus in peſte materiem morbificam in glandulas inguinales, vel axillares deduci, & per ſuppurationem ægrum ab inevitabilis aliàs mortis periculo vindicari.

Therapeia.

250. In morbis inflammatoriis puris, quos pulſus fortis, tenſus, frequens, calor, dolor, rubor intenſi comitantur, quique ut plurimum adultos, bilioſos, ſanguineos, robuſtos, exercitatos, plethoricos adoriuntur, ſummum auxilium eſt repetita phlebotomia, & diæta liquida, diluens & refrigerans, ita ut æger à juſculis carnium, ſaltem primis diebus, abſtineat, dilutiſſimo cremore hordei victitans, & potu aqueo emollienti, copioſo, tepi-

tepido ; pars inflammata ſimul, quantum fieri poteſt, fovenda halitu, fomento, cataplaſmate laxante, emolliente; febris intra debitos limites coercenda, ne plus æquo ferociat, & phlebotomia eò uſque iteranda, donec ſymptomata ad reſolutionem materiæ morbificæ inutilia compeſcantur, non tamen eò uſque repetenda eſt phlebotomia, ut vires vitales huic reſolutioni profuturæ infringantur.

251. Initio quidem tantus eſt quandoque infarctus, tantaque plethora, ut vires vitales ſuffocentur, pulſuſque obſcurus ſit: in hoc verò caſu à primâ aut alterâ phlebotomiâ pulſus reſurgit, fortior evadit, & febris evolvitur, quâ ſuppreſſâ ægro pereundum foret.

252. Cùm ægritudo creſcere deſierit, ſeu ad ſtatum pervenerit, tunc attentè obſervanda ſunt naturæ conamina, & quò vergant eſt obſervandum; felix æger, ſi antea ſufficientes phlebotomias paſſus ſit, ſi lenibus catharticis laxantibus primæ viæ expurgatæ ſint; tunc enim cunctandum ne naturæ conatus interturbemus, & non niſi urgentibus ſymptomatis occurrendum eſt; interea reſolutio omni ope tentanda, & ſi quæ ſit via materiei morbificæ, cujus coctioni natura inſiſtit, præparanda ea eſt ad ejus excretionem; quænam verò via ſit, hoc vel fida morbi cogniti docet hiſtoria, vel attenta prævidet Medici obſervatoris ſagacitas; in quibuſdam morbis narium hæmorrhagia, in aliis parotis, in iſtis anacatharſis, in multis ſudor, in quibuſdam diarrhœa, in non paucis urinæ proventus, materiæ morbificæ exitum præbet.

253. Ergo Medicus eventum ignorans ſedulo inveſtiget naturæ conatus & tendentias, illique opituletur; aut potiùs negotioſus ſpectator ſit, quàm inopportunus perturbator.

254. Longè diverſa eſt therapeia, ſi impura febris inflammationem comitetur, quod docet pulſus raró fortis & vehemens, ſed ſæpe mollis, obſcurus, inæqualis; inconſtantia & in puris non obvia ſymptomata, narium ſtillæ, ephidroſes, cardialgiæ, nauſeæ, vertigines, anxietates, ſanguis in patella extractus, corio albo deſtitutus, ſero flavo virideſcenti dilutus, fœtor corporis, excretionum, color pallidus faciei, ſpurcities linguæ, &c.

255. In his ſiquidem circumſtantiis languor & inconſtantia conatuum naturæ non ſolùm magnum eſſe malum, & periculum indicant; verùm & multo minùs à naturâ eſſe exſpectandum, quàm in aliis morbis, ita ut, nedum phlebotomiâ & laxantibus ejus conatus infringamus, ſæpe neceſſum ſit eam ad vomitionem, alvi fluxum, ſudorem, diureſim ſtimulare, necnon languentem per veſicatoria excitare; cùm expurgatæ ſunt primæ viæ, per cardiaca, ſudorifica refocillare; quæ therapeia à priore longè diverſa eſt; interea tamen ſunt caſus in quibus phlebotomia una aut altera initio celebranda eſt, ut emetica & cathartica tutò poſſint deinde præſcribi, quæ in ſpeciali therapeia debent enarrari.

CLASSIS TERTIA.

PHLEGMASIÆ,

SEU

MORBI INFLAMMATORII.

INFLAMMATIONES *Ludwigii; Phlegmonæ internæ* P. Alpini, *Medic. Method. lib. 7.* cognoſcuntur ex pyrexiâ ſeu ægritudine acutâ febrili univerſali, cum ſignis inflammationis. Sunt vel *internæ*, quæ ex ardore, dolore, tenſione, pulſatione, tumore partis deſignantur; vel *externæ*, quæ ex maculis, exanthematis, phlegmone vel eryſipelate conſpicuis, dignoſcuntur.

Dividitur hæc claſſis trifariam. 1° In *phlegmaſias exanthematicas*, quæ maculis, papulis, puſtulis cutaneis, aut tumoribus externis, phlegmonodeis, eryſipelatoſis cum pyrexiâ inſigniuntur.

2° In *phlegmaſias membranaceas*, quæ pyrexiâ acutâ cum viſceris cujuſdam dolore, calore, tenſione, tumore denotantur.

3° In *phlegmaſias parenchymatoſas*, quæ pyrexiâ acutâ, cum partis internæ calore, dolore, ſiti, virium proſtratione, aliiſque ſignis cuique generi propriis determinantur.

Cùm phlegmaſiæ exanthematicæ maximè affines ſint febribus, potiſſimùm remittentibus, ordo exigit ut proximè juxta febres collocentur, unde eas inter febres malignas plurimi Auctores repoſuere.

Pyrexia eſt pulsûs frequentia, velocitaſque cum calore in morbis, quorum præcipuum ſymptoma aliunde quam à febre deſumitur. Sic in pleuritide, phrenitide, febris non eſt ſymptoma præcipuum, à quo morbus denominatur, licet eſſentialis ſit; adeòque ut diſtinguatur à morbis primæ claſſis, *Pyrexia* vocanda eſt; ſic in dyſenteriâ, arthritide non raro adeſt frequentia pulsûs cum virium proſtratione, ſed ille ſtatus rectiùs *pyrexia* quàm febris dicetur, cùm præcipuum morbi ſymptoma febris non ſit. *Pyrexia* itaque eſt frequentia pulsûs cum aſthenia ſeu laſſitudine & debilitate, quæ cum morbis aliis quàm febribus complicatur. Diverſi ſunt pyrexiæ gradus, qui æſtimantur ex velocitate, plenitudine & tenſione pulsûs, necnon caloris intenſitate: unde dicitur pyrexia magna, ut in pleuritide, phrenitide veris; & parva, ut in rubeolâ, variolâ benignis.

Phlegmaſia, definiente *Caſtello in Lexico Medico*, eſt inflammatio ſeu febris inflammationi alicui conjuncta : *Galen. comm. in aphor. 7. l. 1:* dicta eſt à *phlego*, *uro*, *inflammo.*

Nomen pyrexiæ vel pyrexis opponitur apyrexiæ, & latinè dicitur *febricitatio*; & ut in decurſu quartanæ, tertianæ, datur per intervalla apyrexia, & pyrexia, evidens eſt integrum morbum ex his duobus temporibus conſtare, ſeu ex pyrexiâ, & ex apyrexiâ, adeoque febrem pro morbo ſumptam non involvere aſſiduam pyrexiam, ſeu à pyrexiâ diſtingui poſſe.

In phlegmaſiis omnis pyrexia eſt vel continua, vel remittens; nulla verò intermittens.

Morbi omnes hujus claſſis breves ſunt, & utplurimum periculoſi, adeoque acuti, exceptis tamen ſpeciebus benignis, necnon ultimis exanthematicis, ut eſſerâ, ſcarlatinâ, &c, quæ periculo carent.

ORDO PRIMUS.

PHLEGMASIÆ EXANTHEMATICÆ,

Fiévres Eruptives.

SUNT illæ quæ cutem eruptiónibus inficiunt.

Eruptiones verò ſunt vel phymata phlegmonodea, vel eryſipelatoſa, ve phlyctænodea, aut maculæ purpureæ, lividæ.

Plurimæ inter morbos malignos & peſtilentiales accenſentur, ex his tamen qualitatibus genera morborum minimè determinari debent, ut viſum erat *Riverio*, *Huchero*, aliiſque Galenicis; inde enim ſequeretur variolam benignam alteri generi adſcribendam eſſe quàm malignam; dyſenteriam, pleuritidem, centenoſque alios morbos ratione benignitatis aut malignitatis in diverſa genera eſſe revocandos, quod nullus Pathologus Logicæ gnarus admiſerit.

Malignas vocamus phlegmaſias eas quæ ſub exiguis pulsûs, caloris, urinæ mutationibus ſtatim latentes, ex improviſo dein ſymptomata multò graviora exerunt, quàm quæ ex pulsûs vi & impetu poſſent exſpectari, proindeque clam ægro inſidiatæ videntur.

Typhodes propriè ſunt illæ in quibus pulſus, urina & color conſuetus & ſanis ſunt ſimiles, ita ut imperitis ægri vix febrire videantur, interea dùm vires ſunt maximè proſtratæ. Vide *genus typhi*, *claſſ. II.*

Peſtilentiales vocantur illæ quæ malignæ vel typhodes, ſimulque epidemicè graſſantes plures è medio tollunt, quàm convaleſcentes relinquunt; illæ verò diverſæ qualitates pendent non rarò à vitioſâ medendi methodo; ſic ſyphilis, antequam cognita foret ejus antidotus, peſtilentialis erat, quæ hodie vix malignus morbus eſt.

Malignus morbus differt à gravi, quòd gravis ſymptomata ex vehementiâ pulsûs, & anatomiæ, pſychologiæ, ac mechanicæ principiis intelligi poſſunt, ut pleuritis pura, phrenitis, &c; maligni verò ſymptomata ex qualitatibus occultis, ut vi deleteriâ, diſſolutione putredinosâ, fermento, veneno, gangrænosâ corruptione, verbo ex principiis phyſicis, minimè verò ex mechanicis ac pſychologicis, intelliguntur in præſenti ſaltem Medicinæ ſtatu.

Phlegmaſiæ quarum theoria mechanica & pſychologica datur, *puræ*, aut meræ inflammatoriæ dicuntur, ut pleuritis *pura* cum ſanguine benè conſtituto, & ſine apparatu putredinis in primis viis: quæ verò à corruptelâ humorum pravâ & abditâ utplurimùm craſi, vi, ut aiunt, venenatâ, miaſmatibus, contagio, occultis demùm aëris, aut humorum qualitatibus pendent, *impuræ*, & pro diverſo gradu periculi, *malignæ*, *peſtilentialesve* vocantur.

In phlegmaſiis puris ex pulsûs plenitudine, frequentiâ, tenſione, *magnitudo* pyrexiæ æſtimatur; & ex numero, ac intenſitate ſymptomatum morbi *gravitas* judicatur; in illis autem quò major eſt pyrexia, eò ſunt graviora ſymptomata, ut ardor, ſitis, proſtratio virium, artuum, pervigilium, anorexia: quò major eſt pyrexia, eò affrictus vaſorum à ſanguine major; hinc ignearum molecularum extricatio, unde calor; inde ſalivæ ſiccitas, acritudo, avolantibus partibus aqueis; inde ſitis; major impenſa fluidi nervei in organis vitalibus movendis, unde parcior pro liberis motibus, inde aſthenia: natura verò, ſanitatis & vitæ cuſtos, non poteſt in tanto periculo quieſcere & ſomno indulgere, quandiu hunc ſtatum, nervorum & cerebri interventu, percipit, unde vigilia, metus, faſtidium ciborum, quod in gravibus negotiis & periculis moralibus etiam accidit: ſi cortex cerebri ſanguine infarciatur, adeoque anima ſtatum ſui corporis non poſſit percipere, utpote à vitio cerebri deluſa aut oppreſſa, inde fiet delirium, vel ſopor, in quibus natura negotiis vitalibus incumbet nobis inſciis, ut in ſomno & inſomnio conſuevit, dùm viget ſanitas.

Hactenus ex phyſiologiæ mechanico-pſychologicæ principiis hæc phænomena deducuntur; verùm quæ in malignis phlegmaſiis accidunt, quatenus malignis, phænomena aliis principiis debentur, ut bili acri, materiei verminoſæ, acidæ, vel putridæ, quæ primas vias vellicat, moleſtat, unde nauſeæ, cardialgiæ, anxietates, vomitiones, diarrhœæ, ſpaſmodicæ contractiones: in vaſis verò ſtaſes, corruptelæ, gangrænæ, vibices, anthraces, petechiæ; & licet materiam morbificam eliminandi neceſſitas urgere videatur, interea natura velut oppreſſa ne pugnare quidem aggreditur, ut ait *Galenus*, hinc pulſus vel ſano ſimilis, vel etiam debilior, inæqualis, intermittens, reſpiratio ſimilis, ſingultus, ſyncope, &c: in malignis itaque & peſtilentialibus morbis materies morbifica, ita noxia eſt, ita viribus naturæ ſuffocandis apta, ut ſymptomata multò plura hujus quàm naturæ energiæ tribuenda ſint; in benignis verò morbis minùs materiæ morbificæ quàm naturæ viribus reſpondent ſymptomata.

Ex his verò prognoſis eruitur facilè; cùm enim tantò minus ſit periculum, quò

quò naturæ conatus liberiores, vegetiores, minùs à materiâ morbificâ ſunt impediti, evidens eſt exitum morbi benigni felicem fore, maligni verò infelicem, & tantò majus in iſto periculum imminere, quò naturæ conatus magis turbati, impediti, anomali, dum vires materiæ morbificæ ſunt intenſiores, qualitas acrior & magis deleteria.

Indicationes verò generales ſunt in morbis benignis tollere obſtacula quæ impediunt quominus natura materiæ morbificæ coctionem, ejuſque in phlegmaſiis internis reſolutionem ac criticam evacuationem moliatur: in cutaneis verò, puſtularum, bubonum maturationi, papularum miliarium, morbilloſarum exſiccationi, cutis deſquamationi incumbat; illæ etenim ſunt viæ per quas materies morbifica cocta evacuanda eſt.

Verùm in malignis hi fines ſolis naturæ viribus attingi non poſſunt, & requiritur ulterius ut à ſarcinâ humorum nimiâ liberetur natura, ope phlebotomiæ maturè ſed parcâ manu inſtitutæ, deinde verò ope emetici, quod primas vias à fomite putri liberet, necnon per repetitas catharſes colatorium inteſtinale detergendo, ut excretio bilis, ſuccorum inteſtinalium & reſiduæ cacochyliæ ſuccedat, dum materies morbifica ſanguini commixta per medicamina diluentia, veneno dato oppoſita, corrigitur, & per ſudorifica ad cutem amandatur, ſimulque ope cardiacorum, cephalicorum, vires vitales ſuſtinentur, aut ad ſtrenuè agendum ſollicitantur.

Quoniam in quamplurimis exanthematicis humores ad putredinem vergunt, ut patet ex fœtore oris, excrementorum & citâ cadaverum gangrænâ, ſeptica tum medicamina tum alimenta fugienda ſunt, & antiſeptica anteponenda; notum autem eſt vegetabilia alimenta, exceptis acribus, eſſe minus putredinoſa, quàm carnes animalium, adeoque ægros cremoribus avenæ, oryzæ, decocto albo Sydenhami eſſe nutriendos; niſi tamen à juſculis exſpectetur major corroboratio, ut cùm pulſus languidus eſt; in quo etiam caſu ptiſana de cornu cervi cum radicis aromaticæ, ut angelicæ fruſtulo, imò vinum aquatum requiritur; antiſepticis accenſentur chamæmelum, radix contrayervæ, kinkina, camphora, quorum proinde uſus in exanthematicis frequens eſt.

Quoniam verò maxima pars exanthematicorum pendet ab effluviis putridis quæ in caſtris, noſocomiis, urbibus obſeſſis, locis paludoſis, tempeſtate fervidâ, & humidâ abundant, ſummi momenti eſt ad prophylaxim & ad therapeiam, ut aër purus ſit, aurâ liberiore renovatus, vel accenſis aromatis, pyrio pulvere correctus, vel ventilatore exagitatus; ut cibi ex carnibus animalium morbidorum, anthrace peremptorum, fugiantur; ut aquæ cœnoſæ vitentur; ut acidis, limonum ſucco, aceto condiantur alimenta ad arcendam putredinem; ut perſpiratio libera ſervetur, induſiis puris, ſiccis, & aëre minimè humido; perſpiratio etenim retenta eſt veluti fermentum putredinoſum, quod materiæ morbificæ vim exacuit.

I. Pestis ; *Febris peſtilens* Fr. Hoffmanni cap. 12 ; *Peſtilentia* Schreiberi ; Græcis *Loimos ; la Peſte.*

Eſt phlegmaſia exanthematica, ſæpius epidemica maligna, cujus eruptio eſt bubo, parotis, vel anthrax, nec non puſtulæ parvæ albæ, lividæ, nigræ, carbunculoſæ, per habitum corporis diſperſæ.

Nomen Peſtis, ſi uſum tantùm ſpectemus, terrorem ſecum involvit & morbum quemvis epidemicum lethiferum ſignificat, ita ut dyſenteriæ, variolæ, amphimerinæ, purpuræ, malignis epidemicis conveniat; verùm genus morbi ex ejus benignitate, aut malignitate minimè deducendum eſt, ut vidimus; & ut character variolæ ex puſtulis, ita Peſtis character juxta omnes ferè Neotericos ex bubonibus deducendus eſt, nec repugnat dari Peſtem ſporadicam, & benignam, ut ſimilis datur variola, & ut confirmant obſervata Medicorum Monſpelienſium, Maſſiliæ & Aleſiæ peſtiferos curantium.

Differt Peſtis à peſtilentialibus morbis, quòd Peſtis eſt genus morbi unicum jam definitum; peſtilentiales verò tot ſint morbi, quot ſunt maligni & epidemici, qui plures è medio tollunt quàm ſanos dimittunt.

Peſte affecti vocantur *peſtiferi*, Gallicè *peſtiferés.* Bubones ſunt glandulæ duræ, tumidæ, dolentes, ad ſuppurationem tardè vergentes, ſæpius in inguinibus, quandoque in cruris angulo, in axillâ, maxillâ, jugulo, pone aurem enati, unde evidens eſt parotidem à bubone non niſi ſitu diſcrepare.

Anthrax malignus epidemicus cum febre malignâ vel peſtilentiali erumpens ſpeciem peſtis etiam conſtituit, & hic morbus ad aliud genus vix amandari poteſt, maximè cùm in eâdem epidemiâ, quæ bubones profert, anthraces quandoque erumpant; ſi quis verò genus diſtinctum conſtituere velit, non repugnabo.

1. *Peſtis vulgaris*, *Peſtis Londinenſis* Sydenhami anno 1665. *Peſtis Maſſilienſis* claſſis 2æ, 3æ, & 4æ, D. D. Chicoyneau, Deidier & Verny, ann. 1720. *Peſtis Aleſienſis* D. Couzier. &c. Chirac des fiévres Ch. 7.

Ea eſt ſpecies in cujus tum initio tum decurſu bubones ſæpiùs inguinales erumpunt, quæque epidemica & pernicioſa eſt.

Incipit à frigore, capitis ſtupore & gravitate, quaſi ebrietate, pulſu frequenti, tenſo, calore interno deurente, externo mediocri, ſiti inextinguibili; lingua alba eſt, vel obſcurè purpurea: loquela eſt præceps, balbutiens; oculi rubri, errantes, ſcintillantes; faciei color vividus, in aliis lividus; cardialgiæ frequentes; reſpiratio frequens, laborioſa, quandoque magna, rara, ſine tuſſi, & dolore; accedunt nauſeæ, vomitiones bilioſæ, virides, nigræ, cruentæ, dejectiones alvi ſimiles, ſine dolore, ac tenſione abdominis; deliria vel lenia, vel phrenitica; urinæ quandoque ſanis ſimiles, ſæpiùs turbidæ, albæ, nigræ, cruentæ; ſudores raro fœtidi, noxii; quandoque hæmorrhagiæ, quæ inſalubres; virium omnimoda proſtratio, animi præſertim dejectio, & metus mortis continuus; demum ipſo morbi initio vel in decurſu apparent bubo-

nes

nes inguinales, vel crurales, vel maxillares, vel axillares, aliis parotides quandoque ſeorſim, vel ſimul anthraces in artubus, nec non puſtulæ exiguæ albæ, lividæ, nigræ, vel maculæ purpureæ hac vel illac diſperſæ.

Duratio morbi, niſi mors præceſſerit, extenditur ad decimum quartum diem circiter; tunc ceſſat febris, & bubo, reſolutione rariſſimè, ſæpius ſuppuratione, quandoque induratione terminatur.

Epidemia apud nos (*a*) vix quovis ſæculo recurrit, apud Anglos quovis quadrageſimo anno, apud Conſtantinopolitanos multo frequentiùs.

Epidemia apud Aleſienſes, Aquiſextienſes &c. viſa eſt ter vel quater in anno intermittere, ita ut dein poſt duos quadrageſimales receſſus, cùm omninò nullus ſupereſſet æger ab uno alterove menſe, ſubitò, eâdemque ferè die tum Aleſiæ, tum Aquis Sextiis & Mariojoli plures Peſte corriperentur, rursùs poſt paucos menſes utrobique Peſtis evaneſceret; ex quâ pluries repetitâ Aleſienſium Medicorum obſervatione inferendum videtur principium Peſtis in aëris ſingulari conſtitutione, non minùs quàm ejuſdem regionis hominum diſpoſitione, inquirendum eſſe. Aleſiæ certè è trecentis peſtiferis vix unus aut alter fuit ſupra Plebeiorum ordinem elatus, unde pravam victûs rationem ad Peſtem diſpoſuiſſe veroſimile eſt. Cùm in intermiſſione Peſtis *Illuſtr. Doctor Gibert* præſcripſiſſet, ad avertendum Peſtis recurſum, ut omnes peſtiferorum tùm convictores, tum in eadem domo degentes, emetico purgarentur, obſervatum eſt omnes convictores vermiculorum alborum grano hordei ſimilium immenſam copiam evomuiſſe, nullam verò aut rariſſimè cohabitatores. *D. Privat* Doctor Medicus eximius cùm antea ab urbe abeſſet, Aleſiam adiit ineunte Peſte, atque urbem ingreſſus dolorem in glandulâ inguinali perſentire cœpit, qui dolor per ſingulas epidemiæ exacerbationes perſeveravit, in intermiſſionibus verò ceſſavit, ita ut reditus acceſſuum ex dolore inguinis, Peſtis prodromo, non ſemel prædixerit: Ille verò meritò ridebat plebem & Magiſtratus, qui, quoties Peſtis redibat, toties communicationem quandam illicitam, aut mercium infectarum exportationem, tum Aleſiæ, tum aliis in urbibus incuſabant, atque ex hoc præjudicio non pauci qui legem ſancitam violaverant morte plectebantur, quaſi novæ Peſtis exacerbationis rei.

Profuit Aleſiæ peſtiferos in prædia puro & frigidulo aëre gaudentia priùs purgatos dimittere, nec non omnes convictores emetico in prophylaxim expurgare. Plurimi Peſte correpti & in ſuburbium ſeu lazaretum delati periere ob formidinem mortis quam in hoc noſocomio inevitabilem putabant; metus enim & deſperatio ſunt funeſtiſſimum hujus morbi ſymptoma; de cætero intra annum quo Peſtis Aleſiæ inhæſit, non plures obiere Peſte, quàm cæteris annis morbis ſporadicis ſeu diverſi generis abripi conſueverant, circiter trecenti, & quam intra annum nati ſunt: ſed hoc obſervatu dignum fuit omnes

(*a*) Peſtem in Occitania vidit *Valleriola* anno 1533: *Ranchinus* anno 1630: nos anno 1720 eam obſervavimus; alias recenſet *Mezeray* annis 1348, 1362, & 1580.

omnes alios morbos acutos durante Peſte ſiluiſſe; & omnes morbos acutos è Peſtis genere fuiſſe.

2. *Peſtis benigna* 5ᵃ *Claſſis* D. Chicoyneau & Verny.

Ea Peſtis ſpecies vel varietas Maſſiliæ & in aliis Urbibus eodem tempore obſervata eſt, quo prima ſpecies; in illâ nulla erat ſenſibilis ægritudo, nulla virium proſtratio, pulſûs tantum adeſt frequentia eaque minima, cum eruptione bubonis vel anthracis: cura verò exigit, ut bubo cataplaſmatis ſuppurantibus maturetur. Ea ſpecies videtur affinis variolæ benignæ quam plures pueruli invicem colludentes, & per vicos ambulantes ſine ullâ cautelâ, ſine ſpeciali regimine & cum felici ſucceſſu patiuntur.

3. *Peſtis interna ex* 1ᵃ *claſſe* D. Chicoyneau & Verny; vel *Retrocedens* D. Gibert.

Ea eſt varietas Peſtis primæ, ſeu vulgaris, in quâ nulli bubones aut anthraces erumpunt, licet conatus naturæ eò vergere videantur, quod ex cadaverum extiſpicio apparet, cùm in partibus internis harumce eruptionum manifeſta appareant indicia, & externarum loco vibices, petechiæ, aliæque imperfectæ eruptiones adſint.

Signa hujus ſunt frigus univerſum, rigores anomali, pulſus exilis, mollis, frequens, inæqualis, depreſſus, à preſſione digiti evaneſcens; capitis gravitas cum ſtupore, vertigine, titubatione, obtutu fixo, debili, facie deſperationem exprimente, voce tardâ, querulâ, linguâ albâ, in fine ſiccâ, nigrâ, ſcabrâ, vultu pallido, cadaveroſo; aderant ſyncopes frequentes, anxietates horrendæ, proſtratio animi & corporis, vomitus, nauſeæ, deliria, ſopores, tremores, & primâ, ſecundâ, vel tertiâ horâ mors.

Differt ab aliis aſphyxiis ſeu mortibus ſubitaneis, ex eo quòd mixta ſit cum aliis Peſtis ſpeciebus, & per phlegmones, anthraces, gangrænas, quibus interiora cadaverum ſcatent. Hæc ſpecies initio epidemiæ ſævit, nec ullus à peſte convaleſcit niſi bubo vel anthrax eruperit, ut nullus à variolâ internâ vel abortivâ convaleſcit.

Obſervata in Peſte Aleſienſi ab Illuſtriſſ. D. Gibert D. M. Monſp.

Peſtis initium ab ebrietate diſtinguere difficile eſt. Primâ die adeſt virium proſtratio, calor, ſitis moleſta, pulſus frequens, oculi ſcintillant, errant, facies rubet, lingua ſpumoſa & coccinea; adſunt dolor capitis, inguinum, axillarum, faucium, pone aures, nec non cardialgiæ, nauſeæ. Secundâ die accedunt vomitus bilioſi, virides, quibus rejiciuntur vermes aſcaridibus ſimiles, dejectiones ejuſdem modi, quibus ſuccedit eruptio bubonis, parotidis vel anthracis, eò majorum quo major præceſſit evacuatio.

Factâ eruptione ægri ſurgunt, incedunt, morbum contemnunt, diætam reſpuunt, calor & ſitis ſedantur, pulſus tamen adhuc frequens & durus, lingua balbutiens, oculi & facies pallent, fames verò notabilis eſt. Sextâ, ſeptimâ, vel octavâ die tumores evaneſcunt, vel retrocedunt, ſuppuratio ſiſtitur, pulſus retardatur, evaneſcit, mors adeſt, vel quod frequentius, accedunt orthopnœa, carus, phrenitis, & præmiſſis convulſionibus, mors.

Vomitus quicumque ac diarrhœa initio ſalutaris. Qui parùm vomuere vel deje-

dejecere, illi cum viribus proſtratis, facie cadaveroſâ, quaſi temulenti, ante quartam diem fato cedebant, exanthematis vel paulo ante vel poſt mortem defœdati; alii verò ſub minore morbi vehementiâ, aut præ conſtitutione debiliori ad vigeſimum diem vitam protrahebant, maximè qui ſuum morbum tardiùs denunciaverant. Aleſiæ vomitus quicumque initio ſalutaris, in decurſu morbi lethalis, diarrhœa initio & in decurſu ſalutaris; Maſſiliæ non item.

Peſtem dari ſporadicam obſervarunt Medici Monſpelienſes; quo etenim anno Peſtis epidemicè graſſabatur Aleſiæ, tres quatuorve Monſpelii obſervati ſunt ægri peſte buboniferâ laborantes, atque non video cur ad hoc genus non referendi ſint illi morbi quotannis ubique obſervandi, ſed ſporadici, qui eruptione parotidis criticâ vel ſymptomaticâ ſtipantur; certè ſi quid obſtat, eſt terror, quem non rarò Peſtis plebi incutere conſuevit, ſimile enim præjudicium efficit ut vinum emeticum aquæ benedictæ nomine præſcribamus, & ut plebs anthracem & cancrum propriis nominibus non indigitet.

Non pauci fuere Maſſiliæ quos ſubitanea mors abſtulit, ſine aliis ſymptomatis quàm laſſitudo, virium proſtratio, quique interrogati benè ſe habere dicebant.

4. *Peſtis ſporadica* Sydenham. pag. 64. aliis *febris maligna* vel *peſtilens*, *parotis peſtilens*.

Eſt ea ſpecies Peſtis quæ non epidemicè graſſatur, nec proinde tantas ſtrages edit ac vulgaris, ſed quæ ſæpius parotidem, rariùs bubonem aliarum partium infert. Ea certè contagioſa vulgò non creditur, niſi à plebe, & ab amphimerinis, tritæophyis & typhis non diſcrepat, niſi per eruptionem parotidis.

5. *Peſtis carbunculoſa; Anthrax peſtilens* Auctorum, Foreſt. L. VI. Obſ. 21. *Peſtis Indica*, *Carazzo* Gemelli Carreri: *Charbon peſtilentiel.*

Ut bubo ſine ſatellitio morbi maligni peſtem non conſtituit, cùm in ſyphilide etiam detur, & Peſtis benigna ſit epidemica, atque eodem quo Peſtis vulgaris tempore vigeat, ita anthrax benignus Peſti non annumerandus eſt, ſed malignus huic accenſendus: non quidem diverſa Peſtis ſpecies eſt à vulgari, quando erumpunt ſimul cum bubonibus anthraces, ſed quandoque tantummodo anthrax erumpit peſtilens, ægrum intra breve tempus è medio tollens cum pulſu parvo, debili, intermittenti, facie tetrâ, ſummâ virium proſtratione; quales anthraces maximè collum, auris vel maxillæ viciniam occupant, & ille morbus meritò in Peſtis genere reponendus eſt, ſive ſit ſporadicus, ut in Galliâ Narbonenſi, notante *Plinio*, familiare eſt, ſive pandemicus, ut de Indiis refert *Gemelli Carreri.*

Hic morbus aggreditur ruſticos qui carnes vervecum anthrace peremptorum in cibum adhibent, paſtores, laniones, lotrices, qui eorum cadavera, lanam tractant. Viget circa Perpinianum opinio ex perdicibus primitùs in pecora propagari virus carbunculoſum, & quotquot verveces biberint in rupium foveolis aquam priùs à perdice deguſtatam, tot anthrace deinceps affici; experimenta à *Doctore Campagne Med. Monſpel.* à Sigean inſtituta, &

Societati Regiæ Scientiarum relata, hanc opinionem paradoxam confirmare videntur: ratio verò nulla ſuppetit.

An morbus ardentium, *mal des ardens*, qui olim in Galliâ, Peſtis inſtar, ſtrages horrendas edidit, fuerit Peſtis carbunculoſa?

Vidi aliquoties anthraces duplicis ſpeciei, malignos ſcilicet, qui cum pulſu exili, facie pallidâ, frigore extremorum, cardialgiâ, virium ſubitaneâ proſtratione, intra paucas horas aut diem ægrum de medio tollebant; in collo verò nullus exteriùs tumor, ſed tantùm ſub cute diſtinguebatur glandula tumida vix dolens, cujus apicem tegebat macula liveſcens, cuticula non adhærens, quâ reſectâ, interius macula nigricans, ſenſus expers, ſphaceloſa, latebat: aliàs vidi anthraces minus malignos cum febriculâ partem faciei, ut palpebram, afficientes, qui plures dies perſeverabant, exulcerabantur cum tumore inæquali, atro-rubro, labiis inverſis, fungoſo, vel excreſcente, ſicco, minimè purulento, cancri exulcerati inſtar horrendo, & ſeſe in viciniam diffundente, quæ altera ſpecies *à morbo ardentium* minus abludit, cujus deſcriptionem videſis apud *Mezeray Hiſtoire de France ann.* 996: nec non *ignis ſacri* vel *ignis Sancti Antonii* nomine *anno* 1090 regnante Philippo I.

6. *Peſtis Gloſſanthrax* Ligeri de morbis jumentorum, Maiſon ruſtique.

Boves, equos, mulos per Galliam, nec non homines plures Nemauſi anno 1732 infecit & jugulavit hæc Peſtis, quæ ad linguæ radicem anthracem proferebat, quo tota ſenſim lingua intra paucos dies exedebatur, hâc verò eroſâ penitùs, jumentum, quod huc uſque præter febrem & virium aliqualem proſtrationem functiones ſuas aliquatenus obibat, illicò moriebatur.

Pro-curâ radebatur anthrax ad ſanguinis effuſionem interventu nummi argentei, vel ſimilis inſtrumenti, & vulneri applicabatur decoctum ex allio, ſale, pipere, & aſſa fœtidâ in aceto; ſimiliſque methodus tum hominibus tum jumentis profuit.

7. *Peſtis anticardia* Liger Maiſon ruſtique; Hippiatris *Ancœur* vel *Avant-cœur.*

Peſtis hæc bobus & equis eſt familiaris, ſed ſporadica; pili in dorſo horrent, febris adeſt acuta, inflammatoria, cordis palpitatio, mœror, anxietas, capitis inclinatio, & non raro ſyncope; in anticâ verò pectoris parte excreſcit tumor phlegmonodeus pugni magnitudine qui *anticardia* dicitur. Morbus hic periculi plenus eſt; ſi tumor anticardia evaneſcat vel retrocedat, mors eſt in procinctu.

Cura anticardiæ exigit phlebotomiam è collo ad libram unam vel unam & ſemiſſem, clyſmata bis in die injiciantur, nudetur pilis tumor & ad maturitatem deducatur; dentur interea potus cardiaci & ſudorifici ex theriacâ, antimonio, aliiſque.

8. *Peſtis Siamæa; le Siam, mal de Siam.*

Ille morbus allatus fuit ex Siamo Martinicam anno 1686 cum nave *l'Oriflame*; in diverſis epidemiæ ſtadiis diverſa erat ejus facies, nunc *ſynocha Siamæa* erat, nunc *ſtomacace Siamæa*, nunc *peſtis Siamæa*, bubonibus ſcilicet inguinum, vel axillarum erumpentibus cum pandemiâ; morbus initium ducit

ducit vulgò à gravi *cephalalgiâ* & *lumbagine;* ſequebatur febris interna, id eſt, typhodes, quæ nulla ſui in pulſu & calore ſigna præbebat; ſæpè ſuperveniebat ſtomacace univerſalis ſeu fluxus ſanguinis ex naribus, ore, poris cutis, urethrâ, alvo, &c: interdùm vermes diverſi coloris, diverſæque magnitudinis ano aut cato catervatim prodibant. Quibuſdam bubones ad inguina, vel axillas erumpebant pleni cruore nigro, fœtido, vel vermibus farcti. Morbus intra ſex vel ſeptem dies terminabatur; omnia cadavera intra horam æquè livida & putrida erant ac ſi quatriduana forent. In acutiſſimâ ægri poſt cephalalgiam levem humi procumbebant mortui.

Epidemia Anglis, Hiſpanis non pepercit anno 1705. *Pater Labat*, qui hæc narrat, bis hoc morbo affectus fuit: alter hoc morbo ægrotans clamabat ſibi rumpi genua, paulò poſt femora, dein lumbos; nigredo cutis ad ſuperiora aſcendit, inferiora ſenſum amittunt, & intra ſemihoram mors oſtia pulſat.

Doctor *Dover* Medicus Anglus qui ſcripſit anno 1732 *the ancien Phyſician Legacy &c*, milites ſuos incluſerat in Templo in quo peſtiferi recenter ſepulti fuerant; horum 180 Peſte correpti ſunt cum petechiis & bubonibus; ille autem juſſit ut omnes ſucceſſivè phlebotomiam paterentur, nec vinciretur vulnus primi, priuſquam ultimi phlebotomia peracta fuiſſet, ita ut quilibet 100 circiter ſanguinis uncias amiſerit; oleum & ſpiritum vitrioli ad gratam aciditatem aquæ intinxit, pro potu ordinario; omnes autem evaſere exceptis octo qui liquores ſpirituoſos bibere voluerunt. Hæc in Peruvio acta ſunt: in Europâ verò phlebotomia vix in Peſte inſtitui potuit ad paucas uncias.

9. *Peſtis remittens* D. Chicoyneau obſervat. ultima.

Eſt varietas Peſtis vulgaris aut benignæ, quæ febre non continuâ, ſed remittente eâque amphimerinâ ſtipatur; hanc obſervavit Archiater laudatus in puellâ Maſſilienſi, quæ quotidie horâ quintâ veſpertinâ paroxyſmum febris patiebatur à frigore & horrore incipientis, manè verò ſudore oborto remittentis; in illa bubo inguinalis ovi columbini magnitudine enatus erat initio morbi, & præter terrorem, nullum aliud ſymptoma aderat.

Hæc præmiſſâ catharſi kinkinam quater in die ſumpſit, & ſuppurato bubone, ſanata eſt.

Curatio Peſtis vulgaris, quæ Aleſiæ fuit minùs infelix quàm aliis in locis, eò vergebat, ut tollerentur impedimenta eruptionis quam natura molitur ad glandulas potiſſimum inguinales, quippe Peſtis nihil aliud eſt quàm naturæ conatus, quo miaſma quoddam ſanguini infuſum, in illis glandulis tantummodo feliciter ſecernendum, excernere contendit; nam bubone feliciter erumpente, creſcente, ſuppurante ſanitas reſtituitur; eo ſuppreſſo, repreſſo, non ſatis extuberante, mors adeſt: quò plures bubones erumpebant, eò meliùs; quò plures anthraces, eò pejus; ergo anthrax miaſma magis deleterium aut magis evolutum gerit quàm bubo: quò copioſior erat initio vomitus aut diarrhœa, eò felicior erat bubonis eruptio, ergo ſaburra primarum viarum hanc eruptionem impediebat: morbus ille eſt inflammatorius, ſed à ma-

teriâ malignâ naturæ conatus ſuffocantur, ejus vires oppreſſæ ſunt initio, non exhauſtæ; ergo à phlebotomiâ, eâque repetitâ curatio ordienda eſt, ſi pulſus permittat, quam indicant ardor, ſitis, rubedo, hæmorrhagiæ variæ, &c. Si pulſus phlebotomiam non permittat, ab emetico initium ducendum eſt: vomitionem bilioſam, verminoſam, copioſam benè tulerunt ægri Aleſienſes; qui prophylaxis gratiâ ſumpto emetico talia vomuere, omnes ferè à Peſte immunes fuerunt; qui verò ſumpto emetico non vomuere, deinceps Peſte periere, qui peſtiferorum convictores fuerant; ſi prima doſis emetici nihil egerit, reiteretur poſt horam & ſemiſſem, cum ptiſanâ purgante; ſi vires fatiſcant, ſumatur drachma diaſcordii. Facta eruptione bubo naturæ committatur, ut in variolâ; bubonis uſtio, dilaniatio, apertio ſemper malè ſucceſſit Aleſiæ. Juvant diluentia, refrigerantia, potus theæ, emulſiones coctæ, &c: cavendum, dum æger rubet & fervet, à calefacientibus. Si parùm evacuatus fuerit æger, hauriat ptiſanam laxativam, addito bolo aquilæ albæ; ſi non dormiat, adhibendum narcoticum; ptiſana eccoprotica per quatuor vel quinque dies continuetur. Si verò pulſus langueat, ſudor lenis erumpat, eruptio retardetur, ſumatur ptiſana ſudorifica. Si e contra æger ferveat, continuetur ptiſana refrigerans additâ mannâ: bubones erumpentes more ſolito ad ſuppurationem deducantur.

10. *Peſtis ſcorbutica* Lind. traité du ſcorbut, ch. des diſſections.

Quibuſdam ſcorbuticis, quibus tantùm gingivæ exulceratæ, enaſcuntur tumores duri, rubri ad manus & pedes: dein inguina & axillæ bubonibus fàcilè in abſceſſum abeuntibus afficiuntur, cutis maculis ſubcæruleis variegatur: in cadaveribus inventæ ſunt glandulæ inguinales & axillares tumidæ, pure circumfuſæ, interſtitia muſculorum in brachiis & femoribus purulenta.

Obſervanda circa Curam. Peſtis vulgaris & Peſtis interna ferè omnes ægros Maſſiliæ eripiebant cum ſignis inflammationis gangrænoſæ in cerebro, pulmone; & quò robuſtiores & magis pingues erant, eò minùs ſpei ſupererat; in Peſte internâ nec phlebotomia nec emetica aut cathartica tolerari poterant, ſudorifica & cardiaca mortem tantùm aliquot horis retardabant.

In Peſte vulgari vix phlebotomiam ſuſtinebant, niſi maturè inſtitueretur, inde ſæpè ſyncope lethalis ſequebatur, licet ægri ipſi phlebotomiam petiiſſent. Solum inter emetica tutò adhibebatur ipecacuanha; & deinceps ptiſanæ laxativæ, nec non ptiſanæ diluentes, nitratæ, leviter diaphoreticæ; fortiora evacuantia lethales hypercatharſes excitabant, fortiora ſudorifica gangrænas internas accelerabant. Nullus evadebat niſi interventu bubonis vel anthracis. Maſſiliæ viginti circiter mille homines Peſte benignâ affecti ſunt, quorum bubones ſenſim excreſcebant ſine febre, laſſitudine, aut alio ſymptomate; illi bubones vel in ſcirrhum abibant, aut, quod melius, in ſuppuratum, aut, quod rariſſimum, reſolvebantur feliciſſimè: illi ægri quaſi ſanati urbem perambulabant, emplaſtro ſuos bubones tantùm curabant.

Vires ab emetico aut cathartico dejectas reſtituebant partim cardiaca, potiſſimùm theriaca, diaſcordium, lilium; ſitim urentem, ardorem temperabant ptiſanæ nitratæ ſpiritu ſulphuris aut nitri acidulatæ, ſyrupus de limonibus, &c.

Bu-

Bubones initio profundi, exigui & ſummè dolorifici, ſine mutatione coloris in cute, deinde creſcentes cutem attollebant, ac incrementum adepti indolentes erant. Quocumque morbi ſtadio erumpebant bubones, illicò eos foras attrahere curabant per cataplaſmata emollientia, anodyna ex lacte, micâ panis, ovorum luteis, vel herbis emollientibus, dein cæpis, ſapone, oleo, &c.

Verùm quoniam ægri Peſte internâ affecti peribant antequam bubo extrorſum protuberaſſet, illicò cùm ſui ſigna dabant, lapidibus cauſticis inurebatur locus, & poſt aliquot horas eſchara cultro perfodiebatur uſquequò glandulæ in conſpectum venirent, quas extirpare non potuerunt ſine lethali hæmorrhagiâ, ut ut parcâ, adeoque eas leviter ſcarificatas in ſuppuratum vertere quantociùs conabantur; cucurbitulæ & veſicatoria non ſucceſſerunt, & ſaltem veſicæ inflammationes excitabant: Aleſiæ verò nulla inciſio profuit, ſola cataplaſmata, & naturæ vires bubones ad exitum perducebant.

11. *Peſtis Ægyptiaca* Proſper. Alpini de med. Ægypt. lib. 1.

Ea eſt bubonifera & quovis ſeptennio Ægyptum invadit, nunquam in urbe *Caire* alio menſe accedit, quam Septembri, vel Octobri, nec recedit niſi Junio; Junii ſcilicet die 17ª oriente Sole Nilus creſcit, & creſcere deſinit circa finem Auguſti, 16 ad 26 cubitos attingens, tamdiù flant Eteſiæ verſus Æthiopiam ubi per 40 dies pluit, unde aqua Nili creſcit quidem à menſe Maio, ſed incremento parum ſenſibili, quod menſurare incipiunt tantùm menſe Junio. Ægyptii, qui Mahumedanæ prædeſtinationi credunt, nullas cautelas Peſti opponunt, & eâ miſerè regio devaſtatur, cùm anno 1580 in urbe *Caire* quinquaginta hominum millia Peſte interempti ſint. Quamdiu furit Peſtis, nullus morbus ſporadicus apparet, quos tantùm obſervare datur à Julio ad Septembrem, eo enim tempore ſpontè ceſſat Peſtis; Peſtis illa vix unquam principium ſuum habet in Ægypto, ſed vel aliunde ejus ſeminium advehitur; quæ ex Græciâ & Syriâ, mitior eſt; quæ verò ex Barbariâ procedit, diriſſima eſt & longiſſima, ita ut octo, novemve menſes perſeveret epidemia.

Obſervanda circa Peſtis carbunculoſæ curam. Carbones utplurimum bubonibus erant ſtipati in Peſte vulgari. Anthraces illi rarò faciem, collum, abdomen, ſæpè verò femora, tibias, brachia, pectus afficiebant. Statim apparebat puſtula albeſcens, flaveſcens vel ſubrubra, in medio pallida, vel obſcurè rubra, qui locus dein evadebat ſenſim nigricans, cruſtaceus maximè in ambitu, aliunde diverſis coloribus diſtinctus, ita ut reſpectu coloris prædominantis, nec non doloris aut indolentiæ, alii anthraces phlegmonodei, alii eryſipelatoſi, ultimi gangrænoſi videbantur.

Infelici cum ſucceſſu adhibita ſunt cauteria vel actualia vel potentialia: inde enim inflammationes gangrænoſæ, & labiorum induratio ſequebantur. Meliùs ſuccedebant inciſiones ad vivum uſque, denſæ, imò ablatio partis gangrænoſæ ſeu eſcharæ calloſæ, quæ centrum aliquot anthracum comitabatur.

Scarificatis ſuperimponebatur, uti bubonibus, plumaceum digeſtivo onu-

 ſtum

ſtum ex terebinthinâ, balſamo Arcæi, oleo terebinthinæ, theriacâ, additis; in anthrace magis putri, aloë, myrrhâ, & camphorâ. Plumaceola verò tegebantur cataplaſmatis emollientibus, anodynis, vel ſpirituoſis pro re natâ, ut in bubonum curâ; deinceps verò lotiones, ut in bubonibus, deterſivæ, vel emollientes ſequebantur; imò ubi digeſtiva dolorem excitabant, plumaceola nutrito onuſta applicabantur; in his itaque anthracibus alia methodus requiritur quàm in anthrace ſimplici, quem eſcharoticis inurere ſolemne eſt.

Peſti vulgari affinis eſt *eryſipelas*, *ignis ſacer Sydenhami* pag. 66, ita ut axillarum & inguinum dolor bubones mentiatur; verùm non proſtant ejus accuratæ hiſtoriæ.

II. Variola Haly Abbatis, Jouberti & Antiquorum; *Euphlogia* vel *Chaſpe* Rhazis; *Variolæ* in plurali Recentiorum; *Boclen* Germanis; *Smallpox* Anglis; *Vaiola* & *Vaiolo* Italorum; *Petite vérole*; Occitanis *Picotte*.

Æger, licet plures puſtulas ſcabioſas, miliares, varioloſas gerat, unico morbo afficitur: unus verò & ſingularis morbus nomine ſingulari, non plurali indigitandus eſt.

Hic morbus novus cenſetur ex Aſiâ in Europam, cùm bella *Croiſades* dicta vigebant, ex Europâ in Americam deductus, quo tempore Fernand Cortès Peruvium ſibi ſubjecit.

Variola eſt genus phlegmaſiæ exanthematicæ, ſæpiùs epidemicæ, cujus eruptio in puſtulis phlegmonodeis ad ſuppurationem tendentibus, piſi magnitudinem demùm æquantibus, conſiſtit.

Differt Variola à Peſte, quòd in Peſte erumpant bubones vel anthraces, in Variolâ puſtulæ ſenſim creſcentes, ſuppurantes, dein cruſtaceæ, quibus elapſis remanent in cute foveolæ: A rubeolâ quod papulæ rubeoloſæ in cuticulæ furfuraceam deſquamationem vergant, præcedatque coryza, epiphora, tuſſis, quod præludium vix unquam Variolam præcedit. A pemphigo, quod pemphigus bullas vel veſiculas aquâ plenas nuculæ magnitudine proferat.

Si vigeſimam hominum partem excipiamus, qui nunquam ſpontaneam Variolam patiuntur, nec inſitione poſſunt recipere, cæteri omnes in vitæ decurſu ſemel Variolam experiuntur, aſt frequentiſſimè infantes.

Variolæ aliæ ſunt *diſcretæ*, quarum ſcilicet puſtulæ ab invicem remotæ & diſtinctæ ſunt; harum aliæ benignæ, aliæ malignæ. Sunt verò aliæ *confluentes*, quarum puſtulæ benè multæ invicem cohærent, aut in unam duæ, treſve confluunt, coaleſcunt, aut ſaltem in facie in corymbos ſunt aggeſtæ, quæ corymboſæ dicuntur; confluentes verò ſunt pejores diſcretis benignis.

1. *Variola lymphatica*; *Variolæ volaticæ*; *Variolæ diſcretæ*; *Variolæ halituoſæ* ſeu *aquoſæ* Brendelii; *Hydrachnis* D. Cuſſon; *petite vérole volante*, vulgò *Verrette* & *Verolette* Gallis; *Cryſtalline* quibuſdam; *Eſclapete* Occitanis; *Waterpocken* Anglis, *Ravaglio* Italis.

Ea

Ea ſpecies eſt quæ ſine notabili febre, ſine ægritudine infantes bimos, trimoſve aggreditur, exeritque, in facie potiſſimum, puſtulas exiguas, ſtatim rubras, lymphâ pellucidâ aut ſubalbidâ plenas, lentis magnitudine, quarum aliæ intra biduum exſiccantur, dùm aliæ ſoboleſcunt, & omnes intra quatuor circiter dies exſiccatæ delabuntur, ut plurimum nullis relictis in cute foveolis, ut nullum fere incommodum attulere.

Hujus varietas eſt altera quæ recens natos ferè unâ ab ortu hebdomade afficit, & ſimiles aquoſas puſtulas circa umbilicum, axillas, digitos emittit, quæ intra tres vel quatuor dies exſiccatæ & in cruſtam mutatæ excidunt, Occitanis *Bourgueirole* dicta.

Curatio ſoli naturæ commiſſa feliciter ſuccedit; ſufficit decubitus in lecto; ſi tempeſtas frigida ſit, victus ex juſculis & potus calidus.

2. *Variola diſcreta benigna*; *Variolæ regulares* Sydenhami; *Variolæ aureæ* Riedlini Lin. Med. *Petite verole diſcrette ſimple*, 1re. *ſorte*, Helvetius Obſ. ſur la petite verole. A.

Quatuor ſtadia in eâ ſunt, præludium, eruptio, ſuppuratio, exſiccatio.

1° *Præludium* iſtius ſpeciei eſt, 1° laſſitudo ſpontanea; 2° frequentia pulsûs; 3° cephalalgia cum ſomnolentiâ in infantibus; 4° lumbago, vomitio; 5° quandoque eclampſia ſeu convulſio minimè ominoſa.

2° *Eruptio* circa tertium vel quartum diem incipit, quò ſeriùs, eò meliùs; puncticulæ ſeu maculæ rubræ, acuminatæ, in quo à purpurâ differunt, initio rariores, faciem, mentum, pectus occupant ſenſim creſcunt; puſtulæ extuberant uſque ad ſeptimum diem, quo deſinit eruptio, & incipit ſuppuratio.

3° *Suppuratio* à ſeptimo die ad nonum circiter extenditur; in confluentibus verò malignis ultra excurrit.

4° *Exſiccatio* incipit in diſcretis nono, & ad decimum quartum extenditur; incipiunt verò exſiccari, quæ primæ erupere puſtulæ pedum, manuumve; quæ ultimæ erupere, ſunt omnium maximæ.

Benignis hoc commune eſt, quod erumpentibus puſtulis ſymptomata præludii evaneſcant, pyrexia minuatur, puſtulæ gradatim creſcant, & nullus alter morbus accedat.

Diſcretæ à confluentibus differunt non ſolùm ſymptomatum minori vehementiâ, ſed puſtularum numero minori, potiſſimùm in facie, & diſtantiâ majori; quotcumque fuerint in reſiduo corpore, modo raræ ſint & diſtinctæ in facie, perinde eſt, & prognoſis multò tutior eſt.

Diſcreta benigna habet pyrexiam verè continuam, quæ in quibuſdam ſubjectis vix eſt conſpicua, & infantes orthoſtadi more ſolito eſuriunt, impunè etiam offas ſuas manducant, ludunt in ſuo lectulo, rident maximè eruptione peractâ. Obſervatur tamen ſed raro pyrexia *remittens*, ut *amphimerina* quam vidi, *tritæophya* quam *Helvetius* obſervavit. Alvus eſt ordinariò adſtricta; ſi verò diarrhœa accedat, obſervante *Helvetio*, hæc vires deprimit, puſtulas ſupprimit, vel reprimit, unde periculum majus quàm ſi confluentibus ſuperveniret.

Datur

Datur varietas in quâ ſeptimâ die nulla ſuppuratio fit, ſed puſtulæ ſenſim reſolutione terminantur ſine periculo, & quandoque ſine pyrexia ſenſibili, hanc varietatem *reſolutam* Angli *kikenpokes* appellant, quod maximè diſtinguendum eſt à retroceſſu puſtularum, qui in aliis ſpeciebus, aliiſque ſtadiis accidit, & funeſtiſſimus eſt, de quibus conſulatur *Helvetius.*

Ad diſcretam benignam pertinet ferè ſemper *variola inſititia*, vulgo inoculata, quæ etiam eruptitia dicitur apud *Tranſ. Phil. tom. 8. pag. 601.* quæ ſcilicet inſeritur brachio vel tibiæ ope inciſionis pollicem longæ in cuticulâ factæ, cui ſuperimponitur linteum carptum pure varioloſo onuſtum, vel ope emplaſtri veſicatorii datur puri varioloſo aditus; hoc verò contagio admiſſo ſeptimâ vel octavâ die ſupervenit rigor, calor, & eruptio Variolæ, quæ benigna & diſcreta ſolet eſſe, modò infans ultra quinquennium conſtitutus bono & refrigeranti regimine uſus fuerit, per quindecim dies à carnibus & vino abſtinuerit, aut purgatus, & aliquot juſculis diluentibus præparatus fuerit: conſtat autem obſervationibus ducentum millibus circa Variolam inoculatam inſtitutis in Angliâ, Americâ, Italiâ, Galliâ, &c, & nuper Genevæ, Nemauſi, &c, vix è trecentis aut quingentis unum, imò ſi eligantur ſubjecta, ut fecit *Ramby*, vix milleſimum è medio tolli, cùm ex calculo *D. Jurini* à variolâ ſpontaneâ circiter ſeptimus quiſque æger è medio tollatur, collectis in unam ſummam pluribus epidemiis; unde evidens eſt nihil caritati & prudentiæ convenientius eſſe, quàm infantes circiter ſexennes victu emolliente & refrigerante præparatos hujus inſitionis interventu à tanto mortis periculo liberare. In Noſocomio inoculationis Londinenſi ex 492 inoculatis nuper unus tantùm obiit.

Cura Variolæ diſcretæ benignæ ſpontaneæ; victus ſit diluens & refrigerans, ex juſculis vel cremoribus oryzæ, avenæ, quartâ quâque horâ, potus ex ptiſanâ hordei. Clyſmata emollientia ſingulis vel alternis diebus injiciantur; quantociùs ſanguis è brachio, & alterâ die è pede mittatur, vel e pede tantùm; ſi ſeriùs accerſitus ſit Medicus, in ſubjectis calidis plethoricis, ſymptomatis urgentibus, phlebotomiam ultra duas vices repeto; aſt in cacochymis, frigidis, junioribus ſæpè nullam præmitto, maximè ſi epidemia benigniſſima ſit. Febre imminutâ vel remiſſione datâ in ipſo præludio, quantociùs purgandus eſt æger ope emetici, ut quatuor vel ſex guttarum ſyrupi Glauberiani, vel aliquot cochlearium aquæ tepidæ, in quâ diſſoluta ſint tartari ſtibiati granum unum, duo, vel plura, pro aquæ copiâ, & ſubjecti ſenſibilitate, ac ætate minori vel majori. Hujus verò emetici effectus ſuſtinebitur ope cathartici ſequenti die propinati, imò ipsâ eâdem die, ſi eruptio immineat; utplurimum operæ pretium eſt antequam eruptio fiat ægrum phlebotomiâ & catharſi decenti præparatum fuiſſe; reſiduum curæ ſolius naturæ utplurimum opus eſt. Cavendum ne æger plura vel pauciora ſtragula ſibi imponat, quàm quibus ſanus aſſuetus erat; ne aër cubiculi calidior ſit. Si phlebotomiis in temperamento frigido inſtitutis, aut admiſſo aëre, puſtulæ recidant, tunc ptiſana de cornu cervi, & cardiaca viperina in uſum ſunt advocanda: verùm ſæpiùs peccant regimine calidiori, & aëre

non

non ſatis libero, unde fervet ſanguis, & puſtulæ eâ de causâ ſupprimuntur. Si excrementa vireſcant, aut acidum eructent infantes, potus abſorbentes & anthelmintici identidem offeruntur. Si puſtulæ non repleantur, aut circulus baſeos palleſcat, diaphoretici mineralis, vel pulveris bezoartici, aut de guttetâ grana aliquot ſumantur. Si adſit agrypnia, anxietas, puſtulæ maturæ aperiantur, ſyrupus de papavere albo cum pulvere abſorbente, & quoniam febris abeſt, atque infantuli eſuriunt, pauxillum micæ panis, vel cremoris oryzæ, juſculis addendum eſt: imò apud pauperes, cum ſanguis eſt effœtus, & nulla ſymptomata contraindicant, vini paululum cum aquâ & pane conceditur, quod in Noſocomio generali ſolemne eſt, potiſſimùm abſolutâ ſuppuratione; cruſtis decidentibus inſtituatur purgatio; imò ſi ulcerum, furunculorum, febris quædam ſuperſint reliquiæ, alterâ vice repurgetur. Si febris remittens, abſolutâ exſiccatione, ſui det indicia, ad kinkinam recurrendum.

Si in diſcretis diarrhœa accedat, eruptiones deprimuntur, æger in periculo verſatur, tunc ad theriacam, diaſcordium, aut ſyrupum papaveris albi cum abſorbentibus eſt confugiendum.

3. *Variola diſcreta complicata Helvetii 2ª ſpecies*; *anomala* Sydenhami; *la diſcrette compliquée*; *petite verole diſcrette maligne*, Helvetius Obſ. ſur la petite verole.

In benignâ ſeu regulari, factâ eruptione, pyrexia aliaque ſymptomata epiphænomena ceſſant: in anomalâ ſeu malignâ non item.

Scilicet febris *ante eruptionem* eſt ardens, proſtratio virium magna; cutis arida, fervens eſt; carotides pulſant; tendines rigeſcunt; oculi ſunt vividi, cruore turgidi; dolent caput & lumbi, ſæpè citra delirium ac ſoporem. *Factâ* verò *eruptione* cephalalgia, lumbago, vomitus, & alia accidentia quidem minuuntur, ſed pyrexia reviviſcit, eaque tritæophya eſt, cum novis aut ſupra dictis accidentibus, unde in paroxyſmis agrypnia, deliria, anxietas, ſtillæ cruentæ ex naribus, ſudor copioſus, calor & ariditas cutis eadem, non raro eryſipelas miliare puſtularum interſtitia obſidet, vel maculæ purpureæ accedunt. In *ſuppuratione* febris & accidentia creſcunt, jactationes, deliria, ſpaſmi accedunt, puſtulæ tamen nec ſubſident, nec pravi moris ſunt.

Hujus varietates potiſſimæ ſunt.

4. *Variola diſcreta dyſenteriodes* Sydenham. conſtit. annor. 1670.

Dicitur dyſenteriodes, quia 1° tempore dyſenteriæ epidemicæ accidit, hujuſque indolem ſapit. 2° Quod per fluxum alvi cruentum non raro virus varioloſum eliminatur, ſi calidiori regimine tractetur.

Diſtinguitur 1° quod eruptio non quarto die, ut in benignâ, ſed tertio fiat. 2° Puſtulæ ſunt ſemper minoris molis & aſperiores, & ſub finem in apice nigricantes. 3° Ptyaliſmus ut in confluentibus non raro ægrum exercet.

5. *Variola diſcreta veſicularis* Mead of the ſmall pox. 1748. *Siccæ* Conringii, Diſſert. de variol. *Cryſtalline diſcrette.*

Diſtinguitur à miliari veſiculis piſiſormibus ; maligna eſt.

6. *Variola diſcreta verrucoſa* Mead of the ſmall pox.

Diſtinguitur puſtulis duris, verrucoſis, prominentibus, quæ ſiccatæ nigreſcunt, & vix ante menſem delabuntur ; apud nos mediæ ſunt inter benignas ac malignas, atque diſcretæ.

7. *Variola diſcreta ſiliquoſa* Mead diſcourſe of the ſmall pox.

Eſt maligna veſiculari & verrucoſæ affinis, à quibus differt ſiliquis vacuis mollibus efformatis ab ichore pellucido ſub cute diffuſo.

8. *Variola diſcreta miliaris* 3ª *ſpecies* Helvetii Obſ. ſur la petite verole, pag. 204 : *petite Vérole très - diſcrette, véſiculaire & pourprée.*

Hæc eſt altera diſcretæ malignæ varietas.

Cognoſcitur 1° ex puſtularum majori diſtantiâ, minori numero. 2° Cum purpurâ & puſtulis morbilloſis accedunt veſiculæ denſæ, minutiſſimæ. 3° Symptomata febris malignæ adſunt. 4° Quandoque puſtulæ ſunt in brachiis duæ vel tres, interea dùm pectus miliari, aut rubeoloſo eryſipelate obſidetur, vel petechiis, dùm veſiculæ miliares per artus diſperguntur, & potiſſimùm pectus obſident ſero pellucido plenæ, quæque cutem tantùm exaſperant.

Therapeia diſcretarum malignarum. Ante eruptionem febris impetus retundendus eſt pluribus phlebotomiis, è pede præſertim inſtitutis, ut duabus vel tribus, ſi de adultis agatur.

Diæta, ptiſana, clyſmata ut in benignis, ſed victus tenuior, in fine exacerbationis emeticum vel catharticum, ut prævertantur ſudores colliquativi, hæmorrhagia & dyſuria, quæ his ſpeciebus ſuccedere ſolent.

Si paroxyſmi cum oſcitatione, frigore, procedant, nec obſtet calor & ſiccitas cutis, ptiſana ex kinkina & borragine uſque ad quartam diem haurienda.

Si eruptio jam facta ſit, cùm advocatur Medicus, nihilominus phlebotomia è pede bis celebranda, emeticum & catharticum adhibenda intra tres primos eruptionis dies, tunc circulus puſtularum coloratior evadit, eruptio lentiùs creſcit, ſuppuratio minùs laborioſa fit, vigiliæ & anxietates minuuntur. Interea perſpiratio & urinæ fluxus diluentibus, decocto borraginis, capillorum veneris infuſo, cieri debent, additis antimonio diaphoretico, vel alio ſimili.

Si alvus nimiùm fluat, abſorbentia adhibentur, & potus calidus, præſertim incipiente ſuppuratione, præſcribitur.

De dyſenteriodis Variolæ curâ videatur *Sydenhamus.*

In veſiculari uberiùs eſt humectandum & refrigerandum.

De verrucoſâ & ſiliquoſâ conſulatur Doctor *Mead.*

Var-

Variolæ confluentes.

9. *Variola confluens*; *Confluentes regulares* Sydenhami, Freind Epiſtol. de purgantibus, *petite Vérole confluente ſimple* d'Helvetius 1ª *ſpecies.*

Differt à diſcretis per coalitionem multarum puſtularum, & à ſubſequentibus quòd iſtæ ſint minus malignæ, ſequentes verò peſtilentiales, ſeu multò magis exitiales, ſimulque vel in facie corymboſæ, vel cryſtallinæ, vel nigræ, ut videbimus.

Invaſio ejuſdem generis, ſed multo intenſiora adducit ſymptomata quàm in diſcretis, ſcilicet anxietates, ægritudinem ſeu virium proſtrationem, vomituritiones, non tamen ita promptè in ſudores diſſolvitur æger ac in diſcretis; diarrhœa nonnunquam eruptionem præcedit, & ad diem unum aut alterum poſt illam protrahitur, quod in diſcretis vix accidit.

Eruptio fit tertià die aut citiùs, & quò citiùs, eò magis confluunt, pejoreſque ſunt puſtulæ: interdum tamen ratione doloris atrocis, ut nephralgiæ, lumbaginis, pleurodynes cum vomitu, retardatur ad quintam diem: ſymptomata non remittuntur ab eruptione, ut in diſcretis, ſed ultrà perſeverant. Febris ſingulis diebus veſpere exacerbatur: ex *Sydenhamo* puſtulæ non ſunt diſtinctæ, ſed eryſipelatis, aut rubeolæ ritu paulò poſt eruptionem confunduntur in veſiculam rubram, quæ totum vultum contegit, nec multum ultrà ſuperficiem cutis protuberant, cùm in diſcretis puſtulæ diſtinctæ magis eleventur interſtitiis albis uſque ad octavam diem, & tunc apice albeſcunt, dùm ambitus rubet; aſt in malignis die octavo aggeries puſtularum, quæ conſtituit pelliculam albam, quotidie magis exaſperatur, & fuſca evadit & dolet, ac demùm non undecimo, ut in diſcretis, ſed tardiùs, ut poſt 15ⁱᵐ vel 20ⁱ dies latioribus laminis deſquamatur: in adultis ſalivatio, in infantibus diarrhœa confluentium comes eſt: vide *ptyaliſmum varioloſum.* Ceſſat ſalivatio undecimâ die, & niſi tunc creſcat faciei, manuumque intumeſcentia, ægro protinus moriendum eſt. Vide *Œdema varioloſum.*

Variolæ confluentes malignæ.

10. *Variola confluens cryſtallina*; *Variola Japonica* Kempferi; *Veſiculæ Divæ Barbaræ* C. Piſonis Obſ. 149; *Petite Verole cryſtalline; premiére eſpéce de confluente maligne* d'Helvetius pag. 208.

Primis diebus difficulter diſtinguitur, quia puſtulæ nondum ſunt ejus magnitudinis ut cryſtallinæ appareant, id eſt, ut plures ſimul coalitæ veſiculam ſero turgidam conſtituant, qui character eſt cryſtallinæ, cùm plures ſimiles veſiculæ adſunt: in miliari quidem ſunt etiam veſiculæ, ſed aciculæ caput non ſuperantes, adeòque miliares.

Symptomata præludii ſunt febris vivida, diarrhœa ſeroſa notabilis, cephalalgia, ſitis magna, cutis albo-pallida, ſubtumida.

Symptomata eruptionis, puſtulæ minus rubræ, citiùs creſcentes, & majo-

res quàm in aliis ſpeciebus; circulus, qui baſim puſtulæ cujuſvis ambit, eſt ſemper pallidior, ſeu minus ruber; pellicula veſiculæ tenuiſſima, fundus veſiculæ pallidus, ut circulus ambiens; magnus tumor ſubœdematoſus artuum; demùm febris maligna, ſæpiùs tritæophya ſua addit ſymptomata cum miliari eruptione, qualia in diſcretâ malignâ deſcripſimus.

Prognoſis cryſtallinæ tutior quàm cohærentis.

11. *Variola confluens cohærens; ſeconde eſpèce de confluente maligne* d'Helvetius, obſerv. pag. 210. *petite Vérole cohérente.*

Hujus character ſunt puſtulæ in apice depreſſæ, invicem cohærentes, in facie unicam ſuperficiem æqualem conſtituentes, intervallis miliaribus, & purpuratis utplurimum.

Præludium idem ac Variolæ complicatæ, ſed pyrexia major, & exacerbationes longiores, fortiores, præcipuè carotidum pulſatio, oculi rubentes, tendinum rigiditas.

Eruptio totalis prompta, figura puſtularum inæqualis, apice depreſſo, circulo intensè rubro, mediocris elevatio, maximè in facie, quæ multum turget, epidermide in unicam veluti puſtulam planam æqualem intumefactâ; cutis ardens, arida, etiam à ſudoribus non remolleſcens, urina pauca, intensè flava; pulſus durus, parvus, vel magnus & celer; oculi nunc rubri, ſcintillantes, prominentes, lucis impatientes; nunc lividi cum mydriaſi; cephalalgia violenta, niſi delirium, aut coma accedant; delirium & rigiditas tendinum, ac convulſiones frequentiores quàm in aliis ſpeciebus.

12. *Variola confluens nigra* Sydenh. pag. 124; 3a *ſpecies confluentium malignarum* D. Helvetii pag. 213. aliis *Variola hæmatodes* vel *ſcorbutica*; *ſanguinea* Mead; *Petite Vérole noire ou ſcorbutique*, Sydenham Variolæ ann. 1674, Huxham de aëre, pag. 37.

Hujus character ex puſtulis nigris, ſanguinem nigrum fundentibus, fundo gangrænoſo, mictu cruento, hæmorrhagiis variis, intervallis puſtularum atris, &c, eruitur.

Præludium ut aliarum malignarum. Eruptio ſecundâ die incipiens, puſtulæ parùm elatæ, nigricantes; ſectæ fundunt cruorem atrum, lividum; mictus utplurimum cruentus; dejectiones alvi, urinæ, ſputa, vomitiones, lachrymæ etiam quibuſdam ſanguineæ; intervalla puſtularum atra, febris vehemens, paroxyſmi violenti.

Hæc ſpecies utplurimum lethalis ſecundâ vel tertiâ die.

13. *Variola confluens corymboſa*; 4a *ſpecies confluens maligna* D. Helvetii pag. 214; *Petite Vérole à placards.*

Character vel aggeries puſtularum non confluentium, ſed denſiſſimarum, potiſſimùm in facie; intervalla inter has aggeries puſtulis deſtituta.

Præludium & eruptio eadem ac in variolâ complicatâ. Eadem prognoſis ac complicatæ ſeu diſcretæ malignæ; quò plures & denſiores corymbi in facie, eò majus periculum, quantacumque ſit eorum in cætero corpore multitudo.

Curatio diſcretarum malignarum & confluentium. Mittatur ſanguis ante eruptio-

tionem ſemel aut pluries è brachio, vel è pede, in adultis liberalius; poſtea vomitorium exhibeatur, & ſi tempus eruptionis non urgeat, ſequatur catharſis quàm proximè. His primis diebus diluatur ſanguis uberi potu, vel ptiſanæ hordei, vel decocti cornu cervi in ſcobem redacti ad unciam ſemiſſem pro aquæ libris duabus, aut ſcorzoneræ radicum, &c. Si verò æger calidi ſit temperamenti, ſpiritus vitrioli ad gratam aciditatem addatur uſque ad plenam eruptionem puſtularum.

Cùm variolæ omnes eruperint, quod eſt circiter ſexto die poſt invaſionem, veſpere propinetur ſyrupus papaveris albi uſque ad diem decimum ab invaſione, quod mane etiam repetatur in confluentibus, atque magnâ doſi, ſi phrenitis acceſſerit, parciſſimè infantibus utpote ſomnolentis. Si iſchuria accidat, æger è lecto eximatur & obambulet paululum. Si ſaliva adeò ſit viſcida ut excerni nequeat, fiat gargariſma ex aquâ hordei cum melle roſato. Si ſopor accedat, pulſuſque deprimatur, langueat, viſicatorium nuchæ applicetur, aut allium plantis pedum, ſingulis diebus renovandum.

Si undecimâ die amphimerina ſecundaria cum inquietudine, jactatione, cæteriſque ſymptomatis ita efferatur, ut paregoricis ſufflaminari nequeat, & mors quaſi immineat, ſanguis illicò è pede detrahatur ubertim, & bis ſequentibus diebus iteretur phlebotomia, ſi opus ſit, & citò catharſis, imò quandoque emeticum in uſum advocetur prout vires ſinunt, non omiſſis paregoricis; catharſis autem una vulgò ſufficit.

Cùm puſtulæ omnino exaruerint, inungatur facies per biduum & non ultra pomatâ cum oleo amygdalarum.

Si oculis inſint puſtulæ, aut palpebræ tumeant admodùm, infuſio croci in aquâ roſarum intra palpebras immittatur.

Methodus Fiſcheri Medici Germani in curandis variolis eſt, ut præmiſſâ phlebotomiâ & catharſi, balneis tepidis non ſolum eruptio, ſed maturatio cieatur, atque pluſquam viginti fortuitis Monſpelii factis obſervationibus conſtat præmiſſis balneis, etiam aliquot frigidis, non exſpectatas feliciter erupiſſe variolas; verùm ne hæc in cacochymicis corporibus tententur balnea, nec dùm timentur malignæ variolæ, certus ſuadeo.

Methodus Mortoni conſiſtit in uſu diaphoreticorum, quibus venenum eliminare nititur, præmiſſis tamen phlebotomiâ, & veſicatoriis ad nucham, atque pedes, necnon interpoſitis pro re natâ anodynis, quibus etiam cardiaca & bezoartica addit, demùm verò bolis catharticis curam terminat.

Sunt autem plurimi caſus, in quibus Sydenhamiana & Mortoniana methodus debent invicem combinari, vel alterutra anteponi, obſervante *Huxhamo.* Infuſum vinoſum kinkinæ in malignis optimum. *Journ. de Med. Avril 1764. pag. 342.*

Methodus Indica Daniel. Ludovici, Collect. Acad. Tom. 3. pag. 338. Primâ die immerguntur varioloſi in fluminis proximioris aquâ. Secundâ die utuntur ſero lactis acido pro potu. Tertiâ die cucumeres aceto conditi eſitantur. Quartâ die erumpente variolâ merguntur, etiam veſtiti, in flumine, dein in lecto ſuo reponuntur: hac methodo utuntur in inſulâ Javâ Nigritæ,

tum ad variolam, tum ergà puerperas; morbus ſalubriter ſua percurrit ſtadia; cicatrices verò relictæ albæ ſunt, qui color dedecorus ipſis videtur & ridiculus.

Quid ſint *Variolæ piloſæ Carrichteri* ignoro.

Puſtulas Variolæ larvis muſcæ carnariæ fœtas vidit *P. Borellus Cent. II. Obſ.* 72, ſed diſtinctiùs *Clariſſ. Razoux D. M. Nemauſenſis.*

III. Pemphigus, *Pemphigos* & *Pemphigodes puretos* Galen. 6ª Epidemiar. *Hydroa* Car. Piſonis; ſic dicta *à pemphix*, bullâ vel phlyctænâ; *Bulloſa febris*, Nouvell. Claſſ. *Fièvre Véſiculaire.*

Phlegmaſia eſt ſæpiùs acuta, exanthematica, bullis vel veſiculis magnis pellucidis, ſero flavo turgidis per cutem ſparſis inſignita.

Differt maximè à miliari ſeu purpurâ albâ, in quâ veſiculæ quidem ſunt, ſed grano milii non majores; à variolâ cryſtallinâ, in quâ veſiculæ etiam ſunt, ſed pure turgidæ, ſeu ex plurimis puſtulis ſuppuratis in unam majorem collectis effictæ: in Pemphigo bullæ ſunt avellanæ circiter magnitudine, quandoque majores, raró minores, ſero dilutè flavo turgidæ.

Eum morbum novum eſſe facilè crediderim, cùm hujus nulla diſtincta apud Græcos, Arabeſve inveniatur hiſtoria; non ita tamen rarum eſſe, quin eum ſexies ſaltem obſervaverim.

1. *Pemphigus major* Chriſtophori Seligeri; *Hydatides* C. Piſonis obſ. 147, 149, ubi deſcriptio morbi. *Febris veſicularis catarrhalis* Delii amœnit.

Eſt morbus pyrexiâ acutâ continuâ ſtipatus, in quo alterâ, vel tertiâ die ampullæ ſeu veſiculæ pellucido-flaveſcente ſero turgidæ per cutem oboriuntur, nucis vel avellanæ magnitudine, quibus ruptis & effuſo ſero ſuccedunt amplæ maculæ atro-rubræ, cruſtis epidermidis nigricantibus circumdatæ: morbus intra duas ſeptimanas terminatur: primùm illum obſervavi anno 1725 in Noſocomio Monſpelienſi apud militem, cui in febris acutæ continuæ initio, numeroſæ in abdomine & femoribus exoriebantur veſicæ hemiſphæricæ, pellucidæ, in ambitu rubræ, quibus correptus fato ceſſit. Hujus morbi nomen ſe ignorare fatebatur *Ill. D. Deidier*, atque eum *veſicularis morbi* nomine indigitari poſſe. Deinde pluries eumdem morbum in mendicis & pauperibus noſocomii generalis obſervavi, inter quos bis vidi *pemphygum apyretum*, ita ut hoc commune ſit exanthematicis, ut peſti benignæ, variolæ benignæ, aut ſaltem lymphaticæ, quaſdam ſpecies ſine notabili pyrexiâ prodire. Curam vide *in Amœnitat. medicis ill. Delii Decad. 1. caſu 9. pag. 71.*

2. *Pemphigus Caſtrenſis* D. Thiery Medic. experimental. pag. 134.

Regnabat, ait ille celebris Medicus, anno 1736 Pragæ morbus valdè contagioſus, adverſus quem artis Medicæ præſidia nulla proderant; ferocia morbi omnes methodos eludebat. Magnus hujus urbis Clinicus tandem conſiderans veſiculas avellanæ magnitudine per cutem erumpentes, ipſas

cum veſicatoriorum phlyctænis affines eſſe percepit, ſuſpicatuſque idem eſſe genus fermenti acris quod has veſiculas excitaret, atque illud quod cantharides ſuppeditant, unde acetum bezoarticum ægris ſuis præſcripſit & omnes ſalvos fecit, interea dùm vix unus aliis Medicis commiſſus mortem evadebat.

3. *Pemphigus Helveticus* Dan. Langhanſii Act. Helvetic. vol. 2 pag. 260.

Brevis delineatio morbi qui anno 1752 in valle Simmiâ epidemicè graſſatus eſt, à *Dan. Langhans M. D. Zurich.*

Peculiaris morbus epidemicus, à nemine huc uſque neque obſervatus neque deſcriptus, exeunte hieme præcedente exortus fuit, qui per totam æſtatem æquali vehementiâ duravit, ita ut omnes, qui eo corripiebantur, obierint.

Contagioſus omninò eſt; quoties unicum ex totâ familiâ invadit, reliqui ex eâdem familiâ omnes brevi poſt afficiuntur; is nulli alteri morbo comparari poteſt, quàm ſyphilidi, ſed eo diſcrimine quod pemphigos intra diem, ſyphilis ne quidem intra annum lethalis evadat.

Invadit cum dolore levi, tenſivo, vix perceptibili in faucibus & externè pone aures uſque ad thoracis partem anticam, cum horrore, nauſeâ, frigore, ut in febribus intermittentibus, ſed nullus calor aut æſtus, vel levis tantùm, ſubſequitur. Collum externè plerumque intumeſcit, internè in faucibus, circa uvulam & pharyngem, bullæ, aut puſtulæ magnitudine nucis avellanæ circiter, ſine magno dolore oriuntur, quæ ichorem flavum, odoris valdè ingrati in ſe continent; ſæpè & in aliis corporis partibus, ut in inguine, inter femora & pudenda, in digitis, in labiis, &c, enaſcuntur, è quibus vel ſponte ruptis vel lanceolâ inciſis, ichoroſa materies exſtillat.

Die ſecundo, tertio, vel quarto collabuntur puſtulæ in faucibus, earum loco apparent fruſtula albida; æger anxietatem ſentit in thorace, tumor externè in collo incipit evaneſcere, vel increſcere & in abſceſſum degenerare, quo, ſi citò aperiatur, vita ſervatur, at ſi priuſquam colli tumor aut penitus evaneſcat cum puſtulis faucium, aut abſcedat, gravitas in pectore ſentiatur, pereunt ægroti inſtar eorum qui à rupto empyemate ſuffocantur. Quidam à retropulſâ puſtularum materie ſubitò exſpirarunt ſine ullâ antea prægreſſâ ſuppuratione.

Quoties venenoſa illa materies febrili quodam impulſu ex faucibus in externas corporis partes protruditur, æger ab omni periculo liberatur. Sic morbum ſolvit abſceſſus in glandulis inguinalibus, axillaribus, parotidibus, maxillaribus, œſophageis, exortus. Idem præſtant veſiculæ in partibus externis prodeuntes; ſæpe digiti manuum veſiculâ quadam circumdantur, in quâ venenum totum colligitur & ex quâ tandem expellitur. Incolæ credunt hoc venenum à nebulis hanc regionem antea infeſtantibus originem traxiſſe: familiaris illis eſt potus ſpiritûs frumenti, ceraſorum, &c: cibus eſt caſeus acer & pinguis.

Curatio. Præmiſſâ unâ aut alterâ largâ phlebotomiâ, amplum veſicato-

rium

rium ſincipiti applicabatur, collum cataplaſmatis ex lacte paratis omni bihorio renovandis involvebatur, ſimul æger ſudorificum ſumebat ex oxymelitis ſcillitici, & helleborati, ana, drach. II: mellis roſati & ſpiritus nitri dulcis, ana, drach. I: ſuperbibendo aquæ ſcordii, unc. III: mixturæ ſimplicis ſeu camphoratæ ſcrupul. I: hinc ſudor copioſus ſero lactis vel infuſo ſalviæ ad ſex horas promovendus. Sequenti die tumores externi, & puſtulæ oris evaneſcere ſolent; alterâ die pulvis reſolvens ex ſale ammoniaco & nitro propinatur cum hauſtu largo infuſi ſalviæ, nocte ſequenti theriacæ doſis cum aquâ ſcordii hauritur, unde ſudores profuſi, & æger ſic reſtitutus poſt aliquot dies ſale Sedlicenſi purgatur.

4. *Pemphigus Indicus* Bontii de medicina Indorum obſerv. ultimâ. *Bulloſa febris cum dyſenteriâ* Morton. pyretolog. appendic. pag. 163.

Hanc ſpeciem comitatur apud Indos febris maligna cum dyſenteriâ: obſervavit etiam in amphimerinâ epidemicâ ab anno 1658 ad 1691 veſiculas aqueas per collum & pectus ſparſas *Bontius.*

Extractum croci & opii à *Bontio* commendatur.

5. *Pemphigus Braſilienſis*, Obſervations curieuſes ſur la Phyſique tom. I, 1730, le P. Bougeant J.

Tactus colubri bicephali apud Braſilienſes, etiam mortui, excitat hanc ſpeciem, quam ipſe paſſus eſt & expertus *D. Couplet Acad. Reg. Pariſin. Socius;* veſiculæ ſcilicet ipſi erupere aquâ flaveſcente turgidæ, quæque tres menſes duravere.

Num ad pauciores ſpecies reduci debeant hujus generis morbi aliis indagandum relinquimus.

IV. Rubeola ſic primitus nominata à traductoribus Haly Abbatis Practicæ lib. 3 cap. 1 de Variolæ & Rubeolæ medelâ; *Blacciæ* Aaronis interpret.; *Morbilli* à Latino-Barbaris in plurali dicti quaſi parvi morbi; *Haſaſin*, nec non *Roſeola* Caſtelli Lexic. Medic.; *Alureſchin Maahah* Arabum ex Golio; *la Rougeole.*

Cognoſcitur ex papulis pulicum morſus æmulantibus, aſperis, in ſquamulas furfuraceas abeuntibus, quam eruptionem præceſſit tuſſis ſicca, ſternutatio, lachrymatio & febris catarrhalis.

1. *Rubeola vulgaris* Piens; *Morbilli Regulares* Sydenhami ann. 1670; *febris morbilloſa* Frid. Hoffmanni. *Rougeole ordinaire.*

Infantes infra & ſupra ſeptimum annum maximè adoritur; in eâdem urbe nunc à ſeptentrionali ad meridionalem plagam vel reciprocè progreditur epidemia, ſæpiùs terminanda intra ſex menſes.

Morbus intra octo dies definit, verùm aliis morbis ſæpe pejoribus viam ſternit.

Præludium eſt catarrhale; primo ſcilicet die, rigent, horrent, calent, & frigent alternatim; ſecundo die febris major, ægritudo vehemens, ſitis, inappetentia, lingua alba, humida, tuſſicula ſicca, capitis & oculorum grave-

gravedo, ſomnolentia perpetua, coryza, oculorum ſplendor, humiditas, aut lachrymatio cum ſternutatione, palpebrarum deinde tumore, vomitu, diarrhœâ, dejectione in dentientibus viridi; omnia ingraveſcunt uſque ad eruptionem: quarto die eruptio, maculæ ſcilicet parvæ, rubræ, in fronte & facie, pulicum morſibus perſimiles, in corymbos congeſtæ; in ſingulis ſuccreſcunt papulæ tactu, non viſu, diſcernendæ, quæ dein pectus, ventrem, & artus afficiunt, in quibus maculæ ſunt tantùm non prominentes, ſed latiores & magis rubræ quàm in facie. Eruptione factâ, nullus vomitus, ſed tuſſicula & febris ac dyſpnœa intenduntur, defluxio in oculos, ſomnolentia & inappetentia perſeverant. Die ſexto frons & facies aſperaſcunt puſtulis exſiccatis, dum in reliquo corpore papulæ rubiculæ permanent. Octavo die in facie evaneſcunt & in reliquo dein corpore. Nono die papulæ totius corporis in farinam tenuem atram abeunt, ſed febris, dyſpnœa, & tuſſicula quandoque augentur, non ita tamen ac in malignâ rubeolâ.

Si quarto die ſuperveniat phrenitis, malum, in quo caſu pulſus eſt exiguus, & hirudines temporibus feliciter admoventur. Si verminoſos Rubeola aggrediatur, ſtatim lumbrici ſurſum & deorſum egrediuntur omnes, vel ſaltem à catharticis & emeticis, deinde nullum lumbricum videre eſt. Circa finem rubeolæ, ſi creſcat febris & ardens evadat cum ſiti intenſâ, malum. Cathartica, phlebotomiæ, ptiſanæ emulſionatæ vix proſunt. Poſt vomitiones virideſcentes ſuperveniunt diarrhœa aut dyſenteria, quæ finitâ Rubeolâ perſeverant; hæ catharticis abſorbentibus reſiſtunt, phlebotomiæ verò cedunt. Rubeola per ſe raro ſum. momenti eſt, verùm morbi eam ſequentes ſæpe funeſti.

Dantur Rubeolæ benigniſſimæ quæ vix tres vel quatuor dies infantes lecto addicunt & fere ſine febre ex tuſſiculâ ſiccâ & maculis rubris tantùm ſe produnt, quæque uti variolæ benignæ ſoli naturæ commiſſæ, brevi ſanantur, maximè quæ ſunt ſporadicæ.

2. *Rubeola anomala; Morbilli anomali* Sydenhami cap. 3 ann. 1674 pag. 143. *Morbilli epidemici & maligni* Mortoni de febrib. inflammatoriis cap. 3 *Rougeole maligne.*

Differt à regulari ſeu benigna, 1° quòd eruptio ſeriùs fiat quàm in benignâ, ſcilicet à 5° ad 7um diem, imò juxta *Sydenhamum* quandoque ociùs ſeu ante quartam diem; 2° Quòd gravia ſint tum præludii tum eruptionis ſymptomata; 3° Quòd non ita à facie exanthemata, ſed potiùs ab humeris & trunco incipiant; 4° demum ſequelas periculoſiores adducit. Symptomata ante eruptionem ſunt rigor, oſcitatio, pandiculatio, virium proſtratio, nauſea, vomitio, jactatio inquieta, vertigo, cephalalgia, lumbago: morbis gravibus hæc communia, ſed & ſunt exanthematicis iſtis magis propria, ut pulſus frequens & exilis, reſpiratio frequens & brevis, hypochondriorum oppreſſio, urinæ pallidæ, ſopor, ſubſultus tendinum, ſpaſmi, deliria cum oculorum rubedine, aquoſitate, palpebrarum gravitate, puncturâ cutis dolorificâ; angina etiam accedit cum raucedine clangoſâ, tuſſi moleſtâ,

ferinâ, in quâ pueruli veluti ſuffocantur, ingeſta evomunt, nigreſcunt facie; cùm autem poſt tam acrem luctam eruptio facta eſt, febris malignitatem ſuam partim deponit, morbus in ſtatu eſt, & homotona febris uſque ad exſiccationem papularum, quæ tamen non ſemper in farinam abire viſæ ſunt *Sydenhamo.* Eventus autem hujus ſpeciei ſæpe eſt triſtis & funeſtus, nam papulis recedentibus febris & dyſpnœa intenduntur; datur *peripneumonia morbilloſa*, in aliis verò *diarrhœa morbilloſa*, quæ non eſt innoxia ut ſæpe fit in benignis, ſed acris, dyſenterica, aut torminoſa; quandoque tuſſis, dyſpnœa, & febris hecticam accerſunt, aliàs ſuccedit phlegmatia & *anaſarca*, ſæpiùs ophthalmia.

Differt Rubeola 1° ab ſcarlatinâ per intervalla anguloſa, quibus in pectore potiſſimum ſeparantur corymbi papularum rubeolæ, cùm in ſcarlatinâ eſt uniformis veluti rubedo, quaſi vino rubro perfuſa foret cutis; 2° à purpurâ ſeu petechiis, quia maculæ petechiales ſunt exactè circulares: verùm rubeoloſæ ſunt magnitudinis & figuræ incertæ, variæ; unde etiam, 3° ab incipiente variolâ diſcrepant: variolæ enim naſcentes maculas exiguas ſed rotundas referunt; in purpurâ ſcorbuticâ maculæ ſunt lividæ, non ſanguinei aut ſcarlatini ruboris, ut in Rubeolâ & ſcarlatinâ, atque incipit circa tertiam diem in benignis. In malignis quidem Rubeolis color papularum à rutilante recedit, ſed acuties ſymptomatum eam à purpurâ ſcorbuticâ ſatis diſterminat.

Quæ morbillis ſuperveniunt aut ſuccedunt peripneumoniæ, anginæ, tuſſes, diarrhœæ, anaſarcæ, ophthalmiæ, phthiſes, &c, vulgari methodo reſiſtunt, & propriam Rubeolæ curationi affinem exigunt.

Curatio Sydenhamiana. In adultis regimen calidum pejus eſt quàm in infantibus maximè in pituitoſis, frigidulis, inde enim liveſcunt & dein nigreſcunt exanthemata.

Æger ſe contineat in lecto, ſaltem per biduum, poſt primam eruptionem; decocti pectoralis cum ſyrupo variolarum & capillorum veneris ſumat uncias tres vel quatuor quartâ quaque horâ, intermediis juſculis; ex eclegmate cum oleo amygdalarum, ſyrupis bechicis & ſaccharo parato, ſæpiùs lambat, dùm tuſſis urget; ſingulis noctibus ſumat paregoricum uſque dùm convaluerit.

Papulis evaneſcentibus, febris, dyſpnœa, peripneumonia ſi ſuperveniant, indicantur phlebotomiæ cum decocto pectorali & eclegmate; circa diem duodecimam ab invaſione purgetur æger.

Methodus Barbeyraciana eadem eſt in Rubeolâ ac in variolâ, ita ut ineunte Rubeolâ, ſi pulſus plenus ſit & æger plethoricus, à phlebotomiâ initium ducatur; dein primæ viæ ante eruptionem, imò poſt eruptionem expurgentur; atque in pituitoſis, frigidiſque per diaphoretica cardiaca eruptio promoveatur, ſuſtineatur; cum è contra ex *Sydenhamo* bechicis tantùm inſiſtendum, & non niſi duodecmo die purgandum ſit. Cathartica magis indicantur cùm verminoſæ aut putridæ febris ſigna ſimul ſe produnt, quod aliquoties vidimus.

3. *Ru-*

3. *Rubeola variolodes; Febris lenticularis* Boneti Poliath.; *Variolæ hermaphroditicæ* Fehrii; *Rougeole boutonnée.*

Eſt ea ſpecies Pariſiis familiaris, in quâ poſt præludia morbillorum, ſcilicet tuſſim ſiccam, coryzam, epiphoram, &c, ſuperveniunt papulæ acuminatæ, multò majores quàm in Rubeolâ vulgari, quæque veſtigia ſui relinquunt; an verò ad variolam referenda ſit, dubito, quippe notum eſt variolam etiam mali moris non raro incipere à catarrhali affectu ſeu tuſſi, lachrymatione, oculorum ſplendore, uti Rubeola vulgaris: de his vide *Vandermonde 1758 Juill. pag. 81. Buxiere* obſervavit Rubeolam variolodem, cujus eruptio vel præcedebat vel immediatè conſequebatur variolam benignam in iiſdem ſubjectis; ſed in hoc diſtincta eſt variolodes à lymphaticâ, quod apud eos qui paucas variolæ puſtulas habuerant, puſtulæ Rubeolæ variolodis in farinam faceſcebant, cùm lymphaticæ variolæ puſtulæ intra diem circiter in ſuppuratum abeant, relictâ quandoque cutis foveolâ. Hæc eſt eruptio quæ pro variolâ recidivâ apud plurimos habetur, non ſecus ac variola lymphatica.

4. *Rubeola anginoſa*, Eſſais d'Edinbourg, Tom. 4 pag. 617.

Curatio Rubeolæ. Methodus *D. Gontard Journ. de Medec. 1758 p. 338.* Non eadem methodus in variolâ & Rubeolâ debet adhiberi; in Rubeolâ ſcilicet, maximè apud adultos, poſt unam alteramve phlebotomiam, ſive eruperint ſive non papulæ, vomitus eſt excitandus, & dein alternis diebus purgandum, interpoſitis bechicis, ac veſpere anodynis pro diverſis circumſtantiis. Sæpiſſimè poſt emeticum papulæ ubertim erumpunt, & ferè ſemper tertiâ poſt eruptionem die, papulæ, febris, omniaque ſymptomata evaneſcunt; inter emeticum & catharſes ſequentes phlebotomia pro circumſtantiis iterabatur; ſi pulſus mollis, parvus, diſſuaderet phlebotomiam, emetica & dein catharſes repetitæ ſufficiebant, quod numeroſis obſervationibus Auctor confirmat. Hanc ego methodum dudum ſecutus ſum, maximè cùm rubeoloſos vermibus ſcatentes curarem.

V. Miliaris. *Febris Eſſeroſa* Zacuti Luſitani; *Puncticularis, culicaris* Petri à Caſtro; *Febris veſicularis* diverſorum Auctorum; *Purpura alba; Purpura puerperarum; Febris puerperarum miliaris; Febris purpurata* Fr. Hoffmanni; *Purpura maligna; Purpura miliaris; Febris miliaris*, & *Morbus Miliarium* Allioni Tract. 1758; Taurinenſibus *Miarola; des frieſel* Lipſienſibus; Gallis *le Millot, Maladie miliaire, la Miliaire, Pourpre blanc, Millet, Suette.*

Genus eſt morbi inflammatorii, ſeu febrilis exanthematici, in quo minutæ, rubræ & milii granis æquales puſtulæ, per cutem ſparſæ, occurrunt, quæ citò in veſiculas ſero plenas evadunt, grano milii non majores, pellucidas vel lacteas: rariſſimus morbus apud nos.

In *ſcarlatinâ* æquali rubore tota cutis perfunditur abſque puſtulis. *Rubeolæ* puſtulæ in pectore, facie promptè agminatim prorumpunt, nec in

 veſi-

veſiculas abeunt, & majorem ruborem faciunt quàm Miliaris. Præterea ſudor olidus, ſymptomata convulſiva, pulſus contractus, urinæ aquoſæ, exigua febris ante eruptionem hoc genus ab aliis diſtinguunt. Morbus hic anno 1650 Lipſiæ primùm obſervatus eſt, qui totam Germaniam, Angliam, Helvetiam, Sabaudiam, Longobardiam hodiè per intervalla afficit, nec adultis parcit.

1. *Miliaris benigna; Purpura rubra* Germanorum; *nova Febris* Sydenhami Schedula; *Febris miliaris* Hamiltoni; Allioni *ſimpliciſſima*.

Ante eruptionem prima die horror ſine calore inſolito ſequente, caput vix dolet, febris leniſſima, pulſu depreſſo, duriuſculo, urina ſana, nullus dolor, nec ſitis, appetitus viget, ſudor importunus. Secundâ die pulſus celerior, urina aquoſa, metus & triſtitia, ſcrobiculi cordis compreſſio ſuſpiria cogens, ſubitanei motus involuntarii, ſenſus in digitis ſtuporis cujusdam pungitivi *Granſ* dicti, ſomnus interruptus ſpectris, ſudores acidum corruptum olentes aſſidui cum pulſu magis contracto. Tertiâ vel quartâ die, raro ſeriùs, vehementer ſudoris impetus, alterni horrores & calores, præcedentibus puncturis, & non raro pruritu in collo, pectore, dorſo, raro in facie efflorefcunt rubræ aut albentes minutæ puſtulæ.

Poſt eruptionem. Hæ puſtulæ citò grandeſcunt, limpido ſero replentur, baſi inflammatâ, ubi cutis plenior & tumefacta perſentitur; intra 30 horas ferè abſolvitur eruptio, & tunc ſymptomata convulſiva miteſcunt, evaneſcunt, ſudor perſeverat, ſed parcior, urinæ colorantur. Septimâ die pulſus mollis, æqualis, exanthemata exſiccantur, cuticula ſquamatim decidit.

Extiſpicia. Cadavera quæ miliari pereunt, citò intolerabiliter fœtent & intumeſcunt. *Bianchi* phlogoſem in utero puerperæ tantum invenit. *Allionus* verò venas cerebri cruore turgidas. Cadavera calorem diù ſervant, & ſanguinem è naribus fundunt.

Cura. In primâ periodo phlebotomia minimè pertimeſcenda eſt; febris, delirium in alterâ periodo phlebotomiæ non cedunt; imò convulſiones ab eâ, morſque accelerantur. Emetica promptiorem non minorem eruptionem movent; ante eruptionem purgantia antiphlogiſtica, ut caſſia, repetita, eruptionem utiliter retardant, imò prohibent; poſt eruptionem nocent. Diaphoretica efficaciora in primo ſtadio eruptionem accelerant cum nocumento, in altera febrem & calorem adaugent pernicioſè. Antiphlogiſtica acida, ut limonata, ſaccharata in prima periodo, venenum corrigunt, in alterâ nocent. Diluentia, aceſcentia, emollientia proſunt. Fotus tepidi emollientes ad pedes, artus, in ſecundâ periodo valde utiles ſunt. Veſicantia pulſum elevant, eruptionem ſollicitant; aſt in ſecundâ periodo pernicioſa, nec in primâ multum proſunt.

Convulſiones quæ puſtularum eruptionem ſequuntur, nec opiatis, nec antiſpaſmodicis cedunt; diſruptio veſicularum inutilis eſt.

Nimius calor lecti, cubiculi, regiminis maximè miliariam excitat in regionibus frigidis. Practicus Taurinenſis eximius linteis aquâ tepidâ madidis corpus fovere conſuevit ad papularum eruptionem promovendam.

2. *Milia-*

2. *Miliaris maligna* Allioni nº 76 *acutior*.

Ante eruptionem omnia ut in benignâ, ſed ſymptomata convulſifica ab eruptione creſcunt, & in benignâ mitigantur. Febris ſcilicet augetur cum pulſu celeri & contracto; circa meridiem, & noctu gravior eſt; urinæ multæ, tenues, aqueæ; lingua albida, areſcit; noctes vigiles cum ſomniis terrificis & cephalalgiâ diſtenſivâ internâ; facies plenior; calet & inflammatur cutis; ſudores minuuntur: tertio eruptionis die omnia graviora fiunt, febris ardet, pulſus durus, & celer, tendines ſubſiliunt, ſudores evaneſcunt, puſtulæ ſubſident, calor urens, cutis ſcabra fit, urina aquoſa copioſiſſima, ægri inquieti, ſitibundi, moroſi, queruli, loquaces, quoquo verſum ſe jactant, dein delirant, convelluntur; alvus hactenus dura, jam bilioſa fœtida egerit; aliquis ſi redeat ſudor, hæc ſævities erumpentibus iterum puſtulis miteſcit; ſequenti die copioſiora erumpunt exanthemata, majoraque fiunt, primoribus jam exſiccari incipientibus; verùm ſecunda exanthemata circa tertium diem eruptionis ſuæ novas & prioribus ſimiles turbas excitant, mitiores tamen; accedent tertia, imò quarta, exanthemata, donec ſtadium ultimum, ſeu declinatio accedat ſimilis priori ſpeciei; in hoc verò ſtatu alvus liquida eſt, & bilioſa fœtida dejicere pergit cum borborygmis; urina interdum prodit albeſcens, ut ſerum lactis, non ſubſidens & ardens. Salus ordinario non accedit niſi poſt 14um & 20um diem; illa eruptio fit in certâ die per manipulos & cohortes, eâque ſuppreſſâ vel repulſâ, turbæ recenſitæ revertuntur; typus verò vix definiri poteſt.

Si malum exitum promptè morbus habeat, hiſce turbis comites accedunt delirium & convulſiones; ſcilicet ægri inquieti nullo ſitu ſe continent, torvo & defixo obtutu objecta per caliginem, aut duplicata vident. Loquaces etiam cùm delirant aut caligant, ſe rectè loqui & videre pertinaciter aſſeverant; ſe ægros vix eſſe concedunt; magna eſt, rara & ſuſpirioſa reſpiratio. Sunt qui repentè & ſine cauſâ lachrymis & mœrore ſe conficiunt, è lecto ſurgere tentant, ad motum omnem prompti, ingeſta vomunt, in adſtantes etiam exſpuunt, adde ſtrepitum potûs cùm deglutitur; hinc jactationes in convulſiones abeunt, imò in eclampſiam, & ſtertore adveniente, pulſuque deficiente, mors advenit. Quò numeroſiores puſtulæ & præcociores, eò finis funeſtus promptior eſt.

3. *Miliaris recidivans* Allioni nº 82, aliis *diuturnior*.

Hæc eſt malignæ varietas, ſed quæ in longius tempus diſtrahitur, in quâ puſtulæ propter cutis denſitatem, aut lymphæ viſciditatem non benè efflorеſcunt, aut in cute ipſa ſubſident, aut retrocedunt; tunc enim morbus diuturnior evadit, recidivam alio tempore daturus, valetudine lentè redeunte; interdum & mors ſequitur; ſed paulò diverſâ ratione morbus procedit.

Si itaque puſtulæ non elevatæ ſint, ſed tantùm rubor aliquis cum minutiſſimis puſtulis in cute conſpiciatur, & profundiùs hæreat venenum, pulſûs velocitas tanta non eſt in ſtadio ſecundo, ſed altitudo & fre-

quentia inæqualis, aliquando penè intermittit; urinæ nunc tenues, nunc coloratæ, ſæpiùs turbidæ, parcæ; calor inſignis, non tamen acerrimus; tendines continuò ſubſiliunt; lingua tremula, delirium & identidem convulſiones: hæc dein paulatim miteſcunt, ſudore viſcido, fœtido oborto, qui & majores aliquot veſiculas & puſtulas varorum inſtar majuſculas affert.

Aliquando verò poſt hunc ſtatum jam deſcriptum ægri in ſoporem incidunt, aſſiduis tendinum motibus aut convulſivis ructibus detenti; ſtupidi, obliviosi, lethargici evadunt, & demum poſt varias convulſiones, ſtertore lentè accedente, intereunt.

Hæc varietas, ſi ægri revaleſcant, reverti ſolet anno ſubſequente, eodem tempore quo primùm acceſſit; mulieribus id ſæpè accidit poſt quodlibet puerperium, & ſæpè relinquit diſpoſitionem ad ſudorem, furunculos, memoriæ debilitatem, ſummam proclivitatem ad timorem, hyſteriam; accedit rheumatiſmus; ſanguis extractus in ſecundo ſtadio poſt ſudores eſt coccineus & ſine ſero; ante ſudores gelatinam concretam, & paucum ſerum habet.

Duratio hujus varietatis eſt circiter trium ſeptimanarum, cùm maligna ad duas utplurimum excurrat, & benigna poſt ſeptimanam citò terminetur.

Dantur plurimi morbi miliares, ſeu quos venenum miliare excitat & fovet, qui proinde à miliari larvatâ procedunt, ut ſynochus, amphimerina, tertiana, peripneumonia, pleuritis, cynanche, eryſipelas, eclampſia, odontalgia, tuſſis, coryza, ſternutatio, apoplexia, triſmus, melancholia, crampus, iſchias, arthritis, quæ omnes ſpecies curam generi propriam & miliari communem ſimul exigunt; ſed illi morbi, quos hoc venenum proteiforme excitat, evaneſcunt, aut mitigantur factâ eruptione miliari. Si verò hi morbi non recedant eruptis miliaribus, tunc ſignum eſt morbum eſſe complicatum, ſeu à duobus diſtinctis principiis pendere, ut arthritis, peripneumonia, ſynochus, purpura, variola, rubeola, quæ cum miliaribus exanthematis complicantur; primos morbos vocabimus miliarios, id eſt, à veneno miliari latente excitatos.

Prognoſis miliaris in genere. Periculum reſpondet, 1° veneni copiæ; 2° humorum viſciditati; 3° cutis denſitati; 4° irritabilitati.

Robuſti, ſanguinei, ſtrigoſi, herpetici, podagrici, bibones vini, melancholici, magis periclitantur, quàm fœminæ molles & viri laxi, imbecilli, hydropotæ, blando ſanguine donati. Si abeuntibus ſymptomatis convulſivis, pulſus mollis, & amplus reddatur, puſtulæque grandeſcant multo ſero plenæ, bonum. Cephalalgia ante quartam diem evaneſcens, maximè in ſanguineis, malum. Pulſus contractus, poſt eruptionem contractior, cum tenſione & frequentiâ creſcente, convulſionem & perniciem portendit. Sudores quò magis diffuſi & præcoces, eò pejores, maximè ſi pulſus unà ſit valdè contractus. Urina, quæ citò ex rutilâ fit aquoſa aut conſtanter aquoſa, mala; albeſcens, ut ſerum lactis, longitudinem morbi denotat. Stupor pungitivus, *Granſ* dictus, in plurimis locis magnam veneni copiam ar-

arguit ; ſed ſi leves ſint ſtupores cum urinis aqueis, ſudoribus, pulſuque contracto, perniciosum eſt ſignum veneni copioſi, & erumpere non valentis. Eruptio quò citiùs advenit, eò pejus. Quæ tertio, aut quarto die exeunt puſtulæ, ſæpè ſunt ſeptimo & octavo die lethales ; minùs funeſtæ quæ ſexto die accedunt, ſeriores etiam tutiores ; quò citiùs apparent puſtulæ, eò morbus diuturnior & magis recidivus. Minutæ puſtulæ mali ominis ſunt, ſi multæ fuerint : malæ quæ erumpentes non pungunt, ſed pruriunt ; eas recedere peſſimum ; tum ægros vomere, malè videre, cum ſtrepitu deglutire, ſingultire, loquaces balbutire, peſſimum. Quò copioſiores & prominentiores puſtulæ, eò promptior, iis ſubſidentibus, mors accedit ; quæ modò ſubſident, modò efferuntur, longam ægritudinem ſignificant. Poſt eruptionem fortiter vexantia ſymptomata convulſiva ominoſa ſunt. Si æger maximè timeat, ſpem abjiciat, territus expergiſcatur, periculoſum. Cutis ab eruptione non tumefacta, vel ex epipaſticis, aut cucurbitulis non affecta, malum eſt. Convulſiones, quæ morbum inchoant, aut eruptionem præcedunt, benignæ : quæ puſtularum ſubſidentiam ſequuntur, exitiales. Stillæ ſanguinis è naribus quovis tempore funeſtæ. Sanguis extractus ſi continuò coccineus eſt ſine ſero, malum. Si morbo ſoluto cutis deſquamatio nulla, aut pauca, perſiſtentibus ſymptomatis convulſificis, recidiva exſpectanda.

a. *Miliaris Boïa*, *Miliaire de Cuſſet en Bourbonnois* par M. de Breſt Med. Journ. de Med. Juin 1756.

Puſtulæ hujus morbi ſunt veſiculæ 6ª die erumpentes poſt cephalalgiam, aſtheniam, febrem acutam, nauſeas, vomitiones, agrypniam ; eruptionem anteivere phlebotomia, emetica, die ſeptimâ pulſus parvus, frequens, variabilis. In paroxyſmis pulſus vegetus, ita ut ſeptemdecim phlebotomiæ intra 23 dies celebrari potuerint ; delirio tamen creſcente, acceſſere parotides, hæmorrhagia narium larga, longus agon, mors. Nulli ætati, exceptis ſenibus, nulli ſexui parcit. Methodus Hamiltoni non feliciter ceſſit. Methodus typhi vulgaris pauciſſimos liberavit. Temperamenta debilia, delicatula, faciliùs evadebant.

b. *Miliaris critica* Guilbert. Journ. de Med. 1756. Juin.

Ab arſenici pravis effectibus ægrum liberavit tandem miliaris deſquamans totum corpus ægri.

Ab arſenici drachmis duabus ore aſſumptis à viro vinolento, fermè phthiſico, ſupervenere vomitio, pulſus frequens, debilis, convulſivus, irregularis, reſpiratio laborioſa, ſuſpirioſa ; obtutus ferox, oculi prominentes, lachrymoſi, lachrymis genas corrodentibus ; facies convulſa, vox tremula, lingua arida, labia maculis nigris aduſta, ardor viſcerum, ſitis inexhauſta, meteoriſmus ingens, dejectio anum adurens, involuntaria, ſudor fœtidus, iſchuria, paraphroſyne ; ea per ſex dies permanſere, aſſumptis affatim oleo, lacte, juſculis adipoſis, mucilaginoſis. Sextâ die eruptio miliaris copioſa univerſalis priora ſymptomata ſedavit, per quindecim dies identidem renovata eruptio, ſudoribus excitatis, ulceribus ad talos fluentibus, demùm ſquamæ

fari-

farinoſæ cutis delapſæ ſunt, & lacte aſſumpto convaluit æger; excepto quod debilior ſit, tremore univerſali & ophthalmiâ laboret.

c. *Miliaris lactea; Miliaire maligne laiteuſe*, Puzos, Traité des accouchem. pag. 378. *Eruption laiteuſe à la peau*: rectiùs multò Cl. Bonté Journ. de Medec. Janv. 1757.

Miliaris puerperarum eſt alba, puſtulis aciculæ capita æquantibus, per pectus, abdomen, collum reſperſis, cum pruritu importuno, & inde quandoque pervigilio, non turbatis inde lochiis; epidermidis deſquamatione, feliciter terminatur; hic affectus æſtate ſæpiùs quàm hieme accedit, à ſtragulis denſioribus fovetur; aëre liberiori juvatur puerpera, &c.

Varietas hujus ſpeciei eſt eruptio miliaris febre, calore urenti, & manuum, digitorumque tumore cum puſtulis ſtipata; cùm puſtulæ creſcunt, decreſcit febris & cutis tumiditas; fit effuſio ſub cutem panaritio ſimilis, quæ maturata foras effluit ſine dolore & periculo; verùm miliaris verè lactea maligna eſt, eruptio tardè procedit, intereaque febris & cephalalgia vigent; febris initio mediocris, lochia ſeroſa, remiſſiones in febre dantur; ſed poſt aliquot dies caput incaleſcit, ægra obſcurè delirat, ſomnus inquietus, eruptio languet, febris acuta continua evadit, lochia ſupprimuntur, & ægra in periculo verſatur, quod prævertere oportuit ope diætæ ſeveræ, lenium diaphoreticorum, de quibus, dum de miliari puerperarum.

d. *Miliaris nova febris* Sydenhami Sched. monit. de novæ febris ingreſſu.

Eſt ea ſpecies quæ anginoſæ initio affinis videtur, ſed ad carum & phrenitidem ſponte aut levi datâ occaſione vergit, & initio pulſus ſano ſimilis eſt. Æger per vices calore & frigore tentatur. Paroxyſmi parùm regulares quotidie verſus noctem ingruunt; initio caput & artus dolore vexantur, cum tuſſi, dolore colli & faucium, quæ ſymptomata eò minora ſunt, quò magis tempus recedit ab hieme. Sanguis pleuriticorum ſanguinem æmulatur. Lingua eſt alba undequaque, & cruſtâ aſperâ tegitur, humida tamen: ſudores ſunt inſalubres, non critici, ſi æger jugem in lecto decubitum ſervet, à fortiori ſi regimine calido utatur; febris carum accerſit, aut phrenitidem, ſed in quâ tranquillè delirat, incongrua ſubinde effutiens: ab eodem regimine petechiæ & puſtulæ morbilloſæ, ſed quæ in ſquamas non abeunt, effloreſcere ſolent; lingua fuſca & ſicca evadit, ſudores proliciuntur effuſi ſine levamine; ubi vero phreneſis invaluit, pulſus nunc citatior eſt, nunc tardior, demùm inordinatus evadit, ſubſultuſque membrorum mortem prænuntiat.

Hæc febris eſt ſimplex ſanguinis inflammatio, quæ tamen paucis phlebotomiis, ſed aliquot catharticis, julapiis refrigerantibus, & abſtinentia à lecto per diem, compeſcenda eſt. Phlebotomia repetatur, ſi dyſpnœa, cephalalgia tuſſis intendantur, epipaſticum nuchæ applicetur, cathartica mediocria alternis diebus uſurpentur ad tertiam circiter vicem ex infuſo ſennæ, rhei in decocto tamarindorum, additâ mannâ, & ſyrupo roſarum ſolutivo; die purgationis ſomniferum veſpere, non verò aliis diebus præſcribatur, ad vitandum ſoporem caroticum, quem agitatio ſanguinis ſecus excitare poſſet.

Aphthæ,

Aphthæ, ſingultuſque ſi ſuperveniant, nullum periculum inferunt; quæ ſi non ſponte recedant, fugantur uſu kinkinæ cum ſyrupo papaveris rhœados, modò æger è lecto ſurgat; vel ſi debilis ſit, veſtitus & capite elato ipſi incumbat, quod per morbi decurſum obſervandum eſt.

Diebus à purgatione liberis, æger ſumat vel electuarium è conſervis lujulæ, cynorrhodonis, berberidis, groſſulariæ & cremore tartari cum ſyrupo limonum ter in die; vel toties ſumat julapium ex aquis portulacæ, lactucæ, paralyſeos, ſyrupo de limonibus & violarum; vel utatur limonatâ pro potu; ſi ſudores nocturni accedant, caveat æger ne plus vel minus tegatur ſtragulis, quàm cùm ſanus erat; victus ſit ex cremoribus avenæ, hordei, decocto albo, & poſt ſecundam purgationem juſcula ex pullo, vitulove permittantur. Febre ſubactâ, modò in intermittentem non abierit, vinum ad vires reſtaurandas permittatur.

è. *Miliaris ſudatoria; la Suette miliaire; Fiévre putride maligne*, appellée *la Suette*, qui a régné à Guiſe durant l'été de 1759, par M. Vandermonde, Journal Avril 1760. *Fievre Helode*, ou *Suette* de Meyzerey Tom. 2 n. 250.

Prælud͏ium. Gaſtrodynia gravativa, laſſitudo, cephalalgia gravativa vel tenſiva, pectoris oppreſſio, dyſpnœa ſuſpirioſa, fervor corporis accedit, ſudor acer, copioſus, ſæpè accedunt nauſeæ, oculi ſcintillant, facies accenſa, lingua alba humida, polydipſia, pulſus frequens, undoſus, ſubrenitens.

Augmentum. Poſt dimidiam diem pruritus ferinus; puſtulæ ſphæricæ miliares, denſiſſimæ, ſemine ſinapis non majores; anxietas & agitatio; dein fœtor oris & perſpirationis putridus; alvus ſtricta ſæpiùs, quandoque diarrhœa ſeroſa putris, pervigilium, delirium; urina, nunc cruda & copioſa, aliàs pauca & rubra. A ſecunda ad tertiam diem, pulſus durus, tenſus, magnus, dyſpnœa præceps, laborioſa; hinc ſudores creſcunt, pulſus debilitatur, vires muſculares minuuntur, urina ſupprimitur, ſanguis ex naribus, mariſcis, utero fluit, & convulſio maxillæ ac tendinum mortem prænuntiat.

Conſtantiſſima ſymptomata ſunt, 1° ſudor continuus & uber; 2° eruptio miliaris; 3° dolor acutus cardiæ; 4° cum laſſitudine univerſali, & 5° pulſu duro, tenſo, frequentiſſimo.

Duratio morbi, cùm lethalis eſt, ad ſeptem dies vix excurrit; cùm natura victrix eſt, ad 14um extendi ſolet & ultrà.

Epidemia eſt aggregatum morborum diverſi generis, ſed ab eodem viru miliari & putredine ſynochali pendentium; combinatæ ſiquidem ſunt in Miliari ſudatoriâ ſynochus putris cum Miliari morbo; aſt in epidemiâ eadem intercurrebant, ut pleuritis, diarrhœa, tertiana, amphimerina, menorrhagia, hæmorrhagia narium vel ani, eryſipelas, &c.

Subjecta hujus morbi adulti, robuſti, laborioſi, fuſci, non ſenes, nec infantes, tempeſtas media, æſtas, aër impurus.

Partes miliari eruptione exaſperatæ, pectus, abdomen, extrema. Hic

morbus ab ephemera ſudatoria genere diverſus, licet nomine Gallico idem ſit.

Curatio infelix, ſi ultra biduum triduumve differatur, ſi cardiacis, ſudorificis, vino utantur ægri, ſudoris ſuſtinendi aut provocandi gratia. Diarrhœa, ſudoribus juncta initio morbi, lethalis, niſi maturè antiſeptica & mucilaginoſa adhiberentur, non phlebotomia nec antiphlogiſtica. Qui ritè tractati ex graviſſimo morbo ſubitò convaleſcentes ſibi videbantur, febre & ſymptomatis, ante ſigna coctionis, ſedatis, ſequenti die phrenitide correpti, convulſi moriebantur; qui robuſtiores erant, illos ſymptomata graviora & acutiora vexabant, illis promptiora auxilia neceſſaria erant. Menorrhagia vel hæmorrhagia à tertia ad quartam diem diſſolutionem ſanguinis periculi plenam indicabat; ſudor fœtidiſſimus, tenuis, puſtulæ atro-rubræ lethales; à ſudore copioſo, & diarrhœa uberi, urina flammea, fœtens & pauca, cum pulſu undoſo, parvo, conclamatum eſt. Urina citrea cum copioſo ſedimento, pulſu molli, forti, elato, reſpiratione liberiori; ſudores pauciores, minùs olidi, ſitis minor, puſtulæ pallidæ, cuticula ſquamoſa vel farinoſa, calor lenis, boni ominis erant.

Curatio. Phlebotomia bis vel ter repetenda: ſequatur vomitio ope tartari ſtibiati magnâ aquæ copiâ diluti, ſimul ac gaſtrodynia permiſerit. Si his præmiſſis ſymptomata perſtent, decoctum tamarindorum tartari ſtibiati grano acuatur: ſymptomatis ſedatis, limonata vel acetum in aquâ adhibeantur; ſedatâ febre purgetur ex tamarindis & ſale Epſonienſi; in limonatâ tartarum ſtibiatum optimè purgabat. Juſcula ex vitulina carne cum borragine, bugloſſo, piſtaciis; ptiſana ex hordeo torrefacto, gruto. Cùm vires non permittebant phlebotomiam, acida & dein incraſſantia mucilaginoſa conveniebant. Ad ſudores compeſcendos vapore aceti lectulus perfundebatur; ad diarrhœam decoctum album, limonum ſyrupus, eccoprotica. In delirio vena pedis ſecabatur, pulveres temperantes, clyſmata; in ſummâ putredine kinkina, contrayerva, camphora cum acidis: in aſcite ſecundario juſcula ex radicibus fragariæ, foliis agrimoniæ, ſuccis naſturtii aquatici, borraginis.

Cavendum à ſudorificis & à veſicatoriis.

f. *Miliaris Germanica* Walthieri Medic. Germanorum pag. 151.

1° Invaſio varia eſt.

A. Plurimi menſe Januario friguerunt per plures horas; frigori ſucceſſit magnus calor, redibat frigus cum calore alternans per duos treſve dies, dein permanſit febris cum æſtu, cephalalgiâ, dyſpnœâ ſeu anguſtiâ pectoris, pulſu non ſtricto, mox pleno, aſtheniâ notabili, polydipſiâ, agrypniâ, nauſeâ, aliis vomitione, urinâ per totum morbum ſanâ, poſtremis diebus ſudor.

B. Miliaris in aliis *intermittentem febrem* ultra ſeptimanam mentiens, ſymptomata in paucis arthritica.

C. Miliaris apud plures pleuritidis ſchema ſumpſit cum tuſſi feroci, urinâ rubrâ, horrore prævio, æſtu ſubſequente, pectoris anguſtiâ, aſtheniâ ineffabili; intra ſeptimanam aliquot extinxit.

2° Pro-

2° Progreſſus morbi.

A. Cephalalgia immanis, paraphroſyne, facies rubens, turgida, lingua ſicca, polydipſia magna, tremor artuum ſpaſmodicus.

B. In paucis maculæ petechiales pectoris, in aliis tantùm minuta puncta rubra, quæ poſt biduum vel triduum evaneſcebant, tuncque miliaria alba per triduum ſuccedebant ſine deſquamatione evaneſcentia; in multis miliaria 11ª, 15ª, vel 16ª die apparuerunt.

C. Apud omnes ferè narium hæmorrhagia, diarrhœa per tres, imò octo dies continuata, quâ ceſſante miliaria exanthemata ſuccedebant cum remiſſione tremoris & paraphroſynes.

Subjecta fœminæ præ viris, juvenes præ adultis, adulti præ ſenibus.

Principia, tempeſtas frigida, victus crudus, miaſma acre, nervis infenſum, contagioſum, aëris ſubita mutatio; quò major tremor, eò pejor exitus.

Hæmorrhagia ſtillatitia narium moderata, & iterata omnia ſymptomata mitigabat; effrænis verò lethalis. *Paraphroſyne* ultra triduum durans, ſive cum, ſive ſine exanthematis miliaribus, non remittens, lethalis. *Sudor* vel ephidroſis continua optima, ſiccitas cutis funeſta, exanthemata veſiculoſa, minuta quæ videri poterant, ſed non increſcebant, nec levamen in aditu afferebant, ea funeſta. *Tuſſis* ad ſeptimanam durans, utilis; in hoc caſu urina ab initio rubra & ſaturata circa diem quintam, vel ſedimentum craſſum, vel flocculos ad fundum vitri deponebat, clarâ ſupernatante urinâ; quibus nulla tuſſis fuit, urina erat ſanæ ſimilis. *Urina* cocta cum ſedimento ſive criticæ ſimilis, primis diebus morbi, peſſimus erat nuncius. *Diarrhœa* minimè metuenda, etiamſi pertinax, modò non ſuffocata foret, ſeu remediis repreſſa. *Cruſta gelatinoſa* ſanguinem extractum obducens ſalutem certò portendebat, ſanguis dilutè ruber; tenuis, minùs bonus. *Cophoſis* optimum in hoc morbo ſignum. *Eryſipelas* cum genarum, orbitæ oculorum, circa aures tumore, criſis optima cum ichore largo inde fluente. Pauci defuncti ſunt.

Praxis. Phlebotomia initio citra ſeptimam diem, etiam fluentibus menſtruis, abſentibus adhuc exanthematis, mirè profuit.

In Miliari intermittentem ſimulante præſcripſi emeticum ex ipecacuanha cum ſero lactis acidulato, dein ſanguis mittebatur, rurſus ad ipecacuanha revertebar, ſi opus foret, ut oris amarore & nauſeâ ſuadentibus; tartarum emeticum non benè ſucceſſit.

In Miliari pleuritidem ſimulante cum tuſſi, ſputo colorato, præmiſſâ phlebotomiâ, mixturam abſorbentem & ſudorificam præſcripſi ſingulis trihoriis ad cochlearia tria hauriendam, continuandam uſque ad criſim. *Mixtura ex aquæ florum tiliæ & ſambuci, ana, unciis tribus; pulverum marchionis, lapidum cancrorum, matris perlarum ana, ſcrupulo uno; ſtibii diaphoretici, nitri tabulati, ana, ſcrupulo ſemiſſe, extracti croci, gr. quatuor; ſacchari perlati drachmis duabus, miſce.*

In progreſſu morbi, cùm febris eſt continua, ſudores ſunt diluentibus, minimè verò æſtuoſis ciendi aut ſuſtinendi, ut infuſo foliorum cardui bene-

dicti; vel emulſiones diapnoicæ, ac mixturæ temperantes ſunt præſcribendæ toto morbi decurſu.

Datur v. g. ter in die *pulvis ex cornu cervi philoſophicè præparati, corallii rubri, ana, gr. viij. matris perlarum, ſtibii diaphoretici, nitri puri, cinnabaris antimonii, ana, gr. iii. olei diſtillati ligni Rhodii, gutt. i. extracti caſtorei, gr. ſemiſſe, miſce.*

Potus ordinarius ſit decoctum lene radicum ſcorzoneræ, cornu cervi cum pauxillo ſeminum fœniculi; juſcula ſint ex carne vitulinâ & bubulâ, vel ſubſtituantur panatellæ, & non gelatinæ, niſi urgeat diarrhœa; hic pulvis & hoc julapium dantur exanthematis eruptis cum delirio, polydipſiâ, dyſpnœâ &c.

Diarrhœa miliaris ſi ſiſtatur, pediſſequas habet febrem, polydipſiam, dyſpnœam gravativam, cephalalgiam gravativam, vel eorum augmentum; fovetur autem emulſionibus amygdalinis intra juſcula, & decocto kinkinæ pro potu; poſteris diebus compeſcitur pulvere pannonico cum pilulis de cynogloſſo vel emulſionibus, quibus adduntur ſemina plantaginis, papaveris, cryſtallus montana, coralli rubri & cornu cervi, ana gr. viii pro ſingulis emulſionis unciis: externè ſacculi calidi, avenâ toſtâ ſemipleni, abdomini admoti, diarrhoicos debiles ſublevant, miliariumque expulſionem ſollicitant.

Miliaria in ſyphiliticis lentè procedebant, & per duas ſeptimanas perdurabant ſubſequente cutis deſquamatione; in hoc caſu madorem continuum ſollicitare opus eſt *mixturâ ex aquis cordialibus unc. iv; aquæ florum tiliæ, acaciæ, ſambuci, ana, unc. i, matris perlarum, pulveris marchionis, ana, drachma ſemiſſe; eboris uſti, corallii rubri, ana ſcrupul. i; ſtibii diaphoretici, ſcrupul. ſemiſſe; ſpiritus nitri dulcis, gutt. xl; Sacchari perlati, drachmis ii: dentur ſingulis bihoriis duo cochlearia*, & ſit pro potu ptiſana ex ſcorzonerâ, cornu cervi, & ſemine fœniculi.

Cùm poſt phlebotomiam, diarrhœa perſeverat, nec febris remittit, perſtatque delirium loquax, vel ſopor profundus, nec miliaris eruptura eſt, tranſeo ad veſicatoria duo magna ſuris applicanda, atque inde intra biduum exanthemata efflореſcunt & delirium evaneſcit, intùs verò emulſio leviter diaphoretica adhibetur ex ſeminibus frigidis, ſemine cardui mariæ, papaveris cum aqua florum acaciæ, ſambuci, malvæ, adde oculos cancrorum citratos, cornu cervi, corallium, ana, ſcrupul.; nitri, gr. xxiv &c: Sumatur quarta pars omni trihorio.

Vitentur eſſentiæ, elixiria, omniaque ſpirituoſa, præter liquorem anodynum Hoffmanni, vel ſpiritum nitri dulcem.

Polydipſia exigit aquam frigidam aceto anaticis partibus mixtam pro collutorio, & ſi deſit diarrhœa, detur ſerum lactis affuſo vino albo præparatum:

Cephalalgiam mitigabat epithema ex aceto, aquâ roſarum & albumine ovi.

Alvi laxitas primis diebus ciebatur enematis, quibus deinde abſtinebant.

g. *Miliaris Nautica; febris nautica* Huxham. *Morbus carcerum* Lind. de ſcorbuto; *Miliaire ſcorbutique*.

Eſt Miliaris etiam purpurata ut prior, à quâ diſcrepat ſcorbuticis ſymptomatis combinatis; febris adeſt, eruptio copioſior in tibiis, ſenſim liveſcit, nigreſcit, ut miliaris eryſipelacea; ſequuntur ulcera gangrænoſa, ſanioſa, ſordida, hinc ſpina ventoſa, caries pertinaces ſurſum non deorſum in parte ſerpentes, gingivæ molles, vix tumidæ, ſæpe cruentatæ, maxillæ carioſæ, dentium lapſus, ſitis continua, cutis ſicca, urens; pulſus parvus, frequens; oculi ſæpe fixi, quandoque errantes, torvi, vividi; æger inquietus interdum delirat; lingua humida, tremula; hic morbus citò trucidat: ſi verò tardiùs, non minùs certò, ortâ per metaſtaſim carie tibiæ infra genu, ibi ulcera cancroſa, ſummè dolentia, lethalia; *Lind.* Parum differt ab illa febris nautica *Huxham. de aëre, & epid. pag.* 44 ubi fuſè de urâ agitur.

Differt miliaris carcerum & nautica ab amphimerinâ Hungarica per eruptionem miliarem eryſipelaceam; fortè ſpecies nullæ ſunt in his adhuc fixæ, quia venenum miliare cum purpureo & ſcorbutico combinari multis modis poteſt, aut nondum ſatis obſervatæ ſunt differentiæ eſſentiales.

h. *Miliaris purpurata; febris carcerum* Huxham de aëre pag. 82. Ludwig. inſtit. n° 150; *jail-diſtempers* Anglis, Pringle diſſert. of the jail-diſtempers; *The Goal-fever* Germanis.

Febris eſt putrida contagioſa ac peſtifera valde, cum ingenti virium damno, maximâ præcordiorum oppreſſione, tremore, tendinum ſubſultu, vigiliis, delirio, linguâ nigrâ & ſæpe aridâ valde, faucibus ſquallidis, halitu fœtidiſſimo; pulſus vacillat plurimùm, mox ab initio morbi, idque vel in robuſtis, urina eſt plerumque lurida & vappida, ſæpe ſubnigra & olida, rarò aliquid ineſt ſedimenti, interdum verò continet furfuroſa quædam, inæqualiter ſparſa; in ſtatu febris erumpunt petechiæ atræ, ſæpe papulæ aut puſtulæ liveſcentes cum oleoſo fœtido ſudore; puſtulæ floridæ in morbi acme ſalubres; lividæ & ſubnigræ lethales; petechiæ ſemper malæ; alvus nigra, fœtidiſſima, citiſſima plures ſub finem abripit; phrenitis quandoque, aliàs carus ſub ipſo morbi initio accidit quibuſdam. Si inſciis his oborta eſt alvi dejectio, certiſſima ſecuta mors eſt, biduo vix exacto.

Hic morbus vix ullam tolerat phlebotomiam; primâ vice extractus ſanguis eſt rutilus, valdè floridus, ſecundâ vice lividus aut niger non concreſcens.

i. *Miliaris Britannica*, Journ. de Med. Juill. 1759 pag. 57. *Febris inflammatoria, catarrhalis & putrida* D. Moucet. Maladie contagieuſe qui regne en Bretagne entre Breſt & Rennes, ſurtout à Plenée depuis 1757, par M. Moucet.

k. *Miliaris puerperarum; purpura puerperarum* Ludwigii Inſt. Clinicæ n° 244; *Eruption laiteuſe à la peau* Puzos; *Miliaire des femmes en couche.*

Miliaris puerperis ſuperveniens, ut & aliis, eſt vel alba, vel rubra; miliaris alba ſi tertio, quartove poſt partum die erumpit cum deliriis, æſtu ſummo & aliis gravibus accidentibus, ſemper fermè funeſta eſt, imprimis ſi

ſudor copioſus eam præcedit; ſi metritis cum ſenſu refrigerii in abdomine, ſi petechiæ cum miliari ſimul erumpant; ſi verò febris cum largo fluxu materiæ fœtidæ ex utero remittit, ſpes ſalutis aliqua ſupereſt.

Multò mitior eſt miliaris in puerperis, ſi rubra quinto, ſeptimo, vel nono die demum erumpat, ſi ſymptomata mitiora ſint, & lochia ex voto ſuccedant.

Curationem videſis apud *Puzos Traité des accouchemens*, *pag.* 377, qui hujus duas ſpecies diſtinguit. Levia diaphoretica ex infuſo theæ, croci, artemiſiæ, chamæmeli, & oleum amygdalarum tantùm ſuadet *D. Puzos* in ſimplici, quæ ſæpiùs à ſtragulis denſioribus quibus onerantur puerperæ, ortum ducit.

Ex *Clariſſ. Bonté Journ. de Med. Janv.* 1757, hæc miliaris à lactis evagatione & acore dependet, hinc odor aceti putris ex his ægris exhalat; phlyctænæ ſtatim limpidæ ſucceſſivè ſerum lacteum turbidum admittunt, hinc albeſcunt; eruptio inconſtans eſt, aliquot à partu diebus accidit, maximè ſi lochia ſupprimantur; aſthenia & animi abjectio totalis ſunt ſymptomata inſeparabilia. Legi certè merentur quæ de his ſcripſit Autor.

I. *Miliaris Scorbutica*, Chr. Gottl. Ludwigii, Inſtit. Clinicæ n° 230, *purpura ſcorbutica* ipſi dicta.

Miliaris ſcorbutica, in corporibus quæ impuris humoribus ſcatent, ſæpiùs ſine febri evidenti, æſtivo potiſſimùm tempore accidit; nonnunquam verò aliis levioribus morbis, v. g. amphimerinæ catarrhali, ſupervenit; in utroque caſu ſemper chronica eſt, & ægros diù exercet, rubras oſtendit puſtulas & aſperam reddit cutis ſuperficiem cum pruritu multo, imprimis ſi corpora incaleſcant; cum hac morbi ſpecie nec languor inſignis, nec anxietas præcordiorum, nec alia gravia ſymptomata occurrere ſolent.

Cauſa in acrimoniâ ſeri poſita eſt, quæ à ſalſo & aromatico victu in corporibus ſedentariis frequens eſt; potus copioſus calidus, abuſus tabaci cum defectu exercitii, & alvi conſtipatione huic anſam præbent; diluente & non fermentato potu, cibis blandis, exercitio ſufficienti in aëre puro, frictione & balneis multum ſolatii ægro affertur. Ptiſanæ demulcentes ex ſcorzonerâ, chinâ, bardanâ, præmiſſâ phlebotomiâ & levi catharſi, conveniunt; evitentur alexipharmaca, adhibeantur æſtate aquæ acidulæ; ſuperato morbo balneis frigidis cutis roboretur. *Ludwig.*

Urina in hac ſpecie valdè colorata cito fœtida, ſi ſervetur, cruſtâ oleoſâ & ſalinâ tegitur; ægri torminibus loborant & feces fœtidas ejiciunt, pulſus in hac febre rarior eſt & lentior quàm in ſanitate. *Lind. de ſcorbuto.*

VI. PURPURA, *Porphyra* Græcorum; *Petechialis febris* Germanorum; *Petechiæ*, *Peticulæ* &c aliorum; *Petechialis vera*, Frid. Hoffmanni cap. 11; *le Pourpre.*

Genus eſt phlegmaſiæ, cujus notæ ſunt potiſſimum maculæ ſubrotundæ morſibus pulicum ſimiles, ſed purpurei quandoque, lividi aut atri coloris, ſine tumore & pruritu: adde amphimerinam vel tritæophyam duplicem.

Differt

Differt 1° à pulicum morſibus, qui in febribus illudere poſſunt ex eo quòd preſſione evaneſcit rubedo horum morſuum, non verò Purpura, & defectu ſtigmatis vel puncti ab inſectis pertuſi; 2° à maculis ſcorbuticis, quòd ſcorbutus ſit ſine ſebre, Purpura verò febrem acutam comitem habeat, præterea ſcorbuticæ maculæ aliis ſcorbuti ſignis adjunguntur, ut ſtomacaci, quæ hìc deficiunt; 3° in rubeolâ erumpente adeſt affectus catarrhalis, in eruptâ eſt aſperitas, horum nulla ſunt in Purpurâ, ſi Viennenſem anni 1758 ab *Haſenohrlio* deſcriptam excipias; adde quòd maculæ rubeoloſæ ſunt incertæ figuræ, purpuratæ verò exactè circulares; 4° in ſcarlatinâ eſt rubedo quaſi uniformis in trunco velut à vino rubro affuſo, in Purpurâ ſunt maculæ lividæ ab invicem diſſitæ, intervallis cuti omnino concoloribus & apprime diſtinctis, nullusque pruritus, qui ferinus eſt in ſcarlatinâ.

Purpura accidentalis, quam ſymptomaticam dicunt, concurrit quidem cum variolâ malignâ, rubeolâ malignâ, miliari malignâ, peſte vulgari, &c; aſt ab illis omnibus exanthematis diſcrepat; de cætero petechiæ faciei parcunt, truncum verò maximè infeſtant.

1. *Purpura benigna* Chr. Gottl. Ludwigii Inſtitut. Clinic. n°. 145 *Petechiæ benignæ* ipſi dictæ; *Fiévre pourprée:* Vide Foreſti obſerv. 59 lib. 6.

Cognoſcitur ex febre, quæ more aliarum incipit ex horrore, frigore, ſubſequente calore & circa quartam diem per truncum potiſſimùm effloreſcunt maculæ non lividæ, nec atro-purpureæ, ſed roſei coloris & paucæ; ubi apparent per totum corpus poſt ſigna coctionis, inſtar criſeos morbum ſolvunt.

Verùm ſi reprimantur, ut in caſu *Foreſti*, diros alios morbos excitant, ut gaſtrodyniam diriſſimam cum anguſtiâ præcordiorum & dyſpnœâ. Ad revocandam illam eruptionem optimè convenit pulvis bezoarticus ad drachm. 1. cum nitri ſcrupulo 1. & camphoræ granis quatuor, qui omni trihorio eſt ſumendus.

2. *Purpura maligna; Febris purpurata* Sennerti lib. 4 cap. 11; Riverii Cent. I. obſ. 21; *Febris peſtilens* ejuſdem Pr. Med.; *Febris peticularis* R. Fortis; *Febris lenticularis* Germanis; *Febris petechialis* Juncker Tab. 72, Chr. Ludwigii n° 146; *Tabardillo* Hiſpanis; *Fiévre pourprée maligne.*

Unicum datur ſymptoma, ait *Riverius Lib. XIII. Sect. III Cap. 1*, febri peſtilenti proprium & peculiare, quod in reliquis febribus non contingit; maculæ nimirum purpureæ in toto corpore, ac præcipuè in lumbis, pectore & dorſo apparentes, morſibus pulicum plerumque ſimiles, quæ *peticulæ* ſeu *petechiæ* ab Italis vulgò nominantur.

Riverius obſ. 18. centur. 2, vidit quadragenarium purpurâ malignâ laborantem cum ſiti intenſâ, præcordiorum æſtu, & inquietudinibus; præceſſerat cholera, tertio die hæmorrhagia copioſa, pulſus erat parvus, maculæ lividæ; præter julepos cardiacos cum ſale prunellæ ter in die exhibendos, præſcripſit is pulverem ex ſalis prunellæ unciâ ſemiſſe, camphoræ drachmâ

ſemiſſe,

ſemiſſe, ſumat quartam partem tertiâ quavis horâ; eadem die melius habuit æger, & his remediis iteratis intra paucos dies convaluit.

Idem *obſerv. 21 centur. 1* refert hiſtoriam febris purpuratæ remittentis ab octo diebus durantis, in quâ æger ſemel purgatus & tres phlebotomias paſſus; pulſus erat frequens & inæqualis, & totum corpus exanthematis purpureis refertum; urinæ laudabiles, paululum coctæ; invitis cucurbitulis, ptiſanâ de cornu cervi, inunctionibus ex oleo ſcorpionum, undecimâ die delirium cum convulſionibus acceſſit; decimâ ſextâ circa veſicatorium dorſi apparuerunt puſtulæ plurimæ quaſi varioloſæ, quæ ſequenti die ruptæ exſiccabantur; aſt in parte anteriori pectoris infinitæ prodiere papulæ perexiguæ, pellucidæ, humore ſeroſo refertæ, verbo miliares, unde febris valde remiſſa, & delirium imminutum; purgatus æger decimâ ſextâ, iterùmque vigeſimâ ſecundâ convaluit. Succeſſum tribuit Auctor potiſſimum ptiſanæ, in cujus ſingulis cyathis miſcebat ſalis prunellæ drachmam unam & ſpiritûs vitrioli guttas decem; adhibebat etiam cum ſalis prunellæ drachmâ ſemiſſe bezoarticum minerale ad ſcrupulum unum & camphoræ grana ſex.

Scholium. A petechiis diſcrepant meo quidem judicio vibices ſeu maculæ amplæ violaceæ aut lividæ, quæ in peſte ſporadicâ, nec non epidemicâ per cutem diſperguntur: *vibices* dicuntur, ſi virgatæ quaſi à flagellis inflictæ. Vide *obſ. 64 Riverii cent. 2*, ubi refertur nomine febris malignæ, peſtis ſporadica parotide terminata circa diem undecimam.

Hujus morbi hiſtoriam *vide* apud *Frid. Hoffmannum de febribus petechialibus veris cap. 11. n°. 3.*

3. *Purpura Symptomatica*, *les Petechies accidentelles*, *Pourpre accidentel.* Huxham lib. I. pag. 105-108.

Ea eſt quæ aliis morborum generibus ſupervenit, nec eos judicat, nec in illis conſtans eſt, nec in morbi incremento obſervatur; morbi, quibus illa jungitur, non petechiales, ſed *petechizantes* à *Junckero* & *Nentero* cognominantur, & tales ſunt omnes febres remittentes, potiſſimum typhi, hemitritæi & tritæophyæ, omnes phlegmaſiæ exanthematicæ, ut peſtis, variola, rubeola maligna, miliaris, quæ etiam reciproce puſtulas aut papulas ſuas ſymptomaticè admiſcent purpuræ, & ſibi mutuò; ſic in *obſervat. 21 centur. 1æ Riverii*, puſtulæ varioloſæ & miliares papulæ purpuram malignam ſymptomaticè adornarunt; ſic in peſte Maſſilienſi petechiæ, puſtulæ carbunculoſæ, vibices, aliaque exanthemata bubonibus ſe comites addebant. Peſtis ſporadicæ cum petechiis hiſtoriam vide apud *Riverium centur. 2 obſerv. 64;* morbus enim qui parotide ſolvitur nomine peſtis ſporadicæ videtur deſignandus.

Utrum purpura maligna ſit contagioſa, ut contendit *Ludwigius*, valdè dubito, cùm de peſtis contagio maximi in arte viri dubitent, in quâ tamen purpura peſti conjungi ſolet; venenum tamen multiplicativum in ipſius principio morbifico admitto, idque tenuiſſimum, halituoſum, acre, ſepticum. In hoc morbo phlebotomia rarò adhiberi poteſt ob pulsûs debilitatem; emetica verò & cathartica feliciter adhibentur; dein lenia diaphoretica, anti-

antiſeptica præſertim, ut camphora, chamæmelum, ſerpentaria, &c, uſurpantur.

4. *Purpura verminoſa.* Hiſt. de l'Ac. des Sc. 1714 pag. 14. A.

Ægri multos lumbricos rejiciebant, cùm maturè ſuccurrebat illis, & tunc Purpura erumpebat; quicumque ab ea evadebant epidermide ſpoliabantur; cæteri intra triduum obibant, & tanta erat putredo cadaverum, ut veſpillones ſæpius contagio afficerentur: Morbus circa Tullum in Lotharingia epidemicè graſſabatur. *Geoffroi.*

VII. ERYSIPELAS. *Roſa* Sennerti, & *Ignis Sacer; Eryſipelas pernicioſum* Moroni Direct.; *Febris eryſipelatoſa* Sydenhami pag. 174, 655, Fr. Hoffmanni Tom. 2. *Fiévre éryſipelateuſe*; vulgò *feu de S. Antoine*, Mezeray Hiſt. de France.

Vulgò eodem nomine inſignitur ac *Erythema*, ſeu morbus gravis & levis affectus, verùm res adeò diverſas diverſa nomina deſignare debent.

Cognoſcitur ex pyrexiâ acutâ & tumore diffuſo coloris rubro-roſei cum ſenſu ardoris.

Differt ab exanthematicis prioribus quòd non per puncta exigua & maculas pulicum morſibus ſimiles erumpat, ſed in latas, amplas, pollicares aut majores areas ſubtumidas ſe diffundat: ab erythemate per febrem ſæpiùs putridam quâ Eryſipelas ſtipatur, cùm vix ulla ſit in erythemate, ſaltem à principio externo procedenti. Eryſipelas verò ut erythema, cutis deſquamatione terminatur.

1. *Eryſipelas Roſa* Sennerti de febrib. lib. 2 cap. 15; *Febris eryſipelatoſa* Sydenhami Sect. VI Cap. 5; *Febris eryſipelacea* Fr. Hoffmanni T. II cap. 13; *das Rothlauff* Germanis; *Eryſipéle.*

Phlegmaſia eſt cum febre continua ſynochâ; cum alicujus partis, potiſſimùm faciei, erythemati juncta; juxta *Sennertum* definitur febris continua à ſanguinis parte tenuiore corruptâ & inflammatâ, quâ ut natura ſe liberet, eam in aliquam partem externam expellit formâ tumoris aut maculæ rubræ, latæ, quæ à parte in partem ſerpit.

Præludit ab horrore, rigore & ſequenti circiter die invadit, potiſſimum ſub finem æſtatis, dum æger ſub dio verſatur; ſummus ſubituſque rubor ac dolor exoritur in quadam parte, apud Germanos in inguinibus, alis, femoribuſve cum prævio glandularum vel axillarium vel inguinalium dolore, ita ut æger ſe peſte correptum judicet; apud Anglos verò & Gallos ſæpiùs faciem occupat hic tumor calore acri, rubore roſeo, cum ſumma cutis tenſione & elevatione exiguâ, latâ, diffusâ non circumſcriptâ; febris intenditur cum calore, ſiti, anxietate, non raròapud nos linguæ albedine, oris fœtore. Si vehementius ſit malum, phlyctænæ ſupra tumorem elevantur, aquâ ſubluteâ turgidæ, hinc per frontem, palpebras, capillitium, collumque circuit, atque ſi malè tractetur, accedit gangræna, delirium, utplurimum verò morbus intra ſeptimanam terminatur.

Sexagenaria menſe februario magnâ debilitate cum ſomnolentiâ ac pulſu

parvo corripiebatur, præmiſſo frigore & horrore; illicò potionem cardiacam adhibui, ſequenti die phlebotomia è brachio fuit inſtituta, poſtridiè catharſis ex duobus cyathis ptiſanæ regiæ cum pauxillo tartari ſtibiati; ſæpiùs enim præcedunt nauſeæ, & nihil felicius in hoc morbo ſuccedit quam vomitorium; eodem veſpere iterum vena ſecta fuit, tunc ſeu tertiâ die eryſipelatoſus tumor in parte dextrâ faciei apparuit, caput ſenſim circuivit, nihil applicui; ex aure ſerum ſanguinolentum effluxit, bullæ apparuerunt & citò crepuerunt, pulſus major & frequentior evaſit, phlebotomia iterata eſt, & ptiſanâ regiâ ſine tartaro ſtibiato alternis diebus ſumptâ, lingua, quæ erat ſicca & nigra, humida evaſit, ſeptimâ die nitida fuit; eryſipelatoſus tumor, qui palpebras in magnum tumorem ſubalbum inflaverat, eaſque dein deſeruerat, reſedit, exſiccatus eſt, & in magnas ſquamas cuticula delapſa eſt.

2. *Eryſipelas typhodes*; *Fièvre maligne eryſipelateuſe.*

Eſt febris maligna, initio typhodes, deinde bilioſa, alternis diebus paroxyſmum fortiorem, ſed unum quotidiè inferens, in qua cum delirio, ſummâ virium proſtratione, tertiâ die erumpit tumor eryſipelatoſus faciei, vel humerorum, colli, brachii, febre tunc temporis vividâ, ardente, quæ primis diebus ex pulſu vix poterat cognoſci.

Domina de Graſſet triginta annos nata menſe februario è templo exiens, horrore, frigore, cephalalgiâ corripitur, lecto poſt tres dies tantùm ſe addicit, febris erat remittens, tritæophya duplex, quæ creſcens cum frigore, & dein calore ſummo exacerbans, delirium afferebat; tertio die tumor eryſipelaceus faciem affecit, aſt recedens ob mutatum lectum, dein in humeris, collo, pectore apparuit, mox brachium dextrum ac manum invaſit; vena novies ſecta fuit, ſanguis erat coriaceus; diebus à paroxyſmo fortiori vacuis, purgata cum ptiſanâ regiâ & tartaro ſtibiato; die decimâ ſeptimâ, ob iram ſuſceptam paroxyſmus vehemens cum horrore aquæ, lucis averſatione, & lachrymatione exiguâ ſine ratione; vena pedis tuſa fuit; ſequenti die vini emetici puri unciâ unâ ſumptâ, eryſipelas quod receſſerat, iterùm faciem infeſtavit; delirium imminutum eſt; interea in manu, brachioque quovis mane tumores molles, albi, ſeſe oſtendebant ſine prævio rubore aut dolore; his apertis pus effluebat, vulnus citò ſanabatur; nova apoſtemata die ſequenti apparebant, & illicò aperiebantur; trigeſimâ die ſenſim paroxyſmis debilitata è vivis exceſſit.

Vidi ſimilem morbum Nemauſi in muliere quadragenariâ, in quâ per tres quatuorve dies ex pulſu & delirio obſcuro hyſtericum inſultum tantummodo incuſandum putabant, aſt repetitâ phlebotomiâ eryſipelas in dorſo apparuit, emeticis & catharticis febris illa tritæophya intra 14[um] diem receſſit.

Sunt qui linteolum æquis vini & aquæ tepidæ partibus madidum, alii verò decocto florum ſambuci in aquâ tinctum, & quavis horâ renovatum erythemati imponunt, aſt nihil imponere ſatius eſt.

3. *Ery-*

3. *Eryſipelas à veneno.*

Anno 1752, menſis Auguſti nono, ſutor oppidi *Vias* dicti, ejus uxor, duoque nati, frixum hepar ſquali catuli *Linnæi* manducarunt, tertius natus nihil ex eo attigit, puella perparum; ſtatim à paſtu qui manducaverant hepar, ſomno correpti decumbunt per biduum, triduumve ſomno, & delirio detenti; vicini admoniti accedunt, & hos ægros eryſipelate univerſali citra calorem tamen, ſed cum acri pruritu correptos, ac velut ebrios contemplantur; fœmina prima exſurgens cutemque exagitans, cuticulam totius corporis à cute ſecedere ſenſit; maritus ægriùs cuticulam depoſuit non ſine violentis pandiculationibus; tota epidermis uxoris intra ſex dies omninò avulſa eſt, aſt viro intra menſem; interea Agatham ego accerſitus ad ægram nobilem, ſutorem & ejus uxorem accerſo, & fruſta ampla epidermidis ab illis accipio; ipſe à calcaneo viri fruſtum amplum adhuc hærens avello; puella partim tantum deſquamata furunculum in femore paſſa eſt. Hepar illius piſcis ſemper rejici ſolet ab ipſis piſcatoribus; piſcis verò ille non proſtat niſi menſe Auguſto in noſtris oris, vulgò *catulus marinus* vocatur; hepar conſtat ex duobus lobis pedem longis, inſtar lori coriacei complanatis, ex luteo variegatis vel punctatis.

Simile verò eryſipelas collum, & faciem tantùm infeſtans corripuit Monſpelii tres adoleſcentes, qui alterius generis piſcem manducaverant. Idem Agathæ de alterius etiam piſcis eſu factum dicunt: fortè illi piſces venenum hoc concipiunt cum fruſta carnis putridæ hamis affixa vorant. Hic morbus à mytulorum eſu ſæpe productus fuit *Werlhofio* teſte.

4. *Eryſipelas ambuſtio*; *grande brûlure.*

Morbus eſt iſque valdè periculoſus, cùm magna pars corporis, præſertim verò faciei, oleo, aquâ, aut aliquo liquore ferventi comburitur; lebete effuſo, lapſu in calcem vivam recens aquâ ſolutam, aut in ignem, qui conflagrat, aut pulveris pyrii exploſione attingitur; inde dolor atrox, pertinax, febris acuta, pervigilium, & quandoque cita mors, aut etiam ſphacelus partium combuſtarum, amplæ phlyctænæ, &c.

Pro arcano eſt apud mulieres unguentum ex aquâ ſecundâ calcis & oleo; ſed ceratum Galeni ad dolores demulcendos æque valet, ubi partes eroſæ ſunt. Si vero nulla excoriatio, ſedato primo dolore, vinum tepidum aquatum continuò admotum optimum eſt. Vide *Gangrænam* 5am *ejuſque curam.*

5. *Eryſipelas Peſtilens; Ignis ſacer; Feu S. Antoine, Feu ſacré*: Mezeray *Hiſt. de Franc. ann.* 1090. *Mal des ardens en* 1130 *ſous Louis VII.* Ægri *ardentes.*

Hoc anno utramque Lotharingiam devaſtabat morbus epidemicus, ignis Sacer, vel ignis Sancti Antonii nuncupatus. Præ Templorum foribus, inque mediis plateis ægri miſerrimam vitam doloribus atrocibus excruciatam ducebant; aliis pedes, manus aliis, quibuſdam facies hoc peſtilenti morbo exedebantur; an ad eryſipelas, an ad anthracem referenda ſit hæc epidemia dubito. Eryſipelaceam tamen fuiſſe febrem videntur innuere *Sennertus*, *Sydenham* & nuper *Frid. Hoffmannus*, qui animadvertit eryſipelaceam

dari febrem, quæ cum atrociſſimo morbo peſtilenti ſummam affinitatem habet; utrumque enim cum horrore, æſtu, delirio, virium proſtratione, vehementi dorſi capitiſque dolore invadit; inter tertium, & quartum diem erumpunt ad glandulas axillares vel inguinales materiæ adurentes, quæ in igne ſacro ad pedes uſque deſcendunt. Hæc materies in glandulis abſceſſum format, ac partibus extremis gangrænam inducit: demùm in utroque morbo à materiæ morbificæ retroceſſione ſummum impendet vitæ periculum: Vide *Frider. Hoffmann. de febre eryſipelacea n°.* 2.

6. *Eryſipelas ſymptomaticum* Frid. Hoffmann. de febre eryſipelaceâ n°. 4.

In anaſarcâ, aſcite, imò aurigine & melasictero accedit haud raró ſymptomaticè eryſipelas & citò ægrum jugulat.

Complicatur etiam vulneribus partium nervoſarum, præſertim cranii & fracturis oſſium, & tunc æger in ancipiti verſatur.

7. *Eryſipelas Chinenſe* du Halde Hiſt. de la Chine pag. 317.

Operarii qui vernicem extrahunt ex arbore quæ *Rhus vernix* Linnæo dicitur, ſi exhalationes hujus excipiant, eryſipelate univerſali intra diem afficiuntur, facies deformatur, corpus intumeſcit, quaſi lepra infectum videtur; cutis ubique crepat, unde multum ſeri effluit, demum cutis exſiccatur, decidit & nova ſuccreſcit.

Cura petitur ex hydragogo vehementi, dein balnea in decocto cimarum abietis, corticis caſtanearum cum nitro & baſellâ, ſtuphæ hujus decocti adhibentur, & cinis baſellæ vulneribus aſpergitur.

8. *Eryſipelas Zoſter* Plinii lib. 26. cap. 11. Langii Epiſt. pag. 110, *Zona* Frid. Hoffmanni, de febre eryſipel. n°. 6. Ruſſelli de tabe glandulari, pag. 125. Anglis *the Shingles*, pag. 23.

Hic corporis truncum infeſtat, modò thoracem, modò ſcapulas, modò latera & coſtas occupans; frequenter etiam inferius oritur & medium corpus tanquam cingulum cingit atque totum amplectitur, in quo caſu, teſte *Plinio*, enecat. Subnaſcuntur veſiculæ quædam flaveſcentes nonnunquam, ſed ſæpiùs liveſcentes, quæ ad inſtar herpetis, cujus ſpeciem maximè referunt, corrodere ſolent. Hinc *Herpes Scribonio Largo* dicitur; febriculâ tantùm ſtipatur, & ſi reprimantur veſiculæ, magna ſymptomata enaſcuntur. Vide Hiſtoriam à *Ruſſello* traditam, in quâ gravis dyſpnœa ſucceſſit.

Duo in curâ ſunt obſervanda, 1° ut maturationem ulcuſculorum adjuvemus; 2° ut à purgando nos contineamus, donec ſe per cutim evacuaverit eruptio; tum autem vel ſale Glauberi, vel aquâ marinâ venter ſubducendus eſt. Vide curam fuſiùs apud *Frid. Hoffmannum*, *S.* 1. *cap.* 13. *de febre eryſipelaceâ.*

9. *Eryſipelas contagioſum* Deslandes Hiſt. de l'Acad. des Sc. 1716.

Ægritudo Toloſæ Epidemica, &, ut ferunt, contagioſa fuit anno 1716: epidermis faciei, apud eos qui convaleſcunt, decidit.

10. *Eryſipelas à veſpis.*

Vidi militem calvum, qui apum examine ita fuit involutus, & laceſſitus, ut

caput,

caput, collum & manus quaſi eryſipelate uniformi mirè intumeſcerent, cum rubore & atroci dolore, ex quibus ferè exanimatus fuit; veſparum morſus repetiti eumdem morbum producunt & atrociorem; nullum tutius auxilium eſt quàm frigidâ continuò renovatâ partem abluere, teſte *Reaumurio.*

VIII. Scarlatina, *Morbilli confluentes* Morton de febr. ſcarlatinâ, pag. 28 cap. 5; dicitur *Scarlatina* à colore rubro rutilo exanthematum. *Fiévre ſcarlatine; Fiévre rouge.*

Phlegmaſia eſt exanthematis maculoſis, rubris, crebrioribus, latioribus, & multò magis rubentibus, at non perinde uniformibus, ac ſunt illæ maculæ quæ rubeolam ſtipant; illæ pariter farinoſis ſquamulis terminantur, ſed ſine præludio catharrali enaſcuntur, & ad ſecundam, tertiamve vicem ſe produnt ac recondunt viciſſim.

1. *Scarlatina febris* Sydenhami, cap. 2. ſect. VI. & p. 653. *Rubeola confluens.*

Hæc febris utplurimum ſub æſtatis finem accidit; integras familias & præſertim infantes aggreditur, ſine tuſſi, epiphorâ, unde diſtinguitur à rubeolâ; ſed præterea in rubeolâ dantur in trunco corymbi macularum intervallis cutis albis invicem diſcreti; in ſcarlatinâ maculæ ſunt uniformiter diſſeminatæ, quaſi vino rubro tinctæ forent partes. Die quartâ facies intumeſcit, exanthemata ſe produnt, & poſt tres vel quatuor dies evaneſcunt; incipit cum horrore & frigore; ægritudo eſt mediocris.

Cura ſimpliciſſima eſt. A phlebotomiâ, catharticis & magis etiam à ſudorificis, & cardiacis abſtinendum; carnium eſus interdicatur, foras non prodeat ſcarlatinus, nec ſe lecto jugiter addicat; deſquamatione peractâ, utatur leni cathartico. Si coma, eclampſiave initio ſupervenerint, ut infantibus accidit, epipaſticum amplum nuchæ applicetur, & paregoricum quavis nocte uſurpetur; pro potu ſit hydrogala, ſeu lac cum aquæ triplo coctum.

2. *Scarlatina urticata; altera eryſipelatoſæ febris ſpecies* Sydenhami Sect. VI. cap. 6. *Purpura urticata* Junckeri Tab. 74 pag. 599; *Fievre rouge prurigineuſe; Fiévre ortiée* de Meyzerey T. 2. pag. 252. P.

Incipit cum ſenſu refrigerii, ſequitur moderatus calor, ſitis, cephalalgia, dein cum multo pruritu, & cutaneo rigore exanthemata tam in facie quàm in reliquo corpore ſe produnt, quæ cutim ſuperant & citò accreſcunt, & papulas eminentes coloris ex pallido roſei, urticarum puncturis ſimiles referunt, quandoque cum protuberantiis fermè eryſipelaceis & aſperitate ſerpiginoſâ; febris, ſi adeſt, mitiſſima eſt; exanthemata interdum evaneſcunt febre remittente, aſt circa veſperam denuò prodeunt, cum febre, pruritu moleſto & ardenti: intra tres aut quatuor dies ceſſat affectus, minutiſſimis ſquamulis ex cute ſecedentibus. Vide *Tertianam urticatam.*

Vide curam in *Ill. de Meyzerey Malad. des Armées Tom. 2 pag. 251.*

 3. *Scar-*

3. *Scarlatina porriginoſa. Tertia eruptionis ſpecies* Sydenhami, Ibid. pag. 476. cap. 6. P.

Hæc rarior eſt antecedenti, ſæpius in pectore ſe prodit, ac aliquo loco determinato ſe figit; vix cutim ſupereminens ac latiorem maculam præ ſe ferens, niſi quod aliquantulum porriginoſa ac ſquamulis flaveſcentibus diſtincta; hac apparente æger bene ſe habet, recedente ægrotat, urinam turbidam ac rubram mingit. Hæc poſtrema eruptio curatur ut ſcarlatina urticata, aſt quandoque non niſi aquis ferrugineis diu epotis cedit.

4. *Scarlatina intermittens*, Morton Pyretol. p. 33, 97, 98. P.

5. *Scarlatina variolodes* Journ. de Med. Juill. 1763 pag. 275. B.

Ea eſt ſpecies quæ, poſt epidemiam varioloſam accedens, præludit non ſecus ac variola, ſcilicet cum pyrexia, delirio, nauſea, vomitione, hæmorrhagia narium, tuſſi; accedit dein in trunco rubedo qualis cancri cocti; morbus intra tres dies recedit, aſt rubedo quandoque reſiſtit.

Curatur phlebotomia, potu copioſo, leviſſimis cardiacis, & catharticis pluries in convaleſcentia repetitis; ſæviit Pariſiis vere anni 1712; anno etiam 1763 menſe Auguſto, ſcarlatina ſtipabatur ante quartam diem puſtulis variolarum æmulis, ita ut Medici deciperentur, ſed puſtulæ multò citius ſuppurabant & exſiccabantur, nec cruſtas relinquebant, nec maculas rubras.

6. *Scarlatina anginoſa anni 1765.* A.

Hac æſtate Monſpelii viget apud infantes ſcarlatina, in qua totus truncus intenſe rubet cum voce rauca, & angina ulceroſa, imò in quibuſdam gangrænoſa, qualis ante biennium ſola ſine ſcarlatina plures infantes abſtulit. Curatur emetico quod nauſeæ indicant, dein catharticis, mox verò deterſione faucium ope mellis & decocti hordei cum pauxillo acidi marini; dein, remiſſâ pyrexiâ, lixivio calcis vivæ cum melle ulcus exſiccatur; verùm ſæpius infans è medio tollitur, niſi angina ſimplex fuerit, & docilis æger remedia admittat. Morbus hic contagioſus apparet, ut & cynanche maligna ante biennium fuerat.

IX. ESSERA, *Porcelaine.*

Phlegmaſia eſt utplurimum apyreta, vitiis æquè ac morbis accenſenda, in quâ maculæ rubellæ, pollicares, plures, diſcretæ, in diverſis corporis partibus ſubitò erumpunt, poſt diem unam aut alteram recedunt ac revertuntur.

Differunt à purpurâ urticatâ, ex eo quòd multò latiores ſunt, nec ullatenus pruriginoſæ; vix dolent, febriculam minimam comitem habent. Illæ maculæ vix ſupra cutem eminentes rarò phlebotomiam poſtulant, & ſæpiùs poſt quatuor dies recedunt, ſub regimine moderato, cavendo à frigore, abſtinendo à vino & carnibus. Vidi Eſſeram cujus exanthemata pollicaria diametro, ex intensè rubris demùm albeſcebant, cuticulâ ſcilicet nummi parvi magnitudine à cute ſemotâ, nullo fluido interpoſito, deinceps exſiccata, & fruſtulatim delapſura. Harum ſpecierum deſunt accurati characteres.

X.

X. APHTHA ; *Pemphingodes* Galeni Finit. Medic. ; *Puſtulæ oris* Haly Abbas ; *Algbla* Arabum ; *Ulcuſcula oris* Fel. Plateri ; *Veſiculæ gingivarum* Sennerti de aphthis ; *les Aphthes*, *Chancres* ; *Breſegue* Occitanis.

Definitur à *Galeno* febris quæ per caloris intenſionem puſtulas in ore, quæ Græcis *phlyctides* dicuntur, excitat.

Ejus itaque character eſt eruptio phlyctænarum interiorem oris ſuperficiem occupantium ; ſunt verò papulæ ſubrotundæ ſemilineares in palato valdè dolentes, in linguâ concolores, apice pertuſæ, quæ ulcuſcula, abraſâ cuticulâ, ſerpunt, & acriter dolent ; inde deglutitioni, ſuctioni, & apud adultos maſticationi valde nocent : pyrexia verò ſæpiùs nulla aut exigua, niſi Aphtha complicata ſit cum variolâ, tritæophyâ, &c. Color eſt varius, vulgò albus in medio, ruber in ambitu ; vidi in linguâ ipſi linguæ concolores. In malignâ Aphthâ papulæ ſunt brunneæ, flavæ, nigræ, lividæ. Infantes ſæpiùs quàm adulti aphthoſi ſunt.

Duplex eſt itaque ſtatus in papulis. Initio tumor eſt, ſeu elevatio epithelidis inſtar grani milii, ſed apice foraminulum gerit ; hæc verò veſicula nil continere videtur, ſed alba eſt, quia non cohæret partibus ſubjectis, ut accidit in ambuſtione epidermidis ; dein lateſcit hæc eroſio maximè in Aphthâ ſyphiliticâ, mercuriali, &c ; & ulcuſculum merum eſt, vulgò *chancre* dictum, cujus fundus eſt albus, ſordidus.

Efflorescentia illa tribuenda videtur ichori cuidam alkaleſcenti in glandulis miliaribus oris depoſito, halituoſo, corroſivo ; hæc eroſo apice veſiculæ relinquit ulcuſculum, acutè dolens quoties cibis, potuve attingitur ; auxilia verò in genere ſunt antialkalina ſpecifica, ut acida, ſpiritus ſcilicet ſalis, ſulphuris, alumen, vitriolum cypreum, &c ; vel edulcorantia, ut oleum raparum, butyrum, radix althææ ; demum ſanguinem depurantia generalia, cathartica, &c.

1. *Aphtha lactucimen* Mangeti Bibliothec. Med. Pr. Mauriceau lib. 3. cap. 34. *Aphthæ infantiles*, *effloreſcentia oris alba ſine febre.*

Vocatur illa ſpecies *lactucimen*, tum quia lactentibus familiaris eſt, & à lacte corrupto oriri creditur, tum quia ſub formâ papularum albarum fundum oris obſidet hæc effloreſcentia.

Hanc ſuſpicantur nutrices, ex eo quòd lac ſugere recuſent, vel nequeant infantes, valdè anxii, pervigiles, febrientes ſint ; papillâ in os immiſsâ, nutrices calorem oris infantis etiam ſentiunt, tum aperto eorum ore vident maculas albas, ſemilineæ diametro, invicem cohærentes, quæ palatum, genas internas, aliaſque oris partes obſident.

Apud adultos anticam ac ſupernam palati partem obſident, aſperam reddunt & albidam, cum acri dolore & difficillimâ maſticatione. Verùm apex & latera linguæ etiam puncto hîc & illic pertuſa videntur, quod acerrimè dolet etiam colore vix mutato.

Curatio obtinetur lacte blando, dulci, adeoque electione nutricis, vel edul-

corato prioris ſanguine per diætam convenientem, catharſim, juſcula refrigerantia, ptiſanam ex oryzâ, balnea, &c, necnon collutione oris infantis frequenti ex decocti hordei, unciis tribus; mellis roſati & ſyrupi de moris, ana, unc. 1. miſce, fiat collutorium; imò purgetur infans; dein abſorbens pulvis, ut corallorum gr. x. in cochleari lactis præbeatur; purgari poteſt cum mannæ, unc. 1. rhei, gr. octo; vel alternis diebus cum ſyrupo de cichorio compoſito.

Si eroſio papularum creſcat, remediiſque reſiſtat, ſummâ cum cautelâ, collyrio Lanfranci maximè diluto, ope penicilli, tangantur ulcuſcula, dein os abluatur, & inclinato capite reſiduum exſpuatur. Apud adultos vel paucæ ſunt papulæ, vel multæ; ſi paucæ, ſufficit eas appreſſo vitrioli cærulei fruſtulo contingere, vel penicilii ope eas ſpiritu ſulphuris vel ſalis urere, unde ptyaliſmus uber: ſi copioſæ, ut in epidemiâ anni 1759 obſervavi, phlebotomia utilis eſt, dein catharſis, oris collutio ex aceto, decocto hordei cum melle; victus humectans & refrigerans; oleum raparum cum ſaccharo, mel cum tantillo aluminis ori admovetur; Germani aquâ in quâ ferrum candens extinctum eſt cum ſaccharo & croco ope linteoli rigidioris puſtulas aphthoſas abſtergunt.

2. *Aphtha febrilis; Aphthæ in adultis* Sennert. lib. 2 pag. 1 cap. 18.

Eſt pueris necnon adultis familiaris cum febre, oris inflammatione, ulcuſculis ejus albis ad œſophagum quandoque extenſis; ea ſpecies verò eſt phlegmaſia; atque ſi hæ papulæ interiora œſophagi, ventriculi, &c, afficiant, inde anginæ, vomitus, dyſenteriæ excitantur peſſimæ, dein verò pervigilium, dyſphagia, ptyaliſmus, ſumma macies & debilitas, unde quandoque mors.

Filius L. Riverii quadriennis fluxionem acerrimam patiebatur in linguam & fauces, cum infinitis ulcuſculis albicantibus dolorificis, & magnâ inflammatione; cibum capere nec lac ſugere poterat; die ac nocte ejulabat, inſomnis, macilentus, ac ferè conſumptus; alvi fluxus erat copioſus, quo bilem porraceam rejiciebat; mel roſaceum cum ſpiritûs vitrioli guttulis aliquot, quod alias mirificè conducit, non profuit; veſicatorium ſcapulis admotum valde profuit, ſed dolores & clamores perſeverabant; æger per os humorem ſeroſum & acrem emittebat; tandem narcoticis magnâ doſi ſedatus eſt; hinc adhibitâ catharſi convaluit. *River. obſ. 43 cent. 2, & obſ. 35 cent. 3.*

In adultis à phlebotomiâ & catharſi cura ineunda eſt.

3. *Aphtha maligna; Aphthai cacoethes* Græcis: *Pauli Æginetæ libr. 1 cap. 10.* An *Aphtha* Belgarum Aug. Blondel?

Aphthæ ſymptomaticæ in febribus malignis, lividæ, fœtidæ, gangrænodeæ cum tritæophyâ, aut ſimili febre malignâ citam mortem prænuntiant, teſte *Avicennâ.* In dyſenteriâ non ſunt melioris ominis, monente *Sydenhamo, Sect. IV. cap. 3.*

Aphthæ quæ ſuperveniunt miliari febri debellantur catharticis, ſanguinem contemperantibus; deinde verò uſu kinkinæ, & gargariſmate ex ſucco pomorum agreſtium, & ſyrupo de rubo idæo. Vide *Sydenham. pag. 523.*

Aphthas

Aphthas eſſe puſtulas ipſas miliares ad interiora converſas exiſtimat *Ill. de Haën.*

4. *Aphtha ſyphilitica ; ulcuſcula venerea oris* Aſtruc ; Gallicè *Chancres vénériens de la bouche* Mauriceau, Malad. des femmes, art. 34.

Illa ſunt duplicis ordinis ; alia enim ſunt ſpontanea, & à viru ſyphilitico jam inveterato, aut ſi recens, per baſia ſuſcepto, oriuntur ; vel tum ſanis, tum ſyphiliticis ab hydrargyroſi, aut remediorum mercurialium uſu copioſiori oriuntur.

Aphthæ ſyphiliticæ ſunt exulcerationes ſuperficiales, muco albo vel griſeo obductæ, quæ ſæpiùs velum palatinum, uvulam, ejuſque columnas, partemque poſticam faucium obſident, & à parte in partem ſerpunt cum oris fœtore, ptyaliſmo importuno, & ſi diutiùs durent, cum vomeris oſſiumque vicinorum eroſione, carie.

Aphthæ mercuriales ſunt ulcuſcula dolorifica, ſordida, fœtida, quæ potiſſimùm ad latera & baſim linguæ, ad interiora genarum in extremo ductu Stenoniano confertim erumpunt ob fortiorem hydrargyroſim, aut repetitum panaceæ, aquilæ albæ, &c, uſum, cum dolore, fœtore, ptyaliſmo, linguæ intumeſcentiâ, anginâ, oris aperiendi difficultate, & ſequenti ſtricturâ, quâ ægri dicuntur capiſtrati, Gallicè *bridés.*

5. *Aphtha ſcorbutica*, *Ulcères de la bouche ſcorbutiques.*

Vidi purpuram ſcorbuticam cum pertinaci narium & gingivarum hæmorrhagiâ, oris fœtore prægreſſo, pyrexiâ ; poſt aliquot dies ab invaſione, maculis atro-purpureis, circularibus, vel ovalibus lineæ diametro per totam cutem reſperſis, ptyaliſmo ſanguinolento & phlyctænis in ore copioſis : in ſcorbuto graviore accedunt ulcuſcula gingivarum cum ptyaliſmo, phlyctænis ruptis enata, rodentia, quæ veram ſcorbuticam aphtham conſtituunt.

Nihil melius quàm ſi tangantur oleo vitrioli puro, aquâ Rabel, & ſimilibus.

ORDO SECUNDUS.

Phlegmasiæ membranosæ,

Morbi inflammatorii viſcerum membranaceorum, ut meningum, pleuræ, ſtomachi, inteſtinorum, veſicæ, &c.

Invadunt cum horrore, frigore, ſi à principio interno procedant ; dein calor, laſſitudo, aſthenia, pyrexia, & ſymptomata viſceri affecto propria ſuccedunt, creſcunt, in ſtatu perſeverant, cum pyrexiâ ſæpiùs continuâ, in quibuſdam remittenti, & tunc in paroxyſmo ſymptomata cæte-

ra adaugentur, potiſſimùm pulſus frequentior, arteria plenior, vel magis tenſa, dolor vividior, calor major: ſi terminentur per reſolutionem, ſudores, diarrhœæ, perirrhœæ, in morbis pectoris anacatharſes ſuccedunt: ſi in ſuppuratum abeant partes affectæ, febris evadit hectica, lenta, chronica, ſudores colliquativi; accedunt tabes, phthiſes, cachexiæ, aſcites, aliique morbi chronici ultimæ claſſis.

Sanguis in patellâ collectus, modò juxta brachium, aut in largum vas deſtillando non fluxerit, ſed pleno ſaltu in anguſtam patellam delapſus ſit, ibique quietus aliquandiu ſteterit, tegitur corio albo, denſo, ſpecificè leviori quod *coëne* dicitur, hinc ſanguis coriaceus *coëné*, *Sydenhamo* pleuriticus dicitur. Hoc corium pro putredinis indiciis habebant Veteres, pro pure vulgus habet. Specialis ſuppurationis ſignum, aut effectus exiſtimabatur ab *Ill. Queſnay*; ſed pus vulgare, licet ad putredinem propius vergat quàm corium, ſpecificè gravius eſt cruore, corium verò levius. Quò febris purior, pyrexia vehementior, dolor intenſior, eò corium denſius, craſſius. Si verò phlegmaſia ſit maligna, æger cacochymus, ſeu ſi morbus ſit, ut aiunt, ſymptoma febris cujuſvis remittentis, typhi, vel exanthematicæ malignæ, corium vel ſero flavo immerſum, vel nullum, & cruor fluxilior eſt.

Licet *Ill. Hallerus* ſenſum deneget membranis, docet experientia eas inflammatione correptas acerrimè dolere, ſuadent experimenta apud nos in vivis animalibus capta; dolores autem ſunt in hoc ordine intenſiores quàm in ſubſequenti, ubi viſcera farcta, parenchymatoſa dicta, ut cerebrum, pulmo, &c, afficiuntur; ſpecies hujus claſſis *legitimas* vel *veras* cognominant Veteres, quas à puro ſanguine fieri putabant; quas verò à cacochymico, *ſpurias*, *bilioſas*, *pituitoſas*, &c.

XI. Phrenitis, *Phrenitiaſis* Caſtelli Lexicon; *Sirſen* Arabum; *Phrénéſie; Tranſport au cerveau.*

Eſt genus phlegmaſiæ acutâ pyrexiâ & delirio perpetuo inſignitum, à cephalalgiâ atroci utplurimùm incipiens: definitur vulgò *mentis alienatio continua cum febre acutâ.* J. R. Fortis.

Diſtinguitur à paraphreneſi, quòd primis etiam morbi diebus pyrexia vehemens & cephalalgia meninges inflammari deſignent; à cephalitide per vigilias & dolores, cùm in cephalitide ſit delirium ſoporoſum. Phrenitis, paraphreneſis & cephalitis à veſaniis differunt per pyrexiam quâ ſtipantur. Delirium in illis eſt inſomnium à vaſorum cerebri fortiori pulſatione & infarctu determinatum, unde anima ideis ab interno cerebri ſtatu determinatis, minimè verò ad externas circumſtantias accommodatis detinetur, percellitur, ut in inſomnio dormientium; cùm autem anima roboris, quo pollet phreniticus, conſcia ſit per ſenſum confuſum, delirium audax eſt; audacia enim pendet à roboris ſui conſcientiâ.

Ani-

Animam inſomnio illo morboſo detentam negotiis vitalibus ſimul invigilare mirum non eſt, cùm quotidiè accidat ut inſcii & aliis ideis attenti ambulemus, manducemus, imò quod magis mirum, preces ſolitas linguâ & labiis deblateremus, quaſi mirum loquelæ opus foret automaticum.

1. *Phrenitis vera* Boerhaave aph. 771: *eſſentialis* R. J. Fortis; *Phrenitis idiopathica* Junckeri tab. 62.

Illa eſt ſpecies cæteris rarior in quâ meninges primariò inflammantur, & delirium ſimul cum febre adoritur, cùm in paraphreneſi delirium in decurſu febris accedat. In illâ itaque eſt ferox & aſſiduum delirium à cerebro, ſeu meningibus primariò affectis, cum pyrexiâ acutâ continuâ, ſeu, ut ait *Willis*, deſipientia cum febre ſynochâ.

Antecedunt calor & dolor inflammatorius capitis cum oculorum & faciei rubore, ſomnis turbulentis, levi deſipientiâ; vigiliæ, ira, protervia, oblivio, apud adoleſcentes calidos, bilioſos, liquoribus ardentibus, inſolatione abuſos, per æſtatem iter facientes, ſolent accedere.

Stipatur pulſu duro, frequenti, veloci, ideis depravatis, unde pathemata & actiones inconcinnæ, vox mutata, tonus audax, loquela temeraria, ferocitas, inquietudo, ſomni turbulenti, oculi truces, protuberantes, ſtillicidium ſanguinis è naribus: tertio vel quarto die necat, prægreſſo ſopore profundo vel convulſionibus: cadavera exhibent piam potiſſimùm meningem inflammatam.

Curatur largis è brachio, dein è pede, imo è collo tandem repetitis phlebotomiis; ſi pulſus in fine debilis ſit, hirudinibus ad tempora admotis: potus emulſionatus, vel acidus, nitroſus, laxantia eccoprotica, clyſmata, raſio capitis, demùm narcotica, proſunt.

Phrenitides ſymptomaticæ. Quantum variet phrenitidis curatio pro indole morbi primarii à quâ pendet, patet ex obſervatis *Sydenhami* circa diverſas ſpecies phrenitidis; & maximi ad praxim momenti eſt hoc *Ill. Van Swieten* monitum, ut nempe in harum ſpecierum curâ attendatur ad genium morbi primarii ex quo phrenitis orta fuit; utplurimum verò delirium in his morbis non niſi in decurſu febris ſupervenit, cùm in verâ initio febris appareat delirium.

2. *Phrenitis ſynochi pleuriticæ; phreneſis* Sydenhami pag. 142. *Phrenitis in febre continuâ* annor. 1673, 74, & 75, Sydenham. pag. 136. Hippocrat. Aphor. 12 Sect. VII.

Hæc febris pleuritidis epidemicæ genium imitabatur, & vocatur *ſynochus pleuritica*, licet ſine dolore lateris fuerit. Incipit morbus à dolore capitis, & dorſi ſatis atroci, ſtupore item & dolore articulorum, artuumque tenſivo, imò & totius corporis ferè rheumatiſmali; lingua ſubalba, diſpoſitio ad ſudores, ſitis mediocris, urina ſanæ ſimilis; febris duratio ad 14um, raro ad 20um diem, extendebatur, nulli ex hac febre in *carum* incidebant febrilem; aſt apud alios erat phrenitis valdè diverſa à verâ; ſiquidem æger tranquillè delirabat, nec eò excandeſcentiæ & furoris aſcendebat, quò ſolent illi qui phrenitide verâ aut etiam varioloſâ corripiuntur; nam per interval-

la æger abruptè dormiebat, ſtertebat etiam profundiùs, illudque ſymptoma erat diuturnius, minus acutum: pueris etiam hoc plerumque accidebat, aſt adultis maximè, potiſſimùm ſi regimen calidum adhibitum fuiſſet; cùm verò æger ſine ſtupore delirabat, nec ullâ ratione regi poterat, tunc acutius erat hoc ſymptoma, nec dabat inducias, & ægrum intra paucos dies tollebat. In hoc caſu potiſſimùm præſidium tulit ſpiritus vitrioli, quem poſt venæ ſectionem, atque enematis unius, alteriuſve injectionem, cereviſiæ tenui inſtillatum pro potu ordinario concedebat *Sydenham*, qui intra paucos dies, & ſomnum conciliabat, & ſuperatis ſymptomatis ægro ſanitatem reddebat, quod nullâ aliâ methodo effici potuiſſet.

3. *Phrenitis miliaris.* Vide Frid. Hoffmanni obſervat. 3 & 5. pag. 131. *Phreneſis novæ febri ſuperveniens* Sydenham Schedulâ monitoria, pag. 517.

Hic morbus *nova febris* dictus *Sydenham*, eſt ſpecies miliaris morbi, monente *Mead*, quæ præ cæteris caput petit, nec ſine ingenti tum molimine, tum ægri periculo, inde valet deturbari. Præcavetur maximè hæc phrenitis ac petechiæ, regimine temperante & à lecto abſtinentiâ, quantum vires permittunt, ſaltem ſitu ſemi-erecto, & ſtragulis imminutis. Hæc phreneſis ubi ſemel invaluit, nec ſubitò deleri poteſt, nec repetitâ ultra limites præſcriptos in miliari vel phlebotomiâ, vel purgatione ejus curationem aggredi tutum eſt. Ad hoc nil æque confert ac ægri caput radi; hac methodo cerebrum refrigeratur admodùm, ita ut ſenſim phrenitis evaneſcat, non ſecùs ac cataphora huic ſuperveniens.

4. *Phrenitis ſynochi ſanguineæ; Phrenitis ſymptomatica febris continuæ* annor. 1661, 62, 63, &c, Sydenham pag. 40.

Huic febri, ob regimen vel temperamentum calidius apud Juvenes vegetos, ſupervenit phrenitis, vel quod proximè illuc accedit, æger omninò non dormit, ſæpè exclamat, inconditis vocibus utitur, vultu ac loquelâ ferocit, potum avidè raptimque bibit, urina ſupprimitur.

In hoc caſu liberaliùs mittitur ſanguis, clyſteres ac medicamenta refrigerantia uſurpantur, eo uſque quò phrenitis in diuturnitatem aliquam excurrat, & tunc non erit difficile ægrum à phrenitide & febre liberare, ſcilicet ope narcotici quod in morbi principio nec augmento tutò datur, ne ſecretiones remoretur, aut inutile ſit, imò experientiâ teſte noxium; aſt in declinatione, ut poſt duodecimum febris diem, imò melius poſt decimum quartum, maximè verò ſi antea purgari poſſit æger. Narcoticum autem eſt, vel laudanum liquidum ad guttas ſexdecim, vel ſyrupus de meconio cum ſyrupo limonum, aut caryophyllorum; de cætero aqua roſarum fronti cum ſucceſſu imponitur ex linteo hâc madido.

5. *Phrenitis varioloſa* Sydenham Variolæ Reg. anni 1669 pag. 85 & 96 & 398.

A nimiâ ſanguinis ebullitione, tam in diſcretis quàm in confluentibus variolis, phrenitidem ſupervenire quotidianum eſt, atque in hoc caſu à regimine calido ſæpè malum oritur; quocirca clyſmatis, imò phlebotomiâ, ſtragulorum imminutione huic ſymptomati occurrendum eſt; verùm pru-

denter

denter cum phlebotomiâ agendum eſt, nec ferè uſurpari poteſt poſt eruptionem, niſi cùm phrenitis in diſcretis variolis ideo accidit, quia facies non turgeſcit, & puſtulis copiâ ſatis magnâ comparentibus; ſanguis adeò efferus eſt, ut inducias ferre nequeat, donec medicamentis paregoricis, & aliis ad id facientibus ad debitam temperiem reduci poſſit; facies autem turgere debet circa octavum ab invaſione diem, & deinde manus; facies verò undecimâ die detumeſcit; quod ſi ob regimen calidius variolæ non erumpant, ſed phreneticum delirium accedat, in hoc caſu *Sydenham* jubet, 1° ut æger è lecto eximatur, & eum non niſi nocte ingrediatur ante lapſum ſextum diem; 2° ut ſyrupi de meconio doſim aſſumat largam, & ſi ea poſt horæ ſpatium nil egerit, iterum novam aſſumat, & ſic deinceps, atque ſic frenato morbi impetu, tantùm ſemiuncia quovis veſpere pro puero decenni quotidie repetatur. *Sydenh. diſſert. epiſtol. pag. 398.*

6. *Phrenitis morbilloſa* Morton. de febre ſcarlatinâ, hiſt. 1ª, 5ª, & 6ª, Hoffmann. T. 2 de Phrenitide.

In rubeola, imò ſcarlatina (quæ videtur *Mortono* nihil aliud eſſe quàm rubeola confluens) delirium, cum febre acutâ, corripit ante eruptionem, in quo caſu *Mortonus* venam ſecari jubet, epipaſticum dein nuchæ applicari, & ſuo more cardiaca bezoartica, ad expellendum quod fingit venenum, conſuevit, methodo ſanè à Sydenhamianâ longè diſcrepante.

7. *Phrenitis verminoſa* Sennerti; Gallis *le Vercoquin.*

Phrenitidem in febre verminosâ apud puellam urbis *Cette* memorat *Joan. Bauhinus in obſ.*

Hippiatri contendunt equos in furorem agi à verme intra cerebrum genito, & hunc morbum *Vercoquin* vel *Verſequin* nominant, teſte etiam *Furetieri* Dictionario. Hanc hiſtoriam confirmat *Paracelſus*, *libr.* 2 *paramiri n.* 2 dicitque phrenitidem ortam eſſe à verme utramque meningem perforante.

8. *Phrenitis à plicâ* Frid. Hoffmanni de febr. phreneticâ n. 4. Stabel de plica, hiſt. 2.

Familiaris eſt apud Polonos, tum ob inopportunam capillorum plicatorum reſectionem, tum ob illius virûs retentionem; hæc verò phrenitis erumpente plicâ ceſſat.

9. *Phrenitis aphrodiſiaca* Dan. Wincleri, in Mangeti Bibliothecâ Med. Pr.

Adoleſcens amore percitus incidit in febrem cum vehementi delirio, in quo ſe nunc Cæſarem, nunc Dei Filium eſſe ſomniabat, aciem inſtruebat; nunc vincebatur, nunc reſiſtebat; ad ſe reverſus vibices monſtrabat, quas à latronibus accepiſſe ſe referebat. Balneum popoſcit, quo conceſſo ad ſanitatem ſenſim reverſus eſt.

10. *Phrenitis apyreta* Theodor. Collado adverſ. libr. 1 cap. 20.

Phrenitis eſt ſine pyrexiâ cum inflammatione cerebri & meningum. Hic Auctor ſanctè affirmat ſe vidiſſe aliquot ægros omnibus ſymptomatis phrenitidis affectos, exceptâ febre; atque cadaveris unius horum aperturâ, cerebri & me-

ningum inflammationem comperiiſſe; verùm forte typho laborabant illi phrenitici, in quo pulſus ſanorum ſimilis eſt.

11. *Phrenitis calentura* Philoſophical. Tranſact. abridged Vol. IV. Oliver: Gallicè *Calenture* Encyclopédie lettre C. Pringle Maladie des Armées T. I pag. 269.

Ea eſt quæ ſubitò in delirium phreniticum ægros inducit; familiaris illis qui longa itinera per regiones calidas inſtituunt, aut qui navigant ſub lineâ æquinoctiali. Furor ille, potiſſimùm noctu, cùm naves undique clauſæ æſtuant, ſubitò exoritur; plures eo correpti in mare ſe projiciunt cæteris inſciis: hoc accidit in tritæophya bilioſa & cauſo.

Nauta triginta annos natus, procerus, macilentus, tam violentâ calenturâ correptus fuit, ut quatuor viri vix eum continere poterant; obtutus ferox & vagus; pulſus ita velox, ut nulla pulſatio diſtingui poſſet; ardor corporis ſummus; è lecto exilire & divagari volebat; ſanguis ex brachio, fronte, jugulo eductus fuit, ſed parcè fluebat, & poſt aliquot uncias ſiſtebatur, ſanguis autem fuit floridus; præmiſſis phlebotomiis febris deferbuit, furor imminutus, obtutus magis conſueto ſimilis, pulſus diſtinctior; ſanguinis unciæ quinquaginta ulteriùs eductæ ſunt, tunc ſanguis liberiùs effluebat; diacodium præſcriptum eſt, unde placidè dormivit, & cum ſummâ laſſitudine, ac debilitate convaluit.

Conveniunt in hoc caſu juxta *D. Shaw* 1° phlebotomiæ; 2° poſt decem horas emeticum; 3° epipaſticum nuchæ; 4° iterum phlebotomia, noctu verò paregoricum; ſedato morbo catharſis alternis diebus ad duas, treſve vices iteranda. Epidemicam calenturam quâ rabioſi moriebantur narrat *Mezeray Hiſt. de France.*

12. *Phrenitis Indica* Bontii de Medicinâ Indorum.

Febris eſt putris continua delirio phrenitico continuo ſtipata, quam tribuunt odori arborum ſantali recens cæſarum, aſt ipſi tribuitur tritæophya mimoſa; hæc apud Tymorenſes familiaris eſt.

13. *Phrenitis à dolore.*

Non omnes ſed atroces dolores phrenitidem inducunt, quales ab otalgiâ inflammatoriâ ſeu auris internæ inflammatione, obſervante *Hippocrate.* Aurium dolor, ait ille *in Prognoſticis*, cum febre continuâ ac vehementi difficilis eſt, periculum enim delirii & mortis imminet; natu minores ſeptimo die aut citiùs ab hoc morbo interimuntur: natu verò majores multò tardius; febris enim ac delirium minùs eos infeſtant.

Talis eſt etiam dolor à paronychiâ perioſtei aut tendinis ortus cum gravi manus & brachii inflammatione & febre acutâ, ex quibus delirium ortum memorat *Ill. van Swieten.* Nunquid etiam videmus ab odontalgiâ deſipere, febrire, imò furere quoſdam homines.

14. *Phrenitis à Tarantiſmo* Baglivi diſſ. hiſt. VI.

Qui per tres dies ſaltat cum ſuſpiriis terrorem incutientibus, frondes arundinis & vitis geſtans, is certè nec ſine acutâ febre eſt, nec ſine delirio, maximè cùm invehatur in adſtantes rubro colore ſibi infenſos, aut alia deſipien-

ſipientiæ & furoris ſigna edit. Tales autem ſunt multi tarantati, ſive à Tarantulâ demorſi ſint, ut vulgo fertur, ſive ab alio principio veſania ea pendeat, ut putat *Ill. Serao Academ. Neapolitanæ à Secretis.*

15. *Phrenitis hydrophobica.*

Certè plurimi hydrophobi, licet aquam, aërem, ſpecula horreant, illisque viſis contremiſcant, convellantur, ſunt ita prudentes ut adſtantes admoneant, ab illis ſibi vincula injici deprecentur, ut vidi, atque ſine febre ſint. Verùm non minus conſtat obſervatis *in mea de rabie diſſertatione* relatis, quoſdam vehementi febre per duas aut tres ultimas vitæ dies, ferocique delirio laboraſſe, adeoque verè phreniticos fuiſſe. In paroxyſmo tritæophyæ aquæ horror quandoque obſervatur.

16. *Phrenitis inanitorum* De Meyſerey Malad. des armées Tom. II art. 249. A.

Superatâ amphimerinâ Hungaricâ aliiſque acutis febribus, non rarò ſupervenit phrenitis iis quos longa diæta tenuiſſima, pluresque evacuationes debilitarunt; pulſus mollis eſt & debilis, calor nativo non major, lingua nitidâ, ſapor nullus in ore pravus, nec alvina excreta inſolitum odorem ſpargunt. Cùm hæc paraphroſyne phrenitica ab inanitione procedat, abſtinendum eſt à phlebotomia, à catharticis, imo à clyſmatis: è contra vires reparandæ cremoribus hordei, oryzæ, offis ſale & nuce myriſtica conditis, ut in ſanitate; imò vinum vel cereviſia moderatè ſumpta proſunt; Cùm confirmata ferme fuerit convaleſcentia, moderatè purgandum erit; ſic vires & ratio ſenſim reſtituentur, ut monet *Sydenham.* Hæc ſpecies paraphroſyne potiùs quàm phrenitis eſt. Si plebem audiamus in ipſa phrenitide vera cerebri vacuitas incuſanda eſt, & æger cibandus.

XII. PARAPHRENESIS; *Paraphroſyne* Menjotii Diſſertat. *Paraphrenitis* Boerhaave aph. 907. *Fiévre maligne cerebrale*, De Meyſerey Tom. II n. 232.

Differt à phrenitide ex dolore obſcuro lateris, vel ſenſu cinguli præcordia ſtringentis, vel oppreſſione gravi pectoris, ſputo ſanguinis, quæ omnia latentem pleuritidem, vel peripneumoniam delirio conjunctam deſignant.

Varia fuit hactenus nominis acceptio apud Neotericos; ſunt qui diverſum genus eſſe volunt à phrenitide, ſi ſit delirium, ut aiunt, ſymptomaticum, morbuſque primarius ſit peripneumonia, hepatitis, imò tantum tritæophya, vel ſynochus: verùm ſi genera morborum repetantur à cauſis vel à principiis abditis, nulla erit noſologiæ certitudo, idem enim ſymptoma quod ille eſſentiale vocat, alter accidentale reputat pro ſuâ theoriâ; nec minus eſt eſſentiale ex eo quod in decurſu morbi tantùm accedat, ut eruptio in morbis exanthematicis; nec diſcrepare debent genera ex eo quòd ſymptomata ſint majora aut minora, ut delirium ferox, aut mite, quod diſcrimen inter phrenitidem & paraphreneſim aliqui inſtituerunt; convenientius

tius eſt genera morborum à ſymptomatis diverſis repetere, modo ea conſtantia ſint.

1. *Paraphreneſis diaphragmatica.* Vide Boerhaave *paraphrenitidem* §. 907: de Haen tom. 1. cap. 7. Huxham de aëre l. 2. p. 118.

Ea eſt quæ à diaphragmatis inflammatione primariâ vel à pleurâ diaphragma ſuccingente inflammatâ oriri creditur. Qui morbus ex *Boerhaave* longè frequentior eſt quàm vulgo cenſetur, licet præſens ſæpè ignoretur, negligatur, vel alterius morbi titulo tractetur.

Verùm non omnis diaphragmatis inflammatio paraphrenitidem ponit, ut cadaverum ſectio & diaphragmatis vulnera commonſtrant; requiritur infarctus inflammatorius aut febrilis tum cerebri, tum meningum, vel, ut aiunt, tranſlatio materiæ morbificæ ad cerebrum, ut delirium accedat; nec enim ſedes animæ, ut crediderat *Plato*, in metaphrenibus ſeu præcordiis eſt reponenda, in quâ hypotheſi ex ſolius diaphragmatis inflammatione delirium repetebatur.

Cognoſcitur hæc ſpecies ex febre acutiſſimâ, continuâ, dolore inflammatorio diaphragmatis, intolerabili ob membranas nervoſas; qui dolor immaniter augetur in inſpiratione, tuſſi, repletione ſtomachi, nauſeâ, compreſſu abdominis in alvo, vel urinâ reddendis; reſpiratione hinc ſublimi, parvâ, celeri, ſuffocativâ, quieſcente abdomine, ſolo thorace peractâ: delirio perpetuo, revulſione hypochondriorum, riſu ſardonio, convulſione, furore &c. Vide apud *Ill. de Haen* cadaveris aperturam.

Curatio itidem & prognoſis ex *Boerhaave* repetantur.

2. *Paraphreneſis pleuritica.*

Febris maligna cum obſcuro dolore lateris & delirio. Hujus morbi etiam epidemici plurimæ proſtant hiſtoriæ. Sic in *Journ. de Med. de M. Vandermonde Mai 1758 pag. 95* hæc lego: Altera ſpecies febris putridæ quæ hoc anno viguit Inſulæ apud Flandros fuit abſolutè maligna. Adoriebatur cum ſymptomatis pleuro-peripneumoniæ, & paraphrenitidis; ægri maximè proſtrati dorſo conſtanter incumbentes, facie lividâ vel flavâ, ſubtumidâ; cutis ſicca, non ardens; linguâ brunneâ ſorde onuſta, facile exſiccata, ſicuti dentes; conquerebantur de obſcuro dolore punctorio lateris dextri, de magnâ pectoris & epigaſtrii oppreſſione, de cingulo dolorifico lumbos ſtringente; urinæ ſuppreſſæ erant vel paucæ, quod ſymptoma clyſmatis, & potibus nitroſis diù reſiſtebat; interea nullus meteoriſmus, nulla vel pauca expectoratio, niſi ſanitatem quædam ſputa cocta prænuntiarent; lumbrici mortui ejiciebantur. Subſultus tendinum, convulſiones, riſus ſardonicus, ſingultus, ſtertor ſupervenientes adoleſcentem ruſticam robuſtam nono die poſt eryſipelas, in hoc morbo abſtulerunt.

Adoleſcentem ſanavit *D. Boucher*, præmiſſis quatuor phlebotomiis, uſu apozematis facti ex caſſiâ, tamarindis, nitro & aliquot tartari ſtibiati granis, quo ano & cato fuit multum evacuatus; ſucceſſit dein potio abſorbens cum confectione hyacinthinâ & guttis mineralibus anodynis Hoffmanni, dein infuſum aquoſum kinkinæ, ſerpentariæ virginianæ, rutæ, ſcordii,

nec

nec non linctus, cui addebatur kermes mineralis & oxymelitis ſcillitici pauxillum.

Menſe Martio 1756 vidi aliquot viros robuſtiſſimos qui tertiâ die hujus morbi periere ſummo furore & convulſionibus exagitati. Morbus inceperat à dolore lateris punctorio cum pulſu molli, frequenti; poſt tres phlebotomias præſcribo mannæ uncias tres & tartari ſtibiati granum unum, quo aſſumpto ſecundâ morbi die, bilem evomuere, & per inferiora uberrimam, celeremque evacuationem experti ſunt; nulla in abdomine tenſio, reſpiratio parum coacta; nox ſubſequens paroxyſmum & dolorem lateris adducit; tertiâ die poſt quartam phlebotomiam è lecto ſurgunt, veſtes induunt, ſe omninò ſanos dicunt, & ut ſani reſpirant, ambulant liberrimè, nemo eos pridiè ægrotaſſe dixiſſet, frequentia pulsûs nulla, lingua nitida, nulla tuſſis; aſt parentes admoneo ut ægri rebus illicò conſulant, Sacerdotem advocent; quippe docet *Hippocrates in Prorrheticis*, quòd *ſi pleuritico dolor lateris ſine ratione ſufficienti evaneſcat, delirium præſto eſt, & intra duodecim horas mors oſtia pulſat.* Illos verò qui ſanos ſe prædicabant mane, ipſo veſpere tertiæ diei delirium phreniticum tam vehemens corripuit, ut vix quatuor bajulis in lecto contineri poſſent, & intra paucas horas convulſi moriebantur.

Anno 1758 eamdem in aliis ſubjectis obſervavi paraphrenitidem à priori diverſam, quòd febris non erat remittens, ſed ſynochus; exordium, ut moris eſt, à frigore, calore, dolore lateris punctorio. Præmiſſis phlebotomiis ubertim purgabantur, cum mannâ, tartaro ſtibiato; iterabatur dein phlebotomia; tertiâ die delirium accedebat; æger è lecto ſurgebat, doloris, tuſſis, dyſpnœæ expers, quippe delirio accedente reſpiratio rara evadit; pulſus ſano magis ſimilis; cruor extractus paululum coriaceus. Delirium phlebotomiâ ſextâ poſt iteratam catharſim fuit ſedatum, & tunc dolor, dyſpnœa, imò ſputum rubiginoſum revertebantur, quæ redeunte delirio evaneſcebant; ſudor ſexto die exiguus, pulſus intermittens, convulſivus, inæqualis, carphologia, ſubſultus tendinum, mors.

Quomodo hic morbus à pleuritide malignâ cum delirio diſcrepet non video. Nuper in hac paraphrenitide epidemicè vigente inſtituebatur phlebotomia, tam uber, ut æger ter vel bis animo linqueretur; ægri erant ruſtici: horum aliquot ſanitati reſtituti ſunt.

3. *Paraphreneſis Hepatica.* Vide Blaſii obſerv. Med. 2 pag. 6.

Ea eſt quæ ab inflammato hepate, potiſſimùm in convexâ parte, naſcitur, adeſt enim in hoc caſu morbus ita pleuritidi ſimilis, ut hepatitis ſæpè ſæpius pro pleuritide tractetur; tuſſis ſicca, imò quandoque cruenta, dyſpnœa, febris acuta, diaphragma verò ſimul non raro tenditur, incaleſcit, inflammatur. Si itaque diſpoſitio ad delirium concurrat, ut obſervatur apud mulieres, apud viros etiam ſtudiis negotiiſque multum addictos, vivido & poëtico ingenio præditos, facilè ex his combinatis orietur hæc ſpecies, cujus curatio eadem ac diaphragmaticæ.

XIII. Pleuritis; *Paſſio pleuritica* Cælii Aureliani lib. 2 cap. 13; *Telum* Sereni Samonici; *Pleureſis* Gordonii Lil. Med.; *Phlegmona membranæ coſtas ſuccingentis* Pr. Alpini Med. Method. Lib. 7. cap. 11; *Pleura furens* Helmontii; *Pleuritica febris* Fr. Hoffmanni; *Febris pneumonica* ejuſdem cap. 6; *Morbus coſtalis* Verna de Pleuritide; *Peripneumo-pleuritis* Triller de Pleuritide pag. 12; *Pleuréſie*; *point de côté*; *Mal di punta* Italorum. Dicitur *pleuritis* à pleura latus, quia plures ſpecies lateris dolorem inferunt.

Eſt phlegmaſia ſeu pyrexia acuta, continua, ſæpiùs ſynocha, dolore acuto pectoris, reſpiratione frequenti, difficili, pulſu duro, & tuſſi vel tuſſiendi conatu ſtipata; ſeu eſt concurſus quatuor ſymptomatum, pyrexiæ acutæ, dyſpnœæ, doloris ſæpiùs lateralis in pectore & tuſſis moleſtæ. Variant autem hæc ſingula ſymptomata in diverſis morbi ſpeciebus & diverſis cujuſque ſpeciei ſtadiis. Initio frigus, horror, laſſitudo, dein calor, tuſſiendi impotentia, & deſiderium, inſpiratio brevis, quia dolore impeditur, frequens. In vigore pulſus vehemens, tenſus, frequens, ſanguis in patellâ coriaceus, tuſſis quandoque cruenta, ſudatio, genarum rubor, calor intenſior. In declinatione ſudor frequens ſalubris, pulſus mollis, exſpuitio facilis, uber, tuſſis rarior, facilior, dolor lateris minor, reſpiratio minus impedita. Inter dormiendum nullus per intervalla dolor, tuſſis nulla, remanente pyrexiâ & dyſpnœâ quoad frequentiam.

Differt à peripneumoniâ per pulſum tenſum, durum, abſentiam gravitatis in pectore medio, ſputum rarius cruentum. A pleurodyne per pyrexiam acutam, inflammatoriam, ſanguine coriaceo, quæ deficiunt in pleurodyne; nec non quod ſæpiùs in pleuritide dolor à preſſione, contrectatione, non mutatur, nec levatur, nec intenditur, quod in pleurodyne ſæpiùs evenit.

Cauſa eſt conatus naturæ, pleuræ, vel coſtalis vel pulmonaris, infarctum inflammatorium ope tuſſis, febris, reſpirationis frequentis diſcutere appetentis. Sola pleuræ inflammatio non ponit pleuritidem: vidit *Ill. Morgagni Epiſt. XVI. 31.* &c, pleuræ inflammatæ veſtigia in cadaveribus hominum qui nullum dolorem pleuriticum paſſi fuerant: multæ ſimiles obſervationes proſtant in *Boneti Sepulchreto.*

Principium morbificum eſt inflammatorius pleuræ infarctus, unde metus eſt ne ſtaſis gangrænoſa ſequatur, quapropter natura, aliunde dolore irritata, effrænes non raró conatus exerit, qui penes eam ſunt, & ſimul ſine quibus infarctus tolli non poteſt.

Infarctus tollitur 1° ſpiſſum fluidum in vaſis minimis impactum reſolvendo, quod calor auctus præſtat; 2° vaſa dilatando, ut pervia fiant materiæ hærenti, quod præſtat vis truſiva cordis adaucta; 3° ut mechanicè atteratur cruor concretus ob moram, quod pulſatio vaſorum aucta efficere conatur, tuſſiſque & dyſpnœa concurrunt, ſimulque tuſſis dirigitur ad ſanguinis ſuperflui

ſuperflui expectorationem, & frequens reſpiratio ad ſanguinis refrigerium & accelerationem. *Principia proëgumena* ſunt ſanguis viſcoſus & fervidus, qualis in bajulis, adultis; prava pectoris conformatio, pulmonum tubercula. *Principia procatarctica*, frigus æſtuante corpore ſuſceptum à vento frigido, per rimam potiſſimum feneſtræ illapſo; potus frigidus; ira, vociferatio, vehementes conatus, principia febris ſynochæ, ut crapula.

Numerus. Pleuritis & peripneumonia ſimul ſæpiùs ſunt decima pars morborum in noſocomiis obſervandorum; ſic in Nemauſenſi noſocomio per menſem Junium, & Julium anni 1757, ex 567 ægris fuere 53 pleuritici, vel peripneumonici, & tamen hi morbi vere ſunt frequentiores quàm æſtate. Utinam numerus reſpectivus diverſorum morborum à noſtratibus inquireretur!

Cadaverum aperturæ à *P. Servio Romano* inſtitutæ in trecentis pleuriticis exhibuere pleuræ pulmonaris inflammatæ veſtigia, ſeu extrema & ſuperficialia pulmonis vaſa inflammata, quod anacatharſis ſanguinis, puris, febris acuta, dyſpnœa, aliunde ſuadent.

Ill. Zeviani obſervat pleuritides humidas, ſeu in quibus ſanguis exſpuitur, reſidere potiſſimùm in pulmone, adeoque malum eſſe ſi tuſſis, quæ primis diebus erat ſicca, evadat deinceps ſanguinea; quippe ſignum eſt inflammationem, quæ erat tantùm in muſculis intercoſtalibus, ad pulmones irrepſiſſe contiguos, quod maximè fit ubi pulmones cum pleura coſtali ſunt connexi. Peripneumonia primaria eſt ut plurimùm lethalis quarta die; aſt peripneumonia, quæ à pleuritide ſeu dolore lateris ſine ſputo cruento verſus tertiam quartamve diem ſupervenit, multo ſæpius ſanatur juxta ejus obſervata, quia recens eſt corium illud ſanguinis quod pulmones infarcit & ſputum ſanguinis excitat, adeoque faciliùs reſolvitur, quàm quod à longo tempore præparatum illico peripneumoniam facit. Ex 70 pleuriticis 35 circiter pleuritide ſemper ſicca, id eſt ſine ſputo cruento vel rubiginoſo, affecti ſunt, & omnes illi evaſerunt criſi per urinæ vias aut ſudores factâ; ex illis 70 ferè 66 latere dextro doluêre; ex illis verò in quibus pleuritis in peripneumoniam mutata fuit & ſputum in decurſu morbi acceſſit, dimidia pars obiit; horum verò tot à dextris quot à ſiniſtris doluere.

Si toties inventus eſt pulmo pleuriticorum ſanguine farctus poſt mortem, non minùs verum eſt dari pleuritides veras multas in quibus pulmones ſunt illibati; aſt paucæ ſunt illorum cadaverum aperturæ, quia pauci ex hac ſpecie moriuntur; cùm verò in peripneumoniam abiit pleuritis, hoc accidit ex connexione pulmonis cum pleura coſtali, quæ ex *Diemerbroeckio* in tertia hominum parte familiaris eſt; falſum eſt itaque omnes ferè pleuritides in pulmone reſidere, ut *Servius* & poſt eum non pauci cogitaverunt.

1. *Pleuritis vera* Boerhaave aphor. 878; *Sanguinea* Hippocratis; *Pura* Baglivi, Sydenhami pag. 163: *Flammoſa* Triller. pag. 149. *La Punta* Italis.

Pleuritis vera, quæ, juxta *Zevianum*, muſculos intercoſtales tantùm eorumque pleuram afficit, raro ſputis repurgatur, raro & pauca ſputa cruenta adducit; ſicca eſt tutior humidâ & diureſi critica ſæpius terminatur. Si ægri pereant, ſæpe inveniuntur abſceſſus inter pleuram & muſculos intercoſtales,

 quod

quod benè multis cadaverum aperturis conſtitit; vera dicitur pura vel putris aut maligna.

a. Pleuritis pura eſt merè inflammatoria, non à ſynocho ortum ducens, ſed in quâ ſine ſignis ſaburræ dolor lateris initium ducit, ſimulque pulſus eſt durus, tenſus, dolor ad coſtas veras, non ad ſpurias, tuſſis initio ſicca, laborioſa, ægri dicunt ſe tuſſire non poſſe, nullæ ſunt exacerbationes à frigore orientes, dolor à preſſione non remittit, nec creſcit, cruor extractus corio albo, craſſo tectus ſimul & denſo, cùm in pleurodyne rheumaticâ corium eſt craſſum, ſed molle & tremulum.

Illa ſpecies hieme & vere frequentior eſt, infantibus minimè accidit, ſenibus & cachecticis raro, aut ſaltem mitis eſt; adultis, exercitatis, ruſticis robuſtis familiaris, & quò robuſtiores ſunt, eò graviùs ægrotant; ſi ante finem ſecundæ aut tertiæ diei ſuccurrantur per phlebotomias & potus diluentes, vix ullus moritur.

In illa ſpecie noxia ſunt cathartica & emetica; levia tantùm poſt ſedatum morbi impetum conveniunt minorativa; adultis, quartâ quaque horâ primâ die, bis vel ter ſecundâ die, mittendus eſt ſanguis ex brachio quovis; ptiſana ex decocto cichorii & infuſo capillorum veneris, florum papaveris rhœados, adde ſuccum borraginis ſi ſputa viſcida difficulter expectorentur, ſperma ceti in oleo amygdalarum ſolutum, veſpere ſyrupum anodynum parcâ doſi. Videſis curam ex *Sydenham* pag. 163: adde camphoræ & nitri grana pauca; veſicatoria lateri admota proſunt etiam ab initio morbi. *Pringle.*

Pura frequens eſt hieme.

b. Pleuritis vera maligna ea eſt quæ ex improviſo delirio ſuſpenſa aut ſedata videtur, & tamen promptiſſimam infert mortem; ea quidem peſtilente minus lethalis eſt, nec epidemica ſemper eſt, aſt valdè huic, ut eryſipelatoſæ & verminoſæ affinis; prima die dolor lateris ſiniſtri vehemens, pulſus durus, frequens, æger lecto jacet, lingua eſt ſordida muco albido; bis vel ter ſecatur vena, & ſubſequenti mane manna cum tartaro ſtibiato aſſumitur; hinc æger cum impetu ano vel cato multùm evacuatur, quaſi inteſtina foras proruerent; eadem die æger è lecto ſurgit, veſtes induit, ambulat, ſanum ſe dicit; nulla eſt pyrexia, nulla tuſſis, dyſpnoea, latet delirium ſub perfidiſſima ſanitatis apparentia; de ægro enim conclamatum eſt tertia die; cum delirio aperto phrenitico, pulſuque febrili exiguo, frequenti, æger è medio tollitur.

2. *Pleuritis pulmonis* Zeviani de parapleuritide; *Pleuroperipneumonia.*

Ea eſt quæ incipit à ſymptomatis pleuritidis & decurſu ægritudinis peripneumoniam imitatur, dolore punctorio in gravativum mutato cum majori dyſpnœa, oppreſſione, ſputo cruento &c. Caſtro Sarraſini anno 1765 per ſex menſes, hieme ſcilicet & vere, ea pleuritis fuit epidemica, & vix trigeſimus ex ea evadebat. Incipit ab horrore, laſſitudine, cephalalgia vehementi; accedit pyrexia acuta, pulſus durus, ſerratilis, dolor pectoris vagus vel fixus, ſputa ſanguinolenta, dyſpnœa, faciei rubor, tuſſis; tertiâ

die

die dolor lateris vel dorſi gravativus evadit, quartâ æger moritur. Sudor primis diebus, diarrhœa verſus quartam ſuperveniens mortem accelerant: ſanguis in patella coriaceus multo ſero flavo innatans; in cadaveribus pleura ſphacelata, pulmo ipſi cohærens purulentiâ flavâ turgidus, ſuppuratus vel gelatinâ albâ obductus vel ſphacelatus; in hoc morbo urinæ erant rubræ, ſputa ſeroſo-ſanguinea, reſpiratio ſibilans, tuſſis initio inanis, calor pectoris magnus, dolor ad coſtas veras, ad omoplatam, ad ſcrobiculum cordis, lingua arida cum ſorditie alba vel lutea.

Indicabantur, poſt auxilia generalia & vulgaria, cathartica ex manna alternis diebus, præmiſſo leni emetico, juſcula optima: quippe frumenti inopia & pravus victus huic epidemiæ anſam dederant; dein potus ex olei amygdalarum unc. IV, camphoræ gr. VI, nitri gr. XV, cochleatim ſumendus quarta quaque hora; pro potu infuſum chamæmeli, limonata cocta, decoctum kinkinæ emulſioni mixtum, nec negligenda veſicatoria ipſi lateri dolenti admovenda, quod proſperè ſucceſſit in ſimili morbo, obſervante *Clariſſ. Franc. Raymond Maſſilienſi Medico* & *Illuſtr. Rob. Whytt.*

3. *Pleuritis dorſalis* Hippocratis de affectib. Verna cap. 8. Ballonii de pleurit. dorſali.

Dorſum dolet velut ex plagâ, non punctim; æger ſuſpirat, exſpuit pauca; tertiâ aut quartâ die ſaniem mingit ſubcruentam; dolor dorſi ad ſpinam protenſus; ægriùs reſpirant erecti quàm capite ad antica inflexo; tuſſis eſt, pyrexia acuta; quintâ die, ad ſummum ſeptimâ, mors.

Sedes inflammationis eſt in parte mediaſtini poſticâ.

Species eſt ita rara ut ex ducentis pleuritidibus vix una ſit dorſalis. Hujus tres varietates recenſet *Verna* poſt *Hippocratem*: Vide *Verna pag. 76 & 77.*

4. *Pleuritis Mediaſtini* Freind hiſtor. medicinæ. de Avenzoare; Verna cap. 9; Salius curat. morbor. partic. pag. 225; Act. Acad. Bononienſ. tom. 2. pag. 188.

Dolor in medio ſterni percipitur non adeò intenſus & acutus, ſed veluti gravativus, cartilaginem verſus enſiformem declinans; mediaſtini pars antica inflammatur, pericardio ſæpe ſimul affecto. Adeſt acuta febris, anxietas, ſitis, reſpiratio frequens & celer, ingens in thorace fervor, doloris nihil ferè niſi in ſterno, ubi moleſta potius anguſtia & intercluſio in inſpiratione ſentitur, tuſſis nunquam abeſt, pulſus durus eſt, multo minor ſpirandi difficultas quàm in peripneumoniâ.

Cùm ſuppurata eſt illa pleuritis *Columbus* & *Barbette* auctores ſunt ut terebretur ſternum.

Legatur *Rondeletius libr. de morbis per ſymptomata diſtinguendis cap. 10, Hildanus centur. 1. 43.*

Hoc morbo in itinere laboravit Avenzoar, & ex arteriâ podicis ſectâ ſibi libram ſanguinis detraxit; hoc brevi periit Trombellus Medicus Bononienſis; repulſum fuerat dudùm herpes, dolor erat in antico pectore, inde ad collum & aurem ſiniſtram extenſus, bis vena ſecta, fomenta adhibita. Trom-

 bellus

bellus nigra vomuit, febricula tunc eſt orta, ſomno ingruente obiit. Cruor niger in mediaſtino inventus, mediaſtinum tres digitos craſſum, lividum, pulmo ſiniſter cruore diſtenſus.

5. *Pleuritis pericardii* Zacuti Luſitani prax. admir. obſ. 138; Verna pag. 77. Freind hiſt. med. pag. 108. Le Cat, Mercure de Novembre 1753. Salmuth Centur. 1 obſerv. 13.

Pleuritis illa, ſæpè cum præcedenti combinata, differt ab eâ, ſyncope frequenti, palpitatione, cordis tremore.

Quidam in ætate florenti acutâ febre eſt prehenſus cum ſiti ingenti, anxietate, reſpiratione creberrimâ, thoracis incendio, tuſſi ſiccâ, ſyncope, cordis tremore, levi dolore in thorace verſus ſternum cum anguſtiâ ſummâ, pulſu duro, intra triduum obiit; totum pericardium inventum eſt eroſum, nigrum, miliaribus puſtulis exaſperatum, & in alio caſu pure turgidum.

6. *Pleuritis traumatica.*

Pleuritis eſt quæ à gravi coſtarum, ſternive fracturâ, pectoris, dorſive vulnere, contuſione, ortum ducit, ſæpè cum ſputo cruento; ſi tantùm vehementer inflexa fuerit coſta, ut à lapſu, tunc dolor atrox, reſpiratio ſuffocativa ſuppreſſa; ſi effractæ ſint coſtæ, tunc peripneumopleuritis eſt cum graviſſimis ſymptomatis, ut vidi factum ab equi calce; pleuritis illa eſt pura, merè inflammatoria, utplurimum repetitis phlebotomiis, abſtinentiâ triduanâ, potu diluente, auxiliiſque chirurgicis tractanda.

7. *Pleuritis bilioſa; pleuritis à bile* Tulpii lib. 2 cap. 1. *Pleuro-peripneumoniæ epidemicæ Aumalæ apud Normannos*, Marteau de Grandvilliers obſervante.

Initium, horror & frigus mane, pyrexia acuta; ſitis, calor cutis, anxietas, cephalalgia gravans, nauſea, vomitio bilioſa, pulſus latus, durus, ſubfrequens, febris creſcens, facies intenſè rubens, reſpiratio frequens cum ſuſpiriis. Poſt 12^{im} vel 15^{im} horas dolor pungitivus lateris, nunc fixus, nunc ab uno ad alterum latus, nunc ſurſum ad claviculas extenſus aut ambulans. Primâ & ſecundâ die ſputa cruenta, dein rubiginoſa, crocea, vel brunnea & fluidiſſima. Pulſus quartâ die mollis, anguſtus, frequens, præceps: ſanguis in patellâ tectus corio craſſo, flavo, molli; urinæ ſæpiùs brunneæ cum nubeculâ in medio, quandoque turbidæ ſine ſedimento, licet primis diebus ſedimentum lateritium inæquale, furfuraceum, undoſum depoſuiſſent: gena ſeu os jugale è latere doloris rubro-violaceum, facies pallido-livida, lingua humida, ſed albeſcens vel flava; alvi fluxus, ſi aderat, quartâ die ſupprimebatur. Die tertiâ vel quartâ dolor lateris nullus, reſpiratio magis æqualis, ſed difficilior & ſibilans, tunc gravitas ſterni, tuſſis ſedata, ægri meliùs ſe habere putabant, ſputa pauciora, ſpumoſa, meteoriſmus, obtutus vagus; ſi urinæ forent turbidæ, delirium vagum, magna agitatio, mors: aliis mens conſtabat; pulſus mollis undoſus, vel parvus, fugax, inde ſtertor & 5^{a} die vel ad ſummum 7^{a} mors. Sudores critici inter 7um & 9um quibuſdam profuere, aliis vomica poſt 40um diem crepuit.

In

In cadaveribus lobus pulmonum dolens, durus, gangrænoſus, atro cruore turgidus, pleuræ adhærens, corio albo, craſſo, intermedio, pleurâ coſtali ſanâ; bronchia hujus lobi ſanie purulentâ plena; lobus oppoſitus mollis, ſed grangrænoſus; in pericardio cyathus ſeri flavi; in cordis auriculis concretum cruoris & concretum lymphæ craſſum; in colo grangræna, cætera inteſtina flatu diſtenſa.

Cura. Phlebotomiæ ſaltem tres, non plures octo, intra quatuor primas dies, non ultra; poſt primam, emetici tartari grana duo cum mannâ & oleo amygdalarum, nunquam verò poſt tertium diem metu meteoriſmi; initio fotus emollientes & reſolventes lateri; tertiâ die pix, olibanum & terebinthina, &, ſi dolor ambulatorius, veſicatorium applicabatur, præmiſſâ cucurbiculâ, quod maturè adhibitum ſucceſſit.

Accedente oppreſſione circa quartam diem ſecabatur jugularis ob delirium; ſecta ſaphæna malè ceſſit fortè ob meteoriſmum. Suppreſſâ ſputatione veſicatoria tibiis admovi modo ante dies criſeos. Si eſcharæ pallidæ ociùs ſiccarentur, conclamatum erat. Ad præcavendum ſphacelum uſus ſum nitri 24^or granis cum camphoræ granis quatuor; fiant ſex doſes; ſumat ſextâ quaque horâ unam; aliis chamæmeli infuſum præſcripſi; eventus hujus morbi utplurimum lethalis fuit.

Huic affinis pleuritis viguit Monſpelii anno 1753. Phlebotomiæ verò à novem ad quindecim adhibitæ ſunt; febris erat remittens ſine ordine. Vomitorium ſecundâ vel tertiâ die præſcriptum, dein iterum ad phlebotomias deventum eſt, ac catharſes alternis diebus iteratæ.

8. *Pleuritis verminoſa* Quercetani Pharmac. cap. 7; River. Cent. I Obſ. 75; *ſtomachalis* Bianchi pag. 232. Schenckii lib. 2. pag. 264, à Gabucino mutuata hiſtoria. Verna pag. 3 & 88. De Meyſerey Tom. 2 n. 328.

Frequens eſt hæc pleuritis apud pueros; dolor eſt lateris punctorius, ſæpe ad coſtas infimas, cum tuſſiculâ ſiccâ, quandoque ſuffocativâ, ut in amphimerinâ quinta dictâ vel *coqueluche*; pulſus eſt durus, reſpiratio difficilis, quandoque ſingultus; genæ nunc calent & rubent, nunc frigent & pallent. Hic morbus frequens mihi occurrit, & ſanatur, ſine phlebotomiâ ſaltem repetitâ, leni emetico, catharticis & vermifugis, non neglectis bechicis: lumbricos 377 in hoc morbo dejectos vidit *D. Marteau Journ. de Med. Juill. 1762 Obſ. 4.*

9. *Pleuritis putrida;* vide Vandermonde Septembre 1758 pag. 269, à D. Rouſtan. *Ingluvioſa* Trilleri pag. 145. *Pleuropneumonia* Neotericor. *Pleuritis impura, ſymptomatica, ſecundaria* Auctorum. De Meyſerey Tom. 2 pag. 314.

Eſt ea ſpecies Monſpelii frequentiſſima, quæ initium ducit à ſymptomatis febris putridæ vel bilioſæ, cui deinceps, ut ſecundâ die, dolor lateris, tuſſis, accedit, cum oris ſorditie, nauſeâ. Ea eſt frequentiſſima in regionibus meridionalibus, ut pura, apud monticolas, ruſticos vegetabilibus tantum nutritos; vocatur vulgò pleuritis ſymptomatica; ſed catarrhoſa, verminoſa, aliæque ſunt pariter ſymptomaticæ; putrida frequens eſt menſe

Junio; febris, cui conjuncta eſt pleuritis, eſt vel ſynochus, adeoque continua, non remittens, & hæc eſt frequens; vel tritæophya, quæ pleuritis bilioſa dicitur *Biancho* & aliis.

Sic *Brendelius* obſervavit pleuritides quotidiè exacerbantes: ſic *Eſſais d'Edinbourg t. 5 pag.* 32 refertur hiſtoria pleuritidis bilioſæ epidemicæ, in quâ dolor lateris ſecundo die febri ſe adjungebat, venæ ſectio repetita nocebat, levia emetica mirè proderant; aderat initio bilis, vomitio; dolor erat deſcendens ad ultimas coſtas; ſtomachi ægritudo; pulſus nec frequens, nec plenus erat; ſanguis emiſſus fuſcus, flavus vel viridis, ſine corio illo quod in purâ patellam tegit.

Illa ſpecies vel ſynochum ſanguineam comitatur, ut à plethorâ, ſuppreſſis catameniis, ſine nauſea, aut pondere epigaſtrii cum pyrexiâ magnâ, ardenti ſanguine cruſtâ albâ obducto, & in hoc caſu phlebotomiæ iteratæ proſunt, intermixtis levibus catharticis ex mannâ, caſſiâ. Vel febris princeps eſt verè putris cum nauſeâ, linguæ amarore, ſorditie, pulſu ſubmolli, frequenti tamen, ſanguine etiam poſt alteram phlebotomiam non coriaceo, & in hoc caſu parcè mittendus ſanguis, & methodus *Rulandi*, quam tantopere execratur *Trillerus*, in uſum venit; ſcilicet miſſo ſemel vel bis cruore, præmiſſo clyſmate, ſecundâ die leve emeticum, guttæ aliquot ſyrupi Glauberiani cum mannæ unciis duabus, unde nunc ſurſùm, nunc deorſùm ſine pectoris læſione æger purgatur, quod in pleuritide purâ valdè noceret; imò ſequentibus diebus, maximè ſi dolor lateris remittat, eadem medicina iteranda eſt, & ut in verminoſâ pleuritide, etiam infuſum ſennæ eſt catharticis admiſcendum, & alternis diebus iterandum uſque ad morbi finem.

Si delirium accedat, datur paraphreneſis pleuritica.

Pleuritidis putridæ varietates ſunt, pleuritis bilioſa, pleuritis maligna, pleuritis verminoſa, & pleuritis peſtilens.

10. *Pleuritis catarrhalis* Hippocratis; *Peripneumonia epidemica* anni 1565 Dodonæi obſ. cap. 21; *Sympathica* Bianchi hiſt. hep. pag. 233 lib. 1.

Eſt ea ſpecies quæ à coryzâ, raucedine, anginâ ortum ducit cum dolore catarrhali pectoris, qui dolor preſſione mutatur, levi etiam tumore externo ſtipatur, & non ſemper puncto eſt affixus, ſed huc & illuc extenditur. Febris eſt amphimerina, quovis veſpere exacerbans, tuſſis moleſta, dyſpnœa gravis, ſæpe ſpuitio cruenta, & pleuropneumonia videtur eſſe ob additionem ſymptomatum peripneumoniæ hiemalis Boerhaave; incipit ab horrore & frigore vagis, identidem per primas dies recurrentibus: pulſus non ita durus & tenſus ac in verâ, & corium, quo ſanguis in patellâ tegitur, magis gelatinoſum: exigit phlebotomias iteratas, potuſque theiformes calidos, levia diaphoretica; phlebotomiæ tamen parciores multò ſint quàm in verâ.

11. *Pleuritis eryſipelatoſa* Baglivi appendic. ad pleuritid. p. 37; *Pleuritis bilioſa* Hippocrat. lib. 3. de morbis; Bianchi pag. 236. *Pleuritis cum febre arden-*

ardenti Mocha conſil. 24 pag. 59; *Pleuritis cum magno æſtu & ſiti* Wolfgangi Cent. 1 fol. 7.

Inter pernicioſiſſimas pleuritides eſt pleuritis ſicca, ſive eryſipelatodes acutiſſima, quæ fit à ſero acri pulmones urente, lacerante, cum pauco dolore, & ægrum derepente jugulat; ſigna ſunt ex *Hippocrate* rubores fugaces genarum, tuſſis inanis, paucus dolor, jactationes, ariditas magna linguæ, ardor viſcerum, doloris excurſio in varia loca; ſi dolor lateris obſcurus ſit, æger decumbat in latus, & fortiter tuſſiat, tunc temporis dolor in latere percipietur.

Diſtinguitur hæc ſpecies à verâ & ab hepaticâ, 1° oris amarore aſſiduo; 2° nauſeâ frequenti, vel vomitu bilioſo & viſcido; 3° doloribus ventris ad epigaſtrium cum diarrhœâ quandoque biliosâ, aut teneſmo; 4° ſiti inextinguibili; 5° linguâ bile ſuffusâ, tamen non aſperâ, non ſiccâ, non hiulcâ; 6° febre tritæophyâ cum calore acerrimo, cum vigiliis & quandoque delirio; 7° pulſus poſt catharſim remolleſcit. Differt ab hepaticâ, quod dolor ſit ſub mammâ ſiniſtrâ, quod nullus tumor, dolor, durities nulla, aut tenſio ad hypochondrium dextrum; ſputa ſunt intensè flaveſcentia, licet ſanguine mixta, imò amara, urinæ croceæ.

Pleuritidem bilioſam diverſam facit *Cl. Bianchi* ab eryſipelatosâ *pag.* 251, eamque typhodem eſſentialem nuncupat.

12. *Pleuritis hepatica* Bianchi Hiſtor. hepat. ſpec. 6. pag. 234 tom. 1. vel *Hepatitis pleuritica* ejuſdem.

Similis eſt veræ & bilioſæ quoad acutiem febris, dyſpnœam, pulsûs duritiem, tuſſim ſæpè cruentam; differt dolore ad dexteram thoracis partem profundo, genæ dextræ rubore intenſiori, tincturâ ſubictericâ per cutim, oculos, linguam, lotium, excreta omnia; ſitis, ariditas, amarities oris, bilis in ſputo adeſt cum ſanguine; dolor ad coſtas ſpurias deſcendit, & obtusè ad dextrum hypochondrium affigitur, ubi ad tactum leviorem moleſtiſſima ſenſatio; tenſio, tumor, renitentia, durities hepar circumſcribens; calor intenſus, jactatio aſſidua, ſitis, ardor, ariditas.

Vide aperturam cadaveris in *Panaroli Pentecoſt. 1. obſerv. 37.*

13. *Pleuritis convulſiva* Bianchi Hiſt. hepat. libr. 1. pag. 234. *Sicca* Hippocratis 3. de morbis.

Dolore atroci in principio eſt ſtipata, ſed utplurimum circa quartum diem creſcente febre dolor mitigatur, aut ſi dolor unâ aut alterâ die febrem præcedat, febris accedens morbum ſolvit. In hac anguſtiſſima eſt reſpiratio, cum tuſſi rarâ & inani ſeu ſiccâ, & ob doloris vehementiam difficillimâ. Hujus criſis eſt qualis ſanguineæ, ſed ampliori potu humectante indiget quàm aliæ, ait *Hippocrates.*

14. *Pleuritis periodica* Morton. de intermittentium diagnoſi, pag. 33. *Pleuritis febricoſa* Torti de febribus; Morton Pyret. Hiſt. 8. p. 141. Anonymi de reconditâ febrium naturâ, cap. 18. pag. 102. 1759. Lauter. Hiſt. Med. Viennæ 1762.

Eſt ſpecies, quæ per paroxyſmos à frigore incipientes ſingulis vel alternis diebus invadit, paroxyſmis ſudore terminatis recedit, & rurſus datâ horâ revertitur, ſeu quæ pendet à veneno febris tertianæ aut tritæophyæ.

Centies obſervavi, ait *Mortonus*, pleuritidem acutiſſimam & verè ſpaſmodicam, cum ſymptomatis pathognomonicis intenſiſſimis, à veneno febris intermittentis ortam fuiſſe; iſta ſymptomata ſtatis periodis redeunt, urina redditur lateritia qualis in intermittentibus febribus effluere ſolet, & hanc febrem, cùm vel ſponte ſuâ, vel arte coacta larvam deponit, kinkina citò ſemper & feliciter curare conſuevit.

Vidit *Anonymus* mulierem ſanguinis ſputo laborantem, cum dolore lateris punctorio, febre acutâ, exacerbationibus variis, in ſummum diſcrimen adductam, quæ kinkinâ aſſumpto brevi convaluit. Vidit idem virum pleuritide acerrimâ detentum cum copioſo ſanguinis ſputo in paroxyſmis periodicè recurrentibus, qui non ſenſim, ſed ſubito impetu ex improviſo inſurgebant, qui ſimili febrifugo protinùs exhibito ſimiliter evaſit.

Color urinæ lateritius in remiſſione, ſubitaneus, & periodus recurſus ſingulis vel alternis diebus, invaſio cum frigore, ſudor primos paroxyſmos terminans ſunt ſigna ferè infallibilia veneni febricoſi latentis in his morbis, quos *febricoſos* cum *Werlhofio* nomino, nec enim cognomine pleuritidis febrilis quiſquam ejus indolem ſingularem ſuſpicaretur.

Eadem eſt cura, idem decurſus rheumatiſmi, febricoſæ colicæ, vomitûs, hyſteriæ, ſyncopes, cardialgiæ, phriciaſis, &c febricoſæ, ſeu à veneno febris intermittentis aut remittentis productæ, quæ, niſi febrifugo impugnentur, brevi ægros è medio tollunt, ut videre eſt apud *Anonymum cap.* 17. *Torti* & *Werlhof* paſſim.

15. *Pleuritis hydrothoracica* Crendal. *obſerv.*

Ille Auctor nuperus apud milites in caſtris degentes durante quadam epidemiâ, obſervavit multoties pectoris cavum aquâ exundans in cadavere pleuriticorum, qui ſeptimâ, nonâ & undecimâ morbi die perierant; unde ſummi momenti eſt hujus ſpeciei ſigna habere, ut propria methodus, à vulgari certè diverſa, obtineatur.

16. *Pleuritis peſtilens* Schenckii pag. 751: Riverii obſerv. 72 centur. I.

Eſt morbus epidemicus qui regnavit Forolivii Gallo-Provinciæ menſe Februario anno 1751, Aquis-mortuis menſe Martio anno 1745, & Melgorii anno 1747: *Ill. D. Haguenot* & *D. Fizes* Aquas-mortuas ſe contulerunt hortatu Tribuni Provinciæ; ſeptem vel octo pleuritici quovis die ſubitò moriebantur; miſſus ſum etiam Melgorium, ad debellandam eamdem epidemiam; ægri laborabant febre, dyſpnœâ, dolore lateris, tuſſi; ægrique turmatim inopinato moriebantur. In cadaveribus Forolivienſium pulmones erant perfuſi punctis nigris, lividiſve, milii granum æquantibus, liquore fœtidiſſimo plenis; ſimilis liquor in primis viis cum multis lumbricis. Apud Melgorienſes epidemia deſinebat cùm acceſſi, nullum ideò cadaver introſpicere valui, ſed ex relatu ſuperſtitum conjectavi à gangrænodea inflammatione in abdomine & pectore multos ablatos fuiſſe. Hieme anni 1764

in

in oppido S. Jean Diœceſis Aleſienſis plurimos, intra triduum abſtulit hæc pleuritis, ad ignem ſedentes, cum pyrexia vehementi, reſpiratione orthopnoica in dies creſcente, dolore lateris punctorio, facie rubro-livida; fruſtranea erant omnia auxilia; in cadavere reperiebatur pulmo verè gangrænoſus, thoraci adhærens, lividus, diſſolutus, fœtidus; lumbrici non raro exibant cadaver ipſa die mortis; hieme tamen fœtebat admodum. Quinque ſanguinis libris intra primam diem emiſſis quidam ruſticus optimè ſe habebat; pyrexia, per paroxyſmos atroces reverſa, ægros bene conſtantes ſine delirio auferebat. Nitro, camphora plures uſi ſunt, omnes tamen periere tertia die circiter in paroxyſmo pyrexiæ.

17. *Pleuritis lactea; Dépôt laiteux ſur la poitrine; Pleuréſie laiteuſe* Puzos Traité des dépôts laiteux 2e partie.

Eſt pleuritis puerperis vel gravidis ante partum propria, nullo ſputo ſanguinis, doloribus in pectore vel vagis vel fixis ſtipata, cum febre remittente, dyſpnœâ non continuâ, calore mediocri, ſine meteoriſmo & ſine delirio.

Nobili mulieri altero à partu die ſupervenit pyrexia acuta, cum dolore vividiſſimo ad inferiorem omoplatæ angulum, lochia ubertim fluebant; inſtituta fuit ſtatim phlebotomia; hujus eadem die iterationem proximi recuſarunt, ſequentibus diebus bis iterata fuit; his ſublevata fuit ægra, lochia fluxere, abdomen molle; apozemata ex plantis cichoraceis & ſale de duobus alvum laxam ſervavere; aſt ab retardatam nimis phlebotomiam octavo die ægra obiit, abſceſſus in imo lobi dextri pulmonis repertus eſt.

Viſæ ſunt quæ quinque phlebotomiis intra paucos dies repetitis liberatæ ſunt. Vide *Metritidem lacteam.*

18. *Pleuritis Polonica.* Vide Stabel *de Plicâ, hiſt. 8.*

Ea eſt quam virus trichomatis à plicâ reſectâ, vel ſuppreſſâ excitat. Curatur phlebotomiis, & decocto lycopodii capiti admoto, quo evolvatur plica; ſecus abit in phthiſim eadem evolutione plicæ ſanabilem.

Cura Pleuritidis puræ, ineat à larga, prompta phlebotomiâ iteratâ; ſunt qui lanceolam in ipſum latus dolens adigunt; quartâ quâvis horâ aqua deſtillata papaveris rhœados ad uncias quatuor, & bis in die emulſio anodyna ex ſeminibus frigidis & cucumeris, ana, ſemiuncia; ſemine papaveris albi, drach. duab. ſacchari, unc. 1. cum aquæ hordei ℔. 1. Eclegma ex ſpermate ceti, drach. 1. oleo amygdalarum dulcium, unc. 1. aquæ cinnamomi hordeatæ, ſemiunciâ. Interea linimentum ſedans ex balſamo tranquillo unc. ſemiſſ. vel 1, in quo pro quâvis unciâ dilue guttas laudani liquidi viginti vel triginta; unge partes dolentes. Si dolor urgeat, panis calidi medulla aquâ vitæ camphoratâ imbibatur, additiſque guttis laudani XII applicetur. Vel porri radices tuſæ cum duobus capitibus papaveris bulliant in aquâ, dein lacti intinctæ lateri dolenti applicentur. Vel demùm felis viva exenterata dolenti parti applicetur.

Curam abſolvunt, 1° phlebotomiæ iteratæ; 2° potus copioſus diluens ex radicibus ſcorzoneræ, glycyrrhizâ, floribus papaveris rhœados; cavendo à ca-

tharticis & ſudorificis; ſed cathartica morbo ſedato ſint ex mannâ, oleo amygdalarum, caſſiâ, &c, niſi pleuritis ſit putris.

19. *Pleuritis ſplenica*, De Haen apud van Swieten comm. in Aph. Boerhave §. 958. A.

Eſt ſplenitis quæ pleuritidis formam refert ipſo etiam *de Haën* ægrum curante. Cadaver exhibuit empyema ſplenis.

20. *Pleuritis miliaris* Camerarii diſſert. 1735; Allioni de ſmiliari; Roncalli Med. Germanor. p. 131; vide *Miliarem* 8am.

Eſt ea quam eruptio miliaris ſolvit; fœtor ſingularis aceſcens perſpirationis eam diſtinguit.

Primus qui veſicatoria lateri admovenda in pleuritide vulgari ſuaſit eſt *Doctor Monſpelienſis Turquet de Mayerne*, quæ methodus hodie apud Maſſilienſes vulgatiſſima eſt; ipſa autem veſicatoria ab Anglis in miliari tum alba rubra paſſim adhibentur, teſte *Mead Monit. & Præcept. Med. pag.* 23.

XIV. Gastritis; *Inflammatio ventriculi* Riverii Pr. Med. Lib. IX. cap. 11. *Dolor ventriculi* Boneti Sepulchr. Lib. III. ſect. 7. *Cardialgia inflammatoria* Tralles de Opio; *Inflammation de l'eſtomac.*

Eſt phlegmaſia, ſtipata epigaſtrii dolore, ardore, tenſione, ſiti, vomituritione, & pyrexiâ acutiſſimâ. Principium morbificum eſt ventriculi totius vel partialis inflammatio.

Cauſa eſt conatus naturæ infarctum inflammatorium ventriculi interventu pyrexiæ, ſeu impetûs ſanguinis, & pulſûs vaſorum adaucti, necnon ope vomitionis, nauſeæ, ſingultûs, reſolvere ſatagentis.

Principia proëgumena ſunt, plethora, obſtructio vaſorum ventriculi. Principia procatarctica ſunt, ictus in epigaſtrium, vulnera ventriculo inflicta, venena, medicamina acria ingeſta, in ſanguine genita, & in colatorio hujus viſceris ſecreta vel hærentia.

1. *Gaſtritis legitima; Febris ſtomachica* Frid. Hoffmanni tom. 2. pag. 121.

Eſt ea in quâ pulſus eſt plenus, velox, calor intenſus, ſine linguæ ſorditie, ſeu in quâ pura eſt inflammatio, &, ut aiebant Galenici, à ſanguine copioſo, fervido, non bilioſo oriunda; ea procedit à metaſtaſi ſanguinis copioſi, à catemeniorum vel hæmorrhoidalis fluxus emanſione, à regimine calidiori; ſæpiùs totum ſtomachum obſidet. His ſignis adde ſummam anxietatem, vigiliam, dyſpnœam, ſcapularum deorſum tractionem.

2. *Gaſtritis traumatica.* De Meyſerey T. II n. 362.

Eſt ea quæ à gravi contuſione, aut vulnere epigaſtrii dependet, & prioris eſt varietas, quæ pro gradu, intenſitate contuſionis, pro vulneris extenſione, numero, pro ſanguinis effuſione, variat quoad periculum, & utplurimùm citò lethalis eſt, ſi à vulnere fiat, ſtipaturque vomitione, & per inferiora rejectione cruoris.

Huc pertinere videtur *gaſtritis muſcularis*, vel deceptiva, ea ſcilicet quæ non à ventriculo propriè inflammato, ſed à muſculis epigaſtrii ipſius inflam-

matis

matis dependet; quæ ob loci viciniam eadem ferè ſed mitiora excitat ſymptomata quæ gaſtritis legitima, ob calorem, tumorem, preſſionem ipſi ſtomacho nocentes. In gaſtritide muſculari tumor eſt magis apparens & circumſcriptus, ſenſibilitas major à tactu cutis. In legitimâ tumor, tenſio, dolor profundiores ſunt.

Si pylorus potiſſimùm ſit inflammatus, ut de ſuâ filiâ refert *Lindanus*, omnia aſſumpta vomitione rejiciuntur, & dolor eſt in regione pylori.

Si cardia potiſſimùm inflammetur, graviores ſunt ſingultus, frequentes cardialgiæ, & ſyncopes, dolor in regione cardiæ.

A deglutitâ aciculâ gaſtritidem cum febre ardente, & horrendis ſymptomatis ortam recenſet *Hildanus centur. 1. obſ. 54*.

3. *Gaſtritis à veneno* Frid. Hoffmanni obſ. 2, 3, 4, 6, pag. 123 tom. 2. *Febris malignæ ſpecies* De Meyſerey Tom. II. n. 225. ab ærugine aut ſimili veneno aſſumpto.

Pro doſi & efficaciâ necnon genere veneni plus vel minus intenſa ſunt ſymptomata: difficillima eſt ſæpiùs hujus ſpeciei diagnoſis, quia malefici artes ſuas adhibent, ne origo morbi detegatur; illi ſublimatum corroſivum, arſenicum, emetica ſtibiata larvant & involvunt, quandoque opio admiſcent. Sæpiùs ea venena ipſi ori & œſophago nocent; ab his aſſumptis dolor ventriculi, cardialgiæ, nauſeæ, cholera, ſimiliaque ſymptomata ſuperveniunt; febris verò ex pulſu dignoſci non poteſt, cùm pulſus doloris vehementiâ, aut cardialgiis & ſyncope frequenti deprimatur, debilitetur.

4. *Gaſtritis eryſipelatoſa* Riverii de inflamm. ventriculi.

Si inflammatio eſt eryſipelatoſa, ſymptomata graviſſima ſunt, & ſpeciatim pyrexia eſt lipyria, in quâ interiora uruntur, & exteriora rigent, frigentque, ſitis eſt inextinguibilis. Summa eſt anxietas, jactatio, extremorum refrigeratio, incendium in præcordiis, ſcrobiculi cordis dolor leviſſimum tactum non tolerans, rejectio omnium aſſumptorum, exacerbatio doloris ab ingeſtis paululum ſapidis, acribuſve, deliria, convulſiones, pulſus irregularis, frequens, contractus.

5. *Gaſtritis exanthematica* Frid. Hoffmanni de febre ſtomachicâ art. 7.

Eſt ea quæ ab aphthis ventriculum intus obducentibus pendet, quæ cognoſcitur ex puſtulis albis, acriter dolentibus, totum œſophagi orificium infeſtantibus, ſi veroſimile ſit eas ad ventriculum uſque extenſas eſſe, quod ex ſymptomatis ſimultaneis gaſtritidis, ſed maximè aperturâ cadaverum ſerò cognoſcitur.

Utinam qui has ſpecies obſervant, ſigna animadverterent & notarent, ut aliquando hiſtoria morborum promoveri poſſet.

Meritò accenſet *Frid. Hoffmannus* inter principia hujus morbi variolam, rubeolam, purpuram, miliarem, imò ſcabiem, herpetem repulſas, in quibus materies ſubtilis, cauſtica, in ventriculum defertur; unde poſt mortem invenitur ventriculus ſimilibus puſtulis, punctiſve lividis perfuſus cum ichore acri, nigro intra ejus cavum.

Non ita rara eſt ac vulgo creditur gaſtritis, licet vulgò in ſcholis nomine

proprio deſtituta ſit, & ignota fermè; atque maximè cavendum in eâ à catharticis, quæ juxta plurimos ex vomitu, nauſeâ, cardialgiâ continuò indicari videntur. Difficillimum eſt quandoque gaſtritidem diſtinguere à certis choleræ, ilei, vomitûſque ſpeciebus, ut ab ileo hyſterico, ſeu colicâ hyſtericâ Sydenhami, necnon à gaſtrodyniâ bilioſâ, quia non ita obvia eſt febris illa acuta, quæ hujus ſignum eſt; propter cardialgias & dolorem pulſus minutus, inæqualis quandoque videtur.

Aliàs tamen gaſtritis in longum tempus abit, & chronica ferè evadit, ut patet ex *Sepulchreto Boneti;* ventriculi enim ulcera, phlyctænæ, maculæ febriculam accerſunt, quæ alterius indolis morbum conſtituunt, cum ſimplici vomitu aliove genere affinem.

6. *Gaſtritis ſternocoſtalis.*

Sub finem menſis Junii 1760 Monſpelii viguit hæc ſpecies, cujus ſigna; febris amphimerina noctu exacerbans, cum ſummo capitis dolore; epigaſtrii totius, infra & circa cartilaginem xiphoideam, dolor acutus, preſſionem quidem tolerans, aſt ab eâ creſcens; reſpiratio paululum ſuſpirioſa, minimè frequens, ſine tuſſi, niſi ſub finem morbi; ſanguis corio albo tenui tectus; dolor ad coſtas ſpurias initio protenſus, & ſecundum ſpinam dorſi obſcurus; nulla ſigna ſaburræ vel inflammati ſtomachi, ſcilicet nulla nauſea, vel vomitio, nec cardialgia. Nulla ſigna inflammati pulmonis, cùm reſpiratio non eſſet frequens, nec ulla tuſſis.

Cathartica tria vel quatuor, interpoſitis præmiſſiſve totidem phlebotomiis, dolorem epigaſtrii ſublevabant licet cum ſennâ; noctu emulſiones anodynæ juvabant; ſic intra ſeptem dies circiter morbus feliciter ſolvebatur.

Muſculus ſternocoſtalis inflammatus in hoc morbo mihi videtur, epigaſtrium à mediaſtino etiam dolente diſtractum, inde etiam dolor juxta ſpinam dorſi; non eſt tamen pleuritis mediaſtini, ſed mediaſtinum ex conſenſu muſculi triangularis ſterni diſtrahitur.

7. *Gaſtritis hernioſa.* Garengeot Mem. de l'Acad. R. de Chir. T. I. p. 703. Pendet à gaſtrocele, ſeu prolapſu ventriculi inter muſculos rectos; cognoſcitur ex ſignis generis, & ex levi tumore circumſcripto; curatur repoſitione, quam juvant phlebotomia larga; inflexio trunci, ita ut muſculi recti laxentur; operatione manûs, imò, ſi opus ſit, ſectione cutis; dein ſpleniis & vincturis ſtomachus in ſede ſua retinetur; narcoticis, phlebotomiis, diætâ tenuiſſimâ reſiduum curæ abſolvitur.

XV. Enteritis; *Chordapſus* Galeni 6 de loc. affect. cap. 2; *Inflammatio inteſtinorum* Sennerti Lib. 3 Part. 2 Sect. 1 c. 2; *Febris inteſtinorum inflammatoria* Frid. Hoffmanni Tom. II. pag. 171; *Febris iliaca inflammatoria* ejuſdem pag. 174; *Meteoriſmus* Patholog. Method. 1ª *ſpecies*; *Enterophlogia*, De Meyſerey, *Inflammation des boyaux*, *du méſentére*, &c.

Eſt phlegmaſia acuta, cujus præcipua ſymptomata ſunt tenſio ſummè dolorifica

rifica & tumida earum partium abdominis, quibus inteſtina reſpondent, cum pyrexiâ, meteoriſmo, quibus ileus, dyſenteria, vel ſimilia ſymptomata adjunguntur.

Ex tenſione phlegmonodeâ, tactum non tolerante, ſummè dolorificâ, cum pyrexiâ acutâ, diſtinguitur ab ileo, dyſenteriâ, colicâ, quarum ſpecies etiam plures inflammatoriæ ſunt, ſed in quibus ſymptomata generi propria prædominantur.

1. *Enteritis iliaca*; *Febris iliaca* Frid. Hoffmanni.

Veteres duo tantùm inteſtina admittebant, tenue ſeu ileum, & craſſum ſeu colum; hinc enteritis iliaca eſt ea quæ potiſſimùm inteſtina tenuia afficit: cognoſcitur ex ſitu circa umbilicum, dolore atrociori, diſtenſione epigaſtrii & umbilici, dyſpnœâ, nauſeâ, & vomitione aſſiduis ac vehementibus, ita ut nec potus contineri queat, dein vomitus ſtercoroſus ſequatur, & ferè ſemper mors.

De hac ſpecie ab ictu orta, Vide *Frid. Hoffmanni obſerv. 3*; *Benedicti Sylvatici centur. 2. obſerv. 86.*

De hac ſpecie ſpontaneâ, Vide *Frid. Hoffmanni obſerv.* 4. Frigus extremorum huic anſam præbet.

Principia ſunt cathartica acria, venena aſſumpta, plethora, quæcumque ileum excitant.

2. *Enteritis colica*; *Chordapſus* Galeni.

Dignoſcitur ex eo quod non umbilicum, ſed partes abdominis laterales, afficiat, ubi colum & cœcum jacent. Lumborum adeſt gravitas, dolor, tenſio, cum febre acutâ, rariùs vomitio accidit. Dicitur propriè chordapſus, cùm ab inteſtini parte inflammatâ adeſt tumor chordam tenſam referens, aut in glomum convolutus.

3. *Enteritis flatulenta*, *Meteoriſmus* vulgò.

Eſt tenſio dolorifica totius abdominis cum tumore ſubelaſtico tactum non tolerante; ſed illud ſymptoma eſt accidens pluribus morbis inflammatoriis commune, quoties ſaburra acris, putreſcens in febribus, & phlegmaſiis acutis excitat flatus, quibus inteſtina omnia præſertim tenuia diſtenduntur. Hoc ſymptoma febribus putridis & malignis valdè familiare. Vide *Ballonii obſ. lib. 2. Epidem. & Sepulchret. Boneti de Ileo, obſ. 19.*

In noſocomio Monſpelienſi vir quidam per ſeptimanam omnia vomitu rejecerat, cum enteritidis ſignis; ſecto cadavere inventum eſt cœcum è ſede ſuâ ita dimotum, ut ventriculo incumberet, & firmiter adhæreret, colo & recto multùm anguſtatis, cæteris diſtenſis, inflammatis.

Curatio. Potus ſit ex aquâ pulli, in quâ ſemina frigida majora, imò caput papaveris albi incoquantur, clyſmata ex oleo & decoctis malvæ, violarum, ſeminum lini, fomenta leviſſima ex ſimili decocto abdomini ope lintei duplicati apponantur, oleum recentiſſimum ex amygdalis dulcibus ingeratur; cremores hordei, oryzæ pro cibo ſumantur; narcoticis dolores compeſcantur; & quod palmarium eſt, phlebotomiæ, quantociùs fieri poteſt, è brachio, dein è pede repetantur, ſi vires ſinant: ſi demùm dilutum

caſſiæ

caſſiæ facilè & ſine ſtrage tranſiturum ſpes ſit, ejus ope ſaburra acris, quæ malum fovet, eliminetur; ſed ſi maturius exhibeas catharticum, utcumque leniſſimum, grave periculum imminet: ita ſi meteoriſmus febribus putridis aut malignis ſupervenerit, id non raro à neglectis antea catharticis ortum eſſe cenſendum ſæpè eſt.

Laudantur in hoc morbo fomenta ex linteis liquore ſaturni madidis, ex omento animalis, ut vervecis, calido; clyſmata ex lacte, oleo; ptiſana nitrata: ſi dolor ſubitò & ſine ratione ceſſaverit, licèt pulſus benè ſe habere videatur, ſphacelus inteſtinorum, & mors in procinctu ſunt. In Enteride veſicatoria abdomini applicanda ſuadet *Ill. Pringle*, quod peſſimè ſucceſſit aliis.

4. *Enteritis meſenterica*; *Phlegmone meſenterii* Proſper. Alpini Medic. methodic. lib. 7. cap. 18. *Meſenterii inflammatio* Sennert. lib. 3. cap. 4. part. 3.

Difficillimè diſtinguitur ab enteritide, quâcum etiam ſæpè complicatur; dolor & tumor ad umbilicalem regionem circiter adeſt profundus, alvi excrementa ægrè aut minimè ejiciuntur; à clyſmatis poſt primas feces nihil excernitur; febris eſt quandoque mitis, nunc hemitritæa, nunc vehemens; urina rubra eſt; oris amaritudo, inappetentia, ſitis, vigilia accedunt; alvus deinde excernit ſaniem rubram, imò ſi fides quibuſdam, ut *Alpino*, materies chyloſas.

Si non reſolvatur inflammatio, & æger ſuperſit, accedit ſuppuratio meſenterii, tabes, aſcites purulentus, aliaque lethifera mala.

5. *Enteritis enterocelica.* De Meyſerey lib. 2. n. 368. A.

Ea eſt quam producit hernia inteſtinalis, ventralis, inguinalis, aut alia quæcumque. Curatur ut enterocele.

XVI. Epiploitis; *Inflammation de l'Epiploon.*

Cognoſcitur ex febre inflammatoriâ cum dolore acuto, lancinante, per ſuperiorem & mediam abdominis regionem, infra tegumenta in ipſo abdominis cavo, percepto.

1. *Epiploitis vera* Freder. Roebman diſſ. de omento.

Fœmina febrifugis & pilulis acribus uſa perſenſit dolorem acutum, lancinantem in abdomine, & durum in regione umbilici; ea verſus hypochondrium dextrum pugni magnitudine eminentem tumorem percepit, qui in dies auctus totum abdominis ambitum occupavit. Chirurgus cataplaſmata emollientia admovit, unde intra triduum dolor & tumor imminuebantur; abdomen tamen inflatum & fluctuatio inibi ut in aſcite aderat, quocirca ope acus triquetræ utrumque abdominis latus perforavit, tuncque cùm putrida, ichoroſa materies efflueret, continuò patentiorem apertionem inſtituit, unde ſuppurati & ſeparati omenti fruſta cum fœtore ingenti, & magna ichoroſæ aquæ quantitate, omnia libras duas pondere æquantia, per aliquot dies effluxere. Sed ars victa malo fuit, & ægra obiit.

Simi-

Similem omenti inflammati & corrupti ex quo magna fœtidi & aquoſi puris quantitas effluxit, ſimiliterque lethalis hiſtoriam refert *Storchius Act. Natur. Curioſ. vol. V. obſerv. 146.* Hiſtoria cum aperturâ cadaveris videatur in *anno medico Storchii, cadavere 12. pag. 132.* Laborabat quotidianâ, tumore, gravativoque dolore epigaſtrii, omentum inventum fuit quinque pollices craſſum, ſphaceloſumque. Conſulantur de his *Williſius Pathol. cerebr. cap. 9. Sennertus Prax. lib. 3 part. 3 cap. 8.*

Cura exigit initio phlebotomias, antiphlogiſtica; extus verò diſcutientia, emollientia; formato abſceſſu inciſionem, mundificantia, balſamica, &c.

XVII. Metritis, *Inflammatio uteri* Sennert. de morbis mulierum; *Hyſteritis* Pathologiæ methodic. *Inflammation de la matrice*; Mauriceau libr. 3. chap. 11. Dicitur Metritis à *metrâ*, utero.

Eſt phlegmaſia cujus præcipúum ſymptoma eſt tumor regionis uteri cum ardore, dolore, gravitate, & pyrexiâ acutâ.

Immiſſo in vaginam digito, os uteri tactum non tolerat, rubet, retractum eſt; pyrexia eſt continua, ſynochus ardens, quandoque amphimerina, lipyria, cum horrore perpetuo, frigore extremorum, delirio, jactatione; caput, potiſſimùm verò ſinciput, dolet, necnon oculi; convulſiones colli, manuum ac pedum accedunt.

Dolor ad inguina, femora, diaphragma, claviculas extenditur cum dyſpnœâ, pleuriticiſque ſymptomatis; accedit nauſea, vomitio, ſingultus, conſtipatio alvi, iſchuria. Pulſus initio magnus, celer, deinde debilis, frequens; animi deliquium, extremorum refrigeratio, ſopor aliaque graviſſima ſymptomata adjunguntur.

1. *Metritis puerperarum* Mauriceau lib. 3. chap. 11. Puzos pag. 252.

Cognoſcitur ex magnâ gravitate pelvis, accedente tenſione uteri, ejuſque intumeſcentiâ, quæ graviditatem quandoque æmulatur. Adeſt mingendi, & alvi deponendæ difficultas, febris ſimul magna, difficultas reſpirandi, ſupervenit dein ſingultus, vomitio, convulſio, delirium, & mors, niſi prævertatur remediis.

Sæpiùs præcedunt lochiorum ſuppreſſio, rudis contrectatio in difficili partu, ictus, compreſſio, laceratio à digitis, inſtrumentis, grumorum retentio, prolapſus per vim repoſitus.

Hic morbus plurimas puerperas è medio tollit.

Febris in hac ſpecie eſt ſynochis affinis; ſi ab hyſterocele inverſâ procedat metritis poſt partum, quàm citò reſtituenda eſt pars in priſtinum locum.

2. *Metritis typhodes; Fiévre maligne aveç inflammation de l'uterus.*

Ea procedit utplurimùm à cauſis internis, ut ſaburrâ putri, acri, metaſtaſi materiæ eryſipelatoſæ.

Cognoſcitur ex febri amphimerinâ, lipyriâ, ſeu incendio interno cum jac-

tatione, anxietate, delirio, ſopore, linguâ nigrâ, ſiccâ, ſimulque extremorum refrigeratione, pulſu frequenti, inæquali.

Hiſtoria. Mulier triginta annos nata tam acriter dolebat vulvâ, vaginâ, & potiſſimùm utero, ut noćte, dieque ejularet. Aderat pyrexia mediocris, & identidem leucorrhœa albeſcens, puriformis, & menorrhagia cruore pellucido vel diluto ſtipata; hyſteralgiam ulceroſam ſuſpicabatur Medicus; interea uterus, à viris obſtetriciæ artis peritis exploratus, ſcirrhi, ulceriſque erat expers, & tantùm inflammatus, tenſus, dolens; repetitis itaque phlebotomiis, balneis, fomentis emollientibus, juſculis refrigerantibus, noctu julapiis narcoticis, horrendi illi dolores poſt duos tantum menſes ſanati ſunt: *Puzos pag. 251.* Ex hac hiſtoriâ ſequitur metritidem ſub formâ hyſteralgiæ ulceroſæ quandoque latere, atque in his morbis præmittendam ſemper eſſe uteri explorationem.

3. *Metritis lactea; Dépôt laiteux avec fiévre aiguë* Puzos Traité des accouchem. pag. 367, 2. Mem.

Eſt morbus acutus febrilis, meteoriſmo, uteri tenſione, dolore, lochiorum fluxu, ſiti, cephalalgiâ, delirio ſtipata cum torminibus uterinis.

Hæc febris ephemerâ lacteâ promptiùs vel ſeriùs accedit; ephemera lactea ſtipatur ephidroſi, mammarum tenſione, abdominis mollitie; metritis verò lactea, linguæ ſiccitatem, ſitim, cephalalgiam & delirium accerſit, vel inſomnium ſeu dormientis delirium; uterus leviter manu preſſus dolet, licet ubertas lochiorum adſit, ſimulque abdomen tenſum eſt.

Hic morbus periculoſiſſimus eſt, brevi plures puerperas aufert, & medendi methodus ægrè ab adſtantibus admittitur; hæc metritis quandoque partum antecedit, quandoque ſubſequitur.

Methodus medendi exigit magnas evacuationes per phlebotomiam, catharſim & diureſim, cum regimine victûs tenuiſſimo.

Fruſtra mulierculæ inſtant adeſſe tantùm ephemeram lacteam, hyſteralgiam puerperii; delirium à cerebri vacuitate, aut debilitate pendere, lochia rectè fluere, nec eſſe turbandam naturam: morbus eſt phlogoſis uteri, & uti peripneumonia non ſolvitur per ſputum cruentum, ita nec metritis per lochia: lochiorum quantitas vulgaris ad quinque vel ſex uncias in die aſcendit; in metritide verò & enteritide lacteis multò plures unciæ ſanguinis mittendæ ſunt, ut mors avertatur, & lactis in abdomen extravaſatio, aut apoſtema lacteum prævertatur.

Cura. Si febris mediocris ſit, lochia, ſudores, lac mammarum ritè fluant, nullus ſit meteoriſmus, nulla cephalalgia, maximè ſi alvus fluat, & bilioſa dejiciat, ſufficit evacuationes illas ſuſtinere copioſo potu ptiſanæ lenientis, olei amygdalarum, clyſmatis; & lochia juvare infuſo theæ, croci & ſimilium; verùm ſi gravia ſint ſymptomata, mulier vegeta, plethorica, tunc repetitæ & maturè inſtitutæ phlebotomiæ, è brachio, dein è pede, neceſſariæ ſunt ad lactis ſtaſim, & ejus in abdomine effuſionem prævertendam, unde mors certa adveniret; quâ de re conſulendus *Puzos*, ad quem referenda prima morborum lacteorum hiſtoria generi humano perutilis.

De

De his vide *enteritidem lacteam*, *ſynocham lacteam*, &c, *hyſteralgiam*, &c. Sectis cadaveribus invenitur materies lactea, vel fluxilis, vel grumoſa ad libram quandoque in abdomine effuſa, & hic morbus maximam puerperarum partem è medio tollit.

XVIII. Cystitis; *Veſicæ inflammatio* Sennerti lib. 3. pag. 8. S. 1. cap. 4. *Cyſtiphlogia* de Meyzerey Malad. des arm. *Inflammation de la Veſſie.*

Eſt phlegmaſia, cujus præcipua ſymptomata ſunt intumeſcentia ovalis in pelvi cum tenſione, dolore tactum non tolerante, dyſuriâ, vel iſchuriâ & pyrexiâ continuâ; accedunt vigiliæ, ſitis, delirium, extremorum frigus, tumoris durities increſcens ab urinâ per moram congeſtâ, teneſmus.

1. *Cyſtitis ſpontanea.*

Eſt ea quæ à cauſis internis pendet, ut à plethorâ commotâ, urinæ acrimoniâ concurrente; cognoſcitur ex eo quod non detur in externis ſufficiens hujus ratio.

Curatur phlebotomiis iteratis è brachio, fomentis emollientibus ex herbis malvæ, violæ, ſeminibus lini, radice althææ; clyſmatis ſimilibus; potu refrigerante nitroſo, emulſionato, anodynis.

2. *Cyſtitis à cantharidibus.*

Si ad libidinem excitandam, aut per infortunium, pulvis cantharidum aſſumptus ſit eâ doſi ut cyſtitis ſuperveniat, adeſt gravis dyſuria, hæmaturia, priapiſmus; accedunt convulſiones.

Præter remedia cyſtitidis ſpontaneæ, camphora intus ſumpta, quæ veneni hujus acrimoniam infringit, emulſiones, ſemicupia, fomenta, conducunt.

3. *Cyſtitis Traumatica.*

Ea eſt quæ à principiis mechanicis excitatur, ut ictu, contuſione, vulnere, compreſſione, equitatione, imò calculi veſicæ commotione, quæ more aliarum inflammationum, & ſpecierum ſuperiorum curanda eſt.

ORDO TERTIUS.

Phlegmasiæ Parenchymatosæ.

Sunt illi morbi inflammatorii qui ſedem habent in viſceribus farctis non ſacciformibus, quæ Græcis *parenchymata* dicebantur, teſte *Galeno*, *Libr.* 2. *de ſimplici medic. Parenchyma* enim eſt caro viſcerum farctorum, ut hepatis, renum, ſplenis, pulmonis; cætera verò viſcera ſunt merè membranacea, ut ſtomachus, inteſtina, veſica, &c.

Cognoſcuntur hæ phlegmaſiæ cognitâ ſede, figurâ, uſu viſceris, ſed & etiam quòd dolor non ſit acutus, niſi tamen extima horum membrana magis afficiatur, ut in hepatitide, pleuritide, &c: ſed dolor eſt gravativus, obtuſus cum cæteris phlegmaſiarum ſignis, ut pyrexiâ acutâ, calore, aliiſque; adde quod parenchymatoſæ phlegmaſiæ magis ad phlegmonem accedant, & ad ſuppuratum vergant; membranoſæ magis eryſipelati ſunt affines, & rariùs ſuppurantur. Fatendum tamen utriuſque ordinis limites non ſatis eſſe diſtinctos, nec dari ſigna ſpecialia phlegmaſiæ quorumdam viſcerum, ut thymi, medullæ ſpinalis, pancreatis, &c.

XIX. CEPHALITIS; *Sphaceliſmus cerebri* Hippocratis ex Bartholino, Ettmullero; Vide Amati Luſitani Cur. 9, ubi de nomine illo diſſeritur; *Siriaſis* Hippocratis; an *Sphacerus* aut *Sphalerus* Galeni, Caſtelli Lexicon; *Sideratio* Latinis; *Coma-cephalus* Alex. Aphrodiſei de Morb. III; *Apoplexia* Braſavoli; *Ulcus cerebrum depaſcens* Amati Luſitani; *Encephalonoſos* J. C. Rhumel; *Cerebri abſceſſus & ſphacelus* River. Pr. Lib. I. cap. 12; *Apoplexia purulenta* Morgagni V. 2, 4, 7; *Inflammation du cerveau*; *Fiévre maligne cerebrale* De Meyzerey Tom. 2 n. 231.

Eſt phlegmaſia in quâ cum pyrexiâ acutâ datur delirium ſomnolentum, vel mentis ſtupor & ſopor cum crocidiſmo ſeu carphologiâ. Crocidiſmus eſt motus manuum, qualis ad feſtucas è veſtibus avellendas, aut muſcas venandas adhiberi ſolet.

Creditur excitari illum morbum ab inflammatione cerebri vel cerebelli; & reapſe hanc theoriam pluries confirmavit cadaverum ſectio.

Diſtinguitur à *Lethargo* per acutiem, quâ fit ut ferè intra triduum pereant ægri, ad ſummum decimo quarto die terminetur, & pyrexia ſit acuta. Ab *apoplexiâ* per pyrexiam & vanum errorem manuum ſeu carphologiam, ut alii vocant; à *phrenitide* per ſomnolentiam.

1. *Cephalitis Ægyptiaca; Dem el muia* Proſp. Alpini de med. Ægyptiorum; *Phlegmone cerebri* quam Ægyptii *dem el muia* vocant, Proſper Alpin. de Medic. method. lib. 7. cap. 6. à *dem* ſanguis & *muia* aqua.

Phrenitidi ſimilis eſt morbus, qui ſingulis ferè annis Ægypti populos, campſinis ventis ſpirantibus, in primâ æſtate divexat, aliquando non minorem ſtragem faciens quàm ſi magna peſtilentia eſſet; hoc enim affectu, quem *dem el muia* Ægyptii appellant, innumeri repentè eodem tempore moriuntur; noſque ipſum in magnâ civitate Cayri epidemicè graſſantem anno 1583 menſe Maio obſervavimus: innumeri enim tunc temporis per univerſam civitatem quaſi repentinâ morte moriebantur. In iis præcedit capitis dolor cum vigiliâ per aliquot dies, antè non admodum gravis, & poſtea in altero oculorum angulo interno, exilis quidem tumor rubens, effloreſcens, apparet, quaſi exinde eryſipelas ſit futurum, qui tumor paulo poſt, ſpatio ſcilicet duorum aut trium horarum ad plus, intro recurrit, atque evaneſcit; à quo ferè con-

continuò homines obmuteſcunt atque manibus delira facientes apopleƈticorum more extinguuntur.

Venti campſini ſunt calidiſſimi ; regimen Ægyptiorum putredinem ſimul ſæpiùs accerſit, inde morbus.

Curatio conſiſtit in repetitis phlebotomiis cùm dolor capitis adoritur ; primâ vel ſecundâ die, ſanguinis ſaltem libram qualibet vice extrahunt præmiſſo clyſmate laxatorio ; in Eunuchis ſcarificantur crura, admoventur cucurbitulæ humidæ ; iterantur etiam phlebotomiæ, & his præmiſſis balneum vaporarium ingreſſi ægri ſudant & calidâ lavantur ; aliqui poſt ſanguinis evacuationem in balneo aſſumunt decoƈtum liquiritiæ & modici ſeminis fœniculorum, quo vomere plurimum coguntur ; quo faƈto per horam ſudant ; ea præſidia ſtatim adhibita plures à morte præſervant : *P. Alpinus.*

Legi meretur cephalitis, quam expertus eſt D. le Blanc ab intenſo fornacum calore, quæque otorhœâ purulentâ terminata fuit, poſt tres menſes; relatio ab ipſo ægro tradita eſt *Journ. de Med. Sept. 1762* ; aderat cephalalgia atrox, mox convulſiones, carphologia, conatus ad laceranda, rumpenda obvia, intumeſcentia capitis, agrypnia.

2. *Cephalitis traumatica ;* vide River. pag. 29 cap. 12. *Abſceſſus cerebri* Schenckii ; vide *fracturam cranii* apud Heiſter in Chirurgiâ.

Eſt ea quæ à cranii fraƈturâ, intropreſſione, vel commotione cerebri dependet ; unde fit ſtaſis ſanguinis in cerebri ſubſtantiâ, proindeque cerebri inflammatio.

Memini me interfuiſſe aperturæ cadaveris hominis qui ſeptimo die morbi periit ; is in occiput ceciderat & inde faƈtus ſoporoſus, per totum hoc tempus febre & obſcuro delirio detentus fuerat, continuò ſcilicet labiis quiddam obmurmurans, & manibus floccos ſtragulorum avellens ; detraƈto cranio inveni in cerebelli ipſius ſubſtantiâ ulcus digiti diametro, & fere pollicis longitudine, pure refertum ; hoc obſervavi cum *D. Serane patre* in Noſocomio Sanƈti Eloei. Signa inflammati cerebri à contuſione refert *Riverius.* Initio capitis torpor, mœſtitia, dein febricula, dolor, ſomnolentia, mox febris intenſior, æger è profundo ſomno emergens vociferatur, ſurgit è leƈto, manum ad caput frequenter adducit, &c.

3. *Cephalitis ſpontanea ; Phrenitis Heƈtica* Hippocrat. 1. Prorrhetic. text. 33. *Morbus ſolſtitialis* Plauti Trinumm. *Cerebri abſceſſus & ſphacelus* Riverii prax. pag. 28.

Invadente affeƈtu ingens capitis dolor ægrum adoritur, qui per occiput collo & univerſæ ſpinæ communicatur, cui ſuccedit ſenſuum omnium abolitio, ſicut in apoplexiâ contingit, à quâ tamen diſcrepat in eo quod variis motibus & inordinatis ſeſe ægri exagitant, ut vix in uno loco contineri valeant ; manibus interdum partes ſuperiores invadunt, eaſque divellere ac laniare conantur ; at procedente morbo corpus langueſcit, & ad motum impotens efficitur. Febris acutiſſima & intenſiſſima hunc perpetuo comitatur affeƈtum, & ab

ingenti cerebri inflammatione procedit, denique ægri vix quidquam deglutiunt.

Quibus cerebrum ſphacelatum eſt, hi in tribus diebus pereunt; ſi verò hos evaſerint, ſani fiunt. *Hippocr. Aphor. 51. ſect. 7.*

Phrenitidem hecticam vocat *Hippocrates* eam in quâ delirium mite eſt & obſcurum, ægri non loquuntur, quieti manent, & dormire videntur, qui morbus vera cephalitis eſt.

Magnâ puris copiâ per os, nares, & aures rejectâ liberari hos ægros obſervatum eſt memorante *Schenckio*. Vide *Dodonæi obſervat. medic. cap. 1. & 2. Boneti Sepulchret. pag. 196. obſ. 18*, & alibi horum morborum hiſtorias relatas.

4. *Cephalitis Siriaſis*; *Ardor capitis* Plinii lib. 2. cap. 3. *Siriaſis* Aëtii Tetrabil. 1 ſerm. 4 cap. 13. *Cauma* Alexandri.

Morbus eſt infantibus proprius qui cognoſcitur ex ſincipitis calore, ejuſque & oculorum depreſſione, ſeu foveâ, rubedine faciei, febre ardenti & pallore, corporis ſiccitate, proſtrato appetitu, & vigiliis; produci cenſetur à cerebri ejuſque meningum inflammatione, & juxta plures Auctores eſt veluti phrenitis comatoſa adeoque cephalitis. Qui eum obſervarunt accuratiùs deſcribant.

5. *Cephalitis Littriana.*

Inflammationem glandulæ pinealis obſervavit *Ill. Littre*, & morbum ab eâ pendentem deſcripturum ſe promiſit *Mem. de l'Acad. des Sc.*; ſed ea deſcriptio adhucdum deſideratur. In ea glandulâ ſæpiùs inventæ ſunt concretiones calculoſæ abſque ullo functionum animæ detrimento.

6. *Cephalitis epidemica anno 1510*, vulgò *Coqueluche*, Mezeray, hiſt. de France ſous Lous XII. *Typhus Carcerum* Pringle T. 2 Cap. 6 §. 4.

Erat febris continua ardens, anorexia cum horrore carnium, delirium, gaſtrodynia, nephralgia, dolor ſurarum & cephalalgia gravativa (noſtris verò temporibus nomine *coqueluche* catarrhum deſignant.) Similem morbum refert *Riverius centur. 2 obſerv. 63 & 73*, febris malignæ nomine, cui circa undecimum, aliàs verò ſeptimum morbi diem, ſupervenere delirium, ſubſultus tendinum, leipopſychia, lentores nigri circa dentes, lingua ſcabra, nigra, exuſta.

His præter remedia generalia profuere quinque veſicatoria, brachiis, ſuris, vel cervici applicata, deinde julapium ex aquis cardui benedicti, unc. iij. aqua theriacali, drach. iij. bezoartico minerali, ſcrupul. ij. & camphoræ, gr. VI: quod julapium mane ſero per biduum repetebatur, atque cuilibet juſculo bezoartici mineralis ſcrupulus unus addebatur; præmiſſa verò fuit ſectio venæ frontis.

Singularem hujus morbi epidemiam narrat *Petrus Borellus Caſtrenſis obſ. 55 pag. 60.* Alii ægri putabant ſe ora tria habere, alii verò pedes, manuſve amiſiſſe, plurimi ſagarum choreas & conventus dæmonum ſibi videre videbantur, quia hoc ſæculo ea vigebat opinio, hodiè vix plebis fidem extorquens.

7. *Ce-*

7. *Cephalitis verminoſa ; Febris peſtilens* quæ Gallis *Trouſſegalant*, Foreſti obſ. 7 lib. 6 pag. 156.

Ea fuit epidemica apud Gallos anno 1545, & fortiores juvenes è medio abſtulit, unde nomen.

Febris erat amphimerina, veſpere quovis exacerbans, aut continua erat vigilia, quæ ægrum ad phrenitidem deducebat, aut continuus ſopor qui in lethargum tranſibat; dolor plerumque capitis adeſt in principio & renum calor cum laſſitudine. Maxima eſt vermium copia qui vivi per os evomuntur non ſine magno cruciatu, ita ut ferè ſtrangulari ægri videantur; pleriſque exanthemata erumpunt, quæ in declinatione apparentia ſalutaria ſunt.

Cura. Nihil præſtantius eſt quam phlebotomia larga repetita; ſcilicet ſanguinis octodecim unciæ in viris, libra una in mulieribus extrahebatur; cucurbitulis etiam ſcarificatis libra ſanguinis extrahebatur è natibus, ſcapulis; dein cum minorativis purgabatur æger, tùm apozemata refrigerantia, potus vermifugi adhibebantur. Morbus hic quarto die utplurimum, rariùs undecimo terminatur.

8. *Cephalitis cerebelli.* Vide Pringle T. 2 p. 71.

D. Privat Doct. Monſpel. Aleſiæ medicinam cum laude faciens ſequentia in milite obſervavit. Morbus à gravi cephalalgiâ inceperat, inde in ſoporem caroticum altiſſimum æger incidit, in quo ſupinus jacens, oculis apertis & irretortis, cum pulſu æquali, valido, ſano ſimili ut & reſpiratione, atque continuâ carphologiâ, demùm poſt quinque dies ab initio ſoporis obiit. Secto cranio nihil aliud inventum eſt præter abſceſſum avellanæ magnitudine in cerebello; hæc anno 1757.

XX. CYNANCHE; *ſquinantia* Gordon. Lil.; *Prunella* Paracelſi; *Angina inflammatoria*, Boerhaave Aphor.; *Eſquinancie*, *Trouſſegalant*, *Etranguillon*, in equis *les Avives*, Soleyſel.

Phlegmaſia acuta, cujus præcipuum ſymptoma eſt ſenſus obicis in faucibus præfocantis, aut dyſpnœam atque dyſphagiam producentis, cum pyrexiâ acutâ, faucium rubore, calore, dolore, tumore &c.

Licet in Scholis laryngis aut pharyngis inflammatio tantùm incuſentur, docet obſervatio ferè ſemper in cynanche inflammari tonſillas, aliquando ſimul uvulam, velumque palatinum.

Differt cynanche ab anginâ, ut phrenitis à maniâ, nephritis à nephralgiâ, quod cynanche ſit cum febre, angina verò hujus expers ſit.

1. *Cynanche tonſillaris*; *Synanche* Græcorum: *Anginæ 5a. ſpecies* Boerhaave n°. 805; *Eſquinancie ordinaire.*

Ea eſt ſpecies in qua utraque vel alterutra tonſilla tumet, rubet, dolet cum viciniæ infarctu, uvulæ elongatione, tumore, veli palatini etiam inflammatione, quæ omnia, depreſſâ ope cochlearis linguâ, facilè in conſpectum veniunt. Hujus autem varietates ſunt cynanche catarrhalis, cynanche ſanguinea vel pura vel cynanche ſynochalis, ſive cum febre putri conjuncta.

Reſpi-

Reſpiratio eſt incommoda, difficilis, per nares nulla vel parva, per fauces anguſta, niſi pluries æger hunc morbum paſſus ſit; nam obſervant prima vice cynanchem eſſe graviorem quàm ſequentibus, maximè ſi primâ vice reſecta fuerit, vel ſuppurata alterutra tonſilla: cibi deglutiendi per os redeunt, exſcreatio frequens eſt & mucoſa, viſcida, dolor in aurem per tubam Euſtachianam protenſus, crepitatio in aure inter deglutiendum, ſurditas etiam accedit.

Catarrhalis originem ducit à frigore ſuſcepto, calente corpore, & adoritur cum coryzâ, ſternutatione, tuſſi, dein, ut vulgò aiunt, deſcendit fluxio ad pectus, & remittente cynanche accedit rheuma ſeu tuſſis acrior, dyſpnœa major, expectoratio viſcoſa; febris verò non ita acuta eſt, minuſque gravia ſunt ſymptomata. Vide *Anginam Claudini Conſil. 115 pag. 275.*

Sanguinea vel plethorica à metaſtaſi ſanguinis copioſioris in tonſillas excitatur, à clamore, equitatione, vento adverſo factâ; labore valido, vento per feneſtræ rimas illapſo, inter ver & æſtatem potiſſimùm; cognoſcitur ex temperamento, prægreſſis, defectu ſignorum catarrhalis & ſynochalis.

Synochalis incipit ab horrore & frigore ſine causâ externâ, deinde dolent fauces, ſaliva vix deglutiri poteſt, febris accedit magna cum tuſſi, dyſpnœâ, dyſphagiâ; lingua eſt alba, ſordida, adeſt inappetentia, ſæpe nauſea, à tuſſi & anacatharſi creſcens, pravus in ore ſapor, cardialgia, ventriculi gravitas, febris exacerbatio, capitis gravitas; in hac ſpecie non ſolùm phlebotomiæ repetitæ conveniunt, pauciores tamen quàm in ſanguineâ, ſed uberiores quàm in catarrhali; verùm poſt duas vel tres phlebotomias nihil eſt utilius quàm vomitionem tartaro ſtibiato excitare, etenim inde tam uber fit pituitæ viſcidæ è faucibus expreſſio, etiam ante vomitionem, ut illicò à vomitorii actione guttur liberari vel ſublevari videatur, ſaltem fomes febris foras ejicitur; unde cùm alterâ phlebotomiâ & ſubſequente catharſi brevi æger convaleſcit.

Interea in omnibus ſpeciebus gargariſmata repercutientia, aut deterſiva conveniunt, ut decoctum hordei cum ſyrupo de moris, de malis granatis; baccæ rhois, ſumach, nitrum, ſal prunellæ, mel roſaceum etiam in gargariſmatis uſurpantur; in catharrali tamen aqua vitæ optimè reſolvit in ore volutata.

In cynanche omni præſtans remedium, teſte *Pringle*, eſt pannos laneos in anaticis olei communis & ſpiritûs cornu cervi partibus immerſos collo circumducere & fotum quartâ quâvis horâ renovare, unde ſudor qui præmiſſâ phlebotomiâ inflammationem vel aufert vel minuit. Gargariſmata ex decocto ficuum in lacte addito ſpiritu ſalis ammoniaci optima ſunt.

2. *Cynanche epidemica*; *Morbus Epidemicus Coqueluche* vulgò dictus. River. obſerv. 9 pag. 136. *Febris anginoſa*, Huxham l. 1 p. 92.

Immaniter diſcrepat hic morbus à cephalitide, quæ *Coqueluche* dicebatur olim ex *Mezeray*.

Illa cynanche anno 1557 menſe Julio Galliam Narbonenſem affecit, plures è medio abſtulit intra paucos dies; erat tuſſis, faucium aſperitas, fervens-

venſque inflammatio, febris continua, gravis dolor capitis, tuſſis ferina, ex quâ pervigilium, renum & lumborum dolor aſſiduus, coryza perpetua.

Curabatur phlebotomiâ, bechicis, ſuperveniente ſudore fœtido; cæteri ob fauces cibis impervias, non ſatis citò adhibitis auxiliis, febre & inediâ conſumpti ad interitum pergebant; catharſis verò lenis ex mannâ & caſſiâ indicabatur.

3. *Cynanche maligna* Panaroli Pentecoſt. 5.

Angina epidemica maligna ea eſt, quæ cum tritæophyâ aut hemitritæo malignis conjungitur, cum paroxyſmis prælongis: ea *Hartmanno* & *Lindano* teſtibus valdè periculoſa & ſæpiùs lethalis eſt; fortè eadem ac *Cynanche contagioſa* Strauſii; *Angina peſtilens in capite fomitem habens* Boneti Polyalth.; *Tonſillæ peſtilentes* Aëtii; *Laqueus gutturis*; *Ulcus Syriacum* Aretæi; *Garrotillo* Hiſpanis; *Pædancone* Græcis quibuſdam; *Angina ſicca* Hippocratis *I. Prognoſt.* Ex *Severino* ea ſpecies cognoſcitur ex carbunculo linguæ baſim & laryngem afficiente. Ea infantibus funeſtiſſima, unde pædancone, ſeu infantum ſtrangulatrix dicta. In cadaverum cerebro reperiuntur puſtulæ lividæ.

Hæc ſpecies ante triginta annos epidemica fuit circa Nemauſum, maximè inter boves; atque etiam aliquot homines infecit: bobus lingua ad radicem exeſa decidebat, omnibus ſummum remedium fuit anthracem monetâ argenteâ vel cochleari deradere, & deterſivo gargariſmate eluere; allium, piper, ſal, & ſimilia in gargariſmate adhibebantur: an hæc ſpecies à duabus ſequentibus diverſa ſit, judicent Autoptæ. *Collect. Acad. T. 2 p. 295.*

a. *Cynanche ulceroſa* Vandermonde *1758* pag. 557. *Mal de gorge gangréneux* D. Boucler.

Debilitas magna, pulſatio temporum, amphimerina acuta, à catharticis dejectiones ſeroſæ, ſtillæ ſanguinis ex naribus, catamenia intermixta, dolor gutturis, velum palati rubrum, pulſus debilis, eſcharæ griſeæ utrinque in omnibus fornicis palatinæ oris rubris ſummè ſenſibilibus; eſcharæ creſcunt invitis omnibus gargariſmatis, excepto gargariſmate *D. Raulin.* Diſſolve ſalis Saturni ſcrupulum in aquæ plantaginis unciis duabus, & ex lino carpto tange eſcharas pluries in die, inde ulceris imminutio & conſolidatio. Siſtitur ſubitò hic morbus ſi ſexies in die penicillo tangantur hæ eſcharæ tincto in mellis roſacei ſemi-uncia, cum ſpiritûs ſalis gutt. xx; fit pro gargariſmate infuſum florum ſambuci, quo etiam pro potu utatur. *Ill. van Swieten.*

b. *Cynanche gangrænoſa* D. Marteau Journ. de Med. Mars 1756. *Maux de gorge malins & gangréneux* Huxham. Journal de Med. Octob. 1757. *Contagioſa peſtilenſque Cynanche*, diſſert. D. de Rabours de ulcere tonſillarum 1749.

Præludium varium. Vulgò calor & horror, capitis gravitas & dolor, dolor gutturis, raucitas, tuſſicula ſubitanea, magnaque aſthenia, magna pectoris oppreſſio & debilitas, infantibus nauſea & teneſmus; pulſus in omnibus parvus, celer, agitatus, urinæ pallidæ, crudæ, adultis tamen ſæpè coloratæ, paucæ, turbidæ; oculi graves, ſubrubri, ſublachrymoſi. Facies plena, turgidula, vivida, raro pallida, depreſſa. Nocte omnia creſcebant ſymptoma-

 ta,

ta, febris pejor, paroxyſmus quovis veſpere accedens per totum morbum, cum delirio ſæpè improviſo. Citiùs ſeriùſve amygdalarum, parotidum, maxillarum tumor ſæpè ſubitus, quandoque ſtrangulatorius, oris color ſubitò cramæſinus, maculæ in fundo oris ſubalbæ, velociter extenſæ, ulcera ſcilicet uvulam, amygdalaſve depaſcentia. Lingua alba & humida in apice, ſaburra craſſa, brunnea vel flava in radice. Anhelitus primùm injucundus, gradatim fœtidiſſimus. Secundâ vel tertiâ die exacerbabantur ſymptomata, febris intenſior; ſed poſt triginta vel quadraginta horas ſedabantur, excepto pervigilio, dyſphagiâ, anxietate, quæ creſcebant. Vertigines, dolores, gravitates capitis ſæpiùs cum delirio vel phrenitico, vel ſtupido, & muſſitatione. Cutis calida, ſicca, aſpera, cum ephidroſi, urinæ ut initio, nauſea, diarrhœa præſertim infantibus accedebant. Reſpiratio multò difficilior cum gravi ſtertore orthopnoico, voce raucâ, cavâ, ipſis propriâ. Quartâ, quintâve die ſputa mucoſa, fœtida, purulenta, ſanguinolenta vel livida, & abominabilia. Pluribus nares inflammatæ, excoriatæ, ichore cauſtico corrodente genas, manus, potiſſimùm in infantibus, unde in illis ſternutamenta. Suppreſſo oris vel narium effluxu infantes ſubitò moriebantur, hoc deglutito veneno tormina, dyſenteriæ, ano & natibus intactis. Tracheâ arteriâ carioſâ, tunicis tuſſi rejectis, ægri hecticâ conficiebantur, ſæpè peripneumoniâ inde obortâ è medio tollebantur. Circa tertiam diem circiter eruptio cutanea, vel cramæſina & eryſipelatoſa in pectore, brachiis, quæ ſucco frambeſiæ, ſeu vino tincta videbantur, quandoque puſtulæ in facie, ſaltem pruritus & deſquamatio furfuracea, eruptio ſæpiùs ægros ſublevabat. Eruptio brunnea, livida, ſubitòve evaneſcens peſſima; tunc enim purpura nigra, urinæ limpidæ, convulſiones, orthopnœa ſuperveniebant. Morbi vigor quintâ vel ſextâ die in pueris, tardiùs paulò in adultis, mors peripneumonica, vel comatoſa, vel phthiſica, vel hectica. Pulſus tardus, æqualis, eſcharæ gutturis facilè ejectæ, ulcera deterſa ſeu rubra, oculi vividi, reſpiratio liberior prænunciabant ſudorem, vel urinas turbidas, craſſas, furfuroſas, vel anacatharſim copioſam, vel deſquamationem univerſalem epidermidis, & ſalutem. Si horrores revertantur; ſi exanthemata ſubitò retrocedant, liveſcant; ſi pulſus parvus, vividus, cutis urens, ſicca, reſpiratio difficilis, oculi mortui, urinæ pallidæ, limpidæ; ſi phrenitis vel carus cum ſudore frigido, viſcoſo faciei, tunc ſingultus, ſtrangulatio, facies œdematoſa, lucens & unctuoſa, obtutus cadaveroſus, mors, accedunt. Unica phlebotomia quandoque utilis, ſecunda pernicioſa ſemper; cruor in primâ, cruſtâ tenaci plumbeâ obductus, infra & in ſecundâ phlebotomiâ gelatinoſus, virideſcens, vel nigricans, minimè ſeroſus, molliſſimo thrombo diſſolutioni proximus. Apertura cadaverum cruorem putrem, diſſolutum, ſphacelatumque in viſceribus oſtendebat. De hac ſpecie ſcripſit *D. Serane pater in Act. Societ. Monſp.*

Cura vergit ad corrigendam ſanguinis putredinem per antiſeptica calida, non tamen per ſalia alkalina. Ordiebar à clyſmate emollienti, rarò unicam phlebotomiam adhibui; cathartica leniſſima adhibebam, ſi forent indicata initio, quod rarum; ſæpiùs in declinatione purgabam; initio tamen ubi nauſea

nauſea erat, oxymel ſcilliticum, vel aliud lene emeticum cynanchica ſymptomata mirè ſublevabat.

Statim ab his evacuationibus ſumebatur potio ex ſale abſinthii, vel ſale volatili cornu cervi, & ſucco limonum in aquâ alexiteriâ, cum pauxillo contrayervæ, myrrhæ, & croci: ſi febris paulò major, ex his boli, addito nitro, parabantur; unum alterumve camphoræ granum etiam adultis proderat, ſi ſtomachus permitteret; ſecus julepus camphoratus, vel acetum camphoratum cum ſyrupo groſſulariæ adhibebatur; ſecundâ vel tertiâ die addebatur levis kinkinæ tinctura. His eruptioni & ſudori proſpiciebatur, in hunc etiam finem levia diaphoretica cum decocto hordei ſumebantur. Si ſudores fœtidi forent, addebam tincturæ kinkinæ elixirium vitrioli, vel offerebam aquam cum vino, & ſucco limonum: os aſſiduè detergendum decocto ficuum, roſarum, cum myrrhâ & melle, ſpiritu vitrioli & mucilaginoſis: vapor ex decocto ſyſimbrii vel cochleariæ, roſarum, chamæmeli, cum myrrhâ & camphorâ in aceto naribus excipiebatur, epipaſtica parotidibus admovebantur, vel pone aures; fomenta emollientia.

4. *Cynanche exanthematica*, Collect. Acad. tom. 3 obſ. 42. Wincleri; *Angina varioloſa* Sydenhami pag. 659, 664; *Angina morbilloſa* Sydenh. pag. 144. Morton. de Morbillis.

Cynanche varioloſa tunc accedit, cùm variolæ vel ſuppuratæ, vel exſiccationi proximæ ſunt, ſcilicet circa undecimum ab invaſione diem; tunc ob puſtulas narium poſticarum, & veli palatini, juſcula deglutienda per nares revertuntur, mucus exſiccatus exſcreari non poteſt, adeſt difficultas reſpirandi, anguſtia in faucibus, febriſque ſecundaria in confluentibus accedit.

Nihil eſt convenientius quàm gargariſma ex decocto hordei cum melle roſaceo ope ſyringæ in os & nares injicere, ut omnia emolliantur, & liberentur ægri.

Angina verò morbilloſa etiam & maximè ante papularum eruptionem accidit cum voce raucâ, tuſſi ſiccâ, valde importunâ, coryzâ, oculis lachrymoſis, reſpirandi & deglutiendi difficultate, ob infarctum faucium à materie papularum exituriente. Præſtant autem maximè eclegmata & ptiſanæ edulcorantes, quæ in rubeolæ curatione laudantur.

De *Cynanche miliari* ante eruptionem paucis agit *D. Allioni in tractatu de morbo miliarium*: ea verò accedente eruptione ſolet evaneſcere. In Cynanche ſcarlatina & morbilloſa *Ill. Brogiani Prof. Piſanus libr. de Venenis pag. 101* horrorem potûs hydrophobicum obſervavit ſalvis ægris.

5. *Cynanche trachealis; Cynanche vera* Græcorum & *Cynanche laryngea; Angina canina* Zacuti Luſitani lib. 1 Obſ. 88; *Anginæ 1a ſpecies* Boerhaave Aph. 801.

Si ſola trachea, illæſis aliis, in internâ ſuâ membranâ muſculoſâ inflammetur, tum oritur ibi tumor, calor, dolor, febris acuta, calida: cæterùm externa ſigna nulla; vox acuta, clangoſa, ſibilans; inſpiratio acutè dolens, reſpiratio parva, frequens, erecta cum ſummo moliimine; hinc circulatio ſanguinis per pulmones difficilis, pulſus mirè & citò vacillans, anguſtiæ ſum-

mæ, cita mors; eſtque hæc una ex iis quæ funeſtiſſimæ nec externa dant ſigna; quò verò propius glottidi & epiglottidi malum, eò ſanè magis lethale. Cùm verò ipſius laryngis muſculis inſidet inflammatio, maximè ſi interna fuerit, dolor in elevatione laryngis ad deglutitionem ingens, auctus inter loquendum ac vociferandum, vox acutiſſima, ſtridula, citiſſima cum ſummis anguſtiis mors; ea varietas eſt trachealis omnium peſſima.

De hac vide *Dodonæi obſerv. c. 18*, *Tulpii libr. 1 cap. 51*, *Greg. Horſtium* &c.

6. *Cynanche pharyngea*, *Paraſynanche* Græcorum; *Dyſphagia inflammatoria; quarta ſpecies anginæ* Boerhaave n°. 804.

Quando ſola pharynx inflammatur, ſigna ſpecifica ſunt inſpectis faucibus apparentia, reſpiratio ſatis commoda, deglutitio dolens, impoſſibilis, materies deglutienda per nares rediens; eadem in aſperam arteriam pulſa, & tuſſim violentam excitans; hinc defectus cibi, potûſque ingerendi, exſiccatio & exaſperatio omnium humorum in corpore, febris non adeò intenſa, major morbi duratio, ante illatam mortem.

7. *Cynanche thymica* Boneti Sepulchret. obſervat. II. pag. 478.

Ea eſt ſpecies rara, quæ à thymi inflammatione procedit; à thymo premitur œſophagus & trachea, tumor eſt ad imam colli partem juxta ſternum, deglutita vomitione rejiciuntur, in faucibus nulla mutatio.

8. *Cynanche hepatica* Guarinonii conſil. 161: *Angina ſalvâ larynge à jecore corrupto ortum ducens* Boneti Sepulchret.: *les Avives* equis.

Qui anginâ ſtrangulatus viſus eſt, loco laryngis nihil præter naturam inventum eſt, ſed jecur ipſum putrefactum, adeò ut quaſi gleba diſſolveretur, nimirum quod abundantia, ex ea putredine, exeuntium halituum & ichorum laryngem ſic conſtringeret; æger ſpatio triginta horarum extinctus eſt.

Hic morbus equis eſt familiaris, cùm æſtuantes in aquam deducti ſunt; intumeſcunt tamen illis glandulæ colli, & plerumque intra biduum intereunt; ſed jecur, obſervante *Gliſſonio*, in illis reperitur præ putredine omnino diſſolutum.

9. *Cynanche à deglutitis; Angina ſpuria* Ettmulleri. Vide *Dyſphagiam*.

10. *Cynanche arthritica; Angina arthritica* Muſgrave cap. 13. *Cynanche metaſtatica à ſcabie, herpete repulſis.* De Meyſerey T. 2 n°. 318.

Ea eſt ſpecies quæ poſt arthritidis regularis paroxyſmum, ex eodem æſtu febrili, cum articulorum dolore fugaci, aggreditur, facilè in abſceſſum deſinit cum copioſo pure, & vices arthritidis explet, unde æger ab arthritide diutiùs immunis vivit; demùm, repulsâ ejus materie, ſupervenit arthritis.

Febris antecedit vehemens, ferè ardens; ſequitur faucium dolor, tumor phlegmonodes; deglutiendi, ſpirandique difficultas tanta, ut biduo quandoque impoſſibile ſit quidquam deglutire; ſaliva affatim emanat, alvus adſtricta eſt, ſanguis in patellâ coriaceus eſt.

Cura. Humores è corpore evocandi ope phlebotomiæ, purgationis, gargariſmatum, veſicatoriorum, ut in cynanche vulgari; verùm ut è parte af-

fectâ

ſectâ revellantur, & in artubus deponantur, enitendum eſt, in quo ab aliarum cura hujus curatio diſcrepat; in quem finem deſinente morbo ſuadetur uſus pomacei, vini albi aut rhenani, præmiſſâ catharſi; ea enim dolorem articularem accerſunt; articulo priùs dolenti apponitur emplaſtrum ex oxycroceo, cephalico & pice Burgundiacâ, vel telâ ceratâ, vel phœnigmus acer & ſtimulans, imò pediluvium in aquâ fervidâ quantum tolerari poteſt; tumor excitatus panno molli, vel linteo duplicato veſtiatur; cùm verò ille tumor pedis vel genu apparet, reſiduum *cynanches* evaneſcit.

11. *Cynanche mercurialis* Schenckii lib. 6 obſervat.; *Angina ab hydrargyroſi* Aſtrucii de morb. vener. libr. 4 cap. 8.

Accidit aliquando poſt tertiam quartamve inunctionem, ut glandulæ ſalivales, maxillares, parotides, tonſillæ derepentè tumeant, caleant, doleant, lingua tumefiat, foras exeratur, facies, totumque caput turgeſcat, unde deglutitio & reſpiratio difficilis, vox ſuppreſſa vel incondita, & mugitui ſimilis, ſopor, febris acuta, ſalivatio fœtida, copioſa, viſcida, ulcuſcula in ore infra linguam, à lateribus ad genas, ſenſatio quaſi dentium extus protruſorum, gingivarum tumor, rubor, dentium ipſorum vacillatio, lapſus, maximè ſi ope tartari connexi fuere; hæc vel plurima ex hiſce mala à largiori, aut citra ſufficientem balneorum numerum, repetitâ & frequentiori hydrargyroſi ſuperveniunt.

Cura verò exigit ut 1° lintea hydrargyro infecta deponantur, cutis detergatur in balneo tepido, phlebotomiâ impetus ſanguinis compeſcatur, dein catharſi foras educatur hydrargyrum, non neglectis gargariſmatis ex lacte tepido, &c.

12. *Cynanche prunella* Ettmuller. de febr. p. 202, & 207. *die braune* Germanis.

Eſt ſymptoma tritæophyæ ardentis; adeſt ſitis, ardorque ſummus cum linguæ ariditate, & rubore obſcuro, faucium ardore, deglutiendi difficultate, dyſpnœâ.

Convenit mucilago ſeminum pſyllii & cydoniorum, cum aquâ ſempervivi extracta, quæ linguæ ſæpiùs applicetur: item gargariſma ex aquis plantaginis, lactucæ, ſolani, liguſtri, portulacæ, brunellæ, addito ſucco mori, berberidis, citri, lapide prunellæ, aut nitro, &c.

Prunella Paracelſo idem eſt ac *angina*.

13. *Cynanche à dyſenteria* Ettmuller. de anginâ; G. Fabricii Hildani de dyſenteriâ; Lamoniere tract. de fluxu dyſenterico, cap. 5.

Eſt ſpecies quæ dyſenteriæ ſuppreſſæ, malè curatæ, ſuccedit, cum gutturis inflammatione, febre, leipotymiâ; hanc oriri putat *Hildanus* ex puſtulis in gutture genitis, quas natura ad labia aliàs emittere conſuevit in convaleſcentibus.

Curatur gargariſmatis ex lacte, ex decocto hordei, litu colli ex oleo liliorum, amygdalarum, fomento ex lanâ ſuccidâ. Vide plura in *Bibliotheca medico-practica Mangeti de anginâ pag. 77.*

14. *Cynanche parotidæa*, vulgò *oreillons* & *ourles* Tiſſot Avis au Peuple §. 116. B.

Apyreta eſt, tumore parotidum, glandularum maxillarium, deglutiendi & os aperiendi difficultate ſtipatur: ea ſpecies diæta tenui, potuque reſolvente in loco calido curatur.

15. *Cynanche purpuro-parotidæa* D. Tiſſot n. 117. A.

Differt à cynanche vulgari tumore parotidum totiusque colli, eruptione petechiali, uſque ad ſextam diem, niſi ſudore uberi eruptio ſuppleretur, pyrexiâ irregulariter exacerbante, exigua deglutiendi difficultate, exulceratione non malignâ tonſillarum; præmiſſis generalibus curabatur per ſudorifica, maximè ope kermes mineralis.

XXI. Carditis; *Inflammatio cordis & pericardii* D. Senac Malad. du cœur chap. VI & VII; Meckel Mémoires de Berlin 1756; *Synochus cardiaca*, De Meyſerey T. 2 n. 230; *Inflammation du cœur.*

Character obſcurus anceps deducitur a dolore ſub ſterno, palpitatione, frequentibus animi deliquiis, pulſûs inæqualitate & frequentiâ, quandoque etiam febre acutâ, ſed poſt aliquot dies accedente, cum pulſu duro & frequenti. Dolores punctorii, anxietates continuæ in regione cordis, videntur aſſidua ſymptomata.

1. *Carditis ſpontanea;* vide tres obſervat. D. Meckel & D. Senac cap. 7, ubi numeroſæ hujus morbi hiſtoriæ.

In Carditide Epidemica *Clar. Trecourt Journ. de Med. Dec. 1755* memorat ſigna ſequentia; 1° ſymptomata peripneumoniæ, ſed violentiora; 2° dyſpnœam extremam, cum longo intervallo inter exſpirationem & ſequentem inſpirationem; 3° ſitim clamoſam; 4° horrorem potûs, ita ut ab aquæ adſpectu fremerent & convellerentur ægri; 5° dolorem in regione cordis quo pectus tanquam clavo confoſſum videretur; his adde nauſeam continuam, palpitationem, pulſum depreſſum, oculos lachrymoſos, triſtes, linguam aridam, nigram, ſanguinem pleuriticum, corio flavo denſo obductum; minus ſanis erant ſimiles; ægritudo contagioſa quæ ſeptimanâ terminabatur. Sectis cadaveribus plurimis cordis ſubſtantia omnibus ulcerata; plurimis concretiones polypoſæ, pericardium cordi accretum.

Curatio. Phlebotomiæ alternis horis repetebantur ad 4 vel 5 vices; mox purgabantur ægri ex decocto caſſiæ cum tartaro ſtibiato; hæc primâ die adhibita proſperè ſuccedebant; ad alteram dimiſſa inutilia erant; morbo ad quintam vel ſextam diem protracto, ſpes erat vitæ ſervandæ. Apozemata diluentia, pulvis temperans cum pauxillo camphoræ, ptiſana nitrata, catharſis iterata alternis ferè diebus plurimos ſervavere; viginti tamen obiere. Hactenus *Clar. Trecourt.*

Adoleſcens dolores acutiſſimos pungentes in cordis regione, cum anxietatibus & anguſtiis, patiebatur, unde à ſolitis muniis abſtrahebatur, ſextâ die febris cum pulſu frequenti & duro invaſit; repetitis phlebotomiis morbus decimâ quartâ die remiſit, ſed anxietates & dolores punctorii recrudeſcentes ægrum 20ª die abſtulerunt.

Apertura cadaveris. Cordis ſuperficies integra pure obvoluta, cruſtâ pin-

gui

gui vel purulentâ tegente tunicam ejus eroſam; pericardium rubrum, vaſis turgidis cinctum; textus carnoſus cordis, pallidus, mollis.

Plurimas obſervationes cordis quoad corpus, auriculas, baſim, apicem, pericardium, &c, inflammati & ſuppurati, videſis *loco citato*. Sed incerta diagnoſis, prognoſis & therapeia nulla efficax.

2. *Carditis traumatica* D. Senac, *Bleſſures du cœur*, chap. VI.

Locus vulneris, inſtrumenti directio, vulneris altitudo cum ſignis aliunde obſcuriſſimis eam indicant, ſcilicet dolor, anxietas, febris alterâ, vel tertiâ die ſuperveniens; ſæpiùs animi deliquia, pulſus parvus & inæqualis, ſudores frigidi, anxietates ſine febre acuta & ſine palpitatione. Vide *Syncopes* & *orthopnœas traumaticas*.

Eventus utplurimum lethalis; intra aliquot dies cum hæmorrhagiâ largâ mors accedit.

In carditide & gaſtritide febris quoad calorem & pulſûs vim exigua, rara, vel nulla, quoad eventum & ſymptomata funeſta, ad typhum vulgò febrem malignam accedit, unde ad hanc claſſem vix pertinent hi morbi.

Inflammatio oculorum pertinet ad *ophthalmiam*, aurium ad *otalgiam*, mammæ ad *maſtalgiam*, vel ad *ſynocham lacteam*.

XXII. PERIPNEUMONIA; *Pulmonaria* quibuſdam; *Pulmonia pneumonia* Alpini Medic. Method. Lib. 7; *Pulmonia* & *Peripleumonia* Caſtelli Lex.; *Pleuroperipneumonia* Boneti Merc. Comp.; *Pneumo-pleuritis* Dolæi Encycl.; *Péripneumonie*.

Eſt phlegmaſia, horum ſymptomatum concurſu ſtipata, ſcilicet pyrexiâ acutâ, dyſpnœâ gravi, gravativo pectoris dolore, tuſſi moleſtâ, & expectoratione cruentâ, cum pulſu molli.

Principium morbificum eſt infarctus vaſorum ſanguiferorum pulmonis, quem natura ope febris, tuſſis, dyſpnœæ reſolvere, vel in ſuppuratum ducere nititur, irritata à ſenſatione confusâ obicis tum circulationi, tum reſpirationi oppoſiti.

In aſthmate datur tantùm obex reſpirationi oppoſitus, unde nulla febris; in peripneumoniâ obſtat etiam infarctus circulationi per pulmones, unde reſiſtentiam perſentit cor. Hinc vehementer inſurgit ad eam tritu, calore, vi truſivâ auctis ſuperandam, quò pertinet etiam ſanguinis expectoratio ſarcinæ partem auferens.

In peripneumoniâ & pleuritide ſanguineis ſeu puris febris eſt ſynocha, id eſt, continua hebdomadaria; in impuris, putridis, malignis, febris eſt ſynochus aut tritæophya duplex, aut amphimerina ad duas ſeptimanas extendi ſolita.

1. *Peripneumonia pura; Peripneumonia vera* Auctorum, Huxham lib. 1 pag. 66. *Pneumonitis* Mich. Bourgard diſſert. 1754. *la vraie Péripneumonie.*

Peripneumonia eſt quæ, ſine ſaburrâ putri aut malignâ, à plethorâ tantùm commotâ & infarctu ſubitaneo pulmonis ortum ducit; febris eſt continua,

tinua, ſynocha, non remittens; lingua anhelitûs, fœtoris expers; nulla nauſea; calor intenſus, rubedo faciei magna; pulſus velox, plenus, mollis, undoſus, quandoque inæqualis, eâ inæqualitate quæ pulſui pectorali propria eſt, ſcilicet reduplicata; ſputa ſunt vel cruenta, vel rubiginoſa, in declinatione alba, viſcida.

Curatur ut pleuritis ſanguinea, flammoſa, phlebotomiis, apud adultos quandoque decies repetitis, primâ die, quartâ quâque horâ, ad ſemilibram circiter, interpoſitis juſculis tenuibus & potu diluente, ut decocto hordei cum glycyrrhizâ, vel quod uſitatius, decocto foliorum cichorii, item ſucco borraginis depurato ad uncias tres in juſculorum intervallis; ſed ſuccus borraginis paulò magis, quàm par eſt, tuſſim excitat initio morbi & apud bilioſos; ſatius eſt ſæpè in infuſo capillorum veneris aliquot borraginis folia decoquere, niſi tertio vel quarto die ſudor proritandus ſit, in quo caſu ſuccus borraginis purus, calidus, ad uncias quatuor cum theriacâ, antimonio diaphoretico, ſanguine hirci, ſimilibuſve propinetur.

2. *Peripneumonia putrida* Theſis Pariſienſ. 1752. *Péripneumonie ſymptomatique.*

Eſt ea quæ fovetur à febre putridâ amphimerinâ vel tritæophyâ, ſeu à cacochyliâ putri primarum viarum in ſanguinem tranſmiſſâ, quæ cognoſcitur ex oris fœtore, linguæ ſorditie, febris exacerbatione, nauſeâ, pondere ventriculi, cardialgiâ, ſyncope invaſionem morbi quandoque notante, vomitione bilioſâ; ortum ducit à frigore, horrore, quem ſequitur deinceps primâ, vel ſecundâ die tuſſis, dolor pectoris ſæpe ſimul in latere pungitivus, in ſterno gravativus, ceu pleuro-peripneumonia, aut pleuripneumonia Schroëderi.

In eâ ſpecie minor ſanguinis quantitas extrahenda venit, & in primâ remiſſione lene catharticum eſt præſcribendum, ut mannæ unciæ duæ diſſolutæ in cyatho infuſionis florum malvæ & violarum, ubi quandoque tartari ſtibiati granum vel ſyrupi Glauberiani guttæ quatuor adduntur ad accelerandam catharſim; iterum ad phlebotomias revertimur, & eodem modo curamus ac pleuritidem.

3. *Peripneumonia ardens* Brunsfelſii; *Peripneumonia bilioſa* Foreſti lib. 16 obſ. 46 pag. 71; *Peripneumonitis* Mich. Bourgard.

Cognoſcitur ex tritæophyæ typo, ſimul cum ſiti multâ, ardore thoracis, ægri temperamento ſicco, bilioſo; ex prægreſſis exercitiis immodicis, potu ſpirituoſo vel fermentato, iracundiâ prægreſſâ, oris amarore, linguæ flavedine, aut nigredine, & ſiccitate, ſputo & urinâ citrinis, pulſu celeri, calore acri, ſicco.

Ea varietas exigit phlebotomias repetitas, ptiſanas demulcentes & refrigerantes ex floribus malvæ, decocto hordei cum liquiritiâ, ſeminibus frigidis; catharſes lenes in remiſſione ex decocto caſſiæ cum mannâ in infuſo florum violarum, ſeminum lini; noctu ſyrupum de nymphæa, imò de papavere albo parcâ doſi, quæ anacatharſim non ſupprimat; cætera ut in primâ

primâ ſpecie; ſolvitur autem hic morbus ſudoribus qui ſuo tempore juvandi: vidi in hac ſpecie phlebotomiam octodecies celebratam & feliciter.

4. *Peripneumonia maligna; Peripneumonia peſtilens* Schenckii obſ. lib. 6 pag. 855; *Peripneumonia eryſipelatoſa* Schenckii Schol. ad obſ. 46; *Febris crimodes* Foreſti obſ. 37 lib. 1 Schol.

Peripneumonia peſtilens Europam ita devaſtavit anno 1348, ut vix decima hominum pars ſuperfuerit, ſi credamus *Gallo* & *Schenckio:* ea intra tres vel quatuor dies trucidabat:

> Quartâ luce frequens fato perdebat acerbo,
> Infecit Latinum atque Europâ ſæviit omni.
>
> Fracaſtor. *de Syphilide.*

Aderat tuſſis, ſumma reſpirandi difficultas, ut ægri ſedere cogerentur, ſputum cruentum, ſuperveniebant exanthemata, abſceſſus externi, &c.

Curatur ut pleuritis maligna, verminoſa, peſtilens.

5. *Peripneumonia typhodes*, Deplaigne Journ. de Med. Septembre 1757; *Epidemia annua apud milites à Valenciennes; Pleuro-péripneumonie bilieuſe & putride.*

Character. Oppreſſio pectoris, dolor pungitivus, aut gravativus, aſthenia magna, pulſus parvus, debilis, depreſſus, ſæpè concentratus, utplurimum vix frequens (ſine febre, ut ait Auctor), dyſpnœa, reſpiratio interciſa, tuſſis violenta, ſicca, ſputa per vim extracta, viſcida, tenacia, ſubflava; ſuccedunt nauſeæ, vomitio bilioſa, lingua craſſa, ſaburrâ albeſcente onuſta, cephalalgia levis, quâ creſcente æger delirat obſcurè, pari paſſu ac pectoris infarctus augetur. In cadaveribus omnibus ſuppuratio pulmonis, alteruter hujus lobus infarctus, vel ambo ſuppurati; thorax ſæpe vel pure, vel ſero gelatinoſo plenus, ſimilia ramenta gelatinoſa in abdomine viſcera obducunt: quandoque idem pus vel ſerum in pericardio; adhærentia plevræ dolenti lateri; non raró polypoſæ concretiones in corde, quas reſpiratio impedita & crebra deſignabat; cætera ſana, niſi hepar ſolito majus & decolor.

Cura. Poſt unam vel alteram phlebotomiam, emeticum præſcribito, imò ſi pulſus parvus, minimèque frequens, ab emeticâ & cardiacâ potione inchoandum: deinde vel phlebotomia, vel catharſis ex minorativis & tartari ſtibiati granis paucis. Statim à primis evacuationibus emplaſtrum veſicatorium lateri dolenti applicetur; intra horas quindecim omnia ſymptomata miteſcunt; febris minuitur, expectoratio reſtituitur, diaphoreſis accedit, nihil in urinis mutatur; antiſeptica energetica minimè in hoc morbo pertimeſcenda; itaque quartâ quâvis horâ ſumatur bolus ex radice contrayervæ, camphorâ & nitro, vel alter bechicus & diaphoreticus, prout caſus exegerit. Oxymel ſcilliticum, ſyrupus de althæâ cum aquâ ſcabioſæ, imperatoriæ, vel ſcordii, & pauxillum olei amygdalarum tuſſim ſedant. Felix eventus ex diaphoreſi & anacatharſi exſpectandus, adeoque

prout indicatæ fuerint, in intervallis præſcribuntur cathartica minorativa, clyſmata, ptiſanæ nitratæ vel bechicæ, cardiaca & diaphoretica; & ſi delirium, vel cephalalgia urgeant, ſectio jugularis optimè ſuccedit.

6. *Peripneumonia catarrhalis;* vide Amati Cent. VII cur. 79. *Peripneumonia à capitis deſtillatione; Peripneumonia pituitoſa* Foreſti; *Peripneumonia tuſſi epidemicæ ſuccedens* Sydenham Sect. V Cap. 5. 1, & 2; *Peripneumonia notha*, ejusdem Sect. VI Cap. 4; Boerhaave Aphor. 867: *Fluxion ſur la poitrine.*

Eſt ſpecies hieme exeunte frequentior, quæ à tuſſi catarrhali orditur cum frigore & incaleſcentiâ alternis repetente, doloribus totius pectoris, & raucedine; æger vertiginoſus eſt; caput inter tuſſiendum diſſilire videtur ægrotanti; tuſſis tamen conſtans non eſt; potulenta omnia æger vomitu rejicit; ſenes, frigidos, pituitoſos præſertim aggreditur hic morbus, cum febre quidem manifeſtâ, unde ab aſthmate differt, ſed leni tamen, præſertim apud habitiores, ita ut longè minor ſit quàm in vera peripneumoniâ; de cætero ſanguis pleuriticorum eſt æmulus quoad corium.

In hac ſpecie paucæ phlebotomiæ, catharſes verò plures requiruntur; ſic *Sydenham* primâ die ſanguinis miſſionem unam præſcribit, alterâ die purgat ex caſſiâ, mannâ, ſyrupo roſarum ſolutivo in infuſo foliorum ſennæ cum ficubus & glycyrrhizâ; poſtridiè iterat phlebotomiam; interjecto uno die catharſim repetit, & ſic deinceps uſquequò æger convaluerit; diebus verò à catharſi vacuis, bechicis, oleoſiſque utitur; ptiſana eſt decoctum hordei cum glycyrrhizâ, æger cremoribus veſcitur. Vapore exhalantis aceti Ill. Geſnerum peripneumonia affectum convaluiſſe vidit *Ill. Hallerus* Severini & Boerhaave conſilium ſecutus.

Si cynanche evaneſcente ſuperveniat pectoris oppreſſio, ſumma anxietas, perpetua orthopnœa & ſuffocatio quaſi tuſſiculoſa, hæc peripneumonia lethalis eſt.

Curam Sydenhamianam *cap. 5 ſect. 5* videſis.

7. *Peripneumonia arthritica* Muſgrave cap. 11 hiſtor. 5, Sydenham proceſſ. integri pag. 710.

Eſt ea quæ à materiæ arthriticæ metaſtaſi in pulmones debetur, liberatis artubus à dolore & tumore.

Sydenham hanc tractat, ut peripneumoniam abſolutam ſeu puram, venæ ſectione ſcilicet repetitâ, diætâ, remediis refrigerantibus, incraſſantibus: purgandus eſt inſuper æger inter venæ ſectiones potionibus lenientibus; ſudoris autem provocatio obeſt.

Verùm *Muſgravius* contendit à *Sydenham* in hoc recedendum eſſe, & per ſudorifica etiam materiem arthriticam eſſe ad artus mittendam.

8. *Peripneumonia Phthiſicorum* Morton. Phthiſiol. cap. 4 pag. 41.

Eſt febris peripneumonica identidem phthiſicis confirmatis ſuperveniens à novâ tuberculorum inflammatione; quoties ſcilicet à percepto frigore, liberali vini potu, nimiis exercitiis, ſimilibuſve de cauſis iſta febris exſurgit, difficilis evadit reſpiratio, expectoratio ſupprimitur, tuſſis tamen urget,

urget, non rarò cum dolore lateris; ſæpiùs oppreſſio pectoris accedit, cum aliquot ſtriis ſanguinis & puris in ſputis; ſitis, jactatio, vigiliæ, intenſus & continuus calor; unde æger lecto affigitur, & quandoque è medio tollitur.

Febris iſta peripneumonica tractanda eſt ut cæteræ peripneumoniæ, habito reſpectu virium quæ exiles ſunt in phthiſicis; tenuiſſima ſit diæta ex juſculis vel cremoribus; medicamenta bechica expectorationem cientia, ut decoctum ficuum, paſſularum, ſyrupus capillorum veneris, violaceus, ſperma ceti cum ſaccharo tritum; adde linimenta anodyna, &, ſi urgeant ſymptomata, aliquot ſanguinis unciæ è brachio extrahendæ, cruor extractus erit ſero multo circumdatus, cum thrombo tamen coriaceo ſupernè concavo, ſubluteo, duriuſculo: *Mortonus* copioſam vult phlebotomiam, ligatura verò venæ tuſæ ſit arcta, ne cruor elabatur, quod phthiſicis familiare eſt, & inde ſublatum etiam intra Chirurgi manus vidi nobilem virum phthiſicum, qui amiſſâ vix ſemilibrâ cruoris ſenſim exſtillantis, nullâ arte à morte eripi potuit; ſedatâ febre antequam diætæ lacteæ reſtituatur æger, lenis catharſis adhibenda demùm erit.

9. *Peripneumonia exanthematica; Peripneumonia à variola* Morton de Variol. cap. 7 p. 64, Sydenham pag. 122; *Peripneumonia à rubeola* ſeu *poſt morbillos* Sydenham Sect. IV cap. 5; *Peripneumonia à miliari* Allioni de morbo miliarium pag. 107, 53.

Ea eſt ſpecies quæ à viru morbi cujuſdam exanthematici vel repreſſi, vel non liberè ad cutim irruentis dependet.

In miliari peripneumoniâ pulſus celer, urina decolor, metus & triſtitia ſine cauſâ, gaſtrodynia cum ſuſpiriis; tinnitus aurium, inquietudines, motus ſubitanei involuntarii, ſtupor pungitivè dolens in digitis, ſomnus ſpectris interruptus, ſudores acidi aſſidui cum pulſu contracto, tunc accedunt ſymptomata peripneumonica, laterum dolores mobiles & fugaces, ſputum ex parte vel ex toto cruentum vel flavum, dein ſudores profuſi, & dolore imminuto exanthemata miliaria erumpunt; urinæ, urgente lateris dolore, rubræ ſunt, inſtante eruptione aqueæ evadunt; quandoque delirium ſupervenit peripneumoniæ, puſtulis exortis, ſedandum.

Si tertio, quartove die ſputa bilioſa vel fuliginoſa ad quintam diem perſeverent cito cum delirio, catarrho ſuffocativo accedente, pulſu reddito inæquali, intermittente, brevi pereunt eâdem ferè die, omnis doloris expertes; hæc peripneumonia in ſuppuratum non abit, eryſipelatoſa eſt; niſi blandè reſolvatur, ſphacelum promptè inducit. Timenda eſt præmatura ante ſextum diem miliaris eruptio.

In hac peripneumoniâ & pleuritide miliari citò & liberaliter mittendus eſt ſanguis & attenuandus; diluentia & emollientia requiruntur; mitioribus acidis venenum eſt corrigendum, præſertim rob ſambuci: antiphlogiſtica etiam indicantur, ut nitrum, taraxacum, cichorii, ſonchi ſuccus; ſi immineat ſphacelus pulmonis, adhibeantur flores papaveris rhœados, ſambuci, camphora cum nitro, oxymel.

In peripneumoniâ quæ morbillos excipit, quæ plures jugulat quàm ipſa va-

variola, potiſſimum præſidium eſt phlebotomia.

Quoad varioloſam, quæ undecimâ die, cùm exſiccatur facies in confluentibus, ſupervenit, vide *Freind de febre ſecundariâ.*

10. *Peripneumonia hydrophobica*, Journal Encyclopédique tom. 1. 3.

11. *Peripneumonia gaſtrica* D. Barthès Prælectiòn. Monſpel. An gaſtritis ſterno-coſtalis?

Eſt ea peripneumoniæ ſiccæ ſpecies, quæ ſub gaſtritidis perſonâ ludit, & ſecto cadavere, ſanus ſtomachus, pulmo inflammatus, vel purulentus repertus eſt.

Dolor acutus, infra cartilaginem xiphoideam, regione ventriculi circumſcriptus, hypochondria dolentia & tenſa, inanis tuſſis, ſanguis pluries è venâ extractus, floridus; ſecto cadavere, nullum vitium in ſtomacho, hepar mole adauctum, inteſtina gracilia, livida, pulmones contracti, magnis abſceſſibus & tuberculis ſuppuratis farcti, in ſero natantes, veſicæ urinariæ parietes pollicem craſſi; ante hunc morbum æger febre lentâ laborabat & dolore ſpinæ dorſalis.

12. *Peripneumonia rachialgica* D. Doazam D. M. Monſpel.

Eſt ſpecies quæ ab eodem principio dependet quo colica metallica, quæque ſine phlebotomiâ, præmiſſis decoctis lignorum ſudorificorum, curatur emeticis duplâ doſi aſſumptis & catharticis, uti curari ſolet in Noſocomio Charitatis Pariſienſis ipſa Rachialgia metallica.

XXIII. Hepatitis Galeni I Epid. Comm. 3; *Febris icteriodes* Galeni Iſagoge 146; *Febris typhodes* Foreſti libr. I Obſ. 39; *Inflammatio hepatis* Sennerti lib. 3 Sect. 1; *Inflammation du foye; la Piéce. Ægri Hepatici* Caſtelli Lex.

Phlegmaſia eſt acuta, cujus præcipua ſymptomata ſunt tenſio dolorifica hypochondrii dextri ſub coſtis ſpuriis, cum ſenſu ardoris, gravitatis, dyſpnoeâ, tuſſi ſiccâ, faciei colore flaveſcente, ſiti, anorexiâ, & ſæpiùs ſingultu & vomitu.

Definitur à *Galeno* phlegmone hepatis; verùm rectiùs definiuntur morbi à ſymptomatis, quàm à ſede latente. In ſcholis definitur per tumorem hypochondrii dextri, calore magno & febre continuâ ſtipatum, cui utplurimum ſingultus & vomitus adjunguntur. Sed cùm pars hepatis poſtica, imò intima, tantùm inflammatur, tenſio ad ſummum, minimè verò ignoti voluminis augmentum ſeu tumor, dijudicari poteſt.

Sæpiùs erramus in hepatitide dignoſcendâ; verùm hæc præcipua ſigna ſunt; 1° gravitas in dextro hypochondrio ab hepatis diſtenſione oriunda; unde difficilis in alterutrum latus devolutio ac decubitus; 2° dolor vel gravativus vel tenſivus circa coſtas ſpurias pleuritidem mentiens, imò ad jugulum extenſus, deorſum tracto mediaſtino; 3° febris amphimerina vel noctu ingraveſcens cum pulſu duro, ſi extima hepatis membrana inflammetur,

tur, ſecùs minor febris, pulſuſque minùs tenſus; 4° dyſpnœa cum tuſſi ſæpiùs ſiccâ.

Cætera ſymptomata ſpeciebus diverſis tantùm propria ſunt, ut tuſſis ſicca, pulſus durus, inæqualis, cibi faſtidium, ſitis intenſa, lingua rubra, dein nigreſcens, auriginoſus color, urina rubra, flammea, alvi adſtrictio, &c: obſcuriſſima hujus generis ſpecierum diagnoſis, ut patebit *Boneti Sepulchretum* perlegenti, cùm ex iis appareat Hepatitidis ſymptomata ſine ullo hepatis vitio reperta fuiſſe, & reciprocè pleuritidis phænomena ab hepatis inflammatione orta; unde ſatius eſt genera morborum à phænomenorum concurſu quàm à ſede determinare.

1. *Hepatitis eryſipelatoſa;* vide Amati Luſitani centur. 1 curat. 28 pag. 169; *Hepatitis à bile* Jonſtoni id. univ. medic. *Bilioſa*, Bontii de Med. Indor.

Mulier quadragenariâ major acutâ febri affligebatur, ſiti intenſiſſimâ cum linguæ ariditate & nigredine cruciabatur, ſtomachi ſubverſionem maximam abſque vomitu patiebatur, & circa jecinoris regionem querebatur; totam noctem inſomnem tranſigebat, cibum non guſtabat, ſed avidiſſime gelidam bibebat; cùm ſupra jecur manum admoverem, magnam inibi percipiebam caliditatem, & ægrotans dolorem, de quo potiſſimùm conquerebatur; nullus tamen ibi erat tumor aut inflatio aliqua.

Eryſipelas jecoris his ſignis denotari contendit *Amatus*, & meritò, cùm fuerit ejus inflammatio ſine ſenſibili voluminis augmento; partem verò hepatis, quæ ventriculo contigua eſt, magis affici crediderim ex defectu tuſſis, dyſpnœæ ſeu affectionum pectoris & præſertim ob affectionem ventriculi, ut docet experientia; ergo inflammata erat potiſſimum pars hepatis concava.

Curatio Amati. Phlebotomia pro alterâ vice inſtituta eſt, emulſionem ex aquâ cichorii extractam ſyrupo de cichorio & nymphææ edulcoratam addidit, conſervam de acetoſitate citri identidem guſtandam permiſit, nec non ptiſanam ex aquis cichorii, endiviæ, acetoſæ, portulacæ cum ſyrupo de acetoſitate citri & violarum, ſuccoque granatorum acidorum propinavit; fovit regionem hepatis linteo intincto in ſucco lactucæ, endiviæ & pauco aceti roſati; tempora, nares, frontem inungi juſſit ex unguento populeo; pro cibo fuit emulſio, cui deinde addidit jus pulli cum ſemine citri, acetoſæ & berberidis, nec non decoctum hordei tamarindatum; ſupervenit autem quinto die ſudor criticus & ægra convaluit.

2. *Hepatitis pleuritica; Suſpirium irruptum* Pauli Æginetæ; vide Amati Cent. IV Cur. 1; Durant Journ. de Med. May 1757 p. 377.

Eſt ea ſpecies quæ ab inflammatâ parte gibbâ hepatis procedit, quæque dignoſcitur ex eo quòd præter dolorem & tumorem hypochondrii tactu exaſperatum, adeſt tuſſis & dyſpnœa, non tamen ita graves; ſicut nec ipſa febris ita vehemens ac in vera pleuritide, pro quâ tamen non raro habetur in praxi; exempla proſtant à *Galeno* quæ videre eſt apud *Zacutum Luſitanum lib. 2 Med. princip. hiſtor. 101*, & *in loco citato;* præter-

ea aderat ſputum cruentum. Diſtinguitur tamen à pleuritide dextri lateris imam partem afficiente dolore punctorio mitiori, quandoque nullo, tum exſpiratione facili, quæ in pleuritide eſt difficilis, uti & inſpiratio, nec non tuſſi ſæpiùs aridâ & mitiori.

Diſtinguitur à colicâ & ab hepatalgiâ per febrem acutam, tuſſim & dyſpnœam, morbique totius acutiem.

Urinæ in hac ſpecie dicuntur aquoſæ, non flavæ. Utut genæ rubeant in vigore morbi, cutis flaveſcit non raró.

3. *Hepatitis muſcularis* Ettmuller. de inflammat. hepatis pag. 291. Bonet. Sepulchr. Obſ. 29.

Muſculorum abdominis inflammationi debetur hæc ſpecies, & inde compreſſo, quandoque etiam ab eadem causâ concuſſo hepati; certum porrò eſt pluries erraſſe Medicos qui hunc morbum hepatis inflammationi tribuerunt, ut patet ex *Valleriolæ libr. 4 obſerv. 5, Bartholini centur. 2 epiſtola 45.*

Dignoſcitur contactu cutis, pulſatione tumoris, ejus circumſcriptione, quandoque ultra hepatis limites & ſupra coſtas extenſi, abſentiâ tuſſis, dyſpnœæ, vomitionis, ſingultûs. Similem morbum à gravi hujus partis contuſione ortum pro hepatitide habitum cum cadaveris aperturâ *vide* apud *Boneti Sepulchret. Tom. 2 pag. 311 obſ. 29*: abſceſſus erat pugni magnitudine.

4. *Hepatitis cyſtica; vide* Boneti Sepulchret. obſervat. 10, Tom. 2 pag. 303.

Eſt ſpecies quæ veram hepatitidem referebat, in quâ ita contuſa fuerat cyſtis fellea, ut rupturam pateretur, quod citra gravem hujus dolorem & phlogoſim fieri non potuit; bilis effuſa ſuit; æger intra quatriduum obiit; ex ſimplici vulnere cyſtidis hujus exſurgit tympanitis obſervante *Alex. Stwart in Philoſoph. Tranſact.* Sed ex gravi projectione corporis contra ſcamnum, puer, de quo hìc agitur, debuit inflammationem ſimul cum rupturâ cyſtidis experiri.

5. *Hepatitis obſcura* Jonſtoni Idea univ. medic. *Spuria* Bartholin. obſ. 73.

Eſt ea quæ à tuberculis, furunculisve hepatis pendet, vel ab ulcere, vomicâ fovetur, vel à calculis tum cyſtidis felleæ, tum hepatis excitatur, ſed ita exiguis ſtipata ſymptomatis, ut pyrexia ſit vel nulla, vel fugax, vel lenta, ſeu hectica; vel ſi febris adſit, dolor exiguus ſit, renitentiave aut tumor deficiant, vel ab hepatis inflatione, duritie pendeant; vel demùm tantummodo ſit phlogoſis hepatis, quam intemperiei calidæ nomine Veteres deſignant; ea verò ſpecies inter hepatitidem & hepatalgiam ulceroſam, ſcirrhoſam, &c, ambigit, haſque varietates diſtinguere in vivis valde arduum eſt.

6. *Hepatitis ſuppurans; Febris typhodes* Foreſti obſ. 37 libr. 1. Durand Journ. de Med. Mai 1757 pag. 377 inciſione ſanata.

Eſt morbus ſecundarius, hepatitidem veram ſubſequens, ab hepatitide exqui-

quiſitâ diſtinctus, ex eo quod veluti ejus recidiva ſit, & in longum tempus protrahatur, atque in purulentiam hepar abeat cum febre initio acutâ; nam cùm ſuppuratio inſtituitur, febris intenſior videtur, noctu exacerbatur, & facto pure hectica evadit; interea tumor hypochondrii major, mollior, dolor conſtans, ſitis urget, lingua ſicca & aſpera eſt, æger macie notabili in dies creſcente abſumitur cum calore acri; tum vel ſupervenit hepatirrhœa, vel rupto introrſum abſceſſu aſcites purulentus, vel extrorſum à Chirurgo abſceſſus aperitur, & ſi pus album, laudabile effluat, ſpes eſt ſanationis; ſi amurcoſum, bilioſum, immedicabile malum eſt. Vide etiam *Morand Mem. de l'Acad. de Chir. T.* 2.

XXIV. Splenitis. *Lienis inflammatio* Sennert. libr. 8 part. 4 cap. 5, *Splenitis* Felic. Plateri; *Dolor hypochondrii ſiniſtri qui ſplenitis* Plateri. *Inflammation de la Rate.*

Eſt phlegmaſia, cujus præcipua ſymptomata ſunt tumor in hypochondrio ſiniſtro, lienis molem & figuram referens aut locum occupans, cum renitentiâ, dolore tactum non tolerante, calore, & pyrexiâ utplurimum remittente.

Diſtinguitur à nephritide ſiniſtri renis, quod tumor in ſplenitide magis extrorſum protuberet, quod altiorem locum obſideat, quod pulſatili dolore ſtipetur, quod hominem medium quaſi cingat, dolore obſcuriore notetur; pyrexia præterea eſt quarto quoque die utplurimum exacerbans, pedes & genua rubent, nares & aures quandoque palleſcunt; adde reſpirandi difficultatem, & abſentiam ſymptomatum nephriticorum, ut dyſuriæ, retractionis teſtis, &c.

1. *Splenitis phlegmonodea.*

Cognoſcitur ex tumore lienis, utplurimùm, locum, figuram retinente; dolore, calore, & pulſatione ejuſdem, cum febre acutâ, cibi faſtidio, ſiti, decubitu ſupra latus ſiniſtrum difficili.

Curatur eodem modo ac hepatitis; de quibus conſulatur *Riverius;* verùm ita rarus eſt hic affectus ut præter *Foreſtum* qui bis hunc ſe obſervaſſe refert, nec deſcribit, neminem noverim, qui ejus exiſtentiam teſtetur.

XXV. Nephritis, *Renum inflammatio* Sennerti libr. 3 part. 7 ſect. 1 cap. 8. *Phlegmone renum* Proſp. Alpini. *Nephritis* Helmontii. *Inflammation des Reins, Nephretique.* Ægri *Nephritici.*

Eſt phlegmaſia acuta dolore lumbari è regione renis, urinæ ardore, mictione frequenti & pyrexiâ ſtipata, quandoque etiam vomitione, cruris ſtupore, &c.

Differt à lumbagine inflammatoriâ quod æger antrorsùm flexus erigat truncum ſine notabili dolore, in lumbagine cum atroci; quod in nephritide

ſit dolor ureterum iter ſequens, dyſuria, urina, quoad colorem valdè mutata, non verò in lumbagine: In nephralgia nulla pyrexia eſt, unde à nephritide diſcrepat.

Differt ab enteritide quod dolor raro ad exteriora referatur, in enteritide & ſplenitide ſæpe ad anteriora, ſeu ad abdomen; à colica per febrem acutam & dolorem in rene fixum, & viarum utrinariarum affectus, excepto quod in colicâ etiam iſchuria accedit.

1. *Nephritis vera.*

Eſt ea quæ à febre ortum ducit, non verò in quâ febris dolori ſupervenit, ob calculum commotum; in verâ ſcilicet non adſunt cruris ſtupor, teſtiſque retractio, quæ adſunt in calculosâ; de cætero febris nunc vehemens & ardens, nunc mediocris cum pulſu parum duro; renum aut renis alterutrius dolor gravativus, diſtendens, aut pungitivus, qui reſpondet infra tertiam coſtam ab imâ numerando, & tres tranſverſos digitos à ſpina dorſali; accedit ſitis, anxietas, perviligium, nauſea, & vomitio; rejiciuntur ſtatim contenta in ſtomacho, dein bilis; utrum rejiciantur materies urinam redolentes valdè dubito, nec experimentum in cane captum ligatis vaſis renalibus hoc mihi unquam oſtendit; alvus eſt conſtipata, urina flammea, ardens, quandoque cruenta, in vigore morbi quandoque ſuppreſſa.

Curatur repetitis phlebotomiis, ptiſanâ leniente ex infuſo florum malvæ, violæ, radicum althææ; veſpere emulſiones narcoticæ, imò ad dolorem ſedandum laudanum ſolidum interdiù præſcribentur; clyſmata ex caſſiâ & foliorum malvæ decocto injicientur addito oleo, vel æger ex decocto caſſiæ purgatus balneum ingredietur tepidum; purgatio autem parari poteſt ex unciis duabus pulpæ caſſiæ, florum malvæ & violarum, pug. 1. bulliant in ſeri lactis vel aquæ pulli librâ unâ; fiat potio pro duabus doſibus.

Vix poteſt autem purgari, niſi repetitis ter vel quater in die phlebotomiis dolor ſublevatus fuerit; balneum verò iterabitur; imò ſi nulla ſit ſuſpicio ſaburræ in primis viis, tempeſtaſque ſit calida, ante balneandum eſt, quàm ad catharſim devenias. Si verò febris ſaburram primarum viarum pro principio aut fomite habeat, ut ſi lingua ſit ſordida, ſapor pravus in ore, morbus ab horrore inceperit, vix balnea in morbo conveniunt etiam poſt catharſim; è contrà verò ſi ab equitatione, itineratione, calore ſummo, vigiliis, liquoribus ardentibus ortum duxit, ſine ſignis ſaburræ, in bilioſo, æſtivo tempore phlebotomiæ & balnea ſunt ſumma præſidia.

2. *Nephritis calculoſa* Carol. Piſon. de morbis à colluvie ſerosâ.

Dignoſcitur à nephritide verâ; 1° dolore acutiori à calculo per exercitium, iter in rhedâ, commoto, pertinacius revertente, in intervallis gravativo; 2° urinâ cruentâ, quandoque arenuloſâ, mucoſâ; 3° ſtupore cruris ejuſdem lateris; 4° teſtis retractione, dolore etiam ureteris ductum ſequente; 5° nauſeâ & vomitione.

Principium morbificum eſt calculus veſicæ, vel lapillus craſſior commotus, è ſede aſſuetâ dimotus & premens, vellicans renem, vel ureterem, ubi concurrit plethora, hæmorrhoidum ſuppreſſio, arthriticæ materiæ metaſta-

taſtaſis ad renes, error in diætâ, gymnaſticâve admiſſus, uſus diureticorum præſertim calidorum.

Curatur in paroxyſmo eodem modo ac vera nephritis, eo diſcrimine quod paucioribus phlebotomiis opus ſit; aſt balneatio etiam bis in die repetita antea neceſſaria ſit quàm æger fuerit purgatus, cùm ſaburra primarum viarum incuſanda non eſt, ſed calculi commotio; ptiſanæ lenientes ex ſeminibus lini, floribus malvæ; oleum amygdalarum dulcium, potus nitrati, emulſiones & narcotica, nec non clyſmata ex aquâ fontanâ conveniunt. Si exiguas arenulas rubras æger mingere conſueverit, quod ſenibus nephralgicis eſt familiare, nec grandiores calculos ſuſpicemur, tunc leniſſima diuretica, imò lithontriptica levia, præſcribi poſſunt ſub ſpe ejiciendæ arenulæ; ſi verò majorem calculum reni impactum ſuſpicemur, ab omni diuretico abſtinendum eſt.

Ad pellendas arenulas valent ptiſanæ ex ſucco limonum cum paucis parietariæ foliis infuſis, julapia ex decocto foliorum parietariæ, oleo amygdalarum & laudano, infuſa foliorum herniariæ, decoctum corticis radicum calcitrapæ, fructuum cynorrhodonis &c.

Quomodo nephritis differat ab pſoadis phlegmone vide in *lumbagine pſoadicâ.*

Si Nephritis renem dextrum afficiat, non rarò dolor magis deorſum & ad anteriora refertur, quaſi circa cœcum.

3. *Nephritis arthritica* Frid. Hoffmanni T. 3. De Meyſerey tom. 2 n. 374. Eſt varietas calculoſæ, in qua per ſinapiſmos & lavipedia calida materies morbifica ad pedes eſt revocanda, non neglectis generalibus auxiliis.

De Phlegmone pancreatis vide *Vomitum.*

De Phlegmone capſularum atrabilarium vide *Nephralgiam.*

CLASSIS QUARTÆ SYNOPSIS.

SPASMI.

Character. Contractio, vel conſtans, vel interpolata, muſculorum motui locali, non reſpirationi, nec circulationi propriè, inſervientium, voluntati non reſpondens.

ORDO I. Spasmi tonici partiales. *Rigiditas & immobilitas artûs vel organi determinati.*

I. Strabismus, *Strabiſme*, oculi ſpaſmus axium opticorum divergentiam inferens.
II. Trismus, *Tic*, *Sarrette*, maxillæ inferioris ſpaſmus tonicus, vel clonicus.
III. Obstipitas, *Torticolis*, colli ſpaſmus tonicus, capitis nativam mobilitatem & directionem mutans.
IV. Contractura, *Contracture*, artûs cujuſdam, ut brachii, vel cruris, conſtans, diuturna, rigiditas ſenſim exorta.
V. Crampus, *Crampe*, ſubitanea, fugax, dolorifica muſculi rigiditas.
VI. Priapismus, *Priapiſme*, penis injucunda rigiditas.

ORDO II. Spasmi tonici generales. *Rigiditas totius ferè corporis.*

VII. Tetanus, *Tetanos*, ſpaſmus generalis ſubitò ortus cum dyſpnœâ.
VIII. Catochus, *Catalepſie*, ſpaſmus generalis ſenſim factus ſine dyſpnœâ.

ORDO III. Spasmi clonici partiales. *Agitatio invita & coacta cujuſdam organi, vel artûs, cujus motivum non percipitur.*

IX. Nystagmus, *la Souris*, ſpaſmus clonicus oculi, palpebræve.

X. Car-

X. CARPHOLOGIA, *Soubreſaut*, ſpaſmus clonicus manuum carpive in acutis.

XI. PANDICULATIO, *Tiraillement*, ſpaſmus artus ſucceſſivè extendens per vices, ſemi-voluntarius.

XII. APOMYTTOSIS, *Ebrouëment*, ſuccuſſio cutis & capitis tremula, violenta, cum exſpiratione ſonorâ, quaſi ſtertoroſâ.

XIII. CONVULSIO, *Convulſion*, agitatio invita artûs, vel muſculi cum animæ libertate, circumſtantiarum perceptione.

XIV. TREMOR, *Tremblement*, artûs alterna per itus & reditus frequentes motitatio cum movendi voluntate concurrens.

XV. PALPITATIO, *Palpitation*, pulſatio in regione cordis pulſui arteriarum numero, minimè verò intenſitate, reſpondens.

XVI. CLAUDICATIO, *Boitement*, eſt inter gradiendum cruris motus, quo centrum gravitatis trunci ſenſibiliter dextrorſum, vel ſiniſtrorſum transfertur.

ORDO IV. SPASMI CLONICI GENERALES. *Sunt ſpaſmi clonici vel totius corporis, vel ad plures partes extenſi.*

XVII. RIGOR (rectiùs phricaſmus), *Friſſon*, eſt totius cutis ſuccuſſio frigorifera.

XVIII. ECLAMPSIA, *Convulſion des enfans*, eſt artuum, vel muſculorum plurimorum ſpaſmus clonicus acutus, cum ſenſuum obſcuratione.

XIX. EPILEPSIA, *Epilepſie*, eſt ſpaſmus clonicus, periodicus, chronicus artuum, cum ſenſuum obſcuratione.

XX. HYSTERIA, *Paſſion hyſterique*, eſt artuum, organorumque etiam internorum ſpaſmus clonicus, tonicuſve, paroxyſmis fugacibus leviter variantibus, cum mortis formidine intenſiſſimâ.

XXI. SCELOTYRBE, *Danſe de S. Guy*, eſt motus ſemivoluntarius vel unius lateris, vel totius corporis inter gradiendum, geſticulationem, aut ridiculam hiſtrionis feſtinationem referens.

XXII. BERIBERIA, *Beriberi*, eſt motus gradientium genua retrahens cum tremore, formicationis ſenſu, vocis raucedine, Indis familiaris.

CLASSIS QUARTÆ THEORIA.

MORBI CONVULSIVI,

SEU

CONVULSIONES,

1. SIC denominatur ea Claſſis à Williſio Tom. 1 pag. 435. *Motus excedentes ſpaſtico-convulſivi*, Nenter. Tab. 108. *Convulſiones* in genere, Juncker. Tab. 53. *Morbi ſpaſtici* Bart. de Moor. Pathol. *Spaſmi* & *convulſiones*, Heiſteri Compend. Medic. pract. *Motus inordinati ſpirituum animalium*, Ettmuller. Tom. 1. *Spaſmus* & *Tetanus* Hippocrati, imò *Spaſmata*, in Coac. *Synoke* Aretæò: *Spaſmodea pathe* Galeno. *Diſtenſiones nervorum* Celſo. *Conductiones* Cælio Aureliano. *Morbi motorii* III. Linnæi. *Morbi ſpaſmodici ac ſpaſtici* Neotericis, vulgò *Spaſmes* Americanis; *Maladies convulſives* Gallis; *Convulſive diſeaſe* Anglis, or *nervous malady*. Vulgò etiam *Vaporum* nomine diſſimulantur, & appellantur à Raulino de affectibus ſoporoſis, 1758.

Spaſmos dicitur à Græco *Spao*, traho, quia convulſiones eſſe à nervorum retractionibus verſùs caput exiſtimabant Veteres, qui tendines à nervis vix diſtinguebant.

2. Convulſio eſt invita & violenta muſculorùm motui locali inſervientium contractio; unde convulſivi dicuntur morbi, quorum præcipuum ſymptoma eſt convulſio ſive conſtans, quam Neoterici *Spaſmum* vocant, & Græci *Tetanum*; ſive interpolata & agitatoria, quam Neoterici *motum convulſivum*: Antiqui verò cum Boerhaave propriè *convulſionem*, & Græci *Spaſmum* appellabant.

Ut itaque cognoſcatur convulſivus morbus, cognoſcendum eſt priùs in ægritudine præcipuum ſymptoma, ſeu magis obvium, de quo vel æger vel

vel adſtantes potiſſimùm conqueruntur, à quo plus metuendum videtur; præterea reſpiciendum eſt an organum convulſum ſit motui locali deſtinatum; nec enim contractio cutis, ventriculi, veſicæ inter convulſiones poteſt jure recenſeri; quod ſi valeret, omnes ferè morbi inter convulſivos deberent recenſeri, ut evacuatorii, anheloſi, dolorifici, febriles, inflammatorii; demùm diſtinguendum eſt num illi motus muſculares ſint inviti & violenti.

Utrùm autem motus ægri ſit invitus vel voluntarius, non ita facile eſt dignoſcere, ut dum ægri infantes, mente capti, ſomnolenti exagitantur violenter, nec enim poſſunt illi quid velint aut nolint eloqui; ſupereſt itaque ut eorum geſtus attentè examinemus, & ex circumſtantiis judicemus an motus illi ſint voluntarii, necne.

Si itaque geſtus, motus & poſitura ea ſerie ſe mutuò ſubſequantur in ægro, ſeu ita ſint ordinata & concinna, ut in finem ab externis circumſtantiis cognoſcendam conſpirent, ſigna ſunt motum non eſſe convulſivum, ut ſi æger aphonus, phlebotomiam averſans, ſeſe à Chirurgi manibus magno conatu defendat.

Verùm ſi ab objectis circumſtantibus non videantur ægrotantis conatus determinati, ſed ab internâ cerebri diſpoſitione dependeant, tunc ejus actiones ſunt vel convulſivæ, vel ſimpliciter deliræ, quod in praxi vulgò confunditur, nec diſtingui refert; ſi æger v. g. ob retinæ vitium videre ſibi videtur muſcas in aëre volitantes, eaſque manibus venetur, aut flocos in ſtragulis legat, motus *delirus* eſt, non convulſivus, quia ad finem ab objecto externo imaginario evidenter determinatur; verùm ſi nullum ſit objectum, etiam imaginarium externum, ad quod conatus referantur, illi convulſionibus annumerantur.

Præterea *violenti* ſunt conatus convulſivi; violentus dicitur motus, qui majores virium impenſas exigit, quàm quibus diù ſuſtinendis par eſt motrix potentia; ita ut quò fortiores ſunt reſpectu facultatis motricis, eò violentiores ſint; unde fit ut licet in ſe ſint debiles illi conatus, violenti tamen ſint, ſi facultas motrix ægri ſit minima, ſeu æger exſolutus; ſic infantuli tenelli certè debiles motus tùm artuum, tùm oculorum exerunt, dùm convelluntur; aſt convulſivi ſunt illi motus utcumque debiles, quia ſi ſpectetur exiguum robur hujus ætatis, & muſculorum illorum, maximè verò ſi in agone mortis accedant, violenti ſunt.

Phreniticus è contra & maniacus fortiſſimos initio morbi motus exerit, eoſque invitos, aſt non violentos & abſonos, cùm ſcilicet ſeſe ab adſtantibus eum vincire aut coercere conantibus expedire nititur. Demùm non invitus quicumque muſculorum motus violentus convulſivis accenſetur à Medicis, licet inconcinnus ſit; motus enim pectoris in tuſſi, cordis in febre, non propriè convulſivis morbis annumeratur, licet aſthma convulſivum, palpitatio hyſterica his accenſeantur; ſed fatendum eſt limites claſſium accuratos vix aſſignari poſſe, ob familiarem Medicis loquendi inconſtantiam.

Theoria Convulſionis.

3. Violenta & coacta muſculi contractio Græcis *ſpaſmus*, Latinis *convulſio* dicitur; hinc morbi ſpaſmodici, ſeu convulſivi ſunt illi quorum præcipuum ſymptoma convulſio eſt.

Contractio muſculi, ex Phyſiologicis, fit per vim fluidi nervei in fibras motrices muſculorum immiſſi, cujus ſcilicet interventu fibræ illæ corrugantur, & totus fibrarum faſciculus, ſeu muſculus decurtatur.

4. Circa mechaniſmum hujus corrugationis vigent tres opiniones. 1ª Bernoulliana, à *Borello* accepta, ſupponit veſiculas oblongas in fibrarum textu, quæ vi fluidi nervei ſphæroideæ, adeòque breviores evadunt. 2a Moleriana, à *D. Privat de Molieres*, ſupponit vaſa ſanguifera muſculi fibrillis nerveis tranſverſis vincta, & ex cylindris in vaſa nodoſa mutata, quorum alternis articulis inflatis, compreſſæ hinc & inde fibræ carneæ corrugantur, & ſic muſculi abbreviantur. 3ª opinio ſupponit fluidum nerveum electricum majori vi electricâ imbui, cùm à facultate animæ motrice incitatur in muſculos, atque illæ fibræ priùs parallelæ, & identidem tranſverſis fibrillis colligatæ, à ſe mutuò recedunt in nodorum interſtitiis, (ut accidit duobus filis ſic diſpoſitis, cùm electricâ vi imbuuntur) ſicque in rhombos dilatantur fibrarum interſtitia, quod ſine muſculi decurtatione fieri nequit.

5. Facultas fluido nerveo vim imprimens ad motum muſcularem in quacumque opinione, eſt vel *libertas*, quæ à voluntate aut noluntate determinatur, unde actiones *liberæ* dicuntur; vel eſt natura, quæ à cupiditate aut averſatione ſenſitivis determinatur, unde actiones *naturales* vocantur.

Voluntas verò eſt inclinatio animæ in aliquod objectum, pro ratione boni vel mali, in illo diſtinctè percepti; itaque motivum quod contractiones muſculorum liberas determinat, eſt ſimilis ſeu intellectualis boni vel mali perceptio.

6. *Cupiditas* verò eſt inclinatio animæ verſùs objectum pro ratione boni, & *averſatio* reclinatio ejus ab objecto pro ratione mali in illo confuſè perceptorum, adeoque *motivum* quod actiones naturales determinat eſt perceptio boni vel mali, eaque confuſa ſeu ſenſitiva.

7. Omnis actio corporea fit per contractionem muſcularem: ergo cùm omnes actiones corporeæ ſint vel naturales vel liberæ, omnes motus muſculares ſeu actiones determinantur ab alterutro ex hiſce motivis.

8. *Motivum* eſt ratio ſufficiens actionum hominis; verùm nihil fit ſine ratione ſufficiente, ergo nulla contractio muſcularis fit ſine alterutro ex hiſce motivis.

9. Dantur actiones ſeu contractiones muſculares ſine apperceptione motivi eas determinantis.

10. Apperceptio eſt cognitio propriæ noſtræ perceptionis, definiente *Wolſio;* docet autem experientia plures à nobis actiones fieri, ut nictare, deglutire, oculos ad objectum dirigere, auris internos muſculos ad diſtinc-

tiorem

tiorem auditum aptare, &c, abſque eo quod earum actionum utilitatem cognoſcamus, dùm hæc agimus: ergo dantur actiones, quas edimus ſine apperceptione motivi eas determinantis. Perceptiones verò illæ, quæ nos determinant, ſunt obſcuriſſimæ, vel dudum è memoriâ elapſæ.

11. Actiones muſculorum intus in corpore ità latentium, ut eorum actio ſeorſim ſub ſenſus non cadat, qualis actio muſculorum oculi, auris internæ, gutturis, &c, fiunt ſine apperceptione motivi eas determinantis, quia cùm illas ignoremus, eas non conjungimus cum motivo, utcumque clarè percepto: Illæ verò actiones nobis inſciis, & nolentibus ſæpè fiunt. Sic velim, nolim, cùm objectum quoddam intueor, amborum oculorum muſculi ità concinnè agunt, ut palpebra ſuperior ſit ſemper in eâdem à pupillâ diſtantiâ, necnon ut ambo axes optici ad objectum viſum convergant.

12. Sic velim, nolim, cùm progrediendi mihi conſilium eſt, muſculi lumborum, & crurum ita agunt, ut centrum gravitatis trunci mei nunc à dextris ad ſiniſtras, nunc à ſiniſtris ad dextras transferatur, ut *Borellus* demonſtravit; ſecùs lapſus vitari non poſſet, nec proindè progreſſio fieri.

13. Perceptio obſcura neceſſariò confuſa eſt, adeoque cùm actiones naturales dicuntur illæ, quæ determinantur à perceptione confuſâ boni vel mali inde eventuri, actiones, quæ fiunt juxta perceptionem obſcuram boni vel mali, ſunt naturales, non verò liberæ.

14. Nemo, ut puto, dubitat, quin anima ſit principium actionis muſculorum oculos ad viſionem diſtinctam, crura & truncum ad progreſſionem moventium: vix enim hodie infantes credunt dari automata, ſeu machinas quæ ex ſe ipſis moveantur; ergo actiones, quæ nobis etiam invitis & inſciis fiunt, ad animam tanquam auctorem referendæ ſunt.

15. Adde, quod actiones conſuetudinales imputantur, quia licet naturaliter fiant, non liberè, interea penes libertatem noſtram fuit olim pravas illas conſuetudines avertere, & etiam nunc illas ſenſim amittere; ſed abſurdum foret imputare homini actionem merè mechanicam, ut aiunt, ſeu quæ ab animâ non pendet; ergo actiones naturales ab animâ etiam dependent, & non ſunt merè mechanicæ.

16. Natura eſt ea animæ facultas, quæ actiones à cupiditate, aut ab averſatione ſenſitivis indicatas exſequitur; illa eſt ergo principium movens muſculos in omni actione naturali, ſeu cujus motivum eſt confuſa, vel obſcura perceptio boni vel mali, inde exſpectandi.

17. Actiones, quæ determinantur a voluntate ſimul & cupiditate, quæque proindè fiunt lubenter, dicuntur *voluntariæ*, ut deglutitio vini ab homine debili, ſitiente ſimul, & vinum eſſe optimum in hoc caſu medicamentum judicante. Actiones *coactæ* ſunt illæ, quas ratio ſola ſuadet, & averſatio ſenſitiva diſſuadet, ut porrigere brachium gangrænoſum à Chirurgo amputandum; injucundam, ſed neceſſariam potionem deglutire.

18. Coactæ etiam ſunt naturales actiones, quæ injucundæ, ſed quibus omiſſis pejus quid eventurum timetur, ut alvum cum niſibus egerere in te-

neſmo,

neſmo, tuſſire dum quid in glottidem illapſum eſt; ſitum mutare in anxietate, quam nullus ſitus conſtans ſublevat.

19. Actiones aliæ ordinariæ ſunt & faciles, aliæ violentæ. *Faciles* ſunt illæ, quarum reſiſtentiæ ſine conſueto majori virium diſpendio ſuperantur; *Violentæ* verò, quarum reſiſtentiæ magnæ ſunt, & non niſi vix reparabili virium diſpendio ſuperantur.

20. Actiones itaque, ſunt eò violentiores, 1° quò ſunt abſolutè majores, quod ex virium impensâ æſtimatur; 2° quò facultas motrix eſt minor; nam reparatio virium impenſarum eſt eò difficilior, quò jactura major, & facultas eam paſſa minor eſt.

21. Convulſio eſt actio muſcularis, quæ virium impenſam ejus vehementiæ & diuturnitati proportionalem exigit. Eſt enim mutatio in corpore humano vivente, cujus principium eſt in eo ipſo homine qui mutatur; ergo eſt hominis actio.

Omnis actio eſt effectus virium quarumdam, quæ agendo abſumuntur in vincendis reſiſtentiis; nulla enim eſt actio in corpore ſine reſiſtentiis; in contractione muſculari ipſius muſculi inertia, rigiditas fibrarum, pondus artuum, hujus contractioni reſiſtunt. Atque cùm vehementia actionis repetatur ex mole movendâ, jacturæ virium reſpondent vehementiæ motûs muſcularis, nec non ejus diuturnitati, quod abunde docet quotidiana experientia.

22. Actio muſcularis, quæ non plus virium impendit, quàm quod quotidie ſomno & paſtu reſarcitur, *exercitium* dicitur; quod verò plus impendit & delaſſat, *labor* eſt. Qui convulſione afficitur, verè laborat, adeòque partem virium ſuarum non facilè reſarciendam amittit, atque ſi facultas motrix ſit ſolito minor, aut morbus paulò diuturnior, convulſio eſt morbus violentus: meritò itaque dicitur convulſio violenta muſculorum actio.

23. Convulſio verè morboſa eſt coacta, proindeque involuntaria; docet obſervatio; nam ægri, etiamſi nolint, muſculos contrahunt; verumtamen dantur leviores convulſiones, quæ à voluntate determinantur, & quas etiam natura, non ampliùs conſentiente voluntate, cum aliquali voluptate & levamine exſequitur, ut oſcitatio, pandiculatio, ſternutatio, quas pro lubitu excitamus.

24. Convulſio eſt conatus naturæ ad corporis humani ſtatum in meliorem vel gratiorem mutandum. Illa propoſitio, quæ ab omnibus *Hippocratis* & *Galeni* aſſeclis ita admittitur, ut à nemine ex Antiquis ante *Williſium* non admittatur, apud pleroſque Neotericos mechanicæ ſectæ clientes paradoxa videtur, adeòque explicanda eſt.

25. Labor, qui tendit ad quemdam finem, ſeu ſcopum vocatur *conatus*; quod verò convulſio ſit labor, ſeu actio violenta naturæ priùs definitæ (16), patet ex antecedentibus; ſupereſt ut finem ſuprà (24) indicatam, finem eſſe convulſionis oſtendamus.

26. Natura nihil agit ſine motivo, id eſt, homo etiam invitus & inſcius, ſi

ſi quid agat, aut quemdam artum moveat, nunquam illum ſine ratione ſufficiente movet; nihil enim fieri ſine ratione ſufficiente, id eſt, ſine motivo, dum de homine agitur, norunt omnes. Motus enim quos conſuetudine ducti, inſcii exſequimur, ut nictare, dexteram præ ſiniſtrâ amico porrigere, centrum gravitatis corporis ambulando huc & illuc transferre; illud, propter motiva olim percepta, (quorum memoria excidit,) facimus; cùm itaque convulſiones ſint actiones, eas à motivo quodam determinari, ſeu finis cujuſdam gratiâ fieri conſequens eſt.

27. Illud eſt finis, quo adepto levatur homo, & aliquali voluptate perfunditur, atque à labore quieſcit; verùm eſt aliquid, licet ſæpiùs ignotum, quod cùm adepti ſimus, nos voluptate ſaltem obſcurâ afficit, in oſcitatione, in ſternutatione, pandiculatione, quæ convulſiones ſunt, ut quiſque expertus eſt pluries; ergo in quemdam finem utilem vergunt convulſiones.

28. Antequam ſternutemus inſpirato tabaco, ſentimus aliqualem titillationem narium, quâ ad expetendam ſternutationem incitamur, quâ titillatione ſedatâ ſublevamur; & finis ſternutationis eſt, aëre firmiter exſpirato in nares poſticas directo, tabacum, vel quid titillans, ſi ſit, everrere.

29. Ante pandiculationem percipimus torporem quemdam totius machinæ, quem mutare cupimus, & illâ peractâ agiliores & ſublevati nobis videmur. Docet autem *Sanctorius* quòd inter pandiculandum & oſcitandum ſextuplo major quàm ſolito exhalet perſpiratio: docet Phyſiologia ſanguinem fluxiliorem & expeditiorem evadere; & hæc eſt finis harumce convulſionum.

30. Qui eas convulſiones ſine animæ concurſu explicare contendunt; hos motus tanquam inordinatos, & fortuitos conſiderant ſine fine aut ſcopo inſtitutos, atque ſympathiæ inter nervos olfactorios & nervos exſpiratorios adſcribunt, intelligendo per hanc vocem, communicationem motûs impreſſi à tabaco nervis olfactoriis, & inde nervis pectoris.

31. Verùm ille mechaniſmus falſus eſt, & mechanices legibus contrarius: 1° Nervi olfactorii non poſſunt majorem motum communicare aliis nervis, quàm quem acceperunt; verùm motus, quem acceperunt à grano uno tabaci illis adhærentis & ab aliquo tempore quieſcentis, eſt infinitè minor quàm motus concuſſorius pectoris & totius corporis in ſternutatione: ergo nec ex hoc mechaniſmo poteſt deduci ſternutatio. 2° Illi motus minimè ſunt fortuiti & inordinati, ſed conſtanter incipit lenta, magna, inſpiratio, quam ſequitur velox magnaque exſpiratio in nares poſticas directa, & ex mille aliis motibus æquè poſſibilibus, ille ſolus ſequitur, non verò riſus, ſingultus, ſuſpirium, oſcitatio, tuſſis, vox, cantus, loquelæ, &c, quibus finis propoſita non attingeretur, & ille ſolus ſequitur qui naturæ cupiditatem explet; ergo iterum falſa theoria. 3° Nervi olfactorii in naribus communicant tantùm cum nervis quinti paris, qui non agunt in ſternutando: in cerebro verò oriuntur à locis diſſitis ab ortu exſpiratoriorum; aſt liceat in illis tenebris conjectare quod contingant nervos pectoris; tabacum tam agit tempore inſpirationis, quàm exſpirationis, æquè motus debet im-

primi nervis inſpirationi quàm nervis exſpirationi inſervientibus. Nulla eſt ratio cur conſtanter muſculi inſpiratorii ſcenam ordiantur, ſequantur exſpiratorii; cur ſinguli determinato modo agant, non millenis aliis æquè poſſibilibus; ergo ex omni parte falſa eſt ea theoria. Præterea inde merè mechanica ſternutatio ſequeretur, non verò ea quam pro lubitu excitamus, aut ſimulamus, quam deriſio ſuſpendit.

32. Convulſiones morboſæ in hoc à levibus differunt, quod excitentur non ab occaſione externâ & levi, ut eſt tabaci pulvis, ſed à gravi & moleſto quodam principio interno, ut à ſanguine, vel muco acri cauſtico, v. g. membranam pituitariam vellicante, adeoque cùm illi conatus felicem ſortiantur eventum, & ſternutationes illæ ægrum potiùs defatigent quàm ſublevent, videtur paradoxum dicere eas eſſe naturæ conatus ad ſtatum corporis in meliorem mutandum, cùm reipſa quandoque eum mutent in pejorem.

33. Fatemur equidem è convulſionibus morboſis, quæ ſemper ſignum ſunt funeſtum, aut pravum, quandoque, non verò ſemper, eventum pejorem ſubſequi, quàm quod ab eas determinante materiâ morbificâ metuendum videtur, atque illud ita verum eſt, ut ratione & experientiâ duce ars medica eos conatus refrenare cogatur; verùm inde non evertitur noſtra propoſitio, convulſionem eſſe naturæ conatum ad ſtatum noſtrum in meliorem mutandum.

34. Neque enim diximus in convulſionibus morboſis conatus illos ſuam finem ſemper ſortiri, nec eos, utcumque in bonam finem à naturâ inſtituantur, eventû ſemper eſſe ſalubres. Homo qui ſeſe ſcalpendo cruentat, & indè ulcus grave contrahit, in bonam finem ſeu in levamen pruritûs actionem ſuam dirigit, eventu tamen ſibi nocet; qui ut hoſtem ſtricto gladio inſequentem effugiat, foveam ſaltu tranſcendit, & ſe involuntariò occidit, non minùs bonæ finis gratiâ foveam ſaltu ſuperavit. Cùm itaque homo quotidiè erret, & incidat in Scyllam dùm cupit vitare Charybdim, etiam in actionibus liberis, quid mirum ſi ab ſcopo aberret in actionibus naturalibus ad vitandum malum internum cujus non niſi confuſa eſt perceptio, agendo per organa latentia, viſui abſcondita?

35. Convulſiones tamen non ſolùm omnes fiunt bonæ finis gratiâ, verùm etiam non ſemper ſunt ominoſæ. Sic convulſio quæ videtur in præludio variolarum, obſervante *Sydenham*, ſignificat eruptionem ſalubrem ſequenti aurorâ exſpectandam. Tuſſis ubi quid noxii in pulmonum cavum delapſum eſt, ut clavi, aciculæ, ſola illud expectorat, & graves morbos prævertit. Sternutatio in puerperis, in ſoporoſis, (bonis avibus) non rarò accidit, ut alias mittam obſervationes ab Auctoribus relatas.

36. Imò convulſiones ideò ſunt terrificæ, quia funeſtum corporis ſtatum deſignant, non verò quòd ſemper eum ſtatum in pejus mutant. In morbis febrilibus acutis, ſopore, delirio ſtipatis, facultate exſolutâ quid exſpectandum boni, etiam ſi natura hoſce conatus non exerat? Grave certò

cere-

cerebro imminet infortunium ; & in mortis agone conſtitutis convulſiones ſunt naturæ ultima conamina.

37. Idem eſt ſentiendum de convulſionibus in hoc caſu quod de jectigationibus ægrotantis in fine morbi, in quo per præcordia vix circulari poteſt ſanguis, & lethalis imminet ejus ubique hærentia ; æger è dextris ad ſiniſtras, rurſus è ſiniſtris ad dextras irrequietus ſe verſat, nullius ſedis fixæ patiens ; hoc pluries expertus iterùm ſeſe jactitat, haud ignarus ab illis conatibus vires adeò neceſſarias imminui, perſpirationem cohiberi, mortem accelerari ; interea tamen cùm ſitu illo præſenti nihil pejus ipſi videatur, alium ſitum quærere invitus cogitur : homo enim à ſtatu præſenti rerum ſemper gravius afficitur quàm à futuro, quem prævidet tantùm, & non experitur. Unde vulgò dicitur : *malum præſens eſt omnium peſſimum*, & in deſperato rerum ſtatu, ſatius eſt anceps experiri auxilium, quàm nullum.

38. Verbis expreſſis *Hippocrates* & *Galenus* (*lib. 6. Epidem.*) convulſiones, quales ſunt ſternutatio, ſingultus, tuſſis, oſcitatio, &c, naturæ tribuunt. » Depravati motûs ſymptomata (ait *Riverius de convulſione*) » alia ſolius naturæ ſunt opera, quæ tamen à morboſa quapiam cauſâ „ violenter moveri ſit coacta ; naturæ autem nomine *Galenus* intelligit „ facultatem quæ ciet motus in corpore neceſſarios, ſive ex voluntatis juſſu, » ſive contra voluntatem, & regit animal, *Lib. 2. de ſymptomat. cauſis.* *Highmorus*, *Schneider*, aliique convulſiones tribuunt *expultrici* à materiâ morbificâ irritatæ, & per *expultricem Riverius*, *Highmorus*, aliique vim, ſeu facultatem animæ intelligunt. (Vide *Riverii Phyſiologiam de facultatibus.*)

39. Ex eo quod actio quædam ſit ſolito frequentior, fortior, difficilior, ex eo morboſa eſt, ut reſpiratio, cordis contractio, fecum ejectio, quæ frequentiores dicuntur, dyſpnœa, febris, diarrhœa ; verùm ex eo quod actio hominis ſit frequentior, fortior aut difficilior, non minùs eidem principio, ipſi homini, tribuenda eſt ; ſecùs labor non eſſet effectus ejuſdem facultatis, cui tribuitur exercitium ; clamor non penderet ab eodem principio à quo pendet vox, &c : ergo ex eo quod convulſio ſit actio muſculorum fortior, difficilior, vel morboſa, non alteri agenti tribuenda eſt quam actio ſana, ſed coacta & difficilis ; ſecus entia ſine neceſſitate multiplicarentur. Hîc valet *Helmontii* effatum, *quod in ſano edit actiones ſanas, illud in ægro edit actiones morboſas.*

40. Convulſio eſt actio hominis, licet morboſa & involuntaria ; eſt ſiquidem contractio muſcularis ; verùm anima, quæ eſt principium vitæ, eſt principium omnium actionum hominis, ut docet fides, & philoſophia orthodoxa ; nam vita eſt ſeries actionum tam naturalium, quàm liberarum hominis (*Wolſii Philoſ. pract. 7*) : ergo anima eſt principium ejus actionis, quæ convulſio dicitur, ut omnium contractionum muſcularium quæ ſunt actiones hominis.

41. Elaſtica retractio muſculi ſecti, vel cujus antagoniſta deficit, non

 eſt

eſt actio hominis; viget enim in cadavere, nullam vim hominis exigit, nullum conatum; & ſi muſculi in motu libero, vel naturali contraherentur tantùm elaſticè, illi laxarentur in contractione, cùm è contra tenduntur; & homo defatigaretur, dùm quieſcit, & ſublevaretur à labore, quorum tamen contrarium accidit, quod ſufficit ad confutandam opinionem *Illuſtr. Equitis Deidier.* Qui fluidum nerveum cum cruore in muſculis efferveſcere juxta *Borellum*, aut explodi more pulveris pyrii juxta *Williſium* putant, non mechanicè, ſed phyſicè motûs & virium incrementum explicant; verùm illud virium incrementum explicatur per hypotheſim dudùm ex Scholis eliminatam, quæ etiam non reſpondet phænomenis, ſcilicet laſſitudini, quæ labori proportionalis eſt; nam non major eſt labor unâ ſcintillâ magnum accendere pulveris pyrii cumulum, quàm parvum: ex hac itaque hypotheſi, vires hominis laborando non minuerentur, quod eſt contra experientiam.

42. Errabant Carteſiani, qui putabant voluntatem eſſe potentiam motricem, quæ tantùm actiones liberas, ut cupiditas naturales, determinat; imò averſatio tùm rationalis, tùm ſenſitiva tam determinat motus, quàm voluntas & cupiditas, ut in pathematis obſervare eſt; ergo ex eo quod actio ſit contraria voluntati aut cupiditati, ea non minùs ad animam pertinet, quàm ex eo quod ei ſit conſentanea, & utriuſque cauſa eſt facultatis motricis imperium in muſculos.

43. Si cùm irritantur nervi à materiâ morbificâ, anima non moleſtetur; & ſi ex hac moleſtiâ non inclinaret ad cauſæ noxiæ remotionem, ac demùm ſi ex hac inclinatione animæ non ageret facultas motrix ad hanc removendam cauſam noxiam, inutilis foret harum trium facultatum concurſus in homine, minùs eluceret divina in miſeriis humanis Providentia, gratis & ſine ullo levamine deſtrueretur machina, diſcruciaretur homo; & eò miſerior eſſet, quò moleſtiam perſentiens, & averſans nullo conatu ſe poſſet ab ea liberare: ex theoriâ noſtrâ, quæ Antiquorum eſt, elucet nexus, & finis harumce facultatum, quas nobis conceſſit divina benignitas.

44. Ex eo quod homo actiones edat liberas, quandoque rectæ rationi contrarias, non ideò negatur illum eſſe animal rationale; errare enim humanum eſt; nec ſequitur illas actiones, non animæ, ſed machinæ eſſe imputandas; ita licet homo actiones naturales edat rectæ rationi contrarias, nemo jure dixerit naturam, earum actionum auctorem, non eſſe animæ humanæ facultatem, aut actiones eas ſoli corpori tanquam potentiæ motrici imputandas eſſe: cùm corpus in his muſculorum actionibus merè paſſivè ſe habeat, & nemo unquam viderit cadaver, in quo nihil deficit præter animæ imperium, ſedem ſuam mutare, ambulare, verâ muſculari contractione gaudere.

45. Ex eo quod anima ignoret, & nolit motus convulſivos, concludit *Illuſtr. Heiſterus* ejus facultatem motricem non eſſe convulſionum principium.

46. Simili ratiocinio negandum foret animam eſſe principium movens in lo-

loquelâ, & deglutitione; quippe ea non ſolùm ignorat ſe habere muſculos linguæ & uvulæ, necnon laryngis, loquelæ inſtrumenta neceſſaria; verùm & ipſi Anatomici quomodo agant ſingula illa organa ad diverſas voces & ſyllabas edendas ignorant maximè; ergo ignorat anima hos motus etiam in vigilantibus, à fortiori in illis qui dormientes clamant, aut qui pravâ conſuetudine ducti ſe nunquam juraturos, aut obſcœna locuturos juramento & verbis obſcœnis iterùm affirmant; ignorant ebrii irâ commoti quid deblaterent, & tamen ipſi deblaterant; nolunt quoſdam muſculos anginoſi movere, ne doleant, & tamen deglutiendo movent; ergo ex eo quod anima quoſdam motus edere ſe ignoret, & edere nolit, minimè ſequitur quòd eos non edat.

47. Objicit *Illuſtr. Archiater D. de Gorter*, non magis intelligi quomodo anima agat in fluidum nerveum movendum, quàm quomodo leviſſima cauſa mechanica; adeòque Animiſtarum ſententiam Machiniſtarum opinioni non eſſe anteponendam.

48. Verùm 1° ut, etiamſi nemo intelligat quomodo gravitatis vis corpora deorſum trudat, nemo tamen jure dubitat quin agat in corpora cauſa gravitatis; ita etiamſi nemo intelligat quomodo anima agat in corpus, non eſt dubium quin ſit in anima motrix potentia, cui tribuendi ſunt motus ſaltem liberi corporis, & nobis ſufficit quòd anima potentiam motricem, ſeu facultatem locomotivam habeat. 2° Prima idea motûs & facultatis motricis in nobis enata eſt à perſpecto nexu qui eſt inter animæ cupiditates, & corporis noſtri mutationes. 3° Omnis obſervatio docet cadavera & corpora inanimata, utcumque affabrè conſtructa, reſiſtere motui tantò magis, quò ſunt magis extenſa & denſa, ſeu quò magis ſunt corpora, ita ut reſiſtentia motui ſit eis eſſentialis, ſi quid de eorum eſſentiâ novimus; ergo quantùm eſt contradictorium, ut quod reſiſtit motui ſeipſum moveat, & motum incipiat, tantùm eſt impoſſibile ut cadaver in ſe contineat cauſam motûs efficientem, & ut ſeipſum loco moveat. 4° In machinis perfectiſſimis hydraulicis, nedum minima cauſa producat magnos motus, demonſtrant Mathematici, ut *Eulerus* (*Mém. de Berlin 1752 maxime 8*), ſex ſeptimas partes virium motoris abſumi in effectu edendo, ſeu vim motricem eſſe ad effectum editum, ut 7 ad 1, & *Alph. Borellus* in homine immenſo tantùm robore parva pondera moveri demonſtravit, *propoſ. 8. lib. 1. de motu animal.* Ergò Animiſtarum ſententia experientiæ & rationi congruit; Machiniſtarum verò opinio a mechanices peritis falſa demonſtratur.

49. Convulſivi morbi dividuntur in tonicos & clonicos. *Tonici* dicuntur illi in quibus conſtans eſt, & ſine alternâ agitatione partis, muſculi contractio, ut in crampo. *Clonici* verò in quibus eſt alterna partis convulſæ agitatio, ut in eclampſiâ; prout enim natura forti conſtrictione materiem morbificam alterare, vel agitatione eam excutere nititur, diverſi illi conatus requiruntur. *Hippocrates* tonicos morbos *Tetani* nomine, clonicos verò *Spaſmi*, ſeu *convulſionis* nomine deſignabat, ut patet ex *aphoriſmo 57 ſect.* 4.

50. Dividuntur convulſiones in idiopathicas & ſympathicas. *Idiopathicæ*

ſunt illæ quæ referuntur ad eamdem ſedem, ad quam refertur earum principium proegumenum, aut procatarcticum, ut convulſio tendinis Achillis ab ejus vulnere, aut frigore. *Sympathicæ* verò vocantur, quarum ſedes & principium referuntur ad diverſas partes, ut ſi convulſio referatur ad jugulum, & principium ad uterum, ut cùm à ſuppreſſis catameniis oriri judicatur; illius itaque diviſionis fundamentum eſt hypotheticum, cùm juxta diverſas theorias eadem convulſio, quæ uni ſympathica videtur, ut epilepſia à vitio cerebri, alteri idiopathica cenſeatur: aliis idiopathicus definitur morbus, ille qui primariò in parte à ſuâ cauſâ producitur, & ibi permanet; verùm cùm cauſa nunquam agat ubi non eſt, omnis morbus producitur à ſuâ cauſâ in parte ubi eſt; & ſive protopathicus ſit, ſive deuteropathicus, ſive fugax, ſive permanens, non minùs idiopathicus eſt.

51. Non minùs eſt erronea diviſio morbi in *eſſentialem* & *ſymptomaticum*; juxta nos ſymptoma *eſſentiale* morbo eſt illud ex quo cognoſcitur, & ab aliis diſtinguitur tùm genus, tùm ſpecies; *accidentale* verò quod ſolum individuum determinat; juxta Scholaſticos, convulſio eſſentialis, ſeu per ſe, eſt quæ ab alio morbo non fuit producta; ſymptomatica verò, quæ alterius morbi eſt effectus, ut febris. Verùm cùm quiſque morbus à ſuâ cauſâ, non verò ab altero morbo producatur, falſa eſt illa definitio; ſupponit enim convulſionis cauſam eſſe febrem, quæ tantùm ejus principium poteſt eſſe; cùm enim convulſio poſſit exiſtere ſine febre, nec effectus ſine cauſâ ſuâ unquam exiſtat, febris non eſt cauſa illius, nec proin convulſio eſt febris, nec alterius morbi effectus.

52. Scholaſtici fingunt ad convulſiones explicandas alios nervos eſſe ſenſorios, alios verò eſſé tantùm motorios, & ſenſûs expertes; quod cùm millenis viviſectionibus falſum evincatur, admittendum non eſt; nulla enim in corpore eſt fibra nervea quæ non ſentiat.

53. In theoriâ morborum Scholaſtici ita teleologiam contemnunt, ac ſi nulla foret in univerſo rectrix Providentia, nulla quæ eventus dirigeret ſapientia, nec proinde morborum ſcopus aut finis ulla foret; cùm tamen ipſa mala phyſica non ſolum in hominis probationem & perfectionem moralem permittantur, verùm ipſæ convulſiones, morbi omnium periculoſiſſimi, ad materiei morbificæ correctionem & eliminationem tendant, & à cauſis pejoribus nos liberent, quod cognovit *Sydenham*, & experiuntur qui tuſſi, ſternutatione, vomitu, pandiculatione à cauſis morbificis liberantur. (34, 38.)

54. Omnis convulſio eſt motus muſcularis; ſed omnis motus muſcularis fit ab impetu fluidi nervei in muſculum ab animâ immiſſi, ſive liberè, ſive naturaliter, ſive lubenter, ſive coactè agat illa motrix potentia; ergo & convulſio fit ab impetu fluidi nervei in muſculos convulſos immiſſi; nec quidpiam eſt in cerebro quod huic fluido vim & directionem requiſitam poſſit impertiri, præter illud idem principium quo ſentimus, vivimus, & loco movemur.

55. Qui impetum fluidi nervei tribuunt cauſis, ut aiunt, mechanicis, illi

illi mechanices legibus contradicunt, aſſerendo à parvis viribus magnos effectus produci, aut fingunt virtutes exploſivas & pulveres pyrios ubi non ſunt. Qui verò naturæ humanæ hoſce conatus tribuunt, ſupponunt eſſe in animâ facultatem motricem, de qua nemo dubitat, & eam etiam coactè agere, quod in pathematis fieri videtur; de cætero mechanicis legibus non contradicunt; ergo potior eſt eorum opinio.

56. Cauſa itaque convulſionis eſt conatus naturæ, mediante impetu fluidi nervei ad muſculos immiſſi, quo materiem morbificam corrigere, vel à nervis removere, aut moleſtum & intolerabilem ſitum mutare contendit.

57. *Principia* verò convulſionum ſunt vel proëgumena, vel procatarctica. *Proëgumena* ſunt quæcumque nervos irritant, vel dolorificè, ut puncturæ, dilacerationes, eroſiones, diſtenſiones partium ſenſu acuto præditarum, ut membranæ, tendinis, vel partium irritabilium, quarum obſcura eſt ſenſibilitas, ut ventriculi, inteſtinorum; vel demùm organorum obſcuriſſimè ſentientium, ſed quorum integritas ad vitam maximè eſt neceſſaria, ut cerebri, cerebelli: ſunt itaque illa principia vel mechanica, ut os fractum quo meninx vellicatur, lumbricus inteſtina terebrans; vel phyſica, ut venenum ore ſuſceptum, miaſma intùs genitum, &c, quæ omnia, etiamſi acuta & pungentia non ſint, loco tamen ſuo, & neceſſitate partis affectæ graviſſimè nocent, ut patet exemplo guttulæ aquæ in glottide tuſſim excitantis. Illa itaque principia materialia reduci poſſunt ad *ſtimulos* & ad *obices*, eo diſcrimine quod in morbis febrilibus ſtimuli & obices ſint in vaſis ſanguiferis: in convulſivis verò morbis nervoſæ partes, cerebrumque potiſſimùm afficiantur; arterias autem vix ſenſibiles eſſe præ nervis docet viviſectio, probat *Ill. Hallerus*.

58. Demonſtrari poteſt in Phyſiologicis, & ex propoſitionibus *Borelli 123. lib. 1.* & *67 lib. 2*, pondus quod muſculus contractus attollit eſſe ſexdecies ſaltem majus proprii muſculi pondere, & ex hydrodynamicis (*Mem. de l'Academ. de Berlin 1752 par M. Euler, maxime 7.*) quod vis requiſita in fluido machinam movente ſit ſepties ſaltem major pondere quod machinæ interventu attollitur; ergò vis fluidi muſculos moventis eſt ſaltem 112 vicibus major vi ponderis à muſculo elevati; moles à ventriculo cordis ſiniſtro mota eſt columna ſanguinis, cujus ne centeſima quidem pars tendit in eos carotidis ramos, ex quorum finibus nervi cardiaci oriri cenſentur; ergò ex hydraulicis vis ſanguinis à corde impreſſa fluido nerveo, interventu ultimarum arteriolarum ad cardiacos nervos deſinentium, non eſt centeſima pars virium ventriculi cordis ſiniſtri; ſed illa ipſa vis fluidi nervei à ſanguine procedens in nervis cardiacis vix eſt 112ª pars virium ipſius ventriculi, dùm ſanguinem propellit; ex dictis ergo vis ſanguinis in origine nervorum cardiacorum non eſt 11200ª pars virium quæ cordi movendo, aut convellendo ſunt neceſſariæ. Errant itaque illi qui ex arteriolarum cerebri infarctu & pulſatione mechanicâ deducunt palpitationem ſympathicam cordis, aut alterius cujuſvis muſculi convulſionem.

59. Ex

59. Ex ſimili infarctu ad convulſionem muſculi non valet conſequentia mechanica, ut vidimus; verùm maximè valet conſequentia pſychologica; quippè cùm natura invigilet conſervationi corporis, nec poſſit hunc ſive cerebri, ſive cordis, ad quod ſympathicè refertur, ſtatum morboſum mutare, niſi per vim motricem, adeòque per impetum fluido nerveo impreſſum, illa juxta leges ſympathiæ debet fluidum nerveum vi ſolito majori impellere, quod convulſiones inducturum eſt.

60. Ex ſimili infarctu ad convulſionem muſculi non valet conſequentia phyſica, ultimum ſcilicet Machiniſtarum ad incitas redactorum perfugium; aiunt ſiquidem, ex levi ſcintillâ magnus pulveris pyrii acervus accenditur, & effectum multoties majorem vi ſcintillæ excitat; ergo poteſt excitari conſequenter ad illum infarctum vis exploſiva fluidi nervei, quæ convulſivos illos motus procreet, ſeu valet conſequentia phyſica.

61. Exoletam & dudùm ab ipſis Machiniſtis confutatam hypotheſim fruſtra ipſi recoquunt, 1°. quia demonſtratum eſt effectus ſuis cauſis non eſſe majores (*Wolf. mech. prop.* 72) (*Beguelin*, *Mem. de l'Acad. de Berlin 1756.*) 2° Quia pulveris illius pyrii in nervis exiſtentia eſt fictitia. 3° Quia etiamſi exiſteret, non intelligitur cur à grano nicotianæ pulveratæ naribus inditæ accenderetur ille pulvis ad ſternutationem. 4° Multò minùs quâ ratione in determinatos, & ab invicem diſtantes partes potiùs quàm in alias quaſvis ſerperet hæc exploſio. 5° Demùm cùm neceſſe ſit ad animam hos motus excitantem & dirigentem (30 & 39.) in hac ipſa hypotheſi confugere, fruſtra fit per plura quod fieri poteſt per pauciora; ergo vanum eſt illud perfugium.

62. *Sympathicæ* dicuntur convulſiones, quarum ſymptoma eſt in unâ parte, ut diaphragmate, & principium illas excitans refertur ad aliam, ut nares in ſternutatione; ſecùs vocantur *idiopathicæ :* qui verò has convulſiones mechanicè, ut aiunt, explicant, illi in multos errores fundamentales labuntur (ut patet ex n° 30 & 31.); verùm pſychologia & anatomia hoc phænomenum facilè evolvunt.

63. Sola anima percipit in corpore juvamen, quod præſtant diverſæ partes ad effectum quemdam edendum, ſola eligit organa quæ in hunc effectum debent conſpirare (*Pathol. methodic.* 1-5), ſola muſculos ſtatim inſpiratorios, dein exſpiratorios eâ fine poteſt contrahere, ut ſola ſternutatio ad tabacum è naribus everrendum neceſſaria inter millenos alios motus æquè poſſibiles ſubſequatur (*Diſſert. ſur l'action des médicamens* 27); adeoque cùm convulſiones ſint conatus in ſcopo ſalubres ad ſtatum machinæ in melius mutandum, (24), nil mirum, ſi natura eas excitans utatur organis ſive proximis, ſive remotis, iiſque ſolis, quorum concurſu finis intenta poteſt obtineri (11 & 12.), ſeu ſi convulſivi conatus æquè ac liberi omnes ſint ſympathici, ſeu à multis organis conſpirantibus perficiantur, quod machiniſtæ per verba tantùm apud eos ſenſûs vacua fruſtra explicare conantur.

64. Notum eſt moleſtatis nervorum principiis in medullâ cerebri ſubſequi

qui imaginationem, ſeu perceptionem illi ſimilem, quæ irritatis organis externis, quibus proſpiciunt illæ fibræ medullares, ſubſequi ſolet; patet ex amputatis, ex inſomniis, &c; verùm ex perceptione moleſtâ imaginariâ iidem conatus ad ſtatum corporis mutandum ſubſequi debent, ac ex ſenſitivâ ſequerentur; ergo ex vitioſo ſtatu cerebri convulſiones æquè ſubſequuntur in diverſis partibus, ac ex ipſis irritatis partibus ſubſequuntur; unde difficile eſt ſympathicas convulſiones ab idiopathicis diſtinguere; ſed falſum eſt omnium convulſionum principium in cerebro latere, ut putant plurimi.

65. *Principia* convulſionum *procatarctica* ſunt diverſa animæ pathemata; cùm etenim pathemata ſint vehementes & irrationales quorumdam objectorum cupiditates, aut averſationes (*Proleg.* 218.), adeoque cauſæ conatuum ſæpè anomalorum ad hæc objecta removenda, vel illa admovenda, ſi objecta illa fuerint imaginaria, conatus vehementes, nec tamen objectis externis correſpondentes erunt, adeoque convulſiones; unde non mirum ſi convulſiones hyſtericæ apud eas ſint frequentiſſimæ, quarum anima pathematis eſt ſemper exagitata, & à pathematis, ut curis, ſollicitudinibus, ærumnis exacerbentur. Non mirum ſi viri adulti maſculâ educatione roborati minùs in morbis convellantur, quàm pueri debili, delicatoque animo præditi, & mulieres ingenio vivido, turbulento, & pathematis vexato donatæ, ut meticuloſæ, rixoſæ, anxiæ.

66. Nullum eſt animi pathema, quod convulſiones vel pluribus communes, vel ſibi proprias non excitet, ſi morbos à viſcerum violentis conatibus oriundos convulſionibus annumeremus. *Terror* horrorem, frigus, cordis palpitationem, epilepſiam excitat; *averſatio* cibi nauſeam, vomitionem, gutturis ſtricturam; *tædium*, oſcitationem, pandiculationem; *ira* triſmum, tripudium ſpaſmodicum, eclampſiam.

67. Quoniam verò nihil eſt tam efficax ad ſupprimendum quoddam animi pathema, quam alterius pathematis excitatio, nihil etiam eſt aptius ad conatus convulſivos priori pathemati annexos ſupprimendos. Sic apud vulgus notum eſt quod ſuperſtitioſa fiducia in amuletis & variis verbis, ſicut & gravis quædam contumelia ſingultum ſupprimat, tuſſim ſuſpendat, acceſſum febrilem retardet, ſternutationem arceat, quamdiù leviùs afficitur anima ab horum ſymptomatum principiis morboſis, quàm à novis pathematum objectis.

68. Sunt millena animi pathemata, quibus affici multos pudet, tum quia eos in loco tali conſtitutos, vel maturam ætatem adeptos dedecent; tum quia hiſce pathematis cedere omnibus turpe videatur; atqui licet illorum phænomena externa reprimantur, & æger hæc cautè diſſimulet, non minùs ab eorum effectibus internis divexatur, imò fortiùs excruciatur, quàm ſi non coerceret, ſimulque difficillimum eſt Medico horum effectuum cauſam, vel principium attingere, aut divinare quod celatur; cùm verò ignoto morbi principio, curatio ſpecialis dogmatica nulla inſtitui poſſit, difficile eſt morbis à pathemate oriundis mederi; hinc fit ut hyſteria, & hy-

hypochondriaſis, ac mania & melancholia, ſint crux & opprobrium Medicorum.

69. Verùm & alia longè major difficultas in his morbis dignoſcendis & ſanandis eſt, quod pathemata continuò mutentur, & contra ipſam imaginationem & naturam, à qua foventur, luctetur ratio vel religio, ita ut pathemata inde oriunda multifariam ſint complicata: has animæ turbas maris fluctibus in tempeſtate ſe mutuò ſubvertentibus conferunt Poëtæ, & norunt quicumque, dùm pathematis vexabantur, paulò attentiùs eam facultatatum ſuarum pugnam examinaverunt; ſi tamen tantum à philoſophiâ ſuâ ſibi licuit. Cùm itaque in hiſce caſibus, qui apud juvenes frequentiſſimi ſunt, homo ſibimetipſi ænigma ſit imperſcrutabile, nec ſeipſum cognoſcat, quantò difficilius erit Medico motiva actionum naturalium alterius divinare, ſeu diverſa ægrotationum illius motiva introſpicere.

70. Huc pertinent ſymptomata morborum quamplurima tùm à ſanis, tùm ab ægris, quod vix olim crediddiſſem, ſimulata & ficta. Vidi non ſemel puellas quæ, ut matri vel patri ipſas nimiùm diligenti durum negotium faceſſerent, non ſolùm morbos graves ſimulabant, ſed & amariſſima remedia, phlebotomias, emetica per benè multos dies experiri non recuſabant: vidi moniales, vidi libidinoſas in Monaſteriis detentas epilepſiam, maniam, hæmatemeſim, ſyncopem, hemiplegiam per menſes integros fingere. Et quis dubitat quin ad ſuum parochum Granderium perdendum Laudunenſes obſeſſionem per duos annos ſimulaverint moniales; quin millenæ Fanaticæ Gebennenſes ſimiles religionis gratiâ comœdias olim egerint; quin milleni noſtris temporibus ab *Ill. Hecqueto* deſcriptas convulſionum larvas induerint. Quæ quidem ſimulationes morborum, etiam in ægritudinibus veris, odii, amoris, vindictæ gratia erga maritum, ſocerum, ſororem, privignam, ſocrum, &c, quotidie, ni fallor, factæ poſſunt obſervari, maximè apud hyſtericas.

71. Si quis verò parùm expertus exiſtimet quoſdam morbos non ita ſimulari poſſe, quin facilè fraus à Medico detegatur; ſi judicet ſyncopticum v. g. ſtatum, palpitationem, ſingultum non dari ſimulatum, quia motus cordis, ventriculique liberi non ſunt, ille vim imaginationis non perſpectam habet, & ignorat eos qui perbellè perſonam in theatro ludunt tragicam non minùs commoveri, quàm ſi verè iis pathematis laborarent, quibus repræſentandis incumbunt; qui oſcitationem & pandiculationem ſimulant, ipſi non raro inviti oſcitant & pandiculantur, ut

Qui finxit ſimulator amare,
Sæpe quod incipiens finxerat eſſe, fuit. Ovid.

Ita & qui fingit morbos, in eos etiam incurrit; ut ex terrore ſincero, ita ex ſimili pathemate benè ſimulato cor palpitat.

72. Principia moralia pathematum, adeoque convulſionum ſunt irritabilitas, ſeu ſenſibilitas, puſillanimitas, debilitas & conſuetudo, ea ipſa ſunt

con-

convulſionum principia proëgumena, quæ ideò moralia voco, ut diſtinguantur à materialibus, ſcilicet à materiebus morbificis tùm irritantibus, tùm obſtruentibus.

73. *Senſibilitas* ab educatione molli, effœminatâ dependet, fovetur à vitâ ſtudioſâ, umbratili, ſolitariâ, augetur ab ærumnis, à ſollicitudinibus; qui ſemel operationem chirurgicam experti ſunt, ad ſcalpri aſpectum tremunt, & convelluntur.

74. *Puſillanimitas*, ſeu timiditas valdè ad convulſiones diſponit, ut ad eam ſenſibilitatem exquiſitiorem; ſumma *debilitas* & virium exſolutio, quæ mortis aut ſummi mali periculum comitatur, ad convulſiones etiam diſponit, non ſecùs ac *conſuetudo;* ſunt ſiquidem convulſiones levidenſes, quæ ſi negligantur initio, ſucceſſu temporis conſueſcunt. Sic vitio educationis ſunt qui in cœtubus oſcitant, & indecorè pandiculantur, aut alios motus initio coercibiles, deinde verò longo uſu neceſſarios & involuntarios edunt; ideò autem omnes actiones dudum aſſuetæ evadunt naturales, ſeu fiunt independenter à ratione & libertate, quia conſuetudo eſt facultas agendi propter motiva olim percepta, quorum ſumus obliti; olim ob levem oculi ſtimulum aliquod levamen perſentit homo à repetitâ nictatione, & nictando aſſuetus eſt; dein abſque ſtimulo nictare perrexit, ut omnes actiones aſſuetæ ſine conſilio & deliberatione fiunt; ſic tabaco aſſueti, licet ab eo abſtinere decreverint, etiam cùm ſtudio acriùs incumbunt, propoſiti ſui immemores perulas perſcrutantur, ut pyxidem tabacariam inveniant; conſuetudo itaque altera ideò natura dicitur, quia ſine motivo externo præſente actiones, velut invitas & irrationales, exſequitur.

75. Convulſiones quaſdam comitatur anaiſtheſia, ſeu ſenſuum omnium externorum obſcuratio, ut videre eſt in epilepſiâ, eclampſiâ, hyſtericis inſultibus, aliiſque graviſſimis paroxyſmis; hujus verò duplicis ſymptomatis cauſam, ſcilicet convulſionis & anaiſtheſiæ, putant eſſe inæqualem cerebri compreſſionem; quippe ut influxum fluidi nervei in partes convulſas explicent, alios nervos à compreſſione immunes fingunt, alios verò in origine compreſſos, ut anaiſtheſiam intelligant. Obſtat itaque neceſſitas convulſionis explicandæ, quominus æqualem in toto cortice cerebri compreſſionem admittant, qualem in apoplexia admittunt.

76. Verùm hæc hypotheſis non felicior eſt cæteris; quippe cùm fluidum nerveum per liberos nervos influat ad convellendas partes, quidni ad ſenſiferos motus non refluit? quidni ſenſus in quibuſdam partibus ſaltem convulſis viget? Si ea ſit cauſa, quorſum tot dantur caſus in quibus eſt inæqualis compreſſio? mirum enim ſi unquam ea æqualis ſit in vulneribus, fracturis, in quibus ſæpe nulla eſt epilepſia? Demùm repugnat hydrodynamicæ hæc opinio (58).

77. In ecſtaſi, catalepſi, magniſque animæ pathematis, ſenſuum omnium externorum feriationem obſervari docet hiſtoria medica. Ex magno gaudio, metu, mœrore animam in ſomni ſpeciem, quæ vulgò animi deliquium dicitur, incidere, notum eſt omnibus. Monachus Hipponenſis,

teſte & autoptâ *divo Auguſtino*, illud habebat in organa ſua imperium; ut quoties vellet gravi contemplatione abreptus, viſum, tactum, auditum ſuum ſupprimeret. Vidi ex gaſtrodyniâ ſuperveniſſe grave animi deliquium, ex quo ægra ſubitò à doloribus liberata à priori morbo convaluit.

78. Cùm animæ attentio limitata ſit, non poteſt ea ab ſtatu cerebri interno valdè affici, quin minùs ad organa ſenſuum attendat; verùm in infarctu cerebri duplici de motivo tota animæ attentio intùs detinetur; primò quidem, quia ab infarctu illo graviſſimum imminere ſentit ſuo domicilio periculum, cùm ex eo infarctu non rarò mors apoplectica, abſceſſus, ſanguinis effuſiones, lethaliaque alia mala in cerebro ſubſequantur; ſecundò, quia ab origine nervorum compreſſâ dolores atrociſſimi (docente viviſectione) ideæque tonitruum, fulgurum, ſimiliumque graviſſimarum ſenſationum terrificarum exoriantur, quibus ita mens percellitur, ut ne minimum quidem ad clamores, puncturaſque exteriorum partium queat attendere. Quis in medio domûs ſuæ, dùm incendio conflagrat, vel ſummo fragore fracta in caput illabitur, quæ in vicis aut plateis clamant vicini, poteſt capere, aut auſcultare?

79. Verùm ſive terror ille ſit panicus, ut cùm ſpectra dormientium oculis obverſantur, & à tinnitu ſtrepitus terrifici aures percellunt; ſive legitimi, non minùs ſympathicæ convulſiones exoriri debent, ſive inconcinni & perturbati conatus, quales in terrefactis, iracundis, furioſis, deſperabundis obſervantur; nec neceſſe eſt ad hunc ſtatum inducendum, ut ſit in cerebro materies morbifica, cùm non minùs à diro dolore aliarum partium anima commoveatur, & epilepſia à puncturâ tendinis, aponevroſis laceratione, ventriculi & inteſtinorum torminibus, lumbricorum terebris, venenorum eroſionibus ſubſequatur, in quibus caſibus vitium in cerebro gratis fingunt Machiniſtæ.

CLASSIS QUARTA.

SPASMI,

SEU

MORBI CONVULSIVI,

RECTIUS *Cacocineſiæ*, ſeu motus depravati muſculorum motui locali deſtinatorum. E loco moventur tantùm artus ſuperiores, inferiores, caput, oculi, lingua, maxilla, cor, penis; pectus enim tantùm motu dilatationis & conſtrictionis agitatur, ut arteriæ: cæterarum verò partium motus, ut pulmonis, ventriculi, inteſtinorum, veſicæ, uteri, ſub ſenſus non cadunt, & ex voce, excretis, aliiſve phænomenis inferuntur.

Hinc differunt morbi ſpaſmodici à *dyſpnœicis*, ſeu *anhelationibus*, in quibus diverſæ pectoris conſtrictiones ac diductiones alternatæ obſervantur; motus verò linguæ ad pſelliſmum attinent.

Omnis ſpaſmus propriè dictus eſt motus muſcularis; ſed omnis motus muſcularis tribuendus eſt vi fluidi per nervum in muſculos affluentis, ejuſque impetui proportionalis eſt motûs illius intenſitas; ergo cauſa motus convulſivi eſt impetus fluidi nervei in muſculum ejus inertiam vincens; motus verò fluidi nervei non circulationi, non exploſioni, non mobilitati tribuendus eſt, cùm ad quemcumque muſculum movendum requiratur vis in fluido nerveo notabilis, demonſtrante *Borello*; quæque poſſit ipſi fluido velocitatem ſoni velocitate multò majorem impertire, ut evicimus *Diſſertation ſur la cauſe de la fievre à la ſuite de l'Hæmaſtatique:* ergo à vi circulationis fluidi nervei velocitas ſufficiens minimè deduci poteſt; exploſio verò Williſiana eſt merè fictitia.

Omnis fluidi nervei vis movendis muſculis par & ſufficiens, vel à libertate, vel à naturâ imprimitur, docet Phyſiologia; verùm convulſiones

non ſunt motus liberi, cùm nobis inſciis & invitis peragantur; motus verò à nobis inſtituti, qui liberi non ſunt, naturales vocantur: ergo à naturâ imprimitur fluido nerveo velocitas ad convulſionem requiſita.

Natura determinatur ad agendum, vel ab irritatione, ut ſe à moleſtiâ liberet quo modo poteſt, vel à pathemate, ut terrore, metu, irâ, imò à motivis quæ intellectui ſunt impervia, ut ipſæ actiones morales in hyſtericis, moroſis, fatuis, ebriis; ergo ſimilia motiva convulſiones determinant.

Spaſmi impropriè dicti ſunt *contracturæ*, quæ à rigeſcentiâ tendinum & muſculorum dependent, abſque aucto fluidi nervei in eos influxu, & *tremuli motus*, qui ab irregulari eo influxu, non tamen intenſiori dependent. Hinc liquet cur aptiùs hæc claſſis *Cacocineſiæ* titulo deberet inſigniri.

Claſſis hæc à dyſpnœicis ſeparata quibuſcum valdè affinis eſt, in quatuor ordines dividitur, quorum duo continent *ſpaſmos tonicos*, ſeu in quibus muſculi conſtanter & immobiliter contracti remanent; & alii duo *ſpaſmos clonicos* amplectuntur, in quibus pars convulſa exagitatur. Sæpius tamen confuſi commixtique obſervantur clonici cum tonicis, ſed eos clonicis accenſemus in quibus ſæpius & conſtantiùs vigent motitationes & reciprocè.

ORDO PRIMUS.

Spasmi partiales tonici;

Conductiones Cælii Aureliani; *Convulſiones tonicæ* Gorteri, Ettmulleri,

ILLI ſunt in quibus præcipuum ſymptoma eſt invita, violenta & conſtans partis rigiditas, cum motûs impedimento, vel ſaltem ejus immobilitas. Unde differunt à generalibus in quibus plurimæ partes, plures ſimul artus immobiles ſunt.

Ea immobilitas differt à paralyticâ per ſenſibilitatem & rigiditatem, vel ſaltem ſenſibilitatem muſculi immobilis: differt ab eâ quam dolor arthriticus, vel rheumaticus excitat, quia voluntaria eſt in dolore immobilitas, involuntaria in ſpaſmo. Qui dolent aliquâ parte propter ejus inflammationem, vel infarctum, ab ejus partis motu abſtinent, ne dolorem intendant; aſt ſpaſmo detentam partem nequidem movere poſſumus etiamſi velimus.

Differunt ſpaſmi tonici à clonicis per conſtantem partis immobilitatem, quæ eſt inconſtans & alterna in clonicis, ſeu motibus convulſivis.

Immobilitatis cauſa eſt in muſculo reſiſtentia ſolito major, tum ex parte

muſculi rigidioris violentiùs contracti, vel ex parte organi movendi : illa autem reſiſtentia, vel abſolutè major eſt, vel reſpectivè : abſolutè ut cùm tendines, ligamenta muſculi duritiem nimiam conceperunt, aut cùm muſculi ab influxu fortiori fluidi nervei rigeſcunt; reſpectivè major eſt, ſi muſculi antagoniſtæ ob uſûs defectum, ob debilitatem nativam vel accidentalem minori vi quàm par eſt contrahantur.

I. STRABISMUS, *Strabiſme; Ægri Strabones.*

Eſt affectus tonicus alterutrius oculi, quo fit ut cum altero ad viſum non convergant axes optici. Axis opticus eſt linea recta, quæ centra vitrei, cryſtallini, & globi oculi conjungit, & quæ ad objectum uſque extenſa cenſetur. Ad viſum requiritur ut axis oculi dextri ad idem objecti punctum concurrat cum axe optico ſiniſtri ; ex angulo ab his axibus intercepto objectorum magnitudinem & diſtantiam inferimus : ergo ſi divergant axes, ut in ſtrabonibus, ex viſu nec de diſtantiâ, nec de magnitudine objectorum judicare poterimus. Ideò objectum ſimplex percipimus, licet duobus oculis adſpectum, quia convergentibus oculis imago objecti incidit in polum opticum utriuſque oculi, & aſſuevimus in his circumſtantiis experiri ab objecto unico illam ſenſationem excitari ; verùm divergentibus oculis præter conſuetudinem, imagines ejuſdem objecti incidunt in loca oculorum non ſibi correſpondentia, & cùm ea duplex ſenſatio inaſſueta ſit, eam appercipimus, non invicem ambas ad unum, ſed ad duplex objectum referimus; unde viſus duplicatus apud eos qui recenti ſtrabiſmo laborant; qui tamen error aſſuetudine, mediante tactu, corrigitur.

1. *Strabiſmus à luſcitate* Boerhaave de morb. ocul. n° 175. Porterfield. Eſſais d'Edinb. tom. 3. L.

Luſcus eſt qui alterutro oculo non directè, ſed obliquè, & limis oculis objecta adſpicere cogitur, ut diſtinctè videat ; ſi itaque unus oculus tantùm obliquè videre poteſt, alter oculus non convergit cum eo, & ſtrabiſmus adeſt. Vide *amblyopiam luſcorum.*

Luſcitas ſeu viſus obliquus fit, 1° ex eo quòd medius retinæ locus non benè ſentiat, unde rectè conſpecta objecta obſcurè videntur, obliquè verò poſita diſtinctè : hinc aſſueſcimus obliquè aſpicere ob vitium retinæ, quod curatur ut amauroſis paralytica; 2° vel ob mutatam corneæ convexitatem lucis radii refracti non tendunt ad medium retinæ, ſed ad alterutrum latus, & illud vitium vix arte corrigi poteſt ; 3°. Si ob contuſionem obliquè poſitum ſit cryſtallinum, idem ſubſequetur vitium, non magis emendabile. 4° Vidi puellam cujus pupilla non apparebat, niſi verſus magnum oculi canthum ob leucoma corneæ, unde ſtrabo erat. Hoc vitium reſolventibus medicaminibus corrigi poteſt, ut felle bovis, myrrhâ. *Porterfield. Eſſais d'Edinbourg. tom. 3. pag. 289. & 295.*

2. *Strabiſmus vulgaris; Vûë à la Montmorency.* L.

Ille eſt in quo, propter pravam conſuetudinem alterum oculum unam verſus

verſus partem continuò dirigendi, amittitur facultas ambos axes opticos pro lubitu huc & illuc convergendi; ſic infantes, qui in cunis degentes candelam vel lucem feneſtræ ex uno tantùm latere reſpiciunt, ſtrabones evadunt, necnon qui in naſo vitium vel punctum reſpicere aſſueſcunt.

Infantes recens nati oculum unum ſeorſim ab altero movent huc & illuc ut chamæleontes; aſt ſucceſſivè obſervant objecta diſtinctiùs vel clariùs cerni ambobus oculis, & ſic eorum axes opticos ſimul ad idem objectum dirigere addiſcunt, quæ directio dein naturalis evadit, ut à voluntate vix mutari queat.

Illa ſpecies facilè præcavetur, facta verò curatur perſpicillis concavis, conoideis, apice tantùm pertuſis, (gallicè *maſques à louchete*) vel apud adultos attentione, & minutorum ante ſpeculum lectione.

3. *Strabiſmus* Buffonii Mem. de l'Acad. des Sc. 1743; *5a. ſpecies* Porterfield Eſſais d'Edinbourg tom. 3 pag. 298. L.

Ille eſt qui pendet ab alterius oculi debilitate, ſeu quod cùm inæqualis ſit diſtantia ad quam viſus amborum oculorum pertingit, fortiorem oculum ad objectum dirigere aſſueſcimus, & debiliorem omittimus, quia ad objecta cernenda inutilis eſt, quoties ea ad diſtantiam alteri neceſſariam removentur; ſic ſi oculus dexter non videat ultra ſemipedem, & ſiniſter ultra pedem, objecta unico dextro reſpicimus, unde ſtrabiſmus, qui curatu difficilis eſt. Nomen habet à *D. de Buffon Acad. Reg. Pariſ. Socio*, ejus ſpeciei Auctore, *Mem. de l'Acad. des Sc. ann. 1743.*

Debilitas alterius oculi eſt vel nativa, & tunc incurabilis, vel à paralyſi, epilepſiæ inſultu, &c, dependet. Vide *horum morborum hiſtorias & curas.*

Varietates ſtrabiſmi ſunt ſtrabiſmus *connivens*, qui adeſt oculorum axibus ſe decuſſantibus; ſtrabiſmus *divergens* oculorum axibus non conniventibus, ſed ad libellam compoſitis; ſtrabiſmus *inæqualis altitudinis*, cùm alter oculus ſurſum, alter verò deorſum tendit, is aſpectu ingratiſſimus.

4. *Strabiſmus ſpaſmodicus.* L.

Ille eſt qui producitur ab alterutro muſculo unius vel amborum oculorum convulſo, ob inſultum eclampſiæ vel ſimplicis convulſionis quondam prægreſſæ, quâ factum eſt ut muſculus ille mobilitatem ſuam amiſerit; tunc oculus rigidulus eſt, & digito reſiſtit, atque conſtanter eſt ſiniſtrorſum, dextrorſum, deorſum, vel ſurſum verſus, quod deforme & incommodum. Vide *remedia contracturæ.*

5. *Strabiſmus à paralyſi.* L.

Si alteruter ex muſculis rectis, paralyſi, vulnere, ulcere, quâvis de causâ laxatus & reſolutus fuerit, tunc antagoniſta convulſus manet immobilis, ut accidit ori in hemiplegiâ; aut totus oculus paralyſi poteſt affici, & tunc immobilis fixuſque manet, nec convergit cum ſano; diſtinguitur ille ſtrabiſmus ab ſpaſmodico, quod oculus facilè verſus muſculum relaxatum verti queat: cura eadem eſt ac paralyſeos.

6. *Strabiſmus catarrhalis.* B.

Eſt ille qui à congeſtione dolorificâ, catarrhosâ, vel alterius ſimilis indolis

lis in alterutro muſculo dependet, ita ut dolor impediat ne ille muſculus liberè moveatur.

Iſte ſtrabiſmus facilè curatur per phlebotomiam, fomenta reſolventia, & anodyna; ſed cavendum ne narcotica oculis apponantur, inde enim amauroſis timenda eſt.

7. *Strabiſmus ſymptomaticus; Strabiſmus orantium* Boerhaave. A.

Eſt oculi converſio ſursùm, quæ in morbo gravi ſub finem accidit, & infantibus in hydrocephalo interno, in eclampſiâ, febribus, &c, paulò ante mortem ſupervenit; vulgò dicitur hos tenellos ſuam patriam reſpicere; quare muſculus elevator, non alter convulſus maneat, ita ut ſolum oculi album appareat, ratio me latet.

8. *Strabiſmus lagophthalmos; Vûë de lièvre.* L.

Eſt retractio conſtans palpebræ ſuperioris ad ſuperiora, ita ut oculus ea parte nudus, etiam inter dormiendum, appareat, ut leporibus ſolemne dicunt.

Hoc vitium propter affinitatem ad ſtrabiſmum reducitur; hujus verò principia non ſatis ab Auctoribus ſunt delineata.

9. *Strabiſmus Myopum; Vûë Françoiſe.* L.

Myopes ſunt illi qui proxima tantùm diſtinctè, remota verò confuſè cernunt, ſeu in quibus viſûs extenſio eſt breviſſima, ut duorum tantùm pollicum; ita ut cùm quid diſtinctè videre volunt, illud objectum prope oculum alterutrum ponant, & tunc ut ſibi lucem non eripiant, obliquè è regione feneſtræ objectum uno oculo reſpiciunt, alter verò oculus utpote inutilis non convergit.

Sunt etiam ſtrabones qui propter myopiam, quando alios homines alloquuntur, cùm non poſiti ſint ad eam proximitatem, quâ alloquentium faciem diſtinguant, eos directè inſpicere negligunt, & tunc oculi divergunt.

10. *Strabiſmus æquinoctialis* Battel. Voyage en Aſie. L.

Gens *Jaggas* dicta, ad ſeptentrionem Abiſſiniæ degens, necnon *Loangoenſes*, ſeu *Albini* Luſitanis dicti, vulgò *Négres-blancs*, qui habitant inter 28° 40″ longit. & 5 latitud. meridion. in Aſiâ, ſtrabiſmo ſunt obnoxii; ambo vix diſtant 5 vel 6 gradibus à lineâ æquatoris: *Jagaſſes* ſunt proceri & deformes, ferro candente ſibi faciem virgant, album oculi tantummodò oſtendunt, pupillam interdiù ſub palpebrâ recondentes, ne à radiis ſolis, quos arenoſum ſolum reflectit, lædantur. Mulieres ut placeant, quatuor inciſorios ſuperiores, & dentes duos inferiores avelli ſibi curant.

Loangoenſes albi naſcuntur, ſed intra biduum nigreſcunt, irides ſunt griſeæ, capilli fulvi, oculi ſtrabones, & nyctalopes, interdiù nil vident, noctu optimè; à Mochiſſis ſeu idolis ſuis, omnes morbos immitti putant.

11. *Strabiſmus caligantium.* L.

Caligantes ſunt illi qui propter vitium ſenſibile, & externum non clarè vident, ut propter leucoma, hypopyum, pannum, pterygium.

Si itaque opacitas corneæ ſit in pupillæ regione, tunc æger cogitur vi-

dere lateraliter ex ſpatio inter leucoma & nares, vel inter leucoma & angulum externum poſito. Vide *curam caliginis.*

12. *Strabiſmus à cryſtallino.* L.

Hæc ſpecies eſt, quæ, fortè fictitia, pendet à cryſtallini luxatione, ſeu quod cryſtallinum ſit obliquè ad pupillam locatum, cùm enim in hoc caſu quæ coram aſpicimus, dimittant radios qui à cryſtallino obliquè refracti incidunt, non in medium, ſed in latera retinæ, æger ut clariùs videat, cogitur aſpicere obliquè objectum, ita ut conus lucis refractæ ad medium retinæ incidat, ubi clariùs cernat.

II. Trismus, *Tic.*

Eſt morbus cujus præcipuum ſymptoma eſt convulſio vel tonica vel clonica maxillæ inferioris.

Triſmus eſt ſæpè aliorum morborum ſymptoma levidenſius, ut Epilepſiæ, Tetani, Cari hyſterici, &c; eſtque convulſio muſculorum maſſeterum & crotaphitarum, necnon pterygoideorum internorum & externorum, demum etiam digaſtricorum qui ſoli maxillam deprimunt. Nervi his partibus proſpicientes ſunt, 1° maxillares ſuperiores; 2° maxillares inferiores qui ſunt quinti paris rami; 3° ſympathici minores, ſeu rami auditorii pars durior, quæ à ſeptimo pari oritur; muſculi octo maxillam elevantes ſunt longè fortiores duobus digaſtricis, & pondere maxillæ eam deprimentibus; itaque niſi imperio animæ laxentur elevatores, ſola eorum elaſticitas illos contrahit, & os clauſum retinet, quod in aliis partibus locum non habet; hæc eſt illa oris clauſura quæ in ſyncope, in caro, apoplexiâ & cadaveribus recentibus obſervatur; ſed præterea facilè convelluntur elevatores ut à frigore matutino, & cùm contracti remanent, triſmus eſt tonicus; ſi agitentur, triſmus eſt clonicus; non ideò in duo genera dividendus.

1. *Triſmus naſcentium* Heiſter de maxillæ ſpaſmo in infantibus. Medic. Compend. pag. 337. *Triſmus Balearicus* Cleghorn. de morbis inſulæ Minoricæ. *Tetanus maxillæ in infantibus* Hofer. Act. Helvet. Tom. I pag. 65. Gallicè *la Sarrete.* A.

Hic morbus dudum obſtetricibus ubique ferè cognitus, ut in Occitaniâ, Gallo-Provinciâ, Helvetiâ, Minoricâ, &c, & Medicis hactenus ferè ignotus, apud recens natos à die ortûs tertiâ ad duodecimam eſt frequentiſſimus, & ita funeſtus atque incurabilis cenſetur à mulieribus, ut ne Medicos unquam accerſant.

Symptomata; fletus inſolito obſcurior morbum declarat, oris apertura minor, gingivæ duabus circiter lineis à ſe diſtantes remanent, ſine rupturæ periculo immutabiles, labiorum motus ferè nullus, deglutitio tamen in ore contentorum facilis, aſt lactatio ferè impoſſibilis, alvus conſtipata, flatibus diſtenſa, pulſus ſanus intra duas dies, abſque ulla ſymptomatum mutatione; ſæpe necat infantulos, licet antea vegetos & felici partu editos, quandoque

doque ſenſim collum totuſque truncus & artus etiam tetano obrigeſcunt; muſculus quadratus labii inferioris duritie lignum æmulatur.

Hic morbus hieme & cum aurâ humidâ ſæpius advenit quàm ſiccâ æſtate. Quò ociùs ab ortu ſuo prehenduntur hoc morbo infantes, eò periculum majus; quò anguſtior eſt rima inter gingivas, eò funeſtior eventus; quò debiliores etiam, eò faciliùs obeunt. Tetanus triſmo junctus non facit morbum graviorem. Si morbus quintam diem attigerit, benè ominandum eſt: hìc valet adagium: qui tempus lucratur, omnia lucratur.

Cura. Emetica & cathartica ægrotulos primâ die è medio tollunt. 1°. Omni operâ curandum eſt ut nutriantur infantes qui papillam nutricis ſugere nequeunt; cochlearibus lactis infuſi ſunt ſuſtentandi vel pulmenta fluida bis in die infundenda in os. 2° Spaſmorum vehementia eſt temperanda per nervina & roborantia blanda; fiant mixturæ ex aquis florum tiliæ, herbæ paralyſeos, borraginis, bugloſſi, ex ſyrupo de pæoniâ, de althæâ, florum tunicæ, pulvere de Guttetâ, & pauxillo nitri, ea exiguo cochleari identidem ori inſtillantur.

Recipe pulveris de Gutteta, gr. iv: cornu cervi philoſophicè præparati, cinnabaris antimonii, ana, gr. ii: ambræ griſeæ, gr. i: ſacchari roſati, gr. v: miſce, fiat pulvis dividendus in tres vel quatuor doſes, ſingulis ſex horis in ſyrupo de pæoniâ ſumendas.

Externè partes convulſas oleo roſaceo, vel liliorum alborum inunctas calido linteo tegas, clyſmata ex lacte vaccino tepido bis per diem injicienda, vel ſuppoſitoria ex butyro recenti. Calore debito foveantur hæc tenera corpuſcula; ab ſpirituoſis, quæ *Lentilius* valde laudat, cavendum eſſe docet *Hoferus* qui ſuâ methodo quartam vel tertiam partem infantum ſervavit.

Hic morbus quandoque adultos etiam aggreditur, cujus vide hiſtoriam & curam *in Actis Helveticis Tom. 1.*

2. *Triſmus Traumaticus* Heiſter; *ſpaſmus maxillæ à vulnere*, Compend. Med. cap. 15. Chirurg. cap. 57. *à luxato ſeſamoide pedis*, Pouteau de la rage, p. 34. A.

Hic accidit à vulnere muſculorum maxillæ, aponevroſis crotaphitæ, puncturâ nervorum hìc denſiſſimorum, aut ab acribus vitriolicis, ſimilibuſve, vulneri harum partium applicatis, nec non à brachio aut pede amputato, cùm nervi à ligaturâ ſunt conſtricti, aut cùm aliunde nervi ſunt puncti.

In his caſibus; 1° ſi acre aut peregrinum quid vulneribus inhæreat, illud cautè inquirendum & removendum, fruſtra ſecus omnia nervina & ſedantia adhiberentur; 2° ſi nervus ſit punctus, illum, ſi mortis periculum immineat, penitus reſcindere opus eſt; 3° ſi nervus diſtingui nequeat & vires ſinant, tunc pedem aut brachium, in quo latet iſte nervus, citiſſimè abſcindere opus eſt; 4° cauſtica ſi ſint, ut vitriolica, quæ nervos laceſſant, ea ſimul eluenda, tollenda; 5° ſi nihil peregrinum ſit in vulnere, irritatio eſt ſopienda decoctis emollientibus ex radice althææ, foliis malvæ, violæ, floribus chamæmeli, ſeminibus lini, papaveris; cataplaſmata ex his applicanda; 6° ſi inflammatio acceſſerit, ſanguinis impetus phlebotomiis temperan-

dus, nec non diætâ tenui, potu refrigerante, nitroſo avertendus; 7° vulnus, ſi ab ſclopeto inflictum ſit, dilatandum & aponevroſes internæ diſtractæ ſcalpello ſcindendæ, ut ſtrangulationes ſolvantur; 8° ſi tendo vel nervus ſint puncti, antequam ad exciſionem horum deveniamus, oleum terebinthinæ calidum, purum, vel cum aquâ Reginæ Hungariæ mixtum, vel balſamum peruvianum vel copaivum identidem infundenda ſunt; ſi magna hæmorrhagia ſpaſmos inducat, vide *convulſionem in clonicis.*

3. *Triſmus inflammatorius* Heiſter. Chir. cap. 57. A.

Si muſculorum maxillæ vel tonſillarum inflammatio impediat quominus maxillæ ab invicem diduci queant, iſta inflammatio repetitis phlebotomiis, potu diluente, cataplaſmatis emollientibus & reſolventibus eſt diſcutienda. Interea cùm æger ob maxillas clauſas cibum non valet aſſumere ſolidum, juſcula rimis, vel ubi dens quidam deficit, infundenda, aut clyſmatis formâ injicienda in inteſtinum.

4. *Triſmus ſcorbuticus*; *genarum rigiditas* Sennert. de ſcorbuto, pag. 744. Salomon Alberti de ſcorbuto. C.

Eſt rigiditas tendinum & ligamentorum maxillam inferiorem in articulo ſuo connectentium, cum dolore, ſcorbuticis quandoque, ſed rarò, accidens, in maſticatione atque oſcitatione dolorem majorem excitans. Curatur ut contractura ſcorbutica.

5. *Triſmus verminoſus. Stridor dentium à vermibus.* A.

Frequens eſt ille affectus, in quo inter dormiendum aut vigilandum ſtrident dentibus, convulſione ſcilicet pterygoideorum, quos fortè ciet vapor acido-dulcis è ventriculo exhalans, vel irritatio ventriculi cujus tunicæ mediante œſophago cum faucibus ſunt continuæ; quandoque triſmus ille ſynochum verminoſum comitatur & vermifugis curatur; in variolis etiam obſervavi illum triſmum.

6. *Triſmus equinus* Soleyſel, Gallicè *le Tic.*

Sic dicitur, quia equi hoc affectu laborantes dentibus præſepium impetunt, & ſonum *tic* referunt.

7. *Triſmus crepitans*; *claquetter des dents.*

Eſt ſymptoma febrium intermittentium, & tremorem comitatur.

8. *Triſmus hypochondriacus*, *Cacoethes* Juvenalis. L.

Novi hominem melancholicum qui, etiam dormiens, à pueritiâ ſtridet dentibus, ita ut dentes ſint admodum detriti, nullo alio ſequente à multis annis incommodo.

Huc referri poteſt diſtorſio muſculorum genas, oculos & maxillam moventium involuntariè & pravo uſu aſſueta, quæ vulgò *Tic* dicitur.

9. *Triſmus arthriticus*; *podagra dentium* Strobelbergeri. L.

Eſt difficultas maxima & valdè dolorifica os aperiendi ob rigiditatem muſculi crotaphitæ aut maſſeteris, per menſes quandoque excrucians, cum uberrimo ptyaliſmo, pervigilio & muſculorum vicinorum continuâ agitatione.

Atrocem illum morbum quem ab odontalgiâ oriri ſuſpicabar extractio dentium non mutavit, irrigatio aquarum Balerucanarum ſedavit, ſed nar-

cotica ſingulis diebus magis profuerunt. Manè recrudeſcebat priùs ſopitus quoties ægra os aperire volebat.

10. *Triſmus febrilis ; ſtridor dentium in morbis acutis.* A.

Stridere denteſve collidere, ſi cui à puero familiare non ſit, fanaticum atque mortiferum ; ſi quis verò delirans id faciat, omninò funeſtum. *Hippocrates in Coacis.*

11. *Trimus capiſtratus. Brediſſure*, Hazon Journ. de Med. Mars 1761 pag. 249.

Ægri dicuntur vulgò capiſtrati, *Bridés.*

Eſt impoſſibilitas diducendæ maxillæ inferioris à ſuperiore, propter agglutinationem interioris partis genarum cum gingivis.

Illa agglutinatio frequenter accidit illis qui ptyaliſmum mercurialem uberem paſſi ſunt ſine cautelâ ; ulcuſcula ſi quidem genarum exſiccata adhæreſcunt gingivis, unde maxilla diduci non poteſt ; hinc fit ut vix aut non niſi liquida guttatim deglutiri poſſint alimenta.

Curatio exigit operationem Chirurgicam, id eſt, exciſionem partium adhærentium, earum ſejunctionem, quæ initio per turundas interpoſitas in dies craſſiores, deinde per laminas ex plumbo vel ex ſubere factas, abſolvitur, quâ proportione cicatrix efformatur. Vide l'*Obſervation ſinguliére de N. André Chirurgien à Verſailles pag. 383.*

12. *Triſmus Occipitalis* André obſerv. 4 pag. 355.

Presbiter dudùm laborabat doloribus & convulſionibus, quæ caput, collum & humeros diſcruciabant ; nunc ejulabat miſerè clamando ſibi cranium avelli, nunc adeſſe in capite malleos & folles agitatos, nunc deprecabatur adſtantes ut onus molendinariæ molæ æquale à ſe eximerent ; paroxyſmi à nuchâ incipiebant ubi olim ictum paſſus erat. Cuſo ibi loci cauterio, ſublevatus eſt, eo verò reſiccato, reverſus eſt morbus.

13. *Triſmus maxillaris* André Obſervat. 2e, 3e, pag. 343, &c.

Vir à quindecim annis maxillæ inferioris dolorem atrocem nocte, dieque experiebatur, ad inſaniam uſque ; maſticare & loco ſtare non poterat, deglutiendo cibos diſtorſiones horrendas edebat ; paroxyſmi frequentes erant. Mentum continuò contra corpus durum firmabat, nec loqui, nec negotia ſua obire valebat ; incipiebant paroxyſmi à doloribus querulis, deſinebant in accentus gradarios, interruptos, & reſpirationem naſalem præcipitem, cum extenſione & diſtorſione naſi, labiorum, oris, faciei totius ; tempora & parietale ejuſdem lateris ſiniſtri ſibi avelli putabat. Nervus maxillaris inferior laborabat, nec is poterat attingi niſi in foramine menti ; is cauſtico deſtructus fuit, & æger ſic ſanatus.

14. *Triſmus dolorificus* N. André obſervations ſur les malad. de l'urethre, *Paris 1756 pag. 318* nomine *Tic douloureux*. An *podagra dentium* Strobelbergeri tract. Lipſiæ 1630. *Triſmus arthriticus ?* L.

Eſt difficultas maxima & valdè dolorifica os aperiendi aut movendi cum uberi ptyaliſmo, pervigilio, & muſculorum vicinorum continuâ & convulſivâ agitatione.

Atrocem illum morbum ſemel obſervavi, ante decem annos. Eo laboravit per plures menſes Mad. de Gaſc; manè modò os aperire quomodocumque caveret, pacata erat; verùm ſi ad verbum proferendum, quidpiam edendum, aut etiam ridendum, maxilla moveretur, illicò doloribus circa tendinem maſſeteris & viciniam excruciabatur per totam ferè diem cum motibus convulſivis, riſum caninum unius lateris referentibus, aliiſque diſtorſionibus, quæ ipſi vitam miſerrimam per menſes reddidere. Suſpicabar odontalgiam à carioſis dentibus quos ideò extrahi curavi, ſed ſine ſucceſſu; dein viru arthriticum, quod ſuſpicabar, diverſis remediis aggreſſus ſum. Irrigatio ex aquis Bellilucanis paululum profuit, dein malum recruduit, & ſolo laudano ſedari potuit, poſt annum circiter evanuit hic morbus.

Demum nuper inveni obſervationes plurimas *Chirurgi André Verſalienſis*, quibus hiſtoria hujus morbi, ejuſque curatio multum illuſtratur, ex quibus compertum eſt à nervis maxillaribus, infraorbitari, aliiſque faciem, collum, maxillamve pervadentibus irritatis, pendere hunc dirum morbum, & nervi affecti uſtione, exciſione ſanari, ipſis etiam ulceribus nervum non attingentibus à cauterio inuſtis, ſublevari.

Mulier ictum paſſa circa oculi canthum naſalem, inde fiſtulam contraxit in maxilla ſuperiori, quæ evulſis tribus dentibus anticis ſanata eſt, verùm ſiccatâ ociùs fiſtulâ, ſupervenere convulſiones dolorificæ, pluries in horâ, nocte dieque recurrentes; ægra liberè manducare, tuſſire, exſpuere, nares emungere non poterat, quin dolores atroces & ſpaſmodicas agitationes faciei pateretur; leviſſimus faciei attactus hos faciei & frontis dolores redintegrabat, imò ipſi videbatur pericranium ex toto capite avelli; fruſtra antiſpaſmodicis, antiſcorbuticis, balneis, lacticiniis diutiſſimè uſurpatis, veſicatoriis repetitis ſine levamine, *celebris Chirurgus Mareſchal*, ut nervum orbitarium inferiorem exſcinderet, ſcalpello incidit inter gingivas & os maxillare muſculos caninos inciſorios, maxillarem uſque ad orbitam; eâ verò nocte ægra pacatè dormivit, verùm intra paucos dies morbus recruduit, tandem poſt biennium *André* ope lapidis cauſtici ad naſi latus inuſti, aquæ mercurialis ſupra eſcharam affuſæ, inciſionis ad os productæ, poſt duodecim dies quibus hæ operationes inſtitutæ ſunt, eam ſublevavit, quæ denique omnino ſanata fuit; nervum verò illum cùm Chirurgus initio denudatum ſtylo attingebat, paroxyſmum triſmi pro lubitu excitabat; cicatrice obducta, ægra ſana vixit.

15. *Triſmus catarrhalis.* L.

Vidi Aquis-mortuis Maio 1759 militem recens huc advenam, qui cùm rori veſpertino inaſſuetus ſe expoſuiſſet, maxillæ inferioris muſculos dolere, ſubtumere, rigeſcere ſenſit, cum ejus partis ad poſteriora retractione, & immobilitate ac clauſurâ, quæ per 5 vel 6 dies perſeveravit, invitis tribus largis phlebotomiis, fomentis anodynis emollientibus, quibus ſenſim impugnatus morbus cathartico ceſſavit.

16. *Triſmus cynicus*, *ſpaſmus cynicus* Bontii Med. Indor. obſerv. 1. A. P.

Labia verſus alterutram vel utramque aurem trahuntur, oculi, facieſque rubent,

rubent, aut liveſcunt, dentes ſtrident, murmur inconditum edunt & obſcurum, ut vox ſubterranea videatur, deglutire nequeunt; plebs ægros dæmoniacos judicat. Vide *Rachialgiam arthriticam.*

Cura. Mittatur ſanguis ubertim, frictiones adhibeantur, inungantur maxillæ oleo macis, caryophyllorum, anethi, terebinthinæ, &c: Cervici cucurbitulæ affigantur; ſi deglutire poſſint, emeticum cum ſudorificis, ut theriacâ, bezoardico, eſt propinandum; ſecus clyſmata cum vino emetico injicienda; æger oleis ſupra dictis inungatur; demum ad narcotica deveniendum eſt.

17. *Triſmus cynogelos; Spaſmus cynicus* Auctorum, *riſus caninus* vulgò *Ris canin.* A. P.

Eſt conatus naturæ ad deprimendum diaphragma & anhelitum cohibendum, ut in conatu ad egerendum, parturiendum, mingendum, cùm maxima ad obices ſuperandos requiritur virium intenſitas. Hanc faciem durum dejicientis tangit *Martialis in epigrammate* adverſus Criſpum.

Cùm itaque morboſus eſt ille conatus & involuntarius, veroſimile eſt eum pendere à ſimili fine, quem intendit natura, nec poſſe diaphragma vehementer depreſſum retineri, niſi, ſic contractis faciei muſculis, chordæ vocales, per muſculos laryngis commodiùs contractos, glottidis rimam claudant, & ſic aëris inſpirati exitum præpediant.

Si tribuatur hic ſpaſmus fortuitæ convulſioni horum muſculorum, nulla videtur ratio, cur hi muſculi potiùs quàm alii convellantur, quod in læſione diaphragmatis fieri ſcribunt. Vide *diſputationem de riſu ſardonico Heidelbergæ 1683.*

18. *Triſmus Sardonicus*; *Sardonicos Gelos* Græcis; *Spaſmus Sardonicus. Sardiaſis* Ill. Linnæi. *Ris Sardonique.* A. P.

Qui inter edulia utuntur ranunculo ſcelerato Linnæi, qui herba ſardonia *Dioſcoridi* vocatur, in Sardiniâ & Occitaniâ vulgaris, hunc morbum experiuntur, qui differt à ſimplici per delirium, cardialgiam, vomitum aliaque ſymptomata hujus ranunculi corroſioni tribuenda; ægri ridendo moriuntur, unde *Apium riſus* cognominatur hic ranunculus.

Indicantur lenia & prompta vomitoria, aqua mulſa & lac affatim hauſta, addit his *Dioſcorides* irrigationes, unctiones calidas, balnea oleoſa calida cum frictione & unctione. Videatur hiſtoria ſpaſmi cynici à *Freindio* relata *in Philoſ. Tranſ.* Tumor & dolor ſtomachi paroxyſmos antecedebant; deinde oris & gutturis convulſiones accedebant; ab uſu croci, daturæ, aconiti etiam riſum Sardonicum produci notat *G. Françus diſſert. de riſu Sardonico.* Curam vide *Journ. de Med. Oct. 1759.*

19. *Triſmus Diaſtrophe, Diaſtrophe* Galeni, *Oris tortura paralytica.* L.

Eſt diſtorſio oris verſus alterutrum latus ob oppoſiti lateris hemiplegiam, unde muſculus zygomaticus & buccinator lateris ſani os ad ſe trahunt & tractum detinent, paralyſeos aut apoplexiæ prodromus aut ſequela; eamdem curam expoſtulans; hujus ſpeciei curam ope kinkinæ factam vide *Journ. de Med. Octobr. 1759 pag. 312. D. Olivier.*

III.

III. Obstipitas; *Caput obſtipum*, Mauchartii diſſertat. 1742. *Torticolis*; Ægri *obſtipi*, Græcè *Loxoi.*

Eſt tonica capitis inflexio in unam alteramve plagam, adeoque lateralis antica vel poſtica, prona, vel ſupina: ultima ſpecies eſt clonica.

Caput erectum & pro lubitu mobile detinetur æquilibrio virium contranitentium; poſticè ſunt erectores ſeu extenſores, ſcilicet ſplenius, complexus, & laterales ſimul agentes; anticè pondus capitis; hinc fit ut dormientes, ſi ſtent laxatis omnibus muſculis à ſomno, nutant capite; natura tamen, illæſo ſomno, caput identidem reſtituit; ſimilis mutatio in ſyncope, apoplexiâ, &c, accidit, ſed conſtans.

Laterales muſculi ſunt ſterno-maſtoidei, quorum dextro agente ſolo, facies verſus latus ſiniſtrum vertitur, & reciprocè ſiniſtro agente facies dextrorſum vergit; hos muſculos adjuvant maſtoideus lateralis, major & minor, rectus, obliquus ſuperior, rectus anticus longus & idem brevis, & tranſverſarius anticus primus, qui omnes vertebris colli annexi ad caput tendunt; verùm eorum munus adjuvant & caput flectunt, qui vertebras colli trahunt aliis vertebris annexi, ut ſecundus tranſverſarius anticus, & obliquus inferior, ſacro-lumbaris, &c: hinc lateralibus dextris contractis caput & collum dextrorsùm flectitur, & vice versâ illis laxatis ſiniſtrorſum nutat, hinc obſtipitas duplicis ordinis.

1. *Obſtipitas renuens*; L.

Eſt illa in qua facies extrorſum verſus humerum verſa remanet ob vim lateralium muſculorum, ſcilicet ſterno-maſtoidei oppoſiti & lateralium poſticorum ejuſdem lateris, nimiam; vel quod eòdem recidit ob horum muſculorum decurtationem conſtantem & involuntariam; altera tamen datur obſtipitas renuens reſoluta ſeu paralytica; in qua facies extrorſum verſus latus dextrum vel ſiniſtrum converſa remanet invitè propter reſolutionem muſculi ſterno-maſtoidei lateris ejuſdem, vel etiam muſculorum aliorum lateralium lateris oppoſiti, in quo ultimo caſu caput etiam nutat.

2. *Obſtipitas annuens*; L.

Eſt ea in quâ caput ad anteriora vel rectè vel obliquè nutat, & pronum remanet, ob laxitatem muſculorum poſticorum. Conveniunt fotus aromatici, embrocationes ex aquis Balerucanis, panni fumo ſpirituoſo imbuti.

3. *Obſtipitas catarrhalis.*

Eſt ea in quâ dolent & leviter tument, immobiliaque ſunt organa collum moventia, ob frigus, calente corpore, ſuſceptum; unde ſæpè coryza, tuſſis, anginoſi affectus.

Exigit initio unam phlebotomiam, potus thei-formes calidos, diætam mediocrem, aërem calidum, pannos ſiccos laneos cum cineribus calidis col-

lo

lo circumvolutos, aut fumo ſacchari imbutos, linimenta anodyna, & reſolventia.

4. *Obſtipitas gibboſa;* L.

Ea eſt quæ fit vitio oſſium, ſcilicet ob exoſtoſim aut diſtorſionem, inflexionemve vertebrarum colli, tunc flectitur caput ſurſum, deorſum, ad latus alterutrum, & in eo ſitu conſtanter remanet. Malum autem illud immedicabile vulgo eſt.

5. *Obſtipitas lateralis*; *muſculi ſterno - maſtoidei dextri ſtrictura* Boerhaave conſult. pag. 220. Tulpii lib. 4. cap. 57. Boneti Mercur. Compilat. pag. 130.

Sindicus Genevenſis ſexagenarius, vir rebus publicis diu intentus, incidit in obſtipitatem lateralem; caput ipſi, vellet, nollet, dextrorſum vertebatur, ſine inclinatione, adeoque ab oppoſiti lateris ſterno - maſtoideo muſculo trahebatur fortiùs, & ab antagoniſta debiliùs; in utro horum foret vitium roboris aucti, vel imminuti vix cognoſci poterat; nec tenſio alterutrius muſculi id ſatis indicabat. Præſcripta incaſſum multa remedia, ut apud nos aquarum thermalium affuſio, & ſuaſerat *Boerhaave* ſequentia; 1° delapſum aquæ calidæ in nudum caput mane & veſpere ad ſeptem minutorum ſpatium quotidie per ſex ſeptimanas cum frictionibus moderatis; poſt has embrochas; 2° locum dextri muſculi ſterno - maſtoidei mane & veſpere inungendum diù unguento althææ compoſito; 3° totam plagam ſiniſtri ſeu antagoniſtæ eodem tempore fortiter confricandam pannis ſiccis, ſuccini accenſi fumo penetratis, ut ejus robur invaleſcens parem faceret æquilibrio cum antagoniſta obtinendo.

6. *Obſtipitas ſpaſmodica* Bonet. Sepulchret. de convulſ. obſ. 33; *Symptoma epiſthotoni & emproſthotoni* Tulp. lib. 4. cap. 57; Boneti Mercur. Compilat. pag. 130; Ill. Lorry de Melanch. p. 115.

Parochus quinquagenarius ab ſtudio acriori incidit in motus ſpaſmodicos alternos & laterales capitis, quos reprimere vel ſuſpendere vix poterat interdiu, caput in latus inclinatum manu ſuſtinendo, ſed qui noctu ſomno urgente compeſcebantur; morbus per plures menſes perſeverabat, cùm præſcripſi fomenta emollientia occipiti applicanda, nam convellebantur muſculi qui à parte colli poſtica ad caput tendunt; præſcripſi etiam narcotica, juſcula pulli, dein lac aſininum, balnea domeſtica, &c, à quibus meliùs habuit.

IV. CONTRACTURA; *Contracture, ankyloſe.*

Eſt in artubus, ut brachiis, curibuſve, immobilitas ob partium rigiditatem ſenſim ſuperveniens aut ſaltem conſtanter permanens.

Differt ab ankyloſi per rigiditatem tendinum & ligamentorum, cùm in ankyloſi tantùm oſſa immobilia ſint circa articulos.

Differt ab ſpaſmis legitimis, quia contractura diuturna eſt, & non ſubitò; ſed ſenſim accidit.

1. *Contractura hypochondriaca* Boneti Polyalthea. L.

Melancholicos hæc ſæpiùs afficit cum extremorum rigiditate, ſtupore; formicatione. Huic ſpeciei lacticinia conveniunt.

2. *Contractura dolorifica*, Occitanis *Gambarot.*

Notum eſt ex veteri podagrâ aut rheumatiſmo mirè contrahi & contorqueri extremos articulos, atque immobiles evadere cum ſenſu vel doloris acuti, vel ſtuporis, & debilitate partis, quæ ſpecies præter linimenta exigit fotus ex aquis thermalibus ſulphureis, ut *Lamalou* juxta Biterras, *St. Laurent* apud Helvios, & *Bagnau* juxta Mimatem. Proſunt etiam iteratæ electriſationes & longus lactis uſus.

3. *Contractura ſcorbutica* Sennert. de Scorbuto; Ettmuller. pag. 448. L.

Apud nautas non rarò, ait *Eugalenus*, tendines poplitis indurantur, ut crura planè rigida evadant, quod ſenſim accidit; quandoque creſcente malo omnes articuli hoc affectu laborant, nullumque aitum extendere poſſunt, ita ut ægri in orbem vel globum toti contrahantur. Idem obſervat *Lind* cum tumore & dolore genuum in ſecundâ ſcorbuti periodo, unde ad gonagram hic morbus accedit. Vidi contracturam ſcorbuticam, cum amborum extremorum rigiditate & extenſione tonicâ, diuturnâ, atque maculis flavis violaceis illorum, ac demùm nigredine & duritie, quibus tibias mumiæ perfectè æmulabatur æger. *Bernard. Below in Miſcellan.Urioſ.* aſſerit ſe 60 ægros ſanaſſe contracturâ ſcorbuticâ genuum affectos ſequenti remedio ſolo.

Recipe ſedi acris, manipulos viij; *bulliant vaſe clauſo in veteris cereviſiæ* ℔ xvi *ad dimidii conſumptionem; hujus decocti ſumat æger quovis mane uncias* iii: *ex foliis fiat cataplaſma genubus applicandum.* Vide *Lind de ſcorbuto.*

4. *Contractura paralytica* Schroder. *phytolog.* L.

In paralyſi inveteratâ, quam præceſſit & fovit rheumatiſmus, quæque frequens eſt, manuum digiti, carpus, cubituſque contracturâ laborant, ſeu rigeſcunt ita flexorum muſculorum carnes & tendines, ut diduci non poſſint ſine metu fracturæ, unde diſcrepat hæc hemiplegiæ ſpecies ab aliis.

Inſanabilis hæc ſpecies ſublevatur repetitâ electriſatione per 15 dies, ſingulis diebus per horæ quadrantem, additis deinceps aliquot fulminationibus. Vide *diſſertat. de Hemiplegiâ per electricitatem curanda. Monſpelii.* In hac ſpecie non raro remanet ſenſus, amiſſo motu, & flexilitate.

5. *Contractura rachialgica*; *Tetanus metallicus* D. Lorry: ſeu à colicâ Pictonum; vide Opus Citeſii, D. Aſtruc, D. Dubois & D. Tronchin. L.

Aquæ ſulphureæ & lac indicantur.

6. *Contractura Bohemica* Schenckii obſ. van Swieten aphor. 1051. pag. 335.

Peſſima mala fieri ab uſu vini auſteri ex uvis non ſatis maturis preſſi quotidiana obſervata docent, & fortè indè fiunt contracturæ dictæ in Auſtriâ ſatis frequentes, dum ligamenta, quibus oſſa articulata nectuntur, obrigeſcunt; *Van Swieten.*

Pro-

Proſunt hîc diluentia alkalicis fixis juncta, ſed alkalina ad grana pauca cum aquâ potentur, ut oleum tartari per deliquium ad gutt. xii. in aquæ unciis quatuor.

Aquæ Selteranæ apud Germanos, aquæ Montis aurei apud Arvernos, continent ſalem alkalinum huic concreto reſolvendo aptiſſimum, ita & aquæ *de St. Laurent en Vivarez*, balneo, fotu, laconico applicandæ, potu præmiſſo.

7. *Contractura arthritica* Ettmuller. *Tom. 1. pag.* 377. L.

Hanc lacte curavit *Tackius;* dolorificæ varietas eſt.

8. *Contractura catarrhalis* Ballonii. *L.* Vide *Catarrhum.*

9. *Contractura ankyloſis. L'ankyloſe.* L.

Eſt rigiditas geniculi vel articulationis orta à nimio & intimiori contractu oſſium; hujus varietates ſunt multiplices. Alia pendet à defectu ſynoviæ articularis, quâ oſſium extrema lubricari debent: hac deficiente datur affrictus major, quandoque cum oſſium inter movendum crepitatione; aut quod eodem recidit, hæc ankyloſis pendet à ſynoviæ viſcoſitate & ſiccitate ſine ulla virulentia: in hoc caſu thermales aquæ ſulphureæ, potiſſimùm irrigatæ, cum frictionibus proſunt; necnon articuli alternæ flexiones ſynoviæ uberiorem excretionem promovent; juvant etiam fomenta emollientia, litus ex oleis expreſſis, pinguedine fusâ.

Alia pendet ab oſſibus callo invicem ferruminatis poſt fracturas articuli ipſius, & ea ſpecies inſanabilis eſt: aſt ſæpius accidit ex nimia harum partium quiete & vinctura aſſidua poſt fracturas.

Datur etiam ankyloſis ab exoſtoſi rachitica aut ſimplici oſſium in articulo, quæ curationem exoſtoſeos exigit; aſt vix unquam ſanatur.

Ankyloſis verò quæ ab infarctu & rigeſcentia tendinum ac ligamentorum articuli à materie arthritica aut rachitica ſequitur prognoſim & curationem arthritidis & rachitidis.

10. *Contractura ſyphilitica*: *Ankyloſe vérolique.* L.

Ea eſt quæ à viru venereo pendet; virus autem illud vel glandulas ſynoviales infarcit & ſynoviæ excretionem impedit, vel ſimul exoſtoſes, arthrocaces inducit; & curatur hæc ſpecies litu mercùriali, aut remedio Swietenіano, maximè ſi detur tantùm infarctus, non verò perfecta exoſtoſis: vide *Locherum.*

11. *Contractura ſpaſmodica.* L.

Ea ſpecies à vehementi influxu fluidi nervei in partem producitur, & eſt veluti crampus, ſed conſtans & aſſiduus, qui affectus concomitatur convulſionem raphaniam Suecis familiarem, ac necroſim tum uſtilagineam, tum epidemicam; in utroque caſu ſtipatur ſtupore vel etiam ſenſatione uſtionis dum pars exteriùs friget, liveſcit; & ſi calida lintea applicentur, dolor atrociùs vexat quàm antea. *Videſis Convulſionem & Necroſim.*

V. CRAMPUS, *Spaſmus flatulentus* Auctorum; Anglis *Cramp.* Italis, *Granchio; Occitanis Rampe*; Gallicè *Crampe.*

Eſt muſculi unius vel alterius ſubitò accedens, & ſubitò recedens rigiditas cum dolore ſæpè atroci in artubus vel in collo.

1. *Crampus idiopathicus*; D.

Eſt ille qui muſculos ſuræ, crurum, alioſve ſubito afficit, dum natatur in frigidâ, aut dum frigori nocturno tibiæ exponuntur, aut dùm ex vitioſo ſitu muſculi diſtrahuntur; huic etiam obnoxii ſunt muſculi digaſtrici, dum aëri frigido collum nudum exponitur; dolor eſt intolerabilis, ſed intra minutum unum aut alterum ſponte recedens, maximè calefactis aut frictis, & commodius collocatis partibus.

2. *Crampus ſympathicus*; A.

Eſt ille qui in cholerâ ſuram potiſſimum afficit, cum validâ tibiarum diſtenſione & atroci dolore, unde irrequieti crura movent, clamant, & quoties vomitus ſupervenit, gravius torquentur ægri.

Optimum auxilium eſt, præmiſſâ vomitione ex aquâ pulli, laudanum ad guttas viginti propinatum.

Si ſimili ſpaſmo afficiatur pectus, exoritur pleurodyne fugax, ſed atrox, cum metu ſuffocationis; ſi guttur, datur angina ſpaſmodica.

VI. PRIAPISMUS, *Priapiſme.*

Priapiſmus eſt morbus brevis, cujus præcipuum ſymptoma eſt penis ingrata, & ſine libidine ſæpius revertens erectio.

Differt à ſatyriaſi, quòd in priapiſmo deficiat veneris appetitus, ſeu libido.

1. *Priapiſmus dyſuricus.*

Dyſuria calculoſa ſtipatur ſæpe penis tentigine, ſed dolorificâ, atque hoc ineſt ſingulare quod non intumeſcat penis, ut in erectione libidinosâ, ſed tantùm rigeſcat & indureſcat ſine voluminis augmento; præterea non ſurſum vergat, ſed deorſum; adde dolorem acrem in extremo glande, qui ſolus intumeſcere videtur.

2. *Priapiſmus gonorrhoicus.*

Eſt ille qui in gonorrhœâ recenti obſervatur, quique injucundus eſt atque dolorificus, ſæpiuſque pene incurvo propter ulcuſcula in tractu urethræ diſpoſita, quæ uniformem penis extenſionem præpediunt, unde contorquetur in arcum; hinc dicitur *gonorrhœa chordata* Gallis.

3. *Priapiſmus à frigore.* Vid. Zacuti Luſitani Prax. lib. 3. obſ. 114. Rariſſima eſt penis virilis convulſio.

Belga cum vigente brumâ horæ ſpatio in flumine ſtetiſſet, tam contortum & tenſum penem habuit, ut quoties mingeret, vultum lotio ſpargeret.

Sana-

Sanatus eſt fomento ex decocto rutæ, ſalviæ, ocymi, & linimento ex oleo aniſi, terebinthinæ, lumbricorum, cum aquâ vitæ, & generoſo vino; ſenſim in priſtinum ſtatum virile membrum redactum eſt.

4. *Priapiſmus à cantharidibus.*

A cantharidum pulvere intùs ſumpto, etiam exiguâ doſi, ſupervenit dyſuria, hæmaturia, nec non Priapiſmus dolorificus cum convulſione variarum partium, pro doſi veneni & ſubjecti ſenſibilitate. Huic infortunio & vitæ periculo ſe exponunt ganeones, qui hoc philtro ſe ad venerem parare ſuſcipiunt. Curatio exigit remedia generalia, præſertim lenientia, ut decoctum radicum althææ pro potu, nec non uſum internum camphoræ quâ venenum illud ſpecificè obtunditur, & convulſiones ſedantur; datur verò camphora ad aliquot grana in oleo amygdalarum ſoluta.

Veretri tenſio in fune ſuſpenſis, poſt mortem etiam perſeverans, deſignat ſanguinem in corpore cavernoſo cumulatum, & à contractione ſpaſmodica radicis penis retentum coagulari. *Vide Morgagni Epiſtol. XIX.* 20.

ORDO SECUNDUS.

SPASMI GENERALES TONICI.

ILLI ſunt qui artus & truncum ſimul afficiunt, vel totum ferè corpus rigidum immobileque detinent.

VII. *TETANUS*; *Tetanos*.

Eſt morbus acutus totius trunci & corporis rigiditate inſignis, cum reſpiratione ſæpius laborioſâ, & ſenſuum integritate.

Muſculorum totius corporis rigiditas videtur pendere, vel ex influxu conſtanti fluidi nervei in partes, vel ex ſanguinis muſculos alluentis coagulatione, vel ex utroque ſimul.

Homo totali virium extinctione moriens relinquit ſuum cadaver generali tetano tenſum; aſt ubi violentâ abripitur morte, ejus cadaver eſt flaccidum. *Helmontius* qui hæc pronuntiat, ſi macella adiviſſet, contrarium in pecoribus vidiſſet; ea enim primùm jugulata & cruore ferè vacua vivunt; aſt adacto intra colli vertebras cultro, illicò tetano generali correpta pereunt; idem in ranis capite truncatis & ſtylo intra canalem vertebralem adacto obſervavit *Waltherus*; deſiderantur ulteriores veſpillonum aut pollinctorum hac de re obſervationes; cadavera eorum qui febribus malignis, dyſenteriis caſtrenſibus obeunt, flaccida remanent æſtate, ob impeditam cruoris coagulationem, recens mortuis familiarem.

1. *Tetanus tonicus* Sennerti. A.

In eâ ſpecie totum corpus à capite ad calces rectum eſt, & ita rigidum, ut ſi pedes attollantur jacenti, occipite tantum inſiſtat non ſecus ac ſtatua; facies rubet intensè, oculi protuberant, reſpiratio eſt valida & frequens, pulſus febrilis, plenus, calor intenſus; ſudor dein accedit, quo perſeverante omnia remittuntur, & intra ſeptem dies terminantur.

Vidi hortulanum adoleſcentem hac ſpecie correptum, poſtquam calente corpore puteum rotatorium deſcendiſſet, & frigus humidum ibi paſſus eſſet; ille diætâ tenui & potu uſus eſt, ut in pleuritide, plures primis diebus phlebotomias paſſus, decocto cichorii calido multum ſudavit, dolores & pervigilium narcoticis compeſcuit, & ſic intra ſeptem dies convaluit.

Tetanum multis phlebotomiis, dein oleoſis & emollientibus, tandem balneis domeſticis ſanatum vide *Journ. de Med. Avril 1764 pag. 335.*

2. *Tetanus emproſthotonicus* Sennerti, Bontii de Med.; *Tetanus anticus* Bontii de Medic. Indor.; *Emproſthotonos* Auctorum. A.

In hac ſpecie, apud Indos familiari, corpus ad anteriora flectitur, ita ut mentum pectori affigatur, genua antrorſum vertantur; dolores atroces, difficultas reſpirandi, & deglutiendi, cynogelos, ſeu riſus cynicus, faciei livor, triſmus ſtridens, murmur & raucedo vocis hanc comitantur, accedit non rarò levis dyſuria. Ægri apud Indos pro dæmoniacis habentur.

Curatur ut tetanus repetitis phlebotomiis, deinceps laudano, & extracto croci; ſed præterea *Bontius* ligaturas artuum, frictiones, unctiones ſpirituoſas, cucurbitulas, clyſteres acres ſuadet, quæ, ſi maturò adhibeantur, felicem ſortiuntur effectum.

3. *Tetanus opiſthotonicus; Raptus poſterganeus* Cælii Aureliani; *Tetanus dorſalis; Opiſthotonos* Græcorum. Journ. de Med. Oct. 1761 p. 325, ubi eſt hujus varietas hyſterica. A.

In illâ ſpecie caput verſus occiput inflexum remanet, & corpus in arcum poſticè incurvum tenditur, cum difficili reſpiratione, deglutitione, aliiſque tetani ſymptomatis; diſcrimen eſt in principiis: iſta enim ſpecies venenis deleteriis, ut cicutæ, phellandriove intus aſſumptis tribuitur, unde curatur ut cynogelos ſardonicus.

A glande plumbeâ fodicato achilleo tendine ſimilem ortum vidit D. *Serane* pater Profeſſoris, uxoris meæ frater, Draconum Sereniſſ. Delphini Capitaneus, cùm glandem plumbeam in obſidione Parmæ intra pectus excepiſſet, quæ infra cartilaginem xiphoideam ſerpſerat, dolores atroces experiebatur, ac nunc anticè, nunc poſticè per vices convellebatur, niſi ſummâ curâ rectitudinem corporis ſervaret; ſi enim ſitûs conſtantiâ defatigatus paululùm antrorſum ſe flecteret, illico invitus emproſthotonum patiebatur: glandem plumbeam extraxit *peritus Chirurgus D. Bertaud*, & poſt repetitas phlebotomias æger convaluit: tendinibus fodicatis utile eſt terebinthinam calidam, vel ejus oleum affundere. Similes ſpecies à morſu canis tendini Achillis inflicto notarunt *Wepferus*, *Bonetus*, &c.

Tetanus Carolinæ deſcribitur *Journ. de Medec. de Vandermonde Nov. 1759.*

4. *Teta-*

4. *Tetanus holotonicus*, Peruvianis *Paſme*, quaſi *Spaſmus ; Paſme* du P. Feuillée, Journal pag. 474. A.

Cacicus ex Cuſco Limam acceſſit, ibi verò ſudoribus diffluens ex lecto exſilivit, & pedibus nudis aëri frigidiuſculo ſe expoſuit, à quo ipſi incolæ multum cavent, periſtromatis pavimento inſtructis utuntur, & non niſi poſt horæ quadrantem, à quo tempore è lecto ſurrexerunt, ſe aëri exponere audent; quibus cautelis neglectis Cacicus toto corpore obriguit, exceptis oculis, qui ſcintillabant; alterâ die os clauſum fuit, & oculi ipſi immobiles cum toto corpore fuerunt, avulſionem dentis præſcripſit Medicus, ſed hoc Chirurgo impoſſibile fuit; dolores interea atroces urgebant cum inediâ, unde mors, quæ raro in hoc morbo vitatur.

5. *Tetanus Indicus ; Spaſmus* Bontii de Med. Indor. cap. 2. Journ. de Med. Nov. 1759. A.

Eſt vel emproſthotonicus, vel opiſthotonicus. Crudele malum Indis endemium ac familiare, quod ſanis partibus vitalibus ac naturalibus cum ſummo cruciatu intra breviſſimum temporis ſpatium miſeros è vivis ad mortem rapit, dum nihil nec eſculenti, nec potulenti deglutire valent. Hoc malo affecti truculentè admodum adſtantes intuentur, præſertim interveniente, quod ſæpè fit, ſpaſmo cynico, ſeu convulſione, quâ utraque gena aures verſus retrahitur; ruber ac viridis color ex oculis & facie oritur, dentibus ſtrident, ac murmur inconditum vocis humanæ edunt tanquam ii qui è cellâ ſubterraneâ loquuntur, ita ut imperitis verè dæmoniaci appareant : morbus ſubitò invadit; homines rigidi ut ſtatuæ permanent.

Cura. 1° Copiosè ſanguis mittatur. 2° Frictiones ac ligaturæ validæ adhibendæ. 3° Inunctiones fiant oleis macis, caryophyllorum, anethi, roſarum, terebinthinæ, ſpicæ indicæ. 4° Cucurbitæ amplæ cum multâ flammâ, ſine ſcarificatione, cervici, lumbis, humeris, mammis apponantur, ut ſeroſus & bilioſus humor à nervis educatur. 5° Si deglutitio fieri tum poſſit, cieatur vomitus, ex gummi-guttâ, antimonii hepate, quàm citiſſimè, nam periculum in morâ. 6° Tunc ſudorificis materies morbifica ac diureticis ejiciatur, ut lapide bezoard, theriacâ, mitridatio; ſal prunellæ multum valet. 7° Si deglutitio impoſſibilis, tunc acerrimis clyſteribus alvus evacuanda. 8° Dein æger à capite ad calcem inungatur oleis aromaticis, & balnea ſubeat facta ex decocto herbæ lagondi, ſeu liguſtri Indici ad dolores ſedandos optimi, & ſi deſint, ad narcotica audacter recurrendum, ut laudanum Quercetani, philonium, extractum croci. 9° Juſcula ex gallinis, hædis, vitulis, ſi poſſit, hauriat. Angli hunc morbum opio & balneis curant.

6. *Tetanus lateralis* Fernelii, Pathol. lib. 5 pag. 372; *Goutte-Crampe* Fernel. A.

Phyſodes ſpaſmus (*Fernelius* ait) inſolentis prorſus ſpeciei ſeſe mihi nuper obtulit; ille quotannis hieme dumtaxat, ſed bis, terve quotidiè affligebat: caput primùm in acceſſione vibratione quâdam ex intervallis contorquebatur, hinc ſenſim malum per cervicem frigoris ſenſu devolvebatur,

cùm-

cùmque inter ſcapulas irruebat, illæsâ mente, integriſque ſenſibus opiſthotono corpus rigebat; cùm verò in alterutrum latus, aut in brachium, aut in crus excutiebatur, ita arctè id protinus contrahebatur, ut nulla adſtantium vi exporrigi poſſet, dum prorſus conquieſceret acceſſio.

7. *Tetanus ſyphiliticus; Rara convulſionis ſpecies* River. obſ. X. D. Aimar. A.

D. Bollon militaris abſciſſionem brachii ex ictu tormenti bellici vulnerati paſſus erat; cicatrice obductâ convulſiones experiebatur, quibus caput verſus partem dextram & mandibulam frequenter agitabat, ita ut lintea continuò intra dentes habere cogeretur, quæ identidem mordebat ac dentibus conterebat. Suſpicatus eſt *D. Aimar* ex malè ſanatâ olim gonorrhœâ virus ſyphiliticum in ejus ſanguine latere, ita ut cùm irrita fuiſſent cætera auxilia, imò iterata amputatio, demum adhibito litu mercuriali, & ptyaliſmo excitato æger ab illis convulſionibus immunis evaſit.

8. *Tetanus verminoſus* Barrere obſ. anatom. pag. 167. edit. 1753. *Inteſtins percés par les vers* D. Barrere obſ. anat. pag. 167.

Adoleſcens Indicus niger per intervalla convulſivos motus experiebatur, cum colicâ; demùm incidit in tetanum Indis familiarem; artuum rigiditas erat convulſivis motibus interpolata, decimâ die æger occubuit.

Aperto cadavere nil vidi læſum in cerebro, in inteſtinis erant glomeres lumbricorum, quorum quipiam colum perforabant, & foramen obturabant.

In hoc morbo ſcordium pulveratum pro optimo anthelmintico laudat Profeſſor clariſſimus, quem nuper extinctum deſiderio proſequor.

9. *Tetanus hemiplegicus* Boneti Sepulchret. & Schenckii obſerv.

Rara ſpecies in quâ dimidium corpus longitudinaliter ſumptum tetano correptum eſt & dolet, altera medietas paralyſi & ſenſûs privatione laborat, adde febrem acutam, delirium, dyſpnœam, &c. Principium cenſetur abſceſſus in cerebro.

10. *Tetanus febricoſus*, Störck Ann. Med. II pag. 163. A.

Puer novennis quotidie eadem horâ convellebatur, & inde tetano univerſali rigebat, poſt octo minuta ſequebatur ſudor profuſus & tranquillitas. Extractum kinkinæ ad drachmas ſex tempore intercalari diſtributum convulſiones & tetanum abegit.

11. *Tetanus traumaticus. A tendinis Achillei punctura, vulnere.*

D. Serane illum obſervavit in viro Monſpeſſulano, cujus ille tendo vulnere ſclopetario læſus fuerat; *ab operatione ſarcoceles* ortum vidit Clar. riſſ. *Lieutaud; à vulnere ſclopetario thoracis*, vide *Tetanum* 3um.

Curatio exigit vulneris dilatationem ut medicaminibus ingreſſus, & ichori vel puri acceſſuro egreſſus paretur; dein nervo vel tendini puncto oleum terebenthinæ calidum eſt affundendum, cavendo ab unguentis oleiſque rancidis; ſuadet etiam *Pareus*, ſi dolor non remiſerit, ut fervidum hoc oleum infundatur; ſi demum tetanus his reſtiterit, nervus aut tendo punctus

tus eſt tranſverſim ſecandus. Vide *Pareum Libr. VIII cap.* 9, *& Lib. IX, cap.* 37, 38, ubi celebris hiſtoria puncturæ nervi quam Carolus IX Galliæ Rex paſſus eſt.

12. *Tetanus hyſtericus*, Journ. de Med. Oct. 1761 pag. 327.

Hæc varietas eſt opiſthotoni. Monſpelii mulier hyſterica ſingulis diebus tetanum hyſtericum patiebatur cum ſenſuum feriatione & menoſtaſi; ipſi per tres menſes profuere grana XV foliorum aurantii bis in die ſumpta, dein nil proderant; tunc grana iij camphoræ cum ſaccharo per quindecim dies ſumpſit cum ſucceſſu; æſtate à balneis tepidis pejus habuit, à frigidis optimè, vires reſtitutæ & paroxyſmi imminuti; verùm moſchi grana iij cum nitri pauxillo cæteris omnibus magis profuere: *Cl. Coulas.*

13. *Tetanus mirandus*, D. de Plaigne Journ. de Med. Nov. 1765 pag. 436.

Puella, quam catalepſis delirans ſæpius divexat, tanta ſenſibilitate gaudet, ut ſi quis ejus delirio contradicat, aut verbum quoddam ipſi odioſum coram proferat, hoc verbum eſt gallicè *perruque*, latinè cæſaries, aut etiam dum catalepſi deprehenſa, omni ſenſu orbata, ſi pulviſculum tabaci oculis illabatur, ea illico miris convulſionibus primùm exagitata ululans, linguam exſerens retrahenſque, in tetanum poſterganeum cum veloci capitis agitatione incidat, dein tetano holotonico conſtanter, tanquam ſtatua marmorea, rigeſcat, oculis ſurſum converſis, ut in ſtrabiſmo orante: dixi ſenſu eſſe orbatam in cataleptico inſultu, aſt non hoc perpetuum eſt, imò in paroxyſmo tetani dum ſenſu omni orbata videtur, acutiſſime audit, utut rigida & trunco inflexibilis; erecta perniciter & quaſi machina progreditur, oblato obſtaculo circa talum gyrans aliorſum pergit: poſt horæ quadrantem ſcena mutatur, catalepſis accedit, corpus cereum evadit & paulò poſt ſenſuum omnium compos facta à morbo immunis videtur: vide quid ſimile in *catalepſi delirante* & in *catalepſi hyſterica.*

VIII. Catochus; *Galeni.*

In eo diſcrepat à tetano cujus rigiditatem imitatur, quod vel 1° chronicus ſit catochus & diuturnus; tetanus verò acutus eſt; vel 2° in catocho nulla pectoris vehemens agitatio, & reſpirandi difficultas obſervetur, quæ magna in tetano.

1. *Catochus holotonicus* Galeni Comment. in Prorrhetic. 1 Hippocratis. Mich. Fehr. Collect. Acad. tom. 3 pag. 456.

Hæc eſt ſpecies quæ à tetano differt immobilitate pectoris, ab ecſtaſi verò & catalepſi, inflexilitate corporis. *Galenus* primus eſt qui eam ſpeciem memoret, aut obſervaverit; jacebat, ait, ſtudioſus quidam, veluti lignum, rigidus & extenſus, oculis apertis immobilibus, obſcurè audiebat; & aphonus erat; hic morbus periodicè recurrit ex *M. Fehr.*

2. *Catochus cervinus* Hippiatrorum; *Elaphia* Græcorum; *Mal de cerf* Soleiſel. Storck. Ann. med. 1758 pag. 9.

Morbus eſt equis & cervis familiaris, in quo cutis durities eſt lignea; cum cordis palpitatione, & oculorum circumgyratione.

Juvenis, poſt dolores lancinantes omnium artuum, ſubito ſine cauſâ evidenti, doloribus ceſſantibus, toto corpore rigidus & inflexilis fuit, brachia trunco appreſſa, crura extenſa, rigidiſſima, abdomen lapidis inſtar durum, attactu non dolens, collum immobile, maxillæ invicem appreſſæ, muſculis maſſetere & temporali rigidis, tumidis, lingua tamen volubilis, oculi vividi, mens & reſpiratio liberæ, pulſus ſanus.

Balnea ratione loci adhibere non licuit, ſtercus equinum maxillis calidè admotum: per aperturam à dentibus inciſoriis effractis juſcula & mixtura ſequens cochleatim aſſumebantur.

Recipe ſpiritus ſalis ammoniaci, drachmam unam; aceti rutacei, quantum ſatis ad ſaturationem; aquæ rutæ, uncias tres, ſyrupi de kermes, unciam unam.

Bis in die ſpina dorſi perfricata & inuncta fuit oleo verbaſci cum vigeſimâ parte ſpiritûs ſalis ammoniaci; quarto die maxillam movit, deglutire cœpit; humeris & ſpinæ dorſi cucurbitulæ ſiccæ alternis diebus admotæ, clyſmata injecta; octavo die movit manus, dein pedes, trigeſimo ambulavit.

Differt catochus à tetano reſpirationis libertate.

3. *Catochus cutaneus*, vide Zacuti prax. pag. 398 obſ. 96; *Tetanus rheumatiſmalis mirandus* Cornax lib. 2 cap. 27; Isbrand. Diemerbroeck. Anatom. pag. 747. *Raro è ſtravagante morbo* Carol. Curzii Neapolitan. ann. 1755. L.

Adoleſcentula Neapolitana anno 1752 cutim colli, dein faciei, demùm totius corporis ſibi indurari ſenſit, ita ut, obſervante clariſſ. *Curzio*, corium ſiccum, vel corticem ligneum firmitate æmularetur, anno ætatis decimo ſeptimo nondum erat menſtruata, cæterùm ſana.

Sanata eſt longo uſu ſeri lactis, dein lactis ipſius, necnon balneis tepidis, vapore aquæ calidæ, hydrargyro crudo ad grana pauca cum bolo caſſiæ diu uſurpato, demum fonticulo tibiæ inuſto.

Catochus ſomniculoſus *Galeni libr. finition. medic.* & catochus hyſtericus ejuſdem ad carum attinere videntur; catochus ejus phreniticus ad typhomaniam; catochus verò verminoſus Schenckii, vel tetanus erat, vel catalepſis.

4. *Catochus ſcorbuticus* D. Vandermonde Journ. de Med. Juil. 1758. pag. 51. Huc pertinet *oſſificatio muſculorum* fere totius corporis quæ memoratur in *Novellis Anglicis menſis Novembris anni 1760* niſi ſpecies diſtincta ſit. C.

Clariſſ. Marteau de Grandvilliers vidit hanc ſpeciem in muliere quinquagenariâ, rheumatiſmo fortè ſcorbutico, dein anaſarcâ ſeu phlegmatiâ priùs laborante; ſupervenit cutis, tendinum, muſculorum totius corporis rigiditas coriacea, qualis in mumiis Ægyptiacis obſervatur; motus genuum,

carpi,

carpi, digitorum, cubiti impoſſibiles, aut valdè obſcuri erant; cutis ita dura ut lanceolam retunderet; muſculi artuum erant veluti cartilaginei, pulſus tamen in carpo percipiebatur, inde cephalalgia, quam narium hæmorrhagia identidem ſublevabat; phlebotomia vix inſtitui potuit, inde ſcorbuti ſigna clariùs apparuere, gingivarum inflatio, lividitas, fœtor intolerabilis, vomitiones fœtidæ, ptyaliſmus ſeroſo-cruentus ex palato exſudans, demùm mors.

Memini me vidiſſe in Aleſienſi Noſocomio anno 1725 virum per aliquot annos lecto affixum, ex eo quod pedes, tibiæ, & crura induruerant cum maculis exiguis, flavis, lividis, cutis & muſculorum ſummâ duritie, inflexibilitate, quæ pedes mumiæ ſatis aptè referebant. Vide *Arthritidem ſcorbuticam*, & *Rachialgiam ſcorbuticam.*

5. *Catochus ſuillus*, Collect. Acad. tom. 3 obſerv. 61; Ephemerid. Germanic. Andreâ Cnoeffelio obſervante.

Monſtroſus infans cutim habebat corio porcelli toſti ſimillimam, flavam, quæ percuſſa ſonitum edebat, rimis pertuſam; cætera loco citato videantur.

6. *Catochus diurnus.* Miſſa Journ. de Med. Fevr. 1755 pag. 94.

Mulier 50 annos nata, temperamenti melancholici, ſingulis diebus, ab ortu ſolis ad occaſum, per aliquot annos, ita alto ſopore ſepulta jacebat, ut nullis ſtimulis excitari poſſet; interea totum corpus erat rigidum & immobile, ut in Catocho Galeni: ea veſpere ad ſe revertens convulſionibus exagitabatur; lachrymis effuſis, alvo exoneratâ, cibum ſumebat, vino & biſcocto pane utens; vigilabat per noctem, ſequenti mane in ſoporem relapſura, unde vocata fuit *la marmotte de Flandre.*

ORDO TERTIUS.

SPASMI CLONICI PARTIALES,

Spaſmi dicuntur Hippocrati; *Motus convulſivi* Riverii; *Convulſiones clonicæ* Ettmulleri, Gorteri. *Clonici* dicuntur à *Kloneo* commoveo.

IN tonicis ſpaſmis natura materiem nervos muſculis immixtos moleſtantem forti & continuâ preſſione terere & corrigere contendit utplurimùm; aſt in clonicis eam excutere & eliminare nititur, unde *Riverius*, *Heurnius*, omneſque Veteres hos motus expultrici naturæ facultati à materiâ morbificâ ſæpiùs irritatæ tribuunt.

Difficile eſt eos à motibus naturalibus infantum, delirantium, rabidorum, phreniticorum diſtinguere, niſi attendamus ad motivum, quo illi motus determinantur.

IX. Nystagmus, *la Souris*, Diction. de Med.

Eſt vel oculi, vel palpebrarum, imò iridis ſeu uveæ alternus motus ſpaſmodicus, vel oculorum inſtabilitas. Vide *Dictionar. Medicin. Gallicum.*

1. *Nyſtagmus epilepticus.* Vide Mich. Fehr. obſ. in Collect. Acad. tom. 3 pag. 455. P.

Vidi in duabus mulieribus morbum epilepſiæ ſatis affinem, in quo per paroxyſmos ſubitanea accidebat omnium ſenſuum feriatio, cum reſpiratione obſcurâ, & placidiſſimâ, pulſu pacatiſſimo, oculis clauſis, & omnium artuum quiete, flexibilitate, ſed attentè aſpectâ palpebrâ utrâque ſuperiori, tam velociter nictabant ſola cilia, ut vibrationes numerare foret impoſſibile: intra horæ quadrantem ægra ſponte velut è ſomno revertebatur ad ſe, motum, ſenſumque recuperabat, atque capitis gravitatem, quâ antea laborabat, non amplius experiebatur; illi verò paroxyſmi à ſtomachi læſione ortum ducebant, & rariſſimè revertebantur. De Nyſtagmo ſimplici vide *Galenum* qui *Hippum* hunc vocat, & *Caſtell. Equum.*

2. *Nyſtagmus bulbi; Hippus* Galeni libr. definit. Medic. & Mauchartii. L.

Eſt inſtabilitas, non palpebrarum, ſed ipſius bulbi oculi: vidi in nyctalope continuam, ſed pacatam atque involuntariam utriuſque oculi ab uno cantho ad alium verſationem, ita ut nunc ad dextram, nunc ad ſiniſtram continuò oculus converteretur.

Mauchartius & *Woolhuſius* etiam *hippum pupillæ* memorant, ſeu alternam & continuò repetitam pupillæ dilatationem & conſtrictionem. Vide *Diſſert. D. Mauchartii de ulceribus corneæ.*

3. *Nyſtagmus catarrhalis; Tic douloureux de l'œil*; André obſervations ſur les mouvemens convulſifs, pag. 374.

Conſiſtit in doloribus ſpaſmodicis fugacibus, quorum paroxyſmi tres, vel quatuor horas durabant, periodici, recurrentes, ut in febribus intermittentibus, & ter circiter in die repetentes; dolores erant lancinantes in globo oculi, infra & ſupra orbitam; ægri huic oculo ſemper manum admovebant, ibi pulſionem validam, lancinationem, diſtractionem, ſucculſſiones, & palpitationem experientes; pulſus initio erat contractus, febris exigua, cephalæa gravis, coryza, rheuma; nulla verò vel ſputi vel muci narium excretio.

Infarctus membranæ pituitariæ, in ſinubus congeſtus mucus nervos orbitarios comprimebant ſupernos, medios vel infimos.

Indicationes erant hunc infarctum tollere, muci & ſalivæ excretionem promovere, quod, præmiſſis duabus vel tribus phlebotomiis, diæta reſolvens,

vens, diaphoretica, ſuffumigia, & dein cathartica intra quatuor vel quinque dies præſtabant.

X. CARPHOLOGIA; *Crocidiſmus* à *crocis*, floccus; *Crocidizein*, floccos avellere; à *carphos* paleâ, & *logeo* colligo: *Soubreſaut.*

Eſt motus velut convulſivus manuum, quo ægri floccos è veſtibus evellere, paleas colligere, muſcas venari, &c, videntur, quò tendinum ſubſultus referri poteſt.

Longè differt à ſingulari conſuetudine cachecticorum ſibi è labiis lamellas cruſtaceas curioſè avellendi, quam Monſpelienſes *bechic* nuncupant; carphologia enim eſt vel verè ſpaſmodica, qualis ſubſultus tendinum, vel ab hallucinatione oculorum dependet, ſcilicet à ſuffuſione myode; (*Vide ſuffuſionem*). Vidi enim maniacum qui ſimiliter è libro rituali Sacerdotis, ipſi extremam Unctionem adminiſtrantis, floccos & capillos, quos ibi adeſſe dicebat, avellere conabatur; ſed quoniam in phrenitide, & potiſſimùm in cephalitide, ita quandoque ſunt irregulares illi motus, ut in quem finem dirigantur non percipiant Medici, ideò ſpaſmodicis annumerantur.

1. *Carphologia delirantium*; *Crocidiſmus* Auctorum.

Vel ortum ducit à ſuffuſione muſcas, feſtucas referente, vel ab anxietate manuum, ut loco ſtare nequeant; vidi in puerulo vivido, ſaniſſimo, etiàm cùm ſomno pacatè indulgeret, motum illum in tendinibus & digitis continuum, qualis eſt in pedibus quandoque veſpere, & *inquietudo pedum* dicitur.

2. *Carphologia ſpaſmodica; Subſultus tendinum*, vulgò *le Soubreſaut des tendons.*

Eſt motus palpitans aut tremulus, vel digitorum, vel ſimpliciter tendinum, juxta carpum potiſſimùm obſervabilis, qui in febribus malignis, phrenitide, ſimilibuſve morbis acutis delirio ſtipatis apparet.

Quàm funeſti ſit ominis in fine morborum acutorum utraque carphologia norunt omnes; verùm ejus theoria adhucdum tenebris eſt involuta. Hic tendinum ſubſultus, ſeu pulſus convulſivus, in quibuſdam morbis, ut tritæophyâ Americanâ, prænunciat delirium imminens, quod prævertitur veſicatorio amplo protinùs nuchæ applicato.

3. *Carphologia ſimplex.*

In hyſtericis, hypochondriacis, arthriticis, alteruter ex muſculis digitorum identidem palpitat, vel motu involuntario agitatur, ſine ullo alio ſymptomate, ac ſine ullo incommodo; in nyſtagmo palpebræ vel muſculi oculo vicini ſubſiliunt illæſâ ſanitate.

XI. PANDICULATIO; *Scordiniſmos* Græcis; item *Scordinema* Hippocrat. *Cordinema* quibuſdam; *Tiraillement.*

Eſt ſymptoma levidenſe, quod conſiſtit in diſtenſione coactâ plurium;

vel omnium ſucceſſivè membrorum, utplurimùm cum oſcitatione.

Motus eſt contractivus muſculorum extenſorum in brachiis, trunco, cruribus, fugax, tranſitorius, periodicus, qui partim à libertate, partim à naturâ dependet, eoque fine videtur inſtitui, ut perſpiratio excitetur, torpor corporis & animæ diſcutiatur, muſculique ad agendum aptentur.

1. *Pandiculatio torpidorum;* P.

Eſt ea quæ deſidibus, tædio torpentibus, ſomnolentiâ gravatis accidit, nulliuſque eſt momenti, imò ut oſcitatio naturam jucundè ſublevat, & aliquali voluptate afficit.

2. *Pandiculatio febricoſa;* P.

Eſt ſymptoma invaſionis febrium intermittentium, ex quo etiam morbos ab intermittenti latente productos dignoſcimus.

3. *Pandiculatio hyſterica;* P.

Eſt ſymptoma hyſtericis familiare, quod vulgo torpori ſanguinis, ſeu ejus retardationi & ſpiſſitudini, tanquam principio, tribuitur.

XII. Apomyttosis; *Ebrouement* Furetiere.

Eſt ſpaſmodica capitis, & quaſi tremula ſuccuſſio lateralis cum exſpiratione ſonorâ, & trunci agitatione, eo fine ut mucus narium excutiatur, aut ut quid noxium è cute expellatur.

Symptoma illud apud jumenta familiare tantum eſt, aut in homine non ſatis obſervatum, & ſternutationi affine, à quo tamen diſcrepat per exſpirationem veluti ſtertoroſam è naribus factam.

XIII. Convulsio; *Spaſmos* Græcis; *Motus convulſivus* Riverii; *Convulſio clonica* Ettmulleri; *Convulſio* Boerhaave Aphor. 230. *Convulſion.*

Eſt morbus ſpaſmodicus clonicus acutus, vel brevis in artubus, ſuperſtite in paroxyſmis animæ functionum exercitio.

Differt itaque hoc genus ab epilepſiâ & eclampſiâ per ſenſuum exercitium ſuperſtes; ab hyſteria, ex eo quod convulſio non ſit morbus habitualis vel diuturnus; à pandiculatione, apomyttoſi, quòd voluntas ad convulſionem minimè concurrat, niſi ſit ſimulata.

Partes quæ convelluntur ſunt artus, unde à triſmo clonico, priapiſmo, palpitatione, ſingultu, &c, diſcrepat: attamen convulſioni artuum, non rarò diverſorum organorum, ut labiorum, oculorum, agitationes junguntur, ut in eclampſiâ puerili.

1. *Convulſio ab inanitione* Hippocratis; A.

Eſt ea quæ à morbo, potiſſimùm acuto, aut evacuatorio, exhauſtis & morti proximis ſupervenit; ſic quotidiè laniones experiuntur ea animalia fortiùs convelli ante mortem, quæ robore majori pollent, ut ſues, quàm quæ debiliora, ut agni; & vix ullum eſt quod jugulatum non convellatur.

Veteres Phyſices ignari judicabant has convulſiones fieri per nervorum ex-

exſiccationem, ut charta pergamena ad ignem admota retrahitur, cùm humidum exhalat; qui craſſus error vix refutationem meretur: Pſeudo-mechanici feliciùs divinare ſe putant, & exiſtimant ideò convelli exhauſtos, quia languente in cerebro circulatione, dum in quibuſdam arteriolis ceſſat motus ſanguinis, ille in aliis perſeverat, adeoque reſpectivè celerior eſt; atque ex celeriori ſanguinis per arteriolas minimas cerebri fluxu celeriorem fluidi nervei in nervos influxum; & ex eo convulſionem deducunt; ex hac inanitione & debilitate ſummâ convulſionis theoriam mechanicam ſe deduxiſſe putant.

Hujus theoriæ principia ruinoſa ſunt omninò, cùm in phyſiologicis probetur vim fluidi nervei ad muſculum v. g. cordis movendum requiſitam eſſe millies majorem quàm eſt vis, quam hoc fluidum à circulatione, ſeu à corde mutuatur. Vide *Diſſertation ſur la cauſe de la fievre jointe à l'Hæmaſtatique.*

Illuſtris Medicus urbis *Cette* conſuevit ad rheumatiſmum chronicum ſanandum viginti libras ſanguinis bidui ſpatio ex ægri vena mittere: Vide *Obſervations intéreſſantes ſur la Goutte, à Paris 1747 pag. 334:* Cùm hæc therapeia adhibetur, non raro accidit, maximè ſi verminoſa putredo in primis viis, aut æger phlebotomiam timeat, ut cardialgiæ, ſyncopes, & demùm fortes convulſiones ipſi ſuperveniant, cum vomitione, ſudore frigido, faciei mutatione, quæ omnia mortem præ foribus adeſſe ſignificant; interea æger aquâ frigidâ adſperſus, vel cardiaco potu reſtauratus, eâdem die uberrimas iterum phlebotomias experitur cum ſucceſſu.

Cùm *Illuſtriſſ. Hales* ex equâ pintas ſanguinis quatuordecim ſucceſſivè extrahebat, ſucceſſivè vis ſanguinis, ſeu ejus altitudo in tubo vitreo verticali carotidi aptato decreſcebat dimidiâ ſui parte; cùm verò animal ferè ſexdecim libras ſanguinis amiſiſſet, ſudor frigidus mortem proximam intentabat: verùm in his anguſtiis fatalem mortis horam procraſtinabat natura, excitatis convulſionibus, quarum interventu vis, ſeu altitudo ſanguinis in tubo verticali major evadebat, quippe convulſionum ope magna pars cruoris qui in textu carnium hærebat, ad vitam actualem inutilis, expreſſus in cor affluebat, & ipſius motum ſubſtinebat, cùm demum octodecim ſanguinis effluxiſſent libræ, quarum viginti ſex in corpore ſupererant, illico ſanguis in tubi verticalis fundum præceps ruebat, & animal mortem ſubitò obibat.

Hinc patet convulſiones in extremo mortis periculo vitalem curſum ſanguinis paululùm ſuſtinere, & ad aliquot minuta vitam prorogare, ſecus illicò elapſuram. Sequitur ex experimentis Medici Cettenſis maximam partem terribilium ſymptomatum, quæ à profusâ hæmorrhagiâ ſequuntur, ab animæ terrore, magis quàm à ſanguinis jacturâ, procedere, cùm illi ipſi qui à primâ vel ſecundâ phlebotomiâ convellebantur, reſumpto animo, uberiores eâdem & ſequenti die tolerabant ſine ullo infortunio.

2. *Convulſio à nervi puncturâ* Heiſter Chirurg. cap. 2. A.

Ea eſt quæ à nervi, tendinis, aponevroſis, membranæ puncturâ exoritur; illæ enim partes eatenus dolent & convelluntur, quia nervi quibus ſcatent

ſcatent puncti ſunt, niſi ſimul depreſſus cerebri cortex his convulſionibus anſam præbeat.

Quibus in phlebotomiâ è brachio puncta eſt aponevroſis, vel punctus tendo bicipitis, dolor in vulnere non ſtatim ſentitur, ſed duodecim horis poſt phlebotomiam, iſque non in loco puncto, ſed altius verſus ubi dolor ſe figit, & ex brachii extenſione recrudeſcit : pars læſa tumorem avellanæ magnitudine contrahit, ex orificio ichor quidam jugiter deſtillat, quod eſt præcipuum puncturæ tendinis ſignum. Vide *Parei Chirurg. lib. 9 cap. 38*, *Boneti Mercur. compilat. pag. 130 & 147*, *Sydenham de pleuritide*, qui hoc cataplaſma præſcribit.

Coque radicum lilii albi uncias quatuor in lactis libris duabus; miſce farinæ lini & avenæ, ana uncias tres prius in lacte coctas; fiat cataplaſma manè & ſerò renovandum.

A puncturâ nervi, quam in Carolo nono Franciæ Rege vidit *Pareus*, illicò dolor vehemens oritur, brachium tonicè convellitur, & intumeſcit : laxatâ ligaturâ, lintea oxycrato imbuta brachio applicata ſunt, & emplaſtrum ex baſilicone vulneri admotum, quod ipſius agglutinationem remoraretur; dein oleum terebinthinæ calens cum aquâ vitæ vulneri infuſum eſt; toti verò brachio emplaſtrum diachalciteos in aceto & oleo roſaceo ſolutum inductum eſt obvolutâ inſuper faſciâ expulſivâ : his poſt trimeſtre ſpatium Rex ſanatus eſt, dolor verò brevi mitigatus; decreverant autem, ſi dolor his remediis reſtitiſſet, vel oleum fervens in vulnus infundere, vel nervum ipſum tranſverſim reſcindere, potiùs quam lethiferæ convulſionis periculo exponere. *Pareus lib. 9 cap. 38.*

3. *Convulſio febrilis*, Boerhaave aphor. 710. A. P.

Ea eſt quæ accidit in augmento, vel ſtatu febris tum continuæ, tum inflammatoriæ; quæ enim in agone ſupervenit, eſt convulſio ab inanitione.

Si febris ſit verminoſa, maligna, convulſio ſolet accidere, quoties phlebotomia celebratur, licet ea phlebotomia in vigore febris fiat, & à pulsûs vigore indicetur; convulſiones enim quæ à phlebotomiâ in febribus accidunt, deſignant materiem verminoſam, vel malignam in primis viis, ut monet *Barbeyracius*, & expertus ſum. Convulſio illa febrilis dependet ab infarctu vaſorum cerebri, ſanguiniſque ſtaſi & inſpiſſatione, quibus obviam ire natura contendit; nec magis mirum eſt tunc temporis convelli manus aut pedes, quàm ad eas partes jam dudùm amputatas referri dolorem : moleſtiæ enim quæ ſunt in nervorum principio, ad partes quibus hi nervi proſpiciunt, referri ſolent : convulſio febrilis pejor eſt apyretâ; ſi poſt craſſam urinam ſequatur urina aquoſa, limpida, in acutis malum eſt : ſignificatur enim convulſioni delirium aut ſoporem acceſſurum eſſe; ſi viribus jam exſolutis convulſio accidat, ea mortis eſt prænuncia.

Curatur hic morbus ut febris ipſa, ſcilicet exigit victum ex liquidis, phlebotomiam è pede, collo repetendam, deinde cathartica; ſi verò pulſus non vigeat, hirudines temporibus admovendæ; laudantur etiam veſicatoria dorſo applicata, maximè ſi febris ſit typhodes, aut æger ad ſoporem vergat : pulſi

medio

medio ſecti calidè applicantur per horam capiti raſo; ſedatâ febre guttæ minerales anodynæ Hoffmanni decem vel quindecim identidem offerantur.

4. *Convulſio à capitis ictu* Boneti Sepulchret. de convulſione, obſerv. 23. A. P.

Ea eſt quæ tribuenda videtur ictui, contuſioni, vulneri, commotionive diverſarum capitis partium, ex quibus ſeriùs, ociùs ſuperveniunt diverſarum partium, etiam è latere ictui oppoſito ſitarum, ut brachii, cruris, digitorum convulſiones.

Invenerunt in cadaveribus ſaniem, pus, ſerum effuſum, plexum choroideum cruore turgidum, meningem piam inflammatam, pus in cerebri ſubſtantiâ inter meninges, ipſas meninges tumidas, &c; prout citiùs vel ſeriùs poſt acceptum vulnus æger perierat.

Si æger ab ictu concidat, vertigine, vomitione biliosâ, aphoniâ laboret, etiamſi nulla fractura ſit, metuenda eſt convulſio, eclampſia, paraphroſyne, apoplexia, &c, unde operatio trepani indicatur.

A largis phlebotomiis & victu liquido ordienda curatio; auxilia chirurgica ex *Heiſtero*, & *Dionis* repetenda.

5. *Convulſio ab hydrocephalo* Boneti Sepulchret. de convulſione; paſſim Williſius Patholog. cerebri, Carol. Piſo de morbis à colluvie ſerosâ, &c. A. P.

Infantibus hic morbus familiaris eſt; in horum cerebri ſinubus, aliiſque in locis poſt mortem ſerum effuſum reperitur. Novi familiam, cujus infantes circa ſextum ætatis annum omnes periere ex hoc morbo, ſcrophulis huic effuſioni anſam præbentibus; febricula inconſtans cum alterno faciei rubore & pallore, necnon cacoſitiâ & faſtidio omnium divexabat; ſubitò dein convellebatur vel gena, vel oculus, & poſt paucos dies è medio tollebantur: idem obſervavit *Williſius*. Convulſione etiam primo aut ſecundo ab ortu menſe infantuli corripiuntur in facie, præcordiis & artubus, fortè propter mollitiem & ſeroſitatem in cerebro, in quo caſu pulverem de Guttetâ bis in ſeptimanâ per annos præſcribimus, & leves catharſes ex ſyrupo de cichorio, de floribus perſicorum, caſtorei eſſentiam ad gutt. xij; eſſentiam ſuccini ad gutt. ij.

6. *Convulſio nephralgica* Helmont. de Lithiaſi cap. 7. A.

Duas obſervationes habet *Helmontius* convulſionum lethalium, quas adſcribit calculis in rene & in uretere poſt obitum repertis, comitante nephralgiâ.

Si in unâ parte irritatur vis expultrix naturalis, ea ſurgit in aliâ, nec ſemper proximâ, ſed etiam in diſſitâ parte, ut totum corpus tantum concutiatur. *Schneider. de catarrhis.*

Motus convulſivos pluries in die exacerbantes ſanavit *Francklinus* repetitis electriſationibus, quos nulla alia auxilia ſedare potuerant. Vide hiſtoriam *Journal de Med. de Vandermonde Oct. 1759.* Hunc morbum à decennio durantem abſtulit electriſatio octies in die repetita; prima quidem commotio paroxyſmum excitabat, aſt altera auferebat; ſupererat crampus quem trimeſtris electriſatio etiam ſanavit.

7. *Convulſio raphania* Ill. Linnæi Gen. Morb. 145. *Dragſiuta* Suecis; *Crankheir* Germanis : Vide Diſſert. Ill. Linnæi de Raphania, Amœn. Acad. T. VI.

Raphania dicitur hic morbus ex raphaniſtro, cujus ſemina, ut plurimùm ſecalino uberiùs mixta, crudelem hanc Epidemiam apud Suecos & Germanos paſſim inferunt.

Hujus character eſt contractura artuum cum agitatione convulſiva & doloribus atrocibus per periodos recurrentibus. Duratio morbi à diebus decem ad menſes tres.

Initium. Artuum laſſitudo, frigus & horripilatio vaga, capitis dolor, anxietates præcordiorum. *Augmentum.* Subſultus ſpaſtici digitorum & pedum, imò tendinum & muſculorum, ſub cute viſibiles, febris, æſtus, ſtupor, delirium, pectoris conſtrictio, dyſpnœa ſuffocatoria, aphonia, convulſiones ſimul horrendæ in artubus, præeunte formicatione. *Status.* Paroxyſmi convulſionum & dolorum atrocium vehementes, cum vomitione vel diarrhœâ, vermium rejectione, ſiti, & in juvenibus bulimiâ. *Declinatio.* Circa undecimum, aliis vigeſimum diem ſudores copioſi, exanthemata purpurea, in quibuſdam tabes, in aliis ſtupor capitis, artuum rigiditas.

8. *Convulſio ab uſtilagine* Wepfer. Ephem. natur. curioſ. obſerv. 120; *Convulſion cauſée par le Seigle ergoté*, *Convulſio Solonienſis*; Hiſt. de l'Acad. des Sc. P. A.

Videtur eadem ac Suecana : Incipit à formicatione pedum, manuumque; ſequuntur convulſiones in artubus, dorſo, capite, deinde dolores atroces cum aliquâ mentis perturbatione, & pyrexiâ ſymptomaticâ; doloribus evaneſcentibus, eclampſia, apoplexia vel inflammatorii morbi ſuperveniunt. Vide *Act. Acad. Curioſ. vol. 7. obſ. 41.*

9. *Convulſio Indica*, Morbi familiares in Inſulâ Bourbon, vel Maſcarinâ. Vandermonde Journ. de Med. A.

A quovis vulnere, quavis puncturâ, vulnere ſanato, ſi æger aëri vel aquæ frigidis ſe exponat, is corripitur crampo partis affectæ, qui ſpaſmus inde dorſum & caput impetit, mox triſmus maxillæ à ſtupore incipit, & totum denique corpus convellitur, atque niſi ſuccurratur, miſerè perit æger.

Cura ex cardiacis, ſudorificis, frictionibus cum linteo calido, ligaturis artuum perficitur; verùm ſi hæc fruſtranea ſint, ferro candenti vulnus aperitur, quo remedio plures evadunt.

In hac regione frequentiſſimi, & diri ſunt morbi convulſivi, à levi vulnere; à colicâ recens nati plures convulſi moriuntur; adulti à convulſione evadentes deformati vel paralytici remanent; epilepſia, hyſteria, hypochondriaſis, ibi frequentiſſimæ ſunt. An eſus teſtudinis, an vinum mellis, vinum ſacchari ſeu Tafiat & Arac, quo abutuntur incolæ regionis calidiſſimæ ad 20 grad. latitud. meridional. in aëre quem numeroſi volcani ſulphureis, bituminoſiſque vaporibus inficiunt, huic morbo occaſionem præbeant ?

10. *Convulſio abdominis*, Baglivi pag. 202. Prax. medic. lib. 2. B.

In quadragenario muſculi abdominis ingenter ſubſiliebant & convellebantur, quod

quod rariſſimè accidit ; ſanguine per hæmorrhoidas emiſſo, injectis clyſteribus lactis, & hauſto oleo amygdalarum, & ſyrupo papaveris rhœados in longo brodio diſſolutis, poſtridie convaluit.

11. *Convulſio univerſalis. Maladie ſacrée, Hieranoſos* Patholog. methodicæ, & Ill. Linnæi Gen. Morb. A.

Hæc ſpecies notatur continuâ noctu & interdiu factâ agitatione omnium & ſingularum corporis partium, violentâ & coactâ, cum functionum animæ integritate.

Hanc ſpeciem olim obſervavi Aleſiæ in puellâ pubere nondum menſtruatâ, quæ faſcinata putabatur, quæque per octo dies continuò capite, oculis, linguâ, collo, trunco, brachiis, digitis, cruribus, &c, agitabatur, noctu tamen quandoque paululùm quieſcebat, ad interrogata reſpondere conabatur geſtu, & loquelâ, quam tamen convulſiones intercipiebant ; cibum & potum avidè, ſed ob convulſiones difficulter, aſſumebat, ſenſus omnes & aliæ animæ functiones in eâ vigebant.

Inſtitutis tribus phlebotomiis & catharſi cum emetico, convaluit.

Similem morbum dein ſe obſervaſſe ſcripſerunt *D. Dupont Med. à Tartas ; D. Sentex Med. à Condom ; D. Molard Med. Maſſilienſis*, ita ut non ita rara ſpecies ſit. Dicitur hieranoſus, ſeu morbus ſacer, quia à faſcino vulgò creditur inducta aut divinitùs immiſſa, & reapſe omnibus qui hanc obſervavere tum Medicis tum idiotis admirationem movit.

12. *Convulſio habitualis ; Convulſiones infrequentes* Schenckii obſerv. de ſpaſmo pag. 128. *Convulſion admirable* de Marcel Donat. P. L.

Differt à priori quòd ſit particularis, ut capitis vel pedis, ſed habitualis, ita ut menſes & annos perſeveret, quotidie repetens vel per intervalla revertens cum functionum animæ integritate.

Mulier, quinto graviditatis menſe tonitru perterrita, incidit in convulſionem, quæ nunc hanc, nunc illam partem exagitabat, quæque adhucdùm à novem menſibus quotidie datâ horâ recurrit ; ſcilicet horâ ſextâ veſpertinâ ſæpiùs incipit, & ad dimidiam noctem perſeverat, ſalvis omninò aliis mentis & corporis functionibus : Poſt puerperium & fluentibus lochiis paulò meliùs habuit : uſu laudani ſopiuntur aliquamdiu hi motus, dein reverſuri : balnea quindecim durante ipſa graviditate ſine ſucceſſu adhibita ſunt ; kinkinæ & martis uſum ſuaſit *Ill. Hallerus* : pulvis de gutteta cum juſculis pulli & herbis cephalicis nihil profuit.

Marcellus Donatus vidit monacham quæ per plures annos convulſivas commotiones perpeſſa eſt, ita ut lecto cubare cogeretur ſedendo ; diu noctuque capite, collo ac ſcapulis commotis antrorſum, retrorſumque inceſſanter, edendo, ac bibendo, concutiebatur, ita ut nec ipſa nec adſtantes eam continere valerent quominus id pateretur ; quod ſi magnâ vi aliquando id prohibere tentaſſent, ea in animi deliquium incidebat, maximeque affligebatur : ea nunc alternis diebus, nunc quartâ quaque die, id patitur, quandoque per menſes maximè æſtate immunis eſt, imò tùm ſomnum quan-

doque capeſſit, ab illo motu non vacat omninò; motus autem illi ab ſpinâ dorſi originem ſumere videbantur.

Idem *Donatus* obſervavit mulierem, quæ continuò noctu & interdiu pollicem pedis ſurſum & deorſum alternis vicibus agitare cogebatur, quod invitis omnibus præſidiis per annos ad mortem uſque perſeveravit. *Vide Donatum hiſtor. mirabil. lib. 2. cap. 3.*

Differunt hæ ſpecies à Suecanâ quòd chronicæ ſine febre, ſine dolore perſtent, ſolummodo à convulſione univerſali ægri maximopere defatigantur.

Ordo factitius exigeret ut convulſio univerſalis ad alium ordinem dimitteretur, ſed cùm non dentur limites fixi inter convulſiones univerſales & partiales, quippe in eâdem ægritudine ſæpè partiales abeunt in univerſales & viciſſim, atque genus novum conſtituendum foret, ſatius eſt peccare contra ordinem factitium; idem dictum eſto de tremore partiali & univerſali, qui proinde ad idem genus attinent.

13. *Convulſio ab onaniſmo* D. Tiſſot, de morbis à Maſtrupatione pag. 196. Onanias London 1752. P. A.

Penduli-faber adoleſcens ex maſtrupatione habituali quæ toties parvam epilepſiam inducebat, cum capitis retrorſum factâ convulſione, gutturis intumeſcentiâ, ſenſuum obſcuratione, intra annum maximè debilitatus, à fœda libidine licet abſtinens, ſed ſeriùs, ſimili modo per horas plures vulgò duodecim convellebatur periodicè cum doloribus dorſi atrocibus ita, ut ulularet, toto paroxyſmo nil deglutire poſſet, pallidus, cadaveroſus, inops, ſibi infenſus, macilentus, diarrhœâ, ptyaliſmo confectus, ſtupidus, œdematoſus, fœtens, obiit. *Vide Tabem dorſalem*, & *Lumbaginem dorſalem.*

14. *Convulſio Gravidarum*, Levret Art des Accouchemens pag. 224.

Præter eclampſiam Gravidæ ſunt obnoxiæ convulſioni de qua ſilent omnes Authores; paroxyſmi terrorem incutiunt, & ad plures horas non raro perſeverant, & nec cognitionem nec ſenſum obſcurant, nec aborſum inferunt, imò conaminibus partûs accedentibus ceſſant. De eclampſia Gravidarum longè aliter ſe res habet. *Vide Eclampſiam* & *Diſſertationem* A. *Schaſonski de puerperarum convulſionibus: Argentor. 1763.*

15. *Convulſio hemitotonos. Pleurototonos* Boenekenii Collect. Francon. Tom. 6 pag. 21.

Mulier, poſt laſſitudinem brachii & cruris dextri, ſenſum formicationis in toto latere ſiniſtro patiebatur, deinde verò convulſiones in toto hoc latere, ne quidem facie exceptâ, experiebatur; his ſublatis ſequebantur dolor, tremor & debilitas brachii & cruris ejuſdem: phoſphorus urinæ ad tria grana aliquoties ſumptus has convulſiones ſanavit.

16. *Convulſio intermittens.*

Centurio adoleſcens à quinque menſibus obnoxius eſt violentæ artuum convulſioni, quæ quotidie revertitur, & aliquot minuta, raro horam, perſeverat: animæ functiones ſalvæ ſunt, interea tamen ejulat, licet non doleat: ceſſante convulſione brachium dextrum ſtupet, & ſi vel leviter tangatur, dolet acerrimè: manus dextra pendula manet, & ſi ſiniſtra leviter

ter prematur, quæ aliunde bene ſe habet, ipſa dolore atroci afficitur; hic æger ante annum multum caloris & famis paſſus erat in Luſitania, glandibus victitans per aliquot dies; hæc ab ægro accepit *Ill. Fizes*, qui diluentia & edulcorantia ipſi præſcripſit.

XIV. TREMOR, Græcis *Tromos*; *Tremblement.*

Eſt motus depravatus artuum, capitiſve, in quo per breviſſima ſpatia eunt, & redeunt, involuntario non impedito tamen omninò motu libero eorumdem artuum, ſine ſenſu acuto frigoris.

Ex his ultimis circumſtantiis tremor à convulſione differt, nec enim debilitas motûs eſt tremori eſſentialis, cùm detur tremor vehemens, quem coactum aut convulſivum dicunt, nec in omni tremore pars liberè elevata alternis vicibus proprio pondere deprimitur, cùm tremor etiam vigeat in artu ſuſtentato, adeoque independenter à gravitate. Differt autem à rigore febrili, catarrhali, quod non ſtipetur ſenſu ſummi frigoris ab interno principio oriundi, nec cutis conſtrictione & corrugatione ſubitâ, ut in rigore accidit; hujus verò aitiologia adhucdum in obſcuro latet.

1. *Tremor à debilitate* Sennerti 1ª *Species*; ut à venere, morbis evacuatoriis, inediâ. C.

Ille eſt qui convaleſcentibus familiaris eſt, qui eos etiam afficit, qui equitando, laborando, dura inſtrumenta tractando, ſe defatigaverunt, his laboribus non aſſueti; illa ſpecies videtur pendere à debilitate facultatis motricis, quæ non niſi interjectis morulis artûs gravitatem ſuperat, adeoque alternatim attollitur à facultate & deprimitur à gravitate pars movenda.

Illa ſpecies diſtinguitur ex eo quod artu ſuſtentato ceſſet tremor; hæc autem curatur quiete, ſomno, paſtu, analepticis, & moderato exercitio.

Omnis tremor, ſi coactum excipiamus, ceſſat, cùm conatus voluntarius artus movendi deſinit, aut pars ſuſtentatur; revertitur verò cùm artum movere volumus, unde tremor diſtinguitur ab omni alio genere ſpaſmorum.

2. *Tremor ſenilis*, Sennerti de tremore. L.

Illa ſpecies præter debilitatem habet etiam conjunctam tendinum muſculorumque duritiem, quibus fit, ut fluido nerveo fortè ſint minùs pervia hæc organa; ſed inſanabilis eſt.

3. *Tremor temulentus*, Plateri. P. L.

Illa ſpecies à longo & immodico liquorum fermentatorum uſu ſoboleſcit, adeoque vinoſis familiaris eſt, & non minùs inſanabilis ſi inveterata, maximè verò vinum jejuno ſtomacho potatum tremorem inducit; oritur etiam ab opio, hyoſciamo, aliiſque inebriantibus, in quo caſu oxycratum, acetumque ipſum optimè conducunt præmiſſis generalibus: qui in officinis tabaco parando deſtinatis operam navant, hoc tremore tandem laborant.

4. *Tremor à Coffeâ*, Baglivi pag. 76. à *ſiccitate*, *&c.* P.

Qui potu caffè utuntur immodico, maximè ſi ſicci, ſtudioſi, melancholici,

lici, illi in manuum tremorem incidunt, qui abſtinentiâ à caffè, aliiſque ſalſis, piperatis & longo uſu lactis, ſanatur.

Vide curam 2æ ſpeciei D. Lazerme.

5. *Tremor Metallurgorum*, Sennerti *ſpec.* 2ª & 4ª; *Mill-reeck*, Eſſais Phyſ. d'Edinbourg. Tom. 1. Wilſon. C. P.

Huic ſpeciei ſingulari obnoxii ſunt vulgò qui in plumbi, hydrargyri, aliorumque metallorum fodinis habitant, nudo corpore laborant, vel etiam incautè ſe exponunt aëri frigido; poſt litus mercuriales aut diu tractato hydrargyro, ut ſpeculorum confectores, qui fumum plumbi, aliorumve metallorum fuſorum excipiunt, ut aurifabri. Curatur electriſatione obſervante Ill. *de Haen*, *novâ curandi methodo.* In gradu ſecundo Rachialgiæ Saturninæ, maximè ſi jejunus ſpirituoſos liquores bibat, præter gaſtrodyniam, colicam, aſtheniam, ſtuporem artuum, accedit conſtipatio, colica rodens, febricula, cephalalgia vertiginoſa, inſenſibilitas, delirium, rabies, extremorum tremor, pulſus intermittens, mors.

Laudantur in hoc tremore decocta ſudorifica ex radice acori, arctii lappæ; lacte cum decocto buxi, chinæ radicis; thermæ ſulphureæ. *Vide Wilſon Eſſais Phyſ. d'Edinbourg.* Requiritur initio cura rachialgicæ.

6. *Tremor coactus*, Sylvii de le Boe Prax. libr. 1. cap. 42.

In illa ſpecie partes tremulæ, etiam ſuſtentatæ, ſubſiliunt & veluti vibrantur, ita ut nulla laxitas locum habeat; hic tremor quandoque ſubſequitur, quandoque præcedit convulſionem, adeoque ab eodem principio pendere videtur, ſcilicet ab irritatione nervorum, tum in ſuâ origine, tum in partibus, atque inde influxu fluidi nervei in muſculos moderatores inordinato. Hic tremor etiam melancholicos & hypochondriacos aggreditur.

Curatur aquis ſulphureis quales ſunt Montis-aurei, Barregienſes, Bagnaulenſes, deinde uſu juſculorum refrigerantium & edulcorantium, oleis blandis.

7. *Tremor vertiginoſus* Boneti Sepulchret. T. 1. pag. 67. *Cephalalgia à verme in cerebro*, *obſ.* 116. A.

In Marcâ Anconitanâ ann. 1571 epidemicè graſſabatur hic morbus cum cephalalgiâ quaſi perterebrante, tremore convulſivo, vertigine, per paroxyſmos redeuntibus & intra paucos dies occidentibus. Nulla profuere remedia; inventum eſt in cerebro inſectum vermiforme, rubrum, digito longius, ore acuto, collo piloſo, vivum, latens in cerebri ſinubus: *Saxonia Panthei lib. 1* vertigines inter ſigna præcipua vermium in cerebro refert. Vermes quidem in ſinubus frontalibus non rari ſunt; verùm in cerebro, ipſove cranio ſoli teſtantur *Bonetus*, *Gemma*, *Ballonius*, *Rolfincius*, & *Thomas Bartholinus.* Vide *Cephalalgiam verminoſam.*

8. *Tremor ab Hydrocephalo* Guid. Patini; Boneti Sepulchret. de tremore obſ. 7. & 9. *ab humiditate* D. Lazerme, curat. 3. C.

Hydrocephali voce intelligo fluidi ſeroſi, ſanioſi, vel ſimilis copiam in ipſa cerebri cavitate. *Guido Patinus* in cadavere cujuſdam Campani qui inolito tremore fuerat correptus, cum febre, hoc extincto invenit in cerebro

bro ſerum multum ſubvireſcens, cujus pars in medullam ſpinalem dilapſa erat. Idem teſtatur *Ignat. Thyermair*; verùm in vini potoribus hoc ferè tantùm obſervatum eſt, adeoque hic eſt tremor temulentus.

9. *Tremor tendinum*, *ſubſultus tendinum*; *ſoubreſaut des tendons.*

Eſt ſymptoma febrium malignarum, phrenitidis, & aliorum morborum acutorum capitis: Vide Carphologiam.

10. *Tremor ſcorbuticus*, Sennerti, eſt tremor metallurgorum. C.

11. *Tremor paralytodes* Juncker. Conſpect. de tremore ab infarctu cerebri & medullæ ſpinalis. C.

Affinis eſt tremori ab hydrocephalo.

Curatur ut paralyſis; huic ſuperveniens, boni ominis eſt; cathartica, juſcula diuretica calida ex cancris, aſellis, radicibus antiſcorbuticis; aquæ thermales, juſcula ſudorifica, opiatæ cephalicæ ex rheo, caſcarillâ, karabe; fumus aromaticus ex thymo, karabe, &c. conducunt.

12. *Tremor à ſaburrâ.* B.

Quadragenarius, æſtate præteritâ, tremore univerſali ſpaſmodico correptus ſubitò, ſine febre, cum linguæ ſorditie, adivit me; præſcriptâ phlebotomiâ, meliùs ſe habuit; ſequenti die aſſumptis ipecacuanhæ granis quindecim & mannæ unciis tribus, ano & cato purgatus eſt; tertiâ die iterata phlebotomia, quartâ iterata catharſis, & ſanatus eſt.

13. *Tremor à plethorâ*, Hippocrat. 2. Epid. S. 4. de Stymargi ancillâ. B.

Ex faciei rubore, arteriarum plenitudine, menſium, lochiorum, hæmorrhagiæ aſſuetæ ſuppreſſione, victu lautiori & otiosâ vitâ cognoſcitur; & phlebotomiâ, diætâ tenui, potu infuſi ſalviæ, meliſſæ curatur.

14. *Tremor à pathemate*, *metu*, *irâ*, *gaudio*, *libidine* &c. Ill. Lorry de Melanch. T. I p. 98. B.

Qui vulnera in præliis paſſi ſunt, aut chirurgicas operationes diras experiuntur, non rarò tremore per horas perſeverante laborant; ab ira etiam ſæpius nec non à gaudio, à libidine idem accidit, imò quandoque periodicè revertitur ſine pyrexiâ. Mulier gravida, quæ maritum ſubito peremptum exhorruerat, genuit filium tremore miſerando correptum.

15. *Tremor Aſturienſis.* Vide *Lepram quartam.*

16. *Tremor palpitans*, Preyſinger Claſſes morborum. *Palmos* Galeni.

In tremoribus vulgaribus, æqualibus temporum intervallis, non muſculus, ſed artus ipſemet alternatim attollitur aut deprimitur, aut in oppoſitas partes it atque redit per minima tamen ſpatiola; in palpitatione verò ſine ullo ordine muſculi unius lacertus ſubitò ſubſilit, nec regulariter continuoque movetur, ſed nunc ſemel aut bis, nunc minimè intra idem tempus ſubſilit; An cauſa irritans in ſenſorio communi, an in muſculo ipſo palpitante quærenda ſit, ignoramus. Flatui cuidam exploſo & partem attollenti hunc motum tribuebant Veteres ob velocitatem motûs, & ob affectûs hujus fugacitatem: ne confundas itaque hunc motum cum pulſatione arteriæ vel aneuryſmatis,

matis, nec cum motu reſpirationis in quavis parte pectoris vel abdominis; qui regularis eſt & rhytmicus.

17. *Tremor traumaticus*, M. Hoin Journ. de Med. Aouſt 1752.

Eſt ille qui à contuſione capitis accidit, cum cephalalgia & aſthenia univerſali. Videtur pendere hæc ſeries ſymptomatum ab erethiſmo pericranii aut aponeuroticæ capſulæ totum caput cingentis, & fluidi nervei influxum in partes minuentis, unde aſthenia & tremor univerſalis; his ſymptomatis in obſervatione citata acceſſere pyrexia cum delirio noctu creſcens. Aſt inciſio crucialis loci contuſi ad cranium uſque laxitatem hiſce membranis conciliavit, unde illicò ferè ceſſarunt omnia ſymptomata.

18. *Tremor rheumatiſmalis* Ill. de Haen. Tom. 3. obſ. 19. C.

Eſt manuum crurumque tremor, cum harum partium dolore rheumatiſmali, agrypnia, &c: morbus eſt diuturnus quem *Ill. de Haen* electriſatione feliciter abegit.

19. *Tremor typhodes* Ill. Pringle & van Swieten *des Malad. des Armées* A.

Eſt ille manuum tremor qui typhum carcerum ab initio comitatur, & illam ſpeciem à ſynochis diſtinguit, maximè ſi à phlebotomia ſuperveniat delirium & ſumma aſthenia: *Pringle tom. 2. cap. 6.*

XV. PALPITATIO; *Palmos* Græcis; *Caphora* Serapionis; *Cardiogmus* Galeni in Aph. 65 Sect. IV; *Formido* Hollerii; vulgò *Cordis palpitatio; Palpitation du Cœur.*

Eſt major cordis pulſatio quàm ex arteriæ pulſu exſpectandum eſſet, ſeu cum pulſu debili, ſæpiùs intermittenti.

Cor ideò pulſat, vel verſus coſtas arietat, quia dum ventriculi coarctantur, auriculis tunc turgeſcentibus & ab hac preſſione reſilientibus, baſis cordis impellitur, unde motus ejus *converſivus* evadit fortior, & quoniam in hoc motu aorta paululum intorquetur aut partim via ſanguinis obſtruitur, impetus ſanguinis in arterias, adeoque pulſus minor evadit.

Ideò verò cor reſilit vel 1° quia fortiùs contrahitur ab influxu fluidi nervei, quàm exigit copia ſanguinis ejiciendi, ut in palpitatione hyſtericâ, à pathemate, &c; vel 2° quia ob impeditum ſanguinis per cor tranſitum plus ſanguinis ſolito congeritur in auriculâ, quæ proinde à corde contracto fortiùs premitur, fortiùſque illud proprio elatere repellit.

In febre pulſatio cordis eſt fortior, ſed nulla inde palpitatio, quia pari paſſu fortior eſt arteriarum pulſatio; in ſyncope debilior eſt arteriæ pulſus, ſed debilior pari ratione eſt cordis pulſatio.

Cauſa eſt conatus cordis obices circulationi oppoſitos, quos ſenſit, per fortiorem pulſationem, ſuperandi; unde principia palpitationis duo ſunt; 1° conatus cordis violentus ad augendas illius vires, ut in hyſtericis, hypochondriacis, in terrore; 2° obices in corde, auriculis, arteriis majori-

bus,

bus, pericardio, cum exiguis cordis conatibus. Inde enim colliſio creſcit, minùs tamen quàm ubi conatus cordis eſt fortior.

1. *Palpitatio ab anevryſmate cordis* D. Senac. Malad. du cœur pag. 414. Lanciſii de anevryſmat. P. C.

Frequentiùs dilatatur ventriculus, auriculaque dextra, quàm ſiniſtri lateris receptacula.

Has dilatationes anevryſmata cordis voco, quæ hæmoptyſes, orthopnœas, aſthma, phthiſim, hydrothoracem ſæpiùs inducunt.

Cauſæ efficientes ſunt impetus ſanguinis abſolutè auctus ab exercitiis immodicis, unde curſores, bajuli, veredarii, crapuloſi his ſunt obnoxii; impetus verò eò major eſt in parietes cordis & auricularum, quò magis ipſi antrorſum reſiſtitur ob valvulas rigidas, concreta polypoſa, terrorem, pathemataque varia, à quibus cor, arteriæve conſtrictæ manent; unde coagulum ſanguinis, polypoſa concretio. Hinc mortes repentinæ, ſuffocantes palpitationes, ruptio anevryſmatum.

Signa pathognomonica ſunt magna palpitationum vis, & frequentia vel recrudeſcentia à levi occaſione cum leipothymiis, ſenſu molis majoris coſtas vel xiphoideam cartilaginem ferientis, &, quod mirum eſt, quandoque pulſus vividus & plenus, cùm ſcilicet auricula dextra ſanguinis tranſitui obſiſtit, liberique ſimul ſunt ventriculi, atque tunc temporis palpitatio levis eſt, vixque manu percipitur, adde ſitum palpitationis in latere dextro.

In paroxyſmo phlebotomiæ, narcotica, abſente leipothymiâ, diæta tenuis, quies corporis, & animi mortem protelant.

2. *Palpitatio à corde oſſificato* Ill. Senac de corde pag. 431-437. Ill. Morgagni Epiſtol. XXIV. 17. P.

Viginti plures extant Obſervationes oſſificationum in diverſis cordis partibus cum pulſu debili, inæquali, palpitatione aliiſque ſymptomatis; aſt morbi nulla datur adhucdum certa & conſtans diagnoſis; aortam maximâ ſui parte oſſeam videſis apud *Bonetum*, *Vieuſſenium*, &c.

3. *Palpitatio calculoſa* Schenckii Libr. 2. de Corde pag. 297. P. C.

Vbi ſex Authores teſtantur ſe inveniſſe in ventriculis cordis calculos, & duo alii callos; plurimi ex his ægris palpitatione cordis laboraverant: tres obſervationes calculorum in corde, unam in pericardio referunt *Ephemer. Nat. Curioſ.*

4. *Palpitatio tremula*; *Tremor cordis* vulgò; *Cardiogmos* Galeni & Erotiani, non Hippocratis; *Mal de la Luna*, Pedemontani L. I de Secr. Schenckius de Verme cordis L. 2 Obſ. p. 296. P. C.

Character obſcurus eſt. *Galenus* dicit eſſe motum quemdam cordis palpitationi ſimilem. Meo quidem judicio eſt motus quaſi tremulus pectoris cum pulſu inæquali & intermittenti, cui ille motus reſpondet, necnon cardialgiâ ad leviſſimum corporis motum recurrente, & dyſpnœâ.

Ille morbus procedit ab anevryſmate auricularum cordis, aut cordis ipſius dilatatione notabili, quâ fit ut vera palpitatio, ſeu impetus cordis in ſiniſtrum latus non percipiatur, ſed motus quidam tremulus in regione cordis, quo

pectus ipſum, ſive inter inſpirandum ſive inter exſpirandum, exagitatur, quaſi à cordis palpitatione ſubſiliret.

Ex illâ mole nimiâ cordis impeditur reſpiratio, ita tamen ut æger horizontaliter decumbere queat, niſi hydrothorax comitem ſe adjungat, quod in fine morbi accidit; premitur etiam œſophagus, unde dyſphagia, imò nauſea; premitur etiam fortè ventriculus, unde nauſea, vomitio, & cardialgia, maximè cùm æger erigitur.

Vidi in augmento morbi ſupervenire tuſſim & ſputum ſanguinis nigricantis, anxietates, œdema pedum, tibiarum, hydrothoracem cum polydipſiâ, urinâ paucâ, rubrâ, & difficultate reſpirandi, quæ pectus & caput erigere cogebat inter dormiendum: is morbus videtur deſcriptus & obſervatus à quibuſdam Auctoribus, quos citat *Ill. Archiatrorum Comes D. Senac de morbis cordis, cap. de volumine cordis aucto.*

5. *Palpitatio à polypo* D. Senac lib. 4. cap. 10. P. C.

Signum præcipuum eſt variabilis pulſuum inæqualitas, prout ſedem aut figuram polypus mutat; dolores cordis quaſi divulſorii. Signa dilatationum in ventriculis ſi ductus arterioſi polypo obſtruantur, in auriculis ſi ventriculi polypo obſideantur, pondus ſcilicet in parte, anxietas incredibilis, pectoris oppreſſio, à motu corporis creſcens, moles.

Polypus in auriculâ vel ventriculo ſiniſtro majorem dyſpnœam inducit quàm qui in dextro.

Præcavetur polypi efformatio, ſi poſt magnos terrores vena tundatur, violenti horrores calido potu curentur, ſi in magnis morbis acutis pulmonum phlebotomiæ repetantur, potus diluens non negligatur: ſi in chronicis, ut melancholiâ, aquæ ferrugineæ & martialia uſurpentur.

Dato polypo ſobrietas, quies animi & corporis, phlebotomia conveniunt; inter diſſolventia polypi ſal tartari & ſapo atque demum aqua calcis tentanda videntur.

6. *Palpitatio polypoſa, à polypo in cordis ſiniſtrâ parte* D. Senac. P. C.

Ille morbus inducit ſymptomata quæ ſanguinis congeſtionem in pulmone majorem ſequuntur, ut dyſpnœam, aſthma ſine tuſſi, aut anacatharſim materiæ pituitoſæ, hæmoptyſim; præter ſymptomata antecedenti ſpeciei communia, ut dolores in regione cordis, anxietates, ſuffocationem à corporis animive motu velociori, ſyncopes, lipothymias, aſphyxias.

Obſervandum autem eſt maximam partem polyporum, qui in cadaveribus reperiuntur, in agone mortis ortum duxiſſe, coagulatâ & concretâ ſanguinis lymphâ, ut ſanguis pleuriticus in patellâ coagulatur: multos aperui phthiſicos, hydrothorace, aſthmate mortuos, quorum cor concretiones polypoſæ, ramoſæ obſidebant; pluries extraxi funiculos polypoſos ex aortâ ad crura & brachia extenſos.

7. *Palpitatio apoſtematoſa* Lanciſii de anevryſmate lib. 1. prop. 5. P. C.

Vidimus inauratorem qui cordis palpitatione & dyſpnœâ laborabat, credebaturque anevryſmate tentatus; non allevatus à phlebotomiis repentè obiit.

obiit. Abſceſſus inventus fuit liquore meliceridis turgidus, ad baſim pericardii, inter unam, alteramque ejus tunicam.

8. *Palpitatio ex aortæ anevryſmate* Baglivi p. 403. P. C.

Nobilis vir de Vezenobre ſexagenarius lapſum ex ſcalâ ſuæ Bibliothecæ ante duos annos paſſus, angores in præcordiis, palpitationes, dyſpnœam patiebatur; metuens ne pro vaporoſo derideretur à ſuo Medico, morbum ſuum ſilentio premebat; demum ſtans & natam ſuam alloquens in nictu oculi mortuus concidit. Medicus ordinarius accurrit & apoplexiam incuſat; alter catarrho ſuffocanti mortem repentinam tribuit; ego rupto anevryſmati juxta cor illam adſcripſi, & præſagium meum confirmavit cadaveris ſectio; aperto thorace magnus ſaccus lividus conſpectui ſeſe offert, erat pericardium cruore diſtenſum; aorta quadruplo craſſior ſolito in ſuo exortu lamellis oſſeis intus erat obducta, extus rimas nigras oſtendens; ex illis rimis cruor effluxerat in pericardium; hæc Aleſiæ triginta abhinc annis circiter.

Puella paſſa eſt per duos annos ingentem palpitationem, vertigines, frequentes ſyncopes, dyſpnœam, pulsûs inæqualitates, aliaque anevryſma aortæ indicantia, & eventus docuit partes ab arteriâ anevryſmaticâ ſanguinem accipientes ſæpè corripi formicatione, torpore, impotentiâ ad motum, necnon paralyſi. *Baglivi ibidem;* ubi videre eſt quod pronunciat *Lancifius* in magnis anevryſmatibus, progreſſu temporis ſupervenire leucophlegmatiam, vel aſcitem: *Lancif. de anevryſm. prop. 140.*

In anevryſmatis aortæ majoribus & ſphæricis non rarò accidunt concretiones polypoſæ, lamellatæ, ut vidit idem *Lanciſius*, & *D. Marcot Hiſt. de l'Ac. R. des Sc.*

D. de Senès Societatis Reg. Monſpell. Geometra illuſtris lapſus erat in dorſum, à duobus annis, exinde conquerebatur de dolore pectus transfodiente uſque ad quartam dorſi vertebram cum levi dyſpnœâ & palpitatione, aſt maximè cum pulsûs periodicâ quovis minuto intermiſſione; obiit hæmatemeſi; cadaver oſtendit mihi aortam deſcendentem ſacci inſtar pollicis diametro dilatatam (*vide Hæmatemeſim*); Mirabatur Chirurgus Girard cùm perſcrutando pectus cadaveris inveniret quæ ibi invenienda fore prædixeram.

9. *Palpitatio ex aortæ anguſtia* Lanciſii de anevryſm. propoſ. 53. Williſ. tom. 1. pag. 145. Vieuſſens obſervat. tract. de corde. P. C.

Palaggius Canonicus hypochondriacus reverſivâ palpitatione, pulsûs inæqualitate atque intermittentiâ, necnon aſthmate ac vertigine vexabatur, maximè ex vehementi corporis motu vel animi pathemate.

Cadaver oſtendit valvulas aortæ oſſeas, vel cartilagineas, inde anguſtatam aortam, unde auricula dextra, vena cava & ventriculus dexter, minimè verò ſiniſter, ad pugni magnitudinem erant dilatata, quippe cavitates dextræ longè molliores & tenuiores ſiniſtris; non mirum itaque ſi à renixu ſanguinis dilatentur.

Senex cereviſiæ & vini potator aſſiduus palpitationem pati crebrò ſolitus

erat; cadaver aortæ truncum mox à cordis exitu oſſeum, ejuſque latera valdè compreſſa oſtendit: *Williſ. de palpit. pag. 145.*

Domina de Caſtres orthopnoicâ palpitatione & pulsûs inæqualitate dudùm laborabat; cadaver exhibuit aortam totam, necnon arterias iliacas, ſpermaticas, trachæam, &c. oſſificatas: *Vieuſſens de corde obſerv.*

10. *Palpitatio à pancreate* Störckii Ann. Med. I p. 245.

A violenta vomitione in muliere ſubitò ſuppreſſis catameniis ſupervenit præcordiorum anxietas, cordis palpitatio, frigus extremorum; ſucceſſu temporis perſeveravit palpitatio, pulſatio in epigaſtrio, & ſub paulò fortiori corporis motu animi deliquium; acceſſit tumor ſub ſtomacho; tempore catameniorum creſcebant ſymptomata. Poſt mortem pancreas fuit ſaccus tredecim grumoſi ſanguinis libris farctus.

11. *Palpitatio arthritica* D. Lazerme, Profeſſ. Monſpell. P. C. *a ſcabie repulſa* Fr. Hoffmann. III. 76.

D. Rouzier ſeptuagenarius arthriticus Senator nullos inſultus arthritidis à biennio paſſus, poſt curas graves vertigine fuit per tres menſes conflictatus; ſucceſſerunt palpitationes cordis; ſuppreſſâ vertigine, ſanguis caput per intervalla impetebat, ferè ſuffocabatur in palpitationum paroxyſmo, pulſus evaneſcebat, de polypo cordis vix dubitabant Medici; pulſus intermittebat maximè; poſt hoc temporis intervallum, ſeu 18 menſes, doluerunt pedes arthritide, & illicò ſanus evaſit.

12. *Palpitatio chlorotica.* P. L.

Quæ chloroſi laborant, ſuppreſſis catameniis, habent paucum cruorem qui denſum thrombum copioſo ſero innatantem relinquit; magna debilitas à fibrarum laxitate oriunda hujus principium eſt; ſtipatur femorum gravitate, ſpontaneâ laſſitudine, dyſpnœâ ad levem curſum, ad ſcalarum aſcenſum, ſæpe picâ; curantur longo uſu martialium.

13. *Palpitatio hyſterica* Sydenhami. P. L.

Cognoſcitur ex ſignis hyſteriæ, ſpaſmis internis, magnâ puſillanimitate, pathematum triſtium concurſu, & ex eo quod ex levi occaſione, ut terrore, gaudio, accidat atque recedat.

Magna ſenſibilitas animæ, & corporis debilitas huic anſam præbent.

Curatur quiete corporis & animi, liquorum ſpirituoſorum odore, & cardiacorum potu; ſecus ad fœtida, antihyſterica deveniendum eſt.

14. *Palpitatio melancholica* Rhodii libr. 2. obſ. 40. P. L.

Junior medicus fuſci coloris, & melancholicus animi pathematis diu vexatus, & cibis acidis, acribus abuſus, cordis palpitationem, cum ſonitu & arteriæ carpi vehementi pulſatione, atque convulſivâ conſtrictione ſeu tenſione, paſſus eſt; is chalybe, cardiacis, purgantibus morbum ſuum exaſperabat, verùm conſilio *Lanciſii* ſucco pomorum per duos menſes ſumpto convaluit: *Lanciſius de anevryſmat. prop.* 44.

Ex arteriæ aortæ vel pulmonaris conſtrictione ſpaſmodicâ, ea inducitur; illa verò conſtrictio excitatur à majori ſyſtematis nervei ſenſibilitate, & aliquo

quo vitio in textu illius arteriæ ob victum acrem. *Vide D. Senac malad. du cœur libr. 4. cap. 9. §. 3.*

15. *Palpitatio febricoſa.* Storck *Ann. Med. I. pag. 75.*

XVI. Claudicatio; *Colotes* ac *Coleia* Græcis, ac *Choloma* Caſtelli; *Ægri Claudi;* Gallicè *Boiteux*, *qui cloche*, *qui feint*, ou *boite.*

Eſt vitioſus gradiendi modus, quo truncus ſingulis paſſibus huc vel illuc inclinat, & crus indecorè movetur, vel difficulter trahitur.

In ſtatu ſano cùm pedem dextrum antrorſum promovemus, centrum gravitatis corporis leniter loco mutatur, & incidit in baſim pedis ſiniſtri; rursùſque repoſito pede dextro ſiniſtrum attollimus, & cum centro gravitatis, axis trunci ſibi ſemper parallelus incidit in baſim pedis dextri, & ſic viciſſim; verùm apud claudos axis trunci minimè ſuum paralleliſmum ſervat, ſed nunc ſiniſtrorſum, nunc dextrorſum inclinat, ut æquilibrium ſervetur, & lapſus præcaveatur.

1. *Claudicatio à dolore.*

Ea eſt quæ excitatur ab iſchiade, arthritide, vulnere, contuſione, phlegmone, eryſipelate, aliove quovis affectu, aut morbo cujuſcumque partis, cujus dolorem intendit greſſus; tunc enim accidit ut non liberè & expeditè poſſint agere muſculi artûs inferioris, quin ſequatur dolor; unde ab extendendis aut contrahendis hiſce muſculis abſtinemus: unde artus alter altero brevior evadit aut rigidior, inde verò claudicatio, quæ tamdiu perſeverat, quamdiù ipſe dolor, imò quandoque ſedato dolore prava inducta eſt conſuetudo, aut muſculi non ſufficientem flexilitatem recuperant; quænam verò auxilia in his caſibus indicentur, cuique obvium eſt.

2. *Claudicatio rachitica.* L.

Apud infantes claudicatio anatina, ſeu utriuſque lateris, quæ vulgò tribuitur lumborum debilitati, procedit ex eo quod collum femoris angulum ferè rectum cum axi femoris conſtituat, unde crura divaricantur, & major evadit diſtantia unius pedis ab altero; proindeque ut centrum gravitatis transferatur ex uno latere ad alterum, neceſſe eſt truncum per majus intervallum transferri à dextris ad ſiniſtras & à ſiniſtris ad dextras, ut anates inter gradiendum ſolent propter majorem pedum à ſe invicem diſtantiam; ea verò claudicatio ſpontè corrigitur ætate progrediente, modò tamen infantes illi non cogantur progredi maturiùs quàm par eſt.

3. *Claudicatio à fracturâ;* L.

Ea eſt non quæ ob dolorem fracturæ recentis, ſed ob brevitatem artûs inde ſequentem accidit, cùm fractura non fuit ullatenus aut rectè repoſita; quippe ſi in eo ſitu v. g. femur repoſitum fuerit, ut ſit rectum, cùm debet eſſe incurvum, totus artus erit longior quàm anteà, unde claudicatio: quippe inter gradiendum centrum gravitatis corporis, quod in ſtatu ſano horizontaliter transfertur, jam obliquè nunc deſcendet, nunc

 aſcen-

aſcendet ; ſi callus fracturæ coalitæ accreſcens muſculum diſtrahat, inter gradiendum muſculum illum laxum retinebit homo, ne nova contractione ulteriùs diſtrahatur, & doleat, unde claudicatio. Si verò fractura reſtitui nequeat, ut cùm caput femoris fractum eſt, tunc femur, in viciniam totâ muſculorum & ligamentorum vi retractum, decurtabit artum, unde claudicatio initio dolentiſſima, ſucceſſu temporis indolens ob occalleſcentiam loci in quem extremum oſſis fracti ſe recipit.

4. *Claudicatio à luxatione.* L.

Quæcumque pars luxationem paſſa ſit in artu inferiori, ſive femur, ſive tibia, ſive tarſus, ſive introrſum, ſive extrorſum, tunc abductores, vel adductores elaſticitate non æquilibratâ artum inflectunt, adeoque decurtant ; quippe longitudo cruris & tibiæ eſt maxima, cùm recta protenduntur oſſa in unâ lineâ, quàm cùm alterum os cum altero includit angulum ; idem fiet ſi antrorſum, vel retrorſum factâ luxatione ſuperveniat inflexio coacta ; unde claudicatio ob artuum inæqualem longitudinem.

5. *Claudicatio à contracturâ.* L.

Artus decurtantur, cùm tendines contracturam patiuntur, ut in Rachialgiâ, hemiplegiâ ſcorbuticâ, arthriticâ, aliiſque ; quippe flexores muſculi fortiùs contrahuntur quàm extenſores, unde artus flexus remanet, unde claudicatio ſine dolore.

6. *Claudicatio mutilorum.* L.

Quibus amputatum eſt vel crus, vel tibia, licet artu ligneo in ejus locum utantur, neceſſariò claudicant ; quippe cùm nullus in tarſo, metatarſo, & digitis poſſit ſervari motus proprius, non poteſt ſucceſſivâ digitorum metatarſi & tarſi inflexione leniri, & gradatim fieri progreſſus uniformis, qualis apud ſanos integros ; ſed coguntur artum ligneum extrorſum circumrotando transferre, & humi talum ſubitò figere, unde rudis fit deſcenſus centri gravitatis ; hinc verò claudicatio.

7. *Claudicatio à debilitate.* L.

Si alterutrum crus debilitate paralyticâ, ſeu etiam verâ hemiplegiâ laboret, oritur claudicatio ; imò in utroque affecto, ut in paraplegiâ imperfectâ, accidit ; modus autem progrediendi in utroque morbo eſt diverſiſſimus, ſed vix verbis deſcribi poteſt.

ORDO

ORDO QUARTUS.

SPASMI CLONICI UNIVERSALES,

Quibus addendæ ſunt ſpecies quædam convulſionis & tremoris.

CUM cerebrum ſit origo communis omnibus nervis, veroſimile eſt ipſi inhærere principium proximum morborum hujuſce ordinis; in ſpaſmis partialibus ſedes materiæ morbificæ ſæpiùs eſt extra cerebrum, ut in corde ſi ſit palpitatio, in crure dum eſt claudicatio, &c: non mirum proinde, ſi ſæpiùs quædam animi functiones lædantur in morbis univerſalibus ſpaſmodicis, ut epilepſiâ, eclampſiâ, &c, quæ ſæpiùs intactæ remanent in partialibus.

XVII. RIGOR; *Phricaſmus* & *Phricia* Dioſcoridis; *Phriciaſis* Gorræi; Græcis *Rhigos* ac *Phrice*; *Horror*, *Horripilatio*, *Algor* ac *Frigus* Latinis; *Friſſon*, *Réfroidiſſement.*

Eſt ſuccuſſio tremula, coacta, cutis cum ſenſu frigoris; undè differt à tremore, qui quandoque frigus febrile aut catarrhale comitatur; nam in tremore artus etiam ſuccutitur, in rigore verò cutis corrugatur & exagitari videtur.

1. *Rigor febrilis* Jonſtoni idea medic. *Frigus febrile* Boerhaave Aphor. 621. *Friſſon de la Fiévre.* P.

Duplicis eſt indolis, nam vel adeſt frigus vel nullum eſt, illiuſque loco vel ſpaſmodica vibratio fortior, partium dolor, aut aliud ſymptoma ſpaſmodicum; vel frigus adeſt, quod rurſus eſt vel adſtantibus ad palpum ſenſibile, ut accidit in tertianâ vulgari; vel frigus eſt ægrotanti ſoli ſenſibile cum calore nativo in eâdem parte quam Medicus palpo explorat, & hoc accidit in remittentibus malignis, ut amphimerinâ, epialâ; imò quandoque dum friget & horret ægrotans, cutis ipſius paulò calidior eſt ad ſenſum Medici quàm in ſtatu ſano; diſtinguendum eſt itaque frigus *reale* à frigore *ſenſitivo* quoad ſolum ægrum.

Rigeſcentia vaſorum minimorum ſenſum frigoris in ægro excitat. Vidi in amphimerinâ, epialâ, corpus totum vehementiſſimo tremore concuti cum triſmo ſtridente, ſuffocativâ dyſpnœâ, cùm ſimul æger calebat toto corpore; pulſus verò erat rarus, mollis, inæqualis, & ſedato illo rigore, pulſus rarior, minor, magis inæqualis evadebat, ita ut cardiacis opus eſſet, nec calor increſcebat. De hac tarditate & raritate pulsûs in acceſſu febrili & remittentium paroxyſmis videatur *Mortonus de proteiformi febrium intermit-*

mittentium genio. Vide *amphimerinam algidam*, *febrem algidam Torti.* Dividitur rigor febrilis in criticum & morboſum. Criticus ſeu ſalubris cenſetur, ſi die critico accedat, ſi corpus ad ipſum incaleſcat, aut aliqua dejectio ſequatur. Inſalubris eſt febricoſus.

2. *Rigor catarrhalis.* P. B.

Qui amphimerinâ catarrhali, ſimplici rheumate, coryzâ, anginâ catarrhali corripiuntur, in invaſione per intervalla frigus ſubcutaneum cum rigore patiuntur, huncque motum tremulum ſpaſmodicum per vim cohibent, ſi anhelitum comprimant, & locum in lectulo non mutent, ſecus frigore & tremulo motu concutiuntur; frigus verò ſæpius à dorſo & medullâ ſpinali, quandoque è nuchâ, procedere videtur, ita ut per nervos hæc ſenſatio & agitatio ſerpere videatur.

Frigori febrium intermittentium ſimplicium ſuccedit calor hujus intenſitati reſpondens; in malignis verò nulla pyrexia aut exigua ſuccedit: pyrexia in ſimplicibus ſudore terminatur, non verò ſemper in malignis; aſt frigori catarrhali nec notabilis pyrexia, nec ſudor ſuccedit.

3. *Rigor à purulentiâ.* P.

Poſt morbos inflammatorios, ut pleuritidem non ſolutam, ſuperveniunt rigores anomali ſæpè veſpertini, quos ſudatiunculæ & pyrexiæ excipiunt, quique ſuppurationem fientem deſignant; deſiderantur hujus rigoris ſigna characteriſtica ex pulſu, proprio gradu frigoris, aliiſque circumſtantiis.

Rigorem cum tremore univerſali obſervavit *Ballonius* in ægro, cujus ſanguis totus albidus erat, quaſi chylus aut pus. In ſummo frigore febrili obſervavit *illuſtr. de Haen* gradum caloris realis deſcendiſſe tantùm à 99 ad 97 therm. Fahrenheiti.

4. *Rigor à pathemate.* B.

Nonne terrori tribuendus eſt rigor cum tremore ſummo quem paſſus eſt vir qui in digito ab ſcorpio punctus fuerat? is quidem ſimul dolores pungitivos quaſi formicationem in toto corpore patiebatur, ac applicato ad locum læſum ſcorpio ſanatus eſt; ſed ea non me inducunt ad credendum hos affectus veneno ſcorpii tribuendos eſſe, cùm in Luſitaniâ, ut in Occitaniâ, veneno careant hæc inſecta. Vide *Amati Luſitani obſervat. 31. centur. 6.*

5. *Rigor à frigore.*

Eſt ille qui ab aëre frigido, morâ in nive, aquâ frigidâ, vento gelido, nudo corpore, &c, accidit. Particulæ igneæ quæ ſe continuò diffundunt è corpore calido in frigidum continuum, eò uberiùs exeunt è calido, quo majus eſt diſcrimen temperaturæ, majorque contigui frigidi denſitas, uſquequò æqualis ſit ſub eodem corporum pondere particularum ignearum in utriſque quantitas, ut patet experimentis in animalium ſtaticâ factis. Vide eximiam ill. *Hambergeri diſſert. de frigore.*

Cineres calefacti ſupra corpus hominis ſubmerſi & frigidiſſimi recens ex aquâ extracti calorem vitalem ipſi reddidere; panni calidiſſimi, quibus involuta eſt puella

puella è puteo extracta, & pro mortuâ habita, marmoris inſtar frigida, eam ad vitam revocaverunt. Vide *Aſphyxiam.*

6. *Rigor tertianarius.* Communicabat ill. D. Chaptal D. M. Monſp. P.

Mulier ſexagenaria per duos annos alternis utplurimùm diebus corripiebatur univerſo rigore, in quo frigus potiſſimum eminebat, quo per viginti quatuor horas algebat cum pulſu parvo & raro; hoc elapſo tempore per diem integrum ſana erat, & vegeta uſquequò alter acceſſus eam frigore congelaret.

Tentata ſunt incaſſum diverſa à peritiſſimis Medicis remedia, quibus tantummodò quædam identidem per aliquot dies obtinebantur induciæ, & typi mutationes: verùm poſt duos annos ſumpto quotidiè infuſo foliorum ribeſii nigri, vulgò *caſſis* dicti, ſenſim convaluit.

7. *Rigor febricoſus; Algida febris* Torti de febribus; P. A.

Eſt algor horrendus, periodicus, à veneno febris intermittentis, vel remittentis procedens, cum pulsûs depreſſione, exilitate & frequentiâ, tamque pravis aliis ſymptomatis, ut æger in agone conſtitutus videatur: non autem à quovis febris genere, ſed ab intermittente tertianâ duplici, eâque malignâ aut amphimerinâ phricode pendet ille perniciosus algor, è quo potiſſimùm ætate provecti ægri è medio tolluntur. *Vide* ſigna & curam phrenitidis, pleuritidis, choleræ, aliorumque morborum, quos febricoſos indigitamus. Eſt enim eadem cura.

Conſulatur *Anonymus de reconditâ febrium naturâ, cap.* 19. *pag.* 196.

XVIII. Eclampsia, *Convulſion des enfans; Inſultus epilepticus*, vulgò *Mouvemens convulſifs*; *Eclampſis* Gorræi definit.

Ecclactiſma vel *ecclactiſmus*, agitatio quâ pueri exiliunt & calcitrant propter membranarum cerebri morſum vel dolorem, vel incipientem convulſionem, quâ voce uſus eſt *Hippocrates libr.* 3. *coacar. aphor.* 35. *Gorræi definit.*

Eclampſia, vulgò epilepſia puerilis, differt ab epilepſia vulgari quòd ſit acuta, quandoque remittens, aut omninò continua, ut patebit ex ſpecierum hiſtoriâ; definiri poteſt morbus convulſivus, clonicus, acutus cum ſenſuum in paroxyſmo feriatione.

1. *Eclampſia typhodes.* Vide Sennert. de febribus libr. 4. cap. 14; *Febris maligna cum ſpaſmo* Sennert. An *Convulſio Suecana*, ſeu *Raphania* Linnæi? P. A.

Hic morbus in Colonienſi Epiſcopatu & Weſtphaliâ graſſatus eſt anno 1595 convulſionibus, veterno, delirio, ac mentis alienatione, nunc cum febre, nunc ſine febre, homines graviſſimè affligens. 1°. Invadebat ſub formâ vellicationis, formicationis & ſtuporis in pede, vel manu, nunc in uno, nunc in utroque latere. 2° Dein digiti affecti convellebantur contractione vel extenſione. 3° Serpebat convulſio ab extremis ad truncum è cubito in humerum, ex genubus in coxendicem. 4° Tunc æger inſtar

globi convolutus vel rectâ extenſus procumbebat. 5° Aderant ſimul dolores qui clamores horrendos ciebant. 6° Sæpè convulſio nec opinantes ſubitò invadebat, vomitumque excitabat, atque hic affectus non niſi poſt multos dies caput afficiebat, ſi remedia apta adhiberentur. 7° Secus ægri epilepſiâ & ſenſuum amiſſione laborabant, & à paroxyſmo immoti veluti mortui diù jacebant; aliqui amentes, aut veternoſi, aut deliri per aliquot dies erant. 8° His peractis boulimia cum diarrhœâ accedebat, pleriſque pedes & manus intumeſcebant, aliis pemphigus accedebat. 9° Morbus contagioſus habebatur, epilepſia ſubinde recrudeſcebat, delirium in ſtuporem inſanabilem abibat, & ſanati ab his morbis quolibet anno menſe Decembri aut Januario aliquid mali ſentiebant.

Eadem ſymptomata peſte infectis ſupervenire ſolent, teſte *Cardano libr.* 2. *de ſubtilitate; Valleriola locor. commun. lib.* 3. *cap.* 18. *Petro Salio Diverſo de peſte libr. c.* 5. Hæc epidemia ſequebatur annonæ caritatem, adeoque victum ex pravis cibis, fructibus corruptis, fungis, &c.

Curabatur ex præſcripto Academiæ Marpurgenſis; 1° catharticis; 2° antiſpaſmodicis; 3° litu nervino, aromatico, &c. Videtur idem eſſe affectus qui aliàs à *Willichio*, *Buddæo* viſus eſt.

2. *Eclampſia verminoſa*; *Inſultus epilepticus à vermibus.* P. A.

Apud infantes vulgaris eſt, & à convulſione non poteſt diſtingui, quia hac ætate functiones animæ facilè obſcurantur à gravi quocumque morbo, & infantes facilè ſomnolenti evadunt.

Curatur verò eodem modo quo convulſio à vermibus in paroxyſmo, ab ætate 5ᵉ ad 10ᵐ annorum. Sic ſe gerebat *Riverius;* ſalis vitrioli drachmam ſemiſſem præſcribebat, præmiſſo, ſi opus eſſet, enemate purgante; vomitione excitatâ convulſiones ſedantur, & ſi revertantur, catharſis inſtituitur; deinde verò olei ſuccini, & ſpiritus vitrioli, ana guttæ quinque, præſcribuntur; ſequenti die, fit julepus ex aquæ cardui benedicti & ſcordii, ana unciâ unâ; confectionis alkermes, drachmâ unâ; ſalis cardui benedicti, ſcrupulo uno, cum aquâ theriacali, vel aquâ naphæ; vermifuga verò minimè negligenda ſunt. *Vide River. obſerv.* 28 *&* 59. *centur.* 4.

Vix ullus eſt morbus qui plures infantes è medio tollat.

3. *Eclampſis parturientium* Mauriceau chap. 28 liv. 2. *Accouchement accompagné de convulſion.* Baglivi p. 336, Nic. Puzos: *Spec.* 3ª Levret p. 224; Shafousky de puerperarum convulſionibus, Argentor. 1763. P. A.

Sæpiùs ab eclampſiâ tum mater parturiens, tum fœtus, ac uterque perit, niſi promptiſſimum feratur auxilium; motus ſcilicet convulſivi per intervalla redeuntes ſuperveniunt, ſive ab ultimis naturæ periculo commotæ conatibus, cùm ſcilicet ob immodicam hæmorrhagiam accidunt, ſive tranſlatione vividiore ſanguinis ad cerebrum, ob vehementem quam in molimine partûs patitur commotionem, & ob plethoram, ſive demùm ob acriorem uteri diſtracti dolorem.

Parturiens verò vel in intervallis convulſionum mentis ſuæ compos eſt, vel

vel ſomno ſepulta, ſpumans ore jacet. In hoc ſecundo caſu nulla ferè ſpes ſalutis ſupereſt; in priore verò unica ſpes eſt in embryulciâ, ſeu promptâ fœtus excluſione, quam natura ſola rariſſimè, verùm obſtetricante Medico-Chirurgo adjuta, poteſt exſequi.

Periculum autem eſt in morâ, maximè ſi menorrhagia ſimul vires auferat, & quantocius more ſolito manu butyro illitâ, in uterum, ſi pauliſper hiet, immiſſâ, fœtus pedes adducendi, & partus accelerandus.

Si verò minimè hiet uterus eclampſiâ ſuperveniente, nil aliud tentari poteſt præter phlebotomiam è brachio vel è pede, (ſi eclampſia à menorrhagiâ non excitetur, ſed à plethorâ, agitatione, aut dolore,) atque clyſmata ex decocto ſennæ, cum catholicone, eo fine, ut tormina uterum aperientia cieantur, non neglectis linimentis os uteri lubricaturis, ex oleo, adipe, butyro: in hoc verò caſu emeticum præſcribere inconſultum eſt; quippe docente experientiâ, hæc eclampſia ab alterutro ex prædictis principiis procedit, quorum nullum tolli poteſt, ſed potiùs augetur ab emetico; perniciosum itaque illud medicamentum ablegetur, niſi ex oris fœtore, linguæ ſpurcitie, nauſeâ indicetur, & abſit menorrhagia.

Sunt mulieres quæ eclampſiâ in omni partu afficiuntur, ſive ante, ſive poſt excluſionem fœtus; docet autem obſervatio *Mauricæi* eas ab hoc morbo evaſiſſe, quæ bis terve in decurſu graviditatis, ſemelque inſtante puerperio ſanguinem ſibi detrahi curavere.

In partu etiam facili quandoque mulier ſubitò conqueritur de ſuffuſione & marmarygis, de gravi cephalalgiâ frontali, vel occipitali, de ſubitâ amauroſi, quæ ſunt proximæ eclampſiæ prodromi; illicò una vel duæ largæ phlebotomiæ inſtituendæ ſunt, nec ad extractionem fœtûs properandum, ſi his præmiſſis partus ritè procedat, tormina revertantur, & mulier ſui compos evadat; verùm ſi recurrant convulſiones, cum ſpuma oris & ſignis anginæ convulſivæ, aut ceſſantibus convulſionibus ſopor urgeat, tunc poſt phlebotomias clyſma injiciendum eſt cum lenitivo, diaphœnico, in infuſo foliorum matricariæ, artemiſiæ; & ſi uteri os non magis ac magis hiet, ad fœtus extractionem recurrendum eſt.

Non tamen notabile matris levamen à fœtus extractione illicò ſupervenit, ita ut ægra per unam alteramve diem convulſionibus, ſed quidem rarioribus concutiatur, aut caro obruta obdormiſcat, ſed ſymptomatum imminutio optimi eſt augurii: ſi verò, extracto fœtu, ſymptomata illa non remittant, de muliere actum eſt. Vide *D. Puzos Traité des accouchemens pag. 172.*

4. *Eclampſia à doloribus* Helmontii de lithiaſi cap. 7. *Epilepſia nephritica* Frid. Hoffmann. de epilepſiâ; *Eclampſia ab odontalgiâ, otalgiâ* Hoffmann. P. A.

In Comite & in moniali vidit *Helmontius* eclampſiam lethalem; alter habuit in renibus calculum aduncum & acutum; altera in uretere; uterque poſt diros dolores nephralgicos crudelibus convulſionibus obiit.

a. *Eclampſia rachialgica*, Cl. Bonté Journ. de Med. Jan. 1764 pag. 41. P. A.

Eſt varietas eclampſiæ à doloribus & frequens eſt apud rachialgicos, hyſtericas; gravior ſi rachialgici ſunt robuſti & vegeti; Curatur ope laudani cum caſtoreo aut camphora, faciliùs tamen ſi emetica præmiſſa fuerint ratione rachialgiæ; ſi præmiſſa non fuerint, narcotica catharticis ſunt maritanda; ſi verò pertinacia eclampſiæ inducat ad ſuſpicandum vitium ſeu infarctum in cerebro, à phlebotomia è pede ordienda eſt curatio.

b. *Eclamſia ab otalgia*, Journ. de Med. Fevr. 1764 pag. 150.

Larvæ quatuor conicæ, in aure purulenta genitæ, dolorem atrocem & dein convulſionem excitabant; fruſtra oleum injectum fuerat: M. Bertrand has larvas extraxit & ægra convaluit.

c. *Eclampſia à dentitione*; *Convulſion cauſée par la formation des dents.* P. A.

Inciſorii minorem, canini majorem, molares maximum dolorem inferre cenſentur; an quia obtuſiores? dolor minimè à gingivis perforandis oritur, ſed à nervo in dentis radice compreſſo; gingivæ ſine dolore ſecantur.

Quò acceſſus eclampſiæ frequentiores, eò pejus; quò in intervallis minùs valet, magis ſtupet infans, eò pejus; ſi frequentes ſint acceſſus & in intervallis papillam recuſet infans aut ſopore tentetur, ferè ſemper lethale.

Cura. A phlebotomia ineundum eſt, niſi æger debilis ſit ab inanitione; clyſmata iteranda, nec enim convelluntur in dentitione quibus alvus eſt laxa, dein ſemigranum kermes mineralis identidem in aquâ tiliæ ipſis præbetur, ut alvus laxetur. Interea nutrix refrigeretur aquâ pulli, oryzæ, hordei, ſero lactis, imò purgabitur, ut infans inde purgetur; alumno oleum amygdalarum dulcium perutile eſt; debilitato dein præſcribuntur antipaſmodica, ut ſpiritûs cornu cervi guttæ aliquot, pulveris de guttetâ grana aliquot, in julapio cephalico.

5. *Eclampſia à ſaburrâ* Boneti Sepulchret. de epilepſiâ puerili, obſ. 9. *Eclampſia humoralis* Levret. P. A.

Si nutrices irâ, vel terrore graviter commotæ ſtatim ubera præbuerint alumnis ſuis, hi ſæpiùs haud ita multò poſt, epilepſiâ corripi obſervantur: *Hoffmann.*

Hodiè infans ſexennis ſummo mane ſubitò corripitur convulſione continuâ totius corporis cum anæſtheſiâ ſine prodromo, pallidulus, macer, aſphyctus erat; præſcripſi potionem cardiacam & anthelminticam; in primo cyatho tartari ſtibiati granum; poſt duas horas ſyrupi Glauberiani gutt. vj: dejecit, vomuit virides mucos, & ſtatim eclampſia receſſit, ſuperſtite febre, & laſſitudine; cras purgandus eſt.

6. *Eclampſia ab iſchuriâ.* Schneiderus de catarrhis pag. 244. P. A.

Qui-

Quibus urina ſupprimitur per aliquot dies, febris ardens, ſubſultus tendinum, delirium, ſopor, & varii motus convulſivi ſuperveniunt, urinâ ſanguini remixtâ; quippe ſi injiciatur atramentum per ureteres, illud facilè in venam emulgentem tranſit, ut expertus ſum, adeòque ſimili viâ urina ſanguinem inficit.

In hoc caſu ſi phlebotomiæ repetitæ, clyſmata, irrigationes emollientes, potus nitroſi nihil præſtiterint, tumeatque hypogaſtrium, acus tricuſpis cannulâ incluſa immitti debet per perinæum in veſicam, ſi catether immitti non potuerit, & urina eliminanda eſt.

7. *Eclampſia plethorica* Schneideri de catarrhis pag. 234. *Eclampſia à plethora* Drelincurtii apud Bonetum obſ. 6. Levret pag. 224. P. A.

In illâ ſpecie à phlebotomiâ pedis repetitâ largâ, à ſanguiſugis ano appoſitis, victu tenui ſalus exſpectanda eſt.

8. *Eclampſia ab inanitione* Galen. Levret des Accouch. P. A.

A ſanguinis profluvio convulſio & deſipientia malum: *Hippocr. aphor. 9. ſect. 7.*

Ea eclampſia eſt conatus naturæ quo ſe vertat neſciæ, & præſentem ſtatum intolerabilem quovis alio mutare cupientis; extremo autem huic periculo obviam eundum eſt cardiacis, aromaticis, & analepticis.

9. *Eclampſia traumatica* Bonet. Sepulchret. obſerv. 23. tom. 1. pag. 329. P. A.

Quatuordecim caſus recenſet Auctor convulſionum, cum ſopore, delirio, ſenſuumve obſcuratione, ob percuſſum, fractumve cranium in quâcumque parte, inventis quandoque pure, ſero effuſo, ſanie, abſceſſu, meninge inflammatâ, cerebro depreſſo, fragmentis cranii, &c, intra cerebrum. Vide *Dionis*, *Heiſterum*, *&c. de vulnerib. capitis.*

Idem accidere viſum eſt ulcere diaphragma rodente *obſerv.* 24; carie vertebrarum ſpinalem medullam denudatam vellicante *obſerv.* 25.

10. *Eclampſia exanthemica; à variolis* Sydenham p. 80, & 661; *a retroceſſione petechiarum, variolarum, rubeolæ, purpuræ, ab achoribus ſuppreſſis* Fr. Hoffmann. de Epilepſ.; *à miliari* Allioni de Miliari. P. A.

Quæ variolæ præludio ſupervenit boni eſt ominis, licet aliquot dies perſeveret, atque eruptionem puſtularum diſcretarum præcedit.

Epilepſia ſymptomatica differt ab epilepſiâ exanthematicâ ratione acutiei eclampſiæ & morborum quibus debetur.

11. *Eclampſia ab atropâ.* P. A.

Anno 1750 menſe Auguſto puer ſeptennis manducavit in horto regio Monſpelienſi aliquot baccas Belladonæ, (atropa Linnæi, melanoceraſi, vel ſolani furioſi) paucis poſt horis evaſit ruber, ſcarlatino rubore, ſine calore, rubedo univerſalis erat, deinde convulſionibus totius corporis per 24 horas fuit divexatus, cum febre notabili & delirio læto. Mane ſanguis miſſus eſt, unde ſymptomata imminuta; oleum amygdalarum ſumpſit, & veſpere multum dejecit per inferiora, deinceps ſopore ab horâ ſextâ veſpertinâ

tinâ uſque ad nonam matutinam detentus fuit, & ſanatus eſt intra 40 horas à morbi initio.

Decocto atropæ leviſſimo diu continuato, & hauſto carcinoma mammæ ſanatum videſis *in obſerv. Vandermonde 1758.* & *in Ill. Halleri diſputat. morborum tom. 2.*

12. *Eclampſia ab œnanthe.* P. A. Journal de Medecine Novembre 1758 pag. 430; obſervante D. Rochard Chirurgo Bellinſulæ ad mare.

Œnanthe crocatæ (*Linn. ſpec.*) radices, carottis ſimiles ſucco lacteo, dein croceo, ſapore acri, ingrato, eſitatæ ſunt à pluribus militibus.

Hocce venenum latuit aliquot horas in ventriculo, ſine noxâ, aſt dein in inteſtinis ſtrages edidit maximas, quippe inteſtina poſt mortem ſola continebant ſuccum flavum radicis, & tenuia ſola erant purpureo-nigra, maculis lividis gangrænoſis reſperſa, cætera vix mutata.

Symptomata; horrendi vomendi conatus, dolores atroces præcordiorum & cardiæ, convulſiones violentæ in oculis, facie, maxillâ, ita ut nihil omnino deglutire poſſit æger, & quaſi in eclampſiâ mente captus videatur; intelligo autem ex imperfectâ hac hiſtoriâ verum riſum ſardonicum ab hoc veneno excitatum fuiſſe cum conſtrictione ſpaſmodicâ œſophagi & maxillæ.

Quibus os per vim aperiri potuit, emetico magnâ aquæ copiâ diluto & deglutito venenum ano & cato rejectum eſt; clyſmata, potiones in uſum advocatæ; oleoſa, lacticinia, mucilaginoſa pinguia adhiberi debuiſſent; imminuto paroxyſmo, quid ſentirent priùs ægri eloqui potuere, ſupererant tamen vertigines, cardialgiæ, ſyncopes, aſt demum omnes evaſere.

13. *Eclampſia à cicuta.* Wepfer. de cicutâ aquaticâ.

Pueri duo & ſex puellæ menſe Martio comederunt radices cicutæ Linn. quas pro carottis luteis habebant; omnes autem ſeriùs, ociùs, intra paucas horas correpti ſunt eclampſiâ, quâ intra horæ dimidium duo obiere, cæteri ope vomitionis brevi evaſere, ejectis radicum manipulis. Cùm autem maxilla convulſa eſſet, dentes quibuſdam effracti ſunt, & theriaca aceto ſoluta, aliis infuſum tabaci has vomitiones ſalubres concitaverunt. Jacobus Mæder ſexennis de cardialgiâ querebatur, vix verbum effatus, humi proſtratus, urinam ad viri altitudinem eminxit, mox terribili aſpectu cum omnium ſenſuum abolitione convulſus fuit, os arctiſſimè clauſit, ut nullâ arte aperiri valuerit, dentibus ſtridebat, oculos mirè diſtorquebat, ſanguis ex auribus promanabat, circa cartilaginem xiphoideam quoddam corpus pugni virilis magnitudine patris manum validiſſimè feriebat, vomiturus quandoque videbatur, nihil tamen ore clauſo ejicere valuit, artus mire jactabat & torquebat, ſæpiùs caput retrorſum abripiebatur, totumque dorſum incurvabatur in arcum; ceſſantibus convulſionibus per momentum matris opem imploravit; mox pari ferociâ illis redeuntibus, nullatenus excitari potuit donec viribus deficientibus expalluit, & manu pectori admotâ exſpiravit. Poſt obitum abdomen & facies intumuerunt abſque livore niſi

pauco

pauco circa oculos conſpicuo; ex ore cadaveris uſque ad horam ſepulturæ ſpuma viridis largiſſimè emanavit, licet ſæpiùs deterſa.

Catharina Soror ejus adultior eadem ferè ſymptomata dein paſſa eſt, ſed vomuit, imò ſumptâ theriacâ aceto ſolutâ, iterum radices ejecit, dein conticuit, jacuit ſine voce & quaſi mortua per horas novem; poſtridie ad mentem rediit, diu de gaſtrodyniâ querebatur, per quatriduum delaſſata, obambulavit, convaluit omnino. Qui parciùs radicem comederant leviùs afflicti fuerunt. In puero bienni eadem ſymptomata, palpitatio vehemens, ſingultus, faciei rubor, oris ſtrictura, artuum jactatio, ſumptâ theriacâ manipulum dimidium radicum evomuit, intra octo horas omninò convaluit.

Puer octennis tardiùs afflictus fuit, ſed vehementiùs, initio quaſi temulentus vacillavit, concidit convulſus, ore ſtricto, corde validiſſimè palpitante; ſumptâ theriacâ ex aceto non vomuit, nec minxit, brevi obiit: omnia in cadavere eadem ac in Jacobo Mædero, ſpuma viridis ex ore, corporis intumeſcentia, livor circa oculos.

14. *Eclampſia à coriariâ*, Memoir. de l'Acad. R. Paris. ann. 17... P. A.

Vir quidam ſiti commotus baccas coriariæ comedit, quæ guſtui minimè ſunt injucundæ, nigræ, ſtriatæ; poſt horæ quadrantem cardialgiam expertus, vertiginoſus, in paroxyſmum convulſionum univerſalium cum omnium ſenſuum feriatione concidit; accerſitus Chirurgus emeticum propinavit, unde baccas circiter decem evomuit, nec inde ſublevatus eſt, ſed paulo poſt iteratos paroxyſmos expertus eſt, & in Noſocomium devectus è lecto in ſolum lapſus facie lividus obiit. Aperto cadavere inveni maculas exiguas rubras in tunicâ villoſâ ſtomachi, & undecim coriariæ baccas, ſanguinem fluidiſſimum, cætera benè ſe habentia.

Baccæ à *D. Lefevre* Medico Ucetienſi Regiæ Scientiarum Academiæ Pariſinæ, amico, chymico egregio fuerunt examinatæ, in illis verò tum guſtu tum analyſi chemicâ nil acris, nil corroſivi deprehenſum eſt.

Idem ac ille vir infortunium paſſos eſſe alios ſex homines diverſæ ætatis circa Aleſiam diverſis temporibus compertum habui.

Capræ annoſiores, utcumque fame preſſæ, ab arbuſculis illis ſibi cavent: at juniores imprudentiores folia juniora carpunt, & inde velut temulentæ, vertiginoſæ, interdum humi procumbunt & convelluntur, ſed non minùs convaleſcunt; minor itaque energia foliis videtur ineſſe, quàm baccis. Oves ſi folia edant abortiunt.

15. *Eclampſia Neophytorum* Vandermonde Dict. de Santé. Enfant p. 56, des Convulſions. P. A.

Recens nati ideo quandoque convelluntur quòd in partu laborioſo nimis debilitati fuerint, quod non ſufficienter nutriti ſunt; hanc debilitatem ex pulſu exiguo, molli, ex oſcitatione repetita, ex vagitûs defectu cognoſcitur. In hoc caſu præſcribendum vini cochlear cum aliquot guttis elixirii proprietatis, vel præſcribatur potio cathartica cochleatim ſumenda.

Infantes natu majores, ablactati v. g., eclampſiæ verminoſæ, à dentitio-

titione, à ſaburrâ acidâ &c ſunt obnoxii, quæ ſingulæ ſpecies ſingularem medelam expoſtulant.

16. *Eclampſia ab hydrocephalo;* vulgò *des eaux dans le cerveau.* P. A.

Morbus eſt frequentiſſimus, & qui magnam partem infantum tollit è medio; certis etiam in familiis gentilitius; quem utinam prævidere poſſemus, nam cùm ſemel factus eſt, nulla ferè ſalutis ſpes eſt.

Accidit infantibus trium, quatuor, quinque annorum, maximè illis qui ſcrophuloſo viru ſunt infecti, quorum parentes ſyphilide laboraverunt, quorum meſenterium glandulis duris eſt obſitum; incipit ab inappetentiâ & faſtidio omnium rerum, etiam crepundiorum; moroſi ſunt, ſeu voluntatibus & averſationibus contra morem, & rationem addicti, pallidi, cum pulſu parvo, languido; alterutra gena per intervalla rubet, aſthenia accedit, capite nutant, languent, dein ſubitò os diſtorquetur, oculuſve uterque fixus & nubilus evadit, vel faciei quædam pars, manuſve agitatur, convellitur, mente obſcuratâ, ſtupidâ, & intra paucos dies cum pulſu frequenti debili & inæquali obeunt. Secto cadavere ſerum in ventriculis cerebri copioſum obſervatur, idque frequentiſſimè, monente *Williſio.*

Puer ſexennis Noſconomii generalis videtur ſomnolentus, naribus digitos continuò admovet, febricitat, facies alternatim rubet, & pallet, purgatur cum vermifugis, deinde pulverem de gutteta cum vermifugis, & alternis diebus aquilam albam cum cartharticis ſumit quinquies; nulli vermes exeunt, licet videretur interdum velut à vermibus ſtrangulari, dejicit viridia, toto corpore convellitur, tunc hirudines temporibus admoventur, hinc pejus habet, poſt duodecim ab initio morbi dies moritur. Medicus, qui, me abſente, hirudines præſcripſit, febrem malignam incuſabat.

Secto cadavere, nullum in abdomine vitium, cerebrum verò molle, pultaceum, ejuſque ventriculi ſero diſtenti. Veroſimile eſt à materie verminoſâ inſpiſſatum ſanguinem in cerebro hæſiſſe, inde ſerum delapſum eſſe, ſed nulli vermes unquam viſi ſunt.

In aliis ſubjectis ſimili morbo peremptis inveni etiam ſerum in ventriculis cerebri, & glandulas meſenterii tumidas, parùm cruoris in vaſis, viſcera mollia, carnes laxas, pallidas; indicantur itaque tonica, martialia, rheum, pulvis de guttetâ, potus roborans, ut vinum, ad hunc morbum præcavendum, rara cathartica quæ vires non infringant, amara ſi ætas illa vellet admittere: ut plurimum pulvis de Guttetâ diù frequenterque in prophylaxim uſurpatur.

17. *Eclampſia febricoſa;* vide Morton pyretol. cap. 9 hiſtor. 14 & 15. Journ. de Med. T. XXI p. 224, T. 8 Art. 6. P. A.

Sunt infantum, juniorum utplurimum, carotici affectus, in quibus pallidduli, attoniti, ſuſpirioſi, anheloſi, ſubfrigidi ſunt, & juxta *Mortonum* alicubi convulſi, qui ſtatus per paroxyſmos more febris intermittentis revertitur, licet ex pulſu febris dijudicari non poſſit.

Cura incipit à veſicatoriis, lincтu pectorali, pulvere de guttetâ in potu cardiaco, & dein pauvillo kinkinæ in julapio cephalico.

Circa

Circa curam hujuſce Claſſis plura excogitavere egregii Opiferi, incomparabilis Archiatri *G. van Swieten* ſuaſu & exemplo incitati; & quidem in Epilepſia ſpontanea, præmiſſâ catharſi & phlebotomia, dedit Clariſſ. *Locher* ſerò & mane per longum tempus pulveris foliorum aurantii drachmam, vel manipuli unius decoctum in aquæ fontanæ libra una factum ad medietatis conſumptionem, cujus colatura mane bibitur pro una doſi; ex quatuordecim ægris ſex ſublevati ſunt, quatuor nullum effectum experti, & quatuor ſanati: ego verò in epilepticis duobus adhibui ſine ſucceſſu.

Idem camphoræ drachmam ſemiſſem; ſacchari & gummi Arabici, ana ſcrup. unum; aceti unciam ſemiſſem; aquæ florum ſambuci, uncias duas; ſyrupi florum papaveris rhœados, unciam unam miſcuit, hujuſque mixturæ cochlear quâvis horâ iiſdem epilepticis propinavit, additis nunc laudani liquidi guttis triginta; nunc verò infuſo contrayervæ & decocto febrifugo cum ſpiritu vitrioli acidulato, quod etiam in malignis morbis profuit. Auſus eſt idem, & quidem feliciter, epilepſiam aggredi mixtura ex opio, quod quidem in epilepſia vel eclampſia à nervi punctura oriundis, vel hyſtericis tantùm, auſus eſſem. Kinkina quidem, ob vim antiperiodicam & forte ſedativam, plures antea adhibuerunt.

De uſu olei animalis Dippelii in Epilepſia parum proficuo ſcripſit *J. G. Baumer in Actis Acad. Moguntinæ, Tom. I pag. 297.*

In Eclampſia febrili cum delirio & ſubſultu tendinum, moſchus magna doſi cum aqua vitæ ſumptus profuit, ſudorem & ſomnum conciliando: moſchum verò nondum expertis ad grana xij aut xx præſcribere tutum non eſt, quippe grana iv quandoque ſtomachum irritant & calefaciunt maximè; conſultius eſt à granis ij incipere: eâ verò doſi mirum quantùm exhilarentur, ſopiantur & ſubleventur Hyſtericæ. In eclampſia varioloſa idem remedium ad grana viij feliciter adhibuit *Clariſſ. Keid;* in hyſteria ipſe & moſchum & extractum hyoſciami albi incipiendo à ſemi-grano cum ſucceſſu adhibui; vidi etiam Hyſtericam unica electriſatione ſanatam. In ſcelotyrbe, chorea S. Viti, *Illuſtriſſ. de Haen* & *Clariſſ. Marteau de Grandvilliers* electriſationem feliciter adhibuerunt, quæ in Epilepticis pluries à me adhibita vix quidquam effecit.

Philiater, experiundi cauſâ, fabarum S. Ignatii grana xl ſumpſerat, incidit in convulſionem cum cardialgia: *Illuſtriſſ. B. de Juſſieu* ipſi præſcripſit alcali volatilis guttas vj omni quadrante horæ in vehiculo convenienti ſumendas, quibus convaluit.

Aqua deſtillata Lauro-ceraſi ſuo oleo eſſentiali onuſta, ſi intus ſumatur, eclampſiam lethali ſopore terminatam creat, niſi adhibeatur alcali volatile; *Journ. de Med. Oct. 1760 p. 320.*

XIX. Epilepsia, ab *epi lambaneſtai*, deſuper deprehendi, non ab *epi* & *lædo* ut Latino-barbari putaverunt; *Morbus Divinus* Platoni, *Herculeus* Ariſtoteli, *Comitialis* Plinii, *Sacer* & *major* Celſi, *Sonticus* Auli Gellii; *Caducus*, *Viridellus* Paracelſi; *Analepſia* Riverii; *Mater puerorum*

Schneideri; *die fallende ſucht* Germanis; Gallis *Epilepſie*, *Mal caduc*, *Mal de la terre*, *Mal S. Jean*, *Vapeurs Epileptiques*, *haut-mal.*

Genus eſt morbi ſpaſmodici clonici & chronici intermittentis, cujus acceſſus ſubitâ interceptione ſenſuum, variorum muſculorum agitatione & dyſpnœâ notantur.

Diſtinguitur ab *Eclampſiâ* ex eo quòd morbus ſit chronicus; à *Tetano* quod ſit etiam chronicus & clonicus cum ſenſuum feriatione; à *Catocho* quod agitentur partes, & reſpiratio in paroxyſmo ſit frequens, interturbata, ſæpè ſtertoroſa; ab *Apoplexiâ epilepticâ* ex eo quòd periodicè recurrat; ab *Hyſteriâ* per animæ extra paroxyſmum habitualem ſecuritatem, cùm ſint in hyſteriâ meticuloſitas, in paroxyſmo ſtrangulatio, globus abdominis, aliæque differentiæ.

Eſt morbus clonicus univerſalis, chronicus & periodicus, cum ſenſuum feriatione in paroxyſmo, & anteactorum oblivione.

Sunt qui ſpumam oris, qui pollicis fortem contractionem ſymptomatis pathognomonicis annumerant, verùm illi unicam ſpeciem epilepſiæ dari præſumunt, licet omnes auctores idiopathicam à ſymtomatica diſtinguant, & utramque à principiis omninò diverſis oriri quandoque conſentiant. Naturæ perterritæ & turbatæ conatus ſubitaneus & vehemens ad expellendam vel corrigendam materiem morbificam, utplurimum cerebro inſidentem, aut partibus nervoſis infenſam & irritantem, videtur paroxyſmorum cauſa: quorum principia ſunt ſæpiùs materialia v. g. glandulæ in cerebro, vaſorum varicoſorum, aut anevryſmaticorum cerebri infarctus à plethorâ, inſecta ſinus narium pungentia, meningibus intumefactis infixa; calculi renum, lympha acris, & viſcida, ſemen acre, &c: Aliàs mera animi pathemata, ſomnia potiſſiùm terrifica, in ſubjectis valdè ſenſibilibus hyſtericis, teneris, videntur paroxyſmorum principia; ex quibus labefactatur cerebrum, & ad novos paroxyſmos diſponitur.

Nihil magis repræſentat furorem bruti, ut canis, ab œſtro, vel tabano in auribus vel naribus irritati, quàm epilepticus, ut patet ex clamore, mugitu, oculorum truculentiâ, dentium ſtridore, oris ſpumâ, pugnorum conſtrictione, vehementi totius corporis contractione, ita ut miſer epilepticus videatur atrociſſimam in cerebro læſionem experiri, & deſperabundè exagitari.

Hoc ſuadet exquiſitiſſima quæ eſt in origine nervorum ſenſibilitas, ſi quis ſtylo acuto cerebrum denudatum perfodiat, nullus ſenſus in cortice; verùm cùm ad originem nervorum, ſeu medullam oblongatam ſtylus pervenit, illicò animal epilepſiæ inſultum patitur; & ſi ad originem medullæ ſpinalis deveniat ſtylus, illico toto corpore convulſum dicto citiùs moritur, ut pluries ſumus experti.

In aures & nares intruſa corpora eò majorem & acutiorem excitant dolorem, quo altiùs & altiùs intruduntur hæc corpora etiam molliſſima, ut plumula, ſeu quò magis ad originem nervorum acceditur; nec dubium eſt quin

quin ſenſus in labyrintho ſit multo exquiſitior quàm in tympano, & hîc quàm in auriculâ &c.

Si dolor atrox à principio inconſpicuo, & quod removere aut à quo nos liberare nequeamus, nos urgeat in partibus ad vitam quàm maximè neceſſariis; homo, quantumvis ſtoicus, (niſi pœnam meritam virili fortitudine exſpectet) eum non ſine involuntariis conatibus, clamoribuſque ſuſtinebit. Vidi nobilem Genuenſem paroxyſmos convulſionis quos præſentiebat, magnâ animi contentione prævertiſſe; viderunt & alii alios, verùm exigua erat irritatio, gravioribus autem ſuccumbebat, & demum maniacus evaſit.

Stultam naturam vocat *Heiſterus*, quaſi verò novum ſit & inauditum hominem in vehementi pathemate ratione deſtitui & delirare. Nonne delirat ille, qui hominem in ſimili caſu rationis ſuæ ſemper compotem aſſerit? Novi adoleſcentulam quæ bis vel ter in anno epilepſiæ paroxyſmum experitur; interrogata quid experiatur ineunte inſultu, reſpondit ſe inter dormiendum ſomniare, & ipſi præ oculis obverſari phantaſmata terrifica paulò ante hujus morbi invaſionem; dein verò quid factum ſit non reminiſcitur; adſtantes verò eam tanquam terrore percitam & à lecto exilire conantem retinent, ne ſe præcipitem dejiciat; ab eorum verò manibus ægrota ſe expedire, oculis torvis & minacibus, brachiis & cruribus convulſis, per duas vel três horas nititur.

» Cùm verò acceſſio appropinquat, ait *Aretæus*, ſplendores purpurei aut „ nigri ob oculos verſantur, ut in cœlo iris prætenta videatur; aures ſo„ nant, fœdum odorem ſentiunt, iracundi ſunt, bilis præter rationem ac„ cenditur; his porrò fragor quidam redditur perinde ac ſi lapide verberentur „ aut ligno; cùmque ab humo ſurrexerunt, commemorant quædam tanquam „ ſi ex inſidiis vapulaſſent; hinc in inſultu adjutores inclamant, futuramque „ calamitatem proſpiciunt; obſecrant quoque, ut membra unde morbus ori„ tur conſtringant, reflectant, dirigant, quin etiam ipſimet ſibi ipſis affecta „ membra, tanquam inde morbum eximentes, trahunt, velluntque; atque „ ita ſibimet auxiliantes nonnunquam & nos ad ægritudinis notitiam im„ pulerunt; nonnullos utique ceu invadente ferâ pavor corripuit, aut phan„ taſmatis imaginatio inceſſit. Epilepticus tauro jugulato ſimilis eſt, caput variè „ diſtorquetur, corpus ceu arcus inflectitur, ſupercilia nonnunquam, ut in „ illis qui ad iram concitantur, in glabellam attrahuntur, vel ad tempora „ vehementer revelluntur; eorum vox nihil niſi gemitus & ſuſpirium eſt; » reſpiratio verò ſuffocatio quædam eſt, velut in iis qui laqueo ſtrangu„ lantur. Cæterum quum à morbo quieſcunt, ab initio ſegnes ſunt, capitis „ gravitate premuntur, languidi, pallentes, animo conſternati; ob laſſi„ tudinem, morbique verecundiam contriſtantur.

Quare verò ſenſus ferientur ſeu objecta præſentia non appercipere videantur, ita ut clamoribus non reſpondeant, hoc nemo hactenùs explicuit; nec enim hypotheſis falſa de nervis quibuſdam minimè ſenſiferis quidquam explicat; nervus nullus eſt in homine qui punctus non ſentiat,

cùm anima ſenſationis recipiendæ capax eſt; verùm anima ſummo quodam pathemate perculſa ſenſationis alterius eſt incapax, ut docet obſervatio; multi in iræ paroxyſmo vulnerati ſunt, nec vulnus ſenſerunt, niſi deferveſcente pathemate, aut cruore conſpecto; in ſummo terrore, vocem adſtantium non audiunt perterriti; ad appercipiendas impreſſiones objectorum requiritur animæ attentio, vel ſaltem tranquillitas. Qui delirio, ſomnio, ebrietate, catalepſi afficiuntur, oculis apertis nihil vident, auribus patulis nihil audiunt, puncturas artuum, quos ſtrenuè movent, vix perſentiunt, monente *Galeno*, & experrecti vix aut obſcuriſſimè eorum quæ peregere reminiſcuntur, ita & epileptici.

Symptomaticam epilepſiam vocant Auctores eam quæ initium ſumit à ſymptomatis, quæ ad caput non referuntur, ut à dolore, anxietate, frigore alterutrius pedis vel manus, quas partes ipſimet trahunt, & diſtrahi jubent, adſtanteſque eas etiam ſtrictè ligant, unde paroxyſmi ſæpe prævertuntur.

Verùm ea ſymtomata originem habent in ipſomet cerebro, ut dolores imaginarii eorum qui, tibiâ dudum amputatâ, digitis pedis acriter dolent, quia cùm anima aſſueta ſit referre objecta tactûs ad cutem, licet extremum alterum in cerebro latens afficiatur, ſenſatio ſemper ad cutem refertur, ut in ſuffuſione, affectâ retinâ, objectum ſeu muſca refertur ad aërem. Sympathicam epilepſiam etiam vocant Auctores, cujus principium in aliam partem refertur, quàm ad cerebrum, v. g. *epilepſia uterina*, quæ cenſetur oriunda primitùs ab utero obſtructo, unde ſanguis ſuperfluus caput impetit & infarcit; *epilepſia crapuloſa*, quæ à ſaburra ſtomachi primitùs deducitur. *Hippocrates* & *Galenus* repletioni & inanitioni convulſionem tribuebant: ſed *Averroes* dicit theoriam convulſionum ſuo tempore receptam eſſe potiùs verba fabellas canentium quàm demonſtrantium. Deinceps *Sennertus* & tota Medicorum ſchola dixit cauſam eſſe irritationem facultatis motricis, quæ utcumque alias libera ſit, & non niſi imperante voluntate motus exſequitur, tamen à ſummâ irritatione contra nutum voluntatis agere cogitur. Motus muſcularis, ait *Sennertus*, nunquam fit citra appetitum aut rationalem aut ſenſitivum; cùm itaque voluntas ſeu appetitus rationalis non jubeat motum, illum à cupiditate ſeu appetitu ſenſitivo juberi manifeſtum eſt.

Inveterata & habitualis epilepſia ideò inſanabilis eſt, quia ob repetitos infarctus cerebri meninges & vaſa materiæ morbificæ diſcutiendæ deſtinata, debilitata ſunt; quæ hæreditaria, quæ ultra 25 ætatis annum perſeverat, inſanabilis. Deſinit in amauroſim, ſtultitiam, fatuitatem, ſeu moroſim, oblivionem, paralyſim, ac lethalem apoplexiam.

Epilepſia perfecta eſt, vel imperfecta.

Brendelius & *Pitcarnius* videre epilepticos qui ſenſerant atroces capitis & dorſi dolores intra paroxyſmum.

Votum *Averrois* & *Cratonis* ut noſſent epilepſiæ cauſam & remedium, adhucdum eſt votum Medicorum.

Quæ

Quæ in corpore vivente fiunt operationes ab animâ, ejuſque facultatibus proveniunt, unde hos etiam inordinatos motus naturam ſolam excitare, extra omnem dubitationis aleam eſt: *Schneid. de epilepſ.*

Cauſa. Acerrimum facultatis naturalis expultricis, contra moleſtias irritantes, in univerſo muſculorum genere excitatum certamen: *Schneider.*

Qui notam à morbo impreſſam ſemel habuerit, ille amplius morbo hoc non corripitur: *Hippocrat. de morbo ſacro.* Grandiores natu neque interficit, neque contorquet (artus.) Senes vel interficit, vel paralyticos reddit; morbo jam aſſueti paroxyſmos præſentiunt.

1. *Epilepſia plethorica* Boneti Sepulchret.; *Epilepſia ſymptomatica* Frid. Hoffmanni; *à ſanguine craſſo, polypoſo* Frid. Hoffmanni; *à catameniis, hæmorrhoidibuſque retentis; à crapulâ, ebrietate habitualibus.* P. C.

Sanguis grumoſus, viſcidus in ſinubus cerebri reperitur, teſte *Frid. Hoffmann.* obſ. tres referente, *Bonet. Sepulchr.*

Hæmorrhoidarii huic etiam obnoxii.

Potus vini vaporoſi, cereviſiæ nimis lupulatæ; aër vaporibus narcoticis, carbonum fumo inquinatus; uſus allii, cæpæ, porri, nimius; quæ caput tentant & calefaciunt, ac narcoſim inducunt, ut carnes nigræ, leporinæ, indigeſtæ, hanc excitant.

Solvitur in puellis circa pubertatem, quæ impuberes aggreſſa eſt.

Quæ à cephalæâ, vertigine, capiplenio ob auſtrum & defectum electricitatis in aëre ortum ducit, curatur ſponte regionis & loci mutatione, ut docet *Hippocrates.* Quæ à ſanguine ſpiſſo, craſſo, viſcido, quartanâ ſuperveniente ſolvitur.

Adoleſcens peregrinus dudum laborabat epilepſia, pluries quavis ſeptimanâ repetente, cum maltachiſmo *Cælii Aureliani*, fruſtra per annum adhibuit uſitata auxilia; aſt dein ſublevatus, non ſanatus, uſu valerianæ ſylveſtris, adiit celebrem Medicum, qui repetitis phlebotomiis eum perfectè ſanum dimiſit. Alter Epilepticus ſuaſu Medicorum paſſus eſt qualibet ſeptimana phlebotomiam per duos menſes & ſemicupia; pedum œdema evanuit, acceſſuſque epileptici retardati & imminuti admodum fuere.

2. *Epileſia cachectica* Frid. Hoffmann. *Seroſa* ejuſdem; *Seroſa* Carol. Piſon. S. 1 p. 2 cap. 7; Ballon. conſil. l. 11. P.

Ea eſt quæ etiam recens corpora pallida, chlorotica, obſtructa aggreditur, & à ſero acri, ſalſo, ſuperfluo, ob menſtruorum ſuppreſſionem retento oritur; ab ulcere manuum, pedum, *Plateri.*

Ab ſcorbuto *Boneti Sepulchret. obſ. 7. 14.*

Ex lienis, pancreatis, hepatis obſtructione *Blaſii, Tilingii.*

Indicantur cathartica quibus via ſternatur opiatis, juſculiſque aperientibus, martialibus, tonicis, & cephalicis.

3. *Epilepſia ſtomachica; A ventriculo* Jonſton. idea. *Analepſia* Riverii. P. C.

Ea eſt quam fovet & excitat crapula, cardialgiis, ructibus, anorexiâ, dyſpepſiâ, nauſeis, vomitione prægreſſis, quæ tribuenda videtur ſanguinis inſpiſſationi ob chylum craſſum, crudum, ratione cujus hæret & congeritur

in vaſis cerebri prædiſpoſitis; indicantur cathartica, emetica; dein verò quæ ſtomachum roborant, ut aquæ Bellilucanæ per triduum hauſtæ; præmiſsâ phlebotomiâ, pilulæ ex rheo, kinkina, enula campana, ſyrupo abſinthii, aloë.

4. *Epilepſia uterina* Sennert. *Ab utero* Jonſtoni univerſa Medic. Tiſſot Epiſt. ad Hallerum. P. C.

Diſtinguitur 1° ſexu ægrotantis; 2° prægreſſis aut intermixtis inſultibus hyſteriæ; 3° inſultus ſequuntur tempus menſtruationis quoad periodos; 4° aut à terrore ſimilive pathemate excitantur; 5° obſcuriſſimæ ſunt in paroxyſmo ſenſationes, non omninò ſuppreſſæ.

In hyſtericâ epilepſiâ inſolitas vires exerunt ægræ, incondita interim & inarticulata quædam vociferant & pectus feriunt. Fœminæ huic magis obnoxiæ ſunt temperamenti pluſquam ſolet ſanguinei, & habitu viraginum gaudent. *Sydenham.*

Præter remedia quæ à catameniorum emanſione, aut dolorificâ excretione indicantur, juvant in paroxyſmo quæ ſanguinis fluiditatem & fluido nerveo robur reſtituunt, ut ſpirituoſa, volatilia, ſimulque antihyſterica. Spirituoſa ſunt ſuccini præparata varia, liquor mineralis anodynus Hoffmanni ad guttas duodecim aut viginti, æther Frobenii; inter antihyſterica eminent tinctura & pulvis caſtorei, oleum animale Dippelii, aqua Luciæ, ſpiritus cornu cervi, &c: camphora & moſchus ad grana tria.

Puella, 20 annos nata, à terrore in Epilepſiam lapſa, à quinque annis acceſſus epilepſiæ uterinæ pluries in die patiebatur, pallida, œdematoſa, vix menſtruata, ſumpſit per duos menſes extractum cicutæ, inde catamenia redierunt, vomitus habitualis, quo prius laborabat, à prima doſi ſubſtitit, color rediit nativus, hodie viget & valet. *D. Coulas.*

5. *Epilepſia ſimulata* Hecquet Naturaliſme des convulſions; Brueys Hiſtoire du Fanatiſme. P.

Fanaticos Gebennenſes initio hujus ſæculi comitabantur quædam canidiæ fatidicæ, quarum prophetiis cohortum omnes actiones dirigebantur; illæ verò, quaſi numine afflatæ, tremebant, humi procumbebant, atque anhelitu cohibito, abdomine inflato, ſpumantes & mirum in modum exagitatæ, demùm ad ſe reverſæ vaticinabantur.

Puella ſeptennis epilepſiam ſimulabat tam appoſitè, ut nemo in Noſocomio generali dolum ſuſpicaretur: interrogata num ſentiret auram ex manu ad humerum, inde ad dorſum & femur, ea annuit; præſcripſi uſum verberum, quo audito ſanata eſt.

6. *Epilepſia pediſymptomatica* Boerhaav. conſult. 2. P. C.

Adoleſcens ſtudioſus, phlegmaticus corpore, ingenio mobilis, à frigore pedum patiebatur ſpaſmos, doloreſque in pede, tendine Achillis, ſenſim aſcendentes ad crura, femora, periodicè per duos annos, bis vel ter in anno, paroxyſmo ad duas vel tres horas perſeverante; deinde ſimiliter à pede, dorſo orti ſpaſmi, & dolores altiùs ad latus dextrum & caput aſcenderunt, unde paroxyſmi epileptici, ſenſibus omnibus abolitis, toto corpore

exagi-

exagitato, ſuccedente ſtertore, ſpumâ oris, &c: finito paroxyſmo, frigus in dextro crure, frictionibus cedens; æſtate pejus, hieme flante boreâ meliùs habebat; præſagiebatur certò inſultus ante horas plures, aut diem ex mutatione inexplicabili quam æger in dorſo metatarſi perſentiebat, colore ejus liveſcente, nullo ſenſu auræ frigidæ; ligaturæ cruris dextri paroxyſmum retardant.

Curatio Boerhaaviana. 1° Veſpere per ſemihoram balneum ex calidâ aquâ ingrediatur æger ad crura uſque; partes ſiccatæ fricentur panno laneo, ſicco, calido, rudi; tunc plantæ & dorſo pedum applicentur emplaſtra nocte, dieque gerenda, excepto tempore balnei, ex gummi ammoniaco, bdellio, galbano & oxycroceo. 2° Mane & veſpere fortis extenſio tarſi, ut in luxatione reſtituenda; interdiù moderata deambulatio. 3° Bis in menſe, triduo ante novilunia & plenilunia, purgetur hauſtu qui recipiat cinnabaris gr. x; reſinæ guajaci gr. v; rhei, drach. ſemiſſem; ſcammonii gr. viij; ſtibii diaphoretici gr. xv; in ſyrupi de cichorio compoſito drach. vi; & aquæ cichorei unc. ii. Iiſdem diebus & pridiè paroxyſmi poſt balneum veſpertinum inungantur pedes oleo ſpicæ. 4° Cæteris verò diebus mane bibat jejunus hauſtum ex infuſo theiformi radicum caryophyllatæ, pæoniæ, valerianæ ſilveſtris, ana, ſcrupulo ſemiſſe; rutæ recentis drach. ii: die verò purgationis horâ 6ª veſpertinâ paregoricum ſumat ex ſyrupi diacodii drachm. vi; tincturæ opii gutt. viij, in aquâ ſtillatitiâ papaveris rhœados.

7. *Epilepſia à pathemate* Frid. Hoffmann. §. *15. ex melancholiâ & hypochondriacâ* ejuſdem, nec non Joann. Bauhini.

Vidi puerulum ex denegato quodam quem præfractè petebat cibo, inſtantaneâ epilepſiâ affectum.

Non rarum eſt quod infantes, ſi matres gravidæ pathematis ſævioribus commotæ fuerint, primis ætatis annis fiant epileptici: *Frid. Hoffmann*: maximè ſi nutrices irâ vel terrore percitæ illicò lac præbuerint alumnis. A libidine vehementi & ſuppreſſâ epilepſiam provocatam plura teſtantur exempla. Qui à viſu epileptici vehementer perterriti ſunt, quidam in epilepſiam incidere; unde rectè mos inſtitutus eſt, ut in templis concidenti epileptico facies velo tegatur. Intemperantia in ſtudiis, quæ cordis palpitationem, ecſtaſim, melancholiamque excitat, epilepſiæ anſam præbet.

Vivit adhuc *à Langogne* apud Helvios mulier quæ à 20ti retrò annis, quoties templum ingreditur, toties Epilepſiæ paroxyſmo percellitur, ita ut cùm per menſes annoſque ſucceſſivè plures à templo abſtinuiſſet, non minus Epilepſiam pateretur cùm iterum templum ſubiret, minimè verò ſi præ foribus ſtaret; ea ad oppida vicina ſe contulit, ſed incaſſum; jam ſex anni ſunt a quibus præ templi foribus euchariſtiam ſumit, ſacriſque intereſt, & ſana vegetaque vivit.

A titillatione, imo à titillationis metu, Epilepſiæ paroxyſmos excitatos vidit *Ill. Baro van Swieten.*

8. *Epilepſia ſympathica.* P. C.

Eſt ea quæ initium ſumit à ſymptomatis quæ ad caput non referuntur ab

ab ægris, ut à pedis vel manus dolore, anxietate, frigore, aurâ aſcendente; unde partem affectam ipſimet diſtrahunt, ligant, fricant, inde etiam paroxyſmi leviores prævertuntur.

Ea verò ſymptomata originem habent in cerebro ſeu initio nervorum huic parti proſpicientium, uti dolores imaginarii, quos experiuntur in pede illi qui dudum cruris vel tibiæ amputationem paſſi ſunt; ut affectâ in ſuffuſione retinâ muſca ad aërem refertur, non verò percipitur macula vel infarctus retinæ, cujus tamen interventu oritur hæc hallucinatio.

An epileſia ſympathica ſit mera differentia pluribus ſpeciebus communis? an verò ſpecies, non inquiram; ſufficit quod hoc auxilio externo ſcilicet ligaturâ frictioneve, diſcutiatur quandoque hujus acceſſus, id autem accidit quia à forti illâ partis irritatione divertitur naturæ ſenſatio ac proinde conatus à cerebro ad artum irritatum, unde prævertitur acceſſus; nam infarctus cerebri non neceſſariò aut mechanicè determinat conatum epilepticum, & natura ſemper urgentiori occurrit. Sic licet quis ad ſternutandum ſe accingat, ſi illicò gravis nuncius, vel contumelia accedat, prævertitur ſternutamentum.

Epileptico, qui ante paroxyſmum ſpaſmum dolorificum in cubito dextro ſentiebat, præſcripſit *Ill. Locherus* veſicatorium cubito applicandum; hoc quamdiu fluxit ſilebat morbus, qui veſicatorio ſiccato revertebatur; veſicatorium apertum ſervavit per menſem, internè datum eſt kinkina cum camphora, & æger convaluit. *Locher de Epilepſia pag.* 42. Ubi ſpaſmi à dolore oriebantur, opio dolores componebantur, & his ſopitis Epilepſia ſiluit: *idem ibidem.* Epilepſiam tempore ſomni ſtertoroſi recurrentem opio ipſo ſanavit *Ill. de Haen.*

9. *Epilepſia febricoſa* de Bornainville Journ. de Med. Janvier. 1758. pag. 43. P. A.

Vide *Quotidianæ ſpeciem quartam.* Eſt ea ſpecies quæ à veneno febris intermittentis latente producitur. *Ferrarii apud Torti Lib. 4 c. 4 Hiſt. 3; Boneti Sepulchr. de febrib. Lautter Hiſt. Med. Viennæ 1761.*

Miles intermittenti febre laborans ſumpto valido emetico in epilepſiam incidit, qua intervallis incertis, ſed quotidie pluries repetitis, initio ad plures dies, dein ad horas plures extenſis afficiebatur ſine ullo pyrexiæ indicio; in paroxyſmo convulſionibus horrendis agitabantur omnes corporis partes, in declinatione pectus follis inſtar violenter agitati movebatur, mente ſtupente, in intervallis gravamen in ſtomacho & anxietas circa cor. Adhibita fuere incaſſum antiſpaſmodica, narcotica, lacticinia, balnea; demùm præmiſſis generalibus ad kinkinam deventum eſt, quod ad drachmam quater in die, nunc purum, nunc ſub forma decocti & apozemate temperatum, morbum hunc ab anno inceptum radicitùs ſanavit.

10. *Epilepſia à dolore* Illuſt. Delii Amœnitat. dec. 5. in præfatione. P. A.

Miles quem fuſtigatum pedibus calcaverat tribunus, atrociſſimè dolebat hypochondrio dextro; acceſſit quotidianus epilepſiæ paroxyſmus cum ſuſurro dentium conjunctus, duranteque ejulatibus ſonoris aërem replet & tumorem hypochondrii digitis ita fricat, ac ſi perforare vellet, deinde paroxyſmi cum efferis vomitionibus & cardialgiâ atroci recurrunt; tertio morbi anno

no ægrotus perpetuò de ulcere & tumore interno latente loquitur, cultrumque identidem expoſcit, quo tumorem diſſecet, & ſi non opem, ſaltem dolorum finem ſibi conciliet. Sub paroxyſmo pedibus, manibuſque parietis calces, lapideſque, ſi forte proximè decumberet, deradebat, alvus pertinaciter erat obſtructa, febris nulla.

Secto cadavere prope pylorum erat in ventriculo foramen oris calloſis, floreni magnitudine.

11. *Epilepſia exanthematica*; *Epilepſia cachectica* Frid. Hoffmanni; *ſymptomatica à retropulsâ ſcabie, à fiſtulis reſiccatis, ab achoribus & tineis repreſſis*, Fr. Hoffmanni III. 12. P.

Differt ab eclampſiâ exanthematicâ, quòd epilepſia ſuccedit exanthematicis affectibus chronicis, leproſis; eclampſia verò acutis.

12. *Epilepſia ſyphilitica* Bonet. Sepulchret. Guarinonii conſult. 13. *à lue venereâ* Aſtruc. lib. 4 cap. 2 §. 9. P. C.

Epileptico ſyphilitico, cui tophus inſignis in cranio tectus, dedit *Clariſſ. Locher* ſpiritum antivenereum; æger ſæpe convellebatur in uſu remedii; dein topho exulcerato & aperto ceſſavit Epilepſia; vulnere conſolidato à ſyphilide fuit etiam immunis: *Locher de Epilepſia cap. 2 pag. 41.*

Differt ab eclampſiâ quæ hydrargyroſi vehementiori ſupervenit & fugax eſt. Epilepſia à viru ſyphilitico procedit, & hydrargyroſi methodicâ curatur. Vide methodum medendi apud *Aſtruc*, *lib. 4 cap. 6. n°. 4.*

Tribuitur gummatis, exoſtoſibus cranii.

13. *Epilepſia traumatica* Borelii de epilepſ. diſſ. Haller. Diſput. Tom. 1 pag. 72. 74. P. C.

Puella decennis & adoleſcens 17 annos natus epilepſiam patiebantur ictum in capite paſſi, & foveam habentes à cranio depreſſo. Sanati ſunt omninò admotis dropacibus parti affectæ, quorum ope cranium extrorsùm ductum & elevatum fuit.

Puella verò, antequam epileptica fieret, per multos dies ſingulari paraphroſyne laboravit, ſpectrum ſcilicet horrendum præ oculis ſibi obverſari putabat, totumque domicilium ſtellis illuminatum videre ſibi videbatur; præceſſerat dolor capitis, cardialgia, viſûs obſcuratio.

Hac obſervatione patet, quàm abſurda eſt opinio, in omni epilepſiâ arcanis fidendum eſſe; optimum arcanum eſſe cognitionem principii à quo ſpecies dependet.

14. *Epilepſia rachialgica.* Clariſſ. Bonté Journ. de Med. Nov. 1761.

Eſt ſecundaria, & rachialgiam melancholicam ſæpiùs terminat quàm aliæ ſpecies; cuicumque verò ſuperveniat, ea dolores aufert, non ſecus ac pareſis. Epilepſiam arthriticam, ſeu quæ ſilente arthritide recurrebat, ea redeunte recedebat, bis obſervavi.

XX. Hysteria; *Paſſio hyſterica* vulgò; *Malum hyſterico-hypochondriacum* Stahlianis; *Melancholia nervea* Ill. Lorry; *Spleen* and *Vapours* Anglis;

Iſteriſmo Cochi Bagni di Piſa; Gallis *Vapeurs*, *Paſſion hyſtérique; Mal de mére*, *la Mére*, *l'Amarry* &c Occitanis.

Eſt ſyndrome ſymptomatum convulſivorum fugacium ſine causâ evidenti, & ſubitò mutabilium, cum ſummâ animæ ſenſibilitate, puſillanimitate, à pathematis & cauſis debilitantibus ingraveſcens.

Symptomata convulſiva ſunt globus abdominalis, angina vel dyſpnœa ſtrangulans, dyſphagia, carus, frigus extremorum, fletus & cachinni, oſcitatio, pandiculatio, delirium, pulſus depreſſus, ſtrictus, urinæ copioſæ, aquoſæ. Morbi hyſterici ſunt ſymptomata hyſterica conſtantia, & permanentia in ſubjecto huic ſyndromi aſſueto, unde differunt ab hyſteriâ; ſic carus hyſtericus, dyſuria hyſterica, colica hyſterica, ab hyſteria propriè dicta differunt, quia ſunt ſymptomata permanentia.

Nomine vaporum abuſivè alii morbi vel indicantur, ut vertigo, palpitatio, melancholia; vel diſſimulantur, ut epilepſia, mania, &c.

Senſibilitas animæ tanta eſt ut leviſſimus januæ ſtrepitus, dum clauditur vel pulſatur, illas convellat hyſtericas, ſi inopinatò accidat; leviſſimum malum quod ſana non perciperet, hyſtericam anxiam, mœſtam, inſomnem detinet.

Ita mutabilia ſunt & fugacia ſymptomata, ut intra pauca minuta, fletus, ejulatus, mox riſus ad cachinnum, deliria, convulſiones, furor, ſopor, viſûs obſcuratio, marmarygæ ſibi ſuccedant & fumo chartæ fœtidæ, vel uberi urinæ limpidæ proventu evaneſcant.

Puſillanimitas patet ex animi dejectione, ex ſalutis recuperandæ deſperatione; frequenter Medicum mutant, quem querelis continuis, diffidentiâ ſuâ, remediorum inani ſucceſſu, diſcruciant; ſi ſecuritatem & animi fortitudinem ſimulent, mortem tanquam inevitabilem & imminentem reputant.

Principia hujus morbi ſunt mollis, effœminata conſtitutio, educatio in vitâ ſedentariâ, voluptuosâ, otiosâ; dum corpus otio indulget, animæ negotia faceſſunt pathemata, ira, invidia, zelotypia, amor, tædium, lites, ærumnæ; debilitavere mœrores, partus prægreſſi, morbi, hæmorrhagiæ, catharſes repetitæ, inedia; ſæpius præceſſit menoſtaſia, ſeu catameniorum ſuppreſſio, & cautè celatus animi dolor, ſeu mœror.

Morbus hic cum hypochondriaſi valdè affinis eſt; aſt ſexus fœmineus, gulæ ſtrictura, globus abdominalis, invaſio poſt menoſtaſiam, umbilici retractio, frigus lumborum & occipitis, effectus ſuffituum fœtidorum hyſteriam determinant, ut ex flatulentiâ, inflatione, & dolore hypochondriorum in viris hypochondriaſis deſignatur; rarò viri hyſterici ſunt.

Huic morbo ſanando proſunt quæ corpus roborant, animum recreant, & à morbi ideâ avertunt, ut exercitatio, itineratio, ruſticatio, ut cupitorum obtentio; virgini libidinoſæ matrimonium; conjugi zelotypæ vir fidelis; poſt ærumnas fortuna proſpera, ſi ex his cupiditas expleatur; nihil magis nocet quàm repetita evacuantia, quæ debilitant; quàm medicus humoriſta, qui bilem, mucum, continuò catharticis abradere, & expel-

lere

lere tentat, eòque magis debilitat & irritat, ubi tantùm ſedandum & roborandum.

Principium proximum hyſteriæ eſt ſumma philautia, ſeu amor effrænis vitæ & voluptatum, unde minimorum incommodorum intolerantia, exaggeratio, propoſiti inſtabilitas, ſumma ſenſibilitas, irritabilitas; ex parte corporis ſyſtematis nervei teneritudo, juxta noſtrates tenſio, quæ in nervis nulla unquam obſervata eſt; juxta *Cheinæum* laxitas, juxta *Sydenhamum* fluidi nervei inſtabilitas, ſeu ſpirituum ataxia, qualitas ipſo morbo obſcurior.

Pauca ſunt genera morborum quos hic proteiformis affectus non mentiatur, hinc tot morbi hyſterici dicti; quod commune eſt ſyphilidi, febri putridæ, ſcorbuto, &c: ita ut ſi morborum genera à principiis & cauſis peterentur, immenſa foret claſſis hyſtericorum morborum.

1. *Hyſteria verminoſa* Delii Amœnit. Acad. p. 341 caſus 3[us]; *Vermes malum hyſtericum mentientes.*

Mulier 46 annos nata, in menſtruis inordinata, leucorrhœâ, colicâ, cardialgiâ, vomitu identidem excruciatur; iſchias oſſis ſacri, pectoris anguſtiæ, tumor abdominis; inde concluditur ab ipſâ, & à Medico hyſteria; adhibentur carminativa, caſtorina, balſamica, temperantia, ſed fruſtra; tandem adhibito purgante glomus vermium ejicitur per anum, quo facto ſanitas redit.

Duo alia exempla hyſteriæ à vermibus lumbricis & aſcaridibus excitatæ refert *ill. Delius.*

Cardialgiam, colicam, ileumque pro hypochondriaſeos ſyndrome habuere Medici, & omnia vermibus alvo excretis ceſſavere, *idem pag. 341.*

2. *Hyſteria chlorotica* Raulin. cap. 13, Sydenham. proceſſ. integr. P. L.

Huic catameniorum retentio anſam præbet; verùm hæc retentio in virginibus quandoque hyſteriam *plethoricam* excitat, antequam chloroſis accedat, imò cum plethoræ ſignis, ut faciei rubore, pulſus plenitudine, vertigine, dyſpnœâ; & in hoc caſu à largis phlebotomiis vidi hyſtericas ſanatas, & phlebotomias non meritò reprobat *Sydenham* in hyſteriâ, quæ tantùm in quibuſdam hyſteriæ ſpeciebus nocent; in plethorica verò repetitæ proſunt.

Cùm verò pallor faciei, labiorum livor, pedum œdema, inappetentia, laſſitudo, dyſpnœa ad levem ſcalarum aſcenſum, cardialgia, cephalalgia, crurum gravitas accedunt, tunc præmiſſâ unâ phlebotomiâ, & unâ alterave catharſi, martialia uſurpanda ſunt, vel mitia ut juſcula cum radicibus aperientibus atque nodulo rhei & limaturæ martis ana drachmam unam continente, quæ juſcula per novem dies iteranda, dein limatura ferri ad grana octo intra offam per menſem eſt repetenda, & ſi virgo ſit temperamenti calidi, ſicci, bilioſi, aquæ ferrugineæ æſtate per novem dies ad libras quatuor vel ſex ſunt aſſumendæ, præmiſſâ & ſubſequente catharſi.

Si verò chlorotica ſit mollis, laxa, frigida, tunc juſcula fortiora, pilulæ

emmenagogæ, opiatæ martiales ſunt adhibendæ, aquæ thermales etiam autumno vel vere per triduum bibendæ, ſi ſalinæ ſint, aut ſæpiùs repetendæ, ſi ſulphureæ.

Juſculis incoquentur radicum ruſci, rubiæ, dentis leonis, ana, uncia una, rhei & limaturæ ferri in nodulo, ana, drachma una, quovis triduo renovanda, folia cichorei, borraginis, flores cheiri, calendulæ cum cinnamomi fruſtulo.

Bolum ingredientur croci martis grana decem, pulveris ſennæ, rhei, ſalis abſinthii, jalappæ, diagrydii, myrrhæ, croci, cinnamomi, ana, grana duo; caſtorei, aſſæ fœtidæ, ana, gran. I. cum ſyrupo de cichorio, vel de floribus perſicorum, fiat bolus quovis mane per novem dies ſumendus ſuperbibendo juſculum foliis cichorei alteratum.

Simplicius eſt ex limaturæ martis & cinnamomi pulveris, ana, gran. x. ac myrrhæ vel galbani aut caſtorei pulverati gr. IV. ac alternis diebus additis ſcammonii granis tribus parare bolum; his ſuccedant aquæ Bellilucanæ per triduum potæ ad libras ſex.

In delicatioribus aquæ ſulphureæ calidæ, ut de *Cauterets*, *Bagnauls*, *S. Laurent* poſſunt ebibi per triduum ad libras quatuor, dein quartâ die ingrediatur balneum; ex illis aquis iterùm bibat, iterum balnea uſurpet, & ſic alternis vicibus per menſem aut ultra.

3. *Hyſteria à menorrhagia* Raulin; *à partu difficili* Sydenham; *à morbis acutis, repetitiſque phlebotomiis ac catharticis.* P. L.

In hac ſpecie robur eſt quantociùs reſtituendum ope victûs fortioris, aromatiſati, eupepti; uſurpentur gelatinæ, ova ſorbilia, offæ ex carnibus gallinæ, bovis, &c, quibus reſtaurentur vires, miſſis longè catharticis, phlebotomiâ, imò clyſmatis, uſque quò ægra poſſit lac integrum caprinum vere, aſininum autumno, aut vaccinum quâvis tempeſtate aſſumere ſervatis ſervandis; diæta verò lactea non ſolum abigit hyſteriam, ſed etiam ſi à longis menorrhagiis immineat, aſcitem fugat & vires reficit; ſi tamen ventriculus huic ferendo impar foret, præmitteretur decoctum ex rhapontico vel myrobalanis cum ſyrupo de cichorio compoſito & mannâ, atque paulo ante lac, bolus abſorbens ex terra catechu, oculis cancrorum, cretâ, coralliis, & conſervâ roſarum ingereretur.

4. *Hyſteria à leucorrhœâ* Raulin. cap. 14. tom. I. P. L.

Si leucorrhœa hyſteriæ fomes pendeat ab humorum acrimoniâ & viſcoſitate, quam ſiccitatem vocant, præmiſſâ unicâ phlebotomiâ, cathartica mitia ſunt uſurpanda, maximè ex aquis mineralibus acidulis dictis, ut *de Vals*, *d'Alais*, *Lodeve* &c: dein juſcula pulli refrigerantia cum nodulo ſeminum frigidorum, foliis pimpinellæ, agrimoniæ, radicibus pentaphylli, fragariæ, & pugillo fumariæ, vel naſturtii aquatici, ſunt uſurpanda; inde ad ſerum lactis deveniendum extincto priùs lateris candentis fruſtulo: & ante hauſtum ſeri lactis præſtat bolum ſubadſtringentem & abſorbentem præbere, qualis in gonorrhœa veteri uſurpatur; ſi verò ſit pruritus vaginæ, fœtor fluoris,

fluoris, ſiccitas, pervigilium, aquæ acidulæ per novem dies æſtate ſumendæ, & dein balnea domeſtica vigeſies iteranda.

Verùm ſi leucorrhœa pituitoſa fuerit, ab obſtructionibus frigidis, & vaſorum atoniâ pendens, tunc præmiſſis catharticis, tonicis adſtringentibus ad duas vices, & juſculis aperientibus, cum limaturâ ferri, rheo, cancris fluviatilibus, radicibus aperientibus, foliis hederulæ, pimpinellæ, nummulariæ, &c, ptiſanâ ex leviſſimo camphoratæ infuſo, deveniendum eſt ad bolos ſtomachicos, tonicos ex theriacâ, aurantiis, zinzibere, nuce moſchatâ conditis, diaſcordio, oculis cancrorum, malicorio, radice angelicæ, terrâ lemniâ, bolo Armenâ, corallis rubris, gummi Arabico, quæ excipiantur ſyrupo de roſis ſiccis; ſumat electuarii hujus drachmam ſemel vel bis in die per menſem ſuperbibendo vini abſinthii aut enulati pauxillum; vinum Hiſpanicum gentianâ, angelicâ, abſinthio, centaurio, corticibus aurantii, cinnamomo infuſis medicatum, ad aliquot cochlearia ter in die uſurpetur.

Conveniunt & martialia, ut vinum tenue, album, intra quod ferrum, vel lapis medicamentoſus, vulgò *globus chalybis*, infuſus fuerit; aquæ ferrugineæ Vallenſes, Aleſienſes, modò non ea doſi ſumantur & repetantur, ut hyſtericæ vires imminutas ulterius infringant; demùm ad lac etiam confugiendum eſt.

5. *Hyſteria emphractica*; *ab obſtructionibus viſcerum abdominis, ut hepatis, lienis, pancreatis*, Raulini cap. 5. P. L.

Differt à plethoricâ per pallorem cachecticum, phlegmatiam, pulſûs debilitatem, frigus. Curatur per aperientia martialia, tonicis amaris, ſtomachicis juncta: ſi verò ægra ſit temperamenti ſimul calidi & ſicci, ſeu ſi humorum acrimonia, ſiccitaſque adſit, ea ſunt juſculis, ſero lactis temperanda, additis millepedibus, croco, aquâ ferrugineâ; huc pertinent aquæ minerales ſpiritu rectore turgidæ, cautè tamen uſurpandæ martiales vitriolicæ.

6. *Hyſteria libidinoſa*; *Hyſteria à ſemine acri, retento, ovariis infarctis*, Frid. Hoffmann. L. P.

Monialis illicò ſenſum amittebat, & convellebatur toto corpore cum dyſpnœâ, dein ad ſe revertens exiliebat, & per cameram ſaltando currebat, inde lætas & obſcœnas cantilenas, verbaque ſimilis farinæ proferebat, vomitu bilis atræ pauxillum rejiciebat; mox ſui compos facta anteactorum erat immemor; clitoridis titillatio à barbitonſore impudico inſtituta paroxyſmum aliquoties ſolvebat: tales ſunt plures hyſtericæ quas matrimonium ſanaſſe dicitur; catameniis ſuppreſſis vel imminentibus turgent genitalia, calentque; unde ſalacitas major, major ad hyſteriam proclivitas.

7. *Hyſteria ſtomachica*. Vide Raulinum cap. 4. de hyſteriâ ab obſtructione & vitio vario ſtomachi. L. P.

In hyſteriâ ſtomachum malè ſe habere vulgatiſſimum eſt; hinc affinitas hyſ-

teriæ cum hypochondriaſi; verùm in ſpecie, de quâ agitur, præceſſere vitia ſtomachi, & ſubſecuta eſt hyſteria.

8. *Hyſteria febricoſa.* Wedel Ephemer. Natur. Cur. Ann. 2. Obſ. 193.

Dignoſcitur ex ſyndrome ſymptomatum hyſtericorum, typo tertianæ recurſantium, quæ accedente alternis diebus apyrexiâ evaneſcunt; ſymptomata ea ſunt frigus, oſcitatio, ſuffocatio, abdominis tenſio, animi deliquia, flatulentia, nauſea, cardialgia, mortis timor, mictio urinæ limpidæ, & poſt paroxyſmum craſſæ, lateritiæ, æſtus volaticus faciei ſuccedente frigore & pallore, leucorrhoea, &c.

In hyſteriæ paroxyſmo nihil eſt efficacius camphora, moſcho, caſtoreo, extracto capitum papaveris rhœados; hæc ſpaſmos, pervigilium, terrorem, dolores compeſcunt; datur potio quovis bihorio ad cochlear facta ex camphoræ drachma ſemiſſe, cum ſacchari & gummi Arabici, ana, drachma una; ſyrupi papaveris rhœados, uncia una; & unciis ſex aquæ florum ſambuci; vel datur moſchus manè & ſerò ad grana duo vel plura; extractum capitum papaveris rhœados ad grana tria vel plura.

XXI. Scelotyrbe, *Sceletyrbe* Caſtelli Lexic. *Danſe de St. Guy.*

Scelotyrbe Galeni Iſagoge libro finition. » quaſi *cruris turba* & perturba„ tio, ſpecies eſt reſolutionis, quâ erectus ambulare homo non poteſt, » & latus quandoque rectum in ſiniſtrum, quandoque ſiniſtrum in dex» trum, vel viciſſim circumfert; interdum quoque pedem non attollit, ſed „ attrahit, velut ii qui magnos clivos aſcendunt: hæc *Galenus*; " quâ deſcriptione idem expreſſiſſe mihi videtur quod Neoterici choream Viti nominant.

Chorea Sancti Viti, docente *Sydenham* convulſionis ſpecies quædam eſt pueros, puellaſve à decimo ætatis anno ad pubertatem invadens; prodit ſe claudicatione, vel inſtabilitate alterutrius cruris, quod æger poſt ſe trahit fatuorum more, manum ejuſdem lateris vel pectori vel alii alicui parti applicatam nequit continere in eodem ſitu horæ momento, ſed in alium ſitum & locum convulſione diſtorquebitur; quidquid æger contranitatur, antequàm poculum ad os poſſit admovere, mille geſticulationes circulatorum inſtar exhibebit, non enim rectâ lineâ ori admovet, ſed deductâ à ſpaſmo manu, huc illuc aliquando verſat, donec tandem fortè fortunâ labris propiùs apponens, liquorem derepente in os injicit, & avidè haurit, deditâ tanquam operâ, ut ſpectantibus riſum moveret.

Nullus eſt autem morbus hodiè cognitus, qui ad ſcelotyrbem aptiùs referri queat quàm chorea Viti Sydenhamiana, quæ multùm diſcrepat ab ſpecie tarantiſmi, cui hoc ultimum nomen aptius convenit.

1. *Scelotyrbe chorea Viti*; *Chorea Sancti Viti* Sydenham; *Scelotyrbe pituitoſa* Preyſinger; *la Danſe de St. Guy.*

Cu

Curatur juſculis leviter tonicis & cephalicis, infuſis theiformibus ex floribus gallii lutei, tiliæ, kinkinâ, caſcarillâ, pulvere de Gutteta, necnon aquarum thermalium embrochationibus; ægros quatuordecim obſervavit & ſanavit *D. Chaptal.*

D. de Haen plures hoc morbo laborantes repetitâ electriſatione ſanatos vidit.

Curatio Sydenhamiana quoad phlebotomias & catharſes nimiùm repetitas minimè conducit, ſaltem in pueris & puellis à me obſervatis, qui ab his fuiſſent exhauſti.

Principium hujus morbi videtur in origine nervorum, & mentem aliquatenus non ſecus ac corpus debilitare; quas enim vidi puellas hoc morbo affectas cum aliquali artuum rigiditate, debiles ſimul & velut attonitas, aut mente imbecilles vidi.

Ad idem genus morbi altera ſpecies rariſſima ab Auctoribus prætervisa referenda videtur, quam non aptiùs nominari poſſe putem quàm ſcelotyrbem feſtinantem, ſeu feſtiniam.

2. *Scelotyrbe feſtinans*; L.

Eſt peculiaris ſcelotyrbes ſpecies in quâ ægri ſolito more dum gradi volunt currere coguntur, quod videre eſt apud D. *Carquet*, & obſervavit Leydæ *illuſtr. Gaubius Patholog. inſtit. 751.* & in loquelâ hæc *volubilitas* dicitur quâ lingua præcurrit mentem. Video actu mulierem ſexagenariam hoc affectam morbo, ſiccitati nervorum tribuendo; laborat enim rheumatiſmo ſicco, ſeu ab acrimoniâ ſanguinis; dolores noctu à calore recrudeſcunt, à thermis non ſublevantur: ei præſcripſi phlebotomiam, & præmiſſis juſculis ex lactucâ, endiviâ, & collo arietis, lene catharticum, inde verò lacticinia.

Eſt affinitas cum ſcelotyrbe, choreâ Viti; deeſt flexibilitas in fibris muſculorum; unde motus breves edunt, & conatu ſeu impetu ſolito majori; cùm reſiſtentiam illam ſuperare nituntur, velut inviti feſtinant, ac præcipiti ſeu concitato paſſu gradiuntur. Chorea Viti pueros, puellaſve impuberes aggreditur; feſtinia verò ſenes, & duos tantùm hactenus obſervare mihi contigit. Quàm multos autem videmus morbos, pauciſſimoſque obſervamus. De theoriâ & praxi nihil habeo quod dicam; etenim ſola experientia praxim cujuſvis morbi determinat, & ex hac pro felici vel infauſto ſucceſſu theoria dein elicienda eſt.

Quid ſcelotyrbe commune habeat cum ſcorbuto non video, niſi hoc nomine ſcelotyrbe aſtheniam ſcorbuticam quis velit intelligere.

Pictor quinquagenarius id habebat ſingulare, non ſolùm quòd inter progrediendum feſtinare cogeretur, verùm etiam quòd nec à dextris, nec à ſiniſtris iter poſſet deflectere, niſi cùm in repagulum impegiſſet, tum verò eidem loco inhærens corpus ſenſim convertebat, & iterum properans rectâ viâ progrediebatur.

3. *Scelotyrbe inſtabilis*: Journ. de Med. Janvier 1761 & Mars 1758. L.

Monſ-

Monſpelii puer, duodecim annos natus, vino, caffè, & liquoribus ſpirituoſis aſſuetus, arthritide rheumatiſmali recens ſanatus, incidit ſenſim in inſtabilitatem totius corporis, ita ut per duos menſes inſcius, & invitus brachium, pedem, caput, vel aliam partem continuò extra ſomnum motitaret tanquam nugans; unius tamen lateris motitatio non fuit major quàm alterius, dein mens & loquela debilitabantur; dolor pedem aggreſſus eſt, ſed levis; ſanabatur hic puer phlebotomia & dein repetitis catharticis.

D. Ruamps Journ. de Med. 1758 tribuit morbum ſaburræ. *D. Sumeyre Journ. de Med. 1761* hunc tribuit lentori & vappiditati ſanguinis; morbum tamen in puella decenni tres tantùm phlebotomiæ abſtulerunt.

In Scelotyrbe chorea laudatur tanquam ſpecificum quinta eſſentia mineralis D. Comitis de la Garaye ad guttas xxx : *Le Monnier Hiſt de l'Acad. R. des Sc. 1755 pag. 34.*

4. *Scelotyrbe intermittens ;* L. P.

Hanc ſpeciem alternis diebus redeuntem in pueruloo obſervabat Nemauſi *Clar. Deidier* Med. Doct. Monſp.

5. *Scelotyrbe verminoſa* Gaubii Celebr. Leydenſis Profeſſoris. Preyſinger Claſſ. Morb. P.

XXII. *Beriberia ; Beriberi* Jacob. Bontii Medic. Indiæ Oriental. lib. 2. cap. 1 ; Tulpii obſervat. lib. 4 cap. 5 ; Mangeti Biblioth. pract. ubi Eraſiſtrato hunc morbum fuiſſe cognitum aſſeritur ; *le Beriberi.*

Genus eſt morbi ſpaſmodici, ideo *beriberii* ſeu *ovis* dicti, quia ægri genubus retractis elevando crura tanquam oves progrediuntur.

1. *Beriberia Indica* Bontii libr. 2 de Medic. Indorum. C.

Cognoſcitur ex motu tremulo manuum, pedum, & quandoque totius corporis, ſimulque ſtupore quodam dolorifico harumce partium, cum tactûs obſcuratione, aut hebetudine: dolor verò eſt ſimilis formicationi quam apud Europæos frigus in digitis excitat. His adde vocis exilitatem & raucitatem, ut vix prope aſſidentes ægrum loquentem intelligant; accedit non raro pectoris muſculorum crampus, qui anhelitum, ac vocem intercludit.

Hic affectus lethalis non eſt, ſed chronicus & curatu difficilis, principium procatarcticum eſt frigus ſuſceptum calente corpore; ſi pectus adoriatur, lethum non raro infert.

Curatio exigit ut lympha frigore inſpiſſata reſolvatur & diſcutiatur. Cavendum ne æger ſe lecto affigat; exercitio, quantum & cui poteſt, indulgeat, frictionibus utatur, fomenta ex herbis reſolventibus adhibeat; ex oleo chamæmeli, meliloti, potiſſimum petroleo litus inſtituat ; intus verò, præmiſſâ catharſi, ſudorifica ex ligno guayaci, ſalſaparilla, chinâ radice, theriaca, mithridatio adhibeantur. *Vide* curam in Europâ à *Nicol. Tulpio* inſtitutam *obſerv. libr.* 4.

2. *Be-*

2. *Beriberia ſpuria* Thom. Bartholini; *Beriberi ſpurium* ipſi dictum.

Hic affectus non ſatis diſtinctè deſcriptus invaſit mercatorem ex Indiâ Orientali reducem, eumque dimidii corporis à diaphragmate ad pedes ſtupore, ac debilitate, forte tremore conflictavit cum enureſi, alvi conſtipatione & doloribus abdomen & pectus moleſtantibus. Si deſit in hoc morbo motus tremulus & anomalus extremorum, is ad paraplegiam dimittendus videtur.

CLASSIS QUINTÆ SYNOPSIS.

ANHELATIONES.

ORDO I. Anhelationes spasmodicæ. Sunt inſultus fugaces, ſed ſæpiùs iterati ſpaſmodicorum motuum pectoris cum exſpiratione ſonorâ.

I. Ephialtes, *cochemar*, anhelatio difficilis, querula, cum inſomnio terrifico.

II. Sternutatio, *Eternuement*, concuſſio violenta pectoris, cum exſpiratione veloci narium interiora everrente & ſonorâ.

III. Oscedo, *bâillement*, repetita, lenta, profunda inſpiratio, ore hiante, ſæpiùs cum pandiculatione.

IV. Singultus, *hoquet*, concuſſio diaphragmatis cum inſpiratione ſubitò interruptâ, ſonorâ.

V. Tussis, *toux*, concuſſio ſonora, violenta pectoris cum exſpiratione ad pulmonem quodam obice liberandum.

ORDO II. Anhelationes oppressivæ, *difficultés de reſpirer*. Sunt non fugaces, ſed conſtantes reſpirandi difficultates, cum pectoris non rarò oppreſſione, frequenti anhelitu, difficultate illius ſuſpendendi, ſine metu ſuffocationis.

VI. Stertor, *ronflement*, reſpiratio inter inſpirandum, ſonum gravem, tremulum, in gutture edens, ſæpe cum alterno ſibilo.

VII. Dyspnœa, *courte haleine*, eſt difficultas reſpirandi chronica, ut in aſthmate, & non intermittens, unde ab aſthmate differt.

VIII. Asthma, *aſthme*, eſt morbus chronicus vel diuturnus, cujus præcipuum ſymptoma eſt periodicè recurrens reſpirandi difficultas.

IX. Orthopnœa, *ſuffocation*, eſt præceps utplurimum & acuta reſpirandi difficultas; unde ab aſthmate & dyſpnœâ diſcrepat.

X. An-

X. ANGINA, *angine*, differt à præcedentibus per ſenſum anguſtiæ in gutture.

XI. PLEURODYNE, *douleur de poitrine*, eſt anhelationis genus, cujus præcipuum ſymptoma eſt dolor pectoris, & utplurimùm lateris, ſine febre acutâ, unde à pleuritide differt.

XII. RHEUMA, *rheume*, cognoſcitur ex difficultate reſpirandi cum ſenſu gravitatis in pectore, quam comitantur vel præcedunt coryza, ſternutatio, raucedo, &c.

XIII. HYDROTHORAX, *hydropiſie de poitrine*; differt à dyſpnœâ faciei pallore, manuum & pedum œdemate, ſymptomatis ephialticis, decubitûs horizontalis difficultate, &c.

XIV. EMPYEMA, *empyéme*, differt ab hydrothorace per febrem hecticam magis evidentem, maciem, & prægreſſam pulmonis inflammationem ſuppuratam.

CLASSIS QUINTA.

Morbi Dyſpnœici, ſeu Anhelationes.

1. DIFFICULTATES *reſpirandi*, vulgò *morbi anheloſi*, *aſthmata* Græcis ab *aazo* anhelo.

Ægri *Dypſnoicoi* Græcis, *Anheloſi* Latinis dicuntur.

„ Singultus, tuſſis, ructus, oſcitatio, &c, motum illegitimum pro gene-„ re habent. *Galen.* " qui dyſpnoicos morbos cum ſpaſmodicis ejuſdem eſſe claſſis exiſtimat; nec enim multum abludunt.

Riverius etiam difficultates reſpirandi refert ad motûs depravationes, à quibus tantum differunt, quod muſculi reſpirationis nunc liberè, nunc naturaliter noctu & interdiu agant, quod ultimum artuum muſculis non accidit.

Ubi natura nullos ad reſpirandum conatus exerit, pectuſque proinde velut immobile videtur, nihilque ex parte geſtuum aut nutûs reſpirandi conatum deſignat, ut in ſyncope, catalepſi, aſphyxia, nemo jure illam *apnœam* inter reſpirandi difficultates repoſuerit, cùm ibi nulla ſit difficultas motûs, ubi nullus eſt conatus, nec ullum deſiderium movendi apparet.

2. Reſpiratio eſt motus pectoris, quo alternatim dilatatur, & aërem admittit, dein coarctatur, & aërem emittit; prior motus *inſpiratio*, alter *exſpiratio* vocatur.

In reſpiratione conſtanti, quantitas exſpirati aëris eſt æqualis quantitati inſpirati; verùm non æqualibus temporibus illi motus in ſanitate abſolvuntur, nam inſpiratio breviori, exſpiratio longiori perficitur.

Inſpiratio itaque eſt velocior exſpiratione, eadem tamen organorum ſeu pectoris, & pulmonis moles movetur; ergo ſi ad vires æſtimandas temporis ratio habeatur, vis ad inſpirandum impenſa major eſt, quàm quæ ad exſpirandum impenditur.

3. In ſanitate reſpirati aëris quantitas in leni reſpiratione eſt 40 circiter pollicum cubicorum, menſurante *Borello*: aſt in profundâ & forti ad 220 pollices aſſurgit ex *Jurini* æſtimatione.

4. PRO-

4. Propositio I. Quantitas aëris inſpirati non eſt proportionalis magnitudini reſpirationum.

5. Quantitas enim reſpirationis eſt ut augmentum trinæ dimenſionis pectoris inter inſpirandum, & illius decrementum incremento æquale inter exſpirandum.

6. Quantitas verò aëris inſpirati eſt directè ut illud pectoris incrementum, & inverſè ut pulmonis moles. Verùm pulmonis moles ſenſibiliter variat in ſanitate; nam in exercitiis validis corporis, & in pathematis vividis, ſanguis in pulmone colligitur, & tantum abeſt, ut aëris inſpirati quantitas ſit proportionalis capacitatis pectoris augmento.

7. Si liceat *infarctus* nomine deſignare pulmonis illam intumeſcentiam, quæ pendet à ſanguine, lymphâ, alioque fluido aëre denſiori, vel viſcidiori; aëris inſpirati ac proin exſpirati quantitas tantò minor eſt cæteris paribus, quò major eſt pulmonum infarctus.

8. Ad infarctum referri poteſt omnis intumeſcentia interna clauſtrorum pectoris, viſcerum abdominis, in quantum diaphragmatis deſcenſum impedit; corpus etiam extraneum in pectore collocatum, quod expanſionem pulmonis inhibet, ut lympha, cruor, pus, &c.

9. Propos. II. Infarctus pulmonum creſcit inter inſpirandum, decreſcit inter exſpirandum.

10. Pro quatuor circiter cordis pulſibus, una datur reſpiratio, vel parùm abeſt; nam obſervante *Robinſonio in Œconomia animali*, quibus erant pulſationes cordis ſingulis minutis 65, 72, 116: erant reſpirationis vices in illis 17, 19, 30.

11. Poſt *D. Schligting*, obſervavi venas omnes, ſaltem majores, detumeſcere & complanari durante inſpiratione, intumeſcere verò & rotundari durante exſpiratione, atque tempore inſpirationis pulſum arteriarum ex aortâ proficiſcentium paululùm minui, inter exſpirandum verò paululùm augeri; quiſque poteſt experiri, ſi paulò altior, & diuturnior ſit ille pectoris motus.

12. Ex his verò attendenti patebit ſanguinem tempore inſpirationis uberiùs ingredi pulmones, parciùs ex ipſis & cordis ſiniſtro ventriculo egredi: è contra verò tempore exſpirationis ſanguinem uberius in venis cavæ continuis collectum parciùs ingredi pulmones, uberiùs per cordis ſiniſtrum ventriculum in aortam immitti.

13. Atqui ſanguinem uberiùs ingredi, quàm egredi, eſt colligi, ac proinde pulmones aliquatenùs infarcire: ergo inter inſpirandum datur infarctus pulmonum fugax, qui exſpirando ſolvitur.

14. Cùm autem circulatio perſtet intereà, & quatuor pulſus patiantur arteriæ, ſequitur inter inſpirandum arterias pulmonares plus tranſmittere in ſua tùm diaſtole tùm ſyſtole quàm in hiſce motibus dum exſpiramus, venas verò pulmonares è contra.

15. Inter exſpirandum cava cordis dextra tument, & ſiniſtra detument; verùm cava cordis dextra ſunt ampliora, aut magis expanſilia quàm ſi-

niſtra, docente anatome & iteratâ injectione. Cùm autem illa cava intra tempus integræ reſpirationis eamdem tranſmittant ſanguinis molem, neceſſum eſt ut plus temporis impendatur in liberandis ſiniſtris cavis cordis ab infarctu quàm in dextris liberandis; cùm liberentur ſiniſtra cava ab infarctu mediante exſpiratione, dextra mediante inſpiratione, requiritur ut exſpiratio ſit diuturnior inſpiratione.

16. Colligitur ſanguis in pulmonibus per totum inſpirationis tempus, quod tria tempuſcula exigit circiter: ſolvitur verò infarctus pulmonum intra quinque tempuſcula his æqualia, & ſic per cordis ventriculum ſiniſtrum, qui ſimili rhythmo contrahitur quo dexter, ſenſim ſuperfluus in pulmone cruor aortæ erogatur, toti corpori diſtribuendus. Non ſecus ac ſi per infundibulum tertiâ parte anguſtius altero transfundi debeat eadem fluidi quantitas, tempus impendendum eſſe debet tertia parte majus.

17. Prop. III. Reſpiratio motum & fluxilitatem ſanguinis adauget.

18. Inter inſpirandum & exſpirandum, vis motrix muſculorum intercoſtalium, quorum motus noctu & interdiu fere vigeſies quovis minuto repetuntur, ſanguinem in ſuo textu contentum undique comprimit, atterit & exprimit. Cùm autem attritus corporum inter mortarium & piſtillum, ſi fas ſit ita loqui, feliciùs ſuccedat, quò actio unius & reactio alterius majores ſunt, attritus ſanguinis inter muſculos & vaſa oſſibus ſuſtentata, aut alios muſculos, feliciùs ſuccedit, quàm in quocumque viſcere muſculis molliore, ut pulmone, cerebro, &c.

19. Intereà cùm, datâ vi ſanguinem premente, velocitas à reſiſtentiis ſublatis generatur, generatur etiam velocitas à ſublatis per inſpirationem reſiſtentiis, quas ſanguis pulmones ingreſſurus experiebatur inter exſpirandum, dein verò vis major muſculorum exſpirationi famulantium pulmones conſtringit, & curſum ſanguinis accelerat per venas.

20. Aſt ſanguis majoribus viribus preſſus magis incaleſcit, reſolviturque, proinde fluxilior evadit: ergo reſpiratio motum & fluxilitatem ſanguinis adauget. In animabilibus frigidis, ut ſerpentibus, teſtudinibus, reſpiratio rariſſima eſt, quandoque per dies, ac menſes ſuſpenſa, ita & circulatio tardiſſima, ac fluida viſcoſa, tardigrada.

21. In hominibus, avibus, quadrupedibus ſanguis eſt calidior, fluxilior, velocior: reſpiratio in nobis vix poteſt per duo minuta cohiberi ſine mortis periculo; actiones in genere majores, vividiores, ſomnus longè parcior, vita longè actuoſior. Hinc veteres pronunciarunt à reſpiratione calorem innatum, ſeu vitæ principium, ut credebant, intendi, dum calor actualis in pulmone minuitur.

22. Prop. IV. Quò fortius ſanguis in pulmones appellit, eò infarctus pulmonum eſt major.

23. Infarctus pulmonum eſt effectus preſſionis lateralis vaſorum à ſanguine injecto in arteriam pulmonarem; verùm ex demonſtratis Bernoullianis, preſſio lateralis vaſorum cæteris paribus eſt eò major, quò vis fluidum premens, vel impellens major eſt, & quò minus eſt emiſſarium ipſo immiſſario; cùm ita-

itaque arteria pulmonaris multò flexilior aortâ, ab auctâ vi cordis dextri multò magis dilatatur, quàm orificium arterioſum cordis ſiniſtri (15), emiſſarium eſt minus immiſſario. Cùm verò ſimul ob exercitia vel pathemata vis ſanguinem impellens in pulmones intenditur, neceſſum eſt ut preſſio lateralis tantumdem adaugeatur.

24. In exercitiis immodicis, ut curſu, vociferatione, ponderum geſtatione, muſculis validiùs contractis, ſanguis ſub prelo poſitus nititur quoquo verſum æqualiter; verùm cùm retrò urgeatur in venis ab arterioſo accedente, & retineatur à valvulis, fortiùs ad cavam, & cor dextrum accedit, quàm in quiete; ergo cor dextrum magis dilatatur, & ad majorem contractionem coactum fortiùs impellit ſanguinem in pulmones; verùm ille impetus adauctus concurrens cum inſpiratione infarctum addit infarctui; ergo & magis pulmones aggravat.

25. Hinc fit ut in hiſce circumſtantiis preſſio lateralis ſæpè vincat tenacitatem arteriolarum, & his ruptis vel diſtractis effluit ſanguis in cavum pulmonis, hinc hæmoptyſes. Similes effectus procreat gaudium effræne, maximè cum cachinno, item ira immodica, furor ſuppreſſus; quæ omnia tantam preſſionem vaſis inferunt, ut indè fiant & quandoque crepent anevryſmata in his organis; unde mortes repentinæ, quas ſuffocatio & palpitatio præcedunt.

26. Circulatio in vaſis facilis eſt, cùm ſanguis ſubſequens non velociùs progredi nititur; ita ut neuter in alterum agat; talis facilitas nunquam datur in arteriis quandiu pulſant; datur in venis, animâ & corpore quieſcentibus, abſente plethorâ; verùm accedente motu, maximè cum plethorâ, datur preſſio lateralis in venis, & tollitur circulationis facilitas, atque toties preſſio in pulmonum vaſa major eſt.

27. Hinc ſequitur quare ubi arteriæ vix pulſant, ut in ſyncope, catalepſi, cataphorâ, debilitate ſenili, in caro à frigore, ſubmerſione, ſuſpenſione, hyſtericâ cataphorâ, vel apnœa hyſtericâ, reſpiratio ſit ita lenis, ita placida & exigua, ut obſcura & ferè inconſpicua evadat, quod etiam indicat reſpirationem vix ullam eſſe, ubi preſſio lateralis, vel infarctus pulmonum nullus.

28. Virum & ejus conjugem ambos ferè centenarios mortem ſenilem obeuntes olim obſervavi; eos autem ſenſim frigeſcentes, magis immobiles videbam, pulſum ſenſim rariorem, ita ut vix quadrageſies, dein trigeſies intra minutum arteria pulſaret; reſpirationem debilem, rariorem & minorem pari paſſu; ita ut per aliquot horas dubius hærerem num adhuc viverent, an jam obiiſſent.

29. Hominem fune ſuſpenſum, è tortoris manibus vix ereptum ſine ullo vitæ ſigno, phlebotomiis tribus intra horam inſtitutis, in vitam revocare ipſe ſatagebam; aſt cùm redivivus in tuto ſe collocatum eſſe putabat ſuſpenſus, collum intumuit, ſenſus obſcurati ſunt, reſpiratio ſenſim rarior, pulſus vix quadrageſies in minuto pulſabat, uterque motus, ſenſim obſcurior, demùm inconſpicuus, ægrum letho reddidit. De ſubmerſis idem eſt judicium; cùm circulatio debiliſſima eſt, reſpirationis neceſſitas evaneſcit,

quæ

quæ videtur proportionalis infarctui pulmonum. Ergo ille infarctus in ſuſpenſis & ſubmerſis non ſemper datur.

30. Prop. V. Reſpirationis neceſſitas eſt proportionalis calori pulmonis & aëris inſpirati.

31. Aër inſpiratus eſt ſemper frigidior exſpirato in ſtatu ſano, calor enim ſanguinis pulmones alluentis hieme eſt 28° graduum, cùm aër temperatus calet ad 10m grad. Ergò cùm calor diffundatur in contigua corpora, uſque ad æqualitatem temperaturæ, aër inſpiratus caleſcit à ſanguine & ſic calidior efflatur. Et ſi ſupprimatur reſpiratio intra minutum, creſcit duobus gradibus calor ſanguinis ex *Haleſio*. Patet ergò rectè ſenſiſſe Veteres, cùm dixere reſpirationem inſervire refrigerio ſanguinis.

32. Ex triginta tribus circiter unciis quas quotidie perſpiramus, viginti duæ è pulmonibus avolant (teſte eodem *Haleſio* incomparabili ad experimenta phyſico-medica viro), ergò cùm vapor ille fumidus exſpirando tantò uberiùs avolet, quantò frigidior eſt aër inſpiratus hiſce vaporibus, ut docet hydroſtatica, (nam levia eò velociùs aſcendunt intra fluida, quò radices gravitatis ſpecificæ levioris ſuperant radicem gravitatis denſioris) ergo reſpiratio eſt ad fuliginum pulmonis evaporationem utilis, ſi aër ſit frigidus.

33. Quò aër itaque inſpiratus eſt calidior, minor eſt differentia gravitatum ſpecificarum inter inſpiratum & inſpirandum; ergo minor vaporum excrementitiorum excretio, major noxa, major moleſtia pulmonum, major preſſio, ac proinde cupiditas aëris novi, puri, frigidi major.

34. Quò minùs libera, magis coacta circulatio in pulmonibus, ſeu major attritus ob actionem & impulſum fortiorem ſanguinis ſubſequentis, & reactionem aut tarditatem antecedentis (19), eò calor intenſior in pulmone & in aëre contiguo, infarctûs ſignum, & effectus: ergo eo major moleſtia, major cupiditas aëris copioſi, frigidi, qui infarctum & fervorem tollat.

35. Reſpiratio dicitur moraliter neceſſaria, cùm ſine eâ vix vivere poſſit homo, abſque anxietate mortiferâ aut intolerabili; atqui quò major eſt fervor pulmonis, & aëris inſpirati, eò intolerabilior eſt moleſtia, ſine refrigerio & levamine novi aëris; ergo eo major reſpirationis iterandæ, accelerandæ neceſſitas.

36. In febre, potiſſimum ardente, in peripneumonia, maximè ſi durante æſtatis tempore accederet, creſcit neceſſitas reſpirandi pro ratione infarctûs pulmonis, fervoris ejus & caloris aëris; unde tanta aëris frigidiuſculi cupiditas, quæ licet nomen proprium non obtineat, ut fames & ſitis, non minùs tamen urgens eſt & expletu neceſſaria.

37. *Bonum* dicitur, quod nos ſtatumve noſtrum perfectiores facit; ſic alimenta in fame, potulenta in ſiti, inter bona meritò numerantur, & eò major eſt eorum cupiditas, quò major videtur ad vitam neceſſitas, licet qui famem & ſitim prævertunt, quid hæc ſint, vix, niſi per auditum, cognoſ-

cognoſcant : ita & cupiditas aëris, aſthmaticis tantopere cognita, Phyſiologicis ita parùm eſt nota, ut nullam ejus mentionem injiciant.

38. Cupiditatem aëris ſic deſcripſit *Aretæus lib. 3 cap. 11 de Aſthmaticis :* » Multum & frigidum aërem cupiunt, ſub dio ambulantes; quælibet enim » domus ipſis ad trahendum ſpiritum parva & anguſta eſt ; erecti ſpirant, » tanquam omni aëre attracto potiri cupientes ; præ aëris autem cupiditate, » & os aperiunt, patefaciuntque, tanquam eo ampliore indigentes.

39. *Voluptas* eſt intuitiva perceptio perfectionis noſtræ, unde cùm *bonum* dicitur quod nos perfectiores reddit, è poſſeſſione boni percipitur voluptas, & expletur ejus cupiditas; cùm itaque aër inſpiratus infarctum & moleſtiam pulmonis tollat, noſtrumque ſtatum ſic perfectiorem reddat, non mirum ſi tantam voluptatem excitet aſthmaticis, dyſpnoicis, aliiſque præfocatis, & ut cum *Galeno* loquar, votum cordis expleat ; è contra verò impotentia reſpirandi & præfocatio tanto mœrore, ad deſperationem & furorem uſque, animam divexat, ut quidvis experiri malint homines in his anguſtiis, quàm aëre carere.

40. Hoc experiri placuit in cane, cui, more *Haleſii*, veſica ſuilla aëre plena circa os alligata erat ; is per multa minuta alacer & tranquillus erat ; verùm cùm ſucceſſu temporis aër veſicæ deſtrueretur, veſica inter inſpirandum multùm excavaretur, canis inſpiratione profundiori majorem aëris copiam quærebat, imò per frequentiores inſpirationes, quod deficiebat in ſingulis, recuperare conabatur ; demùm reſpirationes frequentiores fuerunt & minores, quod debilitatem continuò creſcentem comitabatur, & canis decumbens poſt anxietates, inquietudines & conatus varios, cum ſudore & veſicæ vacuitate perſtante, mori tandem videbatur.

41. Tunc verò tubo infra ligaturam immiſſo, & novo aëre inſufflato, canis per gradus reviviſcere, magis reſpirare, revaleſcere videbatur, ſicque reſtitutus, cùm eodem tubo magnâ vi inſufflabatur aër, aut veſica plenâ manu fortiter premebatur, canis eadem ſuffocationis indicia præbebat, ac cùm aëre deſtituebatur, impedito ſcilicet ſanguinis per pulmones tranſitu.

42. Prop. VI. Facultas motrix quæ viventibus ineſt, reſpirationem diverſo modo intendit, remittit, accelerat, retardat, prout urgentior vitæ neceſſitas exigit.

43. In ſomno pacato & phantaſmatis non turbato, reſpiratio eſt placida, ſibi æqualis, tarda, regularis. Aſt ſi ſomnium phantaſmata terrifica, delectantia, aliave animæ repræſentet, dormienti reſpiratio eſt ut vigilanti ſimilibus pathematis affecto, inſcio tamen, & circumſtantiarum omninò ignaro.

44. In vigiliâ actiones liberæ naturales interturbant ; & ut pulſus à labore, curſu, irâ, clamore, major & frequentior, ita & reſpiratio : ut à curis, ſtudiis, quiete mentis, corporis longiori pulſus tardior, minor, ita & reſpiratio.

45. Somnus & quies ad virium reparationem, actionum liberarum feriationem jubet ; cùm autem ad reſpirationem vires requirantur, hæ fruſtra

impenderentur in reſpiratione celeriori, frequentiori; facultas itaque tardam & regularem debet, cùm nihil urgeat, reſpirationem inſtituere, ut virium reparationi tunc temporis neceſſariæ incumbat.

46. Verùm ſi occurrat in vigiliâ neceſſitas agendi, muſculos contrahendi, aut ſi eaſdem ideas, & cupiditates inter dormiendum imaginatio repræſentet, tum cor velociùs impellit ſanguinem, muſculi fortiùs contracti ſanguinem immittunt velociùs in pulmones, inde infarctus (*Propoſ.* V) pulmonum, & neceſſitas urgentior eſt ut ille tollatur per exſpirationes auctas & frequentiores, ac proinde per totidem inſpirationes.

47. Aſt ſi nulla boni, urgentiſve mali offeratur idea, nulla cupiditas urgeat, tunc quiete potiuntur corpus & anima, ut in ſomno, & tranquillitas reſpirationis revertitur, ne incaſſum vires impendantur: ergo facultas motrix, dùm reſpirationem accelerat aut retardat, urgentiori proſpicit.

48. Dùm bronchiis inhæret quid noxium, aut larynx moleſtatur, quoniam experientia docuit illud incommodum forti & ſonorâ exſpiratione *tuſſi* dictâ ſæpius amoveri, nec ad hoc liberi motus manuum, pedumve quidquam ſuppetant; facultas motrix tuſſim repetitam ciet, uſquequo illud noxium ejectum fuerit.

49. Dùm propter tædium, ſomnum aut quietem longiorem, torpet pulmo, is ineptus eſt ad vocem, ſanguis ceſpitat; & quoniam ad hunc ſtatum corrigendum nihil eſt aptius forti, gradariâ, longâ inſpiratione, quæ *oſcitatio* dicitur; facultas motrix hanc excitat, & cupiditatem cum aliquali voluptate explet.

50. Patet itaque ab illâ facultate reſpirationis motus variis modis mutari, prout exigit circumſtantiarum diverſitas, animæ cupiditas, & vitæ aut ſanitatis utilitas.

51. Prop. VII. Facultas motrix, quæ reſpirationem exſequitur, eſt eadem quæ omnibus neceſſitatibus vitæ conſulit, ſive conſentiat, ſive diſſentiat voluntas.

52. Cùm quis ad hoſtem viribus ſuperiorem vitandum, jubente timore, licet ratione & voluntate renuente, ſalutem in fuga quærit, nemo dubitat quin potentia, quæ muſculos movet, ſit in eodem principio, quod timet. Cùm quis fame vel ſiti preſſus cibos appoſitos ipſi à ratione vetitos rapit, manducat, invituſque & veluti phreniticus vorat, nemo dubitat quin eadem facultas quæ motus illos exſequitur, pertineat ad idem principium quod alimenta appetit, cupit, videt.

53. Cùm autem in homine nihil aliud ſit præter animam & corpus, & cùm omnis materies per ſe iners ſit, reſiſtat motui, cupiditatis, ſenſûs, motûſque ſit incapax, nemo dubitat quin principium quod movet, ſentit, cupit, metuit, in nobis ſit anima; ergo nec dubitandum puto quin facultas motrix, quæ reſpirationem exſequitur, ſit eadem quæ urgentiori vitæ neceſſitati occurrit, ſive conſentiat, ſive diſſentiat voluntas.

54. Principium illud per quod ſentimus, intelligimus, & loco movemur, dici-

dicitur *anima*, juxta omnes veteres Medicos & Philoſophos: ergo idem eſt principium in quo eſt facultas motrix organorum reſpirationis.

55. Neminem terreat nomen facultatis quo tantùm intelligimus potentiam agendi; quo verò modo agat in muſculis movendis, non meliùs ex hoc nomine perſpicitur, ſed nomen illud ab omnibus Veteribus acceptum nihil erronei continet, & hujus omittendi nulla eſt ratio ſufficiens.

56. Facultates animæ triplicis ordinis ſunt, & aliæ in aliarum uſum ſunt conſtitutæ, ut omnes ad eumdem finem, id eſt hominis felicitatem conſpirent, quantum poſſunt; & motivum quod harum actiones omnes excitat præcipuum eſt *philautia* ſeu amor ſui ipſius. Aliæ ideas objectorum nobis exhibent, ſive confuſas, ut *inſtinctus*; aliæ diſtinctas & univerſales, ut *intellectus* ſeu ratio: aliæ bona his ideis cognita appetunt, malaque averſantur, ſive inſtinctu duce, & conſuetudine præſide, ut *cupiditas*; ſive intellectu, aut ratione auſpice, ſuadente, ut *voluntas*: demùm facultas motrix vel cupiditati obtemperat, vel voluntati & rationi; ſi cupiditate regatur, dicitur vulgò *natura* à pluribus Antiquis & Neotericis; ſi voluntate, dicitur *libertas*. Hinc actiones à *Wolfio*, aliiſque Philoſophis dividuntur in naturales & liberas, ſeu involuntarias & voluntarias.

57. In ſtatu perfecto quod bonum expetit cupiditas, idem appetit voluntas; quod ſectatur natura, idem libertas proſequitur, conſentiuntque omnes facultates.

58. Aſt in ſtatu imperfecto, ſæpiùs aliud ſuadet ratio, & voluntas, aliud probat cupiditas, ut patet exemplo appetituum, qui dicuntur fames, ſitis, libido, cùm verſantur circa objecta vetita: nihil itaque frequentius eſt quàm actiones ejuſdem hominis invicem facultatibus animæ repugnare, & unam proſequi, quod altera averſatur.

59. In ſtatu itaque tantùm ſano corporis, libera ſimul & naturalis eſt reſpiratio, ita ut illæ facultates, philautiæ gratiâ ſemper agant; & cùm reſpiratio quædam ſit ad vitam neceſſaria, non verò ille vel iſte reſpirandi modus in ſanitate ſit neceſſarius, reſpiratio quædam ſemper à naturâ inſtituitur, ſive jubeat ſive neget voluntas. Verùm reſpirationis mutationes pro diverſis uſibus variæ libertati ſunt permiſſæ; ſic voluntariè tuſſimus, ſternutamus, ridemus, clamamus, & in his nunc exſpirationem, nunc inſpirationem prorogamus, contrahimus.

60. In ſtatu verò morboſo, cùm ſine dolore, vel vitæ diſcrimine non poteſt mutari modus reſpirandi à circumſtantiis præſcriptus, ſoli naturæ eſt imperium in reſpirationem, libertatique nullum in eam jus eſt derelictum; ut cùm hoſtis, diſtricto gladio, nos inſequitur, natura curſum breviſſimâ viâ accelerat, & nullus libertati choream agendi, aut eleganter, & graviter ambulandi locus eſt, quia urgentiori occurrendum. Et ſi in his paulò fuſiùs hæſerimus, hujus ratio eſt quod *Galenus* obſervavit, cognitionem facultatis quæ reſpirationem regit, eſſe Medico perneceſſariam, ita ut neotericos ſui ævi Medicos increpet quòd eam facultatis & utilitatis, ſeu motivi cognitionem neglexiſſent. Galen. *de Dyſpnœâ*, *lib. 1.*

 61. De

61. De cætero objectiones Neotericorum validiſſimè refutat idem Medicinæ Princeps. Si enim ipſi objiciant quod reſpiratio nobis dormientibus & inſciis fiat, atque proinde ab animæ facultatibus non pendeat; ille reſpondet *millenos motus ab anima pendere, diſſentiente nemine, ut ambulatio, loquela, ſitûs corporis mutatio, &c*, quos inſcii, & dormientes exſequimur; ſomnus enim non omnes actiones animæ tollit, ſed tantùm pacat, obſcurat.

62. Si iterùm objiciant reſpirationem nobis etiam inſciis procedere, reponit ille, quòd anima actiones coactas æquè exſequatur ac arbitrarias & jucundas, ut auxilium invocare, foſſam vitandæ mortis gratiâ tranſilire.

63. Si inſtent multa obſcura eſſe in eâ ſententiâ, pluraque dubia nondùm ſoluta remanere, v. g. quòd ſimus in aliis actionibus memores, & conſcii nos hos motus appetiviſſe, non verò in reſpiratione coactâ; reponit *Galenus* etiam motus aliarum partium nullam juſſionis animæ relinquere memoriam, aut conſcientiam, cùm in magna cupiditate, ſeu vehementi pathemate facti ſunt, aut à dormientibus, ebriis, mente captis inſtituti, non minùs tamen animæ juſſu ipſi facti ſunt.

64. PROPOS. VIII. Facultas quæ reſpirationem exſequitur in morbis urgentiſſimis, vitæ neceſſitatibus occurrit, & licet inerudita, quæ expedire videntur, efficit.

65. *Natura*, ait *Hippocrates ſexto Epidemiorum*, morborum eſt curatrix; ipſa licet inerudita, quæcumque opus eſt facere, efficit. Idem in morbis exſequitur illa facultas, quæ motus reſpirationis exſequitur; etenim ſicut artifex & operarius minimè eruditus, ſolo inſtinctu duce, opera ſua exſequitur aptiùs, quàm doctiſſimus & inexpertus Mechanicus, ita ut vectem in extremo, non verò in medio apprehendat, ut commodiùs eo utatur; licet, quid ſit vectis & ejus theoria ignoret; ita natura, organorum ſuorum omninò ignara, de viribus ſuis non erudita, organa ad cupiditatis ſcopum, viribus neceſſitati & ſuo robori proportionatis ritè movet. Inſcii & inviti dùm progredimur, centrum gravitatis corporis, nunc huc, nunc illuc, verſus crus oppoſitum transferimus, & æquilibrium ne nomine cognitum mirè ſervamus.

66. In infarctu pulmonis periculum eſt ne circulatio hæreat, unde mors; remedium præſentiſſimum hujus infarctus eſt inſpiratio & exſpiratio fortior; nam ab inſpiratione fortiori vaſa pulmonum, priùs rugoſa, adeoque anguſtiora explicantur, elongantur, ergo capaciora fiunt; anguli, quos invicem conſtituunt, augentur, & fit via ſanguinis liberior, & ſpatium pectoris majus evadit, ergo pulmones à preſſione moleſtâ liberantur, & infarctus minuitur; dein verò cùm pars ſanguinis inſpirando transfluxit, exſpirationis vi reſiduum fortiùs in venas & in auriculam exprimitur, & ſic omnino tollitur infarctus, & moleſtia.

67. Verùm ad reſpirationem adaugendam major virium impenſa requiritur; virium verò impenſa, jactura eſt, adeoque debilitatem inducit, ſi diutiùs duret: ex virium omnium jacturâ, mors certiſſima; datur itaque medium

dium tenendum à natura inter prodigam virium impenſam, & nimiam earum parcimoniam, quarum altera debilitatem, altera ſuffocationem induceret. Illa virium moventium diſtributio, quæ ſola ſæpiùs morbificos pulmonum ſtatus corrigit, & ſanitatem redintegrat, viſa eſt *Hippocrati* ab Ente ſapiente & juſto inſtituta, quo nomine *naturam* compellat; hujus providentiam extollit *Galenus*, per quam animalia in ſecundâ valetudine ſervantur, & ægrotantia morbo liberantur: *Galen. in Hippoc. Epid. VI.* Illa principii nocivi intenſitati, adeoque periculo vires ſuas ita adaptat, ut ſi urgeat, continuò & acriter illi repugnet; ſin minùs, reſumptis viribus per intervalla in eum invehatur.

68. Ars quidem medica experientia & ratione, ſeu ideis boni & mali munita, valet erroneos naturæ conatus dirigere; verùm ſine naturæ concurſu inſufficiens eſt, cùm natura ſola ſine artis adjumento, ut in ruſticis, brutiſque ſufficientem ſæpe opem ferat, & » Medicus naturæ miniſter & » interpres, ſi naturæ non obtemperat, naturæ non imperat: *Baglivi* » *pag. 1.*

69. Vis eſt cauſa actionis, facultas verò eſt principium virium; cùm actiones naturæ in morbis, ejuſque vires noſſe ſit maximè neceſſarium, quippe illæ indicant & morbifici principii intenſitatem, & remedii energiam, de viribus in reſpiratione morboſa impenſis præmittenda ſunt quædam lemmata ad totius artis medicæ theoriam utilia.

70. Pectus follibus in eo ſimile eſt, quòd valvis elevatis per vim motricem, aër in ipſius cavum ingrediatur, iiſque depreſſis egrediatur per orificium conſtantis ferè magnitudinis; de follium itaque motu quæ à Mechanicis demonſtrantur, reſpirationi poſſunt applicari.

71. PROP. IX. Facultas motrix quæ follem, vel pectus datæ magnitudinis agitat, tum inſpirando, tum exſpirando, tantò majorem vim exerit ſub eodem orificio, quò velocitatis aëris ingredientis vel egredientis quadratum majus eſt; demonſtravit *Mariotte.*

72. Id enim certum eſt de omni fluido quod vis ad illud certa velocitate movendum ſit, ut illa velocitas quadrata; ita ut ſi velocitas ſit dupla, vis ſit quadrupla; ſi ſit tripla, vis novies major requiratur.

73. PROP. X. Si dato eodem orificio capacitas, ſeu ſectio tranſverſa, tùm follis, tùm pectoris diverſa ſit, vis adhibenda ad aërem certâ velocitate exſpirandum, vel inſpirandum eſt eadem. Verùm vis adhibenda ad valvas certâ velocitate deprimendas, vel attollendas, eſt tantò major, quo quadratum ſectionis tranſverſæ follis, vel pectoris majus eſt.

74. Si ſyringæ ſectio tranſverſa, vel baſis ejus emboli ipſi æqualis, ſit decies major orificio, evidens eſt quod ejus velocitas erit decies minor velocitate fluidi per orificium expreſſi; ſi verò dato eodem orificio baſis emboli foret tantùm ejus orificii quintupla, ſeu prioris ſubdupla, velocitas fluidi eſſet tantum quinquies major velocitate emboli; unde patet quòd velocitas fluidi in orificio ſit tantò major reſpectu velocitatis emboli, quò baſis emboli major eſt reſpectu orificii, adeòque ut baſis emboli.

75. Aſt vires fluida moventes ſunt ut eorum velocitatum quadrata; ergo vires neceſſariæ ad embolum, ſeu follem data velocitate movendum ſub dato orificio, ſunt ut quadrata ſectionum tranſverſarum follis, ſeu baſium emboli.

76. Sic ſi dato eodem laryngis orificio, ſectio tranſverſa pectoris ſit duplo major, ut in adultis reſpectu puerorum accidit, vis neceſſaria adulto ad pectus eadem velocitate movendum, ac puer movet, eſt quadruplo major: quoniam verò in magnis inſpirationibus ſectio tranſverſa pectoris majori ratione creſcit, quàm tracheæ orificium, in magnis inſpirationibus vis neceſſaria ad pectus eadem velocitate movendum, eſt tantò major, quò quadratum amplitudinis pectoris majus evadit.

77. Hinc etiam ſequitur quòd in magnis reſpirationibus, ſi eadem vis motrix adhibeatur, velocitas pectoris tantò minor ſit, quò ſectio tranſverſa pectoris major eſt, & è contra; ſed velocitas aëris remanet eadem.

78. Prop. XI. Vires requiſitæ ad reſpirationis frequentiam adaugendam, ſunt ut reſpirationum intra datum tempus numeri intra ſanitatis limites.

79. Auctâ pectoris magnitudine, vires requiſitæ ad duplo majorem aëris quantitatem, dato tempore, reſpirandam, ſunt ut quadratæ quantitates (76); verùm ad augendam duplam illam quantitatem ſufficit dupla frequentia, ergo & vis dupla tantùm.

80. Frequens dicitur reſpiratio, quæ pluries fit intra datum tempus quàm fieri conſueverat; at cùm eadem vis in qualibet reſpiratione ſimili impendatur, ſumma virium impenſarum eſt ut numerus reſpirationum, ſeu ut earum frequentia, modò tamen velocitas cujuſlibet reſpirationis eadem ſit, quàm in reſpiratione ordinariâ.

81. Prop. XII. Quantitas aëris inſpirati, vel exſpirati intra datum tempus eſt in ratione compoſita frequentiæ & magnitudinis reſpirationum.

82. Etenim ſi data menſura aëris inſpiretur unâ inſpiratione, duæ in duabus, tres in tribus ſimilibus inſpirabuntur; ſi verò inſpiratio ſit duplo, triplo major, ſectio tranſverſa, ſeu amplitudo pectoris duplo, triplo major erit; ergo & aëris inſpirati quantitas: verùm frequentia non impedit magnitudinem; ergo ſi duplo frequentior, & triplo major ſit reſpiratio, quantitas aëris reſpirati ſexies major erit.

83. Dato eodem laryngis orificio, quantitati aëris reſpirati reſpondet ejus velocitas; verùm vires ſunt ut velocitates quadratæ; ergo vires reſpirationi exſequendæ impenſæ, ſunt ut quantitates quadratæ aëris reſpirati, ſi cætera paria ſunt.

84. Prop. XIII. Vires requiſitæ ad augendam quantitatem aëris inſpirati, auctâ pectoris magnitudine, majores ſunt, quàm auctâ frequentiâ.

Dùm creſcit magnitudo pectoris in magnâ inſpiratione, vires requiſitæ ad illas inſpirationes exſequendas, ſunt ut quadrata incrementorum pectoris.

Inveni diametrum mei pectoris in minimâ inſpiratione 120 linearum, in me-

mediocri 124, in maxima 128. Incrementa capacitatis in his caſibus, reſpectu auctæ diametri, erant inter ſe, ut differentiæ inter quadrata harum longitudinum, quæ quadrata ſunt, ut 14, 15, 16, proximè; ergo differentiæ ſunt 0, 1, 2, ſeu ut differentiæ diametrorum.

Vires requiſitæ ad elongandas fibras circulares veſicæ, cui comparari poſſunt ſacci bini pleuram conſtituentes, inventæ ſunt & traditæ, *Claſſ. I. Theor. n. 73 &c.* Veſica premebatur diverſis aquæ intra ipſam infuſæ altitudinibus, vires elongantes erant ut illæ altitudines. Cùm ad altitudinem 6 pollic. aqua in tubo aſcendebat ſupra apicem veſicæ, peripheria ejus crevit 19 lineis; cùm verò ad 24 pollices aqua aſcendebat, tunc peripheria crevit non quadruplo, ut vis premens, ſed vix duplo; imò requirebantur 30 pollices altitudinis, ut peripheria creſceret 38 lineis. Ergo vires requiſitæ ad producendas fibras circulares ſacci membranacei corporis noſtri, ſunt ut quadrata harum productionum.

Jam verò in caſu allato differentiæ voluminum pectoris, ſunt inter ſe ut ipſæ productiones fibrarum, ut mox vidimus; ergo vires requiſitæ ad reſpirationes ſolito majores exſequendas, ſunt inter ſe, ut quadrata quantitatum quibus pectus augetur: quod erat probandum.

85. Ex Propoſ. X ſi creſcat magnitudo pectoris, nec creſcat glottidis orificium, quod veriſimile eſt, vis requiſita ad pectus eadem velocitate contrahendum, vel dilatandum, creſcit ut quadratum magnitudinis, vel ſectionis tranſverſæ pectoris. Verùm glottidis orificium aliquantulùm creſcere debet, cùm tunc temporis urgeatur ab aëre velociùs prætereunte; adeòque ſi ſupponamus, quod probari facilè poteſt, glottidis orificium creſcere in multò minori ratione, quàm cavum pectoris, ſemper verum erit, quòd vis requiſita ad pectus in majori reſpiratione ſolitâ velocitate movendum ſit major, quàm quæ reſpondet quadrato incrementi pectoris.

86. Virium ergo parcimonia duplo major eſt à duplâ frequentiâ, quàm à duplâ magnitudine; triplo major eſt à triplâ frequentiâ, quàm à triplâ magnitudine: parcimonia enim eſt, ſi minori virium impenſâ eadem aëris quantitas obtineatur: ſeu eſt directè ut effectus quæſitus, inversè ut vis impendenda.

87. Ex hac propoſitione magna lux affunditur in theoriâ medicâ; jam enim apparet, quod adhuc latuerat, quare decreſcentibus viribus, ubi aëris reſpirandi neceſſitas urget, natura frequentiorem, non verò majorem edat reſpirationem.

88. Prop. XIV. Anguſtato laryngis orificio, & auctâ pectoris amplitudine, vires requiſitæ ad pectoris motus diverſos edendos, ſunt in ratione compoſitâ ex duplicatâ tùm anguſtiæ laryngis, tùm amplitudinis pectoris, tùm velocitatis motûs pectoris.

89. Sit larynx duplo minoris orificii; ut dupla ſolitæ aëris copia tranſeat, requiritur vis quadrupla aëri imprimenda; nam quantitates illæ ſunt in ratione compoſita velocitatis directè, & anguſtiæ orificii inversè.

90. Ergo vis ſexdecupla requiritur ſub pari amplitudine pectoris. Ergo ut

ſub

ſub duplâ anguſtiâ, duplâ pectoris amplitudine, velocitas pectoris duplo major evadat, requiritur vis quæ ſit 64^{or} vicibus major.

91. Ex hoc intelligitur exemplo quanta virium jactura ſit neceſſaria, cùm reſpiratio eſt intendenda quoad magnitudinem, etiamſi detur anguſtia laryngis, & quantus naturæ labor in hac anguſtiâ.

92. Robur facultatis motricis eſt limitatum, & juxta experimenta Bernoulliana, operarius qui quotidie per horas decem laborat ſine laſſitudine, quovis ſecundo temporis, vel pondus 70ª librarum ad pedis altitudinem attollit, vel opus huic æquipar exſequitur.

93. Hujus roboris pars cordi, altera pectori, reſiduæ partibus movendis deſtinantur, & fortè decima pars reſpirationi impenditur. Si itaque reſpiratio decies majores ſolito vires abſumat, citò omnes alios muſculos languere, & hominem proſterni, ac debilitari neceſſum eſt; ſi cantus per horas paucas continuatus laſſitudinem inferat, quantò majorem reſpiratio laborioſa noctu, diuque divexans?

94. Cùm verò motus vitæ neceſſarios, ut reſpirationem, pulſum intendere cogit neceſſitas, tunc ut viribus parcat, motibus arbitrariis ſuppreſſis, vel imminutis, natura fluidum nerveum ſuperſtes ad meliores uſus reſervat; hinc laſſitudo ad motus liberos, dum motus naturales fortiores ſunt.

95. Robur facultatis eſt tantò majus, quò per longius tempus, ſine laſſitudine, majores vires poteſt exerere.

96. Robur itaque magnum eſſe poteſt, cùm vires actuales ſunt minimæ, quod paradoxum videtur illis qui facultatem cum ejus viribus confundunt.

97. Robur facultatis poteſt conferri cum promptuario, vel receptaculo aquæ, quod quotidiè novam aquæ copiam accipit, ſuperfluamque effundit. Ea quantitas certos limites non tranſgreditur à receptaculi magnitudine determinatos; verùm poteſt eſſe minor & minor, uſquequò receptaculum exhauſtum ſit.

98. Cùm receptaculum plenum non eſt, quantitas aquæ eſt in ratione directâ aquæ per immiſſarium continuò accedentis, & inverſâ ejus quæ per emiſſarium effunditur.

99. Cùm roboris magnitudo integra non eſt, facultas eſt in ratione directa acceptæ, & inverſâ copiæ impenſæ. Robur accipitur, vel reparatur ſomno & paſtu; impenditur ſuperfluum actionibus naturalibus, & liberis, & neceſſarium iiſdem actionibus violentis.

100. Cùm facultas integra non eſt, quò minùs accipimus, & plus impendimus, eò magis depauperatur robur.

101. Sed quò majores vires exerimus, eò plus impendimus virium; ergo in morbis quò actiones ſunt majores, eò facultas debilior evadit.

102. In morbis febrilibus vires coctrices languent, docente experientiâ; ergo minus aptæ ſunt ad cibaria in chylum & ſanguinem convertenda,

ſeu

ſeu ad robur reparandum ; ergo roboris acceptum minus eſt, dum majus eſt impenſum ; hinc debilitas creſcit.

103. Ad vitam ſuſtinendam robur minimum ſufficit, quippè videmus ægros ferè omnino exhauſtos, & pro mortuis derelictos revaleſcere ; è contra verò morbifici principii violentiâ alios cum integrâ ferè facultate è medio tolli ; cùm autem non niſi agendo, adeoque vires impendendo poſſit natura ſe à morbificis principiis liberare, ſecùs mortem paſſura, vires morte accedente inutiles ad meliorem uſum vertere non poteſt, quàm ad morbi principia evertenda, etiamſi eventus non ſemper ſit fauſtus ; quippe ſatius eſt dubium experiri remedium, quàm nullum.

104. Hanc theoriam morborum, quòd ſcilicet ſint lucta naturæ cum materiâ morbificâ, ab omnibus Græcis, Arabibus & Latinis acceptam, evertere conati ſunt Neoterici, qui corpus humanum pro mobili automatico habuere, & ex legibus, ut aiunt, Mechanicis, ſine ſcopo, ſine providentiâ, cœco impetu, ſine animæ concurſu activo dirigi pronunciarunt, ut *Pitcarnius*, *Bellinus*. Verùm in primas Mechanicæ leges impegerunt, & Patrum Medicinæ dogmata ſcripta ipſis contraria flocci fecerunt, inutiliaque reddiderunt, utpote quæ novæ theoriæ clave reſerari non poſſint. Sed hæc de ſectâ Chemicâ & Mechanicâ dicta ſint.

105. Roboris facultatis integritas æſtimatur ex ſimilitudine actionum & qualitatum cum ſanis & conſuetis ; in ſanitate ſcilicet robur facultatis magnum plerumque eſt ; & vires, ſeu actiones naturales minimæ, regulares, pacatæ ; cæteræ liberiores, arbitrariæ cum voluptate exercitæ.

106. In morboſo ſtatu robur facultatis parvum eſt, & continuò decreſcit, & vires, ſeu actiones vitales magnæ, difficiles, irregulares, coactæ ; cæteræ verò impeditæ, languidæ, interruptæ, moleſtæ.

107. Natura in ſanitate ſui roboris conſcia, ab injuriis externis & internis tuta, motus v. g. reſpirationis lenes, regulares, pacatos, parvos, & debiles inſtituit ; libertas verò in hos magnum imperium retinet, & viribus pro lubitu utitur, motuſque reſpirationis pro lubitu mutat.

108. Aſt in morbis pectoris natura ad materies morbificas impugnandas, majores & fortiores conatus exerit, vireſque ſic magnas impendit ; atque cum luctæ diuturnitate debilitata eſt, conatus irregulares, inconſtantes, moleſtos, præcipites, interruptos exercet ; motus verò liberi, ut loquela, cantus, ſunt impediti, ſuppreſſi, minimi.

109. Reſpiratio *notabiliter frequens* dicitur in praxi, quæ conſtanter pluries abſolvitur dato tempore, quàm in ſanitate conſueverat. *Rara* verò quæ rariùs, *magna* quæ majorem ſolito pectoris ampliationem, *parva* quæ minorem infert.

110. Prop. XV Reſpiratio *notabiliter frequens* ſignificat urgentem reſpirandi neceſſitatem, & infirmam facultatem.

111. Frequens reſpiratio vires abſumit huic frequentiæ proportionales (*Propoſ. XI*) ; ſed virium jactura malum eſt, ſeu nos imperfectiores reddit (38. 103), ſcilicet debiliores, & ad functiones liberas minus paratos,

quod moleſtum eſt (40); ergo reſpiratio frequens naturæ moleſta eſt: cùm tamen utut moleſta à naturâ inſtituitur, eam frequentiam utilem, & vitæ defendendæ neceſſariam eſſe oportet. Quod enim coacti facimus, illud minus malum, quàm neceſſarium æſtimamus; nemo enim quidquam facit, quod malum reputat; repugnat enim nos agere niſi quod cupimus, aut volumus, & nos appetere quod malum videtur: ergo natura, cùm frequentem inſtituit reſpirationem virium ſuarum impendio, id coacta à metu majoris mali inſtituit, ad id cogit dura neceſſitas.

112. Verum quidem eſt, quod poſſet eumdem ſcopum aſſequi, auctâ tantùm amplitudine; quod etiam morbi initio facit ſuſpirando, oſcitando; verùm in progreſſu, cùm vires ſenſim labaſcant, ipſarum parcimoniæ conſulendum eſt, & ſola frequentia utrique indicationi ſatisfacit (Prop. XIII. 84); ergo ut ea exſequatur, quæ expediunt, frequentiam adauget, cùm infirma eſt facultas; ergo patet propoſitio.

113. Prop. XVI Reſpiratio frequens & magna ſignificat neceſſitatem aëris uberiùs reſpirandi majorem, & robur facultatis majus.

114. Vis requiſita ad reſpirationem frequentem, & magnam, eſt in ratione compoſitâ ex ſimplâ frequentiæ, & duplicatâ circiter ampliationis pectoris (76. 78). Sic ad reſpirationem duplo frequentiorem requiritur vis tantùm dupla conſuetæ; ſed ſi ſimul ſit duplo major, requiritur vis pluſquàm octupla. Ex hoc labore tantò promptiùs infirmatur robur facultatis, debilitatur totum corpus, moleſtatur anima, & timet eventum. Sed cùm, non obſtante timore debilitatis, conatus tantos exerit, evidens eſt quod magis timeat infarctum pulmonis, & circulationis ſuffocationem, quam ſolus ille conatus poteſt avertere (66), ergo neceſſitas aëris uberiùs reſpirandi major eſt; quod in cane ſuffocante vidimus, & in aſthmaticis ſæpiùs obſervatur.

115. Verùm ad tantas vires exerendas per aliquod tempus, requiritur robur facultatis magnum; ſi etenim parvum foret, frequentia ſolùm intenderetur; nam majori parcimoniâ foret utendum. Cùm ergo non ſolùm frequens, ſed etiam magna ſit reſpiratio, periculum urgentius, & robur majus indicatur, quàm in reſpiratione tantùm frequenti, minus tamen quàm in ſanitate.

116. Violentus hic labor minimè durabilis eſt; quippe vel citò facultas exhauritur, unde mors, vel victoria læta ſequitur, abactâ materie morbificâ.

117. Prop. XVII Reſpiratio frequens & magna pulmonis infarctum magnum ſignificat realem, aut imaginarium.

118. Docet hiſtoria medica eos qui talem ſuffocationem reſpirationis paſſi ſunt, vel repetitis phlebotomiis, vel puris ſanguiniſve copioſo excreatu, vel per paracenteſim effluxu, ſublevatos eſſe; ergo copioſa erat materia morbifica infarciens.

119. Vel ſi vires non ſuffecerint ad evacuationem, vel hujuſce materiæ ſolutionem, & æger obierit, reperiuntur vel pulmones ſcirrhis, abſceſſu, cruore turgidi, thorax pure, lymphâ, cruore exundans, anevryſmata portento-

tentoſa in arteriis, ventriculis, auriculis, quæ omnia magnum velut infarctum (8) ſignificant; horum teſtes ſunt Auctores in *Sepulchreto* citati, *cap. de Dyſpnœâ.*

120. Verum quidem eſt dari quandoque conatus maximos, licet nullus ſimilis infarctus in thorace reperiatur. Aſt in hoc caſu conatus illi vel ſunt fugaces & tranſitorii, ut in ephialte, panophobiâ, hyſteriâ, orthopnœâ; vel laryngem, ut in anginâ, à corpore intùs latente obturatam, vel extùs premente anguſtatam reperire eſt, quod infarctum ſupplet; vel muſculi thoracis ſunt cruore infarcti, aut ventriculus crapulis turgidus diaphragma ſursùm pellit, adeòque pulmones, ut in ephialte; vel demùm imaginatio depravata tanquam neceſſarios illos conatus repræſentat, unde infarctus imaginarius, aut conſtrictio ſpaſmodica realis laryngis; nec enim reticere debemus quod imaginatio depravata naturam in errorem aliquando deducat, ut ipſum intellectum deludit.

121. Hoc, exemplo ephialtes, quotidiè comprobatur; ſi quis ſomniet ſe à dæmone, ferâ imaginariâ ſtrangulari, à fele pectori incumbente opprimi, is revera ſuffocatur, & conatus eoſdem exerit, ac ſi reapsè pulmones gravi infarctu, aut collum laqueo torqueretur; diſcuſſo ſomno omnia evaneſcunt. Diſcuſſo enim ſomno omnia evaneſcunt phantaſmata, ſeu ideæ imaginariæ; ergo & metus ſuffocandi ex illorum dæmonum preſſione; ſed metus ſuffocandi hos conatus ad obices ſuperandos, & pectus liberandum excitabat; ergo illi conatus evaneſcunt.

122. Non magis in hiſce ſomni ludibriis culpanda eſt natura, quàm in actionibus vigilantium imaginatione ſeductorum libertas. Vertigine affectus ſibi videtur nutare dextrorſum, & labi, dùm excelſum pontem præterit, & hujus imaginarii periculi metu ſiniſtrorſum vergens in flumen ſe præcipitem agit: ſic quotidiè imaginationis culpâ liberè incidimus in Scyllam, ut vitemus Charybdim. Nemo tamen dixerit hominem ſibi liberè & voluntariè malum inferre; cùm enim infeliciſſimè ſuccedit eventus, optima tamen eſt intentio; ita naturæ conatus in ſcopo ſunt ſalubres, in eventu quandoque funeſti. Sed ſi deficiant, teſte *Celſo*, nil ars medica proficit; ſicque monet *Baglivi*, quod morbi à curis, gravibus ærumnis altè animæ inſedentibus, & apud magnates frequentiſſimi, difficillimè ſanentur, ut morbi acuti ſenum in quibus naturæ vigor & actio languet.

123. Qui ex infarctu pulmonis reſpirationem majorem, & frequentiorem mechanicè deducere tentant, illi ſupponunt eamdem eſſe ſemper vim pectoris ad reſpirandum, quod experientiæ repugnat; multò etenim major eſt in aſthmatico, quàm in ſano dormiente, etiamſi facultas ſit minor. Supponunt iterum pulmonibus infarctu diſtenſis majorem eſſe vim ad ſe contrahendum, quod etiam falſum eſt; nam elaſticitas non eſt cauſa motûs pectoris; & etiam ſi corpus elaſticum majori infarctu, ſeu pondere ſit innexum, non ideò ſe reſtituit, ſed tantùm reſtituere conatur, & non poteſt: vis enim æquilibrata nullum effectum inducit; æquilibratur verò elaſticitas ab infarctu, cùm diſtenſum ſupponatur elaſtrum ab eadem vi; illi demùm

ad ſtimulum, vel ad imaginationis vim, adeoque ad principium ſentiens confugere tenentur, ut noſmetipſi in ephialte, ſimilibuſque affectibus.

124. Prop. XVIII Reſpiratio frequens & parva malum morbi eventum prænuntiat, niſi à dolore parvitas pendeat.

125. Omnis morbus acutus eſt lucta naturæ cum materiâ morbificâ, teſte *Sydenham* poſt *Galenum*, cæteroſque Medicinæ Patres. Hæc lucta ſalute terminatur, quoties vires naturæ ſuperant tandem reſiſtentiam, & deſtruunt vim nocivam illius materiæ morbificæ: Si verò vires naturæ inferiores evadant viribus materiæ, & tamen non remittant ejus conatus, imò intendantur, ipſius robur exhauriri neceſſum eſt; ergo malus eſt exſpectandus morbi eventus.

126. Dico autem quòd reſpiratio frequens, & parva ſignificat, & materiæ morbificæ vires reſiſtere, & robur facultatis decreſcere; etenim frequens reſpiratio ſignificat vires impendi tanto majores ad reſpirandum; ſed reſpiratio parva ſignificat ſimul facultatis robur eſſe imminutum; cùm autem facultatis robur eſt imminutum, & tamen impenſa virium major perſeverat, eò proximiùs imminet totalis exhauſtio, ſeu mors (100 - 103); ergo patet propoſitio.

127. Ne fortè quis exiſtimet quod reſpiratio frequens & parva minores virium impenſas ſupponat, monendum eſt illam reſpirationem infarctum gravem ſupponere, & pertinacem (126); atqui in infarctu reſpiratio magnas vires exigit, etiamſi motus pectoris parvus ſit, quod ſequentibus propoſitionibus enucleabitur.

128. Prop. XIX Augmentum capacitatis pectoris in inſpiratione, quod fit per coſtarum elevationem, aut diductionem à mediaſtino, minus eſt illo quod fit per deſcenſum diaphragmatis.

129. In inſpiratione mediâ, quæ fit inter dormiendum in ſtatu ſano, 40 circiter pollices cubici inſpirantur, & in fortiſſimâ 220 (3). In inſpiratione mediâ diameter pectoris eſt ad ejus diametrum in inſpiratione maximâ, ut 124 lineæ ad 128: horum quadrata ſunt inter ſe, ut 15 ad 16 proximè. Verùm 220 eſt ad 40 ut 11 ad 2: cùm autem pectoris capacitas media ſit ad maximam ratione diametri adauctæ, ut 11. 15 ad 16. 2, quintuplo majus eſt incrementum pectoris à deſcenſu diaphragmatis in hoc caſu, quàm à coſtarum diductione; quandoquidem augmentum illud eſt in ratione compoſitâ ex duplicatâ diametri pectoris, & ſimplâ altitudinis, ſeu deſcenſûs diaphragmatis.

130. Jam verò ſi ſupponamus in minimâ omnium inſpiratione unum pollicem cubicum aëris duci; in quo caſu inveni diametrum minimam pectoris æqualem 120 lineis; quoniam quadratum illius diametri minimæ eſt ad quadratum maximæ ut 14 ad 15 proximè, & volumina aëris inſpirati ſunt in hoc caſu ut 1 ad 220; augmentum capacitatis pectoris in minimâ reſpiratione eſt ad augmentum in maximâ ut 1 ad 220, & augmentum ratione diametri eſt ad augmentum ratione altitudinis ut 1 ad 205: ergo patet propoſitio.

131. Me-

131. Memini me menſuraſſe volumen pulmonis vacui in aquâ merſi, deinde volumen ejuſdem pulmonis aquâ turgidi ad uſque laryngem, & inveniſſe volumen poſterius plus quàm decuplum prioris.

132. Ex his intelligitur in maximâ inſpiratione multùm intumeſcere poſſe pulmonem, licet volumen ejus ratione diductionis coſtarum quàm minimè creſcat. Creſcit itaque quàm maximè per depreſſionem diaphragmatis.

133. Propos. XX Reſpiratio in reſidentibus eſt facilior quàm ſtantibus, & cruribus flexis quàm extenſis in decumbentibus.

134. Etenim in reſidentibus capacitas abdominis major evadit quàm in ſtantibus, quippe cùm muſculi recti in ſedentibus laxantur, qui rigent in ſtantibus, illi faciliùs extrorſum flectuntur ab aëre inſpirato, aut diaphragmate deſcendente; ergo cavitas abdominis ſub eadem peripheria ex cylindricâ abit in ſphæroïdeam: ſphæra autem omnium ſolidorum ejuſdem peripheriæ eſt capaciſſima. Hinc fit ut ægri difficilè reſpirantes ſedeant lubenter, tùm ut laſſitudini medeantur, tùm ut faciliùs reſpirent. Eadem eſt ratio cur dùm jacemus, ut facilior evadat reſpiratio, crura flectamus; cruribus enim flexis muſculi recti faciliùs arcuantur extrorſum.

135. Infarctus viſceris eſt ejus intumeſcentia facta à fluido intra ipſius vaſa congeſto & viribus ordinariis illud prementibus reſiſtente. Non poteſt autem magis reſiſtere, ſi vaſa ſint more ſolito patula, niſi vel quia gravitate ſpecificâ majori gaudet, ſalvâ fluiditate, vel quod viſcoſitate majori polleat: unde difficiliùs ſcinditur in columellas vaſcula præterituras, aut fortiùs parietibus vaſorum adhæret.

136. Fluida gravitate ſpecificâ diversâ gaudentia reſiſtunt viribus ea propellentibus in ratione ſuæ denſitatis ſeu gravitatis ſpecificæ; & velocitates, quas ab iiſdem viribus concipiunt, ſunt in ratione ſubduplicatâ denſitatis eorum. Sic ſi follis nunc aëre, nunc aquâ repleatur, & eodem pondere prematur, velocitas aëris erit ad velocitatem aquæ ut circiter 1 ad 27, quia aër eſt 676 vicibus levior aquâ.

137. Propos. XXI. Itaque ſi loco aëris ſit in bronchiis aqua ejuſdem cum aëre viſciditatis, ſed 676 vicibus denſior, vis requiſita ad abſolvendam reſpirationem, æquè amplam & æquè frequentem ac dùm reſpiratur aër, debet eſſe 676 vicibus major.

138. Et quoniam eſt idem labor eamdem reſiſtentiam ſuperare intra unum tempus, ac ejus duplam intra duo tempora, vis eadem applicata pectori aquâ infarcto, ſi duplo majorem inſtituat reſpirationem, duplo longiorem vel tardiorem inſtituet.

139. Verùm ſi eadem vis intra idem tempus inſtituat unam reſpirationem, illa reſpiratio, his poſitis, erit duplo minor, & ſi reſpiratio ſit diverſæ magnitudinis, & diverſæ frequentiæ, vis requiſita ad eam exſequendam, cùm bronchia aquam contineant loco aëris, eſt ad vim in caſu reſpirationis merè aëreæ, in ratione compoſita ex ſimplâ denſitatis aquæ ad denſitatem aëris, duplicatâ magnitudinis & ſimplâ frequentiæ.

140. Portentosè major eſt illa vis, quàm conſueta apud eos qui aquis immerſi eas inſpirant, & tamen pro aliquo tempore, pectus velociùs & frequentiùs exagitant; non mirum ſi citò exhauriantur vires & pereant immerſi.

141. Fluida diverſæ viſcoſitatis reſiſtunt viribus illa prementibus in ratione viſciditatis ſuæ. *Viſcoſum* dicitur fluidum illud quod ſub æquali denſitate magis reſiſtit partium ſuarum ſeparationi; ſic cruor viſcidior eſt aquâ, lympha viſcidior urinâ, &c.

142. Propos. XXII. Infarctus vaſorum vel bronchiorum à fluidis diverſæ viſciditatis retardat aut minuit reſpirationem in ratione viſciditatis.

143. Ergo ut pulmones æquali velocitate moveantur cùm ſunt infarcti à fluido duplo vel triplo viſcidiori, requiritur vis duplo, triplove major.

144. Et ſi fluidum infarciens ſit ſimul denſius & viſcoſius quàm eſt fluidum in vaſis ordinariò contentum, reſpiratio erit difficilior in ratione denſitatis, & viſcoſitatis ſimul.

145. Follis impleatur aquâ, & æquali velocitate, ac æquali vicium numero moveatur, ac dum plenus erat aëre; ſequitur ex dictis vim, quæ eum follem agitat, eſſe 676 vicibus majorem quàm in primo caſu.

146. Ergo ſi pulmo, non obſtante infarctu denſiori, æquali velocitate, & frequentia reſpiret, ac in ſtatu ſano, neceſſum eſt, ut toties vis major illum agitet, quoties denſitas fluidi infarcientis eſt major denſitate fluidi in ſanitate ipſum implentis.

147. Ergo licet pulmones aſthmaticorum non moverentur velociùs frequentiùſve quàm ſanorum, evidens eſt quòd vires ad eos movendos impenſæ ſunt maximæ, quod valet etiam de illis qui pus, lympham, cruorem habent in pectoris cavo, loco aëris thoracici.

148. Sed ſi fluidum ſit ſimul viſcidius ipſo ſanguine, quoniam pulmones debent expandi & contrahi, ut reſpiremus, & vaſa eos componentia tantò difficiliùs flectuntur, quò viſcidioribus fluidis ſunt plena, evidens eſt reſpirationem difficiliorem fore in ratione viſciditatis fluidi.

149. Ergo ſi concurrat viſciditas ſimul, & denſitas infarctûs, v. g. duplo major quàm in ſtatu ſano, & tamen reſpiratio ſit conſuetæ ſimilis quoad magnitudinem & frequentiam, vis impenſa eſt ſextuplo major, ſcilicet quadrupla ratione denſitatis duplæ, & dupla ratione viſciditatis duplæ.

150. Si verò viſciditas, & denſitas ſint duplo majores, atque ſimul magnitudo reſpirationis ſit duplo major, vis ad eam exſequendam impenſa eſt 32 vicibus major.

151. Cùm maxima pars reſpirationis fiat per aſcenſum & deſcenſum diaphragmatis (*Prop.* XIX.), pectus poteſt conſiderari tanquam antlia, cujus embolus eſt diaphragma: quæ itaque de antliâ demonſtrantur, de pectore valebunt.

152. Si embolus antliæ, cæteris paribus, diverſâ velocitate moveatur, vis

vis ad eum agitandum requiſita eſt in ratione duplicatâ velocitatis. Ergo ſi diaphragma duplo triplove velociùs moveatur, cæteris paribus, vis impenſa eſt quadrupla, noncupla prioris.

153. PROPOS. XXIII. Reſpiratio quæ minor & rarior eſt quàm in ſtatu ſano, ſi nullus ſit infarctus, vim quidem minorem impendit quàm in ſanitate; ſed in ſtatu debilitatis ſummæ magis poteſt defatigare quàm cùm facultas eſt integra.

154. Si enim ex receptaculo fermè exhauſto detrahas dimidium, id plus accedit ad exhauſtionem, quàm ſi dimidium pariter ex pleno detrahas, atqui tamen dimidium fermè exhauſti receptaculi poteſt eſſe decies & centies minus quàm dimidium pleni.

155. Ergo & à pari ſi viribus ferè exhauſtis reſpiratio proportionaliter minor & rarior non evadat, vires ulterius exhauriuntur & mors inſtat: verùm ſi proportionaliter minor & rarior evadat, tunc robur acceptum quotidie per ſomnum & paſtum poteſt hanc jacturam reparare, & vitam diutius ſuſtinere, vel reſtaurare.

156. Non mirum itaque ſi in illis, qui ſenio confecti ſunt, natura inſtituat reſpirationem & minorem ſimul & tardiorem, ut vires conſervet, maximè cùm ob frigus pulmonis, totiuſque ſanguinis, & ob circulationis tarditatem (28 ad 37.) minùs urgeat reſpirandi neceſſitas.

157. PROPOS. XXIV. Reſpiratio in febribus acutis frequentior & major boni ominis eſt, frequentior & minor pravi ominis.

158. Reſpiratio in acutis frequens & magna fit ob urgentem utilitatem & facultatem robuſtam, ait *Galenus*; ſed quamdiù facultas eſt ita robuſta ut ad parcimoniam virium non confugiat, ſignum eſt eam eſſe materiæ morbificæ viribus ſuperiorem, adeoque benè ominandum eſt. (127.)

159. Cum è contra frequentior ſimul evadit & minor, quoniam illud accidit in decurſu febris, adeòque viribus jam à morbo aſſumptis, & præterea ſignum eſt naturam ſuæ debilitatis conſciam eſſe, id eſt hominem confusè ſuam debilitatem ſentire; cùm vires majores ad vincendam materiam morbificam non ſuffecerint, timendum eſt ne minores deinceps non ſufficiant: ergo malè ominandum eſt.

160. Materies morbifica duplici modo impugnatur, ſcilicet mechanicè & phyſicè; ope naturæ & ope artis medicæ materies viſcidior *corrigitur* vel *eliminatur*; corrigitur potu diluente, quem ſitis, vel ars imperat; calore, quem febris, aut medicamina augent; ea verò phyſica eſt actio. Corrigitur autem mechanicè per attritus repetitos vaſorum, pectoris motus, per exercitia, frictiones olim in febribus intermittentibus adhibitas.

161. Materies morbifica eliminatur vi naturæ & artis, per eruptiones ſanguinis, ſudores, aliaſque evacuationes; inde patet quod etiamſi vires mechanicæ reſpirationis & pulſûs, quæ debent corrigere, vel eliminare materiem morbificam, minuuntur, non tamen ſalus ægri fit omninò deſperata, cùm actio phyſica omnibus fluidis propria poſſit creſcere ſucceſſu temporis,

ſeu illa materies poſſit ſucceſſivè reſolvi, miteſcere, ad criſim perfectam præparari; ſed cùm illa via non ita tuta & brevis ſit, à periculo æger non eſt immunis.

162. PROPOS. XXV. In hydrothorace & empyemate reſpiratio eſt facilior reſidentibus quàm decumbentibus.

163. Facilitas reſpirandi eſt ut facilitas augendæ cavitatis pectoris, adeoque recipiendi aëris copioſioris; dùm aqua, pus, cruor effuſa ſunt in cavo thoracis, & pro volumine ſuo cavum pectoris minuunt, & tantumdem aëris ingreſſuri copiam detrahunt, hinc moleſtia & difficultas reſpirandi. Aſt plus minuitur cavum thoracis in jacentibus quàm in ſtantibus, vel reſidentibus; nam in ſtantibus ipſum pondus aquæ magis adjuvat diaphragmatis deſcenſum, cùm columna premens ſit altior; in decumbentibus premens columna minus alta eſt, & ejus pondus in pectoris dilatationem non impenditur.

164. Si hydrothorax alterutrum latus occupet, facilius eſt jacere in latus ægrum quàm in ſanum: quia in priori poſiturâ pondus aquæ ſuſtinetur à clauſtris oſſeo-muſculoſis pectoris, & non nocet; in poſteriori verò nocet expanſioni lateris ſani aggravato mediaſtino.

165. Si hydrothorax ſit in pericardio, flexo antrorsùm pectore, pondus aquæ minus agit in pulmones, magis in diaphragma, & ea poſitura reſpirationem adjuvat.

166. PROPOS. XXVI. In morbis inflammatoriis cum dolore pectoris vel abdominis reſpiratio frequens eſt & parva.

167. In morbis inflammatoriis cum dolore pectoris vel abdominis, eſt tumor alicujus partis, ut in pleuritide, hepatitide, gaſtritide, &c, adeoque difficultas explicandi pulmones in ſpatium à tumore occupatum, ergo reſpiratio difficilis: verùm etiam adeſt febris acuta, adeòque fervor major in pulmonibus cum aliquali eorum infarctu, unde iterum reſpirandi difficultas, & reſpirationis vel augendæ, vel geminandæ neceſſitas; ſed debet tantùm geminari ſeu frequentior fieri tùm metu impenſæ virium majoris, ut in decurſu omnis febris acutæ, tùm metu doloris, etiam initio; & licèt robur naturæ ſit maximum, quia ſcilicet plus diſtenditur pars dolens à magnâ reſpiratione quàm à parvâ; ergo & eâ ratione debet minor fieri ſeu cohiberi, quod obſervatio confirmat.

168. Optimè obſervavit *Galenus* in dolore pectoris cum calore pulmonis adaucto creſcere denſitatem, id eſt frequentiam reſpirationis, ſimulque decreſcere magnitudinem, nam metu doloris natura minùs dilatat thoracem; aſt tunc non expletur votum cordis, ſeu non ducitur ſufficiens aëris copia ad fervorem pulmonis temperandum; ergo neceſſum eſt, ut cupiditas aëris expleatur auctâ tantumdem ejus frequentiâ; *Galen. de dyſpnœa, lib. 1. art. 7.*

169. PROPOS. XXVII. In morbis acutis reſpiratio rarior & major ſolito delirium ſignificat: *Galen. ibid. art. 12.*

170. In delirio febrili datur infarctus vaſorum cerebri, ex quo ideæ objectis

jectis externis minimè reſpondentes in animâ exſurgunt, eamque totam detinent, cùm objecta externa delirantes non percipiunt; delirantes etiam his ideis phantaſticis detenti minùs percipiunt ſtatum ſui corporis extra cerebrum, minùs v. g. ſentiunt reſpirandi, mingendi, bibendi neceſſitatem, adeoque circa illas neceſſitates negligentiores ſunt, & iis, non niſi cùm urgentiores ſunt, ſatisfaciunt; non ſecus, ait *Galenus*, ac qui inter ambulandum meditari, aut attendere ad ſuas ideas volunt, illi multum de ambulandi concitatione remittunt, & quandoque hærent, ſe nec hærere percipiunt; ita delirio detenti reſpirationem inſcii retardant, uſquequo auctâ reſpirandi neceſſitate, ad infarctum creſcentem minuendum, reſpirationem inſtaurare coguntur, tantò majorem, quò fuit magis retardata.

171. In morbis itaque febrilibus, ſi reſpiratio, quæ frequentior debet eſſe quàm in ſanitate, non frequentior evadat, cùm nulla alia ratio ſufficiens hujus retardationis ſit, quàm animæ attentio ad ideas ab infarctu cerebri excitatas, & illæ ideæ delirium, ut infarctus, quandoque motus convulſivos, ſimiliaque mala excitent; meritò *Galenus* poſt *Hippocratem* profert delirium aut convulſionem præſagiri à reſpiratione rarâ & majori in morbis acutis.

172. PROPOS. XXVIII. In ſtatu perfecto machinæ virium impenſas minores exigunt ad majores effectus edendos, quàm in ſtatu imperfecto.

173. Effectus machinarum alii ſunt utiles, alii inutiles ad ſcopum; ſic motus pectoris frequentior, vel major evadit in dyſpnœâ eo fine, ut major aëris intra datum tempus reſpiretur quantitas, & hic eſt effectus utilis; verùm ſi ſint reſiſtentiæ priùs ſuperandæ quàm hic effectus obtineatur, utut illas ſuperare ſit neceſſarium, attamen ad aëris quantitatem augendam inutile eſt; (quippe ſatius eſſet eamdem quantitatem reſpirare ſine reſiſtentiis); ille effectus dicitur inutilis.

174. Quò verò majores ſunt reſiſtentiæ ſuperandæ in machinâ ad eumdem effectum obtinendum, eò minus ad ſcopum conſpirant partes hujus machinæ, ſeu eò minùs perfecta eſt machina.

175. Verùm quò majores ſunt reſiſtentiæ ſuperandæ, eò major virium impenſa requiritur ad eumdem effectum utilem obtinendum; ergo quò imperfectior eſt ejus ſtatus, eò minor effectus utilis ab eadem virium impenſâ obtinetur, aut eò major virium impenſa requiritur ad eumdem effectum.

176. Sic cùm pulmo laborat infarctu, qui dimidiam ejus capacitatem occupat, ſingulis vicibus non niſi dimidio minor obtinetur aëris copia; aſt ut ſolita obtineatur, vires quadruplo majores requiruntur, nam velocitas duplo major eſt aëri imprimenda, & tamen effectus utilis non eſt major quàm ſi perfecta foret machina pectoris, & quadruplo minores vires impenderentur.

177. Ergo in ſtatu perfecto machinæ, ut pectoris, cordis, &c, effectus

omnium ſunt maximi reſpectu ad vires impenſas, & in ſtatu morboſo, ſeu imperfecto minimi.

178. Moleſtia eſt intuitiva perceptio imperfectionis noſtræ (40); quoties itaque imperfecta eſt quædam corporis humani machina, & illum ſtatum percipimus, toties moleſtiâ afficimur.

179. *Difficultas* actionis eſt moleſtia oriunda ex perceptione hujus imperfectionis, ſeu inſufficientiæ virium noſtrarum ad reſiſtentias huic actioni oppoſitas ſuperandas.

180. Itaque difficilis eſt actio non in ſe, ſed tantùm reſpectu facultatis noſtræ: adeòque difficilior eſt actio, quò robur noſtrum minus eſt, & quò major eſt actio edenda, majoreſque reſiſtentiæ ſuperandæ ſunt.

181. Difficultas reſpirationis eſt in ratione compoſitâ, 1° ſenſibilitatis animæ, ratione cujus moleſtiâ majori vel minori afficitur: 2° infirmitatis ſuæ facultatis motricis: 3° magnitudinis reſpirationis, ſeu quantitatis aëris reſpirandi; 4° reſiſtentiæ ſolito majoris ſuperandæ.

182. Quò major eſt ſenſibilitas, eò magis anxii & inquieti ſumus in conatibus edendis ad ſuperandas oblatas reſiſtentias, eò vividiùs moleſtiâ afficimur; è contra torpidi, deliri, ſomnolenti minus moleſtantur, minùs difficultates oblatas percipiunt (*Prop.* XXVIII). Qui nimis ſenſibiles ſunt, vividiùs, præcipitantiùs, & inconſtantiùs agunt, ſicque conatibus variis interruptis, aut mutatis operosè nihil agunt, citiùſque debilitantur; unde in morbis mente conſtare bonum ex *Hippocrate*.

183. Quò facultas motrix debilior eſt, eò major eſt difficultas; quia cùm nulla actio poſſit edi niſi per vires huic proportionales, & infirma facultas non poſſit exerere vires ſolito majores, quin vita periclitetur (nam vita à determinatâ virium quantitate pendet); cùm itaque ad edendas actiones neceſſarias confuſè ſentiamus vires non ſuppetere, moleſtiâ afficimur eò graviori quò nos infirmiores cognoſcimus.

184. Quantitas aëris inſpirandi eò magis neceſſaria nobis eſt ad vitam, quò infarctus & fervor pulmonum major eſt, nam tantò majus eſt periculum ſuffocationis & hærentiæ ſanguinis lethiferæ; verùm quò major eſt infarctus, eò ad eamdem aëris copiam hauriendam majores vires ſunt impendendæ, & ad majorem copiam iterùm major virium impenſa requiritur (93), ex quâ metus mortis impendet. Maxima ergo utrinque moleſtia.

185. Demum quò reſiſtentiæ majores ſunt ſuperandæ, eò major pars virium fruſtra impenditur ratione effectus cupiti: nam reſiſtentias non ſuperare cupimus, niſi ut major effectus utilis, ſcilicet aëris quantitas, obtineatur: aſt illa obtinetur tantùm exceſſu virium impenſarum ad pectus movendum, ſupra vires reſiſtentiis æquilibrandis adhibitas; ergo minor effectus obtinetur ab iiſdem virium impenſis, quod imperfectionis eſt nota; hanc itaque imperfectionem dum percipimus, moleſtiâ afficimur.

186. Ex hactenùs dictis non difficilis erit explanatio ſententiarum, quas *divus Senex in Coacis de reſpirandi difficultate*, *cap.* 9 protulit: „ Reſpi-

„ ratio

„ ratio frequens & parva inflammationem & laborem ſignificat partium ſpi-
„ rabilium; at verò magna & rara delirium aut ſpaſmum (171, 174).
„ Frigidus anhelitus eſt lethalis: tum magnus foras efflatus, intrò parvus;
„ & contra, foras parvus, intrò magnus, peſſimus eſt, ſane & mortis
„ propinquus, *ut in ſtertore Agones.* Quin etiam tarda, velox, obſcura,
„ duplex intro revocatio; qualis cernitur in iis qui ſuper inſpirant «, id eſt: reſpiratio in acutis inæqualis, tarda in inſpirando, velox in exſpirando, obſcura, ſeu inconſpicua, revocata duplex ſive ſingultuoſa: » Spiratio
„ autem libera in omnibus quæ cum febre acutâ ſunt, & in iis etiam, quæ
„ quadraginta diebus judicantur, præclarè ad ſalutem apparet, & facit.

CLASSIS QUINTA.

ANHELATIONES,

Morbi dyſpnæici, Eſſouflemens.

ANHELITUS, ut vocat *Ettmullerus*, *vel anhelatio*, ut loqui amat *Plinius*, eſt frequens & difficilis reſpiratio, ſeu agitatio pectoris pluries intra datum tempus repetita. Sic anhelant qui velociter ſcalas aſcendunt, aut qui currunt, ita ut cùm ſani & quieti vigeſies in minuto inſpiremus, ſi cucurrerimus velociùs, quadrageſies eodem tempore reſpiratio iteretur.

Reſpiratio anheloſa eſt neceſſariò difficilis, ſeu laborioſa; quippe cùm vires motrices ſolito majores requirat, adeoque abſumat, animaque à virium motricium impenſâ ſolito majori metuat debilitatem, ſi paulò diutiùs perſeveret, ſeu ſi coacta ſit, hinc moleſtiam percipit: moleſtia autem percepta à reſiſtentiis motui cupito oppoſitis, aut à perceptâ neceſſitate motûs, cui exequendo vires non ſufficiunt, vocatur *difficultas motûs;* ergo anheloſa reſpiratio quæ à libertate non excitatur, ſimul difficilis eſt.

Difficultas reſpirandi creſcit in majori ratione quàm frequentia; ſic ſi reſpiratio duplo, triplove frequentior evadat, difficultas major evadit, quàm dupla vel tripla; quippe difficultas creſcit ut virium impenſa, ſi cætera ſint paria; ſed virium impenſa creſcit ut quadratum velocitatis motûs; cùm itaque frequentior duplo non poſſit eſſe reſpiratio ſub pari altitudine, quin motûs velocitas ſit dupla, ſeu quin muſculi reſpiratorii intra idem tempus bis idem ſpatium ſe contrahendo percurrant, omninò neceſſum eſt ut vires impenſæ quadruplo majores ſint; & cùm reſpiratio ſub pari altitudine triplo frequentior eſt, vires novies majores impendi neceſſum eſt, quod ſummam ſecum importat difficultatem.

Difficultas ſub pari virium impenſâ eò major eſt, quò anima vel propriæ debilitatis, vel periculi imminentis ſive realis, ſive imaginarii, magis eſt conſcia; nam cùm difficultas ſit moleſtia, & anima eò magis moleſtiam ſentiat

tiat,

fiat, quò magis propriæ debilitatis, & ſimul agendi neceſſitatis eſt conſcia, necnon quò magis eſt meticuloſa, evidens eſt reſpirandi difficultatem ex hiſce principiis intendi debere: ex hoc ultimo principio potiſſimùm pendet dyſpnœa hyſterica & hypochondriaca, ſeu quam animi pathemata excitant ex levi obortâ in organis reſpirationis reſiſtentiâ; ſic ſi ſomniemus nos à corpore quodam, aut fele, aut cacodæmone opprimi, ut ephialticis accidit, inde exſurgit difficultas reſpirandi maxima, quæ tamen evaneſcit ſtatim atque ſomnium illud diſcutitur, cùm difficultas à ſolo metu procedat.

Reſpiratio *velox* dicitur ea in quâ magnum ſpatium in pectoris vel dilatatione, vel conſtrictione intra datum tempus percurritur, aut cùm intra minus temporis intervallum major eſt pectoris dilatatio & conſtrictio; illa verò tantò majorem virium impenſam exigit, quò majus ſpatium percurritur, & quò minus temporis intervallum adhibetur, ejuſque proinde difficultas creſcit ut velocitatis quadratum.

Si itaque reſpiratio creſcat quoad frequentiam, ſeu numerum reſpirationum in dato tempore, & ſimul quoad velocitatem cujuſvis inſpirationis vel exſpirationis, maximoperè creſcet virium impenſa, proindeque difficultas; quæ quidem ſcrupuloſè attendenda ſunt, ut intelligamus angorem, & miſerrimam aſthmaticorum moleſtiam, cùm vel minimùm, vel velocitatem, vel frequentiam jam nimiùm magnam coguntur intendere, ut cùm fores occluduntur, aut ignis accenditur, vel pectus ſtragulo ponderoſiori cooperitur, aut pectoris cavitas ſitu incommodo vel minimùm anguſtatur, illi non minùs diſcruciantur metu, ac ſi animam illico exhalare ſe perciperent.

Aſthmaticus in paroxyſmo ita metuit ne reſpirationem intendere cogatur, ut altâ voce loqui non audeat, ſed loqui coactus voces per anhelitus ſuos tantùm exprimat, ac morulis interpolet; quippe ad tonos vocis exprimendos neceſſum eſt velocitatem majorem aëri, adeoque organis reſpirationis imprimere, & ut preſſè loquamur, velociùs reſpirandum eſt quàm ut interpoſitis morulis verba proferamus: rauca eſt ejus vox, ob laxatum chordarum vocalium tonum; ideo autem laxantur chordæ vocales, ut glottis ſit magis patula, adeoque ut reſpirari poſſit aër faciliùs, non adauctâ ejus velocitate; quæ certè adaugeri non poteſt, quin vis muſculorum reſpirantium augeatur, inde vox quidem tantùm gravis eſt; ſed in hac laxitate ſimul rauca evadit, quia negligenter laxatæ chordæ vocales uniformem tonum obtinere vix poſſunt, cujus defectu diſſonant, vox autem gravis & diſſonans rauca eſt.

Aſthmatici exſpuere, nares emungere, deglutire metuunt; quippe ad hos motus edendos neceſſum eſt reſpirationem intendere; verùm jam nimis eſt intenſa præ robore ſuperſtite potentiæ motricis, & ſi ultra augeatur virium diſpendium, metus eſt ne facultas exhauriatur, proindeque ne mors accedat, unde nonniſi coacti ab aliâ neceſſitate, & ut majus malum fugiant, cautèque ſimul exſpuunt, nares emungunt, cibos deglutiunt.

Si intra tracheam cadaveris aqua immittatur quantùm pulmones capere

poſſunt, mirum certè eſt quot aquæ urcei infundantur antequam aqua regurgitet; verùm pro diverſo corporis ſitu major eſt, vel minor illa copia; nam ſedenti cadaveri multò minor ingurgitari poteſt copia, quàm ſtanti, quia ſedentis diaphragma multò minùs deorſum delabitur; ſi exenterato abdomine & ſtante cadavere aquâ repletur thorax, videbimus diaphragma, cujus poſitura erat antea in lineâ ambas mammarum papillas jungenti, non ſolùm ad epigaſtrium & ad coſtarum ultimarum finem diſtendi, verùm etiam ejus ambo latera, veluti magnas nates hemiſphæricas, ſenſim deorſum protrudi, ita ut ultra umbilicum delabantur; ſi verò funiculo conſtringatur tunc trachea, & horizontalem ſitum cadaveri conciliemus, minùs quidem deorſum protuberabit diaphragma; ſed trachea multò magis erit diſtenſa, adeoque intùs compreſſa.

Ex hoc experimento ſequitur multò majorem eſſe pectoris ampliationem, quæ fit à diaphragmatis deſcenſu, quàm quæ à coſtarum diductione dependet, adeoque multò magis ſublevari dyſpnœicos à diaphragmatis liberâ depreſſione, quàm ab aliâ cauſâ; inde neceſſitas poſituræ corporis, vel ſaltem pectoris verticalis; quippe in ſitu verticali viſcera abdominis deorſùm proprio pondere delabuntur quantum fieri poteſt, & ſimul arcus abdominis, quantùm maximè fieri poteſt, extrorſum eminet; hinc tantò majus diaphragmatis deſcenſui ſpatium conceditur, hinc partim fit ut miſer aſthmaticus in lecto reſidere nequeat, & per multos dies, imò menſes, erecto ſaltem trunco dormire cogatur, atque quandiu facultas conſtat, ut initio acceſſûs, ſtet, è lecto exiliat, & uſquequò robore deficiente jacere neceſſum ſit, à decubitu abſtineat, atque decumbens ſitum verticalem trunci ſuſtineat.

In illo ſitu pulmones ſuſpenſi non magis premuntur ab uno latere quàm ab altero per ſuum pondus, adeoque liberiùs ab aëre expanduntur, ſeu plus aëris recipiunt; ſi verò æger pectus inclinet, illico unus pulmonis lobus proprio pondere alterum aggravat, unde difficultas reſpirandi major; aſt omnium maxima eſt difficultas ſi pectus reſupinetur, quia in illo ſitu horizontali ſupino, non ſolùm proprio pondere pulmo verſus dorſum gravatur, verùm, quod majus eſt incommodum, abdominis pondus diaphragmati incumbit, viſceribus hac illac proprio pondere diffluentibus & diaphragma acclive potiſſimùm prementibus: in illo ſcilicet ſitu diaphragma eſt planum inclinatum, cui pars ponderis incumbit.

Ex his intelligitur quare aſthmatici ſomno victi, adeoque aliquoverſum inclinare coacti, antrorſum inclinent, & in cathedrâ dormientes coram tabulâ, vel fulcro, caput antrorsùm ſupra illud fulcrum reponant; in hoc etenim ſitu non ſolùm proprio pondere abdomen deorſum labitur, ſed etiam pulmones ſuo pondere diaphragma deprimunt; adeoque, quantum fieri poteſt, maximum, ſuſtentato corpore, conceditur pulmoni ſpatium; circa quod obſervare eſt naturam, à nullo Doctore inſtructam, indicationibus invicem pugnantibus, qualis eſt neceſſitas decumbendi ad ſomnum, & ſimul ſtandi ad reſpirandum, ſolertiſſimè conſulere, ita ut mechanices &

ana-

anatomiæ peritiſſimus nunquam commodiorem pro utroque ſcopo poſituram à priori excogitare potuiſſet: ſic & faber lignarius, licet ignoret quæ de centro percuſſionis detexere nuperi Mathematici, in eo manubrii puncto aſciam manu corripit, quo manus maximum cum minimo incommodo ictum incutere valet, ſolius naturæ ductu directus, ſeu experientiâ confusè perceptâ veluti manu ductus: ſic canis qui fores aperire conatur, non juxta cardines eas pedibus & trunco apprimit, ſed longè è cardinibus ubi vecte longiore utens, opus ſuum feliciùs & faciliùs abſolvit, quaſi mechanicam edoctus fuiſſet.

Ex dictis iterum patet, cur aſthmaticus quietem pro viribus ſervet, & à motu abſtineat, etiam vigilans; cùm enim ambulare, aut ſeſe è loco movere vix poſſit, quin ſanguis ex muſculis contractis expreſſus velociùs ad cordis ventriculum dextrum, indeque in pulmones affluat, & quin illico celeriori influxu vaſa pulmonis diſtendat, aërique ſpatium paululum eripiat, ſimulque quin virium ſuarum novam partem impendat, ille novi & frigidi, copioſique aëris avidiſſimus, & virium ſuarum parcimoniæ ſtudioſus, à motu minùs neceſſario abſtinere debet.

Quanta ſit aſthmaticis, dyſpnœiciſque in genere aëris novi & copioſi inſpirandi cupiditas, in theoriâ hujuſce claſſis fusè expoſuimus; illa autem aviditas aëris procedit ex perceptione confusâ neceſſitatis ejus ad vitalem facultatem ſuſtinendam, adeoque ex metu debilitatis cordis, quæ in his circumſtantiis imminet: hoc patet ex pulſu parvo, ſæpe intermittenti, extremorumque frigore, quæ in aſthmatis acceſſu, ſi aliquandiu perſeveret, & fortior ſit, obſervantur; interea dum pulſus cordis frequentiâ omninò deſtituitur, & reſpiratio crebra & ſublimis eſt. Novi quidem ſcholaſticos hanc pulsûs debilitatem repetere, ex eo quod ſanguis parcè ex pulmonibus in cordis ventriculum influat; verùm minimè illis aſſentior, dum exiſtimant hunc parciorem ſanguinis in cor influxum pendere à vaſorum ſanguiferorum pulmonis anguſtiâ, quæ ſi adeſſet, febrem, & peripneumoniam excitaret, non verò aſthmaticum acceſſum; illa cordis debilitas ex eo dependet, quod natura vires in pulmonibus agitandis impendens parciùs cordi movendo incumbat, & tantùm exiguâ quæ ad vitam ſuſtinendam vi ſufficit; ſi enim plus virium cordi impertiret quàm ad vitam qualemcumque ſuſtinendam opus eſt, cùm facultas jam ſit exhauſta, ea ad pulmones exagitandos non ſufficeret, adeoque mors in promptu eſſet, cùm eatenus ſanguis per pulmones circulari poſſit quatenus ſuſtinetur reſpiratio, atque ad eam in caſu aſthmatis ſuſtinendam multum virium impendi neceſſum ſit; non ſecus autem ac cùm vaſa ſanguifera obſtruuntur, natura cordis vires intendit, & vires avertit inutiles ab artubus, ut urgentiori neceſſitati occurrat: ita cùm infarctis bronchiis reſpiratio difficilis evadit, cùm ea ſit ad vitam neceſſaria, natura non ſolùm motus artuum inutiles ſupprimit, ſed etiam motus cordis fortiores detrahit, & exiguis contenta ferè quidquid ſupereſt virium obicibus bronchiorum removendis impendit, ita ut aſthma ſit febris, ſi fas ſit ita loqui, pulmonum, ut febris eſt velut aſthma cordis.

Quod

Quod autem natura hoſce motus dirigat & exſequatur, illud evincitur ex effectibus narcoticorum, & ex obſervatione aſthmatis hyſterici. Aſthmatici, ut docet *Floyerus*, & experientia confirmat, cautâ & prudenti narcoticorum doſi mirè ſublevantur, ita ut qui prius velociter & frequenter anhelat, jam ſopitus reſpiret lentè & rarò ut in ſanitate, quia ſenſatione omni ſopitâ, natura minùs percipit neceſſitatem accelerandæ reſpirationis, & opus ſuum remittit: è contra verò hyſterica vigilans, & ad minimum ſtimulum in pulmonibus expaveſcens, à levi fumo, vel odore gravi, illico pectus ſuum exagitat, ut hunc levem ſtimulum, obicemve eliminet, & tanto impetu reſpirat, ut præfocari videatur; quod ita pendet ab animâ, ut ſolum animæ pathema inſultum illum excitet. Sic obſervante *Helmontio* mulieres hyſtericæ ex contumeliâ, vel jurgio ſæpe aſthmatis acceſſum incurrunt, proindeque ſine materiali principio, & pituitâ viſcosâ pulmones infarciente, quam Humoriſtæ Scholaſtici in omni aſthmatico præexiſtere ſupponunt; licet, obſervante *Helmontio*, *Horſtio*, *Floyero*, aliiſque, in aſthmaticorum, ut epilepticorum cadavere, nulla quandoque organorum, aut humorum labes reperiri poſſit, & hic uterque morbus in motu vitioſo ſolum ſæpè conſiſtit.

Fuſe explicuimus in theoriâ hujuſce claſſis quid naturam ſollicitet ad reſpirationem in fugacibus anhelationibus magnam & velocem, in diuturnis verò frequentem & parvam inſtituendam: majori ſcilicet virium parcimoniæ conſulit, cùm facultas eſt imminuta, vires verò liberaliùs expandit cùm integra eſt; & ſimul quantum fieri poteſt, & opus eſt, aëris novi, frigidiuſculi, ſeu elaſtici copiam inſpirationi ſuppeditat; ea autem aëris frigidiuſculi quantitas tantò major eſſe debet, quò major eſt pulmonum calor, & iterari debet eò ſæpius inſpiratio, quò ſingulis vicibus minùs aëris, aut minus elaſtici, excipitur.

Sive aëris ſpirulæ elaſticæ cum ſanguine miſcendæ ſint, ut putat *Borellus*, ſive fluidum electricum in aëre elaſtico copioſum, & fluidi nervei velluti pabulum ſit per pulmones hauriendum, quod veroſimile eſt; ſive demum ope aëris pulmones debitè expandentis promovendus ſit in cordis dextrum ventriculum, & ſic conſervandus ſanguinis circuitus; natura reſpirationis pro neceſſitate augendæ, vel iterandæ eſt avidiſſima, quaſi ſenſu quodam confuſo ejus neceſſitatem perciperet, ut perſuaſiſſimus ſum, & *Galenus* fusè docuit: cùm nemo ſit qui ſtatim ab ortu & millies in vitâ non ſit expertus quod à retardatâ, ſuppreſsâ, imminutâ reſpiratione in præcordiis naſcatur moleſtia, quæ ab obice ultra pauca ſecunda perſeverante creſcit, & brevi tempore intolerabilis evadit, ut experiri quiſque poteſt in animali, cui reſpiratio ultra aliquot temporis ſecunda præcluditur: illud enim totis viribus ad hunc obicem removendum inſurgit, quod certè machina inanimis nunquam faceret, & nullus mechanices vel leviter gnarus unquam ex legibus motûs ſine principio ſentiente & movente intelliget.

Abſit ut quis judicet me in morbis conſtantibus, animæ tantùm conatus & impetus, exceptis morbis hyſtericis, ſimilibuſve incuſaturum eſſe; quippe

quippe illi conatus naturæ ferè ſemper principium materiale & labem in organis, fluidiſve ſupponunt, cujus occaſione illi excitantur; verùm non inde ſequitur, ut Mechaniſtæ contendunt, nullam habendam eſſe principii ſentientis & moventis rationem, & tantummodò de reſtituendo fluidorum & ſolidorum ſtatu cogitandum eſſe, cùm ne quidem ille ultimus ſcopus attingi queat ſine principii ſentientis & moventis concurſu; natura ſiquidem prima, ſæpè ſola, ſed artis etiam auxilio adjuta, morbis medetur; ut febris eſt opus naturæ materies morbificas è viis circulationis removere, eaſque corrigere conantis, ita & anhelatio eſt conatus ejuſdem principii vitalis obices reſpirationi & aëris ſuſceptioni oppoſitos abigere ſatagentis; nihil pernicioſius eſt quàm ſi febris deſit ubi ob ſarcinam materiæ morbificæ eliminandam per ſudores & perſpirationem requiritur, ut in peſtilentialibus & gangrænoſis morbis; ita nihil eſt funeſtius, quàm apnœa ſeu quies organorum reſpirationis, ubi circulatio ſanguinis languet in pulmonibus & vivifici aëris inſpiratio eſt neceſſaria; unde pro inaudito habetur apud omnes ſi æger apnœâ affectus & inde in ſyncopem lapſus, ac pro mortuo habitus quandoque revivixerit, quippe vix centeſimus lethum effugit, quia reſpiratio ad vitam uti ſignum, ita uti concauſa, omninò natis animalibus non amphibiis eſt neceſſaria.

Verumtamen obſervandum eſt reſpirationem aliqualem ſupereſſe poſſe, quæ tamen in ſenſus Medici non incurrat, ut jam dudum *Pitcarnius* oſtendit; quippe cognoſcimus reſpirationem potiſſimùm ex ſpatio quo pectus dilatatur vel conſtringitur intra breve tempus; illud verò ſpatium eſt ad volumen aëris hauſti in ratione ſubtriplicatâ, ita ut ſi ſpatium illud creſcat duplo, triplo, octies, vigeſies ſepties creſcat volumen aëris hauſti; ergo poteſt illud volumen creſcere aut decreſcere quàm maximè, vel ſaltem ſufficienter, intereadum ſpatium, quod eſt index reſpirationis, ita exiguum eſt, ut in ſenſus non incurrat; præterea ſicuti motum indicis in acu horarum horologii non percipimus, quia intra longum tempus exiguum ſpatium percurritur, ita ſi tardior fiat inſpiratio vel exſpiratio quælibet, licet æque ampla ac in ſtatu ſano, illa dum fit, nullatenus à nobis percipietur.

Contemplemur hominem qui liberè priùs & expeditè pectus ſuum amplians & conſtringens ſubito ecſtaſi vel catalepſi corripitur; illico ob nimiam animæ aliò attendentis diverſionem, ita retardatur pulſus, & reſpiratio, ut vix pulſus, nullatenus verò reſpirationis motus percipi poſſit: nec mirum perſiſtere vitam cum reſpiratione tam exiguâ, quippe ſanguis in illis caſibus, veluti frigidus & coagulatus, lentiſſimè circulatur, adeoque friget in pulmone; cùm autem ſanguis friget in pulmone, vix ullâ reſpiratione indiget animal; ſic qui ſummum frigus in aquis immerſi experiuntur, reſpiratione omninò deſtituti, poſſunt tamen aliquandiu vivere; & quâ proportione calor, & ſanguinis velocitas reſtituuntur, eâdem creſcit neceſſitas velociter & frequenter inſpirandi, ut clamantibus, currentibus accidit.

Hinc fit ut aſthmatici à refrigerantibus juventur, à calidis verò lædantur,

ut expertus docet *Floyerus* ; quæcumque enim calorem ſanguini, eive velocitatem novam conciliant, ea pari paſſu novi aëris, ejuſque copioſioris inſpirandi neceſſitatem imponunt; ſed difficillimum eſt inſpirationem ultra certos limites accelerare aut adaugere, ut vidimus in theoriâ hujuſce claſſis, ſeu magna virium impenſa ad hoc requiritur, ergo & periculum exhauriendæ facultatis, ſeu mortis obeundæ imminet, quod natura mirum in modum horret & averſatur, hinc moleſtia & angor incredibilis. Interea tamen refrigerantia quæ ſanguinem inſpiſſant aſthmaticis noxia ſunt, quippe, ſi hinc juvent, aliunde nocent, moram ſanguinis circulo injicientia, cruorem inviſcantia; adeoque huic duplici ſcopo ſatis eſt faciendum, ſcilicet t fervor ſanguinis contemperetur, qui auget dyſpnœam, ut accidit in febribus & phlegmaſiis omnibus acutis, & ut ſimul fluxilitas ejus conſervetur, vel augeatur, quod propriâ experientiâ didicit *Floyerus*.

Errant itaque illi in therapeiâ aſthmatis qui falsâ theoriâ ducti nihil aliud exiſtimant ſibi agendum eſſe quàm ut pulmonalium vaſorum laxitatem tonicis augeant, & ut viſcoſa phlegmata calidis & incidentibus reſolvant; cùm è contra ſæpiùs robur eſt facultati & ſolidis detrahendum, & fervor ſanguinis compeſcendus, & impetus quandoque fluidi nervei narcoticis refrænandus; felices ſunt ægri quod natura eos ſapientiùs ſæpe dirigat quàm Medici falſâ theoriâ imbuti; & eatenus illi Medici felices ſortiuntur eventus quatenus empyrici ſunt in praxi, ſuæque theoriæ vel immemores, vel iterato errore eam ad praxim inflectunt, ut qui non regulæ parietem, ſed parieti regulam accommodat, cùm tamen regula parietis exſtructionem dirigere deberet.

Theoria vera ea eſt quæ ex obſervatione repetitâ, accuratâ & ſolido inde ratiocinio tanquam corollarium deducitur, ut norunt mathematici, qui theoriam Aſtronomiæ, hydraulices, mechanices callent, & continuis obſervationibus ſcrupuloſè emendant; falſa verò eſt quæ non conſultâ experientiâ nec adhibito rigoroſo ratiocinio excogitatur, quales erant in phyſicis fermè omnes theoriæ Carteſianæ, in ſcholis Medicis exceptæ; pauciſſimorum morborum theoriam veram poſſidemus, & tamen omnes morbos explicare temerè præſumimus, ne coram ægris & ſemidoctis hærere aut ignorantiam noſtram fateri cogamur; quantò dignius foret probo viro errorem ſuum, ignorantiamque profiteri, ut de aſthmate agens profitebatur *Helmontius* : *agnoſco*, ait ille, *me larvas & pallia morbis obtendiſſe*, *ſanaſſe neminem*, *deluſiſſe verò quotquot ſe meæ ignorantiæ confiſi ſunt*, *& impensè demiratus ſum*, *quod ſcholæ tantorumque ingeniorum acumina falſis priorum perſuaſionibus nondum valedicere potuiſſent.*

Theoria Antiquorum, ut *Galeni*, *Sennerti*, *Riverii*, in hiſce morbis multò ſimplicior & ſolidior, ſeu mechanices principiis magis erat conſona quàm Neotericorum; illi quippe ubi motus pectoris citatiores, vehementiores cernebant, ægrumque exſpectoratione, aëris frigidi inſpiratione levari percipiebant, naturam in his morbis hoſce conatus moliri, & in bonos fines dirigere intelligebant. *Galenus* tria in reſpiratione conſiderabat, *facultatem*

tatem ſcilicet *motricem*, quam à voluntate animæ non diſtinguebat, ita tamen ut eam à neceſſitate cogi putaret; dein *utilitatem* ſeu neceſſitatem reſpirandi ad vitam; tertio demùm inſtrumentorum ſeu organorum *diſpoſitionem.*

Omnis motus, ait ipſe, fit à facultate animali, velox autem motus ſupponit eam facultatem integram, robuſtam, quæ ad agendum excitatur à perſpectâ utilitate, modò tamen inſtrumentorum diſpoſitio non repugnaverit; ſi verò urgeat utilitas velociter reſpirandi, tunc ſi facultas paulò debilior fuerit, ea non magnitudine, ſed in frequentia auget reſpirationem, maximè ſi doleant organa, quia votum ſuum explet facultas per denſam reſpirationem, nec tamen dolorem ita intendit ac per magnam intenderet, & quod deficit ex reſpirationis magnitudine, numero reſpirationum adaucto compenſat. *Vide* ejus doctrinam libro *de dyſpnœâ & de pulſibus*, ubi clariſſimè explicat cur in dolore pectoris reſpiratio ſit frequens & parva, in delirio & vacillatione mentis rara, & magna ac inordinata. *Floyerus* verò cùm per viginti annos aſthmatis ſui curandi gratiâ conſuluiſſet tum Neotericos omnes tum Veteres, demum iſtorum praxi adhærendum ſibi eſſe cenſuit, tentatis priùs ſingulis; quod oſtendit Medicinæ reformationem à Carteſianis inſtitutam tùm in theoriâ tùm in praxi, artem illam potiùs retardaſſe, quàm promoviſſe, quoad multos morbos.

Qui morborum claſſes à ſede anatomicâ repetunt, morbos hujuſce claſſis ferè omnes pulmonibus tribuunt, ut aſthma, dyſpnœam &c: verùm ſola theoria vera poteſt præcipuam morborum ſedem aſſignare; & licet ſymptomata in morbis ejuſdem generis conveniant, non certum eſt ſpecies ejuſdem generis eamdem ſedem obtinere, quod exemplo aſthmatis apparet; cùm enim aſthma humidum facilè omnes pulmonum vitio, tanquam ſedi principii morbifici, adſcribant, aſthma tamen ſpaſmodicum, hyſtericumque muſculis ipſius thoracis convulſis & irritatis tribuere non dubitant plurimi, ut *Williſius*; aſthma ſtomachicum ipſi ſtomacho, ut aſthma nocturnum ſeu ephialtem cerebro alii tribuunt; pluries etiam accidit ut pro aſthmate pulmonari habiti ſint morbi quorum principium poſt cadaveris ſectionem vel in cavo thoracis, vel in mediaſtini, vel in ſtructurâ ipſius pectoralis caveæ adeoque extra pulmones inventum eſt; nihil itaque difficilius eſt quàm ſedem morborum ante cadaveris ſectionem determinare; ergo valde temerarium eſt morbos à ſede cognoſcendos præbere.

Quoniam in dyſpnoicis morbis frequens eſt, vel velox reſpiratio ſeu muſculorum pectoris contractio, eaque involuntaria ſeu coacta, evidens eſt eatenus eos morbos ab ſpaſmodicis diſcrepare, quatenus organa reſpirationis, non verò organa motûs localis artuum, afficiuntur; itaque illi morbi à convulſivis non eſſentialiter diſcrepant; ergo indicatio claſſis eadem eſt, ſcilicet conatus naturæ, ſi effrænes ſint, & inutiles, ut accidit in anhelationibus hyſtericis à pathemate animæ oriundis, illi compeſcendi narcoticis, ſi auxilia moralia & exſpectatio in his valdè neceſſaria non ſuffecerint; ſi verò illi motus langueant, utileſque cenſeantur ad corrigendam

 vel

vel eliminandam materiem morbificam, excitandi ſunt & ſuſtinendi per auxilia diætetica, & pharmaceutica; ſi verò inutiles ſint, ut cùm à gibboſitate, aut pravâ pectoris conformatione dependent, illi conatus ſunt emollientibus, laxantibus, anodynis compeſcendi, maximè verò ſi effrænes ſimul & noxii ſint, in quo caſu phlebotomia, diæta tenuis, & narcotica conveniunt; aſt ſi moderati ſint & utiles, tunc juvandi ſunt, in quo caſu potus diluens, medicamina materiem morbificam concretam reſolventia, viſcoſam diluentia, potiſſimum bechica, tum incidentia, tum lenientia, conducunt.

ORDO PRIMUS.

Anhelationes Spasmodicæ,

Paſſiones ſpiritualium partium Gordoni; *exſpirationis vitia* Etmulleri; Gallicè *Soufles convulſifs*, *Leſions de l'Expiration*; *Eſſouflemens convulſifs*,

SUnt morbi ſeu potius ſymptomata minoris momenti, fugacia, ſed repetita, quorum maxima pars conſiſtit in ſonoris & ſpaſmodicis exſpirationibus; ſolus enim ſingultus ſonitum edit inter inſpirandum. Ambigunt illi morbi inter ſpaſmodicos & anheloſos morbos, atque plurimi, ut tuſſis, oſcedo, ſtertor, ſternutatio, alios morbos comitantur, nec proinde ſunt ſymptomata horum præcipua.

Theoriam hujuſce claſſis Hippocraticam & verè mechanicam tradidit *Duretus in annotatione ad Hollerium de Aſthmate & de tuſſi*, quæ Neotericorum ætiologiam longè antecellit, & ſimpliciſſima eſt.

I. Ephialtes; *Cochemar.*

Sic dicitur ab *epi* & *allomai* ſupra inſilio, quia æger ſomniat quoddam animal ſupra ſuum pectus inſilire.

Pnigalion à *Themiſone* vocatur à ſuffocatione comitante, item & *Pnigamon*; ut ab *Aureliano Epibole* quaſi jactum deſuper; ſunt enim qui ſe ſuffocari ſomniant à ſuperinjecto pondere; à *Dioſcoride Pnigmon upo ephialton*; à *Plinio Ludibria Fauni*; quod enim Faunis tribuebant Romani, noſtrates quibuſdam maleficis noctu vagantibus geniis tribuunt, ut Antiqui dæmonibus laſcivis, incubis, ſuccubiſve adſcripſerunt, unde *incubus* & *ſuccubus* etiam hic morbus vocatur, Gallicè *Incube*, Lugduni *Chauchevieille*, aliis, ut *Galeno*, *Epilepſia nocturna*, *aſthma nocturnum*, &c.

Genus eſt morbi periodici, noctu vel dormientes afficientis, cujus præcipua

pua ſymptomata ſunt ſumma anhelatio cum inſomnio corporis cujuſdam pectus comprimentis.

Illius morbi inſultus potiſſimùm aggreditur eos qui ſupini dormiunt, reſpiratione querulâ, gemebundâ, anxiâ ſeſe manifeſtat, & ſtatim atque æger è ſomno excitatus eſt, ſomnium & morbus evaneſcunt.

Anima, ait *Hippocrates*, dum homo ſomno indulget, vigilat & cuncta corporis munia obit; hoc apparet in ephialte; quippe non ſecus ac anima inter dormiendum admonita de ſeminis acrimoniâ in veſiculis hanc ſenſationem verſans conjungit cum ideis ſociis ſeu eam ſenſationem concomitari aſſuetis, nec non conſequenter libidinem explere cupiens mentulam erigit & actum venereum exſequitur, ita ſtatim atque eſt in organis reſpirationis quidam obex, quo reſpirationi reſiſtitur, facilè deluditur phantaſia & conjungit cum hac ſenſatione ideam vel cacodæmonis inſilientis, vel felis aut canis pectus opprimentis, aut maleficæ vetulæ ſtrangulantis, unde excruciatus metu, ſomnians, ſeſe exagitat, ſudat, ejulat, quantum ſomnus gravis permittit, quo ſomno excuſſo errorem ſuum agnoſcit ephialticus & convaleſcit.

In hoc caſu obex pectoris motui oppoſitus determinat ſomnium, aſt certum eſt à ſomnio quandoque prævio determinari ſuffocationem; & memini me pluries ſomniaſſe, dum junior eram, felem lectulum meum conſcendere, nec ullatenus me ſuffocari, niſi poſtquam imaginatus forem illam felem à pedibus ad pectus meum inſilire; adeoque ab illo ſomnio determinabatur ea ſuffocatio, non à ſuffocatione ſomnium, ut vulgò putatur; atque ex hac obſervatione ſequitur imaginationem ſine ullo vitio corporeo in pectore ſufficere ad graviſſimam dyſpnœam inducendam cum febre, ſudore, angore, multò majoribus quàm ſi cauſa, quam imaginamur, reapſe in nos ageret.

Illud etiam notatu dignum quod illis, qui nos ſuſpenſos diu detinent, & ſimul valdè attentos per ambages ſermonis quemdam gravem caſum prænunciantis, exprobrare conſuevimus quod nobis ephialtem excitent, quia ſcilicet attentio animæ gravior ita reſpirationem in nobis cohibet aliquandiu, ut dein anheloſè & anxiè reſpiremus, cùm pectus & attentionem laxamus.

1. *Ephialtes plethorica* Craanen; P.

Ea eſt quæ à plethorâ commotâ, calore lectuli, ſtragulorum pondere, auſtro potiſſimum flante, ſupinè dormientibus accidit; maximè ſi à victu lautiori, & ſimul ſanguifluxuum ſuppreſſione, plethora intendatur; nihil enim eſt facilius quàm quod ſub illis circumſtantiis ſanguine cerebrum impetente excitentur ſomnia quæ in aliis panophobiam, in illis libidinoſam gonorrhœam, in iſtis ephialtem inducent, maximè ſi propter debilitatem præviam pulmonum ſanguis in illis ſtagnet.

Ea ſpecies phlebotomiâ, victu parciori, abſtinentiâ à cœnâ, decubitu laterali, capite magis erecto prævertitur.

2. *Ephialtes ſtomachica* Riverii. *Epilepſia nocturna* pluribus; P.

Ea eſt quam pondus ventriculi, alimentis nondum digeſtis turgidi, diaphragmati incumbentis, cerebro ſimul per chylum craſſum, copioſum, quo ſanguis inſpiſſatur infarcto, determinat; qui excitantur ab exceſſu ciborum

 linguam

linguam habent ſordidam, ructus, nauſeas, capitis gravitatem: illa accidit crapuloſis qui ſtatim à paſtu cubitum eunt, maximè ſi capite horizontali, truncoque reſupino jaceant; hic affectus pueris eſt magis familiaris quàm adultis; potiſſimùm verò voraces infeſtat; quoad verò objectum ſomnii, illud variat pro moribus ægri; ſi quis enim ab ancillis exceperit fabulas quas de pravis geniis, lemuribus & faunis narrant vetulæ, is à ſimilibus monſtris ſe opprimi, conculcari, aut libidinem expleri ſomniabit; qui de felibus, ſimiis, aliiſque malignis animalibus ſimile metuebant in vigiliâ, ab hiſce impeti ſe ſomniaturi ſunt.

Cura exigit emeticum, catharticum, victum parcum, abſtinentiam à cœnâ, vino, carnibus leporinis, liquoribus ſpirituoſis; & ſi langueat vis coctrix ſtomachi, ſtomachica amara, kinkina, rheum, aloë optimè conducunt.

Iſta ſpecies ab ebrietate & voracitate, potiſſimùm à veſpertinâ crapulâ procedens eſt omnium frequentiſſima, & pro diverſo ægri charactere, variant inſomnia & ſedes ſymptomatum; Laſcivi venereum actum: Militaris à *Timæo* obſervatus ab hoſte ſtrangulari; amicus quidam meus in anguſtiori ſcalarum calle à parietibus comprimi, aliique alia ſomniant; affectûs autem fugax eſt & tantum prophylacticam curam exigit.

3. *Ephialtes ex hydrocephalo* Lottichii obſ. l. 4 obſerv. 3; Boneti Sepulchret. Tom. 1 pag. 180. obſerv. 1. Lower. de corde cap. 1. C. P.

Poſt nocturnos terrores, incubique inſultus varios, juvenis melancholicus vertiginoſus capite & viſu debilis obiit, repertum cerebrum quoad venulas nigricans, ſanie ſuffuſum, & in ſinu muco turgidum; æger capite ſemper in latus ſiniſtrum inclinabat. Duas alias obſervationes refert *Bonetus* de ephialticis in quorum cerebro ſinus aquâ diſtenſi erant; inde orta opinio ſedem ephialtes eſſe quartum cerebri ſinum in quem ſupino capite ſerum illud influens morbum inducit; verùm rariſſimum eſſe hoc ephialtes principium judico; nihil vulgatius quàm ſerum in ſinubus cerebri reperire, ſi longo poſt mortem tempore aperiatur cadaver; quò longius, eò uberius invenietur ſerum. Academicus Oxonienſis, quem memorant, hydrothorace ſimul laborabat & incubo, in quo caſu ſigna hujus ſpeciei faciliùs obtineri poſſunt. Hydragoga autem, ſetacea, diuretica conveniunt: *Lowerus* verò qui ſemper in ephialticis hydrocephalum ſuſpicatur à vero procul abeſſe videtur.

4. *Ephialtes verminoſa* Ettmulleri de incubo. P.

Illa ſpecies in ipſo ventriculo ſedem habet, quatenus infans, in cujus ventriculo vermes repunt, facilè ſomniare poteſt adeſſe in epigaſtrio quidpiam quod ipſum perterrefaciat; terror autem vehemens à ſimili phantaſmate verum ephialtem inducit; ſuffocantur enim qui ſubito terrore percelluntur.

Indicatio curativa per ſe patet.

5. *Ephialtes tertianaria* Foreſti lib. 10 obſ. 52. P.

Pavor & ſymptoma quoddam mirabile partim incubum, partim epilepſiam imitans, tertio quoque veſpere recurrens, ab horâ nonâ ad undecimam perſeverans. Puella novennis tertiâ quaque die febris inſtar corripiebatur paroxyſ-

roxyſmo, ſcilicet totius ventris & thoracis conſtrictione cum reſpirandi difficultate, oculis manentibus apertis & in unum locum continuò converſis; manibus quid fortiter arripiebat, ut faciliùs reſpiraret; interrogatis non reſpondebat; interea mente conſtare videbatur, vigilabat, multùm ſuſpirioſa erat, venter attollebatur cum maximâ thoracis anguſtiâ, difficili reſpiratione, anhelitu frequenti, oppreſſa, loqui non poterat.

6. *Ephialtes Hypochondriaca* Ettmuller. de aëris inſpiratione; Vide Schenckium; *Incubus vigilantium* Rhodii centur. 1. obſerv. 54. P. L.

Familiaris dicitur ephialtes hypochondriacis, melancholiciſque, & talem fuiſſe illum ſacrificum puto, qui minimè ſuum errorem agnoſcens, firmiter perſuaſum habebat ſe à vetulâ ſibi cognitâ qualibet nocte adiri, & ad ſuffocationem uſque comprimi. Affinem hiſtoriam & hanc ipſam ſatis curioſam vide apud *Foreſtum libr. 10*. In illa ſpecie emetica nociva cenſentur, maximè ſi hyſteria adſit, ſi flatulentia & ſiccitas inteſtinorum; illi quidem flatus poſſunt diaphragma premere, & in cerebro ad delirium prono, apud homines meticuloſos, non benè mentis compotes, inducere delirium, quod noctu incipit & in dies extenditur. Illa ſpecies antiepilepticis curatur, maximè ſemine pæoniæ, aniſi, nec non cinnabari.

Hæc ſpecies non ſemper triſtia menti objicit phantaſmata. *R. I. Fortis* curavit puellam, quæ à viro minimè ipſi ingrato comprimi ſe ſomniabat, ſed ab hoc imaginario concubitu evigilabat, cum ſenſu ponderis in pectore, voce, reſpiratione interceptis, magnâ anxietate, madore faciei & cervicis gravitate. Similem in viro caſum narrat *Craanen*; de ſe ipſis *Heurnius*, *Foreſtus*, &c.

Silimachus quidam narrat plurimos ex iſtâ paſſione, veluti lue contagioſâ, Romæ quondam fuiſſe confectos, ut refert *Cælius Aurelianus* de incubone quem inter tardas paſſiones recenſet; hæc autem ſpecies non ſatis certa eſt.

II. Sternutatio, *Eternuement.*

Violenta, ſonora, & ſubitanea exſpiratio in nares poſticas immiſſo aëre, quo nares everruntur, cum convulſiva capitis & trunci concuſſione, *Sternutamentum* eſt, cujus interventu natura quidquid membranam pituitariam moleſtat excutere, & cum muco narium eliminare contendit; ſternutamentorum verò, tum intenſitate, tum frequentiâ incommodorum, ſeries morbum conſtituit, *ſternutationis* nomine deſignatum.

Sternutatio plures varietates admittit.

1° *Sternutatio catarrhalis*, ſeu à cohibitâ internâ narium perſpiratione, ut à frigore. 2° *Sternutatio rubeoloſa* à puſtulis morbilloſis intra nares germinantibus. 3° *Sternutatio à ptarmicis* violentis, ut à ſucco elaterii, quem ruſtici quandoque infauſtè attrahunt naribus ad auriginem ſanandam, unde viſi ſunt ad mortem uſque cum hæmorrhagiâ narium ſternutaſſe; puſtulæ quandoque acres, & rodentes intra nares obortæ diriſſimam ſternutationem proritant. 4° *Sternutatio à vermibus* intra ſinus frontales genitis etiam aliquan-

do

do obſervatur, cujus ope ipſi vermes, aliaque peregrina foras excutiuntur. Datur & 5°. *Sternutatio ſpontanea*, cujus principium nos in praxi ſæpè latet, ut patet exemplis ab *Hildano*, *Amato Luſitano*, aliiſque relatis. Talis etiam 6°. *Sternutatio periodica*, qualem videre eſt apud *Mangetum in Bibliothecâ practicâ*, apud *Ephemerides Nat. Curioſ.* Olim etiam viguit 7° *Sternutatio epidemica* ita violenta, ut homines è medio ſæpiùs tolleret, unde mos ſternutantes ſalutandi irrepſit. 8° *Sternutatio critica*, ſeu ſalutaris, eſt in febribus malignis, teſte *Hippocrate* & *Riverio*, atque rebus etiam deſperatis ſalutem promittit. Hyſtericæ mulieri aut etiam difficulter parienti ſi ſternutatio accidat, bonum ex *Hippocrate*, attamen quandoque præmaturum fœtum excludit, & menorrhagiam ciet importuna ſternutatio, necnon hæmorrhagiam narium. Sternutatio inſalubris eſt in morbis inflammatoriis pectoris, cujus dolores intendit; rarò ſternutatio à ptarmicis excitata ſoporoſis prodeſt, utcumque uſitata ſit.

Cura. In omni morbo primò, quantùm fieri poteſt, removendum eſt principium, deinde naturæ conatus, ſi effrænis ſit, ut in hoc caſu, compeſcendus eſt, vel aliò divertendus. In ſternutatione violentiori phlebotomia apprimè conducit; vapor aquæ tepidæ, lactis tepidi inſpiratio, litus ex butyro, decoctum emolliens inſpiratum, ut ex ſeminibus mucilaginoſis, radice althææ, in uſum vocanda ſunt; prodeſt etiam plumbum uſtum naribus intruſum quod acre abſorbet.

Conatus effrænes compeſcunt odor opii, naribus exceptus, ipſius etiam tinctura naribus inſpirata, aut doſis ſufficiens deglutita; in ſternutatione periodicâ ad kinkinam, karabem, aliaque antiſpaſmodica recurrendum eſt.

Divertunt verò naturam ab his conatibus veſicatoria alibi applicata, ut fermentum vetus karabe pulverato adſperſum nuchæ applicatum, ligaturæ & frictiones extremorum, graves nuncii ſupervenientes; ſi verò halitus acidi acres ex materie verminoſâ à primis viis in nares aſſurgant, antihelmintica conducunt.

III. OSCEDO; plurimis *Oſcitatio*; Græcis *Chaſmodia*; *Bâillement.*

Eſt repetita oſcitatio; oſcitatio verò eſt diutina, lenta, naturalis exſpiratio cum magno oris hiatu convulſivo facta, & ſæpiùs pandiculatione corporis & artuum ſtipata, quam brevis & utplurimum ſonora exſpiratio ſequitur.

De oſcitatione fusè ſcripſerunt *Ill. Comes Buchner anno 1758. Michael Alberti 1737, Frid. Walther 1738.*

Præcedunt corporis gravitas, laſſitudo, pectoris languor, ſeu inertia, mentis ſtupor, tædium, ſomnolentia, totius corporis torpor, & ignavia, quæ omnia lentâ, profundâ, diuturnâ inſpiratione, ſeu oſcitatione diſcutiuntur.

Inter oſcitandum, profundâ, ampliſſimâque inſpiratione omnes veſiculæ pulmo-

pulmonares multùm expanduntur, circulatio per pulmones accele ratur, viſcera abdominis premuntur, oculi illachrymantur, uber fit ſalivæ proventus, auditûs gravitas cum aliquali bombo intra caput accedit, tuba Euſtachiana diducitur, loquela impeditur, perſpiratio uberrima cietur, quâdam voluptate anima recreatur, ad functiones corporis & animæ homo expeditior redditur.

Mirum certè quod oſcitationem ſimulantes, & pro lubitu incipientes; interea eum motum in progreſſu invitum, coactum, verèque convulſivum eſſe ſentiamus; quod qui alios oſcitantes cernunt, velint, nolint, inſcii, conſcii ad oſcitandum determinentur: natura itaque ſola oſcitationem à libertate inchoatam exſequitur; ipſa tamen libertas eam vel paululum retardare, vel forti nixu prævertere aut coercere poteſt, imò animi pathema ſuperveniens poteſt eam omninò ſupprimere; hinc patet quantùm motus convulſivi ab animæ facultatibus dependeant.

1. *Oſcedo partûs* Roederer. diſſert. de oſcitatione in enixu 1759. P.

Exitioſum ſymptoma in parturitione ſuperveniens, Cari funeſti prodromus.

2. *Oſcedo febrilis.*

Oſcitationes repetitæ *intermittentium* febrium acceſſus prænunciant, catarrhales & exanthematicas febres invadere deſignant. Sternutationem quondam Romæ epidemicam & funeſtam comitabatur etiam oſcedo ſæpè lethalis, unde mos acceſſit os inter oſcitandum ſigno Crucis communire ex *Polydoro Virgilio*; in morbis hæmorrhagicis oſcitatio metuitur, & ut patet ex Canicidiis convulſiones lethiferas præſagit obſervante Illuſtr. *Buchnero* poſt *Schroderum.* Hîc conducunt antiſpaſmodica & kinkina.

3. *Oſcedo ſtomachica.* P.

A largo paſtu ſomnolentia & oſcitatio ſæpè ſuccedunt; cardialgici & colici affectus oſcitationem ſæpè prodromum habent; non pauci ſunt tamen qui priùs apepſiâ & anorexiâ laborantes ex oſcitatione ſe melius ſtomacho habere cognoſcunt. Veteres oſcitationem fieri per diſtenſionem ventriculi & œſophagi à vaporibus credidere; mirum quantùm ſola experientia in errores inducat. *Paulinus* obſervavit oſcedinem & epilepſiam à vermibus ſtomachi, ſaburraque verminoſâ pendentes, & vermifugis ſanatas; infantes recens nati multùm & utiliter oſcitant; ſtomachica, cathartica indicantur in hac ſpecie quæ à vitio ſtomachi dependet.

4. *Oſcedo hyſterica.* P.

Paroxyſmum hyſteriæ ferè ſemper præcedunt oſcitationes repetitæ. *Hoechſtetterus* & *Riedlinus* memorant caſus puellarum, quibus ob ſuppreſſa catamenia oſcedinis paroxyſmi quotidie per longum tempus datâ horâ repetebant, tantâ vehementiâ ut capite dolerent, ægrotarent, & alteri mandibula luxaretur: gravidis tùm ob catamenia ſuppreſſa, tum ob malaciam & ſtomachi ægritudinem, tùm ob hyſtericam diſpoſitionem familiaris eſt oſcedo: in hac ſpecie antihyſterica, in gravidis phlebotomia præcipua ſunt auxilia.

IV. Singultus ; *Lygmon* ac *Lyngon* Græcis ; *Hiccock* Anglis ; *Singhiozzo* Italis : Gallis *le Hoquet*.

Eſt præceps, repetita, ſonora & convulſiva reſpiratio.

Cauſa eſt conatus naturæ per repetitas diaphragmatis depreſſiones, quæ circa cardiam moleſtant, excutere contendentis; juxta Galenicos conatus facultatis expultricis ventriculi ejus cauſa eſt.

Principia ſunt quæcumque ventriculum, ejus potiſſimum cardiam, œſophagi extremum, ipſum diaphragma irritant, moleſtant, impediunt, vel cum vel ſine dolore : in quibus etiam tantùm valet conſuetudo, ut ſingultus voluntariò excitatus poſſit deinceps naturalis & coactus evadere : nec major irritatio ad hunc ciendum, quàm ad pandiculationem, aut oſcitationem requiritur; & ut gravis nauſea ab imaginatione, ita gravis ſingultus ſæpè fovetur aut renovatur, unde patet quam obſcura adhucdum ſit ejus ætiologia.

1. *Singultus accidentalis ; Singultus tranſitorius* Frid. Hoffmann Med. Rat. Syſt. de ſingultu; *Hoquet paſſager*. B. P.

Ille eſt qui (a) à cibo non ſatis maſticato, avidiùs ingurgitato, à paſtu ſicco ſeu in quo non ſatis bibitur; (b) à potu maximè frigidulo; (c) ab aura frigidiuſcula, *Cl. Tralles Uſus Opii ſalubris & noxius &c. de ſingultu ;* (d) à ſpiritûs vitrioli olfactione *Hecquet de ſingultu cap. 15*; (e) à fletu *Haller Elem. Phyſiol. T. III*; (f) à riſu; (g) à tuſſi &c, ortum ducit.

Debetur ea ſpecies cauſis levioribus, fugacibus; hæc vel ſponte ſolvitur, vel cohibita aliquandiu reſpiratione, lentâ aquæ uno anhelitu deglutitione, dolore in quadam corporis parte excitato, ſternutatione inductâ, terrore ex improviſo incuſſo, ſedulâ rei alicujus meditatione, irâ ſubitò accenſâ, motâ ſingultienti admiratione, verecundia &c.

2. *Singultus ab alimentis* : *Hoquet des gloutons*. B. P.

Ille eſt quem (a) alimenta copioſiùs aſſumpta *Frid. Hoffmann. l. c. Gorter Prax. Med. Syſt. de Singultu ;* (b) acriora *Hoffmann, Tralles, Gorter l. c.*; (c) actu frigida *Timæus Lib. III, cap. 5, Riverius de morb. infrequent. Obſ. 1*; (d) in œſophago hærentia excitant *Hollerius Schol. de ſingultu, Tabor p. 240*.

Varietatem primam incurrunt homines gulæ dediti, pueri voraciores, infantes lac copioſiùs exſugentes; accuſanda venit eſculentorum vel potulentorum quantitas, non qualitas. In varietate altera cibus potuſve qualitate peccat, acredine ſcilicet, nequaquam verò quantitate; vitium tamen utrumque ſimul combinari poſſe nullus eſt qui non videat : ſingultum ex ceparum, allii, zingiberis eſu pronatum obſervavit *Gatinaria*. Varietatem tertiam faciunt pulpæ fructuum horæorum, necnon ſucci citri, groſſulariæ, agreſtæ, aquâ diluti, ſi glacie adjectâ magis refrigerantes reddantur, aqua frigida &c; quæ eò certiùs nocent, quò corpus offendunt ex cauſis quibus-

cumque magis æſtuoſum, & majori donantur frigiditatis actualis gradu. Et ſi frigida ventriculo intus applicata ſingultum levem ac fugacem quandoque tantùm excitent, ſub aliis tamen circumſtantiis exinde gravior ac diuturnus exoritur. Contumax fuit ſingultus qui à *Timæo*, vehementiſſimus, plurimeſtris qui à *Riverio* memoratur. Ita *Hollerius* de varietatis quartæ caſu: *Puella aſſiduè ſingultiebat, nihil deglutiebat, dolore facto in œſophago: Antea pulmonibus bubulis largiter uſa fuerat; huic gravitas in ſtomacho, nauſea, vomitus: Fruſtulum pulmonis, quem ederat, in œſophago reſtiterat; tandem cucurbitulis & idoneis remediis rejectum fruſtulum, ſicque liberata eſt.*

Varietas prima & altera ſæpius curatione vix indigent, malo ſponte tranſeunte, vel naturâ, quæ ſibi oneri ſunt, excutiente; ſi tamen diutiùs perſeverent indicantur in (a) aqua tepida copioſè ſumpta, vomitus digitis ori immiſſis excitatus, clyſmata acria; inſpiratio & exſpiratio vehementes per curſum, ſaltum, equitationem, vociferationem; ſternutatio arte producta; tandem leviora cathartica, leniſſima emetica; additis quæ ſtimulo aromatico in villos ventriculi agunt, & ſtomachicorum nomine veniunt, nec non epithematibus ſpirituoſis & aromaticis. In (b) verò aqua tepida, decoctum hordei, ptiſana pulli, ſerum lactis, oleum amygdalarum dulcium, enemata emollientia, tandem mitiſſima cathartica, necnon anodyna. In varietate (c) competunt calidum regimen externum; potus tepidus, aromaticus; balnea calida; vinum; epithemata calefacientia; confectiones opio fœtæ, ut theriaca, mithridatium, diaſcordium & ſimilia. In varietate (d) cibi fruſtum œſophago impactum, vel in ventriculum deturbandum, vel vomitu evacuandum: Vide *Fel. Platerum*, & *Authores Chirurgicos* (imprimis *Mémoires de l'Acad. R. de Chir. Tom. I.*) de variis auxiliis, tum mechanicis, tum phyſicis, quibus corpora œſophago hærentia foras educuntur, aut inferiùs truduntur: Valent etiam hìc loci medicamina quæ epigaſtrio applicata vomitum cient. In varietatibus prima & ultima vix locus eſt anodynis, niſi fortè ad motus ſuperſtites refrænandos, ſublatâ materiâ nihilominus urgentes, aut ad tumultus à vomitorio dato conſopiendos. Anodynum in hiſce caſibus purgantibus ſociat *Frid. Hoffmann*, quod *Clariſſ. Tralleſio* poſt evacuationem magis probatur.

3. *Singultus à cacochylia.* B. P.

Ille eſt quem (a) materia iners & viſcida *Epiph. Ferdinand. Hiſt. Med.* 43, *Hoffmann. l. c.* & *Obſ.* 5; (b) acris excitat *Tralles l. c; Gorter l. c*; (c) vel ſuppreſſa tertiana, & ſicut ea periodicus eſt.

In hanc ſpeciem facilè tranſit præcedentis varietas prima & ſecunda, quæ minori tantùm vitii gradu ab ipſa diſcrepant. Non unus eſt ſingultus hujuſce modi, qui ſaburram in primis viis nidulantem exhibeat: viget hæc in ſingultu cachectico, in febrili, in verminoſo, in flatulento, in eo qui diarrhœam aut dyſenteriam maturiùs cohibitam excipit, &c. Hanc ergo ſpeciem indigitant ſigna ſaburræ craſſæ, inertis, vel acrioris bilioſæ, acidæ, ſalſæ, ex Pathologicis petenda; Febris nulla; cachexiæ, vermium,

verbo morborum ſingultus alios cacochylicos ſtipantium defectus. Curatio ex Therapeiâ adverſùs varietatem (a) & (b) ſpeciei præcedentis propoſitâ intelligitur.

In tertia varietate periodicus eſt ſingultus, qui in modò memoratis erraticus obſervatur. Febri tertianæ, quæ non expurgatis primis viis & præmatura corticis exhibitione compreſſa fuerat, eum ſucceſſiſſe vidit *Hoffmann* febriſque typum ſervaſſe, nullâ inſequente pyrexiâ. Cacochyliâ, cui debebatur ſingultus hic tertianarius, per clyſmata & decentem catharſim eductâ, ſtatim evanuit.

4. *Singultus à vermibus*, Ramazzini Conſt. Epid. p. 127, Tralles l. c. p. 108. Gorter l. c. B. P.

Vermes in ſtomacho & inteſtinis hoſpitantes, parteſque præfatas laceſſentes ſingultum hujuſcemodi inducunt ac deſignant. Vermium primas vias incolentium ſigna paſſim tradunt Scriptores Medici. Therapeia potiſſimùm ex anthelminticis eruitur. Cæterùm circa hocce remediorum genus, & cathartica hìc loci etiam proficua, habendus eſt ſelectus, habito reſpectu ad ſymptomatum concurrentium indolem, ægri temperiem, primarum viarum ſenſum, caloris gradum &c.

5. *Singultus à flatibus*, Sennert Med. Pract. Lib. III. de ſingultu, Riverius de ſingultu, Tralles l. c. p. 112. B. P.

Hujuſce ſpeciei, quam deſignat flatulentia, duplex eſt facies; nunc enim obſervatur cum materia, & tunc de ſingultu cacochylico multùm participat, quo in caſu ante omnia everrenda eſt ſaburra, quæ flatus genuit & ſingultum concitavit; ſecundas ferunt ſedantia. Nunc verò exulat materia, & ſpaſticis primarum viarum conſtrictionibus totus debetur tumultus; cum ſingultu à mobilitate maximam habet affinitatem caſus hujuſcemodi: curatur linimentis externis, blanda alvi conſtrictione, cucurbitulis applicatis, pannis calidis, theriaca, opio, ambaro, moſcho & ſimilibus.

6. *Singultus à medicamentis*. A. P.

Medicamenta ſingultum excitantia ſunt (a) vel emetica *Frid. Hoffmann. de ſingultu*, *Cl. Haller Elem. Phyſiol. Tom. III. de ſingultu*; (b) vel cathartica *Hoffmann l. c. Haller ex Portefaix ibid. p. 18, 19*; (c) vel acria, aſperiora, exagitantia, *Baglivi Op. pag. 252*, *Sydenham T. I. pag. 43*, (d) vel refrigerantia *Schenckius de Singultûs Curat. Obſ. 1. Hiſt. Morb. Vratislav. 1700 p. 197*.

Remedia draſtica, ſive vomitoria, ſive cathartica, dum primas vias ſtimulant, rodunt, inflammant, ſingultui anſam præbent. Optima præſidia ſunt quæcumque obtundunt, involvunt, demulcent & ſuperficiem ventriculi & inteſtinorum obliniunt: In hoc cenſu habentur, pinguia, oleoſa, mucilaginoſa, emulſiva, lac, ſerum ipſius ac cremor, ptiſana ac juſcula pulli, vituli, &c. Caſtratâ remediorum præfatorum ope draſtici vi, aut ſi nihilominus motus effrenes perdurent, vel nimium inſurgant, cùm ab iis grave periculum ægro immineat, anodynis pacandus eſt tumultus: Monemus

nemus tempeſtivè, priuſquam ſcilicet inflammatio locum occupaverit, adhibendam eſſe medicinam; Cæterùm repletioni ſtudendum eſt, ſi magnam fluidorum copiam draſticum eduxerit. *Vide Singultum ab inanitione.*

In febribus nimius Julapiorum refrigerantium uſus, monentibus *Lommio* & *Helvichio*, ſingultui originem ſæpe dedit, vino & carminativis fugando.

Antimonium diaphoreticum ſingultum non ſemel induxiſſe teſtatur *Baglivi*: hunc frequenter ex turbis ac tumultu ab aſperioribus medicamentis in ventriculo lociſque vicinis excitato ortum duxiſſe obſervavit *Sydenham*; quo in caſu fruſtra fuerunt anethi ſemen, aliaque pro ſpecificis decantata; diaſcordium verò larga doſi exhibitum priſtinam reduxit pacem.

Ex varietate prima intelligitur ſingultus, quem facit vomitus violentus & diuturnior, à *Cl. Tralles* memoratus, & ex *Hippocratis* effato ſæpe ominoſus; neque labor eſt in invenienda hujus curatione, quæ in remediis vomitui prægreſſo congruis unicè ſita eſt.

7. *Singultus à venenis.* A. P.

Venena non ſolùm (a) deglutita *Mead de Venen. Tent. IV*, *Haller l. c. ex Bruningio*, *Timæus Lib. VII Caſ. 4 & 7*, *Barbette Prax. Med. Lib. IV cap. 2*, verùm etiam (b) vulnere ſuſcepta ſingultum excitare queunt *Hoffmann. l. c.*, *Sennert. de Vipera & Scorpione.*

Ex œnanthe ſucco viroſo ſingultum excitatum fuiſſe author eſt *Bruningius*; ex cicuta *Mead*; ex eadem comeſta, necnon ex euphorbio *Timæus*: ex oleo vitrioli *Barbette.* Circa curam, quæ ex ſpeciei præcedentis Therapeia debet intelligi, ut alios omittam, legi meretur *Cl. Mead.*

Symptomatum, quæ veneno Viperæ, Scorpionis, aliorumque animalium cuti immiſſo inferuntur, cohortem numeroſam ingreditur ſingultus. Curationi hìc loci ſuperſedemus, quam ex *egregio de Venenis Authoris prælaudati tentamine*, & ex *noſtra de Venenatis Galliæ Animalibus Diſſertatione* peti volumus.

8. *Singultus ab inanitione* Clar. Tralles l. c. A. P.

Talis eſt qui oritur (a) à vomitu nimio *Hippocrat. Sect. VII Aph. 3*, (b) ab alvi fluxu profuſo, *idem Sect. V Aph. 4*, (c) ab hæmorrhagia immodica, *idem Sect. V. Aph. 3*, *Hoffmann. l. c.*, (d) à Venere nimia, *Tralles l. c. &c.*

Genuinam hujuſce ſpeciei indolem Authoribus non benè ſemper explicari dicit *Cl. Tralles*, quod certè verum eſt. Vapulat ipſi *Riverius*, quod vim inanitionis in relinquendo poſt ſe inæquali influxu laticis nervoſi in muſculos haud perſpexerit; pace tanti viri dictum velim ipſum in aſſignanda convulſionis ſingultuoſæ, quam inanitio facit, theoria non fuiſſe feliciorem.

Convulſio hæc ultimum eſt naturæ quò ſe vertat neſciæ conamen. Ridicula prorſus eſt Veterum theoria, cùm putant hanc convulſionem fieri eadem de ratione quâ corium exſiccatum retrahitur; inde nervos ab inanitione retrahi ſeu convelli dicunt: omnis convulſio à fluidi nervei in partes influxu violento procedit. Non minus eſt falſa & hydrodynamicæ

legibus repugnans theoria, quæ hanc convulſionem ab inæquali vaſorum cerebri preſſione deducit.

Affinitatem alunt hujus ſpeciei varietates nonnullæ cum ſpeciei ſextæ, imò & ſeptimæ varietatibus prioribus. Vomitus nimius ſponte vel arte concitatus, diarrhœa, dyſenteria, cœliaca, melæna ſi profuſæ ſunt, hæmorrhagia immodica à cauſis internis & externis, coïtus, manuſtupratio ſæpius repetita, &c, ſingultum hujuſcemodi præcedunt, accerſunt, & indigitant. Ingenuè fatetur *Sydenham* ſe ſibi ipſi de hujus ſingultûs cauſa diſquirenti ſatisfacere non potuiſſe; nihil autem melius putat, quàm largam diaſcordii doſim, nempe drachmas duas præſcribere; & fatetur, ſe fruſtra anethi ſemen, aliaque pro ſpecfiicis celebrata adhibuiſſe. Sic in ſingultu grana duo laudani feliciter præſcripſit *Riverius.* Summa arte in cura opus eſt: primùm tollenda cauſa inanitionem inducens, ſi adhuc perſtet, remediis huic congruis ex vomitûs, alvi fluxûs, hæmorrhagiæ &c Therapeïa ſpeciali petendis; dein adhibenda replentia, qualia ſunt analeptica, reficientia, interjecto opio, quod, ſi evacuationi reprimendæ verè competat, ſiſtentis nomine adhiberi etiam poteſt, imò excretione urgente ſæpius debet. De hoc ſingultu vide *Frid. Hoffmannum* §. *17 & 7.*

9. *Singultus febrilis.* A. P.

Febres, quibus jungitur ſingultus, ſunt vel (a) continuæ *Gourraigne de Febr. Cap. 2;* vel (b) exacerbantes *Hoffmann l. c. & Obſ. 6, Gorter l. c. & de Febre typho*; vel (c) intermittentes *Tralles l. c. Gorter l. c.*

Febres bene multas, tùm leviores cùm graviores, quarum decurſus nulla apyrexia interpolatur, ita comitatur ſingultus ſymptomaticus, ut nunc identidem repetat, nunc verò cum ipſis permaneat, & toto decurſu ſimul exacerbetur: ſingultuoſæ vel lyngodes Veteribus febres hæ dicuntur. Non ſolùm in febribus acutis, quæ putridæ, ardentes, malignæ ſunt, de tritæophyarum ſcilicet, hæmitritæorum, amphimerinorum, ſynochorum genere, verùm etiam in iis quæ minus multò diſcrimen involvunt, quales ſunt ſynochi quidam putres, ſynochæ, imò & ephemeræ cacochylicæ, obſervatur hoc ſymptoma; neque ipſo immunes ſunt febres intermittentes, in quibus hic etiam extra earum paroxyſmos modò affligit, ſtabulante ſcilicet in primis viis cacochylia; modò frigoris tempore exoritur, aut paroxyſmum comitatur, nunc mitior, nunc ut ſymptoma urgens, abſente etiam in primis viis ſaburrâ, aut eâ jam eductâ. Finem dicendi non facerem, ſi varias ſingultûs in febribus obſervati hiſtorias hìc loci vellem conſcribere, Scriptores Medicos evolventi reperiundas. Hæc ſpecies, ſi febris ſit levior, & ſaburræ indicia præ ſe ferat, diſtinguitur à ſingultu cacochylico per præſentiam febris, quæ in iſto nulla eſt: ſi verò febris ſit gravior, periculi plena, continua aut exacerbans vel de genio intermittentium pernicioſarum, hanc ab eodem febris acuta & ſymptomata terrifica facilè diſterminant. Diſcrepat ſingultus febrilis ab inflammatorio per inflammationis topicæ defectum: ex his quæ in ſpecie 12ª & 11ª dicturi ſumus, patet ejuſdem à ſingultu, quem facit materiei acris retroceſſio, & à ſin-

ſingultu critico differentia. Monet *Proſper Alpinus* ſingultum in febribus perpetuò timendum eſſe: equidem peſſimi ominis eſt in febribus gravioribus & mali moris; aſt curationem ſatis facilè recipit in febribus levioribus continuis, imò ſubexacerbantibus, nec non in intermittentibus vulgaribus, ſive extra paroxyſmum, ſive hujus tempore affligat; neque in ipſis etiam intermittentibus formidini locus eſt, ſi probè nota ſit adverſus ſymptomata feralia, quæ acceſſiones nonnunquam comitantur, Methodi Tortianæ efficacia. Curationem, quam hìc fuſè tradere abs re eſſet, hoc duplici canone includimus: 1º Singultus febrilis ſemper eſt plus minusve de ſingultuum acrium familia; & ſi gravior fuerit morbus, partis affectæ inflammationem ſeriùs ociùs, ac tandem gangrænam intentat: 2º huic genuina methodus febri, quæcumque illa ſit, depellendæ apta competit. Legi merentur, quæ de methodo curatoriâ in ſingultu febres epidemicas & contagioſas mali moris in principio comitante ſcripſit *Clar. Tralles.* Quando febri malignæ in ſtatu conſtitutæ ſingultus jungitur, ex remediorum proficuorum catalogo ablegat Vir præfatus anodyna; etiamſi ipſum non lateant exempla felicis anodynorum exhibitionis ab Authoribus relata, & Practicorum eâ in re conſenſus, ſi ſingultus aliter ſedari nequeat. Non is ego ſum, qui auſim tanti Viri placitis contradicere; interim in febribus mali moris ſub nullis circumſtantiis anodynis locum eſſe poſſe, adduci nequeo ut credam: quamobrem ſequentem recitabo hiſtoriam. Laborabat Cuſtos Franciſcanorum Monſpelienſium febre tritæophyâ graviſſimâ & mali moris, quæ per inſultum caroticum apoplectico fere ſimilem invadebat, cuique profligando venæ ſectiones, emeticum, energeticæ catharſes inſtituebantur cum aliquali capitis levamine: Morbi die quinto ſupervenit ſymtomatum exitioſorum par, videlicet aurigo intenſa, ſingultus pertinax: Ptiſana pulli, demulcentia, clyſmata, catharſes mitiores, & remedium Riverianum, ex ſyrupo limoniorum & ſale abſinthii paratum, addito diaſcordio & aquâ liliorum, morbo præfato debellando paria fuerunt; porrò obſervatum eſt ex remediis ſingultui adverſis nullo alio magis leniri dirum hocce ſymptoma, quam eâ potione quæ diaſcordium recipiebat, cujus idcirco uſui per plures dies cochleatim inſiſtebatur. Circa ſingultum in febribus intermittentibus frigoris tempore accedentem, nemo non videt hujus & frigoris eandem eſſe medicinam: ſi, ut ſymptoma urgens, expurgatâ etiam cacochyliâ, acceſſioni comes addatur, methodo Tortiana aut Werlhofiana, exhibito ſcilicet maturè & largiori doſi cortice peruviano, febris & ſingultus fugantur: imò ſi ferociat hocce ſymptoma, & citam ægro perniciem minitetur, cacochyliam nihil moratum una te teneat corticis liberaliter ingerendi cura. Cave ne dum febrem intermittentem, nondum probè elotâ ſaburrâ, citiùs comprimis, ſingultum inducas periodicum, de quo in ſpecie 3â verba fecimus.

10. *Singultus ab inflammatione*, Hoffmann. l. c. Tralles l. c. A. P.

Partes quorum inflammatio ſingultum quandoque excitat, ſunt (a) œſophagus *Gorter l. c.*; (b) diaphragma *Barrere Obſ. Anat. p. 178*; (c) ventriculus *Foreſtus Lib. XVIII, Obſ. 12*, (d) inteſtina *idem ibid.* (e) hepar

Hippo-

Hippocrates Sect. VII Aph. 17, Celſus L. II C. 7, (f) renes *Bonet Sepulchr. de ſingultu Obſ. 3*, (g) veſica urinaria *idem Obſ. 8*; (h) uterus *Gorræus Definit. Med.*; (i) Cerebrum ipſiuſque meninges, *Hoffmann. l. c. Heurnius in Aphor. Hippocr. 3 Sect. VII.*

Cum ſpecie præcedenti multam affinitatem habet ſingultus inflammatorius, in quem quotieſcumque Practicus incidit, hunc prudenti prognoſi famæ ſuæ conſulere jubet *Hoffmannus.* Signa ſingultûs generica, & inflammationis partes memoratas occupantis notæ hanc ſpeciem indigitant; *vide Claſſem Morborum III*am. Si curam varietati cuique competentem vellemus perſequi, omnia ferè morborum inflammatoriorum genera tractanda haberemus: In præſentiarum ſatis ſit dixiſſe, hìc non aliâ opus eſſe Medicinâ, quam quæ à morbo inflammatorio expoſcitur; itaque antiphlogiſticis omnigenis pugnandum, prout datum morbi inflammatorii genus, data ſpecies hæc vel illa requirit. Anodyna in inflammationibus viſcerum prorſus rejicit *Cl. Tralles*, quæ, an locum nunquam invenire poſſint, ſi cum cautelis debitis uſurpentur, Practicorum eſto judicium.

11. *Singultus criticus*, Tulpius Obſ. Med. L. IV, Cap. 25; Hoffmann. l. c. A. P.

Singultus frequens, longus, febre continuâ declinante, indicat os ventriculi acri bile atque aphthis obſideri. Hic, quantumvis minus periculi quàm terroris habeat, excurrit tamen non raró ad duodecimum uſque diem. Iſaaco Floranio ſub finem febris continuæ tantùm negotii noctu diuque faceſſivit indefatigabilis ſingultus, ut piguerit vel loqui vel moveri, nedum bibere aut cibum capere, acerrimâ bile penitiùs in ventriculi tunicis inſidente, quàm ut vel infra expelleretur ante diem duodecimum, in quo tamen, tanquam in præfinito termino, malum hoc tædii pleniſſimum ægrum hunc dereliquit: ſimilia paſſi ſunt ægri alii: hactenus *Tulpius.* Signa hujuſce ſingultûs ſunt, quod contingat in febribus ſub ipſarum declinatione & circa dies criticos, vigentibus bonis ſignis, maximè coctionis in urina: cum proſperis ægri rebus prænunciat vomitum aut diarrhœam inſecutura, quorum alterutro tandem, die ſcilicet 12a ex *Tulpio* accedente, penitus ceſſat, expulſâ ſupra vel infra, quæ ventriculum ſtimulabat, materiâ.

12. *Singultus à metaſtaſi.* P.

Debetur hic ſingultus materiæ acri, ut (a) eryſipelaceæ *Hoffmann l. c.*; (b) miliari *Portefaix apud Haller. El. Phyſ. l. c.*; (c) purpuraceæ *Tralles l. c. p. 110*; (d) arthriticæ *Welſch Hecatoſt. II Obſ. 54*; (e) rheumatiſmali ſeptum tranſverſum aut ventriculum vellicanti. Hoc autem fit modo duplici; 1º ſi præfata materies, quæ ad loca externa, ignobiliora, deponi debet, intus partim aut penitus hæreat non ſatis vegetè expulſa, vel perverſâ medicatione, dum deponi incipiebat, intercepta: 2º ſi eadem, ad habitum corporis jam delata, ſponte vel ægri aut medentis culpâ, viam relegat, & ad interiora ſe proripiat. Quod ad curam attinet, conſulere Medicus debet morbo principi, & acre ad ſua loca invitare: ſcopum poſteriorem adimplent opiata, diaphoretica, imò, ſi nulla aut exigua febris,

bris, quæ vim vitæ intendere valent remedia: loca, quibus inſidere materiam expediebat, topicis emollientibus, fotu tepido, balneo ſimili laxanda, vel rubefacientibus & veſicatoriis ſtimulanda ſunt.

13. *Singultus ab Alvi fluxu*, Hoffmann l. c. Cautelæ §. 11 & Obſ. 11. Tralles l. c. A. P.

Diarrhœæ & Dyſenteriæ nimis citò per opiata, adſtringentia vel remedia alia cohibitæ accedit non rarò ſingultus. Accuſanda venit cacochylia improvido conſilio intus retenta, cujus potius juvanda erat excretio. Hanc ſpeciem peſſimi exitûs eſſe, citamque opem expoſcere *Frid. Hoffmannus* pronunciat; indicantur quæ materiei acrimoniam demulcent, & quæ alvinam excretionem reſtituunt: oleoſa, ptiſana pulli, carnis vitulinæ, ſerum lactis, clyſmata emollientia, leniora cathartica abſolvunt paginam.

14. *Singultus à menoſtaſi*, Tralles l. c. p. 107, Hoffmann. l. c. Obſ. 1; Schurigius Parthenol. p. 211. P.

Sanguis menſtruus, ſi non fluat, cùm jam tempus adeſt huicce excretioni à natura deſtinatum; vel ſi ex cauſa quacumque, poſtquam hujus fluxum fœmina paſſa eſt, ſtatâ periodo non promanet; tandem ſi ſub ipſo fluxûs tempore ſponte aut errore commiſſo ſupprimatur, ſatis frequens eſt ſingultûs principium, ſanguine excernendo ad ventriculum vel diaphragma regurgitante. Hæmorrhoïdum anomalias in viris, qui regularem ex podice hæmorrhagiam olim paſſi ſunt, idem morbi genus ſæpius ſecutum eſſe iteratâ conſtat obſervatione: hæc ſpecies breviori vel longiori periodo ſolet repetere: Indicantur potiſſimùm quæ menſtruam purgationem promovent, revocant, ut venæ ſectiones in talo, pediluvia, vapor ex herbis emmenagogis incoctis exhalans & vaginâ exceptus, ſemicupia, balnea, frictiones cum panno laneo ad pubem, femora, perinæum, clyſmata, aquæ minerales, remedia catameniis promovendis appropriata, inter quæ eminent radix hellebori nigri & aloë. Ad Hæmorrhoïdum fluxum, ſi moretur aut ſupprimatur, reſtituendum analogâ opus eſſe medicatione non arduum eſt colligere.

Patet ex jam dictis hæmorrhagias quaſcumque, ſi jam in conſuetudinem abierint & deficiant, ſingultui anſam poſſe: harum per congruam methodum revocationi inſudandum præprimis eſſe, nullus eſt qui non videat. Idem dicendum venit de evacuationibus ſeroſis, quibus corpus tandem aſſuevit. De hoc genere inſigne habet exemplum *Vandermonde ex D. Hazon* (*Journ. de Med. Juill. 1756*): verba fiunt de ſingultu quodam periodico ex catameniorum emanſione & excretionis ſeroſæ è ventriculo provenientis, & per os abunde fluentis ſuppreſſione pronato, omnibus immorigero & per excretionis ſeroſæ reſtitutionem demùm curato.

15. *Singultus ab iſchuria*, D. Gloxin Diſſ. de Iſchuria: Monſpelii 1761. A. P.

Plurimis iſchuriæ, tùm ſpuriæ tùm veræ, ſpeciebus ſupervenire ſolet ſingultus. Non aliam hìc accuſandam venire cauſam materialem præter cohibitum lotium intelligunt vel illi qui à limine Medicinam ſalutarunt. Variat ſingultuoſæ convulſionis exitus pro diverſa iſchuriæ ſpecie, cujus prognoſim

ſymptoma hujuſcemodi ſequitur. Numeroſiſſima, quibus hæc debetur, principia ſedulò rimatus eſt prælaudatus *D. Gloxin*: ſub quolibet recenſita leguntur præſidia ipſi tollendo maximè idonea.

16. *Singultus ab adiapneuſtia* Hoffmann. l. c. Theſ. §. XI & Meth. Med. §. IV, Riverius Cent. III Obſ. 42, Car. Raygerus M. N. C. Dec. I Ann. VI. B. P.

Aura frigida, obambulatio inaſſueta nudis pedibus per pavimenta frigidiora, aſſidua pectoris denudatio præter conſuetudinem, immerſio in aquis gelidis, tempeſtas brumalis, rigidus aquilo, &c, dum perſpirationem cohibent, & humores introrſum verſùs ventriculum & diaphragma urgent, non rarò ſingultum procreant: Vidimus ſupra eundem quoque ex frigidis intus ventriculo applicatis non ſemel ſuccreviſſe. In febribus acutis & exanthematicis, ſi viâ quâcumque ſupprimatur perſpiratio, cohibeantur perperam ſudores, id mali genus acceſſiſſe teſtantur Scriptores Medici: in eo verſatur curationis cardo, ut laxetur ſtrictura fibris inducta, & revocetur humorum à centro ad peripheriam determinatio. Vtrumque præſtant remedia quibus ſingultum à frigidis epotis inductum ſupra profligavimus: Vide *ſpeciei* 2æ *varietatem* (c).

17. *Singultus à dolore*, vel *colicali* Hoffmann. l. c. Tralles l. c.; vel *iliaco* Hippocrates Sect. VII Aph. 10; vel *dyſenterico* Tralles l. c.; vel *dyſurico* Bonet Sepulchr. de Urin. diff. ard. D. P.

Debetur hæc ſpecies dolori vehementi partium ventriculo aut diaphragmati vicinarum, imò & remotarum, ſi hæ cum dictis viſceribus conſenſum foveant: Affinis eſt hæc ſpecies ſingultui inflammatorio; Morbus ſimpliciter dolorificus aut evacuatorio-dolorificus, in quo ſingultus hujuſcemodi pronaſcitur, præcipuum ſignum miniſtrat, cujus ope à reliquis ſpeciebus iſta dignoſcitur. Ad prædicendum ſingultûs exitum attendendum eſt ad cauſam, cui debetur dolor: neque ex alio fonte haurienda curatio, quæ in rite oppugnando morbo principe tota eſt. Curam variis colicæ, dyſenteriæ, ilei, dyſuriæ ſpeciebus accommodatam noſtrum non eſt hìc loci perſequi ex Practicorum libris hauriendam.

18. *Singultus ab hernia ſtrangulata* vel *irritata*. A. P.

Vt alia ſymptomata bene multa ſileam, obſervatur ſingultus in herniis inteſtinorum, omenti, veſicæ urinariæ, ſi has incarcerari contigerit; imò in enterocele & cyſtocele ſingultui aliiſque ſymptomatis inducendis par eſt una irritatio. Præſentia herniarum præfatarum, ſuis ſignis cognoſcendarum, ſtrangulationis & irritationis ipſis ſupervenientium notæ, & ſingultûs ſigna generica hanc ſpeciem determinant. Declarantur *Claſſ. I. Ord. VI* enterocelis, epiplocelis, cyſtocelis character genericus, ſtrangulationis & irritationis diagnoſis ac prognoſis, & quæ ſub his accidentibus competit methodus curatoria, cui tantùm morigera ſe præbet hæc ſingultûs ſpecies.

19. *Singultus à vulnere*. A. P.

Vulnera quibus jungitur ſingultus, ſunt vulnera diaphragmatis *Bonet. Sepulchr. de Sing. Col de Vilars Tom. III pag. 277*; vulnera ventriculi

Bonet

Bonet ibid. Sennert. Med. Pract. L. III de Vulner. Ventriculi; Col de Vilars ibid. p. 291; Faudac des playes pag. 503; vulnera inteſtinorum *Col de Vilars ibid. p. 292*, (coli) *Tranſ. Philoſ. Vol. 49 pag. 1, 36, 37; Bonet Sepulchr. ibid.*

Inter ſymptomata, quæ vulneribus partium memoratarum accedunt, ſingultum locum ſibi vindicare norunt omnes, qui vel leviſſimè Chirurgiam attigerunt; graviſſima eſt hæc ſpecies, & prognoſim vulneris ſequitur. Diagnoſis ex Chirurgiæ foro petenda. Non aliam medelam expoſcit ſymptoma hujuſcemodi quàm quæ pro morbo primario ſolet inſtitui: Vide *Authores Chirurgicos.*

20. *Singultus purulentus.* A. P.

Pus ſingulrum creans ortum debet vel (a) ulceri ventriculi *River. Obſ. communic. 1, Tralles l. c.*; vel (b) ulceri diaphragmatis *Tralles ibid.*; vel (c) ulceri inteſtinorum *Hercul. Saxonia de Sing. C. IV*; vel (d) empyemati *Brunnerus apud Borellum de Sing.*; vel denique (e) ulceri externo *Tralles l. c.*

Vlcus diaphragma, ventriculum, inteſtina occupans, ſive manifeſta præceſſerit phlegmone, ſive non, non raró excitat ſingultum; idem præſtat pus in alia parte interna, imo & in ipſa corporis peripheria genitum, ſi illud reſorberi contigerit, & ad ventriculum aut diaphragma deponi: res eodem prorſus recidit, facto intra præfatorum viſcerum textum decubitu; vel pure in ipſorum ſuperficiem effuſo. Speciei hujus diagnoſis petenda eſt tum ex ſignis ulceris in ventriculo, diaphragmate, inteſtinis poſt abſceſſum aut apoſtaſim enati, ex ſignis empyematis, ex ulceris externi areſcentia, tum ex charactere ſingultûs generico. Prognoſis ut plurimùm funeſta debet inſtitui. Curatio morbi primi Therapeïâ abſolvitur. Adverſus varietatem empyematicam Chirurgia; contra eas, quas facit ulcus internum, Medicina variis pugnant remediis alibi legendis. Varietatis ultimæ cura ex jam dictis, & ex ſpecie 12ª de facili hariolatur.

Cum varietate, quæ puri in pectus effuſo debetur, convenientiam alit ſingultus, quem ſero acri intra thoracem ad aliquot uncias collecto adſcribit *Hoffmannus*; qui caſus, de hocce genere vehementiſſimus, & intra dies tredecim tandem lethalis obſervabatur.

21. *Singultus à gangræna, internâ* Hoffmann l. c. Obſ. 3, 4, vel *externâ* Hippocrates de fracturis § 12, 38, Tralles l. c. A. P.

Prorſus lethalis eſt ſingultus hujuſcemodi, ſive febribus acutis & inflammatoriis tandem accedat, ſive morbis dolorificis, evacuatoriis, tabidis, ut ſub cardialgiæ, colicæ, dyſenteriæ, volvuli, maraſmi exitialium finem; in his enim caſibus inſtantem cataſtrophen prænunciat, gangrænâ partes internas occupante, quam denatorum exſtiſpicia oculis ipſis ſubjiciunt. Neque meliori omine gangrænam externam ſequitur ſingultus: probat febris lyngodes, quæ ſphacelum à calcanei contuſione, & à femoris & brachii fractura obortum ſecuta eſt, obſervante *Hippocrate*: probant fracturæ tibiæ caſus geminus gangrænâ exceptus, nec non hiſtoria phlegmones gangrænodeæ,

ulceri in pede ſupervientis, referente *Cl. Tralles*, quibus ſingultum moleſtiſſimum atque immedicabilem acceſſiſſe vidit Vir prælaudatus, tabo ſeptico vaſis bibulis reſorpto, & ad diaphragma aut ventriculum delato.

22. *Singultus ab aphthis*, vel (a) *naſcentibus atque ſtabilibus* Tralles l. c.; vel (b) *diſcedentibus*, *cruſtis jam deciduis* Tulpius Obſ. Med. Lib. IV, C. 24, Sydenham Sched. monit. de novæ Febr. ingreſſu. A. P.

Hanc ſpeciem deſignant morbi noſtri notæ genericæ, & febris aphthoſa, cujus ſtadia varia ſingultus occupat: nunc enim (& hæc eſt 1_a varietas) in febris hujuſcemodi incremento aut ſtatu invadit ſingultus, aphthis in orificio ventriculi ſuperiori & in œſophago primùm naſcentibus, & ad fauces, oſque internum ſenſim adſcendentibus, vel iiſdem os interius & linguam ſtatim occupantibus, tranſitu dein ad fauces & œſophagum gradariè facto. Nunc verò (& hæc eſt varietas altera) ſub febris ejuſdem declinatione accedit hoc ſymptoma tædii certè ac moleſtiæ pleniſſimum. Peſſima eſt varietas prima; præſertim ſi aphthæ adſcenderint; minùs periculi hæc involvit, ſi aphthæ ab ore ad fauces deſcendant. Non alia eſt ſingultus hujuſce, quàm aphtharum adſcendentium aut deſcendentium curatio: ſita hæc eſt, ſi obtineri poſſit, in medicamentis demulcentibus & emollientibus blandiſſimis, quæ cruſtæ lapſum promoveant, & locorum ſubjectorum teneritudini, atque hyperæſtheſi parcant. Ex *Tulpio* & *Sydenham* diſcrimine vacat varietas altera niſi perverſâ methodo tractetur. Singultus hic cruſtarum lapſum, febre aphthoſa jam declinante, excipiens debetur excoriationi tunicæ œſophagi & ventriculi, & locorum denudatorum ſenſibilitati ac phlogoſi; hinc eum exacerbat penè omnium quæ deglutiuntur attactus. Conveniunt linctus oleoſi, demulcentes, potus blandi, parcâ copiâ ſæpe aſſumpti, qui cum ſyrupo de meconio utiliſſimè nubunt. Ex *Sydenham* ſponte tandem evaneſcit morbus, niſi officioſè nimis & inutiliter multa ingerantur remedia; quo in caſu mors pro Medico eſt. Si aphthæ & ſingultus ſponte faceſſere renuant, & in longum tempus decurrant, author eſt Vir prælaudatus, ut cortice Peruviano, & lacte deflorato adoriatur malum, hâc methodo certiùs, quàm ullâ aliâ, etſi celebratiſſimâ, profligandum.

23. *Singultus ab excoriatione œſophagi*, Gorter, l. c.; *ventriculi* Foreſtus Lib. VIII, Obſ. 12. Tralles l. c. A. P.

Si deglutitione aſperioris vel detergentis, œſophagi mucus ablatus fuerit, naſcitur ſingultus, qui deglutitione oleoſi, mucilaginoſi, blandi, compeſcitur. *Gorter l. c.*

Si villoſam ventriculi tunicam non obliniat mucus ille nativus quo tenera veſtitur nervorum lanugo, ex deglutitorum, etiam merè aqueorum, attactu oriri poteſt cardialgia & ſingultus: mucum abradere valent cathartica & vomitoria draſtica: in praxi non ſemel obſervavit *Cl. Tralles*, non à fortiori horumce remediorum operatione, ſed diu poſt eandem. Deficere poteſt mucus in provectiſſimo ſenio; evincere videtur exemplum vetulæ octogenariæ à *Foreſto* relatum, cui per ſex menſes ſubinde ſingultienti fruſtrà fuerunt remedia omnia, una profuerunt demulcentia & incraſſantia. In varietate

rietate ſecunda depellenda emulſivis, oleoſis, mucilaginoſis, gelatinoſis uſus eſt *Celeb. Tralles*, opio rejecto, vel tantùm ex neceſſitate remediis memoratis interpoſito aut ſubjuncto.

24. *Singultus à cerebro* Tralles l. c., *à cerebri vulnerationibus* Hoffmann. l. c. (a) *à capitis vulnere*, *contuſione*, Cl. Imbertus Theſ. pro Reg. Cath. vac. (b) *à fractura cranii*, Gorter l. c., (c) à *commotione*, Imbertus l. c. A. P.

Peſſimus generatur ſingultus in omni cerebri plaga, contuſione, in cranii fractura, in capitis concuſſionibus. Affectuum memoratorum prognoſim & curationem Chirurgia ſubminiſtrat, quæ in ſingultum ab his genitum verè quadrant: in hoc latet magnum medicationis arcanum, ut omni opera humores à capite revellantur. Opiata vix prodeſſe, imò potiùs nocere, autumat *Cl. Tralles.* Si poſt cauſarum præfatarum ablationem ſingultus remaneat, hunc antiſpaſmodicis adoriri jubet *Gorterus.*

Sub ſpeciali titulo recenſere non opus eſt ſingultum, qui morbos deliros interdum comitatur, ut melancholiam, maniam, paraphroſynen, &c, nec non ſingultum, qui cum morbis convulſivis, tum univerſalibus, tum particularibus aliquando complicatur, ut epilepſiâ, eclampſiâ, &c. Notabo tantùm eandem tunc meritò ſuſpicari morborum primariorum, ſingultûſque cauſam, atque ita adverſus ſymptoma hujuſcemodi remediis morbo principi debellando idoneis maximè pugnandum eſſe.

25. *Singultus nervoſus* Hoffmann. l. c. Tralles l. c. L. P.

Huic ſpeciei obnoxii ſunt homines debiles ac teneriores, hypochondriaci, flatulenti, mulieres hyſtericæ. Conveniunt 1° auxilia quæ ſub ſingultu accidentali retulimus; 2° opiata, antiſpaſmodica; *vide ſpeciei 5æ caſum alterum;* 3° hypochondriaſeos, hyſteriæ Therapeia. De gemino hocce morborum genere in univerſum aſſeri poteſt, methodum, quæ juſculis pulli, vituli, ſero lactis, intermiſcendo antiſpaſmodica, ut radices pæoniæ, valerianæ ſylveſtris, folia aurantiorum, menthæ hortenſis, pulverem de Gutteta, &c, balneis, aquis Euſetenſibus, Aleſienſibus, Valleſienſibus, lacte aſinino & ſimilibus incedit, reliquis omnibus palmam præripere.

26. *Singultus virulentus.* C. P.

Virus ſcorbuticum *Hoffmann l. c.*, *Tralles l. c.*, ſyphiliticum *Aſtruc de Morb. Ven. Lib. III cap.* 4 § 9, ſi ventriculus aut diaphragma ipſo tacta ſint, ſingultui anſam præbere, ut alios miſſos faciam, teſtantur Authores allegati. Diagnoſis ſpecifica eruitur ex ſignis quæ ſcorbutum, ſyphilidem adeſſe commonſtrant: de his legatur *Clar. Lind Traité du Scorbut*, & *Celeberr. Aſtruc de Morbis Ven.* Cadit in hanc ſingultûs ſpeciem prognoſis, quæ de morbo primario ferenda venit. Methodus curatoria ex affectu principe deducitur. Scorbutica humorum diatheſis per appropriata pharmaca corrigi debet: hæc in re præſenti ſilentio premimus, ne *Clar. Lind* compilaſſe velle videamur. Singultus venereus mercurio tantùm morem gerit: unctiones, ut Monſpelii moris eſt, celebratæ præprimis arrident; non ideo methodis

Mmmm 3 aliis,

aliis, ut Swietenianæ, Keyſerianæ, Levretianæ, medentem jubemus valedicere.

27. *Singultus cachecticus* Bonet Med. Sept. L. V Sect. 5 Obſ. 6, Hoffmann. l. c., Tralles l. c. C. P.

Ita *Celeberr. Tralles* de hac ſpecie: *Aliquando in ſubjectis viſcerum atoniâ laborantibus, viſcidorumque & lentorum humorum colluvie ſcatentibus, hæc ſenſim congeſta plicis ventriculi & inteſtinorum ita agglutinatur, ut chronicus ſingultus inde emergat, unaque ſerie vel per certas periodos affligat, cum vel ſine vomitu intercurrente.* Ita verò *Hoffmannus*: *Singultus chronicus, æquè ac periodicus, affligere ſolet cachecticos & hepate affectos; ubi cauſa in bile, acriori redditâ, & tunicas ventriculi ac duodeni nerveas vellicante, quærenda eſt. Hinc talem affectum in cachectico tam diu durantem, donec vomitus ſequeretur, obſervavit Lentilius in Iatromn. p. 286.* Curatio per aromatica, ſtomachica, martialia, attenuantia, amara, evacuantia, & aquas minerales inſtituenda venit, additis quæ bilem acrem corrigunt remediis; in eo rerum ſtatu non adeo feliciter uſurpantur opiata.

28. *Singultus mechanicus*, (a) *ab hepate ſcirrhoſo*, vel *ventriculo adhærente* Bonet Sepulchr. de Sing. Obſ. 8; (b) *à pancreate ſcirrhoſo*, idem; (c) *ab omento in pectus aberrante*, Thom. Bartholin. Cent. VI Obſ. 55, vel *mole aucto & ventriculum deorſum trahente.* Veſal. Anat. L. V, C. 4; (d) à *luxatione vertebræ colli*, *dorſi*, Bachmayer de ſingultu, Rhodius Cent. II Obſ. 61; (e) *ab oſſibus*, Hoffmann. l. c. (f) *à coſtæ luxatione*, *fractura*, *diſtorſione*, Fernel. Lib. VI cap. 3, Albertus Diſſ. de Sing. Tralles l. c. (g) *à depreſſione cartilaginis xiphoideæ* Fernel. l. c. P.

Non ita frequentes proſtant de hacce ſpecie obſervationes: Viſcera, ventriculo vicina, qualia ſunt hepar, pancreas, omentum, &c, ſi mole augeantur, tumore obſideantur, adhærentiam morboſam contrahant; ob vim ſtomacho preſſione illatam, ſingultum excitare poſſe facilè perſpicitur: atque exinde revera hunc affectum ortum duxiſſe fidem faciunt Scriptorum annales. Non ita facilis ſemper diagnoſis varietatum (a) (b) (c), cui extricandæ unus quandoque eſt par culter anatomicus; in longum decurrit mechanicus hic Singultus; neque curationem radicalem admittit, palliativa tantùm mitigandus.

A luxata colli vertebrâ Singultum quatuor annorum ex *Hoffmanno* memorat *Bachmayer*: ejuſdem à luxatione vertebræ dorſi undecimæ pronati & continuò affligentis mentionem injicit *Rhodius.* Coſtas inferiores luxatas, fractas, intortas, ſimili affectui originem dediſſe authores ſunt *Fernelius*, *Albertus*, *Tralles*, *Hoffmannus.* Appendicem enſiformem luxatam, aut preſſione & contuſione externa rudiori intus flexam, ſingultuoſam convulſionem excitaſſe teſtantur *Fernelius* & *Segerus.* In hac ſpecie curatio è foro Chirurgico petenda. Monebo tamen quod ex Practicorum conſenſu in varietate (g) egregiam operam navent cucurbitulæ ſiccæ, regioni ſcrobiculi cordis applicatæ.

29. *Sin-*

29. *Singultus epileptico-maniacus* Hecquet Naturaliſme des Convulſions part. 2 pag. 113.

Puella 23 annos nata affligebatur violento & continuo ſingultu, canis latratum referente; vix ob diaphragmatis & inteſtinorum convulſiones poterat juſculum haurire; hæc in Noſocomio degebat vicina aliis quatuor puellis, quæ tertio die omnes ſingultire cœperunt; alterâ ceſſante per ſemi-horam tres ſingultiebant, & hoc tempore elapſo quatuor ſimul convulſionibus agitabantur, quibus vix quatuor viri reſiſtere poterant; poſt quadrantem horæ convulſionibus impenſum, omnes quietæ, & quaſi ſine reſpiratione alterum horæ quadrantem remanebant; tunc verò ſui compotes per ſemi-horam benè ſe habere videbantur; quo elapſo tempore iterùm apud omnes ſimul & ſingultus, & dein convulſiones, & quies & valetudo eodem ordine revertebantur intervallis æqualibus: ſanato ſingultu, priores quibus tres ultimæ decumbebant morbi evanuere; hæc anno 1698 in urbe Villa magna Novæ Franciæ. An ſingultus hyſtericus *Augenii Tom. II Lib. 7 pag. 105.*

V. TUSSIS; *Bex* Græcis; *Toſſe* Italis; *Cough* Anglis: *la Toux; Sechereſſe de poitrine, de la gorge*, Dictionn. de Santé.

Tuſſicula eſt minus præcipuum ſymptoma in benè multis morbis quos comitatur ut in Pleuritide, Peripneumoniâ, Hepatitide, Paraphrenitide, Cynanche, nec non in Empyemate, Hydrothorace, Aſthmate, Anginâ, in Coryzâ, Catarrho, Phthiſi, Hæmoptyſi, Aſcite, Rachitide, Hyſteriâ, &c. Præcipuæ ſpecies quæ ſingularem merentur attentionem enucleatè proponuntur à *Nicol. Roſen Sueciæ Archiatro in Diſſert. de Tuſſe*: ſed differentias cum ſpeciebus confundit *Illuſtr. Auctor.* Tuſſis humida eadem eſt in fine morbi ipſius in cujus initio ſicca fuerat, nec inde ſpecies diverſa eſt. Tuſſis idiopathica & ſympathica plures involvunt ſpecies, proindeque vix ſpeciebus diſtinctis deſignandis inſervire poſſunt.

Tuſſis definiente *Dureto* eximio Hippocratis interprete » nihil aliud eſt „ quàm concuſſio thoracis ſtudentis excutere quod ſibi moleſtum eſt; con„ cuſſio verò fit irritatâ naturâ à causâ morbificâ; etenim omnibus parti„ bus officialibus inſita eſt quædam facultas vernacula concutiendi ſeſe ad excu„ tiendum quod illis moleſtum eſt; quod naribus ſternutamentum, ventriculo „ ſingultus, id thoraci tuſſis eſt. Eamdem quoque facultatem indidit natura „ renibus, veſicæ, lieni, hepati, diaphragmati. “ *Dureti annotatio in Hollerium de tuſſi.*

1. *Tuſſis catarrhalis* N. Roſen Diſſert. Frid. Hoffman. Spec. 9. *Tuſſis ſeroſa* ac *mucoſa* aliis dicta. L. P.

Diſtinguitur levitate ſymptomatum, & ortu ex impeditâ perſpiratione per frigus ſuſceptum, adeoque raucitate ſtipatur, præeunte coryzâ, ſternutamento, horripilatione, &c: ſi febris vivida accedat, jam rheumatica eſt; ultra duas, treſve ſeptimanas non extenditur.

Cura.

Cura. Si vehemens ſit, phlebotomia inſtituenda eſt & diæta tenuis; verùm utplurimùm ſufficit frigus vitare, pectus laneâ ſubuculâ munire, potum calidum manè ſorbillare, calidam in paſtu quovis bibere, ſyrupo edulcoratam extra paſtus, noctu ovi vitellum cum ſaccharo in calidâ diſſolutum haurire, pomum excavatum melle impletum & coctum edere, aut aliquot theriacæ grana noctu vorare.

Datur hujus varietas, ferox, epidemica, cum cephalalgia, otalgia, angina, &c; vide *Huxham lib. 1. pag. 79 de aëre*: Vide *Catarrhum epidemicum.*

2. *Tuſſis hyſterica* Nicol. Roſen diſſert. de tuſſe. Sydenham de hyſtericâ paſſione.

Non ſolùm hyſtericæ tuſſim ſiccam pertinacem quandoque experiuntur, quæ lacticiniis, exercitio, narcoticis eſt debellanda, ſed & epileptici tuſſi non raró extra epilepſiæ paroxyſmos vexantur, de quâ tuſſe conſulatur *Williſius in pathologiâ cerebri.*

3. *Tuſſis ſicca*, Nicol. Roſen.

Illa propriè dicitur in quâ nec initio, nec in decurſu quidquam exſpuitur, talis eſt phthiſis à calculo pulmonum: Vide *Borellum centur. 1. obſ. 6. Zacutum libr. 1. praxis admirandæ obſ. 95.* Talis eſt ea quæ à pulmonum ſcirrho excitatur. Vide *phthiſim ſiccam.* Convulſivæ tuſſes hyſtericarum, hypochondriacorum ſiccæ ſunt, ſed aliis ſignis diſtinguendæ: mirè juvat extractum capitum papaveris rhœados à granis ij ad x, xx, &c, quod ſedativum eſt non ſtupefaciens: obſervante *D. Coulas.*

4. *Tuſſis accidentalis ;* B. P.

Ea eſt quæ à principiis externis evidentibus pendet, ut à micâ panis, guttulâ aquæ, ridendo in tracheam illapſis; à riſu, à clamore, ab acidis aſſumptis; ſive etiam notabilis ſit, ut à fumis acribus, à pulvere tenui inſpirato, unde etiam aſthma vel phthiſis deinceps imminet. Tuſſim diuturnam in vaccâ obſervavit *Bartholinus* à jaculo ipſius diaphragmati infixo.

Species tuſſis determinare & cuique propriam diagnoſim, medelamque aſſignare difficillimum eſt, potiſſimas indicaſſe ſufficiat.

5. *Tuſſis ſimulata* Benedicti Stein diſſert. de tuſſi ſtomachali. P.

Ea eſt quæ nullum planè organorum reſpirationis incommodum ſui principium habet, ſed ex liberâ mentis determinatione, moralis cujuſdam motivi impulſu, excitatur. Sic tuſſiunt v. g. malitioſi quidam mendici coram iis à quibus ſtipem rogant, ut miſericordiam concitent, nec non comœdi ægri, aut ſenis decrepiti perſonam agentes, atque gonorrhoici, ut ſub larvâ tuſſis diætam & medicamina morbo vero propria adhibeant, gonorrhœamque celent, &c: quæ ideò rheuma quibuſdam vocatur.

6. *Tuſſis ſtomachalis* (humida) Benedicti Stein diſſertat.

Ea eſt cujus principium morbificum eſt in ſtomacho, & quæ copioſâ anacatharſi ſtipatur.

Cognoſcitur ex eo quòd 1° ea ſatis frequens & vehemens ſtatim poſt paſtum fortior & pertinacior fiat, ex eo quòd eo tempore non ſolùm mu-

coſa

coſa & viſcoſa fiat exſpectoratio, ſed etiam cum tuſſi vomitio aſſumptorum jungatur; 2° quod fames ſit imminuta, quod nauſea & vomituritio accedant; 3° quòd dolor gravativus & tuſſiendi ſtimulus in cordis ſcrobiculo ſenſibilis ſit, quibus ventriculi inflatio non rarò adjungitur; 4° æger profundiùs inſpirare juſſus ex hoc peracto tuſſire non cogitur, ut in pectorali tuſſi; 5° mediocris eſt muci anacatharſis ante paſtum aut vacuo ſtomacho, in pectorali inſignis eſt anacatharſis etiam jejuno ventriculo, ſi humida; 6° rariùs vexat ægrum quàm ſtomachico-pectoralis; 7° & recentior eſt quàm complicata ſeu minus contumax.

Principium hujus eſt ſaburra acida, alkalina, viſcoſa, aut alia in ventriculo collecta; huc pertinet cacochymia mucoſa, temperamentum pituitoſum, ventriculi & pulmonum debilitas; hinc tuſſis illa infantibus eſt familiaris, maximè quia expectorata deglutiunt, nec non ſenibus.

Principia procatarctica ſunt voracitas nimia cibi viſcidi ex farinoſis non fermentatis, caſeo, &c : aër humidus & frigidus, autumnalis præcipuè, perſpiratio ſuppreſſa, refrigeratio corporis, pedumve, vita otioſa, abuſus mucilaginoſorum in tuſſi pectorali.

Hæc tuſſis ſemper gravis eſt, & ſibi relicta pertinacior, gravior ſi febri ſit conjuncta; infantes non rarò ducit in atrophiam; quò tenacior mucus exſpectorandus, eò majores conatus, qui hæmorrhagiam, convulſiones, hernias concitant; facilè in ſtomachico-pectoralem tranſit, quâ faciliùs curatur; demum emollientibus & oleoſis, mucilaginoſiſque augetur & habitualis evadit.

Curatio. 1° Saburra ventriculi evacuanda eſt; 2° pituita tenax ventriculo adhærens reſolvenda eſt; 3° tonus ejus viſceris eſt reſtaurandus.

Primæ indicationi ſatisfaciunt lenia vomitoria, præmiſſo clyſmate, niſi alvus ſit laxa, ſic : ipecacuanhæ pulveratæ, grana IV, vel VI, cum pauxillo pulveris cinnamomi & ſalis abſinthii, gran. ij, infunde in aquæ cochleari; ſumat infans triennis; vel oxyſacchari emetici Ludovici gr. VI, in aquâ cinnamomi aut bugloſſi.

Secundam indicationem adimplent ſalia media, ut arcanum duplicatum, tartarus vitriolatus, nitrum antimoniatum, terra foliata tartari, ſal abſinthii, centaurii minoris, tamariſci v. g. radicis calami aromatici & ari, drach. ii; iridis florentinæ, corticis aurantiorum, ana, drach. I; ſalis tamariſci, oculorum cancrorum, tartari vitriolati, ana, ſcrupul. I; olei deſtillati fœniculi, gutt. IV. miſce; fiat pulvis ad cultri cuſpidem manè & veſpere ſumendus.

Saburram reſolutam expurgant identidem mercurius dulcis, ſal polychreſtum, ſal catharticum amarum; pilulæ verò Becherianæ ac Stahlianæ reſolvunt, laxant & ſimul roborant.

Tertiam indicationem adimplent ſtomachica, ut macis, abſinthium, cortex citri, elixir proprietatis, tinctura vitrioli martialis Ludovici, liquores ſpirituoſi, qui vulgò cinnamomum, oleum veneris, &c, dicuntur; balſamus peruvianus & ſimilia.

Diæta exigit ut potus frigidus, acidus, aut aceſcens vitetur, potus ſit ex infuſo radicum graminis, ſcorzoneræ, ſalſæ parillæ, cum pauxillo aniſi & cinnamomi; aër ſit purus, temperatus, alvus libera ſervetur, & perſpiratio juvetur.

7. *Tuſſis ſtomachalis* (ſicca) Frider. Hoffmanni tom. 4 part. 3 ſect. 2 cap. 3 pag. 112. *Hypochondriaca* ejuſdem obſerv. 5ª & 11ª.

Ea eſt quæ à ſaburrâ ſtomachi dependet; ea cognoſcitur 1° quòd ſtimulus tuſſis referatur ad ſcrobiculum cordis; 2° quòd præceſſit indigeſtio, voracitas nimia; cibi incongrui, acris, acidi uſus; 3° vomituritio; 4° ætas infantilis; 5° levamen à catharticis; an ſaburra agat ſubiens ſanguinem & inde glandulas bronchiales inficiens? an œſophagi tunicam ad guttur uſque irritans? an tuſſis concuſſione natura ipſum ventriculum ab hac ſarcinâ liberare conetur? ea ſi diuturnior fuerit, atrophiam inducit.

Cura. Victu & medicamentis ſaburra corrigenda eſt, vel evacuanda; ipecacuanhæ grana aliquot, totidemque ſalis abſinthii ad vomitum ciendum uſurpentur. Si tutò id fieri nequeat, rhei pulvere & mannæ doſi conveniente ſaburra eliminetur; vel fiant pilulæ ex ſucci liquiritiæ, aquilæ albæ & aloës, ana, ſcrupulo ſemiſſe, horum grana duo, tria vel quatuor, ſingulis diebus vorentur; ſebum candelæ fuſum ſcrobiculo cordis inungatur; aut applicetur cruſta panis ſpiritu vini, & aromatibus aſperſa.

Primus *Lindanus* tuſſim ſtomachalem deſcripſit & ex ſonitu profundo à pectorali & gutturali diſtinxit. A ſcirrho pone ventriculum ortam vide apud *Morgagni Epiſt. XIX. 58.*

8. *Tuſſis gutturalis*, *Raſcatio* Arabum. P.

Eſt ea quæ ad guttur à phlegmate viſcoſo aut altero quodam moleſto liberandum inſtituitur. Viſa eſt tuſſis quam calculi in tonſillis nati excitabant; tuſſis anginæ & cynanche ejuſmodi eſt, catarrhalis etiam quandoque guttur afficere videtur; difficile eſt quandoque tuſſim phthiſicam à gutturali diſtinguere, quippe in phthiſi æger ſæpiùs ſtimulum in guttur, ſeu ſummam laryngem tantùm refert: maxima pars ægrorum hanc tuſſim tribuit aquis ſalſis quas è cerebro deſtillare putat: ſonus tuſſis gutturalis eſt utplurimum acutior quàm pectoralis; omnium graviſſimus ſonus eſt in ſtomachali, niſi tuſſem hæmoptoicam, quæ quandoque vix ſonora eſt, annumeremus.

9. *Tuſſis hepatica*, Albert. de hæmorrhoidibus. D. Venel quæſtion. agoniſticæ, pag. 27. 1759. *Tuſſis hypochondriaca* Nicol. Roſen. P.

Tuſſis eſt ferociſſima, intermittens, in cujus intervallis nulla omninò reſpirandi difficultas, nullaque febris initio.

Ea ſi lacticiniis, bechicisque edulcorantibus tractetur, ut tuſſis vulgaris, abit in tabem hepaticam ex hepatis abſceſſu cum febre amphimerinâ.

Initio avertitur feliciter fundentibus aloëticis, juſculis aperientibus, ptiſanis nitratis.

Differt ab hepatitide per abſentiam pyrexiæ acutæ, diuturnitatem; in hoc morbo naturæ conatus videtur vergere ad removendum obicem quem hepar obſtructum reſpirationi opponit.

10. *Tuſſis ferina* Frid. Hoffmanni §. 12; *Pertuſſis* Allen; *Tuſſis clangoſa* Cl. Bourdelin 1752, *Coqueluche* vulgò. P. A.

℞ Eſt tuſſis ſæpius epidemica puerulos infeſtans per paroxyſmos, *quintas* dictos, revertens, in quibus ferè ſuffocatur per aliquot ſecunda, cum facie liveſcente, & ſæpiùs vomitione, totiuſque corporis vehementi concuſſione.

Pueri quidem in his acceſſibus pituitam ſpumoſam, albam, viſcidam demum expectorant; aſt infantes deglutiunt, nec quidquam extuſſire norunt; accedit inappetentia, laſſitudo, aſthenia, macies, & vitæ periculum imminet.

Si lacteat infans, nutrix ptiſanâ edulcoranti ex decocto oryzæ, gruti utatur, à vino & cibis ſalſis abſtineat; infans lacte ſolo veſcatur, & ex pauxillo mannæ identidem purgetur, manna in lacte diſſolvatur, oleo amygdalarum etiam miſceatur. Si infans natu major ſit aut provectior, phlebotomia in uſum vocetur, veſperè grana aliquot theriacæ deglutiantur, potu calido theæ, capillorum veneris utatur, & catharſis repetatur. Paulò provectioribus puerulis emeſim ſuadet *Bourdelinus*.

11. *Tuſſis convulſiva* Theod. Forbes. diſſert. Edimburg. 1759. *Pertuſſis* Huxham de aëre libr. 1 p. 75. Vocatur Gallicè *Coqueluche*; Anglis *Kink-cough*; Græcis *Bex theriodes*; aliis *Tuſſis ferina*; Paroxyſmi *Quintes*. P. A.

Eſt ea ſæva, cita, violentaque tuſſis, quam acuta quædam & ſonora inſpiratio, galli cantui ſimilis, unà cum vomendi niſu comitatur.

Incipit utplurimùm cum febriculâ, ſenſim creſcit conatus tuſſiendi cum ſono gallicinii, dein mucus ſincerus tantùm expectoratur; paroxyſmos præcedit vel titillatio gutturis, vel ſuffocatio; in paroxyſmo venæ tument, arteriæ fortiùs pulſant, caput dolet, oculi prominent, lachrymæ fluunt, palpebræ tument; facies turget, rubet aut liveſcit; æger veluti ſuffocatus citò moreretur, niſi vel è naribus, vel è pectore ſanguinem funderet, aut vomeret: qui vomunt melius habent: ſi neutrum accidat in vehementi tuſſi, metuendæ convulſiones, aut apoplexia; ex diuturnitate morbi metuenda phthiſis. Hæc tuſſis epidemica eſt, & contagioſa creditur; ſemel in vitâ quoſque aggreditur, ſæpiùs infantes.

Quænam ſit ſedes principii proximi ignoratur.

Curatio. Arcendum frigus, arcenda humiditas; quò natura vergit, eò ducere oportet, adeòque phlebotomia præmittenda, dein lene vomitorium præſcribendum; infuſum ex pulegio, hyſſopo ſit pro potu: purgatio bis in ſeptimanâ iteretur, cum mannâ, rheo, granis aliquot aquilæ albæ; pro vomitorio oxymel ſcilliticum detur cum ſyrupo de althæâ. Tuſſilago, althæa, capilli veneris, ſemina lini cum kinkinæ pauxillo coquantur pro potu. Veſicatoria à multis ſuadentur. Laudantur ſpecificè lichen pyxidatus in lacte decoctus, necnon ſaccharum ſaturni ad grana duo, tria, & demùm kinkina parvâ doſi, item ſuccus pulegii pro ſpecifico habetur à *Boyleo*.

12. *Tuſſis à dentitione.*

Oritur ſive ob materiem verminoſam quæ ſæpè cum hoc morbo exaltatur, ut patet ex narium pruritu, halitu ſubacido; ſive ſympathicè à gingi-

varum diſtractione oriatur; ea autem minimè confundenda eſt cum tuſſi clangosâ, ſeu ferinâ, de qua egimus.

13. *Tuſſis metallicolarum* Frid. Hoffmann. de tuſſe artic. 9.

Eſt comes aſthmatis metallici, quod vide.

14. *Tuſſis gravidarum* Mauriceau lib. 1. cap. 16. P.

Quæ fœtus ſuos gerunt altiùs cæteris, tuſſi & dyſpnœæ ſunt magis obnoxiæ, cùm inde pectoris cavitas magis arctetur.

Huic verò principio quandoque alia tuſſis principia adjunguntur, ut frigus ſuſceptum, inde perſpirabile acre retentum & in bronchiis ſecretum, irritans, ſanguis à peripheriâ ad interiora pectoris repreſſus; his accedit ventriculus alimentis, flatibuſve nimis diſtenſus, quæ ſingula diſtinguenda ſunt, & oppugnanda.

Curatio. Gravida bono regimine victûs utatur, vitetque omnia ſalita, piperata, necnon acida, ut acetum, limonia, mala granata, à quibus tuſſis augetur; utatur bechicis, edulcorantibus, ut glycyrrhizâ, paſſulis, jujubis, hordeo mundato, &c; clyſmatis alvus laxa ſervetur.

His irritis ad phlebotomiam quovis graviditatis tempore confugiat, major enim eſt metus abortûs à tuſſi, quàm detrimenti à phlebotomiâ. Contra frigus ſe muniat in cubiculo ſe continens; muccinio aut villoſa pelle collum tegat.

Syrupus vini aduſti ſic paratur,

Recipe vini optimi, uncias octo; cinnamomi, drachmas duas; caryophyllos, n° vi; *ſacchari, unc.* IV; *bulliant in ſcutellâ, dein accendatur vinum uſquequo ad ſyrupi conſiſtentiam devenerit, ſumat ante ſomnum cochlear 1, aut 2.*

Caveat gravida ne veſtibus nimis arctetur abdomen & pectus, à coitu abſtineat, levibus hypnoticis ſomnum ſibi conciliet, à fortioribus abſtinendo.

a. *Tuſſis gravidarum* Moriſot Deſlandes Préface du Traité des Accouchemens de Puzos; Frid. Hoffmann Obſ. 12.

Eſt in gravidis ſymptoma formidabile; procedere poteſt à multis principiis, ut, 1° à plethorâ gravidis familiari; 2° à ſenſibilitate uteri quem fœtus calcitrat; 3° à ſitu fœtus altiori; 4° à ſuppreſſâ leucorrhœâ, factâ in pectus metaſtaſi; in his omnibus caſibus laxantia, edulcorantia, bechica vel noxia, vel inutilia fermè ſunt.

Prodeſt in primâ varietate phlebotomia cum regimine 1°; quod valet etiam in 3° caſu, ſed in quarto nocet; nimis adhærent Medici, in tuſſi, & vomitu gravidarum, auxiliis ex phlebotomiâ, & catharſi petitis; quidni audent quandoque tentare ſemicupia, tonica, antiſpaſmodica, imò narcotica; forte ea remedia in gravidis diffamata ſunt, quia ab imperitis præpoſterè uſurpata. Hæc *D. Deſlandes.* Vidi puellam quæ ſyphilidis gratiâ balneabatur, ſed in lipothymiam ducebat quodvis balneum; ſcortum verò illud gravidum erat: uxor tamen Chirurgi gravida à balneis aliunde indicatis nullum incommodum patiebatur.

15. *Tuſſis hæmoptoica*; *Toſſe contumace, con ſputi cruenti in feminâ debole, emaciata* Del Papa conſult. 29. P. C.

Tuſſis contumax, per quam identidem ſanguinis quædam guttæ exſpuuntur in ſubjectis jam emaciatis & debilitatis, eſt phthiſeos ſæpè prodromus; in hac itaque humorum, & maximè ſucci bronchialis, acrimonia eſt incuſanda; docet autem obſervatio ſuccos digeſtivos à febriculâ aut à pure, ſi jam confectum ſit, ita vitiari, ut digeſtio vitioſa ſuccedat, & metus diarrhœæ periculoſæ concurrat.

In ſimili caſu auctor laudatus interdicit omnia cathartica, necnon phlebotomiam; clyſmata ex lacte vel aqua hordei cum ſaccharo & pauxillo ſalis ſuadet; deinde ut ſputum ſanguinis ſanetur, adſtringentia varia præſcribit, ut terram ſigillatam, corallia rubra, fungum melitenſem; ad tuſſem verò compeſcendam lambitiva, ſeu looch ex ſaccharo & amylo, ſuccum urticæ & hederæ terreſtris cum julapio de roſis ſiccis, necnon ſerum lactis diſtillatum, in quo cocta fuerint herbæ centinodiæ, hedera terreſtris, necnon bugulæ folia, cum cancris fluviatilibus & jujubis; præſcribitur etiam lac aſininum manè, & vaccinum veſpere; pro potu verò aqua di Nuocera, vel aqua cum pane toſto & pauxillo cinnamomi infuſis; laudatur etiam gelatina cornu cervi, nec omitti debent papaveracea noctu uſurpanda.

16. *Tuſſis à polypo* D. Samber Philoſ. Tranſact. n° 398. ann. 1727. P. C.

Violentam tuſſim expertus erat quinquagenarius; demùm poſt ſanguinis exſpuitionem copioſam, polypum priùs bronchiis adhærentem expectoravit; ſuperfuit verò phthiſis à quâ abſumptus eſt.

Tulpius obſ. 7. lib. 2. expectoratum polypum venæ pulmonari ramoſæ ſimilem obſervavit, poſt tuſſim hæmoptoicam: ſimilem polypoſam concretionem pariter expectoratam vidit *D. Nicols Philoſoph. Tranſact. n°. 419. anno 1731.* Videatur icon in libro citato.

17. *Tuſſis phthiſica* Morton. de Phthiſiologiâ lib. 2. cap. 3. *Toux de renard* vulgò, quia ducit ad foveam. P. C.

Eſt ea ſpecies quæ phthiſim incipientem deſignat, & quam ſæpiùs ægri cum catarrhali tuſſi, ſeu rheumate confundunt, atque ob titillationem gutturis procedere credunt à pituitâ acri, quam à cerebro delabi judicant. Differt autem ab illâ, 1° quòd tuſſis phthiſica ſtipatur ſenſu quodam ponderis in pectore gravantis, utpotè quæ excitetur à tumore glanduloſo, ſeu tuberculis pulmonum. 2° Quod in primo limine tuſſis phthiſica ſit difficultate reſpirandi ſtipata, & ab ipſo initio arida, arida inquam habitualiter per aliquot menſes; raro enim & accidentaliter muci, ſalivæque gutturalis exſpuitionem inducit, aſt non expectorationem, quæ intra aliquot dies, vel ſeptimanas catarrhali tuſſi ſupervenit cum levamine, anhelationis imminutione. 3° Tuſſis phthiſica verè perennis eſt, & licet per intervalla moleſtior evadat, nunquam omninò ad fatalem mortis terminum; ceſſat, atque tunc ſedatur, cùm verum pus ſuppurato tuberculo ejicitur. 4° Tuſſis

phthiſica initio morbi mitis eſt, ſine inſigni irritatione, longis & incertis intervallis ſæpiùs recurrens; è contra catarrhalis in primo limine ferox & ferè continua eſt. 5° Tuſſi phthiſicæ ferè ſemper inappetentia jungitur cum ſiti, & poſt cibum vomitio ſupervenire ſolet, ut pueris accidit in tuſſi clangosâ. 6° Vox rauca eſt, vel clangoſa & exilis; quod ob pulmonis obſtructionem accidit; tubus enim eò acutiorem ſonum edit, quò brevior eſt. 7° Huic tuſſi comitem ſe præbet reſpiratio difficilis, moleſta & anheloſa, præſertim ab ambulatione. 8° His demùm accedunt pectoris oppreſſio, hypochondriorum gravitas inſolita, iracundia & triſtitia, ita ut nec ſibi nec aliis placere & facere ſatis poſſint. 9° Dein pectoris in aliquo loco gravitas major, major tuſſis ex decubitu in alterutrum latus. 10° Potiſſimùm ſignum eſt etiam febris ſenſim creſcens, pulſu frequenti, urinâ rubrâ, vigiliis, inappetentiâ, calore manuum & pedum ſtipata, cum rubore fixo genarum; febris, inquam, mitis, lenta poſt paſtum diſcernenda, cæterùm homotona, uſquequò ſuppuratio facta ſit; nunc verò hectica veſperè exacerbans evadit. 11° Tandem tabes, ſeu inſenſibilis ſtatim & gradatim creſcens conſumptio, aut extenuatio incipientis phthiſeos, adeòque tuſſis phthiſicæ ſignum eſt, & ultra procedente morbo phthiſis eſt confirmata, nullumque dubium ſupereſſe poteſt.

18. *Tuſſis rheumatica* Nicol. Roſen. diſſert. de tuſſi. Frid. Hoffmann §. 11.

Dicitur etiam inflammatoria, illa quæ febrem comitem habet, & à phlogoſi pulmonum pendet.

Horripilationes & febriles commotiones, cum tuſſiculâ ſiccâ, ab initio ſentiuntur, quæ veſperi cum pulſu & calore acutis ingraveſcunt; accedit dyſpnœa, pulſus celer, & duriuſculus, dolor pectoris tuſſiculâ exacerbans cum doloribus vagis thoracis; cruor extractus eſt phlogiſticus. Differt à *catarrhali* defectu coryzæ, ſternutationis, anginæ; à *febrili* ſimplici per dolores rheumaticos pectoris, craſſam ſanguinis cruſtam, &c; Indicantur phlebotomiæ repetitæ, potus theiformis, diluens, calidus, ex paſſulis, glycyrrhizâ, hordeo, ficubus, julapia ex ſyrupis capillorum veneris, althææ, &c: juſcula ex rapis, braſſicâ rubrâ, pulmone vituli vel vervecis, additis ſebeſtis, vel dactylis, aut jujubis, &c.

19. *Tuſſis arthritica* Muſgravii cap. 12. hiſt. 1.

Ea pendet ab arthritide repulsâ, & niſi materies arthritica pedes iterùm afficiat, fruſtra bechicis impugnatur, ac periculoſa eſt.

20. *Tuſſis exanthematica; à Scabie repulſa*, Frid. Hoffmann III. 111: à *tinea repreſſa*, idem ibidem.

21. *Tuſſis verminoſa*, Schenckii lib. II. pag. 249.

Conſtat obſervationibus, octo Authorum à *Schenckio* citatorum, tuſſim quandoque pendere à variis inſectis intra pulmonem deliteſcentibus: horum inſectorum plurima ſunt larvæ aut puppæ; cum aëre ſcilicet haurimus quandoque ſemina, vel ovula muſcarum, quæ excluſa in pulmonibus ſuppeditant larvas apodas, quæ vermium nomine apud Medicos hiſtoriæ naturalis

ralis contemptores audiunt; quandoque etiam vermes, ſi credamus Authoribus, expectorati ſunt; ſic album & longum vermiculum in pulmone ſe reperiſſe teſtatur *Morgagni.*

Succo marrubii & ſcilla utebatur *Benivenius* ad pulmonicos vermes enecandos.

A vermibus inteſtinalibus excitari tuſſim infantum vulgaris eſt opinio; atque hæc tuſſis ſicca cum genæ alterutrius fugaci rubore ut plurimùm eſt lumbricorum indicium; hanc tuſſim catharticis & anthelminticis aggredimur.

22. *Tuſſis calculoſa*, Schenckii Obſ. lib. II. pag. 246, ubi viginti quatuor Authorum obſervationes de hac ſpecie referuntur.

Calculi pulmonares à magnitudine lentis ad nucis volumen variant; alii ſunt cretacei, alii murales, plures tophorum arthriticorum friabilitatem obtinent; dantur & grandinei ſeu ſubpellucidi & à muco indurato oriundi. Undecim calculorum pneumonicorum obſervationes videre eſt *in Ephemeridibus Nat. Cur.* Ipſe habeo calculum ante decem annos tuſſi rejectum à virgine quæ adhucdum viget, phthiſicæ matris filiâ. Plures verò ex his, qui calculos tuſſi rejiciunt hæmoptyici, phthiſicive demùm moriuntur.

23. *Tuſſis xerolaryngea. Sécbereſſe de la gorge*, Dictionnaire de ſanté.

ORDO SECUNDUS.

Anhelationes Oppressivæ,

Difficultas anhelitûs Mercurialis; *Inſpirationis vitia* Ettmulleri; *Reſpirationis læſiones* Mangeti; *Gallicè* Oppreſſions de poitrine, Eſſoufflemens.

Hic ordo continet morbos, quorum maxima pars lædit conſtanter reſpirationem, maximè verò inſpirationem, ſine febre inflammatoriâ; quare diſtinguuntur à pleuritide, peripneumoniâ, hepatitide, in quibus ſcilicet phlegmaſia eſt præcipuum ſymptoma; difficultas quidem reſpirandi multorum morborum diverſæ claſſis eſt comes, ut febrium, hydropum, ſpaſmorum; verùm in hac claſſe reponimus eas anhelationes quæ ægritudinis præcipuum ſymptoma conſtituunt, de quo ægri primò & potiſſimùm conqueruntur.

VI.

VI. Stertor; *Renchos* & *Renxis* Hippocratis; *Ronchus* Slevogtii Diſſertat. de Roncho; *Rattling* Anglorum; *Ronflement*, *Sterteur*, *Râlement*. Occitanis *le Râle.*

Eſt anhelatio ſonora, ſeu ſono involuntario, ſæpiùs rauco, quandoque ſibiloſo, ſtipata, qualis apud bene multos ſanos dormientes obſervatur.

Stertorem pro lubitu effingit quiſque laxatis chordis vocalibus, & aëre velum palatinum, ac uvulam in tremulos motus agente.

Ita & pro lubitu ſtertorem, *raſationem Gordonio* dictum effingimus, quoties gargariſma in gutture volutamus, & aërem efflatum intra aquam agitari cogimus.

Stertor qui fit ore clauſo, cujus proinde ſonus naſalis eſt, cum alternâ genarum inflatione & detumeſcentiâ, qualis obſervatur in illis qui fumum tabaci alternis vicibus efflant, Gallis dicitur *Ronflement ;* qui verò ore patulo, qualis in agonem ducentibus, propriè *Râlement*, Occitanis *Râle* nuncupatur; alternat ſæpe in aſthmaticis ſtertor ſono gravi & rauco, cum ſtertore ſibilante, ſeu *ſibilo :* horum verò omnium ſonorum theoria adhuc deſideratur. Stertor apoplecticus eſt cum reſpiratione ſublimi quidem, ſed rarâ; unde differt à ſtertore aſthmatico, qui eſt cum reſpiratione frequenti: an à chordarum vocalium motu tremulo ſenſibili pendeat ſtertor agones non auſim decidere; motus vibratorius homotonus ambarum chordarum ſonum edit ſuavem; aſt ſi alterutra ex his chordis ſenſibiliter tremat, nec cum altera conſonet, tunc ſonus edetur raucus & diſſonans; ſtertores hactenus citati ſunt aliorum morborum ſymptomata ſecundaria.

Num verò ſtertor ſit quandoque ſymptoma primarium dubito; niſi forte ſtertor ille qui infantulos quandoque continuò & per multos menſes affligit, qui ronchus *Slevogtio* nominatur. Vide *Tom. 2 Diſputat. D. Halleri de morbis pectoris.*

1. *Stertor aſthmaticus*, ille eſt qui orthopnœam & aſthmatis paroxyſmos comitatur.

2. *Stertor apoplecticus*, eſt ille qui apoplexiam & agonem in plurimis caſibus terminat. Hi ſtertores à conſueto quibuſdam ſanis dormientibus ſtertore maximè diſtinguendus eſt. De his ſymptomatis plura dicere ſuperfluum eſt.

VII. Dyspnœa; *Difficultas reſpirandi* Latinis; *Diſnia* Gordoni Lilium; *Sanguiſugum* Gordoni de Aſthmate; *Pſeudo-Aſthma* Alex. Benedicti Lib. III cap. 33; *Aſthma ſpurium* Riverii Lib. VII cap. 1; *Aſthma continuum* Car. Piſonis & Floyeri; *Dyſpnée; courte haleine.*

Eſt morbus cujus præcipuum ſymptoma eſt anhelatio frequens, cum ægritudine chronicâ, non intermittenti, ſine ſignis hydrothoracis, nec empyematis.

In

In febribus & phlegmaſiis eſt anhelatio frequens, reſpondens pulſûs ipſi frequentiæ, ſed quæ non eſt præcipuum ſymptoma. In *orthopnœâ* ægritudo eſt acuta; in *aſthmate* intermittens; in hydropibus, ut aſcite, tympanite, præcipuum ſymptoma eſt abdominis intumeſcentia, ut in phiſconiâ & graviditate; hinc patet quomodo *dyſpnœa* genus ſit ab aliis diſtinctum; verùm quo pacto ab hydrothorace & empyemate poſſit diſtingui, dictu difficile eſt: *Vide Hydrothoracem*, &c.

Dyſpnœa ſumitur à Veteribus, ut aſthma ab Arabibus, pro deſignandâ hac claſſe, ſeu anhelitûs difficultate.

1. *Dyſpnœa pituitoſa*, *Hydropneumonia*; *Œdeme du poumon;* C.

Eſt ea ſpecies quæ à pituitâ, ſeu lymphâ pulmonem relaxante & infarciente pendere creditur.

Difficile eſt eam ab hydrothorace diſtinguere, niſi tamen in hydrothorace percipiatur fluctuatio aquarum, agitato ægri thorace, quod ſignum in dyſpnœâ non adeſt: de cætero adeſt pallor faciei, pedum veſpertina intumeſcentia œdematoſa, copioſa muci expectoratio, temperamentum pituitoſum, levamen ab expectoratione: difficultas reſpirandi creſcit à ſitu horizontali, maximè à ſupino; præceſſerunt morbi pectoris inflammatorii, catarrhoſi.

Cura. Indicantur levia aperientia, quæ phlegma viſcidum pulmonum vaſa infarciens reſolvant, & diuretica quæ foras ſerum luxurians educant; caveatur à catharticis quæ nimium commovendo anhelationem augeant: convenit itaque gummi ammoniaci drachma cum octo granis tartari vitriolati, in pauxillo vini albi ſolvatur gummi, & omni manè ſumatur, ſuperbibendo uncias tres decocti baccarum juniperi, foliorum marrubii, & pulmonariæ Italorum; veſpere adhibeatur tartarum vitriolatum cum aquâ hyſſopi; ad anacatharſim juvandam ſyrupi de tabaco cochlear unum, vel ſperma ceti in oleo amygdalarum ſoluti, aut cum ſaccharo contriti ad ſcrupulum; dein pilulæ balſamicæ ad drachmam uſurpentur ex balſamo Peruviano, extracto florum hyperici, gummi guaiaci & ſucco glycyrrhizæ, ſuperbibendo juſculum, vel levem offam deglutiendo.

Æger alternis utatur offis, & juſculis, aër incenſo ſtorace, benzoino, thure, ſalubrior reddatur, &c.

2. *Dyſpnœa à tuberculis* Boneti Sepulchret. obſ. 39, 40, &c: *A ſcirrho pericardii* Diemerbroeck; *Ab exſiccatis pulmonibus* Sennert. prax. libr. 2.

Tuberculum voco ſcirrhum pulmonis; quippe dantur ſimiles tumores qui nunquam in ſuppuratum abeunt, & tubercula cruda vocantur. Memini me vidiſſe in cadavere mendici dyſpnœici, qui nullum pus unquam exſpuiverat, de cætero emaciatus, & hecticâ dudum laborans obierat, totum pulmonem nigrum & ſcirrhoſum. *Vide Phthiſim ſiccam.*

A ſpiritûs frumenti abuſu frequens eſt hic morbus apud Saxones; inde enim ſcirrhus pulmonum, *dumpen* Saxonibus dictus: *Haller Phyſiol. lib.* 5 *pag.* 27.

Qui dyſpnœâ paulatin contabeſcunt, ſi eorum pectus aperiatur, illis

nullum ulcus in pulmone apparet, ſed pulmones veluti fumo exſiccati conſpiciuntur, ait *Sennertus de pulmonis intemporie ſicca.* Cognoſcitur verò hic affectus reſpiratione parva & frequenti, ſiti continua, ſputo pauco. Huic obnoxii ſunt Aurifabri & Chymici ob halitus, quibus pulmones exſiccantur; hunc morbum *Paracelſus* vocat *Berſuchx*, & memorat *Schenckius Epiſt. 72.*

3. *Dyſpnœa calculoſa* Bonet. Sepulchret. obſ. 44, 46, &c: *à calculis pulmonum* Fabricii Hildani Cent. II, Obſ. 29; Schenckii Lib. II, p. 146.

Ut ſcirrhi obſident non rarò glandulas bronchiales, ita quandoque in illis glandulis generantur calculi duriſſimi, inæquales, ſcabri, lentis magnitudine, qui tuſſiendo ejiciuntur, nec ſemper phthiſim inducunt.

In pulmone dyſpnœici lapillos minutos, friabiles, caſei veteris fragmentis ſimiles inventos dicit *Salmuth. centur. 1 obſ. 7*: Ego veros calculos gypſeos expectoratos habeo; ſimiles in Cardinalis Cajetani pulmone viſos narrat *Crucius. Vide* numeroſas obſervationes ſimiles apud *Bonetum Sepulchret. obſerv. 46.* Huc pertinet dyſpnœa à metallis in pulmone concretis, *ejuſdem obſerv. 44*, ex *Gregorio Horſtio lib. 7 obſ. 25*: & ex *Sennerto.*

In his caſibus lacticinia tantò magis indicantur, quò frequentius eſt maciem & hecticam accedere: pro diſſolvente verò calculorum ſapo videtur convenire; aſt in concretis metallicis *Mangetus* & *Horſtius* laudant mercurium dulcem.

4. *Dyſpnœa ab hydatidibus* Boneti Sepulchret. obſ. 33, 36. Schenckii Obſ. de veſiculis tuſſi rejectis, p. 249. C.

Vix cognoſcitur hæc ſpecies ante extiſpicium; adeſt reſpiratio celer, frequens, difficilis; inſpiratio tamen difficilior; accedit ſitis, pervigilium, rubedo genarum, febris hectica, ſputum paucum, ſalſuginoſum, non purulentum; ſecto cadavere inventæ ſunt veſiculæ in toto pulmone, aqua flava turgidæ, obſervante *Lælio à Fonte conſult. 8* vel humore lento pellucido inſtar albuminis ovi turgent hydatides, ut vidit *Mangetus.*

5. *Dyſpnœa à ſteatomatis* Boneti Sepulchret. obſ. 34, obſ. 5 *à carcinomate* Jacotii in coacas; *à glandulis*, &c: Vide orthopnœam à lipomate. C.

Differunt ſteatomata pulmonum à tuberculis duris, ex eo quod tubercula ſcirrhoſa glandulas bronchiales obſideant in angulis bronchiorum; ſteatomata verò alibi enaſcantur, nec dura ſint.

Steatomata quæ in cavo bronchiorum crepant, & ſuum ſebum effundunt, vomicam pulmonum conſtituunt, de quâ inter ſpecies phthiſeos agemus; ſæpe verò nulla ſui ſigna characteriſtica præbent ſteatomata.

6. *Dyſpnœa* à *vomica* Boneti Sepulchret. tom. 1 obſ. 25, pag. 565; *Vomica pulmonum* Williſii, Bellini, &c; *Vomique du poumon.*

Vomica dicitur cyſtis, vel folliculus materiâ puriformi turgidus; nec proinde diſcrepat ab ſteatomate niſi paulò majori fluxilitate materiæ contentæ, & quod ſteatoma vocetur, cùm partes externas obſidet; differt verò ab apoſtemate quòd materies ſit ab inflammatione oriunda in apoſtemate,

te, verumque pus; aſt in vomicâ & ſteatomate mucus quidam adipoſus, calore liquefactus, qualis in veſicis hydatidoſis viſcerum toties obſervatur: cùm itaque folliculus glanduloſus, vel capſula vaſis lymphatici dilatatur, vel cellula adipoſa turgeſcit, ſenſimque creſcit, fit vomica, quæ in pulmone genita nullam vel exiguam febrem excitat, parvam, lentèque per annos creſcentem dyſpnœam creat, cum tuſſiculâ ſiccâ, uſquequo demùm rupto folliculo, vel pus copioſum foras anacatharſi expectoratur, & fit phthiſis à vomicâ dicta; vel in cavum pectoris effunditur, unde empyema; vel intervallis coſtarum protuberans extrorſum aperitur; vel confeſtim pulmones intus aggravans pure viſcido obſtruens ægrum ſubitò enecat.

Signa dyſpnœæ à vomicâ pendentis ſunt obſcuriſſima: æger languet, tuſſit, lecto non affigitur, dolorem obſcurum alicubi in pectore percipit, maximè cùm vehementer tuſſire conatur; quandoque ſub finem pauxillùm puris fœtidi expectorat ſine febre, aut cum febre exiguâ; anxius, triſtis: ſunt qui quotannis vomicâ minori ruptâ pus cum febre expectorant, & convaleſcunt in intervallis: ſunt qui ſubitò pus & ſanguinem confeſtim expectorant ad plures libras, & tunc phthiſici evadunt, ex quâ tamen phthiſi ſpeciali evadunt, ſi folliculum expectorent; imò non expectorato ſenſibili folliculo, ut *Williſii* obſervata docent, & ipſe vidi. Qui ſuadent emetica ad rumpendam vomicam, minimè timent ne æger ruptâ ſubitò vomicâ ſuffocetur, ut accidit Vaugelaſio aliiſque.

7. *Dyſpnœa à phiſconia*, Vide Bonet. Sepulchr. tit. de dyſpnœa ob molem hepatis, ejuſque protruſionem verſus diaphragma obſ. 12. & 172; ob renis molem nimiam, obſ. 141; *à maſſa carnea crinita in abdomine*, obſ. 143; *ab omento craſſiori*, obſ. 158; *ab inſigni meſenterii tumore*, obſ. 156. L.

8. *Dyſpnœa à graviditate*, Bonet Sepulchr. Obſ. L.

9. *Dyſpnœa tympanitica*, Bonet Sep. Obſ. 147, 148, 150; *à flatu in inteſtinis, abdomine, &c.* C.

10. *Dyſpnœa rachitica*, Bonet Sep. Obſ. 116; *à coſtarum extremis oſſeis*, Plater Pr. Lib. I. cap. 4; *à ſterni prava conformatione*, Riolan. Ench.; *à cartilagine enſiformi oſſea, longa*, Diemerbroeck Lib. IX cap. 14; *ab oſſificata pleura* Schenckii; *ab oſſificatis bronchiis*, D. Deidier Obſerv. L.

11. *Dyſpnœa à corde*, Boneti Sep.; *a corde capitis magnitudinem adepto*, Ballon. Epid. Lib. II p. 144; *à corde polypis farcto*, id. ibid., Willis Tract. de hyſteria, Tulpius Obſ. Lib. I cap. 17, *à corde adipoſo nimis amplo* Bonet Sep. Obſ. 103; *ab auricularum aneuryſmate, Horſtii*, P. de Marchettis. C.

Dyſpnœa palpitatioque ſunt fortiores obſtructis vel diſtentis partibus ſiniſtris cordis, ut auriculâ vel ſinu, quàm dextris; Vide *Albertini Act. Acad. Bonon. 1731.*

12. *Dyſpnœa à pneumatia*, Riolan. Enchirid.; *ab emphyſemate pulmonis*, Bonet. Sepulchret. Obſ. 132; Vide Aſthma equinum Floyeri Append. C.

Pneumatia Hippocratis eſt flatuum collectio intra thoracem, vel thoracis tympanites.

Fœmina, 30 annos nata, difficillima reſpiratione, tuſſi interdum ferè ſuffocativa laborabat; antihyſtericis morbus exaſperabatur; pulſus erat inæqualis, parvus; reſpiratio ſublimis, brevis, pulmones in exſpiratione ſurſum trahi & natare ægræ videbantur; minima mutatio tempeſtatum ſymptomata adaugebat. In pulmonibus inventus eſt aër per membranam celluloſam diſperſus, hinc inde verò veſicas elaſticas pugno majores referebat; pulmo in terram projectus vi elaſtica reſiliebat; hic morbus phthiſis aërea à *Storckio* vocatur: ſublevabatur phlebotomiis, paregoricis, emollientibus & bechicis. Vide *Storckium Ann. Med. II. pag. 239*. Lac cum infuſo ſeminum carvi & fœniculi aliàs profuit.

13. *Dyſpnœa à ſtomacho*, Bonet Sep. Obſ. 141, 142, 143, *ab ægagropila in ventriculo*, Charleton de Lith.; *ab abſceſſu ventriculi*, Piſo de morb. à colluv. ſer. Lib. III cap. 4. D.

14. *Dyſpnœa à liene*, Bonet. Sep. Obſ. 154, 155; *ab abſceſſu juxta lienem; à lienis mole adaucta, à liene duro, luxato, &c.* C.

15. *Dyſpnœa traumatica* Tulpii; *à læſo magno pectorali muſculo*, Mery Mem. de l'Acad. R. des Sc. 1713; *à contuſo, icto thorace; à vulnere pectus ſubeunte & infuſo cruore intra cavum thoracis*, Vide Heiſter Vulnus Thoracis; *Empyema ſanguineum* Chirurgorum. A.

16. *Dyſpnœa Galenica.*

Eſt ea quam inducere per elegans experimentum *Galenus* tentavit in brutis; ligatis ſcilicet aut reſectis nervis diaphragmaticis, vidit ille dyſpnœam ſupervenire; cùm enim ſic debilitato diaphragmate totum reſpirationis opus incumbat exſequendum ab aliis muſculis, iſti ſociis deſtituti difficiliùs opus exſequuntur. Idem accidit intactis nervis, ſi minor ſit fluidi nervei quantitas, ut in convaleſcentibus; actionis enim difficultas creſcit, prout potentia motrix minor eſt ſub eâdem reſiſtentiâ; hinc fit ut convaleſcentes, cùm non poſſint ſolitæ amplitudinis reſpirationem perficere, minores, ſed tantumdem frequentiores reſpirationes inſtituunt.

17. *Dyſpnœa à gaſtrocele* Vandermonde Novembr. 1758. pag. 518. D. Bonnet Chirurg. à Limoux. Collect. Acad. tom. 3 pag. 697. L.

Monialis à quindecim annis laborabat dyſpnœâ poſt paſtum recrudeſcente, & ſæpe aſſumptorum vomitione. Inventus eſt poſt mortem ſtomachus intra cavum pectoris.

In adoleſcente qui à ſumptâ liberaliùs cereviſiâ turbidâ multum ejecerat materiæ pici ſimilis, & obierat, inventus eſt ſtomachus ab ortu in cavo ſiniſtro pectoris locatus, ita ut pylorus ad claviculas uſque aſcenderet; mirum autem quòd reſpiratione liberâ gaviſus eſſet, nec niſi poſt liberaliorem potationem momentaneâ ſuffocatione premeretur. Vide hujus hiſtoriam apud *Thom. Bartholinum, centur. 6. Hiſt. anat. 55.*

Civis Monſpelienſis, *Rat* dictus, ab ortu etiam gerebat ſtomachum in pectoris cavitate ſiniſtrâ, licet exiguâ difficultate reſpirandi oppreſſus, ita ut militiam ſatis commodè exercuiſſet; in eo vero pectoris cavo pulmo deerat: *Riverii obſ. 67. centur. 3.*

Aleſiæ ſimilis gaſtrocele obſervata eſt in prægrandi muliere, quam rectè valentem vidi.

18. *Dyſpnœa ſcorbutica* Sennert. de ſignis ſcorbuti; Eugalen. obſ. 6, 7, 8, *&c.* Lind. de Scorb. C.

Difficilis reſpiratio & pectoris anguſtia, frequens ſcorbuti ſymptoma eſt, cujus principium ipſi ægri in abdomine indicant quaſi flatus diaphragma ſurſum pellerent; tanta eſt illa anguſtia, ut ægri unicè de hac conquerantur, lipothymiamque ex eâ metuant, necnon viſus obſcurationem jam patiantur, & animam ſtatim reddituri videantur: ea dyſpnœa brevibus intervallis recurrit, dein augetur, vel remittit; nulla tamen adeſt tuſſis, nullus ſtertor, ſibiluſve; poſt validum exercitium illa dyſpnœa augetur ad lipothymiam, & visûs obnubilationem, ita ut ægri non agnoſcant adſtantes. *Lind* addit ab hac dyſpnœâ ſcorbuticos quandoque ſubitò è medio tolli ſine ullo pectoris dolore.

19. *Dyſpnœa aneuryſmatica*, Morgagni Epiſt. XVIII. 17 &c.

Ab aneuryſmate aortæ ſupra cor, quod *Malpighius* & *Ramazzinus* non cognoverunt, niſi cadaveris extiſpicio, licet ægrum ritè medicantes: Poſt tuſſim ſiccam, diuturnam, acceſſit dyſpnœa, & dein per paroxyſmos recurrebat orthopnœa, ferè ſtrangulans, ſine febre; angor ex deglutitione; ſenſus auræ ex hypochondriis aſcendentis; hinc ſuſpicio hypochondriaſeos; nullum levamen niſi à ſitu capitis & pectoris antrorſum inclinati; aneuryſma premens œſophagum hæc ſymptomata inferebat. Vide *Cardiogmum* & *Palpitationem.*

20. *Dyſpnœa polypoſa* Clar. Dalbis *Journ. de Med. Juill. 1759.*

Ea eſt quæ fovetur à concretione polypoſa in bronchiis tereti ramoſa quam anacatharſi rejectam obſervavit Author. Vide *Tuſſim.*

21. *Dyſpnœa plethorica.*

Mulier à duobus annis ita ſuffocabatur ut qualibet die neceſſum foret ter ſaltem venam tundere, & bis mille phlebotomias paſſa erat cùm morbi hiſtoria Monſpelium pervenit; quâ auditâ ſuaſit *D. Chaptal* ut ægra in balneo calido ſæpius elueretur, additis frictionibus, ut cutis, vernice velut obducta, liberè perſpiraret, & ſic averteretur illa plethora ab adiapneuſtia procedens; quo ſolo remedio intra decem dies ægra convaluit.

22. *Dyſpnœa ab aortæ anguſtia*, Morgagni Epiſt. XIX. 51.

Virgo parum menſtruata, quoties ſe movebat dyſpnœâ laborans, tandem ſuffocata & convulſa periit. Aortæ parietes, juxta cor craſſiores, ejus cavum anguſtabant, unde pulmones copioſo ſanguine obruti, quod in greſſu & motu artuum accidit, eo ſanguine vix liberare ſe poterant, cùm aorta quantum emitterent pulmones non poſſet tranſmittere ſanguinem.

VIII. Asthma dicitur ab *aazo* Græcè, *anhelo*; *Suſpirium* Celſi & Senecæ; *Aſthme*, *Pouſſe.*

Eſt chronica, periodica reſpirandi difficultas, aſthmatis præcipuum ſymptoma.

Differt à dyſpnœâ, quòd iſta continua ſit; ab orthopnœâ, quòd iſta ſit acutus morbus.

Aſthmatici dicuntur Gallicè *Aſthmatiques*; de jumentis verò dum agitur, *pouſſifs*, Anglicè *Broken-Winded.*

Aſthmatis in genere principium morbificum & proximum eſt obex periodicè recurrens pulmonum alternæ dilatationi & conſtrictioni oppoſitus, circulationi verò ſanguinis vix noxius; hunc obicem natura fortioribus reſpirandi conatibus removere, corrigere; ſputum ſæpè viſcidum tuſſis interventu expectorare contendens paroxyſmos efficit; principii morbifici, & conatuum eorum naturæ concurſus cauſam morbi conſtituit; cùm conatus naturæ pacati vel interpolati ſunt, nec ita vehementes ut virium vitalium magna jactura ac diverſio ſubſequatur, morbus diuturnus eſſe poteſt, non verò acutus; morbus verò diuturnus eſt potiùs quàm chronicus aſthma, cùm in genere vix vitæ periculum portendat, ſaltem aſthma vulgare, quod utplurimùm cum ægro conſeneſcit.

1. *Aſthma humidum*, Riverii praxis; *aſthma pneumonicum* Williſii; *humorale* Baglivi; *aſthma ſtatulentum* John. Floyer treatiſe of the aſthma; *aſthma ſpitting or humid* ejuſdem; *aſthme ordinaire.* P. C.

Floyerus Medicus Anglus cùm triginta annos hoc morbo laboraſſet, de eo ſcripſit librum eximium, ex quo morbi deſcriptionem eruere conſultum duxi.

Præludium: Pridie acceſſûs ſtomachi plenitudo, ructus inſipidi, præcordiorum anguſtia, flatibus ſtomachi expanſis tribuenda; ſuccedit fervor ſanguinis, calore enim lectuli angitur æger; vino, igne, tabaco ſe incaleſcere percipit, frigido potu ſtomachus ejus ſublevatur, cauterium ſi adſit, dolet, calet, cruentatur; caput ſtupet, leviter dolet; ſomnolentia, pandiculatio, oſcitatio, & noctu copioſæ urinæ aquoſæ mictio, quæ intensè colorata poſt acceſſum cum ſedimento; accedit artuum gravitas, anxietas, caput veluti fumo plenum videtur; inſpiratio difficilis perſentitur, rauceſcit vox, diaphragma ægrè deſcendere videtur, laborem in aëre inſpirando exerit æger, tuſſis convulſiva ſicca, vel quid paucum viſcidum extrudens, in fine verò acceſſûs multum.

Invaſio: Horâ circiter ſecundâ matutinâ, pectus conſtringi, diaphragma ſurſum trahi, rigeſcere videtur, non niſi cum labore deprimitur, aſt multò major eſt difficultas coſtas elevandi pectuſque dilatandi, ad quod concurrere opus eſt muſculos lumborum & ſcapularum; æger è lecto ſurgere cogitur, inſpiratio difficilis eſt, multò magis quàm exſpiratio, quæ ideò lenta & tarda; aſthmaticus vix poteſt tuſſire, exſpuere, nares emungere, aut loqui; ſtertor vel raucitas in exſpiratione apparet; alterutri lateri difficiliùs incumbit, & dein ex eodem pulmonis latere ſputa procedunt; flatulentia ſtomachi creſcit, & inſpirationi partim obſtat; ſi acceſſus ſit intenſus, vomitio bilioſa concurrit; frigida appetuntur; calida ut vinum flatulentiam augent; ſæpiùs acceſſus invadit vacuo ventriculo poſt catharſim, jejuniumve; ſi verò ſtomacho benè paſto accidat, diutius durat, & intenſior eſt. Aſthmaticus incaleſcit

leſcit ad ſudorem uſque cum pulſu celeri, licet inæquali; febricula illa à lacte intenditur; ſurgens è lecto alvum pluries dejicit cum flatibus.

Acceſſu perſeverante pulſus debilis & intermittens eſt, manus & pedes frigeſcunt, facies liveſcit, accedunt cardialgiæ & palpitationes, deglutitio difficilis evadit & ſonora, ructuoſa. Labia ſugentis inſtar diſponuntur, oculi prominent, & lachrymas profundunt ſine mœrore; oculorum ambitus cutaneus livet, muſculi ſubſident, motus artuum languet, dein caput dolet, turgidum eſt, & phantaſmatis ut in inſomnio deluſum, ſomnolentia ægrum invadit, ſed erectus vel in ſedili ſedens vix ſomno indulgere valet, in alterutrum latus vel antrorſum inclinato capite, non verò retrorſum: à cubiculo anguſtiore, ab igne, à pulvere multùm læditur, nec non à pravis odoribus, à vino, ab illis quæ pectori incumbunt; dantur acceſſus ephemeri ſeu qui intra paucas horas ſputo viſcido terminantur, quales accidunt initiò morbi antequam periodos ſtabiles acquirat; acceſſus utplurimum tres, quatuor, vel quinque dies divexant, quibus elapſis æger expectorat uſque ad ſequentem acceſſum; acceſſus ſexaginta hieme, viginti circiter æſtate patiebatur *Floyerus*, æſtivi acceſſus intenſiores erant, & longiores hibernis; quò longiores acceſſus fuere, eò intervalla longiora & reciprocè; ad phaſes lunæ nunc has nunc illas intenduntur acceſſus; regelaſcentibus aquis nec non vento orientali flante, revertuntur quibuſdam.

Cura aſthmatis humidi ſeu flatulenti juxta *Floyerum*, alia in paroxyſmo, alia extra paroxyſmum.

1. *In paroxyſmo*, clyſmate præmiſſo, vomitorium lene ex oxymelitis ſcillitici ſemiunciâ cum oleo amygdalarum, vel ex ſeminum raphani drachmâ ſemiſſe, ventriculum exonerat, & acceſſum aſthmatis ſæpè fugat; fortiora emetica anhelationem intendunt. Phlebotomia mirè levat, ſed in extremâ anhelatione eſt adhibenda, non in vulgaribus acceſſibus, ne ſucceſſu temporis hydropem accerſat. Potus refrigerans & diluens adhibeatur, ut infuſum panis toſti, aqua leviſſimè acidulata ſale prunellæ, vel nitro, vel ſale ammoniaco, vino; limonata, ſerum lactis, decoctum hordei; veſicatoria humeris, tibiiſve apponunt Angli ad ſerum derivandum. Hora ſomni vel ſyrupus papaveris vel laudanum liquidum parvâ doſi propinetur: primâ ſaltem die juſculis aut cremoribus tantùm utatur, imò duabus ſequentibus diebus, ſi vehemens ſit anhelatio; dein offis, ovis cum multo aceto, pane, vino aquato utatur. Linctus ſit ex oleo amygdalarum & ſyrupo papaveris ana, unciâ, oxymelitis ſcillitici ſem-iunciâ, ſacchari càndi drachmis duabus, capiat cochlear bis vel ter in die; pro ſyrupo aſthmatico miſce ſyrupi de althæa, de eryſimo, de praſio, ana, uncias duas, oxymelitis ſcillitici, & aquæ bryoniæ compoſitæ, ana, unc. unam, balſami peruviani drachmam ſemiſſem, ſumat manè hujus cochlear. Copioſus uſus aquæ cum pauxillo nitri & ſalis ammoniaci, atque veſpere ſemicochlear aceti ſcillitici cum oleo amygdalarum pectus utplurimum ſublevat.

Zecchius in vehementi acceſſu laudat croci grana decem, moſchi granum unum, in cyatho vini optimi.

2. *Ad-*

2. *Ad paroxyſmos prævertendos.* Vomitio ope aceti ſcillitici cum oleo, vel decocti ſeminum raphani, vel cardui ſemel in menſe, ſi acceſſus frequenter recurrant, ſecùs ſemel vel bis in anno; ſed veſpere emetici vel cathartici paregoricum non eſt omittendum; clyſma ſemel in hebdomada iteretur; catharſis vulgaris eſt in uſum ſemel, biſve poſt vomitorium vocanda, vel ſemel intra quatuordecim dies, ſi intra illud tantùm intervallum recurrat aſthma; ſi aſthma catarrhale fuerit, decoctum ſudorificum leve adhibeatur. Diuretica minùs videntur indicata cùm aſthmatici in diabetem ſæpè vergant; ad corrigendam mucoſam & flatulentam cacochymiam potus ſit ex decocto hordei, ſero lactis pro junioribus; lac aſininum ſputa ſæpè incraſſat; rari ſunt, quos potus aquarum Bathenſium juvet. Optimus victus eſt ex carne elixâ vel aſſâ, potus ex aquâ, addito pro ſeneſcentibus vini pauxillo; veſtimenta denſa calorem intendunt, frigus ſputa incraſſat, mœror acceſſus excitat, exercitium minimè negligendum. Amara ſtomacho proſunt, ſed leviſſima uſurpanda ſunt. Plures urinæ ſuæ potus aſthmaticos juvat; ſatius eſt ſal ammoniacum adhibere multâ aquâ dilutum; chalybeata, vitriolica, omnia adſtringentia nocent aſthmaticis. *Galenus* laudat aloëm in aceto ſolutam, & rectè monet morbum eſſe potiùs in paroxyſmo blandiendum quàm curandum; ita ut abſtinendum ſit juxta *Septalium* ab emeticis, ne ægrum ſuffocent, à catharticis, imò ab enematis: ipſemet *Floyerus* tentatis omnigenis remediis minimè convaluit.

Aſthma vulgare quod in ſcholis humidum dicitur minimè pendet à laxitate pulmonum, ut vulgò dicitur, & ratione temperamenti ægrotantis poteſt dividi in pituitoſum, & in ſanguineum; aſt in pituitoſo ipſo, calefacientia, exſiccantia ſæpè nocent, ut patet ex hiſtoriâ aſthmatis *Floyeri.*

2. *Aſthma Convulſivum* Williſii de aſthmate cap. 12, Baglivi lib. 2 pag. 203; Boerhaave Conſult. *Aſthma occultum*, *ſiccum* Ettmulleri pag. 162, Aretæi lib. 3 cap. 11 ex Frider. Hoffmanno; *Aſthma convulſivum à ſcabie*, Frid. Hoffmann. T. III pag. 96. P. C.

Diſtinguitur ab humido 1° quod ſubitò acceſſus ægrum corripiat; 2° quòd à dolore ſeu crampo cujuſdam partis pectoris ineat, maximè ſi quædam pars pectoris olim vulnus vel ictum paſſa fuerit; 3° quòd violenta ſint ſymptomata; ſed nullum eſt certius ſignum quàm ſi aliarum partium convulſio adſit, aut præceſſerit; illud verò aſthma vix ullam anacatharſim acceſſit. *Williſius* putat materiem hujus morbificam non eſſe in pulmonibus, ſed in nervis muſculos thoracis adeuntibus, unde illud aſthma non eſſe pulmonare contendit.

Hanc ſpeciem Helmontius vocat *caducum* pulmonis, id eſt *epilepſiam pulmonis*, ut ait *Baglivi. Vide Helmontium de aſthmate n° 14. Vide* deſcriptionem ab *Aretæo* traditam. Vide *crampum diaphragmatis Lindani.*

Adoleſcens illuſtris, dives, caſeo toſto ad cœnam uti ſolitus, à cœnâ lectum petens, poſt primum ſomnum expergefactus, immani dyſpnœâ & anxietate correptus, moriturus ſtatim videbatur, intra horam ſine medicamine, ſine evacuatione immunis evaſit; multos tales paroxyſmos quotannis

ſub

ſub autumni initium patiebatur : hæc Londini paſſus, Belgium reverſus, ibi paroxyſmi, frigore ſuſcepto, revertebantur, aſt expectoratione ſuperveniente levabatur, uſus exercitio & medicamentis pectoralibus; paroxyſmus typum fixum induens per octo vel decem dies perſeverat intervallis omninò variis; phænomena paroxyſmi ſunt ingens coarctationis ſenſus circa ſcrobiculum cordis, inflatio per reliquum abdomen, ſyncipitis artuumque dolor gravativus, præcordiorum anxietas, tuſſis arida, febris, alvus conſtricta, urina ſolito paucior, rubicundior, pulſus frequens, inæqualis, calor, aliquando rigor paroxyſmum pejorem denotans; hæc perſtant ſymptomata; tandem tuſſis evadit humida, phlegma viſcidum copioſè ejicitur, urina copioſior, ſedimento lateritio copioſo, ex anacatharſi & diureſi copioſis majus levamen, à paroxyſmo breviore phlegma dilutius, extra paroxyſmum hilaris eſt æger, appetitus viget, facillimè ſpirat, ultimis ſex annis aſthma evaſit hypochondriacum, animi ſcilicet ingenti dejectione ſymptomatis prægreſſis in paroxyſmo adjunctâ.

Curatio Boerhaviana. Diaphragma convulſum ob irritationem nervorum ventriculi à caſeo toſto ſuffocabat ægrum, aſt debilitas orta ex hoc malo mortem ſuffocativam avertit, laxatis nervis, muſculiſque tenſis, dùm vis vitalis urgebat, dein viſcera chylopoetica debilitata infarctui ſuſcipiendo apta facta ſunt, horum actio vitiata, atra bilis genita; hinc ſuadeo 1° ut omni mane jejuno, omni veſpere horulâ ante cœnam abdomen, præcordiaque pannis ſiccis calidis per horæ quadrantem perfricentur; 2° quotidie ante prandium jejunus, & veſperi bihorio ante cœnam equitet; 3° mane à frictione deglutiat pilulas ex ſaponis veneti drach. III & ſem. miſce fiant pilulæ gran. IV. harum ſumat V. & id repetat quinquies interpolans ſemper decem minutorum ſpatio; tum ſuperbibat de potione ſequenti unciam, ſcilicet herbæ acetoſæ, bellidis prat. chærophylli, cochleariæ, hederæ terreſtris, naſturtii aquat. taraxaci, ana q. ſ. ut lotis, ſciſſis, tuſis, expreſſis ſucci puri unc. VI. exprimantur, quotidiè recentes horâ VI. exhibeantur, interim deambulet; 4° ante decimam veſpere cubet, matutinus ſurgat; 5° cibum ſicciorem coctu facilem, perfectè maturos fructus, præcipuè vacuo ventriculo, cum pauco panis biſcocto, laudo, æſtate præſertim; carnes recentes aſſæ, piſces aſſati, olera cichoracea, lactucæ, proderunt; 6° his ſedulò factis bimeſtri ſpatio, æſtate de acidulis ferratis cogitandum unà cum exercitio corporis aſſiduo, & vacatione animi à ſeverioribus ſtudiis.

3. *Aſthma hyſtericum* Baglivi lib. 2 pag. 202, & 204; Helmont. p. 14. P. C.

Ea ſpecies afficit mulieres hyſtericas, de ſalute recuperandâ deſperantes; reſiſtit remediis vulgaris aſthmatis, ſtipatur ſenſu frigoris in vertice capitis cum aliquali dolore. Illam ſpeciem ſanavit *Baglivi* ſale jovis in aquâ meliſſæ, nec non appoſito emplaſtro matricali Mynſichti, ſal jovis recipiente in regione umbilici : mira præſtat etiam extractum capitum papaveris rhœados ad gr. iij, vj, &c.

Vide Horſtium libr. 6. obſ. 32: Floyerum de aſthmate pag. 113: vocatur *aſthma muliebre Ettmulleri.*

4. *Aſthma hypochondriacum* J. Rhodii, Ettmulleri pag. 162; L. Wolfii Diſſert. Argentinæ 1764; *hypochondriaco-ſpaſmodicum*, Frid. Hoffmanni Obſ. 3; *aſthma nothum* Riverii. P. C.

Eſt difficultas inſpirandi, quæ ab hypochondriacorum viſcerum, hepatis potiſſimùm, reſiſtentia & infarctu procedit: illa ſpecies ex hypochondriorum vitio primam trahit originem; hæmorrhoidarios, flatulentos, ſuppreſſis ſolitis ſanguinis effluxibus, aggreditur: Conſulatur *Riverius Pr. Lib. VII cap. 1, Ooſterdyk Schacht. Inſtitut. Junckeri Tab. 72, Helvetius Traité des Maladies, pag. 177, Baglivi pag. 214.*

Signa ſpecifica ſunt regio hepatis renitens, elata, tenſa, cum faciei flavedine & alvi conſtipatione, nec non tuſſi ſiccâ, hepaticâ dictâ. Differt ab aſthmate flatulento per obſtructiones hepatis licet pluries hæ duæ ſpecies combinentur. Quamvis ejus morbi principium conſtans videatur, interea paroxyſmos patitur æger cùm tempeſtas mutatur, quoad hygrometrum & barometrum.

Curatio exigit lenia laxantia, clyſteres, catameniorum aut fluxûs mariſcarum revocationem; juvant thermales aquæ leviores ut *de Cauterets*, *de Bagnols*, nec non æſtate acidulæ cum lacte mixtæ, quales ſunt Vallenſes; in inveterato aſthmate, ſuperveniente œdematiâ, mira præſtant grana duo vel tria ſcillæ cum nitro contrita & intùs ſumpta; fluxum mariſcarum revocant pilulæ balſamicæ, ut de gummi ammoniaco, ſagapeno.

Fuſam hujus morbi theoriam & praxim vide in *Diſſertatione L. Wolfii de aſthmate hypochondriaco*, quod rectius *hepaticum* dicas.

5. *Aſthma arthriticum* Muſgrave, Zelſt p. 42. Dureti in Holler.; *aſthma convulſivum à materie podagrica* Frid. Hoffman. de aſthmate artic. 13, & obſ. 1; *Orthopnœa* Dodon. obſ. cap. 20. P. L.

Eſt ea ſpecies quæ arthriticis, rheumatiſmo obnoxiis, ſcorbuticis, ob repulſam podagram, aut retentam materiem arthriticam accidit; affinis eſt convulſivo & hypochondriaco; primas regiones afficiunt flatus, moleſtiæ, anxietates; ſcapulas moleſtant pungitivi dolores, cor conſtringitur.

Conducunt præter auxilia generalia pulveres ex bezoartico & nitro, cum cinnabari, camphorâ, croco; pediluvia extra paroxyſmum poſſunt revocare materiam morbificam ad pedes; nec non ſinapiſmi, veſicatoria ſuris femoribuſve applicanda; uſus thermarum Bagnolienſium etiam in prophylaxi confert.

Aſthma orthopnoicum obſervavit *Dodonæus* in juvene mercatore qui per intervalla & multos annos ſuffocatus fermè erat; ſublevabatur multis phlebotomiis, catharticis, aquis acidulis, ſed demùm obortis doloribus podagricis & nephralgiâ calculosâ illicò ab aſthmate immunis fuit. *Vide Orthopnœam apud Schenckium.*

Duretus in aſthmate arthritico putat cauſam eſſe adhæſionem majorem dia-

diaphragmatis cum hepate, obſervatam in cadavere Polemarchi de Thermes.

6. *Aſthma à Polypo cordis.* Diemerbroeck; Floyer. de aſthmate; Pezoldus ob. 58; Ephemer. natur. Curioſ.; Carol. Piſon. de morbis a colluvie pag. 214; Scultet. in append. obſ. 31. *Vide orthopnœam à Polypo cordis.* P. C.

Cognoſcitur autem ex vehementi palpitatione, pulsûs intermiſſione, aliisque, ſed potiſſimùm cadaveris ſectione, tunc enim frequenter ſatis concretiones polypoſæ in auriculis, ventriculiſve cordis, illæſis omninò pulmonibus, oſtendunt aſthmatis principium, in quo certè caſu quàm periculoſa ſint emetica, inutilia cathartica, neceſſaria verò quies, phlebotomia, &c, quiſque videt.

7. *Aſthma pulverulentorum* Ramazzini de morbis artificum. Ephem. Germanic.: Vide Synopſim Buchneri. P. C.

Lapicidæ, gypſarii, muratores, granorum cribratores, molitores plures huic aſthmatis ſpeciei ſunt obnoxii, ob hauſtum copioſum ſingulis diebus pulverem, in aëre volitantem, quo bronchia eorum infarciuntur, unde anheloſi, tuſſiculoſi, pallidi evadunt, & ſæpe phthiſici. Signa & remedia inquirant quibus dabitur otium & occaſio. Molitor phthiſi fuit liberatus ſumptis aquis Bagnolenſibus.

Vide Hecquet Maladies des Artiſans, tom. 2. Frid. Hoffmann. lib. 3. pag. 106.

8. *Aſthma ſtomachicum* Baglivi appendic. de aſthmate. P. L.

Magnam aſthmatum humoralium crudorumque partem à ſtomacho pendere obſervat *Baglivi*; hinc uti ſolebat pilulis de hiera cum agarico, & ſale vitrioli initio acceſſûs à ſcrupulo uno ad drachmam cum aquæ hordei unciis ſex ad vomitum ciendum ſingulo mane præſcribebat: in hac ſpecie quæ humoralis eſt, & non multùm diſcrepat ab humidâ, cochlear oxymelitis ſcillitici edulcoratum ſucco malorum, ſuperbibendo juſculum ex cichorio cum pauxillo ſaſſafras cocto, vel granis ſex ligni aloës: Gummi ammoniacum, oxymel ſcilliticum, ſperma ceti, & julepus tabaci quatuor ſunt quæ in aſthmate humorali & ſtomachico cæteris omnibus mirè antecellunt: *Baglivi.* Syrupus de althæâ conjungi debet julepo tabaci, qui ad drachmas duas datur: gummi ammoniacum ad drachmam diſſolvitur in pauxillo vini albi, & calidè bibitur cum aquâ hyſſopi in graviſſimis & deſperatis caſibus; nos calidiſſimo juſculo diſſolvimus ſperma ceti cum aliquot granis benzoini.

9. *Aſthma à gibbo* Hippocratis, Floyer p. 109. P. C.

Non ſolùm gibbi ex aſthmate fiunt quidam, quod ſi accidit, illi ante pubertatem moriuntur; verùm ex gibboſitate multi in aſthma deducuntur, præterquam quod ferè omnes gibbi dyſpnœa laborant. *Vide dyſpnœam.*

10. *Aſthma equinum*, Soleyſel. *La pouſſe.* Floyer. appendic. *Aſthme adipeux* Journ. de Med. May 1761 p. 403. P. C.

Equi cognominantur *Pouſſifs*: *Broken winded* Anglis.

Illi identidem tuſſim profundam pectoralem patiuntur, & ilia ducunt; ſpecies verò iſta in eo ab aliis diſcrepat quòd textus cellularis pulmonis ſit omninò emphyſematoſus, ut in equæ aſthmaticæ cadavere obſervavit *Floyerus*. Idem obſervavi in pulmone vaccæ aſthmaticæ; pellucebant interſtitia lobulorum pulmonis, & tusâ membranulâ illâ aër copioſus exhalabat.

Nonne illa violenta aëris intruſio per veſiculas in textum interlobularem fit cùm equi magno impetu currunt? in illis enim violentis conatibus magnâ vi aër in pulmonibus compreſſus, in veſiculas reagit, eaſque diſrumpere valet.

Potiùs ea ſpecies aſthma emphyſematoſum vocanda foret, nec enim exiſtimandum eam ſolam equos afficere, & ab eâ homines immunes eſſe. Deſiderantur ejus ſigna & remedia, quod fermè de omnibus morborum ſpeciebus dicendum eſt.

11. *Aſthma exanthematicum* Frid. Hoffmanni Sect. II Cap. 2 §. 13, P. C.

Ab eryſipelate, *variolis*, maximeque *morbillis*, *purpurâ*, ſeu *miliari*, *maculis*, *puſtuliſque ſcorbuticis* ad corporis ſuperficiem pulſis, & craſſo aſtringentium uſu retroactis, à ſcabie (*Juncker.*), tineâ, vel achoribus capitis, cruſtâ lacteâ per oleoſa pinguia, aut linimenta ſulphurata præpoſtere exſiccatis, à pedum fœtore ſuppreſſo, à perſpiratione ſubitò cohibitâ, ab ulceribus chronicis, vel fonticulis inopportunè conſolidatis hic morbus exoritur.

Illa ſpecies eſt vel varietas aſthmatis convulſivi, quod non à motu inordinato fluidi nervei, ſed à materiâ acri, cauſticâ, ſubtili, ſæpè virulentâ, quæ originem ſuam repetit ab exanthematum, impetiginum, ex quacumque ſeri acris excretionum impedita, non ſufficienti evacuatione, in cutem depoſitione aut improvidâ repreſſione.

Atque ex illâ hiſtoriâ facile eſt intellectu quænam indicationes ad ejus morbi curationem ſint adimplendæ; illa enim acris materies eſt eliminanda per fonticulos, diuretica, cathartica, ſudorifica; modo tamen ſanguinis æſtum non intendant, quod aſthmaticis perniciosum eſt; illa materies ſimul eſt edulcoranda per diluentia, thermas ſulphureas, lacticinia, ſerum lactis, ptiſanas bechicas; formulas verò ac proceſſus integros in hac ſpecie curandâ videſis apud *Hoffmannum*, nec non *in tabula* 31ª *Junckeri de aſthmate p.* 274.

12. *Aſthma metallicum*. Vide Ettmullerum de aſthmate; Ilſeman de colicâ ſaturninâ. Ephem. N. C. Dec. III Ann. IV Obſ. 30, Helmont. de Aſthmat. n. 44.

Eſt ſpecies ſpaſmodica ſicca, quæ à fumis metallicis, ſaturninis, ſulphureis, venenatis, arſenicalibus, carbonum foſſilium, aquæ fortis, antimonii exhalationibus oriuntur, quo quidem morbo in præparando antimonii clyſſo tactum ſe fuiſſe narrat *Ettmullerus*. Eo laborant ſæpius metallicolæ & plura fabrorum genera. *Vide metallurgicam morbiferam Frid. Hoffmanni*.

manni. Tetri hujuſmodi vapores inſpirati conſtringunt, vellicantque teneras pulmonum veſiculas quibus adhærent, & ſic hanc ſpeciem producunt.

Curatio aliquatenus convenit cum curâ Rachialgiæ metallicæ, colicæ ſaturninæ, tremoris metallurgorum &c. Vinum lithargyrio dulcificatum induxit hoc aſthma. *Vide Ephem. Nat. Cur. Dec.* 3. *Ann.* 4. *obſ.* 30.

13. *Aſthma cachecticum* Frid. Hoffmanni § 16. P. C.

Eſt illa varietas aſthmatis ſpaſmodici, quod in cachecticis à ſero acri pectoris organa exundante proficiſcitur, abſque tamen hydrothorace, quale vulgò vocatur œdema pulmonum; tale ſupervenit ab œdemate pedum repulſo, maximè ſub frigore febris intermittentis; illud aſthma ingentem ſpirandi difficultatem infert, quæ per intervalla decreſcit, aut obortâ copioſâ diureſi intermittit. Hiſtoriam vide *in caſu 62 conſultation. Frid. Hoffmanni tom. 1, ſect.* 2.

14. *Aſthma venereum* Junckeri Conſpect. med. tab. 31 nº. 15. ſanatur hydrargyroſi. P. C.

15. *Aſthma plethoricum* Doweri a Phyſician Legacy &c, *Aſthma ſanguineum* dictum Frid. Hoffmann. libr. 3 pag. 95.

Cognoſcitur ex ſignis & cauſis plethoræ, faciei rubore, febre ephemerâ illius primos acceſſus comitante, ſuppreſſis evacuationibus ſanguineis; varietas eſt aſthmatis humoralis, in quâ potiùs phlebotomiæ conveniunt quàm emetica; cùm ventus orientalis flat, illud miteſcit & ægri expectorare incipiunt, ait *Dower.*

16. *Aſthma catarrhale* Scholtzii. P. C.

Ambigit inter rheuma & aſthma humidum; dignoſcitur per coryzam, raucedinem, anginam, ſternutationem, dolores catarrhales ipſum initio potiſſimum comitantes; & curatur ut rheuma à quo differt per periodos, &c.

17. *Aſthma pneumodes* Aretæi lib. chr. 1. c. 12. *Pneumodes* Mercurial. prax. de difficultate anhelitûs pag. 250. *Pulmonaria* Hippiatrorum. P. C.

Eſt aſthma in quo humor excernendus è pulmonibus mutatur in grandinem, vel veluti lapideſcit; de quo egerunt *Galenus* & *Alzaravius.* Hic affectus rariſſimè accidit hominibus, aſt frequenter in brutis, quæ rariſſimè tuſſiunt, & idcircò retinent humorem bronchialem, qui ideò juxta *Ariſtotelem* in gypſeam materiem abit.

Aretæus ait hunc morbum eſſe aſthmatis ſpeciem, nam ſpirandi anguſtia & tuſſis & vigilia & caliditas utrumque comitatur morbum; item in cibos odium & totius corporis extenuatio; id malum anni ſpatium non excedit; pulſus parvi, crebri, infirmi ſunt, ut in aſthmate; privatim verò pulmonarii ſeu pneumodes tuſſiunt, tanquam aliquid expulſuri, cùm tamen irritus eorum labor ſit, nihil enim rejiciunt, aut tantummodò quid exiguum, album, rotundum, grandinoſumque; pectus in his latius utique eſt, non obtortum, non ulceratum; tametſi verò pulmo non ſuppuret, humorum tamen veluti concretorum plenus eſt. Temporis intercapedines inter hujuſce morbi acceſſiones, longiores ſunt; nonnulli ſuffocantur citò, alii in aſcitem,

aut anaſarcam labuntur. Hæc *Aretæus.* De grandinatione brutorum ut porcorum, *Vide Chalazoſim claſſ.* 10.

18. *Aſthma febricoſum*, Fr. Sylvii de febre intermitteut. Torti Therapeut. pag. 302.

Eſt difficilis reſpiratio tertianæ acceſſus concomitans, iis ſolutis ceſſans, quæ à veneno tertianæ fovetur, & ope kinkinæ tutò tollitur.

Apud Americanos pro ſpecifico aſthmatis vulgaris laudatur decoctum foliorum arboris *immortel* vel *Maurepas* dictæ. *Chevalier de Morbis Americanis.*

IX. ORTHOPNOEA; *Meteoriſmus* Hippocr. Coac.; *Catarrhus ſuffocativus* Auctorum; *Suffocatio* Ettmulleri; *Suffocation*, *Orthopnée.*

Eſt morbus acutiſſimus ſubitaneâ anhelatione ſublimi & ferè ſuffocatoriâ ſtipatus.

Differt ab aſthmate, cujus paroxyſmos vehementes mentitur ex eo quod per periodos non recurrat. A dyſpnœâ, quòd ſit morbus acutus, dyſpnœa verò chronicus vel diuturnus, nec ſubitò ſuffocationem intentans.

Perperam hæc tria genera confuderunt Auctores, iiſque etiam anhelitum addidit *Ettmullerus*, quaſi anhelitus, dyſpnœa, aſthma & orthopnœa forent diverſi gradus ejuſdem morbi; quod ſi ita ſit, quidni omnium aliorum morborum gradus nominibus genericis inſigniantur, quod numerum generum quadruplo majorem ſine fructu faciet. Sic plebs incaſſum multiplicat nomina generica plantarum, piſcium, quadrupedium; ſic vaccam, vitulum, à bove mare, adulto, genere diſtinguunt ruſtici; ſic idem ſparus prout major, minorve eſt, apud Occitanos diverſa nomina ſortitur *auratæ*, *Mejane*, *Sauquene*, &c: quod à ſanâ ratione & legibus Icthyologiæ quàm alienum ſit, facilè percipiunt Methodici.

Hujus generis ſpecies determinare perarduum eſt; ſuffecerit indicâſſe obſervationes individuas, ex quarum penſitatione quondam ſagaciores illas eruere valeant.

1. *Orthopnœa peripneumonica; Catarrhus ſuffocativus* Baglivi, Ettmulleri pag. 155. A.

Maxima de nihilo facta eſt hiſtoria, ait *Hildanus*, & reapsè Veteres eâ opinione occupati omnes ferè morbos fieri à deſtillatione ſeri ex capite, ſeu à catarrho omnem morbum qui ſubitò ægrum ſuffocando enecaret, catarrhi ſuffocativi nomine ſalutabant. Inſulſiſſima eſt ſententia oriri catarrhum ſuffocativum ex illapſu ſeri vel lymphæ, non dico à cerebro, quod abſurdum eſt, ſed ne etiam à vaſis pectori vicinis lymphaticis; quippe non niſi gradaria fieri poteſt congeſtio, non verò morbum illicò præfocans; unde *Helmontius* Scholâſticos meritò deridet in capitulo cui titulus eſt, *Catarrhi deliramentum.*

Oleum ſulphuris injecit *Ettmullerus* in venam cruralem canis, qui per ſemihoram admodùm anxiè reſpiravit, ſenſim difficiliùs, & demum ſuffocatus

catus ſpumam ex ore & auribus copioſam emiſit; aperto cadavere omnes viæ aëreæ erant turgidæ ſimili ſpumâ ſanguinolentâ, pulmones verò ſanguine nigro farcti. Hæc eſt idea catarrhi ſuffocativi.

Michaël refert exemplum catarrhi ſuffocativi, qui ferè ſtrangulavit coquum, qui ab igne calens ſubitò frigidiſſimam cereviſiam hauſit, unde tamen evaſit ope ſucci expreſſi ex bellide, qui ſanguini reſolvendo eſt aptiſſimus.

2. *Orthopnœa cardiaca*; *Syncope cardiaca* Caſpar. Hoffmanni. A.

Ea eſt ſpecies orthopnœæ, quæ vulgò pro apoplexiâ habetur, quia ſatis ſubitò cum ſtertore ſuffocat & enecat ægrum, quæ tamen ab infarctu ventriculorum, vel auricularum cordis procedit; quippè ſi quâvis de causâ, ut polyposâ concretione, grumo cruoris, obturetur alterutrum, potiſſimùm verò ſiniſtri cordis orificium, illicò ſanguinem continuò in pulmones appellentem in ipſius venis, arteriiſque aggeri neceſſum eſt; quod fieri non poteſt, niſi arctatis viis aëreis; illicò difficultas reſpirandi continuò, ſubitòque creſcens, & cordis palpitationes, & pulsûs intermiſſiones, & extrema naturæ adverſus mortem luctantis conamina convulſiva ægrum in extremum diſcrimen conjiciunt; hinc mors repentina, quæ catarrhus ſuffocativus apud multos vocabatur. *Vide Aſphyxiam*; *vide Bartholini centur.* 2. *epiſtol. p.* 683.

3. *Orthopnœa ſpaſmodica* Baglivi; *Orthopnœa ſicca* Ballonii Epidem. pag. 198; *Convulſio laryngis* Bartholini centur. 4. epiſt. 454, Solenandri Conſil. 14. A.

Eſt illa ſuffocatio quæ à convulſivâ pulmonum, aut potiùs laryngis conſtrictione, aut diaphragmatis ſpaſmo accidit, citra tamen hyſteriam.

Sic refert *Flaterus obſerv. pag.* 182 virum robuſtum, quoties coitu uteretur, toties ſuffocationem expertum eſſe, quâ demùm obiit; coitus autem meritò ab *Avicennâ* dicitur parva epilepſia; ſed ille morbus gradu tantùm videtur differre ab aſthmate convulſivo.

4. *Orthopnœa hyſterica* Williſii de nervis cap. 26; *à terrore* Foreſti lib. 6 obſerv. 10; *Præfocatio uterina* Auctorum, vel *Strangulatio uterina*; *Suffocatio hyſterica* Frid. Burlen diſſert. 1698. *Aſthma uterinum* Helmontii de aſthmate; *Caducus matricis* Paracelſi; *Hyſterice pnix* Græcor. A.

Hoc nomine intelligo non hyſteriam in genere, in quo multi Veteres errarunt, confundentes ſub eodem nomine generico diverſos morbos hyſtericos, ſed tantùm ſymptoma hyſtericis familiare, quod ſæpè pertinax eſt, & in præfocatione conſiſtit, ſive anginam hyſtericam vehementem, ſive cingulum hyſtericum ſimulet; prima varietas à convulſione tonicâ muſculorum laryngis, altera verò à diaphragmatis tenſione ſpaſmodicâ dependet.

Diſcrepat à caro hyſterico, ex eo quòd in caro nullus ſit reſpirandi conatus; è contra ægræ velut in apnœâ conſtitutæ vix reſpirare videantur; aſt in orthopnœâ reſpiratio fit velox, laborioſa, præceps, frequens, cum ſpaſmodicâ pectoris agitatione, voce raucâ vel obſcurâ, & ſummo ſuffocationis metu. Mulieres à veteribus Medicis hauſere abſurdam opinionem, quòd uterus in gulam aſcendat, ibique ægram ſuffocet; mirum quamdiu

hæc

hæc inſulſa fabula apud Medicos viguerit. Dyſphagia hyſterica ab hoc ſymptomate diverſiſſima eſt. *Vide Aretæum de vulvæ ſtrangulatu.*

5. *Orthopnœa ab hydrothorace* Rhodii obſerv. 27. centur. 2; Morgagni Epiſt. XVI. 34, 43. A.

Mirum quandoque quàm citò aquæ in cavo pectoris colligantur: illas vidi tantâ mole collectas, ut ſecto cadavere ſurſum è vulnere pectoris exilirent. *Vide Hydrothoracem*, & *obſerv.* 13. *Sepulchreti.*

Symptomata ſunt quandoque cordis oppreſſio & animi deliquium, quæ à loquela vel motu intenduntur. In morbo quem refert *Morgagni Epiſt. XVI. Obſ.* 43 nulla alia erant ſymptomata; & inter peritos Medicos alii aneuryſma, illi polypum, iſti tuberculum incuſabant: faxit Deus ut deinceps errores illi vitentur ad ægrorum juvamen & artis decus!

6. *Orthopnœa à pinguedine* Theodor. Kerckringii obſ. 66. A.

In puero trienni qui ſuffocatus perierat, invenit *Kerckringius* copioſiſſimum adipem extùs & intùs; ſed adeps exterior mollis erat, & quaſi œdematoſus; cor erat ita adipe obvolutum, ut deficere videretur; venter non niſi adipem purum continere videbatur, intra quem exigua immerſa erant viſcera, cæterùm ſana; cerebrum erat flaccidum, aquam inſipidam continens in ſinubus, cum hydatidibus juxta plexum choroideum. Similem orthopnœam in muliere vidit *Fabricius Hildanus*, *centur. 6. obſ. 97.* à pinguedine monſtroſâ oriundam; itidem *Bartholinus anno 1671. obſ. 74.* Vide plura in *Sepulchreto Boneti appendice de ſuffocatione.*

7. *Orthopnœa à vomicâ* Boneti Sepulchret. de ſuffocatione, obſ. 40, 37, Dodonæi obſ. cap. 19. A.

Abſceſſus in ipſis pulmonibus juxta diaghragma, in abdomine diaphragma ſurſum pellens, in axillis, aliiſque pectoris locis aliquoties obſervati ſunt apud eos qui orthopnœâ extincti fuerant, natura hiſce conatibus ſpaſmodicis vomicas illas rumpere contendente. Sæpius Auctores tribuunt orthopnœam cauſis minimè illam per ſe producentibus, ut jecoris moli adauctæ, adhæſioni pulmonis cum coſtis, cùm ea ſint principia naturam ad validos, eoſque ſuffocatorios conatus edendos incitantia.

A vomicâ ſuffocationem refert *Guillemeau*, &c.

8. *Orthopnœa ab anevryſmate* Bonet. Sepulchret. obſ. 28.

Ab anevryſmate aortæ ortam vidit *Petr. de Marchettis*: *Horſtius* cor duplo vel triplo majus ſanguine diſtenſum, & cruore grumoſo turgidum in ſuffocato invenit; *Zacutus prax. admirab. lib. 2, obſ. 63. Fontanus reſponſ. pag. 59.* Plura vide apud *Lanciſium de cordis anevryſmatibus*, *Horſtium obſ. 1. libr. 9.*

9. *Orthopnœa à deglutitis* Bonet. Sepulchret. pag. 579, & obſ. 1. pag. 483. Marcell. Donatus hiſtor.; Foreſt. libr. 15 obſ. 28; Bartholin. cent. 1. obſ. 11; Ettmuller pag. 157. Journ. de Med. Juill. 1759 p. 82.

Ea eſt quam corpora duriora aut craſſiora, vel ſemideglutita, & in œſophago hærentia, vel quod pejus eſt, in glottidem illapſa, & bronchium alterum obſtruentia, inducunt; proſtant de his nuper recenſitæ hiſtoriæ *Mem. de l'Acad.*

Acad. R. de Chir. T. I. lectu digniſſimæ; videatur etiam *Morton. de phthiſi ab hæmoptyſi*; *Boneti Sepulchret. de ſuffocatione*, *obſ. 6.* 7. Vidi duos convaleſcentes in Noſocomiis fruſto panis ſuffocatos.

10. *Orthopnœa à bronchocele* Boneti Sepulchret. de ſuffocatione obſ. 9. A.

Exempla proſtant apud P. *de Marchettis* & *Thom. Kerckringium*; idem à thymo intumefacto ortum *Fr. Plater. obſ. l. 1. pag. 184.*

11. *Orthopnœa à gaſtrocele.* A.

Equi nimium in curſum concitati non rarò patiuntur gaſtrocelen, quâ ventriculus ſciſſo diaphragmate intra thoracem adigitur. Similem olim caſum vidi in muliere quæ hinc ſuffocabatur, dein verò vomitu habituali abſumpta eſt. Orthopnœam memorat *Bonetus in Sepulchreto de ſuffocatione obſ.* 41. in quâ per vulnus diaphragmati inflictum à cultello inteſtina tenuia intra thoracem irrepſere, & pulmones ac cor ſuffocavere.

12. *Orthopnœa ab hydropneumonia* Barrere obſerv. anatom. 1. pag. 109. A.

Miles viginti quinque annos natus magnâ oppreſſione, tuſſi violentâ, & febre detentus Noſocomium appulit; ſepties in triduo phlebotomiam paſſus, ſublevabatur; aſt recidivante morbo, orthopnoïcus, ſudore frigido, aſphyctos fermè, huc & illuc anxiè ſe jactans obiit, fruſtra tentatis pluribus auxiliis.

Aperto cadavere, pulmones tumidi, pleuræ agglutinati, maculis roſeis hinc inde notati; à preſſione digiti fluctuatio; remoto digito, fovea evaneſcebat illicò; ſectis diverſis pulmonis locis aqua copioſa effluxit, nulla tamen erat in thorace effuſa, nullum ullibi vitium, nec in corde, nec in pulmone ullum tuberculum.

13. *Orthopnœa ab empyemate.* Vide Empyema.

14. *Orthopnœa traumatica.* Bonet. Sepulchret. obſ. 31 de ſuffocatione. Frid. Hoffman. de aſthmate n. 15. A.

Ictus vehemens in pectore juvenem humi proſtravit attonitum, cum anhelitu gravi, vomitu frequenti, voce ſuppreſsâ, ſpumâ confertim ex ore emanante.

In cadavere pulmo habebat plurimas maculas lividas; à lapſu fractum erat cranium. *Tulpius lib. 1. obſ. 6.*

Orthopnœam etiam inducunt vehementes coſtarum, aut ſterni contuſiones, luxationes, vel fracturæ, cartilaginis xiphoideæ intropreſſio.

15. *Orthopnœa ab antipathia* Zacuti prax. obſ. 103. lib. 3. B.

Certum eſt ab antipathia, ſeu ſingulari & irrationali quorundam objectorum averſatione, quoſdam homines, potiſſimùm hyſtericas, quaſi ſuffocari &, ut ipſæ aiunt, incubum experiri.

Condiſcipulus Zacuti caſeum ita averſabatur, ut ſyncopem ab ejus odore ſæpè incurreret; à ſociis per jocum oblato hoc cibo, ſtatim cum livore faciei, ſtertore ſuperveniente, cum pulſu parvo, mortis imaginem re-

præſentabat; at ſpumâ excretâ ex ore more epilepticorum, ad vitam revocatus eſt.

16. *Orthopnœa à vaporibus* Ettmuller de ſuffocatione pag. 159. A.

Ex fumo ſulphuris vehementer conſtringuntur pulmonales veſiculæ, unde ſuffocatio. Idem præſtant vapores vitriolici, pulvis lycoperdonis, ſeu crepitûs lupi, ſi inſpiretur, calcis & ſimilium.

Longè verò alium effectum producunt vapores mephitidum, vini fermenteſcentis, cellarum diù clauſarum; illa verò nullam orthopnœam excitant, ſed ſubitò enecant, quaſi homo fulmine perculſus foret, adeòque ad aſphyxiam pertinet ille morbus.

17. *Orthopnœa à vermibus* Ephem. Nat. Cur. dec. 3. ann. 3. & 8. obſ. 188; Thoneri Obſ. I. Lib. II. A.

Suffocatio à vermibus in ventriculo, & in œſophago potiſſimùm.

Differt orthopnœa à *cynanche* & ab *anginâ*, quia deficit in orthopnœâ ſenſus ſtrangulationis in gutture; ab *aſphyxiâ* ſuſpenſorum, ſubmerſorum, mephitide infectorum, per anhelationem præcipitem, cùm in aſphyctis nulla reſpiratio, aut vix conſpicua; ab *apoplecticis* differunt orthopnoici, quod ſentiant; à *peripneumonicis*, quod ſubitò præfocati videantur.

18. *Orthopnœa à lipomate* Philoſophical. Tranſact. Abridg. tom. 3. pag. 157. Van Swieten aphor. 75. A.

Steatoma ultra ſex libras pendens in cavo pectoris repertum, poſt enormes calamitates, tandem ſuffocavit ægrum.

Vide ſimilem caſum *in obſ. 4. Boneti Sepulchret. de ſuffocat. pag. 591.*

Huc pertinet atrocis rariſſimique morbi hiſtoria Marchionis de S. Alban Delphinatis à *Boerhaave* relata, cujus principium ipſe ante extiſpicium ignoravit *Boerhaave*. Æger poſt tres pleurodynes, cum tuſſi & reſpirandi labore per decem menſes antequam moreretur, fuit ſine pyrexia, ſine anorexia, nec emaciabatur; creſcebat interim in dies orthopnœa atrox quæ pendebat à lipomate intra mediaſtinum ad libras ſex & ultra excreſcente. Vide affinem huic hiſtoriam in *Phyſiologia Lindani*, *pag. 221.*

19. *Orthopnœa ab inanitione* Platner. inſtit. chirurg. *Aſthma convulſivum* Gernhardi diſſ. de ſpaſmo ab inanitione, Lipſiæ 1755. A.

Puerperæ, magnam ſanguinis jacturam paſſæ, aut quarum ſtatim à partu non vincitur faſciis abdomen, necnon hydropici, quibus citra hanc cautelam aqua tota ſimul detrahitur, quandoque ſuffocati, & convulſi pereunt, teſte *Platnero*, *Heiſtero*, *Lamotte*, quod accumulato in pulmonibus ſanguini tribuunt Lipſienſes, & aſthma convulſivum vocant.

20. *Orthopnœa febricoſa* Mortoni de febribus, pag. 139. hiſt. 7. & pag. 74. A. P.

Eſt paroxyſmus febris tritæophyæ aut tertianæ duplicis, ſimplicisve, ſed larvatæ & proteiformis, qui inter dira ſymptomata cardialgica, ſpaſmos pectoris & ſuffocationem infert, quovis die repetentes; non ideò aſthmati annumerandus eſt morbus acutiſſimus, cùm aſthma chronicum ſit.

Mor-

Mortonus ad ſimilem ægram advocatus, eam invenit vomitione perpetuâ penè confectam, atque præ ſpaſmis thoracis & abdominis perpetuò ejulantem, & tantùm non ſuffocatam, febre nullo modo ſe prodente, præ vehementiâ ſymptomatum; urina etenim erat clara & tenuis; temperies mitis; extrema frigeſcebant; pulſus erat celer, ſed debilis & inordinatus.

Præſcripto leni emetico, aqua pulli copioſa offerebatur, bolus ex theriacâ & pulvere abſorbente ſequebatur cum antiemetico Riverii; in remiſſione urina erat lateritia; kinkina non poterat aſſumi propter vomitionem; die ſequenti miſella virgo ſuffocata penè, & delira præ atroci dolore totum thoracem & abdomen occupante ſeſe jactabat, & perpetuò vociferabatur, nec vomitio ceſſabat.

Præſcriptâ phlebotomiâ, & clyſmate, febrifuga narcoticis juncta quâque horâ quartâ adhibita ſunt; decocto albo Sydenhami, julapiis perlatis, anodyniſque ſuppreſſi ſunt illi horrendi paroxyſmi.

21. *Orthopnœa pſeudoperipneumonia; Peripneumonia hiemalis* Sydenhami proceſſ. p. 656. *Peripneumonia notha* van Swieten aphor. 867. Fortè *Peripneumonia catarrhalis* claſſ. tertiæ; *fauſſe Peripneumonie*; A.

Morbus hic, à ſolo *Sydenhamo* & *Boerhaave* ferè deſcriptus, differt à peripneumoniâ, cujus imaginem refert ex defectu febris acutæ; differt juxta *Sydenhamum* ab inſultu aſthmatis ſicci, quod in iſto nuſquam comparent febris indicia; in hac verò dyſpnœâ, manifeſtè ſe prodat febris, licèt longè minor, & magis obſcura quàm in peripneumoniâ verâ.

Hic morbus primo fallaci lenitate opprimit, nec opinantes; quippe levi defatigatione, debilitate, proſtrato omni ferè animi motu, anhelitu, oppreſſione pectoris incipiens, adeò leves motus excitat, ut vix caloris, febriſve indicia moneant periculi; mox vagæ horripilationes, leviuſculi febris inſultus adſunt; unde ſubitò creſcente anhelitu & debilitate mors, cujus in urinâ & pulſu vix ullum adſtit præſagium.

Ingruente hieme, & ſæpè initio veris emergit; inſultu primo nunc incaleſcit, nunc friget æger, ex motu quolibet vertiginoſus eſt, rubent & calent genæ, oculique; tuſſit & inter tuſſiendum capitis dolor lancinans premit, potulenta vomitu rejicit, urina turbida eſt, & intenſè rubet, ſanguis pleuriticorum æmulus, anhelus crebrò & celeriter ſpiritum ducit dolente thorace.

Morbus ille ſenibus, pituitoſis, frigidis, catarrhoſis frequens, in borealibus præſertim regionibus; orthopnœis adſcribitur, quia acutus eſt morbus; non peripneumoniæ accenſetur, quia febris non eſt acuta, ut in verâ peripneumoniâ; ad rheuma accedit quàm proximè, & *fluxio in pectus* vulgò vocatur, nobis peripneumonia catarrhalis, à quâ tamen differt defectu coryzæ, ſternutationis, aliorumque rheumatis characterum.

Curatur juxta *Sydenhamum* duabus, tribuſve phlebotomiis, & præſcripto alternis diebus cathartico quod ingrediatur ſenna, agaricus, verùm qui in hiſce regionibus acrior videretur; deinde diebus vacuis, decoctum pectorale, eclegma & oleum amygdalarum uſurpantur.

Boerhaave verò phlebotomiam unam tantùm ſuadet; dein quotidie repetitum clyſma, victum tenuem ex juſculis, potum tenuem, ſubacidum, mellitum, vapores & ſuffitus emollientes; demùm balnea crurum pedumque, & ampla veſicatoria cruribus admovenda: quàm diverſa à Sydenhamianâ curatio!

22. *Orthopnœa ſcorbutica* Eugaleni obſ. 11, 41. *Strangulationis metus in ſcorbuto* Sennert. de ſignis ſcorbuti. A.

Plurimi ſcorbutici conqueruntur de obſtructione ventriculi ad os uſque, inſtar pali totum œſophagi meatum obturante, & ſuffocationem minante: id imprimis cibum ſumpturis accidit, qui cùm primum bolum deglutituri ſunt, in præſentiſſimo ſuffocationis periculo verſantur; *Sennertus* vidit qui hoc non minùs metuebat quàm ſi carnifex laqueo eum ſuffocaturus præſto eſſet; is ut ab hoc morbo ſe liberaret, januæ parte ſuperiori manibus prehensâ, pedibus pendulis totum corpus concutere neceſſum habebat.

Hanc orthopnœam in ultimo gradu ſcorbuti vidit *Lind.*

23. *Orthopnœa ab hydrocephalo* Ballonii, Boneti Sepulchret. de catarrho ſuffocativo obſ. 14, 15, 16. A.

Illum morbum eſſe convulſivum veroſimile eſt, atque huic convulſioni ſubitò lethali anſam præbere ſubitam ſeri in ventriculis cerebri exundationem.

Barbeyracius qui vidit hanc ſpeciem pro apoplexiâ habuit, eâque pituitosâ; quæ cum ſtertore ſtipatur, pro catarrho ſuffocativo habebatur. Veteres aquas è cerebro in pectus delapſas ægro ſuffocando pares eſſe putabant; hinc nata fabula.

24. *Orthopnœa varioloſa* Sydenham. pag. 595; Baglivi pag. 569. A.

Ea eſt quæ undecimo die, rariùs 14 vel 17, in variolis confluentibus accidit, cum febris ſecundariæ exacerbatione, jactatione, &c.

Vena illicò in pede ſecanda, dein emeticum præſcribendum, veſpere paregoricum, imò narcoticum; ſequenti mane lenis catharſis adhibenda.

Hæc orthopnœa à materiâ variolosâ retenta accidit.

25. *Orthopnœa à fungis* Journ. de Med. Octob. 1755.

Aſſumptis fungis venenatis æger primò gaſtrodyniam gravativam & diſtenſivam percipit, dein ſuffocationem experitur cum ſtrangulationis ſenſatione; accedit non rarò ſingultus, vomitio, urinæ craſſæ, turbidæ, vel ſuppreſſæ; in ſecunda periodo creſcit ſuffocatio, pulſus minuitur; animi deliquia, rigores & ſudores frigidi univerſales gangrænam in primis viis & mortem imminere deſignant.

Curatio exigit 1° emetica quantociùs haurienda; 2° acida, ut oxycratum, acetum, limonis ſuccum aut acetoſam, oxalidem, ſiſymbrium aquaticum, quod ex *Cartheuſero* acidum in analyſi fundit.

Sumpto euphorbii ſucco ſuccus limonum fuit eximium antidotum: *Duhamel Hiſt. de l'Acad. des Sc.* pag. 247. Lac in quo fruſtum fungi venenati fuerit illicò muſcas enecat. Fungi venenati non ſiccantur, ſed putreſcunt; fungi itaque ſicci minùs aut minimè timendi. Fungi venenati apud nos frequentiores ſunt Agaricus piperatus, Agaricus extinctorius, boletus luteus, &c.

26. *Or-*

26. *Orthopnœa polypoſa*, River. Cent. I Obſ. 82, Bartholini Cent. 2, Ettmuller de ſuffocatione; ea eſt quæ à polypo cordis excitatur.

X. Angina, ab angendo dicta; *Paracynanche* & *Paraſynanche* Græcis; *Mal de gorge*, *Angine*.

Eſt difficultas reſpirandi, cum ſenſu obicis in gutture, & ſæpè deglutitione difficili, ſine phlegmaſiâ.

Differt à cynanche, quia nullâ febre inflammatoriâ ſtipatur angina; à cæteris anhelofis morbis, quod ſenſu ſtrangulationis, aut dolore gutturis ſtipetur. Differt à dyſphagiâ, quia angina comitem ſæpe habet difficultatem deglutiendi; ſed dyſphagia nunquam habet notabilem reſpirandi difficultatem quam habet angina. Si confundatur angina cum cynanche, pari jure ſub eodem genere confundi debent mania & phrenitis, hæmoptyſis & peripneumonia, nephralgia & nephritis, ſeu morbi claſſe diſtincti.

Falſum eſt anguſtiam laryngis ſemper eſſe eſſentialem anginæ, cùm non ſit eſſentialis difficultati reſpirandi ad guttur relatæ; ſi etenim quoquo modo reſiſtant organa reſpirationis in gutture poſita, ſeu ſi doleant, rigeant, cùm ad reſpirationem ſive tacitam, ſive velocem & loquelam moveri debeant, inde difficilis erit reſpiratio cum ſenſu moleſto in gutture; ſic anginæ frequentiſſimæ ſunt in tonſillis, & velo palatino, intactâ larynge.

Anginam non ſemper comitatur reſpiratio frequens; quandoque pacatiſſima eſt, niſi quod doleant organa inter loquendum, clamandum, ridendum, aut fortiùs reſpirandum.

Cùm Scholaſtici, clarioris doctrinæ gratiâ, ad unum principium ſimplex volunt referre plures ſpecies ejuſdem morbi, neceſſum habent ſpecies multas ab eo genere procul amandare, oblivioni tradere, & hiſtoriam infidam, mancam tradere; aſt hiſtoria morbi cujuſvis debet ſcribi, ſepoſitâ omni theoriâ, & ſatius eſt ignorari ſpecierum theoriam quàm earum hiſtoriam.

1. *Angina bronchus*; *Angina pituitoſa*; *Catarrhus ad fauces*; *Angina mucoſa* Huxham pag. 16; *Angine catarrhale*; *Fluxion ſur la gorge*; A.

Eſt ea ſpecies quæ à lymphâ intra organa gutturis congeſtâ dependet; atque cognoſcitur ex raucedine, tuſſi, ſternutatione, coryzâ, vel prægreſſis, vel concomitantibus, cum tumore & dolore colli, tonſillarum, parotidum, aut maxillarium glandularum, ſine febre acutâ, & à frigore ſuſcepto, dum potiſſimùm corpus æſtuat.

Hæc ſpecies *Bronchos* Græcis dicitur, vulgò dicitur fluxio in fauces, à *Boerhaave angina catarrhoſa tenuis*, *aph.* 791. Etiamſi verò tumor externus colli, ſi adſit, cuti concolor ſit, & vix acutè doleat, tumor tamen tonſillarum, gargareoniſque rubet, quia hic eſt nativus ferè harum partium color *Boerhaave* exiſtimat affici in hac ſpecie membranam mucoſam, quæ nares internas, fauces, œſophagum inveſtit, & muco illo infarciri, quod dein matureſcente anginâ, plorat, ubertim exprimitur, ſub formâ viſcoſi phlegmatis, quandoque acris, vicina excoriantis, & quamvis, addit *illuſtris*

van Swieten, in catarrho ſit levis, & ſuperficiaria hujus membranæ phlogoſis, ad hanc anginæ ſpeciem, non verò ad cynanchen, hic morbus pertinet, cùm cynanche longè gravioribus ſtipetur ſymptomatis, iiſque diverſis.

Cura exigit unam ad ſummum phlebotomiam; dein verò potum calidum, leviter ſudorificum ex theâ, capillis veneris, decocto ſcorzoneræ, ſcabioſæ; fomenta calida; aërem ſiccum, calidum; diuretica; diætam tenuem, vel mediocrem; gargariſmata reſolventia ex aquâ vitæ; uvulæ, aut tonſillarum ſcarificationem, ſi nimis tumeant. De his vide *illuſtr. van Swieten. 796.*

2. *Angina Loweriana*, *Angine œdemateuſe* Boerhaave.

Anginæ eſt ſpecies artificialis à *Lowero* inſtituta *lib. de corde cap. 2. pag. 123*, quæque ad theoriam hujus morbi illuſtrandam multum confert; venas ſcilicet jugulares filo ligabat in cane vivo, poſt aliquot horas partes omnes ſupra ligaturam mirè intumuerunt, & intra biduum canis anginâ ſuffocatus eſt; per totum illud tempus lachrymæ, ſaliva ubertim effluebant, ptyaliſmi mercurialis inſtar; poſt mortem canis cutim à partibus tumefactis ſeparans miratus eſt *Lowerus* minimè rubere partes turgidas, & tumidas, ſed muſculos & glandulas ſero pellucido tantùm eſſe diſtenſas.

Hoc experimento docemur quid agendum ſit in anginâ, quam excitat venarum collo vicinarum compreſſio, facta ab ſcirrho, ſteatomate, ſtrumâ, hygromate, calculo adnato, quorum exempla videſis apud *illuſtr. van Swieten n. 793. de anginâ aquosâ*; ea enim agunt uti ligatura Loweri: cùm enim in venis ſanguis liberrimè fluit, tunc vix agit in oſcula venarum lymphaticarum ex venâ oriundarum, parciùſque lympha ea ſubit; aſt retardato motu progreſſivo cruoris, tunc ille cruor latera, verſus quæ diffluit, fortiùs diſtendit, oſcula lymphaticorum diducit, unde & lympha ea uberiùs ſubit, diſtendit, quæ omnia, ſublatâ ligaturâ aut reſiſtentiâ, ſolent evaneſcere; angina autem illa dicitur œdematoſa, cùm œdemate tument partes externæ, membranâ ſcilicet adiposâ cutis loco adipis copioſam lympham, aut ſerum perſpirabile retentum excipiente; ideò verò fiunt illa œdemata, quia retardato motu progreſſivo cruoris, ut accidit chloroticis, preſſio lateralis ſanguinis in parietes venarum & arteriarum adaugetur, ut in anginâ Lowerianâ; atque ut ea œdemata prævertantur, nihil eſt aptius quàm ut martialibus, millepedibus & exercitio, ſanguinis viſcoſitas ſolvatur, fluxilitas ei concilietur, roburque vaſis reſtituatur; ſudorifica, fomenta reſolventia, ſpirituoſa, fumi aromatici extùs in eumdem finem conſpirant.

3. *Angina calculoſa* Riverii obſ. 7 pag. 127. L.

Similes calculos aut concrementa dura in faucibus, tonſillis, initio tracheæ, in larynge obſervarunt *Felix Plater, obſ. l. 1 pag. 180*, *Ballon. Ephemer. libr. 2 pag. 197 & 201*, *Kerckring. obſ. 27.*

Sexagenarius gutturis inflammatione frequenter corripiebatur, præcipuè à cantu: ſedabatur hic morbus phlebotomiâ & gargariſmate ex oxycrato; demùm Medicus quoddam extraneum juxta finem mandibulæ dextræ in faucibus imis infixum vidit, globulum ſclopeti referens, quod extractum nihil aliud fuit quam lapis durus & compactus ad pyri formam compoſitus, caudâ

dâ ſuâ muſculis maſſeteribus infixus; ulcus, quod ſuperfuit oenomelite deterſum & conſolidatum fuit : *Pomaret Chir. Monſpel.*

4. *Angina à deglutitis* Tulpii lib. 2 obſ. c. 7; *Ab infixo aſperæ arteriæ oſſiculo* Bonet. Sepulchret. de dyſpnœa obſ. 1; *Angina à ſpinâ piſcis in faucibus hærente* Schenck. A. D.

Vidi & dolores gutturis cum difficultate canendi, loquendi, tuſſi, dyſphagiâ, ab aciculis intra guttur hærentibus; modò nulla febris inflammatoria enaſcatur, hic morbus intra anginæ aut dyſphagiæ limites continetur. Vide *Dyſphagiam.*

Curam hujus ſpeciei & hiſtoriam vide apud *Foreſtum obſ. 27, libr. 15.*

5. *Angina à laqueo; Strangulatio ſuſpenſorum* : Vide Foreſtum obſ. 25 libr. 15. A.

Frequens eſt obſervatio melancholicorum, maniacorum, furore percitorum, qui ſe laqueo ſuſpendunt, ita & in bello non raró ab hoſtibus milites capti quandoque ad ramum arboris fune ſuſpenduntur, nec ſtrangulati relinquuntur; illis omnibus opem ferre non eſt inutile, etiamſi aliquandiù ſuſpenſi jam demortui videantur; verùm nulla ſpes eſt ad vitam revocandi eos quibus tortor ita pede caput detorſit ut vertebram colli luxaverit.

Ipſe opem tuli quondam miſero, qui vitam æris defectu redimere non potuit à publicanis; reſecto à pœnitentibus fune delatus eſt in ipſorum ſacellum, ubi intra duas horas tres phlebotomias paſſus eſt; pulſus ante primam nullus micabat, aſt fluente ſanguine præſertim poſt alteram ſenſim ſeſe explicuit, ita tamen ut rariſſimus eſſet, & vix quadrageſies intra minutum perciperetur; vitæ reſtitutus miſer caput erexit, rauciſſimâ voce aquam petiit, multa ſputa cruenta rejecit, aquam ex urceolo affatim bibit, tunc paulò clarius locutus; antea altero pede feretrum, in quo jacebat invitus percutiebat convulſione repetitâ, tunc verò pacatus fuit, pulſus ad frequentiam ſanis ordinariam pervenit, reſpiratio nunquam frequens fuit, aſt collum priùs ad pollicem laqueo depreſſum intumuit, & cùm nullus Chirurgus metu frivolo deterritus vellet venam juguli ſupra tumorem tundere, miſer placidè obdormivit ſine ullâ dyſpnœâ, pulſu ſenſim rariori & depreſſiori facto ob impeditum ſanguinis à cerebro reditum, & ſic obiit; pulſus vix trigeſies ſexies in minuto micabat, & reſpiratio raritate, & parvitate erat vix conſpicua paulò ante mortem.

Auctores in hoc caſu præſcribunt emetica & cardiaca, verùm multò præſtantius eſt phlebotomias largas, promptas, inſtituere, frigidâ ſitim horrendam ſedare, & carum à jugularibus compreſſis per inflammationem ſulci à laqueo effícti prævertere; nam raró reapſe pacatiſſimè & ſine dyſpnœâ moriuntur, quibus, laqueo reſecto, vita reſtituta eſt.

6. *Angina ſcirrhoſa* Boerhaave aph. 797; *Dyſpnœa à tumore carcinomatoſo aſperæ arteriæ adnato*, Boneti Sepulchret. obſ. 5 *à ſarcomate in poſtica parte palati*, Ruyſchii obſ. 48 pag. 45. Galen. de locis affect. lib. 5. cap. 5; Tulp. obſ. lib. 1 cap. 44. D.

Scirrhoſus tumor ſæpè ſequitur cynanchem non reſolutam; ſcrophuloſus,

bron-

bronchocelosus ſine cynanche prægreſſâ ſenſim oritur; dantur etiam excreſcentiæ ſeu ſarcomata, quæ jugulo adnata anginam excitant.

Rarò verò, niſi recentes, ſcirrhi reſolventibus ſanantur, adeoque ſupereſt tantùm ut cultro exſcindantur, cùm vix erodi poſſint cathæreticis.

7. *Angina ſuppuratoria* Boerhaave aphor. 814. De la Motte Chirurg. tom. 1. pag. 193. C.

Eſt duplicis conditionis, vel ſcilicet apoſtematoſa, de quâ *Boerhaave* & *ill. van Swieten* fusè egerunt, quæque cautè lanceolam admotam exigit, ut pus foras effundat, præmiſſis emollientibus intus ore detentis, extùs cataplaſmatis forma admotis, & illa utplurimum fauſtum ſortitur eventum.

Vidi nuper abſceſſum intra quatuor dies efformatum & ſponte ruptum in textu veli palatini; qui verò plures cynanches paſſi ſunt, illi poſteriores habent mitiores, & non ita conſtringitur via aëris, imò ferè ſine febre abſcedunt tumores.

Si verò exulcerentur fauces, ulcus illud, modò non ſit venereum, nec cancroſum, detergentibus ſanatur, exiguam difficultatem loquendi, & reſpirandi ſecum infert, cum anhelitûs fœtore, copioſo ptyaliſmo; nunquam vidi ulcus ibi profundum; ſola epithelis ſeu membrana mucoſa excoriata eſt, & locus excoriatus eſt coloris griſacei.

8. *Angina venerea, Ulcère vérolique au goſier, Chancre au goſier.* C.

Nihil eſt frequentius in venereorum praxi quàm ulcuſcula ſuperiùs deſcripta, leviſſimè exeſa, griſea, ſed circa laryngem, pharyngem, uvulam ſerpentia, cum voce raucâ, naſali, ptyaliſmo aquoſo, mucoſo, fœtido, exiguo dolore, nullatenus frequenti reſpiratione, ſed cum ſenſu impedimenti inter deglutiendum, inter loquendum, clamandum. Mitto loqui de cynanche mercuriali ſeu quam hydrargyroſis excitat, quæque non eſt hujus loci.

9. *Angina hyſterica*, Riverii obſ. 26 centur. 2 Frid. Hoffmanni; L.

Ea ſpecies periodicè ſingulis diebus revertitur, cum ſopore, nauſeâ, ſuffocatione, doloribus vagis, difficultate deglutiendi; quæ omnia ſymptomata poſt aliquot horas evaneſcunt; an febris intermittens, licet ſine pulsûs frequentiâ, eum morbum foveat, qui complicatus eſt cum hyſteria, ſuſpicatus eſt *Riverius*, & non obſtante ſopore magnam laudani doſim ante acceſſum exhibuit, quo morbus ſanatus eſt. *Vide dyſphagiam hyſtericam*, & *orthopnœam hyſtericam.*

10. *Angina hydrophobica; Lycanke* Græcis. Darluc Journ. de Med. 1756, Ill. Brogiani de Venenis pag. 101.

Puerulus Monſpelienſis, à fele rabidâ demorſus in tibiâ, benè ſe habuit per duos menſes, demùm febriculâ cum difficultate deglutiendi & reſpirandi, ac aquæ horrore correptus, pacatus & minimè furens languit, nec ullum cibum capere voluit, ſicque intra undecim dies obiit. Ruſticus ante quadraginta dies à cane rabido demorſus, quem memorat in *Mem. de l'Acad. de Montpel. Haguenot*, querebatur tantùm de anginâ, antequam furor, & mordendi cupiditas eum invaderent; hactenus nulla, aut exigua febris. In cadavere hydrophobicorum vidi ſummam rubedinem in poſti-

poſticâ parte tracheæ arteriæ juxta glottidem; caveant Medici ne digito in guttur ægri adacto malum explorent, ut accidit peritiſſimo Chirurgo.

11. *Angina naſalis.* A.

Eſt ingurgitatio catarrhalis membranæ pituitariæ, quæ nares poſticas ſuccingit, cum difficultate loquendi, deglutiendi, & per nares reſpirandi, nec non doloribus noctu adauctis, velum palatinum ejuſque columnas, nec non tubas Euſtachianas diſtrahentibus, pervigilio, odore ſingulari cupri in naribus. Terminatur intra aliquot dies per excretionem & emunctionem copioſi muci, albi, flaveſcentis, inſipidi, qui non ex ſupremâ narium parte, ſed tantùm ex naribus poſticis juxta fauces procedit. Hanc paſſus ſum & in aliis obſervavi; Auctores verò minimè recenſent.

Diſtinguitur à coryzâ 1° ſede in pariſthmiis; 2° odoratu ſuperſtite; 3° dolore ad aures externas protenſo, vivido; 4° continuâ exſpuitione muci faucium viſcidi; 5° deglutiendi difficultate; 6° veli palatini rubedine; cùm ſolvitur morbus mucus viſcidus & ſanguinolentus ex naribus & ore circa ſextum, ſeptimumve diem affatim rejicitur; adeſt ut in coryzâ vox naſalis, ſternutatio & ſenſus obſtructionis in naribus, ita ut æger noctu, ore aperto dormire cogatur ad reſpirandum.

12. *Angina exanthematica* Frid. Hoffmann. *ſymptomatica* dicta § *8*: *varioloſa* Sydenhami pag. 661, 659, & 96. *morbilloſa.* Vide Hiſt. Rubeolæ. A.

In variolis confluentibus apud adultos non rarò circa undecimum diem ſaliva gutturis eouſque viſcida eſt, & excocta, ob calorem præcedentem & puſtulas adnatas, ut tantùm non ſuffocetur æger; gargariſma neceſſariò in uſum trahatur, & ſyringâ in fauces ſedulò ſæpe die, noctuque injiciatur, quod componatur ex aqua hordei cum melle roſarum; ſed ſi æger eo redactus fuerit, ut ſingulis momentis à ſuffocatione periclitetur, ſtupore obrutus, & ſpiritu ferè undique præcluſo, non ſatis eſt ſi ptyaliſmus accedat ægro ad has incitas redacto, feliciter nonnunquam exhibetur doſis emetici ſtupori proportionalis; interea quotquot undecimâ die in hac ſpecie variolarum intereunt, ferè hoc ſymptomate jugulantur.

Angina verò rubeoloſa potiſſimùm in morbi initio ægros divexat, cum tuſſi, dolore faucium, ſternutatione, ſed factâ eruptione ceſſat: ſuccedit etiam angina eryſipelati repulſo, arthritidi.

13. *Angina ſcorbutica* Frid. Hoffmanni § 6. Bartholin. Med. Dan.; *Die boſen halſe* Germanorum. B.

Eſt levior colli & interiorum faucium phlogoſis cum tumore & dolore glandularum, quæ frequens admodum eſt ſcorbuticis.

14. *Angina thymica* Boneti Sepulchret. obſ. 2ª Simon. Paulli. L.

Videtur pertinere ad dyſpnœam; procedit à thymi intumeſcentiâ.

15. *Angina polypoſa* Albucaſis Chirurgiæ lib. 2 cap. 36. Baglivi prax. C.

Eſt difficultas reſpirandi ac deglutiendi à polypo narium in gulam uſque protenſo; hujus obſervatio & curatio apud *Albucaſim*, nec non in *Schenckio* & apud *Baglivi* reperitur. *Vide Schenckium pag.* 223.

16. *Angina anevryſmatica* Boneti Sepulchret. C.

Eſt angina orta ab anevryſmate arteriæ majoris laryngem aut tracheam prementis.

17. *Angina bronchocelica* Petri de Marchettis & Fel. Plater. *à ſtrumâ interna circa jugulum.* L. Vide orthopnœam, nec non dyſphagiam.

18. *Angina ſpaſmodica* Rud. Zwingeri Act. Helvet. Tom. III, p. 319. Nono die poſt vulnus metacarpi & fracturam digiti, ſedatâ pyrexiâ, æger juvenis, jam, ut videbatur, convaleſcens, inopinatâ deglutiendi difficultate & anxietate ſuffocativâ ad ſingulos manducandi conatus corripitur: in collo nihil erat conſpicui; maxilla inferior ad ſuperiorem contracta & rigida, in manu ſaucia ſpaſmus dolorificus frequens per totum brachium excurrens: animus ſui compos & ſupra modum anxius & inquietus; interdum ſaliva & mucus ex ore ſcaturiens, cum deglutiendi niſu ſpontaneo; ingeſta quævis à faucibus reſilientia; poſt aliquot dies, ſic noctu & interdiu conflictatus tetano rectilineo correptus, voce quaſi catulinâ, interius ardens, ſitiens, omnia ſtragula rejiciens, die poſt vulnus 17°, ab angina 8°, obiit: curam vide in *Triſmo traumatico.*

19. *Angina alba* De Meyſerey Tom. 2, p. 315. *Eſquinancie blanche* ou *pituiteuſe.*

XI. *Pleurodyne*; *Pectoris*, *laterum*, vel *dorſi dolor* Boneti Sepulchret. lib. 2, ſect. 4. *Pſeudopleuritis*, Nouvell. claſſes des maladies; *Pleuritis ſpuria* Auctorum: Vide van Swieten comm. aph. 875; *Douleur de poitrine.*

Eſt genus morbi, cujus præcipuum ſymptoma eſt pectoris, lateriſve dolor pungitivus cum difficultate reſpirandi, citra phlegmaſiam acutam.

Non minus differt à morbis inflammatoriis, ut pleuritide, quam mania à phrenitide, & hyſteralgia ab hyſteritide; præterea hoc genus includit ſpecies, quæ à pleuritide quam vocant falſam, alienæ ſunt, nec ad aliud genus aptiùs referri poſſunt.

1. *Pleurodyne plethorica*, *pſeudopleuritis* Zacuti prax. *Pleuritis ſpuria* River. centur. 1, obſ. 73. B.

Species illa dolore lateris pungitivo, tuſſi & ſputis raro cruentis, cum difficultate reſpirandi ſine febre acutâ cognoſcitur; oritur à plethorâ, utplurimum frigore ſuſcepto aut ſimili errore concurrente.

Curatur vel ſponte obortis catameniis, aut ſudore adjuvante, diætâ tenui, reſolvente; vel curatur phlebotomiis, potu diaphoretico, litu partis affectæ cum unguento de althæâ, fotu ex linteis calidis, ex ovorum intritâ, cataplaſmate ex avenæ granis frixis cum foliis petroſelini, cicutæ &c.

2. *Pleurodyne verminoſa* Quercetani pharmac. lib. 4; Vernæ de pleuritide pag. 89. *Dolor pleuriticus ex lumbricis* Riverii centur. 1 obſ. 75. Bonet. Merc. Compit. p. 574. A.

Illa ſpecies cognoſcitur ex febre vagâ, continuá vel remittente, ſed non inflammatoriâ, cum tuſſi ſiccâ, dolore lateris pleuritico, lumbricorum excretione, ſingulari oris fœtore, in infantibus potiſſimùm.

Curatur catharticis & emeticis, nec non vermifugis, licet phlebotomia una ob vehementiam febris ſit quandoque præmittenda, cathartica tamen mitia ſint; julepi ex aquâ portulacæ, decocto graminis canini, infuſo ſeminis ſantonici, foliorum tanaceti, oleum amygdalarum, &c, cæteris præſtant.

3. *Pleurodyne rheumatica; dolor lateris*, Ballonii Epidem. libr. 1. L.

Eſt dolor qui à rheumatiſmali materie fovetur, quique ſtipatur cruſtâ albâ, craſſâ, ſed molli ſupra ſanguinem in patellâ effuſum. Sanatur ut rheumatiſmus, potiſſimùm phlebotomiâ, & ptiſanis ſudoriferis: æger in latus affectum jacere non poteſt.

4. *Pleurodyne flatulenta* Ballonii Epid. pag. 7 & 8, 18, 54. *Dolor lateris à flatu* Bianchi p. 235. B.

Eſt ea ſpecies quæ ſubitò partem pectoris corripit & diro dolore excruciat, dein verò ſubitò recedit, nec per plura minuta tolerari poſſet, quippè præfocat; crampum pectoris meritò diceres, & reapſè Veteres crampum à flatu omnes deduxere; utrum verò flatus in carnium interſtitiis geniti id producant, valdè dubium eſt, potiùs ſpaſmum incuſarem; hic dolor melancholicos, hypochondriacos, ſtudioſos, ſæpius à frigore ſuſcepto, corripit, pulſus lentus & contractus eſt, nulla tuſſis urget, ſed oppreſſio in loco dolente quæ reſpirationem intercipit. Rarò eatenus durat, ut remedia queant adhiberi præter lintea calida. A potu frigidæ ſub noctem, à crudis fructibus excitatur.

a *Pleurodyne flatulenta* Pringlii pag. 219: *Pleuréſie venteuſe*, pendet à flatibus & ſcybalis in colo ſub diaphragmate poſitis; reſpirationem lædit & tuſſi parva ſed frequenti ſtipatur; dolor à ſterno ad dorſum vel ab uno ad alterum latus protenditur; deeſt febris, pulſus durities, corium ſanguinis; nocet phlebotomia; juvant carminantia intus admota, atque veſicatoria.

5. *Pleurodyne venerea*; *lateris dolor*, Ballonii Epidem. lib. 1 pag. 8: Moroni Direct. *Gallicus morbus.*

Sunt dolores lateris perpetui, ſed qui de nocte urgent magis, nulliſque cedunt remediis, præter hydrargyroſim; illi verno tempore recrudeſcunt cum febriculâ.

Similem dolorem noctu recrudeſcentem memorat *Riverius obſ. 8 centur.* 2ª: dolores erant vagi circa thoracem, qui poſt primum ſomnum in quinquagenario recurrebant, tantâ vehementiâ ut nullo decubitu conſiſtere poſſet, ſed ſurgere cogeretur; *Riverius* eum dolorem à cacochyliâ deduxit, & decocto chinæ per quindecim dies, præmiſſis phlebotomiâ & apozematis, eum abſtulit.

Septuagenarius ab anno dolebat latere pectoris, in quo jacere non poterat: in cadavere vidit *Ill. Veziani* cariem, quæ coſtas, vertebras, muſculos,

los, & pleuram abſumpſerat: ea verò caries erat ſyphilitica: *Veziani de Parapleuritide Cap. 3 pag. 26.*

6. *Pleurodyne hyſterica* van Swieten Comm. aphor. 633, & 675. *hypochondriaca* Vernæ c. 11 pag. 87 de pleuritidis nothæ ſignis; Storck Ann. Med. p. 78. L.

Ea eſt quæ etiam flatulenta Veteribus dicitur, & quæ hyſtericas vel hypochondriacos afficit.

Phlebotomia minimè competit, obſervante *Ballonio Epidem. lib. 1.*

7. *Pleurodyne à cacochyliâ* Vernæ cap. 11 de pleuritidis nothæ ſignis pag. 90. A.

Ea à cacochylia primarum viarum, ſanguinem inſpiſſante, & pleuram infarciente, procedit, & licet ſynochum aut febrem meſentericam comitetur, tuſſi, abdominis tenſione, genarum rubore, dolore ad hypochondria extenſo, purgare potiùs oportet quàm ſanguinem mittere. *Vide Hippocratem lib. de diæta acutor. n° 12 & libr. Prænotion. n° 25.*

8. *Pleurodyne phthiſica* Guarinonii, Dodonæi Obſ. Cap. 22, Bonet. Mercur. Comp. p. 574; *Pleuritis phthiſica* Vernæ cap. 11 p. 92. C.

Ea eſt pleurodynes ſpecies quæ in pulmonis vomicâ, empyemate, tuberculo, cum febre miti, identidem exacerbatur, quoties novum tuberculum inflammatur; ita ut tuſſis acrior, ſputa cruenta, pectoris oppreſſio major accedant; ita ut venam tundere non raro neceſſum ſit ad ſuffocationem avertendam; deinde narcotica veſpere ſunt exhibenda; in illis verò caſibus inſula cruoris cruſtâ albâ, ſæpiùs flavâ tegitur, & ſero copioſo ſubluteo innatat; illa ſpecies mitigatur obortâ novâ puris anacatharſi. Juvat emplaſtrum de meliloto, cucurbitula.

9. *Pleurodyne à ſpaſmate* van Swieten Comment. in aphor. 675. L.

Spaſma non eſt ſpaſmus, ſed diſtractio, divulſio, qualis accidere ſolet à vehementi muſculi niſu, contractione, extenſione, ut inter luctandum, onera geſtanda, currendum; illos autem vehementes niſus ſequuntur poſtridie dolores pectoris cum ſenſibilitate partis affectæ, ita ut tactum recuſet, non ſecus ac ſi pars contuſa fuiſſet.

Curatur autem phlebotomiâ, fomentis humectantibus, linimentis oleoſis, intritâ ex ovis frixis; ea ſpecies eſt utplurimùm ſine tuſſi.

10. *Pleurodyne ex anevryſmate* Riverii prax. lib. 11 cap. 5: Parei lib. 6 cap. 18. C.

Ab anevryſmate aortæ, arteriæve pulmonaris aut auriculæ dolore, quandoque pectoris pulſatione & palpitatione cordis dignoſcuntur.

Pleurodyne verò ſymptomatica obſervatur in multis morbis, quos vide ſuo loco, ut *dyſpnœa*, *empyema*, *phthiſis*, *orthopnœa*, *palpitatio*, *hepatalgia*, *rachialgia*, *lumbagines*, *nephralgia.*

11. *Pleurodyne ſcorbutica.* Vide Lind de ſcorbuto pag. 367: *pleuritis ſcorbutica* Sennert. de ſcorbuti ſignis. A.

Adeſt tuſſis cum anacatharſi viſcoſâ, dolor locum mutat, creſcit à tuſſi;

aſt

aſt progrediente morbo figitur in alterutro latere; tunc vividiſſimus evadit ad ſternum & reſpirationem præpedit, cum periculo vitæ; ſi accedat diarrhœa, lethalis eſt; veſicatoria quæ multis aliis ſpeciebus pleurodynes utiliter parti dolenti applicantur, hîc tuta non ſunt. Juvant potus ſudorifici ex aceto theriacali, ipſâ theriacâ, ſpiritu Mindereri, maximè verò repetitus uſus aceti ſcilliciti, parvâ copiâ; phlebotomia verò nocet. Acetum ſcilliticum præſcribitur ad drachmas duas ter in die, cruor extractus omninò diſſolutus eſt, ſudor feliciter proritatur ſumpto ſcrupulo ſemiſſe nitri & camphoræ, ſuperbibendo infuſum ſalviæ. *Vide Bartholini Medicinam Danorum.*

12. *Pleurodyne arthritica* Baglivi pag. 43, Stahlii de morbis ætatum, van Swieten aphor. 875. B.

Salia volatilia cornu cervi, & narcotica ſuadentur, nec non ſinapiſmi pedibus admoti.

13. *Pleurodyne rachitica* Buchneri de rachitide. L.

14. *Pleurodyne catarrhalis.* Vide Catarrhum. B.

Differt à rheumaticâ per coryzam, raucedinem, ſternutationem, &c.

15. *Pleurodyne febricoſa* Mortoni de febribus, p. 93.

Febris intermittens ſub larvâ doloris punctorii lateralis. *Vide curationem, & hiſtoriam loco citato.*

Febris proteiformis *Diar. Med. Mart. 1761 pag. 211:* dolor lateris vividus in hypochondrio dextro, pyrexia exigua, pulſus debilis, ſputa viſcoſa, magna debilitas, acceſſus febris horâ quintâ veſpertinâ inibat à frigore, & poſt aliquot horas ſudore ac urinis lateritiis terminabatur: in hoc morbo kinkina eſt eximium remedium.

16. *Pleurodyne miliaris* Allonii de miliari. Vide pleuritidem. A.

17. *Pleurodyne ex abſceſſu* Williſii. Path. 10. L.

Vir quidam Monſpelii laborabat à duobus annis dolore lateris, cum febre lentâ, tuſſi ſiccâ, decubitu in latus dolens impoſſibili; demum ſub mammâ inter coſtas apparuit tumor, qui ad pomi aurantii molem excrevit; hoc ſecto fluxere puris libræ plurimæ, & æger convaluit, obſervante *Barbeyracio.*

Williſius vidit etiam ſimilem morbum ex abſceſſu inter muſculos thoracis.

Vidi in pleuritici cadavere magnum abſceſſum pleura tectum, & ad diaphragma ſerpens, atque intra pectus extuberans, inde oritur empyema intercoſtale, cujus exempla decem recenſet *Ill. Veziani della parapleuritide cap. 3 n. 38, 39, &c.*

18. *Pleurodyne ab oſſiculo* W. Giffard Tranſ. Philoſ. n° 395 anno 1726. L.

Tuſſis, dyſpnœa, magna inſpirandi difficultas, cum ſenſu ponderis & doloris in latere dextro pectoris, diù defatigaverant ægram, quæ demùm peripneumoniâ occubuit. Inventa ſunt in pectore oſſicula, quorum unum

ſex pollices longum, tres latum, coſtarum dextri lateris perioſteo annexum; ubi dolor & pondus.

Multas alias pleurodynes hujuſmodi rariores videſis in *Boneti Sepulchreto*, *titulo doloris pectoris.*

19. *Pleurodyne parapleuritis* Ill. Veziani. C.

Parapleuritis eſt dolor lateris chronicus, pleuritidi ſuccedens, ſæpe cum tuſſi ſicca, ſputo quandoque cruento, pyrexia à paſtu accedente, ſine ſudore, cum loquendi labore, reſpiratione brevi, decubitu in latus dolens difficili, & ſanguine pleuritico. Hic morbus differt à phthiſi incipiente, ab empyemate, à rheumatiſmo, per ſigna ab Authore fuſè & dilucidè recenſita. Curatur verò potiſſimùm phlebotomiâ, nec non potu diluente, oleo amygdalarum, narcoticis levibus, oxymelite, nitro, ſero lactis, &c.

20. *Pleurodyne à rupto œſophago.* Boerhaave hiſtoria morbi Baronis de Waſſenaer.

A nauſea incepit, ſubitò dolor atrox in ima œſophagi parte, cui acceſſit ſenſatio mutationis inauditæ in ſitu partium internarum, æger in lecto erectus ſtare cogebatur capite antrorſum flexo metu ſuffocationis, immobilis erat, quidquid deglutiret illud in pectoris cavum diffluebat cum multo flatu, inde ſenſim diſtentum epigaſtrium, dyſpnœa creſcens, debilitas ſumma, & intra paucos dies mors.

21. *Pleurodyne vomica: Vomica pulmonum* Williſii; *Vomica latens* Tulpii; *Tuberculum pulmonum* Baglivi; *Abſceſſus pulmonum* Ettmulleri.

Signa duo pathognomonica ſunt vomicæ, ſed ſæpius inſufficientia, tuſſis ſcilicet ſicca permanens, & dolor levis in pectore: ægri, de cætero bene habentes, difficulter ſpirare incipiunt, inter reſpirandum non ſtertunt, nec quidquam exſpuunt, in locum dolentem decumbere nequeunt; ſicca tuſſis, dolorque aſſiduo perſeverans; tandem genæ rubent, pyrexia lenta ſupervenit, & alia ſuppurationis ſymptomata accedunt; ruptâ vomicâ pus illico intra tracheam ubertim effunditur, & ægrum non raró ſuffocat illicò: ſecus pus fœtidum copioſum æger expectorat & phthiſicus evadit; aſt ab ea phthiſi plures convaleſcunt, maximè ſi expectoretur cyſtis pus continens.

XII. Rheuma; *Catarrhus ad pectus* Capivaccii; vide Schneider Lib. I, cap. 5; *Rafreddatura* Italis; *Romadizo* Hiſpanis; *Rhûme de poitrine.*

Eſt difficultas reſpirandi aëris quoad frigus & calorem viciſſitudinibus ſuperveniens, tuſſi, raucedine, ſternutatione, coryzâ, doloribus vagis, intumeſcentiâ partium aëri expoſitarum, &c, ſtipata.

Per hanc ſyndromen diſtinguitur rheuma ab omnibus aliis pectoris morbis, & à morbis aliis catarrhalibus, ut tuſſi catarrhali, quia in rheumate pectoris, oppreſſio & difficultas reſpirandi ſunt præcipua ſymptomata; à peripneumoniâ catarrhali, ex eo quòd non ſit febris inflammatoria.

Veteres ineptè definierunt rheuma & catarrhum, alii per *deſtillationem*, aut

aut *defluxionem;* alii per *decubitum* humoris; cùm illa *deſtillatio* foret imaginaria, hypothetica, *decubitus* nomen abſurdum, & morbi omnes definiri tantùm debeant per phænomena. Immenſa verò diſputatio *Schneideri* de horum verborum ſignificatu integrum librum comprehendens, eſt opus hominis ſuâ eruditione, ſuo otio abutentis.

1. *Rheuma catarrhale*; *Rhûme.* D.

In rheumate membrana mucoſa, quæ vias aëreas pulmonum obducit, levi phlogoſi afficitur, tum quia frigore conſtrictis ejus poris, perſpiratio acris & copioſa, quæ ex his continuò exhalare debet, retinetur, & ſenſibile illud organum irritat; tùm quia frigore coagulata lympha, quæ illac fluit, obicem aliqualem ponit lymphæ retro ſecuturæ, unde congeſtio, ipſi ſanguini per vaſa minima circulanti reſiſtens; natura verò tum tuſſi repetitâ hoc coagulum reſolvere, tùm febriculâ excitatâ obicem tollere conatur; hinc calor, qui ſenſim creſcens, diu applicatus, oſcula excretoria diducit, lympham ad excretionem diſponit; tùm demum fit muci illius viſcidi, quandoque acris, anacatharſis morbum ſolvens.

Perſpirabile quod è pulmonibus quotidie exhalat, ad uncias circiter viginti duas aſſurgit, experimento *Haleſii;* hoc ergo ſuppreſſo, infarciuntur vaſa excretoria, ſecretoria pulmonum, tumet textus cellularis, imminuitur viarum aërearum capacitas; inde verò reſpirandi difficultas, anguſtia, dolor.

Cura eſt potiſſimum opus naturæ, quæ debito caloris gradu per longum tempus continuato fovet, coquit, & demum reſolvit hanc pituitam quâ membrana interna viarum aërearum turgeſcit; huic Medicus ferens ſuppetias, præſcribit victum parciſſimum ex juſculis, panatellis, offis, cremoribus, potum calidum diaphoreticum ex infuſo capillorum veneris, florum papaveris rhœados, decocto furfuris cum melle, vel ſaccharo, vel ſyrupo capillorum veneris.

Si tuſſis acris, ſicca, dolor vividus, pyrexia, perviligium, ætas florida ſint, phlebotomia utilis eſt, potus magis emolliens imperandus ex decocto radicum althææ, infuſo florum malvæ, violarum; julapia ſint ex ſyrupis de althæa, de violis, & ad ſomnum conciliandum veſpere ex ſyrupo de nymphæâ, papavere albo, aquâ liliorum.

Si tuſſis facilior, dolor gravans, pyrexia nulla, ſputa viſcida, ſenſibilitas pulmonis minor, ſenſus frigoris, &c. ptiſanæ ſint diaphoreticæ ex floribus papaveris rhœados, foliis ſcabioſæ, radice ſcorzoneræ, addantur deterſiva ut ficus, mel, ſyrupus de hyſſopo, tuſſilagine, pede cati, eryſimo; potentur calidè infuſa horum florum, ſalviæ; juſculis incoquantur cæpæ, porra; noctu grana pauca theriacæ aſſumantur.

Interea frigus, aura ex rimis illapſa, loquela, cantus, veſpertinus potiſſimùm ros, fugiantur; morbi omnes catarrhales veſpere intenduntur; proindeque aëris humiditas lucido igne diſſipetur, caput & pectus paulò curatiùs tegantur; perſpiratio, potiſſimum capitis, cautâ pectinatione, laneis tegmi-

minibus, pectoris calor ſimilibus induſiis, foveantur; quæ dum calida ſunt & ſicca humiditatem combibunt, perſpirationi proinde favent; abigenda verò veſtimenta & induſia quæ frigori & humiditati auferendis non conducunt, ut pellicea.

2. *Rheuma Epidemicum anni 1743 : la Grippe.*

Invaſit cum quadrageſimali jejunio : juvenes tuſſi ſiccâ, dolore artuum, ephemerâ, cephalalgiâ affecti, poſt quartam diem ſputo ſuperveniente ſanabantur; ſenes verò intenſiſſima illa ſymptomata patiebantur cum ſibilo mortis prænuncio, & die nonâ vel undecimâ efferebantur : pulmones erant gangrænoſi vel ſanguine infarcti; pluribus narium hæmorrhagia ante aut poſt mortem accedebat, licet vena bis terve ſecta fuiſſet; apud Invalidos Pariſiis quadraginta ægri quotidie moriebantur.

Proceſſus felicior hic fuit : primâ die duæ phlebotomiæ; ſecundâ emeticum vel catharticum; tertiâ phlebotomia, & veſpere julepus narcoticus : à quarta ad nonam mixtura ex tribus granis kermes mineralis cum tartari vitriolati & antimonii diaphoretici, ana, ſemidrachma; divide in ſex doſes, ſumatur una tertiâ quâque horâ : expectoratione circa decimam diem accedente ſalus.

XIII. HYDROTHORAX; *hydrops pulmonis* Hippocrat. lib. 2 de morbis; *hydrops pectoris* Auctorum; *hydrothorax* Gorteri compend. prax. *Hydropiſie de poitrine.*

Genus eſt anhelationis ſeu difficultatis reſpirandi, quæ creſcit pro gradu inclinationis trunci, cum faciei pallore, manuum & pedum phlegmaſiâ, ſubitâ in ſomno ſuffocatione, alterutrius brachii ſtupore, & ægritudine chronica non intermittenti.

Cum dyſpnœâ ab hydropneumoniâ facilè confunditur, nec diſtingui ſolet niſi per eventum infauſtum in hydrothorace, quandoque fauſtum in hydropneumoniâ ſeu œdemate pulmonis. Si tamen aquarum fluctuatio percipiatur, commoto ægri humeris prehenſi pectore hydrothorax certiùs cognoſcitur.

Signa ex *Hippocrate* ſunt febris, tuſſis, reſpiratio frequens, pedum tumor, unguium contractio, ſymptomata empyematis, cum majori diuturnitate, minorique intenſitate, ſonus quaſi ebullientis fluidi in pectore, dein diarrhœa quâ æger aliquandiu ſublevatur, ſed dein in pejus ruit; aſcites, hydrocele, faciei œdema ſubſequuntur. Brachii alterius œdematiam addunt *Fantonus*, *Buchnerus*, *Valſalva*, aliique; ſed nulla certa eſſe ſigna præter aquæ fluctuationem ſono perceptam concedunt omnes, & ea fluctuatio rarò auditur.

Empyema diſtinguitur à prægreſſis ſignis peripneumoniæ vel pleuritidis ſuppuratæ.

In utroque affectu ſi latus dextrum aquâ turgeat, æger cogitur decumbere inclinando verſus latus oppoſitum; ſi utrumque afficiatur, in neutrum latus

latus inclinare poteſt, quin tuſſi & dyſpnœâ majori, imò ſi paulò celeriùs inclinet, cordis palpitatione, tremore corripiatur; tuſſis utplurimùm ſicca eſt, febricula anomala: cùm omnia ſymptomata hydrothoracis abſque effuſione ſeri in thorace quandoque obſervata ſint, malè in ejus morbi definitione reponitur hæc effuſio; cùm enim ipſa effuſio ſeri eſt reapſe hujus morbi principium morbificum, malè in definitione hujus reponitur, cùm nullâ notâ innoteſcat, & ſi quâ innoteſcat, ea nota in definitione reponenda eſt. Is erat pravus mos Veterum cauſam in morbi definitione reponere; ſic ſatis ridiculè definiebatur ſyphilis per intemperiem occultam hepati inhærentem, illiuſque ſanguinem, ac ſpiritus nativâ quadam antipathiâ inficientem, &c. ut aiebat *Varandæus*.

1. *Hydrothorax chyloſus.* Vide Williſii cap. 13. de hydrope pectoris pag. 113. tom. 2. C.

Adoleſcens immodicis deditus exercitiis tandem in thorace velut inflationem quamdam perſenſit, ut tumeſcere pulmonem ſiniſtrum, & cor extra locum protrudi ipſi videretur cum maximâ pulſatione: deinde quaſi vaſis ruptionem & ſeri cujuſdam ſtillicidium in pectore percepit, quod ab adſtantibus audiri potuit; attonitus ſtatim rei novitate, interea, quia aliunde quoad vires, ſomnum, famem benè ſe habebat, ſecurus vixit; poſtmodum à quovis corporis motu fluctuationem in corpore perſenſit; creſcente morbo *illuſtr. Williſius* & *Lowerus* paracenteſim pectoris ſuaſerunt, interventu cauterii inter ſextam & ſeptimam coſtam applicati; poſtridiè foramini facto canalis inditus eſt, ex quo ſtatim unciæ ſex liquoris craſſi, albidi, chyloſi extractæ ſunt, poſtridiè tantumdem, & ſic per longum tempus, relictâ cannulâ, æger identidem fluere ſinebat humorem deinde ſeroſum, interea vegetus vultu & viribus valens ambulabat, equitabat adoleſcens, decocto vulnerario utens.

Numne veroſimiliter ruptum eſt quoddam vas chyliferum ex ramis canalis thoracici?

2. *Hydrothorax ab omento* Rhodii obſerv. 24. cent. 2. C.

In hoc morbo ſunt hydrothoracis vulgaris ſymptomata, nulla verò effuſio in pectoris cavo, ſed omentum mole ſuâ, & convolutione diaphragma premens & dyſpnœam inducens, quæ pro hydrothorace vero imponit.

3. *Hydrothorax vulgaris;* Carol. Piſon. de morbis à colluvie ſeroſâ, hydrops thoracis pag. 215. Baglivi p. 432. C.

Vel ſuccedit morbis acutis ut pleuritidi, peripneumoniæve, de quâ varietate infra. Vel obſtructionibus pulmonis, hepatis ſupervenit; vel ab aſthmate, dyſpnœâve procedit, verbo à cauſis morbi chronici, & iſta varietas non ita citò ægrum jugulat. Plures obſervavit *Piſo*, qui per annum unum aut alterum hoc laborabant, & dubium erat inter Medicos, num laborarent ephialte; quippe ſolemne eſt in hydrothorace circa horam unam aut alteram ab ineunte ſomno ſubitò expergefieri, & aëris captandi gratiâ feneſtram aperire, quæ difficultas reſpirandi mane remittit, & veſpere re-

vertitur ; ita ut inſomnes, ſuſpirioſi, anheloſi, animam agere videantur ; ægri utplurimum procedente morbo minimè poſſunt in lecto decumbere, ſed in cathedrâ ſedent & dormiunt capite paululùm ad antica inclinato, pedibus œdematoſis, ſitibundi.

Cavendum eſt à fortibus catharticis ne ſuffocentur ; præmiſſis levibus hydragogis, diuretica adhibenda ſunt, qualia ſub formâ juſculorum ex balneo mariæ paratorum adhiberi ſolent, potiſſimùm cùm facultas ægri eſt fracta à morbis prægreſſis, in quo etiam caſu vix poteſt ſuaderi ſectio pectoris, cùm viſcera ſint priùs labefactata, nec principio mali obviam ire poſſibile ſit.

Ubi vires integræ, morbus recens, color ægri bonus, nulla labes vetus in viſceribus, lateris ſectio fauſtos ſucceſſus ſortiri poteſt, & laudatur à multis ; proſunt etiam cauteria tibiis inuſta, vel leves, & cutaneæ ſcarificationes ex ſuaſu *Hecquetii*, ſed curativum proceſſum fusè delineatum videſis in curationibus ill. *D. Lazerme. Riverius* hydrothoraces aliquot ſanavit tum uſu calomelani, tum decocto ſudorifico. *Baglivi* decocto plantarum aperientium, & oxymelite ſcillitico inveteratum hydrothoracem abſtulit. Succeſſum ſcarificationum pedis in hydrothorace videſis in *Journal des Savans Ann. 1685.* authore *Rainſſant* : terra foliata tartari à ſcrupulo uno ad drachmam unam ſæpe promovet catharſim, anacatharſim & diureſim, cum magno ægri levamine, ſi repetatur.

Paracenteſim ope acûs tricuſpidis maturè inſtituendam ſuadent eximii Auctores, modò nulla labes prævia & inſanabilis viſceribus inſideat, inter quos illuſtriſſimi *Senacus*, *Bourdelinus*, *Bergeron*, *Morand*, *Duverney* felices ex hac operatione eventus obſervarunt.

Signa hydrothoracis juxta eruditum D. *Bouillet* ſunt primaria, difficultas reſpirandi, difficultas in hoc vel illo ſitu jacendi, tuſſis ſicca vel humida, pondus ſupra diaphragma, pulſus depreſſus, urinæ paucitas, & œdema vel palpebrarum inferiorum vel extremorum : ſigna ſecundaria ſunt anorexia, vigiliæ, anxietates, ſyncopes, vox debilis, orthopnœa, urinæ lateritiæ, tumor hypochondrii, cingulum dolens in imo pectore, ſputa cruenta &c.

4. *Hydrothorax febriſequens* D. Varnier. D. M. M. Journ. de Med. Octob. 1757. pag. 261. C.

Crendalius Noſocomii Valencianarum Medicus, (*Traité des Malad. de poitrine Paris 1739.*) plures pleuriticos inter 6 & 11 morbi defunctos diſſecuit, inque omnibus hydrothoracem, ac pleuræ cum pulmone adhærentias invenit.

Duo fratres circiter novennes ſynocho levi cum parva pectoris oppreſſione & tuſſiculâ, miſſo bis vel ter ſanguine obiere. Pectus ſero limpido plenum repertum eſt, pulmonibus ſanis. Ego verò in infantibus Noſocomii generalis multoties minimè prævisum hydrothoracem inveni, licet cadavera fere calentia exenteraſſem, unde apud eos rariſſimè phlebotomiâ utor.

Signa

Signa imminentis hydrothoracis iſta proponit *D. Varnier.* Si pleuriticis, peripneumonicis, catarrhoſis, febris valdè remittat, nec ſudorifica adhibeantur, aut quod pejus, phlebotomiæ iterentur, ſi ſanguis in patellâ non eſt ſebaceus, ſed multo ſero circumdatus, ſi lingua humida, calor exiguus, tuſſis parva, ſicca, inutilis, oppreſſio etiam parva, quæ tamen in quovis pectoris motu creſcit, continua, ſenſus fluctûs aquæ pulmonem prementis, &c: in his caſibus timendus hydrothorax, adhibenda ſudorifica ſomniferis juncta.

In hac ſpecie cùm vires non ſunt fractæ, nec eſt ulcus, ſcirrhus, vel ſuppuratio in viſceribus, cathartica hydragoga poſſunt adhiberi, ut ſuccus iridis, ſyrupus de rhamno; item optimè conveniunt diuretica, ut ſuccus copioſus chærophylli juxta methodum Geoffroi, decoctum fructuum paliuri, vel ſemina ad drachmam unam deglutita, juſcula aperientia cum millepedibus, acetum ſcilliticum ad drachmam pluries repetitum, vel ejus radicis pauca grana, ut duo vel tria.

5. *Hydrothorax hydatidoſus* C. Piſon. hydatides pulmonis pag. 226. obſerv. 53. Lælii à Fonte conſult. 8. Morgagni Ep. XVI. 44, 33. C.

In adoleſcente anhelatione ſublimi à multis annis laborante cum febre, dein repente ſuffocato, inventus eſt hydrothorax in uno tantùm latere, & pulmo ejuſdem lateris refertus erat veſicis humore pellucido viſcoſo plenis.

Ideò æger in hydrothorace truncum erigere cogitur ad facilè reſpirandum, quia in hac poſiturâ, aqua proprio pondere deprimit magis diaphragma, quàm in alio quocumque ſitu, adeoque cavitatem pectoris tantumdem ampliat; è contra in ſitu horizontali pondus aquæ ſuſtinetur à coſtis & in longum ſpatium diffuſæ aquæ minori ex altitudine ponderant in diaphragmatis ambitum, non verò in centrum, adeoque in eam partem, quæ minus deprimi poteſt, ergo capacitas thoracis non ampliatur, & aquæ in pulmonem gravitant, unde oppreſſio; jam verò ſi hydatides amplæ, molles, flaccidæ ſint, & in thorace pendulæ, eæ debent pari lege gravitare ac ſi fluidum conſtituerent, proindeque hydrothoracis phænomena exhibere.

6. *Hydrothorax mediaſtini* Riverii cent. 1. obſ. 60. Columbi anatom. lib. 2. cap. 3. D. Bouillet diſſert. 1758; Heiſter Anat. n. 39. C.

Morbus eſt qui conjuncta habet ſymptomata aſthmatis, peripneumoniæ & palpitationis. Vidua, cujus hiſtoriam refert *Riverius*, intra menſem hoc morbo obiit; initio correpta eſt magna reſpirandi difficultate, aſthmatis paroxyſmum æmulante, cum tuſſi, ſputo cruento, febre & faciei rubedine, quæ phlebotomia ſedabantur; acceſſit pondus grave in medio pectoris, ardor internus, pungitivus in diverſis thoracis locis; intra quatuor dies quatuor phlebotomiæ cum levamine celebrantur; veſpere febris creſcit; aſt in regione cordis violenta percuſſio inſtar mallei, ſeu palpitatio vehemens, pulſus depreſſus; medicamina antihyſterica præſcribuntur; catamenia copioſa accedentia ſublevant; levis alvi fluxus, vomitioque ſponta-

nea accedunt, juvant; ægra vigeſimo die convaleſcere videtur, vigeſimo nono ſubitò moritur; aperto cadavere, mediaſtinum fuit plenum ſero ſanguineo, pulmoque purulentus, ovaria nigra: *Ranchinus*, optimè judicavit initio hujus ægritudinis adfuiſſe pleuritidem mediaſtini.

Hydrothoracem mediaſtini ab hydrothorace pericardii diſtinguere difficillimum eſt, in pericardino tamen, ſi fides *Vieuſſenio*, æger ſedens caput ad anteriora inclinat, & ratio eſt quia in hoc ſitu diaphragma horizontale evadit, adeoque preſſio ſuperincumbentis pericardii ſero turgidi eſt ipſi perpendicularis, proindeque ad illud deprimendum & thoracis cavum ampliandum efficacior, unde levatur difficultas reſpirandi.

7. *Hydrothorax pleuræ* Frid. Hoffmanni c. 14. de hydrope; Bergeron diſſert. de hydrope pectoris. C.

Eſt morbus quem cenſent pendere à collecto ſero inter laminas pleuræ & coſtas, vel diaphragma; ſed qui nullis ſignis certis ante cadaveris ſectionem ſe prodit.

In adoleſcente ſanguineo, minimè abſtemio, dolor fixus in latere ſiniſtro pectoris, difficultas reſpirandi, cum tuſſi, quæ in dies creſcebant, ita ut aſthmatici inſtar feneſtras aperire cogeretur; acceſſit œdematia pedis, cruriſque ſiniſtri, cum hydrocele; pulſus debilis, inæqualis, tuſſis cruenta, cita mors. Secto cadavere ſeptem circiter ſeri libræ in latere ſiniſtro pectoris, quas rupta veſica ſacciformis parti poſticæ adhærens continuerat; hæc *Hoffmannus*.

Dolores punctorii in latere dextro pectoris cum tuſſi ſiccâ notabili, febre hectica, & macie ſucceſſivâ; poſt triduum difficultas reſpirandi creſcens à decubitu in latus ſiniſtrum, nullum pondus in diaphragmate, levis tumor dextri lateris, & dolor à preſſione inter ſextam & ſeptimam coſtam; creſcente admodum anhelatione & debilitate, tricuſpide acu in partem dolentem adactâ, quatuor ſeri libræ eductæ ſunt; unde ſtillante continuo ſero ſublevatus plures menſes ſupervixit, hæc *D. Bergeron*, qui ſectione cadaveris pleuram à coſtis in tota lateris dextri longitudine ſejunctam invenit.

8. *Hydrothorax pericardii*, *Hydrocardia* Hildani obſ. 19, *Hydrops pericardii* Zacuti Luſitani centur. 3 obſ. 19; Morgagni Epiſt. XVI. 34. 36. &c. *Hydropiſie du pericarde* Vieuſſens Traité du cœur, Senac Traité du Cœur, tom. 2 pag. 361. D. Bouillet diſſert. 1758.

Signa hydrothoracis ſimplicis. 1° Eadem principia prægreſſa, quæ in hydrothorace pectoris, pallor, palpebræ infimæ, manuumque tumor œdematoſus, urina pauca, lateritia, ſitis, tuſſis ſicca. 2° Pulſus juxta *ill. Archiatrum* duriuſculus, parvus, inæqualis, intermittens. 3° Palpitatio cordis cum ſenſu ponderis, doloris, uſtioniſve. 4° Syncopes frequentes, maximè erecto capite. 5° Oppreſſio pectoris cum decubitu tamen horizontali uſquequò in thorace facta fuerit effuſio. 6° Motus pectoris tremulus vel undulatorius, inter coſtam tertiam & quintam conſpicuus, pulſationi cordis reſpondens. Accedit difficultas deglutiendi, tuſſis, œdema inferiorum artuum creſcit,

ſtriæ

ſtriæ ſanguinis expectorantur, ſumma debilitas, neceſſitas pulvinarium ad erigendum caput, decubitus ſupinus, anxietas, orthopnœa, mors; ſub ſinem autem aquæ in pectoris cavum exundant.

Hydrothorax alius eſt acutus, ſeu qui intra menſem ægrum trucidat, alius verò chronicus, in quo mitiora ſunt ſymptomata, & juxta obſervata non pauca æger ſedens caput ad anteriora inclinare cogitur.

Vidi hydrocardiam in adoleſcente prægnante ortam à rheumate pertinaciſſimo neglecto, recidivo; ægra per multos dies continuò jacebat ſupina, horizontalis, erecto paulisper capite, animo linquebatur; pulſus erat intermittens, ſubdurus initio, inæqualis, parvus; cùm ægra foret hyſteriæ obnoxia, ea non multum terrebant, nec œdematia pedum & tibiarum; interea peperit, & poſt biduum lochia evanuere; œdematia ſubitò increvit cum ſiti, urinâ paucâ, lateritiâ; tunc pulſatio tremula pectoris & palpitatio cordis acceſſere, ſyncopes frequentiores evaſere, pallor maximus, nulla tuſſis interea, quæ in rheumate tandiù defatigaverat, quæ tamen deinceps acceſſit fuitque cruenta; tum pulvinaria adhibita ſunt; livor ſub axillâ apparuit inter coſtas, difficultas deglutiendi, ardor & dolor in regione cordis, nauſea, abdomen tumidum, delirium obſcurum, dyſpnœa major, mors. Cadaveris apertio denegata fuit; an anevryſma cordis vel auriculæ ſimul adfuerit dubium eſt.

Pluries inveni hydrothoracem, & hydrocardiam maximè apud infantes cachecticos, ſine prægreſſa difficultate reſpirandi, ſed effuſio illa ſeri in cavum pectoris ſæpiſſimè accidit paulò ante & poſt mortem; imò quò ſeriùs à morte referatur pectus, eò major eſt ſeri copia.

Paracenteſim in hoc morbo ſuadet *illuſtriſſ. Archiater*, vulgo diuretica, catharticaque adhibentur & ſemper incaſſum.

9. *Hydrothorax à ſcabie.* Morgagni Epiſt. XIV. 35. Störck Act. Nat. Cur. Tom. V. Obſ. 47.

Ea eſt quæ a repulſis ſcabiei, rubeolæ, &c, exanthematis ſupervenit: reſumptâ ſcabie ſpes eſt ſanitatis recuperandæ. *Vide Anaſarcam* 3um, *Aſcitem* 8um.

XIV. Empyema, *Empyeme.*

Eſt difficultas reſpirandi à pectoris reclinatione creſcens, quam præceſſit phlegmaſia non reſoluta, ſed ſuppurata, & comitatur febris hectica, macies, decubitus in latus ſanum difficilis, gravitas ſupra diaphragma, cum plurimis denique hydrothoracis ſignis.

Principium materiale morbificum eſt copia puris in cavo thoracis; ſive ſacco pleuræ, ſive mediaſtini, ſive pericardio includatur; ſed utplurimum pus illud in cavo thoracis effuſum eſt, diaphragma premit, reſpirationem difficilem, & in dies creſcente puris copiâ, difficiliorem reddit.

Initio morbi facies minimè pallet in empyemate, aſt pallet in hydrothorace; latus pectoris affectum ſæpè ſub finem tumet, remolleſcit in empyemate; in quibuſdam caſibus, anacatharſis datur purulenta; ſæpiùs puris con-

confeſtionem renovata febris, cum horroribus vagis, paroxyſmis veſpertinis, comitata fuit.

Apoſtema quo rupto fit collectio puris in cavo thoracis quocumque ſequitur, vel 1° peripneumoniam, hæmoptyſim, rheuma; vel 2° pleuritidem vel paraphrenitim, contuſionem, vulnus, vomicam latentem, quæ ſine prægreſſâ inflammatione à ſteatomate incipit, dein foris, vel intrò crepat, & in hoc caſu ſigna ferè deſunt, quibus cognoſcatur vomica & dignoſcatur empyema ſubſequens. Puriformem pultem in ſteatomatis ſeu vomicis hujus generis produci citra inflammationem haud dubium eſt.

Si inflammatio pulmonis, pleuræ, mediaſtini, diaphragmatis, pericardiive duravit per viginti dies abſque anacatharſi vel metaſtaſi materiæ purulentæ, tunc hîc pus latere certi ſumus, maximè ſi ſigna ſuppurationis ſimul adfuerint; rupto apoſtemate, ſymptomata ſublevantur, dolor, febris minuuntur; remanet tuſſis, dyſpnœa, quæ creſcit in dies; decubitus in dorſum, erecto ſenſim magis capite, & pectore, illis eſt commodus; ſi latus dextrum pure turgeat, illi inſident; in oppoſito, citò tuſſiunt, ſuffocantur. In corporis circumverſione, quandoque fluctuatio puris perſentitur, imò ſtrepitus auditur; febricula hectica, pulſus frequens, rubor genarum, ſitis, anorexia, tabes, ſudor nocturnus, diarrhœa colliquativa, mors.

Certè diſtingui debent tanquam totidem ſpecies empyema thoracis à phlegmaſiâ & à vomicâ pulmonis; empyema pleuræ pure intra ejus duplicaturam contento; empyema mediaſtini; empyema pericardii; verùm non ſatis adhuc dum provecta eſt harum ſpecierum hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, nec ſpecialis curatio. Interea

1. *Empyema à peripneumoniâ* van Swieten, aphor. 1183. Baglivi p. 337. C.

Deſignant ſymptomata peripneumoniæ prægreſſæ aut pleuritidis cum pectoris gravitate, ſputo cruento.

P. Paulus Carmelita, à peripneumonia liberatus, & à febre, rigore, dyſpnœa per duas ſeptimanas immunis, ſigna hydrothoracis habere cepit, ſcilicet phlegmatiam, ſitim, reſpirandi difficultatem in dies creſcentem, demùm obiit; immiſſâ in pectus acu tricuſpide puris magna copia effluxit.

2. *Empyema à vomicâ* van Swieten aphor. 1183. &c. C.

Inquirenda ſunt ulteriùs illius ſigna.

3. *Empyema pleuræ* Boneti Sepulchret. p. 619 tom. 1.

Vidi in cadavere pleuritide extincti magnam puris copiam inter pleuram & coſtas lateris ſiniſtri, minimè effuſo pure in cavo pectoris.

4. *Empyema mediaſtini* Boneti Sepulchr. p. 609 tom. 1. C.

Sequitur pleuritidem mediaſtini ſuppuratam, cujus ſigna vide ſuo loco, & curam in *Enchiridio Riolani.*

5. *Empyema diaphragmatis* Bonet. Sepulchret. tom. 1 pag. 619. C.

Præceſſit paraphrenitis, aut pus ex pleura coſtas ſuccingente repſit inter diaphragma & ejus tunicam ſuperiorem, ut mihi videre contigit.

Harum ſpecierum hiſtorias videſis in *Sepulchreto Boneti tom. 1 libr.* 2.

6. *Em-*

6. *Empyema intercoſtale.* C.

Pendet à ſacco pure turgido, quem efformat pleura coſtalis poſt pleuritidem veram pure diſtenſa, & intra cavum pectoris intumeſcens; hoc ſacco compreſſi pulmones difficiliùs reſpirant: decem plures hujus obſervationes refert aut citat *Ill. Veziani de parapleuritide;* atque ſi ejus ſigna proſtarent, certè eximio remedio eſſet lateris paracenteſis. *Vide Pleurodynem* 17am.

CLASSIS SEXTÆ SYNOPSIS.

DEBILITATES.

Caracter. Impotentia clarè & diſtinctè ſentiendi, appetendi, conſuetâ vi artus organave movendi, nec non imaginandi, vigilandi, &c.

ORDO I. Dysæsthesiæ, impotentia clarè ac diſtinctè ſentiendi.

I. Cataracta, *Cataracte*, viſûs debilitas ob maculam opacam pone pupillam.

II. Caligo, *Vuë obſcure*, viſûs debilitas obicibus opacis citra pupillam poſitis.

III. Amblyopia, *Amblyopie*, viſûs debilitas reſpectivè ad ſitum, gradum lucis, diſtantiam objecti, oculis pellucidis.

IV. Amaurosis, *Goutte ſereine*, viſûs debilitas abſoluta ſine ullâ organorum opacitate inaſſuetâ.

V. Anosmia, *Perte d'odorat*, odoratûs debilitas aut olfaciendi impotentia.

VI. Agheustia, *Perte de goût*, guſtûs debilitas aut guſtandi impotentia.

VII. Dysecœa, *Dureté d'oreille*, auditûs debilitas, obicibus extra labyrinthum poſitis.

VIII. Paracusis, *Ouïe trouble*, voces articulatas diſtinctè audiendi difficultas vel impotentia.

IX. Cophosis, *ſurdité*, ſonos etiam ſimplices percipiendi vel audiendi difficultas vel impotentia, obice intra vel ultra labyrinthum poſito.

X. Anæsthesia, *Engourdiſſement*, tactûs in toto corpore debilitas vel obſcuritas ſine ſtupore, & ſopore.

ORDO

ORDO II. ANEPITHYMIÆ, appetituum ſenſitivorum debilitas notabilis, vel ſuppreſſio inſolita.

XI. ANOREXIA, *Perte d'appetit*, appetitûs eſculentorum ſuppreſſio ſeu famis feriatio.

XII. ADIPSIA, appetitûs potulentorum ſuppreſſio ſeu ſitis feriatio.

XIII. ANAPHRODISIA, *Impuiſſance*, appetitûs venereorum, motuumque ei famulantium, ſeu libidinis ſuppreſſio.

ORDO III. DYSCINESIÆ, aut impotentia motûs ac ſæpè ſenſus in organis libertati ſubditis, ut lingua, larynge, artubus.

XIV. MUTITAS, *Mutité*, voces articulatas edendi impotentia.

XV. APHONIA, *Perte de voix*, plenaria vocis ſuppreſſio, citra ſtuporem & ſyncopem.

XVI. PSELLISMUS, *Bégaiement*, quaſdam ſyllabas pronunciandi impotentia.

XVII. PARAPHONIA, vocem ſolitam edendi impotentia.

XVIII. PARALYSIS, *Paralyſie*, motûs aut tactûs vel utriuſque debilitas in artu alterutro cum hujus laxitate.

XIX. HEMIPLEGIA, *Hemiplegie*, debilitas motûs aut tactûs vel utriuſque in alterutro corporis latere, dextro vel ſiniſtro.

XX. PARAPLEXIA, *Paraplegie*, debilitas motûs ac tactûs in utroque latere corporis, exceptis partibus ſuperioribus.

ORDO IV. LEIPOPSYCHIÆ, motuum, viriumque vitalium debilitas.

XXI. ASTHENIA, *Epuiſement*, totius corporis gradaria ſeu ſucceſſiva debilitas ſenſubus integris.

XXII. LIPOTHYMIA, *Lipothymie*, virium muſcularium totius corporis ſubitanea imminutio, pulſu ſuperſtite.

XXIII. SYNCOPE, *Syncope*, motuum vitalium ſubitanea debilitas cum frigore, pallore, ſenſuumque obſcuratione.

XXIV. ASPHYXIA, *Aſphyxie*, omnium motuum & ſenſuum apparens ceſſatio, mortem ferè referens.

ORDO V. COMATA; ſensûs omnis, appetitûs, motûs liberi, phantaſiæ, memoriæque feriationes ſeu morbi ſoporoſi.

XXV. CATALEPSIS, *Catalepſie*, ſtatus ſoporoſus cum artuum flexi-

litate & ad quoſvis novos ſitus retinendos aptitudine.

XXVI. Esctasis, *Extaſe*, ſtatus ſoporoſus à gravi pathemate ſubitò ortus, ægrum in eodem ſitu quo prehenſus eſt retinens, ſine aptitudine cataleptica.

XXVII. Typhomania, *Typhomanie*, ſtatus ſoporoſus facilè excitabilis cum frequenti muſſitatione, ſeu ſomnio, & vividitate imaginationis ac memoriæ.

XXVIII. Lethargus, *Léthargie*, ſtatus ſoporoſus facilè excitabilis, cum ſummo imaginationis & memoriæ torpore, ac febre.

XXIX. Cataphora, ſtatus ſomnolentus facilè excitabilis ſine febre, delirio & oblivione.

XXX. Carus, eſt ſopor profundus ſine ſtertore.

XXXI. Apoplexia, *Apoplexie*, eſt ſopor profundiſſimus cum ſtertore, vel ſonorâ reſpiratione.

CLASSIS SEXTÆ THEORIA,

MORBI PARALYTODEI,

SEU

DEBILITATES.

1. MOtûs impotentia*, & *ſenſûs abolitio*, Fel. Plateri. *Motuum defectus* Junckeri, Tab. 143. quibus maraſmum & catarrhum ſuffocativum accenſet Auctor. *Morbi adſtricti* Proſp. Alpini Medic. methodica, Lib. X. ubi recenſet cum apoplexiâ, paralyſi, caro, catalepſi, morbos convulſivos, anheloſos, alioſque diverſarum claſſium. *Reſolutiones nervorum* Frid. Hoffmanni Tom. 4. ubi morbis ſoporoſis, & ſenſuum defectibus admiſcet inſanias, cachexias, &c. *Morbi quietales* Ill. Linnæi. *Symptomata ſenſuum* Jonſton de Morbis capitis, ubi apoplexia, carus, paralyſis, &c, à morborum numero excluduntur. *Paralyſis* vulgò audit motûs & ſenſûs, vel alterutrius abolitionem; provenit à Græco *paraluo*, reſolvo, & paralytodei ab *oides* affinis, & *paralyſis* reſolutio, quaſi morbi paralyſibus affines; Gall. *Paralyſie, foibleſſe des nerfs*; Anglis *Palſyes.*

2. *Debilitas ſenſûs*, ut viſûs, tactûs, eſt impotentia efformandi ideas claras & diſtinctas objectorum in organa agentium.

3. *Debilitas artuum* eſt impotentia movendi artus juxta cupiditatis, aut voluntatis dictamen.

4. *Debilitas appetitûs*, ut famis, ſitis, libidinis, eſt impotentia appetendi alimenta, potulenta, venerea, &c, quando & quomodo ad ſanitatem conveniunt.

5. *Debilitas pulſûs* eſt quantitas motûs cordis, vel arteriarum minor, quàm in ſtatu ſano.

Defectus ſenſûs, motûs, appetitûs, eſt ſumma eorum debilitas, vel ob-

 ſcuritas;

ſcuritas, quæ malè *abolitio* vocantur, quandiù recuperari poſſunt; aptiùs ſuppreſſio nuncupantur.

6. *Character* hujus claſſis eſt partialis, vel integra ſenſuum, appetituum, motuum tum liberorum, tum naturalium ſenſibus priùs obviorum debilitas.

7. Quoniam imaginatio & memoria non poſſunt deficere, quin depraventur quæ ab his pendent facultates ſuperiores, ut intellectus, voluntas, & illæ depravationes ad veſanias attinent: imaginationis & memoriæ ſuppreſſio, vel abolitio aptiùs ad veſanias attinent.

8. Impotentia movendi quæ à dolore, febre, phlegmaſiâ, ſimilive graviore morbo dependet, ſeu quæ non eſt in his morbis præcipuum ſymptoma, ad alias claſſes releganda eſt.

Theoria Debilitatum.

9. Anima eſt in continuo conatu ſtatum ſuum mutandi. *Wolf. Pſychol.*

10. In ſtatu ſano conſequenter ad impreſſiones quæ fiunt in organis, ut viſûs, tactûs, auditûs, anima ſibi repræſentare poteſt ideas colorum, tactilium, ſonorum, &c: atque ſi illæ impreſſiones vividiores ſint, ea non poteſt non eas ſibi repræſentare, atque in hoc caſu formale ſenſationum cum materiali nectitur.

11. Animæ facultas idearum repræſentativa ita limitata eſt, ut ſi fortiùs attendat ad unam ideam, ſive à phantaſiâ, ſive à ſenſatione oriundam, ea cæteras impreſſiones debiliores minùs aut minimè appercipiat, ut exemplo ecſtaſeos, epilepſiæ patet.

12. Vis animæ, ſeu conatus ſtatum ſuum continuò mutandi, ita pendet à diſpoſitione cerebri, ut ſi denegetur influxus liquidi nervei in datum muſculum, ea in hunc minùs, aut nullatenùs exeratur, unde hujus immobilitas: docent nervorum ligaturæ, vulnera.

13. Vis animæ repræſentativa ita pendet à diſpoſitione fibrarum nervearum, & medullarium, ut ſi deprimatur, vulneretur nervus in origine ſuâ, vel in tractu, organum ſenſus, cui nervus ille proſpicit, ſenſatione ſua deſtituatur, imò illius ſenſationis idea imaginaria, memoriaque excitari nequeat, præpedito refluxu fluidi nervei ab organo externo ad animæ ſedem.

14. Præpeditus itaque tranſitus, id eſt, influxus, vel refluxus fluidi nervei ab animæ ſede ad organum, & reciprocè ab organo ad ſedem animæ, eſt conditio neceſſaria ad debilitatem ſenſûs motûſve inducendam.

15. Impeditur verò ille tranſitus, vel quia animæ vis fluidum impellens quomodocumque imminuitur, ſive quia reſiſtentia hujus fluidi tranſitui opponitur.

16. Vis animæ fluidum nerveum in nervos propellens imminui poteſt, aut tolli, ſublatâ 1° voluntate movendi, ut in motibus liberis, & paralyſibus ſimulatis. 2°. Si anima urgentiori neceſſitate, graviori pathemate detineatur, ut in ecſtaſi, terrore ſubito, mœrore, aut ſimili caſu qui eam attonitam detineat, aut ſtupidam faciat, ut in animi deliquio multiplici.

17. Reſi-

17. *Reſiſtentia* quæ fluido nerveo influxuro opponitur, pendet, vel 1° ab hujus inopiâ, ut in longâ inediâ, diarrhœâ, vomitu, longo morbo, vel acuto vires exhauriente: 2° ab ejus fluidi deſtructione, abſorptione per vapores venenatos, narcoticos, mephiticos, qui vim ejus electricam auferunt: 3° à fibrarum medullarium corticis, aut medullæ cerebri depreſſione, humiditate aquoſa, quæ hujus fluidi tranſitum intercipiat, ut in electricitatis conductore accidit: 4° à depreſſionibus, ligaturis, ſectionibus, induratione, ſimilibuſque vitiis in nervorum tractu.

18. Tollitur verò in organis facultas ſentiendi, ſi impreſſiones ſenſiferæ, ut lucis, ſoni, &c, ad organum immediatum viſûs, auditûs, &c, devenire nequeant ob organi reſiſtentiam, ut ob corneæ, cryſtallini, &c, opacitatem; ob auriculæ, canalis auditorii, tympani, labyrinthi vitia, & ſic de aliis.

19. Quoniam verò natura de corporis ſanitate, & vitâ continuò ſollicita, niſi vehementi quodam pathemate abripiatur, motus ad vitam neceſſarios præ aliis continuare ſemper nititur, ea fluidum nerveum ad organa circulationis, deinde reſpirationis, necnon digeſtionis mittit quantum poteſt, & pro ratâ roboris ſuperſtitis ratione; aut ſi fluxum illum intermittat, illæ intermiſſiones eò ſunt breviores, quò magis organorum illorum actio ad vitam actualem eſt neceſſaria.

20. Robur verò, ſeu promptuarium virium eſt limitatum, adeoque non poteſt major fluidi nervei quantitas, ad organa vitalia erogari, quin in ſummâ inopiâ illud in aliis organis ad vitam actualem minus utilibus deficiat, quin proinde illa organa debiliora ad ſenſum & ad motum evadant; ergo quorumdam organorum debilitas hanc inæqualem fluidi nervei diſtributionem ſubſequi debet, ut monuimus, dum de febribus egimus.

21. Debilitas organi eſt in ratione compoſita, 1° inertiæ, ſeu languoris ipſius animæ, vel ejus ſtuporis & ecſtaſeos; 2° inopiæ fluidi nervei totius; 3° diſtributionis ad illud organum parcioris; 4° reſiſtentiæ fluidi illius tranſitui oppoſitæ; 5° inſenſibilitatis ejuſdem organi ob vitioſam illius ſtructuram.

Somnus eſt ſtatus in quo omnes ſenſationes ſunt obſcuriſſimæ, & motus vitales plenè, pacatè procedunt.

Somnium eſt ſtatus in quo omnes ſenſationes ſunt obſcuriſſimæ, dùm viget, & vivida eſt imaginatio.

22. *Sopor* eſt ſtatus in quo profundus eſt ſomnus, & quandoque ſomniis imaginatio, ac conſequenter motus tùm vitales, tùm naturales interturbantur; talis fortè viget in apoplexiâ, epilepſiâ, ephialte, ſomnambuliſmo, &c.

23. *Morbi ſoporoſi* vocantur illa genera morborum, quæ in paroxyſmis ſopore ſtipantur, ut apoplexia, carus.

24. In his cerebrum magnoperè afficitur, ut patet ex principiis procatarcticis, v. g. cranii fracturâ, commotione, vel ex cadaverum aperturis, quæ cerebri vulnera, abſceſſus, tumores, ſeri, cruoriſve effuſiones oſtendunt. Cùm autem cerebrum ſit omnium virium corporis origo, utpote cùm ibi ſecernatur fluidum nerveum, & animæ ſit ſedes, non poſſunt graves hujus

læſiones accidere, quin & imminuatur fluidi nervei ſecreti, aut ſecernendi copia, vel ejus transfluxus præpediatur, quin & anima, ſummi quod in ejus arce imminet periculi, pernicioſæque ruinæ confusè conſcia, quidquid ſupereſt fluidi nervei ad illam ruinam, quantum poteſt, prævertendam, adeòque vires vitales aliarum diſpendio ſuſtinendas conatus ſuos intendat.

25. Hæc ſuadet analogia; quippe ubicumque datur gravis noxa in aliis organis, vel clarè, vel confusè percipienda, illa dolore, mœrore, metu, necnon motibus febrilibus, convulſivis, evacuatoriis, ſimilibusve conatibus ſtatum corporis ſe moleſtè ferre, & in alium mutare conari ſatis oſtendit. Nec dubium eſt quin organum in quo reſidet, quodque, etiamſi in cortice tactûs expers videatur, ſenſu ſaltem acutiſſimo verſus medullam oblongatam præditum eſt, anima percipiat, ejuſque læſione graviter afficiatur.

26. Falſum eſt, multiplici experientiâ in junioribus catellis, felibuſque à me inſtitutâ, ablato cerebello citiùs animalia mori, quàm ablato cerebro; docet obſervatio per aliquot minuta vitales motus ſupereſſe, etiam utroque ablato, modo à gravi hæmorrhagia caveatur; ergo veroſimile eſt animam ex nervis cerebri & cerebelli ad cor tendentibus, & his ablatis, ex gangliis horum nervorum quidquid ſupereſt fluidi nervei ſenſim amandare, ut mors quantum fieri poteſt procraſtinetur; falſa eſt itaque Williſiana opinio, fluidum nerveum à ſolo cerebello organis vitalibus ſuppeditari.

27. Si per foramen trepani adigatur acus in corticem cerebri meninge denudatum, verum eſt eatenus nullum doloris ſenſum exhibere; quod verò non ſentiat cortex, hoc minimè evincit, cùm aliud ſit ſentire, aliud dolere: verùm ſi paulò altiùs adigatur acus, ita ut nervorum origines medullares citra cerebri baſim attingat, illicò diris clamoribus & convulſionibus dolorem ſuum animal ſignificat; imò ſi verſus ſpinalem medullam dirigatur acus, non rarò illico convulſum moritur.

28. Falſum eſt cerebellum eſſe firmius cerebro, & etiamſi foret, non minus infarctui foret obnoxium, & in illius meditullio abſceſſum reperi in cadavere hominis, qui ante octo dies in occiput lapſus ejus fracturam paſſus fuerat, atque per totum illud temporis ſpatium cephalitide laboraverat; falſa eſt itaque opinio Williſiana, nervos cerebelli ſolos vitalibus motibus, non ſenſui, ſolos cerebri nervos unico ſenſui inſervire, & falſa quæ inde deducitur vulgò ſoporoſorum morborum theoria.

29. Cùm in apoplecticis gravis ſit læſio cerebri, vel cerebelli (24), adeoque grave immineat arci ipſius animæ, vel proprio domicilio periculum urgens; cùm ea verò ipſius tutelæ invigilans, utpote morborum curatrix, nullâ aliâ arte poſſit imminentem mortem procraſtinare, quam quidquid eſt fluidi nervei in nervos vitalium organorum motibus inſervientium immittendo, ea quantum poteſt horum organorum motus neceſſarios conſervat, quod ex pulſu pleno, & ex reſpiratione altâ, ſtertoroſâ patet, cæteros motus minùs morti procraſtinandæ aptos derelinquit, & fluidum nerveum parciùs, vel nullum ad alia organa dimittit, unde omnium motuum

tuum aliorum, atque ſenſuum feriatio ; hinc pathognomonica apoplexiæ ſymptomata : ſi verò tanta, taliſque eſt nervorum omnium ad cor tendentium reſiſtentia & læſio, ut ne in ullum ex hiſce nervis, qui plurimi ſunt, & ex pluribus locis oriuntur, poſſit amandare fluidum nerveum, inde vel aſphyxia, vel mors inevitabilis.

30. Quod autem durante apoplexiâ anima agat, & ſui ſenſûs ſigna præbeat, videtur evincere multiplex phænomenum, quod in machinâ inanimatâ, aut ſi iners omnino foret anima, dari non poteſt; 1° ſiquidem à ſufficienti ſtimulo, ut emetici, cathartici, quandoque ſuperveniunt conamina ad vomendum, ad alvum exonerandam; verùm ex theoriâ actionis medicaminum liquet nullam operationem extus conſpicuam ab illis fieri, niſi ſentiant organa ab illis medicaminibus ſtimulata : (Vide *Diſſertationem de medicamentorum facultatibus*). 2° Apoplectæ, niſi morti ſint proximi, deglutiunt, reſpirant fortiùs aut frequentiùs, quæ conatus principii moventis & ſentientis, ſeu animæ ſatis arguunt. 3° Apoplectæ quidam ad ſe vi emeticorum redeunt, clamant, de dolore ventriculi conqueruntur, ut vidi; ergo obſcurus eſt in eis, non verò omnino ſublatus, ſenſus & conatus; atque ſi animæ vis cogitans ipſi eſſentialis ſtatuatur à *Carteſio*, vis motrix in corde & pectore magis evidens ipſi non minùs eſſentialis adſcribenda eſt.

31. Qui motum cordis & pectoris ſine motore admittunt tanquam mobile perpetuum, illi apud peritos Mechanicos pro mechanices ignaris merito habentur. Qui itaque, ubi ſunt majores reſiſtentiæ cordis motibus oppoſitæ, ejus motus etiam ſolito majores à ſola machinæ diſpoſitione deducere conantur, illi omnino ſe in mechanicis delirare ſignificant. Ex duabus opinionibus circa objectum intricatum, & difficultatibus undique obvolutum, ea eligenda videtur, quæ nulli veritati aut propoſitioni demonſtratæ repugnat, licet omnes difficultates non expediat; ea verò rejicienda quæ propoſitionibus demonſtratis contradicit; ergo opinio Machiniſtarum, quæ legibus mechanices repugnat, quæque anatomiæ contradicit (26, 28), rejicienda eſt.

32. Cordis motus duplex eſt; alius *ſyſtalticus*, quo parietes alternatim ad ventriculi axim accedunt, unde ſyſtole, & recedunt, unde diaſtole; & ille motus localis non eſt, cùm axis loco non neceſſariò moveatur.

33. Alter motus eſt *ſubſultorius*, quo totum cor ad coſtas accedit in aſcenſu, & rurſùs ad mediaſtinum accedit in deſcenſu, & ille motus localis eſt.

34. Illi motus ambo combinantur in ſanitate, atque à ſubſultu ſyſtole cordis augetur, majorque ſanguini in arterias impulſo imprimitur impetus; verùm nunc in ſtatu morboſo fortior eſt ſubſultus quàm ſyſtole, ut in palpitatione; nunc verò ſyſtalticus ſolus motus viget, & ſubſultus ferè nullus eſt, ut in ſummâ debilitate cordis, cùm pulſus ferè evaneſcit, & vermicularis eſt.

35. Cor eſt vera antlia duplex, cujus ipſe muſculus cavum coarctans in ſyſtole, & dilatans in diaſtole vicem emboli gerit; atque certum eſt

ex legibus hydrodynamices maximam eſſe fluidi in aortam immiſſi copiam ſub minori virium impenſâ, cùm ſtatus hujus machinæ eſt perfectus, ſeu cùm velocitas, qua cor agit in ſanguinem, eſt tripla velocitatis quâ ſanguis ex illo ejicitur (*Euler, Mém. de l'Acad. de Berlin 1752, maxime 7e*.

36. Sit vis premens arteriarum parietes in ſtatu ſano æqualis altitudini datæ, v. g. 16 pollices (*Mém. de Berlin 1755*), creſcente vi cor contrahente, minori ratione creſcet tranſitus ſanguinis, ſeu quantitas ſanguinis ex arteriis in venas tranſmiſſi, & eò minori, quò preſſio in parietes aortæ major erit conſuetâ, unde inutile virium diſpendium, & ſucceſſiva machinæ ruina ſuperveniet (*Ibidem, maxime 9e*).

37. Si verò tardior aut velocior eſt motus cordis, quàm qui perfectior eſt, tum quia reſiſtentia arteriarum & ſanguinis ſolito major eſt, aut ſolito minor; in utroque caſu minor eſt reſpectu virium impenſarum ſanguinis circulantis, vel à corde in arteriis projecti quantitas, quàm in ſtatu ſano (*Ibid. maxime 11e*).

38. Si motus contractivus cordis ſit tardior, verum quidem eſt quod ſub datâ virium impenſâ major erit quantitas ſanguinis per vaſa tranſmiſſi; verùm poterit deficere tùm calor requiſitus ad functiones, tùm ſanguinis attritus mechanicus, qui certam contractionis cordis vim requirit; ſi verò motus cordis contractivus ſit velocior ſolito, tunc quidem erit virium diſpendium inutile ad tranſmiſſionem ſanguinis ex arteriis in venas; verùm erit calor & attritus major, ut in morbis inflammatoriis.

39. Inde perſpicimus cui bono in morbis ſyncopticis, ubi vires vitales languent, natura tranſmiſſioni ſanguinis proſpicit, viribuſque ſuis ſimul parcit, retardatâ cordis contractione, quod quidem ſine caloris & attritûs imminutione fieri non poteſt, nec ſine pallore; arteriolæ ſcilicet cutaneæ à cutis elaſticâ contractilitate inaniuntur, & ſanguis ex illis partim in venas, partim in arterias ipſas majores recedit, quoties non eſt vis in ſanguine ſufficiens ad eas diducendas, quæ tamen vis ſufficit ad circulationem per majuſculas arterias conſervandam.

40. Cùm major requiratur impenſa virium ad cordis ſubſultum excitandum, quàm ad ejus ſyſtalticum motum ſervandum, & cùm ſub minori virium impenſâ minùs recedat à perfectione, quæ deſideratur tranſmiſſio ſanguinis; ſuppreſſo cordis ſubſultu, vel maximè imminuto, ſupereſt in ſyncopticis morbis ejus motus ſyſtalticus, ſed ex quo vix pulſus arteriarum percipitur, & calor cutis nativus, ejuſque color vix ſuſtinentur.

41. Errant autem illi qui in ſyncope ex eo quod pulſus non percipiatur, concludunt ſanguinem minimè circulari, & cor nullatenus moveri, cùm aliquoties acciderit, ut aperto pectore animalium, imò hominum in hoc ſtatu conſtitutorum, cor adhuc non quidem ſubſilire, ſed motu ſyſtaltico gaudere viſum fuerit; non enim omnis arteriæ dilatatio ſenſibilis eſt, ſed illa tantùm quæ intra breve tempus & ſufficienti vi perficitur; ſi enim

ſenſim

ſenſim ſeu tardè & parùm arteria dilatetur, pulſatio ejus vix perſentiri poteſt, licet realis ſit.

42. Ruina ſeu deſtructio humanæ machinæ in morbis duplicis eſt generis, ut in machinis hydraulicis; alia à nimia vaſorum preſſione, unde affrictus, detritus, ruptio, diſtenſio, &c; & illa in morbis in quibus magna eſt & nimia vis cordis, locum obtinet; in illa, quò major eſt ſolitâ preſſio ſanguinis in ipſum cor & vaſa, eò magis abeſt quin quantitas ſanguinis tranſmiſſa accedat ad maximam, quæ ab impenſis viribus exſpectari poteſt, tranſmiſſionem, ſeu inutile in eum ſcopum eſt virium diſpendium; hæc ruina mechanica eſt.

43. Altera verò ruina eſt phyſica; cùm enim ſolito debilior eſt cordis contractio, ſive minùs extenſa, ſive minùs frequens, aut utraque ſimul, non ſolùm pulſus languidus, calor minor, colorque pallidior evadit, verùm metus eſt ne primò ſanguis, qui ad coagulum continuò vergit, reapſe coaguletur, unde major reſiſtentia, polypoſæ concretiones, & mors; ſive metus eſt ne lympha extravaſetur, ne fibræ ab illâ remolliantur, fiantque œdemata, hydropes, imò ſphaceli ab infiltratione oriundi, aut ſimilia mala.

44. Datur itaque media cordis vis, & ſanguinis velocitas quacum, minima cum virium impenſa, maxima eſt ſanguinis per vaſa tranſmiſſio, & tutiſſima ad machinæ conſervationem conditio; verùm ut, in nimia debilitate motûs vitalis, utile eſt cordis actionem augeri, ut pericula infarctûs arceantur, ita, in nimia vaſorum preſſione ob conatum cordis nimium, utile eſt motum cordis retardari, quod etiam Medici per abſtinentiam & repetitas phlebotomias in morbis acutis febrilibus præſtare conantur.

45. Ex his hydrodynamices legibus ſequitur errare illos qui putant ſanguinis tranſmiſſi ſeu circulantis copiam fere nullam eſſe in ſyncope, cùm tamen demonſtrari poſſit, per antliarum principia, tunc temporis reſpectu ad vires cor contrahentes eam eſſe majorem quàm cùm vires cordis ſunt nimiùm auctæ; utcumque autem terrorem incutiat ille ſtatus ſyncopticus, non minùs certum eſt Veteres hujus utilitatem reſpexiſſe in morbis in quibus phlebotomiam ad animi deliquium uſque continuabant. Veroſimile eſt etiam hujus interventu profuſas & aliunde lethales hæmorrhagias quandoque ſiſti, nec non atroces dolores illicò ſupprimi; demùm eas, quæ ſine gravi cauſâ ſuperveniunt, ut meticuloſis in phlebotomiæ apparatu, hyſtericis, &c, facillimè ut plurimum diſcuti.

46. Tantus eſt animæ in cor influxus, ut in corde animum reſidere putaverint inter veteres Philoſophos Græcos Celeberrimi, indeque apud Oratores invaluerit ut cor incuſent in omnibus animæ cupiditatibus, & moribus, illudque ſpiritui ſeu intellectui opponant; atque licet animam in cerebro reſidere cum aliis exiſtimemus, quia ibi reſidere dicitur ubi præcipuè operatur, nec enim ens immateriale aliter in loco reſidere poteſt, non minus verum eſt quod impreſſiones primariæ omnium animæ pathe-

matum in cor referantur : quippe docet experientia illius organi vires & motus augeri, minui, perturbari pro diverſis cupiditatibus aut averſationibus, unde in irâ, gaudio, plenus, mollis, æqualis, in mœrore parvus, tardus, in graviſſimis gaudii, doloris paroxyſmis evaneſcens eſt pulſus.

47. In moliminibus etiam criticis, quos naturæ curatricis conatus eſſe tota pronuntiavit vetuſtas, pulſuum diverſitates ſingulares & cuique criſi proprias obſervavere *D. Solano*, *Nihel*, *Ill. de Bordeu*, aliique Neoterici, ita ut pulſus inteſtinalis, qui nos olim in adultorum morbis terrebat, hodiè diarrhœam criticam tantùm indicet, ut undoſus ſudorem, adeo ut vix dubium ſit hodie quin eadem potentia quæ critica molimina ſuſcipit, & facit, eadem in cordis motus imperium obtineat, eoſque in bonas fines dirigat.

48. Fateor non in morbis magis ſibi conſtare naturam quàm in negotiis moralibus graviſſimis libertas, & ratio; ut enim iſta in magnis periculis quandoque ſpem omnem abjicit, & iners omnia molimina remittit, ita & natura in magnis periculis, & pathematis quaſi territa non audet, ut ait *Galenus*, adverſus materiem morbificam certamen inire, & inde lipothymiæ, ſyncopes, à quibus, ut liberetur homo, ſufficit animam de adſtantium auxilio præſenti commonefacere; & ea ita omnium animis inſedit opinio, ut nullus eſt qui in illis animæ deliquiis non adhortetur ægrum ut bono animo ſit, quod certè ridiculum foret, niſi ab animo ſic reſumpto vires ægri refocillari crederent; atque meritò credunt, quod repetita docet obſervatio. Nullus eſt Medicus qui non poſſit obſervare pulſum debilem, & languidum in ægro, à Medici aſpectu læto verbiſque ſalutem nuntiantibus ſtatim erigi, & roborari, dum ejuſdem ægri pulſum demitteret triſte ejuſdem Medici ſilentium. Quærant mechanici in ſilentio rationem hujus phænomeni mechanicam, & nullam invenient niſi pſychologicam.

49. Dantur in aliis circumſtantiis mechanica ſyncopes principia, ſcilicet certa requiritur fluidi nervei quantitas in cerebro, quæ in cor irradians illudque contrahens valeat ſanguinis & vaſorum ſuperare reſiſtentias; ut autem illius fluidi nervei ſufficiens detur copia, debet ſanguis illud ſuppeditans proportionali quantitate vaſa cerebri tranare, ita ut ſive deficiat requiſita in his vaſis boni ſanguinis copia, ſive tardiùs quàm par eſt per ea vaſa procedat, minor quàm par eſt ex eo ſeparetur fluidi nervei quantitas.

50. Si ſolito major ſit aut etiam ſolito minor ſanguinis reſiſtentia (37), minor eſt in utroque caſu reſpectu virium impenſarum quantitas ſanguinis ad quaſvis partes, & proinde ad cerebrum tranſmiſſi; aſt ſi ſolito major ſit, ut in plethora, & obſtructione, modò non obſtruatur cerebrum, auctis cordis conatibus, aut detracto ſanguine, ablatiſque obicibus reſtituitur debita ſanguinis per cerebrum tranſmiſſio. Si verò vires cordis non augeantur, aut reſiſtentiæ non tollantur, parvus, & rarus evadit pulſus in ratione

tione reſiſtentiarum, friget corpus, ſecretio fluidi nervei decreſcit, & machina fatiſcit.

51. Si ſolito minor ſit ſanguinis reſiſtentia, illud tantùm procedit ex nimiùm imminuta ejus copia per hæmorrhagiam, inediam, ſudores colliquativos, aliaſve evacuationes, vel propter ejus fluxilitatem nimiam, unde ſudores, diureſes, vel ſimiles evacuationes feroſæ fiunt; in utroque caſu actio cruoris in ſanguinem minor eſt ſolitâ, quippe ſanguis ferè eadem velocitate in aortam influit qua cor ſe contrahens eum inſequitur; ergo à corde ſufficientem non poteſt recipere preſſionem, nec proinde ſufficienti vi vaſa minora diſtendere, replere, quod ad fluidi nervei ſecretionem requiritur; ſicque ſenſim fatiſcit circulatio cum pulſu frequenti, parvo & molli, inde demum ſyncopes, niſi analepticis refocillentur vires, & inſpiſſantibus reſtituatur fluidorum requiſita viſcoſitas.

52. Errant ergo illi pathologi qui viſcoſitatem ſanguinis ſemper oppugnandam eſſe in morbis contendunt, & nunquam nimiam ejus fluxilitatem verentur, cùm tamen facilius ſit mederi debilitati quæ à nimiâ ſanguinis reſiſtentia procedit quàm ei quam nimia fovet fluxilitas aut minor reſiſtentia.

53. Si dicere liceat quod ſentio, cùm, retardatâ cordis contractione, minus fiat virium diſpendium, minor evadat preſſio in parietes vaſorum, diutiùs ſarta, tutaque remaneat machina (*Euler Mém. de Berlin 1752 maxime 10*), ſimulque minor ſit deceſſus quantitatis ſanguinis tranſmiſſæ, nulla eſt in hoc caſu ratio ſyncopes mechanica, & à principiis pſychologicis tantùm deducitur cur ſyncope potiùs in hoc caſu quàm febris huic oppoſita superveniat, atque idem ratiocinium valet in caſu imminutæ ſanguinis reſiſtentiæ, ergo in utroque caſu, niſi maxima ſit, vel minima omnino reſiſtentia, tantùm à principiis pſychologicis ſyncope videtur repetenda.

54. Singulare prorſus videtur quod ea apud omnes Indos orientales & occidentales invaluerit opinio animam à corpore ſponte recedere in obitu, unde Corſici, Africani, Americani pro more recens mortuum interpellant, & ab eo ſciſcitantur quâ ratione commotus obierit; veroſimile eſt hanc opinionem plebeiam ab antiquis Philoſophis proceſſiſſe.

55. In ſyncope feriari omnes ſenſus & motus tum liberos tum vitales docet obſervatio; numquid ad vigiliam requiritur certus impetus ſanguinis in fibras medullares cerebri, qui in ipſis vim electricam excitet, aut tenſionem debitam impertiat? Numquid ad hanc vim electricam extricandam aut tenſionem præbendam requiritur, præter ſyſtalticum, motus cordis ſubſultorius, qui non ſimpliciter premit, & etiam vi vivâ has partes impetit? qui ſyncopem eluctati ad ſe revertuntur nullius ideæ per ſyncopes tempus elicitæ conſcii ſunt, nec ullo ſigno ſe interea temporis cogitaſſe, aut quidquam egiſſe ſignificarunt; in apoplexiâ non ita iners videtur vitæ principium: non minùs eſt obſcura interitûs hominis quàm ejus ortûs ratio.

56. Ex numeroſis *Bruyerii* & *Winslowi* obſervationibus deduci poteſt

 veram

veram mortem ab aſphyxia vix diſtingui poſſe, niſi per triduum circiter phænomena mortis perſtiterint, & ferè carnium acceſſerit putredo; ergo dubium eſt tandiu num vivant, id eſt num anima in ipſis præeſſe pergat necne.

57. A triplici principio pendere videtur ſyncope, 1° ab animi pathemate in quo anima vitam morti poſtponit, ut in ſumma indignatione, in tædio vitæ, gaudio extremo, irâ inexplebili: 2° in magnis, quæ cordi opponuntur, reſiſtentiis à polypo cordis, à veneno coagulante ſanguinem, à ſummo frigore, à ſubmerſione, ſuſpenſione, &c: 3° ab inanitione vaſorum & imminutâ maximè ſanguinis reſiſtentiâ, ut diſſolutione ejus, fluxibus immodicis, inediâ, &c.

58. In ſyncope à metu, terrore, cardialgia, hyſterico affectu, ſi aliunde æger antea robuſtus fuerit, plus eſt terroris quàm periculi, & æger ſponte ad ſe redit; ſufficit eum ſtimulare, inclamare; odore forti, ſapore acri, alapâ in faciem, aut manum, pilorum avulſione irritare, & eum velut à ſommo excutere; ſic aqua frigida in faciem projecta aut propinata, aceti odor, juſculi pauxillum animam ab hoc ſtupore, vel languore revocat; verùm intereſt ut interea vires ſuperſtites non incaſſum impendantur, adeoque, ut æger jaceat horizontaliter; tum ut ſanguis à corde projectus uberiùs in cerebrum affluat, cui affluxui in ſitu erecto obſtat partim ſanguinis gravitas, tum ut æger in hoc ſitu abſtineat ab omni artuum conatu, qualis in omni alio ſitu requiritur; unde fruſtraneum virium diſpendium fieret; ſic ſyncope à metu phlebotomiæ, aſpectu operationis Chirurgicæ, hac ſolâ poſiturâ evaneſcit aut prævertitur.

59. Si verò ea non ſufficiant, aër frigidior, liberior, & apertus ægro eſt præbendus, ut ſcilicet circulatio per pulmones faciliùs fiat, vel ut fluidum electricum aëris in ſanguinem hac viâ uberiùs tranſeat, quod neceſſarium eſt illis, qui in conclavi calidiori, caldario, cubiculo hominibus multis repleto, loco fœtido, mephitico, carbonis fumo inquinato, poſt ſuſpenſionem ſoluto laqueo, in æſtu febrili, iræ paroxyſmo, &c animo delinquuntur.

60. Si verò ob plethoram, nimiamque cordi oblatam reſiſtentiam fiat ſyncope, ut in prioribus caſibus, ſi ſyncope reſiſtat, tunc ad ſpirituoſa, aromatica volatilia, cardiaca, potu, odore, fotu, vapore applicanda quantociùs confugiendum eſt, quibus & excitatur principium vitale, & major fluidi nervei copia ſuppeditatur illico, & ſanguis reſiſtens fluxilior evadit; quò frictiones & corporis ſuccuſſiones pertinent; in certis circumſtantiis dantur & caſus plethoræ, & febris ſuppreſſæ, in quibus venam tundere neceſſarium eſt, ut in ſuſpenſis, aſthmaticis fere ſuffocatis; apoplecticis.

61. Si hyſterica ſit ſyncope, tunc à ſuaveolentibus abſtinendum ut plurimùm, ut ambara, moſcho, tuberoſis, narciſſis, roſis, &c, & graveolentibus inſiſtendum, ut fumo animalium, caſtoreo, matricariæ, rutæ; nec non ad ſtimulantia, & cardiaca deveniendum; atque ſi

frigus

frigus occupet artus, tunc aqua cinnamomi, meliſſæ compoſita, Reginæ Hungariæ, ſpiritus volatilis cornu cervi, lilium, confectio alkermes, hyacinthina, & ſimilia uſurpanda; atque ſi cardialgia à ſaburra ortum ducens concurrat, quæ vomitum adjuvant aut excitant cardiacis ſocianda.

62. Demùm ſi ob hæmorrhagias graves, fluxus nimios, inediam, verbo minorem fluidorum reſiſtentiam fiat illa debilitas, ſumma quies corporis, & animi eſt imperanda cum poſiturâ horizontali, & ſimul analeptica, gelatinoſa, leviter acidulata, aut adſtringentia, ut aqua Rabel, ſpiritus ſulphuris ad gratam aciditatem, cremores incraſſantes præſcribendi; præmiſſis auxiliis quæ extùs admota valent fluxus illos immodicos ſiſtere, iiſque tùm mechanicis, tùm phyſicis; in his verò caſibus ſæpe ſuſpecta ſunt cardiaca & volatilia.

63. Cerebrum eſt fons virium tum vitalium, tum liberarum, & nervi ſunt canales per quos vires omnes ad muſculos transferuntur, & per quos impreſſiones ſenſiferæ ad animam perveniunt; obſtructis itaque quomodocumque nervis, & motum liberum, & ſenſum in illis organis deficere neceſſum eſt, necnon alia munia, ut appetitus, quæ ex his dependent; quidquid itaque nervos immeabiles facit, eſt horum ſymptomatum cauſa, quatenus efficit ut reſiſtentia fluidi hujus tranſmiſſioni oppoſita, vires tranſmittentes ſuperet; hic eſt caſus frequentiſſimus in paralyticis partialibus morbis, ut hemiplegiâ, paraplegiâ, amauroſi, anaphrodiſiâ, & in quorumdam organorum reſolutione, ut linguæ, penis, &c, adeoque therapeiam generalem expoſtulat.

64. Illa nervorum obſtructio, compreſſio, & fluidi nervei interceptio multis in praxi tenebris eſt involuta, niſi fracturæ, luxationi, ſimilibuſve principiis evidentibus tribuenda ſit; cùm verò latet, & interna ſunt principia, tunc ex ætate, ſexu, temperamento, victu, & principiis prædiſponentibus, ac procatarcticis ſimul attentè penſitatis in cauſam ſpecialem morbi inquirendum eſt.

65. A plethorâ pendere infarctum vaſorum capillarium, tunicas medullæ ſpinalis aut nervorum perreptantium, judicamus ex iis quæ copiam ingeſtorum majorem, & egeſtorum parciorem indicant, ut ex pulſu pleno, forti, calore, rubore, levamine à phlebotomia, incremento morbi à crapulâ, à ſuppreſſis catameniis, phlebotomiis aſſuetis, perſpiratione retentâ; & tunc phlebotomiæ repetitæ, hirudines, abſtinentia, potus diluens, perſpirationem intendens, &c, indicantur.

66. Si obſtructio, vel compreſſio pendeat à ſanguinis viſciditate, quam induxerit ſaburra in ſanguinem tranſmiſſa, hoc ſuadebunt anorexia, nauſea, linguæ ſordities, febris exacerbans, capitis gravitas, præter alia prægreſſa & comitantia; tuncque abſtinentia, diæta liquida, emetica, cathartica, dein ſtomachica conveniunt.

67. Si ſero imbutæ ſint partes nervoſæ, aut lentâ pituitâ infarcta vaſa, hoc ſuadebunt ſuppreſſi ſeri fluxus, facies pallida, adipſia, frigus, mollities, temperamentum pituitoſum, ætas ſenilis, aut puerilis, conſtitutio

ſcrophuloſa, cachectica, conditio vitæ, qualis lotricum, piſcatorum, balneatorum, coriariorum; diſpoſitio hæreditaria; atque in his circumſtantiis in uſum vocanda, præmiſſis catharticis, diuretica, aperientia, & reſolventia, ut radices aperientes, ſalia neutra, millepedes, ſudorifica ligna, & præ cæteris thermales aquæ potu, fotu, balneo, embrocatione adhibendæ.

68. Ex his verò aquis aliæ ſunt ſalinæ, ut Bellilucanæ; aliæ verò ſulphureæ, ut Baregienſes, Balneolenſes, Sancti Laurentii, &c: priores in mucoſis, frigidis, pituitoſis; poſteriores in ſalſo-acribus, ſiccis, irritabilibus temperamentis magis conducunt: alterutræ verò ad perficiendam curam paralyſeon à principiis ſupradictis, ut plethorâ, ſaburrâ oriundarum, ideò conveniunt, quia ſuperatâ plethorâ, ſaburrâ, non raro eſt laxitas in parte affectâ, quæ reſolventibus, tonicíſque indiget.

69. Initium vulgò ducitur à remediis generalibus, ut phlebotomiâ apud adultos cæterum vegetos, à catharſi; dein juſculis, vel apozematis ſpiſſi humores reſolvuntur, ſicci diluuntur; deinde verò per triduum, ſi ſalinæ aquæ indicentur, harum potus ad libras ſex quovis mane inſtituitur; diebus verò ſequentibus jejuno ventriculo balnea adhibentur pro gradu caloris aquæ & ægri, breviora & remiſſiora, embrocationes & cuti applicationes horis vacuis ſuccenturiantur.

70. Aquæ Bellilucanæ vulgò calent ad gradum 40um therm. Reaumurii; ille calor vix ultra minuta pauca poteſt tolerari ſine metu ſyncopes; facies enim rubet, tumet, incaleſcit, ſudat; pulſant frequentiùs & fortiùs omnes arteriæ, reſpiratio anheloſa evadit. Aſt ſi in cupam ante ſemihoram translatæ fuerint aquæ, duodecim circiter minuta poteſt in ea cupa balneari, & per aliquot alia minuta, intereadum aqua ex fundo effluit, embrocari; quibus tranſactis æger in lectum transfertur, ubi febrili acceſſu perſeverante, per ſemihoram, aut ultra ſudat, juſculo reficitur, deinque linteis calidis exſiccatur.

71. Aquæ Balneolenſes juxta Mimaten calent in fonte ad 38um gradum, nullo principio ſalino ſcatent, ſulphuris tantùm eſt ſuſpicio, calor ferè eodem gradu quo Balerucanæ, tamen eſt mitior, aut tolerabilior; potus non purgat, balnea longiùs à fonte ſunt tepidiora, & per ſemihoram ac horam tolerantur; aquis veſpere emiſſis, idem locus caldarium eſt; in hoc aqua identidem ſorbillatur; pars dolore, vel paralyſi affecta fonti etiam ſupponitur, & fricatur, fumi extra caldarium per horam hauriuntur à phthiſicis; adeuntur hæc balnea menſe Auguſto utplurimum, uti balnea *Lamalou* propè Bitteras, quæ tepidiora ſunt.

72. In acutis hujuſce claſſis morbis, ut apoplexiâ, robur eſt potiùs oppreſſum quàm exhauſtum, unde debilitas; ſed ubi robur eſt oppreſſum, idque per phlebotomias, cathartica & emetica poteſt reſtitui, illa auxilia vires reſtituunt, non detrahunt; ergo in acutis hujuſce claſſis eâ ratione ea auxilia indicantur, aut ſuadentur, ſi aliundè nil repugnet.

CLAS-

CLASSIS SEXTA.

DEBILITATES,

SEU

MORBI PARALYTODÆI.

DEBILITAS eſt vires ſolitas exerendi impotentia; Græcis *Adynamia* vocatur, ut facultas ſeu potentia agendi *Dynamis* dicitur.

Ad ſanitatem requiritur non actio quæcumque, ſed cuique generi animantis, cùm adolevit, vigor actionum proprius; qui vigor ſub eadem ætate & eodem ſexu reſpondet circiter corporis moli & animæ activitati, ſeu audaciæ.

Duplex eſt facultas; alia *animalis*, ſeu cujus actiones ad animam referuntur; ſeu ſunt animæ meræ modificationes, ut facultas cognoſcendi & appetendi; altera ad corporis mutationem refertur, & eſt facultas motrix aut *loco motiva*.

Facultas cognoſcendi ſeu ideas excitandi eſt eò fortior, quò ſæpius, diutiùs, tenaciùs, ideas ſimul clariores & diſtinctiores producere poteſt anima; quò verò ideæ ſunt obſcuriores, magis confuſæ, rariùs, breviùs, fugaciuſque excitantur, refricantur, eò debilior eſt facultas & ea animæ actio.

Anima diutiùs actionibus delaſſata vires ſomno & quiete reſarcit; ſomnus verò idem præſtat quoad vires animæ, quàm quoad vires motrices, quas reſtituit; ſomnus itaque eſt tempus quo minimas vires impendit facultas cognoſcens & movens, ſeu quies utriuſque; involvit itaque actualem debilitatem, eòque majorem, quò ſomnus eſt & altior & pacatior; intereadum facultas utraque majores vires recuperat, & ad fortiùs agendum, diſcuſſo

diſcuſſo ſomno, diſponitur. Facultas *appetendi* ſemper proportione reſpondet ideæ bonum repræſentantis vividitati aut acumini, ita ut quò idea boni fortior, eò cupiditas intenſior; quò idea mali vehementior, ita ejus averſatio validior. Ergo debilitas actionum animalium repetenda eſt ex impotentiâ cognoſcendi & appetendi, & ex obſcuritate, & confuſione tum cognitionis tum appetitûs, proindeque ex ſopore tum totius, tum artuum & organorum.

Jam intelligitur in amauroſi eſſe majorem viſûs debilitatem, quàm in barycoiâ. Ita in anorexiâ datur debilitas facultatis, quæ alimenta appetit, & in anaphrodiſiâ libidinis feriatio.

Appetitus determinat motum, nec enim ulla muſculi actio fit ſine motivo animam ad agendum excitante; motus autem ſunt *liberi* vel *naturales*, prout anima determinatur ad agendum à voluntate, ſeu, ut aiebant *Duretus Dulaurentiuſ*que *cata proaireſin*, ex electione; vel determinatur à cupiditate, ſeu *cata ormen*, ex inſtinctu. Voluntatem ſcilicet movet intellectus, ſeu cognitio diſtincta, proindeque clara boni vel mali; cupiditatem verò inſtinctus ſeu cognitio confuſa aut obſcura boni vel mali.

Motus muſcularis ſupponit vim impreſſam ab anima fluido nerveo ſufficientem, hujus fluidi debitam copiam, nervorum permeabilitatem, muſculorum flexilitatem, ſtructuram ſanam, artuum nexum, figuram, molem, quales à ſapienti architectonico creatæ ſunt, ita ut non reſiſtant viribus fluidi nervei ultra quàm par eſt.

Debilitas motûs muſcularis pendet itaque vel à debilitate cupiditatis eum determinantis, vel à fluidi nervei defectu, nervorum immeabilitate, muſculorum & artuum majori reſiſtentiâ.

Cùm penes animam ſit regimen corporis ſeu œconomia animalis machinæ, cujus conſervationi ſeu tutelæ, ac medelæ invigilare amat illud principium movens & cognoſcens, illa debet vires ſuas juxta quaſdam leges diſtribuere, & diverſis organis ita erogare, ut urgentiori neceſſitati occurrat; cùm itaque primum ſit vivere, nec vita ſine cordis & pectoris motu poſſit ſervari, cordis & pectoris motibus primùm ea proſpicere debet continuò & omni tempore, quamdiù ad vitales motus ſuſtinendos ipſi penus virium ſupereſt. Hinc fit ut cùm languent, imò abolentur fermè actiones organorum ſine quibus vita ſuſtineri poteſt, ut artuum, interea motus cordis & reſpirationis, pro ratâ neceſſitatis & vigoris ſuperſtitis ratione, exerceantur.

Aiſtheſia Græcis dicitur facultas cognoſcendi per organa viſûs, auditûs, tactûs, olfactûs, & guſtûs, eo fine ut quæ jucunda hiſce ſenſibus videntur, ſectari poſſimus, quæ ingrata removeamus: horum ſenſuum obſcuratio, confuſio, debilitas *Dyſaiſtheſia* eſt; ſi nulla eſt cognitio, reminiſcentia colorum, ſonorum, ſaporum, odorum, nulla pariter eſt corporum, quæ ab his repræſentari ſolent, cupiditas; adeoque *Dyſaiſtheſia* ſecum inducit ſæpius imminutionem aut abolitionem appetitûs horum objectorum. Præcipua objecta quæ vehementiùs appetimus ſunt objecta famis, ſitis, libidinis; horum appeti-

petituum debilitas videtur ideo accenſenda inter appetitûs debilitates, Græcis *Anepithymias*.

Kinetiche dyñamis dicitur Græcis loco-motiva facultas, hujus debilitatem *Diskineſiam* vocabimus, & in hoc ordine referemus morbos qui tollunt facultatem artus movendi, qui ſimul combinati ſæpiùs ſunt cum obſcuratione ſenſûs & appetitûs, à quibus illa facultas ad agendum determinatur: ſic anaphrodiſia cum atechniâ vulgò conjungitur, & amauroſim mydriaſis & immobilitas pupillæ ſequitur, & agheuſtiam mutitas non raró comitatur. Genera itaque morborum, ne fruſtra multiplicentur, debent quandoque involvere anaiſtheſiam & dyskineſiam ejuſdem organi.

Graviores ſunt morbi qui univerſi corporis debilitatem important, proindeque à partialibus prius indicatis diverſi, quorum alii ſoporoſi ſunt ſeu feriationem ſenſûs omnis, motûſque arbitrarii inferunt: alii verò ſine ſopore totam machinam, imò ipſum cordis motum debilitant; prioribus ſoporis vel *comatis* nomen tribuimus, poſteriores animi deliquiis ſeu *leipopſychiis* accenſemus; quippe docet experientia animam à tanto vitæ periculo perterritam & veluti dejectam ita proſterni ut vitæ regimen deſperabunda abjicere videatur, quod in negotiis moralibus, extremis ſcilicet ærumnis, quandoque facimus; à quibus, defectu ſpei & animi, attentionem avertimus, cùm maximè attendendum, & invigilandum eſſe ſuadet ratio.

Leipopſychia, Gallicè *Découragement*, animi debilitatio, eſt remiſſio illius facultatis quæ ad laborem utcumque improbum viriliter ſuſtinendum nos excitat; illa verò animi abjectio accidit, vel cùm poſt iteratos conatus ſucceſſum nullum aut ſpem fruſtratam percipimus, vel cùm reſiſtentias tantas & improviſas viribus noſtris majores fore timemus, ſeu noſtris viribus indubitamus; metus itaque qui obices & mala exagerat, puſillanimitas quæ diffidentiam ſuarum virium auget, hanc leipopſychiam inducunt.

Exemplum abjectionis animi à cauſâ morali nobis exhibet hiſtoria ab illuſtri *Nicholls* relata, inter bene multas à *Borrichio*, *Pechlino*, aliiſque traditas. *Caliſta* ſcilicet pulcherrima mulier, cùm in adulterio deprehenſa fuiſſet, tanti, tamque excelſi animi erat, ut repudii ignominiam ſpontaneâ vitæ derelictione commutaret; hæc cùm præ dolore & ſollicitudine ita febre opprimeretur, ut de morte nemo dubitaret, à nobili marito impetravit promiſſum ut morienti condonaret; cùm autem ſpe plena, Medici curâ, convaluiſſet, non dubitans quin ſuis gratiis, ſuaque pulchritudine & pœnitentiâ commotus maritus exorari ſe pateretur, & ipſa domi retineretur, rus abiens maritus ipſi nunciavit ſe ſatis egiſſe, qui, promiſſâ veniâ, vitam conſervaverat, & præter repudium nunc nihil velle; ad hæc mulier reſpondit; *ſibi itaque moriendum eſſe*, & pulſu per gradus concidente, ſupervenienteque pectoris oppreſſione, intra paucas horas vivere deſiit. *Nicholls oratio de animâ Medicâ pag. 17.*

Qui malè intellectâ hominis definitione, quod ſcilicet ſit *animal rationale*, inferunt animam nihil niſi juxta rectæ rationis leges acturam eſſe, illi mehercule ineptire mihi videntur, quippe nulla eſt inſania, protervia, in-

eptia, quæ in animam rationalem non cadat; homines ſiquidem non corpore ſed animâ ſunt obſtinati, ſuperbi, iracundi, ultionis cupidi, iniqui, leves, moroſi; hæc vitia non corpori ſed animæ à Theologis & Juriſperitis imputantur, atqui tamen his pathematis excœcata anima, pro bono & malo reali apparens ſumit, errat millenis modis, allucinatur, & contra rectæ rationis leges peccat quotidie; qui itaque *Animiſtas* derident quòd animæ errores in regimine vitæ tribuant, ſeipſos ignorare, quid ſit anima neſcire videntur, & ipſi primi deridendi veniunt. Numquid verbis opus eſt ut probetur humanæ animæ fragilitas, moroſitas, protervia, inconſtantia, error multiplex? Si verò in rebus ad intellectum pertinentibus erret, quid mirum ſi in negotiis vitalibus, ſeu regimine penetralium corporis, ſenſibus abditorum & inſtinctui tantùm perviorum, à rectâ viâ recedat? » talis profectò videtur anima, quæ hominis corpori præponi» tur, quæ, ſi penitus ſaperet, ſi rejectis nugis & ineptiis, ſoli corporis » conſervationi invigilaret, venientibus malis occurreret, ſenectutem diu » retardaret, vitamque, quatenus ab internis cauſis tolleretur, in mille» ſimum fortè annum produceret; quæ ſi ab officio deeſſet moderatrix; » non milleſima hominum pars unius anni damna & incommoda perfer» ret, ut navis ſine rectore procelloſo mari jactata inter ſcopulos. Tali » dominæ inſervit Medicus, quæ ſi molliter, ſi timidè res ſuas, & ſegni» ter gerat, Medicis artibus allicienda, excitanda atque provocanda eſt. « *Nicholls.*

Ea ſæpe eſt naturæ infirmitas atque imprudentia ut ab externis rebus perturbata corporis curam vel remittat vel deſerat; ea, ait *Galenus libr. 3 de criſibus*, cùm à morbo ſuperatur, ne pugnare quidem adverſus eum aggreditur: ſic cùm in abdomine gangrænam reſolvere aut prævertere non poteſt, ſubitò à febrili motu abſtinet, & æger, nullo dolore laceſſitus, torvo tamen atque perturbato vultu, ſollicitam animam, atque inevitabili corporis ruinâ perterritam, indicat, hinc accidit etiam ut pridie mortis fontanellæ, antiqua ulcera, quibus natura ſe à pravis ichoribus exonerabat, exſiccentur.

Qui debilitatem motûs cordis, ſoporem, aliaque ſymptomata funeſta ſemper exiſtimant, nec à remiſſione ſpontaneâ facultatis ſentientis oriri poſſe putant, attendant ad ſequentia. Mulierem horrendis doloribus in abdomine cruciatam curabam, eò vehementiæ devenerunt illi, ut ſubitò ægra animi deliquium paſſa ſit, & paulò poſt ſui compos facta omnino à dolore immunis evaſit, abſque ullo medicaminis aut evacuationis ſpontaneæ auxilio; felicem judicavi hanc ſyncopem inſtantaneam, quæ tanti doloris finem fecit.

Soporem in variolæ, aphthæ, rubeolæ, miliaris præludio pertimeſcimus, quia malum malo additum putamus; interea nunquam feliciùs in puſtulas prorumpit materia morbifica, quàm cùm laxatâ per ſomnum cute, libenter huic veneno paratur exitus.

Symptomata terrifica ſunt quandoque naturæ ſaluti noſtræ proſpicientis conamina vel artificia; ſic ineuntibus variolis, ſi ſomno foras extrudi non poſſit

poſſit venenum, per vim natura illud ejicere tentat, febre adauctâ & convulſionibus etiam adſcitis, atque poſtridie ſummo mane eruptio felix eſt exſpectanda, obſervante *Sydenham*.

In negotio partûs, fœtus maturus ſemper præſens eſt, uterumque pondere premit; verùm quàm impar foret ea vis ad ſuperandas reſiſtentias! natura, quaſi intelligeret fibras uteri ſenſim diſtractas ſine rupturâ extendi poſſe, identidem conatus edit, ſucceſſivè vegetiores, atque cùm quod caret alternâ requie durabile non ſit, illa identidem conatus omnino intermittit, ut ſuas & fœtûs defatigati vires reficiat, quod ſomnus interpolatus exſequitur: ſuſpendit itaque, ubi id res poſtulat, omnem in corpore ſenſum, auctoque dein ad ſummum impetu, fœtum extrudit, peracto opere, rejectis ſecundinis, anima rurſus ſomno ſe recondit, ut ſuis rebus attentiùs incumbat, ſtagnantia diſſipet, contuſa reſarciat: *Nicholls p. 26.* Anima enim, ut ait *Hippocrates*, etiam dum corpus quieſcit, vigilat, & habitaculo ſuo proſpiciens cuncta vitæ obit munia.

Nuper & antea pluries obſervavi in febribus malignis ſtatim à morte abdomen portentoſè intumeſcere, antequam novæ putredini flatus rarefacienti id adſcribi poſſet, cùm frigus mortiferum hanc putredinem ſubitò nedum intendat, potiùs cohibeat; ergo cùm nulla alia hujuſce ſubitæ intumeſcentiæ ſit ratio quàm quod anima non ampliùs obnititur adverſùs materiei putreſcentis expanſilitatem, jure infertur quod, durante vitâ, anima, nobis etiam inſciis, tonum partium, ut ſphincterum, aliorumque muſculorum vim, contractionemque ſuſtinet, quâ ceſſante, intumeſcit abdomen, feces è recto elabuntur, mucus ſæpe ſpumoſus è bronchiis exundat.

In ſomno itaque, ut ut anima otioſa videatur, non minus illa negotiis vitalibus incumbit, ut cordis & reſpirationis motibus, quin etiam impreſſionum externarum ſatagat; ſic ſani ſomno oppreſſi ſentiunt obſcurè muſcas faciei incumbentes, eaſque manu abigunt, incommodum ſitum percipiunt, & commodiori mutant, quin evigilent; ſed ſi interiora corporis graviſſimè & periculoſiſſimè lædantur, tunc ea, iis ſolummodò intenta, externas impreſſiones non curat, nec percipere videtur; hinc ſopor apparens.

Verum quidem eſt quod dormientes, etiam gravibus morbis oppreſſi, licet quandoque ſomnient de illis quæ cum ſtatu ſuo affinia ſunt, utplurimum à ſuo morbo longè aliena mente revolvunt, unde quis facilè concluderet animam regimini vitali non incumbere; ſed advertant, quæſo, animam conſueta munia obire, licet ſe obire non percipiat, & de aliis cogitet, aliaque negotia tractet; quoties enim accidit cuique, ut dum conſuetas ad Deum fundit preces, & labiis pronunciat, tamen de diverſiſſimis rebus meditetur, & ſe preces fundere non advertat? Ergo nil mirum, ſi dùm ſomnio detinetur imaginatio, natura, quæ altera eſt animæ facultas, operi non animadverſo incumbat; quippe ut multa agimus quæ viſu, auditu, memoriâ non novimus, ut nictare, deglutire, in ſomno ambu-

 lare,

lare, ita facultas motrix independenter à pluribus animæ aliis facultatibus operatur.

Aliæ ſunt intermiſſiones motuum quæ *coactæ* ſunt, aliæ verò quæ *ſpontaneæ;* intermittit motum & ſenſum anima coacta, cùm organum, quo utitur, vitioſè ſe habet; ſic obſtructo, reſecto, compreſſo nervo optico, coacta eſt cœcitas; nervis linguæ reſolutis, coacta eſt mutitas: verùm aliquando ſpontanea eſt viſûs & tactûs intermiſſio, ut apud illum Sacerdotem Hipponenſem, qui, teſte *Divo Auguſtino*, omnes ſuos ſenſus pro lubitu ſuſpendebat, & apud Chiliarchum *Townshend*, qui, teſte *Cheynæo*, omnem ſenſum & vitalem motum in ſe pro lubitu ſupprimebat: plura *vide in hiſtoriâ catalepſeos.*

Mirum eſt quod narrant de anaphrodiſiâ magicâ, ſed quotidianâ obſervatione firmatum; ita eſt anima eorum qui hiſce vanis maleficorum præſtigiis fidem adhibent, ut ex eo quod ob præjudicium, metum, pudorem primâ vice debitum reddere nequiverint, dein id ſibi minimè licere & impoſſibile reputent, atque ex eo maleficiati, frigidi, & reapſe veneri inepti fiant.

Vidi hominem qui præ ſingulari moroſitate, aliunde vegetus & ſanus, per menſem nullum cibum deglutire voluit, nec hujus anorexiæ unquam ullam rationem protulit; pridie mortis mihi obſequioſus juſculum facilè deglutivit; aſt paulò poſt cùm me receſſiſſe putabat, ſedens in lecto, illud ad ſex pedum diſtantiam, ridens, & uno filo evomuit, placidèque ſequenti die exſpiravit; quare verò id ageret, & interrogatis nullis unquam reſponderet, nunquam divinare potui; cerebrum verò firmiſſimum, & veluti exſuccum, aperto capite deprehendi.

Cùm itaque facultas motrix animæ ſit primum virium omnium hominis principium movens, illius adynamia, exhauſtio, infirmitas, naturæ à motibus feriatio, pigritia, ſtupor, non raró in morbis hujus claſſis, incuſanda ſunt.

Deinceps fluidi nervei defectus, exhauſtio, ineptitudo inter principia morborum poteſt accenſeri; unde debilitas ſenilis, convaleſcentum, longis, vel acutis morbis, potiſſimùm evacuatoriis, exhauſtorum, longo jejunio, anginâ, vomitu inanitorum; unde etiam debilitas eorum qui mephiticos halitus hauſere, & qui ſubitò, velut fulmine tacti, viribus deſtituuntur, ut patet ex hiſtoriâ aſphyxiæ.

Alterum debilitatis principium eſt nervorum immeabilitas, cerebri, medullæ ſpinalis obſtructio, compreſſiove, ut intelligitur ex hiſtoriis apoplexiæ, paraplexiæ à caſu, lapſu, luxatione ortæ; demum in ipſo muſculo movendo vitium hærere poteſt, ſi obſtructus, rigidus, fluido nerveo, vel cruori impervius ſit.

Si tamen impotentia movendi non ſit præcipuum ſymptoma ægritudinis, tunc morbus ad alteram claſſem eſt referendus. Sic in febribus acutis tum continuis, tum remittentibus, maximè verò in typho & ſynocho, in hemi-

mitritæis, & tritæophyis, delirio, ſomnolentiâ ſtipatis, necnon in phlegmaſiis, verſus morbi finem, ſumma eſt debilitas.

Eſt etiam impotentia movendi ſymptomatica, ut aiunt, in morbis dolorificis, fracturis, luxationibus, ſed ea à dolore ipſo dependet; quippe natura & libertas abſtinent à motu, quoties motivum ad agendum debilius eſt, quàm detrimentum à motu metuendum.

Auxilia in debilitate requiſita ſunt vel moralia, vel phyſica, vel mechanica.

Moralia ſunt quæ agunt in animam, ejuſque vitioſum ſtatum mutant; animam eſſe omnino mutationis expertem docent Carteſiani; eam verò in continuo ſtatûs ſui mutandi conatu verſari docent Wolfiani, quibus experientia adſtipulatur, licet ignoremus, aut imaginari nequeamus unde pendeat diverſitas ſtatûs inter animam mœrore, pudore, pœnitentiâ, deſiderio proſtratam, lætitiâ excitatam: ſcimus apprimè non omnes ejus diverſos ſtatus à machinæ prævio ſtatu determinari, qui Materialiſtarum error eſt; ſed partim ſemetipſam mutare, partim corporearum mutationum occaſione, diverſimodè affici; ſunt verba & voces quibus lenire dolores animæ, vel eam exhilarare, ſpem ejus erigere, vires addere, ſtuporem excutere poſſunt amici, Philoſophi: non inanis eſt mos jubere ut bono animo ſint illi, quibus à mœrore impendet ſyncope; pauper in lectulo ſuo æger, derelictus, omni ſolatio deſtitutus, ſæpe ita animo deſpondet, ut nec cibos appetat, nec è loco ad victum ſibi parandum & vitam ſuſtinendam ſe movere queat, pulſus deficiat, mors impendeat; aſt ſi quævis externa impreſſio, ſi ſonus, tactus eum moneant, præſto adeſſe manum auxiliatricem amicum qui ejus miſereat, illico ſenſus, motus, pulſus redeunt. Sic ad nomen Thysbes oculos jam morte gravatos Pyramus erexit; ſic adoleſcens, cujus hiſtoriam narrat *Tulpius*, omni ſenſu, motuque deſtitutus, jacebat morti proximus, & mœrore repulſæ ferè exanimatus; ſed ad vocem amaſiæ, à quâ repulſam paſſus erat, ſubitò revivixit. Sic non dudum mulier, cujus maritus ære alieno obrutus effugerat, cùm ſola domi apparitores reſiduam ſuppellectilem, Magiſtratûs auctoritate, correpturos cerneret, concidit velut exanimis: receſſerunt apparitores, accerſitus Chirurgus fruſtra cardiacis eam ſervare conatur, phlebotomiam non admittebat pulſus depreſſus vix conſpicuus, nec ullum potum dentes invicem appreſſi; frigebat miſera, cùm accerſitus accurro; ea vocem meam cognoſcit, aureum offero, & ſtatim, ſpe redditâ, vitales motus redierunt.

Ea ſunt itaque auxilia moralia, quorum actionem ex motûs legibus explicare velle ſuperfluum eſt, forte impoſſibile, niſi animam cum omnibus antiquis dicas eſſe principium quo vivimus, ſentimus, & loco movemur, penes quod eſt vitæ & vitalium motuum regimen.

Auxilia mechanica ſunt ea quæ frictionibus, percuſſionibus, geſtatione, fluorem & motum ſanguini fluidoque nerveo conciliant, & ſic vires reſtituunt, & anaiſtheſiam ab horum fluidorum quiete dependentem tollunt;

in quo ſenſu quandoque phlebotomia, quatenus reſiſtentiam cordi oppoſitam tollit, eſt reponenda; ſuccuſſiones etiam corporis vulgò adhibentur.
Auxilia verò phyſica ſunt ea medicamina, quæ principium debilitatis tollunt; analeptica in inanitione; cardiaca, cephalica in ſanguinis tarditate, ſpiſſitudine, organorum atoniâ; ſtomachica omnia agunt, ut auxilia phyſica ſimul, & ut moralia, vel ut mechanica; qui omnes agendi modi ex ſingulorum morborum curatione patebunt.

ORDO PRIMUS.

DYSAISTHESIÆ,

Pertes de ſentiment, ou *Foibleſſes des ſens*.

AISTHESIS, ſeu *aiſthetica dynamis* eſt facultas quâ anima percipit objectorum impreſſiones ſenſuum organis illatas, ſeu *ſenſus* eſt; inde *dyſaiſtheſia* intelligitur difficultas, vel impotentia ſentiendi.

Duplex eſt percipiendi modus, alter per *inſtinctum*, alter per *intellectum*; inſtinctus brutis hominique communis comprehendit ſenſum & phantaſiam, illius actio *ſenſatio* dicitur; iſtius verò *imaginatio* nuncupatur.

Senſatio ſupponit ex parte *materialis* motum impreſſum fibris nerveis organorum, qui interventu fluidi nervei, ſeu vaporis electrici nervos pervadentis illicò ad *aiſtheterium*, ſeu *ſenſorium* transferatur: ex parte verò *formalis* ſupponit animam fortiori ideâ, aut cupiditate non detentam; & quò magis eſt ab alienis cogitationibus immunis, cæteris paribus, eò vividior ſenſatio.

Imaginatio ſupponit vel actualem ſenſationem, ſeu impreſſionem forinſecus accedentem ad ſenſorium commune, ubi fibræ medullares cerebri in motum aguntur; en novæ ideæ à ſenſatione diverſæ, & phantaſmata inde in animâ exſurgunt occaſione ſenſationum externarum; vel abſque externis impreſſionibus, ut in ſomno, delirioque, ab arteriarum pulſu, capitis ictu, ſeri illapſu moventur fibræ medullares emporii. Demum penes nos eſt jure libertatis, abſque ullâ præviâ corporis mutatione, quaſdam ideas mente refricare & imaginari actualia, præterita, vel futura; inde imaginatio, anamneſis & prognoſis, quæ ultima in brutis *ſimilium eventuum exſpectatio* dicitur.

Non omnis itaque imaginatio eſt *paſſiva*; datur etiam *activa*, quæ à libertate dependet, uti & *anamneſis*, ſeu reminiſcentia, vel memoria; pendet ſcilicet à nobis, cùm bene valemus, pro lubitu Romam, Londinum, Cæſarem, Alexandrum imaginari, &c.

In-

Intellectum quod attinet, is eſt facultas ideas diſtinctas, univerſales, abſtractas formandi, quæ facultas ſupponit ideas à ſenſu & phantaſiâ] priùs acquiſitas: ex his ſequitur ad dyſaiſtheſiam attinere imminutiones & ſuppreſſiones non ſolùm ſenſuum, ut viſûs, auditûs, tactûs, &c, ſed etiam imaginationis, memoriæ, & prævifionis, quæ objecta viſûs, auditûs, tactûs, &c, nobis repræſentant veluti actualia, præterita, vel futura; atque etiam ſequitur quod his quoad maximam partem læſis vel abolitis, intellectus inde ſuas ideas mutuans multum detrimenti ſit paſſurus; inde ſumma affinitas inter dyſaiſtheſias, & quaſdam veſanias, ut dubium ſit an ad has, an ad illas pertineat memoriæ imaginationiſque imminutio, ſeu moroſis, & oblivio.

Cùm autem ſuppreſſâ ſenſatione & imaginatione ſupprimatur appetitus, ſeu nativa bonorum cupiditas, & malorum averſatio ſaltem ſenſitiva, dein etiam rationalis, alterum claſſis ordinem ingrediuntur illæ appetitûs imminutiones, ut anorexia, adipſia, anaphrodiſia.

Quò organa ſunt magis utilia, magiſque cognita, eò accuratiùs eorum morbi à Medicis inveſtigati ſunt, & eò major morborum illis inſidentium numerus in medium prolatus, ut patet conferenti numerum morborum viſûs, cum numero morborum olfactûs; genera itaque morborum omnia non ſunt ita cognita & definita, quin nova in dies aſſignari queant, imò debeant, ut individuorum morborum plenior notitia acquiratur.

I. CATARACTA; *Glaucoſis* Hippocratis; *Hypochyſis* Galeni; *Gutta opaca*, & *Aqua* Arabum; *Glaucoma* quorumdam; *Suffuſio* Jonſtoni, Rumphii; *Cataracte.*

Definitur rectè à *Boerhaave* viſûs abolitio, quæ ſenſibili opacitate pone pupillam conſpicuâ ſtipatur.

Lis fuit inter Ophthalmographos an in membranulâ, an in cryſtallino ipſo reſideret illa opacitas, ſed bona definitio ab omni theoriâ & opinione libera eſſe debet.

Differt cataracta ab *amauroſi* per labem pupillæ conſpicuam, ſeu maculam ſubrotundam, ſæpius albam, in regione & loco pupillæ: à *caligine*, quòd obex viſui oppoſitus in caligine ſit citra pupillam, ut in corneâ, palpebris, &c; cùm in cataractâ lens cryſtallina, quoad nucleum ſuum, aut quoad alterutram capſulæ laminam, anticam ſcilicet, poſticamve ſit, opacata, eaque proinde omnes reflectat, nullos ferè tranſmittat lucis radios, evidens eſt nullam objectorum imaginem in retinâ depingi poſſe, proindeque viſum ſuppreſſum iri, hujus obicis culpâ, licet optimè ſe habeant retina, cæteraque viſûs organa.

Lens cryſtallina non ita arctè involvitur ſuâ capſulâ, quin inter nucleum & capſulam guttula una aut altera humoris viſcoſi intercedat, cujus interventu illa capſula figuram mutare poteſt, & convexior planiorve fieri per actionem coronæ ciliaris, quâ actione ceſſante, fortè capſulæ elaſti-

ſticitas nititur ad figuram ſphæricam lenti cryſtallinæ conciliandam, & reapsè in extractis cryſtallinis cataractoſis hæc ſphærica figura ſæpius obſervatur.

Opacitas cryſtallini rarò accidit ſubitò à cauſis ſaltem internis, ſed per gradus creſcit; veroſimile autem eſt pari paſſu laxatâ coronâ ciliari, lentem illam in corpus ſphæroideum, proindeque magis convexum, mutari ſimul & magis opacum.

Idem itaque accidit in cataractâ recenti, quod oculis trans lentem magis convexam objecta reſpicientibus; illi ſcilicet non niſi propiora, & ad determinatam non ultra citrave diſtantiam poſita, diſtinctè cernunt, ſeu viſus in dies decurtatur; præterea quoniam creſcit ſenſim opacitas illa maculæ, quæ initio nebulam repræſentabat in fundo oculi poſita, ſenſim magis albeſcens, corneæ propior, ſeu minus profunda, videbitur ophthalmiatro illam inſpicienti; objectum enim idem propius poſitum videtur quod majorem lucem reflectit; quâ ratione quò majorem lucem reflectit illa macula, eò minorem tranſmittit ad retinam; ergo ſucceſſu temporis obſcurior evadit in cataractâ viſus, & cùm non ampliùs creſcit obſcuritas, *cataracta matura* dicitur, quo quidem tempore lucem ſolarem à tenebris ægri diſtinguunt, ſed corporum colores & figuras diſtinguere nequeunt. Sunt cataractoſi, qui initiò ſuffuſione, ſeu muſcarum, filorum in aëre ſuſpenſorum, viſione apparenti defatigantur ob vitium retinæ conjunctum; ſed hæc ſuffuſio quandoque cataractam minimè comitatur, nec inter ejus indicia reponi debet, errantque illi qui ex ſuppoſitis in cryſtallino ſtriis, vel punctis opacis ſimiles apparentias deducendas eſſe ſupponunt, quos meritò deridet *Deſchales in Opticâ*; cataractoſi illibatâ retinâ gaudentes vident objecta quaſi uniformi nebulâ involuta, nulla verò vident objecta diſtincta, ſeu certis limitibus circumſcripta in aëre volitantia.

Auxilia cataractoſis afferenda ſunt vel phyſica vel mechanica, eaque Chirurgica & dioptrica.

Auxilia phyſica ſunt medicamina intus ſumenda quæ lymphæ craſſitiem, ſpiſſitudinemque diſſolvant, tum externa quæ fluxilitatem ipſi concilient; ſic juſcula & ſerum lactis, aſellorum ſucco mixta, balneaque repetita plurimùm proſunt. Auxilia dioptrica ante operationem Chirurgicam ſunt vitra concava, utplurimùm parvi uſûs propter opacitatem creſcentem, licet indicentur à myopia ſeu brevitate viſûs conjunctâ; poſt cataractoſæ lentis detractionem, elapſis tribus menſibus non antea, perſpicilla, quæ conveniunt, ſunt utrinque convexa, foci breviſſimi ſeu aliquot pollices extenſi, ut quatuor vel quinque.

Auxilia verò Chirurgica ſunt cryſtallini 1° depreſſio, quæ fit ope acûs apice ancipitis juxta canthum temporalem ad unam à corneâ lineam immiſſæ pone uveam, cujus ope cryſtallina lens deſuper incidatur, & dein & cryſtallinus & capſula deorſum in imâ vitrei parte recondantur, & longâ quiete per novem dies ſervatâ, oculis faſcia obductis etiam ambobus, detineantur; 2° ejuſdem cryſtallini & capſulæ extractio, quæ fit inciſa in orbem corneâ

corneâ ad tres quartas circuli partes, ab imâ parte incipiendo, quod fit ope forficum curvorum, præmiſſâ inciſione ex lanceolâ, interea ſpeculo ſub palpebris poſito fixus detinetur oculus, molliterque facta inciſione premitur, atque illico ferè cryſtallinus ſeſe obviam offert foramini, aut ſi cataracta maturitatem non adepta ſit, ope auriſcalpii vulgo *curette* foras educitur; dein laciniæ capſulæ & flocci mucoſi è capſulâ ruptâ elapſi per vices extrahuntur.

In primâ methodo exſpectandum donec cataracta perfecta, ſeu matura ſit; timendum ne, ut aiunt, cryſtallinus depreſſus reſurgat, aut potiùs ne capſulæ mucus opacus ſuperſit qui cataractam recidivam inducat; in altera methodo metuendum ne fortiori preſſione oculi, cum aqueo etiam vitreum foras prorumpat, & quod frequentiùs accidit, ne choroidea graviter inflammetur, fortè quia dùm cryſtallina lens foramen pupillæ tranſit, aut auriſcalpio educitur, uvea & corona ciliaris diſtrahuntur; illa autem ophthalmia per quindecim aut viginti dies perſeverat, quâ ſuperatâ, mira ſuffuſio, ſed fugax accidit, æger ſcilicet objecta omnia quaſi nive reſperſa & in medio quaſi nigram avem videre ſibi videtur. Statim ab utravis operatione collyrium albuminoſum, ſeu ex albumine ovi & aquâ roſarum commixtis, oculo debet apponi, ſed præterea in ultimâ methodo, ne tuſſi, vomitione aut ſternutamento oculus ſectus omnino vitreo ſuo evacuetur, oculus vinciri debet, ſaltem per quatuor dies.

1. *Cataracta vera* Maitre-jan; *Glaucoma* Woolhouſii de cataracta pag. 30. *Cataracte vraye*, S. Yves des maladies des yeux cap. 14. L.

Eſt ſpecies hactenus deſcripta & matura. Dividitur in virgatam, luxatam, purulentam, exſiccatam, & protuberantem.

a. *Cataracta virgata* S. Yves pag. 288. *Cataracte barrée.*

Eſt ea in quâ cryſtallinus opacus eſt interſectus unâ vel pluribus lineis coloratis quomodocumque diſpoſitis. Raró hæc varietas cryſtallinum gerit maturum ut poſſit acu deprimi; pertuſa enim lens cryſtallina fundit mucum albidum, vel flavum, quo turbatur humor aquoſus; unde viſus obſcurus remanet, niſi ſpontè reſideat ille mucus, aut iteratâ operatione deorſum acu dejiciatur.

b. *Cataracta purulenta* Ant. Maitre-jan; *Cataracte purulente, un abſcès au cryſtallin.* L.

Eſt ea quæ producitur à cryſtallino intus ſuppurato; ſuppurationem illam præcedit dolor in ipſo oculo, cum ophthalmiâ quandoque externâ, & hemicraniâ frontali, accedit nebula cryſtallini, facto pure dolor ſedatur, cryſtallinus albeſcit, inæqualiter tumet, licet volumine minori gaudens; effuſo pure turbatur humor aqueus, iridis color mutatur, pupilla multùm anguſtatur, viſus admodum obſcuratur. *Vide ophthalmiam ab empyeſi*, & *caliginem à myoſi.*

c. *Cataracta argyrias* Woolhouſii & Mauchartii. L.

Eſt ea in quâ ſupra cryſtallinum eſt tantùm exigua macula reſplendens inſtar argenti, quæ creditur à *S. Yves* fieri à partiali & exiguo abſceſſu in

ſuperficie cryſtallini; interea illud punctum album quandoque per totam vitam perſeverat & tantùm paulūlum viſum obſcurat; æger quocumque verſat oculum, umbram ſeu nubeculam objectis affuſam videt, ait *Maitre-jan.*

d. *Cataracta clavata* Woolhouſii de cataracta pag. 21. *albula* & *tophus* Veterum. *Peroſiæ*, *calli* & *clavi* oculorum; an *Grando* Mauchartii? L.

Eſt ſpecies ſoli Woolhouſio cognita, quam canibus ad ignem diù aſſidentibus evenire obſervavit, & ea fit à fibris albis, quæ veluti clavi è conjunctiva proficiſcentes, ubi nodum efformant, in oculum penetrant, & cryſtallinum veluti perforant, ac colligant.

e. *Cataracta luxata*, *Cataracte déplacée* Maitre-jan & S. Yves.

Eſt ea quæ pendet à cryſtallino opaco, ſed à nativâ ſede dimoto.

Cognoſcitur 1° à cauſa, ictu ſcilicet in oculum, cum cruoris effuſione, ſeu hæmalope: 2° à pupillæ immobilitate, & magnâ mydriaſi: 3° cryſtallino albeſcente, & uveam quam premit extrorſum trudente. 4° Exſiccatur dein illa lens & decreſcit; tunc verò æger corporum luci & oculo interpoſitorum umbram cernit.

Hos cryſtallinos attingere inutile cenſet *Maitre-jan.*

f. *Cataracta à ſynchyſi*, Mauchart; *Cataracta viva* Woolhouſii: *Glaucoma* Heiſteri; *Cataracte branlante* d'Ant. Maitre-jan; *fonte & diſſolution du vitré.* L.

Eſt viſûs abolitio cum maculâ albâ, vel luteâ, à cryſtallino opaco & ſimul mobili ad quemvis capitis motum; cryſtallinum illud mole minuitur, induraturque.

Procedit hoc malum à vitrei diſſolutione in ſerum ſubluteum, putre; præceſſit ophthalmia interna quæ in ſuppuratum abiit, cum diris doloribus, & tunc albeſcit initio pupilla; quandoque diſſolutio fit putredinoſa ſine pure; initio dolet oculi fundus, & pars anterior capitis, dein viſus obſcuratur, vel omninò aufertur; cryſtallinus turbatur, albeſcit, & flaveſcit, pupilla dilatatur, iris ſuum colorem nativum amittit, corrugatur, & cum cryſtallino adhærens introrſum vel extrorſum flectitur uvea. Hæc autem diſſolutio putredinoſa, malum eſt inſanabile viſum tollens, ſed nullum aliud damnum oculo inferens.

Woolhouſius hanc ſpeciem tribuit globulis hydrargyri in cryſtallinum deductis pag. 62, vel ſpumæ humoris aquei.

2. *Cataracta antiglaucoma* Anton. Maitre-jan; *l'Antiglaucome.* L.

Differt à glaucomate quòd 1° cryſtallini moles major videatur, quæ minor etiam in glaucomate; 2° quòd pupilla dilatetur; 3° quòd cryſtallinus protuberet, & colorem cornu politi, ſplendentis, referat, licet inæqualis ſit ejus ſuperficies; 4° quòd pupillæ ambitus inæqualitatem cryſtallini referat; 5° nulla demùm eſt viſio, nulla pupillæ contractilitas; 6° nullus dolor præceſſit, vel comitatur, ut præcedit glaucomatis exortum.

Differt à cataractâ verâ; 1° quia in cataractâ pars antica capſulæ cryſtallini diſſolvitur, in antiglaucomate induratur & incraſſatur; 2° unde cryſtallinus major apparet; in glaucomate verò minor eſt; 3° cryſtallinus in glaucomate

comate variegatus, profundus, in antiglaucomate coloris puri, ut cornu albidi, & protuberans.

Morbus eſt inſanabilis.

3. *Cataracta glaucoma* Anton. Maitre-jan & S. Yves. *Le Glaucome* de Maitre-jan, non de Woolhouſe.

Differt juxta S. Yves à verâ, quòd glaucoma ſit ſtipatum amauroſi ſeu guttâ ſerenâ.

Eſt cataracta exſiccata ſeu cognoſcitur 1° colore ſubcæruleo ſeu glauco, vulgò *Verd de mer*; 2° volumine minori, amiſſâ diaphaneitate, auctâ duritie, viſu penitùs ablato, juxta *S. Yves*; 3° rarò præcedunt dolores niſi ab ophthalmiâ internâ vel ab ictu cataracta oriatur, quod frequentiſſimè fieri putat *S. Yves*; 4° pupilla rotunda eſt & diametri nativæ: at juxta *S. Yves* adeſt mydriaſis; 5° viſus initio nebuloſus eſt ut in cataractâ, à cantho tamen majori clariùs videt; 6° colorem mutat, initio glaucus eſt, ſed dein griſeus, perlatus, vel videſcens, flavus, imò luteo-nigricans cryſtallinus. Malum eſt inſanabile, ſi combinetur cum amauroſi, ſeu cœcitate à retinæ paralyſi, ut putat *S. Yves*.

4. *Cataracta membranacea* Woolhouſii de cataractâ 1719, Freitagii theſis Tiguri 1721; *à tela* Hiſt. de l'Acad. des Sc. 1718 pag. 18; *Cataracta vera* Veterum; *Cataracta membraneo-floccoſa* Mauchart. diſſ. L.

Mucus ex margine pupillæ ſeu uveæ exudans apud equos obſervante *Lowero* concreſcit quandoque in membranam quæ pupillam obturat. Num in homine talis cataracta membranoſa detur, dubium eſt, licet eximii Ophthalmiatri hanc ſe aliquoties inveniſſe aut acu depreſſiſſe putent.

Signa ejus diagnoſtica nondum ſunt diſtinctè comperta.

5. *Cataracta ſecundaria* Hoin Mem. de l'Acad. R. de Chir. tom. 2. pag. 425. L.

Depreſſo cryſtallino cataractoſo, nec deterſa capſula cryſtallini, non rarò accidit, maximè ſi æger, incuriâ ſuâ, vel Chirurgi, ophthalmiam internam patiatur, ut pars capſulæ illius quæ adhæret vitreo opacetur & albeſcat, tum propter ophthalmiam quæ pariter corneam opacare conſuevit, cùm externa eſt inflammatio; tum propter mucum ipſi capſulæ adhærentem, & exſiccatum vel collectum; quippe ea cataracta ſecundaria non accidit cùm cryſtallinus fuit methodo Davielis extractus, & capſula muco ſuo deterſa, licet ophthalmia interna ſæpiùs huic operationi ſuperveniat. Similem cataractam ſecundariam *Hilmero* examinandam præbui, ſed operationem minimè ſucceſſuram recuſavit; color hujus cataractæ eſt merè nebuloſus, ſitus videtur profundus, ſola operatio Davielis, quâ auriſcalpio detergeretur hæc capſula, ſuccedere poſſe videtur, ſed nondum tentata eſt, quantum ſcio.

Si operationis Davielis uſum reſpiciamus, cataracta in duas tantùm varietates eſt dividenda, ſcilicet in *ſimplices* quæ extractione cryſtallini ſanari poſſunt, hactenus autem vix quarta pars ab operatione viſum diſtinctum

recuperat ; & in *complicatas* cum amauroſi, atrophiâ, ophthalmiâ, &c ; quæ operationem fruſtra aut minimè, patiuntur.

Uſus extracti hyoſcyami albi quotidianus, à triente grani incipiendo, & ſenſim augendo, quandiu nulla eſt œſophagi nariumve ſiccitas, eſt egregium & fermè unicum remedium quod cataractam reſolvat, ut pluribus obſervationibus compertum habeo. Presbyter eâ affectus in oculo dextro, poſt octo dies quibus hoc medicamine uſus eſt, quo intervallo, ad tria grana pervenit, jam minutos librorum characteres legere valet, qui priùs non niſi maximos perſpiciebat; cryſtallinus, prius albus, jam ſubcæruleus evaſit & ſubpellucidus, ſuffuſio myodes qua laborabat evanuit, fames autem & ſomnus, prius languentes, vigent maximè. Ab hoc medicamine alium vidimus à *D. Coulas* etiam curatum, cujus cryſtallinus omnino diaphanus evaſit.

II. Caligo, *Obſcurciſſement de la vüë.*

Eſt morbus cujus præcipuum ſymptoma eſt viſûs imminutio partialis vel totalis propter repagulum opacum citra pupillam oculo inhærens.

In Amblyopia & Amauroſi nulla eſt opacitas.

In Cataractâ opacitas eſt ultra pupillam.

Repagula lucem intercipientia in caligine ſunt vel vitia contentorum in camerâ anticâ, vel vitia continentium, ut corneæ, palpebrarum.

Plura ad viſionem diſtinctam requiruntur, 1° ut radii ab objecto videndo emiſſi oculos ad retinam uſque pervadant, quòd repagula impediunt; 2° ut coeant apices penicillorum lucis ab eodem puncto objecti proficiſcentes in eodem retinæ puncto, non in diverſis, nec ultra citrave retinam, ut accidit ſæpius in amblyopiâ; 3° ut ambo oculi conſpirent & axes ſuos opticos ad idem punctum objecti, quod cernitur, dirigant, quod in ſtrabiſmo fieri nequit, & in pluribus caliginis ſpeciebus difficile eſt; caligo itaque nocet viſioni, & intuitui objectorum ; *intuitus* enim eſt directio amborum axium opticorum verſus objectum videndum.

Opacitas eſt corporum ea diſpoſitio, quâ fit ut vel radios omnes reflectant, unde albiſſima corpora opaca ſunt; vel ut radios abſorbeant, & non tranſmittant, unde corpora, ex lamellis ſeorſim pellucidis conflata, ſi craſſiora ſint, vix pelluciditatem ſuam ſervant.

Opacitas pendet ab iteratis refractionibus radiorum in diverſas plagas, & illæ iteratæ refractiones accidunt, quoties moleculæ, vel laminæ quibus conflantur corpora ſunt heterogeneæ ſeu diverſæ gravitatis ſpecificæ, ut oſtendit *Newtonus*.

Cornea eò plures in lamellas dividitur, quò induſtria anatomici major eſt; veroſimile eſt fluidum lymphaticum, quo imbuta eſt, eſſe ejuſdem cum ejus lamellis gravitatis ſpecificæ; ſi verò actione caloris adaucti paulò rarior evadat illa lympha, pari paſſu non rareſcente parte ſolidâ, opacabitur; & eò major erit opacitas quò albidior erit macula, & quò craſſities membranæ major.

Qui

Qui caligine laborant, illi obſcuriùs vident in minori luce quàm in majori; nam quò major eſt claritas lucis, eò major eſt radiorum lucis numerus; adeoque cùm è majori radiorum corneam ferientium numero major pars ſubit interiora oculi, quàm cùm minor eſt numerus, fieri poteſt ut qui minimè videbat in luce minori, ſufficienter videat in majori; adeoque ut caliginoſus ſit hemeralops ſeu indigeat luce meridiana ad videndum, & in crepuſculo cœcus fiat.

Si macula vel repagulum luci oppoſitum ſit è directo pupillæ, tunc æger tantùm objecta lateraliter verſus alterutrum canthum oculi poſita viſurus eſt; in utroque ſcilicet cantho magis recedunt limbi palpebrarum quàm supernè & infernè à pupillâ: ergo per hanc rimam radii ad oculum poſſunt accedere, cùm vix ullus deſuper aut inferiùs illabi poteſt in oculum; ſi pariter ex alterutro cantho fuerit macula opaca, eò verſus dirigi non poterit axis utriuſque oculi, ut ad intuitum decentem opus eſt, unde ſtrabiſmus orietur.

1. *Caligo à ſymblepharoſi* Mauchart. diſſert. inter Halleri diſputat. Chirurgicas. *Proſphyſis* Mauchartii. L.

Symblepharoſis eſt palpebræ, potiſſimùm ſuperioris, coalitus cum oculi globo; nocet autem vel viſui, vel intuitui; intuitui verò quatenus oculi mobilitatem tollit hæc adhæſio, unde oculus huc & illuc converti non poteſt; potiſſimùm nocet ſymblepharoſis viſui objectorum diſſitorum, quibus cernendis maximè confert palpebræ ſuperioris elevatio, ut docet experientia; cùm è contra ad objecta proxima cernenda palpebræ conniveant, ut ſcilicet majorem lucem à proximis objectis reflexam arceant.

Symblepharoſis procedit à Græcis verbis *ſyn* cum, & *blepharon* palpebra; ea eſt vel congenita ſeu ab ortu, vel acquiſita, ut ophthalmiæ, ulceri gravi ſuccedens ob oculum diutiùs clauſum.

Curatur operatione Chirurgicâ ut Ancyloblepharon.

2. *Caligo ab ancyloblepharo* Heiſter Chirurgia. L.

Ancyloblepharon eſt coalitus palpebræ ſuperioris cum inferiori, unde connivent palpebræ, & vel omninò vel partim intercipiuntur lucis radii. Coalitus eſt vel à lemis glutinoſis, ut accidit in ophthalmiis humidis, potiſſimùm palpebris ulceroſis, & tollitur lacte tepido, pulvere abſorbente, potiſſimùm tutiæ. Vel coalitus eſt intima concretio palpebrarum inter ſe, & ſæpè cum oculo, qui tollitur ope ſcalpri peritâ manu ducti, qui parcat potiùs palpebris quàm ſcleroticæ; dein lamella plumbea tenuiſſima interponitur, cavendo ne rurſus ſuccedat coalitio.

3. *Caligo à blepharoptoſi.* Vide S. Yves ch. 9. L.

Ptoſis eſt lapſus palpebræ ſuperioris, ita ut corneam obumbret; tribuendus eſt ille lapſus vel reſolutioni muſculi palpebram attollentis, & illa ptoſis eſt vel continua, vel intermittens; iſta ſanata fuit Monſpelii irrigatione aquarum Balerucanarum. *Vide Philoſophic. Tranſact. n°. 449 anni 1736.* In continuâ fruſtranea ſunt medicamina exſiccantia, reſolventia; ad exciſionem cutis deveniendum eſt ut docet *Heiſter. Chirurg. cap. 45.* Methodus *Bar-*

tiſchii crudelior videtur. Lapſus palpebræ ſuperioris, ab atonia oriundus ; ſanatus fuit ope electriſationis : *J. G. Baumer Act. Acad. Moguntinæ Tom. I. pag.* 186.

Intermittens nocte qualibet per duodecim horas durabat cum lippitudine ; vel lapſus pendet à pacheablepharoſi.

4. *Caligo à pacheablepharoſi. Pacheablephara* Gorræi. *Pachytes* Zelleri. *Ptiloſis* Græcis.

Pacheablepharoſis eſt incraſſatio palpebræ à tuberculis, verrucis, & excreſcentiis, grandinibus, hordeolis, vel atheromatis limbo palpebræ adnatis.

Si excreſcentia interiori, ut mos eſt, palpebræ ſuperficiei, aut verruca major ejus limbo adnaſcatur, modò lancinatio & durities nulla ſit, quæ cancri ſuſpicionem moveat, ea ſi petiolata ſit, filo vincienda ; ſi exigua, cathæretico abſumenda ; ſi ſeſſilis, forficibus reſecanda.

Si verò grando, ſi hordeolum leviter rubens & dolens adſit, illud reſolventibus aut ſuppurantibus eſt diu fovendum, aut ſcalpello è ſuâ cyſtide avellendus ejus nucleus. Si majuſculum ſit atheroma, illud eſt aperiendum, dein capſula levibus corroſivis abſumenda cum cautelâ, ne oculus lædatur. *Vide Heiſteri Chirurg. cap.* 43. & 44.

Alii tumores palpebrarum pertinent ad ophthalmiam, ad anaſarcam, eryſipelas, variolam, carcinoma, &c.

5. *Caligo à nephelio. Nuage de la cornée.* L.

Macula corneæ ſubpellucida vocatur Latinis nebula, Græcis *Nephelium*, *achlys*, & *ægis*, quarum diſcrimina videſis apud *Mauchartium de maculis corneæ diſſert.*

Si nebula pendeat à guttulâ aquæ inter corneæ lamellas congeſta, ea ope optimi perſpicilli diſtingui poteſt, & ope acûs inflictæ aqua effundi, ea nebula vocatur *Aquula.*

Si à lymphâ opacatâ ut accidit poſt variolam, ophthalmiam, macula illa reſolvitur ſponte ſucceſſu temporis, vel ope ſacchari pulverati, tutiæ in pollinem redactæ, addito dein vitrioli pauxillo, vel aquâ fœniculi, ſucco expreſſo ex anagallide, vino emetico, &c ; vel remediis leucomatis.

6. *Caligo à leucomate ; Tache de la cornée, taye.* L.

Leucoma à *leucos* albus, eſt macula ſæpiùs albeſcens & minimè pellucida in cornea, unde differt à *Nephelio.*

Vocatur *Paralampſis* ſeu *Margarita* macula albo-cærulea, craſſa, opaciſſima & reſplendens.

Albugo eſt propriè *leucoma* ſi alba, prominens, coloris cretacei, ad margines ſæpiùs inflammata & dolens.

Gerontoxon Mauchartii, ſeu *arcus ſenilis*, eſt macula alba vel fuſca arcuata in limbo corneæ, ſenibus familiaris, ſed viſui vix officiens.

Oule, ſeu cicatrix, eſt macula corneæ ab ejus cicatrice.

Albugo D. S. Yves eſt ſpecies ophthalmiæ.

Glaucoſis Aëtii eſt macula alba opaca totius corneæ ſine phlogoſi.

Differt

Differt ab exulceratione defectu excavationis, puris, doloris acris, &c.

Curatio; ſi ſit dolor, calor, ſiccitas, præmittenda phlebotomia; fomenta emollientia, anodyna, ex croco, albumine ovi, &c.

In leucomate multâ humiditate ſtipato laudantur ſuffumigia ex aloë, myrrhâ, baccis juniperi, prunis injectis, fumo è longinquo ad oculum adducto, dein applicetur unguentum de tutiâ, cum pauxillo gummi arabici.

Laudat *Bidloo* lambitionem oculi ope linguæ, ſeminibus aniſi, fœniculi, ſaccharoque priùs maſticatis, addito vitrioli pauxillo.

Mauchartius ſuadet vapores ex herbis hyſſopi, chærophylli, chelidonii majoris, ſerpilli, origani, roris marini, baccis juniperi, coffeæ, radice valerianæ, maſtiche, camphorâ in aqua, vino, aquâ calcis coctis, aut lavacro ophthalmico; ex horum decocto oculus immergatur.

Collyria ſicca fiunt ex ſaccharo, teſtâ ovi calcinatâ, oſſe ſepiæ, iride florentinâ, agarico albo, tartaro matularum in pollinem redactis.

Acriora ſunt camphora, fel piſcium, tauri, axungia viperæ, crocus metallorum, ſuccus chelidonii, oleum buxi, chartæ, linteive cum melle mixta; cavendum à vitriolo puro, ærugine, alumine.

Boerhaave præſcribit repetitam catharſim ex aquilæ albæ & diagrydii ana granis ſex, cum pulte vorandis ab infante.

7. *Caligo à lupiâ* Saint Yves pag. 119. *pladarotes* Mauchartii. L.

Atheroma, ſteatoma, meliceris, &c, ſunt lupiæ ſucco pultaceo, ſebaceo, vel melleo farctæ, quæ non rarò palpebris adnaſcuntur, ſine dolore, rubore, periculo, avellanæ aut nucis magnitudine; aſt viſui aut intuitui nocent, faciemque dedecorant.

Reſolventia nil proſunt, ſola exſtirpatio ſanat; præparetur itaque æger phlebotomiâ & catharſi; dimidia pars cyſtidis juxta rugarum palpebræ directionem forfice denudetur, dein hamulo perfoſſum atheroma ope cultri curvi à viciniis eximatur, radix forficibus reſecetur; curatur deinde vulnus ope digeſtivi, ſuperimponatur emplaſtrum diapalma.

Si ſuppuratio capſulam non omnino auferat, lapide infernali tangatur pars & capſula ſenſim abſumatur.

Lipoma ſeu excreſcentia adipoſa cantho temporali juxta glandulam lachrymalem enaſci ſolet, id à preſſione recedit, mox revertitur. Curatur exciſione; dein vulnus recipit collyrium ex aloë, tutiâ & ſaccharo ſaturni in aquâ roſarum.

8. *Caligo à ſarcomate*, S. Yves cap. 18. *Mures.* L.

Excreſcentia carnea inter palpebram & oculum naſcens, lævigata, *ſarcoma* eſt; ſi ſit granuloſa & fungoſa ac rubra vocatur *morus*, Gallicè *mûre*; ſi ſit coloris plumbei, *encanthis.*

Utraque maturè tractata periculo vacat; duplici verò methodo tollitur ſarcoma, exciſione & cauſticis; 1° tangitur lapide infernali, cavendo ab oculis; 2° tumor filo trajicitur ſericeo, interventu acûs, ut exſtirpatio cultro vel forfice fieri poſſit; 3° levia corroſiva vulneri dein admoventur, talis

talis eſt pulvis ex unâ aluminis uſti parte, & octo ſacchari partibus; pulveris hujus ſemigranum ſerò & manè radici ſarcomatis applicatur.

9. *Caligo à cancro*, S. Yves. Vide ophthalmiam cancroſam. L.

10. *Caligo ceratocele*, *ſtaphyloma* Gunzii differt.

Ceratocele ſeu hernia corneæ, eſt tumor exiguus corneæ, ut caput aciculæ, qui rectà inſpectus, in medio pellucidus, ſed ſubobſcurus videtur ac ſubrotundus; obliquè inſpectus, opacus eſt, & annulum opacum ſuâ peripheriâ refert. Fit ab exeſione ſeu exulceratione puncti in tunica interiori corneæ, unde lamina externa paululum prominet ab aqueo preſſa. Curatur vel tonicis adſtringentibus vel laminâ plumbeâ appreſſâ.

11. *Caligo ab ſtaphylomate* Mauchartii. *L.*

Melon quaſi parva bacca, *Myocephalum* quaſi caput muſcæ, *Elos* quaſi clavus, vocatur ſtaphyloma pro diverſa mole, tumor in corneâ enatus, à prolapſu uveæ intra fiſtulam vel foramen ipſius corneæ, qui tumor eſt ſubrotundus, rubro-lividus. Hujus verò exiſtentia negatur à *Gunzio*, qui contendit uveam prolabi non poſſe, eatenus ut foramen illud ſubire queat.

Illius verò tumoris baſis filo vel crine vincitur, uſquequo excidat tumor.

Sclerocelem admittit *S. Yves*, ſeu tumorem conjunctivæ prominentis ab humore aqueo, per rupturam ſcleroticæ ſubtus effuſo, in parte albâ oculi, unde tumor ejus ſphæricus, qui preſſione recedit.

12. *Caligo à pterygio. L'Onglet des yeux*, *le Drapeau.* L.

Pterygium quaſi *ala*, quibuſdam *onyx*, ſed malè, necnon *unguis* & *ungula*, eſt membrana ſæpiùs ex oculi cantho naſali, vel aliunde enaſcens, & ſupra corneam ſenſim ſe extendens, in quâ vaſa ſanguifera nec eminent nec diſtincta ſunt.

Pannus verò dicitur congeries vaſorum ſanguineorum ſupra album oculi, ipſamque corneam expanſorum, non membranam uniformem, ut in pterygio efformantium, qui pannus ſæpiùs pterygio obſervatur & ophthalmiâ initio ſtipatur.

Utrumque pterygium, ſcilicet unguis & pannus, ſanatâ priùs, ſi ſit, ophthalmiâ, abſumitur, vel reſecatur: huic abſumendo confert pulvis ex ſacchari drachmâ & vitrioli vel aluminis granis ſex, inſperge ſemel in die; vel adhibeantur collyria acria de leucomate indicata, fel ſquali, anguillæ, oleum chartæ, os ſepiæ, lapis divinus D. S. Yves, ſuccus chelidonii, &c: His incaſſum tentatis, cautè forficibus reſecetur pterygium, dein per quatriduum foveatur oculus aquâ vitæ & fontanâ mixtis, deinde verò collyria ex aquæ roſarum & plantaginis unciâ unâ, matris perlarum ſcrupulo, ſacchari ſaturni granis ſex, & vitrioli albi granis tribus fiant.

13. *Caligo hypoſphagma* Jonſtoni Id. Medic.; *Hæmalops* Hippocratis; *Hypopyon* Galeni; *Ecchymoma* aliis; *Sugillatio* Latinis; *Tarſen* Arabum; *Ecchymoſe*, *œil poché*, *meurtriſſure de l'œil.*

Differt

Differt ab ophthalmiâ defectu doloris, caloris, inflammationis, cum eâ complicatur initio, ſi ab ictu procedit, ſed quandoque hypoſphagma fit à cauſis internis ut ab ſcorbutico viru: in quo caſu ſola antiſcorbutica proſunt.

Curatur hypoſphagma ab ictu, ſeu contuſione 1° phlebotomiâ repetitâ, dolori, inflammationi, ictus gravitati, ſymptomatum numero, reſpondenti, nec non hirudinibus palpebræ admotis. 2. Oculo affundatur initio ſanguis calens columbæ, pulli; lac croco tinctum calidum, collyrium ex ovi albumine cum aquâ roſarum conquaſſato. 3° Deinde ſedato dolore vinum calidum, aqua vitæ, fœniculi, decoctum foliorum hyſſopi, folia parietariæ trita in vino, aqua vulneraria, ter in die renovato cataplaſmate vel linteo.

14. *Caligo venerea*, Quelmate Panegyris 1750. L.

Eſt cœcitas infantium recens natorum quorum mater gonorrhœâ virulentâ laborabat: ea caligo eſt cum atrophiâ oculi atque corneæ obliteratione. Plurimas verò hujus ſpeciei caligines vidit Auctor celebri *Tayloro* oblatas & prorſus inſanabiles.

Albugo, pannus, corneæ opacitas, cataracta venerea, per ſpiritum antivenereum ſubinde diſparent: in his applico aquam ophthalmicam cum ſapone, vel immitto parum mellis roſacei; vel ubi opacitas major mercurius dulcis cum ſaccharo bis in die inſpergitur. *Locher.*

15. *Caligo hypoæma* Mauchartii de hypopyo. *Hypochyſis hæmatodes* Græcorum. *Hypophthalmia* Galeni. B.

Eſt ea ſpecies quæ pendet à cruore effuſo intra cameras oculi. Hanc ſanavit *Mauchartius* appoſitis ſacculis ex herbis reſolventibus in vino coctis, dein cauterio brachio inuſto; ſed phlebotomia debet antecedere.

Utrum objecta rubro colore tincta videantur valdè dubium eſt.

16. *Caligo lactea* obſerv. D. Haguenot Ill. Medic. Profeſſ. Monſpel. B.

Hypogala eſt lactis collectio in camerâ oculi anticâ vel mediâ; obſervata eſt in puerpera cujus lac repreſſum fuerat.

Huic affinis eſt illa caligo quæ ſuccedit operationi cataractæ lacteæ, vel purulentæ, quâ materie reſidente viſus reſtituitur.

In hypopyo & empyeſi eſt pus in alterutrâ vel utraque camerâ, ſed ob graviſſimos dolores, qui ſuperveniunt, morbus ad ophthalmias referendus videtur.

17. *Caligo à rhytidoſi* Mauchartii; *à defectu humoris aquei* Sennerti prax. L.

Rhytidoſis eſt ſubſidentia & corrugatio corneæ. Humor aqueus facto corneæ vulnere ſtatim effluit, ſed intra diem reparatur; ſpontè in fiſtula continuò effluit, unde flacceſcit cornea & unduloſa evadit, hinc minùs pellucida. Quandoque non generatur, ut in ſenectute, & tunc vitium eſt immedicabile; quandoque exhauritur, ut in tritæophya, cauſo, aliiſque acutis febribus, & tunc ſanatâ febre, caligo evaneſcit.

Si à ſiccitate & calore pendeat, curatur fomentis emollientibus, balneo oculi ſeu lavacro ophthalmico.

Sutor Agathenſis ſubulâ ſibi corneam tutudit, unde elapſo humore aqueo viſus obſcuratus eſt; is votum vovit in templo, cujus parochus Beati, ut aiunt, Pariſii pulverem oculo obſcurato adſperſit, & reparato humore aqueo viſus rediit, quam medelam miraculi inſtar celebravit *D. Montgeron.*

18. *Caligo ab ectaſi* Mauchartii, *Hyperauxeſis iridis.* L.

Ectaſis ſeu chalaſis *Mauchartio* eſt obturatio pupillæ à fungoſis appendicibus ad oras ejus enatis. Hoc vitium equis familiare, obſervante *Lowero*, illis amblyopiam meridianam ſeu nyctalopiam cauſatur, fortè & cataractam membranoſam quandoque induxit. Curatur appendicum exciſione ope acûs intra corneam adactæ.

19. *Caligo à ſyniſeſi* Mauchartii, Woolhouſii &c. L.

Syniſeſis eſt plenaria obturatio pupillæ à coalitis uveæ labris; hæc pupillæ imperforatio vel eſt nativa vel acquiſita ut ab hypopyo, empyeſi, cataractâ purulentâ, cephalæâ, ophthalmiâ choroideæ.

Curatur operatione chirurgicâ à *Cheſeldenio* inſtitutâ; foramen ſcilicet uveæ cuditur ope acûs trans corneam immiſſæ.

20. *Caligo à myoſi.* Vide Amblyopiam & Suffuſionem. L.

III. Amblyopia, ab opſis viſus & amblus hebes, obſcurus; *viſus debilis* Aëtii; *viſûs hebetudo* Boerhaave de morbis oculorum; *Amblyopie, vuë confuſe, foibleſſe de la vuë.*

Amblyopia eſt genus morbi cujus præcipuum ſymptoma eſt debilitas viſûs vel abſoluta, vel reſpectiva, ſine ulla opacitate corneæ, vel interioris oculi.

Viſûs obſcuritas & confuſio dicitur relativa, cùm non in omnibus conſuetis diſtantiis objecti, ejuſque poſituris & in luce vulgari, ſed tantùm in quibuſdam videri poteſt objectum; ſic myopes confusè vident objecta diſſita, proxima verò diſtinctè, ergo ſunt amblyopes reſpectu diſſitorum.

Viſio *clara* eſt quæ ad objectum totum agnoſcendum, & ab aliis diſtinguendum ſufficit; *obſcura*, quæ non ſufficit.

Viſio *diſtincta* eſt ea quæ ad objecti partes, & partium particulas agnoſcendas & diſtinguendas ſufficit; è contra eſt *confuſa*; ſic incipiente cataracta hanc chartam ſi quis ita videat ut ab aliâ, aut à tabulâ diſtinguat, & chartam eſſe agnoſcat, is eam clarè videt; ſed ſi lineamenta nigra huic inſcripta non diſtinguat, aut characteres qui ſunt linearum partes & particulas cujuſque characteris non agnoſcat, nec litteram unam, non niſi ratione loci quem occupat, diſtinguere ab aliâ valeat, is habet viſionem claram ſed confuſam; qui verò & plures & minores tum linearum, tum litterarum partes & particulas cognoſcit & diſtinguit, is viſu diſtincto gaudet,

det, eoque tanto magis diſtincto, quo minores ſunt particulæ & major diſtantia ab oculis particularum quas diſtinguit, ſub minori etiam lumine.

Limites viſionis diſtinctæ ſunt quatuor vel quinque pollicum pro objectis vicinis, quatuordecim pedum ſcilicet pro objectis remotis ejus magnitudinis quam litteræ majuſculæ utplurimum obtinent; quò majora ſunt objecta & magis luce colluſtrata, eò major eſt diſtantia ad quam diſtinctè videri poſſunt.

Objecta nigra ſupra fundum album poſita, ejus magnitudinis & diſtantiæ ab oculis noſtris, ut axes optici verſus illa directi includant angulum majorem triginta quatuor ſecundis minutis, cerni poſſunt, ſub minori angulo evaneſcunt.

Viginti quinque candelæ in tenebris accenſæ, & uno pede diſtantes ab oculo fundunt lucem æque fortem ac lux diurna reflexa ſeu ad umbram. Pro diverſitate verò lucis viſûs acies eſt magis vel minùs extenſa.

Claritates lucis ſunt in ratione duplicatâ inversâ diſtantiarum, docet exrientia. Terminus verò viſionis in mediocri luce ſequitur rationem ſubtriplicatam diſtantiarum lucis v. g. candelæ. Ergo terminus viſionis pro objectis ſolitariis erit in ratione ſubſextuplicatâ claritatis objecti. Sic ſi terminus viſionis ſit triginta ſecundorum ad lucem diurnam, ille erit pro quarta parte hujus lucis, 38° ſecundorum, pro nonâ parte hujus lucis 43ᵐ ſecundorum & ſic deinceps: *Mayer Actor. Gottingen. 1754.*

Si verò objecta ſint aleata, ſtriata, cancellata, ſimilia, ſibi invicem proxima, duplò major debet eſſe numerus ſecundorum anguli ſub quo videtur objectum ut diſtinguatur, quàm ſi objecta ſint ſolitaria, uti punctum nigrum in chartâ albâ, vel album in nigrâ.

Lux mediocris ut diurna ad umbram eſt aptiſſima ad videndum; lux enim maxima, ut directa ſolis, non minùs offuſcat viſum quàm lux debilior, ut crepuſcularis eum infirmat, vel obſcurat.

Hinc patet cur, cæteris paribus, diſtinctiùs videamus objecta mediocriter vicina, ut litteras vulgares ad ſeptem pollices; cùm quò majora ſunt objecta, eò ad majorem diſtantiam poſita illa diſtinctè videamus, confusè verò minora, imò non videamus; ſic punctum nigrum unam quartam lineæ partem in diametro obtinens evaneſcit ad diſtantiam pedum duodecim; aſt punctum idem, ſed cujus diameter ſit æqualis duabus tertiis partibus lineæ, non evaneſcit niſi ad diſtantiam viginti ſex pedum.

Quantitas lucis quæ oculum ſubit, cæteris paribus, eſt ut amplitudo pupillæ; ſed pupilla in magna luce coarctatur, ita ut quandoque diametrum duplò minorem obtineat, ſeu amplitudinem ſubquadruplam; ergo non mirùm ſi in magnâ luce quâ pupilla coarctatur, minùs clarè videamus, quàm intenſitas lucis exigere videtur.

Amblyopia differt ab amauroſi ex eo quòd in amauroſi omnino amit-

 titur

titur viſus & pupilla immobilis evadit; ſi tamen unus oculus ſit ſanus pupilla cœci movetur cum pupillâ ſani; aſt ſano clauſo, pupilla cœci omni motu deſtituitur. Præterea in amblyopiâ relativâ oculus clarè & diſtinctè videt objecta ſub certis circumſtantiis, ut myops proxima, nulla verò in amauroſi.

Amblyopiæ cauſa eſt confuſio imaginis in retinâ depictæ; confuſio verò adeſt in imagine quoties faſciculi radiorum ex uno puncto objecti venientium non adunantur in retinæ uno, eodemque puncto, ſed in diverſis; aut plures faſciculi ex diverſis objecti punctis radiant ſimul in unum imaginis punctum, talis eſt confuſio quæ locum habet in myopiâ & preſbytiâ.

Confuſio etiam oritur ex obſcuritate, ut in amblyopiâ, nam cùm nulla imago diſtincta ſit niſi ſit clara, omnis imago obſcura neceſſariò confuſa eſt: obſcura eſt quoties non ſufficiens eſt claritas ſeu radiorum quantitas propter turbam oculorum, aut non ſufficiens eorum vis in retinam propter retinæ ſenſibilitatem imminutam.

1. *Amblyopia crepuſcularis*; Græcis *hemeralopia*; Neotericis *Nyctalopia*; *Viſus diurnus* Boerhaave; Collect. Acad. Tom. I. pag. 507. L.

Ea eſt in qua viſio ad crepuſcularem lucem vel matutinam vel veſpertinam hebes eſt & confuſa, in eodem loco, ubi ætopes diſtinctè vident.

Ætopes (vel ætoptas) voco ab *aetos* aquila, & *optomai* video, eos qui aquilarum inſtar diſtinctè vident proxima; remota, meridie & in crepuſculo, &c: uno verbo, viſus perfectos vel omnium minimè imperfectos.

Gallinæ amblyopiâ crepuſculari laborant, unde non niſi magnâ luce, minuta quibus veſcuntur grana conſpiciunt, & ſic ad crepuſculum otioſæ dormiunt.

Hoc vitium eſt planè oppoſitum amblyopiæ meridianæ, quâ noctuæ omnes laborant; quæ ſcilicet in mediâ luce cœcutiunt, noctu verò diſtinctè vident.

Hic morbus duobus ab hinc annis fuit in viciniâ Monſpelii epidemicus, maximè in oppidis flumini cuidam vicinis, ut juxta flumen quod Sauve, Somedrias, Sanctum Hyppolitum alluit, ubi, potiſſimùm milites, noctu ſub dio excubias agentes in aëre humido, & nebuloſo, hemeralopes evadebant.

Cùm autem multiplex experientia docuerit eos ſanari, quibus per cathartica, emetica, diuretica, veſicatoria, & ſimilia, ſuperfluum ſerum è maſsâ ſanguineâ evacuabatur, præmiſsâ unâ aut alterâ phlebotomiâ; veroſimillimum eſt hanc ſpeciem proceſſiſſe ex ſero ſuperfluo in maſſâ ſanguineâ, quod organa viſûs ſpecialiter relaxabat; non certè difficile eſt conceptu quod ab aëre humido & nebuloſo, antumnali tempore, perſpirabile ſerum in maſſâ ſanguinis retineatur, ſicque exundet; nec cur per evacuantia ſuperiùs recenſita foras eliminetur, adeoque morbus ſic ſanetur;

netur; verùm cur illud ſerum quædam organa viſûs afficiat, potiùs quàm organa auditûs, tactûs, aliave quæcumque, hoc intellectu arduum eſt.

Interea ex principiis à me traditis in *diſſertatione de medicamentorum ſpecificorum actione*, cùm quælibet corporis humani pars habeat craſim ſibi propriam, ut quælibet vervecis pars ſaporem ſuum delicatis palatis dignoſcendum, ita dantur humores milleni à ſe invicem quoad craſim diverſi, ob combinationes quas in diverſis partibus patiuntur: cùm iterum non omnibus indiſcriminatim partibus adhæreant fortiter humores quilibet, ſed ille tantùm agat humor in illam partem cui fortiùs adhæret, ſeu quocum ratione gravitatis ſpecificæ & figuræ molecularum majorem habet affinitatem, facile conceptu eſt, cur humor ſeroſus determinatæ craſis ex oculorum ambitu perſpirandus, ſi retentus ſit, fortiùs adhæreat retinæ quàm aliis partibus.

Si in vaſe ſimul agitentur & miſceantur fruſtula panni, carnis, ligni, ſalis, cum aquâ, oleo, hydrargyro, non ſingula fluida agent quælibet in ea corpora, ſed oleum panno adhærebit fortiùs, aqua ſal diſſolvet, aurum ab hydrargyro emollietur, minimè attactum à ſale, &c: jam verò cùm actiones ejuſdem fluidi in diverſas partes ſint valde diverſæ, quippe hydrargyro vix lignum mutatur, nec aurum ab oleo; ſic fieri poteſt ut retinæ filamenta, quæ à propriis humoribus non relaxantur, ab hoc alieno fluido ſeroſo emolliantur; unde fiet ut minus ſenſibilis ſit impreſſioni objectorum.

Quod autem in retinam potiùs quàm in alias oculi partes agat hæc cauſa relaxans, ſuadere videtur obſcuritas viſûs, quæ hanc relaxationem ſequitur; quippe cùm visûs obſcuritas ſit ex prædictis in ratione compoſitâ, ex inverſâ ſenſibilitatis, & inverſâ intenſitatis lucis conjunctim, evidens eſt poſitâ ſenſibilitate minori retinæ, fore ut obſcuritas ſit in magnâ luce exigua, & in mediocri, ut crepuſculari luce, magna; ita ut æger meridie ſat diſtinctè videat, accedente veſpere confuſiſſima & obſcuriſſima fiet viſio; quippe debilitas lucis veſpertinæ tunc temporis concurrit cum minori retinæ ſenſibilitate ad obſcuritatem viſûs augendam. In hoc affectu pupilla eſt magis dilatata quàm in ætoptis; quippe ſi omnimoda foret inſenſibilitas retinæ, dilatatio ejus foret maxima, cùm verò tantùm ſit imminuta retinæ ſenſibilitas, adaucta eſt pupillæ dilatatio ſub meridiem; veſpere autem cùm lux minuatur, iterùm magis dilatatur pupilla, ſiquidem natura eâ proportione pupillam dilatat, quâ majori lucis quantitate indiget ut videat; cùm autem indigeat in ratione inſenſibilitatis retinæ, & imminutionis lucis, dilatatio pupillæ utriuſque rationem ſequitur.

Alias ſpecies hujus vel potius varietates commemorant Auctores, in quibus alia phænomena, imò diverſa poſſunt eſſe, ut pupillæ anguſtia, retinæ rigiditas, & ſimilia; verùm an accuratè obſervatæ fuerint dubium eſt, & ſatiùs eſt eas omittere quàm aſſignare.

Curatio ex dictis patet; omni ope enitendum eſt, ut tenſio priſtina retinæ reſtituatur, atque in hunc finem, ut ſerum in eâ exſuperans per venas

bibulas reducatur, & derivetur ad colatoria renum, inteſtinorum, cutis; ad ulcera veſicatoriis pone aures inuſta, concurrente victu exſiccante, diaphoretico; draſtica, emetica, in certis caſibus plus detrimenti poſſunt afferre quàm emolumenti, cùm nullum vitæ periculum ex hoc morbo immineat, ex emeticis verò, niſi robuſta & inertia ſubjecta, pituitoſa curentur, non raró metuendum ſit.

Hujus morbi varietatem annumerat *Boerhaave*, quæ pendet à pupillæ ſtricturâ immobili, interea dum retina ſenſibilitate conſuetâ gaudet; in ſtatu ſano pupillæ apertura reſpondet reciprocè ſenſibilitati retinæ, adeoque repugnat pupillam non dilatari eâdem proportione quâ luminis intenſitas decreſcit; verumtamen fieri poteſt ut pupillæ apertura, propter ſingularem uveæ inſenſibilitatem, non eam legem ſequatur, & tunc temporis vitium cui mederi opus eſt, ſeu principium proëgumenum morbi eſt rigiditas uveæ, non verò hujus inſenſibilitas: quare verò hoc afferam ratio eſt, quia, teſtante *illuſtriſſimo Hallero*, ſi acu pungatur uvea, ut vidi in operatione cataractæ, & ut ipſe inſtituit in animalibus, ea minimè movetur, unde facilè inferre liceret hanc nullis aut rariſſimis filis nerveis ornatam eſſe. Huic autem ſpeciei nullum remedium novit *Boerhaave*, maximè ſi, ut fieri ſolet, ea uveæ rigiditas ſenibus accidat.

Quod autem addit ſummus ille Profeſſor de juvene Britanno, qui optimè interdiu videbat quandiu ſol erat ſupra horiſontem, aſt ad ejus occaſum nebulas præ oculis videbat, poſt occaſum nihil omninò videbat, ne quidem in cubiculo candelis copioſis illuminato, nec ad lumen lunæ utcumque ſplendidæ, ad quod pupilla erat immobilis: hujus phænomeni ratio non eſt nexus aliquis inter lumen ſolis, ut *Boerhaave* cenſet, & oculi illius partes, nec vapor noctu aſcendens, ut *Briggſius* judicat; ſed eſt immanis differentia inter ſplendorem & activitatem luminis ſolaris, & vim luminis candelæ & lunæ: luminis ſolaris vis eſt ad vim luminis candelæ 16 pedes diſtantis, obſervante *D. Bouguer*, ut 11664 ad 1: & ad lumen lunæ in plenilunio, ut 374000 ad 1, demonſtrante *D. Euler Mem. de l'Acad. de Berlin ann. 1750. pag. 299.* non mirum itaque ſi vis toties major ſufficeret ad ſuccutiendam retinam quam tantò minor non afficiebat.

2. *Amblyopia meridiana*; *Nyctalopia* Hippocratis Prædiction. L. 2. *Veſpertina acies* Fel. Plateri; *Viſus nocturnus* Boerhaave de morbis oculor. pag. 161. Gallicè *Nyctalopie*, *Vuë de hibou*, *de chat*, *&c.*

Qui de die nihil cernunt, ſed veſperi & noctu ſatis acutè vident, ait *Hippocrates*, illi *Nyctalopes* ſunt: duas hujus varietates recenſet *Boerhaave*: 1ª a nucleo cryſtallini opaco, pupillâ tamen remanente mobili; hæc verò ſpecies fictitia mihi videtur; verum quidem eſt quòd ſi interdiu pupilla coarctetur, nucleuſque cryſtallini ſit opacus, viſus erit obſcuriſſimus; & ſi veſpere pupilla dilatetur, &, juxta obſervationem *Boerhaave*, ejus diameter tripla diurnæ evadat, adeoque apertura noncupla prioris, tunc ſufficiens lux limbum cryſtallini penetrabit ad viſum clarum efficiendum; verùm repugnat

pugnat pupillam ita coarctari, etiam in luce meridianâ, cùm datur cataracta; quippè quò minus luminis accipiunt cataractoſi, eò plus pupillam ſuam dilatant, docente quotidianâ experientiâ, ergo hæc varietas fictitia videtur. 2ª Varietas eſt quæ pendet à retinæ ſummâ ſenſibilitate, qualis in ophthalmiâ internâ datur, dùm uvea ſolitam retinet mobilitatem, qualis eſt in pueris; quippe non ſecus ac in gravi ophthalmia natura claudit ita accuratè palpebras, ut ipſe æger, manûs interventu, vix à ſe poſſit impetrare ut eas diducat, metu doloris quem lumen infert; non mirum ſi dum retina valde ſenſibilis eſt, ut in ophthalmiâ internâ, nihil poſſit determinare naturam ad pupillam aperiendam; verum quidem eſt quod accurata pupillæ clauſura impoſſibilis ſit, etiam in ophthalmicis, & ſi vel parùm illa pateat, minimus lucis radius in oculo ſenſibili ſufficiet ad viſum; unde ſi hæc ſpecies datur, certè rariſſima eſt, niſi accedat altera conditio quam multi equiſones, monente eos *Rich. Lowero*, in equis obſervarunt; ſcilicet docent *Act. Londinenſis Societatis*, equos huic eſſe obnoxios, & ad marginem uveæ enaſci excreſcentias fungoſas, quæ omninò obturant pupillam, dùm ſole lucente pupilla coarctatur, nequaquam verò impediunt ne noctu lux ſufficiens admittatur; quippe pupilla apud equos, ut apud feles, ita eſt dilatabilis, ut noctu diametrum corneæ obtineat; hujus verò curatio manum Chirurgi dexterrimi exigit: ſi verò *phlogoſis* ſit in oculo, curatur ut ophthalmia.

3. *Amblyopia diſſitorum*; *Myopia* vulgò; *Viſus juvenum* Plateri; Gallicè *Vuë courte*, *Myopie*. L.

Myopes ſunt qui objecta paululum diſſita confusè vident, ſed proxima diſtinctè; dicitur *myopia* quaſi *viſus muris*.

Myopiæ valdè obnoxii ſunt qui minuta tractant, ut Aurifabri, Horologiarii, Cælatores, Pictores in compendio, quibus cornea eſt valde convexa, ſeu reſpectu globi oculi eſt pars multò minoris ſphæræ.

Cauſa verò hujus eſt adunatio radiorum lucis, antequam ad retinam devenerint, ſeu radiorum coitus pone cryſtallinum.

Ideò autem pone cryſtallinum coeunt antequam ad retinam pervenerint; 1° vel quia vis refractiva aquei & cryſtallini major eſt; 2° vel quia cornea & externa facies cryſtallini nimis convexa eſt; vel 3° quia retina à cryſtallino remotior; vel 4° quia objectum eſt nimis diſſitum; vel 5° quia pupilla eſt nimis patula; & ut rectiùs loquar, myopia eſt in ratione compoſitâ ex his conditionibus, ſcilicet vis refractivæ aquei & cryſtallini, diſtantiæ cryſtallini & corneæ à retinâ, diſtantiæ objectorum, & demùm aperturæ pupillæ.

1°. Cæteris paribus eò citiùs adunantur radii, quò vis refractiva corporum pellucidorum oculi major eſt; ſed vis refractiva eſt in ratione differentiæ denſitatis & oleoſitatis mediorum: ergo in eâdem ratione creſcit promptior radiorum adunatio, ſeu myopia; poſitâ eâdem mediorum oleoſitate, vis refractiva eſt ut denſitas aquei, dùm fit viſus in aëre; ſupponamus v. g. cryſtallinum & aqueum adipiſci denſitatem vitri, quoniam ratio

re-

refractionis ex aëre in vitrum, eſt ut 3 ad 2 : dùm ex aëre in aquam, eſt ut 4 ad 3 : demonſtrant Dioptrici focum in primo caſu diſtare duplo minùs à ſuperficie refringente quàm in altero : ergo ſi denſitas cryſtallini, aquei, aut etiam vitrei creſcat, vis refractiva major erit, proindeque myops evadet homo intra aërem degens, qui intra aquam diſſita diſtinctè videret.

2°. Radii paralleli inter ſe, & omnes qui ex objectis remotiſſimis procedunt, ſi incidant in corneam magis convexam, obliquiùs incidunt : angulus itaque incidentiæ radiorum cum perpendiculari è centro corneæ ad corneam ductâ major eſt, ſed angulus refractionis eſt ſemper in ratione conſtanti ad angulum incidentiæ ; ergo angulus refractionis erit major : ſed quò major eſt ſinus anguli refractionis, eò citiùs cum axi optico adunantur radii, ergo quò magis convexa fuerit cornea, eò radii ab objectis diſſitis promanantes citiùs pone cryſtallinum unientur, unde myopia ; quod de corneæ convexitate dico, de convexitate cryſtallini dictum ſit, & myopia creſcet in ratione convexitatis tùm corneæ, tùm cryſtallini, ita ut licet cornea non ſit ſolito convexior, ſufficit ut alterutra, vel utraque cryſtallini ſuperficies ſit magis ſolito convexa, ut myopia detur.

3° Quò retina eſt à cryſtallino & à corneâ remotior, eò longiùs à retinâ, & proximiùs cryſtallino ſit radiorum adunatio, licet vis refractiva, & convexitas partium oculi ſint eædem ; in ſtatu verò perfecto tam affabre ſunt proportionata, & accuratè ad leges ſublimioris Geometriæ compoſita hæc organa, ut ne milleſimâ lineæ parte retina ſit remotior à cryſtallino, in uno quam in altero homine ; verùm ſi quâvis de causâ mutetur illa proportio, aut diſtantia relativa creſcat, tunc fiet myopia.

Hoc autem multiplici modo fieri poteſt ; 1° quidem ſi ligamentum ciliare contrahatur, adeòque corneæ ligamentum coarctet ; inde enim oculus ovalis fiet, qui priùs ſphæricus, & cornea magis convexa ; verùm hoc fieri vix concipitur, cùm ligamentum ciliare minimè muſculoſum ſit.

2° Si muſculi obliqui ſimul agant, & veluti faſcia globum oculi comprimant ; inde enim oculi figuram ovalem evaſuram exiſtimant multi, quæ ſphærica eſt exceptâ prominentiâ corneæ.

3° Obſervare eſt etiam ab exoſtoſi laterum orbitæ, aut alio tumore laterali preſſionem illam fieri poſſe.

4° Quò objecta ſunt magis diſtantia, eò radii ab illis promanantes, & in oculum incidentes magis ad paralleliſmum accedunt ; ſed radii paralleli cum axi optico citiùs uniuntur, quàm divergentes, quod experimento facillimo quiſque probare poteſt ; ſi enim candelam nunc admoveat ad lentem vitream, nunc ab eâ removeat, is videbit focum radiorum pone lentem recedere quâ proportione candela accedit, & accedere quâ recedit. Inde autem facilè intelligitur cur myopes confusè videant objecta diſſita, diſtinctè verò proxima, ſeu cur ea amblyopia ſit relativa ad diſtantiam objectorum. Cùm etenim focus incidat ante retinam, tunc punctum *A* objecti non depingetur ſolum in puncto correſpondenti *A* retinæ, ſed ſimul per radios

dios ſocios divaricatos in ſingulis punctis maculæ, & ſic unum in pluribus locis videtur; & pariter puncta ejuſdem maculæ recipiunt radios ab aliis objecti punctis procedentes; ergo & diverſa objecti puncta in eodem imaginis puncto repræſentantur, unde confuſio; aut objecti ad oculum accedentis focus incidit tandem in retinam, & tunc omnes radii ab uno objecti puncto promanantes in unum imaginis punctum incidunt, quodlibet objecti punctum diverſum in diverſis retinæ punctis pingitur, unde viſus diſtinctus.

5° Denique multis experimentis compertum habeo, quod in lente convexâ, prout apertura pupillæ, vel, ut loqui amant Aſtronomi, diaphragmatis vitrum tegentis, major eſt, eò focus lenti proximior eſt, & decreſcente pupillæ aperturâ, focus remotior eſt, ita ut decreſcente illâ aperturâ ſecundùm progreſſionem duplam, foci diſtantia creſcat in ſingulis terminis unâ circiter vigeſimâ ſui parte; itaque ſi pupilla fuerit ſubdupla prioris diſtantia foci, ſit unâ vigeſimâ parte minor; ſi ſubquadrupla, unâ decimâ; ſi ſuboctupla, unâ ſeptimâ circiter; ſi ſubſexdecupla, unâ quintâ parte, &c: Ergo cùm pupillæ diameter, juxta aſſertum *Boerhaave*, triplo quandoque major ſe ipsâ evadat, poteſt focus unâ decimâ parte removeri, adeoque efficere ut viſus ſit diſtinctus, quæ proprietas mirabilis ante *La Hire* omnium hominum ingenia incaſſum torſerat: quare verò focus recedat coarctatâ pupillâ, & dilatatâ accedat ad corneam, illud pendet ex eo quòd radii in limbum cryſtallini incidentes, dum pupilla dilatatur, citiùs coeunt in axe optico, utpote magis obliqui, quàm radii paralleli qui ſoli admittuntur, dùm pupilla coarctata eſt, ut docent Dioptrici.

Indicatio curatoria, alia *palliativa*, alia *radicalis*; palliativa cauſam morbi reſpicit, radicalis principium. Quodcumque ſit principium ſæpiùs ignotum, cauſa eſt radiorum, antequam retinam attingant, adunatio. Remedium itaque eſt retardare illam adunationem, uſquequò radii retinam attingant. Docet autem experientia, & dioptrica demonſtrat, admoto oculis perſpicillo plano concavo, vel utrinque concavo, radios ab objectis diſſitis procedentes, proindeque ſibi mutuò parallelos, incidere in oculum à ſe mutuò divergentes; atqui tunc temporis incidunt eodem modo ac ſi ab objecto proximo promanarent, in quo caſu, docente experientiâ, focus recedit à lente; ergo ſi proportionatæ concavitatis perſpicilla ad debitam ab oculo diſtantiam adhibeantur, objecti remoti radii in oculum illapſi unientur in ipsâ retinâ, ſeu objectum diſſitum diſtinctè videbitur.

Principium myopiæ proëgumenum eſt, 1° vel convexitas corneæ, vel convexitas alterutrius, vel utriuſque ſuperficiei cryſtallini, quæ poſtrema vitia nulla ſui ſigna diſtincta præbent; convexitas verò corneæ, præterquàm quod ſæpè confunditur cum oculi prominentiâ, non eſt ſignum certum, quandiù ignoratur ſitus reſpectivus retinæ; ignoratur verò omnimode: ergo ex illis principiis nulla certa indicatio deſumi poteſt, nec proinde certum adhiberi remedium; ut enim poſſibile tantùm eſt morbum ex his principiis dependere, poſſibile pariter eſt ut pendeat ab aliis, quæ diverſa, imò quan-

doque oppoſita, remedia exigunt; ergò in hiſce tenebris, cùm ſit periculum nocendi æquale ſpei juvandi, ſatius eſt nullum remedium adhibere ab hoc principio indicatum.

Alterum principium proëgumenum myopiæ eſt contractio ſpaſmodica, vel etiam contractura muſculorum obliquorum oculi, imò juxta quoſdam ipſorum rectorum, quos alii obliquorum antagoniſtas ſupponunt; verùm meritò dubitatur an myopia conſtans à tali principio, & an ab altero ex hiſce pendeat: fotus verò emollientes, anodyni vix quidquam præſtant; ergo unica ſpes eſt in remedio prophylactico: idem dictum eſto de opinione *illuſtr. De Chales*, *Pembertoni*, *Porterfieldii*, & aliorum. Si principia ab his aſſignata exigant emollientia, laxantia, aliunde metus eſt ne hiſce medicamentis, ſi quid præſtent, ipſa retina relaxetur, adeoque viſus inde hebetior evadat; ergò ſatius eſt ab his abſtinere.

Curatio individualis exigit, 1° ut gradus morbi accuratè cognitus ſit; 2° ut perſpicillum debitæ concavitatis inveniatur huic congruum: ſolvenda itaque ſunt hæc duo problemata, antequam myopi prodeſſe poſſimus, nec unquam profuiſſet ipſi ars medica, niſi opem tuliſſet dioptrica.

Determinare gradum myopiæ in dato homine.

Quoniam diſtantia viſionis diſtinctæ apud homines, qui minuta objecta, ut characteres reſpiciunt, eſt circiter octo pollicum; eò major eſt myopia, quò pauciores ſunt pollices, ad quos myops legere conſuevit; ita ut ſi legat ad unum pollicem, alter ad duos, prior myops habeat viſum breviorem ſeptem pollicibus, & ſic deinceps.

Sed ut diſtantia viſûs diſtincti accuratiùs in myope determinetur, prætendat alterutri oculo chartam duobus foraminibus, ex aciculâ factis, pertuſam, quæ foraminula non diſtent invicem diametro ſuæ pupillæ, & trans illa foramina punctum nigrum parieti albo inſcriptum reſpiciat, chartam, oculumque ipſi conjunctum admovendo, vel removendo uſquequo unicum punctum nigrum videat, non geminum; hæc diſtantia in pollicibus lineiſque ſumatur; hæc eſt menſura viſûs diſtincti in dato myope, v. g. trium pollicum, ſi fides ſit *La Hire*.

Determinare diametrum concavitatis perſpicilli plano-concavi, vel utrinque æqualiter concavi pro myope dato.

Reſolutio. Quæratur per experientiam dati myopis quanto intervallo debeat diſtare objectum, v. g liber, ab oculo, ut ſine incommodo diſtinctè liber legi poſſit ab ipſo. Hæc ipſa diſtantia erit diameter perſpicilli plano-concavi, vel ſemidiameter utrinque concavi oculo myopis applicandi.

Quoniam enim objecta remota radiant per radios parallelos, ſi perſpicillum fuerit plano-concavum, focus virtualis radiorum refractorum diſtat ab eo, intervallo diametri concavitatis. Si verò fuerit utrinque concavum, idem focus ſemidiametri concavitatis intervallo diſtat à perſpicillo. Enimverò in priori caſu diſtantia objecti à myope diſtinctè videndi, diametro ejuſdem æqualis eſt; ergo objectum remotum in caſu priore diſtinctè videtur per perſpicillum plano-concavum, in poſteriore autem per utrinque concavum.

Obje-

Objecta remota per radios ad ſenſum parallelos, vicina per divergentes in oculum radiant; Myopes vicina diſtinctè, remota non niſi confusè vident; iidem non vident diſtinctè niſi per radios divergentes, confusè per parallelos. Quare cùm lentes tam plano-concavæ quàm utrinque concavæ radios parallelos per refractionem efficiant divergentes, ut perinde ſit ac ſi ab objecto vicino venirent, myopes per cava perſpicilla objecta remota diſtinctè videre poſſunt; medetur itaque perſpicillum hujuſmodi morbo; ergo myopibus conveniunt perſpicilla concava, vulgò bicava.

Magis myopi, ſeu illis qui non diſtinctè vident, niſi ad minorem diſtantiam, conveniunt perſpicilla minoris diametri, & minùs myopi perſpicilla majoris diametri; perſpicilla enim minoris diametri radios parallelos, adeoque ab objecto remoto advenientes efficiunt magis divergentes, quàm quæ ſunt majoris diametri. Quamobrem cùm magis myops ad minorem diſtantiam objecta diſtinctè videat, adeoque per radios magis divergentes cernat, perſpicilla diametri minoris conveniunt magis myopi; per vitra concava objecta minora videntur, quàm oculo nudo, cùm radii in oculum incidentes minorem angulum efficiant, quàm qui è vitro refringuntur ad latera; ergo myops ope perſpicilli concavi objectum minus videbit, & quò magis perſpicillum removebitur ab oculo, vel oculus à perſpicillo, eò minora videbit objecta. *Wolf. Dioptric.* 293.

Ut autem inveniatur ſemidiameter perſpicilli dati, ſeu ut eligatur perſpicillum concavo-concavum dato myopi conveniens, illud luci ſolari in loco aliunde obſcuro obvertatur, & per reflexionem foci diſtantia invenietur. Specillum utrinque æqualiter concavum majoris ſphæræ, v. g. ſemidiametri quinque pollicum, æquivalet ſpecillo plano-concavo ſphæræ duplo minoris, nempe diametri quinque pollicum.

Symptomata myopiæ, licet morbus ſimpliciſſimus videatur, ſunt multa, ita ut ex geſtu, vultu, ſcripturâ, myops ferè cognoſcatur; ſic myopes non ſolùm quod legunt veluti naſo admovent, ſed etiam limis oculis ſpectant, & unico oculo, ſi proximior ſit charta; ſic characteribus minutis gaudent tùm ſcribendo, tùm legendo, ne caput ad proſequendas lineas continuò moveant; ſic exiguâ luce indigent, pupilla enim apud eos eſt patula: viſio illorum eſt tenebricoſa, ſeu confuſa in perſpiciendis objectis ultra pedem diſſitis, quæ cùm ſint multò numeroſiora quàm vicina, ideò aſſueſcit pupilla huic dilatationi à quâ non poteſt deſueſcere. Si myopes per foraminulum chartæ reſpiciant, illi diſtinctiùs vident objecta remota; idem ferè commodum præſtat palpebrarum conniventia, unde ut objecta diſſita cernant, palpebris connivent, non ſine notabili faciei diſtortione. Præterea myopes ſecum alloquentes non reſpiciunt, & fruſtra reſpicerent, cùm non poſſint ex alloquentis oculis, facie, nutu ejus dicta meliùs capere, ut ætoptæ ſolent; at quod ex hoc deeſt intellectui, vindicatur majori attentione, oculis demiſſis; quia circumſtantia non vident, in obvia non viſa incurrentes ſe lædunt; ſæpiùs etiam objecta multiplicata vident, ut videbimus dùm de ſuffuſione; noctu dum candelas remotas reſpiciunt, magnam flammam circu-

larem, non conicam, videre ſibi videntur, & alia quàm multa à myope erudito *De Chales* recenſita.

Verùm inter illa ſymptomata unum eſt optimum ſignum ad judicandum de myopiâ; cùm etenim per geminum chartæ foramen candelæ flammam geminam reſpicit homo, ſi digitus dextro oculo admoveatur, & dextra imago flammæ evaneſcat, homo myops eſt; ſi verò ſiniſtra, presbyta eſt.

4. *Amblyopia proximorum; Presbytia* aut *Presbyopia* vulgò, à Græco *Presbys* ſenex, ſeu *viſus ſenilis* Latinorum; Gallicè, *Vuë longue*; L.

Eſt illa ſpecies visûs quâ proxima confusè, remota verò diſtinctiùs vident.

Sic mulieres presbytæ ut filum per acum trajiciant, acum & filum ab oculis longè removent; ſenes etiam libros removent ab oculis ultra octo pollices ut diſtinctiùs legant.

Hujus theoria ex præcedenti facilis eſt; cauſa eſt ſerior radiorum ab objectis proximis advenientium adunatio quæ fit ultra retinam.

Principia ſunt; 1° corneæ & utriuſque cryſtallini faciei, vel alterutrius minor convexitas, ita ut illarum curvatura ſit portio majoris ſphæræ; 2°. nimia diſtantia corneæ, vel cryſtallini, vel utriuſque à retinâ; 3° vis refractiva corporum pellucidorum oculi ſolito minor; 4° objectorum nimia proximitas; 5° pupillæ anguſtia quam Græci *phthiſim* vocant.

Singulorum enim & à fortiori omnium conjunctim horum principiorum concurſu fit, ut radii ex objectis emanantes proximis tardiùs adunentur, & focum ultra retinam exerant, unde viſus diſtinctus eſſe non poteſt; quippe pyramis luminoſa reſecatur à retinâ, radiis nondum in apicem coni coarctatis; ergo quodlibet objecti punctum depingit maculam in retinâ non ſecus ac apud myopes, eo ſolo diſcrimine quod macula ſit à radiis nondum coalitis, & apud myopes jam coalitis & iterùm expanſis.

Magis presbytæ ad trium pedum diſtantiam minuta objecta diſtinctè vident, dum proximiora confusè: minùs presbytæ ad pedis diſtantiam libros legendos removent, aut ſaltem ultra octo pollices. Si ultra diſtantiam ſui visûs diſtincti ſint poſita objecta, ea presbytæ non diſtinguunt, quia non ſufficit ad objecta diſtinctè videnda, ut radii ex illis emiſſi exactè uniantur in retinâ, quod apud presbytas accidit objectis etiam valdè remotis, ſed requiritur ut quantitas radiorum ex objecto promanantium ſit tantò major quò retinæ ſenſibilitas minor eſt; verùm apud ſenes retinæ ſenſibilitas paulò minor eſt quàm apud juvenes, & ſi objecta ſint ulteriùs diſſita, minorem radiorum numerum dimittunt in oculum, ergo non ſufficientem ad viſionem claram. Radii qui ex objectis in datam ſuperficiem irradiant, eò pauciores ſunt, quò diſtantiæ objecti quadratum majus eſt. Sic à duobus tribuſve pedibus, quater, novies pauciores emittuntur quàm ab uno pede. Sic à quatuor pedibus idem objectum mittit ferè dimidio minorem radiorum numerum, quàm à tribus pedibus diſtantiæ.

Si presbyopiæ principium fuerit pupillæ anguſtia, quod frequens eſt, eò minorem radiorum copiam ab objectis accipiunt, quò quadratum diametri

pupillæ

pupillæ minus eſt; ita ut ſi diameter pupillæ ſit duplò minor & ſimul diſtantia objecti duplò major, numerus radiorum ingredientium pupillam ſit ſexdecies minor. Coguntur ideò objecta ad certam diſtantiam, non ultra, removere, ne viſio obſcurior evadat; non citra, ne radii magis ultra retinam coeant, adeòque confuſiùs videant. Presbytæ ſiquidem vident tantùm per radios parallelos aut convergentes in corneam immiſſos, minimè per divergentes; verùm quò objectum proximius eſt oculo, eò magis fiunt divergentes radii ſimul ac copioſi, ex eo quod radii ab objectis proximis copioſiùs intrent oculum, quàm à remotis: non ideo, ſaltem in eadem proportione, creſcit claritas imaginis, quippe qua proportione objectum proximius eſt, eâ imago per retinæ fornicem diffuſa amplior evadit; ergo eò ſunt plures partes illuminandæ; verùm non exinde ſingula puncta magis illuminantur; intereà ex eo quod objectum ſit proximius, magis ultra retinam removetur focus, ergo magis confuſa evadit viſio.

Presbytæ itaque ut diſtinctè videant objecta indigent magnâ luce, è contra myopes exiguâ luce indigent ut legant; presbytæ ſiquidem habent retinam magis rigidam ab ætate, pupillam anguſtiorem, objecta remotiora, quæ omnia viſionis claritatem minuunt; ergo illi defectus, majori objecti ſplendore, aut illuminatione, debent compenſari.

Si presbytæ aliquod objectum valdè lucidum, v. g. flammam candelæ, trans foramen chartæ inſpiciant, illud ipſis videbitur adauctum, vel uti capillitio radians & ſubrotundum: etenim illud objectum repræſentatur in retinâ per maculam ampliorem quàm foret imago, ſi focus caderet præcisè in retinam; ergo debet objectum ampliatum videri; præterea ut objecta ſplendentia, v. g. alba, in fundo obſcuro ampliora videntur quam nigra in fundo albo, ut docet experientia; cùm objectum ſupponatur ſplendidum, & oculus ſit camera obſcura, eâ iterùm ratione ampliatum videbitur.

Jam verò ex radiis objectum illud delineantibus, illi qui ad limbum cryſtallini incidunt, paulò minùs remotum habent focum, quàm qui axi optico ſunt paralleli; ergo paulo vividiùs objectum in medio maculæ delineant; cæteri proinde confuſiùs videntur, adeoque veluti coronam dilutiorem referunt, quâ objectum circumdatur.

Curatio. Presbytis conveniunt perſpicilla concava; presbytæ enim remota diſtinctè, vicina confusè vident; quamobrem cùm lentes convexæ radios à puncto vicino advenientes ita refringant, ac ſi è puncto longinquo emanarent, presbytis ſpecilla convexa conveniunt. Pari verò ratione magis presbytas juvant perſpicilla magis convexa, ſeu quorum convexitas eſt portio minoris ſphæræ.

Presbytæ individuo invenire perſpicillum conveniens, ſeu diametrum convexitatis perſpicilli ipſi convenientis. Inquiratur diſtantia ad quam presbyta individuus objectum, v. g. characteres libri, abſque defatigatione legere aut diſtinctè videre conſuevit; ſit ea, v. g. viginti quatuor pollicum, diſtantia verò vulgaris ad quam ætoptæ diſtinctè vident, ſed presbytæ confusè, ſit octo pollicum; differentia harum diſtantiarum eſt ſexdecim polli-

cum ; inſtituatur proportio ut 16 ad 8 ita eadem diſtantia octo ad quartum terminum, qui erit quatuor pollicum, & ille quartus terminus additus diſtantiæ viſionis diſtinctæ ætoptarum, ſeu 8 facit 12, quod ſignificat perſpicillum presbytæ conveniens illud eſſe eligendum utrinque æqualiter convexum, cujus ſemidiameter ſit duodecim pollicum, vel plano-concavum, cujus diameter ſit 12 pollicum.

Etenim ſi presbyta diſtinctè videre poteſt objectum octo pollices diſtans, ita inflectendus eſt radius vi refractionis in perſpicillo, ac ſi è viginti quatuor pollicum diſtantiâ procederet, qui terminus eſt ſuæ viſionis diſtinctæ ; ergo (ex *Dioptr. Wolf. 493*) convenit huic presbytæ perſpicillum utrinque convexum, cujus ſemidiameter ſit duodecim pollicum, quo ut par eſt inflectentur radii ; ſi quis fuerit magis presbyta, ſeu non videat diſtinctè, niſi ad majorem diſtantiam, v. g. tres pedes, illi conveniunt perſpicilla minoris diametri, v. g. decem pollicum & trium linearum, ſi plano-convexum, aut ſemidiametri ſi biconvexum.

Si verò, ut quandoque accidit, presbyopia à vitio conſpicuo oculi, eoque recenti ortum ducat, tunc auxilia etiam ad curationem radicalem, ex præcedenti theoriâ poſſunt indicari.

5. *Amblyopia luſcorum. Luſcioſitas*, *vel Luſcitas Boerhaave*, Gallicè *Vûë louche.* —

Luſci dicuntur qui objecta è directo oculis obverſa confuſè, obliquè verò oculis oblata diſtinctè vident.

In praxi confunditur vulgò *luſcitas* cum *ſtrabiſmo ;* aſt ſtrabones uno oculo vident diſtinctè objectum è directò oculis oblatum ; luſci verò ad alterutrum latus inclinant faciem & oculum ipſum, quo reſpiciunt, ut objectum diſtinctiùs videant ; *viſus* dicitur *rectus*, cùm linea, ab objecto in faciem reſpicientis protenſa, eſt perpendicularis plano ambas pupillas conjungenti, ſecus *viſus* eſt *obliquus ;* objectum viſuri ſemper faciem ita verſus illud convertimus, ut viſus ſit rectus, ſimulque oculos ambos ita dirigimus, ut incidant axes optici in medium objecti. Luſcus verò dùm objectum reſpicit quod eſt v. g. ad dextram, oculum & faciem convertit ad ſiniſtram. Strabo oculum quidem unum & faciem convertit ad objectum quod intuetur, ſed non alterum oculum, qui huc vel illuc vagatur.

Viſus rectus eſt clarior luſco, quia in viſu recto major ingreditur pupillam radiorum numerus quàm in viſu obliquo, ut patet ex Geometriâ. Nec non eſt diſtinctior viſus rectus, quia faciliùs per radios uveæ perpendiculares judicabitur de objecti diſtantiâ & magnitudine, quàm per obliquos ut *P. de Chales* geometricè demonſtrat *Optic. prop.* 27. adde quod in ſtatu ſano polus opticus, ſeu locus retinæ directè pupillæ oppoſitus, gaudet pluribus filis nerveis, & ſenſu exquiſitiori quàm ejus latera ; & demum radii obliquè in pupillam illapſi focum habent magis diffuſum in lateribus retinæ, quàm qui in polum opticum rectè perveniunt.

Inde fit ut librum legendo, oculis quæque vocabula percurramus ; diſtinctiùs

tinctiùs enim videmus quæ ſunt è directo oculis oblata, confuſiùs verò quæ obliquè poſita.

Luſcitas ergò accidit vel 1° quia obliquè poſita eſt pupilla, ita ut radios obliquos plures accipiat quàm directos; 2° vel quia alterata eſt convexitas corneæ, aut ejus pelluciditas, ita ut radii plures è latere alterutro admittantur, quam ſi directè accederent; 3° vel quia obliquè locatus eſt cryſtallinus, ejuſque axis non idem eſt cum axi oculi; 4° vel demum quia polus ſenſibilitate nativâ deſtitutus eſt, unde cogimur aliorſum dirigere viſum, ut acutiùs cernamus.

Hiſce principiis luſcitatis originem præbent quandoque anchyloblepharum, ſeu palpebrarum partialis adhæſio, ſynechia ac tranſverſa pupillæ poſitio, quibus ſola Chirurgia mederi poteſt; ſtrabiſmi variæ ſpecies ſæpè cum luſcitate combinantur; ſi à leucomate, pupillæ partem tegente, à panno vel pterygio, corneam hinc vel inde opacante, fiat, auxilia his affectibus propria ſunt adhibenda.

Si luſcitas à ſtrabiſmo pendeat utendum eſt vel 1° perſpicillis quorum vitra inæqualem habeant latitudinem; vitrum anguſtius oculo ſtraboni eſt offerendum. 2° Si ſtrabiſmus pendeat ex eo quod alteruter oculus ſit debilior, vitrum fortius refringens oculo debili reſpondeat. 3° Si à muſculorum vitio conſpicilla vulgò dicta *Beſicles, maſques à louchette*, ſunt uſurpanda.

6. *Amblyopia abſoluta; Amblyoſmos* Hippocratis; *Amblytes* Aretæi; *Viſus obtuſus* Boerhaave pag. 171: *viſus confuſus* ejuſdem pag. 179. Gallicè *Vuë baſſe, foibleſſe de vûë, mauvaiſe vûë.*

Myopes, Presbytæ, cæterique Amblyopes ſupra memorati, in quadam objecti diſtantiâ vel poſiturâ diſtinctè vident, & eorum viſus non eſt niſi relativè ad alias diſtantias, horas, poſituras confuſus; iſta verò ſpecies abſolutam, in quovis loco, tempore, ſitu, visûs hebetudinem importat. Myopes, presbytæ, &c, cùm acutè cernant perſpicillis tutò carere poſſunt, ſed amblyopes abſoluti non poſſunt.

Pendere videtur à retinæ minori ſenſibilitate, qualis ferè omnibus hominibus poſt quinquageſimum annum accidit ac ſeneſcendo increſcit, maximè illis qui minuta opera tractant, noctu ſcribunt, oculis ſuis abutuntur. Illis horopter ſeu terminus viſionis diſtinctæ in dies decurtatur, duobus, tribuſve pollicibus intra quodlibet decennium, illis objecta attentè conſiderata confuſa apparent, characteres librorum duplicari, moveri, decuſſari videntur; oculi defatigati identidem fricantur, clauduntur; objecta ab oculis removentur ut in presbytia, maximè ſi operationem cataractæ paſſi fuerint ægri. Pupilla, ſeu ut rectiùs loquar, uvea vix mobilis eſt, facto à tenebris ad lucem tranſitu ſubitaneo; quod ſignum eſt imminuti retinæ ſensûs.

In hoc morbo, quem plebs repetitis phlebotomiis, mulieres frequenti puerperio, pauci verò ætati ingraveſcenti tribuunt, vana à variis proponuntur remedia, ſibi invicem contraria; alii enim ocularii Medici ſpirituoſa

reſolventia laudant, alii meram aquam frigidulam extollunt, & ab ſpirituoſis retinam ulteriùs exſiccari contendunt. Uſus verò perſpicillorum, nemine contradicente, neceſſarius eſt. Perſpicilla verò utrinque convexa ſeu biconvexa conveniunt, cùm enim horum ope collecti radii fortiùs retinam afficiant, inde claritas viſui reſtituitur, & cum ea diſtinctio, quæ ſola commoda à perſpicillis ſunt expectanda.

Potiſſimæ regulæ in eligendis perſpicillis ſunt. 1° Ut vitra ſunt ad uniformem curvaturam elaborata, pura, perpolita. 2° Ut focum amblyopi convenientem habeant. Quæ focum habent breviorem *ſeniora*, quæ longiorem *juniora* dicuntur, quæ longiſſimum ut 4 r, 5e, 6x pedum, *conſervæ*: quæ verò breviſſimum ut 4or, 3 pollicum, *cataractæ*, Gallicè *loupes*, *biloupes* nominantur.

Focus ſeu diſtantia ad quam radii poſt duplicem refractionem uniuntur in biconvexis eſt ſemidiameter convexitatis. Detegitur autem ſi vitrum foramini pollicari cameræ obſcuræ applicetur, & chartâ excipiatur imago objectorum externorum; ubi imago fuerit diſtinctiſſima, ibi focus eſt. Inde ad vitrum diſtantia pedibus, pollicibus, lineis expreſſa, vulgò dicitur *focus*, rectius *diſtantia foci.*

Horopter, ſeu terminus viſionis diſtinctæ, eſt minima diſtantia ab oculo ad objectum ubi diſtinctè videtur: ea diſtantia eò major eſt, quò objectum majus & lumen intenſius. Vulgò horopter ſumitur pro diſtantia aſſueta inter oculum & characteres quos ſcribere ſolemus, & ea apud ætoptas eſt circiter octo pollicum; ſed horopter pro majoribus objectis, ut hominum facie diſtinguenda, eſt aliquot pedum.

Qui aſſueſcunt perſpicillis ſenioribus, ſeu brevioris foci, illi quolibet decennio coguntur ſenſim ſeniora adhibere, quod valdè incommodum eſt, quippe viſus tantò magis decurtatur; ſcilicet qui conſervis utuntur v. g. ſex pedum, illi optimè legunt in diſtantiis inter octo pollices, & ſex pedes mediis; qui verò utuntur perſpicillis ſex pollicum, illi ultra ſex pollices poſitos characteres diſtinguere nequeunt, niſi multò majores.

Hinc emanat ſummi momenti regula, ut ſcilicet perſpicilla juniora primùm adhibeamus, ſeu conſervas, & non niſi coacti ac ſenſim ad ſeniora tranſeamus. Perſpicillis nondum aſſueti debent plura experiri, & illis uti; 1° quæ objecta clara & diſtincta exhibent, non verò quæ ea ſenſibiliter adaugent, ſi biconvexa, vel minuunt, ſi bicava, myopibus neceſſaria; 2° quæ viſum minimè defatigant.

Præter perſpicilla, vel *naſalia*, quæ commodiora, vel *manualia* (*monocles* dicta) amblyopes utiliter adhibent *tubos Hollandicos*, vulgò *Lunettes d'Opera*, ex objectivo biconvexo, & oculari bicavo minoris diametri confecta; ſed tubus ſit brevior pro myope, longior pro presbytâ; omnes æqualiter oculi ab hiſce tubis juvantur, cùm objecta clariora, diſtinctiora exhibeant.

7. *Amblyopia hydrophthalmica; Hydrophthalmia; Mydriaſis* quibuſdam; *Hydropiſie de l'œil;* L.

Eſt

Eſt ea quæ cum oculi ſolito majori protuberantiâ conjungitur. Initio viſus eſt myops, ſeu objecta proxima ſatis benè videntur, confusè verò remota; in progreſſu verò morbi omnia obſcurè cernuntur.

Volumen oculi majus, turgida tenſio, corneæ prominentia, iris profundiùs latet, pupilla eſt immobilis, aliquando amplior, aliquando verò anguſtior; viſus initio bonus aut myops, deinde obſcurior, ut in amblyopiâ abſolutâ; ſæpè cornea obnubilatur, aqueus humor turbatur; accedit quibuſdam dolor perpetuus, tenſivus circa frontem cum hemicraniâ ejuſdem lateris, ſtupore dimidiæ partis faciei, ejuſque emphyſemate; concurrunt etiam odontalgia, agrypnia, exophthalmia, epiphora, ectropium.

Si moles vitrei tantùm increverit, vitreum in limbo cryſtallini extuberat, & ſtrabiſmum errantem facit; viſus imminuitur, bulbus induratur, obtusè dolet, accidit ſæpè ſynchyſis, ſeu confuſio omnium contentorum in oculo; ſed pupilla minùs eſt profunda, quam ſi aqueus humor exſuperet.

Principium eſt major affluxus humoris aquei, vel vitrei, quàm eſt reſorptio; & corneæ, ac ſcleroticæ contractilitas.

Indicationes curativæ ſunt, 1° ut fluidi congeſtio avertatur veſicatoriis, ſetaceis, catharticis, diureticis; humor maturè foras educatur paracenteſi oculi, acu in corneam, vel albugineam immiſsâ. 2° Bulbi contractilitas augenda tonicis, ſacculis aromaticis.

Accidit hic morbus melancholicis, à ſuppreſsâ quâdam evacuatione, gravidis etiam, & aliquot menſes durat, dein ſæpè ſpontè ſanatur.

Diſtinguitur ab exophthalmiâ, de quâ vide *ophthalmiam*.

IV. Amaurosis; *Gutta ſerena* Arabum; *Cataracta nigra* Germanorum; *Offuſcatio* Cornarii in Aëtium; *Cœcitas* Moroni Director. *Amblyopia* Rumphii, Compend. Medic.; *Goutte ſereine*.

Eſt morbus cujus præcipuum ſymptoma eſt viſûs ſuppreſſio, & pupillæ immobilitas ſine ſenſibili oculorum opacitate.

Dicitur ab *Amauros*, obſcurus; *Gutta*, quia à deſtillatione lymphæ oriri putabant; *ſerena*, quia non obnubilat oculum, ut cataracta, & ſæpe caligo.

Ab amblyopiâ abſolutâ differt per integram viſûs ſuppreſſionem; ſi viſus nullatenùs revocari poſſit, *abolitus* meritò dicitur; ſecus, *ſuppreſſus*.

In amblyopiâ abſolutâ & caligine æger ſaltem lucem à tenebris diſcernit, non in amauroſi inveteratâ.

Amauroſis principium eſt in cerebro ad thalamos nervorum opticorum, in horum nervorum tractu, vel in totâ retinâ; deeſt itaque ſenſibilitas in oculo; in cataractâ præpeditur lucis ingreſſus in oculum.

Amauroſis eſt accidens ſyncopes, & comatum, ex eo quòd anima, periculo cordis, aut cerebri graviter commota, non percipit lucis impreſſiones: in aliis caſibus principium amauroſeos eſt nervorum opticorum im-

meabilitas, ſive in thalamis, ſive in totâ retinâ, ſive in tractu nervus ſit obſtructus, compreſſus, reſectus, &c.

Si oculus ſanus claudatur, & cœcus luci objiciatur, pupilla iſtius nedum conſtringatur, quandoque dilatatur, & hæc eſt ſola mobilitas, quæ ſupereſt, atque amauroſim perfectam indicat.

Quò minor eſt mobilitas pupillæ in amauroſi, eò major eſt viſûs imminutio, ita ut ſi ad lucem ſuperſit quarta tertiave pars motûs pupillæ, quarta vel tertia pars viſûs ſuperſit.

1. *Amauroſis traumatica*, vide Ant. Maitre-jan; L *A vulnere oculi* Hildani, obſ. 17, 18 centur. 5; *A commotione capitis* Hildan. centur. 5 obſ. 8, Schenckii, obſ. pag. 168; *Ex bombardæ exploſione* Schenckii pag. 168; *Ex vulnere capitis* Marcell. Donat. Hiſt. Mirab. l. 2 pag. 76.

Vel ſubitò accidit amauroſis poſt vulnus, ictumve, & tunc ab inflammatione, compreſſione à ſanguine factâ oritur, aut diſtracto introrſum globo, vel nervi ſectione. *Vide Heiſterum de vulneribus oculi.*

Si verò deinceps ſenſim accedat amauroſis, pertinet ad paralyticam, quæ diverſam medelam expoſtulat.

A ſternutatione ortam vidit *Hildanus centur. 1.*

2. *Amauroſis pituitoſa; Amauroſis à catarrho* S. Yves; *Ab aquâ in cerebri cortice, ſinubus*, Boneti Sepulchret. de oculorum affectibus, obſ. 9, 12, 15, 7. L.

Ea apoplexiam, paralyſim, hemiplegiam pituitoſam comitatur, ſequiturve.

Indicat cathartica, emetica, veſicatoria, ſetacea, cauteria nuchæ inurenda; excipiatur oculis vapor ſpiritûs vini, electriſatio vehemens ad lachrymas fundendas.

3. *Amauroſis ſcrophuloſa* Philoſoph. tranſact. tom. 9 pag. 257. *Ex ſteatomate in cerebro* Bonet. obſ. 10; *Ob veſicam nervis opticis incumbentem.* Id. obſ. 2; *A tumore globoſo nervis opticis inſidente.* Id. obſ. 1; *A calculo juxta nervum opticum*, Id. obſ. 2. L.

Ipſe vidi bis in puerulis ſcrophuloſis amauroſim etiam ſubitò ingruentem; ſecto cadavere inveni glandulam ſtrumoſam nervis opticis incumbentem.

4. *Amauroſis plethorica* Nenteri Tabul. L. *Gutta ſerena à menoſtoſiâ* S. Yves pag. 343; *Amauroſis gravidarum* S. Yves ibid. *A ſuppreſſo hæmorroidum fluxu* ibid. *menſtruo*, *&c.* *A febribus acutis* ibid. pag. 338.

Ea eſt ſtipata ſignis plethoræ; quandoque incipit à gravi dolore capitis, eoque profundo, vel gravitas dolorifica in oculi fundo reſidet.

Sanatur quandoque hæc ſpecies. Judæus Medicus Burdigalæ plures ſanabat ſectâ venâ frontis, & effluxum ſanguinis permittendo uſquequo ſponte ſiſteretur; profuit non raro venam jugularem aperire poſt febres acutas ſanatas.

Phlebotomiam è pede, & medicamina menſes moventia à *S. Yves* laudantur; deinde juſcula viperina, millepedes, aquæ ophthalmicæ adhibentur,

tur. Huc referenda eſt ſpecies amauroſeos, quæ apoplexiam ſanguineam, febreſque acutas ſubſequitur.

5. *Amauroſis congenita* S. Yves ch. 27 pag. 345.

Naſcuntur etiam infantes cœci, quod procedente ætate tantùm cognoſcitur; ſingulare eſt in hac ſpecie pupillam, licet immobilem, non eſſe magis patulam quàm in hac ætate eſt apud ætoptas; eſt itaque velut torpor organorum.

Sanati ſunt etiam bimi uſu aquæ ophthalmicæ, quæ partibus ſpirituoſis tonum oculis reſtituit.

6. *Amauroſis à ſynchyſi. Ab uveæ phlogoſi* Maitre-jan. *Ab oculi internâ ſuppuratione* ejuſdem. L.

Synchyſis eſt confuſio, ſeu diſſoluti vitrei mixtio cum aqueo.

Ea eſt quæ incipit à doloribus internis oculi vividis, pertinaciſſimis, cum cephalalgiâ, vel hemicraniâ, perviligio, febre, quandoque etiam exophthalmiâ; viſus obtenebratur, vitreum diſſolvitur: ille dolor quandoque plures menſes perſeverat, imò annos integros, nec viſus reſtituitur, imò omnino aboletur. Ea amauroſis inſanabilis eſt.

Verùm ſæpe accidit ut ſic unius oculi viſu amiſſo, poſt alterum annum alter oculus doleat, rubeat, lachrymetur dolente capite, & ſic idem infortunium alteri immineat oculo; quod vitari poſſe præſumit *S. Yves*, exſtirpato oculo cæco.

Hæc oculi exſtirpatio, ſeu exciſio corneæ cum effluxu vitrei & cryſtallini, periculo minimè caret, & vidi bis inde ortam hemicraniam inſanabilem, ſemel verò maniam.

7. *Amauroſis à myoſi* S. Yves, pag. 346. L.

In omnibus aliis ſpeciebus amauroſeos pupilla eſt patens, imò dilatata & immobilis, excepto quod clauſo oculo ſano, pupilla cœci luci expoſita dilatetur; aſt in iſtâ amauroſi, quæ myoſim habet comitem, pupilla eſt arctior ſolito, & ſimul immobilis, nec ad lucem arctatur, ut ſanis, nec dilatatur altero oculo clauſo, ut in aliis cœcis, ſed eadem ad ſolem & ad umbram permanet.

Myoſis enim eſt pupillæ conſtrictio permanens; vocatur etiam *metoſis*, necnon *phthiſis pupillæ.* De myoſi & mydriaſi *vide ſuffuſionem inter veſanias.*

8. *Amauroſis à ſpaſmo.* L.

Ea eſt quam excitat ſpaſmodica aut dolorifica conſtrictio annuli moderatoris Valſalvæ.

Notum eſt ex Anatomicis quatuor muſculos rectos, & obliquum majorem enaſci ex apice orbitæ circa nervum opticum, quem amplectuntur; illi verò ſpaſmo conſtricti ita arctant nervum opticum, ut fluido nerveo immeabilis evadat, & hæc eſt ſpecies amauroſeos, quæ 1° ſubitò accidit: 2° à dolore violento incipit; 3° quæ ſpaſmodicos, hyſtericos affectus comitatur; 4° quæ à læſo nervo alterutro orbitari, & inde convulſo annulo moderatore oritur, ut obſervavit *Valſalva*, *diſſert.* 2 *n.* 11.

Gravis cephalalgia induxit hanc ſpeciem, *Schenckii de cœcitate obſ. 5.* Calculoſa ſympathica nephralgia hanc excitavit, *Adolph. in Ephemerid. Nat. Curioſ.* Dolorifici morbi etiam diverſi concurrunt, *Morgagni, Epiſtol. anatom. 18 n 4, 5.*

A morbis convulſivis Vieuſſens Nevrograph. lib. 3 cap. 2.

Ab epilepſiâ Collect. Academ. tom. 3 pag. 261. Hildan. cent. 5 obſ. 5.

Amauroſim quam unguibus ſuis in nervum ophthalmicum impactis excitaverat gallus gallinaceus ſanavit *Valſalva* preſſione nervi ipſius, unde reſolutus eſt, ſeu laxatus annulus moderator, qui ſuâ conſtrictione nervum opticum ſtringens cœcitatem inducebat.

9. *Amauroſis foricariorum* Ramazzini de morbis artificum, cap. 13. L.

Qui latrinis expurgandis incumbunt, cùm per horas quatuor in cloacis remanſere, niſi domum ſuam repetant, ac oculis à luce omnino averſis, & clauſis per viginti quatuor horas domi ſe recondant, & aquâ tepidâ oculos abluant, cœci illicò evadunt; & cum hac cautelâ nihil eſt frequentius apud Patavinos quàm foricarii ſic excœcati; oculi quidem ipſis in cloacâ dolent, rubent, & paululùm obnubilantur; ſed nec odor ille teter nares ferit, nec nauſeam movet, nec ullam aliam partem lædit præter oculos.

Ut hoc inſortunium vitetur, perſpicilla concava oculis arte applicata prætendi debent, qualia adhibentur ad luſcitatem & ſtrabiſmum, ſed vitris accuratè clauſa.

10. *Amauroſis venerea* Zacuti praxis Cent. V obſ. 49. Ballonii Paradigmate 7 vel Bonet. Sepulchr. obſ. 4, item Boerhaave de morb. oculor. L.

Illa ſpecies vel inducit hydatides in retinâ, quibus viſus tollitur, & eam litu mercuriali ſanatam fuiſſe cenſet *Boerhaave*; vel exoſtoſes nervum opticum prementes excitat, quæ inſanabilis; vel ſteatoma in cerebro procreat, ut *Ballonii* obſervatio fidem facit. Vidit *Zacutus* hanc ſpeciem paucis poſt concubitum impurum horis ſupervenire cum ulcuſculis & varis faciei. Anglus ope ſalivationis mercurialis ab amauroſi ſanatus per aliquod tempus omnia objecta geminata vidit. *Smith. optic.* Dolore & pervigilio ſtipatur hæc ſpecies.

11. *Amauroſis exanthematica*; *A ſcabie ſuppreſſâ* Baglivi pag. 215; Ephem. Nat. C.; *Ab Achoribus repreſſis* Hoffmanni tom. 3 p. 229; *A plicâ reſectâ, vel retentâ* Stabel. hiſt. 6, 5. L.

Eſt ea ſpecies quæ à morbis exanthematicis, vel repulſis, vel retentis exoritur.

In hoc cenſu reponi poteſt amauroſis, quæ pendet ab humorum ſalſedine, & acrimoniâ, in quâ proinde balnea, aquæ acidulæ, juſcula diuretica & diluentia laudantur, ut ſerum lactis, millepedes, &c.

Ab herpete faciei ſuppreſſo ortam amauroſim dicuſſit *S. Yves*, reſtituto herpete per juſcula aperientia & ſudorifica, ptiſanas, &c.

12. *Amauroſis à narcoticis* Raii ſynopſ. plantar. de ſtramonio. D.

Suc-

Succus, foliaque ſtramonii oculis applicata mydriaſim & amauroſim creant.

In Moluccis inſulis amauroſis eſt familiaris advenis, quod tribuitur eſui hordei calidi, quod in hiſce regionibus vaporem narcoticum gerere creditur: *Vide Bontium de Medicinâ Indorum*, qui in hac ſpecie pro eximio medicamine topico laudat jecur ſquali, lamiæ dicti.

Notum eſt acida, ut acetum intus ſumptum, eſſe eximia horum venenorum antidota.

13. *Amauroſis intermittens* Storch. annus medicus pag. 75. P. L.

A quotidianâ febre quotidiè revertebatur amauroſis, & recedebat poſt aliquot horas. Curatur ope kinkinæ.

A febre intermittenti ardenti ortam vidit *Felix Platerus.*

Quæ verò pendet à ſynocho, ad plethoricam pertinet, cùm phlebotomia curetur, rarò tamen ſanetur, teſte *Saint Yves.*

14. *Amauroſis rachialgica* Spangerbergii de colicâ ſaturninâ; Cl. Bonté Journ. de Med. Nov. 1761 pag. 407; Avril 1764 p. 346 ex colica, D. Fabre.

Eſt ea ſpecies quæ rachialgiæ vegetali & ſaturninæ ſupervenit, quæque pendet ab eodem principio ac paralyſis ejuſdem originis. In hac topica inutilia ſunt; emetica verò proſunt, etiam teſte *Saint Yves*, poſt præmiſſas phlebotomias, in pluribus ſpeciebus, ut in ſeroſâ, ſeu hydrocephalicâ, in intermittenti: hæc ſpecies ferè ſemper ſomnolentia vel ſtupore ſtipatur: prodeſt hæmorrhagia ſuperveniens.

15. *Amauroſis hyſterica* S. Yves p. 347 ch. 28.

Fugax eſt accidens in hyſteriâ, quod vaporibus in caput aſcendentibus tribuit vulgus, quia præ oculis nubem vel fumum videre ſibi videntur hyſtericæ, atque non ſemel vidi quòd accedente illo phænomeno, ſubitò convulſiones aliarum partium ceſſant; hæc ſpecies paucas horas, rarò dies perſeverat.

16. *Amauroſis exhauſtorum*, Lommii Obſ. de tabe dorſali.

17. *Amauroſis arthritica*, Journ. de Med. Tom. XXI pag. 227.

Rachialgicæ affinis eſt; verùm ab ea poteſt diſtingui per prægreſſos arthritidis paroxyſmos; curatur phlebotomiis, epiſpaſticis ad pedes, doloris podagrici reditu.

Nota. Ut judicemus de quantitate viſûs oculi, ſanus claudatur, & invalidus luci oppoſitus inſpiciatur; ſi manu tunc prætenſâ, nunc ablatâ, aut ſi nunc demiſſâ palpebrâ, eâque digito leviter confricatâ, nunc verò ſubitò aperto oculo, uvea ita conſtringatur ad lucem, ut dimidio minor evadat pupilla, dimidia ſupereſt viſûs quantitas; ſi tertiâ parte minor evadat pupilla, ſupereſt triens facultatis viſivæ; ſi omnino immobilis ſit, utplurimùm nullus ſupereſt viſus, niſi in caſibus rariſſimis.

V. Anosmia; *Chaſemie* Haly-Abbatis; *Olfactûs amiſſio* Sennerti; *Perte d'odorat.*

Eſt imminuta, vel ſuppreſſa facultas percipiendi odores, hujus morbi ſymptoma præcipuum: Ab *oſme* odor, & *a* privativo.

Effluvia ſalino-ſulphurea è corporibus exhalantia, ſi ope inſpirationis in nares deducantur, illa humiditate membranæ pituitariæ ſoluta, agunt in nervum olfactorium, & inde naſcitur perceptio odorum; multiplici itaque modo amittitur odoratus, ut ſiccitate membranæ pituitariæ, ejus mucoſitate nimiâ, ut in coryzâ; ejus infarctu, ut in ozænâ; obſtructione narium, ut in polypo, aliiſque circumſtantiis.

1. *Anoſmia catarrhalis.* B.

Eſt ea quæ coryzam vulgarem comitatur, quæ tamen, ſi coryza contumax fuerit, illâ ſanatâ perſeverat.

2. *Anoſmia ab ozænâ.* L.

Qui fœtent naribus, ſive ab ulcere membranam pituitariam exedente, ſive ob putrefactionem muci & aëris, ob ſimitatem diutiùs in antris Highmori, ſinubuſque aliis retenti, necnon qui cadaveribus fœtidis diſſecandis incumbunt, qui latrinas, cloacas, macella, officinas alias fœtidiſſimas incolunt, tam tetris, validiſque odoribus percelluntur, & iis aſſueſcunt, ut alios odores non percipiant.

3. *Anoſmia à polypo*, Morgagni Epiſt. XIV, 17. L.

Quorum naribus accreſcit polypus, cùm ea excreſcentia eò devenit, ut rimam utriuſque naris, vel vomere depreſſo, vel utramque narem ſubeundo obturet, aër nequaquam ſubire poteſt, nec proinde odorifera effluvia adducere, unde anoſmia.

Polypi *vulgatiſſimi* ſunt ex ſubſtantiâ inter glanduloſam & carnoſam mediâ; dantur *veſiculares* ex veſiculis oblongis ſero plenis, quibus ſectis exſtillat humor; ſunt quos facit membranæ pituitariæ *proptoma* ſeu prolapſus, ex *Mauchartio;* alii *cyſtici*, ſeu ex membrana unica ſeu capſula humore limoſo & viſcoſo turgida, *Ruyſchii*; dantur ex *pituita* concreta vel inſpiſſata *Palſini;* nec deſunt *cartilaginei* à *Meeckrenio* memorati: horum verò curatio diverſa eſt, ut cuique apparet.

Vide curationem polypi narium apud Heiſterum.

4. *Anoſmia ſyphilitica* Ballonii Paradigma n. 7. L.

Eſt ea quæ in tertio ſyphilidis gradu exeſis & ulceroſis naribus interioribus ſupervenit; exeduntur autem non ſolùm membranæ, ſed etiam ipſæ cartilagines narium, deſtruiturque organum olfactûs.

5. *Anoſmia verminoſa* Fernelii. B.

A vermibus rhinariis nares obſidentibus & obturantibus, ſternutationem, hemicraniam, quandoque furorem, ſimulque anoſmiam excitari docent obſervationes plurimæ. *Vide Hemicraniam ſinuum.*

6. *Anoſmia à ſiccitate.* B.

Notum

Notum eſt in febribus morbiſque inflammatoriis exſiccari utplurimum membranam pituitariam, non ſecus ac ipſa lingua, maximè ſi ſummus calor adſit: non mirum ſi anoſmia, ſimulque agheuſtia ſint horum morborum accidentia.

Si quis adverſo vento iter faciat, maximè æſtivo tempore, tenuiſſimumque & aridum viarum pulverem inſpiret, ille odoratum amittit, ita & qui pulvere tabaci potiſſimùm Hiſpanici abutuntur; ea enim omnia fibrillas nerveas exſiccant, & percipiendis impreſſionibus impares reddunt.

Huc referatur anoſmia à calculis rhinariis *Bonet. Sepulch. obſ. 4 pag. 443 tom. 1.*

7. *Anoſmia paralytica.* L.

Ea eſt quæ morbos ſoporoſos, paralyticoſque comitatur, quæque ab contumaci nervorum olfactoriorum obſtructione, compreſſione procedit.

VI. AGHEUSTIA; *Dégoût.*

Eſt ſuppreſſio facultatis, quâ diverſos ſapores percipimus.

Diverſa quidem eſt ob anorexiâ, cujus ſæpe comes eſt; in agheuſtiâ lingua afficitur, aſt in anorexiâ ventriculus; diſcrepat etiam ab cacoſitiâ, ſeu cibi faſtidio; nam aliud eſt non percipere ſaporem alimentorum, aliud perceptos ſapores faſtidire & averſari.

Principium agheuſtiæ vel eſt in cerebro, vel in linguâ ipſa, vel in tractu nervorum lingualium, qui quatuor ſunt, utrinque ſcilicet *magnus*, qui inferior & internus ex pari nono, & *parvus*, qui ſuperior vel externus & lateralis ex quinto pari procedit; hiſce quatuor funiculis nervoſis linguæ accedit etiam utrinque ramulus ex nervo ſympathico medio, ſeu octavo pari.

An nervus noni paris ſolus ſit guſtatorius adhuc ſub judice lis eſt.

Organum immediatum guſtûs eſt in papillis villoſis vel pyramidalibus; de ſemilenticularibus & capitatis non conveniunt Phyſiologi.

1. *Agheuſtia febrilis.* B.

Suppreſſio guſtûs vel comitatur febres ardentes & malignas, duplici de cauſâ; vel ſcilicet ob ſummam linguæ ſiccitatem, & ariditatem, cùm lingua ſcilicet areſcit, nigreſcit & inſtar ligni aſpera eſt; vel ob delirium & ſoporem quo ægri quandoque obruuntur. L.

2. *Agheuſtia paralytica.* L.

Eſt illa quæ vel linguæ paralyſim, vel morbum quemcumque ſoporoſum comitatur.

VII. DYSECŒA; Græcis *Dyſecoia*, & *Hypocophoſis; auditus difficilis* Frid. Hoffmann. Diſſ.; *Dureté d'oreille;* Latinis ægri *ſurdaſtri*, Gall. *Durs d'oreille.*

Dyſecœa à Græco *Dys* difficulter, & *Acouo* audio, eſt audiendi difficultas ob obſcuritatem ſonorum.

Differt

Differt à cophoſi incipienti ratione ſedis ; in dyſecœâ ſcilicet undæ ſonoræ non poſſunt liberè tranſmitti ad labyrinthum alias benè conſtitutum : in cophoſi nervus acouſticus immeabilis eſt fluido nerveo. Deſunt characteres diſtincti utriuſque generis à longiori obſervatione & doctiori theoriâ exſpectandi. Differt à paracuſi quòd ſoni ſint obſcuri, debiles & propter obſcuritatem confuſi, in paracuſi verò non complicatâ ſoni clari ſint, ſed confuſi.

Dyſecœa reſpondet caligini, cophoſis amauroſi, paracuſis amblyopiæ, ſyrigmus ſuffuſioni.

Ea organi vitioſa ſtructura, quâ delibitatur, aut impeditur undarum ſoni tranſmiſſio ad labyrinthum eſt principium dyſecœæ, quod ex ſpecierum cenſu patebit; experimento *Schelhameri* etiam diſtinguitur dyſecœa à cophoſi. *Vide* experimentum *in 8ª dyſecœâ.*

1. *Dyſecœa Monôton* ſeu *Malcorum.* L.

Monotes, Gallicè *Monauts* dicuntur illi quibus alterutra, vel utraque auricula deficit, ſive quia præciſæ ſunt ut Malco, ſive quia ab ortu deficiunt.

Auricula colligendis radiis ſonoris ita utilis eſt, ut monoti feliciter ſuccurreret *Boerhaave* effictâ ad auriculæ modulum cerâ expreſſum tubâ acouſticâ, & ut monotes manu auri appreſſâ & in tubum inflexâ ſibi conſulant; acouſtica organa parabolica vel hyperbolica ex argento vel aurichalco fabrefacta, infra cæſariem recondenda, videſis delineata inter machinas Acad. Pariſienſis. Aliæ ſedili, aliæ baculo inſeruntur; tubus acouſtici organi foco parabolæ reſpondens meatui auditorio inſeritur, pars antica laminâ tenui cribroſâ obvelatur.

Cornua acouſtica quæ manu tenentur auri inſerta ex cornu nativo, argento, cuprove parantur, pelle exteriùs obducta, orificio patulo verſus loquentem directo; eadem verò organa cæteris dyſecœæ ſpeciebus utilia ſunt.

2. *Dyſecœa à meatu obſtructo*, Duverney, part. 3. Morgagni Epiſt. XIV n. 11. L.

Meatus auditorius obſtruitur multiplici de cauſa. 1° Intumefactis glandulis alvearii. 2° Collecto & indurato cerumine. 3° Peregrinis corporibus in eum illapſis.

1°. A glandulis alvearii intumefactis obſervavit *F. Hoffmannus*, aliàs à parotidibus compreſſum meatum refert : aliàs à cruſtulâ excrementitiâ intùs obductum *Veſlingius* : quandoque excreſcentiis fungoſis poſt exulcerationem exortis obturatum. De eorum vitiorum curâ conſulatur *Heiſteri Chirurgia*; is duplicem myringam obſervavit ſeu excreſcentiam membranaceam in meatûs fundo.

2° Cerumen incraſſatum, induratumque in propriâ uxore cum lapillis & arenulis obſervavit *Bartholinus.* Lapideam duritiem ceruminis vidit *Caſſerius.* Ego gypſeam & albeſcentem, partim auriſcalpio extraxi, & reſiduum aquis thermalibus per aliquot dies injectis diſſolvi : tales ſunt ſurditates vulgò di-

ctæ,

ctæ, quæ ſæpiùs ſanantur; huc conferunt injectiones oleoſæ, ſaponaceæ, ex aquâ fraxini, &c.

3° Meatum ſubeunt lapilli, piſa, nuclei; in ipſo generantur vermes ſeu larvæ inſectorum, ingrediuntur inſecta, quæ vel otalgiam, vel ſyrigmum creant, aſt à piſis, globulis vitreis, nucleis inducitur dyſecoœa, quæ Chirurgicis artificiis curatur.

Harum varietatum ſingulares curationes vide apud *Duverney Traité de l'organe de l'ouïe, in-12.*

In caſu vermium laudantur olea & ſpiritus vini in meatum infuſa.

3. *Dyſecœa à myringæ atoniâ.* Duverney p. 175. L.

Myringa dicitur *Sennerto* tympani membrana. Ea verò peccat laxitate & atoniâ.

Atonia cognoſcitur ex prægreſſis, ut ab excepto vento humido, prægreſſo catarrho, otirhœâ ſeroſâ, obſervatâ à *Platero*, *Langeloto*, *Stalpartio*, ad plures libras; cognoſcitur etiam ex eo quòd flante borea minuatur; eam atoniam præceſſit quandoque catarrhus glandulas ceruminoſas infarciens. Pendet etiam ab eroſo muſculo tubæ; *Valſalva p. 112.*

Curatur reſolventibus exſiccantibus, formâ ſuffitus, injectionis adhibitis; nec non veſicatoriis pone aures excitatis; tempeſtate auſtrinâ, aures goſſipio moſchato, vel ambrato obturentur. Spirituoſi liquores, aqua Reginæ Hungariæ ritè injiciuntur, necnon fumus ſuccini, olibani, ſi otirhœa adſit; *vide obſ. Plater. 735.*

Puella ab aliquot menſibus dyſecœa laborabat, pallida, parùm menſtruata, mente hebeti; ſumpſit per tres menſes extractum hyoſcyami albi, incipiens à triente grani, & auctâ quotidie doſi, uſquequo ſeptem grana quotidie voraret; ea intra menſem & ſemiſſem clarè audivit, colorem & adipem recuperavit.

4. *Dyſecœa à myringæ duritie* Duverney p. 176. Bartholin. centur. 6. L.

Illa induratio fit vel ob ſenectutem, & inſanabilis eſt; vel ob glandulas myringæ tumidas, quod aſciticis accidere notat *Bartholinus*; vel ob virus ſyphiliticum quod ex ſquamulis & rubedine auriculæ aliiſque ſignis habetur: vel à volatilium & calidiorum injectionum abuſu, ut notat *Hoffmannus*. Illæ varietates lacte tepido, decocto althææ imminui poſſunt. Si ſyphilis adſit, remedia huic morbo propria advocanda.

5. *Dyſecœa à myringâ perforatâ* Duverney pag. 176. Morgagni Epiſt. XIV. 10. L.

Rumpitur myringa ab auriſcalpio fortiùs adacto, ab aëre fortiter exſpirato clauſis ore & naribus, obſervante *Duverneyo*; à ſternutatione, *Tulpio obſ. 35.* Eroditur à pure intra tympanum collecto obſervante *Fabricio Hildano*, *Schenckio.*

Cognoſcitur hæc ſpecies ex facili emiſſione aëris inſpirati per aurem, ita ut candelas extinguat flatus. Auditus non niſi gradariè decreſcit ob exſiccationem membranæ feneſtellæ utriuſque & muſculorum ac ligamentorum catenulæ oſſeæ. Si verò adacto ſtylo rumpatur myringa, ut tentavit *Valſalva*,

ſæpè auditus recuperatur ſanato vulnere. Bombardarum exploſores huic morbo ſunt obnoxii, ut qui ad cataractas Nili habitant.

6. *Dyſecœa à tympani fiſtulâ*, Duverney p. 183. L.

A carie oſſium tympani. *Vide Hiſtoriam & curam loco citato.* Cognoſcitur fiſtula auris, fœtore, pure exeunte; ab otirhœâ purulenta in infante ſpontè ſanatâ. *Vide Braſſavolum* & *Stalpartium: Morgagni Epiſt. XIV. 7.*

Si oſſicula elabantur, ſequetur neceſſariò paracuſis; apophyſim maſtoideam in his caſibus ſtylo aperiri ſuadet *Riolanus*, aſt non conſentit *Morgagni.*

7. *Dyſecœa ab hydrotympano* Morgagni Epiſt. anat. VI. n. 6. L.

Surditatem, gravem auditum in acutis morbis ſupervenientes, ſæpè conjunctas, invenit *Valſalva*, cum aquâ utrinque in tympano redundante. Auditûs hebetudo cephalalgiæ ſuperveniens ſæpè ſolvitur aqueis guttis, capite inclinato, per os, nareſque deſtillantibus. Surdum ab ortu ſanatum refert *Fontenelle* (*hiſt. de l'Ac. R. des Sc. Ann. 1703*) aquam ex aure emiſiſſe. *Steno* & *Morgagni* exiſtimant quandoque congeri in tympano ſanguinem, cujus effluxu liberatur cerebrum ab infarctu; congeri etiam ſerum, quod per tubam Euſtachianam ſibi viam parat.

Curatio ſpecialis hujus morbi, ex quo & tinnitus & dyſecœa inducitur, repetenda eſt ab inſtrumento tubæ Euſtachianæ injiciendæ apto, quod deſcribit *Hiſtoire de l'Acad. R. des Sc. ann. 1724. obſ. anat. 6:* Fit ex fiſtulâ plumbeâ ſolerter inflexâ per nares immittendâ; hujus interventu medicamina reſolventia in tubam & aurem immittuntur, & hydrops reſeratur. In eodem morbo ſi ſternutatoria, apophlegmatiſmi, cathartica, fonticuli ad occiput, ſimiliaque non proſint, aperiendam ſtylo apophyſim maſtoideam ſuadet *Rolfincius.*

8. *Dyſecœa à tubâ obſtructâ* Morgagni Epiſtol. anat. 7. n. 19.

Cheſeldenus obſervavit aquâ per tubam in aures injectâ ſurditatem, id eſt dyſecœam, per aliquod tempus procreari, unde firmatur theoria dyſecœæ prioris. Polypo narium tubam premente audiendi magnam difficultatem afferri teſtatur autopta *Morgagni* cum *Valſalvâ* & pluribus Chirurgis. *Tulpius* vidit gravius audire eos quibus tuba quovis modo in ore obturabatur ſive à palati tumore, ſive ab anginâ & tumore narium, & illa dyſecœa tinnitu ſtipatur.

Diemerbroeckius idem accidere teſtatur, cùm à coryzâ, muco, obturantur tubæ, in quo caſu, ſi utraque aure accuratè obturatâ, baculo dentibus apprehenſo, chordas fidium impellas, nec ſonum percipias, ſignum eſt tubas obturari; ibi præter tinnitum, & difficilem auditum, datur dolor ab ore ad aures extenſus.

1° Si à polypo aut excreſcentiâ in naribus pendeat hæc ſpecies, remedia adverſus polypum ex Chirurgiâ repetantur.

2° Si à coryzâ, ſive gravedine, quod ipſe expertus ſum, uſu aquæ calidæ, potûs ſudorifici, diætæ tenuis, vaporis lactis calidi inſpirati & tempore ſolvitur: ſi leve ſit malum, ſternutatoriis mucus aufertur, & dyſecœa tollitur; huc pulvis aſari ſeu pulvis capitalis dictus. Catheterem tubæ Euſtachianæ

chianæ delineatum habes *in tranſact. Philoſoph. Abridged. anno 1741. à Chirurgo Cleland.*

3° Si ab ulcere ſyphilitico, curatur hydrargyroſi.

Dyſecœa ſyphilitica. Vide Cophoſim ſyphiliticam.

Dyſecœa à kinkina Morton Pyretolog. de cortice peruviano. Fugax eſt, & ſanatur ſponte.

Dyſecœa febrilis.

Surditas critica aut accidentalis febribus acutis ſuperveniens. Vide *Cophoſim criticam.*

VIII. Paracusis; Hippocratis *paracoe*, à Græco adverbio *para* vitioſè, depravatè, & *acouo* audio; *obauditio* Latinis; Græcis *paracouſis*; *paracyſma* Gorræi; *Fauſſe ouïe.*

Eſt auditûs confuſio, vel difficultas diſtinctè audiendi ſonos, & voces articulatas, licet vocum perceptio clara ſit, ita ut paracuſis ſit relativa ad ſonos externos, qui licèt diſtinctè proferantur, confusè in labyrinthum tranſmittuntur. Hoc genus ſe habet ad dyſecœam, ut myopia & presbytia ad caliginem & cataractam. In paracuſi quidam ſoni audiuntur diſtinctè, alii verò confusè, ut in myopiâ objecta proxima diſtinctè, remota confusè videntur.

In paracuſi clarè percipiuntur ſoni verborum, ſyllabæ verò ſeu partes ſoni in certis circumſtantiis non diſtinguuntur, ut myops à luce afficitur vividè, ſed objectorum diſtantium partes non diſcernit.

Ideò diſtinctè audimus voces articulatas & concentus, quia aptamus myringam tympani, catenam & membranam feneſtellæ ovalis, ad harmonicum tonum notæ tonicæ quæ prædominatur in cantu, in loquelâ, adeoque paracuſeos cauſa eſt difficultas aptandi hæc organa ad tonum præcipuum alloquentis vel canentis.

Quatuor hujus ſpecies mihi ſunt cognitæ, ſcilicet *Barycoia*, *Oxycoia*, *Paracuſis duplicata*, & *Williſiana.*

In barycoiâ ſoni vehementes confusè audiuntur, debiles diſtinctè, maximè ſi interpolati: in oxycoiâ eſt intolerantia ſonorum acutorum, maximè verò diſſonantium, ita ut non ſolùm confusè audiantur, ſed etiam cum dolore & cephalalgiâ; in duplicatâ una auris audit ſonum diſtinctè qualis eſt, altera alium percipit à priori diſſonum aut diverſum, à quo auditus confunditur; in Williſiana ſoni pacati & mediocres non diſtinguuntur, ſed loquela magno ſtrepitu comitata diſtinguitur.

Differt à ſyrigmo, in quo auditus eſt confuſus propter ſonos tantùm internos, in paracuſi eſt confuſus propter ſonos externos, aut à cauſis externis excitatos.

1. *Paracuſis barycoia*, *gravitas auditus* Auctorum. L.

Eſt ille affectus in quo quæ paulò vehementiùs ſeu altiori voce proferuntur aures confusè & vehementer percellunt, at non intelliguntur, quia ſyllabæ non poſſunt diſtingui: ratio eſt, quia ex ſono externo excitatur

alter internus; ſed cùm internus diſſonet, ſeu non conſonet cum externo; inde exſurgit ſtrepitus merus in aure, ſeu confuſa auditio.

Non conſonat ſonus internus cum externo altiori, quia muſculi mallei & ſtapedis ob rigiditatem, craſſitiem, infarctum rheumaticum nequeunt myringam & feneſtellam ovalem aptare, tendere ad eum gradum, qui reſpondet tono chordarum vocalium loquentis, nec cuiquam ex illius harmonicis altioribus tono loquentis.

Audiuntur tamen diſtinctè verba ſubmiſſâ & graviori voce pronunciata; quia ad harmonicos graves ſonos aptari poteſt myringa ſine labore & dolore muſculorum.

In hoc morbo crediderim thermas ſulphureas, leniterque reſolventia medicamina convenire; ſalitas verò thermas, quibus ſiccitas & rigiditas muſculorum augeretur, nocere; ſed deſunt obſervationes practicæ.

2. *Paracuſis oxycoia*, *l'Ouïe tendre*. L.

Eſt ea confuſio auditûs, quæ ſtipatur intolerantiâ ſoni, ita ut vel minimus ſtrepitus aurem lædat; ſed illud ſymptoma eſt accidens otalgiæ, phrenitidis, ut aërophobia eſt accidens rabiei.

Datur altera oxycoia quæ cephalalgiam comitatur, quamque nuper obſervavi in Marchioniſſâ Pariſinâ, quæ cùm cephalalgiâ & tuſſi hyſtericâ laboraret, à voce & loquelâ adſtantium dolebat illico capite & pectore, ita ut tuſſis à ſono illo mirè exacerbaretur.

3. *Paracuſis duplicata; La double ouïe*. L.

Ex duplici obſervatione hanc ſingularem ſpeciem eruo; prima hæc eſt. Quidam eximius muſicus cùm tibiam germanicam inflaret, percipiebat quidem ſonum proprium & ordinarium ſuæ tibiæ, at ſimul alterum ſonum ejuſdem rhythmi ſeu menſuræ, ſed diverſi toni audiebat, qui proinde auditum duplicabat; non tamen erat echo, quia eodem ipſo tempore ambo ſoni audiebantur, nec erant toni conſonantes & harmonici, nam inde ſuavitas percepta fuiſſet; ille verò iterato per aliquot dies tentamine, ſemper ægrè tulit hunc ſonum, & tibiam abjecit; is verò veſpere ſub cœlo frigido & humido aliquandiu ambulaverat pridiè hujus affectûs, & catarrho lateris dextri afficiebatur, unde veroſimile eſt tonum nativum myringæ ejuſdem auris graviorem & diſſonum cum ſiniſtrâ evaſiſſe; ſoluto catarrho auditus diſtinctus reſtitutus eſt.

Nuperrimè peregrinus acceſſit ad collegam illuſtriſſimum, conſilium petens circa ſimilem morbum; conquerebatur ſcilicet ſe à pluribus retro menſibus moleſtari ex eo quòd cùm alloquentem auſcultaret, ſonum huic proprium, & ſimul, quod tolerare vix poterat, alterum octavâ altiorem perciperet; verùm ſi poſterior fuiſſet exactè ad octavam prioris & ejus ſynchrona, auris eam vocem pro unicâ habuiſſet, & ſuavitatem concentûs percepiſſet; veroſimile eſt itaque vocem poſtremam cum alterâ non fuiſſe conſonam: huic verò præſcriptæ ſunt ſolitæ adverſus morbos chronicos formulæ; videtur

tamen

tamen topica tantùm uni auri admovenda eſſe, ut, quæ toni gravioris erat, laxaretur; interna verò in utramque aurem agentia non indicari.

4. *Paracuſis Williſiana*, *l'Ouïe engourdie*. L.

Eſt ea ſpecies in quâ verba prolata non intelliguntur, utcumque altâ voce proferantur; verùm ſi ſtrepitu vehementi ſtipata ſint, tunc diſtinctè audiuntur.

Hujus morbi quatuor proſtant exempla, primum à *Williſio*, alia ab *Anglicis Tranſactionibus* petita. Mulier loquelam non intelligebat niſi circum crepante tympano; tympaniſtam domeſticum conducere coacta eſt, ut cum marito colloqueretur. Idem accidit nobili ab ortu ſurdaſtro; is à tergo ſubmiſſiùs loquentes capiebat, ſonante tympano, ſecus verò ne quidem clamantes intelligebat. Tertius prope campanile degens tacentibus campanis nil diſtinctè audiebat. Quartus niſi rhedâ velatâ veheretur cum adſtantibus colloqui non poterat, eorum verba non capiens.

Sic ſomnolenti oculos non aperiunt, nec proinde aptant ad viſum, niſi magna lux oculos commoveat; ſic organa genitalia ganeonum à torpore excitantur quandoque per flagra, de quorum uſu in re venereâ ſcripſit *Meibomius*; in hac denique ſpecie licet organa auditûs benè ſe habeant, organa auſcultationis torpida erant, & magnâ commotione indigebant, ut agerent.

IX. COPHOSIS; *Surditas* Latinis; *deafneſſ* Anglis; *Sourdité ou ſurdité, dureté d'oreille.*

Cophoſis eſt obſcura ſonorum omnium perceptio, ſeu impotentia ſonos debiliores percipiendi, quibus cæteri homines afficiuntur.

Abſoluta ſurditas eſt, ſi fortiſſimi quos homines proferunt ſoni ab ægris non percipiantur: minor erit ſurditas, ſi nonniſi altâ voce & proximè loquentes audiant.

Ut viſus obſcurus etiam confuſus eſt, ita & obſcuritas auditûs confuſionem ſimul auditûs involvit. Intereà cophoſis à paracuſi diſtinguitur ut amauroſis ab amblyopiâ reſpectivâ. Surdaſtri diſtinctè & dato tono loquentes diſtinctè audiunt, ſurdi verò quocumque tono utentes eò minùs audiunt, quò ſubmiſſiori voce loquuntur.

Aër internus, qui intra labyrinthum eſt, conſtat ex moleculis infinitè diverſis, uti lux ex radiis omnigenos colores continentibus; quæque molecula dati ordinis ſubſilit, & reſonat, cùm dati ordinis fibræ, vel fides ſonoræ extùs vel in aure mediâ vibrantur; ſic ſi clavicymbali chordæ quæ tonum datum reſonat, vibretur, alterius organi muſici chorda huic harmonica conſonat, & eò fortiùs vibratur, quò magis eſt harmonica; uniſona v. g. fortiùs vibrat quæ ad ejus octavam eſt aptata, & ſic deinceps. Tranſmittuntur itaque eo modo ſoni externi ad aurem mediam & à mediâ in internam ſeu labyrinthum.

Si itaque oſſiculorum catenula, quæ inter tympanum & ovalem feneſtram

protenſa eſt, abrupta aut iners ſit, & ſi aër qui in cavo tympani debet adeſſe, vel deficiat, vel elaſticitate careat, impoſſibile eſt vibrationes externas ad labyrinthum pervenire, niſi per oſſium vibrationes, adeoque niſi magnâ vi polleant externi ſoni.

In quocumque ſono duo ſunt ſpectanda, tonus ſcilicet ſeu vibrationum numerus, & vis ſoni ſeu vibrationum extenſio; tonus determinatur à fibrarum vibratilium exilitate, brevitate, & tenſione, tonuſque eſt eò acutior quò diameter, quò longitudo minores ſunt, & quò radix virium tendentium major eſt; craſſities & longitudo in organis ſolidis vix mutantur intra aurem: ſola ergo vis tendens ferè mutabilis eſt, & reſidet in muſculis auris internæ & externæ.

Vis major vel minor ſoni externi impetit plus minuſve tympanum, cujus impetus, mediante aëre tympani & catenulâ oſſiculorum, feneſtræ ovali, inde vero organis labyrinthi, communicatur; inter organa acouſtica labyrinthi ſunt canales ſemicirculares oſſei duri, & in cochleâ radii flexiles, laminæ ſpirales, alii aliis breviores, craſſiores, magis tenſi. Duo itaque ſunt in labyrintho organa acouſtica, quorum unum tubis affine eſt, ſcilicet canales ſemicirculares; alterum clavicymbalis ſeu fidibus reſpondet: Galli vocant *inſtrument à vent*, & *inſtrument à chorde.*

Duplex eſt pariter in organis loquelæ, ſeu vocis inſtrumentum; nam tubus tracheæ, rima glottidis, cavum narium & oris, reſpondent inſtrumentis flatum tranſmiſſuris; & chordæ vocales, velum palatinum, labra tremula, *chordatum* inſtrumentum referunt.

Duplex eſt vox hominis, altera quæ potiſſimùm ab inſtrumentis ſecundi ordinis dependet, & vox infantilis eſt, ſeu ſtridula impuberum, eunuchorum, *voix luthée*, *citharæa*; altera debetur inſtrumentis primi ordinis, & vox *organiſata* dicitur, quæ vox adultorum. Vox *citharæa* unâ octavâ acutior eſt & altiùs aſſurgit quàm *organiſata*; ſed intervalla habent communia citharæa & organiſata; hæc ultima priorem vi ſuperat, ad plures octavas deſcendit, & ubi invicem conjuncta eſt & excurrit utraque, citharæam obſcurat, quia validior; vox autem ex utriuſque concurſu exſurgens *plena* vocatur.

Lamina ſpiralis citharæam potiſſimùm repræſentare apta eſt; & organiſatam repræſentant canales ſemicirculares; amborum inſtrumentorum concentus vocem plenam animæ exhibet.

Ut organum canalium ſemicircularium reſonet non ſecus ac tubæ, tibiæ, debet aër intra illius tubos adigi, quod præſtat alterna intropreſſio membranæ feneſtræ ovalis intra veſtibulum; quo impetu undæ ſonoræ canales perſtringunt; canalium trium longitudo, diameterque ſunt continuo diverſæ, ita ut zonæ circulares ſint numero plurimæ, quarum quælibet ſuum tonum obtinet, quælibet itaque cum ſuis harmonicis ad ſonum extus impreſſum fortiùs reſonat & datum ſonum animæ repræſentat.

Fibræ ſonoræ laminæ ſpiralis variant ab apice cochleæ ad baſim, & continuò longiores, craſſioreſque evadunt, ut chordæ clavicymbali; nullus eſt ita-

itaque tonus quem ſuâ vibratione referre nequeant : hæc duo inſtrumenta vocem citharæam, organiſatam ſeorſim, & plenam ſimul exhibent, unde auditus perfectus, qui eo fine nobis potiſſimùm conceſſus eſt, ut vocem humanam potiſſimum clarè & diſtinctè caperemus.

Ex dictis intelligimus debitam ſtructuram cochleæ ad vocem citharæam, & canalium ſanam diſpoſitionem ad vocem organiſatam, diſtinctè audiendas inſervire : imperfectus itaque erit auditus, ſi alterutrum ex hiſce organis deficiat; ſed non ideò aderit cophoſis; atque ut ſurda ſit auris, neceſſum eſt, vel 1° ut impreſſiones externæ vel debillimè tranſmittantur ad aurem internam, quod fit vel obſtructo canali auriculæ, vel obſtructâ tubâ Euſtachianâ; & ſi ambæ illæ viæ omninò obturentur, aderit perfecta ſurditas, ut obturatâ omninò pupillâ datur cœcitas. 2° Vel ut impreſſiones illæ ad feneſtram ovalem non deferantur, aut delatæ ad labyrinthum non perducantur, impreſſioneſque ad tympanum deferuntur, illæ interventu catenulæ oſſiculorum tranſmittuntur ad feneſtram ovalem : ergo ruptâ catenulâ aderit cophoſis, ſed tantum imperfecta, quia radii ſonori, ſine catenæ interventu, utut debilitati, tamen poſſunt hanc feneſtram percutere, necnon feneſtram rotundam, ſive canalis auriculæ ſit obſtructus, modò tuba Euſtachiana pateat; verùm ſi utraque feneſtra, ovalis ſcilicet & rotunda, ſit obturata, ut cùm exoſtoſi cavitas repletur, aut muco infarcitur, tunc neceſſariò cophoſis abſoluta ſequetur. 3° Denique ſi labyrinthi ſtructura omninò ſit everſa, deſtructa ulcere, exoſtoſi, carie, omnium abſolutiſſima erit ſurditas; necnon ſi nervus acouſticus, tùm in origine, tùm in tractu ſuo, fuerit obturatus, compreſſus, eroſus, quæ quidem vitia in vivis dignoſcere & diſtinguere ſæpiùs eſt impoſſibile, unde patet prognoſis cophoſeos.

1. *Cophoſis à meatu* Philoſoph. Tranſact. 1741. pag. 124. L.

Eſt ea quæ à meatûs auditorii externi obturatione dependet, ſive corpora illapſa illum obturaverint, ſive quod frequentiùs accidit, cerumen aurium copioſius & inſpiſſatum obturaculi vices præſtet, ſive quod etiam in febribus malignis evenit, à glandulâ parotide intumefactâ meatus partim compreſſus ſit, quod tamen non ſufficeret, niſi ſimul inflammatio quædam auris mediæ, quæ deinceps ſuppuratione terminari ſolet, concurreret.

In illâ ſurditate æger ut loquentes audiat, ore patulo eorum verba excipit, per tubam Euſtachianam transferenda, & ſimul non rectà loquentem aſpicit, quod ſolemne eſt ſanis, ut utrâque aure ſonos excipiant, & ex labiorum motu, oculis, geſtuque ſenſa loquentis interpretentur, ſed aurem ſanam loquenti obvertunt; & quoniam vis ſoni ſequitur rationem proximitatum duplicatam, propiùs accedunt ad os loquentis qui ſurdi ſunt, ut clariùs audiant; nec enim in hoc caſu, licet aures ambæ obturatæ forent, datur perfecta ſurditas.

Quomodo quæ in aurem illapſa ſunt, extrahantur, docet *Heiſterus in Chirurgiâ.*

Si

Si cerumen viſcoſius & induratum obturet canalem, nihil eſt aptius quàm ope ſyringæ aquam Bellilucanam, vel Bagnolienſem, vel ſapone, melle, felle, ſimilive diſſolvente fœtam calidam injicere, & deinde ope auriſcalpii ſordem detergere.

Surditas quæ in ſtatu febrium acutarum ſupervenit, boni ominis eſt; excitatur enim à metaſtaſi materiæ morbificæ, quæ antea delirium aut ſoporem excitabat, atque vicem gerit parotidis criticæ, & eſt

2. *Cophoſis critica*; *Cophoſis febriſequa* de Meyſerey T. 2. n. 244. L.

Surditas in acutis poſt ſeptimum diem, cùm aliis bonis ſignis reconvaleſcentiæ indicia præbet: *Baglivi.*

Quibus in febribus ardentibus aures obſurdeſcunt, iis non ſolutâ febre neceſſum eſt delirare; ſolvit autem inter alia vel hæmorrhagia narium, vel diarrhœa bilioſa: *Hippocrates.*

Surditatem criticam vidi aliquando, deinceps terminatam oborto ſudore.

3. *Cophoſis à tuba*, Haller Phyſiol. I. 15. p. 286; L. *à polypo tubæ*, Valſalva pag. 112; *à muco tubam replente*, Guiot Hiſt. de l'Acad. des Sc. 1724; *ab anginâ tubis obſtructis* Boerhaave; *à tumore palati tubas obſtruente*, Tulpii Obſ. 35; *à catarrho*, Haller Phyſiol. ibid.; *ab aphthis*, Boerhaave.

Si tuba Euſtachiana obturetur, illud vel accidit ob tumores in ejus exitu verſus nares poſticas, quod accidit non rarò in anginâ naſali; ſed fugax eſt, & cum ſyrigmo bombo conjunctum; vel accidit in antiquâ ſyphilide ob exulcerationem, & deinceps coalitionem, aut ſolummodò incraſſationem parietum hujuſce tubæ; necnon à ſordibus mucoſis, viſcidis eam infarcientibus; hic verò affectus ſenſu quodam confuſo ægrotantis, & aliis ſignis cognoſci poteſt.

Chirurgus Londinenſis *Cleland in Philoſophicis Tranſactionibus anno 1741. pag. 124.* proponit ſyringam catheteris inſtar fabrefactam, flexibilem, quæ per nares deducta ad uſque tubam Euſtachianam pertingit, facto priùs in cadaveribus tentamine ad catheteris directionem, & flexuram determinandam; hujus verò interventu injectiones deterſivæ in hanc tubam inſtitui poſſunt; hunc catheterem adhibent Chirurgi Monſpelienſes.

Idem *Cleland* propoſuit ibidem ſpeculum concavum, ante quod eſt candela accenſa, cujus interventu in fundum canalis auditivi externi indagari poſſit, & inquiri principium ſurditatis. *Vide Philoſ. Tranſ. & icones adjectas.*

Iſta verò cophoſis eſt imperfecta, niſi obturatio tubæ Euſtachianæ procedat à muco, pure, aliove fluido craſſo tympani cavitatem obturante, in quo caſu injectiones per ſyringam Clelandianam utiles eſſe poſſunt.

4. *Cophoſis à tympano.*

Tympanum, ſeu membrana tympani multiplici modo peccare poteſt, & ſurditatem imperfectam inducere. 1º Si ſurditas à magno fragore, ut bom-

bombardæ exploſione, originem duxerit, veroſimile eſt eam membranam introrſum depreſſam fuiſſe, atque ideò priſtino ſitui reſtituendam eſſe, quod ut aſſequatur *Clelandius* duplici modo ſe gerit; vel enim ope catheteris in tubam Euſtachianam flatum injicit, ſeu jubet ut æger naribus & ore obturatis aërem fortiſſimè exſpiret, & in tubam tranſire cogat; vel ope tubi, qui auri externæ accuratè applicatur, & epiſtomio inſtruitur, aërem è canali auditorio fortiſſimè exſugit, unde ſubitò, ut ait, auditus reſtituitur.

2° Si verò membrana tympani rigeſcat propter ſiccitatem, ut à ſuſcepto aëre frigido, & ſurditas increſcat, dùm ventus ſeptentrionalis flat, tunc temporis conveniunt laxantia, emollientia, oleoſa, in aurem injecta, lac, oleum, laridi inſulſi fruſtulum.

3° Aſt ſi à laxitate ejus membranæ pendeat ſurditas, quod ex prægreſſis & concomitantibus dignoſci poteſt, maximè verò ex eo quod auſtro flante ſoni obſcuriùs percipiantur, evidens eſt, injectiones ex tonicis, ſpirituoſis, aromaticis, aquis Bellilucanis, fumo tabaci, vapore ſpiritûs vini, aquâ ipsâ vitæ, cum ambarâ & moſcho, utiliter adhibeantur.

5. *Cophoſis ſyphilitica* Aſtruc de morbis venereis, libr. 4. cap. 2. n. 8. L.

Non rarò virus ſyphiliticum inveteratum inficit auriculam & ductum auditorium, ibique herpetes excitat ſiccos; cerumine inſpiſſato tympani membranam obducente auditum hebetat: ſed quod pejus eſt, tubam Euſtachianam exulcerat, obturat, obliterat, exoſtoſes in aure mediâ & internâ inducit, quæ vitia difficillimè diſtinguuntur, unde fortuitò & rarò ſanantur; convenit autem hydrargyroſis: aſt ſæpè accidit, ut qui in hydrargyroſi conſtituti aëri frigido, humidove ſe exponunt, potiſſimùm auribus non benè tectis, in ſurditatem incidant, quæ minimè ſyphilitica eſt.

6. *Cophoſis ſeroſa*; *Surditas ab atoniâ* Frid. Hoffmann. L.

Ea non rarò ſequitur affectus ſoporoſos à ſero exundante ortos, in ſubjectis pituitoſis, catarrhoſis, atque tempeſtate auſtrinâ humidâ ingraveſcit, maximè afficit eos qui calentes ſe exponunt, nudo capite, ventis frigidis; ſuppreſſa enim perſpiratio retrocedit, & aurium membranas internas relaxat.

In hoc caſu caput probè deraſum, bis in ſeptimanâ, ſcopulâ deterſum, laneo tegmine, *bonnet de Sigovie*, cautè cooperiatur; goſſypium ambarâ, vel moſcho fœtum in aure detineatur, maximè hyemali tempore; veſicatoria mitia, *volantia* dicta, pone aures identidem applicentur, quæ ſeri exundantis exitum proritent; liquores ſpirituoſi, aromatici in aures infundantur, aut vapor auribus excipiatur; irrigationes ex aquis thermalibus, priùs expurgato corpore, & præmiſſis juſculis diureticis, aut ptiſanis ſudorificis, adhibeantur; aqua ex ovis formicarum deſtillata in aurem injiciatur.

Nota. Species accuratè determinare difficillimum eſt, quia non ſatis cognitæ; unde tam raró infauſta eſt hujus morbi, licet frequentiſſimi, curatio.

Si cophoſis à repreſſis herpetibus, tineâ, aliiſque exanthematis exoriatur, indicantur juſcula ex cancris, millepedibus, herbis diureticis; ptiſanæ ſudorificæ, aquæ ſulphureæ.

Si cophoſis ſympathica ſit, atque hypochondriacis flatulentis ſuperveniat, vitio ſtomachi obviam eundum eſt.

Si cophoſis plethorica ſit, ſeu procedat ab infarctu vaſorum ſanguiferorum, auris internæ, utplurimùm præceſſit menſtruorum, hæmorrhoidumve ſuppreſſio, victus lautus, voracitas, vita otioſa; hanc ſpeciem vertigo, ſyrigmus, cephalalgia præcedunt; ſi verò cognoſcatur principium, indicationes ſponte patebunt: De his conſulatur *Frider. Hoffmann.*

7. *Cophoſis à comate.* D.

Eſt ea quæ apoplexiæ, epilepſiæ, cari, hemiplegiæ, ſimiliumque morborum comes eſt, & quæ his etiam ſanatis ſæpe ſuccedit; ea utplurimùm eſt perfecta, & vitium in labyrintho, vel in cerebro ad nervi acouſtici originem ſupponit, non ſatis cognitum, ac proinde utplurimum inſanabile.

Idem judicium eſto de cophoſi, quæ fit à ſuppuratâ aure internâ, ut accidit in gravi otalgiâ, in variolâ, in cephalitide, in tritæophyâ, maximè ob metaſtaſim materiæ morbificæ in aurem, præmiſſo delirio, ſopore, convulſione, ſubſequente fiſtulâ, ſuppuratione, oſſiculorum elapſu.

8. *Cophoſis congenita; Surditas congenita.* L.

Ægri ſurdi & muti ab ortu ſunt.

Ea eſt quæ ab ortu advenit, aut quæ ab infantiâ ferè adultos divexat; ut ab abſceſſu varioloſo in aure, &c.

Malum certè miſerabile, cùm ægri, quæ ad ſalutem ſcitu ferè neceſſaria ſunt, vix addiſcere valeant, & niſi ex difficillimâ informatione brutorum ferè conditionem exuere poſſint. Interea illi & acutiori utplurimùm viſu, guſtu, tactu gaudent, inde acumen ingenii augetur; unde fit ut ſi peritum magiſtrum ſortiantur, loquelæ uſum poſſint ſibi conciliare. *Vide mutitatem.* Qui dudum ſurdi ſunt, pronunciationem ſenſim dediſcunt, quam olim didicere; cum illis, ſi viſus perſtet, digitis colloqui facile eſt, ſi alphabeti litteras digitis expreſſas addiſcant. Qui verò ſurdi, muti, & cœci ſunt, ut Presbyter de quo *Mangetus*, illi litteris extremo digito ſupra brachium exaratis aliorum ſenſa poſſunt intelligere.

Alphabetum digitale ſic ſe habet. Quinque vocales exprimunt totidem digiti; *A* deſignatur pollice; *E* indice; *I* medio; *O* annulari; *U* auriculari manûs ſiniſtræ; *B* buccâ; *C* molle & *S* ſinu; *C* durum, *K* & *Q* collo; *D* digito indice manûs dextræ; *F* fronte; *G* durum gutture, vel pomo Adami; *G* molle & *J* conſonans genâ; *H* halitu oris exploſo; *L* linguâ; *M* mammâ; *N* naſo; *P* pede; *R* aure; *T* alliſis invicem pollice & indice; *V* indice & medio digito divaricatis; *X* digitis decuſſatis exprimuntur; imò *Pereira alphabetum* ſuum *manuale* unicâ manu abſolvit.

Co-

Cophoſis quidem hac arte non curatur, ſed quod verba loquentium non poſſunt efficere, id ſigna præſtant, ſcilicet ut à ſurdis intelligantur; mutitas verò hujus comes aſſidua quomodo curetur, *vide in genere mutitatis.*

9. *Cophoſis à ſteatomate*, Bonet. Sepulchret. Tom. I, pag. 123 Obſ. 53. A ſteatomate pugni magnitudine in baſi cerebri enato ſurditatem & demum mortem apoplecticam obſervavit *Drelincurtius.* Signa deſiderantur.

Cophoſis differt à dyſecœâ in eo quod organum immediatum auditûs, ſeu labyrinthus, vel ipſe nervus acouſticus, afficitur in cophoſi, ſive primariò, ſive conſequenter ad obſtructionem tubæ, tympanive infarctum; in dyſecœa verò alterutra ex viis ad tympanum ducentibus tantummodo eſt infarcta, non verò labyrinthus omnino vitiatus.

X. ANÆSTHESIA; ab *a* privatio & *aiſtheſis* ſenſus.

Eſt ſenſûs omnis privatio, ſuperſtitibus motu muſculari, & rerum neceſſariarum appetitu, ſed imminutis; ægri minimè dormire videntur, unde differt hic morbus à comatoſis affectibus; ſenſu hebete convenit cum caro, aſt differt ex motibus neceſſariis ad manducandum, bibendum, alvum deponendam, quibus gaudent anæſthetici, non comatoſi.

1. *Anæſtheſia ab ſpinâ bifidâ* Ruyſchii obſervat. Vide Hydrorachitidem. D.

Morbus hic ſexies intra decem annos Monſpelii obſervatus eſt, quem adeò rarum putant Auctores, ut ante *Ruyſchium* vix nomine tenus fuerit cognitus; ſic verò ſe res habet: infantes hoc affecti recens nati nullo ſenſu gaudere videntur, nec videre, nec audire, quod non mirum, ſed nec tactu quidpiam ſentire ullo ſigno produnt, nec tamen ſolitò magis ſomno indulgent; pigri ſunt ad omnes motus, tamen lac ſugunt, motuſque ad hoc opus utiles exerunt, alvum & feces deponunt; ſi verò dorſum inveſtigetur, apparet circa ejus medium, aut paulò inferiùs tumor mollis caſtaneæ magnitudinem, imò figuram cordiformem & colorem, ſatis referens, ſi aperiatur ut aliquoties accidit, & ipſe *Huxhamius* expertus eſt, citò moriuntur, ſecus quandoque ultra annum vivunt; cadaver bis expiſcatus ſum; in his cerebrum eſt intus ſero turgidum, eodem quod ex tumore dorſi aperto effluit, illudque ſerum ex cerebro ad dorſum, ex dorſo ad cerebrum libere refluit pro diverſâ corporis poſiturâ; datur via intra ipſam medullam ſpinalem à calamo ſcriptorio incipiens, quam hoc ſerum ſequitur; elapſo ſero hic tubulus evaneſcit; in tumore hiant vertebræ lumbares, & ibi datur ſaccus è vaginâ medullæ ſpinalis dilatatâ factus ſero turgidus; hujus ſeri fons eſt hydrocephalus, unde erecto corpore, tumor ab hac ſeri altitudine preſſus extenditur.

2. *Anæſtheſia plethorica* D. Ludovici, Collect. Academ. tom. 3. pag. 184. A.

Adoleſcens macer & ſtomacho debili, ſubitò mane loquelâ orbatus, ſi-

ne prævio affectu, ex quo mutitas oriri potuiſſet, vel prævideri; punctus in quibuſvis corporis partibus nullum tactûs ſenſum præbuit, licet acus altè infigeretur capiti, collo, humeris, dorſo, pectori, brachiis, abdomini, &c: ridebat æger, tùm admiratione hujus phænomeni, tùm quòd nullum incommodum præter mutitatem experiretur, quippè cæteras ſuas functiones per biduum facilè obibat; ſectis ranulis, & inde miſſo cruore, loquela reſtituta fuit, & ſenſus tactûs rediit, excepto levi ſtupore, qui cinnabaris ſemiſcrupulo aſſumpto, & potu ſudorifico, omnino receſſit.

3. *Anæſtheſia naſcentium* Junckeri tabul. 137 n. 2 de affectibus infantum. A.

Occurrit interdum ut infans recens natus, immobilis, adeoque nulla ſenſûs ſigna præbens, & tanquam mortuus jaceat.

Excitatur (a) inſpiratione in os & inteſtinum rectum, mediante fiſtulâ clyſteris; (b) fumo croci naribus immiſſo; (c) adſperſione aquæ frigidæ, vel vini; (d) ſuctione mammillarum; (e) cæpis diſſectis, & naribus admotis; (f) vapore cinnamomi maſticati in ejus os & nares inſufflato.

Hic morbus ab aſphyxiâ differt colore rubro infantis, ejus calore, imò pulſu vaſorum; procedit autem à labore partûs difficilioris, pabuli interea defectu; & ſæpiùs aſphyxiæ ſpeciem refert; attamen ab *Illuſtr. Junckero* ad anæſtheſiam refertur.

4. *Anæſtheſia melancholica*, *ſtupor* Ulrici Toggenburber Diſſert. Argentor. 1760.

Sutor adoleſcens ex gravi mœrore incidit ſenſim in inſenſibilitatem fatuitati analogam, ita ut nullo planè objecto commoveretur, pali ad inſtar lecto inſideret, oculos ſolo affigeret, & interrogatus ne verbulo quidem reſponderet: pulſus ſimul tardus, languidus, debilis; non, niſi invitatus, potum & cibum aſſumebat; minis tentatus, virgis cæſus, ambuſtus, punctus, vix levem doloris ſenſum indicabat: à biennio ita erat affectus anno 1756 in Noſocomio Berolinenſi: *D. Mutzell* fruſtra tentaverat phlebotomiam, ſalia media, tartarum tartariſatum, ſalia volatilia, camphoram, olea deſtillata, emetica, veſicatoria, balnea frigida, glaciem capiti raſo admotam, ea momentaneam tantùm ſenſationem excitabant. Demum viru ſcabioſum facto vulnuſculo brachio ejus inoculavit *D. Mutzell*, quod vix ſenſit æger, ſed poſt biduum febris acceſſit, quæ quartâ die fuit omnium intenſiſſima, cum pulſu celerrimo, anxietate, dyſpnœâ, ſuſpiriis; ſeptimâ die paululum remiſit febris, ſudor acceſſit, minimæ in cute puſtulæ rubræ apparuerunt; nono die æger loqui ac reſpondere cepit, anteactorum immemor; febris evanuit, puſtulæ exſiccatæ ſunt, & poſt tres ab inoculatione ſeptimanas omnino ſanus noſocomio valedixit. Hæc Berolini in Noſocomio Charitatis præſtitit *Excell. Medicinæ Profeſſor Mutzell.*

ORDO SECUNDUS.

ANEPITHYMIÆ.

EPITHYMIA eſt appetitus ſenſitivus, ſeu cupiditas. Anepithymia eſt debilitas, vel abolitio illius cupiditatis, ut famis, ſitis, libidinis, &c, citra ſoporem.

Quæ ſunt ad vitam & ſanitatem vel neceſſaria, vel utilia, vel dudum aſſueta, eò vehementiùs cupimus, quò ipſorum neceſſitatem urgentiorem percipimus; eò major eorum eſt neceſſitas, quò longiori tempore his caremus, & quò magis his aſſueti ſumus, atque de eorum utilitate magis perſuaſi, ſive id ratio & experientia docuerint, ſive præjudicium & mos, aut moroſitas nos deludant; de quibus conſulantur hiſtoriæ boulimi, polydipſiæ, picæ, nymphomaniæ, aliarumque veſaniarum.

Percipimus autem horum ſanitatis præſidiorum, ut alimentorum, veneris, tabaci, neceſſitatem ac utilitatem, vel directè per ſenſum partium his appetitibus famulantium, vel per memoriam voluptatum, quas horum præſidiorum uſu percepimus, adeoque ſi ſenſu careant organa famis, ſitis, libidinis, debilior, vel nullus exſurgit appetitus eſculentorum, potulentorum, veneris, &c: Si verò, licet hi ſenſus vigeant, anima aliis vehementibus pathematis detenta hæc præſidia reſpuat, deneget, omittat, eadem ſequetur anepithymia, ac ſi ſenſu carerent hæc organa.

Præſidia ſanitatis generaliſſima ſunt eſculenta & potulenta, quorum uſu ſcilicet vita debet conſervari: particularia verò, quibus etiam ad vitam individui minùs utilibus, plurimi vel mirè delectantur, vel ob conſuetudinem & præjudicium carere vix poſſunt, ſunt benè multa, ut uſus veneris, certorum alimentorum, ut vini, coffeæ, cocolatæ, tabaci, laudani.

Harum cupiditatum minoris momenti imminutio, aut mutatio, qualis obſervatur in graviditate, in morbis non ſolùm ſoporoſis, ſed etiam febrilibus, inflammatoriis, veſanis, &c, ſummam Medicorum attentionem meretur; verumtamen inter morbos non debent recenſeri, ſed tantùm inter morborum accidentia. Sint itaque ſequentia anepithymiarum genera.

XI. ANOREXIA, *Inappétence*, *Perte d'appetit.*

Eſt morbus, cujus præcipuum ſymptoma eſt notabilis imminutio, vel ceſſatio famis in jejunis.

Si verò morbi alterius comes ſit, vel accidens minùs præcipuum famis ceſſatio, rectiùs *inappetentia* dicenda eſt, ne morbus cum accidente confundatur.

Accidentia anorexiam comitantia ſunt *ciborum averſio*, ſeu cacoſitia, quæ tamen ab anorexiâ diſtinguenda eſt; aliud enim eſt cibos non appetere, aliud eos faſtidire & averſari; ſenſus plenitudinis, aut gravitatis in ventriculo, vitioſus ſapor oris, inedia, ſeu abſtinentia pertinax; unde aſthenia, languor animi & corporis.

Nomen derivatur ab *oregomai* appeto, & *a* privativo.

Dyſorexia eſt imminutio famis; *aſitia* verò, vel *apoſitia* eſt abſtinentia à cibis.

Fames eſt appetitus ſenſitivus, ſeu cupiditas eſculentorum; ea certis intervallis jejunos afficit, quia cibos identidem ſumendos eſſe ſentimus ad vires reparandas, & voluptatem percipiendam, ſimulque conſuetudini ſatisfaciendum; tria enim illa motiva nos ad edendum impellere ſolent. Si perceptio diſtincta horum motivorum nos excitet, tunc fames verè non eſt, ſed voluntas edendi, ſeu appetitus ciborum rationalis, qui ſæpè ſupereſt in anorexiâ, cùm, non fame, ſed ratione, ut aiunt, ad manducandum invitamur.

Perceptio confuſa vacuitatis in ſtomacho & primis viis, voluptatis ex cibis exſpectatio, conſuetudinis etiam energia, famem determinant; adeoque ſi anima, tum ob cauſas mechanicas, ut ſaburram, laxitatem, phlogoſim in ventriculo, tum ob cauſas morales, ut mœrorem, ærumnam, erotomaniam, dolorem, hiſce motivis non afficiatur, exſurgit inappetentia, quæ perperam apud Scholaſticos ſolis cauſis mechanicis, phyſicisve tribuitur.

1. *Anorexia paralytica* Boneti Sepulchret. tom. 2. obſ. unica. *Ob reſolutionem nervorum ſtomachi* Sennerti. C.

Si ea reſolutio ſit ſymptoma apoplexiæ, catalepſeos, cari, alteriuſve morbi ſoporoſi, hoc accidens ad hos morbos pertinet. Si verò ſola ſit nervorum ventriculi paralytica laxitas, vel perfecta, vel imperfecta, inde exſurget inappetentia pertinax, conſtans, iiſdem principiis tribuenda, quibus artuum paralyſis tribuitur; emeticis, catharticis, aquis Bellilucanis potu aſſumendis, impugnanda.

Huc referenda anorexia, quæ à narcoticorum abuſu procedit, circa quod narrant ex uſu atropæ belladonæ leviter deguſtatæ illicò tolli famem, imò deglutiendi facultatem; verùm experientia aliud docet: *Vide dæmonomaniam.* Vini quidem & liquorum fermentatorum abuſus, necnon fumus Nicotianæ, famem imminuunt; ſed vel quia inebriant, aut quia ſpiritus vini ſæpiùs hauſtus nervos indurat, adeoque ſenſationi impares reddit. Sic vidi ſpiritûs vini potatores demùm incidiſſe in anorexiam pertinaciſſimam; idem obſervat *Ettmullerus.*

2. *Anorexia pituitoſa; Eſtomac glaireux.* C.

Eſt ea quæ à viſcoſis, adipoſis, lentis humoribus in ſtomacho contentis excitatur, quod cognoſcitur ex ſenſu gravitatis in ventriculo, ructibus inſipidis, vomitione pituitæ inſipidæ, glutinoſæ, ex aſſumptis oleoſis, pinguibus, ſenſu repletionis, abſentiâ ſignorum alia principia indicantium.

In hac ſpecie indicantur eadem auxilia, ac in paralyticâ, & potiſſimùm emetica, ut ipecacuanha, quæ gluten incidit, reſolvit, tonumque ſtomacho reſti-

reſtituit: plus valet, air meritò *Ettmullerus*, in morbo vinum emeticum, quàm decem catharſes; aquæ thermales Bellilucanis affines etiam rectè uſurpantur; dein ad pilulas aloeticas, vinum abſinthii, elixirium proprietatis, ſimiliaque ſtomachica amara deveniendum eſt.

Vide Boerhaave de morbis à ſpontaneo glutinoſo.

3. *Anorexia plethorica* Plateri prax. lib. 1. cap. 22. *Anorexia catamenialis* Halleri. B.

Ea eſt quæ à copioſiori cruore, ſeu à plethorâ ortum ducit; eâ ſcilicet gravatur ſtomachus, & vaſa diſtenſa impediunt ejus corrugationem, cui fortè annectitur ſenſatio, famem determinans. Huc referenda anorexia à catameniis ſuppreſſis, quæ certè ſæpè phlebotomiâ tollitur: Anorexia à deſidiâ & defectu exercitii, aut quod eodem recidit, à ſuppreſsâ perſpiratione; cùm enim nihil magis famem excitet, quàm vacuitas ab uberi perſpiratione excitata, nihilque magis perſpirationem excitet, quàm exercitium & labor moderatus, ita famem extinguit plethora à perſpiratione ſuppreſſa, ſeu à vitâ otioſâ & inerti pendens. Ex obſervatis *Sanctorii* patet eos cibos qui famem minuunt, ut viſcoſa, frigida, boleti, caro ſuilla, fructus cucurbitacei, eos ipſos perſpirationem inhibere; ergo huc referenda anorexia ab his cibis oriunda.

4. *Anorexia febrilis* Boerhaave aphor. 644. B.

Eſt potiùs accidens quàm morbus, & eo nomine venit illa ſpecies, quæ omnes morbos inflammatorios & febriles comitatur, tum ob plethoram commotam, quæ his adjungitur, tum quia natura, negotio morboſo detenta, minùs percipit ciborum neceſſitatem, & potulenta tantùm frigida, ſubacida appetit; unde in his caſibus ægri videntur, cremoribus panis, oryzæ, avenæ potiùs cibandi, quàm eſculentis, quæ faſtidiuntur ab ægro, quæque deglutita difficulter digeruntur, ventriculumque gravant; ſæpiùs etiam in febribus impuris adeſt ſaburra bilioſa, putris, aut alia ſimilis, quæ ventriculum & os obducit, adeoque & famem, & guſtum tollit; & ut in febribus puris phlebotomia, potus diluens, refrigerans optimè convenit, ita in impuris cathartica primas partes tenent ad famem reſtituendam.

5. *Anorexia melancholica* Ramazzini de princip. valetud. pag. 757: Baglivi Pr. Med. lib. 1 cap. 14 §. 3. L.

Ambitioſi, aulici, mercatores, aliique qui fortunæ, aut honoribus inhiant, qui litibus implicantur, qui jacturas bonorum aut honorum metuunt, vel experiuntur, necnon qui ſtudio acri litterarum, ſcientiarum incumbunt, huic anorexiæ ſunt maximè obnoxii, quæ melancholica ideò dicitur, quia omnes veſanias mœrore ſtipatas, ut erotomaniam, nymphomaniam, ipſam melancholiam, maniam, alioſque morbos ejus ordinis comitari conſuevit.

In hujus ſpeciei curâ plures falluntur Medici, qui languorem ventriculi, oris amarorem, ſitim circa horas matutinas, flatus & hypochondriorum tenſionem videntes, malum vitioſæ digeſtioni, tanquam principio morbi tribuunt, cùm ipſa dyſpepſia, ut anorexia, animi pathematis ſit tribuenda; errant itaque illi, ſi inſontem ſtomachum catharticis & emeticis, calidiſque medica-

medicaminibus divexent, ac remedia moralia negligant. Optima *Baglivi* hac de re monita loco citato videantur, & inde diſcant Scholaſtici non in omnibus anorexiis eſſe putredinem incuſandam, nec ſpecies hujus morbi confundendas, ut theoriæ præconceptæ velificemur.

Huc ſpectat anorexia ex deſuetudine veneris *Galeni lib. 6. de locis.*

6. *Anorexia biliosa* Foreſti obſ. 7 lib. 18: Ettmulleri cap. 2: *Inappetentia à bile* Riverii, &c; Bonet. Sepulchr. obſ. 13. B.

Cognoſcitur ex ſapore amaro, nauſeâ, & vomitione bilis, calore, ſiti, ægrique temperamento.

Præmiſſo leni emetico, catharſis lenis eſt uſurpanda in ſero lactis, vel ſuperbibendo aliquot libras aquæ mineralis acidulæ; dein ad acida, ut ſyrupum granatorum, ribeſiorum, limonatam deveniendum eſt.

Huc videtur referenda anorexia canicularis, ſeu quæ æſtate ſæpiùs adoleſcentes, viroſque afficit, cum totius corporis calore vires frangente, agrypniâ, urinæ rubore, ſiti, &c; in quâ præmiſsâ catharſi refrigerante, ut ex aquis Aleſienſibus, ad balnea, aut ad limonatam, emulſiones, potum nive frigefactum, acidos fructus, recurrendum.

7. *Anorexia cachectarum.* C.

Eſt ea quæ ſcirrhos & obſtructiones viſcerum abdominis, ut ſplenis, hepatis, ventriculi comitatur. *Vide Salmuth. centur.* 2, & *Bonet. Sepulchret.* In omnibus quidem morbis, ſed potiſſimùm in cachecticis, inappetentia ſemper mala, ſemper ſuſpecta, ſemper timenda; poſt curatos morbos ſuperſtites recidivam prænunciat: nulla alia bona ſigna me exhilarant, ait *Baglivus*, ſi deſit fames.

8. *Anorexia exhauſtorum* Sanctorii Medic. Static. ſect. 6. *Frigiditas ſtomachi* Proſp. Alpin. de Ægyptiorum morbis. C.

Venus immodica nocet ſtomacho, unde ructus, apepſia, flatus, hypochondriaca pathemata, mœror, languor, macies, aſthenia, perſpiratio imminuta; inde lippitudo, palpitatio, hippus.

Maximè nocet venus ante digeſtionem peractam æſtivo tempore, non ſatis cupita, frequens, ſtante corpore, apud ſenes, ab imaginatione, non à naturâ excitata, &c.

Curatur alimentis liquidis facilis coctionis, uſu lactis, abſtinentiâ à venere, uſu ambaræ, cocolatæ, ginſeng, &c: Ægyptiis hæc ſpecies familiaris eſt, & ad hypochondriaſim duxit.

9. *Anorexia à ſaburrâ.* B.

Ea eſt quæ à reliquiis alimentorum indigeſtis, in ſtomacho hærentibus, crudis, provenit, ſive quia copia major eſt aſſumpta, quàm quæ viribus coctricibus digeri poteſt, tum quia qualitas dyſpepta alimentorum cum ventriculi debilitate ad apepſiam concurrit.

Curatur abſtinentiâ à cibo, uſu potûs calidi, coffeæ, infuſo abſinthii, centaurii minoris, chamædryos, quæ ſi non revocent famem, ad cathartica, aut etiam emetica deveniendum, indicata à capitis gravitate vertiginosâ, ructibus, nauſeâ, ſtomachi pondere.

Pinguia,

Pinguia, oleoſa, viſcoſa, tenacia alimenta anorexiam præ aliis excitant. Idem efficiunt potus frequentiores emulſionum, limonatæ, hordeati, eſus fructuum refrigerantium, ſi æſtas calidior, temperamentum bilioſum, ætas juvenilis permiſerint.

10. *Anorexia mirabilis; Longue abſtinence.*

Eſt ea abſtinentia à cibo & potu, quæ, vitâ ſuperſtite, per menſes & annos perſeverare dicitur.

Sæpiùs eſt inedia ſimulata; verùm pituitoſi, maniaci, nymphomaniacæ, ſoporoſi, paralytici, &c, diutiſſimè inediam tolerant.

Mira eſt inedia totius claſſis amphibiorum, & maximæ partis inſectorum; colubrum per duos annos in vaſe vitreo ſine cibo ſervavi vivum; totam hiemem ſomno indulgent glires, & per novem menſes dormiunt omnes viperæ, ſerpentes, muſcæ plures, &c.

Neceſſitas cibi urget in ratione, 1° jacturæ prægreſſæ; 2° acrimoniæ ſanguinis; 3° ſenſibilitatis ſubjecti.

Perſpiratio nulla erat, nulla ſordities induſiorum per annum in virgine Vivarienſi, quam nihil toto hoc tempore comediſſe aſſerunt. Ovum oleo illitum per plures annos ſervatur edule & incubatui aptum. Mures Alpini pinguedine ſuâ, & triplici omento hieme ſuſtentantur. Apoplectica viginti dies nihil deglutire potuit: ex *Beccari.* Pater Leauté totam quadrageſimam pluries tranſegit ſine alio cibo potuve, quàm quæ ad ſacrificium adhibentur. Melancholicus ſe Meſſiam eſſe putans, quadraginta ſex dies cibo & potu abſtinuit: *Act. Bononienſ. tom.* 2.

11. *Anorexia Neophytorum.* A.

Neophyti, ſeu nuper nati, poſtquam abſtinuerunt à lacte per diem, mammis admoti omni ferè bihorio ſugunt; qui verò parciùs, rariùſve papillam apprehendunt, & non appetunt, illi utplurimùm ſunt qui ante novimeſtre ſpatium ex utero ſunt excluſi; illi ſcilicet ſegnes ad lactendum, dormitabundi, papillam oblatam ſtatim dimittunt, & ſæpius ſine ullâ causâ, eâdem ferè die quâ naſci debuiſſent, obeunt. Si verò papillam avidè quidem labiis apprehendant, & exſugere conentur, mox gemebundi dimittant, illi non anorexiâ laborant, ſed vel fræno linguæ impediuntur, vel torminibus ob meconium retentum vexantur. In hoc ultimo caſu ope mellis, ſyrupi roſacei, vel mannæ, necnon olei amygdalini, meconium evacuandum eſt.

12. *Anorexia arthritica; Debilitas & languor ventriculi* Sydenhami de podagrâ, pag. 484. L.

Eſt præcipuum ex ſymptomatis quæ podagricos divexant cùm jamdudum paroxyſmis debilitati ſunt, aut cùm liquoribus ſpirituoſis olim indulſerunt, necnon cùm emplaſtris repellentibus uſi ſunt, & topicis refrigerantibus ad dolorem mitigandum: multa auxilia expertus *Sydenham*, ut vinum Gallicum, theriacam, nullum potentius invenit quàm hauſtus quoſdam vini Canarienſis, non neglecto tamen exercitio, ſine quo æger vix diù ſervari poteſt.

13. *Anorexia Stwartiana*, Philoſ. Tranſ. N. 414.

Ex vulnere cyſtidis felleæ, bile per vulnus in cavum abdominis effluente, oritur anorexia, ſine febre, cum alvi conſtipatione, agrypniâ, borborygmis, doloribus abdominis à flatulentia oriundis; nulla chylificatio, nulla dejectio; hæc in homine obſervaverat *Stwartius*: hoc de arte in canibus excitavit tusâ ſtyli ope veſiculâ felleâ.

XII. Adipsia, *Manquement de ſoif.*

Eſt ſuppreſſio cupiditatis potulentorum, ſeu ſitis imminutio, aut abolitio morboſa.

Quoniam magna pars eſculentorum conſtat aquâ, ſeu ſucco aquoſo, quo ſitis compeſcitur; hinc fit ut plurimæ ſint mulieres, quæ ſine potu valent & vigent; aſt ſi victu ſicco omnino utantur, ut quandoque hydropibus præſcribitur, potûs neceſſitas ſe prodet; ſunt tamen qui per menſes etiam æſtivos, totumque quadrageſimale jejunium cibis eo tempore licitis tantùm utentes à potu abſtinent.

1. *Adipſia primaria.*

Pendet à temperamento pituitoſo, frigido: Meritiſſimus Academiæ Toloſanæ ſocius D. M....., vir morum ſuavitate, ingenii cultura, eruditione eximius, nunquam ſitit, & menſes integros à potu abſtinet, etiam æſtate fervente. Novi olim mulierem quæ quadrageſimalis temporis intervallo omninò à potu abſtinebat ſitis defectu: ea tamen erat temperamento vivido, ad iram prono, prædita.

2. *Adipſia ſymptomatica.*

Ea eſt quæ morbos ſoporoſos, deliros, tuſſim, pleuritidem, ſimileſque comitatur.

Adipſia in morbis acutis, ut tritæophyâ ardente, ubi fervor & ſiccitas potum imperare videntur, delirium ſignificat.

Adipſia in pleuritide, peripneumoniâ, tribuitur vulgò tuſſi, cujus ratione lingua continuo ſero humectatur.

XIII. Anaphrodisia, *Atechnia* Pathol. methodic.; *Impuiſſance virile.*

Eſt abolitio libidinis, ſeu appetitûs actûſque venerei ad prolem generandam neceſſarii; unde virorum impotentia, ſterilitaſque.

Impotentia virorum datur, eaque abſoluta, cùm nullo tempore, etiamſi adulti ſint, & aliunde ſani, nequeunt coitum celebrare, 1° defectu erectionis; 2° defectu ejaculationis; 3° defectu ſeminis fertilis.

1. *Anaphrodiſia à paralyſi*, Ettmuller de læsâ penis erectione, pag. 460. L.

Ea eſt quæ pendet à paralyſi muſculorum erectorum, qui iſchio-cavernoſi dicti nervos ab ultimis paribus oſſis ſacri accipiunt, & contracti penem oſſi pubis apprimunt, unde transfluxus ſanguinis per venam ibi compreſſam impeditur, dum influxus in arterias penis per libidinem adaugetur, inde

inde cellularum corporum cavernoſorum, balani, textuſque urethræ diſtenſio, peniſque rigiditas, & erectio ad coitum neceſſaria.

Reſolutio nervorum penis accidit in paraplegiâ, hemiplegiâ, morbis omnibus ſoporoſis, ſed ſpecialiter ex caſu in dorſum, os ſacrum & vicinas partes, ut vidit *Hildanus centur. 6 obſ. 59.*

Adoleſcens Rhætus, ſalax antea, hoc morbo ab aliquot annis laborans, ſenſûs venerei & motûs erectionis omninò incapax; immerſo aliquoties pene intra decoctum ſeminis ſinapis eum ſanavit *D. Chaptal.*

2. *Anaphrodiſia gonorrhoica;* L.

Eſt impotentia virilis oriunda ex ſpontaneo ſeminis effluxu inter alvum deponendam, aut ad initium erectionis; accidit verò maſtupratoribus, frequentes gonorrhœas paſſis, imò qui nimioperè veneri etiam puræ indulſerunt. De his vide *Bradyſpermatiſmum* & *Gonorrhœam.*

3. *Anaphrodiſia magica* Kempfer. amœnitat. faſcic. 3 pag. 658. L.

Apud Indos, & in ſpecie Macaſſaros, non ſolùm verbis & actionibus vanis, ſed præterea mediis naturalibus, vel ſaltem effectum intentum ſæpe ſortientibus utuntur, qui procum vel adulterum ligare volunt & enervare: alibi hoc præſtant per ſeram clauſam, ligulam conſtrictam, cultrum parieti infixum, vel ligaturam tollunt mingendo per annulum ſponſionis, vel per anſam lapidis ſepulchralis, ſimilibuſque ineptiſſimis phylacteriis; aſt apud Macaſſaros vir conjugem aut amaſiam ligaturus linteum ejus menſtruo cruore pollutum comburit, ex cineribus & pauxillâ terrâ Priapi figuram fingit urinâ additâ, iconem cautè ſervat ſiccam; quandiù ſicca fuerit, nil ipſi ab amaſiâ aut conjugis fide timendum: ſi verò humectatur icon, & marito & aliis tamdiù patebit aditus. Hæc fabulatur *Kempferus*, qui addit in Oriente nullas nuptias celebrari, quin adſit ſaga, quæ ſingulari modo ligaturam & faſcinum avertat. Illarum ligaturarum formulam dudum tradidit *Virgilius* Ecclogâ octavâ.

Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores;
Necte, Amarylli, modo; &, Veneris, dic, vincula necto.

4. *Anaphrodiſia à mariſcis* G. Cockburn Eſſais d'Edimbourg. tom. 2. artic. 27. L.

Impotentia coeundi ab hæmorrhoidibus internis in muliere, quæ conjugis amplexus tolerare non poterat, ob dolorem vaginæ à mariſcis internis oriundum, & in coitu tantum incommodum. Sanatis mariſcis convaluit.

5. *Anaphrodiſia ab urethræ vitio.* L.

D. La Peyronie refert exempla ſterilitatis ob ejaculationis defectum, ſemine ob pravam directionem orificiorum in veſiculis ſeminalibus juxta verumontanum ad veſicam urinariam retrogredi ſolito. *Vide Dyſpermatiſmum.*

D. Petit ſimilem ſterilitatem ſanavit per inciſionem ſimilem illi quæ inſtituitur in lithotomiâ per magnum apparatum inſtitutâ.

André Chirurgus obſervatione octavâ de morbis urethræ, oſtendit erectionem

nem impeditam eſſe, proindeque ejaculationem à duritie ſcirrhosâ latente ubi concurrunt corpora cavernoſa.

Curatio utplurimum per candelas cereas vel plumbeas ſæpiùs in urethram immiſſas, & aliquot horis quotidiè retentas obtinetur; inde ſubſequitur uber proventus muci, vel ut alii putant, puris viſcoſi, quo liberatus ille canalis patentior evadit, reſolvuntur obſtructiones, lapillulis, grumis exitus paratur; & ſi concurrat litus mercurialis, quippe ea vitia gonorrhϾ ſyphiliticæ ſæpiùs ortum debent, virilium organorum robur & libertas reſtituitur; perperam in his caſibus paralyſeos remedia adhibentur.

ORDO TERTIUS.

DYSCINESIÆ.

SUNT morbi quorum præcipuum ſymptoma eſt debilitas, imminutio aut ſuppreſſio motûs muſcularis in organis libertati ſubditis, ut in artubus, linguâ, aliiſque, quæ immobilitas nec dolori nec ſopori tribuenda ſit.

A *dys* difficulter, & *kineo* moveo, unde *kineſis* motio.

Ad motum muſcularem requiritur, 1° motivum quod vel voluntatem vel cupiditatem excitet ad agendum; ſic defectu motivi quieſcimus, etiamſi motrice facultate polleamus: 2° ſufficiens impetus fluidi nervei à cerebro ad partes immiſſi, unde deficiente hoc fluido, ut in metu, leipothymiâ, ceſſat, aut imminuitur motus: 3° permeabilitas nervorum, quos hoc fluidum pervadere debet extra vel intra muſculos, unde ligatis, preſſis nervis ceſſat motus: 4° muſcularium fibrarum flexilitas debitâ cum elaſticitate, unde ſi rigeſcant, aut ſi flacceſcant, omninò nullus motus muſcularis.

Multum erravere Galenici, qui ferè omnes hos morbos laxitati fibrarum, & humiditati tribuerunt; facultas etenim movendi pendet partim ab animæ, partim à corporis ſtatu; anima ſcilicet à pravo nuncio, à metu, terrore, deliquio, licèt corpus benè ſe habeat, hanc facultatem vel amittit, vel exerere non poteſt per aliquod tempus.

Quoad ſtatum machinæ, vel vitium eſt in cerebro, inde verò ſæpè oriuntur comata, ſeu motuum omnium liberorum, ſenſuumque feriatio; vel deficit actio ſanguinis arterioſi in ipſis cerebri vaſis, unde ſilent omnes cerebri functiones, & tunc præter ſenſuum & motuum liberorum feriationem, languent etiam, vel ferè evaneſcunt motus vitales cordis & pectoris, ut in ſyncope.

Aſt ſi in nervis, muſculiſque hæreat vitium, excitat dyſcineſiam, quæ partialis eſt morbus, in quo plurimi ſenſus in aliis partibus, plurimique motus, ut cordis, perſeverant, unde differt hic ordo à ſubſequentibus.

Qui confundunt poteſtatem agendi, ſeu vires potentiales, cum intenſitate

tate & quantitate actionis, ſeu cum viribus actualibus, illi celebrem diſtinctionem ebuccinant inter vires oppreſſas, ſeu *debilitatem falſam*, & vires exhauſtas, ſeu *debilitatem veram*, quæ reapſe diſtinctio ſummi eſt in Medicina momenti; cùm enim vires ſunt exhauſtæ à phlebotomia, emeticis, catharticis, cavendum eſt maximè ne omninò vitales vires deficiant; & è contra cùm ſunt oppreſſæ, gravis morbus tolli nequit ſine eorum auxiliorum interventu.

Natura, quæ eſt vera facultas motûs & principium virium motricium, potiſſimùm vitalium, in ſtatu ſano pacato, cùm vires potentiales maximas poſſidet, vires actuales exiguas exerit & impendit, hinc pulſus mollis, tardus, parvus, ſi conferatur cum pulſu hominis ſynocho vel tritæophyâ à pluribus diebus oppreſſi, & cujus facultas quotidie minor & minor evadit.

Cognoſcitur debilitas naturæ, 1° ex eo quod vires ſolito majores impenderit æger, nec debitâ digeſtione aſſumptorum, ac interpolatâ corporis & animi quiete reſarciverit; ut qui febre acuta, vel phlegmaſia, vel convulſione, multùm de fluidi nervei copiâ amiſit; ea enim copia deperdita proportionalis eſt intenſitati & durationi motuum, numero & magnitudini muſculorum moventium, ac durationi morbi; illi reapſe debilitati ſunt in ipſa facultate, etiam cùm vires majores exerunt, quod patet ex laſſitudine paroxyſmos febris, phlegmaſiæ, convulſionis ſubſequente.

2° Facultas debilitatur ab inedia, aut, quod eodem recidit, à vitioſa aſſumptorum digeſtione; quippe vires quotidie reparari debent per novam fluidi nervei ſanguiniſque productionem; verùm deficiente bonâ chyloſi, deficit ſanguinis & fluidi nervei reparatio, ergo vires naturæ pari paſſu fatiſcunt; & quoniam in febribus & phlegmaſiis digeſtiones parùm fiunt, nec cibi ita nutrientes adhibentur ac in ſtatu ſano, in illis ratione detrimenti virium, & defectu reparationis earum naturam reapſe debilitari neceſſum eſt.

In morbis evacuatoriis, tum ob motus violentos quibus plerique ſtipantur, maximè ſi febre pyrexiâve comitentur, magna copia fluidi nervei cum aliis humoribus evacuatur, nec pari paſſu reparatur; cruoris enim ea bona qualitas, quæ fluido nerveo reparando requiritur, minimè pari paſſu reſtauratur quo novus chylus accedit, unde licet eadem fluidorum maſſa in cachecticis ſuperſit, non tamen eadem ſanguinis qualitas &, ut aiunt, ſpirituaſcentia vel activitas remanet, unde à fluxibus quibuſvis, maximè verò ſanguifluxibus, natura debilitatur & vires exhauriuntur.

In doloribus, tum propter repetitos niſus fibrarum, tum propter mœrorem animæ, tum propter vitioſam ciborum digeſtionem, tum propter uberiorem perſpirationem, vires naturæ abſumi certum eſt; multò verò citiùs ſi febre aut pyrexiâ ſtipentur, ut in pleuritide; ſi animi dejectionem ſecum adducant, ut gaſtrodynia, cardialgia; & ſi ſanguifluxum comitem habeat, ut dyſenteria.

Magna eſt in viribus æſtimandis habenda ſexûs, conſtitutionis, & ætatis

ratio; ſunt homines toroſi, quadrati, qui ſub eadem ætate triplo, quadruplo ſunt robuſtiores aliis, adeoque morbum ejuſdem gradus ſuſtinent diutiùs cum multo minori laſſitudine & debilitate; acuti tamen morbi febriles & inflammatorii ſunt in illis pro gradu roboris nativi intenſiores quàm in aliis, & in hoc caſu æquè citò debilitantur ægri. Pueri & ſenes multò minùs robuſti ſunt quàm adoleſcentes & in ætate conſiſtenti poſiti; & cùm ultra ſexageſimum annum deventum eſt, à phlebotomiis & catharticis multum infirmantur, qui trigeſimo ætatis anno ea medicamina ſine ſenſibili virium detrimento ſuſtinuerant. Mulieres demum, potiſſimùm delicatiùs educatæ, & molli animo donatæ, ab evacuantibus & commoventibus medicamentis turbantur & enervantur, multò magis quàm viri; quantò verò hoc in arte Medica metiri non datum eſt; longus uſus, ſagacitas & judicium Medici hanc æſtimationem approximando tantùm inſtituunt.

Quantacunque ſit actualis debilitas, auxilia medica, ut phlebotomia, emetica, cathartica, neceſſariò in uſum ſunt vocanda quæ à morbo indicantur, modò ſufficiens ſit habituale robur; nec repugnat robur habituale cum debilitate actuali conſiſtere, ſeu ut vulgo dicitur vires eſſe oppreſſas & non exhauſtas.

Quò malus eſt recentior & levior, eò robur ſuperſtes majus eſt ſeu à robore nativo minus recedit, adeoque fortiora & pluries repetita evacuantia & commoventia auxilia æger ſine periculo tolerare poteſt. Sit carus, ſit cardialgia cum actuali debilitate ſumma, quæ adoleſcentem priùs robuſtum nuperrimè invaſerit, phlebotomiæ repetitæ, ſi plethora carum inducat, non ſolùm non exhaurient vires ægri, imò illas reſarcient, tollendo obicem circulationi & virium exercitio oppoſitum. Emetica & cathartica, ſi cardialgia à ſaburra ſtomachi pendeat, vires reparabunt, & ſtomachum hâc ſarcinâ prægravatum ſublevabunt.

Magna itaque ratio habenda eſt temporis à quomorbus cepit, & roboris nativi quo pollebat homo antequam ægrotaret; nam quò morbus eſt recentior & robur nativum majus, eò fortiora medicamina tolerare poteſt, eòque fortiora indicantur quò morbus actualis eſt gravior.

In morbis chronicis, ut cachexiis, fluxibus inveteratis, ſerò advocatus Medicus nequaquam poteſt valida evacuantia & commoventia adhibere, quæ in acutorum initio neceſſaria ſunt; quia quò diutius morbus duravit, eò magis ac magis naturæ robur nativum imminutum eſt; circa quod tamen obſervare eſt, non tam vim ipſorum medicaminum abſolutam quàm eorum actionem in dato ſubjecto reſpiciendam eſſe; quippe idem medicamen quod hyſtericam exhauriret, ut pote valde ſenſibilem, & ipſi hypercatharſim excitaret, aſcitico, apoplectico, phlegmatico præſcriptum nullam evacuationem aut commotionem excitaret, nec proinde robur ipſius peſſumdaret; actiones enim medicaminum irritantium ſunt ſubjecti ſenſibilitati proportionales.

XIV.

XIV. MUTITAS; Græcis *Anaudia;* Quibuſdam *Aphonia*, *Anaude*, *Alalia*, imò *Cophoſis; la Mutité.*

Eſt impotentia voces articulatas edendi, ſeu ſermonem proferendi.

Vox eſt ſonus ab ore & larynge editus animæ ſenſis reſpondens, iiſque ſignificandis deſtinatus: Græcis *phonos* dicitur, unde *aphonia*, ſeu vocis privatio, quæ à mutitate multùm diſcrepat; datur enim mutitas ſine aphoniâ, non tamen aphonia ſine mutitate, niſi confundamus muſſitationem cum loquelâ.

Muſſitare eſt motibus oris & linguæ exprimere verba cum ſono ita debili, ut vix audiri poſſit; ſic muſſitant quibus vox extincta dicitur, & ferme ſine voce loquentes audiuntur, quia dùm quis idiomate nobis familiari loquitur, nos ejus ſenſa partim ex loquelâ ſonorâ, partim ex geſtu, nutu, motibuſque oris & linguæ ejus mentem aſſequimur.

Aphonia vera eſt accidens morbos ſoporoſos, & ſyncopales concomitans, unde pro comate apud *Hippocratem* paſſim uſurpatur; pendetque tum 1° ex debiliore impetu aëris in chordas vocales exſpirati, ut in ſummâ tum totius, tum pectoris debilitate, necnon ex amplo vulnere pulmonis; 2° ex inertiâ, immobilitate, eroſione chordarum vocalium.

Chordæ vocales ſonum edere nequeunt, niſi tendantur; tenduntur autem actione muſculorum thyroideam cartilaginem ab arytænoideis abducentium, maximè vi cricothyroideorum, unde immiſſo digiti apice intra foſſulam quâ diſtinguitur cricoides à thyroideâ, ex preſſione digiti ſurdus etiam vim vocis editæ poteſt æſtimare; hinc paralyticis illis muſculis aphonia accidit, ut reſectis nervis recurrentibus, qui ad hos muſculos tendunt, ut experiebatur *Galenus.* Idem accidit, ſi ulcere exedantur chordæ, ſi tumore adnato premantur, diſtrahantur, craſſeſcant, adeoque immobiles evadant; his poſitis neceſſariò ſequetur mutitas aphona.

Loquela eſt vox articulata, ſeu ope cavi narium & oris, uvulæ, linguæ, labiorum & dentium modificata, ita ut non ſolùm ideis confuſis referendis par ſit, cui ſcopo ſufficit clamor, ſuſpirium, riſus, fletus, aliæque voces bruto & homini communes; ſed ut ad ideas diſtinctas & ſyllabarum ſeriem his ideis reſpondentem ſignificandas ſufficiat. Muti itaque illi ſunt, qui licet ſonos pathematis reſpondentes, & brutis communes edant, mentis ſuæ ſenſa verbis diſtinctè efferre nequeunt; differunt autem muti à balbis in eo quòd nullam ſyllabarum ſeriem pronuncient muti; balbi verò tantùm quaſdam ſyllabas, vel minimè, vel imperfectè pronuncient: hinc differentia inter mutitatem, ſeu anaudiam, & pſelliſmum, ſeu balbutiem.

Mutitas eſt impotentia vel ſincera, vel ſimulata ſermonem edendi, pſelliſmus rectè ſyllabas omnes pronunciandi.

Tyrocinio indigemus non ad vocem, ſed ad loquelam; opus enim eſt ut infans, imitator nutricis ſedulus, pronunciandis diverſis, quas audit, ſyllabis aſſueſcat, illaſque ſyllabas laborioſè combinando, quæ ſibi neceſ-

ſaria

ſaria ſunt, jam puer petere addiſcat. Hinc muti ſunt, & qui audiendi facultate carent ſeu ſurdi ab ortu, & qui ſtupidi & hebetes, imitandi vel quærendi utilia, nullo appetitu gaudent, vel qui nullâ ſenſatione, aut imaginatione ad loquendum incitantur, ut ſomno detenti, quique demùm loqui omnino recuſant, ut in melancholia ſilente & ecſtaſi, ſimilibuſque morbis.

1. *Mutitas à Gloſſolyſi. Paralyſie de la langue.* L.

Lingua eſt certè primarium loquelæ inſtrumentum, eâ ſiquidem non ſolùm litteras linguales dictas propriè effingit, ut L, R, ſed cum dentibus dentales, ut D, T, S, Z efformat, dorſo ſuo ſurſùm flexo gutturales producit aërem retrorſum repellendo, ut G, K, M. Interea viſi ſunt quidam elingues loquendi facultate prædití; illis ſiquidem vel ex oris baſi, vel è lateribus oriebatur, aut inter loquendum exſurgebat quædam caruncula linguæ vices ſupplens. Si verò reſoluta ſit lingua, motuve careat, nil ejus vices ſupplere valet; cognoſcitur verò ejus reſolutio ex eo quod ipſam ægri movere, nec exerere valeant, licet mentis compotes; inde etiam difficilis deglutitio, & ciborum in ore volutatio.

Hæc ſpecies ſæpiſſimè apoplexiam ſequitur, & hemiplegiam plenariam comitatur.

Curatur difficillimè per draſtica, emetica; ſæpiùs ab eodem principio revertitur apoplexia; ſialagoga optima ſunt pyrethrum, radix hellebori fœtidi maſticata, fumus Nicotianæ, hujus maſticatio, uſus internus caſtorei; mari, pulegii, ſalviæ flores, ſemina, ſub formâ theæ; duciæ ex aquis Bellilucanis.

Huic ſpeciei affinis eſt ratione principii mutitas partialis à *P. Romelio* obſervata in quinquagenaria hemiplegica, quæ preces ſuas, eaſque ordine aſſueto rectè proferebat; ſed alia verba, ne ſyllabam unam, unquam pronunciare poterat. *Collect. Acad. Tom. 3 pag. 508.*

2. *Mutitas traumatica* Fabric. Hildani. B.

Qui torturam patiuntur non ſolùm muti ob atrocem dolorem fiunt, quandiu torqueri pergunt, ſed etiam in epilepticum ſoporem labuntur ut ipſe vidi, & *Fabricius Hildanus* rectè monet. Judices quandoque falluntur, qui reos illos voluntarie ſilere putant, hinc miſeros crudeliùs torquent; aſt à tractione ſympathicâ nervorum recurrentium pendet illa mutitas: vidi miſerum ex duriori torturâ non ſolum obmutuiſſe, ſed etiam omnem ſenſum amiſiſſe, cum rigiditate & vibratione ſpaſmodicâ totius corporis, maxillæ conſtrictione, & dein febre acutâ, quæ omnia diem integrum perſeverarunt, metuente judice, ne mors ſupplicium ultimum præverteret.

Obſervavit *Thiermairius* mutitatem biennem ortam ex contuſione colli, quæ præſcripto cathartico demùm ſanata fuit.

Mutitas à nervis recurrentibus excìſis non ſolùm obſervata eſt à *Galeno*, ſed ab aliis Auctoribus in brutis excitata, imò in ſcrophuloſo homine ex reſectis glandulis colli producta fuit.

Muti-

Mutitatem ſeu aphoniam à vulnere thoracis ortam obſervavit *Munnicks*.

3. *Mutitas à narcoticis* Mangeti Bibliotheca Pract. de Paralyſi, pag. 757 & 758. Vide Scholia Thiermaierii. B.

Quibuſcumque vinum ſeminibus daturæ infectum præbuere latrones circa Monſpelium, ſuperveniebat mutitas, ita ut æger per unam alteramve diem, licet vigil, interrogatis reſpondere minimè poſſet.

Ab opio in aurem immiſſo contra otalgiam, ſecutam eſſe mutitatem obſervavit *Galenus*. Vidi ipſe mutitatem ſimiliter fugacem à baccis atropæ belladonæ, à radicibus hyoſcyami ingeſtis; idem accidit cum temulentiâ, imò à vini abuſu balbuties orta quotidie obſervatur.

4. *Mutitas elinguium* Manget. Bibliothec. de paralyſi, pag. 748, de Juſſieu Mem. de l'Acad. R. des Sc. L.

Lingua exeditur ab ulcere in cynanche ſphaceloſâ & pædanchlone Aëtii, in variolâ malignâ, in ejus cancroſo ulcere, aliiſque caſibus.

Præciditur non raró ejus apex in epilepſiæ inſultu, unde mutitas, ſed fugax; nam ſanato vulnere, loquela reſtituitur, licet balbuties quædam ſuperſit. Imò recreſcere linguam docent *Horſtius*, *Thiermaieriuſ*que.

In linguæ locum intumeſcit quandoque baſis oris, & ſic elingues loquela gaudentes viſi ſunt.

De hoc morbo vide *Rollandi Agloſſo-ſtomographiam* in *Mangeti Bibliothecâ Med. Pr.*

5. *Mutitas à ſiccitate.* B.

In febribus malignis ita areſcit, & exſiccatur quandoque lingua ut ligni duritiem æmuletur cum nigredine; inde loquendi impotentia, ſed fugax.

Viſa eſt lactans mulier à longiori lactatione hunc morbum traxiſſe, & ablactato alumno loquelam recuperaſſe.

6. *Mutitas ſpaſmodica* Sennert. de ſcorbuti ſignis, cap. 4; *Mutitas hyſterica* Patholog. methodicæ. B.

Vidi alium, ait *Eugalenus*, loquendi potentiâ orbatum, nonnullis apoplecticum quid eſſe exiſtimantibus, cùm potius organorum vocis eſſet contractio, vel quædam convulſio; cùm æger ipſe poſtea referret ſe eo loci dolorem & contractionem quamdam ſenſiſſe.

Hac ſpecie laborant non raró hyſtericæ, quæ ſibi fauces quaſi vinculo conſtrictas ſentiunt, & aphonæ aliquandiù remanent.

7. *Mutitas proæretica* Menjotii de Mutitate Diſſert. *Silentium* Plinii.

Ea eſt vel ſimulata quæ non infrequens apud mendicos, puellas, &c, vel à melancholiâ, aut ecſtaſi ortum ducit: nec rarum eſt videre melancholicos, attonitos, per annum & ultra ſilere omnino.

8. *Mutitas ſurdorum. Mutité des ſourds de naiſſance.* Philoſoph. Tranſ. Wallis. L.

Qui ab ortu ſurdi ſunt, muti etiam ſunt neceſſariò, quia loquelæ tyrocinio deſtituti, non verò quia aphoni; etenim voce gaudent & ſua cogitata non ſolum ſolerti geſtu, ſed etiam voce ſimplici exprimunt; quippe ingenii acumine, necnon cæteris ſenſibus, ut viſu, tactu, guſtu, olfactu

exquiſitioribus gaudent. Illi A exclamant cùm gaudent, I cum indignantur & iraſcuntur, O cùm commiſerantur, &c: deficit verò loquela ſeu vocis articulatæ diſtinctis ideis reſpondentis pronunciatio.

Artem loquendi primus ſurdos docuit *Ammanus* Amſtelodami, & *Walliſius* celebris Londinenſis Mathematicus; hodiè Pariſiis hanc exercet *Pereira*, his autem principiis innititur.

1° Digito inter ſcutiformem & annularem laryngis cartilaginem ſui præceptoris motum tyrones explorent, ut ſentiant diſcrimen ſimplicis hiatûs à voce ſonorâ, & ſoni acuti à ſono gravi, nam digitus eò fortiùs premitur, quò vocis tonus eſt altior & acutior. 2° Attentè obſervet diſcipulus præceptoris labia, dentes, linguam, palatum, & coram ſpeculo hos motus imitari diſcat. 3° Digito ante os vel ante nares præceptoris datas litteras pronunciantis admoto, ſentiat num ab ore, num à naribus aër emittatur, ut diſtinguat & imitari diſcat litteras orales & naſales. 4° Quamcumque litteram etiam errando proferat, præceptor applaudat, & pluries huic pronunciandæ aſſueſcat diſcipulus antequam ad alias litteras tranſeat. 5° A ſimpliciſſimis & facillimis litteris initium ſumatur, ut à vocalibus, dein à labialibus antequam ad diphthongos, ad litteras exploſivas, ad ſyllabas, &c, deveniat. 6° Singulas litteras quas rectè pronunciare didicit, delineet, & delineari ab ipſo jubeat præceptor, ut ideam delineatæ litteræ, cum ideâ motûs organorum ipſam comitantis connectere diſcat; imò objectum delineatum coloribus expreſſum, vel præſens ipſi oſtendatur, cùm fieri poteſt.

Vocales ſunt, *a*, *e*, *i*, *o*, *u*: diphthongi ſunt vocales combinatæ, & ferè ſucceſſivè pronunciatæ, ut *ai*, *au*, *ei*, *eu*, *ou*, *oi*, *uy*, &c.

A gutturalis eſt, depreſſâ maxillâ inferiori, linguâ exporrectâ, ore patulo fit.

E & I ſunt dentales, glottide dentali anguſtatâ, labiali patulâ: ad I proferendum glottis dentalis anguſtior, lingua dentibus imis propior.

O, U, W ſunt labiales, glottis labialis oblonga, anguſta in U minor, anguſtior quàm in O.

Conſonantes pronuncientur ſine ulla vocali antecedenti vel ſubſequenti, more novæ methodi alphabeticæ, ſecus progreſſus diſcipuli multum retardantur. Sic M, F pronuncientur non *emme*, *effe*.

Conſonantes labiales omnium facillimè proferuntur, aëre à glottide labiali ferè clauſâ ad nares repercuſſo, cum levi exploſione diductâ hac glottide ſic pronunciantur M, B, P.

Conſonantes *mutæ* non exploſivæ ſunt *j* vel *g* molle, *ch* Gallorum, S, F, V: *exploſivæ* ſeu quæ paululum retentum aërem cum impetu explodunt ſunt kappa ſeu C durum necnon G gamma, & dentales D, T: atque labiales B, M, P. Ad V & F ſeu φ requiritur glottis ex dentibus ſuperioribus & labio infimo facta anguſtiſſima: diductis digito utrinque labiis ſi P pronunciare velis, orietur F.

Naſales ſunt M, N, Gn, quas naribus digito compreſſis nunquam pronun-

nunciabis, cùm ad eas proferendas aër è naribus potiſſimum erumpere debeat.

Linguales ſunt L & R: pronunciatu difficillima eſt R, hujuſce loco Arverni ſæpe L proferunt, & Gallo-provinciales; quique linguâ craſſiori ſunt donati, ſonum raucum hujus R loco edunt.

Gutturales ſunt H, Gamma, Kappa.

Naſales ſunt partim quæ naribus obſtructis difficulter pronunciantur, ut B, P, M, D, T, F, G, H, K, N, Q, R, X. Cæteræ ſunt A, E, I, O, U, C, L, S, Z, quæ maximè orales.

Maximè affinis eſt D & T; B & P; S & Z; F & V; Gamma & Kappa; eæ gradu aſperitatis & exploſionis ab invicem diſcrepant.

Gutturales aſperrimæ & ſtertoroſæ redduntur cùm uvulæ tremulus motus concurrit, necnon ſi cum litterâ R conjunguntur, ut in voce *Græcâ*; magis aſperæ & raucæ ſi inſpirando pronuncientur.

9. *Mutitas verminoſa*, Du Saulſai D. Med. Cadomenſis Epiſt. Mss.

Puer ex amphimerina verminoſa mutus evaſerat; ſublatâ febre mutitas perſtitit; aſt poſt aliquod tempus ſumptis anthelminticis triginti ſex lumbricos intra viginti dies dejecit, quibus rejectis loquela rediit, ita tamen ut littera B difficilius pronunciaretur. De hac ſpecie vide *Alex. Benedictum Lib. V, cap. 15.*

XV. APHONIA; *Perte de voix.*

Eſt plenaria vocis ſuppreſſio, citra ſtuporem & ſyncopem: differt à *mutitate* quòd muti vocem articulatam edere tantùm non valeant, aphoni verò nullam: dicitur ab *a* privativo, & *phonos* vox.

Quoniam ſonus ab ore editus, ſeu vox, pendet à vibratione chordarum vocalium, & ad hanc edendam concurrant 1° aëris exſpirati vis ſufficiens, 2° contractio muſculorum laryngis chordas illas tangentium, evidens eſt aphoniam adventuram eſſe, vel ſi ita debilis ſit reſpiratio ut aër non poſſit ſufficienti impetu chordas vibrare; unde videmus in gravibus pectoris morbis vocem vel valde imminui, vel ſupprimi, ut in rheumate, raucedine, agone, ſyncope, &c: vel ſi fluidum nerveum ad organa prædicta laryngis non immittatur, ut in temulentis, attonitis, ſectis, ligatis, compreſſis nervis recurrentibus, ut in experimento *Galeni*, magnis aneuryſmatibus aortæ vel carotidis; vel ſi ipſi muſculi laryngis moveri nequeant, nec proinde chordæ vocales tendi, ut in cynanche, angina, bronchocele.

1. *Aphonia melanholica*, Ephemer. Nat. Cur. paſſim.

Eſt ea quæ melancholiam attonitam, anæſtheſiam etiam melancholicam comitatur, quas *vide ſuo loco*: Ex amore occulto, *Ephemer. Nat. Cur. Dec. 1, Ann. 6 & 7*: ex terrore occulto, Dec. 1, Ann. 3, Obſ. 121.

2. *Aphonia ab antipathia*, Ephemer. Nat. Cur. Obſ. 145, 185.

Viſa eſt orta à cancris coctis & à crudis ſanata: *Collect. Acad. Tom. 3, pag. 163.*

3. *Aphonia temulentorum*, Hippocrat. Aphor. 5, Sect. V: Morgagni Epiſt. XIV, 34, 35.

Hanc vidi excitatam ab offa, in qua folia hyoſcyami cocta fuerant; maritus & uxor velut fatui hâc offâ aſſumptâ ne verbum proferre poterant. Qui etiam aſſumſerant vinum ſeminibus ſtramonii venenatum, ſimili modo ſtupidi & mente capti, per plures horas, ſine ullo ſopore, omni voce orbati erant, ut Monſpelii vidimus: Poſt emetica nihil utilius eſt in hoc caſu acidis, ut aceto, oxycrato, &c.

4. *Aphonia catarrhalis*, Boneti Sepulchretum, Obſ. 2: *Anginoſa* Morgagni Epiſt. XIV, 37. *Extinction de voix.*

Hombergius catarrhalem aphoniam infuſo theiformi vulnerariarum herbarum ſanavit: in angina, phlebotomia & emetica, ſi indicata fuerint, vocem reſtituunt.

5. *Aphonia aneuryſmatica*, Morgagni Epiſt. XVII, 21.

In obſervatione *Morgagni* Aphonia pendebat à preſſione tracheæ arteriæ illata à corde, bubuli magnitudinem adepto, & ab aorta ſimiliter aneuryſmatica bubulæ æquali.

6. *Aphonia traumatica.*

Ea eſt quam inferunt ſectio vel eroſio nervorum recurrentium, ſive artificialis à *Galeno* inſtituta, ſive in exſtirpatione glandularum colli in ſtrumis, bronchocele, cancro, &c: idem tortura præſtat & amplum pulmonis vulnus.

7. *Aphonia hyſterica*, Ephem. Nat. Cur. Dec. II, Ann. VII, Obſ. 133.

Ea pendet à contractione ſpaſmodica laryngis, & à reſpirationis interceptione aut ſumma tarditate.

8. *Aphonia paralytica.*

Ex hemiplegia ea vulgatiſſima eſt, & apoplexiæ recidivam portendit. Curatur remediis hemiplegiæ, nec non fumo tabaci ore attracto, maſticatione ſeminum aromaticorum, ut carvi, ammi, thymi, radicis pyrethri; electriſatione, oleo caryophyllorum.

9. *Aphonia pulmonica*, Boneti Sepulchret. de Voc. vitiis Lib. VII, Sect. 22.

Ab abſceſſu pulmonum, eorum vomicâ, ſteatomate, phthiſi ſcirrhoſa, thymo intumefacto tracheam premente, abſceſſu pericardii.

Cæteræ vocis interceptiones, vel fugaces ſunt ut in Epilepſia, vel apoplexiæ, cari, ſyncopes ſymptomata, aut paraplexiam comitantur, & ad eam attinent.

XVI. Psellismus; *Bégayement.*

Eſt difficultas vel impotentia quaſdam ſyllabas litteraſve rectè pronunciandi. Ægri *Bradygloſſi*, *ætipoi* Græcis.

Illud verò vitium vel ex vitio mentis, vel ex vitio organorum loquelæ, vel ex vitio organorum vocis procedit. Ex vitio mentis dependet, cùm vitioſa educatio huic ortum dedit, & à pravâ conſuetudine dependet. Sic

ut

ut placeant, litteras ſibilantes duras ut S, pronunciant leniùs ut Z, aut cùm vi conſuetudinis Vaſcones pronunciant *vivere* pro *bibere*, & *angelus* quaſi *anſelus*; cùm etiam per præcipitantiam inter loquendum hæſitant & offendunt adverſùs K, D, T, ita ut illas litteras vel omittant vel cum labore tantùm proferant, quæ fuſiùs in ſpeciebus apparebunt. Natio, patria, affectatio, morbus, mala conformatio his anſam præbent.

1. *Pſelliſmus Iſchnophonia. Hæſitatio* Latinis. *Bégayement. Ægri* *bambaliones*. L.

Eſt vitium eorum qui in certis litteris pronunciandis illicò ſiſtuntur & hærent quaſi offenſaculo quodam vox inhiberetur.

Hoc vitio *Demoſthenes* ſe liberavit lapillis in ore retentis dum declamaret. Illud verò vitium pluries locum habet dum litteræ gutturales ut K, G occurrunt, quas ut pronuncient, veluti ſingultiunt : videtur aërem in illis litteris proferendis explodi, & ad os mitti, cùm à velo palatino, uvulâ, & baſi linguæ paululùm fuit cohibitus; difficultas ideò horum organorum movendorum eſt pſelliſmi illius principium, quæ difficultas repetitis conatibus & præceptoris periti auxilio poteſt vinci; rectiùs dicitur Iſchophonia, ab *iſcho*, reprimo, inhibeo, & *phone*, vox, licet vox minimè lædatur, ſed ſolum loquela ægri; v. g. loco *Cæſar* dicunt *Cæcæſar*, & pro *fama* dicunt *famama*, ac cum impetu pronunciant, additis faciei diſtorſionibus conatum loquendi deſignantibus.

2. *Pſelliſmus Rottaciſmus*. Gallis *Graſſeyement*, *parler gras*.

Eſt ſpecies quâ littera R vel repetitur vel cum ſtridore & aſperitate profertur.

Hoc vitio apud Græcos Eretrienſes, apud nos Gallo-provinciales endemicè laborant, & hæreditaria labes ab Atavâ Gallo-provinciali ad nepotes tranſire viſa eſt. Sic affecto linguæ apex deorſum verſus baſim dentium maxillæ inferioris affigitur in hac litterâ pronunciandâ, qui deberet ſurſum ad palatum tendere & leviter tremere, baſi verò linguæ ſurſum verſâ aër verſus nares reprimitur : hinc rauca & aſpera pronunciatio. Vulgò tamen tribuitur linguæ craſſitudini & tarditati. Hoc vitium puellis non indecorum videtur, quippe plures hoc affectant. Arverni ruſtici pro voce *malia*, pronunciant *maria*, ſeu R loco L : à palato malè efformato litteram R vitioſè pronunciari docet *Amman*; Chinenſes, quibus dentes ſuperiores prominent, litteram R non habent, nec etiam Mexicani.

3. *Pſelliſmus lamdaciſmus. Lallatio* Latinis. L.

Illi lallare dicuntur qui litteram L vel inopportunè geminant & emolliunt inſtar LL Hiſpanorum, vel *lh* Vaſcorum, vel loco litteræ R litteram L, ut *maliam* pro *mariam* pronunciant. Vidi ſic affectos linguam habere tenuem, & os ſalivoſum; ſed hujus vitii principium eſt accuratiùs inveſtigandum.

Sunt qui litteram *ll* Hiſpanorum, vel *gli* Italorum non proferunt, aſt in ejus locum vocalem I ſubſtituunt, ut *moyé* pro *moglié*, quod vitium *jotaciſmi* nomine videtur Græcis deſignatum. An difficultas pronunciandæ litteræ

R adeòque lamdaciſmus oriatur quandoque ab anchilogloſſo, ut *Pater Fabri* judicat, inquirant alii.

Qui ob linguæ laxitatem litteram L malè pronunciant, linguam antrorſum & ſurſum producere aſſueſcant, ut id vitium emendent. Cùm ob frænuli ſtricturam litteræ L & R malè pronunciantur, hoc vitium reſecto fræno ſanatur; idem vitium exſurgit à lingua nimis ponderoſa aut flaccida, littera ſcilicet L læditur & R non liquidè exprimitur: Stylogloſſi debilitas etiam concurrit.

4. *Pſelliſmus traulotes.* Latinis *Blæſitas. Syrigmus* Græcis. Occitanis *parler blés. Ægri Trauliſantes.* L.

Hæc eſt ſpecies quâ certæ conſonantes ex duris in molles flectuntur, & ſic pronunciantur, *anſelus* pro angelus, *capidolium* pro capitolium, *zeta* pro ſeta, *gamma* pro camma, & ſic de aliis litteris affinibus, cujus vitii affectatione quidam ſibi venuſtatem loquendi conciliare putant. Hoc autem à debilitate pronunciationis apud pueros delicatulos ortum ducit ſine affectatione, adeòque ætate creſcente & conatu repetito tollitur: dentium defectus etiam facit ut litteræ dentales, ut D, T, omittantur aut leniantur.

Qui D & T pro K pronunciant, depreſſâ digito linguâ, ne ad dentes allideret, rectam pronunciationem reſtituunt, quod animæ imperium in adultis poteſt. Nimis lata lingua blæſos etiam facit, quod medicabile non eſt; in hoc caſu T pro K pronunciatur, & R deſtruitur, quia linguæ apex non poteſt celeriter attolli & tremere. A lingua longiori TH Anglorum rectè exprimi non poteſt, & mutatur in S; nimis verò brevis mutat ipſum TH in D, ex *Holdero.*

5. *Pſelliſmus balbuties.* Græcis *mutaciſmus;* & propriè *pſelliſma.* Quintiliano *platejaſma.* L.

Eſt difficultas rectè pronunciandi verba litteris labialibus conflata, ut B, M, P; ita ut illæ litteræ ſæpiùs repetantur, aliarum loco in ſermone ingerantur, geminentur.

Hoc vitium vel infantibus familiare eſt, quia dentium defectu, labra ferè ſola conſonantes omnes effingunt, unde balbutire neceſſum eſt: aſt dedecorat eos qui temulentiæ indulgent; ob tremorem enim labiorum & linguæ ſæpiùs litteræ labiales occurrunt quàm par eſt: negligentia etiam in ore ſufficienter diducendo apud Labeones huic anſam præbet: quò autem regio quam inhabitant homines frigidior eſt, eò ſtrictiori ore loqui ſolent.

6. *Pſelliſmus mogilalia. Ægri mogilali* Aëtio. L.

Eſt impotentia pronunciandi litteras labiales quæ vitioſè à balbis, minimè à mogilalis proferuntur, vel harum loco aliæ ſubſtituuntur. Sic cui labium alterutrum deficit, ut in labro leporino, vix pronunciare poteſt B, P, M, maximè ſi dentes ſimul anteriores deſint; littera etiam V loco F, vel F loco P profertur, maximè ſi labrum inferius moveri nequeat.

Ad paraphoniam videtur referenda difficultas pronunciandi litteras naſales ut M, N, Gn, necnon gutturales ut G, Gr, R, K, X, quam quiſque

expe

experiri poteſt, ſi naribus obſtructis eas proferre velit, quocirca ob vitium ſoni magis evidens *naſitatem* inter paraphonias dimittimus.

7. *Pſelliſmus metallicus.* L.

Eſt pſelliſmus deauratorum, pictorum, &c. Hanc ſpeciem multiplici obſervatione curari conſtat ex *Ill. de Haen, part. 3. cap. 1.* per electriſationem.

8. *Pſelliſmus jotaciſmus.* L.

Eſt difficultas pronunciandi litteras gutturales, quæ ſunt *jota*, *j* conſonans & *g* molle Gallorum. Illud vitium familiare eſt apud eos quibus palatum eſt perforatum, quod in duobus ab ortu factum vidi, in aliis ab ulcere ſyphilitico ortum; in quo caſu ſi quis incautè bibat, potus per nares rejicitur; vox illa ingratiſſima eſt, & apud recens natos hoc foramen impedit lactis deglutitionem, niſi prælonga ſit papilla, quæ ultra foramen extendatur. Lamina argentea ſolerter applicata & firmata poteſt hoc foramen exactè claudere & huic vitio mederi. Illud vitium quilibet poteſt ſimulare.

9. *Pſelliſmus naſitas. Le parler du nés.*

Eſt illud vitium in tono vocis, quod accidit ex narium obſtructione, ita ut qui naſo loqui vulgò dicuntur, illi ſint præcisè qui naſo non loquuntur, ſeu apud quos deficit voci ille reſonitus qui ab aëre nares ſubeunte dependet, & qui harmoniam voci conciliat; illa verò narium obſtructio pendet à diverſis principiis; v. g. à *calculo* intra nares genito, unde coryza multum pituitæ ſuppeditans cum ſenſu corporis peregrini avellanæ magnitudine. *Gabr. Clauderi Collect. Acad. pag. 609. Tom. III.*

10. *Pſelliſmus lagoſtomatum.*

Lagoſtoma eſt labium leporinum, ex qua vitiari pronunciationem aliquot litterarum labialium credibile eſt, ut B, F, M, P.

11. *Pſelliſmus à ranulâ*: Vide Ranulam Authorum, Gallis *Grenouillette.*

XVII. PARAPHONIA, á *para*, vitioſè, & *phonos*, vox; *Vice de la Voix.*

Cognoſcitur hic affectus ex vocis vitio, ſeu inſuavitate, adeoque eſt impotentia vocem ſuavem edendi tùm in cantu, tùm in loquelâ, ita ut vox ſono ſuo aures lædat aut defatiget.

Rectiùs diceretur *cacophonia*; à *Menjotio* de vocis vitiis *trachophoniæ* nomen inditum eſt, quæ in potiſſimis ſpeciebus vox eſt aſpera. Differt admodùm paraphonia à pſelliſmo quocum ſæpè combinatur; in iſto affectu ſola pronunciatio, in illo vocis tonus viciatur.

Ægri *Galeno* dicuntur *Trachyphoni*; hoc verò genus Auctores nullo nomine proprio inter vitia vocis & loquelæ, vel ad bronchum aut raucedinem referunt, ſed raucedo hujus ſpecies eſt.

Loquela, ſi perfecta & concinna ſit, eſt ſpecies cantus ſubmiſſioris, lenioris, nec ab eo differt niſi quod cum minori labore, minorique laryngis conatu exeratur quàm cantus; ut verò cantus jucundus ſit, debent tria concurrere, ſcilicet *melodia*, ſeu ſonorum jucundorum ſeries; ſoni autem ſucceſſivi illi tantùm placent, quorum ea eſt inter vibrationum numeros ratio

quæ minimis primiſque numeris exprimitur, adeoque facillimè à mente percipitur, ut demonſtrat *Illuſtr. Eulerus in ſuis Muſices Elementis*; ſecundò *ſymphonia*, ſeu concurſus ſonorum ſimultaneorum, non ſucceſſivorum; ſoni autem ſimul auditi illi jucundi ſunt, ut in melodiâ ſucceſſivi, qui varii ſunt & harmonici, ſeu conſonantes; conſenſus enim in varietate ſemper placet, & ad perfectionem requiritur: in loquelâ humanâ adeſt ſemper quædam conſonantia inter ſonum ab ore editum & ſonum à cavo narium repetitum, vel reflexum; illi ſoni cum tono chordarum vocalium debent aliqualem harmoniam ſervare, licet remotam.

Denique ut in poëſi, ſi pedum variorum ſeries & ordo conveniens, ſeu ſi breves & longæ ſyllabæ ritè combinentur, modulamen jucundius evadit; ita ſi notarum brevium & longiorum recta ſit ſeries & combinatio, cantus ſuavior eſt.

Ratione itaque contrariorum paraphonia exſurget ex defectu melodiæ, ſymphoniæ, & rhythmi; adeoque ſi vox ſit diſſonans, tenuis, aſpera, homotona; & quò plura ſimul vitia concurrent, eò vitioſior futura eſt, & ingratior.

Larynx eſt potiſſimum vocis organum, ſaltem primarium; ex vitioſo motu ejus muſculorum, & diſſonantiâ chordarum vocalium primariò pendet paraphonia; verumtamen & nares, ut in naſitate, & os & uvula, aliæque oris partes vocis tonum mutare, adeoque vitiare valent, ut in ſpeciebus patebit.

1. *Paraphonia puberum; Muë de la voix.*

Subjecti vocantur *Hirquitalli* Latinis; *Tragiſontes* Ariſtoteli.

Vox puerorum, antequam pubertatem attigerint, eſt acutior, & magis dulciſona quàm vox virorum; unde caſtrantur apud Italos pueri cantationi deſtinati, ne ſcilicet vocem puerilem amittant, & *un caſtrato* idem ſignificat vulgò ac cantor; mutatio autem vocis accidit circa decimum quartum ætatis annum; rariùs circa decimum octavum incipit, atque non niſi intra aliquot annos, ut tres, quatuorve perficitur: durante verò vocis mutatione, vox evadit rauca, inæqualis, ingrata, ſcabra & diſcors; ita rauca eſt ſæpiùs, ut nequidem cantare valeant; minimè ſuavis eſt, ſed ſcabra, auribus injucunda, ſibimetipſi non conſonans, ſed inæqualis; mirum autem eſt quòd ea mutatio eodem tempore accedat, quo ſemen fertile in teſticulis producitur, quo lanugo menti in barbam mutatur; & tanta eſt connexio inter geneſim ſeminis & vocis mutationem, ut ſi evirentur infantes, eliſis, vinctis, vel reſectis teſticulis ante pubertatem, vox eadem in viris remaneat, quæ fuit ante caſtrationem; imò ſi jam adulti teſticulis orbentur, vocem virilem amittant, imberbes evadant, & ſucculenti, adipoſi, debiles, ſeu verè effœminati fiant, quod in gallis gallinaceis caſtratis etiam obſervatur, ita ut capones vocem galli cum fertilitate deperdant.

Peractâ mutatione, vox virilis ſenſim accedit, quæ eſt gravior puerili, ſimulque ex raucâ evadit ſuavis, ex diſcordi concors, & quatuor vel quinque tonis muſicis gravior, ſimulque fortior.

Et

Ex dictis intelligitur ab eodem principio pendere virilitatem, barbam & vocem virilem; nec enim ulla fit vocis mutatio in fœminis, cùm vocem femineam ſemper retineant, qualem ſortitæ ſunt à pueritiâ, validiorem certè, ſed tono minimè à priori diverſam; ſi vox humana ad tres octavas extendatur, & prima octava cum ſemiſſe pertineat ad pueritiam, intra illos limites excurrere poterit vox puerilis & fœminea, diverſoſquè illius intervalli tonos edere; aſt graviores octavas viris deſtinatas nunquam attinget.

Tonus vocis haud dubiè pendet à tono chordarum vocalium Ill. Ferrenii, atque tonus omnium chordarum ab earum diametro, longitudine & tenſionis gradu eſt determinatus; cùm itaque chordæ vocales in pueris acutiùs ſonent, certum eſt quotum ex vi tendente divisâ per chordæ diametrum & longitudinem eſſe majus quàm in viris, cùm acuties toni, ſeu vibrationum intra datum tempus numerus ſit in ratione compoſitâ ex directâ radicum virium tendentium, & inversâ tum diametrorum, tum longitudinum chordæ.

Chordas vocales accedente pubertate magis creſcere quoad craſſitiem & longitudinem, quàm quoad tenſionem, ex dictis neceſſarium eſt; creſcunt autem veroſimillimè ab eodem principio, quo barba & quantitas ſeminis fertilis, cùm barba, fertilitas & vox virilis eodem paſſu procedant & recedant; veroſimile eſt itaque auræ ſeminali tunc temporis genitæ, & per corpus diffuſæ tribui poſſe, & vocis virilitatem, & barbam, ac ſeminis fertilitatem; datur itaque affinitas inter ſolida chordarum vocalium, bulbos pilorum, barbæ, & teſticulos, ratione cujus adhæret liquor ille hiſce organis, eaque expandit, nutrit, incraſſat.

Suavitas toni in chordis ſupponit uniformem in earum toto tractu tenſionem, æqualem craſſitiem; & ſi de duabus chordis agatur, illæ chordæ debent eſſe ejuſdem craſſitiei, tenſionis & longitudinis, ut uniſonæ ſint, niſi craſſities & longitudo à radice virium tendentium vindicetur; in chordis vocalibus erit itaque diſſonantia, tum ſi alterutrius craſſities in toto tractu non ſit eadem, tum ſi craſſities unius differat ab alterius craſſitie, cæteris paribus; tum ſi ſub pari craſſitie & tenſione longitudines ſint inæquales, vel demùm ſub pari craſſitie & tenſione longitudines differant; horum verò alterutrum, vel plura ſimul reperiri in mutatione certum facit ſonorum doctrina phyſico-mathematica, & experientia, quæ docet in hoc morbo vocem raucam, ſcabram, diſcordem eſſe per aliquot annos.

Curatio. Tanti momenti cenſetur apud quoſdam vocis infantilis conſervatio, ut ipſi parentes eam filiorum ſuorum integritati & virilitati anteponant; non parum itaque de genere humano meretur egregium monitum, quod facto pluries experimento conſtat, ſalvâ virilitate & integritate, pueros vocem ſuam ſervare poſſe, & nullam pati mutationem: artificium itaque in eo verſatur, ut impediatur ne vox quatuor vel quinque tonis gravior fiat; id verò obtinetur pueros impuberes ſtatim atque mutationem incurrunt cantare jubendo, ſeu eos ſæpiùs in die ad cantandum excitando; quippe hoc exercitio magis ac magis tenduntur chordæ vocales in majori ratione quàm ſi quieſ-

quieſcerent, adeoque ratione tenſionis plus ſervant de tono ſuo; quàm ratione craſſitiei, aut longitudinis amittunt; ſi cantor exerceatur, cùm ad tonum *la* vox delapſa eſt, in hujus toni extenſione eam detineto; ſi jam ad tonum *ſol* deſcenderit vox, non quidem poteſt effici ut acutior evadat, ſed impediri ne gravior fiat; adeoque maturè exercitatus in repetito cantu juvenis per paucos annos, nullam unquam allatoniam patitur, niſi quæ ſenili ætati annexa & immedicabilis eſt; quæ verò à morbo convaleſcentibus accidit, ea reſtitutis viribus evaneſcit.

2. *Paraphonia naſalis; Naſitas* Latinis, vulgò *parler du nez; ſubjecti Nazillards.* L.

Vox naſalis dicitur illa vox invenuſta, ad quam non ſatis, vel minimè concurrit naſus, ſeu quæ ex gutture & ore, non verò ex naribus editur, qualis efformatur ſi nares anticæ digitis, vel poſticæ velo palatino obturentur, ut penes nos eſt, & ut quidam Religioſi humilitatis gratiâ affectant.

Ideò vox eſt jucunda, quia pars aëris nares poſticas ſubiens in cryptis ſinuum frontalium, & antris Hyghmori repercuſſa ſonum harmonicum edit cum glottide, & vocem pleniorem magis ſonoram facit, ut fides ſonum jucundiorem edunt, ſi ſupra capſam ligneam elaſticam reſonent, quàm ſi in aëre ſolùm vibrentur; narium itaque reſonitu deſtituta vox eſt minus plena, magis rudis & ingrata.

Si nares muco nimio obducantur, ut in coryzâ, minùs clarè reſonant ratione textûs mollioris vomer & laminæ turbinatæ, anguſtiorque eſt aëris meatus, unde repercutitur verſus fauces, unde etiam ſonus naſalis ingratior; ſic in organis eccleſiaſticis ad ſonum naſalem (*jeu de nazard*) adhibentur tubuli ex plumbo fabrefacti, supernè obturati, ad duodecimam ludi antici, aptati. Qui uvulam nullam vel diviſam habent, illi vocem clangoſam, inconditam & naſalem edunt, ut literas K, T, P malè reddant. Sunt qui L, S, R & CH ex hac cauſa malè pronunciant; à naribus nimis patulis etiam hanc paraphoniam deducit *Ammanus.*

3. *Paraphonia catarrhalis*; *Bronchos* Græcis; *Raucedo* Latinis; Gallis *Enroüement*; Ægri *Rauci*, *Raucedinoſi*; Græcè *Branchaloi.* L.

Vox rauca eſt gravis ſimul & diſſonans, unde differt à clangoſâ, quæ eſt diſſonans, ſed acuta.

Veteres uno ore aſſerunt raucedinem pendere ab exaſperatâ ſuperficie internâ tracheæ arteriæ, & Neoterici hanc aſpritudinem tribuunt glandulis miliaribus hujuſce partis, quæ frigore intumuerunt, ut accidit cuti, cùm frigore anſerina evadit; an res ita ſe habeat, dubito: ſi enim fiſtulam Germanicam priùs madefactam, injectâ & volutatâ arenâ intùs exaſperem, ſonus dein editus minimè gravis, nec raucus evadit, ut illi Phyſiologi contendunt. Veroſimilius eſt vocem in broncho gravem evadere, ex eo quòd textus cellularis muſculos laryngis cingens lymphâ inſpiſſatâ & cumulatâ eſt turgidus, idemque vitium in chordis vocalibus adeſt; hinc muſculi chordas vocales tendere non poſſunt; hinc & chordæ craſſiores graviorem ſonum edunt,

edunt, atque cùm non æqualiter ubique, ambæque ſic turgeant, impoſſibile eſt alteram cum alterâ uniſonam eſſe, unde diſſonantia, maximè cùm deficiat mobilitas plurium muſculorum, qui in loquelâ debent nunc chordas vocales laxare, nunc tendere, prout in eodem verbo pronunciando quaſdam ſyllabas altiùs vel remiſſiùs proferendas habemus, aut accentu gravi, vel acuto notandas.

Si eòuſque difficilis evadat muſculorum laryngis motus, ut minimè tendantur chordæ, vox extinguitur, & non niſi valido & ſæpè dolorifico laryngis conatu editur; quod cùm accidit, acutos, ſtriduloſque ſonos producit; inde, ni fallor, inferri poteſt non eſſe remollitas, ut putant alii, chordas vocales, ſed tantùm non ſatis tenſas, defectu mobilitatis in muſculis, cùm raucedine laboramus, adeoque majori conatu tendi poſſe, & acutum reſonare, quod non fieret, ſi œdematoſæ & flaccidæ forent.

Simili raucedine afficiuntur anginoſi, & qui cancrum, vel ulcus, vel vulnus in hiſce organis patiuntur; ſed inde exſurgit altera ſpecies, quæ non ita ſponte perſpirando ſanatur.

Ex vociferatione etiam oritur raucedo, ſed fugax.

4. *Paraphonia ulceroſa*; *Ulcus gutturis*, *laryngis*, *tracheæ*. L.

Eſt vox acuta, clangoſa, quandoque exilis & extincta, quæ pendet ab ulcere pulmonum, tracheæ, laryngis, imò pharyngis; nec enim ſigna diſtincta ſunt quoad vocem in his diverſis affectibus. Nuper vidi mulierem ulcere laryngis & faucium laborantem cum febre lentâ, & ſputo purulento, cui vox ferè deficiebat, non aliâ, ni fallor, de cauſâ, quàm quòd inflammatio ulceroſa ad laryngem ſerpſerat, unde tenſio chordarum cum earum immobilitate; hinc vox debiliſſima, & quandoque clangoſa, ſeu acuta & rauca; ea vox eſt phthiſeos comes aſſidua. An chordæ vocales emaciatæ exiliores tonum acutiorem reddunt? Ita ſe res haberet, ſi nullæ aliæ conditiones impedirent: ſi ulcere exedantur chordæ vocales, inde aphonia & mutitas inſanabilis.

5. *Paraphonia gutturalis*, *le parler du goſier.* L.

Pluries vidi hanc ſpeciem procedere à foramine palati, vel adventitio, vel connato, aut à velo palatino deficiente, eroſo, quod ſyphilidi ſæpè ſupervenit. Cognoſcitur hæc ſpecies faucium inſpectione, potûs & cibi in nares regurgitatione; recens nati hoc vitio affecti vix poſſunt lac deglutire, niſi papilla nutricis prælonga lac ultra foramen deducat; vox autem illa eſt rauca, gutturalis, & perficitur cum diſtorſionibus faciei, quales ad nares obturandas requiruntur: vitium illud inſanabile eſt, niſi poſſit, laminâ argenteâ ſolerter appoſitâ, foramen illud obturari.

6. *Paraphonia ſtertens*, vulgò *Stertor*; Græcis *Ronchos*; *Ronflement*, *Râlement*; Occitanis *le Râle*. L.

Eſt ſtrepitus raucus & aſperrimus, qui inter inſpirandum & etiam exſpirandum editur à dormientibus, apoplectis, & agonem ducentibus, necnon à quibuſdam aſthmaticis; in moribundis vocatur *Râlement*; in apo-

plectâ quem nuper examinabam, cùm os valdè hiaret, obſervavi hunc ſtrepitum fieri è tremulo motu veli palatini penduli; an in aliis caſibus idem vigeat mechaniſmus, ignoro. Si chordæ vocales ultra modum flacceſſerent, docent experimenta Ferreniana tunc nullum ſonum editum iri; fieri poteſt ut viſcoſa phlegmata gutturis aërem exſpiratum partim intercipiant, & ſimilem ſonum edant, ut gargariſando quiſque imitari valet; horum omnium theoria hactenus in obſcuro latet; vocatur Græcè, & ferè vernaculè apud nos *Ronchos*, quaſi *narium echo.*

7. *Paraphonia ſibilans*; *Sibilus* vulgò; Græcis *Syrigma*; Gallis *Siſflement.*

Eſt accidens rheumatis, aſthmatiſque, ac anginæ; crediderim effingi à rimâ quâdam inter uvulam, vel velum & linguam effictâ, ut à rimâ labiorum fit glottis brevis, quæ acutè reſonat, & ſibilum labialem effingit; ſibilus enim eſt vox acuta, qualis à chordis breviſſimis, aut à calamis pollicem longis editur.

Vocem tenuem fieri, imò ferè extingui in vomitu biliofo, colicâ biliosâ, ſimilibuſque morbis aliquoties obſervavi.

8. *Paraphonia à polypo.*

Præcipuum polypi narium ſymptoma, & ex quo primariò à Medicis cognoſci poteſt, eſt ſingularis paraphonia quæ ad naſalem accedit ſucceſſu temporis; cùm excreſcentia è naribus anticis, poſticiſve propendet, aut oſſa narium luxat, & extollit, polypus ſenſibilius ſe prodit; is non rarò à viru ſyphilitico fovetur, ut nuper obſervavi. Curam *vide* apud *Heiſterum*, alioſque Chirurgos. Si polypus ſit mucoſus, is illinendus eſt ſebo candelarum, quo ſolo medicamine, intra duos menſes, ſanatam paraphoniam & reſolutum polypum vidit *Cl. Dumont Journ. de Med. Nov. 1763*: alii ſuccum heliotropii Europæi adhibent.

XVIII. Paralysis, *Paralyſie.*

Eſt unius tantùm artûs, aut articuli, ut manûs, pedis, &c, immobilitas, ſæpius ſine ſenſu tactûs, abſque dolore.

Differt à paraplegiâ & hemiplegiâ ratione extenſionis; à dyſaiſtheſiâ, quòd organum motûs, ut muſculos artuum, tantùm afficiat.

Sedem utplurimum habet cauſa morbifica extra cerebrum & medullam ſpinalem, nervoſque, & eorum ganglia extra has thecas oſſeas afficit; prout verò nervi muſculis ſolis, vel etiam cuti proſpicientes reſolvuntur, vel ſola contractio muſcularis, vel ſimul tactus aboletur, aut ſtupet, ſeu obtuſus evadit.

Reſolutio retinæ ad Amauroſim, nervi acouſtici ad Cophoſim, linguæ ad Mutitatem, palpebræ ſuperioris ad Caliginem, penis ad Anaphrodiſiam referatur.

Ad ſenſationem omnino requiritur, ut fluidum nerveum quod intra nervos continuò à cerebro ad partes movetur, vibrationem refluam à parte ad

ad cerebrum patiatur : illud autem fluidum eſt vapor electricus, ſubtiliſſimus & elaſticus; non poteſt itaque vel leviter premi nervus, quin vibrationem patiatur columna fluidi illius, non ſecus ac videmus fieri in filo ferreo electriſato, in cujus altero extremo proſtat pappus lucidus, qui illico retrahitur, dum alterum fili extremum tangitur : ſi verò ſcintilla ex filo illo procul à globo vitreo educatur, quod levis attactus excitat, illico in vitro ipſo ſcintillæ igneæ micant; ſi filamenta nervea vapore electrico turgida ſupponamus, quod veroſimillimum eſt, facilè intelligemus quare ex levi attactu impreſſio ad cerebrum uſque velociſſimè transferatur.

Ad contractionem muſcularem influxus fluidi nervei in muſculos movendos requiritur; verùm ſi attendamus ad demonſtrata *Borelli*, quæ evincunt vires maximas requiri ad muſcularem motum, intelligemus non exiguas vires requiri in fluido nerveo, ut motum muſcularem exſequatur, quæ ad ſenſum tamen ſufficiunt; adeoque non mirum eſſe, ſi in artubus paralyticis perſæpe ſenſus tactûs ſuperſit, cùm contractio muſcularis nulla viget, ob auctam muſculi reſiſtentiam, aut nervorum ejus majorem immeabilitatem. In Hemiplegiâ rheumaticâ, ſeu quam fovet acrimonia rheumatiſmalis, ſæpius vidi brachium, licet omninò immobile, muſcæ reptatum ſatis exquiſitè ſentire.

Ex 310 paralyticis vel hemiplegicis, qui intra decem annos Noſocomio excepti Bathonienſes aquas diverſa ſub forma uſurparunt, 57 ſanati, 151 ſublevati, 45 nec melius nec pejus habuere, 42 pro incurabilibus derelicti & 12 mortui; ex illis 310 ægris 42 erant hemiplegici, quorum 4 ſanati, 13 optimè ſublevati, 14 parùm ſublevati, 2 minimè, 4 incurabiles, 3 inepti ſuſcipiendo auxilio, & 3 obierunt : Hæc *Joann. Summers* obſervavit.

1. *Paralyſis plethorica.* L.

Ea eſt quæ inducitur à preſſione nervorum factâ per vaſa ſanguifera cruore turgida; in artubus anevryſmate affectis non rarò hæc paralyſis obtinet; aliàs verò cognoſcitur ex plethoræ ſignis, ex ſuppreſſis catameniis, hæmorrhagiis aſſuetis; uſu vini, crapulâ fovetur : cura verò phlebotomiis, ſobrietate, exercitio obtinetur.

2. *Paralyſis rachialgica; Pareſis* Williſii : Bonté Journ. de Med. Mars 1764 p. 205. C.

Ea afficit potiſſimùm manus & brachia; incipit à ſtupore & formicationis ſenſu, ſubſequuntur rachialgici dolores atroces in abdomine, alvi ſiccitas, aliaque. Hic morbus eſt familiaris artificibus, qui fumos arſenicales diverſorum mineralium excipiunt, qui pigmenta tractant, qui vino per lithargyrum edulcorato utuntur; de quibus *vide Rachialgiam*, quæ ſanatur, vel demulcentibus, vel draſticis catharticis; ſed pareſis illa curatur emollientibus & leniter reſolventibus, ſudorificis diluentibus; potus aquarum acidularum ab omnibus laudatur, balnea maris frigida, ſudorem dein moventia; thermæ ſulphureæ proſunt; nocent verò ſudorifica calidiora, omnia

nia nervina & exſiccantia, quippe ſiccitas nervorum cum ſuperſtite eorum ſenſibilitate eſt morbi hujus principium; ſiccæ ſunt articulationes, ita ut, cùm ægri motum recuperant, crepitum in genubus experiantur.

a *Pareſis metallariorum*, Spangenbergii & Suchlandii. C.

Ea eſt ſpecies quæ rachialgiam & arthritidem rachialgicam ſubſequitur, vel cum eâ alternat; ſolus interdum motus partis aufertur ſenſu remanente, ſæpè & ſenſus & motus evaneſcunt; redit verò plerumque periodicè ſenſus, circa tempeſtatis mutationes acutiſſimis doloribus ſe manifeſtans, quandoque paralyticâ manu dolet acriter cubitus; aſt paralyſi demùm confirmatâ, ægri à doloribus immunes ſunt; ex dolore acutiſſimo artuum paralyſis præ foribus adeſſe indicatur; cum hac paralyſi ſæpè jungitur contractura. In rachialgia *vegetali* perit motus, ſed ſenſus tactûs remanet exquiſitus; in *metallica* ſoli artus ſuperiores paralyſi tentantur; in *ſcorbutica* artus etiam inferiores ſæpe afficiuntur; in *arthritica* paralyſis minus tenax eſt quàm in aliis ſpeciebus & electriſatione curatur.

3. *Paralyſis rheumatica; ſcorbutica* Ettmulleri. L.

Ea eſt quæ doloribus arthriticis, rheumaticiſve ſuccedit; in hac ſupereſt ſenſus partis, ſimulque ejus rigiditas; exacerbatur aquis thermalibus ſalinis, ſcilicet Bellilucanis; juvatur aquis ſulphureis *de Lamalou*, *Bagnols*, &c; maximè verò lacticiniis & electriſatione, ut ſæpiùs expertus ſum.

4. *Paralyſis traumatica.* L.

Ea eſt quæ fit à vulnere, ulcere, ictu nervum partis ſolvente; ſic vidi à phlebotomiâ brachii, ſecto nervulo, pollicem & indicem ſenſu orbari, quia nervus ille cutaneus ſectus erat; ſi reſecentur nervi muſculis proſpicientes, horum muſculorum perit motus; in illis verò caſibus evidens eſt electriſationem, & cætera auxilia incaſſum adhiberi.

5. *Paralyſis ſcrophuloſa*, De Haen. tom. 3 cap. 6 obſ. 16. L.

Ea eſt quæ pendet à viru ſcrophuloſo, aut à glandulis nervos vicinos prementibus; raro obſervata. Curatur electriſatione, attenuantibus, martialibus, antimonio tenuiſſimè trito, &c.

6. *Paralyſis ſcorbutica*, De Haen, Ratio medendi, tom. 3 obſ. 17. C.

Ea eſt quæ fovetur à viru ſcorbutico, non verò quæ ſic dicta fuit *Ettmullero.* Illa verò electriſatione minimè juvatur.

7. *Paralyſis Polonica*, Stabel. de Plicâ Polonicâ, hiſtor. 6. C.

Ea eſt quæ reſectis imprudenter capillis trichomate affectis ſupervenit. *Vide curam trichomatis.*

8. *Paralyſis febrilis*, Boneti Sepulchret.

Ea eſt quæ morbis febrilibus acutis, necnon quæ plegmaſiis potiſſimùm eruptivis, ut petechiis, ſupervenit; non rara eſt in morbis pectoris, imò empyematis ſæpè comes eſt, quæ brachium lateris morboſi afficit.

Indicantur remedia morbo primario convenientia: in miliari frequens ſtupor, vel crampus accidit; aſt paralyſis nondum obſervata.

9. *Paralyſis bilioſa*, Fernelii, an *rachialgica? Paralyſis à colicâ biliari* Bianchi

Bianchi Hiſtor. Hepatica, part. 3. pag. 575 & 594. *Pareſis* Wepferi, Williſii. Clar. Bonté Journ. de Med. Nov. 1761 pag. 407.

Ea eſt quæ colicæ bilioſæ ſuccedit; à *Drelincurtio*, imò olim ab *Æginetâ* recenſita eſt, & pro ſanabiliori quàm aliæ ſpecies judicatur: in hac refrigerantia *Simon Paulli* ſuadet, & adhibuit feliciter *Foreſtus* in adoleſcente extenuato, qui veſicantium medicaminum uſu in pejus ruebat. *Vide Fernel. de Febrib. lib. 4 cap. 10*, cujus obſervatio paralyſim febrilem reſpicere videtur. Ea ſpecies paralyſeos rachialgiæ vegétabili ſæpe ſuccedit, & brachia afficit: in hac motus ſolus deficit, tactus exquiſitus adeſt, pars citò emaciatur, articuli crepitant, eaque doloribus miteſcentibus ſuccedit.

10. *Patalyſis à vomica*, de Haen Rat. Med. part. 3 L.

Eſt paralyſis alterutrius brachii ob vomicam, vel ſimilem pulmonis tumorem, quo ganglia thoracica, præſertim ſuperius nervos brachiales ingrediens, comprimuntur; ruptâ & expurgatâ hâc vomicâ ſponte ſanatur hæc paralyſis; à ſimili preſſione pendet ſtupor brachii in hydrothorace obſervandus.

11. *Paralyſis nervea*, Clariſſ. Lorry de Melancholia pag. 188. L.

Ea, non in hemiplegiæ modum invadit, ſed in ipſa ſui origine aliquid convulſivi habet, & priſtina mobilium nervorum indoles, vel in ipſa ſua impotentia ſeſe ſpectandam præbet. Raró abſoluta atque perfecta, cùm merè nervea eſt, occurrit, hinc peraguntur ſæpius actiones ab hominibus illa paralyſi affectis, ſed convulſivè & quaſi per ſaltum; virum novi pluribus ab annis hoc malo affectum, poſt convulſivos habitus laboreſque aſſiduos eò redactum, exactâ in laborioſo Magiſtratu ætate: hic, antequam cujuſvis muſculi poſſit motum in fines propoſitos determinare, tremore univerſali corripitur, qui in parte mota ad uſque convulſionem progreditur, nec abeſt aut oris deformis tortura, aut maxillæ motitatio, unde blæſus balbusque incautis & ridiculus pueris videatur. *Hæc Author.*

12. *Paralyſis ſeroſa*. L.

Ea eſt quæ à ſero ſtagnante, & nervos emolliente, ſive ſpiſſo & pituitoſo, ſive fluido pendere creditur; ab hoc quidem principio omnes paralyſes oriri putavit antiquitas; nos verò eam verè ſeroſam dicimus, quæ à ſero exundante, morâ in locis humidis, recenter exſtructis, potu aquarum mineralium intempeſtivo, lotricibus, piſcatoribus, ſimilibuſque artificibus ſupervenit.

Ejus cura pro curâ Paralyſeos generatim traditur, iſtic non repetenda, aut ex aliis generibus mutuanda, ut ex hemiplegiâ ſeroſâ.

XIX. HEMIPLEGIA; *Apoplexia* Hippocratis Prorrhetic. I. 50; *Hemiplexia* Caſtelli Lexic., *Epiplegia* Doveri; *Hemiplegie.*

Cognoſcitur ex ſummâ debilitate aut ſuppreſſione motûs muſcularis ac tactûs, in dimidia laterali corporis parte, citra dolorem, ac ſoporem. Diſtinguitur ab apoplexiâ, aliiſque morbis ſoporoſis per integritatem mentis,

tis, aut ſaltem aliqualem libertatem functionum animæ. A paraplegiâ quòd alterutrum tantùm latus, ut ſiniſtrum vel dextrum, ſenſu tactûs motuque libero careat. A paralyſi per extenſionem; in hemiplegiâ ſcilicet ſæpiùs à capite ad calcem dimidia pars corporis motu, ſenſuque orbatur, adeoque viſu, auditu; imo adeſt diaſtrophe ſeu oris in partem ſanam diſtortio, loquela impedita, linguæ diſtortio ad latus ſanum, &c.

Principium proximum eſt reſolutio nervorum in latere oppoſito, vel medullæ oblongatæ, vel medullæ ſpinalis circa cervicem, prout partes faciei & capitis læſæ ſunt vel intactæ.

Perfecta eſt ſi immobilitas dimidii corporis, ejuſque anaiſtheſia ſit omnimoda: imperfecta ſi difficulter tantùm moveatur aut ſentiat.

Diſcrepat ab immobilitate quæ in rheumatiſmo, arthritide, luxatione, fracturâ, &c, per dolorem; ab eâ quæ in morbis febrilibus acutis, malignis, ſyncopticis accidit, per ſigna his propria ut acutiem, univerſalitatem, &c: Hemiplegia ſcilicet eſt chronicus morbus, alterutrum latus tantùm debilitans; ſucceſſu temporis artus inferior roboratur, parùm claudicat, ſuperior diutiùs, magiſque laborat.

Frequentiſſima ſpecies eſt ea quæ apoplexiam ſequitur, & in eâ veluti ſalutaris, atque ſanguinea utplurimum eſt, ut morbus cui ſuccedit: Apoplexia enim pituitoſa utplurimum mortem infert.

Immeabilitas nervorum, utpote fluido nerveo imperviorum, eſt hujus cauſa, ſi ſedeat in origine nervorum dimidiæ corporis parti proſpicientium.

In hoc genere cùm dimidia pars capitis corporiſque ſimul afficitur, adeſt è latere affecto cophoſis, amauroſis, claudicatio, vel aſthenia omnimoda; lingua verò dum exeritur, & commiſſuræ labiorum verſus latus ſanum trahuntur, inde balbuties vel mutitas: ſi verò caput immune ſit, tunc reſolvitur reſidui tantùm corporis pars dextra vel ſiniſtra, ita tamen ut brachium graviùs afficiatur quàm artus inferior.

Immeabilitas fluidi nervei eſt ſemper relativa ad vim quâ propellitur, & reſiſtentiam quam in tractu nervi vel muſculi experitur; eadem poſitâ nervorum reſiſtentiâ, ſi fluidum nerveum debitâ vi non immittatur, nec immitti poſſit, partes ſenſu vel ſaltem motu carent. Verùm in hemiplegia veroſimile eſt majorem eſſe in origine nervorum reſiſtentiam ſive ob compreſſa obſtructave fila nervea, ſive quia lympha viſcida ipſos infarciens ejus eſt craſeos quæ vim electricam extinguit, abſorbet, & non tranſmittit.

Sic videmus filum ferreum vi electricæ tranſmittendæ fere impar evadere, ſi aquâ humectetur; ſic vapor fœtidus lithantracis, ſulphuriſve fumus electricitatem infringit; quàm multa certè nos latent circa illa vitia fluidorum, quæ ſine obſtructione mechanicâ valent fluidum nerveum intercipere: repetita me docuit experientia ſenſum & motum reſtitutum fuiſſe artubus electriſatis, qui à multis retrò annis nullum ſenſûs vel motûs indicium præbuerant.

Hemiplegia morbus eſt chronicus, rarò ſanabilis, ætati ingraveſcenti familia-

miliaris, ſæpe à caro, vel apoplexiâ aut epilepſiâ ortum ſumens, & in hiſce morbis veluti criticus ac ſalutaris, quocum plures annos vivitur; ſed ſi lingua afficiatur, adeóque cerebrum vitio laboret, periculum eſt apoplexiæ recidivæ.

Curatio generica videatur apud *Riverium*, *Sennertum*, ut theoria apud *Wepferum*, *Libr. de Apoplexia.*

Infauſta eſt theoria quæ ſerum luxurians ſemper & in omni ſpecie diſſipandum, & calidis ac exſiccantibus medicamentis expellendum proponit; nam dantur ſpecies in quibus è contra ſiccitas, & nervorum & fluidorum acrimonia corrigendæ ſunt; initio quidem eadem generalia auxilia indicantur ac in apoplexiâ, verùm elapſo periculo ne cerebrum inferciatur ſpecifica auxilia ſunt adhibenda.

Praxis *Doveri in Hemiplegiâ ſpontaneâ*, ut ſeroſâ, eſt ſequens. 1° Applicentur veſicatoria brachio, cruri, tibiæ affectis. 2° Sumat æger per quinque dies mercurii dulcis, & cinnabaris, ana, gr. octo. 3° Sumat quotidie drachmas duas electuarii ex conſerva abſinthii. 4° Superbibat cochlearia aliquot tincturæ ex angelicâ, enulâ, foliis marrubii, abſinthii, chamædryos, centaurii minoris, &c.

Praxis *D. Janon de la Chene Journ. de Med. Sept. 1763*: ſumat æger quartâ quâvis horâ ſalis alcalini volatilis, ut cornu cervi, gutt. vj: ſudor ſuperveniens promoveatur per aliquot dies.

1. *Hemiplegia tranſverſa.* L.

Paralyſis brachii unius & pedis alterius lateris, dyſentericis familiaris. *Conradi Fabricii Profeſſoris Helmſtadienſis Diſſertatio 1750.*

Poſt dyſenteriam malignam epidemicam adſtringentibus & opiatis præmaturè ſuppreſſam, hæc ſpecies hemiplegiæ frequenter accidit; jam convaleſcentes & orthoſtadii immobilitate brachii unius & pedis oppoſiti ſimul laborant, adjunctis tamen utplurimum doloribus arthriticis; ſecùs integram tactûs facultatem amittunt; priores autem faciliùs ſanantur poſterioribus. Hujus phænomeni ratio latet in obſcuro.

Curatio exigit 1° ut vires labefactatæ reſtaurentur per analeptica & cardiaca, cùm ex dyſenteriâ multum fluidi nervei deperditum ſit: hæc verò corroboratio multùm temporis exigit, & hoc ſingulare explicat, cur aliæ paralyſes quò recentiores ſunt eò faciliùs ſanentur, iſta verò quò vetuſtior. Laudantur eſſentia ſuccini, liquor anodynus Hoffmanni, ſpiritus & ſalia volatilia ex ſale ammoniaco, & cornu cervi parata, animi tranquillitas & hilaritas commendanda. Paralyſim lætitiâ ſanatam notat *Gaſſendus in Vita Peireſcii*; ira aliam & terror (notante *Valeriola*, *lib. 2 cap. 4*) eam ſanavere. 2° Si plethoricus adultuſque ſit æger, phlebotomia è pede ſarcinam ſanguinis feliciter imminuit. 3° Tonus nativus fibrarum reſtituitur ſpiritu vini camphorato & crocato cum oleo lumbricorum terreſtrium, & ſpiritu ſalis ammoniaci: unguentum nervinum *Sydenham Proceſſu de Paralyſi*, dorſo & artubus affectis applicatum prodeſt. 4° Spaſmi concurrentes leniuntur pulveribus nitroſis, lumbricalibus, bezoardicis, cinnabarinis, liquore

cornu cervi ſuccinato cum regimine diapnoico ; levis enim ſudor in parte affecta ſanitatis redeuntis ſignum eſt. Huc fumi ex gummatis aromaticis pannis excepti, motus & frictus partium repetiti, embrochationes ex aquis thermalibus, & veſtimenta hyeme calida & ſicca omninò neceſſaria, referenda ſunt.

2. *Hemiplegia ſpaſmodica* D. Pomme, Eſſai ſur les vapeurs, obſ. 3. An *contractura ?* L.

Ea ſupervenit magnæ cephalalgiæ in hypochondriaco ; prælufit affectus ſoporoſus, & illico dimidia pars corporis, eaque dextra, riguit (ait obſervator) & paralytica fuit, ſeu ſenſu, motuque orbata, quod oculo & auri etiam ex eodem latere accidit.

Suaſit Medicus magni nominis juſcula pulli, dein teſtudinis, ſerum lactis, aquas acidulas, nec non aperientia, cathartica & antiſpaſmodica; ſed ab opiatâ cephalicâ ex millepedibus, caſcarillâ, pulvere de guttetâ, valerianâ, enulâ campanâ, æger peſſimè habuit, unde confugit ad centum ſexaginta balnea tepida, totidem juſcula pulli, aut teſtudinis, ad clyſmata ex aquâ frigidulâ, rhedam & equitationem, quibus convaluit.

3. *Hemiplegia ſyphilitica* Aſtruc de Morbis venereis, lib. 4 cap. 11 § 9. Journ. de Med. Oct. 1758. L.

Eſt hemiplegia flaccida cum pauco tactûs ſenſu ſuperſtite, aut paraplexia, cujus vide hiſtoriam. Video actu ægrum ea ſpecie laborantem, omninò inſanabilem meo ſaltem judicio, & alterum qui hemiplegicus à Medicis habetur, ſed immeritò, cùm laboret contracturâ artuum totius lateris ſiniſtri cum rigiditate, genu anguloſo, ſenſu exquiſito, & crampis frequentibus : juvatur diætâ lacteâ, oleoſis & citò electriſationes experietur.

4. *Hemiplegia ſcrophuloſa* Ill. de Haen tom. 3 cap. 6 obſ. 16. L.

Ea eſt quæ à ſcrophulis nervos prementibus ortum ducit. Ea verò electriſatione diù repetitâ ſanatur.

5. *Hemiplegia arthritica* Muſgrave de Arthritide. Cap. 16. C.

Ea eſt quæ arthriticis, rheumatiſmo antea affectis ſupervenit, quæque à lympha acri & viſcoſa produci cenſetur ; in ea ſenſus tactûs ſæpe ſupereſt, artuſque extremi paralytici rigent, difficilè flectuntur, areſcunt ; eſt omnium frequentiſſima. Ingraveſcit à ſudorificis, calidis, thermis ſalinis ; miteſcit à ſero lactis, lacte aſinino, maximè verò dolore arthritico revertente, ut accidit Præſidi Fonbon Monſpelienſi, qui dum inſanabilis putabatur, dolore in pedibus oborto, ſubito ſanus evaſit ; ſedatur etiam morbus ſulphureis balneis, & non rarò perbellè ſanatur repetitis electriſationibus. Vide *meam de hoc argumento Diſſertationem Actis Upſalienſibus, & Diario Oeconomico inſertam.* Primæ electriſationes ſudorem viſcoſum ex digitis affectis deducunt, febrem ſi adſint mitigant, ſomnum conciliant, & ſenſum cuilibet digito, manui flexibilitatem & ſenſibilitatem reſtituunt. Bimeſtri ſpatio ad machinam electricam ſanitati integræ reſtitutus eſt æger, quem memorat *Ill. de Haën P. I cap. 8 Obſ. 1 & 7.*

In hac ſpecie contractura manuum noctu ſponte remittit.

6. *He-*

6. *Hemiplegia exanthematica.* Vide de Haen, Part. 1 cap. 8. L.

Ea eſt quam ſcabiei, achorum, ſeu tineæ, ſimiliumque cutis exanthematum repreſſio, aut ſuppreſſio excitat.

Electriſatio non ſolùm hemiplegiam ſanavit, ſed etiam achores reſtituit.

a. *Hemiplegia purpurea* Junckeri Tab. 115 de Hemiplexia.

Ea eſt quæ miliari morbo ſupervenit, quamque fugacem exiſtimo; ſed nec vidi, nec hujus hiſtoriam ullibi invenio.

7. *Hemiplegia ex apoplexia* De Haen, part. 4 pag. 245 obſ. 6, 7. C.

In illâ ſpecie plus proſunt aquæ Bellilucanæ quàm electriſatio; utrumque ſæpè votis noſtris deeſt: aſt tentandum. Electriſatio aliquoties teſte *D. de Haen*, hìc ſucceſſit. *Vide Diſſert. meam de Hemiplegiâ inter diſput. Medicas Ill. Halleri, tom. 1.*

8. *Hemiplegia intermittens.* D. Cl. Chaptal, Doct. Med. Monſp.; Illuſtr. Torti de Febrib. cap. 4 pag. 227. P. A.

Eſt ſpecies quæ ſingulis diebus accedit, & poſt aliquot horas recedit cum acceſſu quotidianæ febris.

Hiſtoria. Quinquagenarius, per menſem cephalalgiam levem expertus, veſpere menſe Julio 1760 calore urenti circa frontem afficitur, quo ceſſante ſimili dolore corripitur occiput, cum pulſu paulò frequentiore & pleniore; ſomnus nocturnus inſomniis terrificis & vertigine turbatur; poſt octo horas acceſſus ille omninò deſinit; verùm horâ quartâ pomeridianâ eadem ſymptomata revertuntur cum magnâ virium proſtratione, & poſt quatuordecim horas deſinunt, & ſic deinceps per novem dies, eo diſcrimine quòd poſt quartam diem non ſolùm calor ſincipitis & dolor ſubſequens occipitis intenduntur, ſed quod debilitas paralytica latus corporis ſiniſtrum in quovis acceſſu occupat, cum oris diſtorſione ad partem oppoſitam, loquendi difficultate, labiorum tremore, & cruris ſiniſtri ferè immobilitate, quæ omnia accedente apyrexiâ evaneſcunt, revertente pyrexiâ revertuntur.

Cura. Poſt phlebotomiam & catharſim primam non meliùs habuit æger, & à catharſi iteratâ pejus; verùm ter in die hauſto decocto ex kinakinâ, radice angelicæ cum pulvere de gutteta, & nitro, nono die convaluit æger.

Acceſſus ſingulis diebus horâ quartâ veſpertinâ accedebat, ſextâ matutinâ ſequenti recedebat, cum pulſu non frequentiori quàm in cæteris hominibus ſanis, ſed frequentiori quàm in illius ægri apyrexiâ. Huic pyrexiæ additur pulſûs tenſio, extenſio, ardor ſolius frontis per ſemihoram, ſed ardor ſubitò recedit, huicque illicò ſuccedit dolor lancinans ſolius occipitis; in acceſſu æger vix caput movere poteſt, & ſi moveat, experitur ſtrepitum in collo cum ſtridore dentium. Arteria temporalis cum radiali minimè conſonabat; æqualis erat pulſus in radiali, verùm in temporali inæqualis erat, per intervalla tremulus & leviter reduplicatus. Hic morbus à catharticis exaſperabatur, licet materies bilioſæ multæ evacuarentur.

9. *Hemiplegia traumatica* Tulpii, obſ. 1 libr. 9. A.

Ea eſt quæ à caſu, ictu, vulnere, fracturâ capitis ortum ducit. Si vulnus ipſam medullam ſpinalem in cervice lædat, mors ſubitanea ſupervenit, ut experimenta lanionum quotidiè docent: ſi inferior ſit læſio medullæ ſpinalis, inde paraplexia oritur, non hemiplegia.

Curatur ut apoplexia, ab eodem principio oriunda; vetus fruſtra impugnatur electriſatione.

10. *Hemiplegia ſeroſa.* Boneti Sepulchret. C.

Ea eſt quæ à ſero luxuriante in cerebro produci putatur, qualis eſt quæ cachecticos, pallidos, œdematoſos, frigidos, ſenes, vel ſponte, vel poſt aqueorum potuum, balneorum abuſum, ex ſuppreſſis effluxibus ſeroſis, ortum ducit. Nec in hoc cenſu reponendæ ſunt illæ, quæ apertis poſt longum morbum cadaveribus, ſerum quodpiam in ſinubus cerebri relinquunt; illud enim ſerum circa mortem effundi ſolet in quacumque hemiplegiæ ſpecie, & uberius eſt, quò tardiùs à morte cadavera aperiuntur.

Hæc ſpecies exigit iterata initio morbi emetica & cathartica, quibus ſuccedant ptiſanæ diureticæ, ſudorificæ, veſicatoria, ſetacea, duciæ, balnea ex thermis ſalinis, diæta exſiccans, opiatæ cephalicæ, nervinæ, capillitii frequens raſura, capitis frictio ex pannis ſiccis, ſcopulis ſetaceis, &c: tandem ad electriſationes repetitas confugiendum, quæ in recenti morbo nihil, in inveterato aliquid boni, præſtant. Videſis curam apud *Baglivi*, pag. 214.

11. *Hemiplegia apoſtematodes* Schenckii. C.

Quæ ab abſceſſu cerebri dependet, inſanabilis, & lethalis: tres tamen paralyſes puris anacatharſi ſolutas vidit *de Haen.*

12. *Hemiplegia ex epilepſiâ.* C. Vide Diſſertationem noſtram de Hemiplegiâ per electricitatem curandâ.

Inſanabilis eſt omninò, ſed non tollit ægros è medio, ſæpeque cum ſtoliditate conjungitur; artus in ea ſpecie nunquam rigeſcunt, ſed flaccidi manent. Vidi hemiplegias quibus ſuperveniebant paroxyſmi epileptici, in quibus nunc latus ſanum, nunc verò ipſum latus hemiplegicum per intervalla tremore convulſivo agitabantur; illa verò ſpecies periculoſior eſt, & mortem portendit non ita remotam. Ex hac obſervatione liquet auctâ vi fluidi nervei convelli partem jamdudum reſolutam, quæ elapſo paroxyſmo epileptico rurſus reſoluta manet: ergo obſtructio nervorum non ea eſt quam fingunt Scholaſtici. *Vide Schenckii Obſervat.*

Illa ſpecies balnea Balerucana & electriſationem eludit.

13. *Hemiplegia ſimulata* Boretii in Diſputationib. Chirurg. Halleri, Tom. I pag. 37.

Nobilis quædam mulier, quæ fortunam priùs fauſtam, dein adverſam experta, voluit tentare num ſibi veræ amicæ ſupereſſent, finxit ſe ſubitò hemiplegicam, & ita finxit ut phlebotomias, emetica, cathartica, ducias Bellilucanas, cæteraque remedia conſueta adhibere non recuſaret, ac ferè ipſum Medicum in errorem duxiſſet, niſi perſpicax fuiſſet.

14. *He-*

14. *Hemiplegia ſaturnina* Brendelii M. S. C.

Ea eſt quæ mineræ foſſoribus, potiſſimùm plumbum tractantibus, accidere dicitur. Vidi certè aliquoties paralyſes tremulas manuum & brachiorum in hiſce artificibus, verùm hemiplegias ab hoc principio me vidiſſe non memini. Verùm à rachialgiâ in hemiplegiam perfectam cum mutitate & aſtheniâ lapſum vidi Ill. D. de Mandajors, Pariſinæ Numiſmatum Academiæ Socium; ſed an rachialgiâ ſaturninâ laboraſſet, non reſcivi.

In thermis Bathonienſibus ex 310 ægris paralyſi vel hemiplegia affectis fuere 57 ſanati, 151 ſublevati, 45 qui nullatenus mutati, 42 inſanabiles pejus habiti, & 12 mortui. Ex illis 310 erant 42 hemiplegici, ex quibus 4 ſanati, 27 ſublevati, 9 vel inſanabiles vel non mutati, & 3 obierunt.

XX. PARAPLEXIA; *Paralyſis univerſalis* Auctorum; *Paraplexie.*

Eſt ſumma debilitas ſenſûs & motûs vel alterutrius in dimidio corporis tranſverſim ſumpti, vulgò extremorum inferiorum, cum enureſi continuâ, anaphrodiſiâ, &c.

Cauſa eſt immeabilitas fluidi nervei per imam ſpinalem medullam circa imum dorſum vel lumbos obſtructam, aut quovis modo læſam; inde fit ut homo lecto ſemper affixus maneat, unde quantum differat ab hemiplegiâ quiſque videt; ſi tamen imperfecta ſit paraplegia, æger pedibus pauliſper inſiſtit & claudicando progreditur, nec urinam involuntariò mittit.

1. *Paraplexia rheumatica. Paralyſis ſcorbutica* Ettmuller. pag. 440. C.

Nauta quadragenarius, ex tertianâ ante annum habitâ paralyticus omnibus artubus paulatim factus eſt; cruribus, genubuſque moleſta formicatio ineſt, brachia & dolent & marceſcunt; perpetuò ſudores nocturnos patitur, veluti plumbeam molem circa umbilicum perſentit, ubi tamen nullus tumor; digiti manuum pedumque dolent, vires omnes collapſæ, facies plumbea.

In hoc menſe Septembri optimè ſucceſſit electriſatio, quæ æſtate nihil profuerat, *D. de Haen*, *obſ. 12.*

2. *Paraplexia ſanguinea* Junckeri, tab. 115. *Parapoplexia* & *Apoplexia partialis* quibuſdam; *paralyſis corporis inferioris* Fel. Plateri. A.

Eſt ea ſpecies quæ plethoræ vel impetui ſanguinis ejuſque anarrhopiæ tribuitur, quod judicatur ex calore, rubore faciei, pulſûs plenitudine & velocitate, prægreſſis ſanguinem moventibus vel augentibus. Tribui ſolet diſtenſioni retis vaſculoſi quo circumdatur medulla ſpinalis; cerebrum illæſum eſt, unde differt à caro, apoplexiâ: morbus eſt multò periculoſior & minùs diuturnus quàm hemiplegia. Curatur initio ut apoplexia ſanguinea, deinceps ut hemiplegia.

Paraplexia etiam dicitur hic morbus licet quædam capitis functiones lædantur, ut memoria, auditus, vel viſus, vel loquela, modò partes infimæ ſint reſolutæ, ſi morbus ab apoplexiæ inſultu inceperit; in quo caſu ipſum cerebrum affici haud dubium eſt. Sic *Foreſtus*, *Fernelius* vocant paraplexiam

eam paralyſim univerſalem quæ apoplexiam ſequitur. Vir robuſtus & euſarcos catharſim expertus eâdem die, eâque frigidâ & pluviosâ è domo exierat, frigus paſſus incidit ſubitò in paraplexiam imperfectam quacum per multos annos vixit: hinc & inde claudicans & ægrè pedes trahens, nec ulla profuere remedia.

3. *Paraplexia à ſpina bifida* Huxham Philoſoph. Tranſact. n° 413 March. 1730; Tulpius, cap. 29, 30; *Hydrorachitis* Morgagni. A.

In caſu *Huxhamii* infans recens natus imperforatum gerebat os ſacrum, adeoque ſupra illud os vagina medullæ ſpinalis intumuerat ad pugni puerilis magnitudinem, & extrema inferiora motu erant orbata ac decuſſata. Verùm in caſibus à me obſervatis, non ſolùm partes infra tumorem ſpinæ poſitæ, verùm & ſuperiores ſenſu & ferè motu erant deſtitutæ. *Vide Anæſtheſiam.* Notum autem eſt hunc morbum eſſe citò lethalem, citiùs verò ſi tumor aperiatur. Huc paraplegia ex gibbere *Biblioth. Med. Manget.* pag. 760.

4. *Paraplexia traumatica.* Fel. Plater. cap. 3. Morgagni Epiſt. LIV, ubi plurima exempla, & Boneti Sepulchr. Sect. 3. D.

Nihil eſt frequentiùs hoc morbo in eis qui ex alto delabuntur, ſive incidant in ſpinam dorſi, ſive eam vehementi trunci inflexione diſtrahant; quotannis Noſocomium Aleſienſe ingrediebatur paraplegicus unus vel alter, qui ex moro, cujus folia ad bombyces colliguntur, lapſus fuerat. Extrema ſenſu, motuque ſubitò orbantur, urina ſpontè effluit, raro alvus, ſucceſſu temporis nates gangrænaſcunt: hæc ſpecies ut plurimum lethalis eſt.

5. *Paraplegia rachialgica* Riverii, obſ. 98 cent. 2 nomine *paralyſeos ſpuriæ.* C.

Rectè notat poſt *Trallianum*, *lib. 1 cap. 16*, & *Foreſt. lib. 10 obſ. 97* dari paralyſes quæ exſiccantibus & calefacientibus exaſperantur, humectantibus verò & laxantibus curantur, quæque non à pituitâ & ſero nervos laxante, ſed à bile, ut aiunt, eos exſiccante & premente producuntur. Illa mulier cujus hiſtoriam refert *Riverius* patiebatur motûs omnimodam impotentiam in artubus infimis, ſed non omnimodam ſenſûs privationem; hoc autem ſingulare fuit, quod cùm tibiæ à miniſtris extendebantur, ſtatim vel rigeſcebant, vel convellebantur cum quodam in ipſis hypochondriis motu; præterea ægra doloribus vagis, fugacibus potiſſimùm, in thorace erat obnoxia, quæ omnia rachialgiam ſatis manifeſtant. *Vide Rachialgiam.*

Huc videtur attinere paraplegia ex terrore & irâ oriunda, & altera ex doloribus rheumaticis. *Vide de Haen*, *obſ. 11 & 20 Tom. III.* ubi cum modico ſucceſſu electriſationem adhibuit. Eximios verò effectus quondam vidi apud militem ſimili morbo proſtratum.

6. *Paraplexia intermittens.* Obſ. D. Cl. Chaptal, D. Med. Monſp. percelebris. Torti de Febrib. c. 4. P. A.

Eſt ſpecies paraplexiæ artus tantum inferiores motu muſculari & ſenſu omnimodè orbantis, cum harum partium phlegmatia & frigiditate ac pyrexiâ, quæ omnia ſymptomata poſt aliquot horas omninò evaneſcunt, ſequenti die reverſura, & ſic deinceps.

Hiſtoria.

Hiſtoria. Menſe Julio 1756 infans quatuor annos natus corripitur dolore utriuſque tali ita vivido, ut nullis auxiliis levari poſſet; aſt poſt ſemihoram pedibus, tibiiſque intumeſcentibus ſedatur dolor, & tunc illi artus ac crura omni motu muſculari, ſenſuque orbantur, œdematosè intumeſcunt, frigent ad tactum Medici, dum cæteræ corporis partes caleſcebant ſolito magis; poſt ſeptem horas ea omnia ſymptomata evaneſcunt, & infans omnino ſanus eſt; verùm ſequenti die eâdem horâ revertitur dolor in talis, tumor pedum huic ſuccedit cum paralyſi perfectâ horum extremorum, eorum frigore, œdematiâ, febre, quæ intra ſeptem horas recedunt, & ſic deinceps; ſed ſenſim minora uſque ad octavam diem, quâ medicamentis ceſſit morbus.

Curatio. In intervallo ſecundæ diei purgatus eſt ex mannâ & ſyrupo Glauberiano, & vomuit; iterum purgatus eſt ſequenti intervallo, atque deinde uſus eſt ter vel bis in die opiata ex kinkinâ & radice pæoniæ, acceſſus tum retardati, tum breviores ſenſim fuere, & ſic æger omninò convaluit.

7. *Paraplexia ſyphilitica.* C.

Vir quadragenarius à multis retro annis ſyphilitica pudendorum ulcera paſſus erat; repreſsâ imprudenter gonorrhœâ virulentâ, & hydrargyroſi perperam adhibitâ, ſucceſſit aliquot abhinc annis paraplegia imperfecta, ita ut vix pedibus inſiſtere poſſet. Suaſit Chirurgus ſemicupium ex aquâ liquore ſaturni dealbatâ, inde paraplexia perfecta evaſit. Tentavi uſum ſublimati corroſivi per duos menſes more *Ill. van Swieten*; ſed fruſtra: fruſtra etiam in hac ſpecie aliàs vidi hydrargyroſim adhibitam.

8. *Paraplexia equina.*

A comeſto phellandrio & ſimul deglutito curculione ejus hoſpite, equi multi apud Suecos incidunt in paraplexiam, inſecto illo per ſpinam medullarem, ut vulgò creditur, exitum quærente: vide *Iter Scanicum D. Linnæi pag. 184.*

ORDO QUARTUS.

Leipopsychiæ. Défaillances.

A *Leipo*, linquo, & *Pſyche*, animus, quaſi animi deliquia.

SUnt morbi quorum præcipuum ſymptoma eſt virium vitalium notabilis imminutio, adeoque pulſûs & reſpirationis debilitas.

Vires vitales ſunt vires cordis, arteriarum & pectoris; ex horum organorum motu menſurantur, ita ut quò pulſus ſimul plenior, velocior & firmior, eò fortior ſit; quò reſpiratio ſimiliter amplior, velociorque eſt, eò fortior. Sed vis actualis pulſûs & reſpirationis maximè diſcrepat ab eorum viribus potentialibus, ſeu à robore facultatis vitalis; quò enim robur facultatis majus eſt, eò parciùs vires ſuas impendit, niſi urgeat neceſſitas. Sic homini

homini ſano & pacato pulſus eſt minor, mollior, tardior, rariorque multò quàm eidem labore violento, pathemate vivido, febre, exercitiis jam debilitato.

Omnis origo virium eſt in cerebro, inde etenim fluit liquidum nerveum ad cor & ad omnes muſculos corporis, adeoque ad omnia organa motus tum naturalis tum liberi; in cerebro reſidet motor illius fluidi, qui licet vitalibus motibus aſſiduò invigilet, eoſque nunc intendat, nunc remittat, vix unquam eos intermittit, quaſi eorum neceſſitatis ad vitam conſcius; aſt ille motor in quibuſdam circumſtantiis, in quibus ipſa vita eſt aliis bonis ut ſaluti, honori, pro diverſis judiciis aut præjudiciis, poſtponenda, opus vitale ita negligit, ut viſi ſint qui à gravi pathemate affecti vitam cum morte commutaverint: Vide *Diſſertationem illuſtr. Nicholls de Animâ medicâ.* Quotidianum eſt in gravi mœrore homines, potiſſimum ſequioris ſexûs, animo linqui omnino, & ægros, qui ſoli ſibi relicti omni ſpe abjectâ mortui forent, adſtantis hortatu, præſentia ſublevatos, monitu ut bono animo eſſent, refocillatos eſſe; quotidie Medicus, cui æger confidit, ex prognoſi gravi metum ipſi incutit, ex quo pulſus ſummè debilitatur; ex aſpectu læto, animum ægro addit, ex quo pulſus antea debilis, illicò reſurgit & roboratur. Circa imperium animæ in organa vitalia legi meretur *Illuſtr. Kloekhof de Morbis animi, pag. 35 & ſequentib.* item *Baglivi, de Morbis animi;* & *Fienus de Imaginatione.* Illi Materialiſtis nimis favent, qui omnes actiones animæ ex præviâ fibrarum cerebri diſpoſitione determinari putant; nonne corporis & animi differentia hinc fit evidens; quòd animus, ægrè quidem, at poſſit tamen actiones edere contrarias illis in quas corporis conditione fertur, norunt qui virtutem voluptati anteponunt; vix ignorant Epicuri de grege porci.

Virium cordis imminutio, quæ à corporis mutatione dependet, eſt vis fluidis vel organis tribuenda; ſi deficiat fluidum nerveum vel vapore lethifero deſtructum, ut in mephiticis locis, vel longâ inediâ, gravi labore morboſo, evacuatione immodicâ exhauſtum, vires defecturas quiſque videt. Organa fluido nerveo poſſunt tranſitum denegare, ſive prematur cortex cerebri, ut in comatoſis morbis, ſive in ipſo nervorum tractu ſit læſio, ſive in cordis ipſius textu ſit obex. Mors cordis eſt æquilibrium ejus organi cum reſiſtentiis ab eo ſuperandis, inde & motuum vitalium languor, debilitas, quod vires ejus motrices non ſatis ſuperent cordis, vaſorum, ſanguiniſque promovendi reſiſtentias. Hinc duplex origo debilitatis in motibus cordis; hinc multiplex leipopſychiæ principium, totuplexque curandi modus.

Retardato maximopere cruoris motu minuitur calor, & frigus artus occupat: quod uno alterove gradu auctum ſubitò ſenſus acerrimè percellit. Si cordis impetus, qui pulſationem ejus facit, ceſſet, licet perſtet ejus ventriculorum ſyſtole & diaſtole, ſine motu converſivo ad coſtas, circularis motus perſeverat quidem, aſt nulla in arteriis pulſatio percipitur, nec proinde excitantur in cerebro illæ pulſationes quæ ideas vigilantibus proprias deter-

determinant; inde ſomnus vel ſomni imago ſyncopem, aſphyxiamque concomitans: cruor debilius adactus in arterias cutaneas earum affrictus non ſuperat, nec proinde eas ſubire valet, ſed per majuſculos ramos in venas procedit inſalutatis capillaribus, hinc cutis pallor, frigus atque anæſtheſis.

Notatu dignum eſt primos muſculos qui à frigore rigeſcunt, eſſe muſculos mandibulam attollentes; frigore hiberno mandibula contracta retinetur, ut vix verba proferre poſſimus; frigore ſyncoptico idem ſæpiùs accidit ſine influxu ſpaſmodico fluidi nervei ad hos muſculos; inde toties cernimus in ſyncope mandibulas ſibi ita appreſſas, ut ægerrimè diduci poſſint ad potus cardiacos hauriendos: nec ad morbos convulſivos morbus hic recenſendus eſt, cùm cætera omnia ſymptomata contrarium ſuadent.

XXI. ASTHENIA; à Græco *aſtheneia*; *debilitas*; Latinis *Languor virium*; *Debilitas habitualis*; *Epuiſement*, *Foibleſſe des membres*, *des nerfs*.

Eſt debilitas omnium artuum, ſuperſtite actionum vitalium tenore, ſeu major eſt debilitas muſculorum libertati ſubditorum quàm ex debilitate pulſûs foret exſpectandum; ſicque differt aſthenia à ſyncope & aſphyxiâ, in quibus muſculi artuum quidem debilitantur maximè, aſt pari paſſu debiles ſunt motus vitales.

Cognoſcitur aſthenia ex pigritiâ ad actiones etiam conſuetas & neceſſarias, earum raritate, tarditate, cum morulis interjectis, tremuliſque conatibus; ex ſenſu gravitatis artuum, ex proſtratione corporis, maximè verò ex ſupinâ ejus poſiturâ, nam illum ſitum affectant ægri debiles, in quo minima virium impenſa requiritur; major autem requiritur ut in latus alterutrum decumbamus, quàm ut reſupini jaceamus; major etiam ut trunco erecto vel inclinato, quàm ut toto corpore horizontali decumbamus; hinc ſignum maximæ debilitatis, ſi ægri verſus ima lecti rejecto pulvinari delabantur contra aſſuetudinem, ſi ſponte ſitum non mutent, ſi voce ſummiſſâ tantùm & tardâ loquantur; vox eſt potiſſimùm debilitatis indicium, unde qui ſe debiles ſimulant, voce tenui, invalidâ utuntur; major eſt debilitas, ſi è lecto ſurgere nequeant ad alvum deponendam, urinamve mittendam, qui ſani munditiei litabant; de hoc morbo ferè ſilent Auctores, tum quia illum pro mero accidente morbos omnes ferè concomitante reputant, tum quia theoriam virium pauci norunt, aut à veris principiis repetunt, licet ea omnium in praxi ſit utiliſſima.

Summi momenti eſt in praxi aſtheniam à virium vitalium debilitate diſtinguere; prior enim à morte multò magis diſtat quàm poſterior, adeoque minùs multò ominoſa eſt.

Differt hic morbus à typho & à paraplexiâ ſignis horum generum propriis, nondum tamen ſatis diſtinctè propoſitis; differt à laſſitudine, quòd laſſitudo ſit ſenſatio moleſta complicata cum aſtheniâ.

Qui aſtheniâ laborant, dolores vagos ſed lenes in artubus experiuntur à quovis motu, quia ſenſûs exquiſitioris ſunt ob debilitatem.

1. *Aſthenia Pannonica; Languor Pannonicus* Tob. Coberi & Thomæ Jordani de phænomenis peſtis; *Morbus Hungaricus* Mangeti Biblioth. Med. Pr.

Eſt debilitas ſpontanea caſtrenſis, ſeu epidemica, militibus potiſſimum familiaris, quæ, paulatim ineptitudinem ad functiones inducens, non priùs malitiam ſuam prodit quàm homine jam proſtrato diuturno decubitu, aliunde quaſi mutuatis præſidiis, victor evadens ad mortem deducat. An à typho differat?

Hic morbus, qui perniciosiſſimus dicitur, ita metaphoricè deſcribitur ab Auctoribus, ut eum à conſimilibus generibus dignoſcere difficillimum ſit; plures autem varietates hujus tradit *Coberus*; ſcilicet 1° A carnibus bubulis, duris, ſole potiùs quàm igne coctis, quibus utuntur milites, unde cardialgiæ, colicæ, nauſeæ; 2° Ab aquis paludoſis, limoſis, potu aſſumptis; 3° A vinis & cereviſiis turbidis ac feculentis; 4° Ab animi commotione, indignatione, &c. 5° Ab aëre calidiori & ſicciori per æſtatem.

2. *Aſthenia Virginica* Coldenii de plantis Codinghamenſibus.

An à calore regionis pendet hic morbus? Acteæ racemoſæ radices in hoc ſpecificæ indicantur.

Calore aſſiduo ejus etiam gradus qui apud nos æſtate eſt familiaris, ut 25e circiter graduum, vires exſolvi notiſſimum eſt; inde pervigilium, ſudor, anorexia, macies, quod advenæ in Americæ diverſis regionibus experiuntur, maximè quia calor ille noctu, diuque ferè idem perſeverat, nec hieme remittitur; hiems etenim apud eos nihil aliud eſt quàm tempeſtas pluvia, vel humida.

Apud noſtrates ſimilis aſthenia balneis frigidulis, potu glaciato, fructibus acidulis, limonatâ, ſimilibuſque ſublevatur.

3. *Aſthenia ab hydrocephalo.* Vide anæſtheſiam à ſpinâ bifidâ. C.

Vidimus infantem hydrocephalo portentoſo affectum, capite pellucido, in quo ſinus meningum majores rubore quodam ſe prodebant, quique per Galliam circumferebatur; is erat aſthenos, & paululùm ſomnolentus, de cætero bene ſe habens, ſenſu, motuque gaudens licet debilibus.

Duo pueruli Noſocomii generalis febriculâ & gaſtrodyniâ affecti jacent; purgati reſurgunt, ſtant per paucos dies languidi, febriculâ recedente; iterum decumbunt; accedit vomitio juſculorum, gaſtrodynia, febris; purgantur alternis diebus, ſextâ die ſubitò aſtheniâ correpti ſunt, caput proprio pondere inclinat, brachiis & manubus uti non poſſunt ad poculum ori admovendum, pedibus inſiſtere nequeunt, ſenſu ſuperſtite; noctu delirium, febris, & octavâ die mors. Secto cadavere ubique macro, nil videtur mutatum in abdomine, pectore; nulli lumbrici, flatus in inteſtinis vacuis, nullum œdema; ſecto cranio aquæ diffluunt limpidæ, & in ventriculis cerebri rubellæ, nil ultra. Hæc Auguſto 1759.

Differt ab apoplexiâ & caro ex eo quòd nullo ſopore ſtipetur hic morbus;

bus; à paralyſi, hemiplegiâ, paraplegiâ, quòd ſit univerſalis debilitas, ſenſu ſuperſtite.

Illi pueruli nunquam porrigebant manum, niſi brachio ad coſtas appreſſo hinc & inde, quia ſecus porrectum brachium difficilius ſuſtentari potuiſſet ex legibus mechanices; unde brachia ſecundùm totum humerum ad latus appreſſa hunc morbum ſignificant.

Cùm hæc ſcribo, tertius puerulus Noſocomii ſubitò incidit in eumdem morbum convaleſcens à dyſenteriâ, in quâ aliquoties purgatus erat, polydipſiâ inſatiabili ſimul affectus, mihi videbatur poſtridiè moriturus; præſcriptâ iteratâ doſi pulveris de guttetâ intra paucos dies convaluit, vino ſimul uſus & cardiacis.

4. *Aſthenia ſcorbutica* Lind de ſcorbuto; *Languor ſcorbuticus* Bartholini. C.

In prima ſcorbuti periodo, facies eſt pallida, ſubtumida, exercitii averſatio, labia ac carunculæ lachrymales vireſcunt, cæteroquin ægri cibum, potumque appetunt, & ſani videntur; aſt creſcit mœror & dejectio animi, color evadit obſcurus, ex flaveſcente ſublividus, pigritia abit in laſſitudinem cum genuum ſtupore & debilitate à levi exercitio; inde dyſpnœa à motu, quæ cum laſſitudine conſtanter ſcorbutum comitantur.

In tertiâ periodo aſtheniam comitantur ſyncopes. *Vide Syncopem ſcorbuticam.*

5. *Aſthenia cachectica.* C.

Infantes à parentibus ſenibus, infirmisve orti, potiſſimùm puellæ ab ortu ad decimum circiter ætatis annum non raró pallidulæ ſunt, carnibus mollibus præditæ, ventre tumido, artubus tenues, macilentæ, debiles, voraces, tamen torpidulæ, ſomnolentæ, ſegnes ad loquelam, & omnia exercitia, tardæ, ingenio hebetes, unde à rachiticis valdè diſcrepant; ſæpe glandulas colli tumidas gerunt, quæ tamen ſponte reſolvuntur multò citiùs quàm ſcrophulæ, nec ita indureſcunt: in illis vidi ſæpe ortas verrucas faciei, quæ intra paucos menſes ſine rubore & calore albeſcunt omnino & remolleſcunt, ac in cruſtam exſiccatæ labuntur, nullâ relictâ cicatrice.

Præſtat in hoc morbo per hiemem cum offâ deglutire quotidie aliquot grana radicis Chinæ pulveriſatæ, vino uti aquato, abſtinere à cremoribus, & farinaceis non fermentatis, exercitium ſuadere, frigus arcere.

6. *Aſthenia chlorotica.* Vide Chloroſim, cujus eſt accidens. C.

7. *Aſthenia à pathematis; Virium debilitas ab animi affectu* Frid. Hoffmann. de virium lapſu, cap. 9 cautela 1. B.

Nihil magis ſubitò vires frangit, & quandoque difficiliùs cognoſcitur, quàm mœror, diu celata iracundia, gravis ærumna, contumelia, bonorum, honorum immerita jactura, amicorum, parentum mors, &c, inde profunda triſtitia, animi dejectio, ſomni jactura, anorexia, ſtupidum ſilentium, immobilitas, ſolitudinis amor, cœtuum fuga.

Alimenta boni ſucci, ſed liquida, coctu facilia, vinum, liquores fermentati, narcotica, & auxilia moralia indicantur.

 8. *Aſthe-*

8. *Aſthenia febrilis; Debilitas febrilis* Boerhaave; *Laſſitudines ſpontaneæ* Hippocratis. B.

Alia eſt debilitas, vel laſſitudo ſpontanea, quæ graves morbos anteit, eoſque prænunciat; ea eſt ſine febre, cum faſtidio omnium rerum, inclinatione ad iracundiam; ægri dicunt crura ſibi, & brachia fracta eſſe; nondum tamen ſe lecto addicunt, donec accedat horripilatio, dein calor.

Alia verò eſt debilitas febrem potiſſimùm continuam ac remittentem concomitans, quæ in vigore omnium eſt maxima; aſt inter varia genera febrium nullum eſt quod vires magis proſternat ab initio quàm typhus, hemitritæuſque, vulgò *malignæ febres* dictæ, in quibus parcior eſt fluidi nervei ſecretio è cortice cerebri, & ferè quidquid eſt, impenditur in obicibus ſuperandis, qui circulationi ſanguinis opponuntur, inde artuum ſumma debilitas.

9. *Aſthenia oſſifraga* Simon. Paulli de gramine oſſifrago Linnæi flore Lapponico 236. C.

Mirum eſt quod de viribus Antherici oſſifragi *Simon Paulli* promulgavit, ſcilicet ſi pecoribus pabulo intermixta detur hæc herba, ipſa eorum oſſa inde emolliantur, ita ut pedibus inſiſtere nequeant.

Ill. Linnæus eam copioſam vidit in Smolandiâ, ubi dicitur ejus eſu pecora ſtatim impinguari, ſed anno ſequente in ipſorum hepate naſci vermem *Ilar* dictum, unde herba *Ilagras vocatur*, & citò perire animal. Verùm hæc omnia inter errores plebis reponit Auctor.

10. *Aſthenia ab oſteoſarcoſi* Mem. de l'Acad. des Sc.

Oſteoſarcoſis eſt oſſium remollitio; hic morbus primùm Toloſæ, dein aliis locis obſervatus eſt; imò ſub diverſis ſchematibus fuſè deſcribitur in *Act. Soc. Londinenſis*, *n. 459 à Chirurgo Pott.* Oſſibus viru ſcorbutico, aut alio remollitis, ſtatura corporis decreſcit, æger ſtare non poteſt, artus contorquentur, totum corpus in glomerem flaccidum humi ſtratum abit.

Sylvanus Bevan Act. Soc. Londin. n. 470 hujus morbi ſpeciem diabeti ſupervenientem deſcribit; huic diabeti comites erant hectica, polydipſia, anorexia, oſtocopus; urinæ erant calcareæ, turbidæ; pars ſcilicet calcarea oſſium acido quodam corroſa huic colori, hiſce ſymptomatis anſam præbebat; parenchyma ſcilicet fibroſum oſſium ſeu calce deſtitutorum flexibile & elaſticum remanebat, unde decrevit moles totius corporis ita remolliti ut lecto ſe movere æger non poſſet; longitudo, quæ fuerat 5e pedum, fuit tantùm poſt mortem, extenſis etiam artubus, 3m pedum & 5e pollicum; oſſa artuum & pericranii erant membranæ, peritonæo non firmiores, exceptis articulationibus ſeu geniculis, & plenæ fluido melleo quoad conſiſtentiam ac rubello. *Vide Rachialgiam ab oſteoſarcoſi.*

11. *Aſthenia ab inanitione.* C.

Eſt debilitas quæ ſupervenit cuicumque morbo evacuatorio, maximè hæmorrhagicis, alvi fluxibus, dyſenteriæ: curatur analepticis, ſucculentis, ſpirituoſis, aromaticis, curato potiſſimum morbo à quo pendet.

12. *Aſthe-*

12. *Aſthenia hyſterica.* L.

Mulier quadragenaria, plethorica, florida, ubertim & regulariter à duobus annis menſtruata, conſtipata, mœroribus, anxietatibus, crampis, muſculorum diſtractionibus, hyſtericiſque aliis ſymptomatis à duobus annis divexata eſt, inter quæ potiſſimùm conqueritur de laſſitudine, aut debilitate totius corporis, ita ut brachium ſupra caput attollere nequeat præ debilitate; illa verò noctes inſomnes, crampis & extremorum inferiorum ſudoribus afflicta tranſigit; in ſuris & in imis femoribus ſunt tumores colore œdematoſi, ſed digitorum impreſſionem minimè retinentes, qui interdiu tantùm obſervantur, vera œdemata hyſterica Raulini; juvatur, & appetitus paululum reſtituitur à pulvere purgante quem decies ſumpſit; ea menſe Julio tres Medicos Monſpelienſes conſuluit. Conſilium verò ſequens fuit, 1° ut præmiſſâ exiguâ phlebotomiâ, ſi pulſus plenus ſit, juſcula ex colli vervecini unciis quatuor, & cichorii manipulo per triduum ſumat; dein purgetur ex duobus cyathis decocti polypodii, infuſis duobus vel tribus ſennæ drachmis, additis primo cyatho mannæ unciis duabus, alteri verò unciâ unâ & ſemiſſe. His præmiſſis decem juſcula ſumat ex pullo, radicis pæoniæ drachmis duabus, cichorii manipulo; deinde decem balnea domeſtica adhibeat, & ad cujuſque exitum ſeri lactis libram bibat, infuſo priùs florum hyperici pugillo; deinde juſcula, iterumque balnea, & ſerum lactis repetat; demum cùm ad menſem Septembrem deventum fuerit, lac aſininum per duos menſes uſurpet, alterniſque diebus bolum devoret ex pulveris de guttetâ, coralliorum, & cretæ, ana granis quindecim, ſyrupo quodam exceptis, ſomnumque ſibi conciliet ſingulis noctibus ope ſyrupi de karabe, vel laudani liquidi.

13. *Aſthenia ſyphilitica.* L.

Hannoveranus quinquagenarius à ſex annis & ultra debilis erat toto corpore, & macilentus, de cætero bene ſe habens: eum curavere *Stahlius* & *Hoffmannus* per quatuor annos, Medici Pariſini per duos annos, Monſpelienſes per octo menſes præſcriptis edulcorantibus, incraſſantibus, lacticiniis, &c, ſed in caſſum. *D. Fizes* poſt tot vana tum ſua, tum aliorum tentamina, quæſivit num æger, ejuſve parens aut nutrix ſyphilitico quodam morbo laboraſſent; reſponſum ei fuit minimè gentium. Interea diætâ lacteâ inſtitutâ ſine balneis, hydrargyroſis fuit cautè celebrata, atque poſt menſem vires ægri, atque carnes paulatim rediere, & ſanitas reſtituta eſt. An aſthenia ea ſyphilitica fuit, quia per hydrargyroſim ſanata? An hydrargyroſis in morbis minimè ſyphiliticis valet? Ante hydrargyroſim intumuerat unus teſticulus ſine dolore, fluctuationem in eo dein adeſſe putantes Medici, tumore inciſo nihil viderunt; teſtis bifariam diviſus quotidie fungoſas excreſcentias præferebat, illis ſine dolore reſectis ſuccreſcebant aliæ, adhibito in emplaſtris millepedum pulvere vulnus coaluit.

14. *Aſthenia abſtinentium* Journ. de Med. May 1756: Hiſt. de l'Acad. des Sc. 1712, 1713, 1719, 1739. L.

Poteſt homo ultra 7 dies nullo aſſumpto alimento vivere. Religioſa Monſpel. maniaca per 14 dies ſine potu & cibo vixit. Nymphomaniaca per 25

 dies;

dies; tunc verò cutis arida, flava, rugoſa, os areſcebat, lingua & dentes nigreſcebant, vox rauceſcebat, macies magna, nulla perſpiratio, dejectio, mictio; ea abſtinentia bis vel ter in anno revertebatur cum delirio vividiori, frequentiori, pervigilio, vere potiſſimum & autumno. *Vide Anorexiam 10am & dyſphagiam.*

15. *Aſthenia infantum;* C. *le Scorbut* Pariſienſium Chirurgorum; Puzos, Malad. des enfans, pag. 300. qui ſic loquitur.

Scorbutus infantum non eadem ſigna præbet quæ ſcorbutus adultorum; poſterior maculis cutaneis & gingivarum vitio ſtipatur; prior verò his ſignis deſtituitur, niſi cùm ad ultimum gradum pervenit; exiſtit multo ante ea ſigna, & in primo, ſecundove gradu cognoſcendus eſt, ut ſanari queat. Cognoſcitur ſcorbutus infantum, cùm de doloribus muſculorum conqueritur, & progredi ac pedibus inſiſtere potis non eſt; antea ſanus videbatur, jam ſubitò uſum tibiarum amittit; ſedere, cubare, vel quieſcere nunquam deſinit, motum localem averſatur, ejulat ſi ſtare cogatur, aut ſi ſuræ ipſi comprimantur; aliàs cùm ſine adminiculo progredi ſolitus foret, quâvis datâ occaſione, & ob ſolam crurum debilitatem labitur & cadit; non maculæ cutaneæ, ut adultis, ſed tubercula dura ganglionum inſtar hîc vel illic apud eos obſervantur: hæc ſunt infallibilia hujus ſcorbuti ſigna. *Hactenus Puzos.*

Aſthenia infantum in primo gradu non difficulter ſanatur; ſi verò neglecta fuerit, aut cum aliis ſpeciebus affinibus confuſa, funeſtos eventus inducit; oſſa ſcilicet inficit, & carie corrumpit, maxillas ita devaſtat & exedit, ut alveorum ordines omninò abſumat; videntur non rarò qui languore & maraſmo conficiuntur, quorum morbum ſeriùs aggreſſa eſt ars medica, optimis licet medicamentis armata.

Ad curam infantis adhucdum lactentis, lactis nutricis indolem probè examinare neceſſum eſt, illudque ſi vitioſum fuerit, altero mutare; ſecus ad antiſcorbutica confugere, quæ ſanguinis ipſius ægri vitia corrigant; adeoque utatur infuſo cichorii, cochleariæ, taraxaci, beccabungæ, naſturtii aquatici, ſcolopendrii in aquâ pulli, necnon levi decocto radicis chinæ; identidem purgetur ex ſyrupo de cichorio compoſito; è locis humidis, paludoſis migret in ſalubriora.

Si infans nondum progredi aſſueverit, ac proinde loqui neſciat, hic morbus in primo gradu, necdum maxillas afficiens, difficillimè cognoſcitur; verùm ex parentum, nutriciſve ſcorbuticâ diſpoſitione, tempeſtate & regione aliquid luminis affulgere poteſt; ſi verò ablactatus ſit infans, eò faciliùs cognoſcitur hic morbus, quò ætate provectior infans, qui faciliùs ſenſationes ſuas exponit, & in quo mutationes in viribus tibiarum clariùs percipiuntur; imò medicamina faciliùs admittunt, adeòque major ſanitatis recuperandæ ſpes eſt; præſtat quovis mane per aliquod tempus infuſi rhei cyathum bis in die propinare, & adhibere gargariſma ex decocto agrimoniæ, ſalviæ, biſtortæ, roriſmarini, naſturtii aquatici, additis poſt colaturam ſpiritûs cochleariæ aliquot guttis, vel ſucco limonum, vel optimi vini

vini pauxillo; confert præ cæteris vinum antiſcorbuticum: *hactenus Auctor citatus.*

Hæc aſthenia non rarò cachexiam, & phlegmaſiam inſanabilem inducit, diarrhœâ, hecticâ & maraſmo terminandam; vel quod ſæpè etiam vidi ſine febre acutâ, ſine ullâ inflammatione prægreſſâ, vel vulvam in puellis, vel genas & gingivas in utroque ſexu ſubito livore, ſubitâque mollitie, gangrænâ & ſphacelo ita corrumpit, ſine ullo dolore, ut non rarum ſit intra paucos dies labia exedi ad aures uſque, & infantem quinquennem circiter placidè exſpirare, hoc tetro ſphacelo exeſum in ore, vel in vulvâ; maximè verò hoc vitium eis accidit, cùm à rubeolâ convaleſcunt.

16. *Aſthenia Americana*; *Obſtructiones viſcerum naturalium* Guill. Piſon. cap. 6. C.

Hic morbus ſine ullo ferè doloris ſenſu invadens, ob perſpirationis ſuppreſſionem, cruditateſque multas, ob ventriculi à calore ortam debilitatem, maximè apud juvenes & advenas obſervatur: adde viru ſcorbuticum ab advenis in itinere contractum, & uſum *arach*, ſeu vini ex fecibus ſacchari & aquâ confecti; hinc ebrii humi decumbunt, & totas noctes malignos humores poris patulis combibunt. Hinc *debilitas* cum tanto labore & *laſſitudine* ſpontaneâ, atque nauſeâ oritur, ut ferendis cibis & medicamentis impares exiſtant; hinc magna reſpirandi difficultas, perpetuæ querelæ; accedunt ſudores frigidi in partibus ſuperioribus, ſummus virium languor, canina appetentia, durities, atque murmur utriuſque hypochondrii, denique febris, ſitis & inflammatio. Hic morbus rarò curatur, niſi accedente diarrhœâ bilioſâ.

Cura. Strictam & diù ſervatam diætam exigit ex cibo & potu recentibus, eupeptis, accedente mane & veſperi motu corporis liberali, quem ob dyſpnœam ægri refugiunt: phlebotomiam, ſi non præſens febris, ſaltem futura ſæpè poſtulat; ſæpè enim hepatitis ſupervenit: apozemata leviter incidentia & antiſcorbutica præmittantur; huc radices limonum, liquiritiæ, braſſica marina, portulaca aceto condita conferunt; nux cocos, mala aurantia, citria, citrulli, ananas, granadilla conveniunt.

Dein cathartica mitia uſurpanda; vel ipecacuanhæ drachmas duas infunde in aquâ, ut vomitio excitetur; denique ad eximium hujus morbi antidotum per menſem recurrendum eſt, ſcilicet:

℞. Corticis guayaci & ſcoriæ ferri, ana, uncias ij. maydis unc. 1. fabarum minorum, & foliorum ſennæ, ana, unc. 1. pulvis exhibeatur ad drachmas duas vel quatuor mane & veſperi in liquore convenienti.

Huic ſuccedat curſus aliquot paſſuum, in dies major, à quo redeuntes cibis eupeptis refocillentur, ut pulte è farinâ manihoc cum ſaccharo.

Inter topica emplaſtrum ex gummi elemi & balſamo copaivæ cum melle, ventriculi & hepatis regioni applicetur, demùm decoctum ſalſæ parillæ addendum.

17. *Aſthenia nativa ; Foibleſſe naturelle*, Diction. de Santé : L. cum ſignis & curatione quam vide.

XXII. Leipothymiæ *Apopſychia* Dioſcoridis ; *Animi deliquium* Mercati *lib. 3 ; Lipothimie.*

Eſt ſubitanea & brevis virium dejectio, ſuperſtite pulsûs vigore, & cognoſcendi facultate.

Differt à ſyncope, 1° quia in ſyncope pulſus valdè minuitur, vel evaneſcit cum ſenſuum obſcuratione, imò, in graviori caſu, feriatione : in leipothymiâ verò pulſus plerumque manet illæſus, niſi affectio adeò gravis ſit, ut ſyncopem adducat. 2°. Quòd in leipothymiâ ægri vel aurium tinnitum cum ſubito earum calore, vel vertiginoſam capitis turbam ſimul percipiant cum virium artuum defectione, atque ſentiant & ſæpiùs dicant ſe animi deliquium pati : in ſyncope verò ſubitò & citra præludium concidunt. Differt à cardialgiâ quod non ab epigaſtrio malè habeat æger, ſeu affectus ad ſtomachum non referatur initio, nec ſint ſigna ſaburræ.

Meritò *Mercatus* & *Mercurialis* refragantur illis qui leipothymiam à ſyncope tantùm gradu differre putant, atque ideò ejuſdem generis eſſe varietates, cùm veroſimile ſit ex allatis ſymptomatis magnam eſſe differentiam, atque diverſam originem. Sic *Mercatus* ſyncopem fieri putat à fluidi nervei cor moturi defectu, diſpendio ; leipothymiam verò ab ejus fluidi in cerebrum motu retrogrado, ex quo motu, dum de ſanguine agitur, fieri tinnitum & vertiginem alibi docuimus ; ſed quæcumque ſit theoria, non minus differunt ſymptomata eſſentialia, quorum explicatio deinceps venit inquirenda.

1. *Leipothymia à pathemate.* L.

Memini me leipothymiam eſſe paſſum, dum cujuſdam nefarii crurifragium ſpectarem ; ſenſi ſcilicet in corde moleſtiam cum ſubitaneâ crurum & brachiorum debilitate, ſimulque calore, ac veluti vapore ſurſum aſcendente aures corripi, atque tinnire ; pulſus interea exploratus erat vegetus ; iis ſymptomatis ingraveſcentibus vix pedibus inſiſtere potuiſſem, & pallor faciei ſucceſſiſſet, fortè etiam ſuperveniſſet ſyncope ; verùm etiamſi, ut ait *Mercatus*, in omni ſyncope ſit animi deliquium, ſeu leipothymia, in omni leipothymia non eſt ſyncope, & ea genera non ſolùm gradu, ſed etiam ſymptomatum diverſorum ſerie diſcrepant.

2. *Leipothymia ſtomachica* Mercati de ſyncope lib. 3. B.

Malè *cardiaca* ab aliis vocatur, quæ ab ſtomachi moleſtiâ & cardialgiâ ortum ducit, omnium frequentiſſima. Vide *Cardialgiam.*

Inquirant Medici limites ſyncopes, leipothymiæ, cardialgiæ ; certè ſyncope eſt morbus breviſſimus & periculoſiſſimus ; cum leipothymiâ multò diutius vivitur quàm cum ſyncope, cui ipſa præludit ; in leipothymiâ nullus eſt dolor, ſed tantùm ſenſatio quædam, quam *mortem ſtomachi* vocant ægri, dum aiunt, *l'eſtomac me meurt.*

Mirum

Mirum eſt quòd aër frigidus, frigidæ potus leipothymiam avertat non verò mirum quòd vinum, ſpiritus, aromata, cardiaca vires refocillent.

XXIII. SYNCOPE, à *ſyncopto* concido; *Leipopſychia* Hippocrati, *Apſychia* Galeni; Italis *Svanimento*; Hiſpanis *Deſmayo; Syncope*, *Evanouïſſement*, *Pamoiſon*. Ægri *Syncoptici;* Gallis *Evanouïs*, *Pamés*.

Cognoſcitur ſubitaneâ virium omnium vitalium, animaliumque imminutione; pulſu ſcilicet, reſpiratione, omni muſculorum motu, necnon ſenſu quovis, & calore admodùm imminutis, ita ut æger per aliquod tempus ſui conſcius non ſit, & vita eclipſim patiatur.

Differt à leipothymiâ quòd affectus primò in præcordiis ſentiatur, leipothymia verò à capite incipiat. A cardialgiâ quod nullo ſtomachi dolore ſtipetur, niſi ipſi cardialgiæ ſe adjungat: in ſyncope ſenſus omnis ferè aut penitus evaneſcit, & æger reſurgens non meminit ſemper hoc tempus exſtitiſſe, aut dicit ſe adſtantes quaſi in ſomno percepiſſe, trans nebulam vidiſſe, & ſonos quaſi debiliſſimos audiviſſe; quæ omnia in cardialgiâ ſimplici non obſervantur. In aſphyxiâ ægri tamdiu frigidi, ſine ullo ſigno vitæ remanent, ut pro mortuis ſæpè habeantur; aſt ſyncoptici ſudore, pulſu obſcuro, aliquali interiorum calore, leni ſaltem reſpiratione, ab aſphyctis diſtinguuntur, & intra minutum unum aut alterum ad ſe redeunt.

Omnes morbi terminari poſſunt debilitate lethali, quæ cùm ſucceſſivè accidat, non dicitur ſyncope, ſed aſphyxia finalis, ſi ſit cum frigore, pallore, ſine ſtertore: apoplexia finalis, ſi cum ſtertore, & ſomno; orthopnœa finalis, ſi cum ſtertore, ſine ſomno.

Hi quippe ſunt diverſi modi, quibus vita terminatur, de quibus mirum eſt nullum Auctorem expreſsè diſſeruiſſe. Nemo tamen dixerit morbos lethales non differre, niſi gradu, à ſyncope. Quorſum itaque plures contendunt leipothymiam, ſyncopem & aſphyxiam eſſe morbos ejuſdem generis, & non niſi ſecundùm majus & minus diſcrepare, quæ confuſio ſi admittatur, pari jure ad ſingula cujuſque claſſis genera poſſet extendi, ut ad pleuritidem, peripneumoniam, paraphreneſim, phrenitidem, hepatitidem, &c.]

Principium ſyncopes proximum videtur eſſe motus cordis ſyſtalticus adeò debilis, ut nullo ſubſultu ſtipetur. Duplex etenim eſt motus cordis; alius *ſyſtalticus*, ſeu ſyſtoles & diaſtoles, quo axis cordis loco non mutatur, nec ullus pulſus in arteriâ producitur; alter eſt *ſubſultorius*, ſeu alternus cordis acceſſus ad coſtas, & receſſus versùs mediaſtinum, quo tanquam mallei percuſſu pulſus cordis & arteriarum ſenſibilis evadit; adeoque in cerebro pulſantibus arteriolis excitantur ideæ ad vigiliam neceſſariæ, in toto corpore calor generatur, atque vis electrica ſuſtinetur. In ſyncope prior motus permanet, unde vitæ pabulum; aſt poſterior deficit, unde ſenſuum, pulſûs, caloris feriatio, & aſthenia artuum; æger ſubitò proprio pondere, laxatis

 omni-

omnibus artubus, deorſum labitur, pallet, friget, pulſus & reſpiratio evaneſcunt, aut maximè minuuntur.

1. *Syncope ab inanitione* Sennerti.

Eſt illa quæ ſubitò in morbis evacuatoriis, cachecticis, poſt longas anorexias, viribus jam exhauſtis, ſubitò ſupervenit, & à debilitate habituali diverſiſſima eſt; natura, quæ vires ſuas inſumit, in cordis motu perennando, à conatibus ſuis ſubitò ceſſat, cùm debilitatis extremæ conſcia eſt, aut nova confusè perſentit obſtacula; magnam itaque partem virium quæ in ſubſultu cordis producendo requiritur, ea ſupprimit, ut motum tantummodò ſyſtalticum diutiùs protrahat, qui ſecùs multò citiùs ſufflaminaretur.

Patet ex *Haleſii Experimentis hæmaſtaticis* frequentiam pulſûs & reſpirationum creſcere in ſummâ debilitate quam hæmorrhagiæ profuſæ excitant, pari paſſu quo pulſuum & reſpirationum amplitudo decreſcit; eo fine, ait *Haleſius*, ut vis quæ ratione amplitudinis deficit, frequentiâ ſeu velocitate motûs reſarciatur, & lethum procraſtinetur.

Idem obſervat vires cordis ſuperſtites non eſſe reſiduo in vaſis ſanguini proportionales, nam in tubo verticaliter carotidi aptato, cruor quandoque altiùs aſcendebat, cùm plus ſanguinis effluxiſſet. Habet ergo natura imperium in cor, non verò mechanicè movetur juxta vires ſanguinis ad illud accedentis, ſed à fluido nerveo quod vitale principium pro diverſis motivis in id immittit. Cùm jugulantur ſues, multo prius effuſo cruore, cùm vires exhauſtæ videntur, validos non raro illos conatus edunt, quò vires cordis fatiſcentes exſuſcitantur, & ad ipſum ſanguis ex artubus expreſſus mittitur.

Cùm è quadraginta libris ſanguinis quas equa primi experimenti habebat, effluxiſſent triginta, ſudor frigidus toto corpore permanare cepit, laxatis fibris cutis, quæ durante vitâ ipſam conſtringunt, hincque apertis vaſculorum ſudoriferorum oſculis, eodem mechaniſmo ac mortuis alvus ſæpiùs effunditur.

Ad vires in inanitione refocillandas juſcula conſummata, gelatinæ aromatis conditæ, ovi vitella, vino & cinnamomi pulvere commixta, vinum merum, liquores ſpirituoſi, fumus nucis myriſticæ accenſæ naribus exceptus, ſunt præſentiſſima auxilia.

Quæ à paracenteſi oritur, præcavetur vincturâ abdominis.

2. *Syncope à dolore* Jonſtoni Idea med.; Ill. Senac. pag. 553. A.

Ea eſt quæ atrocibus doloribus, potiſſimùm colicis, ſupervenit.

Curabam puellam quæ per diem & ultra dolores colicos ita atroces patiebatur, ut pulſus phlebotomiam non admitteret, & ut laudani doſis maxima morbum non ſedaret; adhibui pilularum de cynogloſſo grana duodecim; quippe non raro accidit, ut diverſa narcotica aliis meliùs ſuccedant, licet non majori doſi adhibita; ſed fruſtrà; tandem ſubitò accedit ſyncope, & non ſolùm doloris acceſſus illicò evaneſcit, verùm ſibi reſtituta ægra deinceps omnino ab hoc dolore vixit immunis, non ſecus ac optimâ criſi ſolutus fuiſſet; nonne ea colica à fluidi nervei appulſu validiori & quaſi ab ſpaſmo

ſpende-

pendebat? anne, ut putat *Sanctorius*; in ſyncope copioſa fit perſpiratio quæ materiem morbificam eliminat.

3. *Syncope febrilis* Ill. Senac. de Corde, lib. 4 cap. 12 pag. 548. A.

Ea eſt quæ morbis acutis febrilibus, vel inflammatoriis tum initio, tum in vigore accidit.

Initio pleuritidis ſyncope ſuperveniens lethalem ſæpè morbum prænunciat; qui ob humorum crudorum copiam febricitantes in ſyncopem incidunt, ſi ventriculus vel hepar in his inflammatum fuerit, deſperata ſalus eſt: *Galen. Methodo med. c. 3.*

Syncope quæ in æſtu tritæophyæ aut alterius febris ardentis accidit, eſt periculi multò minoris, & phlebotomiâ ac refrigerantibus prævertitur. *Vide* ulteriùs *Aſphyxiam febricoſam.*

4. *Syncope à phlebotomiâ.* B.

Sunt qui à metu phlebotomiæ, à ſanguinis aſpectu, animo linquuntur, quod qui mechanicè & ſine imperio animæ in cor explicare contendunt, abſurda proferre mihi videntur. Illa ſyncope prævertitur ſitu horizontali, aquâ in ore detentâ, interpolatione phlebotomiæ, digito venæ appreſſo, averſione oculorum à patellâ, &c. Parciùs & rariùs eſt mittendus ſanguis apud eos meticuloſos, maximè ſi febris vel pyrexia deſint.

Si in amphimerinis aut hæmitritæis jam protractis, à phlebotomiâ aliunde indicatâ ſuperveniat leipothymia, cum pulſu ſtatim exiliori, intermittente, frequentiſſimo, aut ſyncope, ſignum eſt morbum à materiâ putri, verminoſâ, vel mali moris foveri, monente *Barbeyracio*, & confirmante experientiâ; licet itaque in hoc caſu delirium, paroxyſmi vigor, pulsûs robur phlebotomiam ſuadeant, ab eâ abſtinendum eſt.

Syncope à phlebotomiâ largiori ob laxatam ligaturam apud robuſtos non eſt ita periculoſa, ac quæ pendet à principio interno; aſt apud debiles, ut phthiſicos, ſcorbuticos, cachecticos intra paucas horas ad mortem ducit, pulſu exili, molli, frequenti, intermittenti.

5. *Syncope plethorica* Riolani Anthrop.; Ill. Senac. lib. 4 cap. 12 pag. 540. D.

Ea eſt quæ à nimiâ ſanguinis copiâ excitatur corde velut obruto, cujus ſignum eſt pulſus ſucceſſivè varius, nunc obſcurus, depreſſus, nunc plenus & elatus, nunc frequens, intermittens, nunc rarus & regularis, ſi cum facie rubrâ ſublividâ ante ſyncopen; ſignum certius eſt, ſi à phlebotomiâ parvâ, iteratâ, ſenſim pulſus plenior, velocior, fortior evadat, & æger ſublevetur; judicatur ulteriùs ex voracitate prægreſſâ, ſuppreſſis evacuationibus; ſi plethora ſit commota, ea ſpecies coincidit cum febrili.

6. *Syncope hyſterica* Ill. Senac. lib. 4. cap. 12 p. 544. *Syncope epileptica* Helmontii de Aſthmate. D.

Ea eſt quam hyſtericæ, hypochondriacique patiuntur, à levi animi affectu, ab odore ſuavi moſchi, ambræ, roſæ, ab iteratis catharticis, ab imaginatione læsâ, &c, cum fugacibus ſpaſmis, doloribus diverſarum partium, aliiſque heteroclitis ſymptomatis, multum terroris ægræ incutientibus.

Kkkkk 2 Curatur

Curatur antihyſtericis fœtidis, caſtoreo, fumo pennarum, corii, ſpiritu ſalis ammoniaci naribus admoto, &c.

Epilepticam & ecſtaticam ſyncopem admittit *Ill. Archiater.* In paroxyſmo epilepſiæ ſenſus quidem feriantur, ut in ſyncope, & maxilla eſt rigida; verùm pulſus plenus, vehemens eſt, color faciei cruentus, lividus, &c.

7. *Syncope à cardiogmo.* A. P.

Cardiogmi nomine intelligo cordis anevryſmaticam dilatationem, tùm in ventriculis, tùm in auriculis, tum in aortæ initio; concurrunt pectoris oppreſſio, pondus in regione cordis, animi deliquia, palpitationes vehementiores, quandoque pulſus inæqualis, parvus, aliàs verò plenus, vehemens, palpitans: *Vide Ill. Senac de Corde, lib. 4. cap. 8. Morgagni Epiſt. XXV. 2.*

8. *Syncope à polypo* Ill. Senac. de Corde, lib. 4 cap. 10 n. 13. Morgagni Epiſt. XXIV. 13. An à vermibus cordis detur? De Meyſerey T. 2 n. 190. A. P.

Ea eſt quam concretiones polypoſæ cordis excitant. Suſpicamur ex *ſenſu ponderis* & oppreſſionis in regione cordis, unde anxietates cordis; *palpitatione* habituali, quæ in tremorem cordis & in ſuccuſſus frequentes degenerat: pulſûs *inæqualitate variabili*, quæ ſignum eſt optimum.

9. *Syncope ab antipathiâ* Ill. Senac ibid. p. 544.

Ea eſt quam excitant felis, muris, caſei, &c. præſentia & horror præconceptus. Certum eſt multiplici experientiâ, vel à latente in artocreate anguillâ aut ſimili objecto, quod exhorreſcunt, plures ita naſutos eſſe & mobiles, ut in ſyncopem conſtantem incidant, nec ſubleventur niſi objecti moleſti remotione. Qui ex ſede morbos diſterminant, hunc morbum à cerebro primariò pendere, & ad cerebrum referendum eſſe, judicare debent. Removenda quantociùs objecta, & ſi deglutita ſint ea vomitione rejicienda.

10. *Syncope à veneno* Ill. Senac ibid. pag. 545, 546. A.

Vapores putridi ex Noſocomiis, ex cancris, ulceribus, ex cadaveribus: Vapores mephitici ex tabernis, cellis, tumulis arctiùs clauſis, ex puteo & foſſâ peraltianâ juxta Monſpelium, exhalationes minerarum: Arſenicum etiam ulceribus, cariebus admotum, ut obſervavit *Saviard*: Venena acria genita in corpore ipſo, in peſte, tritæophyâ, ſphacelo, hunc morbum excitant.

11. *Syncope ab apoſtematis* Ill. Senac ibid. p. 554. Morgagni Epiſt. XXV. 17 de ulcere cordis. A.

Non ſolùm rupto intus apoſtemate ſuperveniunt ſyncopes, ut ſecto abdomine in aſcite, aut pectore in hydrothorace, verùm etiam ab alia causâ non ſatis cognitâ; abſceſſum in hepate, pancreate, pulmone, à fortiori in ſtomacho latentes, declarant ſyncopes frequentes; à pulmonum & hepatis putredine ortas vidit *Ballonius*, ex ovariis & utero ſuppuratis *Ill. Senacus.* An à cerebro ſuppurato oriantur, inquirendum reſtat.

12. *Syncope ab hydrocardiâ* Vieuſſenii Obſ. A.

Hydrocardia ſeu collectio aquæ in pericardio cognoſcitur 1° pondere in regione cordis: 2° pectoris oppreſſione quæ creſcit à decubitu ſupino, ſublevatur inclinato pectore ad anteriora: 3° leipothymiâ, ſyncope, palpitatione

tione frequentibus: 4º ſubitâ à ſomno excitatione cum ſuffocationis periculo: 5º ſignis genericis hydrothoracis: 6º pulſu debili, molli, inæquali, ex *Ill. Schreibero.*

Curatur ut hydrothorax diureticis, borace, paliuri fructibus.

13. *Syncope ſtomachica.* Vid. Ill. Senac ibid. pag. 545. *Verminoſa*, De Meyſerey T. 2 n. 190. A.

Ea eſt quam cardialgia ſæpius excitat, attamen ſine dolore ſtomachi ex ſolâ illius anxietate ſæpe oritur, ut 1º ab *inanitione*, ſeu longâ fame, unde calor, & ſenſus tractionis, quæ ſyncopen ſubitò inducunt: 2º oritur etiam à ſtomachi *repletione*, infarctu, cum nauſeâ: 3º ab irritatione à materiis emeticis, nauſeoſis, venenatis: 4º à lumbricis, tæniis: 5º à dyſpeptis, ut lacte coagulato, adipe, fungis: 6º à ſaburrâ acri, putri, malignâ. 7º Frequentes etiam ſunt ſyncopes in gaſtritide, & diverſis ſpeciebus gaſtrodynes, cardialgiæ, &c.

In ſyncope ſtomachica 1º naribus admovenda aromatica, ſpirituoſa, ut aquæ cinnamomi, Luciæ; 2º aqua tepida, infuſum chamæmeli, cardui benedicti, affatim bibenda, ut vomitio cieatur. Vide *Cardialgiam.*

14. *Syncope ab ſphacelo* D. Senac. pag. 553. A.

Cùm pars quædam, potiſſimùm interna, ſphacelo correpta eſt, cùm fœtus in utero mortuus latet, cùm ichor putris alicubi hæret, ſyncopes ſæpiùs ſoboleſcunt, natura ſenſu quodam intimo id percipit, exhorreſcit, & non ſecus afficitur, ac cùm quid fœtidum aut cadaveroſum nares afficit.

15. *Syncope ſcorbutica* Lind de Scorbuto. P. D.

In tertiâ periodo à minimo motu ſcorbutici leipothymias, imò ſyncopes patiuntur, in quibus pulſus, licet ſit exilis & intermittens, tamen per intervalla evadit plenior & duplicatus, ut in pectorali, obſervante *Eugaleno*, iterum exilis evaſurus.

16. *Syncope arthritica* Muſgrave de Arthritide anomalâ. P. D.

Ea eſt quæ in veteri podagrâ ſupervenit, remittente aut ceſſante dolore pedum, frequentior poſt indigeſtiones, crapulas.

Cathartica, dein ſtomachica & anthelmintica in hac conveniunt.

17. *Syncope febricoſa*; *Febris ſyncopalis*; vulgò *la fiévre ſyncopale.* Vide Torti. A. P.

Eſt tertiana vel hemitritæus ſyncopalis Caſtellanis & Madritenſibus familiaris, ut refert *Dr. Burnet*, *in Theſi Pariſinâ.* Rigor in initio, typus tertianæ, profuſus ſudor in declinatione; cardialgia, horrenda vomitio, ſumma debilitas, pulſus contractus, frigus extremorum, mors ſecundâ aut tertiâ acceſſione, ni ſuccurratur.

Præmiſſis præmittendis kinkinam profuturam puto, ut in hemitritæo ſoporosâ, ſcilicet ad unciam ante tertium paroxyſmum. *Vide Morton Pyretolog. pag.* 74. & rectiùs *Torti de Febribus.*

Huc ſpectat febris ſyncopalis tertiana *Torti de Febrib. pag. 126, 192*;

Amphimerina ſyncopalis *Raim. Fortis* : Tritæophya ſyncopalis *Pathol. method.*

Eſt ſyncope quæ funeſtos reddit paroxyſmos febris tertianæ ſimplicis, duplicisve, quos comitatur; ſive ſit cardialgiæ ſuccedanea, ſive primaria & ſolitaria, ſed febris comes, vi nempè cujus æger nullo ſcilicet dolore perculſus, frequenter, graviter, & abſque causâ manifeſtâ languet, exſolvitur, & anima deficit; ſive de latere in latus ſe velit convertere, aut manum tentet loco movere; concurrit pulſûs depreſſio, & viciſſim ejus defectio cum parvitate & frequentiâ; ſudores minuti circa collum & frontem, oculorum cavitas, caligatio & languor, ac denique univerſalis virium languor, ut continuis odoribus & irrorationibus æger recreari indigeat, ne deliquium crebrius patiatur.

Si hæc in febris augmento vel ſtatu accidant, licet tranquilla ſubſequatur intermiſſio, res ægri malè agitur, niſi provida Medici cautela futuros acceſſus maturè præcaveat. Si enim Medicus tranſactæ procellæ immemor ſit, brevi pereunte ægro incidet in illud turpe, *non putaram.*

Ejuſdem cenſus eſt algor qui in *tertianâ perniciosâ* ſeu *algidâ Mortoni*, incipienti paroxyſmo jungitur, quod non, ut aſſolet in benignis, paulatim evaneſcit, ſed protrahitur & protrahitur, ita ut nec pulſus reſurgat, nec calor erumpat, ita ut poſt multas horas ægrum in paroxyſmi initio diceres; ſiticuloſus eſt, gemebundus, anxius, cadaveroſus; ſi evadat, nec moriatur, pulſus tamen depreſſus remanet; cùm calor mitis accedit, vox eſt clangoſa, lingua ſcabra, urina vel copioſa & pellucida, vel pauca & lateritia; in hoc ſtatu durat æger per tempus intermiſſionis cum pulſu exili & frequenti, ſubſequenti acceſſu utplurimùm moriturus; ſi verò calor & pulſus ſint meliores, vegetiores, diuturnioris morbi potiuſquàm mortis erit præſagium; ſed iſta diſcrimina vix aliud quàm uſus docere poteſt.

18. *Syncope Lanzoni*, A. P.

A calculis in corde frequentes & lethales ſyncopes obſervavit *Lanzonus Ephem. Nat. Cur. Dec. III Ann. 7 Obſ. 73*; calculi erant ſubvirides; unus uncias duas ponderabat.

19. *Syncope exanthematica*, De Meyſerey T. 2 n. 191. A.

Ea eſt quæ à ſcabie, herpete, erythemate, variola, rubeola, &c, repulſis ſupervenit. Curatio exigit diætam tenuem, potum diaphoreticum, phlebotomiam, ſudorifica, & remedia quæ hæc miaſmata in cutim revocant.

20. *Syncope metaſtatica* De Meyſerey Tom. 2 n. 191. A.

Ea eſt quæ à ſuppreſſis effluxibus ulcerum, fiſtularum, fontanellarum, carcinomatum, leucorrhϾ, &c, ſuccedit: Curatur ut exanthematica, & potiſſimùm reſtitutis his effluxibus.

21. *Syncope pathetica*, De Meyſerey Tom. 2 n. 194. B.

A terrore, gaudio, aliiſve pathematis animæ, Vide *Aſphyxiam 7am*. Qui ſemel animi deliquium paſſus eſt ob nimium terrorem, iterum minimâ datâ occaſione animo linquitur; imò vidit fœminam *Ill. Lorry* qui ita huic ley-

leypothymiæ aſſueverat, ut pluries in die à ſpaſmo in plenariam corporis ſolutionem incideret, de qua etiam contradicentes minabatur. Paucis abhinc diebus, ait ille, fœmina nobilis & honeſtis moribus prædita, dum cultu parum modeſto in horto publico ſpatiatur, procacibus juvenum liberiorum dicteriis laceſſita, vehementem iram concipit, qua concidit exanimata & mortua.

Spaſmum excipit hujus intenſitati reſpondens atonia, hinc adeo ſæpe ſpaſmi reſolutio fit per animi deliquium: vidi ego, pergit Illuſt. Autor, mulierem delicatulam, quæ per tres aut quatuor horas ſpaſmis ita afficeretur, ut nunc marmoris inſtar obrigeſceret, nunc quaſi furiis agitata ita convelleretur, ut vix hominum fortiſſimorum obnixis viribus contineri poſſet; nunquam è paroxyſmo exire, quin totis artubus relaxata, mortuæ ad inſtar concideret, unde rurſus vel potentiſſimis cardiacis oporteret excitari.

XXIV. ASPHYXIA ab *a* privativo & *ſphygmos* pulſus; *Apoplexia Cerebelli* Williſii; *Mors apparens* vel *ſubitanea* Lanciſii; *Ecſtaſis* Brendelii; *Apoplexia flatulenta* Morgagni; *Aſphyxie.*

Phænomena mortis apparentis, ſubitò utplurimùm ſupervenientia, valdè terrifica, aſphyxiæ characterem præbent. Si æger ſenſim in pejus abiens, demum fato ſuccubuerit, ejus ſtatus aſphyxia non eſt, nec quemquam ex hoc ſtatu revixiſſe docet obſervatio. Aſt ſæpè accidit, ut ægri ſubitò interempti viſi ſint, imò ex his quidam ſepulti, quos vel arte vel ſponte inde evaſiſſe certum eſt. Talis verò ſtatus ſive à cerebro ſive à corde aut pulmone potiſſimùm affectis oriatur, *aſphyxia* dicitur, obſcuriſſimum morbi genus, quod ratione atrocitatis & obſcuritatis Medicorum diligentiſſimorum inquiſitionem exigit. Videatur autem de hoc *Lanciſius* circa mortes ſubitaneas.

Ex illis qui ſubitò mori viſi ſunt, nullus pro verè mortuo habendus eſt, ut fusè docent *Winſlow* & *Bruhier*, niſi qui biduo triduove ſervatus, jam putreſcere & fœtere incipit, aut ſaltem qui ferrum candens pedibus inuſtum non ſenſit; quæ dicta in genere valent reſpectu Medicorum qui morbi principium reſcire non potuerunt. Si enim ſigna anevryſmatis rupti, apoplexiæ imminentis, vomicæ antiquæ hanc ſubitaneam mortem præceſſerint, Medicus horum gnarus certiùs judicaturus eſt an mors ſit vera vel tantùm aſphyxia.

1. *Aſphyxia immerſorum*, Morgagni Epiſt. XIX. 40. A.

Qui ex aquis pro mortuis extrahuntur, aliquando reviviſcunt, docente experientiâ. Vidi puellam quæ, cùm è puteo in quem ſe projecerat, extracta fuiſſet, pro mortua habebatur, ut pote omni motu, ſenſu, pulſu, calore deſtituta; ea verò ſuaſu *Illuſtr. Dom. Gibert*, Præceptoris mei in Praxi colendiſſimi, in lectulo repoſita, linteis calidiſſimis omni minuto renovatis tecta, demùm ad ſe rediit.

D. Mou-

D. Moulin, *D. Med. Monſpel.* in ſimili caſu ægram cineribus calidis operiri juſſit, quæ vitæ reſtituta eſt.

Falſum autem eſt eos qui per horam unam aut plures aquis immerſi latuerint, unquam revixiſſe: ſi paucos excipias aquis gelidiſſimis immerſos, ut notat *Ill. Segner. Profeſſ. Gottingenſis*, qui hac de re multa cum animalibus experimenta iteravit; utplurimùm ignoratur quamdiu in aquis omnino demerſi latuerint, qui identidem caput extra aquas extulere antequam ſuccumberent. Ego quidem ſat recens ex aquis eductos, ut poſt horam imò ſemihoram ab immerſione, quatuor adoleſcentes curare ſuſcepi, atque omnia, quæ vulgò laudantur artificia & auxilia adhibui; nec ullum ex hiſce in vitam revocatum vidi.

2. *Aſphyxia à fumis.* Eſſ. d'Edimbourg, Tom. VI. art. 35. A.

In minerarum fodinis dantur vapores, in hoc à mephiticis diſcrepantes, quòd à calore ignis ſubterranei auram arſenicalem extricantis pendeant; flamma candelæ in vulgaribus extinguitur, in arſenicalibus dilatatur; liquor ſpumoſus è rupium rimis exudans, *guhr* dictus, hujus ſignum eſt; erumpens cum impetu hic vapor quandoque fulgurat, arborum folia deſiccat, hominibus aſphyxiam excitat; minori vi agens tuſſim ſiccam inducit; hæc in receſſibus & cœcis fodinarum cuniculis ſæpius eveniunt. *Iunckeri Chemia de mineris.*

In fundo mineræ lithantracis, ob conceptum ignem fumo infectæ, Ruſticus vitam amiſerat; poſt ſemihoram educitur, frigidus, pulſu, ſenſuque omni deſtitutus; nulla vitæ ſigna ſupererant, cùm Chirurgus *G. Toſſach*, tanquam alter ſalvator, ipſi ore ſuo, naribus ægri conſtrictis, intra os fortiſſimè inſpiravit, unde pectus ægri paululum dilatatum, & cor pulſare cepit; paulò poſt pulſaverunt arteriæ: tuſa eſt vena brachii, unde ſanguis per quadrantem horæ ſtillavit, dein effluxit liberè; interea æger frictione, concuſſione agitabatur, facies aqua eluebatur à fumo, nares & labia ſale volatili inſpergebantur, poſt ſemi-horam movebatur leniſſimè pectus ſine ſuſpirio oculis & ore apertis, poſt horam oſcitavit, oculos, pedes, manuſque movit, aquam, aliquotque guttas ſpiritus vitalis hauſit, poſt alteram horam ſenſus recuperavit, omnium anteactorum immemor; poſt quatriduum domum ſuam reverſus eſt.

3. *Aſphyxia à muſto* Petr. Borelli obſ. 4 cent. 2. A.

Quotannis ferè pereunt in cupâ in quâ muſtum recens fermenteſcit, qui in eam deſcendunt ad muſtum extrahendum, vel uvas ulteriùs calcandas; ſubito verò ſine voce, ſine motu concidunt, ſe ſuffocari ſentientes, & niſi promptè extracti ſint, pereunt: qui verò ad ſe revertuntur, eventûs illius immemores ſunt. Hic effectus tribuendus eſt ſpiritui, qui vocatur *Gas ſylveſtre*, à muſto exhalanti, quo fluidi nervei electricitas, adeoque omnis activitas extinguitur.

Optimum remedium eſt, citiſſimè illos hamis extrahere, extractos aëri frigido exponere, frigidâ aquâ irrorare faciem, dein ſpirituoſis excitare.

4. *Aſphyxia ſuſpenſorum.* Morgagni Epiſt. XIX. 30. A.

Eſt

Eſt mors apparens eorum qui recens ſtrangulati, vel ut mos eſt, fune ſuſpenſi ſunt, ſimilive modo ſuffocati; illi certè, niſi ſimul colli quædam vertebra luxata fuerit, quod periti carnifices norunt, facilè ad vitam revocantur, ut expertus ſum aliquoties in brutis, ſemel in homine qui è patibulo allatus in templum, tribus phlebotomiis intra duas horas inſtitutis, non ſolùm vitæ, ſed ſatis commodo ſtatui reſtitutus eſt; ita ut ipſe ſedens, & aquam ex urceolo quem manu geſtabat, affatim bibens benè ſe habere mihi diceret; vox autem rauca, initioque tenuis erat, nec eam edere potuit, niſi expectorato cruoris pauxillo, & multâ frigidæ copiâ hauſtâ; ardebat enim ſiti & ſimul frigido aëre continuò afflato indigebat, utcumque minimè calida foret tempeſtas; poſt tertiam horam collo à fune impreſſum veſtigium paulatim evaneſcens etiam intumuit, & quartam è jugulo ſuaſi phlebotomiam, apprimè percipiens regreſſum ſanguinis è cerebro mox impeditum iri, unde carus; ſed Chirurgis præ metu fugientibus non inſtituta fuit hæc phlebotomia, unde æger ſenſim obdormivit, pulſus rarior ſenſim evaſit, ita ut vix quadrageſies pulſaret in minuto, minorque evaſit, quem poſt primam phlebotomiam videram ſenſim apparere, & æquè raro micare, dein paulò frequentiorem & fortiorem gradatim evaſiſſe; ſic obiit miſer ille quem nullum ſcelus ad patibulum duxerat.

5. *Aſphyxia congelatorum.* A.

Eſt ea quæ frigore ſummo detentos occupat, quamque Gallicus exercitus ante aliquot annos è Pragâ rediens miſerè expertus eſt, ut accepi à conjugis meæ fratre D. d'Olimpies, in arce & urbe Monſpelii hodie Regis locum tenente, qui frigus & illum affectum paſſus eſt. Mirum dictu! illi miſeri per nives iter vel pedeſtre vel equeſtre facientes, quorum aliis naſus, aliis digiti pedum, manuumque ſphacelo corrumpebantur, quique proinde atrocibus doloribus erant expoſiti, dormiendi tantâ cupiditate tenebantur, ut vitæ ſuæ periculo huic indulgerent; alii itaque ſub arbore, illi ſub plauſtro derelicto, omnes ferè ſupra nivem proſtrati obdormiſcebant ſomno utplurimùm æterno, niſi ab amico quodam excitarentur. Miles quidam ſub plauſtro jacens nive tectus erat, alter eumdem locum dormiturus occupat, & priori inſcius incumbebat; calore ſuperincumbentis inferior reviviſcens alterum excitat, & ſic ambo evadunt, ſecus ſomno perpetuo premendi. Quanta medicinæ Scriptorum ſocordia fuit olim? omnes ſe fideliter exſcribunt, nullus morbum haud dubiè omni ævo familiarem notavit. Hujus nuper *Ill. Hallerus* meminit.

Qui frigore ſummo deprehenſi poſſunt deglutire quidpiam, illis exhibenda cardiaca & ſudorifica, quæ præſto ſunt, ut vinum calidum, aqua vitæ, pulvis viperinus, theriaca, aqua cinnamomi; ſi præſto ſit fimetum calidum, eo ſunt immergendi. Sunt tamen Septentrionales Medici, in his morbis magis verſati, qui ſuadent leniſſimas totius corporis frictiones, & lotiones ex aqua frigida, imo nive, nec non balneum frigidum, quo artuum regelaſcentia ſenſim fiat, antequam ad tepida deveniatur; non

ſecus ac agendum diximus dum de *Gangræna à gelu*, quam vide in *Claſſe X.*

6. *Aſphyxia cataleptica;* An *Congelatio* Auctorum? An *à congelato cruore*? Lancisii de mortib. ſubitaneis. A.

Vidi olim adoleſcentulam catalepticam, quæ in paroxyſmo tam tardum & depreſſum habebat arteriæ & pectoris motum, ut fermè evaneſcerent; erat autem frigidula, omni ſimul ſenſu, motuque deſtituta, ita ut ſi non obſervaſſem ceream omnium artuum flexilitatem, & catalepſi eam laborare ignoraſſem, eam aſphycticam judicaſſem; tuſâ venâ cruor non effluebat, aſt eâ ſimul in vulnus expreſſâ, columna vermiformis è cruore coagulato ſenſim delabebatur; numquid hic morbus impoſuit Veteribus pro congelatione ſanguinis, quam tribuebant ſuppreſſis catameniis, hæmorrhoidibus, herpetibus repulſis, & circa ſolſtitia & æquinoxia frequentiorem eſſe proferebant? In ſimili caſu ſanguinem revera frigidum, qualis eſt in piſcibus, tetigit è vena ſtillantem *Ill. Morgagni*, intereadum corpus calebat ſatis, multaque ſimilia refert exempla *Epiſt. XXIV.*

7. *Aſphyxia à pathemate.* A.

Subito gaudio aſphyctos evaſiſſe quoſdam, alios à terrore, quoſdam à gravi contumeliâ, à funeſto nuncio, docent hiſtoriæ medicæ. *Divus Auguſtinus* vidit Monachum qui pro lubitu omnem ſibi ſenſum & motum etiam naturalem adimebat. *Illuſtr. Cheynæus* vidit Chiliarcham Townshend, qui pro lubitu ſe verè aſphyctum, & mortuo ſimillimum, Medicis attentè examinantibus præbebat; ſed multò major eſt efficacia pathematum, quàm voluntatis in cordis & pectoris motu ſufflaminando: fortè etiam evenit, ut qui hos motus vitales in ſeipſis ſuſpendunt, in ſe priùs excitent vehemens quoddam animi pathema: haud dubium eſt quin tragœdiarum Actores, cùm iram, metum, amorem exprimere conantur, ſeque his pathematis percitos ſimulant, ſæpè reapſe his ipſis verè afficiantur; atque ſi fides eſt *Kloeckoffio libr. de morbis animi*, viſi ſunt qui cùm mortuos ſe eſſe fingerent, reapſe obierunt; quod ſi intelligat dè Molerio, errat.

In his omnibus caſibus phlebotomia eſt primarium auxilium, etiamſi pulſus nullus micet; nec metuendum ne augeatur debilitas, cùm in hoc caſu facultas cordis ſit oppreſſa, atque nihil aptius ſit ad cor ſublevandum ipſâ phlebotomiâ.

8. *Aſphyxia hyſterica* Lancisii de mortib. ſubitaneis; Bruhier Mém. ſur les enterremens; *Suffocatio uterina* Sennerti. Aſtruc L. II. p. 83, 97. A.

Eſt ſubitanea omnium motuum vitalium, ſenſuumque feriatio, quæ hyſtericis à principio procatarctico externo, ut animi pathemate, vel interno, ut catameniorum retentione, ſupervenit, dentibus invicem appreſſis, pulſu obſcuriſſimo, extremorum frigore, faciei ſæpè pallore, reſpiratione ferè inconſpicuâ, è quâ ægræ vel reſtitutæ, vel etiam in debiliori paroxyſmo, ſignificant ſibi fauces veluti laqueo conſtringi; animuſque ſimul eſt proſtratus, non rarò globus quidem circa regionem uteri provolvi videtur;

tur; præcedunt quandoque oſcitationes, pandiculationes. Diſtinguitur aſphyxia hyſterica à morte, 1° ex ſignis hyſteriæ habitualis; 2° immiſſo in vaginam digito motus quidam uteri percipitur; 3° admotis cantharidibus excitantur phlyctænæ in hyſtericis, nullæ in cadaveribus; 4° uſto talo excitantur hyſtericæ ſi aqua Luciæ puriſſima nihil effecerit.

In paroxyſmo cardiacis, ſpirituoſis, nares, tempora, carpi irrorantur; palmæ manuum manu feriuntur, pili avelluntur, ad aures inclamatur, corpus etiam ſuccutitur, axillis hinc & inde ſuſtentatum; fumi ſparguntur ex corio accenſo; vena tunditur, ut liberior fiat circulatio; frictiones calidæ ad eam promovendam adhibentur; calor linteis & lateribus excalefactis revocatur; potus cardiaci, antihyſterici, ſi poſſint deglutiri, propinantur; huc aqua meliſſæ compoſita, elixirium garus, ſal volatile ammoniacum, viperinum, karabe, tinctura caſtorei.

Si vires vitales revocari nequeant, in lectulo calido tamen retineantur ægræ, nec ullo modo vinciantur collariis, cingulis, periſcelidibus, nec demùm ſepeliantur, vel humo committantur, uſque dum fœtore cadaveroſo mors in dubium revocari nequeat. Docet enim obſervatio non raró ſponte, pro mortuis habitas, ad vitam rediiſſe, reſoluto ſanguine quem cauſa morbifica coagulaverat, vel laxato ſpaſmo qui circulationem intercipiebat.

9. *Aſphyxia à mephitide.* Collect. Acad. T. I. p. 9, 421. Plomb, Mefete, A.

Mephitis eſt locus è quo vapor oculis inconſpicuus, nec nares feriens, ſed ita lethifer promanat, ut quodvis animal ipſi immerſum intra aliquot ſecunda temporis, nequidem clamore ullo edito, moriatur. Cognoſcitur mephitis ex eo quod candelæ accenſæ in hoc vapore ſubitò ſine fumo, ſine crepitu extinguantur; in illo pulvis pyrius accendi non poteſt, nulla ſcintilla electrica fili ferrei optimè electriſati micat; vapor videtur acidus, vitriolicus, ſpiritus maximè rarefactus, unde chartæ cæruleæ hìc loci detentæ rubeſcunt; aves in hoc convulſæ moriuntur, exenteratæ pulmonem habent poſticè lividum, cruore farctum; aves deſuper volantes ſæpè ſubitò concidunt, unde hæ ſpecus *Averni* dicantur: talis eſt ſpecus canis apud Neapolitanos. Tiberius in duobus ſervis experimentum cepit, depreſſis intra vaporem capitibus, ſervi illicò mortui ſunt. Juxta Monſpelium in loco *Perauls*, magna pars ſoli eſt mephitica, bullitque frigidè dum pluit; in foveâ cui aqua ſtagni vicini, vel pluvialis ſervatur, plures ægri doloribus calidis detenti curantur; bullæ illius aquæ à vapore mephitico exeunte fiunt, & ſine periculo hauritur ille vapor ſubitò expanſus, qui ſi coerceatur ope dolii utrinque patuli, tunc lethifer eſt omninò, ut expertus ſum; juxta foveam ſunt putei, quorum aqua eſt potulenta & uſitata, in quibus ad unum, alterumve pedem ſupra aquam eſt vapor mephiticus lethifer. Tribus à Nemauſo leucis eſt locus *Bernis* dictus, ubi lacus dictus *Bouillens* ſimili modo ebullit continuò & frigidè, eadem, ni fallor, mephitis.

In omnibus templis, ut B. Mariæ, S. Annæ, S. Matthæi, ſunt cellæ

ſubterraneæ, tumuli dictæ, quæ vapore mephitico turgent; ſi quis ſtatim atque operculum ablatum eſt ingrediatur, is illicò moritur, ut vidi aliquoties: veſpillones pridiè ſepulturæ tumulum reſerant, & vapor mephiticus ſucceſſivè avolat, ſuperficie ſemper ad libellam compoſitâ, & ſenſim depreſſâ, uſquequo veſpillo ad genua tantùm illi immergatur; is modò caput inferius non demittat, periculo caret, ac feretrum verticaliter detentum delabi ſinit, ne caput inclinans vaporem lethalem hauriat.

Meritò damnat *Ill. Profeſſor Haguenot* uſum cadavera in templis ſepeliendi; tetri enim vapores, inde per rimas exhalantes, poſſunt morbis epidemicis funeſtiſſimis anſam præbere.

Tres ruſtici, veſpillonum munus obeuntes, aut alter alteri opem laturi, illicò ſimili tumulo extincti ſunt; quartus qui fune vinciri ſe curaverat, illicò extractus mortem vix vitare potuit, in aëre frigido conſtitutus, frigidâ elotus; cæteri licet intra aliquot minuta educti è tumulo, qui quidem clamorem moriendo ediderant, omninò è vivis intra aliquot ſecunda exceſſerant, quaſi in nictu oculi.

10. *Aſphyxia ſideratorum*; *fulmine icti & enecati* Boneti Sepulchret. de Apoplexiâ obſ. 59, 60.

Fulmine icti minimè apoplectici ſunt, ſed veluti mortui aut ſyncoptici ſine reſpiratione & pulſu, cùm apoplectici ſtertant. *Vide obſervationes in locis citatis.*

11. *Aſphyxia Foricariorum*, vulgò *le Plomb* : Hiſt. de l'Acad. R. des Sc. 1756.

Pariſiis ubi amplæ & ſtercore refertiſſimæ ſunt foricæ domuum numeroſâ plebe ſcatentium, cruſta datur in foricis oceanum illum fœtidiſſimum ſupernatans, quam ſi incautè ruperit foricarius, illicò tanquam mortuus & aſphycticus concidit.

Remedium eſt aër purus, & magna aquæ vitæ ingurgitatio. Apud Mutinenſes non aſphyxiam, ſed amauroſim incurrunt hi miſeri.

12. *Aſphyxia flatulenta*, *Apoplexia flatulenta* Morgagni Epiſtol. V. 17-30; Willis Anat. Cereb. Cap. IX.

Eſt mors ſubitanea, apparens ſaltem, quæ vel debetur aëri ventriculos cordis diſtendenti, vel flatui arteriolas cerebri diſtendenti : ultimum caſum bis vel ter obſervavit *Morgagni* : primum verò in hominibus, præter *Morgagni* videre *Brunnerus*, *Harderus*, *Albrechtus*, *C. Fabricius ;* & in brutis facto experimento vidit *Bergerus ;* injectus ſcilicet aër in venas animalia ſubitò enecat.

13. *Aſphyxia Valſalviana* Morgagni Epiſt. XXIV. 12.

Ea eſt quæ pendet à ligamentis in morbo genitis, quæ cordis ſuperficiem, mucronem vel auriculas cum vicinis partibus colligant : ægri hac correpti, quoties in latus alterum ſe vertunt, toties animi deliquio corripiuntur, pulſus in illis nullus; hæc verò ligamenta ſunt fibræ ex gelatina concreta per calorem peripneumoniæ, & ex cordis textu exſudante; ſimiles fi-

bræ

bræ cordis ſuperficiem quandoque quaſi villoſam reddidere; nulla verò ſunt ejus ſigna.

14. *Aſphyxia traumatica.*

Eſt ſubitanea mortis imago ſuperveniens ab ictu, caſu, vulnere, commotione corporis capitiſve, unde ſæpe mors realis accidit. A valido calcis ictu in abdomen ortam vidit *Morgagni*; ab ictu in epigaſtrium videre plurimi, quo ſcilicet ictu cordis motus intercipitur; à lapſu in caput ſubſidet cerebrum, ut refert Hiſt. de l'Acad. R. des Sc.

15. *Aſphyxia ſpinalis.* Duhamel Hiſt. Acad. Par. pag. 264.

Cùm vir quidam illuſtris apoplexiâ obiiſſe crederetur, in cadavere nil invenit *Duverneyus* pro cauſa morbi, præter quam effluxum ſanguinis in medulla ſpinali extravaſati, unde conjecit in hac medulla à ſanguine compreſſa nervos cardiacos & intercoſtales, qui vitalibus muniis inſerviunt, reſolutos fuiſſe, unde mors ferè ſubitanea, quæ nova ſpecies, notatu digna; nulla eſt pars cujus læſio promptiorem mortem inferat quàm medulla ſpinalis juxta primam vertebram.

16. *Aſphyxia à carbone*, Hiſt. de l'Acad. R. des Sc. ann. 1701 & 1710.

Ea eſt quæ à fumo carbonis vel ſuffocati, vel igne aperto accenſi, in conclavi anguſto & clauſo inſpirati oritur: *Hoffmann. Obſ. Phyſ. Chym. XIII. van Swieten de Apoplexia §. 1010. Journ. de Med. Tom. XIII, pag. 109. Tom. XXII. pag. 514.*

17. *Aſphyxia neophytorum. Foibleſſe des enfans nouveaux nés*, Mauriceau Chap. XXVI. Liv. III. A.

Illa debilitas vel pendet ex eo quod præcox & immaturus eſt partus nec terminum vitalem attigit; illi verò infantes, non aſphycti, ſed debiles quandoque ſunt, atque ut plurimùm ſine ægritudine obeunt eo tempore quo naſci debuiſſent; calore debito, lacte ſelecto, molli culcitra, cura aſſidua refocillandi ſunt.

Si verò ob partus laborem intenſiorem, longiorem, recens natus, qui pridie ſigna vigoris in utero materno dederat, jam non ejulet naſcendo, ſed immobilis, ſine reſpiratione, ſit, & cum obſcuriſſima cordis & funiculi umbilicalis pulſatione, illicò igni eſt admovendus, in molli lectulo jacens, ore & naribus omnino liberis, & à ſorde omni exemptis, ut facilis aëri pateat aditus; obſtetrix vinum ore detinens leniter ſupra os infantis calidè inſufflabit; ſplenia vino madida naribus offeret, ſupra pectus & epigaſtrium apponet; caveat ne cæpâ bifariam ſectâ, ût mos eſt, naribus admotâ reſpiratio cohibeatur, ne abdomen placentâ aggravetur, ne expreſſo funiculo umbilicali ſanguis reſiduus intra corpus detrudatur.

ORDO QUINTUS.

COMATA, *Aphoniæ* Hippocrati; *Morbi ſoporoſi* vulgò; *Aſſoupiſſemens*, *Léthargies*, *Affections ſoporeuſes*.

MORBI quorum præcipuum ſymptoma eſt ſenſuum omnium, non raro etiam imaginationis, feriatio, vocantur vulgò *morbi ſoporoſi*, vel *affectus comatoſi*, ſeu *comata*.

Qui coma pro genere, non verò pro claſſe reputant, illi duas ejus ſpecies, coma ſcilicet vigil, & coma ſomnolentum ſtatuunt, quâ diviſione à genere ſuo & vigiliam & ſoporem excludunt, interea dum coma morbis ſoporoſis accenſent, adeòque ſibi contradicunt; quidquid enim generi tribuitur, id omni ſpeciei conveniat, neceſſe eſt.

Veterni etiam dicuntur hi morbi; nam veternus „ ignaviam, ſegnitiem, aut torporem & otium, necnon ſomnolentiam, aut gravem aliquando ſomnum ſignificat, & commune quiddam caro, comati, cataphoræ, torpori, atque etiam fatuitati, necnon lethargo. “ *Gorræi defin. de lethargo.*

Lethargi nomen Græcum, nomine *Veterni* Latino vertitur, & vulgò Galli morbum quemvis ſoporoſum *Lethargiam* vocant.

Sunt qui diverſos morbos ſoporoſos gradu tantùm differre contendunt; adeoque ad unum reducendos genus, cujus ſpecies ſint carus, lethargus, cataphora, apoplexia, &c. verùm ipſimet cùm admittant diverſas cari, lethargi, apoplexiæ, &c, ſpecies, apertè confitentur carum, lethargum, &c, eſſe totidem genera, cùm genus morbi id ſit quod diverſas ſpecies ſub ſe comprehendit, adeòque peccant in regulas Logices, ſibique contradicunt; plus autem vel minus, ſeu gradus, cùm ſpecies minimè mutet, genus à fortiori mutare non poteſt.

Diverſis horum generum nominibus & Veteres & Neoterici varios ſignificatus tribuerunt, ita ut in tantâ loquendi inconſtantiâ, Pathologus neceſſariò debeat alterutrum ſignificatum ſeligere, & cæteros repudiare, ſecus æquivocationum nullus eſſet finis, unde perpetua confuſio; hanc ut vitemus, cujuſque vocabuli generici ſignificatum definitione propriâ circumſcribere debuimus.

Feriatio ſenſuum & motuum liberorum, quæ hujus claſſis character eſt, non ſemper ſomni apparentiam repræſentat; ſi enim æger ſenſu omni motuque libero orbatus, ſitum priorem ſtantis aut ſedentis ſervat, ut ecſtaticus, catalepticus, vix pro dormiente habendus eſt; ſi verò humi procumbat, artubus flaccidis, nec ſitum ab adſtantibus impreſſum ſervet, ſed illicò corruat, is pro *dormiente* habetur, ut apoplecticus, caroticus, verùm

verùm ſi ſenſu omni deſtitutus interea imaginationis ſuæ præbeat indicia, & identidem dormiendo in ſeipſo loquatur, geſtu vario ſuum ſomnium prodat, is pro *ſomniante* potiùs quàm pro dormiente habendus cenſetur, & tales ſunt lethargici, typhomaniaci, aut veternoſi: hos omnes ægros comatoſos nuncupamus, licet non exiguæ ſint inter eos differentiæ.

Diſcrepant autem à ſyncopticis, quòd vires vitales in illis ſuperſint; in ſyncopticis verò maximè langueſcant, calore in extremis ſæpiùs deficiente, & colore in pallidum mutato.

Comata itaque in ſummâ ſenſuum omnium debilitate, ſeu impotentiâ percipiendi objecta ambientia conſiſtunt; imò in lethargicis & veternoſis, licet imaginationis vires vigeant, memoria ſaltem debilitatur; aſt in caroticis, apoplecticiſque & memoria & imaginatio, necnon omnes ſenſus obſcuriſſimi ſunt & ſuppreſſi.

Eò itaque redit comatum theoria, ut intelligamus quorſum ſenſus ſaltem ferientur, aut obſcurentur maximè, cæteræque etiam animæ facultates admodùm debilitentur; ſed tam parum hactenus eſt exculta pſychologia, tam obſcura cerebri anatomia & phyſiologia, ut nihil certi de his pronunciari queat; ipſa preſſio corticis cerebri, quæ pro cauſâ ſoporis hactenus habita eſt, hodiè à *D. Lorry* experimentis rejicitur, ita ut prudentius foret judicium ſuum de hac theoriâ reticere, quàm interponere, niſi pro meris conjecturis tradatur. *Vide Commentar. Acad. Pariſ. Mémoires des Etrangers, tom. 3, à D. Lorry.*

Omnis ſenſatio tribuenda eſt mutationi factæ in organis nervoſis; nec hoc ſufficit, niſi mutatio illa tranſmittatur ad cerebrum, ut patet ligatis, ſectiſve nervis; atque ulterius requiritur, ut anima ad hanc mutationem attendat, nec aliorſum validè diſtrahatur ejus attentio; hinc concludere pronum eſt fluidum nerveum eſſe medium, cujus interventu tranſmittitur hæc impreſſio; fibræ enim nervoſæ utpote omni elaſticitate deſtitutæ id non poſſunt; ergo hujus fluidi nervei, velut vaporis electrici, refluxibus ideas alligavit ſummus Creator; cùm itaque nullum è cortice cerebri ſecernitur fluidum nerveum, nullus in nervis refluxus, nulla ſenſatio oriri poteſt, quod accidit etiam ſi ſecretum non tranſmittitur, aut tranſmiſſum non refluit, aut ſi forti animæ pathemate, ut terrore, vel profundâ meditatione in cerebro retineatur, nec nervis ſuppeditetur; ergo nervi ligatura, exciſio, ſubſtantiæ medullaris cerebri preſſio à vaſis vicinis, corticis compreſſio à tumore, oſſe fracto, vaſis turgidis, meningibus contractis, cruore effuſo, ac demùm vehemens animi pathema valent ſenſationem ſupprimere; ſed niſi ſupprimatur transfluxus in omnes nervos organis externis famulantes, non dabitur anaiſtheſia illa generalis, quæ ſomnum conſtituit, & quæ cum libero transfluxu per medullares fibras cerebri, partibus internis tantùm reſpondentes, *ſomnium* ponit; certè partialis cerebri preſſio non ſufficit, niſi hujus occaſione vehementer detenta anima, ut accidit in terrore & mœrore, ſimul ſupprimat influxum in alios nervos. Cur autem nervi cardiaci tandiu recipiunt fluidum nerveum, quandiù vita ſupereſt

eſt, licet quælibet pars cerebri vel cerebelli lædatur, modò ſpinalis medullæ initium intactum ſit? Nonne natura vitæ conſervationi invigilans neceſſarium illum in cor & pectus influxum ſuſtinet, organis ad vitam minus neceſſariis neglectis? Nonne organum ad motus vitales ſuſtinendos maximè neceſſarium eſt illud quo nullum animal orbatur, ſcilicet initium medullæ ſpinalis, quod datur in inſectis, quæ cuncta carent cerebro & cerebello? Norunt certè laniones ſupereſſe vitam bovi, cujus encephalum malleo fuit attritum, & cruor è corde ubertim effuſus; aſt ſubitò & in oculi nictu perire, ſi tenuis cultri lamina inter vertebras colli ſupernas adacta fuerit, ſicque illico defungi capras, oves in macellis. A ſuppreſſione fluidi nervei pendet debilitas & ſenſationum & contractionum muſcularium; verùm principium quod ſenſationes ſuſpendit in ecſtaſi, in catalepſi, non ſupprimit in illis muſcularem contractionem, unde non corruit homo ecſtaſi aut catalepſi deprehenſus; ubi verò omnium artuum vis muſcularis ſupprimitur, ut in apoplexiâ, caro, vel multum minuitur, ut in lethargo, cataphorâ, corpus procumbit humi, nec ſe ſuſtinere valet: nam ad orthoſtadiam ſeu ſitum ſtantem neceſſaria eſt actio ferè omnium muſculorum, qui truncum, crura, tibias, & pedes movent.

Ex poſiturâ corporis gradus facultatis motricis æſtimari poteſt, nam orthoſtadi ſunt majori facultate prædití; qui verò decumbunt ſemi-erecti, illi minori pollent; qui horizontaliter omninò decumbere coguntur debiliores ſunt ſemi-erectis; atque inter illos, qui alterutri lateri pro lubitu incumbere poſſunt, majori facultate gaudent quàm qui ſupinum ſitum continuò affectant; ægri etenim iſti ſuæ debilitatis conſcii eam poſituram ſervant, in quâ minima vis omnium requiritur, ſeu vix ullius muſculi contractio deſideratur; talis eſt ſupinus & horizontalis decubitus, cruribus & brachiis extenſis. Talem ſitum præſcribimus ſyncopticis, tùm ne vires muſculis contrahendis neceſſarias fruſtra impendant ægri, tùm ne circulatorius motus ſanguinis gravitate impediatur.

XXV. Catalepsis; *Catalepſie.*

Eſt ſenſuum omnium motuumque muſcularium ſuppreſſio ſuperſtite pulſu & reſpiratione obſcuriſſimis, & mirâ ad quosvis ſitus retinendos, & ſuſcipiendos, artuum flexilitate.

Ægri ſubitò corripiuntur paroxyſmo per intervalla redeunte; præceſſit mentis & corporis torpor vel cephalalgia; ſubitò ſenſu omni, motuque orbantur, & poſituram primam corporis, artuumque conſtanter retinent, ſive erecti, ſive ſedentes; & poſt aliquot minuta utplurimùm, rariùs poſt horas quaſdam, velut è ſomno exſurgunt, capite ſublevato à gravamine & ad munia ſua aptiores, ſed temporis in paroxyſmo tranſacti omnino immemores; quamdiu ſunt in paroxyſmo, artus quamvis poſituram ex legibus mechanices & ſtructurâ anatomicâ poſſibilem ab adſtantibus impreſſam conſervant, maximè ſi catalepſis abſoluta ſit, ſeu perfecta, ut aiunt; ſic ma-

nus

ſus erecta non delabitur, faciei muſculi ad riſum, ad fletum compoſiti, riſum, vel fletum conſtanter exprimunt. Morbus hic chronicus eſt, & more epilepſiæ periodicè recurrit; interdum ſimplex qualis deſcriptus eſt; interdùm aliis morbis, ut hyſteriæ, ſomnambuliſmo, rariùs ſpaſmo combinatus.

I. *Catalepſis hyſterica.* Obſervat. Medico-practicæ, Par. 1743 pag. 248 obſerv. 108. P. C.

Ea eſt quæ hyſtericas fœminas aggreditur, cum flexilitate omnium artuum, & mirâ conſtantiâ in ſervandis quibuſvis poſituris à vi externâ impreſſis, excepto quod ob averſationem medicaminum fœtidorum, ut ſpiritûs volatilis ſalis ammoniaci, vel nares manu ſtringant, vel aliorſum caput deflectant ægræ.

Hiſtoria. Helena Renault annos ſeptemdecim, & ejus ſoror Oliva natu major, hyſteriam ab menoſtaſia patiebantur; Oliva poſt ſex acceſſus emmenagogis & antihyſtericis ſanata eſt. Helena verò ab iiſdem pejus habuit, & poſt duodecim acceſſus hyſteriæ incidit in catalepſim, in quâ tamen odorem ſpiritus ſalis ammoniaci ad decem pedum diſtantiam percipiebat, & manu naribus admotâ arcebat; imò audito hujus medicaminis nomine ſibi cavebat; ſi per vim admoveretur naribus pluma hoc ſpiritu tincta, illa horrendos clamores edebat, irâ & furore percellebatur, & quæ antea ne loqui poterat præ debilitate, jam tribus viris ſe coerceri vix patiebatur. Hi acceſſus catalepſeos pluſquam decies in menſe recurrebant, ſæpeque ſuccedebant anginæ hyſtericæ, cujus oppreſſione decreſcente cataleptica immobilitas ſubſequebatur, & catalepſeos inſultu evaneſcente ægra vertigine tenebricoſâ correpta in pulvinar ſuum procumbebat. Quandoque tamen inſultus epilepticus ſtipabatur anginâ hyſtericâ, cui violentæ convulſiones ſuccedebant, cum delirio ingenioſiori quàm ab eâ ægra expectaſſes. Imò durante inſultu epileptico ſæpe ſomniabat Helena, (quod Magdalenæ Vincent catalepſi ſomnambulâ detentæ accidiſſe vidi); tunc volupe erat obſervare hanc puellam lecto inſidentem, trunco immobili, capite inclinato, oculis pro adſtantium lubitu huc vel illuc converſis, brachiis flexis & ſuſpenſis, ut in ſtatuâ cereâ, riſu ſermonem ſuum pronunciare; finito acceſſu apyrexiâ plenâ fruebatur, (id eſt, ſaniſſima erat,) nec recidivam metuebat; ſed vel à levi terrore, ingrato nuncio, quavis pathematis occaſione datâ, quovis odore ingrato, ut caſtorei, rutæ, in catalepſim incidebat.

Sumpto lacte caprino, adhibitâ ruſticatione, & exercitatione per duos menſes à catalepſi immunis vixit, ſed in urbem reverſæ catalepſis acceſſit, cujus paroxyſmos præcedebat ſumma aſthenia, vel ſyncope; ſi tunc pungeretur, vel odorem fœtidum olfaceret, illico catalepſis oriebatur dimidium corpus occupans; demùm tamen illi tres apoplexiæ catalepticæ, vel epilepticæ paroxyſmi ſucceſſere, atque reſtitutis per multos annos catameniis Helena radicitùs ſanata eſt.

Cura. 1° Fruſtrà omnia emmenagoga per hos annos fuerunt adhibita; catamenia enim ſponte demùm redivere. 2° Omnia fœtida antihyſterica nocuere, minùs tamen fumus chartæ accenſæ. 3° Quindecim ſaltem ſanguinis libræ è pede, brachio, jugulo in decurſu morbi miſſæ ſunt. 4° Aquoſa emollientia feliciter ſucceſſere. 5° Syrupus de karabe hyſtericos inſultus mirè ſedavit. 6° Ægram diarrhœa per duos menſes detinuit, catharticis excitata, cui ſalutem ſuam ipſa tribuit.

2. *Catalepſis verminoſa* Marcelli Donati Hiſt. Med. mirab. cap. 7: & Schenckii Obſervat. P. A.

Menſe Julio anni 1757 puella octennis Noſocomii generalis plures catalepſeos inſultus paſſa erat; cùm eam vidi, conquerebatur de cardialgiâ, doloribus vagis in abdomine, & de ſenſu corporis à ventriculo in œſophagum repentis. Præſcripſi aquilæ albæ grana decem; hoc aſſumpto medicamine inſultum catalepſeos paſſa eſt per duodecim horas perſeverantem: ſequenti mane eam inveni gemebundam, oculis clauſis; cùm vellem digito palpebram attollere, renitebatur illa cum nictatione frequentiſſimâ, ſeu nyſtagmo; maxilla inferior ſuperiori firmiter erat appreſſa, brachia & crura quemlibet ſitum impreſſum ſervabant, imò motum paululum perficiebant, ſeu flexionem à me impreſſam paululum continuabant; de cætero nullus ſenſus, nullus motus, reſponſum nullum.

Repetitâ aquilâ albâ convaluit, nec poſt hunc gravem paroxyſmum ullus alter rediit. An vermibus in abdomine tribuenda ſit hæc catalepſis, judicent alii.

3. *Catalepſis à fumo* Plateri lib. 1 obſ. 18.

Eſt ſpecies à carbonum fumo hauſto.

4. *Catalepſis à menoſtaſiâ* Fonſecæ lib. 2 Conſultat.; *Sanguinea* Ballonii conſ. lib. 2 hiſt. 1.

Illa ſingulis hebdomadibus recurrebat, paroxyſmo ſex horas perſeverante, & cum menſium ſuppreſſione; in illa ſpecie faciei color bonus, & triſtitia gravis præceſſit: *Hippocrates 2. Prorrheticorum* malum hoc eſſe pronunciavit. De catalepſi à menoſtaſia proſtant obſervationes *D. Peſſaut de la Tour Journ. de Med. Juill. 1756*, & *D. Michel Aouſt. 1759*: in utroque caſu menſium eruptio morbum abſtulit, quæ eruptio in altero caſu poſt duos menſes excitata fuit pediluviis calidis, frictionibus pedum, & litu mercuriali pluries iterato, ſine ſyphilidis ſuſpicione.

5. *Catalepſis melancholica* Ballonii Conſil. lib. 2. hiſt. 1. P. L.

Talis erat puella, quæ cùm nubere cogeretur, in catalepſim incidit: *Foreſt. obſ. 41. lib. 2.* Talis etiam hypochondriacus ab *Hildesheimio* memoratus, ſi tamen artus flexibiles remanſerint. Mulier, ex mariti ſui obitu vehementiſſimè afflicta, nullam lachrymam effudit, ſed fixis oculis, immobilis tota die & ſequenti permanſit: Medicus accedens eam perfectè catalepticam cognovit, artus enim impoſitum quemvis ſtatum ſervabant; tuſâ jugulari unicum clamorem edidit; immiſſa in balneum frigidum etiam ſignum

gnum ſenſationis protulit, ſed ex hoc citò educta obiit. In Magdalena Valetta obſervaveram olim balnea etiam tepida catalepticis nocere.

6. *Catalepſis delirans.* Act. Acad. Upſalienſis, ann. 1742 pag. 41 : rectiùs dicenda *catalepſis ſomnambulans.* P. L.

Magdalena Valetta, puella multis ſollicitudinibus priùs vexata, hunc morbum per plures menſes paſſa eſt in Noſocomio generali anno 1737 : primo quidem menſe catalepſis erat ſimplex, ſed perfecta, pluries in ſeptimanâ revertens, cum pulſu rariſſimo, depreſſo, reſpiratione ita placidâ & obſcurâ, ut vix perciperetur, calore exiguo, pallore nativo; paroxyſmus aliquot minuta tantùm perſeverabat, quo tempore illam ita inflesimus, ut brachiis, tibiiſque ſurſum verſis totum corpus ſummis natibus inſiſteret, & æquilibrio ſervato, ibi remanebat ægra ſtatuæ cereæ inſtar immobilis, & non minùs ſenſu omni deſtituta; falſum eſt catalepticos ſtantes ſi impellantur progredi, ſaltem alio modo quàm progrederetur ſtatua; paroxyſmo ſoluto ægra à capitis gravitate quam priùs experiebatur, immunis erat. Altero menſe Magdalena in quovis paroxyſmo miram ſcenam ludebat, triplici actu, nam illicò in catalepſim incidebat, poſt pauca minuta ſui omninò compos videbatur, & ea peragebat, quæ ſana, ingenioſa, & faceta agere potuiſſet, in ſtatu ſummæ lætitiæ, quo tamen ipſo tempore quoad omnes ſenſus externos dictos non differebat ab ſtatuâ aut ab illis ludicris homuncionibus, quos pueris oſtentant hiſtriones, & *marionettes* vocant, quippe cantans, ſibilans, facetè narrans, lætitiâ exultans, & currens per cubiculum, viſu, tactu, auditu, olfactu, guſtu erat omnimodè deſtituta, ut multis experimentis compertum habeo; poſt ſemi-horam alter catalepſeos perfectæ paroxyſmus ſcenam claudebat; hæc fusè recenſita vide in *Actis Upſalienſibus & Pariſinis.*

Tuſâ venâ cruor viſcidus, non niſi expreſſus per vim effluebat; balneum tepidum extra paroxyſmum tolerare non potuit, pulveres antiepileptici anteà adhibiti paroxyſmos frequentiores adduxerant, juſculis temperati nec nocebant nec proderant; ſibi relicta convaluit, & rurſùs famulitium exercuit; eam poſt biennium interrogavi, & retulit ſe ab hoc morbo non omninò immunem eſſe, ſed paroxyſmos eſſe mitiores, ita ut ſi corriperetur, dum domum everrebat, aut paſtam manibus verſabat, opus ſuum quidem non intermitteret, ſed viſu, audituque ferè careret, aut adſtantes obſcuriſſimè perciperet, quaſi ſomnio quodam detineretur.

7. *Catalepſis quartanaria*; *à reſolutione* Ballonii conſ. 2. P. C.

Anno 1727 in Noſocomio Aleſienſi curabam militem annoſum, qui quartanâ laborabat, & ſecundâ ab acceſſu die non maniacus, ſed ſtupidus & delirus erat; tertiâ verò catalepticus, ita tamen ut licet omni ſenſu foret deſtitutus durante hoc paroxyſmo, brachium quod ſurſum inflexeram, in eo ſitu conſtanter non retineret, ſed gradatim & ſenſim labi ſineret.

Ope emetici duo primi catalepſeos paroxyſmi ſublati ſunt, tertius noctu ſuperveniens ægrum è medio ſuſtulit. Ea *catalepſis ſeroſa* mihi viſa eſt multum diſcrepans à melancholicâ & à ſomnambulante, in quibus ſanguis viſcidus, & veluti coagulatus obſervatur.

Teſtis oculatus mihi retulit ſe olim vidiſſe Pariſiis mulierem perfectè catalepticam per multos dies, quæ ſingulis diebus horâ ſecundâ pomeridianâ evigilans, digito ſuo ſupra lectum ſuum Dei Nomen exarabat, quo facto rurſùs in catalepſim relabebatur.

Catalepſis ſæpè intermittentibus longis tertianis & quartanis ſupervenit, obſervante *Ballonio*, eamque lethalem cenſet ob virium reſolutionem. Facies eſt in hac ſpecie pallida, œdematoſa, & ſerum luxurians eam inducit; in hac conferunt cathartica, hydragoga, diuretica.

Quatuor catalepſeos ſpecies ſtatuit *Ballonius*, ſed cùm eas à cauſis ſeu principiis abditis deducat, nec charactere proprio inſigniat, hujus diviſio minus utilis eſt.

XXVI. Ecstasis; *Extaſe.*

Differt à catalepſi ex eo quòd ægri artus non retineant ſitum quemvis ab adſtantibus impreſſum; æger tamen eam, quam initio inſultus habuit, poſituram conſtanter ſervat, & omni ſenſu motuque artuum orbatur. Differt à catocho ex eo quòd à profundâ contemplatione aut mentis attentione, vel graviſſimo pathemate oriatur, nec artus omnes ita rigeſcant ſpaſmodicè, ut in catochomenis.

1. *Ecſtaſis catoche. Catalepſis* Henrici ab Heers & Tulpii.

Convenit cum catocho ratione rigiditatis corporis.

Capucinus inventus eſt aphonus uno genu terræ inſiſtens, dextrâ manu ſurſum exporrectâ, & marmoris inſtar, utrâque frigidâ; oculi patebant, ſed palpebris immobilibus, os hiabat cum reſpiratione liberâ & pulſu ſat magno; cæterùm ſtatuam Mercurii referebat: *Henricus ab Heers*, *obſ.* 3. Hic poſt viginti horas ad ſe rediit ope clyſmatis acris, ſtuphæ calidiſſimæ, vini aromatici ſpinæ applicati, conditi cardiaci cum theriacâ ſæpè aſſumpti; cùm revertebatur paroxyſmus, quod ex colli rigiditate perſentiebat, ſtatim oleo calido ſpinæ illito, eum prævertebat.

Juvenis Britannus, impenſè amori indulgens, inopinatâ matrimonii repulſâ vehementer percuſſus, illicò inſtar ſtipitis riguit, ſedens in ſedili ſuo quaſi congelatus, retinens per integrum diem eumdem ſitum; juraſſes certè te ſtatuam potiùs quàm hominem cernere, adeo fuere omnia non modò rigida, ſed planè immobilia; Verùm ubi exclamaretur altâ voce, rem ipſius meliori eſſe loco, & cupitam habiturum amicam, modò ad ſe reverteretur, proſilit confeſtim è ſedili, & quaſi excitatus è profundiori ſomno, rediit actutum ad ſe. *Nic. Tulpius*, *obſ.* 22. *lib.* 1.

2. *Ecſtaſis reſoluta.* A.

Ea eſt quæ artuum rigiditate nullâ ſtipatur, quæque à gravi terrore, aut mentis conſternatione procedit.

Miles deſertor cùm audiret ſe à Tribuni capitalis ſatellitibus citò correptum iri, incidit in ecſtaſim, & ſic in Noſocomium delatus, nec interrogatus reſpondebat, nec punctus membra retrahebat, ſilens & immotus perſtabat, oculis ſemi-clauſis; attamen famem & ſitim dato tempore compeſcebat; ſectâ ſaphenâ, emeticum ſumpſit, rurſus phlebotomia repetita eſt, & convaluit. Hoc vidi anno 1728. Monſpelii.

Affinis eſt huic morbus relatus *Mem. de l'Acad. R. des Sc. ann.* 1702, de fabro lignario, qui audiens alterum, quem verberaverat, periiſſe, incidit in catalepſim, fortè ecſtaſim, quæ per quatuor menſes diverſis auxiliis reſtitit, & demùm balneo frigido ceſſit.

Tulpianæ obſervationi ſimilis eſt caſus adoleſcentis Monſpelienſis, qui cùm perditè amaret mulierem, & ab eâ repulſam matrimonii litteris acciperet, ſubitò his perlectis concidit omni ſenſu, motuque deſtitutus, ſuperſtite pulſu, ſed debili, oculis clauſis, reſpiratione placidiſſimâ; fruſtra præmiſſo cardiaco, emeticum ſumpſit, poſt decem horas obiit. Obſervabat *Ill. D. Fizes, Med. Prof. Regius.*

Differt ecſtaſis vulgaris per flexilitatem artuum ab ecſtaſi catoche.

S. Auguſtinus refert ſe vidiſſe Sacerdotem qui, quando ei placebat, & ad S. Auguſtini conſpectum, „ ad imitatas lamentantis hominis voces, „ ita ſe auferebat à ſenſibus, & jacebat ſimillimus mortuo, ut non ſolùm vellicantes atque pungentes minimè ſentiret, ſed aliquando igne „ ureretur ſine ullo doloris ſenſu, niſi poſtmodùm ex vulnere. *Lib. XIV, Cap. 24, de Civitate Dei.*

3. *Ecſtaſis cataleptica.*

Puella pagi St. Sebaſtien juxta Aleſiam, 13 annos nata, per menſes duos bis morbo ſequenti afflicta fuit, obſervata à *D. Privat Med. Doctore Aleſienſi*, à quo hiſtoriam accepi. Sedebat ea toto illo tempore noctu & interdiu, nulli interrogationi ullo ſigno, aut verbo reſpondens, parum cibi ſumens, unde macilenta, cum pulſu parvo, raro, frigidula; alternis minutis noctu & interdiu brachia in crucis formam extendebat, prolatis his verbis vernaculâ linguâ: *Joannes, Joannes, Paradiſum peto;* mox per minutum ululabat, atque demiſſis in genua manibus per duo minuta quieſcebat, idemque deinceps iterabat; cùm autem brachia erant extenſa, ea rigida erant; aſt digiti cataleptici flexibiles impreſſum à Medico ſitum ſervabant: à primo inſultu ejus morbi uſus lactis eam liberaverat, in altero obiit; parentes hunc morbum, ut ſolemne eſt inter ruſticos, faſcinationi adſcripſerunt. Hæc anno 1758. An hæc ſpecies differt a catalepſi melancholicâ? Vix credo.

A ſummo terrore ſyncopen, imò aſphyxiam lethalem ſubitò oriri probant plures obſervationes. Sic *D. F. & Fauville*, Doctores Medici juniores, ut ruſticum ludibrio haberent, eum deduxere in amphitheatrum; ruſticus ad conſpectum ſceletorum & inſtrumentorum ſtupefactus, ſine reſiſtentiâ, &

 nequi-

nequidem prolato verbo, ſupra anatomicam tabulam extenſus eſt; tunc *Fauville* prælectionem anatomicam ſimulans, cultri anatomici manubrio inciſionem cruralem in ruſtici abdomine delineavit, atque ſtatim miſer in ſyncopen incidit; territi ipſi Doctores eum ſummâ cum curâ, ope cardiacorum, è ſyncope excitant, & ad ſe reverſus æger gratias ipſis agens quòd vitam ſibi non abſtuliſſent. *D. Haguenot* in ſimili caſu olim carbonarium metu reapſe extinctum eſſe aſſerit, & culpa in Chirurgiæ alumnos refundebatur.

XXVII. Typhomania, Græcis *Agrypnon Coma; Coma vigil* Auctorum; *Marcor* Linacri; *Veternus* aliis; *Modorra* y *Modorilla* Hiſpanis J. Peredæ; *Typhomanie.*

Eſt ſimulatus aut apparens ſopor cum pervigilio reali, vel ſopor levis è quo ægri facilè excitantur, cum delirio comitante.

Coma inſomne, ait *Gorræus*, lethargicis proprium, eſt illud in quo ægri vigiles manent, clauſis tamen ferè ſemper oculis, niſi excitentur; tunc enim oculos attollunt, & tangentem reſpiciunt, liberèque tum ſentiunt, tum moventur, atque etiam deſipiunt, quòd ipſis variæ imagnes obverſentur, quæ illorum mentes movent.

Dicitur typhomania à *typhos*, febris maligna, & *mainomai*, inſanio.

1. *Typhomania febricoſa.* A. P.

Eſt ea ſpecies quæ tritæophyæ, vel tertianæ acceſſum tertium, quartum vel quintum comitatur, de quâ fusè *Torti*, *Werlhofius*, *Mortonuſ*que egerunt, quamque primus obſervavit *Mercatus.*

Epidemica dicitur apud Hiſpanos, ſaltem Caſtellanos; viguit circa Nemauſum anno 1761: Unicam obſervationem referre ſufficiat.

D. de la Calmette, Præſes Senatûs Metenſis, quinquagenarius, per ſex dies febre remittente alternis diebus, & cum frigore exacerbante correptus, ſomnolentus erat, & ad delirium pronus; ſeptimâ die paroxyſmus fuit ſolito major, delirio continuo, obſcuro, cum ſopore, quem per intervalla ſtertor comitabatur, extremis frigidis, pulſu debili; accerſor Nemauſum ubi degebat æger, paroxyſmus deſierat, & quartus imminebat, quem tertio periculoſiorem prædixi, & quem cardiacis, potiſſimum lilio Paracelſi cochleatim exhibito, ſuperare conatus ſum; aderat enim per quinque horas frigus extremorum, pulſus exilis, ſopor continuus cum ſtertore quaſi apoplectico, facie cadaveroſâ; ſed facilè excutiebatur ſopor, atque tunc æger in ſeipſo continuò muſſitabat; periculum augebat debilitas; paroxyſmi ſexdecim horas excedebant, ſudoreque terminabantur; lingua erat nitida, nulla nauſea præceſſerat; his ita ſe habentibus, arripui intervallum à paroxyſmo quarto ad quintum, quod in vorandis kinkinæ drachmis duodecim fuit inſumptum; hac enim ſolâ methodo quintus & haud dubiè lethalis paroxyſmus præverti pòtuit; quo facto ſuperfuit quidem pyrexia, ſed cum pulſu magis evoluto; undecimâ die acceſſit aurigo critica; leve catharticum præſcriptum eſt, &

decimâ quartâ morbi die, æger apyretos fuit, & convaluit, cum ſummo omnium bonorum, pauperumque gaudio.

Is morbus non eſt reapſe diverſus à tritæophyâ apoplecticâ, ſeu tertianâ caroticâ Werlhofii, ſi curatiouem attendamus; verùm hoc ſingulare eſt, quòd æger, cùm ſopore & ſtertore detineretur, facilè tamen excitaretur, & tunc ad quæſita ſæpiùs reſponderet, moxque obſcurè delirans in ſomnum & ſtertorem relaberetur; cùm in caro & apoplexiâ æger alto ſopore obrutus jaceat, nec quidquam audiat, loquaturve.

Illa eadem ſpecies ſtipatur quandoque febre verè intermittenti. Sic alter æger Nemauſenſis, quem eodem autumno adivi, ſopore cum hemiplegiâ, aliiſque ſymptomatis laborans alternis diebus, ſurgebat è lecto apyretos; quinto tamen acceſſu agrypno-comatoſus obiit: urina in utroque affectu erat intensè rubra; poſt adhibitum kinkina, ſtranguria ferè imminebat.

Hic morbus differt à lethargo, quòd ſit acutâ febre ſtipatus, & delirio non obliviosſo.

Tam variis ſub formis attentos etiam Medicos deludit hic atrox affectus, quod patet ex hiſtoria Cardinalis Barbadico apud *Morgagni Epiſt. XLIX*, *30*, *31*, ut ad genera diverſa eum referre non dubitaverim, quippe periculum in mora, & ſi Medicus eum in prima invaſione non cognoſcat de ægro ferè conclamatum eſt. In caſu illius Cardinalis primus paroxyſmus intulit ſtertorem, tendinum ſubſultus, pulſum perobſcurum, nihil digito prementi reſiſtentem & ſoporem. Signum diagnoſticum ſingulare tradit *Ill. Torti lib. 3. cap. 1*, quòd ſcilicet interdum æger balbutiens verba mutilet, & unum pro alio proferat, non ſecus ac ſi levi apoplexiâ, in paralyſim degenerante, foret detentus.

2. *Typhomania continua*; *Lethargus* Hippocratis; *Coma lethargicum* Raimundi Fortis Conſult. tom. 1. cent. 1. A.

Differt à priori, quòd continuò, non per acceſſus, aut paroxyſmos redeant ſymptomata ſoporoſa.

In comate lethargico, ait *R. Fortis*, non abolentur actiones principes, nec ſenſus & motus, & interrogatis patientes reſpondent.

Typhomania continua vulgò habetur pro ſymptomate febrium continuarum, ut typhi, ſynochi; necnon remittentium, quarum paroxyſmus à frigore non incipit, quæ proinde ope kinkinæ non ſanantur.

Hic morbus delirio & ſomnolentiâ continuâ ſtipatur; cùm febris ad incrementum & ſtatum pervenit, ægri continuò intra ſe deblaterant, & ſomniant; aſt interrogati reſpondent ſæpius, ſæpius ſeſe loco movent, magis tamen ſomnolenti, & quieti quàm in paraphroſyne febrili, ita ut ſi malè vertat morbus, æger caroticus evadat, nec expergefieri queat.

Has omnes ſpecies Medici vulgò febres malignas nuncupant, & diſtinguere recuſant; aſt hiſtoria typhomaniæ febricoſæ docet ipſos errare quàm periculoſiſſimè, cùm in febricosâ kinkina ex orci faucibus ægros eripiat; in continuâ verò vulgaria auxilia, ut phlebotomiæ, hirudineſque ſanguinem

è cerebro revellentes, ptiſanæ nitratæ, cathartica pro re natâ ſolummodò proſint.

Parotides ſupervenientes, & ſuppuratio aurium in hoc morbo ſalutaria ſunt.

3. *Typhomania agrypnocoma; Subeth ſahara* Arabum; *Coma vigil* Sennerti de ſomno præternaturali cap. 2, Riverii lib. 1 cap. 3; *Phrenitis comatoſa* Heurnii cap. 17; Journ. de Med. Juill. 1760. A.

Eſt ea ſpecies in quâ ægri, ad dormiendum continuò propenſi, dormire videntur, clauſis oculis, ſitu ad ſomnum compoſito; attamen vigilant & delirant, ita ut ſi eos tetigeris, ſtatim oculos aperiant, & torvè aſpiciant, aut iraſcantur, iterumque delabantur in ſomnum qui variis ſomniis impeditur, ita ut vigilare cogantur.

Hanc ſpeciem ſemel obſervavi, fortè tamen pluries vidi; raram eſſe intelligo; morbus eſt acutus, exiguâ febre ſtipatus, ſeu pulſu potius frequenti, non valido; juvenis eâ laborans intra paucos dies obiit.

Curatio Riveriana optima videtur; cathartica & emetica nociva ſunt, ni fallor, & cerebri phlogoſis incuſanda eſt, non verò ejus atonia.

Typhomaniacus *Heurnii*, qui caput Monacho juxta ipſum dormienti abſcidit, furibundus erat; alii ſunt pacati; quæ diverſitas à temperamento & circumſtantiis repetenda eſt, nec exigit diviſionem typhomaniæ in veternoſam & phreniticam.

4. *Typhomania verminoſa* Brendelii. A.

Eſt ſpecies infantibus verminoſis, & febricitantibus non infrequens; ſomniant, ſeu delirant, ſæpius dormiunt, & multum negotii Medicis faceſſunt; morbi acuti infantum ſunt periculoſi; quippe, ut conſtat ex Actis necrologicis Parœciæ B. Virginis Monſpelii, ex centum infantibus eodem die natis vix tertia pars, ſeu 33, quintum annum attingit; è contra à decimo anno ad quinquageſimum vix dimidio major pars moritur; adeòque mortalitas infantum eſſet octies major, ſi intra quinque annos dimidia tantum pars natorum moreretur, & cùm moriantur duæ tertiæ partes, mortalitas eſt duodecies major infantum quàm adultorum; magnam verò infantum partem morbis acutis occumbere certum eſt, & periculum mortis, in diverſis ætatibus, diverſiſque morbis, eſt in ratione compoſitâ ex mortalitate hujus morbi, & mortalitate hujus ætatis; ita v. g. ſi typhomania verminoſa ſit duplo periculoſior quàm eſt pleuritis, prior in infante involvet periculum 24^{or} vicibus majus, quàm poſterior in adulto: cujus ſcilicet ætatis mortalitas 12^{ies} minor eſt.

5. *Typhomania Martinicana.* A.

Ea eſt quæ à ſcolopendriæ morſu ſupervenit, cum ſopore, delirio, & tumore partis demorſæ, quo tumore aperto, ſeu ſuppurato, morbus ſanatur. Scolopendriæ ea ſpecies eſt, quæ Martinicanis *Galere* dicitur.

XXVIII. Lethargus, *Léthargie.*

Convenit cum typhomaniâ continuâ, ratione ſoporis levis ex quo æger facilè

facilè excutitur, interrogatis reſpondet, & ſe loco movet : ab eâ verò diſcrepat ratione delirii merè obliviosi; lethargicus enim ſomnolentus eſt & torpidus, omnium, utut recentium, obliviſcitur, & præ ſegnitie nihil curat.

Ad idem genus typhomaniam & lethargum reduci poſſe crediderim, maximè cùm lethargus in ore omnium frequens, in praxi ſit rariſſimus morbus, niſi pro morbo ſoporoſo quovis ſumatur. *Ballonius* definit lethargum concurſum delirii continui, febris, ſoporis & oblivionis, *Conſil. libr.* 2.

1. *Lethargus à febre* Williſii obſ. 1. A.

Eſt ea ſpecies quæ febribus utplurimùm continuis malè judicatis ſupervenit, vel eas ſequitur, quam videre mihi contigit in vetulâ ſynochum paſsâ in lecto continuo jacente, ſegni, obliviosâ & ſomnolentâ cum amphimerinâ.

Hic affectus certè diverſus eſt à lethargo Hippocratis, qui intra ſeptem dies ægrum è medio tollit, & qui per empyema, id eſt, parotidum ſuppurationem, aut ſimilem apoſtaſim terminatur, obſervantibus *Mercuriali* & *Riverio.*

Veſicatoria occipiti admota ſunt præſtans in hoc morbo remedium.

2. *Lethargus pulmonicus* Ballonii conſil. lib. 2 : Baglivi de raris pulmonum morbis, pag. 91, 371. *Pulmonia lethargica* Hippocrat. lib. de morbis. A.

Invadit pulmonia cum lethargo ſtatim in ipſo morbi initio; oritur à pituitâ putri, & viſcidâ pulmones ſiderante; tuſſis tenet cum ſopore; cùm moriturus eſt æger, alvus liqueſcit; non eſt proſpiciendum huic lethargo per cephalica, aut per ſpirituoſa, ſed per expectorantia, putrem lympham & viſcidam educentia; phthiſici ſæpè in decurſu morbi lethargici evadunt, ut vidi poſt *Baglivum.*

3. *Lethargus à narcoticis* Williſii de Lethargo. A.

Diverſi ſunt effectus venenorum narcoticorum pro doſi veneni, pro hujus ſpecie. 1° Pro doſi. Nuper Monſpelii plures nefarii capti ſunt, qui viatores exſpoliaverant propinato vino, in quo ſemina daturæ ſtramonii contrita & infuſa fuerant; faſſus eſt autem eorum dux plures ab eo veneno interemptos eſſe, cùm veram veneni doſim ignorabat, atque ea doſis nimia lethargum inducebat; doſis verò minor tantummodo paraphroſynem minimè lethalem in benè multis, quorum aliquot ipſe interrogavi, creaverat. A majori doſi opii lethargus etiam inducitur, non raro lethalis, cùm pulſu debili, facie lividâ, ſtupore & ſopore ſummis; minor autem doſis, potiſſimùm aſſuetos, quandoque exhilarat, reficit, leviter inebriat; quod etiam de vino dictum ſit, ut norunt omnes.

2°. Pro diversâ ſpecie veneni, diverſa ſunt ſymptomata, alia datura, alia hyoſcyamus, alia belladona, opium, vinum, conium, ſeu cicuta major, phyſalis ſomnifera, odor mandragoræ, narciſſi, &c, producunt non ſatis adhucdum obſervata, aut diſtinctè deſcripta. *Foreſtus* à vino apoplexiam, *Williſius* paraphroſynem, alii alios morbos ab iiſdem venenis inductos viderunt.

In his autem caſibus venenum emeticis eſt expellendum è primis viis,

dein tinćturâ, aut pulvere caſtorei, cum vino, lilio Paracelſi, aliiſque cardiacis, necnon aceto utendum eſt.

Lethargus traumaticus Williſii, ſeu *à capitis ictu, vulnere*, ad carum videtur attinere, & *lethargus typhodes* Williſii idem eſt morbus cum typhomaniâ continuâ, ſeu febrem acutam, aut ſynochum comitante.

4. *Lethargus cephaliticus.* Vide Foreſti obſ. 11 libr. 10 de cerebri morbis. *Lethargus apoſtematodes* Pathol. method. *Lethargus* Hippocr. L. II. de Morbis. A.

Eſt lethargus acutus à cerebri inflammatione gangrænodeâ dependens, ſeu cephalitis ſoporoſa.

Puer profundiſſimo ſomno detentus, hemiplexiâ lateris dextri videbatur laborare, neque movebatur, neque ſentiebat, nec reſpondebat; aſt ſubinde garrire videbatur muſſitando quæ nemo intelligebat, quarto die obiit; ſecto cadavere, non vermes inventi ſunt, ut putabant, ſed cerebri & cerebelli pars dextra ſanioſa, putrida, corrupta, ſphaceloſa. Differt hic morbus à cephalitide per altitudinem ſoporis, & abſentiam oblivionis, quæ oblivio ſupponit aliquam vigiliam, demùm valdè affinis eſt cum typhomaniâ verminoſâ. *Vide Lethargum acutum Clar. Preyſingeri.*

5. *Lethargus arthriticus* Williſii. *Lethargus periodicè repetens ſive hydrops cerebri*, Carol. Piſon. Morbi à ſeroſa colluvie, pag. 93. A.

Præſul arthritidis paroxyſmis quotannis obnoxius cum febre verſus ſeptimum diem patiebatur lethargum, qui unam aut duas hebdomadas perſeverabat, doloribus ſomno locum cedentibus, ex quo non excitabatur, niſi ad potum, cibumve ſumendum. Huic ſopori ſe adjungebat tremor totius corporis, ſed ita latens ut ſe pulſu tantùm convulſivo proderet; ille verò tremulus motus ſopito accedebat, vigilanti minimè; oculi erant conniventes, immobiles, ac madentes; facies tumida ac decolor, niſi ratione febris genæ ruberent; corpus erat enerve & elumbe. Præterea ingens mentis ſtupor, perpetua ſui negligentia, & neceſſariarum rerum oblivio; nil agebat aut annuebat æger, niſi perpetuò excitatus aut compellatus, per tres vel quatuor annos arthritidis recurſus hic morbus comitatus eſt, uſque ad mortem: hic ſopor depingitur ab *Hippocrate Coacorum ſect. 1. 4. ſent. 26.* Mihi autem evidens apparet principium hujus morbi fuiſſe materiem arthriticam cortici cerebri impactam, & ſenſim intra quindecim dies reſolutam; & gratis hydropem cerebri à *Carolo Piſone* accuſatum fuiſſe.

Differt hic affectus à caro quod erat tantùm magna dormiendi cupiditas, non profundus & inſuperabilis ſopor; à cataphorâ per febrem comitem.

6. *Lethargus à frigore* Petr. Borelli centur. 1 obſerv. 52. A.

Arnardus Coquus Caſtrenſis, qui erat vitrivorax, ſeu impunè vitrum vorabat, frigora nivis in itinere perpeſſus, incidit in lethargum. (*Vide typhomaniam à frigore.*) Per plures dies inſtar mortui & cum metu ſuffocationis non mediocri fuit. *Borellus* adhibuit veſicantia, cucurbitulas ſcarificatas, ſternutatoria & tandem caſtorei ſcrupulos duos, & ſcammonii ſcru-

pulum

pulum unum, cum oxymelite pro duabus doſibus, & ſic ſanatus fuit. Utrum verò lethargus ſit, an carus, dubium mihi videtur; cùm Veteres hæc nomina indiſcriminatim uſurpaverint.

7. *Lethargus litteratorum* Ill. van Swieten §. 1010.

Qui libris diu impalleſcunt, vitam agentes ſedentariam, mente continuis ſtudiis detentâ, nec exercitiis corporis recreatâ, cerebri ſui tonum enervant, hinc debiles corpore, quietis & otii amantiores, vires etiam animi ſenſim amittunt, ipſis demum mens hebeſcit, vacillat memoria, ſtupidi, obliviosi, verbo apoplexiâ corripiuntur. Nihil eſt utilius ad ſcientias adipiſcendas, quàm experimenta lectioni & ſtudio immiſcere, & ſic Hydraulica, Mechanica, Dioptrica experimentis iteratis ad pauca principia applicatis ſine faſtidio ſubeunt mentem, exercitio corporeo vires reſarciunt corporis, atque multò majores ſine ſanitatis damno fiunt in doctrinis progreſſus.

XXIX. CATAPHORA. *Coma ſomnolentum* Auctorum. *Subeth* Arabum.

Cognoſcitur ex ſomnolentiâ continuâ, ſine febre, ſine delirio, ex quâ æger excitatur, reſpondet, oculos aperit, ſe movet, rurſuſque obdormiſcit.

Differt à *typhomaniâ* & *lethargo*, quia cataphoricus non delirat; ab *apoplexiâ*, quia non ſtertit, niſi morti proximus; à *caro*, quia caroticus febricitat, non cataphoricus.

1. *Cataphora ſomnolentia; Somnolentia continua* Willisii cap. 4; *Diatheſis ſoporoſa* quibuſdam; *La Somnolence*. L.

Hæc ſpecies eſt habitudo dormiendi interdiù ultra quàm fert ætas. Infantes ſiquidem quò juniores ſunt, eò plus dormiunt; ſenes verò vigilem magis degunt vitam; unde adagium *juvenis vigil, & vetus ſoporoſus, uterque morti proximus*, quod quandoque falſum eſt. Somnolenti quoad reliqua ſatis valent, benè edunt ac bibunt, foras obambulant, res domeſticas mediocriter curant, attamen inter loquendum aut ambulandum aut edendum etiam nec ſatures ſubinde nutant, & ni ab aliis ſuſcitentur, mox ſomno obruuntur, atque hoc modo non ſolùm dies aliquot aut menſes, ſed per plures annos, ut de Epimenide fertur, ſomnum ferè continuum dormiunt.

Humiditas non altè inſidens cortici cerebri vulgò incuſatur: hic affectus quandoque ad ultimum ſenium ſine ullo periculo comitatur; interea quia dimidia pars vitæ ab hoc fruſtranea evadit, & inde, ni obviam eamus, pejora ſubſequi poſſunt, huic medendum eſt, ſelectu præſidiorum ſanitatis, ut potu caffé, alimentis ſiccis, odoratu ſpirituoſorum, ut ſalis volatilis ammoniaci, potu cereviſiæ diureticis onuſtæ, infuſo theiformi florum ſalviæ, betonicæ, pileolis aromaticis, tabaco, ſimilibuſque; præmiſſis etiam phlebotomiâ & catharſi.

2. *Cataphora coma; Coma ſomnolentum* Auctorum; *Lethargus* vulgi; *Subeth aſarim* Avicennæ; *Le Subeth*. A.

Sopor eſt gravis, ore hiante, maxillâ inferiori demiſſâ, oculis clauſis,

 facie

facie ſæpiùs pallidâ, pulſu raro, quandoque depreſſo, artubus omnibus flaccidis; mortuis ſimilores ſunt ægri quàm vivis; à vellicatione fortiori aut punctione ſuſcitati oculos aperiunt, adſtantes circumſpiciunt, interrogatis reſpondent; attamen mox iterùm dormientes nihil curant, & non niſi acriter excitati oblata deglutiunt. Hinc multum diſcrepant à ſomnolentis, nec enim per intervalla obambulant, aut colloquia miſcent.

Ex his comatoſis, alii, ni ſuccurratur, intra aliquot dies moriuntur, accedente reſpiratione ſtertoroſâ, quæ in reliquo morbi decurſu ferè inconſpicua eſt & placidiſſima: alii verò per menſes aut per annos dormiunt, qualem memorat *Hombergius Hiſt. de l'Acad. R. des Sc. Ann.* 1707, quæ quidem varietas *cataphoræ chronicæ* nomen meretur; verùm quo modo ab initio diſcerni poſſit, à priori inquirendum reſtat.

Huic morbo acuto obnoxii ſunt ſenes, etiamſi nulla cauſa evidens ſaltem ſufficiens cognoſcatur, & nulla crapula, nulla urinæ, fontanellæ ſuppreſſio; in hoc magnus eſt ſanguinis lentor, qui per mechanicas corporis ſucceſſiones diſcutitur aliquandiu; hoc plebs ipſa novit, quæ comatoſos hinc & inde humeris comprehenſos ambulare, & ſaltare cogit, aut faſciis infra lumbos trajectis mollius exagitant ſurſum deorſum: huic auxilio par eſt & utilior vomitio per artem excitata, catharſis acris huic ſuccedens, julapia cephalica & cardiaca interpolata, frictiones, vellicationes, ſternutatoria, antiſoporoſa, ut caſtoreum, karabe, veſicatoria, ſpiritus cornu cervi, fuliginis, ſalis ammoniaci, &c: Varietates hujus ſpeciei ſunt,

3. *Cataphora ſcorbutica. Coma ſomnolentum ſcorbuticum* Frider. Hoffmanni obſervat. 2. A.

Cognoſcitur ex urinâ ruffeſcente, abſque ſiti, ex prægreſſa corporis laſſitudine, crurum dolore, febribus intermittentibus, pulſu debili, &c: verùm ea ſigna cachexiam potiùs quàm ſcorbutum deſignant.

4. *Cataphora arthritica; Coma ſomnolentum chronicum à repulsâ podagrâ* Frider. Hoffmanni, obſ. 9. A.

5. *Cataphora exanthematica; Coma ſomnolentum à repulſo eryſipelate* Frider. Hoffmanni, obſ. 3. A.

6. *Cataphora hydrocephalica* Schneider. de Affectibus ſoporoſis pag. 24; Boneti Sepulchret. obſ. 9. pag. 157. Tom. I. item 7ª, 8ª, 10ª, 11ª, 12ª, 13ª, &c. Schwencke rari caſûs explicatio, in quo Boerhaave aquas Spadanas, ſed infeliciter, præſcripſit.

Eſt ſpecies quæ à ſeri exundantia in diverſis capitis partibus dependet, ſive ille hydrocephalus externus vel internus ſpontè acceſſerit, ſive à ſuppreſſis alvi fluxibus, urinis, fontanellis, &c, ortum duxerit.

7. *Cataphora chronica* Hombergii Hiſt. de l'Acad. R. des Sc. ann. 1707. C.
Vide Suidam de Epimenide. Semeſtrem Cataphoram ſine ſenſu & motu narrat *Hombergius.*

Somnolentia diurna non raro procedit à pervigilio nocturno, quod obſervandum eſt, ita ut hic affectus ſit tantùm ſomnus inordinatus.

In

In convaleſcentia à morbis acutis ſomnolentia eſt ſalutaris, uti initio febrium periculoſa eſt.

8. *Cataphora timor* Spigelii de Semitertiana. A.

Timor eſt morbus in Germaniâ & Pannoniâ frequens, quem ſic vocant Auſtriaci, Moravi, & Styrii; ille inter apoplexiam & epilepſiam quodammodo ambigit. Cadunt enim ægri velut apoplectici ſine ſenſu, non tamen motu privantur, ſed non convelluntur, ut epileptici, nec diſcuſſo morbo paralyſim alicujus partis incurrunt: hunc morbum ipſe bis vidit *Werlhoſius* Hanoveræ: cum ſopore artus anxiè jactantur. Hic affectus ſe comitem dederat acceſſibus febris intermittentis, eumque ope kinkinæ debellavit ille illuſtris vir.

XXX. CARUS; *Caros* Græcis dicitur, à *carouſtai* gravari; *Marcor* Celſi; *Preſſura* Cælii Aureliani de Acutis c. 2; *Perculſio* Poſidonii apud Aëtium; *Gravis dormitatio* Rhaſis; *Gravitas* Theod. Gazæ; *Sopor* Mercurialis; *Torpor* Latinis; *Stupor* quibuſdam; *Apoplexia minor* Auctorum; *Aſſoupiſſement carotique.*

Carus cognoſcitur ex ſomno altiſſimo, vix excitabili & reſpiratione tacitâ pacatiſſimâ.

Differt à *cataphorâ* 1° quia carotici vix ac ne vix quidem penitùs excitari poſſunt à ſomno, niſi ſanentur. 2° Quòd excitati per acres vellicationes oculos aperiant, ſed nec moveantur, nec interrogatis ferè reſpondeant, rurſuſque in ſoporem delabantur. 3° Quòd carus ſit morbus acutus paucorum dierum, ſæpiùs cum febre, faciei rubore, oculis ſemi-apertis.

Ab *apoplexiâ* diſcrepat in eo, quòd carotici non ſtertant, ſed pacatiſſimè, rariſſimèque reſpirent; unde definitur à *Mercuriali* ſomnus longus, profundus, ægrè excitabilis, cum facultatum principum, & præſertim imaginationis læſione, ſine reſpirationis detrimento. Notate verò in typhomaniâ & lethargo imaginationem lædi, cùm detur in ipſis delirium; minimè verò in cataphorâ, caro & apoplexiâ. De cætero ægri omninò proſtrati, & flaccidis artubus jacent, ut in apoplexiâ. Incipiens tamen Carus excitatur, & æger artus movet, ſed non loquitur; oculi non ſunt clauſi, maxilla difficulter diducitur.

Qui omnes ſopores ad unum genus referunt, & carum, cataphoram, apoplexiam, lethargum, &c, pro totidem ejus ſpeciebus habent, illi maximè errare mihi videntur, cùm pro genere habeant ordinem, & ipſi admittant cujuſque ſpeciei alias ſpecies, quod eſt peccare in regulas logices; quidquid enim ſub ſe ſpecies immediatè comprehendit, id pro genere habendum eſt. Quondam fortè cognoſcent Medici diverſitatem ſedis affectæ in quolibet genere, quondam clariùs innoteſcent principia & remedia cuique ſpeciei convenientia, & clarior erit ſpecierum, generumque diſtinctio; interim cavendum eſt ne nomina confundantur.

Theoria quorumcumque generum ita hactenùs eſt abdita, ut quæ de

hac protulerunt eximii aliunde Auctores, ut *Williſius*, *Bellinus*, *Hoffmannus*, ſint merè gratuita & fictitia; ab hac itaque theoriâ abſtinendum ſatiùs eſſe puto, quæ non niſi fortuito in veram praxim manuducere poteſt: empyrica itaque praxis ex hiſtoriâ morborum & theoriâ claſſicâ deducenda eſt.

Cari pyrectici.

1. *Carus ſpontaneus; Apoplexia minor ſanguinea* Riverii. *Carus* omnium Auctorum; *Aphonia* Hippocratis. A.

Eſt ea ſpecies quæ à cephalalgiâ & vertigine initium ducit, cum pyrexiâ acutâ, continuâ, faciei rubore, corporis calore, pulſu frequenti & forti; hic morbus plethoricos, crapuloſos, ſeu intemperantes, adultos, gravidas adoriri conſuevit, nauſea ſæpè antecedit, quæ gravi cephalalgiæ tribuenda eſt, cùm lingua aliunde nitida eſt, nec ullam ſaburram in ventriculo deſignet. Obſervandum eſt pulſum omnem in morbis ſoporoſis evadere ſolitò rariorem, ita ut pro frequenti habendus ſit in caro, ſi nativam frequentiam obtineat.

Hic morbus vulgò exigit plures è brachio & pede phlebotomias, interpoſitâ magnâ doſi tartari emetici; febris ad ſynocham attinet; & morbus hemiplegiâ quandoque ſolvitur, ut apoplexia, vel remediis apoplexiæ ſanguineæ cedit; ſecus convulſionibus ſupervenientibus ægrum è medio tollit, aut mors apoplectica ſcenam claudit.

2. *Carus febrilis* Sydenham. pag. 238 & 395. *Cari 2ª & 3ª ſpecies* Frid. Hoffmanni, cap. 2 §. 5. A.

In tritæophyâ & hemitritæo, quæ autumno ludit per plures dies ſub formâ tertianæ, nec non in continuis malignis ſeu typhis, circa vigorem morbi, quandoque accedit illa ſpecies cari quæ videtur pendere à niſu naturæ ad parotidum excluſionem, aut ad ſanguinis criticam ex auribus, naribuſve ejectionem; quippe in hoc morbo parotides nunc feliciter, nunc infeliciter ſuccedentes vidi. Ea autem ſpecies longè diſcrepat à typhomaniâ febricoſâ in eo quòd 1º typhomaniam febricoſam comitatur ſomnus leviſſimus facilè excitabilis cum delirio: 2º quòd typhomania febricoſa inducitur à veneno febris intermittentis, quod kinkina ante tertium quartumve paroxyſmum magnâ doſi aſſumptum valet abigere; in caro febrili ſopor eſt profundus, lingua, labia, dentes, nigredine ſiccâ conſpurcantur, nec ſopor altus tertium, quartumve paroxyſmum attingit, ſed longè tardiùs accedit; emetica initio & cathartica repetita, præmiſſis phlebotomiis hunc ſoporem avertunt aut tollunt. Licet *Torti* & *Werlhof* tertianam caroticam memorent, accuratiori factâ indagine exiſtimo non caroticam, ſed typhomaniacam eſſe illam febrem.

Carus febrilis differt à ſpontaneo, quòd in primo febris oritur cum rigore & horrore, in ſpontaneo pyrexia ſenſim accedit ſine his præludiis, & ſine frigore ſubitaneo exacerbatur ſecus ac in febricoſo.

Videntur cari febriles cum hemiplegiâ & febre ſynocho, aut etiam typho; ægri ſitim rarò ſentiunt; aſt lingua ſucceſſivè exſiccata, arida, dein nigreſcens, motus febriles identidem creſcentes, calor corporis, oſtendunt à mate-

materie bilioſâ, acri & veluti febrili infarciri vaſa cerebri & medullæ ſpinalis. Hemiplegia ritè ſuccedens ægri mortem ad annos procraſtinat; ſed ægri illi emaciantur, & apud eos non ita inſiſtendum eſt ſudorificis, ac ſi pituitoſa foret hemiplegia.

3. *Carus febricoſus* Werlhofii Obſ. de Febrib. ſ. 1 & 3. Montalti Synopſ. de Caro. Galen. Comm. in Prorrhetic. 1. Vide quæ de apoplexiâ febrili ſcripta ſunt. A. P.

Carus iſte intermittentium acceſſu primo, aut ſecundo prænunciatus, tertio invadit, & funeſtiſſimus eſt.

Cura in paroxyſmo non multum ſoporoſo, remedia tantùm temperantia & reficientia, cum ſpiritu volatili acido & infuſo theæ, ad expectandum paroxyſmi exitum exigit; cantharides etiam cruribus admovere conſultum eſt; verùm finito paroxyſmo remedia generalia præſto ſunt adhibenda, ut phlebotomia, emeticum, cathartica, modò ſint indicata; ſæpiùs phlebotomia è pede neceſſaria eſt, emeticum ex unciâ unâ vini emetici non auſus eſt ineunte paroxyſmo dare *Werlhofius*; alvum, ſi opus eſt, ſolvit pulpa tamarindorum in ſero lactis, ſi fervor ſit, nec non clyſmata multum nitrata cum vino emetico, aut infuſo colocynthidis & kinkina.

In paroxyſmo ipſo veſicatoria plura ad carpos, nucham & caput raſum, phlebotomiam, ſternutamentum ex helleboro vel turpetho minerali, frictiones, &c, præſcribimus. *Radcliff* in ſoporoſis reſinæ jalapæ ſcrupulum præbebat; alii jugularem, alii arteriam temporalem ſecant; alii plantas pedum adurunt; *Eugalenus* ſuccum naſturtii aquatici potandum præbebat, cui adjungit *Werlhofius* ſpiritus ſalinos volatiles.

Si ſopor cum paroxyſmo non evaneſcat, aut æger ſit typhomaniacus, hemiplecticus, febre inflammatoriâ detentus, de eo conclamatum eſt, aut ſaltem kinkina non convenit; ſecùs verò quantociùs, & tertiâ quâque horâ pulvis ad drachmam unam eſt devorandus; ita ut uncia una intra duos paroxyſmos ſit aſſumpta, potu theæ ſuperaddito; ſi interea phlebotomiæ aut catharſis neceſſitas interveniat, ſuſpenſus kinkinæ uſus deinceps revocabitur, imminutâ poſt periculum doſi.

Obſervatio. Vir triginta annos natus, tertio febris tritæophyæ paroxyſmo per octo horas anticipante in profundiſſimum ſoporem delabitur, ſtertens, nil deglutire valens, ore licet hiante; præſcribitur phlebotomia præmiſſis veſicatoriis; Chirurgus venam ſecare non auſus eſt; interea deglutire valuit æger, præbetur kinkinæ drachma, dein alvus ſpontè ſolvitur, ſudor prorumpit; ſumpto potu theæ æger oculos aperit ſtupefactus, quovis bihorio kinam ſumit, largiter ſudat; finito ſudore, vena pedis aperitur, veſicatoria applicantur, kinkina ex ſucco naſturtii aquatici cum ſpiritûs vitrioli volatilis guttis quadraginta, & ſpiritûs ſalis ammoniaci guttis viginti mixtum deglutitur; paroxyſmus rediit, nec anticipavit, cum ſomnolentiâ tantùm & levi delirio, poſt ſex horas ſudore inſecuto, febris abiit. *Werlhof ibidem pag. 106.*

4. *Carus iſchurioſus* Boneti Sepulchret. obſ. 15; *Coma ex iſchuria* Velſchii

obſ.

obſ. 1 & 64, Nicolai Tulpii lib. 2 obſ. 45, Beverovicii de Calculo, cap. 9, Fel. Plater. obſ. p. 804. A.

Illa ſpecies eſt ſecundaria, & ſupervenit iſchuriæ, ſive veræ, ſive ſpuriæ, ob urinæ refluxum; unde ſopor cum ſiti, calore manuum, febre, ſubſultu, dein tendinum & morte. Hoc morbo chariſſimus parens obiit 90 annos natus, & cùm paracenteſim veſicæ debuiſſet inſtituere Chirurgus, catheteriſmum ita imperitè inſtituit, ut urethram & ſimul rectum inteſtinum perforaverit. De paracenteſi veſicæ in hoc morbo conveniente videſis recentiores Chirurgos, qui ſtylo tricuſpide, curvo, vaginato perinæum perforant.

5. *Carus traumaticus* Bonet. Sepulchret. obſ. 22. ad 28am. A.

Eſt ea ſpecies quæ à principiis mechanicis externis dependet, ut à vulnere, contuſione, fracturâ capitis.

Cognoſcitur ex adſtantium relatu, ex capitis accuratâ inſpectione, tegumentorum ejus tumore, ecchymoſi, oſſium crepitatione, maximè ſi inciſis tegumentis, raſo pericranio, rimoſum inveniatur cranium; ſi æger à percuſſione illicò lapſus, in ſoporem inciderit, vomuerit, ſanguinem naribus, auribuſve fuderit; accedit febris acuta, calor, rubor; ſecto cadavere inveniuntur ſanguis, pus, ſphacelus, depreſſio laminarum cranii, contrafiſſuræ, &c.

Curatio exigit repetitas è brachio, pede, collo, phlebotomias, potum diluentem, antiphlogiſticum, juſcula tenuia, rara, ſitum capitis acclivem, clyſmata refrigerantia, & auxilia potiſſimum chirurgica, trepanum ſcilicet, aut operationes ipſi affines, de quibus conſulantur *Heiſterus*, *Dionis*, aliique de fracturâ cranii.

Egregia extat obſervatio cari in quam mendicus incidebat quoties paulò fortiùs ſibi premi meninges ſineret, quas à carie denudatas oſtendebat. A trepano imperitè inſtituto, & inde compreſſo cerebro carum obortum obſervavit *Galenus*, dein *Mercurialis*. Carotidibus obſtructis ſive ligatis ſtatim obdormiſcimus, cujus quidem periculum feciſſe *Realdum Columbum* Piſis anno 1544 ipſe vidi in adoleſcente quodam, non minori adſtantium terrore, quàm noſtrûm riſu, qui id incantamenti vi effici ipſis perſuadebamus: *Valverdus*. Verùm id carotidibus ligatis non accidit; in canibus ſunt experimenta *Clar. Emett* Hyberni quibus interfui: ſed de his vide *Morgagni Epiſt. XIX.* 30.

6. *Carus arthriticus* Muſgrave de Arthritide, cap. 16. A.

Eſt ille quem materies arthritica, ut aiunt, repulſa vel aſcendens infert, ſeu qui arthriticis ſine cauſâ aliâ evidenti, præter doloris ceſſationem, accidit, quippe dolore pedes iterùm repetente, ſpontè evaneſcit.

7. *Carus verminoſus* Sennerti cap. 31. A.

In orphanotropheis nil eſt vulgatius quàm infantes caro verminoſo correpti cum febriculâ, genarum robore fugaci, ſopore profundo, odore acido-dulci, qui ſumptis emeticis vel catharticis lumbricos ejiciunt; in cadaveribus ſæpiùs inveni ſerum in cerebri ſinubus, & lumbricos in in-

inteſtinis ; ante mortem verò convelluntur : *Vide Eclampſiam verminoſam.*

8. *Carus varioloſus* Sydenham de Variolis, pag. 85, 97, & 395. A.

Eſt ſopor profundus, qui in quolibet variolæ tum diſcretæ, tum confluentis ſtatu ſupervenit à nimio ſanguinis fervore ; talis eſt ſopor, ut æger fermè nunquam evigilet, niſi continuo pulſu excitatus, in quo caſu ſanguinis ventilatio per phlebotomiam, & potus refrigerans potiſſimùm indicantur. Preſſio corticis cerebri à ſanguine fortiùs vaſa ultima diſtendente videtur hujus morbi principium.

Cari Apyreti,

Seu qui ſæpius ſunt cum pulſu pacato, non concitato.

9. *Carus hyſtericus* ; *Apnœa* Heraclidis ; *Suffocatio mulierum* Plinii ; *Flatuoſa refrigeratio* Sorani ; *Pnix hyſterica* Galeni ; *Strangulatus ex utero* Roderici ; *Suffocatio uterina* Latinorum ; *Vulvæ ſtrangulatus* quibuſdam ; *Apoplexia ſpaſmodica* Lorry de Melanch. Part. I. p. 115 ; *Præfocatio uterina* Latinorum ; *Suffocation hyſtérique* ; Plebi *Mal de mère*, olim *l'Amarry* Joubert. B. P.

Eſt ſubitanea omnis ſenſûs & motûs feriatio, cum reſpiratione vix ſenſibili, pulſu depreſſo, partium refrigeratione, maxillis invicem firmiter conniventibus : paroxyſmos verò præcedunt ſæpiùs pathemata vehementia, & metus mortis, necnon ſenſus ſtrangulationis, dyſphagiæ, globi in abdomine volutantis ; poſt paroxyſmum verò ſæpiùs ægrè declarant ſe loqui, nec movere potuiſſe, aſt prolata obſcurè audiviſſe, quod etiam geſtu in inſultu ſignificant.

Hic morbus, utut frequens, à nemine fuit fideliter deſcriptus, quia omnes cauſam loco phænomenorum tradidere. Sic *Paulus Ægineta*, quem ferè omnes Veteres imitati ſunt, hunc definit per recurſum uteri ad ſuperiora ; ſenſus anguſtiæ in faucibus, de quo antea, poſteave conqueruntur ægrotantes, ad figmentum illud Medicos induxit, & ex hoc figmento factum eſt ut *præfocatio* habita ſit tanquam eſſentiale ſymptoma, licet non magis videatur præfocari mulier in hoc morbo, quàm in ſyncope ; reſpiratio etenim eſt ita pacata, ut vix percipi poſſit, totumque corpus immobile eſt ; unde *Moſchio* hunc definivit reſpirationis impedimentum, cum omnimodâ quiete, & *Heraclides apnœam* nuncupavit : majori quidem jure apoplecticos diceres præfocatos, cùm in ipſis reſpiratio ſit ſublimis & ſtertoroſa ; aſt in caro hyſterico tam quietum eſt totum corpus, ut ægræ mortuis ſint ſimiles, obſervante *Mercuriali*. Fateor plures morbos hyſtericarum ſpaſmodicos eſſe ; ſed etiamſi in caro dentes ſtrictè invicem cohæreant, illud à refrigerio faciei & maxillarum pendere videtur, atque in ſyncopticis refrigeratis accidit. *Baglivi* refrigerium in occipite pro ſymptomate eſſentiali habet ; alii pulſum tenſum & conſtrictum ; multis ſupervenit urinæ limpidæ co-

copioſa emiſſio, & paroxyſmus à pathemate determinatur: quibuſdam oris diſtorſio & lateris unius reſolutio ſupervenit, ſed fluentibus catameniis non rarò morbus illicò evaneſcit.

Hic morbus vulgò tam contemnitur ab adſtantibus, quàm exhorreſcitur ab ipſis ægris, & ſæpiſſimè fumis fœtidis, caſtoreo, rutâ, &c, diſcutitur; verùm tamen conſtat multiplici obſervatione eum in aſphyxiam hyſtericam abiiſſe, & pro mortuis habitas illas aſphyctas humo mandatas fuiſſe, aliàs reapſe occubuiſſe.

Viros etiam huic morbo obnoxios, hypochondriacos ſcilicet, memorant *Mercurialis* & *Montanus*, quos quidem anginæ hyſtericæ expoſitos tantùm vidi; aliud eſt verò angina hyſterica, aliud carus hyſtericus, licet à multis confundantur; in inſultu phlebotomia, ſed parca minimè eſt repudianda; licet repetitæ evacuationes hyſtericis noceant, hac inſtitutâ pulſus reſurgit; interea linteis calidis, potu cardiaco & antihyſterico, fumis fœtidis, reſiduum inſultus diſcutitur.

10. *Carus à plumbagine.* An Varietas Cari à narcoticis? A.

Infectores qui decoctum plumbaginis Europeæ *Linnæi* parant in magnis lebetibus, ut colorem *paleaceum* flavum obtineant, non niſi per ſex horas huic operi incumbere poſſunt, ſecus incidunt in carum cephalalgiâ gravi deſignatum; folia hujus plantæ cauſtica ſunt eximia, cimicum venena, cancri remedia, &.

11. *Carus à pathemate. Catalepſis* 2ª Journ. de Med. May 1764 pag. 411. A.

Adoleſcens viduam amans perditè, & ejus obtinendæ longâ ſpe demùm excidens, accepto repulſæ nuncio per epiſtolam, procubuit humi ſine ſenſu cum lentiſſimâ reſpiratione, pulſu ſano, ſed ſubdebili, oculis clauſis; accerſitus Medicus præſcripſit cardiacam, & ſimul emeticam potionem, incaſſum; eâdem die æger occubuit. An catalepſis à *Tulpio* relata idem erat morbus? Sed artuum laxitas repugnat.

12. *Carus ab inſolatione, Coup de ſoleil.* A.

Eſt omnium ſenſuum & motuum ceſſatio, pulſu & reſpiratione pacatiſſimis, imò imminutis, artubus omnibus flaccidis, colore tamen & calore remanentibus, quam aliquoties obſervavi in puerulis qui ad ſolem diu ſteterant aut dormierant, nec poterant ab hoc ſopore excitari; lethalis toties fuit hic morbus & breviſſimus; phlebotomiæ repetitæ, frigida capiti admota ſine ſucceſſu adhibita ſunt; pulſus erat minimè febrilis; ſecto capite nil læſi inveni.

13. *Carus hypochondriacus; Apoplexia hypochondriaco-ſpaſmodica* Frid. Hoffmann conſult. centur. 1. caſ. 19; *Vapeurs hypochondriaques*, Pomme obſ. 9. Eſſai 1760; *Evanouiſſemens vaporeux.* L.

Nuncupetur carus hyſtericus, per me licet, etiamſi viros aggrediatur, non repugnabo. Verùm ab apoplexiâ diſcrepat, quod nullo ſtertore ſtipetur: imò eſt vera angina hyſterica latens ſub cari phænomenis; etenim cùm æger ad ſe redire incipit, geſtu, dein loquelâ pectus, collum, linguam-

guamque laborare innuit, ſe nihil deglutire poſſe, pectus, gulam & tracheam arteriam graviter ſibi conſtringi ſignificat, aut ſcribit; in paroxyſmo repentè rationis, ſenſuumque exercitium tollitur, nec reſpirare, nec deglutire valet, omni movendi & vociferandi potentiâ orbatur, ſui tamen eſt conſcius, ſed adſtantibus nullius ſenſûs ſigna valet edere. In caſu *Hoffmanni* venæ in manibus & facie ſolito calidiori & rubicundiori turgebant, pedibus refrigeratis, pulſus tardus, languidus ob plethoram. In caſu *D. Pomme* ſucceſſit hemiplegia ſpaſmodica ipſi dicta.

Cura exigit phlebotomiam, cujus ope emittitur cruor ſpiſſus, cui diluendo allaborandum eſt; vomitus leviſſimis emeticis concitari poteſt, modò aquâ pulli ſimul erethiſmus leniatur; clyſmata etiam in uſum vocari poſſunt; potus ex nitro, & liquor mineralis anodynus Hoffmanni indicantur. De cætero *vide Hemiplegiam hyſtericam.*

14. *Carus à narcoticis* Sennerti de Caro cap. 31. A.

Venena narcotica hanc ſpeciem inferunt.

Opiata omnia majori doſi, apud inaſſuetos, ore aſſumpta, vel in podicem clyſteris formâ injecta, imò, ut obſervavit *D. Bouillet*, opii tinctura toti pectori illita; ſic notum eſt plures impios ſibi mortem magnâ laudani doſi ingeſtâ, conſciviſſe; ab hyoſcyami & daturæ ſtramonii tum ſeminibus, tum radicibus minori doſi paraphroſynem cum aphoniâ, majori doſi cataphoram, ac aliis carum accidiſſe ferunt, ſed genera horum morborum non ſatis diſtinxere autoptæ obſervatores.

Hans Sloane Tranſact. Philoſ. n. 429. curavit quatuor pueros qui hyoſcyami ſemina voraverant: hi laborabant ſiti, vertigine, ſuffuſione ſcintillante, paraphroſyne, & ſopore cæteris ſymptomatis conſtantiore; adhibitis ſanguinis miſſione, cucurbitulis, emeticis, catharticis omnes evaſere.

Muliercula Monſpelienſis hoc ſemine hyoſcyami albi, tanquam ſpecifico antifebrili adverſus intermittentes ad ſcrupulum unum utitur, nec ſine ſucceſſu, ut audio; in horumce venenorum uſu à minima doſi incipiendum eſt, ſenſim adaugendo, & miræ curationes fiunt; certè innocuè ſumuntur hæc ſemina in pilulis de cynogloſſo, philonio romano; & optimi quos præſtat effectus foliorum hyoſcyami hujus extractum in cataracta, hyſteriâ, cancro &c, ſuadent ut ſemina in eodem caſu & eumdem caſum adhibeantur.

A vino, cereviſiâ uberius aſſumptis certè apoplexia, aliis carus, aliis paraphroſyne ſupervenit; à vapore muſti fermentantis, quem *Gas ſylveſtre* vocant Chemici, ſubitò aſphyxiâ lethali ademptos eſſe plurimos conſtat.

A tarantulæ puncturâ carum accidiſſe pluries aſſerit *Baglivi;* ab aſpidis ictu Cleopatram ſoporatam fuiſſe narrat *Plutarchus.*

A fumo carbonum extinctos, & caro priùs affectos ipſe vidi; caroticos eos, non verò apoplecticos deſcribit *Marc. Donatus, lib. 12 cap. 6. Vide Schenckium lib. 1 cap. de apoplexiâ ex fumo carbonum.*

A foliis conii maculati, ex quibus extractum miros effectus producit, obſervante *Ill. Stôrckio*, ſi intus ſumantur cruda vel cocta, homines vertigine, dein caro afficiuntur, qui ut plurimùm, præmiſſâ convulſione, eos è medio tollit, obſervante *D. Watſon Tranſ. Philoſ. n. 473*. Cùm horum extractum ſine periculo ad drachmam intus ſumi poſſit, evidens eſt vires medicaminum ratione doſis & conſuetudinis multùm variare.

Curatio. Si ore aſſumpta ſint opiata, illicò vomitorio ſunt rejicienda; ſi pulſus vigeat, aut hauſtus carbonum fumus, phlebotomia inſtituenda ac repetenda, & in utroque caſu aceti vapor naribus hauriendus, oxycratum propinandum, pulſu languente ad lilium Paracelſi, vinum generoſum, & cardiaca ſudorifica confugiendum, addito caſtoreo.

15. *Carus à frigore* Montalti Synopſis. Vide aſphyxiam congelatorum. *Lethargus ingens* Petri Borelli obſerv. 52 centur. 1. A.

Qui in ſeptentrionalibus per campos nive obductos iter faciunt, ut accidit exercitui Gallico dum Pragâ excederet, Imperialibus retro inſequentibus, non ſolùm extremorum ſphacelum patiuntur, verùm etiam tantâ dormiendi cupiditate tenentur, ut præſenti vitæ periculo non abſterreantur à ſomno; hinc alto ſomno in mediâ nive correpti dormiendo moriuntur, niſi amica manus eos excitet, & calor aliunde excitatus eos vitæ reſtituat; quod teſtantur ſe multoties vidiſſe qui hos milites ducebant amici non pauci: quis crediďiſſet in tantâ frigoris & doloris eum vulgò comitantis violentiâ quemquam à ſomno ſeſe expedire non poſſe.

Erraverunt Veteres, ut *Duretus*, *Crato*, aliique qui aſſerebant à ligatis carotidibus arteriis carum induci; facto pluries in canibus experimento, vidi ipſe apud *D. Emett*, Medicinæ ſtudioſum, canem cujus ambæ carotides arctiſſimè ligatæ fuerant, & omnino obliteratæ, per quinque dies ſine ullo ſopore inſolito vixiſſe.

16. *Carus ab hydrocephalo* Lamotte des Tumeurs obſ. 107 tom. 1 pag. 485. A.

In illo caſu præter ſoporem profundum aderat reſpiratio brevis & frequens, quæ in aliis ſpeciebus eſt rarior ſolito; ſumma erat virium proſtratio & alvi conſtipatio; fruſtra præſcriptis emeticis, phlebotomiâ, cucurbitulis, obiit ægra.

Cadavere aperto multum ſerum in cerebri ſinubus effuſum, hydrothorax etiam; & origo mali erant duæ treſve lupiæ ſebo vel pure turgidæ infra aortæ curvaturam locatæ, ovi gallinacei magnitudinem adæquantes.

17. *Carus Nyſtagmus* B. P.

Eſt carus ſubitò ſuperveniens, omnem ſenſum & motum artuum intercipiens, pulſu & reſpiratione pacatiſſimis, cum nictatione veloci & continuâ ciliorum.

Hunc morbum bis obſervavi, nullibique deſcriptum vidi. Mulier pinguis, delicatula ſubitò incidebat in eum ſtatum, & tranquillè ſedens per horæ quadrantem hanc éclipſim omnium ſenſuum patiebatur, pulſu, colore & calore,

calore, totiuſque corporis flexilitate integris; ſed utriuſque oculi, non palpebræ, cilia tantùm, motu velociſſimo agitabantur; reſpiratio erat vix conſpicua; diſcuſſo acceſſu, velut è ſomno ad ſe redibat, de gravitate capitis conqueſta priſtinæ ſanitati reſtituebatur; remedia antihyſterica nullum effectum ſortiebantur: an ad hyſtericum carum referenda hæc ſpecies?

18. *Carus exanthematicus*, *Catalepſis* 1ª Obſervat. Journ. de Med. Mai. 1764 pag. 410. A.

A ſcabie repulſâ invaſio ſubita, ſenſûs motûſque liberi feriatio, pulſus vix febrilis: morbus acutus morte apoplectica terminandus: phlebotomiæ plures, veſicatoria, ſcabiei revocatio, &c, indicantur.

XXXI. *Apoplexia*, ab *apoplettein*, deſuper percutere; *Aphonia* Hippocratis aphor. 51. S. 7. &c. *Fluxio frigida*, ſeu *Nylsbred* Ægyptiorum Haſſelquiſt Iter Palæſtinum; *Apilepſis* Heurnii de morbis capitis, pag. 143; *Apoplexie.* Ægri *Apoplectici*, *Siderati*, *Attoniti* vocantur.

Cognoſcitur ex ſomno profundiſſimo, vix excitabili, cum ſtertoroſâ reſpiratione, & artuum omnium laxitate: confunditur ſæpe cum aſphyxia, cephalitide, epilepſia &c.

Sive ſubitò, ſive gradatim fiat morbus, non inde generis eſt diverſi. Apoplexia agoniſtica, ſeu quæ plures moribundos affligit, gradatim accedit; quæ ſubitò fit, eſt apoplexia ſanguinea, aut pituitoſa, quam ſolam Auctores innuunt, & ab hoc genere ſecundarias immeritò excludunt.

Ratione ſtertoris apoplexia diſcrepat à cataphorâ, caro, ſyncope, aſphyxiâ, &c: Ratione profundiſſimi ſomni differt à lethargo, typhomaniâ; per artuum omnium laxitatem diſtinguitur ab epilepſiâ, catocho, catalepſi, ecſtaſi, &c.

Quæ de inæquali corticis cerebri compreſſione docent Scholaſtici ad explicandam apoplexiam, non ſatis cohærent cum legibus Phyſices; in apoplexiâ traumaticâ, v. g. à fracturâ cranii, certum eſt partem cerebri immediatè à laminis oſſeis depreſſis comprimi fortiùs quàm partes ab eo loco remotas; ergo inæqualis eſt compreſſio, & tamen ſubitò ſenſus & motus omnes feriantur; mallem dicere cum *Williſio*, & Antiquis ſtatim ob graviſſimam labem inductam, ab animâ perterritâ retrahi, aut cohiberi fluidum nerveum, ut in ſimili caſu accidit illicò à gravi metu omnes artus ſtupere & flacceſcere; creſcente verò infarctu cerebri intercipitur mechanicè illius fluidi influxus; ſed uſquequò theoria ſatis exculta ſit, fidæ & accuratiori morbi hiſtoriæ incumbamus.

1. *Apoplexia ſanguinea* Sennerti, *Apoplexie de ſang. Coup de ſang. A.*

Ea eſt quæ ſanguineos homines, ſæpiùs ſexagenarios, adoritur cum ſignis plethoræ, ſive ægri ſint corpulenti, collo brevi, ſive macilenti, ſive plethora ſit vera ab ingeſtis copioſis & ſuppreſſis evacuationibus ſanguineis;

ſive plethora ſit commota, ut à febris, iræ impetu, exercitio immodico: hanc comitatur initio color faciei floridus, aut atroruber, calor, pulſus plenus, licet progrediente morbo color & calor recedant; eo nomine intelligitur apoplexia à principio interno procedens, non verò traumatica.

Ille morbus vix unquam pueros corripit, non raró hæreditarius eſt, & tunc etiam levibus inſultibus, vertiginoſis, cephalalgicis præludit, unde habitualis dicitur *Williſio;* ſæpiùs tamen primus inſultus eſt lethalis, & qui plurimos inſultus numerant, non raró epilepſiam pro apoplexiâ habent; fatendum tamen apoplexiæ dari inſultus inſtantaneos ex quibus ægri convaleſcunt hemiplegiâ ſuccedente, qui inſultus inter ſymptomata hemiplegiæ poſſunt numerari. Præcedunt ſæpiſſimè crapulæ, indigeſtiones, vini abuſus, pathemata gravia, inſolatio, & quæcumque ſanguinis molem augere, & in cerebro ſtaſim procreare valent. Omnis apoplexia ſanguinea eſt fortis; quam levem vocat *Hippocrates* pro caro habemus. Apoplexiam autem fortem tollere utplurimum eſt impoſſibile, carum verò non facile: ſi poſt primas ubereſque phlebotomias apoplecticus hujus ſpeciei ad ſe non redeat primâ die, de eo conclamatum eſt.

Apoplectici in poſiturâ incommodâ majoris angoris ſigna præbent, ſaltem reſpirant cum majori ſtertore & conatu; ut quidpiam deglutiant, nares conſtringere opus eſt, & tunc etiam cum periculo ſuffocationis deglutiunt; ſumptâ magnâ doſi emetici quandoque oculos aperiunt; geſtu, imò loquelâ dolorem ventriculi, vel inteſtinorum ſignificant; ſi verò nil omninò ſentiant, nulla ſpes eſt.

Inſultus apoplectici qui ſunt hemiplegiæ prodromi, cum oris diſtorſione, balbutie, linguæ declinatione ad latus ſanum, ſanantur ſæpiſſimè; aſt apoplexia ſanguinea, determinata, vix unquam; licet minus lethalis ſit quàm pituitoſa. Cadavera oſtendunt vaſa piæ meningis & plexûs choroidei turgida, ſæpius rupta, & ſanguinem in ſinubus cerebri effuſum; quandoque verò, ut vidit *Williſius*, nullum eſt vitium conſpicuum in cerebro, nec in cerebello.

Curatio à phlebotomiis largis ordiri debet, dein auxilia eadem conveniunt ac apoplexiæ pituitoſæ; ſitus capitis ſit paululum acclivis, corpore ſupino; quò reſpiratio magis ſublimis, & pulſus magis depreſſus, minùs æqualis, eò mors proximior: pulſus vulgò eſt mollis, plenus, non frequens.

2. *Apoplexia traumatica*; *Apoplexia phlegmonoſa* Foreſti obſ. 73. A. Ea eſt quæ à capitis ictu, vulnere, contuſione, validâ commotione, cranii fracturâ, lapſu ex alto, &c, dependet.

In eâ poſt ictum ſubitò æger concidit, velut exanimis; interea ad ſe reverſus ingeſta vomitu rejicit, ſanguinem ex naribus, auribuſve fundit; dein pulſus reſurgit, frequens, vehemens evadit, calor accenditur, apoplexia *inflammatoria* eſt dicta *Boerhaave*, quæ utcumque periculi plena, minùs tamen periculoſa eſt quàm ſanguinea, ſeu à principio interno oriunda,

unda, ſi de cætero ſtertor idem ſit; nam ſtertor eſt cæteris paribus menſura periculi.

Curatur largis phlebotomiis, & chirurgicis auxiliis.

3. *Apoplexia temulenta* Henr. ab Heers obſ. 19; Foreſt. obſ. 34 lib. 14; *Coma ſoporiferum* Foreſti, Ettmuller. de Temulentiâ, pag. 68; *Yvreſſe apoplectique.* D.

Ea eſt quæ ab ebrietate dependet, & ſanguineam ferè mentitur, ita ut Medicos incautos decipiat, ut patet ex *obſervatione 34 Foreſti*, & multis aliis; etenim qui mero, vel ſpiritu vini, aut cereviſiâ uberiùs epotis ebrii ſunt ad hunc gradum, ita difficulter evigilant, ita graviter ſtertunt per plures horas, ut niſi per adſtantium relatum, vel per vinum vomitione rejectum, aut odorem vinoſum anhelitûs ſpecies morbi pateat, illa pro ſanguineâ reputetur magno artis ſcandalo; illa verò ſæpiùs ſponte ſolvitur, nec confundenda cum apoplexiâ ſanguineâ, quæ vino deditos, utcumque actu ſobrios, & abſtemios detinet, quæque immedicabilis eſt.

Laudani liquidi drachmam & ſemiſſem puer quinquennis hauſerat; intra ſemihoram ſomnolentus & ſtupidus fuit; horâ 10â reſpiratio ſublimis & ſtertoroſa, pulſus plenus, æqualis, ſed tardus, ſomnus non poterat excuti; aſt æger vellicatus reſpexit, dolorem ſenſit; horâ 11â facies pallebat, oculi fixi & vitrei, reſpiratio gradatim minor, dein ſubſtitit per minutum; poſtea reverſa eſt cum profunda inſpiratione ſuſpirioſa; reſpirationum intervalla ſenſim majora evaſerunt ad mortem uſque; decreſcente reſpiratione pulſus decreſcebat; eâ interruptâ, vel feriante, pulſus debilis & tardus admodum erat, ſed æqualis, ſine intermiſſione; redeunte reſpiratione pulſus minus debilis, minuſque tardus evadebat. *Ill. Rob. Whytt of vital motions pag. 194.*

4. *Apoplexia hyſterica* Sydenhami de paſſione hyſtericâ, pag. 400 diſſert. epiſtolaris; *Apoplexia puerperarum* Barbeyracii MS. *Apoplexia vaporoſa* Th. Burneti. D.

Ea eſt quæ à principio hyſteriæ dependet, de quâ ſic loquitur *Sydenham;* „ quandoque capitis arcem occupans, apoplexiam facit, quæ ſimi-
„ liter hemiplegiâ ſolvitur, eam omninò referens apoplexiam quâ tùm æta-
„ te, tùm mole corporis grandiores ſiderantur, & quæ ex eo naſcitur
„ quod, cerebri cortice pituitæ copiâ referto, & ſcatente, ſpirituum ani-
» malium meatus ac ſemitæ intercludantur; à quâ quidem causâ, quæ fœmi-
» nis hyſtericis accidit apoplexia, oriri nullatenus videtur, cùm eaſdem
» haud infrequens adoriatur confeſtim à partu, magnâ ſanguinis vi ſimul
» ejectâ, & vel partui laborioſiori, vel vehementiori alicui animi commo-
» tioni debeatur.

Anne huic ſpeciei conveniunt tantùm antihyſterica ex karabe, lilio Paracelſi, caſtoreo, cum cardiacis & cephalicis? Quis eam obſervavit & deſcripſit præter *Sydenham*? Apoplexia vaporoſa & hypochondriaca, quam

quam memorat *D. d'Apples Lauſannenſis Medicus apud Burnetum*, videtur potius arthritica.

Vide Apoplexiam melancholicam P. Foreſti obſ.

5. *Apoplexia arthritica* Muſgravii cap. 15 pag. 129. A.

Ea eſt quæ arthriticos aggreditur dolore pedum ſubitò evaneſcente, & accedentibus vertigine, cephalalgiâ, ſimilibuſque ſymptomatis.

Ea exigit remedia ſanguineæ, deinde verò ſinapiſmos pedibus admotos ad revocandam arthritidem. *Vide hujus hiſtorias plures loco citato, cum curâ.*

6. *Apoplexia metaſtatica.* An *ſcorbutica* Mangeti Biblioth. & Eugaleni apud Sennertum de Scorbuto? *à ſcabie* F. Hoffmanni II. 242, Ephem. Nat. Cur. Dec. I Ann. IV. Obſ. 58. A.

Ea eſt quæ morbis exanthematicis repulſis, ut eryſipelati, trichomati; &c, ſupervenit.

Videatur *Stabel. de Plicâ Polonicâ hiſtor.* 12, qui vidit à reſectâ plicâ non raro ſuperveniſſe cephalæam, febrem, delirium phreniticum, deinde verò ſoporem altum cum ſtertore. Conſulatur etiam *Schenckius de plicâ.*

Vidi apoplecticos, olim herpetibus obnoxios, temperamenti calidi & ſicci, ſenſibilis textûs, alvo conſtipatos, dùm ſani erant, in quibus curandis dyſcraſiæ ratio habenda erat, ſaltem in prophylaxi, & errant illi qui omnia laxa, inertia, frigidaque incuſant in hoc morbo. Fateor illas principiorum diverſitates in apoplexiâ actuali curandâ parvi eſſe momenti, ob lethalitatem hujus morbi; verùm, iterum dico, ad prævertendam apoplexiam cauſarum proëgumenarum varietas eſt attendenda.

Apoplexia ſcorbutica à *Mangeto* deſcripta ad aſphyxiam magis accedit; quàm ad apoplexiam.

7. *Apoplexia pituitoſa* Sennerti de Apopl. Boneti Sepulchret. ab obſ. 28. ad 52; *Seroſa* Preyſingeri. A.

Ea eſt quæ ab ipſo initio ſtipatur pulſu debili, faciei pallore, calore imminuto, quæque utplurimum ſenes, cacochymos, debiles, pituitoſos, aggreditur.

Ex eo quod in cadavere ſinus cerebri aquâ turgidi reperiantur, non ſequitur apoplexiam ab illo ſero fuiſſe inductam, cùm ubi infarctus eſt vaſorum ſanguiferorum, ibi lympha facilè è vaſis ſuis elabatur; & quò longiori poſt obitum tempore fit extiſpicium cadaveris, eò uberior eſt ut plurimùm ſeri effuſi copia: vidi hydrocephalos ingentes ſine apoplexiâ, viderunt & alii; verumtamen hæc ſpecies omnium eſt funeſtiſſima, quia labem inveteratam in cerebro, ac ſæpiùs ætatem ſenilem ſupponit, in quibus caſibus facultas motrix, quæ ſola morbis medetur efficaciter, eſt effeta & languida; ſi tamen à potu aquæ copioſiori, ut in uſu aquarum acidularum evenit, ortum ducat; ſi ſtructura corporis ſit robuſta, & natura vegeta, tunc accedente hemiplegiâ, vel linguæ paralyſi quidam evadunt.

In curandâ hac ſpecie vix phlebotomia poteſt adhiberi, aliunde præſtantiſſimum remedium; ab emeticis magnâ doſi adhibitis ordiendum eſt; potiones

ſiones catharticæ acres, & efficaces citò poſt propinentur; veſicatoria, cucurbitulæ, clyſteres ex vino emetico, nicotianæ fumo ſuccedant; interea ſalia volatilia, elixiria cephalica, cardiaca præſcribantur. *Vide curationes Illuſtr. Profeſſoris Lazerme.*

Si ſuperveniat hemiplegia, tunc ptiſanis aperientibus, ſudorificis & catharticis per plures dies continuandis utendum, uſquequò æger rhedam ingredi queat, & ad thermas Bellilucanas, aut ſimiles deferri, ubi aquas per triduum bibat, addito ſale carthartico; dein per aliquot dies ducias in fonte, vel in cupâ excipiat, capite potiſſimùm & ſpina dorſi; utatur pro potu deinde decocto chinæ, ſalſæparillæ, & ſimilibus.

8. *Apoplexia epileptica* Lanciſii de mortib. ſubit. cap. 8. Morgagni Epiſt. III. 12. A. P.

Ea eſt ſpecies quæ, obſervante *Hippocrate libr. de glandulis*, initium ducit ab inſultu epileptico breviſſimo, & quæ quâdam convulſione, utut non conſpicuâ, ſtipatur; illa verò ſponte non raro ſolvitur, ſed ſi attendat Medicus, is proſpiciet vel mandibulam, vel digitum, vel abdominis muſculos ſpaſmo tentatos: dantur tamen in quibus partem convulſam invenire non eſt obvium; erraret certè qui ſtertentem epilepticum pro apoplectico haberet, cùm valida quæ mox præceſſit concuſſio pectoris, & antea totius corporis ſatis clarè epilepſiam declaret.

Ramazzini libro de morbis artificum, cap. 1 aſſerit metalli foſſores apoplexiæ eſſe obnoxios; verùm licet plures viderim Aleſiæ minerarum plumbi foſſores obnoxios hemiplegiæ & tremori, nec vidi, nec audivi illos præ aliis hominibus eſſe apoplexiæ ab hoc principio oriundæ obnoxios; hoc itaque inquirendum reſtat: curatio verò per mochlica, quibus utuntur Pariſini in rachialgiâ, haud dubiè in apoplexiâ rachialgicâ conveniret, omiſſis tamen narcoticis.

9. *Apoplexia febricoſa.* Vide Werlhof. obſ. de febrib. pag. 21; *periodica* Preyſingeri XVI. A. P.

Ea eſt quæ paroxyſmum febris remittentis, aut intermittentis comitatur, ſopore alto, & ſtertore ſtipata.

Signa ſunt prænuncia; 1° Præcedit in primo vel ſecundo paroxyſmo ſuavis ſomnolentia, aut ſtupiditas capitis, vel leve delirium ægris etiam orthoſtadis. 2° Urina craſſa, ſubfuſca, lixivialis, fœtens innatanti pinguedine, cum frequenti micturitione aut dyſuriâ. 3° Sanguis extractus floridus interdùm coloris variegati, cum cruſtâ vel pleuriticâ, vel gelatinosâ, quandoque vermiculos aſcarides fundens, vel cucurbitinos. 4° Sæpè præcedit hepatalgia: 5° vel cardialgia. 6° Præceſſit ſæpè catharticum medicamentum præmaturè exhibitum, ſeu ante ſigna coctionis, aut materiâ non turgente datum. 7° Vel præceſſere remedia vel potulenta ſpirituoſa, antifebrilia calidiora, ut lilium, olea deſtillata, &c: 8° Demùm ex violentiâ inſultûs febrilis ob hæmorrhoides, ſcabioſum virus ſuppreſſum, errores in victu, &c.

Hæc in tritæophyâ & tertianâ frequentia ſunt, & tertius paroxyſmus apoplexiam, vel carum inferre ſolet ſæpiùs lethalem.

Apoplexiam quidem iſtam, maximè ſi febris inflammatoria ſit, nec typhomaniam ſanare facile eſt; verùm ante tertium paroxyſmum hujus febris, ea præverti poteſt, non remediis generalibus, ut phlebotomiâ, emeticis; catharticis, veſicatoriis, at prompto, largoque uſu kinkinæ. *Vide* curam fusè apud *Werlhofium*, eximium meritòque celebrem Practicum Hannoveranum, & quæ de caro febrili ſcripſimus.

De hoc morbo legatur *Morton. Pyretologiæ pag. 33 & 75.* Hic morbus ratione curationis non differt à typhomaniâ febricosâ, & caro febrili.

10. *Apoplexia ſuſpirioſa* D. Cuſſon. A.

Morbum apud puerulos Salviæ aliquot abhinc annis familiarem obſervavit *D. Cuſſon*; illi poſt fugacem eclampſiam incidebant in ſoporem altum & perſeverantem, in quo nulla sensûs indicia, nullam artuum rigiditatem, aut motionem exerebant; reſpiratio erat rariſſima, & quâlibet exſpiratione ſuſpirioſa, facies ſimul pallidula, corpus frigidulum, turgidulum.

Phlebotomia non indicabatur, emeticum vinum ad ſemiunciam aſſumptum vomitum & diarrhœam felicem excitabat; dein cathartica & veſicatoria pone aures curationem intra paucos dies abſolvebant, ita ut nullus fato cederet.

An cari ſuſpirioſi nomine rectiùs inſigniretur hic morbus?

11. *Apoplexia polypoſa* Ooſterdyk Schacht. Inſtit. Med. pract. Morgagni Epiſt. IV. 23. A.

Ea eſt quam præcedunt frequens cordis palpitatio, vaſorum colli vibratio, pulſus maximè irregularis, vertigo tenebricoſa, reſpiratio difficilis, præſertim ad motum corporis, aëriſve calorem increſcens, quæque inde cenſetur oriri à polyposâ concretione.

Curatio ad prophylaxim tantùm valet, eaque repetenda videtur à phlebotomiâ, uſu nitri, camphoræ, ſeri lactis; verùm deſunt obſervationes quæ diagnoſim illuſtrent, & curam dirigant.

Apoplexiam polypoſam Boerhaave gratis ab ipſo excogitatam puto; nec ex polypoſis grumis carotides ingreſſis ſequeretur apoplexia, cùm ligatis ſtrictiſſimè duobus truncis carotidum viderim canem ſeptimanam ſine ullo ſopore ſupereſſe, quem tunc temporis occiderunt, ut viderent num ligatura ſatis arcta fuiſſet; vidimus alteram ex carotidibus eſſe ita arctatam ut à ligatura ſecta foret.

12. *Apoplexia atrabilaria* Ill. Morgagni Epiſt. Preyſinger Spec. VI.

Ea eſt quæ ultimo melancholiæ gradui frequens ſupervenit ſignis atræ bilis prægreſſis: In cerebro ſubſtantia medullaris omninò fuſca reperta eſt.

13. *Apoplexia inflammatoria* Ill. van Swieten Comm. §. 1010.

Ea eſt quæ incipit ab ingenti cephalalgia, cum pyrexia, acuta, continua, delirio phrenitico, tunc furoribus ſummis & aucto infarctu medullæ cerebri ſopor profundus, ipſaque apoplexia brevi lethalis ſuccedit, cum facie atro-rubra, oculis inflammatis, lachrymis involuntariis, pulſu duriori, prægreſſis. Sanguis extractus eſt phlogiſticus; curatur ut cephalitis.

14. *Apoplexia mephitica*, *à fumo carbonum* De Mezerey Malad. des arm. n. 24 cum apertura cadaveris. *A.*

Hâc hiſtoriâ conſtat à fumo carbonis veram apoplexiam cum ſtertore produci, ſanguinem in cadaveribus eſſe diſſolutum, illo vaſa cerebri turgida reperiri, non ſecus ac vaſa pulmonis, & demum cadavera diutiſſimè calorem nativum ſervare: in hoc morbo aëri frigido puro æger quantocius exponendus, aceti vapor inſpirandus, oxycratum potandum & phlebotomia ſtatim inſtituenda.

15. *Apoplexia verminoſa* D. Marteau de Grandvilliers Journ. de Med. Juill. 1762 à tænia.

Signa; diarrhœa identidem, boulimia alternans cum anorexia, tumores & tenſiones fugaces abdominis eæque dolorificæ, cucurbitinorum dejectio: pluries præcedunt vertigines, motus convulſivi, &c: curatur anthelminticis ſimul cum remediis generalibus.

Finis Tomi primi.